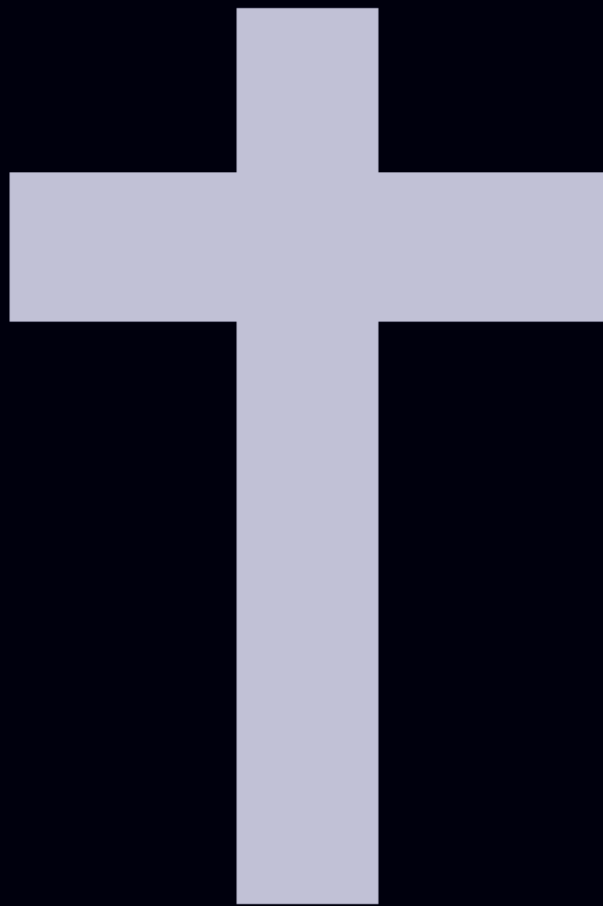

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamij
The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 22 Dec 2018
3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

FRT	1
Madyu	3
Mak	60
Luk	92
Jon	151
Aposi	192
Rom	244
1 Korid	271
2 Korid	295
Galesia	309
Epesas	317
Pilipai	325
Kolosi	331
1 Desalonaika	337
2 Desalonaika	342
1 Dimodi	345
2 Dimodi	352
Daidas	357
Pilimon	360
Hibru	362
Jems	383
1 Pida	389
2 Pida	397
1 Jon	401
2 Jon	408
3 Jon	409
Jud	410
Repelesin	412
.	443

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea
[kpw]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2005, The Bible Society of Papua New Guinea

Print publication, 2005 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem yu ken givim kopi long narepela manmeri. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. Yu mas givim nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken askim mipela.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, plis askim mipela.

God Manö Adij Hain Nibö u buk ke ke pes nihön nihön midöp aui nijmön
Kobon[tab]Manö ulep[tab]pes

Madyu

Jisas Kraiss Manö Aij u Madyu kalî kîîñ rîka

Ebrahim rîkô rîk dam dapîl gîlô Jisas Kraiss nîp yag daua
(Luk 3:23-38)

¹ Jisas Kraiss nap nîhi itañ nîpe gau rîklô rîk amîl apîl göm nîp yag daua rô hagnîg gabin. Bî kub Ebrahim rîkô rîk damöm, kiñ Depid nîp yag daua. Depid nîpe rîkô rîk damöm, Jisas Kraiss nîp yag daua. *

² Anîg gîla:

Ebrahim Aisak nîp yag daua.

Aisak Jekop nîp yag daua.

Jekop nîpe pen, Juda nîp rîkôm, nîmam hain magö u agîp yag daua.

³ Juda nîpe nîbi Dema aip mîdöm, Peres aip Sera aip kalîp yag daua.

Peres, Hesron nîp yag daua.

Hesron, Ram nîp yag daua. *

⁴ Ram, Aminadap nîp yag daua.

Aminadap, Nason nîp yag daua.

Nason, Salmon nîp yag daua.

⁵ Salmon, Boas nîp yag daua. Boas nîme nîpe u Rehap.

Boas, Obed nîp yag daua. Obed, nîme nîpe u Rud.

Obed, Jesi nîp yag daua.

⁶ Jesi, kiñ Depid nîp yag daua.

Depid, Solomon nîp yag daua.

Solomon nîme nîpe u, nöd bî ne Yuraia nîp udö umö, hainö Depid nîp udöm me, Solomon nîp yag daua. *

⁷ Solomon, Riaboam nîp yag daua.

Riaboam, Abaija nîp yag daua.

Abaija, Esa nîp yag daua.

⁸ Esa, Jihosapad nîp yag daua.

Jihosapad, Joram nîp yag daua.

Joram, Asaia nîp yag daua.

⁹ Asaia, Jodam nîp yag daua.

Jodam, Ehas nîp yag daua.

Ehas, Hesekaia nîp yag daua.

¹⁰ Hesekaia, Manasa nîp yag daua.

Manasa, Emos nîp yag daua.

Emos, Josaia nîp yag daua.

¹¹ Josaia, Jekonaia nîp yag dapöm, nîmam rîmnap yag daua. Nîñ anîbu, daun kub Babilon nîbi bî apöm, Isrel nîbi bî kalîp nagi lî dam Babilon ud arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anîb gau mîdöm, Sialdiel nîp yag daua.

Isrel nîbi bî kale Babilon arö göm ram mîñöñ Juda ado gî arla u, Sialdiel, Serababel nîp yag daua. *

¹³ Serababel, Abaiad nîp yag daua.

Abaiad, Eliakim nîp yag daua.

Eliakim, Eso nîp yag daua.

¹⁴ Eso, Sedok nîp yag daua.

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18 * 1:3: Jen 38:29-30 * 1:6: 2Sa 12:24 * 1:11: 2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20

* 1:12: Esr 3:2

Sedok, Ekim n̄p yag daua.

Ekim, Elaiad n̄p yag daua.

¹⁵ Elaiad, Eliesa n̄p yag daua.

Eliesa, Madan n̄p yag daua.

Madan, Jekop n̄p yag daua.

¹⁶ Jekop, Josep n̄p yag daua.

Josep me, n̄bi Maria n̄p ñeila. Maria n̄pe Jisas n̄p yag daua. Jisas n̄p Krais a ḡim̄dal.

¹⁷ An̄b u me, bac hon Ebrahim n̄pe r̄ikö r̄iklö r̄ik dam dap̄il göm unbö s̄idun̄ böñ dañ ara u, hainö bac kiñ Depid n̄p yag daua. Yag daulö, Depid n̄pe pen r̄ikö r̄iklö r̄ik dam dap̄il göm u rö nöp s̄idun̄ böñ dañ areia, hainö Babilon b̄i ke gau n̄bö apöm kal̄ip naḡi l̄i dam ram m̄inöñ kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyañ r̄ik dam dap̄il göm unbö s̄idun̄ böñ dañ ara u, hainö Krais n̄p yag daua.

Maria Jisas n̄p yag daua

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Jisas Krais n̄p yag daua manö u hagn̄g gabin. Jisas n̄ime Maria, Josep n̄p ñeila, n̄pe aip ajmil wasö, kale n̄ñla Maria ñ̄i mudun m̄ideia. Ana U† n̄pe u ke gö, ñ̄i mudun an̄bu m̄ideia. * ¹⁹ Pen nugmul n̄pe Josep b̄i aij u me, manö kub hagaga; gas̄i u nöp n̄ñöm haga, “Ñ̄i mudun m̄idöp an̄bu, n̄bi b̄i gau hag ñ̄inabin, n̄p nable ḡinab. An̄b u, agam̄ij hag yūn,” a ga. ²⁰ Josep an̄g n̄ña u pen, s̄ibön yañ uhön n̄ña, B̄i Kub ejol n̄pe ap n̄p haga, “Josep, Depid ñ̄i n̄pe! ‘N̄bi an̄bu, n̄hön ḡin̄g udnam?’ a ḡim̄ön, gas̄i u n̄ñagm̄ön; halöwalö udm̄ön. Ñ̄i mudun m̄idöp u, Ana U† u nöp gö m̄idöp. ²¹ Hainö ñ̄i u r̄ik dauö n̄pe kub göm, n̄bi b̄i n̄pe gau nan si nan naji ḡipal prī u l̄ik ḡi yunab u me, hib n̄pe Jisas a ḡim̄ön,” a ga. * ²² An̄g ga an̄bu, B̄i Kub n̄pe b̄i manö n̄pe hagep b̄i ap n̄p hag ñ̄a n̄ñöm n̄pe pen an̄g ḡinab a göm haga. ²³ N̄pe haga, “N̄bi praj b̄i ap aip ajöm wasö, ñ̄i mudun m̄idöm,

ñ̄i ap yag daueinab, hib n̄pe u Emanyuel a ḡinaböl,” a ga.

Emanyuel manö il u, God hon aip m̄idöp. *

²⁴ Pen Josep uhön hanöm uraköm, B̄i Kub ejol n̄pe manö haga u udöm, n̄bi Maria n̄p udnam, a göm n̄ña. ²⁵ Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñ̄i u yag dauö, Josep ñ̄i an̄bu hib n̄pe Jisas a göm me, Maria n̄p böñ nöp uda. *

2

B̄i gas̄i k̄id hiik n̄ñeb gau apöm Jisas n̄p n̄ñla

¹ Pen Herod Judia Propins kiñ m̄idm̄idöp ñ̄in u, Maria Jisas n̄p yag daua Bedlehem daun, ram m̄inöñ Judia añ au. Yag dauö, b̄i gap̄i k̄id hiik n̄ñeb gau, s̄idö auab lau n̄bö Jerusalem apöm, n̄bi b̄i gau hag n̄ñöm hagla, ² “Juda n̄bi b̄i, Kiñ hon, a ḡipim u n̄p yag daubal! M̄iñi l̄ibal m̄idöp gaiñ Hon ram m̄inöñ hon s̄idö auab lau n̄bö gau m̄idun n̄ñbun gap̄i u waielöp; n̄ñun me, hib n̄pe hagno adö arañ a gun aubun,” a ḡila. * ³ An̄g hageila, kiñ Herod manö an̄bu n̄ñöm, n̄bi b̄i gai i kale ñ̄i an̄bu n̄p gas̄i n̄ñöm ȳip n̄ñagöl rö löp, a göm, gas̄i iru n̄ña. Jerusalem n̄bi b̄i gau magöñhalö u rö nöp gas̄i iru n̄ñla. ⁴ Pen kiñ Herod, God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, God lo manö hag ñ̄eb b̄i gau abe, kal̄ip w̄iñ alö aueila haga, “God manö hagep b̄i gau Krais n̄p yag daunaböl ram m̄inöñ gai, a ḡila?” ö ga. ⁵ An̄g hageia hagla, “B̄i God manö hagep ap, hadame nöp manö kal̄i k̄iñ r̄iköm haga rö, n̄p yag daunaböl Bedlehem daun, ram m̄inöñ Judia añ au. God manö hagep b̄i an̄bu God Manö kal̄i k̄iñ r̄iköm haga,

⁶ ‘Ram m̄inöñ Judia añ gau

ram m̄inöñ ke ke iru m̄idöp u me,
ram m̄inöñ Bedlehem n̄ñö pro rö l̄inab u

* 1:18: Luk 1:27,35 * 1:21: Luk 1:31; 2:21 * 1:23: Ais 7:14 * 1:25: Luk 2:21 * 2:2: Nab 24:17

pen Bî Kub u ram mîñnönj anîbu nîbö apöm,
nîbi bî yad Isrel nîbi bî kalîp abad mîdeinab.

Anîg gîñab rö, Bedlehem hib kub mîdeinab, ' a ga," a gîla. *

⁷ Anîg hageila, kiñ Herod nîñjöm, am bî gasî kîd hiîk nîñeb gau kalîp agamij wiñ alö aueila haga, "Magö mai rö gapî anîbu waiela?" ö ga. ⁸ Hageia, nîp manö anîbu hag ñeila, kalîp Bedlehem hag yuöm pir alöm haga, "Kale am ñî anîbu ulhai nîñ aij gîmim, ado gî apim yîp hagpe, yad abe amem hib nîpe hagnö adö arañ," a ga.

⁹ Kiñ Herod anîg hagö, kale hadlö nîñjöl gî, gapî kale sîdö auab lau nîñla u nöd nöd gö nîñjöl gî, kale hain gîla. Gapî u am am, ñîñañ u ram mîdeia añ au gîlaj nöp pîdönj ga. ¹⁰ Anîg gö kale nîñlö, aij a gö nîñjöl gî, ¹¹ ram raul mîgan yañ amöm nîñla, ñîñañ u nîme Maria aip mîdailö. Kale am kugom yîmöm, ñîñañ u hib haglö adö areia nîñjöm, wadî kale gau añ laöm, nîp nan aij rîmnap ñîla. Gol rîmnap, pauda halîñ aij auep rîmnap, wel halîñ aij auep rîmnap ñîla. *

¹² Pen kale sîbön añ yañ hanöm uhön nîñla, God haga, "Ado gî Herod mîdöp u aragmim!" a ga. Anîb u, haga rö nîñjöm, adan mîlö ap aramöm, ram kale ado gî arla.

Josep Maria amîl mîhau ud pîñîñj gî ram mîñnönj Ijip ara

¹³ Pen bî gasî kîd hiîk nîñeb gau kale anîg göl arla nîñjöl gî, Josep uhön nîña, ejol ap apöm nîp haga, "Herod ñîñañ u al pak lînam a göm, ulhai nîñnîg gab. Anîb u, ñîñañ amîl mîhau yîñîd ul gî, pîñîñj gî ram mîñnönj Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyañ ado gî aumön," a ga.

¹⁴ Hagö, Josep sîbön añ yañ nöp uraköm, ñîñañ amîl mîhau ul gî ram mîñnönj Ijip ara.

¹⁵ Ul gî ara anîbu, Bî Kub nîpe bî manö nîpe hagep ap nîp hag ña nîñjöm nîpe pen kalî kliñ rîköm haga, "Ñî yad u Ijip nîbö wiñ alnö auöp," a ga.

Pen Josep amîlap am Ijip nöp mîdlö, Herod umaia me, hainö kauyañ ado gî aula. *

¹⁶ Pen Herod nîpe nîña, bî gasî kîd hiîk nîñeb gau, nîpe haga rö gageila, nîp mulu kal yabîl lugö haga, "Yîp gîpal anîbu, ñîñañ bî kub mîdnîg gab u yad aigö gî gem nîp al pak lînam?" a göm nîña. Pen nîpe gasî ap nîñjöm haga, "Bî gasî kîd hiîk nîñeb gau kalîp gapî u waiela ñîñ u, yîp hag aij göm arla. Anîb u yad nîñbin, Bedlehem söl au ñîñañ yag daulö, mî mîhöp lugöp gau abe, ñîñañ hainö yag daubal gau abe, al pak lîñaböl u, ñî anîbu abe al pak lîñaböl," a ga. Anîg hagöm me, bî nîpe rîmnap hag yuö amöm, ñîñañ Bedlehem söl au mîdeila magöñhalö al pak lî hakla.

¹⁷ Bedlehem ñîñañ al pak lîla anîbu, bî God manö hagep Jeremaia gîñab a göm kalî kliñ rîka rö nöp gîla. Jeremaia manö anîbu kalî kliñ rîköm haga,

¹⁸ "Rama daun au mög gö,

manö hauî kub göm, mîtönj kub gîñaböl.

Nîbi Resel rîkö, rîklö rîk amîl apîl gîñab gau,

mög gö mîtönj gîñaböl.

Ñî kale um hakla nîñjöm

nîbi bî rîmnap kalîp hag udöl rö lagnab," a ga. *

Josep Maria amîl mîhau aip kauyañ ado gî arla

¹⁹ Pen hainö bî kub Herod umö, Josep Ijip gau mîdöm hanöm uhön nîña, Bî Kub ejol nîpe ap apöm nîp haga, ²⁰ "Bî ñîñañ al pak lîñîg geila gau hadö umbal u me, nabin amîl mîhau kalîp ul gî, ado gî ram mîñnönj Isrel armön," a ga. ²¹ Hagö, Josep ñîñañ amîl mîhau ul gî, ado gî Isrel ara. ²² Pen amjakö, manö ap hagla, "Herod umö, ñî nîpe Akeleas Judia Propins nîbi bî kalîp abad mîdöp," a gîla. Hageila, Josep nîpe Akeleas mîdöp ram mîñnönj anîbu nîñhön gîñîg arnam a göm, pîñîñj ga u pen, hanöm uhön nîña God nîp haga, "Ram mîñnönj Judia ado gî aragmön, ne ram mîñnönj Galili armön," a ga. ²³ Hagö, Josep ñîñañ amîl mîhau kalîp ul gî Nasared daun aramöm mîdmîdal. Arla anîbu, bî

* 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42 * 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6 * 2:15: Hos 11:1 * 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19

God manö hagep gau anig ginab a göm kalı kılın rıkla rö nöp ga. Kale kalı kılın rıköm hagla, “Nıp bı Nasared nıbö ap, a ginaböl,” a gıla. *

3

*Jon Bı Nıg Pak Nıeb u God manö hag nımıdöp
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Nasared mıdeila nın anıbu, Jon bı nıg pak nıeb u apöm, ram mınön Judia anı au, ram mınön nıbi bı iru mıdagmıdal, ram mınön kabö nöp mıdmıdöp anı gau mıdö nıñöl gı, nıbi bı gau aulö, nıpe kalıp manö hag nımıdöp. ² Kalıp hag nım hagmıdöp, “Söl mıdöp, God nıbi bı udöm abad mıdeinab. Anıb u, nan si nan najı gıpım u, nıhön gınıg anıg gıpın a gımım, arö gımım,” a gımıdöp. * ³ Jon kalıp manö hag nımıdöp anıbu, bı God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kalı kılın rıka rö nöp ga. Aisaia manö anıbu kalı kılın rıköm haga,

“Bı ap, ram mınön nıbi bı iru mıdagpal,
ram mınön kabö nöp mıdöp anı au am mıdöm,
wın alöm hagnab, ‘Bı Kub u auab!

Adan sır u gılağ gıyağ gı mıdainım gau,
dum goı pıtu gı mıdainım gau,

bınıg ral aıj gı mıdaimım,’ a ginab,” a ga. *

⁴ Pen Jon waıtıj nıpe u, kaj kamel uñ udöm gıla waıtıj ap yımöm, kaj kau hañ dip nagı anı u pıg lımıdöp. Nan nıñeb nıpe u, joğ habladıñ u abe, bom nıg u abe nıñmıdöp. *

⁵ Nın anıbu, Jerusalem nıbi bı mıdeila gau abe, nıbi bı ram mınön Judia yöp anıb gau mıdeila gau abe, nıg Jodan söl gau nıbi bı mıdeila gau abe, kale magöñhalö Jon mıdeila au arla. ⁶ Jon mıdeila au amöm, nan si nan najı gıla gau waiö hag payık pe gılö nıñöl gı, Jon kalıp nıg Jodan anı au nıg pak nımıdöp.

⁷ Pen bı Perisi gau abe, bı Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanıp nıg pak nıñ a göm aueila, Jon kalıp sıtk hag göm haga, “Kale haino nı pai gai i! Gası nıhön nıñmım pıñıñ gı aubımı ‘Nıg pakno, God nıbi bı ke nıbö gau kalıp hag ginab nın u, hanıp hag gagnab,’ a gımım, pıñıñ gı aubımı aka? * ⁸ Kale nıg paknıg ginabım u, nan si nan najı gıpım u, nıhön gınıg anıg gıpın, a gımım, arö gımım, mıd aıj gımım. Anıg geınabım me, nıbi bı nıñnaböl, kale nan si nan najı gımıdım u hadö arö gıpım. ⁹ Pen kale gası ap nıñmım, ‘Hon bac itağ Ebrahim nı pai nıpe mıdpun nıñöm God hanıp nan najı ap gagnab,’ a gımım, gası u nıñagmım. Ebrahim nı pai nıpe mıdpun a gıpım u nan yıharıñ! God kabö gai i udöm, Ebrahim nı pai nıpe gau gı lınıg göm, gı lıböp! Anıb u, ‘Bı aıj Ebrahim rıköm rık amıl apıl göm hon ke rık dap lıbal,’ a gıpım u, manö u rö hagagmım. *

¹⁰ “Nıñ aıj gımım! God mab u it halö rıb junıg, ru u mab it yağ kıd gı mıdöp. Mab ap magö nıñeb aıj rımnap pılagıab u, rıb gı dö gı ud mab inab yağ yunab. * ¹¹ Kale nan si nan najı gıpım u, nıhön gınıg anıg gıpın a gımım, arö gımım me, yad kalöp nıg nöp pak nıñnabın. Pen bı yıp hain aunab u, nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabıtı, yad bı pro. Yad nıp nıñnö nable ginab. Ma hañ nıpe ud ajeınam rö lagöp. Yad kalöp nıg nöp pak nıñnabın, pen bı anıbu nıpe apöm, kalöp Ana Uı u pak nım, mab mıtağ pak nım ginab. *

¹² “Nıpe wid magö po gö, rık dap pakpal rö u gınıg gab. Wid magö nıñeb gau ke löm, wid cög nabön nabön gau ke lınab. Anıg göm, wid magö nıñeb nıpe gau dam ram raul mıgan au lınab; pen nabön nabön gau dam mab pör inmıdöp u launab,” a ga.

*Jon Jıas nıp nıg pak nıñ
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

* 2:23: Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45 * 3:2: Mad 4:17; 1:15 * 3:3: Ais 40:3 * 3:4: 2Ki 1:8 * 3:7: Mad 12:34; 23:33 * 3:9: Jon 8:33,39; Ro 4:12 * 3:10: Mad 7:19; Luk 13:6-9 * 3:11: Jon 1:26-27,33; Ap 1:5

¹³ Ñin anıbu, Jisas nıpe, Jon yıp ñıg pak ñaŋ, a göm, ram mınöŋ Galili arö göm, ñıg Jodan aramöm, ¹⁴ Jon nıp haga, “Yıp ñıg pak ñı,” a ga. Hageia, Jon haga, “Ne nöp me yıp ñıg pak ñıbnap. Pen yad aige gem nöp ñıg pak ñınam?” ö ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, “Ne hagabön u arö gımön, yad hagabin rö nöp gul me, God hagöp hagöp rö nöp gınabul,” a ga. Hageia Jon, “Ñıŋö hagpan,” a göm, Jisas nıp ñıg pak ña.

¹⁶ Nıp ñıg pak ñö nıŋöl gı, Jisas ñıg goł au laŋ apöm nıŋa, kumi kabö adö laŋ mıgan pıral hiıkö, God Ana u yaur dapo rö u gı nıp aua. * ¹⁷ Anıg göm auö nıŋöl gı, manö ap kumi kabö adö laŋ nıbö apöm haga, “Ñı aij anıbi, ñı mıdmagö yad yabıt. Yad nıp nıŋnö, yıp aij yabıt göp,” a ga. *

4

Seden, Jisas nıp gası ñınö nan si nan naj gınım a göm nıŋa
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Ñin anıbu God Ana u, Seden nıbi bı gau kalıp pör gımidöp rö, Jisas nıp u rö nöp gınım a göm, Jisas nıp uł gı, ram mınöŋ nıbi bı mıdagmıdal, ram mınöŋ kabö nöp mıdöp aŋ gau ud arö, Seden nıpe Jisas nan si nan naj rımnap gınım aka göm ga. *

² Jisas ram mınöŋ nöp aŋ anıb gau nan ñıŋöm wasö, ñın unbö ñın juöl mıhöp (40) mailö abe sıbön abe yıharıŋ nöp mıdeia. Anıg göm yıharıŋ nöp mıdö, nıp kıyö kub yabıt u gö, * ³ Seden Jisas nıp gası ñınö, naj gınım a göm apöm, Jisas nıp haga, “Yad God Ñı nıpe mıdpin a gıpan u, kabö gai i hagö, bred rö laŋ,” a ga. ⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

‘Nıbi bı gau, bred nöp ñıŋöm
kamıŋ mıdageinaböl;

God manö hagöp anıbu magöŋhalö nıŋ udöm me,
kamıŋ mıdeinaböl,’ a gıla,” a ga. *

⁵ Jisas anıg hagö, kıjaki Jisas nıp uł gı dam daun kub uł Jerusalem amöm, God sabe gep ram i adö gılaŋ gıla u löm haga, ⁶ “Yad God Ñı nıpe mıdpin a gıpan u, ujaŋdi mınöŋ yaŋ lı. God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

‘God ejol nıpe gau hagö, nöp ñımagö kale udeinaböl me,
kabö ma nöp u bıŋıŋ gagnab,’ a gıla,” a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga, “Wasö! God Manö u manö rımnap halö kalı kılın rıköm hagla,
‘God Bı Kub u, nıpe bı nıŋö aka bı pıral, a gagmim,’ a gıla,” a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas nıp dam dum kub yabıt ap amöm, ram mınöŋ aij aij bı kub ke ke abadpal gau Jisas nıp yamöm haga, ⁹ “Ne kugom yımmön, hib yad hagö adö laŋ arö, yad ram mınöŋ anıb gai i magöŋhalö nape nöp ñınabin,” a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden nıp haga, “Ne ke gau aru! God Manö u kalı kılın rıköm hagla,
‘God Bı Kub hib nıpe u nöp hagpe adö arnım; wög nıp nöp gımim,’ a gıla,” a ga. *

¹¹ Jisas anıg hageia nıŋöm kıjaki, Jisas nıpe nan naj rımnap gınım a göm gı gı wasö nıŋöm, nıp arö göm arö nıŋöl gı, ejol rımnap apöm, nıp ap ał ba göm abad mıdeila.

Jisas ram mınöŋ Galili il göm nıbi bı gau God manö hag ña
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Ñin anıbu Jon bı ñıg pak ñeb u nıp nagı leila, Jisas manö anıbu apdi nıŋöm, ram mınöŋ Galili ado gı ara. * ¹³ Amöm daun nıpe Nasared am mıdageia; am mıdeia daun pro Kapaneam, ram mınöŋ Sebyulan Napdalai aŋ au mıdöp Ñıg Waŋö Galili goł au. ¹⁴ Jisas ram mınöŋ anıbu amöm, nıbi bı gau kalıp manö aij u hag ñı ajmıdöp u me, bı God manö hagep Aisaia gınab a göm kalı kılın rıka rö nöp ga. Nıpe haga,

¹⁵⁻¹⁶ “Ram mınöŋ Sebyulan abe Napdalai abe, Ñıg Waŋö Galili goł au,

* 3:16: Jon 1:32 * 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35 * 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Eks 34:28
* 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12 * 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13 * 4:12: Mad 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20

Ñig Jodan sidö wad arab böñ lau,
 Juda nibi bi wasö ram minöñ Galili au midpal gau
 kale mailö kub yabıt nıñbal.
 Sibön gau midöm umöl rö la u
 pen mailö kub u hadö nıñbal,” a ga. *

¹⁷ Jisas ñin anıbu it göm, nıbi bi gau kalıp God manö aij u hag ñi ajöl gi haga, “Nan si nan naij gıpm adö u, nıñhön gıñig anıg gıpun a gımim, arö gımim. Söl midöp, God nıbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab; ñin hain pör abad midmidim u, mıñi auöp!” a ga. *

*Jisas bi mıñhau mıñhau, “Kale yad aip aumim,” a ga
 (Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Jisas ñig Wañö Galili goıt adö au ap lug aramöm nıña, bi kabsat udep mamil mıñhau, uben yumil kabsat udailö. Bi madöl mıñhau, nımam ap hib nıpe u Saimon, nımam ap hib nıpe u Edru. Saimon nıp hib ap Pida a gımidal. ¹⁹ Jisas kalıp mıñhöñ nıñöm haga, “Yıp hain gımil. Yad kalöp gıñö, kale mamil mıñhau, kabsat udep bi wasö, nıbi bi udep bi mideinabil,” a ga. ²⁰ Hagö, haga rö nöp nıñmil, kabsat udailö uben gau arö gımil, Jisas aip ajmidil.

²¹ Pen magö ap rapın amöm nıña, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip ñig magıb mıgan u apılap midöl göm, uben luöl udöl gi mideila. Jisas nıñöm, kalıp mıñhöñ wıñ alö, ²² kale nap Sebedi ñig magıb au arö gımil, Jisas aip arla.

*Jisas gau ajöm nıbi bi kalıp manö hag ña
 (Luk 6:17-19)*

²³ Jisas ram minöñ Galili añ gau gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau gau amöm, God nıbi bi udöm abad mideinab manö aij u, nıbi bi gau kalıp hag ñi ajöl gi, nan nıñhön nıñhön nıbi bi gau kalıp ga gau gö kamıñ limıdöp. * ²⁴ Anıg gö, ram minöñ Siria nıbi bi gau magöñhalö manö anıbu nıñöm, nıbi bi nan nıñhön nıñhön ga gau daulö, Jisas gö kamıñ limıdöp. Nıbi bi anıb gau, rımnap nan ga; rımnap hañ romañ ilön kub ga; rımnap kıjaki abañ ala; rımnap amgö mımainö auö, ap lug paköm gıl gıl gımidal; rımnap ñin ma kıta ga; pen nıbi bi nan nıñhön nıñhön ga gau daulö, Jisas gö magöñhalö kamıñ la. * ²⁵ Pen Galili nıbi bi löm, Dekapolis nıbi bi löm, Jerusalem nıbi bi löm, Judia nıbi bi löm, ñig Jodan nö lödañ au nıbi bi löm, iru nöp Jisas arö nıñöl gi, hain arla. *

5

*Jisas nö ilö lañ am midöm, manö hag ña
 (Luk 6:20-23)*

¹ Jisas, nıbi bi iru nöp anıb gau nıñöm, am nö ilö lañ bi nıpe unbö mıgan lañ u aip asık midöl göm, kalıp manö hag ña.

*Nıbi bi mıñ mıñ gıñaböl
 (Luk 6:20-23)*

² Jisas nıpe kalıp hag ñöl gi haga,
³ Nıbi bi gau, hon nıbi bi aij wasö,
 God nıpe nöp hanıp gi ñınab a göm,
 God nıp hag nıñaböl gau,
 God kalıp udöm kumi kabö adö lañ abad mideinab u me,
 mıñ mıñ göl. *

⁴ Nıbi bi mıtöñ gıpal gau,
 God kalıp hag udnab u me,

* 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad 3:2; 19:27 * 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38 * 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8 * 5:3: Ais 57:15

mĩñ mĩñ göl. *

⁵ Nĩbi bĩ hain agamij mĩdpal gau,
kale mĩnõnj nabõnj it i udnaböl u me,

mĩñ mĩñ göl. *

⁶ Nĩbi bĩ, God haga rö nöp gĩnabun a göm, niñbal gau,
God kalip abad mĩdeinab u me,

mĩñ mĩñ göl. *

⁷ Nĩbi bĩ kale nĩbi bĩ gau kalip mög niñjöm ud aij gĩnaböl gau,
God kalip pen u rö nöp mög niñjöm ud aij gĩnab u me,

mĩñ mĩñ göl.

⁸ Nĩbi bĩ God nĩp gasĩ añĩ niñbal gau,
God nĩp niñnaböl u me,

mĩñ mĩñ göl.

⁹ Nĩbi bĩ niñnaböl, nĩbi bĩ rĩmnap pen pen gĩnaböl gau,
kale apöm hagnaböl, 'Kale unbö gagmim, agamij mĩdaimim,' a gĩnaböl gau,
God kalip ñĩ pai yad a gĩnab u me,

mĩñ mĩñ göl.

¹⁰ Nĩbi bĩ kale God haga rö nöp gĩnabun a gĩ mĩdlö,
nĩbi bĩ rĩmnap kalip gĩ najj gĩnaböl u,

God kalip udöm kumi kabö adö lañ abad mĩdeinab u me,
mĩñ mĩñ göl. *

¹¹ "Kalöp Jisas nĩbi bĩ nĩpe a göm gĩ najj göm, manö piral hagöm hag juaiöl, kale mĩñ
mĩñ yabĩt gĩmim. * ¹² Bĩ God manö hagep hadame nöp gau kalip adö anĩbu nöp gĩla.
Anĩb u, kalöp u rö nöp geinaböl u, gasĩ kub u niñjagmim; God hanĩp kumi kabö adö lañ
ud aij gĩnab a gĩmim, mĩñ mĩñ yabĩt gĩmim," a ga. *

God nĩbi bĩ nĩpe gau kale dö sol rö mĩdpal; kale mailö rö mĩdpal

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Jisas manö anĩbu hagöm haga, "Nĩbi bĩ mĩnõnj nabõnj it i mĩdpal gau, dö sol rö kale
mĩdpim. Pen dö sol kal u am haköm kauyanj kal gagnab; bönj nöp najj göp a göm, abhib
jaköm ud yunaböl.

¹⁴ "Daun kub dum lañ mĩdöm, pi göl mĩdnĩm rö lagnab; waiö yabĩt mĩdeinab. Anĩb u
rö, nĩbi bĩ mĩnõnj nabõnj it i mĩdpal gau kalip hapö mailö rö mĩdpim. * ¹⁵ Nĩbi bĩ gau
hapö lauöm rin cög mĩgan gau pi gagnaböl. Adö au gĩlañ rik lĩlö mailö gö, nĩbi bĩ ram
raul mĩgan gau magõñhalö niñ aij gĩnaböl. * ¹⁶ Anĩb u rö, kale nĩbi bĩ gau kalip gĩ aij
gĩpe, nĩbi bĩ gau kalöp niñjöm, Nap kumi kabö adö lañ mĩdöp hib nĩpe nöp haglö adö
arnab. *

Lo manö u

¹⁷ "Kale hagnabim, Jisas auöp u, God Mosĩs nĩp lo manö haga manö adö u abe, bĩ God
manö hagep rĩmnap hagla manö adö u abe, arö gĩmim a gĩnĩg auöp a gĩnabim u pen
u wasö! Yad aubin u, bĩ God manö hagep gau gĩnab a gĩla rö magõñhalö gĩnam a gem
aubin. * ¹⁸ Yad kalöp niñjö yabĩt hagabin. Kumi kabö adö lañ abe, mĩnõnj nabõnj it i abe
bönj nöp ur gĩnab u pen God Manö u manö magö rĩmnap ur gagnab; magõñhalö pör pör
nöp mĩdeinab. Manö niñhön niñhön haga u, magõñhalö haga rö nöp gĩnab. *

¹⁹ "Anĩb u, nĩbi bĩ an God lo manö u niñjöm, manö pro magö ap arö gĩnam a göm,
nĩbi bĩ gau hatöwatö hag ñö arö gĩnaböl u, God nĩbi bĩ udöm abad mĩdeinab ñĩn u, hib
kale ap lugnab. Pen nĩbi bĩ an God lo manö niñjöm, niñj aij göm, nĩbi bĩ gau kalip hag

* 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2 * 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi 4:14 * 5:12:
2Kr 36:16; Ap 7:52 * 5:14: Jon 8:12; 9:5 * 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17:
Ro 3:31 * 5:18: Luk 16:17; 21:33

ñi aij gɪnaböl u, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab ñin u, hib kale ap rannab. * 20 Bi Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bɪ gau abe, 'God haga rö nöp gɪpun,' a gɪpal u pen kale yɪharɪŋ manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp nɪŋmim kabö rö nöp hain gɪmim. Anɪg gɪnabim u me, God kalöp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mɪdeinab.

Nɪbi bɪ koɫmaɫ kale gau aip manö hag jɪm ñɪmim mɪdaimim
(Luk 12:57-59)

21 "Hadame nöp napɪs nahai iɫaŋ gau God lo manö hagnɪdal adö u kale nɪŋbim. Kale hagnɪdal, 'Wip al pakagmim. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap al pak lɪnab u, manö kub nɪŋnab,' a gɪmɪdal. * 22 Manö anɪbu nɪŋbim u pen kalöp mɪñi hag aij gɪnam. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap nɪp nɪŋö mulu lugnab u, manö kub nɪŋnab. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, nɪp manö kub hagnaböl. Nɪbi bɪ ap, nɪbi bɪ ap nɪp hagnab, 'Ne bɪ hauɫ halö,' a gɪnab u, ram mɪnönŋ mab ke inab mɪgan yaŋ arɪm rö löp. *

23 "Anɪb u, ne nan God nɪp sabe gɪ ñeb dam kabö bɪd adö u sabe gɪ ñinɪg, añ mam ne nɪp gɪna rö manö mɪdöp a gɪnabön u, * 24 nan God nɪp sabe gɪ ñeb anɪbu kabö bɪd au arö gɪmön, nɪpe aip manö hag aij gɪmön, uri agamɪj mɪdaiul a gɪmön, ado gɪ ap nan anɪbu God nɪp sabe gɪ ñimön.

25 "Nan nɪhön gɪ najj gɪnabim u, kalöp manö kub hagnɪg, dam adan aŋ gau hain ud arlö nɪŋöl gɪ, kalɪp aip manö anɪbu hag ud asɪkmim, dɪm ñöl mɪdaimim. Wasö u, kalöp dam bɪ kub u nɪp ñeinaböl, nɪpe pen kalöp ud polisman kai kalɪp ñö, kalöp dam nagɪ lɪnaböl. 26 Yad kalöp nɪŋö yabɪɫ hagabin, nan nabönŋ kale u böŋ nöp nabönŋ ral pɪs gɪmim höŋ arnabim.

Nɪbi si bɪ si gɪpal

27 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp nɪŋbim. Manö anɪbu hagla, 'Nɪbi si bɪ si gagmim,' a gɪla. * 28 Pen yad kalöp hagabin, bɪ ap nɪbi ap nɪp nɪŋöm, nɪp gɪbnep a göm gasɪ nɪŋnab u, God nɪŋö, bɪ anɪbu gasɪ nɪpe aŋ yaŋ nɪbi anɪbu si gɪnab. 29 Anɪb u, amgö magö yɪjɪg lau nɪŋöm, nan si nan najj gep rö lainɪm u, amgö böŋ anɪbu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög nɪŋnabim u, nan si nan najj gɪmim, mab ke inab mɪgan yaŋ armim rö löp. *

30 Pen ñimagö yɪjɪg kɪd u u rö nöp, nan si nan najj gɪnɪg gainɪm, rɪb gɪ dö gɪ yumim. Anɪg gɪmim me, ñin böŋ lap nöp mɪdö kamɪŋ arnabim. Wasö u, mab ke inab mɪgan yaŋ arnabim. *

Jisas nɪbi hag yuep manö hag ña
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Kale nɪŋbim, manö ap hagla, 'Bɪ ap nɪbin nɪp arö gɪnɪg, nɪbi i böŋ nöp arö gɪnam a göm, kalɪ kɪɪñ bad ap rɪköm, nɪbi anɪbu nɪp ñöm me, böŋ nöp arö gɪnab,' a gɪla. *

32 Pen yad kalöp hagabin: bɪ ap, nɪbin nɪpe bɪ ap si udagnab wasö, pen nugmul nɪpe nɪbin yɪharɪŋ nöp arö gɪnab u, gɪ najj gɪnab. Pen nɪbi u nɪp anɪg göm arö gö, am bɪ hain nɪbö ap udnab u, bɪ u nɪpe nɪbin nɪpe arö gɪnab u me, nɪpe anɪg gö, nɪbin nɪpe bɪ si udep nɪbi lɪnab. Pen bɪ an nɪbi anɪbu udnab u, nɪpe u rö nöp nɪbi si udep bɪ lɪnab. *

Manö nɪŋö yabɪɫ hagabun, a gɪpal
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

33 "Hadame nöp manö ap hagla u, u rö nöp nɪŋbim. Manö anɪbu hagla, 'Kale Bi Kub amgö ilö nɪpe manö nɪŋö yabɪɫ hagnabim u, hagnabim rö nöp gɪmim. God nɪpe nɪŋmɪdöp nɪŋöm hagnabim rö nöp gɪmim,' a gɪla. * 34 Pen yad kalöp hagabin: manö ap hagnɪg, 'God amgö ilö adö u nɪŋö hagabin,' a gɪmim hagagmim. 'Ram mɪnönŋ kumi kabö adö laŋ au mɪdöp rö, nɪŋö hagabin,' a gɪmim hagagmim; God nɪpe ram mɪnönŋ anɪb

* 5:19: Jem 2:10 * 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17 * 5:22: 1Jn 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:27: Eks 20:14; Dud 5:18 * 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43 * 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11 * 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12; Nab 30:2; Dud 23:21

au sea kiŋ adö au asiŋ midöp. * ³⁵ ‘Minöŋ naböŋ iŋ i midöp rö niŋö hagabin,’ a giŋmim hagagmim; God niŋe sea kiŋ adö au asiŋköm, ram minöŋ iŋ i ma adö au abö giŋ midöp. ‘Jerusalem midöp rö niŋö hagabin,’ a giŋmim hagagmim; u Kiŋ Kub yabiŋ daun kub niŋe me. * ³⁶ ‘Nabiŋ yad midöp rö, niŋö hagabin,’ a giŋmim hagagmim. Kale ke giŋe, nabici uŋ kale aŋi ap ule aka piŋ ranagnab. ³⁷ Anibi u, ‘Giŋnabin’ a giŋmim, ‘Giŋnabin’ nöŋ a giŋmim; pen ‘Gagnabin’ a giŋmim, ‘Gagnabin’ nöŋ a giŋmim. Manö kuöyaŋ liŋmim hagmim, liŋmim hagmim u, Seden kalöp gasiŋ nö, hagnabim.

Jisas pen pen gep manö haga

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Pen manö ap hagla u, u rö nöŋ niŋbim. Manö anibu hagla, ‘Amgö magö u biŋ juaiöl, kalip pen abe biŋ jumim. Meg magö pa jö gaiöl, kalip pen abe pa jö giŋmim,’ a giŋla. * ³⁹ Pen yad kalöp hagabin: biŋ ap kalöp giŋ naiŋ gainim, niŋp pen giŋ naiŋ gagmim. Biŋ ap kalöp alaun pak hil gainim, ado giŋmim böŋ lap abe paknim. ⁴⁰ Biŋ ap apöm kalöp manö kub hagöm, ‘Sior ne u yiŋ hajiŋ giŋ,’ a gainim, sior nöŋ niŋagmim, kolsior u abe niŋmim. ⁴¹ Biŋ ap kalöp hag niŋöm, ‘Nan wadiŋ i dam ka au yumön aumön,’ a geinab u, jiŋ niŋagmim; ka hagöl au hil giŋmim, dam yiŋharinŋ ka au yumim aumim. ⁴² Nibiŋ biŋ riŋnap kalöp, ‘Hanip nan riŋnap niŋim,’ a gaiöl, haŋöwaŋö niŋmim. Pen nibiŋ biŋ riŋnap kalöp, ‘Hanip nan riŋnap yiŋharinŋ niŋbe, hainö pen kalöp ado giŋ dam niŋnabun,’ a gaiöl, arö gagmim, haŋöwaŋö niŋmim.

Kotmaŋ kale gau kalip midmagö liŋmim

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ “Manö ap hagla u, u rö nöŋ niŋbim. Manö anibu hagla, ‘Midaimam kale gau kalip midmagö liŋmim; nibiŋ biŋ kotmaŋ kale gau kalip mulu adiŋ niŋmim,’ a giŋla. * ⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nibiŋ biŋ kotmaŋ kale gau, kalip midmagö liŋmim; nibiŋ biŋ kalöp giŋ naiŋ giŋpal gau, God niŋp sabe giŋmim, ‘Kalip abad mid aij giŋmön,’ a giŋmim. *

⁴⁵ “Kale anig giŋnabim u, Nap kumi kabö adö laŋ midöp u, niŋiŋ pai niŋe yabiŋ midainabim. Niŋe gö, sidö mailö gö, nibiŋ biŋ giŋ aij giŋpal gau abe, nibiŋ biŋ giŋ naiŋ giŋpal gau abe, mailö gab. Niŋe gö, möŋ alöm, nibiŋ biŋ giŋ aij giŋpal gau nan wög kale gau ranöm, nibiŋ biŋ giŋ naiŋ giŋpal gau nan wög kale gau ranöm göp. ⁴⁶ Kale nibiŋ biŋ kalöp midmagö liŋbal gau nöŋ ud aij giŋnabim u, biŋ dakiŋ udpal gau giŋpal rö nöŋ giŋnabim. Anig geinabim u, God ne aige göm niŋniŋ löm kalöp nan aij niŋnab. ⁴⁷ Kale aŋ mam kale gau nöŋ hag wiŋhai udnabim u, nibiŋ biŋ God niŋp gasiŋ niŋagpal gau, nibiŋ biŋ yiŋharinŋ gau kalip giŋpal rö nöŋ giŋnabim.

⁴⁸ “Anibiŋ u, Nap kumi kabö adö laŋ giŋ aij yabiŋ gab rö, kale u rö nöŋ giŋ aij yabiŋ giŋmim. *

6

Nibiŋ biŋ nan midagöp gau kalip abönamö niŋmim

¹ “Pen kale, hib kub udun a giŋmim, nibiŋ biŋ amgö ilö adö kale u nöŋ God hagöp rö nöŋ gun, a giŋmim giŋe u, Nap kale kumi kabö adö laŋ midöp u niŋe niŋöm kalöp pen nan aij ap niŋagnab. * ² Nibiŋ biŋ riŋnap, God niŋp niŋ udpun, a göm, piŋal nöŋ giŋpal. Hib kub udun, a göm, kale nibiŋ biŋ mög gep rö gau maniŋ nan riŋnap niŋniŋg, Juda magum gep ram nibiŋ biŋ iru midnaböl raul u aka, adan kub nibiŋ biŋ iru nöŋ ajnaböl gau nöŋ amöm, nibiŋ biŋ amgö ilö adö au niŋnaböl. Giŋnaböl anibu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anibu; Bapi kalip nan riŋnap halö niŋagnab. Kale anig giŋnaböl u rö gagmim.

* 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * 5:35: Sam 48:2; Ais 66:1 * 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21

* 5:43: Lep 19:18 * 5:44: Eks 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20 * 5:48: Lep 19:2; Dud 18:13 * 6:1: Mad 23:5

³ “Pen kale n̄ibi b̄i mög gep rö gau kal̄ip nan n̄in̄ig, waiö ñagmim; ⁴ agam̄ij pi ḡimim rö ñimim. Nan n̄ihön agam̄ij ḡipim u, Nap kale magöñhalö n̄ijöb rö, n̄ihön n̄ihön ḡinabim n̄ijöm, kalöp pen nan aij ñinab.

Jisas God n̄ip sabe gep manö hag ña

(Luk 11:2-4)

⁵ “Kale God n̄ip sabe ḡin̄ig ḡimim u, n̄ibi b̄i r̄imnap, God n̄ip gas̄i n̄ijbun, a göm, piral nöp ḡipal rö gagmim. Kale n̄ibi b̄i r̄imnap han̄ip n̄ijlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram aṅ u m̄idöm aka, am adan ramö gau m̄idöm, n̄ibi b̄i amgö ilö au God n̄ip sabe ḡipal. Ḡipal an̄ibu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl an̄ibu; God n̄ipe manö kal̄ip u udagnab. * ⁶ An̄ib u, kale God n̄ip sabe ḡin̄ig, ram magö raul m̄igan kale u ammim, ajöṅ ḡi ñimim, Bapi hon amgö n̄ijagpun n̄ip sabe ḡimim. Nan n̄ihön agam̄ij ḡipim u, Nap kale magöñhalö n̄ijöb rö, n̄ihön n̄ihön ḡinabim n̄ijöm, manö kale n̄ijöm, kalöp pen nan aij ñinab.

⁷ “N̄ibi b̄i God Manö n̄ijagpal gau, n̄ip sabe ḡin̄ig, manö m̄lö kub yab̄i hagpal. Gas̄i kale nöp n̄ijöm hagpal, ‘Manö m̄lö kub hagno me n̄ijnab,’ a ḡipal. * ⁸ Pen kale an̄ibu rö gagmim. Manö n̄ihön God n̄ip sabe ḡin̄ig gabim gau, n̄ipe nöd n̄ijnab. * ⁹ An̄ib u, God n̄ip sabe ḡin̄ig, hagmim, ‘Bapi kub kumi kabö adö laṅ m̄idpan; hib ne i adö laṅ m̄idöp.

¹⁰ Ne han̄ip udmön abad m̄idaimön.

Ne kumi kabö adö laṅ hagpan rö n̄ijbal u,

hon aui m̄inöṅ naböṅ iṭ i ḡi ñimön n̄ijun hon abe manö nöp n̄ijun. *

¹¹ Han̄ip nan ñijeb r̄imnap n̄ime l̄imön;

pör pör ñiban rö u ñin añi añi ñimön.

¹² N̄ibi b̄i r̄imnap han̄ip ḡi naj ḡipal n̄ijun arö ḡipun rö,

hon ḡi naj ḡipun u u rö nöp n̄ijmön arö ḡimön. *

¹³ Hon ḡi naj gun rö löp u,

ne han̄ip abad m̄idö, hon ḡi naj gagun,’ a ḡimim. *

¹⁴ “N̄ibi b̄i r̄imnap kalöp ḡi naj gaiöl n̄ijmim arö ḡinabim u, Nap kale kumi kabö adö laṅ m̄idöp u nan si nan naj kale ḡinabim u u rö nöp n̄ijöm, arö ḡinab. * ¹⁵ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap kalöp ḡi naj gaiöl n̄ijmim arö gagnabim u, Nap kale nan si nan naj kale ḡinabim u u rö nöp n̄ijöm arö gagnab.

Nan ñijeb hil ḡipal

¹⁶ “Kale nan ñijeb arö ḡin̄ig, n̄ibi b̄i God n̄ip gas̄i n̄ijbun, a göm, piral nöp ḡipal rö, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halö halö rö m̄idno, n̄ibi b̄i n̄ijöm hagnaböl, “God n̄ip gas̄i n̄ijöm, nan ñijeb hil göm me, mulu halö halö m̄idpal,” a ḡinaböl,’ a göm, piral an̄ig ḡinaböl. Yad kalöp n̄ijö yab̄i hagabin: n̄ibi b̄i han̄ip n̄ijlaṅ, a göm ḡinaböl an̄ib gau, n̄ibi b̄i gau n̄ijöm hib kale haglö adö arnab u pen God kal̄ip nan aij kumi kabö adö laṅ ñagnab. * ¹⁷ Kale pen nan ñijeb gau hil geinabim u, mulu halö halö rö m̄idagaimim. Ñig pak aij ḡimim, wel l̄imim, kom ḡimim m̄idaimim. ¹⁸ An̄ig geinabim me, kalöp n̄ibi b̄i nan magö hil ḡipal gau a göm, n̄ijagnaböl. Nan agam̄ij ḡipim u, Nap kale, hon amgö n̄ijagpun B̄i u, n̄ipe magöñhalö n̄ijöb rö, kalöp pen ñöm nan aij ñinab.

Amun God aip m̄idaiun a ḡimim, n̄ijöl ḡi m̄idaimim

(Luk 12:21,33-34)

¹⁹ “Pen m̄inöṅ naböṅ iṭ i nan aij aij gau ud magum gun, a ḡimim gas̄i u n̄ijagmim. N̄ihön ḡin̄ig: nan an̄ib gau ud magum geinabim, s̄ipsop ñijöm, hij göm, si udöm

* 6:5: Mad 23:5; Luk 18:10-14 * 6:7: 1Ki 18:26-29 * 6:8: Mad 6:32 * 6:10: Luk 22:42 * 6:12: Mad 6:14-15; 18:21-35 * 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15 * 6:14: Mak 11:25-26 * 6:16: Ais 58:5-9

gɪnaböl. * 20 Anɪb u, nan aij kale rö gau, God ram mɪnönj kumi kabö adö laɲ au ud magum gɪpe, sɪpsop ñɪɲagnɪm, hij gagnɪm, si udagöl, mɪdep nöp mɪdainɪm. * 21 Nan aij kale mɪnönj nabönj adö it i ud magum geinabim u, gasɪ kale mɪdeinab mɪnönj nabönj adö it i; nan aij kale God ram mɪnönj kumi kabö adö laɲ au ud magum geinabim u, gasɪ kale u arnab anɪb laɲ.

Hañ romaɲ mailö u
(Luk 11:34-36)

22 “Amgö magö hañ romaɲ hapö mailö rö mɪdöp. Amgö magö kale u aij mɪdö, mailö aij gö nɪɲ aij gɪnabim. 23 Pen amgö magö kale u naj gö, hañ romaɲ kale u sɪbön gɪnab. Mailö gɪböp pen böɲ nöp sɪbön gö, nan ap nɪɲagnabim. Kale mailö nɪɲagpim u, sɪbön göp rö mɪdpim.

Mani nan gau god ap rö mɪdagnɪm
(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bɪ aɪɪ ap, bɪ kub mɪhöp kalɪp wög gɪ ñɪnɪm rö lagöp. Nɪhön gɪnɪg: bɪ kub ap nɪp nɪɲö aij geinab, ap nɪp arö gɪnab: pen bɪ kub ap nɪp nɪɲö aij geinab, ap nɪp arö gɪnab. Anɪb u, kale mani nan aij mɪnönj nabönj adö it i mɪdöp gau, nɪɲbe aij gö, God nɪp arö gɪnabim rö löp u, nɪɲ aij gɪmim.

Gasɪ kub nɪɲagmim
(Luk 12:22-31)

25 “Adö anɪbu me kalöp hagabin: nan gai nɪbö ñɪɲun mɪdaiun, waɪɪɪ gai nɪbö rol gun mɪdaiun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪɲagmim. Kamɪɲ mɪdep u nan kub; nan ñɪɲeb nan pro. Uri mɪdpun i, hañ romaɲ nan yabɪɪ; hañ romaɲ waɪɪɪ rol gep nan pro. Anɪg gö nɪɲmim, God kalöp gɪ la u, nɪpe nan ñɪɲeb, waɪɪɪ hañ romaɲ rol gep, nan pro anɪb gau ñagnab a gɪ nɪɲbim ar? * 26 Kale nɪɲbim, yaur gau nan yɪɲ yɪmagal; wid, rais, nan gau rɪk dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabö adö laɲ u kalɪp abad mɪdö, nan ñɪɲbal. Anɪb u, yaur u nan yɪharɪɲ u pen nɪpe nan ñö ñɪɲbal rö, kalöp u rö nöp ñagnab a gɪ nɪɲbim ar? * 27 Aka, gasɪ iru nɪɲun me, rapɪn mɪdun umnabun a gɪ gasɪ nɪɲbim ar?

28 “Pen nɪhön gɪnɪg waɪɪɪ nan gau gasɪ iru nɪɲbimɲ Nan pɪɪpɪɪ be gau ranöb gau, wög gagöm, waɪɪɪ gagöm, gɪpal. 29 Pen kiɲ Solomon mani iru mɪdö rɪb adɪk aij yabɪɪ gɪmɪdöp u, nan pɪɪpɪɪ anɪb gau rö rɪb adɪk aij gaga. * 30 Nan pɪɪpɪɪ anɪb gau nan yɪharɪɲ. Pör mɪdöm wasö, mɪñi rö mɪdöm, rol rö laubal. Pen God nan yɪharɪɲ anɪb gau gɪ löm rɪb adɪk aij gɪ ñöb u, nɪhön gɪnɪg hanɪp abad mɪdagnab a gɪmim nɪɲbimɲ Kale anɪg gasɪ nɪɲnabim u, kale God nɪp nɪɲ ud aij gagpim.

31 “Anɪb u, nan mai ñɪɲun, ñɪg mai ñɪɲun, waɪɪɪ nɪhön rol gun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪɲagmim. 32 Nɪbi bɪ God Manö nɪɲagpal gau, nan anɪb gau udun a göm, gasɪ kub anɪbu rö nɪɲbal. Pen kale nɪɲbim, Nap kale kumi kabö adö laɲ mɪdöp u, kale nan nɪhön nɪhön mɪdagöp u nɪɲöb. * 33 Anɪb u, God nɪbi bɪ rɪmnap udöm abad mɪdeinab u, hanɪp u rö nöp udnab a gɪmim gasɪ aɪɪ nɪɲmim; God nɪpe haga rö nöp gɪ mɪdaiun a gɪmim, gasɪ aɪɪ nɪɲmim; kale anɪg gɪpe arö me, nan ñɪɲeb, ñɪg ñɪɲeb, waɪɪɪ rol gep, nan anɪb gau magöɲhalö kalöp ñɪnab. * 34 Anɪb u, rol ruö nɪhön gun mɪdaiun, a gɪmim gasɪ kub u nɪɲagmim. Ñɪn uri u ñɪn uri. Uri ñɪn i nöp nan mɪɲör rɪmnap mɪdöp u, u nöp gasɪ nɪɲmim.

7

Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö kub hag gagmim
(Luk 6:37-38,41-42)

* 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22 * 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6 * 6:32: Mad 6:8 * 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17

¹ “Hon n̄bi b̄i aij a ḡimim, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip gas̄i naj n̄iṅnabim u, manö an̄ibu ado ḡi kale ke aunab. * ² An̄b u, n̄iṅ aij ḡimim. Kale n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip ḡinabim rö, God kalöp pen ḡinab. Kale n̄bi b̄i r̄imnap n̄iṅmim manö kub hag ḡinabim rö, God kalöp u rö nöp manö kub hag ḡinab. * ³ Mab po amgö kale pak har̄i göl m̄idöp u, n̄ihön ḡin̄ig mab po an̄ibu nan ȳihar̄iṅ a ḡimim, namam nan ac̄ip amgö n̄ipe m̄idöp u n̄iṅmim hagn̄im? ⁴⁻⁵ Ne b̄i manö piral hagep b̄i. Mab po amgö kale pak har̄i göl m̄idöp u nöd ud yumim, amgö n̄iṅ aij ḡimim, namam nan ac̄ip amgö n̄ip m̄idöp u n̄ip, ‘Ud yūin’ a ḡimim hagn̄im. ⁶ God nan ūt n̄ipe gau, kain hapeb gau kal̄ip ñagn̄im. K̄ibap m̄itep gau, kaj gau m̄idöp, a ḡimim ud yuagmim. Pen n̄ihön ḡin̄ig: ud yunabim, kale abö jö ma jö ḡi yuöm, ado ḡi apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun b̄i kub n̄ip sabe gun?

(Luk 11:9-13)

⁷ “Nan n̄ihön m̄idagain̄im u, God n̄ip hag n̄iṅbe kalöp ñ̄inab. Pen nan r̄imnap uṅhai n̄iṅnabim u, udnabim. Han̄ip ajöṅ hīk, a ḡimim, pak gu ḡipe, kalöp ajöṅ u hīknab. * ⁸ Pen n̄ihön ḡin̄ig: n̄bi b̄i God n̄ip hag n̄iṅnaböl u, hag n̄iṅnaböl rö nöp ḡinab. Nan uṅhai n̄iṅnaböl u kal̄ip yamnab. Pen, ajöṅ u hīk, a göm, pak gu gu ḡilö, hagnaböl rö n̄iṅöm hīknab. *

⁹ “Kale b̄i nap gau, ñ̄i pai kale ap maj ap ñ̄i a gö, kale kabö ñ̄inabim? ¹⁰ Aka pen, kabsal ap ñ̄i a gö, haiṅo ap ñ̄inabimṅ U an̄ig gagnabim. ¹¹ Kale n̄bi b̄i aij wasö u pen ñ̄i pai kale gau, nan aij gau nöp ñ̄inabim. Nap kale kumi kabö adö laṅ b̄i aij yab̄it̄ u, piral gagnab; kale hag n̄iṅnabim u, n̄ipe kalöp nan aij ñ̄inab. *

¹² “Pen kale ke, han̄ip adö u ḡilaṅ, adö u gaglaṅ, a ḡimim n̄iṅbim, adö u nöp n̄bi b̄i gau kal̄ip ḡimim. Mos̄is God lo manö udöm kal̄i k̄liñ r̄ika manö u abe, b̄i God manö hagep kal̄i k̄liñ r̄ikla manö u abe, iṅ me an̄ibu. *

Adan pro, adan majö

(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴ “Mab ke yaṅ adan kub u waiö n̄iṅöm am aij ḡipal. N̄bi b̄i iru nöp m̄igan an̄ibu arbal. An̄b u, kale n̄iṅ aij ḡimim, pör m̄idep adan pro u udmim armim. Adan pro an̄ibu uṅham arnaböl. N̄bi b̄i añ̄i añ̄i nöp, adan pro m̄ilö an̄ibu k̄tö göm uṅhai n̄iṅöm arnaböl.

Piral hagnaböl, n̄iṅ aij ḡimim

(Luk 6:43-46)

¹⁵ “Pen n̄bi b̄i God manö hagabun a göm piral hagn̄im gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm m̄idöl ḡi, kain hapeb n̄bi b̄i hau löp rö u kalöp ḡinaböl. An̄b u, n̄iṅ aij ḡimim. * ¹⁶ N̄bi b̄i m̄id aij ḡipal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naj ḡinaböl rö n̄iṅmim, kal̄ip n̄iṅ aij ḡinabim. Kale n̄iṅbim, naḡi ȳihar̄iṅ kal̄i kal̄i halö gau magö ñ̄iṅeb u p̄ilö gu ñ̄iṅagnabim. * ¹⁷⁻¹⁸ Mab gau u rö nöp ḡinab. Mab magö ñ̄iṅeb ur gau, mab magö ñ̄iṅagep p̄ilagnab. Pen mab magö ñ̄iṅagep ur gau, magö ñ̄iṅeb p̄ilagnab. ¹⁹ Pen mab magö aij p̄ilagnab gau, r̄ib ḡi dö ḡi dam mab inab u yunaböl. * ²⁰ An̄b u, n̄bi b̄i gau naḡi ḡinaböl adö u n̄iṅmim, n̄bi b̄i gau aij, n̄bi b̄i gau naj a ḡimim n̄iṅnabim. *

Jisas “Yad kale n̄iṅagn̄imdin,” a ḡinab

(Luk 13:25-27)

²¹ “N̄bi b̄i ȳip, ‘B̄i Kub hon!’ ‘B̄i Kub hon!’ a ḡipal gau magöṅhalö, God kal̄ip udöm abad m̄ideinab, a ḡi gas̄i u n̄iṅagn̄im. Bapi yad kumi kabö adö laṅ m̄idöp u hagöp rö ḡipal n̄bi b̄i gau nöp kal̄ip udöm kumi kabö adö laṅ au abad m̄ideinab. * ²² God n̄bi b̄i

* 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * 7:2: Mak 4:24 * 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 * 7:8: 1Jn 3:22; 5:14-15 * 7:11: Jem 1:17 * 7:12: Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10 * 7:15: Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 * 7:19: Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * 7:20: Mad 12:33 * 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25

manö kub hagnab ñin u, nibi bi iru nöp yip hagnaböl, 'Bi Kub, hon nibi bi ne nöp. Hib ne nöp hagun, manö ne hag ñino. Hib ne nöp hagun, nan nibi bi kijaki abarj ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagun, nan gagep rö gau iru nöp gino,' a ginaböl. ²³ Yip anig hagnaböl u pen yad kalip hagnabin, 'Yad kale niñagmidin; kale gi naj nöp gipim, ke gau arim!' a ginabin. *

Bi mihöp ram mihöp gilö

(Luk 6:47-49)

²⁴⁻²⁵ "Bi gasi niñeb yabit ap, ram nipe u ginig, kabö adö laj ginab. Hainö hadal kub apöm, mönj kub alöm, ñig ul apöm ginab u pen ram nipe kabö adö laj gi pdöñ ginab u, pa jö ma jö gi ud aragnab. Anib u rö me, nibi bi manö yip niñöm, niñ udöm, hagpin rö ginaböl gau.

²⁶⁻²⁷ "Pen bi gasi niñ aij gagnab ap, ram nipe u ginig, minöñ kabö kulup adö au ginab. Hainö hadal kub apöm, mönj kub alöm, ñig ul apöm, ram nipe u böñ nöp pa jö ma jö gi ud arnab. Anib u rö me, nibi bi manö yad niñöm hagpin rö gagnaböl gau," a ga.

²⁸⁻²⁹ Jisas manö anibu hag hakö niñöl gi, nibi bi iru nöp ap mideila gau niñöm hagla, "God lo manö hag ñeb bi hon gau manö hagpal rö hagagöp; nipe bi manö niñ aij yabit göm hagöp," a göm, aiö yabit gila. *

8

Jisas bi wös hapeb la u gö, kamij la

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Jisas nö ilö laj mideia u arö göm, sir yan ap lugö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip hain gila. ² Pen bi wös hapeb la ap, Jisas mideia söl au amöm, kugom yimöm, ubör yihöñ göm haga, "Bi Kub. Ne yip gö kamij linig, gö kamij linab. Yip kamij linab u, yad God sabe gep ram raul arnig gabin u, yip wihö gagnaböl," a ga. ³ Anig hagö, Jisas ñimagö mlöbö löm bi anibu ud niñöm haga, "Yad ginabin; nöp kamij laj," a gö, magö anibu nöp nip kamij lö niñöl gi, ⁴ Jisas bi anibu nip haga, "Nöp ginö kamij löp anibu, nibi bi rimnap kalip hag ñagmön wasö. Am bi God nip nan sabe gep bi gau kalip nöp yammön hagmön, 'Yip kamij löp niñim!' a gimön. Anig hagmön, Mosi haga rö, yaur ap God nip pak sabe gi ñimön. Anig geinabön, nibi bi gau niñöm hagnaböl, 'Nip kamij löp u me anig gab,' a ginaböl," a ga. *

Jisas, ami bi kub bi wög gi ñeb nipe u nip gö, kamij la

(Luk 7:1-10)

⁵ Jisas daun pro Kapaneam arö niñöl gi, ami bi iru nöp abad midmidöp bi kub ap, Jisas yip gi ñinim a göm apöm Jisas nip haga, ⁶ "Bi Kub, bi wög gi ñeb yad u nip miña kub göm, ilön neb neb gö, aña gagöp; ram au um midöp," a ga. ⁷ Hageia, Jisas haga, "Yad am nip ginö kamij linab," a ga. ⁸⁻⁹ Hageia, ami bi kub anibu haga, "Bi Kub, niñö hagpan u pen yad bi kub rö ram yad u aumön. Yad niñbin u, ami bi kub rimnap yip abad midlö, yad pen ami bi rimnap kalip abad midem, 'Arim,' a ginö, arbal halö; 'Auim,' a ginö, aubal halö. Bi yip wög göp u nip, wög gau anig gimön anig gimön a ginö, göp. Anib u rö, ne yiharij, 'Kamij laj,' a gimön, nip kamij linab," a ga. ¹⁰ Anig hagö Jisas aiö göm, nibi bi hain areila gau kalip haga, "Bi anibi mlö gau nbö u pen, God göp rö niñ aij yabit göm me, anig hagöp. Bi hon Isrel nbö ap, God nip niñ ud pdöñ göm hagöp anibu rö hagö, yad niñagpin. ¹¹ Anib u, hainö nibi bi mlö gau nbö gau, God nibi bi udöm kumi kabö adö laj abad mideinab an u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bi aip asiköm, nan niñeb iru niñöm, miñ miñ göl gi mideinaböl. * ¹² Kale anig göm am mideinaböl, pen nibi bi hon Isrel nbö gau, am anibu midageinaböl rö löp. God kalip hag yueinab, am mideinaböl höñ sibön göp adö yan. Kale mitöñ magö göm meg magö hau jö ma jö gi

* 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19 * 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14 * 8:11: Luk 13:29

ñiñöl gî mîdeinaböl,” a ga. * 13 Anîg hagöm, Jisas ami bî kub anîbu nîp haga, “Ne ado gî arul! Hagpan rö nöp gî nab,” a ga. Jisas anîg hagö, nîpe ram aramöm nîña, bî nîpe nan ga u, Jisas haga magö anîbu nöp kamîñ la.

Jisas Pida nîbor nîp gö, kamîñ la

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Pen Jisas Pida ram amöm nîña, Pida nîbor u, hañ romanñ gau mab rö inö, abañ adö lañ um mîdeia. 15 Jisas nîñöm, am Pida nîbor ñîmagö nîpe ud nîñö, magö u nöp kamîñ lö, nîpe uraköm, Jisas nîp nan magö ud lî aij ga.

Jisas nîbi bî iru nöp gö, kamîñ la

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

16 Dugo magö u, nîbi bî kîjaki abañ ala gau abe, nîbi bî nan ga gau abe, dam Jisas mîdeia u aueila, nîpe kîjaki gau hag hönñ yuöm, nîbi bî ñî pai nan ga gau gö magöñhalö kamîñ la. 17 Nîpe ga anîbu, bî God manö hagep Aisaia, hadame nöp gî nab a göm kalî kliñ rîka rö nöp ga. Nîpe kalî kliñ rîköm haga, “Hanîp nan ga gau gö kamîñ la.

Nan nîhön nîhön hanîp naj ga gau

hag yuö mîd aij gîpun,” a ga. *

Bî ap Jisas nîp haga, “Yad aip ajeinabul,” a ga

(Luk 9:57-62)

18 Jisas nîña, nîbi bî iru nöp ap nîp big gîgabö geila, bî nîpe gau kalîp haga, “Ñîg wanjö juun böñ lödañ arun,” a ga. 19 Anîg hagö nîñöl gî, God lo manö hag ñeb bî ap apöm nîp haga, “Manö hag ñeb bî. Ne ram mînönñ gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul,” a ga. 20 Hageia, Jisas haga, “Kain haut gau, kale mînönñ mîgan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u mîdöp. Pen yad Bî Ñî nîpe haneb mîgan u mîdagöp,” a ga. * 21 Pen bî Jisas nîp nîñ uda bî ap haga, “Bî Kub, yad ne aip arul u pen, yîp yau a gö, bapi nîp umö rîgöl gem, ne aip ajeinabul,” a ga. * 22 Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî yîp nîñ udagpal rîmnap umaiöl, nîbi bî yîp nîñagpal rîmnap dam rîgöl göl; pen ne auö yad aip arul,” a ga.

Jisas hagö, yîgön kub ur ga

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Jisas ñîg magîb udöm arnîg gö, bî nîpe gau aip hadla. 24 Ñîg anñ au arlö nîñöl gî, adîñ yîgön kub yabîl u udöm, ñîg ral apöm, ñîg magîb u ud ado gîñîg rö ga. Pen Jisas nîpe hon haneia rö, * 25 bî nîpe gau nîp am haglö urakö hagla, “Bî Kub! Pîñöm asad kub u hanîp ud ado gö, ñîg ñîñun rö löp u, ne hanîp ud kamîñ lî,” a gîla. 26 Hagaila, kalîp haga, “Nîhön gîñîg pîñîñ gabimñ Kale manö yad pro pro rîmnap nîñ udagpim aka?” ga. Anîg hagöm, uraköm, pîñöm asad udeia u hagö hir göm, ñîg ral aueia u ur göm ga. * 27 Anîg gö, kale aiö göm hagla, “Bî kal yabîl i nîpe bî aige rö bî gajîp nîñöm pîñöm asad udeia u hir göm, ñîg ral auajîp u ur göm göp?” ö gîla.

Aiön pi halö bî mîhau Jisas gö, kamîñ la

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Jisas ñîg juöm, ram mînönñ Gadara böñ lödañ amjaka nîñöm, bî haut kîjaki abañ ala mîhau wip rîgöl gîmîdal kabö mîgan gau nîbö apjaklö. Bî anîb mîhau kalîp kîjaki aiön pi abañ alla rö, bî hapeb yabîl mîhau mîdmîdil. Adan kalpe mîdmîdil au, nîbi bî rîmnap aragmîdal. 29 Pen kalpe mîhönñ apjakmil, Jisas nîp haglö, “God Ñî nîpe. Nîhön gîñîg auabön? Hanîp ilön kub ñîñîg auabön aka nîhön? Ñîñ ne hanîp ram mînönñ naj hag yuep u auagöp,” a gîlö. * 30 Pen magö anîbu, kaj iru nöp amîl ñîñeila söl goñ anîb au me, 31 kîjaki aiön pi bî anîb mîhau kalîp abañ alla gau, Jisas nîp neb neb göl gî

* 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28 * 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Ki 19:20 * 8:24: Sam 4:8
* 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9 * 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41

hagla, “Hanip hag yunig gimön u, hagö, amun kaj midpal gidan kalip yuö hiikun,” a gila. ³² Hageila, Jisas “Arim,” a gö, bi anib mihau kalip arö göm, am kaj gau kalip yuö hiikla. Hiiklö kaj gau pinij gi minöy rul got au amöm, gi dam nig wanö yan paköm, nig nijöm, magöñhalö um hakla.

³³ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu nijöm, yijid daun u amöm, Jisas nihön nihön ga u, bi kijaki aban alla mihau nihön nihön ga manö u, nibi bi gau kalip magöñhalö hag nila. ³⁴ Hag neila, nibi bi daun mideila anib gau magöñhalö Jisas nip nijun a göm, ap nip nijöm, neb neb göl gi hagla, “Ram minöy hon i arö gimön, ke gau aru,” a gila.

9

Jisas bi nijomagö ma kila ga u nip gö, kamij la

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Jisas kauyan nig magib udöm, nig wanö juöm, ram minöy nipe hanmidöp u böy lödan ara. * ² Pen nibi bi rimnap, bi nijomagö ma kila ga ap, Jisas gö kamij linab, a göm, nip ilöy li dapöm Jisas mideia au daula. Pen, Jisas gö kamij linab, a göm nijla rö, Jisas bi nin ma kila ga anibu nip haga, “Ni me! Gasit halö midaimön. Nan si nan naj gipan gau nijem arö gabin,” a ga. ³ Jisas anig hagö, God lo manö hag neb bi gau rimnap hagla, “Bi i God nip hag juöl gi me, anig hagab,” a gila. ⁴ Pen Jisas gasit nijla anibu ke nijöm haga, “Kale nihön ginig yip gasit naj nijmim anig hagabim?” * ⁵ Yad nip, ‘Nan si nan naj gipan gau nijem arö gabin,’ a ginö, kalöp aij ginab, aka ‘Urak aru!’ a ginö, kalöp aij ginab. Aka manö nihön hagnö, kalöp aij ginab? ⁶ Mäni kale nijnabim, Bapi God yip Bi Ni nipe hag la nijöm, minöy naböy it i apem, nan si nan naj gipal gau nijem arö ginabin,” a ga. Jisas anig hagöm, bi nin ma kila ga u nip haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. * ⁷ Jisas anig hagö, bi anibu uraköm köp bad nipe u udöm ram nipe ara. ⁸ Ram nipe arö nijöl gi, nibi bi gau nijöm, God hagö Jisas apöm gab, a göm pinij göm, bi ap minöy naböy it i anib unbö rö gö nijagpun a göm, God hib nipe haglö adö ara.

Jisas bi nipe Madyu nip uda

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Jisas ram minöy anibu arö göm, migän ap amöm nija, bi dakis udep wög gimidöp bi ap ram raul migän u asik mideia. Bi anibu hib nipe Madyu. Jisas nip nijöm haga, “Yad aip auel!” gö, uraköm Jisas aip ara.

¹⁰ Jisas bi nipe gau aip Madyu ram amöm, nan nijlö nijöl gi, bi dakis udep gau abe, bi nan si nan naj gimidal bi gau abe, iru nöp apöm Jisas bi nipe gau aip nan nijla. ¹¹ Nan nijela, bi Perisi gau nijöm, Jisas bi nipe gau kalip hagla, “Manö hag neb bi kale u, nipe nihön ginig, bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan naj gipal gau abe, aip dim nöy nan nijab?” ö gila. * ¹² Hageila, Jisas manö anibu apdi nijöm haga, “Nibi bi nan gagöp gau, wös wameb bi gau aragpal; nibi bi nan göp gau nöp wös wameb bi gau arbal. ¹³ Pen God manö ap haga it u nij aij gimim midaimim. Nipe haga, ‘Yip nan sabe gi ninabim u, yip aij gagnab; pen nibi bi gau kalip mög nijmim gi aij geinabim u, yip aij ginab,’ a ga. Pen yad aunö u, nibi bi, hon nibi bi aij, mid aij gipun a gi gasit nijbal gau, kalip uthai nij udnig auagnö; yad nibi bi, hon nan si nan naj gipun a gi gasit nijbal gau, kalip uthai nij udnam a gem aunö,” a ga. *

Nan magö hil gep

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Nin ap, Jon nig pak neb bi nipe gau, Jisas mideia au apöm hagla, “Hon abe, bi Perisi gau abe, nin rimnap, God nip nöp gasit nijun, a gun, nan nijagpun. Pen bi ne gau nihön ginig u rö nöp gagpal?” ö gila. *

* 9:1: Mad 4:13 * 9:4: Mad 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25 * 9:6: Jon 17:2 * 9:11: Luk 15:2 * 9:13: Mad 12:7; Hos 6:6 * 9:14: Luk 18:12

¹⁵ Hageila, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı gau, bı nıbi udnıg gab bı u aip mıdeinaböl nın u, mın mın göl göm nan nınaböl; pen bı rımnap apöm bı anıbu nıp ud junaböl nın u, mög gö nan hil göm nınagnaböl,” a ga.

¹⁶ Pen Jisas nıpe kalıp manö ap hod rıköm haga, “Watıj gısön u udöm, watıj papıt gı, pa gı dö gınab ramö u al dör gagnaböl. Pen ai gınıg göm al dör gagnaböl Anıg geinaböl u, watıj lılo gabin a gınıg gab, mıgan kub yabıt pa bııtıtı gınab. ¹⁷ Pen nıg wain u, u rö nöp. Wain gısön nıbö u göm, ud kaj meme hañ mıtep mıgan u ral lagnaböl. Pen nıhön: anıg geinaböl u, nıg wain kamıj u ranöm, bıj yabıt hagöm, kaj meme hañ u pak gı dö göm, hoj göm arnab. Anıb u, nıg wain kamıj u udöm, kaj meme hañ kamıj nıbö mıgan u ud lılo nöp me, aij gınab,” a ga.

Jisas gaia nıbi kub ap, pai pro ap, kamıj la
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Jisas manö anıbu hagö nıjöl gı, Juda bı kub ap Jisas mıdeia au apöm, kugom yımöm haga, “Pai yad u böj nöp umöb u pen ne am nıp ud nıjö, urakıtım,” a ga. ¹⁹ Hagö, Jisas bı nıpe gau aip uraköm, bı anıbu aip arla.

²⁰⁻²¹ Pen nıbi ap, hagape lugöl gı lugöl gı mıdeia, mı unbö mıgan laj ina. Anıg gö, gası nıpe u nöp nıjöm, “Jisas watıj nıpe mılo kub got gau nöp ud nıjnö, yıp kamıj lınab,” a göm, Jisas arö nıjöl gı, jöl adö gau amöm, watıj nıp u ud nıja. * ²² Ud nıjö, Jisas ado göm nıbi anıbu nıp nıjöm haga, “Yıp nıj udpan u me, nöp kamıj löp. Gası halö mıdaimön,” a ga. Hagö, nan nıp gımidöp u magö anıbu nöp kamıj löm, hagape aumıdöp u mıtep ga.

²³ Pen Jisas nıbi bı anıbu arö göm am am, bı kub ram u amjaköm nıja, aıtıj magö pu göm, manö hauı kub yabıt geila. ²⁴ Jisas nıjöm kalıp haga, “Kale ke gau arım! Pai i umagöp; yıharıj hon hanab,” a ga. Anıg hagö, nıp mıhol gıla. ²⁵ Pen Jisas nıbi bı anıb gau kalıp hag höj yuöm, ram raul mıgan yaj amöm, pai uma u nıp, nımagö kıd u ud nıjö, uraka. ²⁶ Anıg gö, manö anıbu yag dam ram mınönj anıb gau magöjhalö ud arla.

Jisas gö, bı amgö we mıhau amgö nıl nıjöl

²⁷ Pen Jisas ram mınönj anıbu arö göm arö nıjöl gı, bı amgö magö we ga mıhau nıp hain göl gımil meg mıgan dap ranmil, haglö, “Depid Nı nıpe! Halıp mıhön mög nıjömön!” a gılo. * ²⁸ Anıg hagailö, pen Jisas nıpe ram raul mıgan u ara. Bı anıb mıhau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalıp mıhönj haga, “Kale mıhönj, yad kalöp gınö kamıj lınab a gımil, yıp ap hagabilıj Yad yau a gınabin, kale gası nıjbıl amgö kale nıl lınab aka wasö?” ö ga. Hageia, haglö, “Bı Kub, holmıj nıjbul, ne halıp geinabön kamıj lınab,” a gılo. ²⁹ Hagailö, Jisas amgö kalıp mıhönj ud nıjöm haga, “Yıp nıj udpil u me, hagpil rö gınım,” a ga. ³⁰ Hagö, amgö kalıp mıhönj kamıj lö, nıjöl nıjöl gı, Jisas kalıp mıhönj manö klö hagöm hag aij göm haga, “Nıbi bı gau, Jisas gajıp halıp kamıj löp, a gımil hagagmil,” a ga. * ³¹ Anıg haga u pen kalpe mıhönj ammil, nıbi bı ram mınönj aj anıb gau magöjhalö hag nılö ara.

Jisas atab ado ga bı ap nıp gö, manö ga

³² Pen kalpe mıhönj arlö nıjöl gı, nıbi bı rımnap, bı aion pi halö atab ado ga bı ap, dap Jisas mıdeia au daueila. ³³ Jisas aion pi bı anıbu nıp abaj ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anıg gö, nıbi bı gau aıö göm hagla, “Ram mınönj Isrel i, bı ap anıbu rö gö nıjagpun,” a gıla. *

³⁴ Pen bı Perisi gau hagla, “Nıpe kıjaki aion pi nap kale Seden klö u udöm me, aion pi gau hag höj yuöp,” a gıla. *

Jisas nıbi bı gau kalıp mög nıja

* 9:20-21: Mad 14:36 * 9:27: Mad 20:29-34 * 9:30: Mad 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

³⁵ Pen Jisas n̄ipe daun pro gau abe, daun kub gau abe ḡi ajöl göm, Juda magum gep ram gau amöm, Kiŋ kub ke yabił u n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab manö aij u hag n̄i m̄idöp. Pen n̄ibi b̄i gau kal̄ip nan n̄ihön n̄ihön ga u, u rö nöp gö kam̄iŋ la. * ³⁶ Jisas n̄iŋa, n̄ibi b̄i an̄ib gau kaj sipsip gau b̄i abad m̄idep kale ap m̄idagöp rö u m̄ideila. Gas̄i kub n̄iŋöm ułham m̄ideila u pen kal̄ip b̄i ḡi ñeb ap m̄idageia. An̄ib u n̄iŋöm, Jisas n̄ipe mög yabił n̄iŋöm, * ³⁷ b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “Nan magö iru yabił nöp wög naböŋ au po ḡi m̄idöp u pen n̄ibi b̄i ral dauep iru m̄idagpal. * ³⁸ An̄ib u, kale b̄i wög naböŋ nap n̄ibö u n̄ip hag n̄iŋbe, b̄i ral dauep r̄imnap yuö, ral dap n̄ip lau adö dauöl,” a ga.

10

Jisas manö ud arep b̄i n̄ipe unbö m̄igan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Jisas b̄i n̄ipe unbö m̄igan laŋ u w̄iñ alö aueila haga, “Yad ke kalöp hagabin u me, k̄ijaki aiön pi nan gau hag yuniŋ, hag yunabim. N̄ibi b̄i nan n̄ihön n̄ihön ḡinab gau u rö nöp ḡipe, kam̄iŋ l̄inab,” a ga. *

² B̄i Jisas manö ud arep unbö m̄igan laŋ Jisas hag yua b̄i gau, hib kale gau me, b̄i ap Saimon, hib n̄ipe ap Pida a ḡim̄idal; b̄i ap Edru, Pida n̄imam n̄ipe u; b̄i ap Jems, Sebedi ñi n̄ipe; b̄i ap Jon, Jems n̄imam n̄ipe; ³ b̄i ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, n̄ipe dak̄is udm̄idöp; b̄i ap Jems, Alpias ñi n̄ipe; b̄i ap Dadias; ⁴ b̄i ap Saimon, hib n̄ipe ap Selod a ḡim̄idal; b̄i ap Judas Iskariod, n̄ipe me hainö Jisas n̄ip mumug n̄iŋa.

Jisas manö ud arep b̄i n̄ipe unbö m̄igan laŋ kal̄ip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas b̄i n̄ipe an̄ib gau kal̄ip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl ḡi haga, “Kale Juda n̄ibi b̄i wasö aŋ gau abe, Sameria kai m̄idpal aŋ gau abe, aragmim. ⁶ Pen kale am n̄ibi b̄i hon Isrel, n̄ibi b̄i kale God n̄ip gas̄i n̄iŋagpal gau, kal̄ip hag ñöl ḡi hagmim, * ⁷ “God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab ñin u, hadö söl auöp,” a ḡimim. * ⁸ N̄ibi b̄i nan ḡinim gau ḡipe, kam̄iŋ l̄inim. N̄ibi b̄i böŋ nöp umöl gau ḡipe, kauyaŋ uraköl. N̄ibi b̄i wös hapeb l̄inim gau ḡipe, kam̄iŋ l̄inim. N̄ibi b̄i k̄ijaki aiön pi aban̄ alnim gau hag höŋ yube araŋ. Bapi hol ap̄i kalöp pör ȳihar̄iŋ wög ḡipul rö, kale u rö nöp n̄ibi b̄i an̄ib gau kal̄ip ȳihar̄iŋ wög ḡi ñimim. ⁹ Mani gol, mani silpa, mani at̄i r̄imnap ud aragmim. * ¹⁰ Wad̄i, wat̄iŋ r̄imnap halö, ma r̄irup, watab ad̄iŋ, nan gau ud aragmim. Pen n̄ihön: n̄ibi b̄i wög ḡi ñinaböl gau pen nan ñilö ñiŋnaböl. *

¹¹ “Pen daun ap aka ram r̄iŋ agtö ap amjakpe, n̄ibi b̄i kalöp hag w̄ihai udöl rö r̄imnap n̄iŋmim, kal̄ip aip nöp m̄idmim, ram m̄inöŋ ke ap gau arn̄ig ḡinabim ñin u nöp, kal̄ip arö ḡimim armim. ¹²⁻¹⁴ Pen ram ap ammim, “Kale m̄idpim!” a ḡipe, “Yau, m̄idpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul m̄igan an̄ibu armim. Pen kalöp manö yad hag ñimim hag w̄ihai ud n̄iŋagaiöl u, ar̄k arn̄ig, ac̄ip ac̄ip ma k̄id kale c̄ig udöm m̄idainim u, ab l̄iŋ ḡi yumim armim. * ¹⁵ Yad kalöp n̄iŋö yabił hagabin: manö kub hagep ñin u, Sodom Gomora n̄ibi b̄i ilön pro pro udnaböl; n̄ibi b̄i kalöp udagnaböl an̄ib gau, ilön kub yabił udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ “Pen n̄iŋim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, n̄ibi b̄i kain hauł rö m̄idpal aŋ gau yuabin. An̄ib u, gas̄i n̄iŋ aij göl ḡi, agam̄iŋ kal̄ip hag ñöl ḡi m̄idaimim. *

¹⁷ “Pen n̄ibi b̄i r̄imnap kalöp ud s̄is̄i löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. An̄ib u, n̄iŋ aij ḡimim. * ¹⁸ Kalöp b̄i

* 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39 * 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2
 * 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1 * 10:6: Jer 50:6 * 10:7: Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * 10:9: Luk 10:4 * 10:10:
 Luk 10:7; 1Ko 9:14 * 10:12-14: Luk 10:5-6; Ap 13:51 * 10:15: Mad 11:24; Jud 7 * 10:16: Luk 10:3; Ro 16:19
 * 10:17: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15

yad a göm, †ip gi dam gapman bi kub aka kiŋ m̄deinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bi kub gau abe, Juda n̄bi bi wasö ram m̄inöŋ m̄ilö kub gau n̄bö gau abe, kalip hag n̄inabim. ¹⁹⁻²⁰ Kalöp manö kub hagnaböl anibu, manö n̄ihön hagun aka manö aige gun hagun a ḡimim p̄ññj ḡimim, gas† iru n̄jagmim. Hagpe n̄jöl gi, Nap God Ana n̄pe kale aip m̄döp u, gas† aij ñeinab, manö kale adö u ke hagnabim; Nap God Ana n̄pe kalöp hagnab rö nöp hagnabim. *

²¹ “Ñin anibu, n̄mam gau uraköm, n̄mam kale ke gau al paklaŋ a göm, bi kub gau kalip mumug ḡinaböl. Nap gau uraköm, ñi pai kale ke gau al paklaŋ a göm, bi kub gau kalip mumug ḡinaböl. Ñi pai gau uraköm, n̄me nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp ḡinaböl. * ²² Yip lau adö m̄deinabim rö, n̄bi bi gau magöŋhalö kalöp n̄jöl, mulu kal alnab. Pen n̄bi bi an k̄lö göm, yip p̄g nöp m̄deinaböl gau, ñin hain u auö, God kalip udnab. ²³ Pen m̄gan ap arbe, kalöp gi naj gaiöl u, p̄ññj gi m̄gan ap armim. Yad kalöp n̄jöl hagabin, Isrel daun gau n̄bi bi gau kalip hag n̄be aragnab adö, yad Bi Ñi n̄pe aunabin.

²⁴⁻²⁵ “Ñi pai skul hagpal gau kub m̄dlö, hag ñeb bi kale gau pro m̄dagpal. Pen hag ñeb bi m̄döp rö m̄daiun a göm me, skul hagpal. N̄bi bi wög gi ñibal gau kub m̄dlö, n̄bi bi kalip abad m̄dpal gau pro m̄dagpal. Wög ḡipal u, n̄bi bi kub m̄dpal rö m̄daiun a göm, wög ḡipal. Anib u rö, n̄bi bi yad gau, yad m̄dpin rö m̄daiun a göm, ḡipal. Pen n̄bi bi gau yip hag juöm, Seden hib n̄pe ap löm yip Bielsebul a ḡipal rö, kalöp bi wög gi ñeb yad u rö nöp hag juöm manö naj hagnaböl me. *

God n̄ip nöp p̄ññj gep

(Luk 12:2-7)

²⁶ “N̄bi bi gau kalip n̄jmim p̄ññj gagmim. Manö n̄ihön m̄ñi har† göl m̄döp u, hainö waiö m̄deinab. Nan n̄ihön agamj ḡipal gau, hainö waiö n̄jnaböl. * ²⁷ Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalip waiö hag n̄mim. Manö yad kalöp r̄m̄id it hagnabin u, ram adö laŋ ammim, manö kub hag n̄be n̄jöl.

²⁸ “Kale n̄bi bi al pak l̄bal bi gau n̄jmim p̄ññj gagmim. Kale ȳhar† hañ bad u nöp al pak l̄naböl; ana u halö gi naj göl rö lagöp. P̄ññj ḡinig me, Bi Kub n̄bi bi hañ romaŋ abe ana abe m̄gan mab ke inab yaŋ yunab u n̄p p̄ññj ḡimim. * ²⁹ Yaur pro gau, nan ȳhar†. Mani a†† magö añi nöp yuöm, m̄höp udpal. Nan ȳhar† u pen, God kalip n̄jöl m̄döp rö, ap ȳhar† lug pakagnab. ³⁰ Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

³¹ Anib u, p̄ññj gagmim. Yaur gau nan pro yab†; kale pen nan yab† m̄dpim. *

Yad Jisas bi n̄pe a ḡimim waiö hagmim

(Luk 12:8-9)

³² “N̄bi bi an yip lau adö m̄döm, n̄bi bi gau kalip waiö hag n̄inaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ m̄döp u n̄p, yip lau adö m̄dpal, a gem, waiö hagnabin. ³³ Pen n̄bi bi an, yip c†g aij gagöm, n̄bi bi aip m̄deinaböl aŋ au hagnaböl, bi anibu yad n̄jagpin, a ḡinaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ u n̄p, n̄bi bi gai i yad n̄jagpin, a ḡinabin. *

Pen pen ḡinaböl

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Yad m̄inöŋ naböŋ it i aunö u, ‘Jisas n̄pe m̄inöŋ naböŋ it i aua rö, agamj m̄id aij ḡinabun,’ a ḡimim, gas† u n̄jagmim. Yad aunö u me, n̄bi bi gau manö kub hagöm, pen pen ḡinaböl. ³⁵ Anig ḡinab: ñi gau uraköm, nap aip pen pen ḡinaböl. Pai gau uraköm, n̄me aip pen pen ḡinaböl. Ñi n̄bin gau uraköm, n̄p̄is aip pen pen ḡinaböl. * ³⁶ Anig ḡinaböl anibu, ram kale añi m̄dpal u, kale ke nöp pen pen ḡinaböl.

* 10:19-20: Jon 14:26 * 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 * 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20 * 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26 * 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6

³⁷ “Nibi bi an, nime nap aka ni pai gau nöp midmagö löm, yip midmagö lagnaböl u, nibi bi yad midöl rö lagnab. ³⁸ Nibi bi an yip pig midnig gaböl, pen gasi ap niñöm hagnaböl, ‘Nibi bi rimnap hanip gi naj göl rö löp,’ a göm, yip arö ginaböl u, nibi bi yad midöl rö lagnab. ³⁹ Nibi bi an, yad ke nöp midem, mid aij ginam a ginab u, mab ke inab yan u arnab. Nibi bi an pen hagnab, yad Jisas lau adö midnö, yip al pak linitg al pak löl a ginab u, kamitj por por midep u udnab. *

*God kalip pen u rö nöp abad mideinab
(Mak 9:41)*

⁴⁰ “Kale arbe, nibi bi rimnap kalöp hag wihai udaiöl u, yip abe hag wihai udnaböl. Pen yip hag wihai udnaböl rö, Bi yip hag yuö aunö u nip abe hag wihai udnaböl. * ⁴¹ Nibi bi an, God manö hagep bi ap niñöm hagnab, ‘Bi auöp i, God wög göp u me, nip udnabin,’ a göm, udnab u, aij yabit ginab. God manö hagep bi anibu ud aij ginab rö, hainö God nip u rö nöp ud aij ginab. Nibi bi an, God nibi bi kamitj aij nipe ap niñöm hagnab, ‘Bi auöp i, God bi kamitj aij nipe u me, nip udnabin,’ a göm udnab u, aij yabit ginab. God nibi bi kamitj aij nipe u ud aij ginab rö, hainö God nip u rö nöp ud aij ginab. ⁴² Pen nibi bi an, bi yiharitj yad ap niñöm, Jisas bi nipe u a göm, nitg mitl dap nitnab u, God niñö, aij gö, pen haut gagnab,” a ga.

11

*Jon bi nipe rimnap hag yuö, Jisas nip niñnitg arla
(Luk 7:18-35)*

¹ Jisas bi nipe unbö mitgan lan gau kalip anig göl anig göl gimim a göm hag ni aij göm, ram minöñ anibu arö göm, daun yöp söl anib gau amöm, nibi bi gau kalip manö hag na.

² Pen Jon bi nitg pak neb u nagit midöm, Krais nitön nitön ga manö u niñöm, bi nipe rimnap hag yuö, Krais mideia au amjaköm, ³ nip hag niñöm hagla, “Hanip hag nitmön, ne bi ‘Krais’ a gun por abad midpun u nöp auban, aka hon bi hain nitbö anibu ke abad midaiun?” ö gila.

⁴ Hageila, Jisas kalip haga, “Kale Jon midöp au ammim hagemim, ‘Hon amun amgö hon ke niñun, rimid hon ke niñbun, ⁵ bi anibu nibi bi amgö we göp gau gajip amgö niñbal. Nibi bi ma naj göp gau gajip adan aj aij gipal. Nibi bi wös hapeb löp gau gajip mitlep göp. Nibi bi rimid mitgan pit göp gau gajip gasi wakö niñbal. Nibi bi umbal gau gajip kauyan urakpal. Nibi bi mög gep rö gau, u rö nöp Krais manö aij u hagö niñbal,’ a gimim. * ⁶ Pen manö ap hagemim, ‘Nibi bi yip niñ udöm, gasi ap ap niñagnaböl gau, mitn mitn yabit ginaböl,’ a gimim,” a ga.

⁷ Anig hagö, Jon bi nipe gau arlö niñöl gi, Jisas nibi bi ap mideila gau kalip Jon manö adö u hagöm haga, “Kale nöd ram minöñ kabö nöp midöp an gau arbe nitn u, nitön niñnitg arbenj Hod mitlö nit ap yigön ud dan i göp ap niñnitg arbe? ⁸ Aka nitön niñnitg arbenj Bi watij aij aij nöp libal bi ap niñnitg arbenj Bi watij aij aij udun a göm niñbal gau, bi kub ram kliñ aij gau hanbal. Kale Jon midmidöp ram minöñ nöp an au han midagmidal. ⁹ Pen nan nitön niñnitg arbenj Yiharitj aragpe. Jon bi God manö hagep, bi anibu niñnitg arbe. Bi God manö hagep aunab a gimim abad midmidim me, bi anibu me u. Pen Jon nipe God manö hagep bi nöp wasö. ¹⁰ Jon nip gasi niñöm, hadame nöp God nipe Ni nipe nip manö haga manö anibu, God Manö yan kalit kliñ riköm hagla, ‘Bi manö hagep yad u,

hag yunö nöd amöm,
nibi bi gau hag nit aij gö,

hainö ne ke arnabön,’ a göm kalit kliñ rikla. *

* 10:39: Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 * 10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 * 11:5: Ais 35:5-6; 61:1 * 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76

¹¹ Kalöp hagabin, nîbi bî mîñöñ naböñ iñ i mîdpal gau, añî ap Jon rö wasö. Pen God nîbi bî yîharîñ yabîñ dam kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab gau, kale Jon rö mîdageinaböl; God nîpe nîbi bî yîharîñ yabîñ gau ud aij yabîñ gö, nîbi bî aij nîpe yabîñ mîdeinaböl. ¹² Jon bî ñîg pak ñeb bî apöm manö aij hag ña ñîñ u rîköm, nîbi bî gau, God hanîp udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdainîm a göm, manö anîbu klö yabîñ gîñ dam dam, mîñî u rö nöp klö yabîñ gîpal.

¹³ “Bî God manö hagep manö kalî kliñ rîkla gau abe, Mosîs God lo manö kalî kliñ rîka u abe, iñ u me, God Mesaia u nîp yuö, nîpe nîbi bî gau kalîp udöm abad mîdeinab. Manö anîbu nöp hag daulö daulö me, Jon aua. * ¹⁴ Pen manö hagnîg gabin u udnabim aka nîñagpin. God Jon nîp hagö, apöm nîbi bî gau kalîp manö hag ña u, God Manö kalî kliñ rîköm, gîñab a gîla rö nöp ga. Kalî kliñ rîköm hagla, bî God manö hagep Ilaija rö bî ap aunab, a gîla. * ¹⁵ Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîñ aij gîmim.

¹⁶ “Nîbi bî mîñî ñîñ i mîdpal gau yad nîñbin, kale ñî paiñañ rîmnap maker au asîköm, ñî paiñañ rîmnap meg mîgan dap ranöm kalîp hagpal rö u mîdpal. ¹⁷ Kale hagpal, ‘Hon aîñ pu gîno,

kale nîhön gîñîg kugom ralagpim?

Kîmap mîñöñ gep rö ap hagno,

kale nîhön gîñîg mîñöñ gagpim?’ ö gîpal.

¹⁸ Anîb u rö, God Jon nîp yuö apöm, ñîñ rîmnap nan magö ñîñagöm, ñîg wain ñîñagöm gö, hagla, ‘Bî anîbi nîp nan nîhön abañ alö anîg göp?’ ö gîla. ¹⁹ Bî Ñî nîpe pen auö hagpal, ‘Bî nan kub ñîñöm, ñîg wain ñîñöm, bî dakîs udpal gau aip ajöm, bî nan naj gîpal gau aip ajöm göp,’ a gîpal. Pen nîbi bî God Manö u nîñ udöm, gî aij göm, mîd aij gîñaböl u, nîbi bî gau nîñöm hagnaböl, God Manö u manö aij yabîñ, a gîñaböl,” a ga. *

Manö kub udnaböl (Luk 10:13-15)

²⁰⁻²¹ Jisas daun kub nöd gîñ ajöm, nan gagep iru nöp gö, nîbi bî gau nîñla u pen kale, nîhön gîñîg nan si nan naj gîpun a göm, nan si nan naj gîmîdal u arö göm, Jisas nîp nîñ udagla. Anîg gîlö, Jisas kalîp hag göm haga, “Korasin daun nîbi bî gau! Bedsaida daun nîbi bî gau! Nan gagep gau gîñö, nîñbe. Pen nan si nan naj gîpim u arö gîmim, yîp nîñ udagpim. Anîg gîpim u, kale manö kub yabîñ udnabim. Daun kub Daia Juda nîbi bî wasö gau, daun kub Saidon Juda nîbi bî wasö gau, nan gagep anîb gau kalîp u rö nöp gaibnep, kale nan si nan naj gîmîdal gau arö göm, wadî asöl rö rîmnap yîmöm, run he löñ gîñ löñ gîñ mîdaiblap. * ²² Anîb u, manö kub hagep ñîñ u, Daia nîbi bî abe, Saidon nîbi bî abe, manö pro rö udnaböl; pen kale Korasin nîbi bî abe, Bedsaida nîbi bî abe, manö kub yabîñ udnabim.

²³ “Kapaneam nîbi bî gau. Ñîñ anîbu kale kumi kabö adö lañ au aragnabim; böñ nöp mab ke inab ulöm mîgan yañ u arnabim. Nan gagep kale añ aui gîñö u, daun kub Sodom gaibnep, kale nan si nan naj gîmîdal gau arö göm, uri kamîñ mîdaiblap. * ²⁴ Adö anîbu yad kalöp nîñö hagabin, manö kub hagep ñîñ u, Sodom nîbi bî gau manö pro rö udnaböl; kale Kapaneam nîbi bî manö kub yabîñ udnabim,” a ga. *

Yîp aumim ake lîmim (Luk 10:21-22)

²⁵⁻²⁶ Ñîñ anîbu Jisas Nap nîp haga, “Bapi, yad hib ne hagnö adö lañ arañ. Ne Bî Kub, kumi kabö adö lañ abe, mîñöñ naböñ iñ i abe abad mîdpan u, gasî ne ke nîñö aij göp rö, nîbi bî gasî kîd hiîk nîñun nîñbun a gîpal gau, kalîp manö yad hagabin iñ u hag ñagpan;

* 11:13: Luk 16:16 * 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13 * 11:19: Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4 * 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12

pen n̄ibi b̄i n̄i painaŋ rö m̄idpal gau kal̄ip gas̄i aij n̄im̄ön, manö yad hagabin it u hag waiö l̄iban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

²⁷ Jisas an̄ig hagöm haga, “Bapi kl̄ö n̄ipe m̄idöp rö, ȳip n̄öb. N̄ibi b̄i r̄imnap ȳip n̄iŋ aij gagpal; Bapi nöp ȳip n̄iŋöb. Yad nöp Bapi n̄ip n̄iŋ aij ḡipin. Pen n̄ibi b̄i gas̄i aij n̄inam a gem n̄iŋbin gau, kal̄ip gas̄i aij n̄inö, Bapi n̄ip n̄iŋnaböl,” a ga. *

²⁸ Jisas an̄ig hagöm haga, “Kale n̄ibi b̄i nan wañ̄b kub iru maru p̄ör ud ajmim gas̄i iru n̄iŋmim m̄idpim gau, yad aumim n̄iŋöm nan wañ̄b kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake l̄inabim. * ²⁹ Yad b̄i hain aij agam̄ij m̄idpin; kal̄i gagnabin; an̄ib u, ȳip aumim, wög yad ḡi n̄imim, hibur gas̄i m̄idmagö kalöp aŋ daŋ ake l̄imim. ³⁰ Kale ȳip aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; p̄iŋta ḡinab. *

12

God n̄ip sabe gep n̄in u, wid magö rik̄ n̄iŋla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Juda God n̄ip sabe gep n̄in u, Jisas b̄i n̄ipe gau aip wid wög aŋ au amöl ḡi, b̄i n̄ipe gau k̄iyö lö, wid magö an̄ib gau r̄imnap udöm, hañ pak yuöm, n̄iŋöl ḡi n̄iŋöl ḡi areila.

* ² An̄ig geila, b̄i Perisi gau n̄iŋöm, Jisas n̄ip hagla, “Lo manö hon hagab, n̄ibi b̄i God n̄ip sabe gep n̄in u wög gagnaböl. Pen b̄i ne gau n̄ihön ḡin̄ig God n̄ip sabe gep n̄in wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö ḡila. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Depid hadame nöp b̄i n̄ipe gau aip k̄iyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, b̄i ȳihar̄iŋ n̄iŋagpal, b̄i God n̄ip nan sabe ḡipal gau nöp n̄iŋbal bred u, kal̄ip hag n̄iŋö n̄ip n̄ilö, b̄i n̄ipe gau aip n̄iŋla. Pen k̄iyö lö ḡila aiud an̄ibu, God Manö yaŋ kal̄i k̄iñ rik̄la u kale n̄iŋagpim ar?” *

⁵ “Kale Mos̄is God Manö kal̄i k̄iñ rik̄a u n̄iŋagpim rö löp. N̄ipe kal̄i k̄iñ rik̄öm haga, ‘B̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i gau, God n̄ip sabe gep n̄in u, God sabe gep ram raul u am m̄idöm, wög ḡipal. Pen God kal̄ip manö kub hagagnab,’ a ga. * ⁶ Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram an̄ibu nan kub wasö; yad ke pen B̄i kub yab̄iŋ m̄idpin. * ⁷ Pen manö ap God Manö kal̄i k̄iñ rik̄la u, n̄iŋ aij gagpim akaŋ Manö an̄ibu kal̄i k̄iñ rik̄öm haga, ‘N̄ibi b̄i ȳip nan pak sabe ḡi n̄inaböl u, ȳip aij gagnab; n̄ibi b̄i gau kal̄ip mög n̄iŋnaböl u, ȳip aij ḡinab,’ a ḡila. Manö an̄ibu n̄iŋmim gagpim u me, b̄i yad gau ḡi aij ḡilö n̄iŋöl ḡi, kal̄ip ud s̄iŋk hagpe. * ⁸ ‘God n̄ip sabe gep n̄in! God n̄ip sabe gep n̄in!’ a ḡipim u pen B̄i N̄i n̄ipe nöp God n̄ip sabe gep n̄in u abad m̄idöp a ḡimim gas̄i u n̄iŋagpim.

Jisas b̄i n̄imagö p̄ino ga u gö, kam̄iŋ la

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Jisas ram m̄inöŋ an̄ibu arö göm, ram m̄inöŋ ap aramöm, Juda magum gep ram raul m̄igan u ara. ¹⁰ Pen ram raul m̄igan an̄ibu b̄i n̄imagö p̄ino ga ap m̄ideia. N̄ibi b̄i ap m̄ideila gau, Jisas manö r̄imnap hagö n̄ip dam manö kub hagun a göm, n̄ip manö p̄ir alöm haga, “God n̄ip sabe gep n̄in i, n̄ibi b̄i kam̄iŋ lep aka wasö?” ḡila. *

¹¹ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Kaj sipsip kale ap God n̄ip sabe gep n̄in i ulöm m̄igan areinab u, ud yunabim aka wasöŋ Ud yunabim rö löp. ¹² Pen kaj sipsip u nan ȳihar̄iŋ. N̄ibi b̄i u nan yab̄iŋ. God n̄ip sabe gep n̄in i kam̄iŋ laŋ a gun ḡinabun u, manö m̄idagöp, ḡinabun,” a ga. *

¹³ Jisas an̄ig hagöm, b̄i n̄imagö p̄ino ga u n̄ip haga, “N̄in m̄ilöbö l̄i!” a ga. An̄ig hagö, n̄imagö m̄ilöbö labin a ga. An̄ig ga n̄iŋöm n̄imagö p̄ino ga u böŋ nöp kam̄iŋ löm, n̄imagö böŋ lau aij m̄ideia u rö la.

* 11:25-26: 1Ko 1:26-29 * 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * 11:28: Jer 31:25 * 11:30: 1Jn 5:3 * 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10 * 12:6: Mad 12:41-42 * 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13 * 12:10: Luk 14:3 * 12:12: Luk 14:5

¹⁴ Anig gö nîjöm, bî Perisi gau am magum göm, nîp anig anig gun al pak lun, a göm, manö hag nîj hag nîj gîla. *

Jisas nîpe God bî wög gî ñeb nîpe

¹⁵ Anig geila, Jisas nîjöm, ram mînönj anîbu arö göm, mîgan ap arnig göm ara. Arö nîjöl gî, nîbi bî iru nöp nîp hain gîla. Anig geila, nîbi bî nan ga gau, nîpe gö magöñhalö kamîj lö nîjöl gî, ¹⁶ kalîp haga, “Bî u anig anig göp a gîmim, hagagmim!” a ga. *

¹⁷ Jisas ga anîbu, bî God manö hagep Aisaia gî nab a ga rö nöp ga. Nîpe kalî kîiñ rîkôm haga,

¹⁸ “Bî yad böñ nöp hag lîbin i, wög yad gî ñab.

Bî yad nîjnö, yîp aij yabîl göp me u.

Yad nîpe mîdmagö lîbin.

Ana yad u nîp aî ba gö,

nîbi bî kale aigöl göm asî mîd aij gî naböl manö yad u,

nîbi bî gau magöñhalö hag ñî nab.

¹⁹ Pen nîpe nîbi bî gau nîjö mulu lugö,

manö pen pen hagagnab.

Nîbi bî mîdpal gau, yîp nöp nîjöl a göm,

meg magö dap ranöm hagagnab.

²⁰ Nîbi bî nîjagpal gau

kalîp agamîj hag aij gî nab.

Ëam hoñ gî nîg gö, katasin rîm lîlö inmîdöp rö u kalîp hagnab.

Nîpe anig göl gî damöm me,

God hagöp rö böñ u apranö,

nan si nan naj gep böñ u böñ nöp ap lugnab.

²¹ Nîbi bî ram mînönj gau nîbö gau u rö nöp,

nîp gasî halö abad mîdeinaböl,” a ga. *

Jisas nîpe Bielsebul ktö udöm nan gagep gab, a gîla

(*Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10*)

²² Bî kîjaki aban alö, amgö we göm, maj hañ pîl göm ga bî ap dam Jisas mîdeia au daueila. Jisas kîjaki u hag höñ yuö, amgö yabîl nîjöm, manö hagöm ga. ²³ Nîbi bî mîdeila gau, Jisas ga anîbu nîjöm, aiö göm hagla, “Bî anîbi bac Depid Ñî nîpe pör abad mîdpun u rö löp,” a gîla.

²⁴ Pen bî Perisi gau manö anîbu nîjöm, gasî kale gau nöp nîjöm hagla, “Bî anîbu God ktö nîpe udöm hag höñ yuagöp; nîpe kîjaki aiön pi nan gau, nap kale Bielsebul ktö udöm hag yuöp,” a gî gasî nîjla. *

²⁵⁻²⁶ Pen gasî nîjla anîbu, Jisas ke nîjöm, kalîp haga, “Seden uraköm, nîbi bî nîpe rîmnap hag yunab u, aige göm bî kub mîdeinabñ Ram mînönj ap, kale ke pen pen hagöm asîk ke ke lî naböl u, ap lug paknaböl. Ram mînönj kub ap aka nîbi bî it aî ap, kale ke pen pen hagöm asîk ke ke lî naböl u, ap lug paknaböl. Kale anîbu rö hagabim u pen Seden nîpe yam nîpe ke gau kalîp hag yuagnab.

²⁷ “Yîp hagpim, ‘Kîjaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul ktö u udmön hag höñ yuban,’ a gîpim u pen kale yîp hagpe nîjî: bî kale ke gau Bielsebul ktö u udöm kîjaki aiön pi nan gau hag höñ yubal aka nîhön? Kale ke hagnaböl, ‘Nîbi bî ap anig göl rö lagöp,’ a gî naböl.

²⁸ “Pen God Ana ktö u udem, kîjaki aiön pi nan gau hag höñ yuabin u, nîhön gî nîg God bî nîpe nîbi bî udöm abad mîdeinab ñî n u hadö auöp i a gîmim yîp udagpim? *

²⁹ “Bî ktö yabîl ap mîdö, nan nîp gau udnîg, yîharîj aragnaböl. Nîp böñ nöp nagi adîk löm me, amöm nan nîp gau udnaböl.

* 12:14: Jon 5:16 * 12:16: Mad 8:4; Mak 3:12 * 12:21: Mad 3:17; Ais 42:1-4 * 12:24: Mad 9:34; 10:25

* 12:28: Ap 10:38; 1Jn 3:8

³⁰ “Nibi bi yad piḡ midpal gau, nibi bi gau kalip yad daunaböl. Pen nibi bi yad wasö gau, nibi bi yad aunig gaböl gau kalip ridik gi yunaböl. * ³¹ Anib u, kale niḡ aij gimim. Nibi bi gau nan si nan naj nihön nihön geinaböl u, God niḡöm arö ginab. Nibi bi God nip manö rib junaböl u, u rö nöp God niḡöm arö ginab. Pen God Ana nip manö rib junaböl u, God niḡöm arö gagnab. * ³² Bi Ni nipe u nip manö naj hageinaböl u, God niḡöm arö ginab. Pen Ana Uḡ nip manö naj hageinaböl u, ñin i abe, ñin hain u abe, God nipe niḡ nöp midöm arö gagnab.

Manö ke hagdip adö u kalöp manö kub hagnab

(Luk 6:43-45)

³³ “Kale yip nihön ginig hagdip, ‘Seden aban alö, wög aij u göp,’ a gipimḡ Mab aij gau magö aij pinab; mab naj gau magö naj pinab. Mab magö pinab magö anbu niḡöm me, mab u aij mab u naj a ginaböl. * ³⁴ Kale haino ni pai yag daubal gau me anig hagabim. Kale nibi bi naj anbu rö, aige gimim manö aij hagnabimḡ Nibi bi manö hagdip rö niḡnabun me, hibur gasi midmagö kalip an dan nihön rö midöp u niḡnabun. * ³⁵ Nibi bi aij gau, hibur gasi midmagö an kale dan nan aij midöp niḡöm gi aij gipal; nibi bi naj gau, hibur gasi midmagö an kale dan nan naj midöp niḡöm gi naj gipal. ³⁶ Niḡ aij gimim. Hainö manö kub hagep ñin u, God nibi bi gau kalip magöḡhalö, manö hatöwalö hagöm nibi bi rimnap gi naj gila u, nihön ginig anig hagpe a göm, kalip hag ginab. ³⁷ Anib u me, kale ke manö hagnabim u nöp God niḡöm hagnab niḡöm, kamḡn arnabim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö niḡjun, a gila

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ God lo manö hag ñeb bi rimnap abe, bi Perisi rimnap abe, apöm Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi! Nan gagep rö ap gö, hon niḡjun me, ne God nöp hag yuöp auban a ginabun,” a gila. *

³⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale nibi bi nan si nan naj nöp gimim, God manö haga u niḡagdip. Nan gagep rö ap gö niḡjun a gipim u, pen kalöp nan ap ginö niḡagnabim. Bi God manö hagep Jona nip ga adö u nöp yip u rö nöp gö, niḡnabim. * ⁴⁰ Hadame nöp kabsal kub u Jona nip pa bo yuö, hibur an yan ñin mihau nigar midöm, ado gi aua. Anib u rö, yad, Bi Ni nipe, u rö nöp ñin mihau nigar minöḡ an gau midem, ado gi aunabin. * ⁴¹ Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa nibi bi kalip hagö, nan si nan naj gila gau yinid arö göm, God nip niḡ udla. Jona bi yiharḡn u hagö niḡla; kale pen Bi Kub yabit minni midöp i, manö hagöp u udagdip. Anib u, hainö manö kub hagep ñin u, Ninepa bi kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

⁴² “Nibi kwin kub, ram minöḡ Siba nibö u, hadame nöp ga rö u niḡbim. Ram minöḡ nipe milö gau nibö u pen, Juda kiḡ kub Solomon gasi kid hiḡ niḡeb bi u manö nip niḡnig aua. Solomon bi yiharḡn u nip anig ga; pen nihön ginig Bi Kub minni midöp i manö hagöp u niḡagdipḡ Hainö manö kub hagep ñin u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

(Luk 11:24-26)

⁴³ “Seden yam nipe kijaki nan gau ap nibi bi aban al midöm, höḡ amöm, nibi bi rimnap aban alin, a göm, niḡ aj wasö niḡöm, ⁴⁴ ado gi apöm niḡnab, bi nöd arik arnab kuö u aij aij nöp mideinab. ⁴⁵ Nipe niḡöm, kijaki naj nipe rö wasö, kijaki naj yabit, unbö mudun jḡn u uḡ gi dapöm, bi anbu nip yuö hiḡknaböl. Anig gö, nöd mid naj ga

* 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20 * 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4; Mak 8:12 * 12:40: Jo 1:17 * 12:41: Jo 3:5 * 12:42: 1Ki 10:1-10

rö wasö; hainö mîd naj yabił gî nab. Kale nîbi bi uri mîdpim kale nan si nan naj nöd gi mîdmîdim rö wasö, hainö nan si nan naj yabił gî nabim,” a ga. *

*Jisas nîme nîmam bi
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Jisas nîbi bi gau kalîp manö hagö nîjöl gi, nîme nîmam nîpe yabił gau höj yaŋ apöm hagla, “Hon Jisas nîp manö hagnîg aubun,” a gîla. ⁴⁷ Hageila, bi ap ram raul mîgan amöm, Jisas nîp haga, “Name namam ne gau, nöp manö hagnîg ap mîdpal höj yaŋ,” a ga.

⁴⁸⁻⁴⁹ Hageia, nîbi bi nîpe aip ram raul mîgan yaŋ mîdeila gau kalîp nîj gîgabö göm haga, “Nîjög hagpan u pen, nîbi bi ram raul mîgan mîdpal gai i, kale ami yad, mam yad mîdpal. ⁵⁰ Nîbi bi Bapi yad kumi kabö adö laŋ manö hagöp rö nîjöm anîg unbö rö nöp gîpal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp mîdpal,” a ga. *

13

*Jisas, God manö u nîj aij gîlaŋ, a göm, manö hod rîkôm haga
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Nîn añ anîbu nöp, Jisas ram arö göm am Nîg Waŋö Galili got au asîkô, ²⁻³ nîbi bi iru yabił nöp apöm nîp bi gîgabö geila. Anîg geila nîjöm nîpe am nîg magîb adö u asîkôm, amöm nîg aŋ au daŋ mîdö nîjöl gi, nîbi bi nîg waŋö got au urak mîdeila.

Jisas nîbi bi gau kalîp manö hod rîkôm manö iru nöp hag ña. Hag ñöl gi haga, “Bi ap wid ranaŋ a göm, wid magö u dam wög naböŋ gau yueinab. * ⁴ Yîj yuö, rîmnap adan adö au lugö, yaur gau apöm nîj naböl. ⁵ Rîmnap kabö adö mînönj pro pro mîdeinab au lugöm, yîjîd marep gî nab ⁶ pen kîdîl am pîdönj gagnab rö, sîdö nîjöm mîlep gî nab. ⁷ Pen rîmnap nagî kalî kalî halö aŋ gau lugöm rannab pen nagî anîbu hau göm pak nîjög, mîlep gî nab. ⁸ Pen rîmnap mînönj aij adö au lugöm, ran aij yabił göm, magö iru yabił nöp pî nab. Rîmnap nîn juöl mamîd u (100) rö pî nab; rîmnap nîn juöl mîhau nîgaŋ (60) rö pî nab; rîmnap nîn juöl añ ap ado gi da unbö wajtem laŋ (30) rö pî nab. ⁹ Kale nîbi bi gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîj aij gîmim,” a ga.

*Jisas nîhön gînîg manö hod rîkôm hagmîdöp
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Jisas anîg hagö, bi nîpe gau apöm, nîp hag nîjöm hagla, “Nîbi bi gau kalîp nîhön gînîg manö hod rîkmön nöp hagpan?” ö gîla.

¹¹ Hageila haga, “God nîbi bi nîpe udöm abad mîdeinab manö pi göl mîdmîdöp u, kalöp gasî ñö nîj nabim; pen nîbi bi yîharîj gau nîjagnaböl. ¹² Nîbi bi manö yîp nîjöm udpal gau, manö rîmnap halö nîjöm, it u nîj aij gî naböl; pen nîbi bi manö yîp nîjöm udagpal gau, manö pro nîjbal u böj nöp ur gî nab. * ¹³ Kalîp manö hod rîkem hagpin u, kale amgö halö, gasî rîmîd halö u pen, hagöp me u a göm, nîjagpal.

¹⁴ “Gîpal anîbu, bi God manö hagep Aisaia nöd gî nab a göm kalî kîñ rîka rö nöp gîpal. Manö anîbu kalî kîñ rîkôm haga,

‘Manö nîj naböl u pen
manö hagöp anîg a göm nîjagnaböl.

Amgö nîj naböl u pen

nan ap nîjagnaböl. *

¹⁵ Nîbi bi gai i manö yad hagpin u kalîp iru gö nîjagpal.

God Manö nîjno, hanîp gö,

nîbi bi nîpe mîdaiun rö löp a göm,

rîmîd pî göm, amgö ju göm nöp mîdpal,’ a ga.

* 12:45: 2Pi 2:20 * 12:50: Ro 8:29 * 13:2-3: Luk 5:1-3 * 13:12: Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26

* 13:14: Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

16-17 “Anib u, kale niŋagpal; pen God kalöp gasi aij ñö niŋbim u, miñ miñ giñmim. Yad kalöp niŋö hagabin, God manö hagep bi gau abe, niñi bi God Manö hagöp rö niŋöm giñidal gau abe, iru nöp Mesaia niŋ niŋun a giñidal u pen yiŋ amgö niŋagöm, manö yiŋ niŋagla. Pen miñi kale yiŋ amgö niŋmim, manö yiŋ apdi niŋabim u, miñ miñ giñmim.*

Bi wid magö yua aiud haga u, Jisas manö it u hag ña

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Pen manö hod rikem hagajin u, bi narö u niŋpe wid magö dam wög naböŋ gau yua u, it u hagnö niŋim,” a ga.

19 “Wid magö riñnap adan adö au lugö, yaur gau apöm niŋnaböl a giŋpin u, niñi bi gau, God niñi bi udöm abad miñdeinab manö aij u niŋnaböl u pen it u niŋnagaböl niŋöm Seden niŋpe gö böŋ nöp hauŋ giñnaböl, a gem hagpin.

20-21 “Pen magö riñnap kabö adö miñöŋ pro pro miñdeinab au lugöm, yiŋid marep giñnab pen kiñit am piñdöŋ gagnab rö, siñdö niŋöm miñtep giñnab a giŋpin u, niñi bi gau manö yiŋ giñsön niŋnaböl magö u, miñ miñ giñnaböl, pen uri nöp niñi bi riñnap apöm, niñi bi manö yad niŋnaböl gau gasi naij niŋöm, kauat mauat rö miñdöm, kalip gi naij giñnaböl niŋöm niñi bi manö yad nöd udla gau, uri manö yiŋ u hauŋ göm, gasi adö riñnap niŋnaböl, a gem hagpin. 22 Magö riñnap lugnab nagit kalit kalit halö aŋ gau a giŋpin u, niñi bi gau manö yiŋ u niŋnaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru miñjoŋ, utpö kiñno kiñap nan gau nöp gasi niŋöm, God manö aij u arö giñnaböl niŋöm nan niñjeb riñnap piñagnab, a gem hagpin. * 23 Pen magö riñnap miñöŋ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru piñnab a giŋpin u, niñi bi gau manö yad u niŋöm, ud piñdöŋ yabit löm, riñnap gi aij giñnaböl, riñnap gi aij yabit giñnaböl, riñnap gi aij adö ke yabit giñnaböl, a gem hagpin,” a ga.

Niñi bi gi naij giñpal gau God niñi bi niŋpe gau aip ut göm miñdpal

24 Jisas kalip manö ap halö manö hod riköm haga, “God niñi bi udöm abad miñdeinab u, aiud udabin i rö giñnab. Bi kub ap wid magö gau ranaŋ a göm, dam wög naböŋ niŋpe gau yunab. 25 Pen siñbön yaŋ han arnaböl magö u, bi naij ap nan yiŋ naij riñnap dapöm, aŋ anib gau yuöm arnab. 26 Anib u, wid yiŋ aij u rannab, pen nan yiŋ naij u abe rannab. 27 Anig gö, bi wög gi ñeb gau apöm bi kub u niŋp hagnaböl, ‘Bi kub! Nan yiŋ aij gau nöp dam wög naböŋ u yuban pen nan yiŋ naij gau gai niñbö apöm halö ranab?’ ö giñnaböl. 28 Niŋpe kalip pen hagnab, ‘Bi koñmat yad ap dap yuöp,’ a giñnab. Pen kale hagnaböl, ‘Hon amun nan yiŋ naij ranab anib gau ud ju yuun aka?’ giñnaböl. Bi wög naböŋ nap niñbö u pen hagöm hagnab, 29 ‘Wasö! Niñ i, nan yiŋ naij anib gau ud juim a giñnö, ammim nan yiŋ aij riñnap halö ud jumim rö löp! 30 Arö giñpe miñhöngöl rannim. Pen ranöm magö piñlö, rikkep niñ u bi nan rikkep yad gau hagnabin, ‘Nan yiŋ naij anib gau ud jumim, dam ugan ugan adik liñbe, mab laulö in habik niñ arnim; pen wid magö gau nöp ud magum giñmim, dam wid magö lep raul miñgan yad u yumim,’ a giñnabin,’ a giñnab,” a ga.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31-32 Jisas kalip manö ap pen manö hod riköm haga, “Bi ap mab masded magö pro u dam wög naböŋ niŋpe u yueinab, ran kub göm, lö aij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram giñnaböl. Anib u rö me, God niñi bi udöm, ram miñöŋ aij niŋpe kumi kabö adö laŋ au abad miñdeinab u,” a ga.

Yis u, manö hod riköm haga

(Luk 13:20-21)

* 13:16-17: Luk 10:23-24 * 13:22: Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17

³³ Manö ap pen hod rîkôm haga, “Nîbi gau nan yîs a gîpal u, ud plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo gîlô, nan kub yabîî ranöb. Anîb u rô me, God nîbi bî udöm, ram mînnöŋ aij kumi kabö adö laŋ au abad mîdeinab u,” a ga.

Jisas ai gînnîg nîbi bî gau manö hod rîkôm hagmîdöp

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisas nîbi bî gau kalîp manö rîmnap hag nînnîg göm waiö hagagmîdöp; manö hod rîkôm nöp kalîp hag nîmîdöp. ³⁵ Ga anîbu, bî God manö hagep ap nöd gînab a göm kalî kîîñ rîka rô nöp ga. Nîpe manö anîbu kalî kîîñ rîkôm haga,

“Ram mînnöŋ hadame dagol gî la nîñ u rîkôm,

mîd damöm mîñi mîdpun nîñ i, manö nîŋagla u,

manö hod rîkep manö u nöp kalîp hag nîñabin,” a ga. *

Jisas wid magö manö hod rîkôm haga u, manö ît u haga

³⁶ Jisas anîg hagöm, nîbi bî gau kalîp arö göm, ram raul mîgan arö nîŋöl gî, bî nîpe unbö mîgan laŋ u apöm, nîp hagla, “Nan yîŋ naj wög naböŋ aŋ gau ranöb a gîmön, manö hod rîkmön hagpan u, hanîp hagö nîŋun,” a gîla.

³⁷ Hageila, haga, “Bî nan yîŋ aij yuöp a gîpin u, yad Bî Nî nîpe. ³⁸⁻³⁹ Wög naböŋ a gîpin u, mînnöŋ naböŋ ît i magöŋhalö. Nan yîŋ aij a gîpin u, nîbi bî God udöm abad mîdeinab gau. Bî nan yîŋ naj dap yuö ranöb a gîpin u, bî yîp nîŋö mulu lugöp Seden nîp nöp hagpin. Nan yîŋ naj ranöb a gîpin u, Seden nîbi bî nîpe gau kalîp hagpin. Pen wid magö aî gînab nîñ a gîpin u, nîñ ram mînnöŋ ît i ur gînab nîñ anîbu hagpin. Bî rîk daupe a gîpin u, ejol gau kalîp hagpin. ⁴⁰ Nan haŋowaŋ ranöb gau ud juöm, dam mab inab yaŋ yunaböl a gîpin u, nîñ ram mînnöŋ ît i ur gînab nîñ anîbu me u. * ⁴¹ Bî Nî nîpe ejol nîpe gau kalîp hag yuö, apöm, nîbi bî nan si naj gîpal gau abe, nîbi bî nîbi bî rîmnap kalîp hagailö, kale nan si nan naj gîpal gau abe, ejol kale apöm kalîp udöm * ⁴² mab ke inab mîgan yaŋ u yunaböl, îlön gö nîŋöl gî, meg hau rîbîkôm mîtöŋ gînaböl, a gem hagpin. * ⁴³ Nîñ anîbu, nîbi bî Bap kale udöm kumi kabö adö laŋ abad mîdeinab gau, kale sîdö mailö rô paköl gî mîdeinaböl. Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîŋ aij gîmim. *

Mani kes pi gîla u, manö hod rîkôm haga

⁴⁴ “Pen God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rô mîdöp. Bî ap amöm nîŋnab, mani kes hadame nöp pi gîla ap wög adîŋ ap mîdeinab. Nîpe nîŋöm, nan rîmnap ud pa rîbîk aij göm, ram arnab. Amöm, nîñîñ yabîî löm, nan nîpe gau magöŋhalö sîkim göm, mani udöm, mani anîbu damöm, wög adîŋ anîbu rauöm, am mani kes anîbu udnab.

Kîbap aij aij u, manö hod rîkôm haga

⁴⁵⁻⁴⁶ “Pen God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rô mîdöp. Bî sîkim gep gau kîbap uthai nîŋ ajöm, kîbap aij aij yabîî ap nîŋöm, ram amöm, nan kale gau magöŋhalö sîkim göm, mani udöm, am kîbap anîbu raunaböl.

Uben u, manö hod rîkôm haga

⁴⁷ “God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud adö i rô mîdöp. Nîbi bî rîmnap uben damöm, nîg waŋö au yulö, kabsaŋ iru nöp apöm mîgan anîbu arbal. ⁴⁸ Anîg gîlô, uben tîp gî dam goŋ gau amöm, kabsaŋ aij gau tîhu kabsaŋ lep rin mîgan u löm, kabsaŋ naj gau ud yubal. ⁴⁹ Ram mînnöŋ ît i ur gînab nîñ u anîb unbö rô gînab. God ejol nîpe gau apöm, nîbi bî God Manö hagöp rô gîla gau ke löm, nîbi bî God Manö hagöp rô gagla gau ke löm, ⁵⁰ dam mab ke inab yaŋ u yunaböl. Yulö îlön gö, meg kale hau rîb göm, mîtöŋ gî mîdeinaböl,” a ga. *

⁵¹ Anîg hagöm haga, “Yad manö hagajîñ gau nîŋbim?” ö ga.

* 13:35: Sam 78:2 * 13:40: Jon 15:6 * 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27 * 13:42: Mad 8:12 * 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad 13:42 Luk 13:28

Hageia, bi nipe gau hagla, “Yau, niḡbun,” a gila.

⁵² Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöḡ hag miḡmiḡdim u pen uri kale God niḡbi bi udöm abad miḡdeinab manö aij hagpin u niḡbim. Anḡ niḡjöm kale uri niḡbi bi gau hag niḡnabim u, kale God Manö aij nöd niḡbö u abe, God Manö aij hain niḡbö u abe hag niḡnabim,” a ga.

Nasared niḡbi bi Jisas niḡp niḡj udagla

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Pen Jisas nipe manö hod riḡköm manö haga anḡbu hag piḡ göm, daun nipe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul miḡgan u amöm, niḡbi bi gau kalḡp hag niḡ, kale niḡjöm aiö yabiḡ gila. Kale pen hagla, ‘Bi anḡbi nipe aige göm gasi kiḡd hiḡk niḡjöm nan gagep unbö rö gab?’ ö gila. Hainö pen hagla, * ⁵⁵⁻⁵⁶ “Bi anḡbi nime nap, niḡniḡn niḡmam nipe gau, hon aip miḡdpal u pen, nipe aige göm bi kub rö miḡdöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabḡ Nap nipe u bi kapeda; nime Maria; niḡmam nipe gau Jems u, Josep u, Saimon u, Judas u. Anḡb u, nipe aige göm apöm anḡg gab?” ö gila. * ⁵⁷ Anḡg hagöm, kale Jisas niḡp naiḡ niḡjöm, manö nipe haga u, udagla.

Pen Jisas kalḡp haga, “Bi God manö hagep gau ram miḡnönḡ miḡlö gau amöm haglö, niḡjö hagpal a göm niḡjnaböl; pen ram miḡnönḡ kale ke u haglö, piral hagpal rö löḡ a göm arö giḡpal u rö gabim,” a ga. * ⁵⁸ Manö haga u niḡjagla u me, ram miḡnönḡ anḡbu nan gagep rö iru nöḡp gaga.

14

Herod hagö, Jon Bi Niḡg Pak Niḡeb u nabḡc cög riḡb giḡ dö gila

(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Pen gapman bi kub ram miḡnönḡ Galili abad miḡmiḡdöp Herod, Jisas nipe niḡhön niḡhön ga manö u niḡjöm, ² am bi niḡp wög giḡ niḡeb riḡmnap kalḡp haga, “Bi Jisas nan gagep rö göḡp u, nipe bi ap ke wasö; nipe Jon bi niḡg pak niḡeb u nöḡ. Niḡp al pak liḡnö u pen kauyaḡ uraköm ap miḡdöp rö, nan gagep rö anḡb gau gab,” a ga.

³⁻⁵ Pen Jon niḡp nagḡ löm, al pak la manö iḡ u anḡg göl miḡdöp. Herod nipe niḡmam Pilip niḡbin nipe u Herodias ud arö, Jon Herod niḡp haga, “Ne unbö giḡpan, giḡ naiḡ giḡpan. Bi ap niḡmam nipe kamḡḡ miḡdeinab nuwi nipe udagnab,” a ga. Jon anḡg hagö, niḡbi anḡbu Herodias nipe Herod niḡp manö haga niḡjöm Herod Jon niḡp dam nagḡ löm, al pak liḡn a göm gasi niḡja u pen niḡbi bi gau, Jon niḡp bi God manö hagep hon a gila rö, piḡniḡḡ göm arö ga. *

⁶ Pen hainö Herod nime niḡp yag daua niḡn u nöḡ, niḡbi bi iru nöḡp ap magum göm, nan magö lau niḡjriḡg gila. Niḡn anḡbu, Herodias pai nipe u apöm aḡ anḡb au kugom ralö, Herod niḡjö, aij yabiḡ ga. ⁷ Anḡg gö, nipe pai anḡbu niḡp manö hagöm haga, “Yad manö niḡjö yabiḡ hagem nöḡp hagabin, ne nan ap hag niḡjeinabön, nöḡp haḡöwaḡö ud niḡnabin,” a ga. ⁸ Hageia, pai anḡbu, nime haga rö niḡjöm haga, “Jon bi niḡg pak niḡeb nabḡc cög u, kiḡnaḡ cög miḡgan yaḡ liḡmön, dap niḡmön,” a ga.

⁹⁻¹⁰ Anḡg hagö, Herod niḡjö mög ga, pen niḡbi bi gau niḡj miḡdlö niḡjöl giḡ, pai anḡbu niḡp waiö manö niḡjö hag löm haga, “Ne nan ap hag niḡjeinabön, nöḡp haḡöwaḡö niḡnabin,” a ga rö niḡjöm, bi riḡmnap hag yuö, am Jon nagḡ miḡdeia au amöm, nabḡc cög niḡp u riḡb giḡ dö göm, ¹¹ ud kiḡnaḡ cög miḡgan yaḡ löm, dap pai anḡbu niḡp niḡla. Niḡla, nipe pen damöm nime niḡp niḡa.

¹² Pen Jon bi nipe gau apöm, wip dam riḡgöl göm, am Jisas niḡp hag niḡla.

Jisas bi unbö paip dausan nan niḡ niḡjla

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

* 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44 * 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

¹³ Jisas manö anıbu nıñöm, am ram mınönj ke mıgan ap mıdeınam, a göm, nıñ magıb udöm, ram mınönj anıbu arö göm, hada. Pen nıbi bı gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram mınönj kale gau arö göm, ıt adö aramöm, Jisas arnıg ga gau arla. ¹⁴ Jisas nıpe pen ram mınönj mıgan anıbu apjaköm, nıñ magıb u arö göm, goł gau apöm nıña, nıbi bı iru nöp mıdeıla. Kalıp nıñö, mög gö, nıbi bı nan ga gau gö, kamıñ la.

¹⁵ Pen dugo magö u, bı nıpe gau Jisas mıdeıa au apöm, nıñ hagla, “Söl sıb gıñıg gab. Mıdö nöp nan magö nıñeb magö u padiöp. Gai i ram mınönj nöp anı au. Nıbi bı iru nöp gai i hagö, ram anı gai i amöm, nan magö kale rımnap rau nıñlanı,” a gıla. ¹⁶ Anıg hageıla, Jisas kalıp haga, “Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalıp nan magö nıñmim,” a ga. ¹⁷ Hageıa, hagla, “Hon nan magö iru mıdagöp. Yıharıñ bred magö unbö mamıd kabsat mıñöp mıdöp,” a gıla.

¹⁸ Hageıla, Jisas haga, “Nan anıb gau ud yıp dauım,” a ga. ¹⁹ Anıg hagöm, nıbi bı gau kalıp hagö, nan ıtlanı adö gau bıñ gıñlö nıñöl gı, bred kabö u udöm, kabsat mıñau u udöm, gılanı gı nıñöm, God nıñ aıj a göm, bred u ud jö göm, bı nıpe gau kalıp nıñ nıñöl gı, kale udöl gı, nıbi bı gau kalıp nıme lı nıñla. Kabsat u u rö nöp gıla. * ²⁰ Anıg göl nıme lı nıñla, nıñlö, nıñlö, mudun gö, nıñ haköl rö laga. Nabönj nabönj arö gıla gau me, Jisas bı nıpe gau wadı unbö mıgan lanı u ud yaglö, böñ nöp ajmanı raua. ²¹ Nıbi bı nan nıñla anıb gau, nıbi gau wasö, nıñ pai pro gau wasö, bı gau nöp me paip dausan rö ara.

*Jisas nıñg ıt adö au abö gı ara
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

²² Jisas, bı nıpe gau kale nıñ böñ lödanı arlanı a göm hagö, nıñ magıb udöm arla nıñöm nıpe nıbi bı gau kalıp hag yuöm, ²³ nıpe ke God nıñ sabe gıñıg ram mınönj dum ap ara. Mıdö, ram dugnıg geıa pen nıpe anı nöp halö dum anıb lanı mıdeıla. * ²⁴ Pen bı nıpe gau nıñ magıb udöm nıñ wañö anı kub au arlö nıñöl gı, pıñöm asad kub yabıtı u apöm, nıñ magıb u ud ado gıñıg rö ga. ²⁵ Magö anıbu ram gıñsön nöp runıg geıa u me, Jisas nıñg ıt adö u abö gı apöm, bı nıpe gau mıdeıla söl au aueıa, ²⁶ kale nıñöm, “U wıp ana ap auab!” a göm, anıñın gö pıñıñ göm, aıö kub bıñlö gıla. *

²⁷ Jisas pen kalıp haga, “Pıñıñ gıñmım! Yad nöp auabın!” a ga.

²⁸ Hageıa, Pıda haga, “Bı Kub! Ne nöp auaimön u, yıp abe hagö, nıñg ıt adö au abö gı yagol au nıñ,” a ga.

²⁹⁻³⁰ Hageıa, Jisas haga, “Anıb u, au!” a ga.

Hagö, Pıda nıñ magıb u arö göm, nıñg ıt adö u abö gı am Jisas mıdeıa au am anı anı amöm nıña, yıgön kub yabıtı u apöm, nıñg u ral auajıp. Anıg geıa nıpe pıñıñ göm, nıñg yanı had lugöl gı, wıñ kub alöm haga, “Bı Kub! Ne yıp yıñıd ud yu!” a ga.

³¹ Anıg hagö, Jisas yıñıd nıñ ud sıñı udöm haga, “Nıñ udep magö ne u ıtıp yabıtı göp. Nıñön gıñıg gası mıñöp nıñajan?” ö ga. *

³² Anıg hagöm, Jisas aıp Pıda aıp nıñ magıb mıgan u arlö nıñöl gı, pıñöm asad kub udeıa u ur ga. ³³ Anıg gö nıñöm, bı nıpe nıñ magıb mıgan yanı asık mıdeıla gau, Jisas hib nıpe haglö adö arö nıñöl gı hagla, “Nıñö! Ne God Nıñ nıpe yabıtı!” a gıla.

*Genesared nıbi bı nan ga gau Jisas gö, kamıñ la
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Pen kale nıñ wañö juöm, ram mınönj Genesared böñ lödanı amjakla. ³⁵ Amjaklö, nıbi bı mıdımıdal gau Jisas nıñ nıñöm, Jisas nöp auöp a göm, nıbi bı ram mınönj söl anıb gau magönhalö wıñ allö, nıbi bı nan ga gau magönhalö daula. ³⁶ Dapöm, Jisas nıñ neb neb göl gı hagla, “Hanıñ yau a gö, nıbi bı nan göp gai i, wañı nöp goł au nöp ud nıñlö, kamıñ lanı,” a gıla. Hageıla nıpe yau a gö, nıbi bı wañı nıpe ud nıñla gau kalıp magönhalö kamıñ la. *

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10 * 14:23: Luk 6:12; 9:28 * 14:26: Luk 24:37 * 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39
* 14:36: Mad 9:20-21

15

Nîpîs nîhi bî gîmîdal rō, Perisi kai u rō nōp gîmîdal

(Mak 7:1-13)

¹ Pen nîn anîbu, bî Perisi rîmnap, bî lo manō hag ñeb bî rîmnap, Jerusalem nîbō apōm Jisas nîp hagla, ² “Bî ne gai i, nîhōn gînîg apîs bac bî manō pōr u arō gōm, nîmagō kale nîg lî yuōm wasō, yîharîŋ nōp nan nîŋbal?” ö gîla. ³ Hageila, Jisas pen haga, “Kale nîhōn gînîg God Manō nîpe u arō gîmim, bac bî gîla rō nōp gabim?” ⁴ God haga, ‘Name nap kalîp gî aij gîmim ud aij gîmim,’ a ga. God manō ap hagōm haga, ‘Bî ap nîme nap kalîp manō naj rîmnap hagnab u, kale bî anîbu nîp al pak löl,’ a ga. ⁵⁻⁷ Pen kale manō anîbu kabō gōl hag ñagpim. Bî ap, ami bapi arō gînabin a gînab u, kalîp hagnab, ‘Ami bapi, yad nan aij rîmnap kalpe mîhōŋ ñîbneŋ pen mani kalpe mîhōŋ ñeb mani u, uri yad God nîp nînabin a gîpin, nîŋōm mani kalpe mîhōŋ ñeb ap mîdagōp,’ a gînab. Anîg gîlō, kale nîŋmim hagpim, ‘Kale anîg gîpal u, manō mîdagōp,’ a gîpim. Anîg hagpim u, ‘God Manō hagabun,’ a gîpim u pen kale piral yabîl hagmim, kale ke hagpim rō gagpim. Kale manō anîbu rō nîbi bî gau kalîp hag ñîbim u, God manō hagep bî ne Aisaia nîpe bî kalōp rō nōp gasî nîŋōm, manō nîŋō yabîl ap kalî kîiñ rîka. Manō anîbu kalî kîiñ rîkōm haga,

⁸⁻⁹ ‘Nîbi bî gai i manō pir alōm hagpal,

“God Bî Kub hon,” a gîpal u pen

yîharîŋ manō nōp hagpal;

yîp mîdmagō lagpal.

Yîp sabe gōm,

yîharîŋ manō nōp hagpal.

God Manō nîbi bî gau kalîp hag ñabun a gîpal u pen

bî ram mînōŋ it i nîbō

manō kale ke hagmîdal manō u nōp ud hag ñî ajaböl!’ a ga,” a ga. *

Nîbi bî nan gac gōp gau

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Jisas anîg hagōm, nîbi bî mîdeila gau wîñ alō aueila haga, “Manō hagabin i, nîŋ aij gîmim! ¹¹ Nîbi bî gau nan magō gau halōwatō ñîŋlō, hibur aŋ kalîp yaŋ amōm prî gagōp; hibur aŋ kale yaŋ gasî naj nîŋōm hagpal u me, prî gac halō mîdpal,” a ga. *

¹² Pen Jisas bî nîpe gau apōm Jisas nîp hagla, “Bî Perisi gau manō hagpan u nîŋlō, nōp mulu lugōp u, ne nîŋban?” ö gîla. ¹³ Hageila, Jisas haga, “U manō mîdagōp. Bap yad kumi kabō adō laŋ mîdōp u, nan yîŋ nîpe yîmagōp gau magōŋhalō it halō bîg ju ud yunab. ¹⁴ Bî anîb gau kale amgō we. Bî amgō we ap, bî amgō we ap nîp ut gî damōm, mîhōŋgōl utōm mîgan u ap lug paknabil,” a ga. *

¹⁵ Jisas anîg hageia, Pida haga, “Manō anîbu manō hod rîk hagpan it u hanîp hag ñō nîŋun,” a ga.

¹⁶⁻¹⁷ Hageia, haga, “Kale nîŋagpal rō, kale u rō nōp nîŋagpim aŋ Nîŋim! Nan nîhōn nîhōn halōwatō ñîŋbal gau, God nîŋō, manō mîdagōp. U yîharîŋ nîŋōm, hib halō kîl yubal. ¹⁸ Hibur aŋ kale yaŋ gasî naj nîŋbal u me, prî halō mîdpal. ¹⁹ Gasî kale ke nîŋōm, gasî naj nîŋōm, nîbi bî al pak lōm, nîbi si bî si gōm, nan gau si udōm, manō kub hagnaböl nîn u manō piral hagōm, nîbi bî rîmnap kalîp hag juōm, gîpal. ²⁰ Gîpal anîbu me, God nîŋō gac halō mîdpal; pen nan nîŋnîg, nîmagō nîg lî yuagōm halōwatō ñîŋbal u, God nîŋō gac gagōp,” a ga.

Kenan nîbi ap Jisas manō haga rō nîŋ uda

(Mak 7:24-30)

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 15:8-9: Ais 29:13 * 15:11: Mad 12:34 * 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19

²¹ Jisas ram m+nöŋ Genesared an+bu arö göm, ram m+nöŋ kub, daun kub m+höp Daia Saidon aŋ gau ara. ²² Amöm an+ib gau ram m+nöŋ Kenan gau m+idö, n+bi ram m+nöŋ an+ib gau n+ibö ap, Jisas n+ip apöm haga, “B+ Kub, Depid Ñ+ n+pe, y+ip mög n+ŋmön! Pai yad u k+ijaki abaŋ alö, m+id aij gagöp,” a ga.

²³ Hageia, Jisas pen hagaga. Pen b+ n+pe gau apöm, Jisas n+ip hagla, “N+bi i han+ip hain göl g+ı, manö hau+ nöp gab. N+ip hag yu gau araŋ!” a g+la.

²⁴ Hageila, Jisas haga, “God y+ip yuö aunö u, Juda n+bi b+ God n+ip arö g+ıpal gau, kal+ip nöp udnam, a gem, aunö,” a ga. * ²⁵ An+g hageia, n+bi Juda wasö an+bu apöm, Jisas m+ideia it au kugom y+möm haga, “B+ Kub, y+ip g+ı ñ+mön!” a ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Nan magö ñ+ pai hon ñeb u, n+hön g+n+g ud kain gau mukun?” ö ga.

²⁷ Hageia, n+bi an+bu pen haga, “B+ Kub, n+ŋö hagpan u pen, b+ kub gau nan ñ+ŋlö, naböŋ naböŋ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñ+ŋnaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “N+bi me, y+ip n+ŋ ud p+idöŋ g+ıpan u me, nan hag n+ŋban u g+nabin,” a ga. An+g hagö n+ŋöl g+ı, k+ijaki u magö an+bu nöp pai n+pe u n+ip arö göm höŋ arö, n+ip kam+ŋ la.

Jisas n+bi b+ iru nöp kal+ip gö, kam+ŋ la

²⁹ Jisas ado g+ı Ñ+g Waŋö Galili go+ böŋ lödaŋ amöm, s+r u g+ılaŋ göm, am dum laŋ as+ka. ³⁰ As+ik m+idö n+ŋöl g+ı, n+bi b+ iru nöp, n+bi b+ ma naj ga gau, amgö we ga gau, ñ+magö ma g+ı ga be wa be ga gau, a+ab ado gö manö hagagla gau, nan n+hön n+hön ga gau magöŋhalö dapöm, Jisas m+ideia ma it au l+lö n+ŋöl g+ı, kal+ip gö kam+ŋ la. ³¹ An+g gö, n+bi b+ an+ib gau n+ŋöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel n+bi b+ God hon u aij yabi+. N+bi b+ a+ab ado ga gau gö, manö hagaböl; n+bi b+ ñ+n ma g+ı ga be wa be ga gau gö, kam+ŋ löp; n+bi b+ ma naj ga gau gö, aj aij gaböl; n+bi b+ amgö we ga gau gö, amgö ñ+l n+ŋaböl,” a göm, hib n+pe haglö adö ara. *

*Jisas b+ po dausan rö nan ñö ñ+ŋla
(Mak 8:1-10)*

³² Jisas b+ n+pe unbö m+igan laŋ kal+ip wiñ al hagö, aueila, haga, “N+bi b+ gai i kal+ip mög n+ŋabin. Ñ+n m+ihau n+gaŋ yad aip m+idajal pen kale nan magö m+idagöp. Kal+ip y+ıhar+ŋ hag yunö, amöm adan aŋ au amgö m+ımainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, b+ n+pe gau hagla, “Ram m+nöŋ n+bi b+ iru m+idagpal aŋ an+ib gai i, nan magö gai n+ibö ulhai n+ŋun dapun, n+bi b+ iru nöp an+ib gai i ñ+no ñ+ŋnaböl?” ö g+ıla. ³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl g+ı rö m+idöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun j+ŋ kabsa+ pro r+ımnap halö m+idöp,” a g+la. ³⁵ Hageila, Jisas n+bi b+ gau kal+ip hagö, m+nöŋ adö an+ib au as+kla. ³⁶ Kale an+g göm as+klö n+ŋöl g+ı, n+pe bred magö unbö mudun j+ŋ u udöm, kabsa+ pro gau abe udöm, God n+ip aij a göm, ud jö göm, b+ n+pe gau kal+ip ñö, kale pen udöm, n+bi b+ gau kal+ip n+me l+ ñ+la. ³⁷ An+g göl n+me l+ ñeila, ñ+ŋlö, ñ+ŋlö, mudun gö, ñ+ŋ haköl rö laga. Naböŋ naböŋ arö g+ıla gau me, Jisas b+ n+pe gau wad+ unbö mudun j+ŋ ud yaglö, böŋ nöp ajmaŋ raua.

³⁸ N+bi b+ nan ñ+ŋla an+ib gau, n+bi gau wasö, ñ+ pai pro gau wasö, b+ gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen an+g nan ñ+ŋöm, Jisas n+bi b+ an+ib gau kal+ip hag yuöm, n+pe ñ+g mag+ıb udöm, ram m+nöŋ Magadan böŋ lam+ŋ amöm, ram m+nöŋ aŋ an+ib gau ara.

16

*Jisas n+ip hagla, “Nan gagep rö ap gö n+ŋun,” a g+ıla
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)*

* 15:24: Mad 10:6 * 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mad 14:14

¹ Bî Perisi rîmnap, bî Sadyusi rîmnap, Jisas nîhön gainîm nîp hag juun a göm, apöm nîp hagla, “Ne Mesaia u mîdpin a gîpan u, nan gagep rö ap kumi kabö adö laŋ nîbö gaimön, nîŋö hagpan a gun, nîŋun,” a gîla. *

² Hag nîŋeila, Jisas haga, “Sîdö wad amöm, kumi kabö hagape hagape gö nîŋöl gî hagnabim, ‘Ram rîk aij gî nab,’ a gî nabim. ³ Sîb halö sîdö lîm gî nîg göm hagape hagape göm kumi wam nîö nîŋöl gî, hagnabim, ‘Möŋ alnîg gab,’ a gî nabim. Anîg gîmim nîŋ aij gîpim u, pen yad uri nan nîhön nîhön gabin i, kale nîŋabim pen ît u nîŋagpim. ⁴ Kale nîbi bî mîñi mîdpim gau, mîd aij gagmim, God nîp gasî u nîŋagpim. Nan gagep rö ap gö nîŋun, a gîpim u, yad gî nîö nîŋagnabim. Bî Jona nîp ga rö, adö u yîp gö, nîŋnabim,” a ga. Jisas anîg hagöm, kalîp arö göm mîgan ap ara. *

*Nan yîs a gîpal rö u, Jisas manö hod rîkôm haga
(Mak 8:14-21)*

⁵ Jisas abe, bî nîpe gau abe nîg magîb udöm, nîg waŋö böŋ lödaŋ amöm nîŋla, bred gau hauŋ göm dauagla. ⁶ Anîg nîŋöm Jisas bî nîpe gau kalîp haga, “Bî Perisi, bî Sadyusi, yîs kale u, nîŋ aij gîmim,” a ga. * ⁷ Jisas anîg haga nîŋöm, bî nîpe gau, ke hag nîŋ hag nîŋ göm hagla, “Hon bred dauagpun u me, anîg hagab,” a gîla.

⁸⁻⁹ Pen Jisas kale hageila anîbu ke nîŋöm haga, “Kale nîhön gî nîg bred dauagpun, a gîmim, hag amîl apîl gabimŋ Kale yîp nîŋ ud aij gagpim. Bî paip dausan rö mîdeila nîn u, bred magö unbö mamîd u udem, ud jö gî nîainö, nîŋöm naböŋ naböŋ pîl pali geila, wadî aigegö rö yagpe ajmaŋ raua? *

¹⁰ “Pen nîn hain u, bred magö unbö mudun jîŋ udem, bî po dausan rö mîdeila u nîainö, nîŋöm naböŋ naböŋ pîl pali geila, wadî aigegö rö yagpe ajmaŋ raua? * ¹¹ Nîn anîbu kale ke mîdmim, bred wadî yagpe u pen mîñi manö hod rîk hagajîn u nîŋagmim, ‘Bred nan a gî hagab,’ a gîpim. Bred nan a gî hagagabin. Bî Perisi gau abe, bî Sadyusi gau abe, yîs kale u kalöp udnîm rö löp u, a gem, hagabin,” a ga. ¹² Anîg hagö, kale nîŋla nan yîs bred halö lîbal u hagaga; bî Perisi gau abe, bî Sadyusi gau abe, manö hag nîbal u nîŋagmim, a göm, manö hod rîkôm haga.

*Pida Jisas nîp haga, “Ne Mesaia u, God kamîŋ u Nî nîpe yabîl,” a ga
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Hainö Jisas daun kub Sisaria Pilipai aŋ au amjaköm, bî nîpe gau kalîp hag nîŋöm haga, “Nîbi bî gau Bî Nî nîpe bî an a gîpal?” ö ga.

¹⁴ Hageia, bî nîpe gau hagla, “Rîmnap Jon bî nîg pak nîeb u, a gîpal; rîmnap, Ilaija, a gîpal; rîmnap, Jeremaia, a gîpal; rîmnap pen bî God manö hagep ap, a gîpal,” a gîla. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale ke pen, yîp an a gîmim nîŋbim?” ö ga.

¹⁶ Hageia, bî nîpe Saimon Pida haga, “Ne Mesaia u, God kamîŋ u Nî nîpe yabîl,” a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Jona nî nîpe Saimon. Manö hagpan anîbu, aij hagpan. Ne gasî kabö rö nîŋban anîbu, ke gau nîbö auagöp; Bap kumi kabö adö laŋ u nöp, nöp gasî anîbu nîö, ne kabö rö nîŋban. *

¹⁸ “Yad nöp hagabin, ne Pida. Gasî kabö rö nîŋban anîbu, yad nîbi bî yad gau gau uŋ gî dapem, cöc yad kabö anîbu adö u lînabin. Umeb magö u cöc yad gö, lug paknîm rö lagöp. *

¹⁹ “God ram mînöŋ kumi kabö adö laŋ au, ki rib u nöp nînabin. Ne mînöŋ naböŋ ît i mîdmön, nagî adö mai nîŋmön kabö rö gagöp, wasö geinabön u, God kumi kabö adö laŋ au, u rö nöp wasö gî nab. Pen nagî adö mai nîŋmön kabö rö mîdöp, yau a geinabön u, God kumi kabö adö laŋ au, u rö nöp yau a gî nab,” a ga. *

* 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16 * 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29 * 16:6: Luk 12:1 * 16:8-9: Mad 14:17-21
* 16:10: Mad 15:34-38 * 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * 16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16
* 16:18: Jon 1:42; Ep 2:20 * 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

²⁰ Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi gau kalip, yad Mesaia me anibu, a gimim, hagagmim,” a ga.

*Jisas, “Ilön udem umem uraknabin,” a ga
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Nin an anib u, Jisas bi nipe gau kalip, bi gau yip anig anig ginabol, a göm, waiö hagöm haga, “Yad hainö Jerusalem arnö, bi manö ud asikep gau löm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi God lo manö hag neb bi gau löm, yip ilön nöm al pak linabol. Pen nin mihöp midem, nin mihöp nigan u kauyan uraknabin,” a ga.

²² Anig hageia, Pida, Jisas nip dam got au amöm, manö ktö rö hagöm haga, “Bi Kub! Nöp anig gagnim! Manö anibu hag aij gagpan. God nöp abad midö, anig gagnim,” a ga.

²³ Hageia, Jisas ado göm, Pida nip haga, “Seden, yip arö gimön aru! Yip nihön gintg wasö gimön hagabön? God gasi nihöb rö nihagpan; nibi bi gasi nihbal rö nöp nihmön hagabön,” a ga.

²⁴ Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi an an yip lau adö midun a gaiöl u, nan minöy naböy il i gasi kub nihbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub nihbal u arö göm, mab kros ud kag göm yip hain göl. * ²⁵ Nibi bi an, yad Jisas nip udnö aij gagnab, a göm, nihgab u, kamij midagnab; pen nibi bi an, yad Jisas nip nih ud midainö yip nihön gaiöl u, manö midagöp a ginab u, pör nöp kamij nöp midainab. *

²⁶ “Nibi bi an nan minöy naböy adö il i udnam, a göm, gö arnab u, gasi kub nipe u adö anibu nöp areinab me, kamij pör middep u udagnab. Aka God nip nan anib gau rauöm, kamij pör middep u udnabh Wasö yabit! *

²⁷ “Hainö yad Bi Nin nipe, Bapi mailö pidöy udem, ejol gau aip ado gi aunabin nin u, manö kub u nihem, nibi bi gi aij gipal gau ke lem, nibi bi gi naj gipal gau ke lem, pen ninabin. *

²⁸ “Yad kalöp nihö yabit hagabin, kale nibi bi midpim gai i, rimnap kamij midainabim me, Bi Nin nipe nibi bi udöm, kumi kabö adö laj au abad midainab nin u, Bi Nin nipe auö nihöl gi, nip nihgabim,” a ga.

17

*Jisas hañ roman ke yabit la
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Jisas manö anibu hagöm, nin unbö kagot jiny u midöm, Pida, Jems, Jems nimam Jon kalip yam ut gi, dum i gila ap amöm, ke mideila. ² Anig göm midlö nihöl gi, Jisas hañ roman nipe u ke yabit löm, mulu adiny u sidö rö nihöm, watij nipe u midailö yabit ga. * ³ Anig gö nihöl gi, kale njla, bi God manö hagep nöd umlö, Mosi aip Ilaija aip, apil Jisas aip manö hag mideila. ⁴ Kale nihöm, Pida Jisas nip haga, “Bi Kub. Hon aui midpun u, aij yabit midpun. Ne yau a gimön, ram bada mihau nigan gun, nöp ap, Mosi nip ap, Ilaija nip ap,” a ga.

⁵ Pida anig hagö nihöl gi, kumi rud yabit ap apöm, kalip magöyhalö patu gi yuö yua. Patu gi yuö yuö nihöl gi, manö ap kumi an anibu nibö haga, “Nin midmagö yad i, yip aij yabit göp. Manö nihön nihön hagnim u, nih udmim,” a ga. *

⁶ Manö anibu anig göl auö nihöm, Jisas bi nipe gau gasi iru nihöm, pinij göm, am minöy il au paköm, mulu adiny kale u minöy yan li mideila. ⁷ Jisas apöm, kalip ud nihöm haga, “Pinij gaggim. Urakim!” a ga. ⁸ Hagö, uraköm njla, Jisas nipe nöp mideia.

⁹ Pen sir u ginyan göl gi, Jisas kalip haga, “Miri nihön nihön gajip nihbim anibu, nibi bi gau kalip hag nagmim. Hainö Bi Nin nipe umöm uraknab nin u me, nibi bi gau kalip hag ninabin,” a ga.

* 16:24: Mad 10:38; Luk 14:27 * 16:25: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 16:26: Mad 4:8-9 * 16:27: Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep 22:12 * 17:2: 2Pi 1:16-18 * 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15

¹⁰ Hageia, n̄p hagla, “Lo manö hag ñeb b̄i gau n̄hön ḡin̄g hagpal, ‘Ilaija nöd aueinab; hainö Mesaia m̄in̄öñ naböñ iñ i aunab,’ a ḡipal?” ö ḡila. *

¹¹ Hageila, haga, “N̄iñö hagpal. Manö an̄ibu m̄idöp: ‘Ilaija nöd apöm, kal̄ip hag aij gö, hainö Mesaia u aunab.’ ¹² Pen n̄iñim. Ilaija aua u pen auö n̄p n̄iñagla. Gas̄i kale ke n̄iñla rö, n̄p ḡi naij ḡila. B̄i Ñ̄i n̄ipe u n̄p u rö nöp ḡinaböl,” a ga. *

¹³ Jisas an̄ig hagö, b̄i n̄ipe gau n̄iñla, Jisas Ilaija hib haga u pen Jon b̄i ñig pak ñeb u n̄p nöp haga. *

K̄ijaki abañ ala ñ̄i ap, Jisas gö, kam̄iñ la

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Pen kale ban yañ amjaköm n̄iñla, n̄ibi b̄i iru nöp m̄ideila. B̄i ap, n̄ibi b̄i m̄ideila an̄ib au apöm, Jisas m̄ideia au kugom ȳimöm haga, ¹⁵ “B̄i Kub. Ñ̄i yad u mög n̄iñmön. N̄ip hauñ alö, m̄id aij gagöp. Pör amöm, mab inöb añ gau abe, ñ̄ig añ gau abe ḡi dam pakab. ¹⁶ N̄ip dam b̄i ne gau m̄idajal gau ud arnö, ḡi wasö n̄iñöm arö ḡipal,” a ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Kale n̄ibi b̄i m̄iñi ñ̄in i m̄idpim gau, God n̄ip gas̄i n̄iñmim n̄iñ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale n̄iñ udmim ke ḡinabimñ Ñ̄i an̄ibu ud ȳip au dauim,” a ga.

¹⁸ Hagö, ñ̄i an̄ibu daueila, Jisas k̄ijaki n̄p abañ ala u hag gö, höñ arö, magö u nöp kam̄iñ la.

¹⁹ An̄ig gö, Jisas b̄i n̄ipe gau n̄ipe m̄ideia au apöm, ke nöp m̄idöl ḡi, n̄p hag n̄iñöm hagla, “N̄ihön gö, k̄ijaki abañ ala an̄ibu, hag yu wasö n̄iñun arö ḡipun?” ö ḡila. *

²⁰ Hageila, Jisas haga, “N̄iñ udep magö kale u ulep göp u me, hag yu wasö n̄iñmim arö ḡipim. Pen n̄iñim! N̄iñ udep magö kale u mab masded ȳiñ magö pro m̄idöp rö u m̄ideinab u, nan n̄ihön n̄ihön hageinabim, hagnabim rö ḡinab. Nö ilö i, ‘Ke ḡidaj aru,’ a ḡinabim u, arnab. * ²¹ Pen k̄ijaki abañ alöp an̄ibu, ȳihar̄iñ hag yumim rö lagöp. Nan magö arö ḡimim, God n̄p sabe göl ḡi m̄idmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyañ haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Jisas b̄i n̄ipe gau aip ram m̄in̄öñ Galili apöm magum göm, kal̄ip haga, “Söl m̄idöp, B̄i Ñ̄i n̄ipe n̄p dam n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip ñeinaböl, * ²³ n̄p böñ nöp al pak l̄ilö umnab u pen ñ̄in m̄ihöp m̄idöm, ñ̄in m̄ihau n̄iñgañ u kauyañ uraknab,” a ga.

Jisas an̄ig hagö, b̄i n̄ipe gau n̄p mög n̄iñöm, gas̄i iru yab̄iñ n̄iñla.

Jisas God sabe gep ram dak̄is u ñ̄a

²⁴ Pen hainö, Jisas b̄i n̄ipe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, b̄i God sabe gep ram dak̄is udep gau kale apöm Pida n̄p hagla, “Manö hag ñeb b̄i kale u dak̄is ñöb halö?” ö ḡila. * ²⁵ Hageila, Pida haga, “Yau, n̄ipe dak̄is ñöb halö,” a ga. Pen Pida an̄ig hagöm, ram raul arö n̄iñöl ḡi, Jisas n̄ipe nöd hagöm, Pida n̄p hag n̄iñöm haga, “Gas̄i ne n̄ihön n̄iñban? Gapman b̄i kub gau, dak̄is mani gai n̄bö udpalñ N̄ibi b̄i kale ke gau n̄bö udpal aka n̄ibi b̄i m̄ilö gau n̄bö udpal?” ö ga.

²⁶ Hageia, Pida haga, “N̄ibi b̄i m̄ilö gau n̄bö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “N̄iñö, b̄i kale ke gau dak̄is ñagpal. ²⁷ Pen hol ñagnabul u, kal̄ip mulu lugn̄im rö löp. An̄ib u, ne ñ̄ig wañö au ammön, naḡi huk yumön, kabsañ nöd udnabön u, meg m̄igan ud lakmön n̄iñnabön, mani magö añ̄i ap meg m̄igan u m̄ideinab. Ud dam dak̄is hol m̄ihön u ñ̄imön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

B̄i kub m̄idaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

* 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Mad 11:14 * 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1 * 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * 17:22: Mad 16:21 * 17:24: Eks 30:13; 38:26

¹ Jisas bi nipe gau apöm, nip hag niŋla, “Niŋbi bi God udöm, kumi kabö adö laŋ au abad mideinab gau, an niŋbi kub bi kub mideinab?” ö gila. *

² Hageila, Jisas niŋ pai pro ap wiŋ alö auö, ud amgö ilö adö kalip au urak niŋ, ³ haga, “Yad kalöp niŋjö yabiti hagabin, kale niŋ pai pro gau gasi niŋbal rö niŋagnabim u, God ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au aragnabim. * ⁴ Anib u, niŋbi bi hon niŋbi bi kub midagpun a göm, niŋ pai pro i rö mideinabol u me, God niŋbi bi nipe ke udöm, abad mideinab aŋ au, niŋbi bi kub rö mideinabol,” a ga. ⁵ Pen niŋbi bi yip niŋ udöm, niŋ pai pro i rö ud aij ginabol u, kalip nöp wasö, yip abe ud aij ginabol. *

Niŋ pai kalip nan naj gi yambal u
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Pen niŋbi bi rimnap apöm, niŋ pai yip gasi niŋ udpal gau, kalip nan si nan naj adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauŋ göm, nan si nan naj ginabol. Niŋbi bi anig giniŋ geinabol u, nöd kabö kub ap uŋam u nagiti ud li ribiköm, dam niŋ solwara aŋ au yublap u aij. Kamini midöm, anig gi naj yabiti ginabol u, ilön kub yabiti udnabol.

⁷ “Niŋbi bi minöŋ naböŋ iŋ i midpal gau marö yabiti ginab. Nagiti naj adö u göm, niŋbi bi rimnap kalip gasi niŋlö, adö anibu göm ap lug paknabol u, naj yabiti ginab. Nagiti adö anibu nöd gimidal, miŋni gipal, hainö u rö nöp ginabol. Anig ginab pen niŋbi bi adö anibu gi yambabol gau, ilön ke yabiti udnabol.

⁸ “Niŋmagö ma kale u niŋmim, nan si nan naj giniŋ gainim, niŋmagö ma u rib gi dö gi yumim. Anig gimim me, nan si nan naj gep adö u arö gimim, God ram minöŋ au ammim, pör mideinabim. Wasö u, niŋmagö ma halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naj gep adö u gi dammim, ram minöŋ mab ke pör inmidöp u arnabim. *

⁹ “Pen amgö u niŋmim, nan si nan naj giniŋ gainim, amgö böŋ anib lau ud gulu gi yumim. Anig gimim me, nan si nan naj gep adö u arö gimim, God ram minöŋ au ammim, pör mideinabim. Wasö u, amgö mihöp halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naj gep adö u gi dammim, ram minöŋ mab ke pör inmidöp u arnabim.

¹⁰ “Kale niŋ aij gimim, niŋ pai pro gau nan yhariniŋ, a gimim, gasi u niŋagmim. Yad kalöp hagabin, niŋ pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö ilö adö nipe u ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au midpal. *

Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod riköm haga
(Luk 15:3-7)

¹¹ “Bi Niŋ nipe u, niŋbi bi ur gipal gau, kalip udnig aua. *

¹² “Bi ap kaj sipsip nipe niŋ juöl unbö mamid u rö mideinab. Pen anit ap ur geinab u, nipe niŋhön ginabŋ Sipsip nipe rimnap kalip arö gö, nan utariŋ utariŋ niŋlö niŋjöŋ gi, sipsip nipe ur ginab u nip ulhai niŋ arnab. Am ulhai ulhai udöm, miŋ miŋ yabiti ginab. ¹³ Kalöp niŋjö hagabin, kaj sipsip nipe magöŋhalö miŋ miŋ göp, pen kaj sipsip nipe ap ur gö, ulhai niŋ dam dam udnab u, sipsip anibu nöp miŋ miŋ yabiti ginab. ¹⁴ Anib u rö, Bapi kale kumi kabö adö laŋ midöp u, niŋ pai pro nipe ap ur gagnim, a göm, niŋ nöp midöp.

Añ mam kale gau kalöp gi naj gaiöl u

¹⁵ “Niŋbi bi añ mam, a ginabön gau, bi ap nöp gi naj gainim, ne pen ammön, nip aip ke midmön, nöp nan niŋhön ga anibu waiö hagnön. Anig hagö, niŋ udö me, naŋniŋ namam ne yabiti mideinab. * ¹⁶ Pen ne anig gö, nipe niŋagnab u, ne ammön, añ mam mihöp rö ut gi dammön, kale niŋ midlö niŋjöŋ gi, ne bi anibu aip manö hagnil. * ¹⁷ Pen ne anig gö, nipe manö udagainim u, niŋbi bi cöc aubal rö magöŋhalö niŋ midlö niŋjöŋ gi, manö anibu kalip hag niŋmön. Pen ne anig gö, niŋ udageinab u, ne arö gimön. Anig

* 18:1: Luk 22:24 * 18:3: Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * 18:5: Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * 18:8: Mad 5:29-30 * 18:10: Hib 1:14 * 18:11: Luk 19:10 * 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17

ga n̄ɲmön hagmön, ‘B̄i an̄ɲbu n̄ɲbi b̄i God Manö n̄ɲɲagöm, b̄i dak̄is udep rö u me, an̄ɲg göp,’ a ḡɲmön, n̄ɲp arö ḡɲmön.

¹⁸ “An̄ɲb u, yad kalöp n̄ɲɲö hagabin, m̄ɲnön naböŋ adö iŋ i wasö geinabim u, God n̄ɲpe kumi kabö adö laŋ m̄ɲdöm, u rö nöp wasö ḡɲnab; pen yau a geinabim u, n̄ɲpe u rö nöp yau a ḡɲnab. * ”

¹⁹ “Yad kalöp hagabin, n̄ɲbi b̄i m̄ɲhöp m̄ɲnön naböŋ iŋ i m̄ɲdmil, manö hag adö añɲ l̄ɲmil, Bapi yad kumi kabö adö laŋ m̄ɲdöp u n̄ɲp hag n̄ɲɲeinabil u, hag n̄ɲɲnabil rö ḡɲnab.

* ²⁰ Pen n̄ɲbi b̄i m̄ɲhöp aka m̄ɲhau n̄ɲgaŋ rö, gas̄i ȳɲp n̄ɲɲöm, ap magum geinaböl u, yad kal̄ɲp aŋ an̄ɲb au m̄ɲdeinabin,” a ga.

B̄i wög ḡɲ ñeb naij u

²¹ Pida Jisas m̄ɲdeia söl au apöm haga, “B̄i Kub. Mam ap ȳɲp ḡɲ naij gain̄ɲm u, ñ̄ɲn aigegö rö ḡɲ naij geinab, yad n̄ɲɲem arö ḡɲnamŋ Ñ̄ɲn unbö mudun j̄ɲɲ u rö aka?” ga.

²² Hageia, Jisas haga, “Ñ̄ɲn unbö mudun j̄ɲɲ wasö; ne b̄i an̄ɲbu nöp ḡɲ naij ḡɲnab u n̄ɲɲmön arö ḡɲnabön u, ñ̄ɲn juöl ñ̄ɲn juöl unbö mudun j̄ɲɲ u n̄ɲɲmön arö ḡɲnabön. * ²³ God n̄ɲbi b̄i udöm ram m̄ɲnön kumi kabö adö laŋ au abad m̄ɲdeinab u, aiud adö i rö m̄ɲdöp. Kiŋ ap n̄ɲpe b̄i wög ḡɲ ñeb n̄ɲpe r̄ɲmnap kal̄ɲp mani r̄ɲmnap ñöm, hainö pen ñ̄ɲm a ḡɲnab. Hainö n̄ɲpe gas̄i n̄ɲɲöm hagnab, ‘Kale naböŋ ñ̄ɲlaŋ,’ a ḡɲnab. ²⁴ Pen m̄ɲdöp u pen ñ̄ɲnaböl, a gö, b̄i ap n̄ɲpe mani ilöŋ ñ̄ɲn juöl iru yab̄ɲɲ nan naböŋ m̄ɲdnab b̄i u daunaböl. ²⁵ Pen b̄i an̄ɲbu pen n̄ɲpe kub yab̄ɲɲ m̄ɲdnab u me, pen ñ̄ɲn̄ɲm rö lagnab. An̄ɲg gö, b̄i kub u n̄ɲɲöm, b̄i wög gep n̄ɲpe r̄ɲmnap kal̄ɲp hagnab, ‘N̄ɲpe göp an̄ɲbu rö, n̄ɲp udmim, n̄ɲbin ñ̄ɲ pai, nan n̄ɲpe n̄ɲhön n̄ɲhön m̄ɲdöp gau magöŋhalö udmim, dam s̄ɲkim ḡɲpe, rauaiöl n̄ɲɲöl ḡɲ, mani an̄ɲbu dap ȳɲp ñ̄ɲmim,’ a ḡɲnab. ²⁶ An̄ɲg hagö, b̄i an̄ɲbu pen, kugom ȳɲmöm, kiŋ u n̄ɲp hagnab, ‘Ne ȳɲp mög n̄ɲɲmön, abad m̄ɲdaimön; nan ad̄ɲɲ ne an̄ɲb gau magöŋhalö naböŋ ralnabin,’ a ḡɲnab. ²⁷ Hagö, kiŋ u n̄ɲp mög n̄ɲɲöm, nan naböŋ n̄ɲpe u, arö ḡɲmön aru, a ḡɲnab.

²⁸ “An̄ɲg göm arö gö n̄ɲɲöl ḡɲ, b̄i wög ḡɲ ñeb an̄ɲbu n̄ɲpe pen amöm n̄ɲɲnab, b̄i n̄ɲpe aip wög ḡɲm̄ɲdil b̄i ap m̄ɲdeinab. N̄ɲp n̄ɲɲöm, uŋam ud s̄ɲs̄ɲ löm hagnab, ‘Nöp mani ilöŋ añɲ ap ñ̄ɲnö u, naböŋ ral!’ a ḡɲnab. ²⁹ Hagö, b̄i n̄ɲpe aip wög ḡɲm̄ɲdil an̄ɲbu kugom ȳɲmöm manö neb neb ḡɲ hagöm hagnab, ‘Ne ȳɲp mög n̄ɲɲmön, abad m̄ɲdaimön; nan naböŋ ne an̄ɲbu magöŋhalö naböŋ ralnabin,’ a ḡɲnab. ³⁰ Hagö, b̄i an̄ɲbu manö n̄ɲp u n̄ɲɲagöm hagnab, ‘Nöp dam naḡɲ leinabin, nan naböŋ an̄ɲbu naböŋ ralmön nöp me, höŋ arnabön,’ a göm, n̄ɲp dam naḡɲ l̄ɲnab. ³¹ An̄ɲg gö, b̄i n̄ɲpe aip wög ḡɲm̄ɲdal gau, kal̄ɲp hibur naij gö, amöm kiŋ u n̄ɲp manö an̄ɲbu magöŋhalö hag ñ̄ɲnaböl. ³² Hag ñ̄ɲlö, b̄i kub u, b̄i n̄ɲpe an̄ɲbu n̄ɲp w̄ɲñ alö aueinab hagnab, ‘Ne wög ḡɲ ñeb b̄i naij yab̄ɲɲ. Ne ȳɲp m̄ɲtöŋ gajan, nöp mög n̄ɲɲem, nan naböŋ yad nöp m̄ɲdöp u arö ḡɲɲin. ³³ Ne pen n̄ɲhön ḡɲn̄ɲg, b̄i ne aip wög ḡɲɲil u n̄ɲp u rö nöp mög n̄ɲɲmön, arö gagpan?’ ö ḡɲnab. ³⁴ B̄i an̄ɲbu b̄i n̄ɲpe aip wög ḡɲm̄ɲdil u n̄ɲp mög n̄ɲɲagnab u me, b̄i kub an̄ɲbu kal̄ɲp juöm, wög ḡɲ ñeb b̄i an̄ɲbu n̄ɲp dam naḡɲ lep ka abadep b̄i gau ñöm hagnab, ‘N̄ɲp naḡɲ lö, ilön gö n̄ɲɲöl ḡɲ m̄ɲdöm, nan naböŋ ȳɲp u naböŋ magöŋhalö ralöm nöp höŋ arnab,’ a ḡɲnab. * ³⁵ Kale añ̄ɲ mam r̄ɲmnap kal̄ɲp u rö nöp geinabim, Bapi yad kumi kabö adö laŋ au m̄ɲdöp u, kalöp pen u rö nöp ḡɲnab. An̄ɲb u, nañ̄ɲn namam kale gau kalöp ḡɲ naij geinaböl u, kal̄ɲp mög n̄ɲɲmim, m̄ɲdmagö l̄ɲmim, arö ḡɲmim,” a ga. * ”

19

B̄i n̄ɲbi udn̄ɲg, böŋ nöp udnab; hainö n̄ɲp hag yuagnab
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

* 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7 * 18:22: Luk 17:4 * 18:34: Mad 5:25-26
* 18:35: Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13

¹ Jisas manö anıbu hag pıs göm, ram mınöñ Galili arö göm, ram mınöñ Judia, ñıg Jodan böñ lödañ adö ara. ² Areia, nıbi bı iru yabıtı nıp hain geila nıñm nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la.

³ Pen bı Perisi gau, Jisas nıp hag nıñno, manö najı rımnap hagnım, a göm, apöm hagla, “God Mosıs nıp hag ña lo manö u, nıbi ap nan pro ap gı najı gınab u, bı nıpe nıp hag yunıg, hag yunab aka wasöñ Ne nıñnön gası nıñban?” ö gıla.

⁴ Hageila, Jisas haga, “God Manö kalı kılın rıkla u kale amgö lı nıñgıpm arı Ram mınöñ hadame dagol gı la ñın u, bı ap, nıbi ap, gı la. * ⁵ God haga, ‘Adö anıbu me, bı gau nıme nap aip mıdöm, nıbi udöl gı, nıme nap arö göm, kale ber mıñau jım ñöl han mıdlö hañ romañ añı yabıtı lınab,’ a ga. * ⁶ Anıb u me, God hagö hañ romañ kale mıñöp wasö; uri jım ñöl añı lınab anıbu, bı ap apöm, kalıp hag ud asık ke ke lagnab wasö,” ga.

⁷ Jisas anıg hageia, bı Perisi gau nıp hagla, “Pen nıñnön gınıg Mosıs manö ap kalı kılın rıköm haga, ‘Nıbi hag yunıg, nıbi i böñ nöp arö gabin, a gımim, köp ap kalı kılın rık ñımim, hag yumim,’ a ga?” ö gıla. *

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kale nıbi bı manö nıñ udagpım u me, Mosıs anıg haga. Pen God nıbi bı hadame gau gı la ñın u, anıg gagmıdal. ⁹ Pen yad kalöp hagabin, bı an, nıbin u bı ap aip ud gılö wasö, yıharıñ nöp hag yuöm, nıbi hain nıbö udnab u, nıbi si udnab nıñmön God nıñnön najı yabıtı gınab; nıpe nıbi si udep bı me u,” a ga. *

¹⁰ Jisas anıg hagö, bı nıpe gau hagla, “Bı gau nıbi kale yıharıñ hag yuagnaböl u, bı praj mıdöm nıbi udagöl u aij,” a gıla.

¹¹ Hageila, Jisas haga, “Bı magöñhalö yıharıñ mıdaiöl rö lagöp. God bı yıharıñ mıdaiöl, a göm, hag la gau nöp, yıharıñ mıdaiöl rö löp. ¹² Bı rımnap, kale waña lagö yag daubal gau, nıbi udagpal. Bı rımnap, bı rımnap waña kalıp rıb gı dö gıpal gau, nıbi udagpal. Pen bı rımnap, God nıbi bı udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab wög u gun, a göm, nıbi udagpal. Kale bı praj mıdun, a gımim, bı praj mıdeinabım u aij,” a ga.

Jisas ñımagö ara nıpe u ñı pai pro nabıc cög adö lañ la

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bı gau, “Jisas ñımagö ñı pai hon nabıc cög adö lañ löm, God nıp sabe gañ,” a göm daueila, pen bı nıpe gau kalıp nıñ ij halö löm hag gıla. ¹⁴ Anıg gılö, Jisas pen ñı pai anıb gau wıñ alö aueila nıñöl gı, bı nıpe gau kalıp haga, “Nıñnön gınıg kalıp anıg hag gıpımıñ ñı pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bı udöm, kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab u, ñı pai pro anıb gau rö,” a ga. * ¹⁵ Anıg hagöm, God ñı pai pro anıb gau kalıp pıg mıdeian, a göm, Jisas ñımagö ara nıpe u ñı pai pro nabıc cög adö lañ löm, ram mınöñ mıgan ap ara.

Bı ap nan nıpe iru nöp mıdeia

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Bı ap Jisas mıdeia au apöm haga, “Manö hag ñeb bı. Yad nan nıñnön aij u gem, pör mıdep u udnam?” ö ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yıp nıñnön gınıg, nan aij mai, a gımön, hag nıñabön? God añı me Bı aij. Pen pör pör mıdeinam, a gımön u, lo manö hagöm kalı kılın rıkla gau nıñmön hagöp rö gımön,” a ga. *

¹⁸ Hageia, haga, “Lo adö mai rö hagabön?” ö ga. Hageia, Jisas haga, “Wip al pak gagmön; nıbi si bı si gagmön; nan si udagmön; manö kub hagnaböl u, manö pıral hagagmön; * ¹⁹ name nap manö hagöl adö u nöp nıñmön hain gımön; ne ke mıdmagö lıban rö, nıbi bı rımnap kalıp mıdmagö lımön,” a ga. *

²⁰ Anıg hageia, bı praj anıbu haga, “Lo manö gau magöñhalö nıñ hakpın. Pen yad nıñnön nan aij u gem, kamıñ pör mıdep u udnam?” ö ga.

* 19:4: Jen 1:27; 5:2 * 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11
* 19:14: Mad 18:2-3 * 19:17: Lep 18:5; Luk 10:28 * 19:18: Eks 20:12-16; Dud 5:16-20 * 19:19: Eks 20:12-16; Lep 19:18

²¹ Hageia, Jisas haga, “M̄d aij yab̄t̄ ḡnam, a ḡm̄ön u, nan ne gau maḡõjhalö yum̄ön, mani udm̄ön, n̄bi b̄t̄ mög gep rö gau kal̄p n̄m̄ön me, m̄d aij gep ne u m̄deinab God ram m̄n̄õj kumi kabö adö laj au. Pen yad hagpin rö ḡm̄ön, aum̄ön, yad aip ajaiul,” a ga.

²² Hagö, b̄t̄ praj an̄bu nan n̄pe iru m̄deia rö, manö an̄bu n̄jöm, gas̄t̄ iru n̄jöl ḡt̄ ara.

²³ Pen n̄pe an̄g göl arö n̄jöl ḡt̄, Jisas b̄t̄ n̄pe gau kal̄p haga, “Yad kalöp n̄jõ yab̄t̄ hagabin, n̄bi b̄t̄ mani nan kale iru m̄deinab gau, God n̄p ūtham gas̄t̄ n̄j udlö, kal̄p udöm kumi kabö adö laj au abad m̄deinab. ²⁴ Kaj kamel gau, kal̄t̄ mauöt̄ naḡt̄ yubal m̄igan u arn̄g arnaböl; pen n̄bi b̄t̄ nan iru m̄döp gau, God n̄p ūtham gas̄t̄ n̄j udlö, kal̄p udöm abad m̄deinab,” a ga.

²⁵ Jisas b̄t̄ n̄pe gau manö an̄bu n̄jöm, gas̄t̄ kub n̄jöm hagla, “Pen b̄t̄ aij an̄bu, God ud kumi kabö adö laj au ud aragnab, a ḡpan u, n̄bi b̄t̄ an rö ud arnab?” ö ḡla.

²⁶ Hageila, Jisas kal̄p n̄jöl ḡt̄ haga, “N̄bi b̄t̄ gau ke göl rö lagöp. God nöp me, nan n̄hön n̄hön ḡn̄ig, ḡn̄ab,” a ga.

²⁷ Jisas an̄g hageia, Pida haga, “Nõj! Hon nan hon gau maḡõjhalö arö gun, ne aip nöp c̄g gun ajpun u, hon pen nan n̄hön udnabun?” ö ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp n̄jõ hagabin, n̄n̄ hain u yad mailö p̄dõj halö apem, n̄bi b̄t̄ maḡõjhalö abad m̄deinabin. N̄n̄ an̄bu me, kalöp b̄t̄ ȳp hain geinabim gau hagnö, Isrel n̄bi b̄t̄ it̄ ke ke unbö m̄igan laj gau, kal̄p abad m̄deinabim. * ²⁹ N̄bi b̄t̄ ȳp n̄j udöm, ram, n̄n̄n̄ n̄mam, n̄me nap, n̄t̄ pai, wög ad̄j, nan n̄hön n̄hön gau arö ḡnaböl gau, God kal̄p haūt̄ gagnab; nan an̄b gau rö kal̄p pen iru yab̄t̄ n̄öm, pör m̄dep kal̄p n̄nab. ³⁰ Pen n̄bi b̄t̄ uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yab̄t̄ gau m̄deinaböl. Pen n̄bi b̄t̄ uri jöl adö yab̄t̄ au m̄dpal gau, hainö iru nöp nöd am m̄deinaböl. *

20

N̄bi b̄t̄ naḡt̄ wain wög ḡpal gau, manö hod r̄iköm haga

¹ Jisas an̄g hagöm haga, “God n̄bi b̄t̄ udöm abad m̄deinab u, aiud adö i rö m̄döp. B̄t̄ wain wög nap n̄bö ap, b̄t̄ r̄imnap am daunö, wög ȳp u ḡla, a göm, ram ḡsön r̄ika magö u uraköm, am b̄t̄ r̄imnap ūthai n̄jöm, ² kalöp mani silpa magö añt̄ añt̄ raunabin, a göm, kal̄p aip manö hag adö añt̄ löm, hag yuö, am wain wög n̄pe u wög geila. ³ Pen s̄dö yöp aḡ au ap ranab magö u, am maker au amöm n̄ja, b̄t̄ r̄imnap ȳthar̄j m̄deila. ⁴ Kal̄p n̄jöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geinabim, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga. ⁵ Hagö, am wög n̄pe u geila. Pen s̄dö aḡ kub laj magö u abe, s̄dö gam̄j gab magö u abe, manö an̄bu nöp hagöm, b̄t̄ r̄imnap halö udö, wög n̄pe u geila. ⁶ S̄dö wad arn̄g gab magö u, kuöyaḡ maker au amöm n̄ja, b̄t̄ r̄imnap halö ap m̄dep nöp m̄deila. Kal̄p haga, ‘Kale n̄hön ḡn̄ig n̄n̄ i wög gagmim, ȳthar̄j yab̄t̄ m̄dpim?’ ö ga. ⁷ Hageia, n̄p hagla, ‘B̄t̄ ap han̄p wög ap n̄agöp,’ a ḡla. Hageila, kal̄p haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u ḡmim,’ a gö, am wög geila. ⁸ Duga magö u, wain wög nap u, b̄t̄ abad m̄dep n̄pe u n̄p haga, ‘Ne ammön, b̄t̄ wög ȳp gaböl gau kal̄p hagö, aulö, b̄t̄ hainö hagnö aubal gau, mani kal̄p u nöd n̄m̄ön; b̄t̄ nöd hagnö aubal gau, mani kal̄p u hainö n̄m̄ön,’ a ga. *

⁹ “Hagö, b̄t̄ abad m̄dep u, b̄t̄ an̄b gau kal̄p w̄n̄ alö aueila, b̄t̄ s̄dö wad arö n̄jöl ḡt̄, ap wög ḡla gau, ap mani kale u nöd udla. ¹⁰ Pen kale an̄g göl udlö n̄jöl ḡt̄, b̄t̄ nöd hagö, ap wög ḡla gau, hag n̄jla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’ a ḡla u, pen hainö udöl ḡt̄ n̄jla, kale mani añt̄ an̄bu nöp udla. ¹¹ Udöm, ad̄j b̄t̄ wain wög nap n̄bö u aip pen pen hagöm hagla, ¹² ‘Hon n̄hön ḡn̄ig, b̄t̄ hain aubal gau mani udpal añt̄ u rö nöp udpun? Hon hil̄m halö urakun, s̄dö kal̄p n̄jõ n̄jöl ḡt̄, wög ḡno ḡno iru göp u, pen b̄t̄ ap pro magö ap wög gajal mani n̄ban rö nöp han̄p n̄ban!’ a ḡla. ¹³ Hageila, b̄t̄ wög nabõj nap

* 19:28: Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21 * 19:30: Mad 20:16; Luk 13:30 * 20:8: Lep 19:13; Dud 24:15

nībō u nīḡōm, bī kale ap nīp haga, ‘Mam, nōḡ! Nōp gī naj gagpin. Nōp mani nīnabin a gīpin rō nībin. ¹⁴⁻¹⁵ Bī hain aubal gau, bī nōd aubal gau aip adīp adīp nīnīg, nīnabin. U nan yad. Anīb u, bī rīmnap ai gīnīg gōm wasō gīnabōḡ Kalīp halōwatō nībin u, ne ai gīnīg gīmōn mulu lugōpḡ Mani nībin u ud ram ne arul’ a ga,” a ga.

¹⁶ Jisas aiud anību hagōm, haga, “Nībi bī hain mīdpal gau, nōd mīdeinabōl; nībi bī nōd mīdpal gau, hain mīdeinabōl,” a ga. *

Jisas kuōyay haga, yīp al pak līlō umem uraknabin, a ga
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Jisas Jerusalem amōl gī, adan aḡ au, bī nīpe unbō mīgan laḡ kalīp dam goḡ gau amōm, ke mīdaila nīḡōl gī kalīp haga, ¹⁸ “Kale nīḡim! Hon Jerusalem arno, Bī Nī nīpe nīp mumug gōm, nīp dam God nīp nan sabe gep bī kub gau abe, lo manō hag nēb bī gau abe, nīmagō adō kalīp u leinabōl, kale nīp manō kub hagōm hagnabōl, ‘Bī i nīp al pak lep,’ a gīnabōl. * ¹⁹ Anīg hagōm, Juda bī wasō gau kalīp nēinabōl, nīp hag juōm, rapīn pakōm, dam mab ba laḡ al pak līlō umnab. Nīn mīhōp mīdōm, nīn mīhau nīgan u kauyay uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bī kub mīdnīg gasī nīḡlō
(Mak 10:35-45)

²⁰ Sebedi nī nīpe mīhōp, nīme nī anīb mīhau uḡ gī, Jisas mīdeia au apōm, ubōr yīhōḡ gōm haga, “Yad manō ap mīdajīp auabin,” a ga.

²¹ Hageia haga, “Manō anību nīhōn?” ö ga.

Hageia, haga, “Yīp aij gīnab u, hainō ne kiḡ mīdmōn, nībi bī abad mīdeinabōn nīn u, nī yad mīhau ba nōp au asīknabil,” a ga. *

²² Anīg hageia, Jisas haga, “Manō yīp hag nīḡbil u, nīḡ aij gagpil. Nīg asī yad nīḡnīg gabin u, kale mīhōḡ u rō nōp nīḡnabil?” ö ga. Hageia haglō, “Yau! Nīḡnabul!” a gīlō. *

²³ Hagailō haga, “Nīḡō hagabil. Nīg asī nīḡnīg gabin u nīḡnabil. Pen bī an yījīg bōḡ lau, bī an sīdagō bōḡ lau asīk mīdeinabil u, hagagnabin. Manō u manō yad wasō; Bapi manō nīpe. Nībi bī nīpe ke hag lōp gau anīb rō mīdeinabil,” a ga.

²⁴ Bī nīpe anīb mīhau manō anību anīg hagailō, bī nīpe unbō sīduḡ laḡ manō u nīḡlō, mulu lugō, mamil mīhau kalīp manō hag gīla. ²⁵ Jisas pen bī nīpe gau kalīp magōḡhalō hagō aueila haga, “Kale nīḡbim, Juda nībi bī wasō gau, kiḡ kale kīō gōm, abad mīdpal; bī kub kale manō nīhōn nīhōn hagnabōl u nīḡōm, ana udōm, hain gīnabōl me. * ²⁶ Pen kale gīpal rō gagmim. Bī an bī kub mīdainīm u, bī pro rō mīdōm, nībi bī rīmnap kalīp wōg gī nēb bī rō mīdainīm. * ²⁷ Bī an bī kub yabīḡ mīdainīm u, bī pro ramō gau rō mīdōm, nībi bī rīmnap kalīp nagī wōg gep bī rō mīdainīm. ²⁸ Bī Nī nīpe u, nībi bī gau kale wōg yīp gīlaḡ a gōm, auaga; wōg kalīp gī nī damem, hainō nan si nan naj gīpal adō u hajī gī umnō, kale kamīḡ arōl, a gōm, aua,” a ga. *

Jisas bī amgō we ga mīhau gö, amgō nīl nīḡlō
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Pen Jisas daun kub Jeriko arō gōm arō nīḡōl gī, nībi bī iru nōp nīp hain gīla. ³⁰ Bī amgō we mīhau adan goḡ au asīk mīdlō nīḡōl gī, “Jisas auab,” a gīlō nīḡmil, meg mīgan dap ranmil haglō, “Depid Nī nīpe, halīp mög nīḡmōn!” a gīlō.

³¹ Hagailō, nībi bī gau kalīp mīhōḡ nīḡ ij halō hagōm hagla, “Manō hauḡ gagmil!” a gīla. Anīg hagla u pen, manō kalīp u udagōm, meg magō rapīn dap ranmil haglō, “Depid Nī nīpe, halīp mög nīḡmōn!” a gīlō. ³² Anīg hagailō, Jisas pīdōḡ gōm, kalīp mīhōḡ wīñ alōm haga, “Halīp nīhōn gaḡ, a gīmil, yīp wīñ alabil?” ö ga. ³³ Hageia haglō, “Bī Kub,

* 20:16: Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 * 20:18: Mad 16:21; 17:22-23 * 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30 * 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11 * 20:25: Luk 22:25-26 * 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Plp 2:7

halip amgö we göp u gö ñil niñul!” a gïlö. ³⁴ Hagailö, Jisas kalip mihöñ mög niñöm, amgö kalip u ud niñö, yöp magö u nöp amgö ñil niñlö, niñpe arö niñöl gi, hain gïlö.

21

Jisas Kij rö Jerusalem ara

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Jisas bi niñpe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram minöñ pro Bedpigi, Olip Dum söl amjakla. Amjaköm, bi niñpe mihöp hag yuöm haga, ² “Kale mihöñ ram ritig agtö nö lödañ ammil niñnabil, kaj donki niñme pi amil mihau nagit adik linaböl mideinabil. Niñmil, nagit u hubikmil pañid daumil. ³ Pen niñbi bi ap apöm, niñhön ginig kaj donki hon u hubik ud arabil a gainim u, pen hagamil, ‘Bi Kub u wög midö, hagajip udnig aubul,’ a gimil, yinid yau a geinab, daunabil,” a ga. ⁴ Pen kalip mihöñ hag yuö arlö anibu, bi God manö hagep ap ginaböl, a göm, kalit kliñ rika rö nöp ga. Niñpe haga,

⁵ “Jerusalem niñbi bi kalip hagamim,

‘Kij kale bi hain u, kaj donki adö u asiköm, kalöp auab.

Niñpe kaj donki pi adö u asiköm auab,’ a gimim,” a ga. *

⁶ Pen Jisas bi niñpe hag yuö arlö anib mihau, haga haga rö, ⁷ kaj donki niñme abe, pi marep abe pañid dauailö, bi niñpe gau watij mlö ud juöm, kaj donki adö lañ laila, Jisas adö au asika. ⁸ Niñbi bi iru nöp, Bi Kub auab, a göm, watij mlö kale adö lañ rol limidal gau ud juöm, adan majö au lila. Rimnap am köp u tar, mab u tar gau rit gi dö gi dapöm adan majö au lila. ⁹ Niñbi bi gau Jisas nip big gïgabö göl amöl gi meg magö dap ranöm hagla,

“Niñjim! Depid rikö, rik damöm riköp u, auöp i.

Nip aij a gabun!

Bi Kub nip yuö auöp bi anibi me,

nip aij a gabun!” a gila. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjakö niñöl gi, niñbi bi gau magöñhalö hag amil apil göm hagla, “Bi anibu an?” ö gila. ¹¹ Hageila, niñbi bi Jisas aip aula gau hagla, “Bi i me Jisas, bi God manö hagep Nasared, ram minöñ Galili niñbö u,” a gila.

Jisas niñbi bi God sabe gep ram nan sikim geila gau kalip ridik gi höñ yañ yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Jisas God sabe gep ram raul yañ amöm niña, niñbi bi gau nan sikim gi mdeila. Niñpe niñöm, kalip magöñhalö ridik yuöm, abañ bad mani löm, pen pen yimjik gaila gau ud ado göm, bi yaur sikim göm, mab po adö asik mdeila gau, ud ado ga. ¹³ Anig göm kalip hag göm haga, “God Manö kalit kliñ rikla u, God haga,

‘Ram yad u yip sabe gep ram, pen kale gipim u,

bi nan si udep ram ap rö löp,’ a ga,” a ga. *

¹⁴ Pen Jisas niñpe God sabe gep ram raul migan anibu midö niñöl gi, niñbi bi amgö we ga rimnap, niñbi bi ma naj ga rimnap aueila, kalip gö kamij la. ¹⁵ Niñpe nan gagep rö gö, ñi pai pro gau wiñ alöl gi hagla, “Nöp aij a gabun! Depid Niñ niñpe! Use!” gila. Pen kale anig geila, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niñlö, kalip mulu yabit luga. ¹⁶ Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u niñabön?” ö gila. Hageila, Jisas kalip haga, “Yau! Hagaböl u niñabin u pen kale manö rimnap kalit kliñ riköm hagla, ‘God, ne ginabön niñöm ñi pai pro ñi painañ gau hib ne haglö adö arnab,’ a gila. Kale manö kalit kliñ rikla anibu, amgö li niñagam ar?” a ga. *

¹⁷ Anig hagöm, kalip arö göm, am ram ritig agtö Bedani hana.

Jisas hagö, mab kia u mitep ga

(Mak 11:12-14,20-24)

* 21:5: Sek 9:9 * 21:9: Sam 118:25-26 * 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16: Sam 8:2

¹⁸ Ruö Jisas ado gî Jerusalem aramöm adan aŋ gau arö, nîp kîyö lö, ¹⁹ adan majö got au nîŋa, mab kia ur ap mîdeia. It au amöm nîŋa, magö ñîŋeb pîlaga; uŋaŋ au nöp mîdeia. Anîg gö Jisas haga, “Ne hainö magö ap pîlagnabön!” a ga. Anîg hagö nîŋöl gî, magö anîbu nöp kia mab ur u mîŋep ga. ²⁰ Anîg gö, bî nîpe gau nîŋöm, aiö göm hagla, “Aige göm mab anîbi yîŋîd mîŋep göp?” ö gîla. ²¹ Hageila, Jisas kalîp haga, “Yad kalöp nîŋö hagabin, hon hagno God u rö nöp gî nab, a gîmim, gasî mîhöp wasö, gasî aîŋ nöp nîŋnabim u, gî nab. Pen mab kia mîŋep ga u nöp wasö; dum ilö anîbi lîŋî gî ñîg kub aŋ au aru, a gî nabim u, arnab. *

²² “Pen kale God nîp nîŋ ud mîdmim, nîp hag nîŋnabim u, hagnabim rö nöp gî nab,” a ga. *

*Jisas nîp hagla, “Nöp an hagö anîg hag ajabön?” ö gîla
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Jisas God sabe gep ram u amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ñö nîŋöl gî, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe apöm nîp hagla, “Nöp an anîg gîmön, a göp, nîŋmön anîg gî ajabön?” ö gîla.

²⁴ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nîŋnö, yîp hag ñîbe, yad pen an hagö wög gîpin u, kalöp hag ñî nabim. ²⁵ Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña u, nîpe ke gasî nîŋöm aua aka God hagö, apöm anîg ga?” ö ga. Jisas anîg hagö, kale ke hag nîŋ hag nîŋ göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, hanîp hagnab, ‘Anîb u, Jon hagöp u nîhön gî nîŋ nîŋ udagpim?’ ö gî nab. ²⁶ Pen, ‘Jon gasî nîpe ke nîŋöm apöm ga,’ a geinabun u, nîbi bî gau hanîp kal gî naböl. Gasî kale u, Jon nîpe bî God manö hagep bî ap aua,” a gîla. * ²⁷ Anîg hagöm, Jisas nîp hagla, “Hon nîŋagpun,” a gîla. Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale yîp hag ñagpim rö, yad pen an hagö yad apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagpim,” a ga.

Jisas bî madöl mîhau, manö hod rîköm haga

²⁸ Jisas anîg hagöm haga, “Pen kale nîhön gasî nîŋabimŋ Bî ap ñî nîpe mîhöp mîdeinab. Ñî nîpe naîŋ u nîp hagnab, ‘Ñî me! Mîñî wain wög u am wög gî,’ a gî nab. ²⁹ Hagö, ñî nîpe hagnab, ‘Yade am gagnam,’ a göm, hainö pen gasî adog nîŋöm, am wain wög u geinab. ³⁰ Nap pen am ñî waîŋg u nîp u rö nöp hag nîŋö, hagnab, ‘Yau, gî nam!’ a gî nab u pen am gagnab. ³¹ Pen ñî anîb mîhau, an nap hagnab rö gî nab?” ö ga. Hageila, Juda bî kub anîb gau hagla, “Ñî nîpe naîŋ u nöp nap hagnab rö gî nab,” a gîla. Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp nîŋö hagabin, kale yîharîŋ mîdpe nîŋöl gî, bî dakîs udpal bî gau abe, bî si udep nîbi gau abe, God nîbi bî udöm kumi kabö adö laŋ au abad mîdeinab ram mînönŋ u, kalöp abhak löm arnaböl. ³² Jon bî ñîg pak ñeb u, kale nîhön nîhön gîpe God nîp aîj gî nab u, kalöp hag ña, pen manö nîpe u udagpe. Bî dakîs udöm mani piral rîmnap halö udpal gau abe, bî si udep nîbi gau abe, kale Jon manö haga adö anîbu nîŋöm, udla. Udla anîbu kale hadö nîŋbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij gîpim u, nîhön gî nîŋ anîg gîpun a gîmim, arö gagpe,” a ga. *

Bî naij wain wög abadpal, manö hod rîköm haga

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Jisas haga, “Mîñî manö hod rîkem ap halö hagnîg gabin i nîŋim. Bî wög adîŋ nap nîbö ap nagî wain wög u gî yîmöm, waryö göm, nagî wain magö pak hib jakep mîŋan ap geinab. Gî löm, nagî wain magö ap si ñîŋnaböl u, nîŋ mîdaiun, a göm, ram mîlö kub ap göm, bî rîmnap kalîp hagnab, ‘Kale nagî wög yîp u abad mîdaimim, hainö pîlöm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,’ a göm, ram mînönŋ mîlö yabîŋ gau arnab. * ³⁴ Nagî wain magö u po gö nîŋöl gî, bî nîpe gau kalîp hagnab, ‘Wain wög yad gau ammim, bî wög abad mîdpal gau hagnab, nagî wain magö yîp rîmnap dauim,’ a gî nab. ³⁵ Kale wain wög gau amjaklö, bî wain wög gî mîdeinaböl gau uraköm, bî ap nîp gabi paknaböl, bî

* 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12 * 21:22: Mad 7:7-11; 18:19 * 21:26: Mad 14:5 * 21:32: Luk 3:12; 7:29-30 * 21:33: Ais 5:1-2

ap nɪp böŋ nöp al pak lɪlö umnab, bɪ ap nɪp kabö ju paknaböl. ³⁶ Anɪg gɪlö, bɪ nagɪ wain wög nap nɪbö anɪbu, bɪ nɪpe rapɪn bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinaböl, bɪ nagɪ wain wög geinaböl gau, kalɪp u rö nöp gɪnaböl. ³⁷ Anɪg gɪlö, bɪ wain wög nap nɪbö u hagnab, ‘Nɪ yad u yunö me, manö nɪp u nɪŋnaböl,’ a göm, hag yuö arnab. ³⁸ Nɪ nɪpe u amjakö, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau, nɪp nɪŋöm, kale ke hagnaböl, ‘Bɪ wög nap nɪbö nɪ nɪpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i nɪ nɪpe udnab. Anɪb u, nɪp al pak lɪno umö, hainö nan wög gai i magöŋhalö udnabun,’ a gɪnaböl. * ³⁹ Anɪg hagöm, nɪp dam wög adɪŋ got gau amöm, böŋ nöp al pak lɪnaböl. *

⁴⁰ “Anɪg geinaböl u, hainö bɪ nagɪ wain wög adɪŋ nap nɪbö u apöm, kalɪp nɪhön nɪhön gɪnɪg gab?” ö ga.

⁴¹ Hageia hagla, “Bɪ naj gɪnaböl anɪb gau kalɪp geinab, ilön kub yabɪt udöm umnaböl; hainö pen nɪbi bɪ rɪmnap halö udöm, kalɪp nagɪ wain wög u lɪnab, wög anɪbu gɪnaböl. Nagɪ wain magö po gɪnab nɪn u, nɪp rɪk dam nɪnaböl,” a gɪla.

⁴² Hageila, Jisas haga, “God Manö kalɪ kliñ rɪkla u nɪŋagpim rö löp. Kale kalɪ ktiñ rɪköm hagla,

‘Bɪ ram gep gau, kale kabö ram gɪnɪg göm,

kabö ap udöm hagla, “Kabö i kabö naj göp gö arö gun,” a gɪla.

Pen Bɪ Kub nɪpe geia nɪŋöm

kabö anɪbu nöp ram nɪpe au kabö aij ke yabɪt mɪdöp.

Bɪ Kub nɪpe anɪg gaia,

hon nɪŋun aiö yabɪt gabun,’ a gɪla. *

⁴³ “Kabö aij udagpim anɪbu, God kalöp Juda kai arö göm, nɪbi bɪ ke gau nɪbö, nan nɪp ñeb nɪnaböl gau, kalɪp udöm abad mɪdeinab. ⁴⁴ Nɪbi bɪ kabö adö anɪbu ap lug paknaböl gau, kalɪp rapɪn nöp paknab; pen kabö anɪbu ju lugöm, nɪbi bɪ pak rɪbɪknab gau, böŋ nöp pa jö ma jö gɪ arnab,” a ga.

⁴⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, Jisas manö hod rɪköm haga anɪbu, kalɪp nöp haga u nɪŋöm, ⁴⁶ nɪp nagɪ lun, a göm, gasɪ nɪŋla u pen nɪbi bɪ gau, Jisas nɪp bɪ God manö hagep a gɪla u me, hanɪp kal hagnaböl, a göm, nɪp nan ap göl rö laga.

22

Bɪ nɪbi udöm nan kub nɪŋbal

(Luk 14:15-24)

¹ Jisas kauyaŋ manö hod rɪköm haga, ² “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab u, aiud adö i rö:

“Bɪ kiŋ ap nɪ nɪpe u nɪbi udnɪg gö, nan kub nɪŋnɪg, nan magö dap magum gɪnaböl.

³ Anɪg göm, bɪ nɪpe rɪmnap hag yuöm hagnab, ‘Nɪbi bɪ hag lɪnö gau am hagpe aulö, nan kub nɪŋun,’ a gɪnab. Anɪg hagö, kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnaböl u pen kale arö gɪnaböl. ⁴ Anɪg gɪlö, bɪ nɪpe rɪmnap pen kauyaŋ hag yuöm hagnab, ‘Kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnab, “Kiŋ u, kaj kau kub rɪmnap, kaj kau pi marep rɪmnap pak lauöm, nan gau magöŋhalö gɪ jɪn göm, ‘Auöl,’ a göp,” a gɪmim,’ a gɪnab. ⁵ Anɪg hagö, kale am hagnaböl u pen manö kalɪp u ud yunaböl. Rɪmnap nan wög kale gau arnaböl; rɪmnap mani wög kale gau geinaböl; ⁶ pen rɪmnap, kiŋ bɪ nɪpe gau gɪ naj göm, al pak lɪlö umnaböl. *

⁷ “Anɪg gɪlö, kiŋ anɪbu nɪŋö, hibur nɪp u naj gö, ami bɪ nɪpe gau hag yuö, am nɪbi bɪ bɪ nɪpe al pak lɪnaböl anɪb gau kalɪp magöŋhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab. ⁸ Pen bɪ nɪp wög gɪ ñeb gau kalɪp hagnab, ‘Nan magö nan gau hadö magum gɪpun, pen nɪbi bɪ nöd wɪñ alnö gau auöl rö lagöp. ⁹ Anɪb u, kale adan ramö gau ammim, nɪbi bɪ nɪŋmim gau, kalɪp magöŋhalö, “Aube nan kub nɪŋun,” a gɪmim, haŋöwaŋö uŋ gɪ daube, nan kub nɪŋun,’ a gɪnab. ¹⁰ Anɪg hagö, bɪ nɪpe gau am adan ramö

* 21:38: Mad 27:18 * 21:39: Hib 13:12 * 21:42: Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8 * 22:6: Mad 21:35

ramö gau amöm, n̄ibi b̄i aij gau, n̄ibi b̄i naj gau kal̄ip magöŋhalö, ‘Aube nan kub ñ̄iŋun,’ a göm hatöwatö uŋ ḡi dapöm, b̄i n̄ibi udöm nan kub ñ̄iŋnaböl ram raul an̄ibu amöm, s̄is̄i göl m̄ideinab.

¹¹ “Kiŋ an̄ibu pen, n̄ibi b̄i aubal gau n̄iŋin a göm, ram raul yaŋ amöm n̄iŋnab, b̄i ap, nan ñ̄iŋn̄ig wat̄ij l̄ibal u löm wasö, ȳihar̄iŋ nöp m̄ideinab. ¹² An̄ig gö, n̄ip hagnab, ‘B̄i me! N̄ihön ḡin̄ig, n̄ibi udöm nan ñ̄iŋn̄ig wat̄ij l̄ibal u l̄imön wasö, ȳihar̄iŋ nöp auban?’ ö ḡinab. Hagö, b̄i an̄ibu pen manö ap hagageinab. ¹³ Pen kiŋ u b̄i n̄ipe gau kal̄ip hagnab, ‘B̄i i ñ̄imagö ma n̄ip gau naḡi l̄imim, dam s̄ibön göp aŋ yaŋ ud yube, n̄ibi b̄i an̄ib gau aip meg magö hau jö göl ḡi, m̄iŋöŋ magö göl ḡi m̄idlan,’ a ḡinab,” a ga. *

¹⁴ Jisas aiud an̄ibu hag p̄is göm, kal̄ip haga, “God n̄ibi b̄i iru nöp w̄iñ alnab, pen kal̄ip magöŋhalö udagnab. N̄ibi b̄i r̄imnap nöp udnab,” a ga.

*“Gapman b̄i kub Sisa n̄ip dak̄is ñ̄eb aka wasö?” ḡila
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Pen b̄i Perisi gau, Jisas n̄ip manö n̄ihön hagno, pen hagö n̄iŋun, n̄ip dam naḡi lun, a göm, manö hag n̄iŋ hag n̄iŋ göm, * ¹⁶ b̄i kale ke r̄imnap, Herod b̄i n̄ipe r̄imnap yulö, Jisas m̄ideia au amöm hagla, “Manö hag ñ̄eb b̄i. Ne b̄i manö n̄iŋö yab̄iŋ nöp hagabön. B̄i r̄imnap n̄iŋmön p̄iñ̄iŋ gagpan. God hagöp rö nöp n̄iŋmön, n̄ibi b̄i hag ñ̄abön. ¹⁷ An̄ib u, ne gas̄i n̄ihön n̄iŋban? Hon Isrel n̄ibi b̄i, Sisa b̄i kub daun kub Rom n̄ibö u, n̄ip dak̄is ñ̄eb aka ñ̄agep wasö?” ḡila. ¹⁸ Hageila, Jisas gas̄i naj kale n̄iŋöm haga, “Ȳip n̄ihön ḡin̄ig neb neb göl ḡi apim, an̄ig göl hag n̄iŋabim? ¹⁹ Kale dak̄is ñ̄ibal kabö magö ap ñ̄ibe, n̄iŋin!” a ga. Hagö, n̄ip kabö magö ap dap ñ̄eila. ²⁰ Jisas kabö magö an̄ibu n̄iŋöm kal̄ip haga, “Kabö magö i, b̄i nab̄ic cög i, an nab̄ic cög m̄idöpŋ Hib u, an hib m̄idöp?” ö ga. ²¹ Hageila hagla, “U b̄i kub Sisa,” a ḡila. Hageila, Jisas kal̄ip haga, “An̄ib u, Sisa nan n̄ipe m̄idain̄im, Sisa n̄ip ñ̄imim. God nan n̄ipe m̄idain̄im, God n̄ip ñ̄imim!” a ga. * ²² An̄ig hagö, kale gas̄i iru n̄iŋöm, n̄ip arö göm arla.

*Umöm kauyaŋ uraknaböl aka göm, Jisas n̄ip hag n̄iŋla
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Ñ̄in an̄ibu nöp, Sadyusi b̄i r̄imnap Jisas m̄ideia au aula. Sadyusi n̄ibi b̄i an̄ib gau hagm̄idal, n̄ibi b̄i umöm kauyaŋ urakagnaböl, a ḡim̄idal. * ²⁴ Kale Jisas m̄ideia au apöm hagla, “Manö hag ñ̄eb b̄i. Mos̄is haga, ‘B̄i ap n̄ibi udöm, ñ̄i pai yag dapöm wasö, ȳihar̄iŋ umeinab, n̄imam n̄ipe u, n̄ibi an̄ibu udöm, ñ̄i pai n̄ipe gau, a göm, yag daun̄im,’ a ga. * ²⁵ An̄ib u, b̄i it halö unbö mudun j̄iŋ u m̄ideinaböl. N̄imam nañ̄i u n̄ibi udöm, ñ̄i pai yag dapöm wasö ȳihar̄iŋ umnab. An̄ig gö, n̄imam ȳigwö aŋ n̄ibö u pen n̄ibi an̄ibu nöp udnab. ²⁶ N̄imam ȳigwö aŋ n̄ibö u pen n̄ibi an̄ibu udöm, u rö nöp ñ̄i pai yag dapöm wasö, ȳihar̄iŋ umnab. An̄ib u, n̄imam ȳigwö n̄igaŋ n̄ibö u n̄ibi an̄ibu udöm, u rö nöp ñ̄i pai yag dapöm wasö, ȳihar̄iŋ umnab. An̄ibu nöp ḡi dam dam, n̄imam unbö mudun j̄iŋ u, magöŋhalö ñ̄i pai yag dapöm wasö, ȳihar̄iŋ nöp umnaböl. ²⁷ Pen n̄ibi u, u rö nöp umnab. ²⁸ N̄imam gau kale magöŋhalö n̄ibi an̄ibu udla. An̄ib u, n̄ibi b̄i umbal gau uraknaböl ñ̄in u, n̄ibi an̄ibu an udnab?” ö ḡila.

²⁹ Hageila, Jisas kal̄ip pen haga, “Kale God Manö hagöp u abe, God k̄lö m̄idöp u abe, n̄iŋagpim u me, dui hagmim hagpim, ‘N̄ibi b̄i gau umöm urakagnaböl,’ a ḡipim. ³⁰ N̄ibi b̄i uraknaböl ñ̄in u, n̄ibi gau b̄i udagnaböl, b̄i gau n̄ibi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö laŋ m̄idpal rö u m̄ideinaböl. ³¹ Kale, ‘N̄ibi b̄i umöm urakagnaböl,’ a ḡipim u, God Manö kal̄i k̄liñ̄ r̄ikla r̄imnap n̄iŋagpim ar? ³² God haga, ‘Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad m̄idpin,’ a ga. B̄i gau böŋ nöp umblap u, God b̄i nöd umla an̄ib gau kal̄ip hagöm, ‘God kale yad m̄idpin,’ a gagböp. B̄i umlö, r̄igöl ḡila an̄ib gau kam̄iŋ m̄idpal u me, kal̄ip haga, ‘God kale yad m̄idpin,’ a ga.” *

³³ Jisas manö an̄ibu hag ñ̄ö, n̄ibi b̄i m̄ideila gau n̄iŋöm, aiö waiö ḡila.

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28 * 22:15: Mak 3:6 * 22:21: Ro 13:7 * 22:23: Ap 23:8 * 22:24: Dud 25:5
* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11

Lo kub yabił u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Jisas manö anıbu hag aij gö, Sadyusi bi gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi bi rımnap, Jisas anıg ga u nıñöm Jisas mıdeia au aula. ³⁵ Bi kale lo manö nıñ aij ga ap, Jisas nıñön rö hagnım, a göm haga, ³⁶ “Manö hag ñeb bi. Lo manö u, manö adö mai manö kub yabił mıdöp?” ö ga.

³⁷ Hageia, Jisas haga, “Gası rımıd ne u magöñhalö God lau adö arö, nıp mıdmagö yabił lımön. * ³⁸ Manö kub nöd yabił me u. ³⁹ Manö kub yıgwö an nıbö u pen anıgöl mıdöp: ne ke mıdmagö lıban rö, nıbi bi ke nıbö gau abe mıdmagö lımön. * ⁴⁰ Manö mıhau hagajın i, Mosıs lo manö kalı kılın rıka manö u magöñhalö abe, God manö hagep bi gau kalı kılın rıkla manö u magöñhalö abe, manö it kub yabił me manö anıb mıhau nöp,” a ga. *

Jisas hag nıña, “Mesaia a gıpmim u, nıp bi an ñı nıpe a gımim nıñbim?” ö ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Perisi kai ap magum göm mıdlö nıñöl gı, Jisas kalıp manö ap hag nıñöm haga, ⁴² “Kale Mesaia u nıp nıñön gası nıñbimñ Nıp bi an ñı nıpe a gımim nıñbim?” ö ga.

Hageia hagla, “Depid ñı nıpe,” a gıla. *

⁴³ Hageila, Jisas haga, “God Ana u Depid nıp gası ñö nıñöl gı, Depid nıpe Mesaia u nıp ‘Bi Kub yad’ a ga. Depid haga,

⁴⁴ ‘Bi Kub manö hagöm, Bi Kub yad u nıp hagöp,

“Ne ñımagö yıjıg yad lau adö mıdmön me, yad gınö, kauat mauat ne gau

kalıp ab lılı gı yunabön,” a göp,’ a ga. *

⁴⁵ Depid nap ilan nıpe a gıpmim u pen Depid nıp ‘Bi Kub yad’ a ga. Anıb u, kale nıñön gası nıñbim?” ö ga. ⁴⁶ Jisas manö nıpe u hag aij gö, kale nıp pen hagöl rö lagö me, pıñıg gı mıdeila nıñöm hainö Jisas nıp manö rımnap halö hag nıñagla.

23

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe gıpal rö gagmim, a ga

(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

¹ Hainö ñın ap, Jisas bi nıpe gau abe, nıbi bi rımnap abe, kalıp manö hagöm haga, ² “Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, Mosıs ka nıpe u udöm, God lo manö Mosıs hadame nöp kalı kılın rıka rö hag ñıbal. ³ Anıb u, bi anıb gau kale God lo manö nıñön hagöl u nıñ udmim hain gımim; pen nagı kale göl adö u nıñmim, hain gagmim. God lo manö hag ñıbal u pen kale ke manö anıbu hain gagpal. * ⁴ Nan gau gımim, nan gau gagmim a gıpal u, manö iru yabił nöp hagpal. Kale hagpal anıbu, wadı marö kub yabił u rö, nıbi bi gau kalıp gam ñıbal u, pen kalıp mög nıñöm, rımnap ud asık gagpal.

⁵ Nıbi bi gau hanıp nöp nıñlan, a göm, God Manö kalı kılın rıkla manö rımnap ud nable cög adö lan abe, ñımagö gau abe lı rıbıköm ajpal. Hon God bi nıpe me gau, a gılan, a göm, walıj mılö kub nagı adıñ halö aij gau rol gıpal. * ⁶ Kale nan kub nıñeb anı u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm, bi kub mab po asıkpal adö u nöp asıkpal. ⁷ Gası kale nıñbal u, nıbi bi iru mıdpal anı gau arno, ‘Manö hag ñeb bi kub auabön e!’ gılö, hanıp aij gınab, a göm, nıñbal.

⁸ “Pen kale mam it anı mıdpim rö, kalöp, ‘Hag ñeb bi kub yad,’ a göm hagagöl. Hag ñeb Bi Kub kale anı ap nöp mıdöp. ⁹ Mınön nabön it i bi ap, ‘Bapi bi kub yad,’ a gımim hagagmim. Nap kale anı ap nöp mıdöp ram mınön kumi kabö adö lan au. ¹⁰ Kale u rö nöp, ‘Bi nabıc bi kub yad,’ a göm hagagöl. Bi nabıc bi kub kale anı ap nöp, Mesaia u nöp mıdöp. ¹¹ Kale anı au, nıbi bi an nıpe nıbi bi kub rö mıdainım, nıpe nıbi bi wög gı

* 22:37: Dud 6:5 * 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12 * 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14 * 22:42: Jon 7:42 * 22:44:

Sam 110:1; Mad 26:64 * 23:3: Mal 2:7-8 * 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39

ñeb rö mîdnab. * ¹² Nîbi bî hib kale ke haglö adö arnab gau, hib kale lugnab; pen nîbi bî hib kale ke haglö adö aragnab gau, hainö hib kub yabîl mîdeinab. *

Lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî
(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Kale ke God nîbi bî udöm kumi kabö adö laŋ au abad mîdeinab mîgan u aragmim, nîbi bî arnîg gî pal gau kalîp adan rîkpim.

¹⁴ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Kale nîbi paŋpaŋ ram halö si udpim. Anîbu pen, nîbi bî hanîp nîjöl, a gîmim, God nîp manö mîlö kub piral gau nöp hagpim. Gîpim anîbu me, ilön kub yabîl udnabim.

¹⁵ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Nîbi bî gau manö hanîp u nîjöm hain gî laŋ, a gîmim, ram mînönj mîlö gau ulhai nîj ajmim, rîmnap nîjmim hag ñîbe, kale ke Seden bî nîpe mîdpim rö wasö, kale Seden nîbi bî nîpe yîjîg göl yabîl lî naböl.

¹⁶ “Nîbi bî gau kalîp God adan la u yam aij gîpun, a gîpim u, pen kale bî amgö we u me, kale ke nîjagpim! Anîg gîpim anîbu, manö kub yabîl mîdöp. Nîbi bî gau kalîp manö pir almim hagpim, ‘Hon, “God sabe gep ram mîdöp rö, nîjög hagabun,” a gî nabun u, hainö arö gun, a gî nabun u, arö gî nabun. Pen gol udöm, nan God sabe gep ram raul yaŋ gî la gau, hib anîbu hagöl gî, “Nîjög hagabun,” a gî nabun u, hagnabun rö nöp gî nabun me; arö gagnabun,’ a gîpim. * ¹⁷ Kale bî amgö we, bî haut! Kale gasî nîhön nîjbim: gol u nan yabîl aka God sabe gep ram uŋ u nan yabîlŋ Nan yabîl me, God sabe gep ram uŋ nîpe u. Ram uŋ mîdeinab u, nan ram raul mîdöp abe uŋ mîdeinab me.

¹⁸ Manö ap u rö nöp, nîbi bî gau kalîp manö pir almim hagpim, ‘Hon, “God kabö bîd nîpe mîdöp rö nîjög hagabun,” a gî nabun u, manö nîjög hagnabun u nan yîharîj; hainö gasî ap nîjun, arö gun, a gî nabun u, arö gî nabun. Pen, nan God kabö bîd adö au God nîp pak sabe gî ñîbal gau, hib anîbu hagöl gî, “Nîjög hagabun,” a gî nabun u, hainö gasî ke ap nîjun ke gun rö lagnab; hagnabun rö nöp gî nabun,’ a gîpim. ¹⁹ Kale bî gasî rîmîd lagöp gau, nan nîhön u nan kubŋ Nan God nîp pak sabe gî ñîbal nan u, aka kabö bîd adö au sabe gî ñîbal uŋ Nan yabîl me, kabö bîd u. Kabö bîd adö au mîdeinab u me, nan anîbu nan God nîp ñeb rö lî nab. ²⁰ Pen ‘Kabö bîd mîdöp rö, nîjög hagabun,’ a gî naböl u, bîd adö anîbu nan dap laumîdal halö hagnaböl. ²¹ Pen ‘God sabe gep ram mîdöp rö, nîjög hagabun,’ a gî naböl u, u God ram nîpe nîjöm God hib nîpe halö hagnaböl. ²² ‘Kumi kabö adö laŋ mîdöp rö, nîjög hagabun,’ a gî naböl u, God sea kîj asîk mîdöp au nîjöm sea kîj anîbu abe, God sea kîj anîbu asîk mîdöp u abe mîdöp rö, nîjög hagabun a gî naböl. *

²³ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Manö nîbi bî rîmnap kalîp hagpim adö u kale ke gagpim. Kamönj asî, nan haŋwaŋö wög adîj ranöb u nîjbe, nan yabîl rö lö, wö ralbe, am sîduŋ laŋ arö, God nîp aŋî ap ñun, a gîmim, pör nan kale God nîp ñîbim. Nan pro pro anîbu rö pör anîg gîpim, pen nîhön gînîg manö il yabîl u anîg gagpimŋ Nîbi bî gau kalîp najj gînîm nagî adö u gagmim; kabö rö gînîm adö u gîmim. Kalîp mög nîjmim, ud aij gîmim. Gî nabun a gîmim, gîmim. * ²⁴ Nîbi bî gau kalöp adan yamun, a gîpim, pen kale ke bî amgö we. Nan pro pro gau nîjbe, nan yabîl rö löp, pen nan kub nan hib waiö mîdöp gau nîjagpim.

²⁵ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Pler kap kale gau rö, höj adö gau ñîg lî yu aij gîpim u, pen aŋ yaŋ nan si nan najj prî u ajmaŋ rauöm mîdöp. Hon nan iru udun, a gîmim, haŋ

* 23:11: Mad 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 * 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14 * 23:16: Mad 15:14 * 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8

romañ hon ke gî aij gun, a gîpim. * 26 Kale Perisi bî gau gasî rîmîd lagöp. Pler kap kale añ yañ ñîg lî yu aij gîbep, höñ adö gau u rö nöp mîd aij gîböp.

27 “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Wip kabö mîgan gau rîgöl göm, ajöñ pîl göm, ped rud mailö aij gö, nîbi bî gau nîñlö, aij göp, pen mîgan añ yañ wip le haññ najj apöl gî mîdöp; kale unbö rö nöp mîdpim. * 28 Kale unbö rö nöp, höñ adö hañ romañ nîñbun u, kale bî aij rö löp u, pen kalöp añ yañ, manö piral gau abe, nan si nan najj gau abe, prî u ajmañ rauöm mîdöp. *

God kalöp pen gî najj gî nab, a ga

(Luk 11:47-51)

29 “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî najj gep bî. God kalöp gî najj gî nab. Bî God manö hagep hadame nöp allö rîgöl gîla utöm ka adö u rîb adîk gî aij göl gî hagepim, 30 ‘Apîs bac bî gîla rö u, hon God manö hagep bî gau kalîp al pakagbno, a gîpim. 31 Pen hagepim anîbu, bî God manö hagep gau kalîp al pak lîmîdal ît u me, hon mîdpun, a gîmim, hagepim. * 32 Anîb u, apîs bac bî gî najj gîla u rö, kale u rö nöp gî nabun, a gîmim u, u rö nöp gîmim! 33 Kale haiño ñî pai gai i. Hainö God nîbi bî manö kub hagöm, mab ke inab yañ yunab ñîñ u, kale aigö gîmim pîññ gî ke gau arnabimñ Wasö yabîl. Adan kale ap mîdageinab. *

34 “Anîb u, yad kalöp hagabin, yad bî God manö hagep rîmnap, bî gasî kîd hiîk nîñeb rîmnap, bî manö hag ñeb rîmnap yunö, kalöp aueinaböl, rîmnap al pak lî nabim, rîmnap mab ba lañ al pak lî nabim, rîmnap Juda magum gep ram raul mîgan kale u pak nabim, rîmnap pîññ gî arlö nîñöl gî, ram mîñöñ gau gau rîdîk gî yunabim. 35 Anîb u me, God nîbi bî kamîñ aij nîpe gau, hadame nöp allö auöp i rö, manö marö u udnabim. Adam ñî nîpe, gî aij nöp gîmîdöp bî u, Ebol nîp nöd ît göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ñî nîpe Sekaraia nîp, God nîp sabe gep ram au dan, kabö ud gîla bîd au dan mîdö nîñöl gî, nîp añ au al pak lîla. * 36 Yad kalöp nîñö yabîl hagabin: nan gîpim anîbu, manö anîbu kalöp mîñi mîdpim gai i ado gî aunab. *

Jisas Jerusalem nîñö, mög gö, mîtöñ ga

(Luk 13:34-35)

37 “Jerusalem nîbi bî, nîbi bî mög gep rö yad gai i. Bî God manö hagep God kalîp yua bî gau, ram mîñöñ kalöp u aulö, kabö jumim pör nöp al pak lî bim. Yad kalöp kîtakîl nîme pi gau gîpal rö, dam auan mo yad gau lî nam a gî lî bin u pen yîp nîñmim arö gîpim. 38 God nîpe God sabe gep ram kale u arîk ara; cög nöp mîdöp. * 39 Uri yîp nîñagnabim; hainö, ‘God bî hanîp a göm yua bî i, aij yabîl auab,’ a gîmim, ñîñ anîbu nöp, yad kauyañ nîñnabim,” a ga. *

24

God sabe gep ram u ud wañ gî naböl, a ga

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Jisas God sabe gep ram u arö göm, höñ arö nîñöl gî, bî nîpe gau nîp hagla, “God sabe gep ram aij gai i nöñ!” a gîla.

2 Hageila, kalîp haga, “Kale nan anîb gau magöñhalö nîñmim hagabim u pen yad kalöp nîñö yabîl hagabin, hainö ram i ud wañ gî naböl u, kabö ap kabö ap adö u rö mîdageinab,” a ga. *

Hainö mîd aij gagnaböl

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

* 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52 * 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7
* 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5 * 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44

³ Jisas am Olip Dum laŋ asik midö niŋöl gi, bi nipe gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas niŋp agamij hag niŋöm hagla, “God sabe gep ram ud waŋ ginaböl a gipan u, mañ mai rö anig ginaböly Hon nan nihön u gö niŋun, ne söl aunabön niŋöm ram minöy naböy it i ur ginab, a gun niŋnabun?” ö gila.

⁴ Hageila, Jisas haga, “Niŋ aij yabitl gimim. Niŋi bi rimnap kalöp piral hagnaböl. ⁵ Bi iru nöp apöm, niŋi bi gau kalip pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp Kraiss u,’ a ginaböl. Niŋi bi iru nöp manö piral kale u niŋ udnaböl. * ⁶ Söl au pen pen gilo, gu gö niŋnabim; pen milö yabitl gau pen pen ginaböl u, manö u nöp auö niŋnabim. Anig gö niŋmim, ñin hain u aunig gab a gimim piñiŋ gagmim. U yiharŋ pen pen alnaböl. Niŋ hain u hainö aunab. ⁷ Niŋi bi miŋan rimnap uraköm, niŋi bi miŋan rimnap aip pen pen ginaböl. Kiŋ miŋan rimnap uraköm, kiŋ miŋan rimnap aip pen pen ginaböl. Ram minöy gau magöŋhalö munmon udöm, kiyö kub yabitl apöm ginab. ⁸ Anig geinab, kalöp niŋi ñi pai niŋöb rö u gö, söl midöp a gimim niŋnabim.

⁹ “Kale niŋi bi yad mideinabim rö, niŋi bi ram minöy gau magöŋhalö kalöp iru niŋöm, dam nagil löm, gi naj göm, böy nöp al pak linaböl. * ¹⁰ Niŋ anibu, niŋi bi God niŋp niŋ udpal gau iru nöp niŋ udep magö kale u arö göm, mideimam kale ke gau niŋlö mulu lugö, kalip ud bi kauaŋ mauaŋ niŋmagö adö u linaböl. ¹¹ Pen niŋi bi iru nöp apöm, “Hon God manö hagep bi,” a göm, manö piral haglö, niŋi bi iru nöp manö piral kale u udnaböl. * ¹² Niŋi bi gau nagil naj adö u gilo gilo, magöŋhalö rö gasil adö anibu niŋöm, midmagö lep adö u hauŋ ginaböl. ¹³ Pen niŋi bi an God manö aij u niŋ ud pidöy göm, hagöp rö göm, niŋi bi ke niŋbö gau midmagö löm gi nöp mideinaböl gau, God niŋi bi anib gau kalip magöŋhalö ud kamŋ yunab. * ¹⁴ Pen God niŋi bi udöm abad mideinab manö aij u, ram minöy ke gau gau niŋi bi ke ke gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö yabitl haglö haglö am hakniŋ gab u me, ñin hain anibu aunab. *

Bi ap God sabe gep ram u gi naj yabitl ginab, a ga
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pen bi God manö hagep Daniel hadame nöp haga rö u ginab. Nipe haga, ‘Kale niŋnabim, God sabe gep ram raul miŋan ul u, nan asil masil naj yabitl gep ap urak mideinab,’ a ga. (Kale niŋi bi manö i uri nöp amgö li niŋnabim gau, manö anibu il u niŋ aij gimim!) * ¹⁶ Kale niŋi bi ram minöy Judia mideinabim gau, nan naj anibu niŋmim, yinid piñiŋ gi nö ilö gau armim. ¹⁷ Niŋi bi ram adö laŋ mideinabim gau, nan hon rimnap udun a gimim, ado gi ram raul aragmim. * ¹⁸ Niŋi bi wög naböy gau ajeinabim gau, waŋil milö ap udun a gimim, ado gi ram aragmim. ¹⁹ Pen ñin anibu niŋi ñi mudun halö mideinabim gau abe, niŋi ñi paiŋaŋ ci ñeinabim gau abe, ulham yabitl arnabim.

²⁰ “Pen God niŋp sabe gimim hagmim, ram yigön göp ñin u piñiŋ gi aragun, a gimim; God niŋp sabe gep ñin kale u gagnim, a gimim. ²¹ Nihön giniŋ, God hadame dagol gau ram minöy gi la ñin u riköm, mid damöm miñi midpun ñin i, nan naj anibu rö gaga; hainö anibu rö gagnab. * ²² Yiharŋ u, nan naj anibu pör gö, niŋi bi magöŋhalö um hakblap. Pen Bi Kub u niŋi bi nipe udnab gau kalip gasil niŋöm, wasö gö me, nan naj anibu yöp magö ap ginab.

²³ “Niŋ anibu niŋi bi rimnap kalöp hagnaböl, ‘Niŋim! Kraiss midöp i! Kraiss midöp daŋ!’ a ginaböl u, pen niŋö hagpal a gimim, niŋnabim. * ²⁴ Niŋi bi rimnap, God niŋi bi nipe hag la gau, böy hanip lau aulan a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Kraiss; yad me bi God manö hagep bi ap,’ a göm, nan gagep rö rimnap ginaböl. Pen God niŋi bi nipe hag la gau udagnaböl, wasö. * ²⁵ Anib u, niŋ aij gimim. Nan nihön nihön hainö ginab u, yad kalöp hadö hagnö niŋbim u me, niŋ aij göl gi midaimim.

* 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18 * 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn 4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19 * 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5 * 24:24: Dud 13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14

²⁶ “Anib u, nibi bi rimnap apöm kalöp hagnaböl, ‘Krais apöm midöp ram minöy kabö nöp midöp an gau,’ a gaiöl u, anib gau aragmim. Rimnap pen hagnaböl, ‘Krais apöm pi göl midöp gai i,’ a gaiöl u, niyö hagpal a gimim niyagmim. * ²⁷ Yad Bi Ñi nipe aunabin ñin u, añim añim udöm, amdam magö bol u adiy niy nibö adiy jiy aröp rö u gö niyöl gi, aunabin. * ²⁸ Wal wayöy ap umöl mideinab u, yaur apöm magum geinaböl. *

Bi Ñi nipe aunab ñin u

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ “Pen marö kub anibu gi dam pis gö niyöl gi, sidö u mailö gagnab; rakin u mailö gagnab; gapi gau kumi kabö laj nibö ju lugnab; nan kumi kabö adö laj gau, gau nibö gau nibö ginab. * ³⁰ Ñin anibu, Bi Ñi nipe aunitg gö niyöl gi, kumi kabö adö laj ke lö, nibi bi ram minöy gau ke ke midpal rö niyöm, mitöy ginaböl. Bi Ñi nipe Nap pidöy u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö niyöl gi, niynaböl. * ³¹ Atiy magö kub hagö niyöl gi, ejol nipe gau hag yuö, nibi bi nipe, udnabin, a göm hag la gau udnig, ram minöy it i midöp midöp rö gau gau amöm, udöm nip daunaböl. *

Mab rauan u niymim

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² “Kale niybmim, mab rauan u laj sitip löm, söl pidöy ginitg gab niyöl gi, sidö linitg gab a gimim niybmim. ³³ Anib u rö, hainö nan hagpin gau gö niyöl gi, “Bi Ñi nipe ado gi aunab ñin u miñi söl yabit midöp; magö pro marap midöm, apjaknab,” a gimim, niynabim. ³⁴ Yad kalöp niyö hagabin, nibi bi miñi midpal gau umagnaböl, kamiy midlö niyöl gi, nan anib gau magöyhalö ginab. * ³⁵ Kumi kabö adö laj abe, minöy naböy it i abe ur ginab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñin mai yad Bi Ñi nipe aunabin u, nibi bi ap niyagöp, a ga

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶ “Yad magö mai rö, ñin mai rö aunabin u, nibi bi niyagpal; ejol gau niyagpal; yad ke God Ñi u pen yad abe niyagpin; Bapi nipe ke nöp niyöb. *

³⁷ “Yad Bi Ñi nipe ado gi aunabin ñin u, Noa mideia ñin u, gi midmidal rö nöp gi mideinaböl. * ³⁸ Hadame nöp Noa mideia ñin anibu, ñig u nibi bi gau kalip ud yuö yuaga magö u, kale nan niyöl gi, ñig niyöl gi, nibi bi udöl gi, gi midlö niyöl gi, Noa ñig magib kub migang u arö, ñig apöm kalip magöyhalö ud yuö yua. ³⁹ Pen kale nan ap ginab a göm niyagla; ñig u kalip ud yuö yuö niyöl gi nöp niyöla. Hainö yad Bi Ñi nipe aunabin mañu, anig unbö rö nöp ginab. * ⁴⁰ Ñin anibu, bi mithöp wög adiy gau wög gi mideinabil u, bi ap udem, ap arö ginabin. ⁴¹ Pen nibi mithöp plaua ginitg, wid magö pa jö ma jö lugatug geinabil u, ap udem, ap arö ginabin.

⁴² “Yad Bi Kub aunabin ñin u niyagpin u me, niy aij göl gi midaimim. * ⁴³ Bi ram nap nibö u, bi nan si udep u magö mai aunab u niyöb, niy aij giböp; ram nipe pa jö gi raul dañ am nan nipe gau si udagböp. * ⁴⁴ Anib u rö, kale gi jin gimim midaimim. Wasö u, Bi Ñi nipe auagab a gimim, hau padö gi mideinabim ñin u nöp aunabin.

Bi wög gi ñeb rimnap wög gi aij gipal, rimnap wög gi aij gagpal, a ga

(Luk 12:14-48)

⁴⁵ “Bi kub ap adan arnig göm, bi an wög gi aij ginab u nip hag löm hagnab, ‘Bi wög yip gi ñibal rimnap kalip abad midmön, nan magö kalip gau nime li aij göl gi midaimön,’ a göm, arnab. ⁴⁶ Hainö ado gi apöm niynab, haga rö nöp geinab. Anig niyöm nip ud aij

* 24:26: Luk 17:23-24 * 24:27: Mad 24:37-39 * 24:28: Luk 17:37 * 24:29: Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13 * 24:30: Sek 12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * 24:31: 1Ko 15:52; 1De 4:16 * 24:34: Mad 16:28 * 24:35: Mad 5:18 * 24:36: Ap 1:7; 1De 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8 * 24:39: Jen 7:21-23 * 24:42: Mad 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15

yabıt gö nıñöl gı, bı wög gı ñeb nıpe mıtñ mıtñ gınab. ⁴⁷Yad kalöp nıñö hagabin, nıp hag lö, nan nıpe gau magönhalö abad mıdeinab. *

⁴⁸“Pen bı nıpe hag lınab anıbu mıt damöm, bı kub mıtñi auagnab, a göm, ⁴⁹nıbi bı wög gı ñeb rımnab kalıp mıtñu magö paköm, am bı ñıg ñıñöm hauı lıbal gau aıp añ haköm, nan ñıñöm, ñıg ñıñöm gı mıdeinab. ⁵⁰Bı wög gep anıbu, bı kub yıñıd auagnab, a göm, hauı padö göm mıdeinab ñın u nöp, bı kub aunab. ⁵¹Apöm, nıp gı naij yabıt göm, nıbi bı pıral hagöm, “Hon Bı Kub nıbi bı nıpe me,” a göm pıral hagpal gau aıp hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau rıbıköm, mıtñöñ gı mıdeinaböl.

25

Nıbi praj unbö sıduñ lañ, manö hod rıköm haga

¹“God nıbi bı udöm abad mıdeinab ñın anıbu, aiud adö i rö gınab. Bı ap nıbi udnıg gab. Nıbi praj unbö sıduñ lañ nan kub ñıñıg arnaböl. Nıbi praj anıb gau, bı anıbu nıp am adan añ au nıñun uı gı dam ram aunabun a göm, łam ke ke udöm arnaböl. *

²Pen nıbi praj anıb gau, unbö mamıt u gası nıñ aij gınaböl; unbö mamıt u gası nıñ aij gagnaböl. ³Nıbi praj gası nıñ aij gagnaböl gau, łam udöm, łam lauep wel rımnab halö ud aragnaböl. ⁴Pen nıbi praj gası nıñ aij gınaböl anıb gau, łam udöm, łam lauep wel rımnab ral barol mıgan u löm, halö halö ud arnaböl. ⁵Pen nıbi praj anıb gau kale magönhalö amjaköm, abad mıtđlö mıtđlö, bı nıbi udnıg gınab u yıñıd auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

⁶“Pen sıbön añ kub yañ, nıbi bı rımnab wıtñ alöm hagnaböl, ‘Bı nıbi udnıg gab u auab. Nıp am adan añ u nıñmim, uı gı dauim,’ a gınaböl. ⁷Anıg hageinaböl, nıbi ugan unbö sıduñ lañ anıbu magönhalö uraköm, łam wik kale gau gı aij gınaböl. ⁸Anıg göm, nıbi gası nıñ aij gagnaböl ugan u, nıbi gası nıñ aij gınaböl ugan u kalıp hagnaböl, ‘Łam hon gau hon gıñıg gab u, wel köl gau hanıp rımnab ñim,’ a gınaböl. ⁹Anıg hageinaböl u, pen nıbi gası nıñ aij gınaböl ugan u hagnaböl, ‘Wasö! Hon wel hon kölape rımnab ñınabun u, wel hon uıep gınab. Kale wel rauıep ram ap gau ammim, kale ke rauim,’ a gınaböl. ¹⁰Anıg hageinaböl, wel rauıep ram u arnaböl magö u, bı nıbi udnıg gınab u apjaknab. Nıbi gası nıñ aij gınaböl ugan u, bı anıbu aıp ram raul mıgan arlö nıñöl gı, nıpe ajön gı ñınab. ¹¹Hainö pen nıbi praj gası nıñ aij gagnaböl ugan u apjaköm hagnaböl, ‘Bı kub! Bı kub! Hanıp ajön u hiık,’ a gınaböl. * ¹²Hageinaböl, hagnab, ‘Yad kalöp nıñö yabıt hagabin, yad kalöp nıñagpin,’ a gınab,” a ga. * ¹³Jıas manö anıbu hagöm nıbi bı gau haga, “Anıb u, kale Bı Kub u ñın mai aka magö mai aunab u nıñagpım rö, nıñ aij gımım mıtđaimım,” a ga. *

Bı kub ap bı wög gı ñeb nıpe gau kalıp mani ña, manö hod rıköm haga

(Luk 19:11-27)

¹⁴“Pen aiud udnıg gabin adö i rö gınab. Bı kub ap ram mıtñöñ mıtđö kub gau arnıg, bı wög gı ñeb nıpe gau kalıp wıtñ alö aulö, nan nıpe gau abad mıtđeılañ, a göm, kalıp ñınab. ¹⁵⁻¹⁶Bı nıpe anıb gau, wög gınaböl gınaböl rö nıñöm, mani nıme löm, bı ap nıp paıp dausan ñınab, ap nıp du dausan ñınab, ap nıp wan dausan ñınab. Ñöm, nıpe am gau mıtđö nıñöl gı, bı paıp dausan udnab u, mani anıbu udöm, sıkim gı dam amıt apıt göm, mani sıñıñ paıp dausan udnab. * ¹⁷Bı du dausan udnab u, u rö nöp, mani anıbu udöm, sıkim gı dam amıt apıt göm, mani sıñıñ du dausan udnab. ¹⁸Pen bı mani wan dausan udnab u, damöm, uıöm udöm mıtñöñ ñınab.

¹⁹“Hainö mıtđ damöm, bı wög gı ñeb anıb gau bı kub kale u ado gı apöm, mani ñınbin anıbu nıtñön nıtñön gıpal, a göm, kalıp hag nıñnab. ²⁰Hag nıñö, bı paıp dausan udnab u, mani nıpe u dap ñöm hagnab, ‘Bı kub, nöñ! Yıp mani paıp dausan nöp ñına pen yad mani anıbu udem, sıkim gı ado malo gı damem, paıp dausan mani sıñıñ uđpım me i,’ a

* 24:47: Mad 25:21,23 * 25:1: Rep 19:7; Luk 12:35 * 25:11: Luk 13:25-27 * 25:12: Mad 7:23 * 25:13: Mad 24:42 * 25:15-16: Ro 12:6

gɪnab. ²¹ Hagö, bɪ kub u pen hagnab, 'Aij göp. Ne wög gɪ ñeb bɪ aij. Ne yɪp wög gɪ aij gɪ ñɪban u me, anɪg gɪpan. Ne nan pro u anɪg gɪ aij gɪpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mɪdeinabön. Ne apön, ram yad u mɪñ mɪñ yabɪt göl gɪ mɪdaimön,' a gɪnab. *

²² "Bɪ mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub. Yɪp du dausan nöp ñɪna pen yad mani anɪbu udem, sɪkim gɪ ado malo gɪ damem, du dausan mani sinɪŋ udpin me i,' a gɪnab. ²³ Hagö, bɪ kub u hagnab, 'Aij göp. Ne wög gɪ ñeb bɪ aij. Ne yɪp wög gɪ aij gɪ ñɪban u me, anɪg gɪpan. Ne nan pro u anɪg gɪ aij gɪpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mɪdeinabön. Ne apön, ram yad u mɪñ mɪñ yabɪt göl gɪ mɪdaimön,' a gɪnab.

²⁴ "Pen bɪ mani wan dausan udnab u, mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub. Yad nöp nɪŋbin; ne bɪ kal yabɪt. Nɪbi bɪ ne rɪmnap wög waryö kale gɪpal gau, ne yɪharɪŋ hal dapön ñɪŋban. ²⁵ Ne anɪg gɪpan rö, yad pɪñɪŋ gem, mani ñɪna u damem, utöm udem mɪnönŋ ñɪnö mɪdmɪdöp u, mɪñi mani ne dap ñabin me i,' a gɪnab.

²⁶ "Hagö, bɪ kub u hagnab, 'Ne bɪ naj wög gagep ap. Nɪbi bɪ yɪp wög waryö gɪpal gau, nan yɪharɪŋ hal dapem ñɪŋbin, a gɪpan ar?' ²⁷ Anɪb u, ne mani yɪp i dam beg pasbuk lɪbnap, mɪñi yad apem mani sinɪŋ rɪmnap halö yɪharɪŋ udbnep,' a gɪnab. ²⁸ Anɪg hagöm, bɪ nɪpe rɪmnap kalɪp hagnab, 'Anɪg göp u, mani wan dausan anɪbu ju udmim, bɪ den dausan mɪdöp u nɪp ñɪmim. ²⁹ Pör hagpun rö, nɪbi bɪ gep gau, kalɪp rɪmnap halö ñɪlö udöm mɪd aij gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gep wasö gau, nan pro kale mɪdöp u pɪtɪ gɪ udlö, yɪharɪŋ mɪdeinaböl. * ³⁰ Anɪb u, bɪ wög gagöp anɪbu nɪp dam sɪbön kub auöp höŋ adö au yaŋ yube, nɪbi bɪ meg hau rɪbɪköm, mɪtöŋ gɪ mɪdpal gau aip mɪdeian,' a gɪnab," a ga. *

Manö kub hagep ñɪn u

³¹ "Bɪ Ñɪ nɪpe Kɪŋ kub mɪdöm, mailö aij unbö ke halö aunab ñɪn u, ejol gau magöŋhalö aip apöm, sea Kɪŋ nɪpe asɪk mɪdep adö u asɪkö, * ³² nɪbi bɪ ram mɪnönŋ ke gau gau mɪdpal rö magöŋhalö apöm, amgö ilö nɪp au magum gɪlö nɪŋöl gɪ, kalɪp nɪme lɪ böŋ u ke löm, böŋ u ke löm gɪnab. Bɪ kaj sipsip kaj meme mukep bɪ gau, kaj sipsip gau mɪgan ap ke yuöm, kaj meme gau mɪgan ap ke yuöm gɪpal rö u gɪnab. * ³³ Nɪbi bɪ kaj sipsip rö mɪdpal gau nɪŋöm, ñɪmagö yɪjɪg böŋ lau lɪnab; nɪbi bɪ kaj meme rö mɪdpal gau nɪŋöm, ñɪmagö sɪdagö böŋ lau lɪnab. ³⁴ Nɪpe Kɪŋ kub u me, nɪbi bɪ ñɪmagö yɪjɪg böŋ lau kalɪp hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, mɪñ mɪñ gɪmim. Nɪpe ram mɪnönŋ hadame dagol gau gɪ la ñɪn u, ka kalöp u gɪ la. Apim, ka aij anɪbu udim. ³⁵ Pen nɪhön: yɪp kɪyö lö, nan magö ñɪbim. Yɪp ñɪg nan gö, ñɪg ñɪbim. Yad ram mɪnönŋ mɪlö gau nɪbö aunö, yɪp hag udmim, dam ram kale u lɪbim. * ³⁶ Yad walɪj mɪdagö, yɪp walɪj u ñɪbim. Yad nan gö, yɪp gɪ aij gɪpim. Nagɪ mɪdainö, yɪp am nɪŋbim,' a gɪnab.

³⁷ "Anɪg hageinab, nɪbi bɪ aij gau nɪp pen hagnaböl, 'Bɪ Kub. Magö mai nöp kɪyö lö nan magö ñɪbun? Magö mai ñɪg nan gö, nöp ñɪg ñɪbun? ³⁸ Magö mai ne bɪ mɪlö gau nɪbö rö auö, nöp hag udun dam ram hon u lɪbun? Magö mai walɪj u mɪdagö, nöp walɪj ñɪbun? ³⁹ Magö mai ne nan ga aka ne nagɪ mɪdaina, nöp am nɪŋbun?' ö gɪnaböl.

⁴⁰ "Hageinaböl, Kɪŋ u hagnab, 'Mam yad yɪharɪŋ ap gɪ aij gɪpim u me, yɪp gɪ aij gɪpim,' a gɪnab. * ⁴¹ Kalɪp anɪg hagöm, nɪbi bɪ ñɪmagö sɪdagö böŋ lau mɪdeinaböl gau, kalɪp hagnab, 'God kalöp nɪŋöm gasɪ naj nɪŋab. Nɪpe Seden nɪp abe, Seden ejol nɪpe gau abe, kalɪp ilön gö nɪŋöl gɪ mɪdeilan, a göm, ka mab ke inab ap gɪ la. Kale nɪbi bɪ naj, ilön kub udnabim gau, yɪp arö gɪmim, mab ke inab ka anɪbu arim. * ⁴² Nɪhön gɪnɪg: yɪp kɪyö lö, nan magö ñagpe. Yɪp ñɪg nan gö, ñɪg ñagpe. ⁴³ Yad mɪlö gau nɪbö aunö, yɪp hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad walɪj mɪdagö, yɪp walɪj ñagpe. Yad nan ga ñɪn u, aka nagɪ mɪdainö ñɪn u, yɪp ap nɪŋmim gɪ aij gagpe,' a gɪnab.

* 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10

* 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

* 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28

* 25:31: Mad 16:27; 19:28

* 25:32: Esi 34:17; Rep 20:11-13

* 25:35: Ais 58:7

* 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42;

Mak 9:41 * 25:41: Mad 7:23

⁴⁴ “Hageinab, n̄p hagnaböl, ‘B̄i Kub. Ñ̄n mai ne k̄yö m̄daina, nan magö ñagnon̄ Ñ̄n mai ne ñ̄g nan gö, ñ̄g ñagnon̄ Ñ̄n mai ne m̄lö gau n̄bö auö, nöp hag udagnon̄ Ñ̄n mai ne wał̄j m̄dagö, nöp ñagnon̄ Ñ̄n mai ne nan ga aka naḡi m̄daina, nöp am n̄ñun ḡi aij gagno?’ ö ḡinaböl.

⁴⁵ “An̄g hageinaböl, Kiñ u hagnab, ‘Yad kale n̄ñö hagabin, kale mam yad ȳhar̄iñ ap ḡi aij gagpim u me, ȳp u rö nöp ḡi aij gagpim,’ a ḡinab. ⁴⁶ An̄g hagöm, kal̄p hag yuö amöm, pör nöp ilön gö n̄ñöl ḡi m̄deinaböl ka u arnaböl; pen n̄bi b̄i aij n̄pe gau hagö, kale amöm, pör nöp pör nöp kam̄ñ m̄dep ram m̄nön̄ au arnaböl,” a ga. *

26

Jisas n̄p ai göl gun al pak lun, a göm, agam̄j hag n̄ñla

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Jisas manö an̄bu hagöm, b̄i n̄pe unbö m̄gan lañ gau kal̄p haga, ² “Kale n̄ñbim, ñ̄n m̄höp m̄döm, Pasopa ñ̄n kub u m̄ñi, a göm, ap magum göm ȳhar̄iñ m̄deinaböl. Pen kale an̄g göl ap magum göm, ȳp B̄i Ñ̄i n̄pe u, ud gapman b̄i kub gau kal̄p ñöm hagnaböl, ‘N̄p mab ba lañ al pak l̄mim,’ a ḡinaböl,” a ga. *

³ Pen God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i manö ud as̄kep gau abe apöm b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i Kaiapas ram kub n̄pe u magum göm, ⁴ Jisas n̄p ai göl gun, agam̄j ud s̄s̄i lun, al pak l̄nabun, a göm, manö hag l̄i m̄deila. ⁵ Pen kale hagla, “Pasopa nan ñ̄ñeb ȳhar̄iñ m̄dep ñ̄n i, hon an̄g ḡino, n̄bi b̄i iru nöp m̄dpal gai i pen pen göl rö löp. An̄b u, m̄ñi arö gun, ñ̄n ap n̄p al pak lun,” a ḡila.

N̄bi ap Jisas nab̄c cög n̄p wel l̄i ña

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶⁻⁷ Jisas ram r̄iñg aglö Bedani am m̄döm, Saimon b̄i wös hapeb nöd la u ram n̄pe u am nan ñ̄ñeila. Nan ñ̄ñlö n̄ñöl ḡi, n̄bi ap wel hał̄ñ aij auap, mani kub raubal u, barol halö dapöm, Jisas nab̄c cög adö u hoñ ga. * ⁸⁻⁹ Hoñ gö, Jisas b̄i n̄pe gau n̄ñlö, hibur kale u naij gö, hagla, “Wel an̄bu damöm mani kub udöm, n̄bi b̄i nan m̄dagöp gau kal̄p ñeb rö u, pen n̄ñön ḡin̄g an̄g göl ȳhar̄iñ hoñ göp?” ö ḡila.

¹⁰ Manö an̄bu hageila, Jisas ke n̄ñöm, kal̄p haga, “N̄bi an̄bi n̄pe ȳp ḡi aij yab̄i göp u, n̄ñön ḡin̄g an̄g hagabim? ¹¹ N̄bi b̄i nan m̄dagöp gau aip pör m̄deinabim, pen yad aip pör m̄dageinabun. * ¹² N̄bi b̄i umlö, wip r̄igöl ḡin̄g, wel l̄i ñöm dam r̄igöl ḡipal. Ȳp r̄igöl ḡin̄g gaböl u me, n̄pe wel an̄bu hañ roman̄ ȳp l̄i ñöb. ¹³ Pen yad kalöp n̄ñö hagabin, hainö ram m̄nön̄ i i ke gau gau magöñhalö, manö aij yad u hagöl ḡi, n̄bi an̄bi an̄g gaj̄p u aiud udöl ḡi, ga an̄bu haut gagnaböl,” a ga.

Judas Jisas n̄p mumug n̄ñja

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Ñ̄n an̄bu, Jisas b̄i n̄pe Judas Iskariod, Jisas n̄p kain ḡi dam ñ̄nö al pak löl a göm, God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau kal̄p hagn̄g ara. Amöm haga, “Yad Jisas n̄p kain ḡi dapem kalöp ñ̄einabin u, ȳp nan n̄ñön ñ̄ñabim?” ö ga. Hagö, n̄p silpa magö ñ̄n juöl añ̄i ap ado ḡi da unbö s̄idun̄ lañ (30) ñ̄ñla. * ¹⁶ Ñ̄eila, Judas n̄pe, “Yad ai göl gem Jisas n̄p mumug ḡinö, n̄p ud s̄s̄i löm ud aröl,” a göm, gas̄i u n̄ñja.

Jisas b̄i n̄pe gau aip Pasopa nan ñ̄ñla

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Hainö nan ñ̄ñeb kub Bred Ȳs M̄dagöp a ḡim̄dal ñ̄n u ił gö, ñ̄n wañ̄gn̄bö u nöp, b̄i n̄pe gau Jisas m̄deia u apöm hagla, “Pasopa sipsip pi pak ñ̄ñnabun ñ̄n u söl m̄döp. An̄b u, hon ram mai amun nan ñ̄ñnabun gau ḡi l̄i aij gun?” ö ḡila. * ¹⁸ Hageila, kal̄p haga, “Kale daun kub u ammim, b̄i ap m̄döp au ram n̄pe ammim n̄p hagnim,

* 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29 * 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18 * 26:6-7: Luk 7:37-38 * 26:11: Dud 15:11

* 26:14-15: Sek 11:12; Jon 11:57 * 26:17: Eks 12:14-20

‘Manö hag ñeb bî hagöp, “Ñin yad u söl mîdöp u me, bî yad gau aip kaj sipsip pi pak lau ñîñnabun ram ne u,” a göp,’ a gîmim,” a ga.

¹⁹ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau haga rö nîñöm, amöm kaj sipsip anîbu ram anîbu pak lauöm, gî lî aij geila. ²⁰ Dugo magö u, bî nîpe unbö mîgan lañ gau aip asîköm, ²¹ nan ñîñöl gî haga, “Yad kalöp nîñö hagabin, bî hon aip nan ñîñnabun i, ap yîp kain gî dam arnab,” a ga.

²² Hageia, bî nîpe gau gasî mlö löm, añî añî nîp hag nîñöl gî hagla, “Bî Kub! Yad hagpan aka?” gîla.

²³ Hageila haga, “Bî yad aip kînañ mîgan añî ñîñnabul i, yîp kain gî dam arnab. * ²⁴ God Manö u hadame nöp kalî kliñ rîköm hagla rö, yîp kain gî damöm, al pak lîlö umnabin u, pen bî yîp kain gî dam arnab u, God bî anîbu nîp gî naj gîñab. Nîme nîp yag dauagbö u aij. Pen yag dauö, mîdöl gî anîg gîñab u, hainö ilön kub yabîl udnab,” a ga.

²⁵ Hageia, bî nîpe Judas, nîp kain gîñîg ga u haga, “Manö hag ñeb bî. Yîp hagagpan aka?” ga. Hageia haga, “Me nöp hagabin,” a ga.

Jisas bî nîpe gau kalîp bred ñîg wain ña

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Nan ñîñ mîdöl gî, Jisas bred udöm, God nîp aij a göm, ud jö göm, bî nîpe gau kalîp ñöl gî haga, “Kale ud ñîñim. U hañ romañ yad,” a ga.

²⁷ Anîg hagöm, ñîg wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij a göm, kalîp ñöl gî haga, “Kale magöñhalö ñîñim. ²⁸ U hagape yad lugnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pîdöñ arnab. Lugö, nîbi bî iru nöp nan si nan naj gîpal gau, God nîñöm arö gîñab,” a ga. *

²⁹ Anîg hagöm haga, “Yad kalöp nîñö hagabin, ñîg wain i mîñi rîmnap halö ñîñnagnabin. Hainö, God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab ñin u nöp, yad kauyañ kale aip ñîg wain u ñîñnabin,” a ga. ³⁰ Anîg hagöm, bî nîpe gau aip God hib dap raneb kîmap ap hagöl gî, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nîp, “Jisas nîp nîñagpin,’ a gîñabön,” a ga

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas haga, “God Manö u kalî kliñ rîköm hagla, ‘Yad bî kaj sipsip mukep u nîp pak lîñö, kaj sipsip nîpe gau magöñhalö pîñîñ gî arnaböl,’ a gîla.

Hagla anîbu me, mîdö sîbön añ yañ kale magöñhalö yîp arö gîmim, pîñîñ gî arnabim. * ³² Pen yad umem urakem, ram mîñöñ Galili nöd areinabin, kale hain nîñabim,” a ga. *

³³ Hageia, Pida haga, “Bî magöñhalö nöp arö göm, jöl ñîñnaböl rö löp, pen yad anîg gîñabin,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp manö nîñö hagabin, sîbön añ yañ yaur kîlakîl wîñ alagnab magö u, ‘Jisas nîp nîñagpin,’ a gîmön, magö mîhau nîgañ hagnabön,” a ga. *

³⁵ Hageia, Pida klö yabîl göm haga, “Yîp al pak lîñîg, al pak lîñaböl u pen, ‘Jisas bî yad wasö,’ gem hagagnabin,” a ga. Jisas bî nîpe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God nîp sabe gî mîdeia

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jisas bî nîpe gau aip mab wög adîñ Gedsemani amöm, bî nîpe rîmnap kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim. Yad au dañ amem, Bapi nîp sabe göl gî mîdeinabin,” a ga.

³⁷ Anîg hagöm, Pida aip, Sebedi ñî nîpe mîhöp Jems Jon aip kalîp uî gî ara. Amöl gî, Jisas nîpe gasî mlö löm, ³⁸ kalîp yam haga, “Mîdmagö yîp u bîg ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale aui mîdmim, yîp abad mîdaimim,” a ga. *

* 26:23: Sam 41:9 * 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16 * 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1 * 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7 * 26:32: Mad 28:7,16 * 26:34: Mad 26:69-75 * 26:38: Jon 12:27

³⁹ Anig hagöm, kalip anib au hag löm, nipe yöp söl dagol au amöm, ubör yihöy göm, mulu adin u ud minöy yan löm, God nip sabe göm haga, “Bapi, nan yip ginig gab anibu, wasö ginig, wasö gimön. Pen yad gasi ninbin adö u gagmön; gasi ne ke ninban adö u rö gimön,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöm, ado gi apöm nija, bi nipe gau hon haneila. Jisas Pida nip haga, “Kale magö añi ap nöp yip abad midagim ar? ⁴¹ Nan naj gun rö löp, a gimim, God nip sabe göl gi midaimim. Gasi kale u gimim rö löp u pen han roman u nöp masös göp,” a ga.

⁴² Jisas anig hagöm, kauyan am Nap nip sabe göm haga, “Nan yip ginig gö ilön udnabin u, arö gep rö midagöp u, halöwalö gan; gasi ne ke ninban adö u rö gimön,” a ga. ⁴³ Anig hagöm, kauyan ado gi apöm nija, bi nipe gau amgö nin midageila; hon haneila.

⁴⁴ Pen nipe ado gi amöm, Nap nip nöd sabe ga rö nöp, kauyan sabe göm, ⁴⁵ ado gi apöm, bi nipe gau kalip haga, “Kale masös gö, han midpim ar Bi gau me, ninim! Bi yip kain göm, Bi Ni nipe, bi nan si nan naj gipal gau kalip ninig gab. ⁴⁶ Urakpe arun! Ninim! Bi kain göp bi auab i,” a ga. *

Judas Jisas nip kain gi ud ara

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö hagö ninöl gi, bi nipe unbö migan lan ap, Judas, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nip hagla rö, bi kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru mlö kid rimnap, ur pakep rimnap udöm, aula. ⁴⁸ Judas nöd kalip hag löm haga, “Yad bi ap nip am hag wihai udem, ud bom haluem, mulu ninneinam u, bi u me, a gimim, nip ud sisi limim,” a ga. ⁴⁹ Pen Judas nipe Jisas mideia au yinid nöp apjaköm, “Manö hag ne bi, ne midpan?” a göm, nip mulu nija.

⁵⁰ Anig gö, Jisas haga, “Bi me. Nan ginig gabön u yinid gi!” a ga.

Hagö, bi Judas aip aula gau Jisas nip ud sisi lila. ⁵¹ Jisas ud sisi lilo ninöl gi, Jisas bi nipe ap ru mlö kid nipe u ud tip gi udöm, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u wög nip gimidöp bi u, nip rimid böy lap u böy nöp rib gi dö gi yua. * ⁵² Anig gö, Jisas nip haga, “Ru mlö kid udpan u ado gi li migan yuö luga. Nibi bi ru mlö kid udöm pen ginaböl gau, adö anibu nöp umnaböl. * ⁵³ Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, nipe yinid nöp ejol yam ke ke unbö migan lan rö hag yuö, apöm yip abad midaiplap. ⁵⁴ Pen hadame nöp God Manö u kal kliñ riköm, yip anig anig göm umnab a gila u me, anig ginim. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

⁵⁵ Pen bi nip udnig aula anib gau kalip haga, “Yad pör am God sabe gep ram u asikem, nibi bi gau kalip manö hag ninbin u pen yip udagpim. Mäni pen, ru mlö kid halö, ur pakep halö dapim, bi nan si udep rö u yip udnig auabim. * ⁵⁶ Kale gabim anibu, God manö hagep bi gau God Manö kal kliñ riköm hagla rö nöp gabim,” a ga.

Pen magö anibu, Jisas bi nipe gau magöghalö nip arö göm pinin gi arla.

Juda Kansol Kub bi gau Jisas nip manö kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manö hag ne bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe, ap magum gi mideila bi Kaiapas God nip nan sabe gep bi kub yabit u ram nipe au me, Jisas nip ud sisi löm, dam ram anibu arla.

⁵⁸ Pen Pida nipe hain hain amöm, ram höy adö u midöm, God sabe gep ram polisman gau aip asiköm, nhön rö ginaböl a göm, nin mideia.

⁵⁹ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Juda Kansol kub bi gau abe hagla, “Hon bi manö piral hagep bi rimnap kalip hag ninno, kale manö ap haglö, kabö göl midö, manö it me u, a gun, Jisas nip al pak lun,” a gila. ⁶⁰ Anig hagla u pen manö anibu ke ke arö, Jisas nip al pak lep it ap midageia.

* 26:46: Jon 14:31 * 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10 * 26:55: Luk 19:47; 21:37

Anig ga u pen hainö bî mîhöp apil haglö, ⁶¹ “Bî anîbi haga, ‘God sabe gep ram u ud jö gî yuem, midö ñin mîhau nîgan kauyan gî lînabin,’ a ga,” a gîlö. * ⁶² Anig hagailö, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u, Jisas nîp haga, “Manö nöp hagabil u, ne pen ap hagagnabön ar?” a ga. ⁶³ Hageia, Jisas pen manö ap hagaga. Anig gö, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u haga, “Mîñi manö kub hagnig midpun i, manö piral hagagmön. God pör kamîñ midöp u, u rö nöp nîñ midöp. Anîb u, hanîp kabö göl hagmön: ne Mesaia u, God Ñî nîpe aka wasö?” ga. * ⁶⁴ Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magönhalö nîñim! Yad kalöp hagabin, yad Bî Kub klö ke yabîl u ñîmagö yîjîg böñ nîpe lau adö midem, kumi bad adö au amem mînöñ naböñ il i aueinabin u nîñnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas anig hagö, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u, waiñ nîpe gau ke ud bîlîlî göl gî haga, “Nîpe God hib u rîb juajîp nîñbim! Anîb u, nîbi bî rîmnap hag nîñagun. Nîpe gî naj göp u waiö hagöp me u. * ⁶⁶ Aka kale gasî nîhön nîñabim?” ö ga. Hageia hagla, “Me hagöp me u; umañ añî,” a gîla. *

⁶⁷ Anig hagöm, mulu maj mîgan nîp u kîñu al ñöm, paköl gî gîla. Rîmnap Jisas amgö magö nîpe patu gî ñöm, alaun nîpe gau paköl gî, * ⁶⁸ hagla, “Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanîp hagö nîñun,” a gîla.

Pida, “Jisas nîp nîñagpin,” a ga

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram höñ adö yan asîk mideia u me, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp wög gîmidöp pai ap apöm, nîp haga, “Ne Jisas bî Galili nîbö u aip mîdajîl,” a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida nîbi bî gau magönhalö nîñ midlö nîñöl gî, haga, “Manö ne hagabön u yad nîñagpin,” a ga. ⁷¹ Anig hagöm, uraköm, am ajöñ il au midö nîñöl gî, nîbi ram anîbu wög gîmidöp ap apöm, Pida nîp nîñöm, nîbi bî mideila gau kalîp haga, “Nîpe bî Jisas Nasared nîbö u aip mîdailö nîñbin,” a ga. ⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, “Yad nîñö yabîl hagabin, bî hagnîp anîbu yad nîñagpin,” a ga.

⁷³ Pro magö ap mîdöm, nîbi bî Pida aip urak mideila gau nîp hagla, “Nîñö nöp hagpun. Ne bî kale ap. Meg mîgan kale hagnal rö, ne u rö nöp hagpan,” a gîla.

⁷⁴ Hageila, Pida blätö göm haga, “Yad kalöp nîñö yabîl hagabin. Wasö u, God yîp ilön mab ñîñim aij. Bî kale hagnîp anîbu yad nîñagpin!” a ga. Anig hagö nîñöl gî, adîñ yaur kîlakîl u wîñ ala. ⁷⁵ Kîlakîl u wîñ alö, Pida Jisas manö nîp nöd haga anîbu gasî nîñöm, gasî mîlö la. Nîhön gîñîg: Jisas haga, “Yaur kîlakîl wîñ alagnab magö u, ‘Jisas nîp nîñagpin,’ a gîmön, magö mîhau nîgan hagnabön,” a ga. Gasî anîbu nîñöm me, gasî mîlö löm, höñ amöm, mîlötöñ kub ga. *

27

Jisas nîp dam gapna Pailod nîp ñîla

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram gîsön rîka nîñöm, God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, manö hag nîñ hag nîñ göm, manö hag adö añî löm, Jisas nîp al pak lun, a gîla.

² Anîb u, Jisas nîp nagî löm, damöm gapman bî kub gapna Pailod nîp ñîla.

Judas nagî ñîña

(Ap 1:18-19)

³ Pen Jisas nîp manö kub hagöm, al pak lîñîg geila nîñöm, Judas, nîhön gîñîg Jisas nîp mumug nîñbin, a göm, mani uda u, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, kalîp ju dam ñîñîg göm, God sabe gep ram u ara. ⁴ Amöm, mani anîb gau kalîp ñöl gî haga, “Jisas naj gagöp u pen yad nîp mumug nîñbin u, mîdö umnab.

* 26:61: Jon 2:19-21 * 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12 * 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30 * 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7 * 26:67: Ais 50:6; 53:5 * 26:75: Mad 26:34

Aniḅ u, yad nan si nan najj gɨpin,” a ga. Hageia, kale hagla, “U nan hon wasö. Ne ke nöp anig gɨpan,” a gɨla. ⁵ Hageila, Judas mani ñɨla aniḅu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagɨ ñɨŋa. *

⁶ Bi God nɨp nan sabe gep bi kub gau, mani aniḅu udöm hagla, “Mani aniḅi, bi al pak lun, a gun, mumug gɨno u me, God nɨp ñun rö lagöp,” a gɨla. ⁷ Anig hagöm, manö hag nɨŋ hag nɨŋ göm hagla, “Bi mlö gau nɨbö apöm umlö, dam rɨgöl gun u, mɨnön nabön mɨgan ap rauun,” a göm, am bi ap mɨnön udöm rin cög gɨmɨdöp mɨnön nabön mɨgan aniḅu raula. ⁸ Mɨnön nabön mɨgan aniḅu, mumug bɨg ñɨla mani u udöm raula u me, hainö nɨbi bi mɨnön nabön mɨgan aniḅu, hib “Mɨnön Mɨgan Hagape Halö” a gɨla. Mɨñi u rö nöp mɨnön nabön mɨgan aniḅu, hib “Mɨnön Mɨgan Hagape Halö” a gɨpal.

⁹ Pen kale mɨnön nabön raula aniḅu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kalɨ kɨñ rɨka rö nöp gɨla. Nɨpe God Manö u adɨŋ ap kalɨ kɨñ rɨköm haga, “Kale mani silpa ñɨn juöl añi ap ado gɨ da unbö sɨduŋ laŋ (30) u, Juda nɨbi bi hagla mani u yag damöm, * ¹⁰ bi mɨnön udöm rin cög gɨmɨdöp mɨnön nabön mɨgan aniḅu raula. Bi Kub yɨp haga rö nöp gɨla,” a ga.

Gapna Pailod Jisas hag nɨŋa

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nɨp damöm, gapman bi kub Pailod mɨdeia au arlö nɨŋöl gɨ, Pailod Jisas nɨp haga, “Ne Juda kai kiŋ kub kale mɨdpan aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me hagpan me u,” a ga. ¹² Pen bi God nɨp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asɨkep gau abe, nɨp manö rɨmnap hageila, nɨpe pen manö ap hagaga. * ¹³ Anig gö, gapman bi kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, nɨŋagan ar?” a ga. ¹⁴ Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasɨ iru yabɨl nɨŋa.

Juda nɨbi bi gau, Jisas nɨp al pak lɨmim, a gɨla

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nɨpe bi kub manö ud asɨkep sea adö u asɨk mɨdö nɨŋöl gɨ, nɨbin manö ap hagö, auö haga, “Yad mɨdö nöp sɨböŋ yaŋ uhön nɨŋbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nɨp manö ktö hagagmön. Yad uhön nɨŋbin aniḅu, gasɨ iru yabɨl nɨŋabin,” a ga. Pen Pailod gasɨ nɨpe ke gau nöp nɨŋa, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nɨp nɨŋlö mulu lugöp daubal. Aniḅ u, yad aigöl gem, nɨp hag yuö araŋ, a göm, gasɨ u nɨŋa.

Pen Rom gapna bi kub u pör mɨ u mɨ u Juda kai Pasopa ñɨn kub u, kalɨp bi nagɨman kale ke hag nɨŋmɨdal u, yɨharɨŋ hubɨk yumɨdöp. Ñɨn aniḅu, bi najj yabɨl ap nagɨ mɨdeia; hib nɨpe u Barabas. Nɨbi bi iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalɨp haga, “Kalöp bi mai yɨharɨŋ hag yunamŋ Jisas, Mesaia u a gɨpal u aka Barabas nɨp hag yunam?” ö ga. * ²⁰ Hagö, bi God nɨp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asɨkep gau abe, nɨbi bi gau kalɨp hagla, “Kale Pailod nɨp hagmim, Barabas nɨp hubɨk yuöm, Jisas nɨp al pak lɨlaŋ,” a gɨla.

²¹ Pen Pailod nɨbi bi ap magum gɨ mɨdeila gau kalɨp haga, “Bi mɨhai i, bi an nɨp hubɨk yunam?” ö ga. Hageia hagla, “Barabas nɨp hubɨk yumön,” a gɨla.

²² Hageila, Pailod haga, “Anig hagpim u, Jisas Mesaia u a gɨpal u, nɨp nɨhön gɨnam?” ö ga.

Hageia, kale magöŋhalö hagla, “Nɨp mab ba laŋ al pak lɨlaŋ!” a gɨla.

²³ Hageila, Pailod haga, “Pen nɨhön? Nɨpe nan nɨhön nan gɨ najj göp?” ö ga. Hagö, manö haga u nɨŋagöm, manö dap ranöm hagla, “Nɨp mab ba laŋ al pak lɨlaŋ! Nɨp mab ba laŋ al pak lɨlaŋ!” a gɨla.

²⁴ Hageila, Pailod gasɨ nɨŋa, manö yad udagnaböl; pen manö rɨmnap halö kalɨp hag ñɨnö, pen pen paköl rö löp, a gɨ gasɨ nɨŋa. Anig nɨŋöm, nɨbi bi gau amgö ilö kale gau,

* 27:5: Ap 1:18-19; Mad 26:14-15 * 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Ais 53:7 * 27:15-19: Jon 11:47-48; 12:19

ñiḡ udöm ñiḡmagö ñiḡ li li göm, kalip haga, “Bi anibi nip al pak linig gabim u, manö anibu yip auagnab; kale ke ado gi aunab,” a ga. *

²⁵ Hageia, nibi bi gau magöjhalö hagla, “U wip nabic hon ke! Hagape nipe hanip apöm, ñi hon gau arnab! Manö anibu, hon abe, ñi pai hon gau abe aunab!” a gila. *

²⁶ Anig hageila, Pailod kalip Barabas nip hubik yuöm, Jisas nip ami bi nipe gau ña niḡöm kale nagit ud Jisas pakla. Anig gilö, Pailod nipe Jisas nip mab ba laḡ al pak lö, a göm, ami bi nipe gau kalip ña.

Ami bi gau Jisas nip hag jula

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ Gapna Pailod ami bi nipe gau, Jisas nip udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bi yiharinj gau kalip magöjhalö wiñ allö, ²⁸ ap magum göm, watij nip u ud juöm, watij atit, bi kub yimbäl rö ap dapöm, nip yim ñila. * ²⁹ Yim ñöm, nagit kalit kalit halö gau dapöm, kiḡ kai rol gipal rö usajil bad ap göm, nip rol gi ñöm, bi kub gau ur udpal, a göm, gamit mlö ap ud Jisas nip ñiḡmagö yijig u ñöm, apöm nip kugom yimöm, hag juöl gi hagla, “Bi kub ne auban? Juda kai kiḡ kale ne auban?” ö gila. ³⁰ Anig hagöm, nip kifu alöm, gamit mlö anibu ju udöm, nip nabic cög laḡ pakla. *

³¹ Pen Jisas nip anig göl hag juöm, watij atit nip yim ñila u ud ju yuöm, watij nipe ke yim ñöm, nip mab ba laḡ al pak linig, ut gi ud arla.

Jisas nip mab ba laḡ al pak lila

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Adan aḡ gau amöl gi niḡla, Sairini daun nibö bi ap aueia. Hib nipe u Saimon. Nip nable paköm, klö göm hagla, “Jisas nip al pak linabun mab i ud aru,” a gila. ³³ Haglö, nipe udöl gi, ram minöḡ Golgoda dum arla. Golgoda a gimidal u manö it u, “Wip Nabic Cög Ij.”

³⁴ Pen dum anibu amjaköm, ami bi gau ñiḡ wain udöm, ñiḡ asi ap udöm, halö ud ado malo göm, Jisas nip ñeila, pen nipe niḡ niḡöm arö ga. * ³⁵ Jisas nip mab ba laḡ al pak löm, watij nip gau nime li ke ke udniḡ, sadu rö göm udla. * ³⁶ Anig göm, Jisas nip mab ba laḡ al pak lila it au asiköm, abad niḡ mideila.

³⁷ Jisas nip al pak löm, mab ba laḡ kalit kifu rikla:

BI I JISAS, JUDA KAI KIḡ KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nip al pak löm, bi nan si udep mihau, ap böḡ lap, ap böḡ lap, al pak lila. * ³⁹⁻⁴⁰ Nibi bi adan majö ap ran ap lug geila gau, nabic cög gor mar göm, nip hag juöm hagla, “Ne God ñi nipe rö! God sabe gep ram u ud wal gi yumön, ñin mihöp niḡaḡ kauyaḡ gi linabön u me, mab ba laḡ arö gimön lugö, hon niḡun!” a gila. *

⁴¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, kale u rö nöḡ nip hag juöm hagla, ⁴² “Nibi bi rimnap kalip gajip kaminj arbal, pen nipe ke anig ginim rö lagöp. Isrel Kiḡ kub hon u, mab ba laḡ arö göm, minöḡ it i lugö, niḡö hagöp a gun, nip niḡ udun. ⁴³ Nipe God nip niḡ udöm hagöp, ‘Yad God ñi nipe,’ a göp. God nipe ke u rö nöḡ gasit niḡeinab u, mifni apöm, nip ud kaminj yuaḡ,” a gila. *

⁴⁴ Bi nan si udep Jisas aip al pak lila mihau, kale u rö nöḡ, nip manö naj anibu rö nöḡ haglö.

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ñin anibu sidö aḡ aulik magö u, sibön apöm, mid damöm sidö gaminj ga magö u kauyaḡ mailö ga. ⁴⁶ Sidö gaminj ga magö u, Jisas wiñ kub al hagöm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anibu, “God yad. God yad. Yip ai ginig arö gipan?” ö ga. *

* 27:24: Dud 21:6-9 * 27:25: Ap 5:28 * 27:28: Luk 23:11 * 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8 * 27:46: Sam 22:1

⁴⁷ Anig hagö, nibi bi rimnap söl anib au mideila gau ninyöm hagla, “Bi anibi bi God manö hagep Ilaija nip wiñ alab,” a gila. ⁴⁸ Anig hagöm, bi ap am nan adiny us hain rö bad ap ud dapöm, ñig wain asi u rauöm, gamit mlö ap udöm, abös alöm, ñinö ñinyaj a göm, ña. *

⁴⁹ Anig göm ñö, bi rimnap hagla, “Arik! Agamij niny midaiun. Ilaija apöm, nip ud kaminy yunab aka?” gila. ⁵⁰ Pen Jisas kauyan wiñ kub al hagöm, ake bad mideia u ur ga.

⁵¹ Magö anibu nöp, watij mlö kub God sabe gep ram raul migan yan, ajöy pak pit gila u, an yan pak bititi göm lap ke lap ke ara. Anig gö ninyöl gi, munmon udöm, kabö gau pa bu göm, * ⁵² wip kabö migan riyöl göm pak pit gila gau, migan hiiköm, God nibi bi ut nipe nöd umla riyöl gila gau, iru nöp gö, kauyan urakla. ⁵³ Uraköm, kabö migan gau arik höy amöm, Jisas uraka ñin u kale daun kub ut Jerusalem areila, nibi bi iru nöp kalip waiö lilo ninyla.

⁵⁴ Pen munmon udöm, nihön nihön ga u ninyöm, ami bi kub u abe, bi nipe gau aip mideila gau abe, kale aninin gö pininy göm, midmagö kale arö ninyöl gi, kale hagla, “Yaue! Bi i nipe God Ni nipe ninyö yabit!” a gila. ⁵⁵ Pen nibi iru nöp apöm, ke ke au midöm, niny mideila. Nibi anib gau Jisas nip gi ñinig Galili nibö aula. * ⁵⁶ Nibi mideila anib gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nime Maria u, ap Sebedi ni nipe mihau nime u.

Josep nipe Jisas hañ romanj dam kabö migan ap riyöl ga

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bi gep yabit ap, Josep, Arimadia daun nibö u, nipe Jisas bi nipe ap mideia. Bi anibu, Jisas umöb ninyöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nip, Jisas hañ romanj u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bi nipe gau kalip hagö, Josep nip ñila. * ⁵⁹ Jisas hañ romanj nipe u Josep nip ñilö, nipe watij rud aij ap udöm, wip he mlö u magöñhalö wam haluöm, ⁶⁰ dam kabö migan gisön nöp ap, yip riyöl ginaböl, a göm, ju lu lila migan u riyöl göm, kabö hatai kub ap ud gau ga gi dam ajöy pit göm ara. *

⁶¹ Nibi mihöp midailö, nibi ap Maria Magdala, nibi ap Maria ap. Nibi Maria mihau apil niny midlö ninyöl gi, Josep anig göm riyöl ga.

Ami bi gau wip he riyöl gila kabö migan u abad mideila

⁶² Jisas umö riyöl gila ñin anibu, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, God nip sabe ginig ñin u rol, a göm, nan gi dap jin gila. Pen ruö, God nip sabe ginig ñin kale u me, gapman bi kub Pailod mideia au arla. ⁶³ Amöm hagla, “Bi kub. Bi piral hagep anibu haga, ‘Yad umem, ñin mihau ninyaj u uraknabin,’ a ga. * ⁶⁴ Anib u, ne bi rimnap hagö, ñin mihöp ninyaj wip riyöl u abad midaiöl. Wasö u, bi nipe gau apöm, wip he mlö u si udöm, nibi bi gau kalip piral hagöm hagnaböl, ‘Nipe kauyan uraköp,’ a ginaböl. Anig gilo, Jisas nöd manö piral haga u nan pro; kale hainö manö piral hagnaböl u kub yabit ginab,” a gila.

⁶⁵ Hageila, Pailod kalip haga, “Anib u, kale ami bi bad ap udmim, wip riyöl gila gau ammim, gasi kale ke niny aij gimim, wip riyöl kabö li pidöy gi, ami bi abad niny midaiöl,” a ga.

⁶⁶ Hagö, Juda bi kub anib gau amöm, ajöy pit gila kabö kub u urön rö göm, ami bi bad u haglö, anib au niny mideila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

* 27:48: Sam 69:21 * 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20 * 27:55: Luk 8:2-3 * 27:57-58: Dud 21:22-23
* 27:60: Ais 53:9 * 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

¹ Ruö ram rík da lö nînjöl gî, nîbi mîhau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammil, Jisas nîp rîgöl gîla u nîjnîg arlö. ² Magö anîbu munmon kub yabîl udö nînjöl gî, ejol ap kumi kabö adö laj nîbö apöm, Jisas nîp rîgöl göm kabö hatai pîl gîla u, ud ju ba u yuöm, adö anîbu asîka. ³ Ejol anîbu, mulu adîj nîpe mîmailö göl gî mîdeia. Waîj nîpe u, rud aij yabîl u la. ⁴ Pen ami bî nîj mîdeila gau, nîp nîjöm, anînîn gö pîñîj göm, gîl gîl göm, umöm rö mîdeila.

⁵ Pen ejol u nîbi mîhau kalîp haga, “Pîñîj gagmil! Yad nîjbin, kale mîhøj Jisas mab ba laj al pak lîla u nîp nîj ajabil. ⁶ Nîpe aui mîdagöp. Nöd haga rö, mîdö nöp kauyañ uraköm aröp. Pen kale apil, nîp dam lîla kuö adö u nîjmil, * ⁷ yîjîd ammil, bî nîpe gau kalîp hagnîl, ‘Jisas kauyañ uraköm Galili arab. Kale bî nîpe ammim nîp anîb gau nîjnabim,’ a gîmil. Manö anîbu nöp kalöp hag ñîñîg aubin,” a ga.

⁸ Anîg hagö nîjmil, nîbi mîhau pîñîj gîlö u pen mîñ mîñ göl gî, wip rîgöl anîbu yîjîd arö göm, bî nîpe gau kalîp hagnîg gî dö gî arlö. ⁹ Adan añ gau arlö nînjöl gî, Jisas kalîp mîhøj nable paköm haga, “Kale mîdpil?” a ga. Hagö, kalpe mîhøj ap kugom yîmmil, ma nîpe pîdøj udmil, hib nîpe u haglö adö ara. ¹⁰ Jisas kalîp mîhøj haga, “Pîñîj gagmil! Kale ammil mam yad gau kalîp hagnîl, ‘Galili ammim Jisas nîp nîjnabim,’ a gîmil,” a ga. *

Ami bî gau am Jisas uraköp manö u hagla

¹¹ Nîbi mîhau, adan añ gau arlö nînjöl gî, ami bî nîj mîdeila gau rîmnap, daun kub waryö raul añ amöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau kalîp, nîhön nîhön ga anîbu magøjhalö hag ñîla.

¹² Hag ñeila, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau amöm, bî manö ud asîkep aip manö hag adö añî löm, ami bî anîb gau kalîp mani kub ñöm hagla, ¹³ “Kale manö i nöp hagnîl, ‘Sîb añ yañ hon hanajun magö u, bî nîpe gau apöm, wip he mîlö u si ud arbal,’ a gîmim. ¹⁴ Anîg hagpe, gapna Pailod manö anîbu nîjnab u, hon nîp aip hagno, kalöp marö rîmnap ñagnab,” a gîla.

¹⁵ Anîg haglö, ami bî gau mani anîbu udöm, amöm Juda bî kub anîb gau hagla rö nöp gîla. Kale pir alöm, Jisas wip he mîlö nîpe u, bî nîpe gau si ud arbal, a geila manö u, mîñî Juda nîbi bî gau manö piral anîbu nöp hagöl gî nöp mîdpal.

Bî nîpe gau Jisas nîp nîjla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jisas bî nîpe unbö agîp u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla. * ¹⁷ Amöm, Jisas nîp nîjöm, hib nîpe haglö adö ara. Pen bî nîpe rîmnap nîjöm dui göm hagla, “U Jisas aka bî unbö ke?” ö gîla.

¹⁸ Pen Jisas söl au apöm, kalîp haga, “Bapi yîp hagö, ram mîñøj kumi kabö adö laj u abe, mîñøj nabøj it i abe, yad magøjhalö abadöl mîdpin. * ¹⁹ Anîb u, kale ram mîñøj gau magøjhalö rîgoñ rîgoñ ammim, nîbi bî ke ke gau magøjhalö manö aij yad hag ñîbe, kale yîp nîj udöm nîbi bî yad mîdöm yîp hain göl. Anîg gîmim, Bap u, Ñî u, Ana Uî u hib hagnîl, kalîp ñîg pak ñîmim. * ²⁰ Anîg gîmim, yad kalöp gîmim, a gem, manö nîhön nîhön hag ñîbin u, kale u rö nöp manö anîbu magøjhalö kalîp hag ñî aij gîpe, magøjhalö hain göl. Pen yad kalöp nîjög yabîl hagabin, yad kalöp aip mîdem, mîd damem, mîd damem, mîñøj nabøj it i ur gîñab,” a ga.

* 28:6: Mad 12:40; 16:21 * 28:10: Mad 26:32 * 28:16: Mad 26:32 * 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22 * 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

Mak Jisas Krais Manö Aij u Mak kalî ktiñ rîka

*Jon Bî Ñîg Pak Ñeb u God manö hag ñîmîdöp
(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Jisas Krais, God Ñî nîpe manö aij u hagnîg gabin. ² God hadame nöp Ñî nîpe Jisas Krais nîp manö haga rö, bî God manö hagep Aisaia, manö anîbu God Manö kalî ktiñ rîkôm haga,

“Nöñ! Bî manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,
adan nöp u lîk gî aij gî nab.” *

³ Bî anîbu, ram mîñnön nîbi bî iru mîdagpal,
ram mîñnön kabö nöp mîdöp aŋ au am mîdöm, wîñ alöm hagnab,
‘Bî Kub u auab! Adan sîr gî laŋ gî yanŋ gî mîdainîm gau,

dum goŋ pîtu gî mîdainîm gau, bîñîg ral aij gî mim,’ a gî nab,” a ga. *

⁴ God manö hagep bî anîbu nöd anîg haga rö nöp me, Jon bî ñîg pak ñeb u amöm, ram mîñnön nîbi bî iru mîdagmîdal, ram mîñnön kabö nöp mîdmîdöp aŋ au mîdö nîñöl gî, nîbi bî gau aulö, kalîp manö hag ñöm hagmîdöp, “Nan si nan naj gî pim gau, nîhön gîñîg anîg gî pun, a gî mim, arö gî pe yad kalöp ñîg pak ñîñö, God nan si nan naj gî pim gau nîñöm arö gî nab,” a gî mîdöp. * ⁵ Nîpe anîg hagö nîñöl gî, nîbi bî ram mîñnön Judia yöp anîb gau mîdeila gau abe, Jerusalem nîbi bî mîdeila gau abe, kale magöñhalö manö nîp u nîñnîg arla. Amöm, nan si nan naj gî mîdal gau, hag waiö lîlö, Jon kalîp ñîg Jodan aŋ au ñîg pak ña.

⁶ Pen Jon waŋîj nîpe u, kaj kamel uŋ udöm gî la waŋîj ap yîmöm, kaj kau hañ dip nagî aŋ u pîg lîmîdöp. Nan ñîñeb nîpe u, joŋ habîadîŋ u abe, bom ñîg u abe ñîñmîdöp. *

⁷ Nîpe nîbi bî gau kalîp hagmîdöp, “Bî yîp hain auab u, nîpe yad rö wasö; nîpe bî kub yabîŋ, yad bî pro. Yad nîp nîñnö nable gî nab. Yad am söl au kugom yîmem ma rîrup nîpe u nagî hubîknam rö lagöp. * ⁸ Yad kalöp ñîg nöp pak ñabin u pen nîpe apöm, kalöp Ana Uŋ u nöp pak ñî nab,” a ga.

*Jon Jisas nîp ñîg pak ña
(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ Pen ñîñ ap, Jisas Nasared daun, ram mîñnön Galili mîdmîdöp u arö göm, Jon mîdeia au auö, Jon Jisas nîp ñîg Jodan aŋ au ñîg pak ña. ¹⁰ Nîp ñîg pak ñö, Jisas ñîg goŋ au laŋ amöm nîña, kumi kabö adö laŋ pîral hiîkö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas nîp u gî aua.

¹¹ Anîg göl u gî auö nîñöl gî, manö ap kumi kabö adö laŋ u nîbö apöm haga, “Ne Ñî mîdmagö yad yabîŋ. Nöp nîñnö, yîp aij yabîŋ göp,” a ga. *

*Seden apöm Jisas nîp co co ga
(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Pen magö anîbu nöp, God Ana u Jisas nîp hag yuö, ram mîñnön kabö nöp mîdmîdöp aŋ gau amöm, ¹³ ñîñ unbö ñîñ juöl mîhöp (40) au mîdeia. Anîb gau mîdö nîñöl gî, Seden, “Jisas nîp gîñö, manö yîp u hain göm, naj gaŋ,” a göm, apöm hagmîdöp. Ram mîñnön mîdmîdöp mîgan anîbu ke kain nan gau nöp mîdmîdöp. Pen ejol gau apöm, Jisas nîp abad mîdmîdal. *

Jisas God manö aij u hag ñî mîdeia

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25 * 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sam 91:11-13

¹⁴ Pen hainö gapman bî kub Herod Jon nîp nagî la nînjöm Jisas nîpe ram mînnöñ Galili amöm, God manö aij u nîbi bî gau kalîp hag ñöl gî haga, * ¹⁵ “God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab ñîñ hain pör abad mîdmîdim u, mîñi auöp! Nan si nan naj gîpim u, nîhön gîñg anîg gîpun a gîmim arö gîmim, God manö aij u, nînjö hagöp a gîmim, nînj udmim,” a ga. *

*Jisas bî nîpe mîhau mîhau uda
(Mad 4:18-22)*

¹⁶ Jisas Ñîg Wañö Galili goñ au padiöl gî nîña, bî kabsañ udep madöl mîhau, kabsañ udul a gîmil, uben ap ud ñîg añ yañ yumil mîdailö. Bî mamil anîb mîhau hib kale mîhön u, Saimon aip Edru aip. ¹⁷ Jisas kalîp mîhön nînjöm haga, “Aulö, yad aip ajun, yad kalöp mîhön hag ñî aij gîñö, nîbi bî udep bî mîhau mîdeinabil,” a ga. ¹⁸ Hagö, nînjö hagöp, a gîmil, uben gau arö gîmil, Jisas aip arlö.

¹⁹ Pen Jisas yöp pro magö ap amöm nîña, Sebedi ñî nîpe Jems aip, Jon aip ñîg magîb mîgan u mîdöl gî, uben pa gî dö ga u, al dör göl gî mîdailö. ²⁰ Jisas kalîp mîhön nînjöm haga, “Kale mîhön auñ e!” ga. Jisas anîg hagö, kalpe mamil mîhau nînjmil, nap nîp wög gî ñeb bî rimnap aip kalîp ñîg magîb adö au arö gîmil, Jisas aip arlö.

*Kîjaki bî ap nîp abañ ala u, Jisas hag höñ yua
(Luk 4:31-37)*

²¹ Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God nîp sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul mîgan yañ amöm, God Manö u hag ñö, ²² nîbi bî gau nînjöm, pa gîñi göm hagla, “God lo manö hag ñeb bî gau hagpal rö hagagöp; nîpe bî kub yabîñ nînj aij göm hagpal rö hagöp,” a gîla. * ²³ Pen magö anîbu, bî kîjaki abañ ala ap, magum gep ram raul mîgan anîbu mîdeia u bîñö göm haga, ²⁴ “Jisas bî Nasared nîbö! Ne hanîp nîhön gîñg auban? Hanîp kîjaki gau al pak lîñg auban aka? Yad nöp nînjbin, ne God Ñî Uñ nîpe u,” a ga. *

²⁵ Hagö, Jisas pen kîjaki bî anîbu abañ ala u nîp manö ktö hagöm haga, “Manö hagagmön! Bî u nîp arö gîmön, höñ aru!” a ga. ²⁶ Jisas anîg hagö, kîjaki anîbu bî u nîp ud gîl gîl göm, wîñ kub alöm, höñ ara. * ²⁷ Jisas anîg gö, nîbi bî mîdeila gau aiö yabîñ göm, manö hag nînj hag nînj göm hagla, “U nîhön? Bî i manö gîñsön nîbö manö adö ap dauöp aka? Nîpe bî pîdön halö. Kîjaki aiön pi gau manö nîpe udöm hagöp rö gîpal,” a gîla. ²⁸ Nîbi bî gau anîg hagöl gî, Jisas kîjaki aiön pi hag höñ yua manö anîbu, ram mînnöñ Galili gau magönhalö hag ñîlö ara. *

*Jisas gö, Saimon nîbor nîp kamîñ la
(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)*

²⁹ Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, höñ amöm, Saimon aip nîmam Edru aip ram kale u arla. ³⁰ Ram amjaklö, Jisas nîp hagla, “Saimon nîbor nîpe hañ romañ u mab rö inö, han mîdöp,” a gîla. ³¹ Haglö, Jisas am ñîmagö kîd nîpe u udöm ud urak ñö nînjöl gî, hañ nîpe mab rö ineia u kamîñ la nînjöm adîñ nan magö kalîp ña.

*Jisas gö, nîbi bî iru nöp kamîñ la
(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)*

³² Pen sidö wad ara magö u, nîbi bî nan ga gau abe, nîbi bî kîjaki abañ ala gau abe, Jisas gö kamîñ lañ, a göm, Jisas mîdeia au daula. ³³ Daun pro Kapaneam nîbi bî gau magönhalö apöm ram ajön ñî höñ nö löyañ adö nînj mîdeila nînjöm ³⁴ nîbi bî iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamîñ la. Kîjaki aiön pi abañ ala gau iru nöp hag höñ yua. Pen kîjaki aiön pi anîb gau Jisas nîpe bî an nînj aij gîla rö, Jisas kalîp, “Manö gagmim,” a göm, hag höñ yua. *

* 1:14: Mak 6:17 * 1:15: Mad 3:2 * 1:22: Mad 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mad 4:24 * 1:34: Mak 3:10-12

Jisas migan ap ke amöm, Nap ntp sabe göl gt midea
(Luk 4:42-44)

³⁵ Ruö, Jisas hilim halö yabıt uraköm, ram hana u arö göm, daun anıbu abe arö göm, am migan ap ke amöm, Nap ntp sabe göl gt midea. * ³⁶ Pen bı nıpe Saimon, bı nıpe rımnap aip, Jisas mai, a göm, ntp uthai nıng arla. ³⁷ Jisas ntp uthai nıng dam nıngöm hagla, “Nıbi bı magöngalö nöp mai, a göm, uthaiaböl,” a gıla. ³⁸ Anıg hageila, Jisas haga, “Hon ram rıng aglö rımnap halö söla aui arun. Yad aubin u, nıbi bı ram mınöng migan gau gau kalıp manö hag nınam, a gem, aubin,” a ga. ³⁹ Anıg hagöm, ram mınöng Galili anı gau gt ajöl gt, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag nöl gt, kıkaki aion pi nıbi bı kalıp abanı ala gau hag höng yua. *

Jisas, wös hapeb la bı ap gö, mıtep ga
(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Wös hapeb la bı ap, Jisas midea au apöm, kugom yımöm, haga, “Ne wös yıp u kamıng lanı, a gınabön u, kamıng lınım,” a ga. ⁴¹ Anıg hagö, Jisas ntp möng nıngöm nımagö mlöbö löm bı anıbu ntp ud nıngöm haga, “Yau, gınabin. Kamıng lı,” a ga. ⁴² Ntp ud nıngö adıng kamıng la. ⁴³⁻⁴⁴ Pen Jisas bı anıbu ntp manö ktö hagöm haga, “Adan anı gau nıbi bı rımnap kalıp nıngöm, Jisas yıp gö kamıng löp, a gımön, hagagmön. Kabö rö nöp ammön, bı God ntp nan sabe gep u ntp hañ romanı ne u yammön hagmön, ‘Wös hapeb yad u kamıng löp,’ a gımön. Anıg hagmön, Mosıs nöd haga rö, nan rımnap dam bı God ntp nan sabe gep bı u nıngöm, nıpe pak God ntp sabe gt nö me, nıbi bı gau, bı u mını kamıng löp, a göm, nıngaböl,” a ga. Jisas manö anıbu nöp hagöm bı u hag yuö ara. * ⁴⁵ Jisas anıg haga u pen bı anıbu nıpe amöm, nıbi bı gau abönamö hag nö ara. Anıg gö, Jisas daun gau waiö ajainım rö lagö, nıpe amöm nıbi bı iru mıdageila anı gau nöp mıdö nıngöl gt, nıbi bı ram mınöng gau gau magöngalö ntp nıngıng aumıdal.

2

Jisas gö, nın ma kaıa ga bı ap kamıng la
(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹⁻² Nın mıhöp nöp padiö nıngöl gt Jisas kauyanı daun pro Kapaneam auö, Jisas ap mıdöp ram nıpe u, a gılo, nıbi bı iru nöp apöm gılo gılo, ram raul manö hag nıia migan u sıst göm, ajöng it höng adö au yanı u rö nöp sıst yöl ga. Pen Jisas kalıp God Manö hag nı midea. ³ Jisas kalıp hag nı mıdö nıngöl gt, bı unbö yıgwo mlö u bı rımnap aip, bı nımagö ma kııa ga ap ilöng löm, dapöm Jisas midea au daula. ⁴ Apöm nıngla, nıbi bı sıst göl midea nıngöm bı nımagö ma kaıa ga u ntp dam ram adö lanı amöm, ram anı au ud mol juöm yulö, Jisas midea yanı luga. ⁵ Pen kale Jisas gö kamıng lınab, a göm, gası nıng udla u nıngöm Jisas haga, “Nı yad. Nan sı nan naij gıpan gau nıngem arö gabin,” a ga.

⁶ Anıg hagö, Juda lo manö hag nıeb bı rımnap asık midea gau, gası kale gau nöp nıngöm hagla, ⁷ “Bı i nıhön gıng, God ntp hag juöm, manö pıral hagab? Nıbi bı gau nan sı nan naij gılo, bı ap prı kalıp u kık gt yunım rö lagöp; God nöp me anıg gınab,” a gıla. ⁸ Pen gası nıngla anıbu, adıng Jisas ke nıngöm haga, “Kale nıhön gıng gası anıbu rö nıngabım. ⁹ Bı nımagö ma kııa göp u ntp nıhön hagnö, kalöp aij gınab? Nan sı nan naij gıpan u nıngem arö gabin, a gınö, kalöp aij gınab; aka, urakmön köp ne u wıng ud aru, a gınö, kalöp aij gınab? ¹⁰ Yad gınö, kale nıngabım, Bı Nı nıpe mınöng naböng it i aunö u, gası yad ke nıngem auagnö. God hagö aunö u me, nan sı nan naij gıpal u nıngem arö gınabin, a gınabin u, arö gınabin,” a ga. ¹¹ Anıg hagöm, bı nımagö ma kııa ga u ntp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u wıng udmön ram aru,” a ga. ¹² Jisas anıg hagö, nıbi bı nıng mıdlö nıngöl gt, bı anıbu uraköm, köp bad nıpe u wıng udöm hada. Anıg gö nıngöm, nıbi bı gau magöngalö aiö yabıt göm, God hib nıpe u haglö adö arö nıngöl gt, hagla, “Nöd nan anıbu rö ap gılo, hon nıngagmıdun,” a gıla.

* 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46 * 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

*Jisas Lipai n̄ip w̄iñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Jisas kauyañ amöm, Ñ̄ig Wañö Galili goł au ajeia n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i iru nöp n̄iñöm m̄ideia au ap magum geila n̄iñöm Jisas kal̄ip God Manö hag ña. ¹⁴ Jisas manö hag ñ̄i p̄is göm, adan añ au amöl ḡi n̄iña, Alpias ñ̄i n̄ipe Lipai, b̄i dak̄is udep b̄i ap, wög ḡim̄döp ram raul m̄igan u as̄ik m̄ideia. Jisas n̄ip n̄iñöm haga, “Auö, yad aip arul,” a gö, uraköm Jisas aip arlö.

¹⁵ Jisas pen, b̄i n̄ipe gau aip am Lipai ram u nan ñ̄iñlö n̄iñöl ḡi, b̄i dak̄is udep gau abe, b̄i nan si nan naij ḡila gau abe, Jisas aip ajeila rö, am j̄im ñöm nan ñ̄iñeila. ¹⁶ B̄i lo manö hag ñeb b̄i Perisi r̄imnap, Jisas n̄ipe b̄i dak̄is udep gau aip, b̄i nan si nan naij ḡim̄dal gau aip m̄idöm nan ñ̄iñeia u n̄iñöm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip hagla, “Jisas n̄ihön ḡin̄ig b̄i dak̄is udep gau aip, b̄i nan si nan naij ḡipal gau aip as̄ik m̄idöm nan ñ̄iñab?” ö ḡila. *

¹⁷ Hageila, Jisas manö an̄ibu n̄iñöm haga, “N̄ibi b̄i kam̄iñ m̄idpal gau, wös wameb b̄i n̄iñn̄ig aragal; n̄ibi b̄i nan göp gau nöp wös wameb b̄i n̄iñn̄ig arbal. An̄ib u rö, n̄ibi b̄i, ḡi aij ḡipun, a ḡi gas̄i n̄iñbal gau, kal̄ip udn̄ig auaḡin; n̄ibi b̄i, nan si nan naij ḡipun, a ḡi gas̄i n̄iñbal gau, kal̄ip udn̄ig aubin,” a ga.

*Nan magö hil gep
(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Jon b̄i n̄ipe gau abe, Perisi kai b̄i kale gau abe, ñ̄in r̄imnap God n̄ip sabe göl ḡi nöp m̄idaiun, a göm, nan ñ̄iñagm̄idal. Ñ̄in ap kale an̄ig geila u n̄iñöm n̄ibi b̄i r̄imnap apöm Jisas n̄ip hagla, “Jon b̄i n̄ipe gau abe, Perisi kai b̄i kale gau abe, ñ̄in añ̄i añ̄i nan ñ̄iñagpal. Pen b̄i ne gau, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig gagpal?” ö ḡila. ¹⁹ Hageila, Jisas manö hod r̄iköm haga, “B̄i n̄ibi udn̄ig ḡinab b̄i ap, n̄imdamam n̄ipe gau aip m̄idöm, aij gö n̄iñöl ḡi m̄ideinaböl u me, nan magö arö gagnaböl. ²⁰ Pen hainö, n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, b̄i kale an̄ibu n̄ip ud areinaböl u, mög gö, ñ̄in an̄ibu nan ñ̄iñagnaböl. ²¹ Pen wañ̄ij ḡisön n̄ibö bad ap udöm, wañ̄ij asöl göm pa ḡi dö ḡinab ramö u al udlö, wañ̄ij ḡisön u ktö m̄idöl ḡi, wañ̄ij asöl ḡinab u pak ḡi dö göm, wañ̄ij kale u rap̄in nöp pa ḡi dö gö arnab.

²² “Ñ̄ig wain u, u rö nöp. Ñ̄ig wain kam̄iñ u udöm, kaj meme hañ nöd n̄ibö m̄igan u hoñ ḡi lagpal. Pen n̄ihön: hoñ ḡi löm mame ñ̄ilö, kaj meme hañ u b̄iñ hagöm, pak ḡi dö göm hoñ ḡi am haknab. An̄ib u me, ñ̄ig wain kam̄iñ u, kaj meme hañ kam̄iñ m̄igan u nöp hoñ ḡi lep,” a ga.

B̄i ñ̄i n̄ipe God n̄ip sabe gep ñ̄in u B̄i Kub m̄idöp

²³ Hainö Juda God n̄ip sabe gep ñ̄in kale ap, Jisas b̄i n̄ipe gau aip wid wög añ au padiöl ḡi, b̄i n̄ipe gau wid magö r̄imnap r̄iköl ḡi areila. ²⁴ An̄ig ḡilö, Perisi b̄i gau n̄iñöm, Jisas n̄ip hagla, “M̄iñi God n̄ip sabe gep ñ̄in hon wög gagep u, b̄i ne gau an̄ig göl wög göm lo hon r̄ib juaböl,” a ḡila. * ²⁵ Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp k̄iyö lö ga aiud kal̄i k̄iñ r̄ikla u, kale n̄iñagpim ar? * ²⁶ Hadame nöp b̄i ne Abiada God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄i m̄idm̄idöp ñ̄in u, Depid b̄i n̄ipe gau aip kal̄ip k̄iyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred n̄ibi b̄i ȳhar̄iñ gau ñ̄iñagpal, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i gau nöp ñ̄iñbal u udöm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip ñö ñ̄iñla. *

²⁷ “God n̄ipe ñ̄in ȳhar̄iñ m̄iddep manö u nöd hagöm, hainö n̄ibi b̄i ḡi laga; n̄ibi b̄i ḡi löm, ake löm m̄id aij ḡilañ, a göm, ñ̄in ap ȳhar̄iñ m̄idaiöl, a ga. * ²⁸ An̄ib u, hon n̄iñbun, B̄i Ñ̄i n̄ipe God n̄ip sabe gep ñ̄in u abe B̄i Kub m̄idöp,” a ga.

3

*Jisas b̄i ñ̄imagö k̄ila ga ap, God n̄ip sabe gep ñ̄in u gö, kam̄iñ la
(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)*

* 2:16: Mad 11:19 * 2:24: Dud 23:25 * 2:25: 1Sa 21:1-6 * 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14

¹ Ñin ap pen, Jisas kauyar Judä magum gep ram u amöm niŋa, bi ñimagö kiŋa ga ap ram raul miŋan anibu ap mideia. ² Niŋi bi mideila gau rimmnap, Jisas niŋön rö gö, niŋ dam manö kub hagun, a göm, bi anibu God niŋ sabe gep ñin i gö kamiŋ linab aka göm, agamiŋ niŋ ij halö li mideila.

³ Jisas pen bi ñimagö kiŋa ga u niŋ haga, “Urakmön, aui au,” a ga. ⁴ Hagö, niŋe mideia au giŋa auö, Jisas niŋi bi anib gau kalip haga, “God niŋ sabe gep ñin u niŋön gep? Aij gep aka naij gep? Niŋi bi gau kalip mög niŋun giŋo kamiŋ aröl, aka gasi naij niŋun arö giŋo, umöl?” ö ga. Hageia, kale niŋ pen manö ap hagagla. ⁵ Jisas manö udagun, a göm, niŋla bi anib gau, Jisas kalip niŋö, mulu luga. Jisas kalip gau gau niŋ damöm siŋik la. Anig göm, bi ñimagö kiŋa ga u niŋ haga, “Ñimagö ne miŋöbö li!” a ga. Hageia, ñimagö miŋöbö lö niŋöl gi, kamiŋ la. ⁶ Anig ga niŋöm, bi Perisi Judä magum gep ram u arö göm, Herod bi niŋe gau mideila au amöm, manö hag niŋ hag niŋ göm, “Jisas niŋ aige gun al pak lun?” ö giŋa. *

Niŋi bi iru nöp Jisas hain giŋa

⁷⁻⁸ Jisas pen bi niŋe gau udöm, amöm Niŋ Waŋö Galili got au am mideila. Pen niŋi bi Galili niŋbö iru nöp niŋ hain göm aula. Niŋe nan niŋön niŋön giŋmidöp adö u haglö gau arö niŋöl gi, Judä niŋi bi rimmnap, Jerusalem niŋi bi rimmnap, ram miŋön Idumia niŋi bi rimmnap, niŋ Jodan böŋ lödaŋ niŋi bi rimmnap, daun kub miŋöp Daia Saidon niŋi bi rimmnap, niŋi bi iru yabiŋ Jisas niŋ niŋniŋ aula. ⁹⁻¹⁰ Jisas niŋi bi iru nöp gö, kamiŋ la u me, niŋ ud niŋno kamiŋ linim, a göm, niŋi bi iru niŋbanö yabiŋ apöm, niŋ ciro ciro ñöl gi auö, bi niŋe gau kalip hagö, niŋ magib ap ud liŋa. ¹¹ Pen niŋi bi kiŋjaki aiön pi nan niŋön abaŋ ala gau, Jisas niŋ niŋöm, miŋön yaŋ lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Niŋ niŋe!” a giŋmidal. ¹² Jisas pen kiŋjaki aiön pi gau kalip manö kiŋö hagöm haga, “Yad Bi an midpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

Jisas bi niŋe unbö miŋan laŋ uda

(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram miŋön nö ap amöm, bi niŋe udnig gau gau hagö aueila haga, ¹⁴ “Yad kalöp bi unbö miŋan laŋ uŋpin u, kale yad aip ajmim, bi manö yad ud arep gau midmim, kalöp hag yunö, ammim niŋi bi gau kalip God Manö aij u hag niŋnabim. ¹⁵ Yad kalöp hagabin u me, kiŋjaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga. ¹⁶ Jisas bi niŋe uda anib gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib niŋe ap Pida a ga. ¹⁷ Ap Jems, niŋmam ap Jon, nap kalpe miŋön hib u Sebedi. Jisas kalip miŋön Boanerges a ga. Hib anibu iŋ u “Rimu Bi”. ¹⁸ Bi niŋe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias niŋ niŋe; ap Padias; ap Saimon, niŋ Saimon Selod a giŋmidal. ¹⁹ Pen ap Judas Iskariod. Niŋe me hainö Jisas niŋ mumug ga.

Jisas niŋ kiŋjaki abaŋ alöp, a giŋa

²⁰ Pen Jisas ram ap arö, kauyar niŋi bi iru nöp ap magum gi mideila niŋöm, bi niŋe gau aip nan niŋöl rö laga. ²¹ Anig gö, niŋi bi rimmnap Jisas hauŋ alöp a giŋlö niŋöm, niŋe, niŋmam bi niŋ uŋ giŋniŋ aula.

²² Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem niŋbö aula gau hagla, “Kiŋjaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas niŋ abaŋ alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a giŋa. Manö piral anibu hageila, ²³ Jisas niŋe niŋöm, niŋi bi gau kalip hagö aueila, manö adö anibu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden niŋ hag yunab? ²⁴ Niŋi bi ram miŋön añi ap kale ke nöp pen pen giŋnaböl u, miŋan anibu asik ke ke linaböl. ²⁵ Pen amilap apilap gau u rö nöp pen pen giŋnaböl u, asik ke ke linaböl. ²⁶ Anib u rö, Seden niŋe ke kiŋjaki aiön pi nan niŋe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böŋ nöp lug paknab.

* 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16 * 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34 * 3:16: Jon 1:42 * 3:17: Luk 9:54 * 3:22: Mad 9:34; 10:25

²⁷ “Bî kal yabił ap ram nîpe au mîdö nîñöl gî, bî ap apöm, nan nîpe gau ud aragnab; nöd bî kal anîbu nîp nagi adîk löm me, am nan ram nîpe gau mîdöp u ud arnab.

²⁸ “Pen nîñ aij gîmim! Nîbi bî gau nan si nan naij nîñön nîñön gîñaböl u, God nîñöm arö gîñab. God nîp hag junaböl u, nîpe nîñöm arö gîñab. ²⁹ Pen Ana Uł u nîp hag junaböl u, God nîñöm arö gagnab. Nan si nan naij gîñab anîbu pör nöp mîdeinab,” a ga. ³⁰ Jisas nîp, “Kîjaki aiön pi nan gau nîp abañ alöp,” a geila u me, anîg haga.

Jisas nîme nîmam bî gau

³¹ Pen Jisas nîme nîmam bî apöm, höñ löyañ mîdöm, bî ap nîp, “Ne am Jisas nîp hagö auañ,” a gîla. * ³² Anîb u, nîbi bî ram raul mîgan yañ Jisas nîp bîg gîgabö gî asîk mîdeila gau nîp hagla, “Name nañîñ namam bî gau höñ yañ am mîdöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gîla. ³³ Anîg hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bî an?” ö ga. ³⁴ Anîg hagöm, Jisas nîbi bî mîdeila gau nîñ padiöl gî haga, “Kale me ami yad, mam yad mîdpim. ³⁵ Nîbi bî God hagöp rö gîpal gau me, mam yad, añ yad, ami yad mîdpal,” a ga.

4

Jisas, bî nan yîñ yîmöb u, manö hod rîköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Jisas ñîg Wañö Galili got au amöm, nîbi bî gau kalîp kauyañ manö hag ñî mîdö nîñöl gî, nîbi bî iru yabił nöp ap magum gîla. Anîg geila, Jisas ñîg magîb ap adö u asîköm, am ñîg añ söl au mîdöl gî, nîbi bî ñîg got gau urak mîdeila gau kalîp manö hag ña. *

² Manö anîb gau manö hod rîköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

³ Manö adö ap manö hod rîköm haga, “Manö hagnîg gabin i nîñim! Bî ap wög adiñ nîpe u wid yîñ ranañ, a göm, ud yuö arö nîñöl gî, ⁴ rîmnap adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñîñaböl. ⁵ Rîmnap kabö adö mîñöñ pro pro lîñab au lugöm rannab u pen ⁶ kîdîł yuö aragnab rö, sîdö nîñöm, mîlep gîñab. ⁷ Rîmnap gîlîkasi mîdeinab añ au lugöm, rannab u pen gîlîkasi gau pîmam u gî pak ñîñö, magö pîlagnab. ⁸ Pen yîñ rîmnap mîñöñ aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pîl aij gîñab. Rîmnap magö ñîñ juöl ado gî da sîduñ lañ (30) rö pîlñab, rîmnap magö ñîñ juöl mîñau nîgañ (60) rö pîlñab, rîmnap ñîñ juöl unbö mamîd u (100) rö pîlñab,” a ga. ⁹ Jisas manö anîbu hag pîs göl gî haga, “Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîñ aij gîmim,” a ga.

Jisas ai gîñîg göm manö hod rîk hagmîdöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas manö hagö nîñöl gî, nîbi bî nîñ mîdeila anîb gau ke ke arla nîñöm bî nîpe unbö mîgan lañ gau abe, nîbi bî nîpe rîmnap halö abe, Jisas nîp hagla, “Manö hod rîkmön hagpan it u nîñön?” ö gîla. ¹¹ Hageila haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u, God gö kale nîñbim u pen nîbi bî gau kalîp hod rîkem nöp hag ñabin. ¹² Anîg gîñö, bî God manö hagep ap God Manö kalî kîñ rîköm haga rö nöp gîñab. Nîpe haga, ‘Amgö nîñaböl u pen nan rîmnap nîñagnaböl.

Manö nîñaböl u pen manö it hagöp anîg rö göm nîñagnaböl.
Nîñ aij gîblap, God nîp hag nîñaiblap,

nan si nan naij gîpal gau nîñöm arö gîböp,’ a gîla,” a ga. *

Jisas bî nan yîñ yîmöb manö hod rîköm haga u, manö it u hag ña

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anîg hagöm kalîp haga, “Manö hod rîkem hagpin anîbu nîñagpin u, hainö manö rîmnap halö hod rîk hageinabin u, aigöl gîmim nîñnabim?” ö ga. ¹⁴ Wid yîñ u, God Manö nîpe u, a gem, hagpin. ¹⁵ Yîñ rîmnap adan arep adö au lugnab, a gîpin u, nîbi bî gau God Manö nîñaböl u pen magö anîbu nöp Seden apöm manö anîbu ju ud arnab,

* 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14 * 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 * 4:2: Mad 13:34; Mak 4:33-34 * 4:12: Ais 6:9-10; Ap 28:26-27

a gem, hagpin. ¹⁶⁻¹⁷ Pen y¹ r¹mnab kabö adö m¹nö¹ pro pro l¹nab au lugöm, rannab u pen k¹d¹l¹ yuö aramöm p¹dö¹ gagö, s¹dö n¹jö¹ m¹lep g¹nab, a g¹pin u, n¹bi b¹ gau God Manö u g¹sön magö u n¹lö aij gö n¹jö¹ g¹, udnaböl u pen yöp pro pro magö u m¹dlö n¹jö¹ g¹, m¹jö¹ r¹mnab aunab aka b¹ gau kal¹p g¹ naj g¹naböl n¹jö¹ manö an¹bu arö g¹naböl, a gem, hagpin. ¹⁸ Y¹ r¹mnab g¹l¹kas¹ a¹ au lugöm rannab, a g¹pin u, n¹bi b¹ God Manö n¹haböl u pen ¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gas¹ iru n¹jö¹, ru k¹bp, u¹pö mani nan gau gas¹ iru n¹jö¹, nan gau gau nö¹ gas¹ n¹haböl u me, God Manö u p¹mamu g¹ pak n¹jö, magö p¹lagnab, a gem, hagpin. * ²⁰ Wid y¹ m¹nö¹ aij adö au lgnab a g¹pin u, n¹bi b¹ God Manö n¹jö¹, n¹ udeinaböl n¹jö¹ magö n¹n juöl ado g¹ da s¹du¹ la¹ (30), aka n¹n juöl m¹hau n¹ga¹ (60), aka n¹n juöl unbö mam¹d u (100) rö p¹lnab; gas¹ an¹bu n¹jem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulik lep

(Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauya¹ manö ap hod r¹köm haga, “N¹bi b¹ gau hapö lauöm rin cög m¹gan gau aka aba¹ adö hanbal mo gay¹k gau pi gagnaböl; adö aulik l¹lö mailö g¹nab. * ²² An¹b u rö, n¹hön n¹hön m¹n¹ pi göl m¹döp u, hainö waiö lö n¹haböl. * ²³ Kale n¹bi b¹ gas¹ r¹m¹d m¹dain¹m gau, manö hagabin i r¹m¹d l¹ n¹ aij g¹mim,” a ga.

²⁴ Kal¹p manö ap haga, “Manö n¹habim u, r¹k dam n¹ aij g¹mim. Kale n¹bi b¹ gau kal¹p manö kub hagmim, pen aige rö n¹mim a g¹nabim u, God n¹pe n¹jö¹ kalöp ke u rö nö¹ manö kub hagöm, pen u rö nö¹ unbö rö n¹mim a g¹nab. Pen n¹pe kalöp pen r¹mnab halö adö la¹ abe n¹mim a g¹nab. * ²⁵ N¹bi b¹ nan r¹mnab m¹döp gau r¹mnab halö udnaböl; pen n¹bi b¹ nan r¹mnab m¹dagöp gau, nan r¹mnab pro pro m¹döp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag n¹lö arö, n¹bi b¹ iru nö¹ n¹ udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod r¹köm haga, “God n¹bi b¹ udöm abad m¹deinab u, aiud adö i rö m¹döp. B¹ wög nap ap wid y¹ rana¹, a göm, dam wög nabö¹ n¹pe gau yunab. ²⁷ Wid y¹ wög nabö¹ au yuöm, han ajö n¹jö¹ g¹, marep göm, rann¹g gab. Aigegö göm ranöb, a göm, n¹habim. ²⁸ M¹nö¹ u ke gö, s¹l¹p ha¹auöm, ranöm, magö p¹löm, po g¹nab. ²⁹ Pen wög nabö¹ nap n¹bö u po gö n¹jö¹, r¹k dam lep n¹n u auöp, a göm, ru ag¹tame u damöm, r¹k daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manö hod r¹köm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Jisas an¹g hagöm haga, “God n¹bi b¹ udöm abad m¹deinab u, aiud n¹hön rö udem hagnö n¹habim? ³¹⁻³² Me, mab masded y¹ rö u, a g¹nam. Nan y¹ r¹mnab kub y¹mbal gau pro ranöb, pen masded y¹ u pro yab¹l y¹mlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai an¹b gau l¹ m¹dpal,” a ga.

Jisas manö hod r¹köm hagm¹döp

(Mad 13:34-35)

³³ Jisas n¹bi b¹ gau kal¹p manö hod r¹kep an¹b gau rö iru nö¹ hag n¹m¹döp; an¹g göm, manö aij u kal¹p hag n¹m¹döp. Kale manö n¹ aij g¹naböl manö u nö¹ kal¹p hag n¹m¹döp; manö n¹ aij gagnaböl manö u hag n¹aga. ³⁴ N¹pe kal¹p manö hod r¹köm nö¹ hag n¹m¹döp. Hainö b¹ n¹pe gau aip ke m¹döl göm, manö i¹ magö¹halö hag n¹ aij g¹m¹döp.

Jisas hagö, hadal ur ga

(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ N¹n an¹bu nö¹ ram dugöp magö u, Jisas b¹ n¹pe gau kal¹p haga, “N¹g wa¹ö bö¹ löda¹ arun,” a ga. ³⁶ An¹g hagö, b¹ n¹pe gau n¹bi b¹ iru nö¹ ap m¹deila gau kal¹p arö

* 4:19: Mad 19:23-24 * 4:21: Mad 5:15; Luk 11:33 * 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2 * 4:24: Mad 7:2 * 4:25: Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26 * 4:29: Joe 3:13; Rep 14:15

göm, ñig magib Jisas mideia migan u ranöm, hadla. Ñig magib rimnap halö aip arla. ³⁷ An arlö niñöl gi, adin pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am lugniñ rö ga. ³⁸ Jisas nipe pen ñig magib migan adin lajin adö, nabic ilön löm hanea niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon magönhalö umniñ gabun gasi u niñagpan ar?” a gila. ³⁹ Hageila, Jisas uraköm, pinöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agamij mid a gö, pinöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Kale niñön ginig piñin gabim? Kale nin udep magö kale pro ap midöp niñöm piñin gabim aka?” ga. ⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag niñö pen hag ninjö göm hagla, “Bi anbi an? Aige gö göm hagajip, pinöm asad udajip u abe, ñig si ral auajip u abe, manö nip u niñöm, hagöp rö göp?” ö gila.

5

Kijaki bi ap nip aban al mideia u, Jisas hag höñ yua
(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi nipe gau aip ñig magib udöm, Ñig Wañö Galili juöm, ram minön Gerasa nibi bi mideila böñ lödan adö amjaköm, ² ñig magib u arö göm, ujanid lugö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aban al mideia bi ap, wip rigöl migan gau nibö apöm, Jisas mideia au aua. ³⁻⁴ Bi anibu wip rigöl gila kabö migan gau han ajmidöp. Nip pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li ribikmidal u pen sen gau gö, pa gi dö gö, armidöp. Nipe klö yabit gimidöp u me, nip glö gasi niñin rö laga. ⁵ Sidö an, sibön yan, wip rigöl gimidal kabö migan gau abe, nö ilö gau abe, gau göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke ribmidöp. ⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas nip yijig niñöm, gi dö gi amöm, Jisas mideia au kugom yimö, ⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi anibu nip aban al mideia u nip haga, “Ne kijaki aiön pi, bi i nip arö gimön höñ aru!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God klö unbö ke yabit Ñi nipe. Yip niñön ginig auban? Manö niñö hagnöm, ‘God nin midöp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,’ a gimön!” a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas bi anibu nip haga, “Hib ne niñön?” ö ga.

Hageia haga, “Yip kijaki iru nöp aban alöp rö, hib yad ‘Iru Nöp,’ ” a ga. ¹⁰ Nipe Jisas nip, kijaki aiön pi gau ram minön ke mlö gau hag yuagnöm, a göm, hag niñöl gi nöp mideia.

¹¹ Pen magö anibu, kaj iru yabit amil niñeila sinan ba anib gau. ¹² Anib u, kijaki gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Hanip hagö, amun kaj gilañ kalip yuö hiikun,” a gila.

¹³ Anig haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau bi anibu nip arö göm, amöm kaj gau kalip yuö hiiklö, magönhalö du dausan rö pig ju rul yan amöm, gi dam ñig wañö yan paköm, magönhalö ñig niñöm um hakla.

¹⁴ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu niñöm, am daun anibu abe, ram minön gau abe, manö anibu hag ñilö niñöl gi, nibi bi gau am niñun, a göm, Jisas mideia au aula. ¹⁵ Apöm niñla, bi nöð kijaki iru nöp aban ala anibu, watij yimöm, mid aij göm, astik mideia. Niñlö, anin gö piñin gila.

¹⁶ Nibi bi nöð mideila gau, nibi bi hain aula gau kalip, bi kijaki aban al mideia bi u nip Jisas niñön niñön ga u hag ñila. Pen kaj gau kalip niñön niñön ga u abe hag ñila.

¹⁷ Pen nibi bi anib gau, manö hagla anibu niñöm, Jisas nip manö neb neb göm hagla, “Ram minön hon i arö gimön aru!” a gila. ¹⁸ Hageila, Jisas ñig magib udöm arniñ gö, bi gö kamij la u nip neb neb göm haga, “Yad aip arul aka?” ga. ¹⁹ Hageia, Jisas bi u nip wihö göm, haga, “Ram ne arammön, nibi bi ne gau kalip, Bi Kub nöp mög yabit niñöm, niñön niñön göp manö u magönhalö hag ñimön,” a ga. ²⁰ Hagö, bi anibu ram minön Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas nip niñön niñön ga u, nibi bi gau kalip hag ñö, kale magönhalö aiö yabit gila.

* 5:7-8: Mak 1:24

*Jisas gö, n̄ibi ap lam̄iṅ la, pai uma ap uraka
(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Jisas pen n̄iṅ maḡiḅ udöm, kauyaṅ ado gi am N̄iṅ Waṅö Galili böṅ lödaṅ goṭ au miḁö n̄iṅöl gi, n̄ibi bi iru nöḅ n̄iḅ aula.

²²⁻²³ Bi ap hib n̄ipe Jairas. N̄ipe Juda magum gep ram ap abad miḁmiḁdöp. Jairas Jisas n̄iḅ n̄iṅöm, ap miḁdeia au kugom ȳimöm haga, “Pai pro miḁmagö yad u umn̄iṅ gab. Ne yad aip aumön n̄iḅ ud n̄iṅö, urak araṅ,” a ga. ²⁴ Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö n̄iṅöl gi, n̄ibi bi iru nöḅ amöm, Jisas n̄iḅ ciṛo ciṛo n̄öm aṅ aṅ löm ud areila.

²⁵ Pen n̄ibi ap, n̄ipe n̄ibi adan ajmiḁdöp mi unbö miṅgan laṅ la. ²⁶ N̄ibi an̄ibu wös wameb bi gau kal̄iḅ, ȳiḅ giḁö kam̄iṅ laṅ, a göm, mani n̄ipe magöṅhalö hadö raua u pen n̄iḅ giḁö kam̄iṅ lagöm, rap̄iḅn kub yabiḁ ga. ²⁷⁻²⁸ Pen n̄ipe Jisas giḁmiḁdöp manö u haglö n̄iṅa rö, am waiḁ bad n̄iḅ u ud n̄iṅnö kam̄iṅ linab, a göm, n̄ibi bi iru miḁdeila aṅ au jöl adö apöm, waiḁ n̄iḅ u ud n̄iṅö, ²⁹ magö an̄ibu nöḅ hagape lugmiḁdöp u miḁtep gö, aṅ n̄ipe au yaṅ n̄iṅa, n̄iḅ nan ga u kam̄iṅ la. ³⁰ Pen Jisas ke n̄iṅa, klö n̄ipe riḁmnap ara n̄iṅöm, ado göm, n̄ibi bi iru miḁdeila gau kal̄iḅ haga, “Waiḁ yad u ban ud n̄iṅöb?” ö ga. ³¹ Hageia, bi n̄ipe gau hagla, “N̄ibi bi iru nöḅ nöḅ ciṛo n̄iaböl u, n̄ihön giḁniṅ ȳiḅ bi an ud n̄iṅöb, a giḁmön, hagabön?” ö giḁla. ³² Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, ȳiḅ bi an ud n̄iṅöb, a göm, uthai n̄iṅöl gi miḁdeia. ³³ Pen n̄ibi an̄ibu, n̄iḅ n̄ihön n̄ihön ga u n̄iṅöm, piḁniṅ göm giḁ giḁ göl gi apöm Jisas miḁdeia ma iḁ n̄ipe au kugom ȳimöm, n̄iḅ kam̄iṅ la manö u magöṅhalö waiö hag ña.

³⁴ Jisas pen n̄iḅ haga, “Pai yad. Jisas ȳiḅ gö kam̄iṅ linab, a giḁmön, n̄iṅ udpan rö, nöḅ giḁnö kam̄iṅ löḅ me u. Ne arammön miḁ aij giḁmön,” a ga. *

³⁵ Jisas manö an̄ibu hagö n̄iṅöl gi, Jairas bi n̄ipe riḁmnap, ram n̄ipe au n̄ibö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bi i hagö, ma ilön auagn̄im, ado gi arniḁm,” a giḁla.

³⁶ An̄iṅ hagla u pen Jisas manö kal̄iḅ u udagöm, Jairas n̄iḅ haga, “Piḁniṅ gagmön; gasi klö gi n̄iṅmön,” a ga. ³⁷ Jisas an̄iṅ hagöm, n̄ibi bi gau aip aragnabun, a göm, kal̄iḅ an̄iḅ gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems n̄imam Jon u, kalpe yam nöḅ uḁ gi ara. ³⁸ Kale Jairas ram u amjaköm Jisas n̄iṅa, n̄ibi bi manö piḁ hagöm, miḁtöṅ magö göl gi miḁdeila. ³⁹ Ram raul miṅgan yaṅ amöm haga, “N̄ihön giḁniṅ manö hauḁ giḁmim, miḁtöṅ gabim? Pai u umagöp; ȳiḁhar̄iṅ hon hanab,” a ga. ⁴⁰ An̄iṅ hagö, n̄iḅ miḁhol giḁö, kal̄iḅ hag höṅ yuöm, pai n̄ime nap ber u udöm, bi n̄ipe kabö u udöm, uḁ gi pai u um miḁdeia ram raul miṅgan yaṅ ara. ⁴¹ Amöm, pai an̄ibu n̄imagö kiḁd n̄iḅ u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga an̄ibu iḁ me, “Pai pro! Nöḅ hagabin, urak!” * ⁴² Jisas n̄iḅ manö hagö, magö an̄ibu nöḅ uraköm, ap ran ap lugö n̄iṅöl gi, n̄ibi bi gau aiö yabiḁ giḁla. Pai an̄ibu mi n̄ipe unbö miṅgan laṅ ara. ⁴³ N̄ibi bi miḁdeila gau aiö giḁö n̄iṅöl gi, Jisas manö klö hagöm haga, “Giḁpin an̄ibu n̄ibi bi gau kal̄iḅ waiö hag ñagmim,” a ga. An̄iṅ hagöl gi kal̄iḅ haga, “Pai u n̄iḅ nan magö riḁmnap n̄ibe n̄iṅaṅ,” a ga.

6

*Nasared n̄ibi bi Jisas n̄iḅ n̄iṅ udagla
(Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Jisas bi n̄ipe gau uḁ gi ram miḁnön an̄ibu arö göm, daun n̄ipe ke Nasared ara. ²⁻³ Am miḁdöm, Juda God n̄iḅ sabe gep n̄in u, magum gep ram u amöm, n̄ibi bi iru nöḅ ap miḁdeila gau kal̄iḅ manö hag ñö n̄iṅöl gi, aiö göm hagla, “Bi an̄ibi kapeda ram miḁnön i n̄ibö bi, Maria n̄i n̄ipe ap. N̄imam n̄ipe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. N̄in̄in bi n̄ipe gau aip miḁdpun i. Pen manö aij an̄ibu gai n̄ibö n̄iṅöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?” ö giḁla. An̄iṅ hagöm, n̄iḅ udagla. *

⁴ Pen Jisas kal̄iḅ haga, “Bi God manö hagep gau, ram miḁnön miṅgan riḁmnap gi ajlö, bi kub hon, a göm, udnaböl u pen ram miḁnön kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl,” a ga.

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 * 5:41: Luk 7:14 * 6:2-3: Jon 7:15

* 5 Nip niŋ udagla u me, nan gagep rö rïmnap gïnim rö laga; niŋi bi nan ga gau mihöp nöp ud niŋö, kamiŋ la. 6 Pen Nasared niŋi bi niŋ niŋ udagla u niŋöm Jisas aiö yabiŋ ga.

*Jisas bi niŋe unbö miŋan laŋ, wög yip gïmim, a göm, hag yua
(Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Jisas pen ram riŋg aŋlö ram minöŋ anib gau gi aŋöl gi, niŋi bi gau kalip God Manö u hag ña. 7 Niŋ ap bi niŋe unbö miŋan laŋ gau wiŋ alö aueila haga, “Bi mihöp ke, bi mihöp ke ram minöŋ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag niŋmim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag niŋ aŋöl gi, kiŋaki aiön pi nan gau hag yuniŋ, hag höŋ yunabim,” a ga. 8 Manö ap pen haga, “Arniŋ gïmim u, nan niŋeb, waŋib, mani ud aragmim; ilöŋ naböŋ u nöp ud armim. * 9 Ma rirup limim pen sior mlö añi nöp limim armim; sior rïmnap halö ud aragmim. 10 Ram ap arbe kalöp hag uaiöl, ram anibu nöp midmim, wög gi piŋ gïmim, daun anibu arik arniŋ gïmim niŋ u nöp armim. 11 Pen ram minöŋ ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u niŋagaiöl, ram minöŋ anibu arik arniŋ, niŋlaŋ, a gïmim, ma haŋiŋ pakpe lugö armim,” a ga. * 12 Jisas anig hagö, bi niŋe unbö miŋan laŋ gau, kale ram minöŋ gau gau amöm, niŋi bi gau kalip manö hag niŋöl gi hagla, “Nan si nan naj giŋim u, niŋön giŋig anig giŋpun, a gïmim, arö gïmim,” a giŋla. 13 Anig hagöm, kiŋaki aiön pi niŋi bi aban al mideia gau hag höŋ yuöm, niŋi bi nan ga gau wel li niŋlö, kamiŋ la. *

*Herod hagö, Jon Bi Niŋ Pak Ñeb nabic cög niŋe u riŋ gi dö giŋla
(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)*

14 Pen Jisas ga rö manö u, ram minöŋ riŋon riŋon gau arö, kiŋ Herod u rö nöp niŋa. Niŋi bi gau, manö anibu hag amil apil göl gi, rïmnap hagla, “Jon bi niŋ pak ñeb umö riŋöl giŋla u, kauyan uraköm me, apöm nan gagep rö anib gau gab,” a giŋla. * 15 Rïmnap hagla, “Bi anibu bi ne ilaija,” a giŋla. Pen bi rïmnap hagla, “Bi God manö hagep hadame nöp midmidal rö bi ap apöm midöp,” a giŋla. 16 Pen kiŋ Herod niŋe niŋöm haga, “U Jon bi niŋ pak ñeb nöd unam riŋ gi dö giŋnö u nöp uraköm, apöm anig gab,” a ga.

17-19 Pen niŋön: nöd Herod, niŋmam Pilip niŋbin Herodias niŋp uda. Udö, Jon “Giŋpan anibu, gi naj giŋpan. Bi nuwöt niŋe udagnab,” a ga. Pen Jon anig hagö, Herodias Jon niŋp niŋö mulu lugö hagö, Herod bi niŋe gau rïmnap hag yuö, amöm Jon niŋp nagit liŋla. Niŋi Herodias, Jon niŋp aigö göl gem al pak linam, a göm, gasi u nöp niŋmidöp u pen * 20 Jon nan naj ap gagmidöp. Niŋe manö niŋön niŋön haga u, Herod niŋöm manö aij yidun göl nöp hagöp, a göm, niŋniŋ löm, Jon niŋe bi aij ap bi ut ap midöp, a göm, piŋniŋ göm, niŋp gi naj giŋnaböl, a göm, niŋp abad mid aij giŋmidöp. 21 Niŋi Herodias, Jon niŋp al pak lin, a gi niŋ mid mid maŋ ap, Herod niŋe niŋp yag daua piŋan riŋep niŋ u nöp, nan kub niŋniŋ, gapman bi kub gau, ami bi kub gau, ram minöŋ Galili bi kub gau wiŋ alö, nan kub niŋniŋg aula. 22 Apöm nan niŋlö niŋöl gi, Herodias pai niŋe u raul miŋan anibu apöm kugom ralö, Herod abe, bi kub ap mideila gau abe niŋlö, kalip aij gö, kiŋ Herod pai anibu niŋp haga, “Giŋpan anibu, nan niŋön hag niŋeinabön nöp niŋnabin,” a ga. 23 Pen manö klö manö niŋö nöp hagöm haga, “Yad nöp manö niŋö yabiŋ hagabin. Ram minöŋ kub abad midpin i hag niŋö, nöp naböŋ u hagnö abad mideinabön,” a ga. 24 Anig hagö, pai u amöm niŋe Herodias niŋp, nan niŋön u hag niŋnam, a gi niŋö, niŋe pen haga, “Jon bi niŋ pak ñeb nabic cög magö niŋe u hagmön,” a ga. 25 Niŋe anig hagö, adniŋ pai niŋe yiniŋd kiŋ Herod mideia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bi niŋ pak ñeb nabic cög magö niŋe u ud kiŋan cög miŋan ap limön, yip dap niŋ,” a ga.

26 Anig hagö, kiŋ Herod Jon niŋp gasi niŋö, mög yabiŋ ga. Pen niŋe bi kub gau niŋ midlö niŋlö gi, manö klö manö niŋö pai u niŋp haga u nöp gasi niŋöm, 27 magö anibu nöp ami bi niŋe ap, “Am Jon nabic cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon niŋp nabic cög magö u riŋ gi dö göm, 28 ud kiŋan cög miŋan ap löm, dapöm pai anibu niŋp

* 6:4: Jon 4:44 * 6:8: Luk 10:4-11 * 6:11: Ap 13:51 * 6:13: Jem 5:14 * 6:14: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 * 6:17-19: Lep 18:16

ñö, nîpe pen damöm nîme nîp ña. ²⁹ Pen Jon bî nîpe gau, Jon nîp unjam rîb gî dö gîla manö u nîñöm, kale am wip damöm, kabö mîgan au rîgöl gîla.

Jisas nîbi bî iru nöp nan magö ñö ñîñla

(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jisas manö ud arep bî gau, kale gau gau wög gî ajöl göm, ado gî apöm, nîbi bî gau kalîp manö nîhön nîhön hag ñöm, nan nîhön nîhön gîla gau, magöñhalö Jisas nîp hag ñîla. * ³¹ Pen nîbi bî iru yabîl nöp amîl apîl geila u me, Jisas bî nîpe gau aip nan ñîñöl rö lagö, nîpe kalîp haga, “Hon, nîbi bî mîdagpal an au amun, yîharîñ mîdaiun, kale magö ap ake lî nabim,” a ga. ³² Anîg hagöm, bî nîpe gau aip ñîg magîb udöm, ram mîñöñ nîbi bî mîdagmîdal au arla. ³³ Pen kale ñîg magîb ud arlö nîñöl gî, nîbi bî iru nöp, Jisas bî nîpe gau aip gau araböl a göm, daun gau nîbö gau nîbö dip gî dö gî aramöm, ñîg got adö adan mîlö u nöd amöm, Jisas bî nîpe gau aip arnîg geila gau, nöd am mîdeila. ³⁴ Jisas bî nîpe gau aip ñîg got au amjak pîdön göm, ñîg magîb arö göm, nîbi bî iru mîdeila gau kalîp nîñöm gasî nîpe ke gasî nîñöm nîña, kale kaj sipsip bî abad mîdep ap mîdagöp rö u mîdeila. Anîbu nîñö, mög gö, nîpe îl göm kalîp manö rîmnap rapîñ hag ñî mîdeia. * ³⁵ Sîdö hadö wad ara nîñöm bî nîpe gau apöm nîp hagla, “Sîdö hadö wad aröp. Aui ram mîñöñ nöp an aui. * ³⁶ Anîb u, nîbi bî gai i hag yuö, kale am ram rîñîg aglö ram mîñöñ yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rîmnap rau ñîñlan,” a gîla.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalîp nan magö rîmnap ñîmim,” a ga. Hageia hagla, “Anîg hagpan u, bî rakîñ unbö raleb jîñ wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalîp ñun aka?” gîla. ³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gî rö mîdöp? Am nîñim!” a ga. Hageia, am nîñöm hagla, “Hon bred magö unbö mamîd u, kabsal mîhöp halö mîdöp,” a gîla. ³⁹ Anîg hageila, Jisas haga, “Nîbi bî gai i hagpe, asîk balu ke ke löm, nan uñan adö gai i asîk mîdlö aran,” a ga. ⁴⁰ Hagö, nîbi bî gau kalîp haglö, rîmnap ñîñ juöl mîhau ado gî da sîduñ lan (50) rö magum balu löm, rîmnap ugan nîbi bî ñîñ juöl unbö mamîd u (100) rö balu lîla. ⁴¹ Pen Jisas nîpe bred magö unbö mamîd u abe, kabsal mîhau abe udöm, kumi kabö adö lan au nîñöm, God nîp, aij a göm, bred u ud jö göm, bî nîpe gau kalîp ñö, kale pen nîbi bî gau kalîp nîme lî ñîla. Kabsal mîhau u, u rö nöp bî nîpe gau ñö, nîbi bî gau kalîp nîme lî ñîla. ⁴² Ñeila, ñîñlö ñîñlö, kalîp mudun ga. ⁴³ Nan adîñ adîñ arö gîla gau, Jisas bî nîpe gau wadî udöm yaglö yaglö, wadî unbö mîgan lan ajman raua. ⁴⁴ Nan ñîñla ñîñ anîbu, bî gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas ñîg uñ adö u abö gî ara

⁴⁵ Pen magö anîbu nöp Jisas bî nîpe gau kalîp hagö, ñîg magîb udöm Bedsaida daun nö lödan arlö nîñöl gî, Jisas au mîdöm nîbi bî gau kalîp hag yuö arla. ⁴⁶ Hag yuöm, dum nö îlö ap gîlan gî amöm, God nîp sabe gî mîdeia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Sîböñ gîñîg ga magö u, Jisas nöp mîdöm nîña, bî nîpe gau kale ñîg magîb udöm, ñîg an au dan arlö nîñöl gî, hadal u areila lau adö auö, uñham ñîg uñ adö lan pîrîk göl gî areila. Ram jîñ parîka magö u, Jisas ñîg uñ adö lan au amöm, kalîp abhak löm, arnîg gö nîñöl gî, ⁴⁹⁻⁵⁰ nîp ñîg uñ adö lan au areila u nîñöm, u wip ana ap a göm, anîñîñ gö pîñîñ göm aiö gauñ gîla. Adîñ Jisas kalîp haga, “Pîñîñ gagmim! Yad nöp auabin! Gasî iru nîñagmim!” a ga. * ⁵¹ Hagöm, ñîg magîb mîgan arö, hadal udeia u ur ga. Anîg gö, Jisas nîpe aigöl göm anîg göp, a göm, gasî iru yabîl nîñla. * ⁵² Nîpe bred udöm nîbi bî iru nöp nîme lî ña u nîñla u pen ñîñ anîbu Jisas nîp nîñ ud aij gagla. ⁵³ Pen ñîg an u am am ram mîñöñ Genesared amjaköm, ñîg magîb u nagî adîk lîla. ⁵⁴ Ñîg magîb au arîk arlö nîñöl gî, nîbi bî anîb gau Jisas auöp, a gîlö nîñöm, ⁵⁵ yîñîd ram mîñöñ gau gau kîd kîd amöm, nîbi bî nan ga gau kalîp dam Jisas am mîdeia au areila. ⁵⁶ Ñîñ anîb gau, Jisas ram rîñîg aglö gau aka daun gau aka ram mîñöñ yîharîñ gau amjakö, nîbi bî nan ga gau kalîp dap maker an au löm, Jisas nîp neb neb göm hagla, “Ne mîdö, nîbi bî nan göp gau,

* 6:30: Luk 10:17 * 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36 * 6:35: Mak 8:1-9 * 6:46: Luk 5:16 * 6:49-50: Luk 24:37

* 6:51: Mak 4:39

watij adiŋ nöp u ud niŋlö, kalip kamŋ laŋ,” a gila. Jisas yau a ga niŋöm niŋi bi niŋp ud niŋla gau kalip magöŋhalö kamŋ la.

7

Nan hibur midmagö aŋ daŋ niŋbö höŋ aunab u nöp me pri middeinab

¹ Bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb rimnap, Jerusalem niŋbö apöm, Jisas mideia au niŋ midöm niŋla, ² Jisas bi niŋpe rimnap, niŋpis niŋi bi asi masi gi aij göm, nan niŋmidal rö, gagla. * ³ Perisi bi gau abe, Juda niŋi bi gau magöŋhalö abe, niŋpis niŋi bi hagmidal rö niŋöm, niŋmagö niŋg li yuöm nöp, nan niŋbal. ⁴ Maker aŋ au am midöm, ram ado gi apöm, u rö nöp niŋg li yuöm nöp, nan niŋbal. Pen kap, rin cög, kapa nan gau u rö nöp niŋg li yuöm nöp, nan niŋbal. Nan anibu rö magöŋhalö ktiñ aij gipal. *

⁵ Anib u, Jisas bi niŋpe gau nan yiŋharŋ niŋla u niŋöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe Jisas niŋp hagla, “Bi ne gau niŋhön giŋig, apis bac bi hagla rö, niŋmagö kale u niŋg li yuöm wasö, yiŋharŋ nöp nan niŋaböl?” ö gila. ⁶ Hageila, Jisas haga, “Kale manö piral hagpim u, Aisaia manö niŋjö yabiŋ hagöm, God Manö u kal i ktiñ riköm haga, ‘Niŋi bi gai i, God hib hagno adö arab a gipal u

pen yiŋharŋ manö nöp hagla; yip midmagö lagpal. *

⁷ God lo manö u hag ñabun, a gipal u

pen niŋi bi manö kale ke hagpal manö u nöp hag ñaböl.

Anib u, yip sabe göm hib yad haglö adö aragab.

Yiŋharŋ manö nöp hagaböl,’ a ga.

⁸ Anib u rö, kale God manö hag la u arö giŋimim, niŋi bi manö kale ke hagpal u udmim, nap nahai bi hagmidal adö u hain giŋimim gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalip kauyaŋ hagöm haga, “Kale gasi kid hiŋk niŋmim, God manö hag la u ud ke gau yumim, gasi magö kalpe ke u nöp niŋ udmim hain gabim. ¹⁰ Mosi God Manö adiŋ ap kal i ktiñ riköm haga, ‘Name nap hagmil rö niŋ udmim, kalip ud aij giŋimim; pen niŋ pai rimnap niŋme nap kalip manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak liŋbe umöl,’ a ga. *

¹¹ Pen kale manö adö anibu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö giŋnabin, a giŋnab u, kalip hagnab, ‘Ami bapi, yad nan aij rimnap kalpe miŋhöŋ niŋnep pen mani kalpe miŋhöŋ ñeb mani u, uri yad God niŋp niŋnabin, a giŋpin u me, mani kalpe miŋhöŋ ñeb ap midagöp,’ a giŋnab. ¹² Anig gilo, kale niŋmim hagnabim, ‘Kale anig gipal u, manö midagöp,’ a giŋnabim. Anig hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij rimnap niŋme nap kalip ñagnaböl. ¹³ Anib u, gasi magö kalpe ke u nöp niŋmim, hain giŋimim, bi hain niŋbö rimnap halö hag niŋbe, kale pen u rö nöp bi hain niŋbö rimnap hag niŋlö, hag niŋ dam dapil gilo niŋöl gi, God Manö nan yiŋharŋ rö ud ke gau yubal. Pen niŋme nap manö hagajŋ u nöp wasö; kale nan iru nöp anig unbö rö nöp gabim,” a ga.

¹⁴ Jisas anig hagöm, niŋi bi iru nöp mideila gau kalip hagö, niŋpe mideia it au aueila haga, “Manö hagnig gabin i kale magöŋhalö niŋmim, manö it rik niŋ aij giŋimim. ¹⁵ Kale nan niŋbe aŋ yaŋ arnab u pri midageinab; nan hibur midmagö aŋ kale daŋ niŋbö höŋ aunab u nöp gö, kale gac halö mideinabim. * ¹⁶ Kale niŋi bi gasi rimid midainim gau, rimid li niŋ aij giŋimim,” a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, niŋi bi gau kalip arö göm, ram raul miŋgan arö, bi niŋpe gau niŋp hag niŋla, “Manö hod rikmön hagpan anibu, it u niŋhön?” ö gila. ¹⁸ Hageila, haga, “Niŋi bi gau kale niŋagpal rö, kale u rö nöp niŋagpim ar? Nan asi masi gipal gau, haŋwatö niŋlö, hibur aŋ yaŋ arö, God niŋjö pri midageinab. ¹⁹ Pen niŋhön: nan niŋbal anib gau, midmagö aŋ yaŋ aragnab; hibur aŋ yaŋ nöp arö, hib halö kil yunaböl,” a ga. Jisas manö haga anibu, nan gau magöŋhalö niŋeb nöp, asi masi gep rimnap midagöp, a ga.

²⁰ Pen Jisas anig hagöm haga, “Gasi naiŋ aŋ kale yaŋ niŋbö aunab u me, niŋi bi gac halö midnaböl. ²¹ Niŋi bi gau aŋ kalip yaŋ gasi naiŋ auö niŋöl gi, kale gi naiŋ göm, nan si

* 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mad 23:25 * 7:6: Ais 29:13 * 7:10: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 7:15: Ap 10:14-15

udöm, wip alöm, n̄ibi si b̄i si göm, ²² nan gau hon rö laŋ, a göm, n̄ibi b̄i r̄imnap gasi naj n̄iŋöm, manö piral hagöm, manö naj hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, n̄ibi b̄i hag juöm, hib kale ke dap ranöm, haŋowaŋö göm, naj gep gasi añt̄ n̄iŋöm ḡipal. ²³ Nan naj ḡipal an̄ib gau gasi ke gau n̄ibö auagöp, gasi naj aŋ kale yaŋ n̄ibö aunab u me, n̄ibi b̄i gac halö m̄dnaböl.

N̄ibi ap, Jisas n̄ipe gö, pai yad kam̄iŋ l̄inab, a göm, n̄iŋ uda
(Mad 15:21-28)

²⁴ Jisas ram m̄inöŋ an̄ibu arö göm, am ram m̄inöŋ daun kub Daia söl an̄ib au ara. Amöm, n̄ibi b̄i gau ȳip m̄iŋi n̄iŋagöl, a göm, ram raul m̄igan ap amöm pi göl m̄ideia u pen pi göl m̄dain̄im rö laga. ²⁵ N̄ibi ap, pai n̄ipe n̄ip k̄ijaki abaŋ ala u me, Jisas auöp, a ḡilö, n̄ipe amöm Jisas m̄ideia au ma it̄ n̄ip au kugom ȳimöm, ²⁶ Jisas n̄ip neb neb göl ḡi haga, “Pai yad k̄ijaki abaŋ alöp u, hag höŋ yu araŋ,” a ga. N̄ibi an̄ibu n̄ipe Juda n̄ibi wasö. N̄ipe yag daula ram m̄inöŋ Pönisia, b̄i ram m̄inöŋ Siria n̄ibö abad m̄dm̄idal u. ²⁷ Pen an̄ig hageia, Jisas n̄ip haga, “Nöd ñi pai nan ñiŋlö, mudun ḡinab, aij. Nan magö ñi pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga. ²⁸ Hageia, n̄ibi u pen haga, “B̄i Kub! U aij hagpan u pen ñi pai gau nan ñiŋlö, naböŋ naböŋ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñiŋnaböl,” a ga. ²⁹ Hageia, Jisas manö an̄ibu n̄iŋöm haga, “Ne an̄ig hagpan u, pai ne k̄ijaki yuö hiiköm m̄idaj̄ip u hadö höŋ aröp; ne aru,” a ga. ³⁰ Jisas an̄ig hagö, n̄ibi an̄ibu ado ḡi amöm n̄iŋa, k̄ijaki ar̄ik höŋ arö, pai n̄ipe köp adö au agam̄ij han m̄ideia.

R̄im̄id m̄igan p̄it̄ ga b̄i ap Jisas gö, r̄im̄id waka

³¹ Jisas ram m̄inöŋ daun kub Daia söl an̄ib au arö göm, am ram m̄inöŋ daun kub Saidon söl an̄ib au paköm, ram m̄inöŋ Dekapolis aŋ gau amöm, Ñ̄ig Warjö Galili ara. ³² Amjakö n̄iŋöl ḡi, n̄ibi b̄i gau b̄i r̄im̄id p̄it̄ ga manö hag aij gagm̄idöp b̄i ap dapöm, Jisas n̄ip neb neb göm hagla, “B̄i i n̄ip ud n̄iŋö, kam̄iŋ laŋ,” a ḡila. ³³ Hageila, Jisas b̄i an̄ibu n̄ip ut̄ ḡi ke ke au amöm, ñ̄imagö m̄ilö n̄ipe u r̄im̄id m̄igan n̄ip u yuöm, ñ̄imagö k̄iŋu alöm, aŋab n̄ip u ud n̄iŋöm, ³⁴ kumi kabö laŋ n̄iŋöm, ake löŋ göm, “Epada!” a ga. Manö yöŋ hagöm, “Epada,” a ga u, manö it̄ u “Hiik,” a ga. ³⁵ An̄ig hagö n̄iŋöl ḡi, b̄i an̄ibu r̄im̄id m̄igan u p̄iral hiiköm, maj m̄igan p̄ita gö n̄iŋöl ḡi, manö kabö göl haga. ³⁶ Jisas pen n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga, “Manö an̄ibu n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag ñ̄agmim,” a ga. Manö an̄ibu manö klö göm haga u pen kale am klö göm n̄ibi b̄i iru nöŋ hag ñ̄ila. * ³⁷ Manö an̄ibu hag ñ̄eila n̄ibi b̄i n̄iŋöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magöŋhalö gaj̄ip aij yab̄it̄ göp. N̄ipe n̄ibi b̄i r̄im̄id p̄it̄ göp gau gö, p̄iral hiiköm, n̄ibi b̄i aŋab m̄iŋör göp gau gö manö hag aij ḡipal,” a ḡila. *

8

Jisas n̄ibi b̄i iru yab̄it̄ nöŋ nan magö ñö ñ̄iŋla
(Mad 15:32-39)

¹ Ñ̄in aŋ an̄ib au nöŋ, n̄ibi b̄i iru nöŋ ap m̄idlö, nan magö m̄idagö, Jisas b̄i n̄ipe gau wiñ alö aueila haga, ² “Yad n̄ibi b̄i gai i kal̄ip mög n̄iŋabin. Ñ̄in m̄ihau n̄igaŋ yad aip m̄idöm, ȳihar̄iŋ m̄idpal. * ³ Kal̄ip k̄iyö nöŋ hag yunö, r̄imnap m̄ilö gau n̄ibö aubal rö, adan aŋ gau amöm, amgö m̄imainö udö, lug paknaböl,” a ga. ⁴ Hageia, b̄i n̄ipe gau hagla, “Ram m̄inöŋ nöŋ aŋ an̄ib gai i, nan magö gai n̄ibö udun ñ̄un?” ö ḡila. ⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl ḡi rö m̄idöp?” ö ga. Hageia hagla, “Unbö mudun j̄iŋ u,” a ḡila. ⁶ An̄ig haglö, Jisas n̄ibi b̄i gau kal̄ip hagö, as̄iklö n̄iŋöl ḡi, bred magö unbö mudun j̄iŋ an̄ibu udöm, God n̄ip aij, a göm, ud jö göm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip ñö, kale pen udöl ḡi, n̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄ime li ñ̄ila. ⁷ Kabsaŋ pro bad ap ud m̄ideila u, u rö nöŋ udöm, God n̄ip aij a göm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip ñö, n̄ime li ñ̄ila. ⁸ Ñ̄ilö, ñ̄iŋlö ñ̄iŋlö kal̄ip mudun gö, naböŋ naböŋ pali pali ḡila gau, Jisas b̄i n̄ipe gau wad̄i unbö mudun j̄iŋ u yaglö ajmaŋ raua.

* 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5 * 8:2: Mak 6:34-44

⁹ Bî nan ñîŋla anîb gau, po dausan rö. Jisas pen, nîbi bî anîb gau kalîp hag yuöm, ¹⁰ bî nîpe gau aip ñîg magîb udöm, ram mîñöŋ Dalmanuda arla.

*Perisi bî rîmnap, “Nan gagep rö ap gö nîŋun,” a gîla
(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)*

¹¹ Bî Perisi rîmnap Jisas nîp neb neb gîno, nîhön rö hagnîm, a göm, apöm nîp aip manö hag amîl apîl göm hagla, “Nan gagep rö ap kumi kabö adö laŋ au gö, nîŋun,” a gîla. ¹² Anîg haglö, Jisas ake löl göm haga, “Nîbi bî mîñi mîdpal ñîñ i, nîhön gîñg hagpal, ‘Nan gagep rö ap gö nîŋun,’ a gîpal? Yad kalöp nîŋö yabîl hagabin, kalöp nan gagep rö ap gîñö, nîŋagnabim,” a ga. *

¹³ Anîg hagöm, kalîp arö göm, bî nîpe gau aip ñîg magîb udöm, ñîg waŋö böŋ lödaŋ arla.

*Jisas, Perisi manö kalîp u udagöl, a göm, manö hod rîköm haga
(Mad 16:5-12)*

¹⁴ Pen bî nîpe gau hauŋ göm, bred iru wasö, magö añî ap nöŋ ud ñîg magîb löm, ud arla. ¹⁵ Anŋ gau amöl gî, Jisas kalîp haga, “Perisi yîs kale u abe, Herod yîs nîpe u abe, nîŋ aij gîmim,” a ga. *

¹⁶ Anîg hagö, bî nîpe gau kale ke hag nîŋ hag nîŋ göm hagla, “Bred magö rîmnap halö dauagpun rö hagab,” a gîla. ¹⁷ Jisas pen kale hagla anîbu ke nîŋöm haga, “Nîhön gîñg bred magö dauagpun, a gîmim, hagabim? Kale manö nîŋmim, it u nîŋagpim ar? * ¹⁸ Amgö la u nîŋagpim? Rîmîd la u nîŋagpim? Aka nîŋmim hauŋ gîpim? ¹⁹ Bî paip dausan mîdeila ñîñ u, bred magö unbö mamîd u ud jö gî ñîñö, ñîŋöm naböŋ naböŋ arö gîla gau, wadî aigöl gî rö yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadî unbö mîgan laŋ yagno,” a gîla. * ²⁰ Anîg hageila haga, “Pen bî po dausan mîdeila ñîñ u, bred magö unbö mudun jîŋ u ud jö gî ñîñö, ñîŋöm naböŋ naböŋ arö gîla gau, wadî aigöl gî rö yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadî unbö mudun jîŋ u yagno,” a gîla. ²¹ Hageila haga, “Pen kale nîŋmim, nîŋ aij gîpim ar?” a ga.

Amgö we ga bî ap Jisas gö, amgö ñîl nîŋa

²² Pen kale Bedsaida daun amjaklö nîŋöl gî, nîbi bî rîmnap bî amgö we ga ap dapöm, Jisas nîp neb neb göm hagla, “Nîp ud nöŋ,” a gîla. ²³ Hageila, Jisas bî amgö we anîbu nîp ñîmagö kîd u udöm, uŋ gî ram rîŋg aglö goŋ au amöm, amgö nîp u kîñu alöm, nîp ud nîŋöm, haga, “Amgö ne nan rîmnap nîŋabön aka?” ga. ²⁴ Hageia haga, “Yau. Nîbi bî gau nîŋabin u, pen mab ur rö gau gî ajaböl,” a ga.

²⁵ Hagö, Jisas kauyaŋ amgö magö nîpe ud nîŋö, adîŋ nan gau magöŋhalö nîŋ aij yabîl ga. ²⁶ Pen Jisas bî anîbu nîp haga, “Kauyaŋ ado gî ram rîŋg aglö nîbi bî mîdpal lödaŋ aragmön; ram ne yîdun göl aru,” a ga.

*Pida Jisas nîp haga, “Ne nöŋ me Mesaia u,” a ga
(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Jisas bî nîpe gau aip ram rîŋg aglö daun kub Sisaria Pilipai söŋ au arla. Adan anŋ au amöl gî kalîp haga, “Nîbi bî gau, yîp an a göm nîŋbal?” ö ga. ²⁸ Hageia hagla, “Nîbi bî rîmnap nöŋ Jon bî ñîg pak ñeb u, a gîpal; rîmnap Ilaija, a gîpal; rîmnap bî God manö hagep ap, a gîpal,” a gîla. * ²⁹ Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale ke pen yîp an, a gîmim, nîŋbim?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne nöŋ me Mesaia u,” a ga. * ³⁰ Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî gau kalîp manö anîbu hagagmim,” a ga.

*Jisas haga, “Yad umem kauyaŋ uraknabin,” a ga
(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Jisas pen bî nîpe gau kalîp manö hag ñöl gî haga, “Bî Ñî nîpe ilön kub yabîl udnab. Bî kub manö ud asîkep gau abe, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag

* 8:12: Mad 12:39; Luk 11:29 * 8:15: Luk 12:1 * 8:17: Mak 6:52 * 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28: Mak 6:15

* 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9

ñeb gau abe, n̄p n̄ɲlō, mulu lugō, al pak l̄lō, n̄pe umōm, ñ̄n m̄hau n̄gaɲ u kauyaɲ uraknab,” a ga. ³² Jisas manō an̄bu waiō hagō, Pida n̄ɲō, aij gagō, Jisas n̄p dam goɫ au amōm, n̄p hag göl ḡi haga, “Manō an̄bu rō hagagmōn,” a ga. ³³ Pen Jisas ado göm, b̄i n̄pe gau kal̄p n̄ɲōm, Pida n̄p haga, “Seden! Ke gau aru! God gas̄ ñ̄b rō hagagabōn; n̄bi b̄i gau gas̄ n̄ɲbal rō n̄p n̄ɲmōn hagabōn,” a ga.

³⁴ An̄g hagōm, b̄i n̄pe gau abe, n̄bi b̄i iru n̄p m̄deila gau abe, w̄ñ alō, it au aueila haga, “N̄bi b̄i an an ȳp p̄g m̄dn̄g göl gau, nan n̄hōn m̄nōɲ nabōɲ adō it i gas̄ kub n̄ɲbal u arō göm, hañ romaɲ kale ke gas̄ kub n̄ɲbal u arō göm, mab kros ud kag göm ȳp hain göl. * ³⁵ N̄bi b̄i, Jisas n̄p n̄ɲ ud m̄dno, aij gagnaɲ a göm n̄ɲnabōl gau, bōɲ n̄p ap lug paknabōl. Pen n̄bi b̄i, Jisas n̄p udun, manō aij n̄pe n̄ɲ ud m̄dno, han̄p ḡi naj ḡinabōl u, manō m̄dagōp a göm ḡlō arnab gau, God gö p̄r n̄p p̄r n̄p m̄deinabōl.

³⁶ “Pen n̄bi b̄i, nan aij m̄nōɲ nabōɲ adō it i iru n̄p udun a göm ḡlō arō, ram m̄nōɲ it i m̄dōp nan gau magōɲhalō udnabōl u pen p̄r m̄dep u udagnabōl. ³⁷ Nan aij gau magōɲhalō dam s̄kim göm, p̄r m̄dep u rauōl rō lagōp.

³⁸ “An̄b u, n̄bi b̄i an, n̄bi b̄i nan si nan naj ḡipal aɲ au m̄dōl ḡi, nable ḡin̄m rō lö, ‘Jisas n̄p n̄ɲagpun,’ a ḡinabōl gau, hainō B̄i Ñ̄i n̄pe Nap mailō aij unbō ke udōm, ejol uɫ gau halō aunab ñ̄n u, n̄pe kal̄p u rō n̄p nable gö, ‘N̄bi b̄i gau kal̄p n̄ɲagpin,’ a ḡinab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas an̄g hagōm, manō ap haga, “Yad kalōp manō n̄ɲō hagabin, kale n̄bi b̄i m̄dpim gai i r̄mnap kam̄ɲ m̄dpe n̄ɲōl ḡi, God n̄bi b̄i udōm abad m̄deinab ñ̄n u, k̄tō kub halō auō n̄ɲnabim,” a ga. *

Jisas hañ romaɲ n̄pe u ke yab̄i la
(*Mad 17:1-12; Luk 9:28-36*)

² Pen hainō ñ̄n unbō kagot j̄ɲ u m̄dōm, Jisas n̄pe Pida Jems Jon kal̄p yam uɫ ḡi, ram m̄nōɲ n̄bi b̄i m̄dageila dum ilō laɲ ap ḡilaɲ ḡi arla. Amōm, Jisas n̄p n̄ɲlō n̄ɲōl ḡi, hañ romaɲ n̄pe u ke yab̄i la. * ³ Waɫɲ n̄pe u rud aij ke yab̄i lōm, m̄mailō yab̄i la. Pen n̄bi b̄i m̄nōɲ nabōɲ adō it i ap waɫɲ r̄mnap ñ̄g lōm uɫ maɫ̄i ḡlō, rud an̄bu rō l̄n̄m rō lagōp. ⁴ Pen magō an̄bu n̄ɲla, Ilaija aip Mos̄s aip apil Jisas aip manō hagailō. ⁵ Kale n̄ɲōm, Pida Jisas n̄p haga, “Manō hag ñeb b̄i, hon aij yab̄i ap au m̄dpun! An̄b u, hon ram bada bad m̄hau n̄gaɲ gun; n̄p ap, Mos̄s n̄p ap, Ilaija n̄p ap,” a ga. ⁶ Kale p̄ñ̄ɲ geila rō me, Pida gas̄ n̄ɲ aij göm wasō, haɫōwaɫō an̄g haga.

⁷ Pen kumi bad ap apōm, kal̄p ud yuō yuō n̄ɲōl ḡi, manō ap kumi aɲ an̄b au haga, “U Ñ̄i m̄dmagō yad yab̄i. Manō hagnaɲ rō n̄ɲim,” a ga. ⁸ An̄g hagō n̄ɲōl ḡi, kale n̄ɲ ḡigabō göm n̄ɲla, b̄i an̄b m̄hau m̄dagailō; Jisas n̄p m̄deia.

⁹ Pen kale dum laɲ arō göm, ap lugōl ḡi, Jisas haga, “Dum i auajun nan gaj̄p n̄ɲbim u, m̄ñ̄i n̄bi b̄i r̄mnap kal̄p hag ñagmim. Hainō B̄i Ñ̄i n̄pe umōm urakain̄m u, waiō hag ñ̄mim,” a ga. ¹⁰ Hagō, b̄i n̄pe gau n̄bi b̄i r̄mnap kal̄p hag ñagla; kale ke n̄p hag n̄ɲ hag n̄ɲ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manō it u n̄hōn?” ö ḡila. ¹¹ An̄g hagōm, Jisas n̄p hag n̄ɲōm hagla, “B̄i lo manō hag ñeb b̄i gau n̄hōn ḡin̄g hagpal, ‘Ilaija n̄d aunab,’ a ḡipal?” ö ḡila. ¹² Hageila, Jisas haga, “N̄ɲō hagpal. God Manō u kal̄i k̄l̄ñ r̄kōm hagla, ‘B̄i Ilaija n̄d apōm nan gau ḡi j̄n̄ geinab,’ a ḡila. Pen God Manō u manō ap kal̄i k̄l̄ñ r̄kōm hagla, ‘N̄bi b̄i gau B̄i Ñ̄i n̄pe n̄p udagōm, n̄p ilōn kub ñ̄nabōl,’ a ḡila manō u, n̄hōn ḡin̄g an̄g hagla, a ḡimim, n̄ɲbim? * ¹³ Pen Ilaija hagla an̄bu, hainō aunab, a ḡimim, gas̄ u n̄ɲagmim. N̄p n̄d yag daulō, kub göm, manō hag ñ̄ n̄ɲōl ḡi, gas̄ kale ke n̄ɲōm n̄p abōnamō ḡi naj yab̄i ḡila. An̄b u, God Manō u kal̄i k̄l̄ñ r̄kōm, n̄p ḡinabōl, a ḡila rō n̄p ḡila,” a ga. *

* 8:34: Mad 10:38-39; Luk 14:27 * 8:38: Mad 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: 2Pi 1:17-18; Ap 3:22 * 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * 9:13: Mad 11:14

*Kijaki ñi pro ap abañ ala u, Jisas hag höñ yua
(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Pen kale ban yañ amöm niñla, bi lo manö hag ñeb bi rímnap, Jisas bi niñpe unbö ajip gau aip pen pen hag midlö niñöl gi, niñbi bi iru nöp apöm, kalip ud yuö yuöm niñöl gi mideila. ¹⁵ Anig gi niñmidlö niñöl gi, Jisas apjakaiö, niñbi bi ap mideila gau, aiö göm, am nip hag wíhai udla.

¹⁶ Jisas bi niñpe gau kalip hag niñöm haga, “Niñhön ginig pen hagö pen hagö gajim?” ö ga. ¹⁷ Anig hagö niñöl gi, bi ap niñbi bi mideila añ anib au haga, “Manö hag ñeb bi. Niñ yad u, kijaki abañ alö, manö gagöp. ¹⁸ Niñ rímnap nip rapin gö, ap lug paköm, kiñu habkob ga go apöm, meg hip yimöm, niñmagö ma hañ romañ iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip hagnö, kijaki u hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga.

¹⁹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale niñbi bi miñi midpim i God nip niñ ud pidöñ gagpim. Niñ mai nip niñ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö pör hagnö niñbim u, aige göl gem manö kñiñ halö hagnö niñnabim? Niñ anibu ud midpin i dauim!” a ga. ²⁰ Hagö, dam Jisas mideia it au daulö, kijaki niñ anibu nip abañ ala u, Jisas nip niñöm, niñ u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kiñu habkob ga go apöm luga. ²¹ Anig gö, Jisas niñ anibu nap nip hag niñöm haga, “Nan anibu niñ mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp niñ pro magö u nöp ga. ²² Kijaki anibu, nip pör al pak lin, a göm, mab inab añ gau abe, niñ añ gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög niñmön, nan anibu hag yuep rö lainim u, hag yu,” a ga. ²³ Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Hag yuep rö lainim u, hag yu,’ a gimön hagabön? Hag niñnabin rö ginab, a gi gasi niñnabön u, hag niñnabön u rö ginab,” a ga. * ²⁴ Hageia, niñ nap u yinid nöp haga, “Nöp niñ udpin; anig ginabön, a gem, gasi u niñbin u pen gasi miñöp niñnam rö löp u, yip gasi aij niñmön niñem yad böñ nöp niñ udnam,” a ga.

²⁵ Pen niñbi bi iru nöp, apil miñhau Jisas aip mideila au, gi dö gi aueila niñöm Jisas kijaki u nip haga, “Ne kijaki, niñbi bi gö rímid hau alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, niñ u nip arö gimön, böñ nöp armön, hainö kauyañ ado gi auagmön!” a ga. ²⁶ Hagö, kijaki anibu gaut göm, niñ u nip gö, ap lug paköm, gi gi gi, gi pidöñ gö, niñbi bi iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a gila. * ²⁷ Anig hagla u pen Jisas niñmagö ur niñpe u udöm, nip ud urak ña. ²⁸ Hainö Jisas ram raul miñgan amöm, bi niñpe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, “Niñhön ginig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niñbun?” ö gila. ²⁹ Hageila, Jisas haga, “Kijaki anibu rö yiharñ hag yuagnaböl; God nip sabe gilö me, höñ arnaböl. Wasö u höñ aragnaböl,” a ga.

*Jisas kauyañ, “Umem uraknabin,” a ga
(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰⁻³¹ Jisas bi niñpe gau ut gi, ram miñnöñ anibu arö göm, ram miñnöñ Galili añ au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag niñ aij ginam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag niñmidöp. Kalip hag niñöm haga, “Bi Niñ niñpe nip mumug göm bi rímnap kalip niñ, nip al pak lilö, umöm, niñ miñöp midöm, niñ miñöp niñgañ u kauyañ uraknab,” a ga. * ³² Niñpe anig hagö niñöl gi, manö it anibu niñhön, a göm, nip hag niñblap u pen piriköm, hag niñagla.*

*Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla
(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³⁻³⁴ Pen adan añ au amöl gi, Jisas bi niñpe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñöm, haga, “Adan añ au apöl gi, manö niñhön hagpe auajip?” ö ga. Hagö, bi niñpe gau manö anibu hag niñöl göm aula u niñöm, nable gö, pen hag ñagla. ³⁵ Hag ñageila, Jisas am asiköm, bi niñpe unbö miñgan lañ gau kalip hagö aueila haga, “Niñbi bi kub midnig

* 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23 * 9:26: Mak 1:26 * 9:30-31: Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * 9:32: Luk 9:45

göl gau, n̄ibi b̄i ȳihar̄iṅ wög ḡi ñ̄ibal rö m̄idöm, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip magöṅhalö wög ḡi ñ̄öl,” a ga. * ³⁶ An̄ig hagöm, ñ̄i pai pro ap dapöm m̄ideila aṅ au löm, wabi göl ḡi, haga, ³⁷ “N̄ibi b̄i ȳip n̄iṅ udöm, ñ̄i pai pro i rö añ̄i ap ud aij ḡinaböl u, ñ̄i u n̄ip nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen ȳip udnaböl u, ȳip nöp wasö, Bapi ȳip hag yuö aunö u n̄ip abe udnaböl,” a ga. *

N̄ibi b̄i koṭmaṭ hon gagnaböl gau, kale n̄ibi b̄i n̄iṅeb hon
(Luk 9:49-50)

³⁸ Pen Jon Jisas n̄ip haga, “Manö hag ñ̄eb b̄i. B̄i ap hib ne hagöm, k̄ijaki aiön pi hag hōṅ yuö n̄iṅun n̄ip hagno, ‘Ne b̄i hon aip j̄im ñ̄öl ajagpun u, an̄ig gagmön,’ a ḡino,” a ga. ³⁹ Hageia, Jisas n̄ip pen haga, “N̄ip n̄ihön ḡin̄ig wasö ḡipe? N̄ibi b̄i ȳip gas̄i n̄iṅöm, hib yad hagöm, nan gagep rö r̄imnap ḡinaböl gau, hainö ado göm ȳip manö naj hagagnaböl. ⁴⁰ N̄ibi b̄i koṭmaṭ hon gagnaböl gau, kale n̄ibi b̄i n̄iṅeb hon. * ⁴¹ Pen n̄iṅim! N̄ibi b̄i an, kalöp Jisas b̄i n̄ipe, a göm, ñ̄ig m̄il ñ̄ilö ñ̄iṅnabim u, God kal̄ip ud aij ḡinab,” a ga. *

Ḡi naj gun rö löp, a ḡimim, n̄iṅ aij ḡimim
(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² “Pen n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, ñ̄i pai ȳip n̄iṅ udpal gau, kal̄ip nan si nan naj adö u ḡi yamlö, kale gas̄i ȳip u hauṭ göm, nan si nan naj ḡinaböl. N̄ibi b̄i an̄ig ḡin̄ig geinaböl u, nöd kabö kub ap uṅam u naḡi ud l̄i r̄ib̄iköm, dam ñ̄ig solwara aṅ au yublap u aij. Pen kam̄iṅ m̄idöm, an̄ig ḡi naj ḡinaböl u, ilön kub yab̄iṭ udnaböl,” a ga.

⁴³ Jisas an̄ig hagöm haga, “Ñ̄imagö ap gö, kale nan si nan naj ḡin̄ig gabim u, ñ̄imagö böṅ an̄ib lau r̄ib ḡi dö ḡi yube, böṅ lau u nöp m̄idain̄im. An̄ig ḡimim, nan si nan naj an̄ibu gagnabim rö, kam̄iṅ arnabim. Pen ñ̄imagö m̄ihöṅgöl m̄idö, ḡi naj ḡimim, ram m̄inöṅ Hel, mab pör nöp inm̄idöp au arnabim. * ⁴⁴ Ram m̄inöṅ an̄ibu, ‘kal̄ip ḡise pör nöp l̄i m̄idöl ḡi, mab in nöp m̄ideinab.’

⁴⁵ “Ma k̄id u, u rö nöp. Ma k̄id ap gö, kale nan si nan naj ḡin̄ig gabim u, ma k̄id böṅ an̄ib lau r̄ib ḡi dö ḡi yube, böṅ lau u nöp m̄idain̄im. An̄ig ḡimim, nan si nan naj an̄ibu gagnabim rö, kam̄iṅ arnabim. Pen ma m̄ihöṅgöl m̄idö, ḡi naj ḡipe, kalöp ram m̄inöṅ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. ⁴⁶ Ram m̄inöṅ an̄ibu, ‘kal̄ip ḡise pör nöp l̄i m̄idöl ḡi, mab in nöp m̄ideinab.’

⁴⁷ Amgö magö u, u rö nöp. Amgö magö ap gö, kale nan si nan naj ḡin̄ig gabim u, amgö magö böṅ an̄ib lau ud gulu ḡi yube, böṅ lau u nöp m̄idain̄im. An̄ig ḡimim, nan si nan naj an̄ibu gagnabim rö, God ram m̄inöṅ n̄ipe au arnabim. Pen amgö magö m̄ihöṅgöl m̄idö, ḡi naj ḡipe, kalöp ram m̄inöṅ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. * ⁴⁸ Ram m̄inöṅ an̄ibu, ‘kal̄ip ḡise pör nöp l̄i m̄idöl ḡi, mab in nöp m̄ideinab.’ *

⁴⁹ “B̄iṭ hañ run laulö in dö aij l̄inab u rö, God n̄ipe n̄ibi b̄i magöṅhalö kal̄ip an̄ig unbö rö nöp ḡinab.

⁵⁰ “Dö sol nan dö kal aij yab̄iṭ u pen dö kal n̄ipe u arö, aige göl ḡimim ḡipe, kauyaṅ dö kal ḡinab? An̄ib u, kale n̄ibi b̄i dö kal rö m̄idmim, n̄ibi b̄i r̄imnap m̄idmagö l̄imim, aip agam̄ij m̄idaimim,” a ga. *

10

“N̄ibi hag yuep aka wasö?” ḡila
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)

* 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:37: Mad 10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:41: Mad 10:42 * 9:43: Mad 5:30 * 9:47: Mad 5:29 * 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34

¹ Jisas Kapaneam arö göm, ram m̄nōḡ Judia aḡ gau amöm, am ñḡg Jodan juöm, böḡ lödaḡ ara. N̄ibi b̄i gau n̄iḡöm, ap magum geila n̄iḡöm n̄ipe pör ḡim̄döp rö kal̄ip manö hag ña.

² B̄i Perisi r̄imnap, Jisas n̄ihön rö hagnab, a göm, apöm, n̄ip hag n̄iḡöm hagla, “B̄i gau n̄ibi udöm, hag yunḡg, hag yunaböl aka ne n̄ihön gas̄i n̄iḡban?” ö ḡila. ³ Hageila, Jisas haga, “Mos̄is God Manö kal̄i kliñ r̄iköm, kalöp manö n̄ihön haga?” ö ga. ⁴ Hageia hagla, “Mos̄is haga, ‘N̄ibi hag yunḡg, ‘Nöp hag yuabin,’ a göm, köp bad ap kal̄i kliñ r̄iköm n̄ip ñöm, hag yun̄im,’ a ga,” a ḡila. * ⁵ Hageila, Jisas haga, “Kalöp manö hag ñö, n̄iḡmim, ȳiḡid udagpim u me, Mos̄is lo manö an̄ibu kal̄i kliñ r̄ika. ⁶ Pen God ram m̄nōḡ hadame dagol ḡi la ñin u, b̄i ḡi löm, n̄ibi ḡi löm, ga. * ⁷ Adö an̄ibu me, b̄i gau n̄ime nap b̄i aip m̄idöm, am n̄ibi udöl ḡi, kal̄ip arö göm, ⁸ kale ber m̄ihau j̄im ñöl hanlö hañ romaḡ añ̄i l̄inab. Hainö ke ke wasö, j̄im ñöl nöḡ m̄ideinabil. * ⁹ God hagö, b̄i n̄ibi udöm hañ romaḡ añ̄i l̄inab an̄ibu, b̄i r̄imnap am kal̄ip hag pak as̄ik ke ke lagöl,” a ga. ¹⁰ An̄ig hagöm, b̄i n̄ipe gau aip kauyaḡ ram raul m̄igan yaḡ amöm, Jisas n̄ip manö adö an̄ibu kauyaḡ hag n̄iḡeila. ¹¹ Jisas haga, “B̄i ap n̄ibi udöm, hag yuöm, am n̄ibi hain n̄ibö udnab u, n̄ipe n̄ibi si udep b̄i. * ¹² N̄ibi u, u rö nöḡ, b̄i udöm, arö göm, am b̄i hain n̄ibö udnab u, n̄ipe b̄i si udep n̄ibi,” a ga.

*Jisas ñ̄i pai pro gau kal̄ip wabi göm, ñ̄imagö kal̄ip nab̄ic adö laḡ la
(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ N̄ibi b̄i r̄imnap, Jisas ñ̄i pai hon gau ud n̄iḡaḡ, a göm, daueila, pen b̄i n̄ipe gau kal̄ip hag geila. ¹⁴ An̄ig hageila, Jisas n̄iḡö, mulu lugö, haga, “Ñ̄i pai pro gau arö ḡipe, yad aulaḡ. God ram m̄nōḡ u ñ̄i pai pro an̄ib gau rö m̄idpal. ¹⁵ Yad kalöp n̄iḡö yab̄iḡ hagabin, n̄ibi b̄i gau, ñ̄i pai pro gau God ram m̄nōḡ adö laḡ manö u n̄iḡ udpal rö n̄iḡ udagnaböl u, God ram m̄nōḡ n̄ipe au aragnaböl,” a ga. * ¹⁶ An̄ig hagöm, ñ̄i pai pro gau kal̄ip ud wabi göm, ñ̄imagö n̄ipe nab̄ic kal̄ip adö laḡ löm haga, “God kalöp abad m̄idain̄im,” a ga.

B̄i nan iru m̄ideia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jisas arö n̄iḡöl ḡi, b̄i ap ḡi dö ḡi apöm, Jisas m̄ideia iḡ au kugom ȳimöm, haga, “Manö hag ñeb b̄i aij yab̄iḡ! Yad n̄ihön gem pör m̄idep u udnabin?” ö ga. ¹⁸ Hageia, Jisas haga, “Ȳip n̄ihön ḡin̄ig, ‘B̄i aij yab̄iḡ,’ a ḡipan? N̄ibi b̄i ap aij m̄idagpal; God añ̄i me aij m̄idöp. ¹⁹ Pen ne God lo manö u n̄iḡban: ‘Wip alagmim; n̄ibi si b̄i si gagmim; nan si udagmim; manö kub hagmim piral hagagmim; manö piral hagmim n̄ibi b̄i r̄imnap nan kale gau p̄iḡ ḡi udagmim; name nap hagmil adö u rö nöḡ n̄iḡmim, hain ḡimim,’ ” a ga. *

²⁰ Jisas an̄ig hagö, b̄i an̄ibu Jisas n̄ip haga, “Manö hag ñeb b̄i. Yad ñ̄i pro nöḡ m̄idem, lo manö an̄ib gau magöḡhalö n̄iḡöl ḡi m̄idpin,” a ga. ²¹ Hagö, Jisas n̄ip n̄iḡöm, m̄idmagö löm, haga, “Ne nan añ̄i ap nöḡ gagpan. Ne ammön, nan ne n̄ihön n̄ihön m̄idöp gau s̄ikim ḡi, mani udmön, n̄ibi b̄i nan m̄idagöp gau kal̄ip ñ̄imön. An̄ig ḡimön me, nan aij ne u m̄ideinab God ram m̄nōḡ kumi kabö adö laḡ au. Hagpin rö ḡimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga. ²² An̄ig hagö, b̄i an̄ibu nan n̄ipe iru m̄ideia rö, mög gö, gas̄i m̄ilö yab̄iḡ löl ḡi ara. ²³ Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip n̄iḡ ḡigabö göm haga, “N̄ibi b̄i nan iru m̄ideinab gau uḡham yab̄iḡ God n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idlö, kal̄ip udöm ram n̄ipe au abad m̄ideinab,” a ga. ²⁴ An̄ig hagö, b̄i n̄ipe gau manö an̄ibu n̄iḡöm, gas̄i iru nöḡ n̄iḡlö n̄iḡöl göm, Jisas kal̄ip kauyaḡ haga, “Ñ̄i pai yad gai i, manö hagabin i n̄iḡim. God ram m̄nōḡ u uḡham arep rö m̄idöp! ²⁵ Kaj kamel gau kal̄i mauöl naḡi yubal m̄igan u arn̄ig, uḡham arnaböl u pen n̄ibi b̄i uḡpö k̄iḡno mani nan gau iru m̄idöp gau, God ram m̄nōḡ n̄ipe au uḡham yab̄iḡ arnaböl,” a ga.

* 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32 * 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20

²⁶ Jisas anig hagö, bi nipe gau aiö yabit göm, pen hag nıjöl hag nıjöl göm hagla, “Anıbu u, an rö pör mıdep u udnab?” ö gıla. ²⁷ Hageila, Jisas kalıp nıjöl gı haga, “Nıbi bi gau ke göl rö lagöp; God nöp me nıhön nıhön gınıg, gınım rö nöp mıdöp,” a ga. ²⁸ Pen Pida Jisas nıp haga, “Nöñ! Hon ne aip ajöl gı, nan hon gau magöñhalö arö gıpun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp nıjö yabit hagabin, nıbi bi yıp gası nıjöm, manö aij yad wög u gınıg, ram mınöñ kale arö göm aka, nıñın nımam kale gau arö göm aka, nıme nap kale gau arö göm aka, nıñ pai kale gau arö göm aka, wög adıñ kale gau arö göm, wög yıp geinaböl u, ³⁰ God kalıp ud aij gınab. Kalıp abad mıdö, mınöñ naböñ adö it i mıdeinaböl nın u, ram, nıñın nımam, nıme nap, nıñ pai, wög adıñ kale iru yabit mıdeinab. Pen nın rımnab nıbi bi rımnab gau, kalıp nıbi bi yad pıg mıdpal u nıjöm, kalıp gı naj gınaböl. Hainö pen God kalıp dam ram mınöñ nıpe au ud arö, nıpe aip pör nöp mıdeinaböl. ³¹ Pen nıbi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabit gau mıdeinaböl. Pen nıbi bi uri jöl adö yabit gau mıdpal gau, hainö iru nöp nöd am mıdeinaböl,” a ga. *

*Jisas kauyan, “Umem uraknabin,” a ga
(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Pen kale Jerusalem amöl gı, Jisas nöd ga; bi nıpe gau hain göm, gası mlö mlö nıjöl gı areila nıjöm nıbi bi hain aueila gau nıjöm pıñıñ gıla. Jisas pen bi nıpe unbö mıgan lañ gau kalıp nöp ut gı, goñ au amöm, nan nıhön nıp gınıg ga u kalıp hag ña. *

³³ Jisas haga, “Hon Jerusalem arno nıjöl gı, bi ap Bı Nı nıpe nıp kain gı dam, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe nımagö kalıp ñö, nıp manö kub hagöm, ‘Bı anıbi nıp al pak lep,’ a göm, ud bi Juda wasö gau kalıp nıñaböl.

³⁴ Nıñlö, nıp hag juöm, kıñu alöm, nagı ud paköm, dam böñ nöp al pak lıñö umnab. Pen nın mıhöp mıdöm, nın mıhau nıgan u kauyan uraknab,” a ga.

*Jems aip Jon aip bi kub mıdaiul, a gı gası u nıñlö
(Mad 20:20-28)*

³⁵ Sebedi nı nıpe mıhau, Jems aip Jon aip apil Jisas nıp haglö, “Manö hag ñeb bi, hol mıhön nöp manö ap hag nıñlo, ne yau a gımön gınabön u aij,” a gıñlö. ³⁶ Anıg hagailö, Jisas kalıp haga, “Kale yıp hag nıñnıg gabil anıbu, yad kalöp nıhön gınam?” ö ga. ³⁷ Hageia haglö, “Hainö ne mailö aij ke halö mıdmön, ram mınöñ magöñhalö kın rö abad mıdeinabön nın u, halıp mıhön, bi ap ud nımagö yıjıg böñ lau adö lımön, bi ap ud nımagö sıdagö böñ lau adö lö, asık mıdaiul,” a gıñlö. ³⁸ Anıg haglö, Jisas haga, “Kale mıhön nıñ aij gımil hagagabil. Nıñg ası yad nıñnabin u kale mıhön u rö nöp nıñnabil? Yad nıñg paknabin u, kale mıhön u rö nöp paknabil?” ö ga. * ³⁹ Hageia, “Yau, anıg gınabul,” a gıñlö. Hagailö, Jisas haga, “Nıjö hagabil. Nıñg yad nıñnabin u, kale mıhön u rö nöp nıñnabil; nıñg paknabin u, kale mıhön u rö nöp paknabil u pen * ⁴⁰ nımagö yıjıg yad böñ lau an mıdeinab, nımagö sıdagö yad böñ lau an mıdeinab u yad hagagnabin; u bapı nan nıpe; nıpe ke nıñöb rö gınab,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas bi nıpe unbö sıduñ lañ manö anıbu nıñlö, kalıp mulu lugö, Jems Jon bi mıhau kalıp hag gıla. ⁴² Anıg gıñlö, Jisas kalıp magöñhalö hagö aueila haga, “Kale nıñbım, Juda nıbi bi wasö gau, kın kale ktö göm abad mıdpal; bi kub kale manö nıhön nıhön hagnaböl u nıjöm ana udöm hain gınaböl me. * ⁴³ Pen kale gıpal rö gagmım. Bı an bi kub mıdainım u, bi pro rö mıdöm, nıbi bi rımnab kalıp wög gı ñeb bi rö mıdainım. * ⁴⁴ Bı an bi kub yabit mıdainım u, bi pro ramö gau rö mıdöm, nıbi bi rımnab kalıp magöñhalö nagı wög gep bi ap rö mıdainım. ⁴⁵ Bı Nı nıpe u, nıbi bi gau kale wög yıp gılañ, a göm, auaga; wög kalıp gı nıñ damem, hainö nan si nan naj gıpal adö u hajı gı umnö, nıbi bi iru nöp kamıñ aröl, a göm, aua,” a ga.

* 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30 * 10:32: Mak 8:31; 9:31 * 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50 * 10:39: Ap 12:2; Rep 1:9 * 10:42: Luk 22:25-26 * 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

Jisas amgö we ga bi ap gö, amgö ñil nija
(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Jisas bi nipe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arik arnig, nibi bi iru yabitl nöp aip arla. Bi Dimeas ñi nipe Badimeas amgö we ga u, mani ñim, a göm, asib hagöl gi, adan got au asik mideia. ⁴⁷ Asik midö nijnöl gi, “Jisas bi Nasared nibö u auab,” a gilö nijnöm, nipe wiñ alöm haga, “Jisas, Depid Ñi nipe, yip mög nijnmön!” a ga.

⁴⁸ Hageia, nibi bi gau nip hag göm hagla, “Manö hagagmön! Agamij mid!” a gila. Anig hagla u pen nipe agamij midöm wasö, meg magö dap ranöm wiñ kub alöm haga, “Depid Ñi nipe, yip mög nijnmön!” a ga. ⁴⁹ Hageia, Jisas sol anib au pidön göm haga, “Nip wiñ albe, aui auan,” a ga. Hagö, nibi bi gau bi amgö we u nip hagla, “Jisas nöp wiñ alab. Urakmön gasi halö aumön,” a gila. ⁵⁰ Hageila, watij milöbö nipe u ud ju yuöm, yijid nöp uraköm, Jisas mideia au ara. ⁵¹ Areia, Jisas nip haga, “Yip nihön gan, a gimön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manö hag ñeb bi. Amgö u kauyan nijnam, a gem, auabin,” a ga. ⁵² Hageia, Jisas haga, “Jisas yip gö kamij linab, a gimön, nij udpan u rö, me ne kamij löp, gö ne aru,” a ga. Anig hagö nijnöl gi, magö anibu nöp amgö ñil nijnöm Jisas aip ara. *

11

Jisas ud an an löm Jerusalem arla
(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Jisas bi nipe gau aip am am Jerusalem sol sol göl gi, Olip Dum, ram ritig aglö Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bi nipe mihöp hagöm haga, ² “Ram minön migan lödan ammil nijnabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap adik lilö mideinab. Nijnmil, hubik daumil. ³ Nibi bi rimnap kalöp nihön ginig anig gabil, a gaiöl, hagmil, ‘Bi Kub wög ap göm, kauyan yuö, aunab,’ a gimil,” a ga. ⁴ Anig hagö, ammil nijlö, kaj donki marep ap adan au ram ajön il got au nag adik lilö mideia. Hubik gilö nijnöl gi, ⁵ nibi bi yöp sol anib au mideila gau hagla, “Nihön ginig kaj donki marep anibu hubik gabil?” ö gila. ⁶ Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a gilö, ⁷ kaj donki marep anibu dam Jisas mideia au apil, watij milö kub kale ud jumil, kaj donki adö lan lailö, Jisas adö anibu asika. ⁸ Nibi bi gau iru nöp, watij milöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au lila; rimnap mab u lan gau ud hak dap lila. ⁹ Anig göm, nibi bi nip nöd gila gau abe, nip hain gila gau abe, wiñ alöl gi hagla,

“God hib nipe hagno adö aran!

Bi Kub bi nipe yuö auab i;

God nip abad aij ginim. *

¹⁰ Bac Depid kij midöm nibi bi abad midmidöp rö,
nipe hanip ginab!

God hib nipe hagno adö aran!” a gila.

¹¹ Jisas anig göm, Jerusalem aramöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau nij ajö nijnöl gi, sidö wad arö nijnöl gi, bi nipe unbö migan lan gau aip ram ritig aglö Bedani arla.

Mab ñineb ap magö pilaga
(Mad 21:18-19)

¹² Ruö pen, Bedani nibö ado gi adan an au apöl gi, Jisas nip kiyö la. ¹³ Kiyö lö, milö yijig nija mab ulem ap mideia. Magö rimnap pilöm midöp aka göm, amöm nija, magö pilaga; mab u lan nöp mideia. Pen nihön: magö pilep ñin u auaga. * ¹⁴ Anig gö, Jisas mab anibu haga, “Hainö nibi bi rimnap mab magö ne u ñijnagnaböl,” a ga. Bi nipe gau manö haga anibu nija.

* 10:52: Mak 5:34 * 11:9: Sam 118:25-26 * 11:13: Luk 13:6

*God sabe gep ram nan sikim geila gau, Jisas kalip hag höj yua
(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

¹⁵ Jisas bi nipe gau ut gi, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm niña, nibi bi gau sikim göl gi, mani yimjiköl gi mideila. Anig geila, mani yimjik geila aban bad gau ud ado göm, yaur dap lilö rauöl gi mideila mab po gau ud ado göm, nibi bi sikim göl gi, nan rauöl gi, ram raul anibu mideila gau, kalip ridik gi höj yua. ¹⁶ Ridik gi höj yuöm haga, “Nan rimnap dap God sabe gep ram kabö waryö gigabö göl midöp an i padiagmim,” a ga. ¹⁷ Anig hagöm haga, “God Manö u kalik ktiñ riköm hagla, ‘God hagöp, ‘Ram yad u, nibi bi ram minöj gau gau magönhalö apöm, yip sabe ginaböl,’” a göp,’ a gila. Pen kale anig gajim, bi nan si ud pi göl midpal ram ap rö löp,” a ga. *

¹⁸ Anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö anibu niñöm, nip al pak lun, a gila. Pen nibi bi gau magönhalö manö nip u niñöm aiö gila rö me, Jisas nip piñiñ göm, aigöl gun nip al pak lun, a göm, gasi u uhai niñ mideila. * ¹⁹ Ram duga magö u, Jisas bi nipe gau aip Jerusalem arö göm arla.

*God nip gasi anit niñmim hag niñbe, hag niñnabim rö ginab
(Mad 21:20-22)*

²⁰ Ruö sib halö adan an au amöl gi niñla, mab utem Jisas hag ga u it halö böj nöp mitep gi mideia. ²¹ Anig ga niñöm Pida haga, “Manö hag ñeb bi, nöj! Utem mab rol hag gaina i mitep gi lugöp!” a ga. ²² Hageia, Jisas haga, “God nip niñ udmim. ²³ Yad kalöp niñö hagabin, hon hagno God u rö nöp ginim, a gimim, gasi mihöp wasö gasi anit niñmim, dum ilö anibi ‘Nig solwara an au dan gi dam pak,’ a ginabim u, hagnabim rö ginab. * ²⁴ Anib u me, God nip hagnabun rö ginab, a gimim, gasi anit niñmim hag niñbe, hagnabim rö ginab. * ²⁵ Pen God nip sabe ginig gimim, nibi bi rimnap kalöp gi naj gipal gau niñmim arö gimim niñöm Nap kale kumi kabö adö lan midöp u, nan si nan naj kale gipim gau niñöm arö ginab. * ²⁶ Pen nibi bi rimnap kalöp gi naj gipal gau niñmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lan midöp u, nan si nan naj kale gipim gau u rö nöp niñöm arö gagnab.

*“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö gila
(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Pen Jisas bi nipe gau aip kauyan Jerusalem apjaköm, nipe God sabe gep ram raul gau gi ajö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asikep gau abe, Jisas mideia au apöm hagla, ²⁸ “Nöp an, anig gimön, a gö, gi ajabön?” ö gila. ²⁹ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag niñnö, yip hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gi ajabin u, kalöp hag ñinabin. ³⁰ Jon nibi bi gau kalip nig pak ña u, God hagö nig pak ña aka gasi nipe ke niñöm nig pak ña? Yip hag ñibe, niñin!” a ga.

³¹ Anig hagö, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Hon hagnabun, ‘God hagö, Jon nibi bi gau kalip nig pak ña,’ a ginabun u, hanip hagnab, ‘Anib u, niñön ginig Jon manö nipe u niñ udagpim?’ ö ginab. ³² Pen hon hagnabun, ‘Jon gasi nipe ke niñöm kalip nig pak ña,’ a ginabun u, hanip niñön ginab?” ö gila. Pen niñön: nibi bi gau magönhalö, God hagö, Jon wög nipe gimidöp a göm niñmidal u me, Juda bi kub anib gau piñiñ göm manö ke ap hagagla. ³³ Gasi anibu niñöm hagla, “Hon niñagpun,” a gila. Anig hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale yip pen hag ñagpim rö, yip an hagö gi ajabin u, kalöp u rö nöp pen hag ñagnabin,” a ga.

12

*Juda nibi bi gau kale God bi nipe gau kalip gi naj gila, a ga
(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)*

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18: Mak 14:1 * 11:23: Mad 17:20 * 11:24: Mad 7:7 * 11:25: Mad 6:14-15

¹ Jisas pen kalîp manö adö ap hod rîkôm haga, “Bî ap waryö göm, nagî wain wög u gî yîmöm, wain magö pak hib jakep, a göm, miğan ap gî lî aij gî nab. Nîbi bî apöm nagî magö si udnaböl u nîŋ midaiun, a göm, ram gî laŋ gî mlö kub ap göm, bî rîmnap kalîp hagnab, ‘Kale nagî wain wög yîp u abad midmim, hainö pîlöm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,’ a göm, ram mî nörŋ mlö gau arnab. * ² Wain magö po gî nab magö u, bî nîpe ap hag yuöm, hagnab, ‘Wain magö yîp rîmnap ñîlö daumön!’ a gî nab. ³ Hagö, amjakö, bî wög gî naböl gau, nîp ud pak pak löm, yîharîŋ nöp hag yunaböl. ⁴ Anîg gîlö, bî wain wög nap nîbö u bî ap pen hag yunab. Amjakö, nîp nabîc laŋ paköm, gî naj yabîl gî naböl. ⁵ Anîg gîlö, bî wain wög nap nîbö u, bî ap pen yuö arö, nîp böŋ nöp al pak lî naböl. Bî rîmnap iru nöp yuö, anîb unbö nöp göl gî, rîmnap mîñu magö pak naböl, rîmnap böŋ nöp al pak lî naböl. ⁶ Anîg gîlö gîlö me, bî wain wög nap nîbö u bî nîpe ap midageinab; ñî midmagö nîpe añî middeinab u, manö nîpe u udnaböl, a göm, yuö arnab. ⁷ Pen amjakö, nîbi bî wain wög gî middeinaböl gau nîŋöm hagnaböl, ‘Ñî auöp i, bî wain wög nap nîbö u ñî nîpe auöp. Anîb u, nîp al pak lun me, nan nîpe udnîm rö gau hon udnabun,’ a gî naböl. ⁸ Anîg hagöm, ñî anîbu nîp böŋ nöp al pak löm, dam höŋ gau ud yunaböl. * ⁹ Anîg geinaböl, bî wain wög nap nîbö u apöm, nîhön gî nab? Nîpe apöm, nîbi bî wain wög geinaböl anîb gau kalîp al pak löm, nîbi bî rîmnap kalîp hagö, wain wög anîbu abad middeinaböl,” a ga.

¹⁰ Anîg hagöm kalîp haga, “God Manö kalî kîñ rîkôm hagla, ‘Bî ram gep gau kabö mlö arö gî la u,

kabö anîbu nöp mîñî ram padö aŋ yaŋ u bî nîg ñöl midöp. *

¹¹ Bî Kub anîg ga u,

hon nîŋun aij a gabun,’ a gî la,” a ga.

¹² Jisas anîg hagö, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, hanîp nöp hagab, a göm, nîp sîsî udun, a gî nîŋla u pen nîbi bî gau kalîp pîñîŋ göm, arö gî la.

“Dakîs ñeb aka ñagep?” ö gî la

(Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Pen hainö Juda bî kub anîb gau, bî Perisi rîmnap aip, Herod bî nîpe rîmnap aip kalîp hagla, “Kale Jisas midöp au ammim, nîp manö rîmnap hag nîŋbe, nîpe nîhön dui manö hageinab, nîp dam nagî lî nabun,” a gî la. * ¹⁴ Anîg hageila, Jisas middeia au amöm, hagla, “Manö hag ñeb bî. Hon nîŋbun ne bî nîŋö yabîl nöp hagpan. Bî kub gau abe, nîbi bî yîharîŋ gau abe, kalîp nîŋmön pîñîŋ gagpan. God hagöp rö nöp nîŋmön, nîbi bî gau kalîp yîjîg göl nöp hag ñîban. Anîb u, hanîp hag ñî! Hon Juda nîbi bî lo gau aigöl gî midöp? Gapman bî kub Sisa u nîp dakîs ñeb aka ñagep?” ö gî la. ¹⁵ Anîg haglö, Jisas manö piral hageila u nîŋöm haga, “Nîhön gî nîg, manö dui hagarŋ a gî mîm, yîp manö piral anîbu hagabim? Mani magö ap daube, yad nîŋîn,” a ga. ¹⁶ Hagö, dap ñîlö nîŋöm haga, “Mani ba u, bî an mulu adîŋ u midöm, an hib u midöp?” ö ga. Hageia hagla, “Bî kub Sisa u nöp,” a gî la. ¹⁷ Hageila, Jisas haga, “Sisa nan nîpe midainîm u Sisa nîp ñîmîm; God nan nîpe midainîm u God nîp ñîmîm,” a ga. Anîg hagöm, manö piral kale u dauba gî aij ga anîbu nîŋöm, aiö yabîl gî la. *

Nîbi bî umöm urak naböl

(Mad 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Sadyusi nîbi bî gau, nîbi bî umöm, urak naböl, a göm, nîŋmidal rö, rîmnap Jisas middeia au apöm hagla, * ¹⁹ “Manö hag ñeb bî. Bî God manö hagep Mosîs, manö ap hanîp kalî kîñ rîkôm haga, ‘Bî ap nîbi udöm, ñî pai rîkôm wasö, yîharîŋ umeinab u, nîmam nîpe ap pen nîbi karîl anîbu udöm, mam uma u ñî pai nîpe u, a göm, rîknab,’ a ga. * ²⁰ Anîb u, bî it halö unbö midun jîŋ u middeinaböl. Nîmam nöd nîbi udöm, ñî pai rîkôm

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12 * 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap 23:8 * 12:19: Dud 25:5

wasö, yihariŋ umnab. ²¹ Umö, nımam yıgwö aŋ nıbö u pen nıbi anıbu nıp udöm, u rö nöp nıı pai rıköm wasö, yihariŋ umnab. Anıg gö, nımam yıgwö nıgaŋ nıbö u pen nıbi anıbu nıp udöm, u rö nöp nıı pai rıköm wasö, yihariŋ umnab. ²² Anıg gı dam dam, nımam unbö mudun jıŋ u nıı pai rıköm wasö, magöŋhalö yihariŋ umnaböl. Hainö nıbi u u rö nöp umnab. Pen nıbi bı umöm uraknaböl, a gıpan u, ²³ nıbi aŋı ap bı nıpe unbö mudun jıŋ lınab anıbu, hainö nımam mai aip nıbi nıpe mıdeinab?” ö gıla.

²⁴ Hageila, Jisas haga, “Kale God Manö kalı ktiŋ rıkla u abe, God ktö nıpe u abe nıŋagpım rö, gası nıŋö nıŋagpım. ²⁵ Nıbi bı umbal gau uraknaböl nıın u, God ejol nıpe gau mıdpal rö mıdöm, bı gau nıbi udagnaböl; nıbi gau bı udagnaböl. ²⁶ Pen nıbi bı kauyaŋ urakagnaböl, a gıpım u, Mosıs mab pro in nöp mıdeia aiud kalı ktiŋ rıka u nıŋagpım rö löp. God, mab ineia aŋ au mıdöm, Mosıs nıp haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad mıdpin,’ a ga. Anıb u, bac bı nöd umla gau kalıp hagöm, ‘God kale mıdpin,’ a ga. Pen kale hagpım rö, nıbi bı gau umöm, böŋ nöp umblap u, God nıpe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mıdpin,’ a gagböp. * ²⁷ Nıbi bı kamıŋ mıdpal aka umbal u, God nıŋöb kale magöŋhalö kamıŋ mıdpal. Kale nıŋ aij gagpım me, böŋ nöp umbal, a gımim, nıŋbım,” a ga.

God lo manö kub yabıtı u
(*Mad 22:34-40; Luk 10:25-28*)

²⁸ Bı lo manö hag nıeb bı ap, Jisas Sadyusi nıbi bı gau kalıp hag aij ga u nıŋöm, apöm nıp hag nıŋöm haga, “Lo adö mai kub yabıtı?” ö ga. * ²⁹ Hageia, Jisas haga, “Lo kub yabıtı u, God Manö u kalı ktiŋ rıköm hagla, ‘Isrel nıbi bı nıŋım! Bı Kub hon God, nıpe aŋı nöp Bı Kub mıdöp. * ³⁰ Mıdmagö ne u magöŋhalö, gası rımıd ne u magöŋhalö, ktö ne u magöŋhalö udmön, God Bı Kub ne u nıp mıdmagö lımön,’ a gıla. ³¹ Manö kub yabıtı ap, God Manö u kalı ktiŋ rıköm hagla, ‘Ne ke mıdmagö lıban rö, nıbi bı gau kalıp u rö nöp mıdmagö lımön,’ a gıla. Lo manö gau magöŋhalö, lo anıb mıhau me lo kub yabıtı mıdöp,” a ga. * ³² Hageia, bı lo manö hag nıeb bı u haga, “Manö hag nıeb bı. Ne nıŋö yabıtı hagpan, God aŋı me Bı Kub yabıtı mıdöp; nıpe rö rımnap mıdagpal. ³³ Hon God nıp nan pak sabe gı nıınabun aka nan pak sabe gı nıı böŋ nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabıtı me, mıdmagö hon u magöŋhalö, gası rımıd hon u magöŋhalö, ktö hon u magöŋhalö udun, God Bı Kub u nıp mıdmagö lun; hon ke mıdmagö lıbun rö, nıbi bı gau kalıp u rö nöp mıdmagö lun,” a ga. * ³⁴ Anıg hageia, Jisas bı u, nıpe gası nıŋ aij yabıtı göm hagöp, a göm, nıp haga, “Ne God bı nıpe ap mıdmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö nıŋö yabıtı gau nöp hageia u nıŋöm, nıbi bı nıŋmıdeila gau pıŋıŋ göm, hainö manö pıral gau nıbö nıp neb neb göm hıgmıdal rö, rımnap halö nıp hag nıŋagla.

Krais nıpe bı an?
(*Mad 22:41-46; Luk 20:41-44*)

³⁵ Jisas God sabe gep ram au nıbi bı gau kalıp manö hag nıı mıdöl gı, nıbi bı gau kalıp haga, “Bı lo manö hag nıeb bı gau nıhön gınıg hagpal, ‘Krais u nıpe Depid nıı nıpe nöp,’ a gıpal? ³⁶ Ana Uı u, Depid nıp gası nıö, Depid nıpe ke kalı ktiŋ rıköm haga, ‘Bı Kub nıpe Bı Kub yad u nıp haga,

“Ne nıımagö yıjıg yad lau adö mıdmön,
yad nıbi bı koımaı ne gau

kalıp ma mo ne gau lınabin,” a ga,’ a ga. *

³⁷ Anıb u, Depid nıpe ke Krais nıp ‘Bı Kub yad’ a ga. Pen Krais Depid nıı nıpe mıdböp, nıp ‘Bı Kub yad’ a gagböp,” a ga. Jisas manö ıı anıgöl nıŋöm hag aij ga rö, nıbi bı ıru yabıtı mıdeila gau manö nıp u nıı nıı löl gı nıŋla.

* 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Dud 6:4-5 * 12:31: Lep 19:18 * 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6 * 12:36: Sam 110:1

*Bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau gɪpal rö gagmim, a ga
(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)*

³⁸ Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ñöl gɪ haga, “Bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau kalɪp nɪj aij gɪmim. Kale gɪpal adö u, watɪj mɪlö kub gau löm, maker gau arno, nɪbi bɪ gau, auabim e, gɪlö, hib hane i adö laj mɪdeian, a göm, gasɪ u nɪjbal. ³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, hanɪp ka adö aij aij bɪ kub asɪkpal adö u asɪkmön, a gɪnaböl, a göm, gasɪ u nɪjbal. Nɪbi bɪ nan kub ñɪjbal aɲ u, u rö nöp, nɪbi bɪ amgö ilö adö au asɪkno, hanɪp nɪjöm, hon bɪ gep hib mɪdöp, a gɪnaböl, a göm, gasɪ u nɪjbal. ⁴⁰ Bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau, nɪbi palpal ram nan kale gau nan hon rö laj, a göm, pɪɪ gɪ uɪpal. God nɪp sabe gɪnabun u, nɪbi bɪ nɪjöl, a göm, manö mɪlö kub piral piral adö rɪmnap nöp gau hagpal. Anɪg gɪpal u, hainö God kalpe ilön kub unbö ke yabɪɪ ñɪnab,” a ga.

*Nɪbi kaɲɪɪ yɪm gep rö marap God nɪp nan kub ña
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Jisas God sabe gep ram mani dap ñɪmɪdal mɪgan söl au asɪk mɪdöm nɪja, nɪbi bɪ gep gau, mani iru nöp dap yula. ⁴² Pen nɪbi kaɲɪɪ mani mɪdageia ap, mani aɪɪ magö pro mɪhöp dap yua. ⁴³ Anɪg ga nɪjöm, Jisas nɪpe bɪ nɪpe gau hagö aueila haga, “Yad kalöp nɪjö yabɪɪ hagabin, nɪbi bɪ gau kale mani pro ñɪbal, pen nɪbi kaɲɪɪ i mani kub yabɪɪ ñöb. * ⁴⁴ Nɪbi bɪ mani iru mɪdöp gau, mani kale rɪmnap halö iru nöp mɪdö nɪjöl gɪ, mani kale God nɪp rɪmnap nöp dap ñɪbal; pen nɪbi kaɲɪɪ i, mani nɪpe magö mɪhöp mɪdajɪp u magöɲhalö dap ñöb. Nɪpe nan rau ñɪjeb mani ap mɪdagöp. Anɪg göp u, God nɪjö, nɪbi bɪ rɪmnap pro ñɪbal u pen nɪbi kaɲɪɪ i kub yabɪɪ ñöb,” a ga.

13

*God sabe gep ram wat gɪnab, a ga
(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm höj arö nɪjöl gɪ, bɪ nɪpe ap nɪp haga, “Manö hag ñeb bɪ. Kabö aij udöm, ram aij gɪla i nöj!” a ga. ² Hageia, Jisas haga, “Ne kabö ram kub anɪbu nɪjö, aij gö hagabön ar? Hainö ram anɪb i pa jö ma jö gɪ yulö, kabö ap, kabö ap adö au mɪdageinab; böj nöp piral yunab,” a ga. *

*Mɪjör ugalöm uɪham mɪdeinaböl, a ga
(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Jisas anɪg hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau mɪdöp, Olip Dum nö lai mɪdöp. Jisas Olip Dum au asɪk mɪdö nɪjöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm nɪp hagla, ⁴ “Nan hagajan u, ñɪn mai rö gɪnab? Pen nan nɪhön rö gö nɪjun hagnabun, ‘Nan anɪb gau mɪni gɪnɪg gab,’ a gɪnabun?” ö gɪla. ⁵ Hageila, Jisas kalɪp haga, “Nɪj aij gɪmim, manö piral haglö udagmim! ⁶ Nɪbi bɪ iru nöp apöm, pir alöm, hib yad u udöl gɪ, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a gɪnaböl. Anɪg haglö, nɪjö hagaböl, a gɪmim, nɪjagmim. ⁷ ‘Ram mɪnönj gai i pen pen gaböl, ram mɪnönj gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasɪ iru nɪjagmim. Nan anɪb gau gɪnab u pen uri ram mɪnönj ɪɪ i nan gau magöɲhalö pɪs gɪnab, a gɪmim, gasɪ u nɪjagmim. ⁸ Nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap uraköm, nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnaböl. Kiɲ mɪgan rɪmnap uraköm, kiɲ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnaböl. Ram mɪnönj gau magöɲhalö munmon udöm, kɪyö kub yabɪɪ apöm gɪnab. Nan gɪnab anɪb gau, nɪbi gau kalɪp nöd ñɪ pai ñɪjajɪp, hainö ñɪ pai rɪkpal rö u gɪnab. ⁹ Pen kale nɪj aij gɪmim mɪdaimim. Ñɪn rɪmnap kalöp dam Juda kansol bɪ gau kalɪp ñɪlö, manö kub hagnaböl. Ñɪn rɪmnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Ñɪn rɪmnap, Jisas bɪ nɪpe, a göm, kalöp dam gapman bɪ kub abe kiɲ abe mɪdeinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anɪg ud araiöl u, manö aij yad u gapman bɪ kub gau abe, kiɲ gau abe kalɪp hag ñɪnabim. * ¹⁰ Pen nöd manö aij yad u, nɪbi bɪ ram mɪnönj ke gau gau magöɲhalö hag ñɪlö arnab nɪjöm ñɪn hain hagpin u aunab.

* 12:43: 2Ko 8:12 * 13:2: Luk 19:44 * 13:9: Mad 10:17-20

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnig ud araiöl u, manö pen aigöl gi hagnun, a gimim, gast iru niñagmim. Hagnig gi pe niñöl gi, Ana Ut kalöp gasi aij ñö, hagnabim. Manö anibu kale ke hagagnabim; Ana Ut ni pe ke hagnab. * ¹² Niñ anibu, mam bi gau uraköm, mam rimnap kalip al paklan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau niñmagö adö kalip niñlö, al pak linaböl. Nap bi gau uraköm, niñ pai kale ke gau kalip al pak lilañ, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau niñmagö adö kalip niñlö, al pak linaböl. Niñ pai gau uraköm, niñ me nap bi kalip niñlö, mulu lugö, kalip al pak lilañ, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau niñmagö adö kalip niñlö, al pak linaböl. * ¹³ Yad lau adö mideinabim u niñöm kalip mulu kal niñnaböl u pen kale niñbi bi an an, ktö gimim yip arö gagmim, cig gimim nöp mideinabim gau, niñ hain hagnun u aueinab, God kalöp ud kamij yunab,” a ga. *

Hainö nan naj yabit waiö linab, a ga

(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Pen nan hil asi masi gep u, ka ni pe aragep au am uraköl mideinab, niñnabim u, kale niñbi bi ram minöñ Judia mideinabim gau, yijid piñij gi nö ilö gau armim. (Kale niñbi bi manö i uri nöp amgö li niñnabim gau, manö il u rik niñ aij gimim.) * ¹⁵ Niñbi bi ram adö lan mideinabim gau, nan yad rimnap udnam, a gimim, ado gi ram raul aragmim. * ¹⁶ Niñbi bi wög naböñ gau ajeinabim gau, walij milö yad ap udnam, a gimim, ado gi ram aragmim. ¹⁷ Pen niñ anibu, niñbi niñ mudun halö mideinaböl gau abe, niñbi niñ painañ ci ñeinaböl gau abe, uñham yabit piñij gi arnaböl. * ¹⁸ Nan ginab anibu, God niñp sabe gimim, ram yigön göp niñ u gagnim, a gimim. ¹⁹ Niñhön ginig: God hadame dagol gau ram minöñ gi la niñ u riköm, mid damöm miñi midpun niñ i, nan naj anibu rö ap gaga; hainö gau u rö nöp nan naj anibu rö ap gagnab. * ²⁰ Nan naj anibu pör giböp, niñbi bi magöñhalö um hakblap. Pen Bi Kub ni pe niñbi bi ni pe udnab gau kalip gasi niñöm, wasö gö me, nan naj anibu yöp magö ap ginab.

²¹ “Niñ anibu niñbi bi rimnap kalöp hagnaböl, ‘Niñim! Krais midöp i! Krais midöp dan!’ a ginaböl u pen niñö hagaböl, a gimim, niñagmim. ²² Niñbi bi rimnap, God niñbi bi ni pe ke hag la gau kalip udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bi God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rö rimnap ginaböl. Pen God niñbi bi ni pe ke hag la gau udagnaböl, wasö. * ²³ Anib u, niñ aij gimim. Nan niñhön niñhön hainö ginab u, yad kalöp hagnö niñbim u me, niñ aij göl gi midaimim.

Jisas hainö ado gi aunab

(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Pen miñör kub anib gau gi hakö niñöl gi, sidö u sib göm, rakin u mailö gagnab. ²⁵ Gapi gau kumi kabö adö lan niñbö pig ju lug auö niñöl gi, nan kumi kabö adö lan midöp gau, gidan niñbö gai niñbö ginab. * ²⁶ Niñ anibu, Bi Niñ ni pe pidöñ ke yabit udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad añ au auö niñöl gi, niñbi bi niñp niñnaböl. * ²⁷ Pen ejol ni pe gau hag yuö ram minöñ ke gau gau magöñhalö rigon rigon gau amöm, niñbi bi ni pe ke hag la gau ut göm niñp daunaböl. *

Mab sitip linab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Jisas haga, “Kale mab rauan gau niñnabim u, manö hagabin i niñ aij ginabim. Mab rauan gau sitip löm, pidöñ gö niñöl gi, miñi sidö linig gab, a gimim niñbim. ²⁹ Anib u rö, hainö nan hagnun gau gö niñöl gi, ‘Miñi sol midöp, Jisas haga rö ginig gab,’ a gimim niñnabim. ³⁰ Yad hagabin u gasi niñöl gi midaimim. Niñbi bi miñi midpal gau rimnap

* 13:11: Luk 12:11-12 * 13:12: Mad 10:21 * 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21 * 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11

* 13:15: Luk 17:31 * 13:17: Luk 23:29 * 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14 * 13:22: Rep 13:13 * 13:25: Ais

13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13 * 13:26: Rep 1:7 * 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

mıdłö nıñjöl gı, nan anıb gau gı hakö, hainö umnaböl. ³¹ Kumi kabö adö lañ abe, mınöñ naböñ it i abe ur gıñab; pen manö magö yad gau ur gagnab; pör pör nöp mıdeinab.

Ñın mai aunabin u bı ap nıñagöp, a ga

(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

³² “Ñın mai aka magö mai aunabin u, nıbi bı rımnap nıñagpal, ejol gau nıñagpal, yad u rö nöp nıñagpin; Bapi nöp nıñöb. ³³ Anıb u me, ñın mai aunabin u nıñagpim rö, pör pör nıñ aij yabıtıl göl gı mıdaimim.

³⁴ “Aunabin ñın anıbu, aiud hagnıg gabin i rö. Bı kub ap ram nıpe u arö göm mıgan ap arnıg göm, bı wög gep nıpe gau kalıp wög adö ke ke hag löm, ‘Wög anıg anıg gımim,’ a göm, bı nıpe ajöñ it abad mıdeinab u nıñ hagnab, ‘Nıñ aij yabıtıl gımön mıdaimön,’ a göm, arnab. ³⁵ Kale u rö nöp, magö mai bı ram nap nıbö u aunab u nıñagpim rö, nıñ aij gımim mıdaimim. Dugo magö u aunab aka, sıbön añ kub yañ aunab aka, kıtakıt wıñ alnab magö u aunab aka, hılım halö aunab, a gımim, nıñagpim. * ³⁶ Kale hanbe nıñjöl gı, yıñıd aunım rö löp u me, nıñ aij gımim mıdaimim. ³⁷ Pen kalöp nöp hagagabin; nıbi bı gau magöñhalö u rö nöp hagabin, nıñ aij gımim mıdaimim!” a ga.

14

Jisas nıñ aigöl gun al pak lun, a göm, gası u nıñla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñın kub u abe, Bred Yıs Halö Ñıñagep ñın kub u abe yöp ñın mıñöp nöp mıdö nıñjöl gı, bı God nıñ nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas nıñ aigöl gun, agamıñ ud sısı lun, dam al pak lun, a göm, anıg gı gası nıñla. ² Pen gası ap nıñöm hagla, “Pasopa ñın i anıg gıno, nıbi bı iru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanıñp gı naj gıñaböl,” a göm, arö gıla.

³ Jisas ram rıñıg aglıö Bedani amöm, Saimon ram u am asıköm, nan ñıñeila. Bı Saimon anıbu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamıñ la. Pen nan ñıñlö nıñjöl gı, nıbi ap wel hañıñ aij auerp mani kub raubal u, barol halö dapöm, añ au pa jö göm, Jisas nıñ nabıc adö lañ hoñ ga. * ⁴⁻⁵ Hoñ gö, bı mıdeila anıb gau, rımnap nıñlö, hibur kalıp u naj gö, kale ke hagla, “Wel anıbu sıkim göm, mı añı ap bı ap wög göm mani udnab rö u udöm me, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp ñeb u pen nıñön gıñıg anıg göl yıharıñ hoñ göp?” ö gıla. Anıg hagöm, nıbi anıbu nıñ hag jula.

⁶ Anıg hageila, Jisas kalıp haga, “Nıñön gıñıg anıg hagabım? Nıñ arö gim! Yıñ göp anıbu, gı aij yabıtıl göp. ⁷ Nıbi bı nan mıdagöp gau, kale aip pör nöp mıdeinabım rö, ñın rımnap kalıp nan ñınıñg, ñınabım. Pen yad aip pör mıdageinabun. * ⁸ Nıbi anıbi, nan nıpe gep rö u, göp. Umnö, wel hañıñ aij auerp u lı ñöm rıñöl gıñaböl rö, yıñ nöd lı ñab. * ⁹ Anıb u, yad kalöp nıñö hagabin, hainö manö aij yad u ram mınöñ gau gau magöñhalö hag ñılö arö nıñjöl gı, nıpe göp anıbu halö haglö, kale nıbi anıbi nıñ gası hauñ gagnaböl,” a ga.

Judas, Jisas nıñ al pak lılañ, a göm, mumug ga

(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bı nıpe ap Judas Iskariod, Jisas nıñ mumug gınam a göm, bı God nıñ nan sabe gep bı kub gau ara. ¹¹ Bı God nıñ nan sabe gep bı kub anıb gau, mumug ga anıbu nıñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani rımnap ñınabun,” a gıla. Hageila me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nıñ ud aröl,” a göm, gası u ulhai nıñ mıdeia.

Pasopa ñın u mıñı, a göm, nan ñıñla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Yıs Halö Ñıñagep ñın kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gı ñıñeb ñın u, Jisas bı nıpe gau nıñ hag nıñöm hagla, “Nan hon ñıñnabun u, mıgan mai gı jın

* 13:35: Luk 12:38 * 14:3: Luk 7:37-38 * 14:7: Dud 15:11 * 14:8: Jon 19:40

gun?” ö gîla. * ¹³ Hageila, Jisas bi nîpe mîhöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil nîjnabil, bi ap ñîg mîl dap areinab; nîp nable pakmil aip armil. ¹⁴ Bi anîbu amöm ram raul arainim, kale mîhön bi ram anîbu nap nîbö u nîp hag nîjmil hagmil, ‘Manö hag ñeb bi hagöp, “Bi yad gau aip Pasopa nan ñîjnabun raul mîgan mai?” ö göp,’ a gîmil. ¹⁵ Kale hag nîjöl, nîpe kale dam ram adö laj, nan gau magöñhalö mîdöp raul mîgan kub u yamnab. Yamö, nan ñîjnabun u raul mîgan anîbu gi jîn gaimil,” a ga.

¹⁶ Jisas kalîp mîhön anîg hag yuö, daun kub u ammil nîjöl, Jisas haga rö nöp mîdeia. Nîjmil, Pasopa nan ñîjnîg gîla u, gi jîn gîlö.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bi nîpe rîmnap aip amjaköm, ¹⁸ nan ñîjöl gi haga, “Yad kalöp nîjög hagabin, bi yad aip nan jîm ñöl ñîjnabun aui nöp, bi ap, yîp al pak lîlanj, a göm, yîp mumug gînab,” a ga. *

¹⁹ Anîg hagö, bi nîpe gau mög gö, gasî mîjör nîjöl göm, nîp anî anî hag nîjöl gi hagla, “Ne yîp hagabön aka?” gîla. ²⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale bi yad unbö mîgan laj mîdpim u, bi ap anîg gînab. Bi anîbu me, yad aip nan kînanj anî jîm ñöl ñîjnabul i. ²¹ Yad Bi Ñî nîpe, God Manö kalî kîñ rîköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yîp al pak lîlanj, a göm, mumug gînab u, nîp mög nîjnabin. Nîpe ilön kub udnab u me, nîp yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nîpe gau kalîp bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Nan ñîjöl gi, Jisas bred u udöm, God nîp aij, a göm, ud jö göm, bi nîpe gau kalîp ñöl gi haga, “Ud ñîjm! U hañ romanj yad,” a ga.

²³ Pen ñîg wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij, a göm, bi nîpe gau kalîp ñö, magöñhalö ñîjöl nîjöl gi, haga, ²⁴ “Ñîg i, hagape yad. Hagape yad hoj gi lugnab u me, God manö nîjög hag la rö, nîbi bi iru nöp nîpe aip ud dîm ñînab,” a ga. * ²⁵ Anîg hagöm haga, “Yad kalöp nîjög hagabin, mîñi ñîn i rîköm ñîg wain ñîjnagnabin. Yîharîj nöp mîdnö mîdnö, God nîbi bi udöm kumi kabö adö laj au abad mîdeinab ñîn u nöp, ñîg wain kauyanj ñîjnabin,” a ga. ²⁶ Anîg hagöm, bi nîpe gau aip God nîp sabe gep kîmap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nîp haga, “ ‘Yad Jisas nîp nîjnagpin,’ a gînabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Jisas bi nîpe gau kalîp haga, “God Manö u kalî kîñ rîköm hagla, ‘God nîpe haga, “Yad bi kaj sipsip mukep u nîp pak lînö, kaj sipsip gau pîñîj gi ke ke arnaböl,” a ga,’ a gîla. Anîbu u rö, mîdö mîdö kale magöñhalö yîp arö gîmim, pîñîj gi arnabim. ²⁸ Pen yad umem, urakem ram mînönj Galili arnö, kale hain nînabim,” a ga. * ²⁹ Anîg hageia, Pida haga, “Bi rîmnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” ga. ³⁰ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nîjög hagabin, mîñi ñîn i nöp, sîbön anj yanj kîtakîl wîñ mîhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nîp nîjnagpin,’ a gîmön, ij mîhau nîganj wai ñînabön,” a ga.

³¹ Hageia, Pida manö ktö yabîl hagöm haga, “Yîp nöp aip al pak lîñîg, al pak löl u pen yad Jisas nîp nîjnagpin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bi nîpe gau magöñhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

Jisas God nîp sabe gi mîdeia

(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Jisas bi nîpe gau aip mab wög adîj Gedsemani amöm kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim; yad am sabe gîñîg arabin,” a ga. * ³³ Anîg hagöm, Pida, Jems, Jon kalîp uî gi damöm, gasî mîlö löl gi haga, ³⁴ “Mîdmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale îl i mîdmim, nîj mîdaimim,” a ga. * ³⁵ Anîg hagöm, kalîp au hag löm, nîpe yöp söl anîbu au amöm, mînönj nabönj yanj lug paköm, ilön kub udnîg geia anîbu, Nap nîpe wasö

* 14:12: Eks 12:6 * 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20 * 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27

gɪnɪm aka wasö gagnɪm, a göm, sabe göl gɪ mɪdeia. ³⁶ Nap nɪp sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magöŋhalö gep u nöp mɪdöp. Nan yɪp gɪnɪg gab u, yad mɪŋjör kub mɪdöp. Ne yau a gɪmön, yɪp unbö gagnɪm. Pen nan yɪp nɪhön gɪnɪg gainɪm u, gasɪ yad nɪŋnam rö gagmön, gasɪ ne ke nɪŋban adö u nöp yɪp gɪmön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gɪ bɪ nɪpe mɪhau nɪgarɪ mɪdeila au apöm nɪŋa, kale böŋ nöp hon han arla. Anɪb u, nɪpe Pida nɪp haga, “Saimon, ai gɪnɪg gɪmön hon hanabön? Yöp magö ap nɪŋ mɪdaimön rö lagöp ar?” a ga. ³⁸ Anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Hon nan naj gun rö löp, a gɪmim, nɪŋ aij gɪmim, God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim. Gasɪ kale u gɪmim rö löp u pen hañ romanɪ kale iru maru göp,” a ga. ³⁹ Anɪg hagöm, kauyaŋ ado gɪ amöm, Nap nɪp nöd sabe ga rö, kauyaŋ sabe ga. ⁴⁰ Pen kauyaŋ ado gɪ apöm nɪŋa, bɪ nɪpe gau böŋ nöp hon kal auö han arla. Nɪŋöm, kalɪp haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas gɪsön amöm, ado gɪ apöm kauyaŋ hon haneila u nɪŋöm haga, “Kale yɪharɪŋ han mɪdpim ar? Me aij! Bɪ game, nɪŋim! Bɪ ap apöm, Bɪ Nɪ nɪpe kain göm, bɪ nan si nan naj gɪpal gau kalɪp nɪnɪg gab. ⁴² Urakpe arun! Nɪŋim! Bɪ yɪp kain göp auab i,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Jisas kalɪp manö anɪbu hagö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp, bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ ap, Judas, bɪ iru nöp dapöm apjaka. Bɪ anɪb gau, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mɪlö kɪd rɪmnap udöm, ur pakep rɪmnap udöm, aula. ⁴⁴ Judas nöd kalɪp hag löm haga, “Yad bɪ ap nɪp am hag wɪhai udem, ud bom haluem, mulu ñɪŋeinam u, bɪ u me, a gɪmim, nɪp ud sɪsɪ lɪmim, ud arim,” a ga.

⁴⁵ Judas anɪg hagöm, Jisas mɪdeia au amjaköm, “Manö hag ñeb bɪ,” a göm, nɪp ud bom haluö nɪŋöl gɪ, ⁴⁶ bɪ rɪmnap apöm, Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla.

⁴⁷ Jisas ud sɪsɪ lɪlö nɪŋöl gɪ, Jisas bɪ nɪpe ap uraköm, ru mɪlö kɪd nɪpe u ud tɪp gɪ udöm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt u wög nɪp gɪ ñɪmɪdöp bɪ u, nɪp rɪmɪd böŋ lap u böŋ nöp rɪb ajaŋ al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bɪ nɪp ud sɪsɪ lɪla gau kalɪp haga, “Ru mɪlö kɪd udmim, ur pakep udmim, yɪp nan si udep bɪ ap a gɪmim auabim aka? ⁴⁹ Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aip mɪdem, nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ñɪmɪdin u pen yɪp ud sɪsɪ lagpe. Pen uri kale God Manö u kalɪ kɪñ rɪköm hagla rö nöp gabim,” a ga. * ⁵⁰ Pen magö anɪbu nöp, Jisas bɪ nɪpe gau magöŋhalö nɪp arö göm pɪñɪŋ gɪ aram hakla. ⁵¹ Bɪ praj ap, waɪŋ mɪlöbö ap nöp yɪmöm, Jisas nɪp ud areila u hain arö, nɪp abe ud sɪsɪ lun, a gɪlö, ⁵² pɪrɪk areia, waɪŋ bad nɪpe u ud ju udlö, nɪpe magö nöp pɪrɪk ara.

Jisas nɪp manö kub hagla

(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Jisas nɪp dam, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt ram u arla. Ud areila, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau löm, bɪ manö ud asɪkep gau löm, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau löm, ap ram anɪbu magum gɪla. ⁵⁴ Pida pen hapi hapi nɪŋ damöm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt ram nɪpe u amjaköm, bɪ ram anɪbu wög gɪmɪdal gau aip asɪköm, mab mali mɪdeila. ⁵⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Juda Kansol kub bɪ gau magöŋhalö abe, Jisas gɪ ajmɪdöp manö it ap udun, nɪp al pak lun, a gɪ nɪŋ wasö nɪŋla. ⁵⁶ Nɪbi bɪ iru nöp daulö, Jisas nɪp manö piral adö rɪmnap hagla u pen manö hagla u adɪp adɪp hagagla. Ke ke haglö, manö it rɪmnap nɪŋagla. ⁵⁷ Pen rɪmnap uraköm, piral hagöm, hagla, ⁵⁸ “Hon nɪŋ mɪdno, nɪpe haga, ‘God sabe gep ram, ñɪmagö udöm gɪla i, rɪb waɪ gɪ yuem, ñɪn mɪhau nɪgarɪ u, kauyaŋ gɪnabin. Ñɪmagö udöm gɪpal rö u gagnabin; ram

* 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38 * 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

anibu ke yabit ap ginabin, a göp,” a gila. * 59 Manö hagla anibu u rö nöp adip adip hagagla; ke ke hagla.

⁶⁰ Bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u uraköm, Jisas nip haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga. ⁶¹ Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyan hag ninyöm haga, “Ne me Mesaia u, Bi Kub aij u Ni nipe aka?” ga. ⁶² Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bi Ni nipe, Bi Kub klö ke yabit nimagö yijg kid lau adö asik mid arö gem, kumi kabö adö lan au nibö kumi bad an an lem aueinabin, ninyabin,” a ga.

⁶³⁻⁶⁴ Jisas anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u, waij nipe gau ke ud bitit göl gi haga, “Nipe God hib nipe u rib juajip u ninyim! Anib u, nibi bi rimnap hag ninyagun. Nipe gi naj göp u waiö hagöp me u. Anib u, kale nihön gasi ninyabin?” ö ga. Hagö, bi kub gau magöjhalö uraköm, hagla, “Bi anig göl hagöp anibu, nip al pak lep,” a gila. * ⁶⁵ Anig hagöm, bi rimnap Jisas nip kiñu alöm, waij bad ap ud amgö nip u palu gi nöm, nip paköl gi hagla, “Ne ke ninyömön, hanip hagö, ninyun, nöp an pakab?” ö gila. God sabe gep ram bi polisman gau, u rö nöp nip mñu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas nip ninyagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pida am asika au nöp midö ninyöl gi, nibi praj ap, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u nip wög gi nimidöp ap apjaköm, ⁶⁷ Pida mab run naböj mideia au ninyöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas bi Nasared nibö u aip ajmidan,” a ga. ⁶⁸ Hageia, Pida haga, “Ne nihön hagabön? Manö hagabön u yad ninyagpin,” a ga. Anig hagöm, höj yan arö ninyöl gi, kitakit wiñ ala. ⁶⁹ Nibi praj anibu nöp, Pida nip kauyan ninyöm, nibi bi mideila gau kalip haga, “Bi i bi nipe ap,” a ga. ⁷⁰ Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap midöm, nibi bi urak mideila anib gau, Pida nip kauyan hagla, “Ne u rö nöp ram minöj Galili nibö u me, hon ninyun ne abe bi nipe ap,” a gila. ⁷¹ Hageila, Pida haga, “Bi Kub niny midöp; piral hagnö, yip al pak linim. Pen ninyö yabit hagabin! Bi anig hagabin u yad ninyagpin yabit!” a ga. ⁷² Anig hagö ninyöl gi, kitakit u kauyan wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kitakit wiñ mihöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nip ninyagpin,’ a gimön, ij mihau nigan wai ninabön,” a ga manö u ninyö, mög gö, mitöj kub ga.

15

Jisas nip dam Pailod mideia ud arla

(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Hilim halö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag neb bi gau löm, bi manö ud asikep gau löm, Juda Kansol bi kub gau magöjhalö löm, magöjhalö manö hag gum göm, Jisas nip nagit löm, dam gapman bi kub Pailod mideia u ud arla. * ² Dam arlö, Pailod Jisas nip haga, “Ne Juda nibi bi kinj kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

³ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla. ⁴ Anig gö, Pailod Jisas nip haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rimnap hagagnabön ar?” a ga. ⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasi iru yabit nöp nija. *

Juda nibi bi gau hagla, “Jisas nip mab ba lan al pak limön!” a gila

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa nin kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod nip hag ninylö, kalip bi nagiman kale hag ninyimidäl bi u nöp yiharij hag höj yumidöp. ⁷ Pen nin anibu, bi ap hib nipe Barabas nibi bi rimnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lila rö, kalip nagit lilö mideila. ⁸ Nibi bi gau ap magum göm, Pailod nip bi nagiman pör hag ninyimidäl rö hag ninylö, ⁹ Pailod kalip haga, “Juda kinj kub kale u, kalöp

* 14:58: Jon 2:19-21 * 14:63-64: Lep 24:16; Jon 19:7 * 15:1: Luk 22:66 * 15:5: Ais 53:7; Mak 14:61

hubik yunam aka?" ga. ¹⁰ Nihön ginig: Pailod nipe ke niŋa, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, Jisas nip yiharinj mulu kal niŋla rö, nip dap ñila. ¹¹ Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau, niŋi bi gau kalip hagla, "Pailod nip hagpe, Jisas wasö, Barabas nip hubik yunim," a gila. Anig gilo, niŋi bi gau Pailod nip hagla, "Barabas nip hanip hubik yumön," a gila. * ¹² Anig hageila, Pailod haga, "Anig hagpim u, pen bi anibi kale Juda kiŋ hon a gipim u, nip nihön ginam?" ö ga. ¹³ Hagö, kale manö btafo göm hagla, "Nip mab ba laŋ al pak limön!" a gila. ¹⁴ Hageila, Pailod haga, "Nipe nihön gi naj gö, anig ginam?" ö ga. Anig hageia pen kale btafo yabif göm hagla, "Mab ba laŋ al pak limön! Mab ba laŋ al pak limön!" a gila.

¹⁵ Pen Pailod, manö kfo hagla anibu udöm, niŋi bi gau kalip aij gaŋ, a göm, Barabas nip yiharinj hag yuöm, bi nipe rimnap kalip hagö, Jisas nip nagif löm, miŋu magö pakla. Jisas nip pak pis gilo niŋöl gi, Pailod haga, "Nip dam mab ba laŋ al pak limim," a ga.

Ami bi gau Jisas nip hag jula

(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bi gau, Jisas nip dam gapna Pailod ram kub nipe u amöm, bi yam kale rimnap kalip wiŋ allö aueila, ¹⁷ waŋij aŋi milöbö ap, gapman bi kub gau rol gi midmidal rö Jisas nip rim ñöm, nan kali kali halö rimnap rik dapöm, kiŋ rol gipal usajil bad rö ap göm, nip nabic cög adö laŋ rol gi ñila. ¹⁸ Rol gi ñöm, Jisas nip ateb ateb ñöl göm hagla, "Ne Juda kiŋ kub pör nöp midmön!" a gila.

¹⁹ Anig hagöm, ur udöm, nabic nipe paköm, nip kiŋu al ñila. Mideia söl au kugom yimöm, kale kiŋ nip gimidal rö, nip ubör yihöŋ gila. ²⁰ Nip anig göl hag juöm, waŋij aŋi milöbö nip rim ñila u ud ju yuöm, waŋij nipe ke u yim ñöm, mab ba laŋ al pak linig ud arla.

Jisas nip mab ba laŋ al pak lila

(Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kale aŋ au amöl gi, Aleksada Rupas madöl miŋhau nap kale Saimon, Sairini daun niŋbö bi u, gau gi ajöm, apöm Jerusalem arnig areia u, nip nable paköm, kfo göm, hagla, "Jisas mab kros u ud kag gimön ud aru!" a gilo, udöm kalip aip ara. * ²² Anig göl amöm, Jisas nip dam ram minöŋ au manö yöl hib Golgoda a gimidal ka au amjakla. Golgoda manö if u "Wip Nabic Cög Ij." ²³ Amjaköm, nip nig wain ap udöm, marasim mö a gimidal rimnap ud big ado malo göm, Jisas nip ñila pen niŋaga. ²⁴ Jisas nip mab ba laŋ al pak löm, waŋij nip gau udöm, nime li ke ke udnig, sadu rö göl göm udla. *

²⁵ Sidö hilim halö lim gi yuöm yöp audik galik aua magö u, Jisas nip mab ba laŋ cipif pak lila. ²⁶ Cipif pak löm, nihön ginig al pak lila manö u, mab kros ba adö laŋ kali kfiŋ rikla:

JUDA KAI KIŊ KALE ME I.

²⁷ Maŋ anibu, bi nan si udep mihöp u rö nöp al pak lila, ap mab böŋ lap, ap mab böŋ lap.

²⁸ Gila anibu, God Manö u kali kfiŋ riköm, ginaböl a gila rö nöp gila. Manö anibu kali kfiŋ riköm hagla, "Nip niŋlö, bi nan naj gep ap rö linab," a gila. *

²⁹ Niŋi bi gau ap ran ap lugöl gi, Jisas nip niŋöm, nabic gor mar göm, nip hag juöm hagla, "Ne, 'God sabe gep ram u rib waŋ gem, ñin mihöp nigaj kauyaŋ gi linabin,' a gina u, * ³⁰ miŋi ne ke gimön, kamij arö, hon niŋun," a gila.

³¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip u rö nöp hag juöm, kalip ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, "Niŋi bi rimnap kalip gajip kamij arbal u pen uri nip ke gö kamij arnim rö lagöp. ³² Nipe pör hagöp, 'Isrel niŋi bi Mesaia midpin, Isrel Kiŋ midpin,' a göp rö, miŋi nip au laŋ cipif pak libal u, nipe ke u rö nöp urak aui auö niŋun niŋö hagöp, a gun, nip niŋ udnabun," a gila. Pen bi Jisas aip al pak lila miŋhau Jisas nip u rö nöp hag julö.

* 15:11: Ap 3:13-14 * 15:21: Ro 16:13 * 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58

*Jisas uma**(Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

³³ Sidö an aulik aua magö u, sibön göm, mid damöm, sidö gaminj ga magö u kauyan mailö ga. ³⁴ Mailö gö ninjöl gi, Jisas meg migan dap ranöm, wiñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hibu manö haga anibu manö it u, “God yad. God yad. Yip ai ginig arö gipan?” * ³⁵ Hagö, nibi bi sol anib au mideila gau ninjom hagla, “Ninim! Ilaija nip wiñ alab,” a gila.

³⁶ Pen bi ap nan hain auebö rö bad ap udöm, ñig wain mani pro raubal migan yan rauöm, Jisas nip ñinö ñinjan, a göm, gamit mlö ap ud abös alöm, mideia adö lan ñöl gi, haga, “Hon nin midno, Ilaija apöm, nip ud asik dam minonj it yan linab aka?” ga. *

³⁷ Anig hagöm, nin midlö ninjöl gi, Jisas wiñ kub alöm, uma. ³⁸ Magö anibu nöp, watij mlö kub God sabe gep ram magö raul migan yan ajon pit gila u, an u pa bititi göm, ke ke lap lap aram migan hiik mideia.

³⁹ Bi ami gau abad midmidöp bi kub u, mab kros ba an aui adö au gilan mideia u, Jisas anig hagöm uma u ninjom, nan nhön nhön ga gau ninjom, haga, “Ninjo hagpal! Bi anibi God Ni nipe yabit!” a ga.

⁴⁰⁻⁴¹ Nibi iru nöp Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm got au mideila. An anibu, nibi mihau nigan Jisas nip wög pro pro rimnap gi ñimidal ram minonj Galili. Nibi Maria mihöp midailö; nibi hib atog anib mihau, ap Magdala daun nibö, ap Jems Josep madöl mihau nime kale u. Nibi ap hib nipe Salomi. Nibi anib gau magonhalö nin midlö ninjöl gi, Jisas uma. *

*Josep nipe Jisas han roman kabö migan au rigöl ga**(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)*

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun nibö, Juda Kansol kub bi gep ap, God nibi bi udöm abad mideinab ñin anibu abad midmidöp. Bi anibu, rol God nip sabe gep ñin u, a göm, nan gi jin geia. Jisas uma u ninjom, ram sol duginig gab, a göm, miñi wip he ud asik dam rigöl ginam, a göm, pininj gaga; Pailod mideia u amöm, hag nija. ⁴⁴ Hag ninjo, Pailod, Jisas hadö uma manö u ninjom, pa git göm, bi ami bi abad midmidöp bi kub u nip wiñ alö, aueia, hag nija. ⁴⁵ Hag njeia haga, “Midönöp umöb,” a ga. Anig hagö, Pailod Josep nip haga, “Yau. Wip dam rigöl gimön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep watij rud kub ap rauöm, am wip he ud asik dap lugöm, watij u ud magonhalö wam wam göm, dam kabö migan gison nibö nöp tu lila kabö migan u rigöl ga. Rigöl göm, kabö hatai kub ap ud gau ga gi damöm, wip rigöl ajon u pit ga.

⁴⁷ Maria Magdala aip, Maria Josep nime u aip, nin midlö ninjöl gi, wip rigöl gila.

16

*Jisas uraka**(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)*

¹ Juda God nip sabe gep ñin kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nime u, nibi Salomi u, wip he u wel li ñun, a göm, am wel hatinj aij auep rimnap rau dap lilö hana.

² Ruö Sade ñin u, sib halö uraköm, wip rigöl gila u areila. ³ Adan an au aramol gi hagla, “Kabö kub wip rigöl ajon pak pit gila u, an ud kititi gi got gau yunab?” ö gila.

⁴ Anig hagöm, amjaköm, ninla, kabö kub wip rigöl ajon pak pit gila anibu, hadö titi gi am got au mideia. ⁵ Ninjom, migan anibu hiikid amöm ninla, bi praj watij rud mlöbö yima ap, ñimagö yijig lau adö asik mideia. Nip ninjom pininj gila. ⁶ Pininj geila, kalip haga, “Pininj gagmim. Yad ninbin, kale Jisas bi Nasared nibö, mab ba lan al pak lila u nip nininig auabim. Pen ninim! Nipe aui midagöp. Nipe midö nöp uraköm aröp. Nip rigöl gila ka u nöp midöp aui ap ninim. ⁷ Pen yijid ammil, bi nipe gau Pida aip hagmil, Jisas

* 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40-41: Luk 8:2-3

nipe nöd amöm Galili mideinab. Nipe ke kalöp nöd haga rö, kale am nipe niynabim anib gau, a gimil,” a ga. *

⁸ Anig hagö, nibi gau anin gö, ñin ma gil gil göm, wip rigöl höy amöm arö göm, gi dö gi arla. Piniñ gila niñöm nibi bi rimnap kalip manö anibu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nip niña

(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jisas umöm, ñin wañgnbö u uraköm, nöd yabit amöm, Maria Magdala mideia au waiö lö, nip niña. Pen nibi anibu nip nöd kijaki aiön pi unbö mudun jiny u abanj al mideia niñöm Jisas hag höy yua. ¹⁰⁻¹¹ Nipe Jisas nip niñöm, am bi nipe gau mitöñ gi mideila anj au amöm, Jisas kaminy midöp nip niñbin, a gö, kale böñ nöp umöb, a göm, manö nip u udagla.

Jisas bi nipe mihau adan anj au ammil nip niñlö

(Luk 24:13-15)

¹² Hainö pen, Jisas bi nipe mihöp ram minöñ migan ap gi ajailö, Jisas bi unbö ke rö löm apöm, adan anj au waiö lö, nip niñmil, ¹³ am bi nipe rimnap kalip hag ñilö u pen, niñö hagabil, a göm, manö kale udagla.

Manö aij yad u nibi bi gau kalip hag ñimim, a ga

(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

¹⁴ Hainö mañ ap me, Jisas bi nipe unbö agip laj u nan niñeila anj au waiö löm, kalip hag göl gi haga, “Yad uraknö, nibi bi rimnap yip waiö niñöm, apöm kalöp hag ñilö, niñön ginig piral hagpal, urakagöp, a gimim, niñbim?” ö ga. *

¹⁵ Anig hagöm, kalip haga, “Kale manö aij yad u dam ram minöñ gau gau magöñhalö ammim, nibi bi gau magöñhalö hag ñimim. * ¹⁶ Nibi bi an an, manö aij yad anibu niñ udöm, niñg paknaböl gau, kaminy arnaböl. Pen nibi bi an an niñ udagnaböl gau, God kalip manö kub hagö ilön udnaböl. *

¹⁷ “Nibi bi manö yip niñöm, ‘Niñö hagöp,’ a göm, niñ udnaböl gau, nan gagep rö ginaböl. Kijaki aiön pi nan gau nibi bi kalip abanj alnab gau, hib yad u hagöm, hag höy yunaböl. Manö yabit kale u arö göm, manö gisön nibö adö ap ke hagnaböl. * ¹⁸ Re gadgot nibi bi hauöp gau ud niñlö, nan ap gö umagnaböl. Nan naj nibi bi niñöm umbal gau rimnap niñlö, nan ap gö umagnaböl. Pen nibi bi nan ginab gau, kalip niñmagö lilö, kaminy linab,” a ga. *

God Jisas nip udöm ram minöñ nipe kumi kabö adö laj au ud ara

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹ Bi Kub Jisas manö anibu kalip hag pis gö niñöl gi, God nip udöm, ram minöñ nipe kumi kabö adö laj au ud ara. Ud arö, God niñmagö yijig nip lau adö asika. *

²⁰ Pen bi nipe gau amöm, Kraus manö aij u ram minöñ gau gau magöñhalö hag ñilö arö niñöl gi, Bi Kub, manö aij yad niñö linim, a göm, kalip aip midöm, ktö ñö, nan gagep rö gau gila. *

* 16:7: Mad 26:32; Mak 14:28 * 16:14: 1Ko 15:5 * 16:15: Ap 1:8 * 16:16: Ap 2:38 * 16:17: Ap 2:4; 8:7
* 16:18: Luk 10:19; Ap 28:3-6 * 16:19: Ap 1:9-11; 2:33-34 * 16:20: Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraisa Manö Aij u Luk kalı ktiñ rıka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraisa anıbu hanıp i yag daulö kub göm ga ga rö, bı rımnap amgö magö kale ke nıñjöm, manö aij anıbu hag ñı ajöm, yıp abe, nıbi bı gau rımnap halö kalıp abe, hag ñıla. Hag ñeila bı iru rö manö anıbu nıñ aij göm kalı ktiñ rıkla. * ³ Pen bı majö Diopilas, yad u rö nöp manö yıp hag ñıla anıbu it u magöñhalö uthai nıñ aij gıpin u me, yad u rö nöp manö anıbu magöñhalö gası nıñ aij gem, nöp kalı ktiñ rıknıg gabin. ⁴ Anıg gıno me, manö nöp hagla nıñban u, nıñjög hagla a gımön nıñnabön.

Ejol, ber mıhau Jon Bı Ñıg Pak Ñeb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kıñ Herod Judia Propins abad mıdmıdöp ñın u, bı ne Sekaraia, God nıp nan sabe gep bı ap mıdmıdöp. Bı yam nıpe aip wög jım ñöl gımıdal gau kalıp Abaija Yam a gımıdal. Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nıp nan sabe gep bı Eron it u rık dam dapıl göm rıkla. ⁶ Kalpe ber mıhau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gı mıdlö, God nıñjög, manö ap mıdageia. ⁷ Pen Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed ñı pai wem u me, ñı pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp nıbi mıtep bı mıtep lılö.

⁸ Ñın ap Sekaraia bı nıpe aip wög jım ñöl gımıdal gau apöm, God nıp sabe gep wög u geila. ⁹ Pen wög kale u göl gı, bı God nıp nan sabe gep bı gau pör gımıdal rö, bı hon an rö God sabe gep ram raul mıgan yan amöm nan hañıñ aij auep u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gı udla. Udlö, Sekaraia nıpe ilöñ cal ke ud gulu gı udöm, God sabe gep ram raul mıgan yan arnıg ga. * ¹⁰ Nıbi bı iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nıp sabe göl gı mıdailö nıñjöl gı, Sekaraias nıpe raul mıgan yan aramöm nan hañıñ aij auep anıbu laua. ¹¹ Pen Bı Kub ejol nıpe ap apöm, nan hañıñ aij lep kabö kınan u ñımagö yıjıg adö lau waiö mıdeia. ¹² Sekaraia ejol anıbu nıñjöm pa gıñı ga. ¹³ Pen ejol anıbu nıp haga, “Ne pıñıñ gagmön. God nıp sabe gıpan u, nıpe nıñjög. Nabin ne Ilisabed ñı ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nıpe Jon a gımön. ¹⁴ Nıme ñı u yag daunab u, ne mıñ mıñ gıñabön; nıbi bı iru nöp gau u rö nöp mıñ mıñ gıñaböl. ¹⁵ Bı Kub amgö ilö adö nıpe u, Jon bı kub rö mıdeinab. Nıpe ñıg wain aka ñıg klö rımnap ñıñagnım. Nıme ñı mıdun mıdeinab ñın anıbu nöp, Ana Uı nıpe ñı anıbu nıp anı dañ amöm ajmanı raunab. * ¹⁶ Hainö nıpe Isrel nıbi bı God nıp arö gıpal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nıp, Bı Kub hon, a göm, nıñ udnaböl. ¹⁷ Pen ñı ne anıbu nıpe bı God manö hagep İlajı hadame ram God pıdöñ udöm gımıdöp rö gıñab. Nap bı kalıp udöm, ñı pai kale gau udöm, kalıp ud jım ñöl İınab. Nıbi bı God nıp ateb ateb ñıbal gau, kalıp manö aij hag ñö, nıbi bı kamıñ aij nıpe gası nıñbal rö nıñjöm, gı aij göm, Bı Kub aunab, a göm, abad mıdeinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u anıg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mıhau mıtep yabıt İbul. Anıb u, yad aigöl gem, ne nıñjög hagpan, a gı nıñnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia nıp haga, “Yad Gabriel. Yad God amgö ilö adö u mıdem, yıp hag yuö apem manö aij anıbi nöp hag ñıñıg aubin. * ²⁰ Ne manö yad u, nıñjög hagöp a gımön nıñagpan rö, atab nöp u marö gö, manö hagöl gı mıdageinabön. Yıharıñ nöp mıd mıd, ñı u yag daunabil mañu nöp kauyanı manö hagnabön,” a ga.

²¹ Pen Sekaraia God sabe gep ram anı raul yan mılö padö mıdeia nıñjöm, nıbi bı höñ yan mıdeila gau gası iru nıñla. ²² Hainö nıpe höñ apöm, manö rımnap hagnım rö laga. Anıb u, yıp anıg anıg göp, a göm, ñımagö nöp yamaia. Kale nıñjöm hagla, nıpe ram raul mıgan yan am mıdöm, nan ap ke nıñjöm auöp, a göm, nıñla.

* 1:1-2: Ap 1:1 * 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

²³ Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gî mîdö, ñîñ nîpe u pîs gö, bî rîmnap apöm ka nîpe u udlö nîñöl gî, nîpe ado gî ram nîpe ara. ²⁴⁻²⁵ Hainö mîd damöm, nîbin nîpe Ilisabed ñî mudun mîdöm haga, “Nöd yad nîbi ñî pai wem mîdmîdin u me, yîp nable ga, jî mîñi Bî Kub yîp mög nîñöm yîp abad mîdö, ñî mudun mîdpin u yîp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anîg hagöm, rakîñ unbö mamîd agamîj ram raul mîgan gau nöp pî göl mîdmîdöp.

Ejol apöm Maria nîp haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

²⁶ Ilisabed rakîñ unbö kagoł jîñ ñî mudun mîdö nîñöl gî, God ejol Gebriel nîp hag yuö ara Nasared daun, ram mîñöñ Galili au. ²⁷ Nasared au nîbi praj ap mîdmîdöp, hib nîpe Maria. Nîbi praj anîbu bî ap aip gî gö wasö. Nîbi praj anîbu, bî ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bî Josep anîbu, nîp kiñ Depid bî rîdîg anîbu ap rîk dam lîla u me. * ²⁸ God ejol Gebriel hag yuö, nîbi praj Maria mîdeia au amjaköm haga, “Nîbi praj, ne mîdpan? Bî Kub nöp ud aij göp. Nîpe aip mîdpil,” a ga.

²⁹ Anîg hagö, Maria manö anîbu nîñöm, yîp ai gîñîg anîg hagab, a göm, gasî iru nîña. ³⁰ Nîpe gasî iru nîñö nîñöl gî, ejol nîp haga, “Maria, ne pîñîñ gagmön. God nöp ud aij yabîł göp. ³¹ Hainö ne ñî mudun mîdmön, ñî ap yag daunabön. Yag daumön, hib nîpe Jisas, a gîmön. * ³² Pen nîpe bî kub yabîł mîdeinab. Nîbi bî nîp hagnaböl, Bî Kub yabîł adö i gîlañ mîdöp Ñî nîpe, a gîñaböl. God Bî Kub geinab nîñöm nîpe nîhi îlañ Depid, kiñ kub mîdmîdöp rö mîdeinab. ³³ Jekop rîk rîk amîl apîl gîlö mîdeinaböl gau kalîp magöñhalö pör nöp pör nöp kiñ kale mîdöm abadöl mîdeinab,” a ga. *

³⁴ Ejol anîg hagö, Maria nîp haga, “Yad bî ap aip mîdagpul u, aigöl gem ñî anîbu yag daunabin?” ö ga.

³⁵ Hageia, ejol nîp haga, “Ana Uł u nöp apöm, Bî Kub yabîł adö i gîlañ mîdöp pîdöñ nîpe nöp ralu ñîñab. Anîg gö, ñî uł yag daunabön u, nîbi bî nîñöm hagnaböl, nîpe God Ñî nîpe, a gîñaböl. ³⁶ Nöñ! Naubi ne Ilisabed nîpe nîbi mîlep löp. Kale nîp nîbi ñî pai wem a gîmîdal u pen mîñi nîpe ñî mudun mîdö, rakîñ unbö kagoł jîñ hadö ara. ³⁷ God nan gagnîm rö ap mîdagöp; nan gau magöñhalö gîñîm rö nöp mîdöp,” a ga. *

³⁸ Anîg hagö, Maria haga, “Yad God nîp wög gî ñeb pai. Hagabön rö nöp yîp gîñîm,” a ga. Anîg hagö nîñöl gî, ejol nîp arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nîp nîña

³⁹⁻⁴⁰ Pen Maria yîñîd amnam, a göm, ram mîñöñ anîbu arö göm ram mîñöñ Judia no îlö gau adan mîlö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mîhau mîdmîdil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nîp haga, “Ne mîdpan?” a ga. ⁴¹ “Ne mîdpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anîbu nîñö, ñî mudun mîdeia u pîrañîd la. Pen magö anîbu nöp Ana Uł u nîpe Ilisabed añ dañ aramöm nîp ajmañ raua. ⁴² God Ana ajmañ rauö, Ilisabed nîpe meg mîgan dap ranöm Maria nîp haga, “God nîbi rîmnap kalîp abad mîdöp u pen nöp ud aij yabîł göp. Ñî mudun ne mîdpan yagol ñî u abe ud aij yabîł göp. ⁴³ Yad nîbi aij wasö jî ne Bî Kub yad nîme nîpe u yîp nîñîg auban u yad aiö gem God nîp aij a gabin. ⁴⁴ Ne apön yîp, ‘Mîdpan?’ a gajan magö u, ñî mudun mîdpin i ñîñî yabîł löm pîrañîd löp. ⁴⁵ Ne, ‘Yîp God hagöp rö gîñab,’ a gîmön nîñ mîdpan u me, ne mîñ mîñ gîmön,” a ga.

Maria God hib nîpe hagö adö ara

⁴⁶ Ilisabed anîg hagö, Maria God nîp gasî nîñöl gî, ñîñî yabîł löl gî haga, “Yad Bî Kub nîp gasî nîñem,

hib nîpe hagnö, i adö lañ arnab. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Yad böñ nöp umeb rö mîdainö,
God yîp mög nîñöm ud kamîñ yua u,
nîp gasî nîñem ñîñî yabîł lîbin.

* 1:27: Mad 1:16,18 * 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23 * 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7 * 1:37: Jen 18:14 * 1:46: 1Sa 2:1-10

Yad y^hari^h pai nⁱp wög gⁱ ñeb mⁱdⁱpin u
pen yⁱp haut gagöp.

Anⁱg göp u,

mⁱñi rⁱköm, hainö rⁱköm, rⁱk dam lⁱnaböl gau,
nⁱbi bⁱ magö^hhalö yⁱp gasⁱ nⁱñöm hagnaböl,
'God nⁱbi anⁱbu ud aij yabⁱl ga,' a gⁱnaböl.

⁴⁹ Nⁱpe pⁱdö^h magö^hhalö mⁱdöp u,
nⁱpe nan klö yabⁱl yⁱp göp.

Yad nⁱñbin nⁱpe añⁱ nöp

Bⁱ U^t mⁱdöp.

⁵⁰ Nⁱbi bⁱ manö nⁱpe nⁱñöm, ana udöm, hain gⁱnaböl gau,
kalⁱp mög nⁱñöm ud aij gⁱnab.

Kale ñⁱ pai rⁱköm, rⁱk damöm, rⁱk lⁱnaböl gau,
kalⁱp u rö nöp mög nⁱñöm ud aij gⁱnab. *

⁵¹ Nⁱpe Bⁱ ñⁱmagö mⁱlö kub yabⁱl;
nⁱpe nan klö klö iru nöp göp.

Nⁱbi bⁱ, hon ke nⁱbi kub bⁱ kub mⁱdⁱpun, a gⁱpal gau,
God kalⁱp yu gⁱ yuöp. *

⁵² Anⁱb u, ki^h bⁱ kub ram mⁱnö^h kub abad mⁱdlö hib kub mⁱdⁱmⁱdöp gau,
God gö ke ke arlö,

nⁱbi bⁱ hib mⁱdⁱdagmⁱdöp gau,

God kalⁱp udöm ud adö adö göp. *

⁵³ Nⁱbi bⁱ kⁱyö löp gau,

God kalⁱp nan nⁱme lö ñⁱñlö mudun göp.

Pen nⁱbi bⁱ nan iru mⁱdöp gau

kalⁱp y^hari^h hag yuö arbal. *

⁵⁴ God nⁱpe apⁱs bac i^har^h hon gau
kalⁱp manö haga u haut gagöm,

hanⁱp Isrel nⁱbi bⁱ

pör mög nⁱñöm abad mⁱd aij göp. *

⁵⁵ Bac Ebrahim abe, bac hon rⁱmnap abe

ñⁱ pai kale rⁱköm rⁱklö arnab gau,

God kalⁱp abad mⁱdeinabin, a göm,

haga rö nöp hanⁱp göp," a ga. *

⁵⁶ Maria manö anⁱbu hagöm, nubi Ilisabed aip rakⁱn mⁱhau nⁱgan^h mⁱdöm, hainö ado
gⁱ ram nⁱpe ara.

Ilisabed ñⁱ nⁱpe Jon Bⁱ Ñⁱg Pak Ñeb u nⁱp yag daua

⁵⁷ Mⁱd damöm, Ilisabed ñⁱ ap yag daua. ⁵⁸ God nⁱp mög nⁱñöm abad mⁱdö, nⁱpe mⁱte^h
yabⁱl löm ñⁱ yag daua anⁱbu, nⁱbi bⁱ nⁱñⁱn nubi nⁱmam nuö bⁱ nⁱpe gau nⁱñöm, nⁱpe
aip mⁱñ mⁱñ yabⁱl gⁱla.

⁵⁹ Ñⁱ u yag dapöm, ñⁱn unbö mudun jⁱñ mⁱdöm, raleb jⁱñ mañu waj hañ nⁱpe rⁱb gⁱ
dö gⁱnⁱg göm magum gⁱla. Magum göm, kale ñⁱ u hib ñⁱnⁱg göm hagla, "Ñⁱ anⁱbi, nap
Sekaraia hib u la ij gep," a gⁱla. * ⁶⁰ Hageila, nⁱme haga, "Wasö, hib nⁱpe Jon a gⁱnabul,"
a ga. ⁶¹ Anⁱg hagö, nⁱbi bⁱ nⁱpe gau hagla, "Hon unbö anⁱg gagun. Bac baid buö ne gau
hib ap Jon mⁱdⁱdagöp," a gⁱla. ⁶² Anⁱg hagöm, nap Sekaraia nⁱp ñⁱmagö u nöp yamöm hag
nⁱñla, "Ñⁱ hib nⁱhön ñⁱnabön?" ö gⁱla. ⁶³ Hag nⁱñlö, nap ñⁱmagö u nöp yamöm haga,
"Yⁱp köp kalⁱ kⁱñ rⁱkep ap dauim," a ga. Hagö daueila, adö anⁱbu manö kalⁱ kⁱñ rⁱköm,
"Hib nⁱpe Jon," a ga. Anⁱg göl hib kalⁱ kⁱñ rⁱkö, kale nⁱñöm magö^hhalö aiö yabⁱl gⁱla.

* 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 * 1:53: Sam 34:10 * 1:54:
Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

⁶⁴ Pen magö anıbu nöp Sekaraia aṭab marö ga u piṭa gö niṅöl gı, nöd manö hagnıdöp rö hagnöl gı, God hib niṭpe hagnö adö ara. ⁶⁵ Niṭbi bı söl au han miṭdeila gau, ga anıbu niṅöm piṭniṅ göm, manö anıbu yag dam ram minöṅ Judia ilö gau magöṅhalö yabıṭ niṭbi bı gau kalıṭ hagnıṭla. ⁶⁶ Hageila, niṭbi bı manö anıbu niṅla gau, kale magöṅhalö gası iru niṅöm hagnı, “God gö, niṭ anıbu anıṅ göl yag dauöp u me, hainö bı aigale bı rö miṭdeinab?” ö gıṭla. God piṭdöṅ niṭ anıbu piṅ miṭdeia u niṅla u me, anıṅ hagnı.

Sekaraia God hib niṭpe hagnö adö ara

⁶⁷ Ana Uṭ niṭpe niṅṅaṅ nap Sekaraia aṅ niṭpe daṅ apöm aṅmaṅ raua niṅöm God hib niṭpe u dap ranöl gı hagnı,

⁶⁸ “Hon Isrel niṭbi bı, God Bı Kub hon hib niṭpe dap ranun hagnö adö arniṃ.

Niṭpe ke ram minöṅ iṭ i apöm,

niṭbi bı niṭpe rau adog udöp. *

⁶⁹ God Bı Kub niṭpe gö, Depid riṭkö, riṭklö, riṭ amıṭ apıṭ gıṭlö, niṅṅaṅ ap yag dauö hanıṭ ud kamıṅ yunab. *

⁷⁰ Hadame nöp, manö yad niṭbi bı gau hagnıṅ gabin, a göm, God niṭpe bı riṃnap wög anıbu hagnı la.

God manö hagep bı uṭ niṭpe gau kale God manö hagnı u niṅöm, niṭbi bı gau kalıṭ hagnıṭla.

⁷¹ Bı al niṅṅeb hon gau apöm, hanıṭ al pak liṅniṅ gaböl pen niṭpe apöm hanıṭ ud kamıṅ yunab;

bı hanıṭ mulu lugö niṅbal gau hanıṭ gı naj gıniṅ gaböl u pen niṭpe hanıṭ abad miṭdö kamıṅ arnabun. *

⁷²⁻⁷³ God hadame nöp bac iṭaṅ hon mög niṅöm ud aij gıṅabin, a göm, manö klö niṅö riṃnap hagnı la.

God niṭpe manö bac hon Ebrahim niṭ hagnı la u hauṭ gagöp; manö uṭ anıbu hagnı rö nöp göp. *

⁷⁴⁻⁷⁵ Bı Kub hanıṭ abad miṭdö, koṭmaṭ gau hanıṭ gı naj göl rö lagnab.

Anıṭ u, hon bı al niṅṅeb gau piṭniṅ gagnı, kamıṅ miṭdeinabun rö, pör pör nöp Bı Kub nöp gası niṅun, nan si nan naj arö gun,

Bı Kub niṭbi bı uṭ niṭpe miṭdun, wög niṭ göl gı, gı miṭdeinabun. *

⁷⁶ Pen niṭ yad, ne God Bı Kub niṭ wög gö, niṭbi bı gau kale niṅöm hagnaböl,

‘God Bı Kub yabıṭ adö i gıṭaṅ miṭdöp u, bı manö niṭpe hagep me u,’ a gıṅaböl.

Nıṅhön gıniṅ: ne nöd ammön, niṭbi bı gau kalıṭ hagnı aij gö, Bı Kub u niṭpe abad miṭdlö niṅöl gı, niṭpe aunab. *

⁷⁷ Ne niṭbi bı niṭpe gau kalıṭ manö aij niṭpe u hagnı niṭ aij gö, Bı Kub kale u apöm,

nan si nan naj gıṭpal priṭ u ṭıṭ gı yuöm kalıṭ udnab, manö aij u niṅṅaböl. *

⁷⁸ God Bı hain agamıṅ riṭköm, niṭpe niṭbi bı mög niṅöm,

mailö aij niṭpe siṭdö mailö rö kumi kabö adö laṅ niṭbö apöm, hanıṭ mailö pak niṅṅab. *

* 1:68: Sam 72:18 * 1:69: Sam 18:2 * 1:71: Sam 106:10 * 1:72-73: Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9

* 1:74-75: Dai 2:12-14 * 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais 60:1-2

⁷⁹ Hon n̄ibi b̄i an an s̄ib̄ön gau m̄idun
 umn̄ig ḡinabun gau,
 n̄ipe gö mailö magö an̄ibu
 han̄ip m̄idmagö an̄ dan̄ mailö pak n̄inab n̄inun,
 hon hibur hain hain m̄idep adan aij u ulhai n̄inun,
 adö an̄ibu nöp ajeinabun,” a ga.

⁸⁰ Pen n̄in̄an̄ an̄ibu, Jon, majö gö n̄in̄öl ḡi, ana n̄ipe halö halö p̄idör̄ ga. N̄ipe ram m̄in̄öñ n̄ibi b̄i m̄idagm̄idal, ram m̄in̄öñ kabö nöp m̄idm̄idöp an̄ gau m̄id m̄id, böñ nöp kub göm auö, Isrel n̄ibi b̄i n̄ip n̄in̄la.

2

Maria Jisas yag daua *(Mad 1:18-25)*

¹ Pen n̄in̄ an̄ an̄ibu, gapman b̄i kub Sisa Ogasdas n̄ipe lo löm haga, “N̄ibi b̄i yad abad m̄idpin gau, kale magöñhalö hib kale udöl,” a ga. ² Nöd api it göm n̄ibi b̄i hib udla n̄in̄ u, gapman b̄i kub Kwairinias Siria Propins* n̄ibi b̄i kal̄ip abad m̄idm̄idöp. ³ An̄ib u, n̄ibi b̄i ram m̄in̄öñ m̄ilö kub gau ke n̄ibö ke n̄ibö ap ȳihar̄in̄ m̄ideila gau, ado ḡi ram m̄in̄öñ kale ke hib udn̄ig arla.

⁴ Josep n̄ipe kin̄ Depid k̄iḡin̄ r̄ik damöm r̄ikla rö, n̄ipe Depid daun n̄ipe Bedlehem arn̄ig ga. N̄ibi praj Maria n̄ip ut̄ ḡi, Nasared daun, ram m̄in̄öñ Galili au arö ḡimil, aram aram ram m̄in̄öñ Judia amöm, kin̄ Depid n̄ip r̄iklö m̄idm̄idöp daun n̄ipe Bedlehem arlö. ⁵ Pen n̄ibi praj Maria, Josep udnab a ḡila u me, n̄i mudun halö m̄idö n̄in̄öl ḡi, Josep Maria n̄ip ut̄ ḡi hib udn̄ig arlö. ⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria n̄in̄an̄ yag dauap n̄in̄ u söl ga. ⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil n̄in̄lö, mani rauöm hanm̄idal ram u böñ nöp s̄is̄i ga. An̄ib u me, kaj kau mukm̄idal ram ap am m̄idöm, Maria n̄in̄an̄ nöd añi u yag daua. Yag dapöm n̄in̄an̄ laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan hātī habadö p̄in̄ u r̄ik dap l̄ilö n̄in̄m̄idal mab ij m̄igan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep b̄i gau kal̄ip haga

⁸ Maria Jisas n̄ip yag daua n̄in̄ an̄ibu, kaj sipsip mukep b̄i gau r̄imnap s̄ib̄ön yan̄ kaj sipsip abad m̄ideila ram m̄in̄öñ söl an̄ib au. ⁹ B̄i Kub ejol n̄ipe ap yuö, B̄i Kub mailö aij magö n̄ipe apöm kal̄ip pak n̄in̄ö, an̄in̄in̄ gö p̄in̄in̄ ḡila. ¹⁰ Kale p̄in̄in̄ ḡilö n̄in̄öl ḡi, ejol u kal̄ip haga, “Kale p̄in̄in̄ gagmim. Yad kalöp abe n̄ibi b̄i gau magöñhalö kal̄ip abe, manö aij n̄in̄i lep ap dauabin. ¹¹ M̄in̄i nöp n̄ibi ap n̄i unbö ke ap yag dauöp Depid daun n̄ipe au. N̄i an̄ibu kalöp ud kam̄in̄ yunab. N̄ipe Krai† B̄i Kub u me. ¹² N̄ip am ulhai n̄in̄mim n̄in̄nabim, n̄ime n̄ip wāin̄ wam wam göm, ud kaj sipsip nan hātī habadö p̄in̄ u r̄ik dap l̄ilö n̄in̄m̄idal mab ij m̄igan u lö m̄ideinab. Kale am n̄in̄mim, hagpin rö ḡinab u, n̄in̄ö hagöp, a ḡinabim,” a ga.

¹³ Ejol an̄ibu an̄ig hagö n̄in̄öl ḡi, ad̄in̄ ejol kumi kabö adö lan̄ au n̄ibö iru yab̄it̄ nöp ap ejol nöd n̄ibö u aip m̄idöm, God hib n̄ipe u dap ranöl ḡi hagla,

¹⁴ “God hib n̄ipe i adö lan̄ol m̄idöp;
 n̄ipe n̄ibi b̄i an an mög n̄in̄öm ud aij ḡinab gau,
 hibur hain hain gas̄i m̄idmagö añi lep magö u
 kale aip m̄idnab,” a ḡila. *

Kaj sipsip mukep b̄i gau am Jisas n̄ip n̄in̄la

¹⁵ Ejol gau ado ḡi kumi kabö adö lan̄ arlö n̄in̄öl ḡi, b̄i kaj sipsip mukep gau manö hag n̄in̄ hag n̄in̄ göm hagla, “B̄i Kub han̄ip manö hagaj̄ip u, uri Bedlehem am n̄in̄un,” a ḡila.

* 2:2: N̄in̄ an̄ibu Rom kai kale ram m̄in̄öñ Isrel abad m̄ideila. Ram m̄in̄öñ Isrel Siria Propins an̄ au m̄ideia. Rom kai kin̄ kale Sisa a ḡim̄idal. † 2:11: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe it̄ añi ap m̄idöp: “God hag la B̄i u.” * 2:14: Luk 19:38

¹⁶ Anig hagöm yijid amöm niŋla, Josep aip Maria aip niŋaŋ hagla anibu, waij wam wam gimil, kaj sipsip nan hati habadö piñ u dap lilö niŋmidal mab ij migan u lilö mideia. ¹⁷ Kale niŋaŋ anibu niŋöm, amöm, ejol kalip niŋön niŋön hagla manö u, nibi bi gau gau kalip hag niŋla. ¹⁸ Bi kaj sipsip mukep gau nibi bi gau manö anibu hag niŋlö, kale niŋöm magöŋhalö aiö yabiti gila. ¹⁹ Pen Maria nip nan ke yabiti anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöp niŋmidöp. * ²⁰ Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol nipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke niŋla u me, God hib nipe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mihau Jisas nip dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria niŋaŋ u yag dapöm niŋn unbö mudun jij midöm, ruö raleb niŋn u waŋ hañ nipe rüb gi dö gila. Nöd ejol u nime Maria nip, niŋ yag daumön hib nipe u anig göl limön a ga rö, hib nipe u Jisas, a gila. *

Bi Simion aip nibi Ana aip Jisas nip niŋmil miñ miñ yabiti gilo

²²⁻²³ Pen nöd Mosi nipe lo manö kalit klin riköm, niŋ nöd yag daunaböl gau God nip niŋnaböl a ga. Anib u me, Maria niŋaŋ u yag dapöm, Juda nibi bi gimidal rö, God sabe gep ram u asi masi gi, ram nipe ke gau nöp midö, kamij lö niŋöl gi, Josep aip, Jisas nip dam Bi Kub nip niŋig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. * ²⁴ Pen Bi Kub lo manö ap halö hagöp, “Nibi niŋ pai yag daunaböl gau kamij lö, yaur matig aka yaur dapo mihöp dam God sabe gep ram höŋ yaŋ amöm, pak God nip sabe gi nöm me, böŋ nöp kamij löp, a göm, God sabe gep ram raul migan u arnaböl,” a gila. Gasi anibu u rö nöp niŋmil me, yaur mihöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bi aij yöl ap midmidöp, hib nipe Simion. Bi anibu nipe God Manö u niŋöm, hagöp rö nöp gimidöp. Ana Ut nipe Simion aip midmidöp; nipe Krais u Isrel nibi bi ud kamij yunab, a göm, abad midmidöp. ²⁶ Ana Ut nipe Simion nip nöd haga, “Bi Kub nipe Krais nip yuö aunab u, ne amgö niŋmön hainö umnabön,” a ga niŋöm nipe niŋöl mideia. ²⁷ Pen niŋn anibu, Ana nipe Simion nip gasi nö, God sabe gep ram u amöm niŋa, Josep ber mihau Jisas nip dammil, lo manö haga rö gul a gimil ap midailö. ²⁸ Simion kalip mihöŋ niŋöm, Jisas nip ud wabi göm, God hib nipe u dap ranöl gi haga, ²⁹⁻³⁰ “Ne aŋi nöp Bi Kub.

Niŋaŋ i kub göm,
hanip nibi bi ud kamij yunab u,
nöd yip hagna rö, uri amgö magö yad ke niŋabin.
Anib u, uri yip paliö aij gö niŋöl gi umnam. *

³¹ Niŋaŋ anibi, nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö
ud nöp aip jim nöŋ linab. *

³² Nipe mailö aij rö apöm,
Juda nibi bi wasö gau kalip pak nö,
God bi aigale bi rö midöp u niŋnaböl.

Nipe mailö aij unbö ke ne dapöm,
Isrel nibi bi ne gau kalip pak niŋnab,” a ga.

³³ Simion Jisas nip manö anibu hageia u niŋmil, Josep ber mihau aiö yabiti gilo. ³⁴ Pen Simion nipe Josep Maria Jisas amlit bi kalip, “God kalöp abad mideiaŋ,” a göm, Jisas nime Maria nip haga, “Niŋ anibi midö niŋöl gi, Isrel nibi bi iru nöp aŋ u ud asik ke ke löm, adan naj udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nibi bi niŋlaŋ, a göm, niŋ i yua pen nibi bi rimnap nip udagöm hag junaböl. * ³⁵ Anig göl me, nibi bi iru nöp niŋön niŋön gasi niŋöm niŋ midpal rö, nibi bi gau waiö niŋnaböl. Pen ru milö kid ap midmagö aŋ ne ke daŋ binij ginab,” a ga.

* 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22-23: Eks 13:2,12; Lep 12:1-8 * 2:24: Lep 12:8 * 2:29-30: Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10 * 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8

³⁶ Pen ñin anibu nöp, God manö hagep nibi ap ap mideia. Hib nipe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rikö rik dapöm rikla. Nipe nibi mitep yabit. Nöd nibi praj bi udöm, nugmul aip midailö mi unbö mudun jing ina. ³⁷ Nugmul uma pen Ana mi nipe ñinjuöl mihau mihau unbö yigwö mlö laj (84) ina. Nipe God nip nöp gasi niyöm ñin rimnap nan magö niyöm wasö, God sabe gep ram u am midöm, sidö an sibön yan God nip sabe göl gi midmidöp. ³⁸ Pen nibi Ana u, magö anibu nöp Jisas nip ud mideila söl au apöm, God nip aij a göm, nibi bi kale, Bi Kub apöm Jerusalem nibi bi nagi mideila u hubiknim, a göm abad midmidal nibi bi gau kalip hagöm, ñinjan anibu nihön nihön rö ginab u, manö hag ña.

Ber mihau Jisas ud ado gi Nasared arlö

³⁹ Josep ber mihau Bi Kub lo manö haga rö magöñhalö gi hakmil, kale ado gi ram minöy Galili ammil, daun kale Nasared arlö. * ⁴⁰ Am midöm Jisas kub göm, God nip abad mid aij gö niyöl gi, gasi aij yabit niyöm, mid aij ga.

Jisas nipe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñin kub u söl auö, Jisas nime nap mi u mi u, Pasopa ñin kub u miñi a göm, am Jerusalem armidil. * ⁴² Anig göl me, Jisas mi nipe in migang laj lö, Juda kai gimidal rö, nime nap nip ut gi Pasopa nan ñinjanig Jerusalem am mideila. ⁴³ Ñin kub anibu ap padiö niyöl gi, ram arabun a göm, ado gi am adan an au ammil niyöl, Jisas aip auageila. Nipe Jerusalem nöp mideia pen kale niyagmil, ⁴⁴ nipe nibi bi rimnap aip auab a gimil, gasi niyöl. Pen adan an au hannig gimil, am nimdan nimam nibi bi rimnap aip midöp, a gimil, nip ulhai niyailö. ⁴⁵ Ulhai niy dam wasö niymil, ado gi Jerusalem nip ulhai niyjanig arlö. ⁴⁶ Ammil ñin mihöp niyan mañu niyöl, nipe amöm God sabe gep ram u midöm, bi lo manö hag ñeb bi gau aip asik midöm, manö hagaila u niyöm, manö rimnap hag niymideia. ⁴⁷ Nibi bi niy mideila gau, Jisas haga rö niyöm, ñi anibu gasi niy kid hitköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gila. ⁴⁸ Pen nime nap ber Jisas nip niymil kale u rö nöp aiö gilö. Nime pen Jisas nip haga, “Ne nap halip nihön ginig anig gipan? Midmagö hol ilön gö niyöl gul nöp ulhai niy ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nime anig hagö, Jisas haga, “Kale nihön ginig yip ulhai niy ajabilj Bapi ram am midpin u kale niyagil aka?” ga. ⁵⁰ Jisas anig haga u pen kale manö hagab u, a gimil, rik niyaglö.

⁵¹ Jisas nip ut gi ram kale Nasared ado gi arla. Jisas anib gau nöp midöm, nime nap hagmidil rö nöp niyöm hain gimidöp. Pen nime Jisas nihön nihön ga u gasi niyöl gi nöp midmidöp. * ⁵² Jisas nime nap aip midöm, majö göm gasi niy aij yabit gö niyöl gi, God abe, nibi bi gau abe nip niyöl aij ga. *

3

*Jon Bi Nig Pak Neb manö hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bi kub yabit Sisa Daibirias ram minöy gau gau abad midmidöp, mi in la unbö ajip böy dan. Pen nipe mlö gau midöm, bi abad middep an yagol nipe rimnap hag lö, am ram minöy rimnap abad midmidal. Bi nipe Podias Pailod ram minöy Judia nibi bi gau kalip abad midmidöp. Bi nipe Herod ram minöy Galili nibi bi gau kalip abad midmidöp. Herod nimam nipe Pilip ram minöy Iduria nibi bi gau abe, ram minöy Drakonaidis nibi bi gau abe kalip abad midmidöp. Bi nipe Laisenias ram minöy Abilini nibi bi gau kalip abad midmidöp. ² Pen magö anibu, bi ne Anas aip, Kaiapas aip, God nip nan sabe gep bi kub yabit mihau Jerusalem midailö.

Pen ñin an anibu, Sekaraia ñi nipe Jon, nibi bi iru midagmidal, ram minöy kabö nöp midmidöp an gau han midmidöp. An gau han midö niyöl gi, God nipe Jon nip gasi

* 2:39: Mad 2:23 * 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8 * 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4

ñö, ³ ram minöñ ñig Jodan got gau gau ajmädöp niñöm nibi bi gau aulö, kalip manö hag ñimädöp, “Nan si nan naj gipim gau, niñön ginig anig gipun a gimim arö gimim yip aube yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naj gipim gau niñöm arö ginab,” a gimädöp. * ⁴ Jon kalip manö hag ñimädöp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kalit kliñ rika rö nöp ga. Aisaia manö anibu kalit kliñ riköm haga, “Bi ap, ram minöñ nibi bi iru midagpal, ram minöñ kabö nöp midöp

añ au am midöm, wiñ alöm hagnab,

‘Bi Kub u auab a gimim,
nip abad midaimim!

Anib u, adan sir gilañ gityañ ginim gau,
dum got pitu ginim gau, binig ral aij gi midaimim.

⁵ Anib u, minöñ ban göp gau binig ral aij gimim,
dum gau binig ral aij gimim,

adan dudu badu ginim gau, kabö göl gimim,
kabö gau ud yu aij gimim midaimim.

⁶ Anig göl me, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl,

God nipe aigöl göm kalip ud kamij yunab,’ a ginab,” a ga. *

⁷ Jon nipe Aisaia manö kalit kliñ rika anibu rö hag ñö niñöl gi, nibi bi iru nöp nipe mideia au apöm hagla, “Hanip ñig pak ñimön,” a gila. Jon kalip sitik hag göm haga, “Kale haino ñi pai gai i! Gasit niñön niñmim piñij gi aubimij ‘Ñig pakno, God nibi bi rimnap kalip hag ginab ñin u, hanip hag gagnab,’ a gimim, piñij gi aubim ar? * ⁸ Kale ñig paknig ginabim u, nan si nan naj gipim gau niñön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, mid aij gimim. Anig gipe me, nibi bi niñnaböl, kale nan si nan naj gimädim gau arö gipim. Pen kale gasit ap niñmim, ‘Hon bac itañ Ebrahim ñi pai nipe midpun,’ a gimim, gasit u niñagmim. Hon Ebrahim ñi pai nipe a gipim u nan yiharij! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi linig göm, gi liböp! * ⁹ Niñ aij gimim! God mab u it halö rib junig, ru u mab it yañ kid gi midöp. Mab au, magö ñijeb aij rimnap pilagnab u, rib gi dö gi ud mab inab yañ yunab,” a ga. *

¹⁰ Jon manö anibu rö hagö, kale nip pen hag niñöm hagla, “Hon niñön gun, a gimön, anig hagpan?” ö gila. Haglö, Jon kalip haga,

¹¹ “Nibi bi sior miñöp midainim u, ap nibi bi sior midagainim gau kalip ñöl. Pen nibi bi nan magö midainim u, nibi bi nan magö midagainim gau kalip rimnap ñöl,” a ga.

¹² Pen bi dakis udep gau, Jon hanip ñig pak ñañ a göm, apöm nip hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niñön gun?” ö gila. *

¹³ Hageila, kalip haga, “Dakis u udnig gimim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yiharij rimnap udagmim,” a ga.

¹⁴ Pen ami bi rimnap Jon nip manö anibu rö nöp hag niñöm hagla, “Hon niñön gun?” ö gila.

Hageila, kalip haga, “Kale manö piral hagemim nibi bi gau mani kalip si udagmim. Manö piral hagemim nibi bi gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gimim, gasit u niñagmim,” a ga.

¹⁵ Pen anig göm mid damöm nibi bi gau gasit adö ap niñöm hagla, “Bi anibi Kraiss pör abad midpun u rö löp,” a gila. ¹⁶ Hageila, nipe manö anibu niñöm kalip pen haga, “Wasö! Yad kalöp yiharij ñig nöp pak ñabin, pen yip hain aunab bi u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabit, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Ma rirup nipe u nagit ud hubiknam rö lagöp,” a ga. Bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Ut u nöp pak ñöm, mab mitañ pak ñöm ginab. * ¹⁷ “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñijeb gau ke löm, wid cög naböñ naböñ gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö

* 3:3: Ap 13:24 * 3:6: Ais 40:3-5 * 3:7: Mad 12:34; 23:33 * 3:8: Jon 8:33,39 * 3:9: Mad 7:19 * 3:12: Luk 7:29 * 3:16: Ap 13:25

ñiñeb gau dam ram raul miñgan niñpe linañ; pen naböñ naböñ gau dam mab pör inmiñdöp u launab,” a ga.

Herod Jon niñp nagiti la

¹⁸ Jon, niñbi biñ gau kalitp God manö aij u riniñnap halö hag niñnö niñ aij gilañ, a göm, kalitp manö aij anibu rö pro hagagmiñdöp. ¹⁹ Pen gapman biñ kub Herod, nan si nan naj gau giñ damöm, hainö niñmam Pilip niñbin niñpe Herodias niñp ud gö, Jon u aij gagöp, a ga.

* ²⁰ Jon manö anig hagö, Herod niñjöm, naj ga adö ap halö göm, Jon niñp dam nagiti la.

Jon Jisas niñp niñg pak ña

(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹⁻²² Pen Herod Jon niñp nagiti laga magö u, niñpe niñbi biñ gau kalitp niñg pak niñmiñdöp. Jisas niñp abe niñg pak ña. Jisas niñp niñg pak niñ, niñpe Nap God niñp sabe giñ miñdö niñjöl giñ, kumi kabö adö lañ au hiñti giñ gau gau arö, ajöñ hiñkö, Ana Ut u yaur dapo rö halu löm, Jisas niñp u giñ aua. Anig göl auö niñjöl giñ, manö ap kumi kabö adö lañ au niñbö apöm haga, “Ne Niñ miñmagö yad yabiti. Nöp niñjöm, yitp aij yabiti göp,” a ga. *

Jisas niñhi biñ

(Mad 1:1-17)

²³ Pen Jisas miñ niñpe unbö niñnjuöl añiti ap ado giñ da unbö siñduñ lañ (30) arö niñjöl giñ, niñpe it göm niñbi biñ gau kalitp God Manö hag ña. Niñbi biñ gau Jisas niñp, nap niñpe u biñ ne Josep, a giñ gasiti niñla.

Josep nap niñpe u Heli. *

²⁴ Heli nap niñpe u Madad.

Madad nap niñpe u Lipai.

Lipai nap niñpe u Melkai.

Melkai nap niñpe u Janai.

Janai nap niñpe u Josep.

²⁵ Josep nap niñpe u Madadaias.

Madadaias nap niñpe u Emos.

Emos nap niñpe u Neham.

Neham nap niñpe u Esli.

Esli nap niñpe u Nagai.

²⁶ Nagai nap niñpe u Mead.

Mead nap niñpe u Madadaias.

Madadaias nap niñpe u Semein.

Semein nap niñpe u Josek.

Josek nap niñpe u Joda.

²⁷ Joda nap niñpe u Joanan.

Joanan nap niñpe u Resa.

Resa nap niñpe u Serababel.

Serababel nap niñpe u Sialdiel.

Sialdiel nap niñpe u Nerai.

²⁸ Nerai nap niñpe u Melkai.

Melkai nap niñpe u Adai.

Adai nap niñpe u Kosam.

Kosam nap niñpe u Elmadam.

Elmadam nap niñpe u Er.

²⁹ Er nap niñpe u Josua.

Josua nap niñpe u Eliesa.

Eliesa nap niñpe u Jorim.

Jorim nap niñpe u Madad.

* 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * 3:21-22: Jon 1:32 * 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Madad nap n̄ipe u Lipai.
³⁰ Lipai nap n̄ipe u Simion.
 Simion nap n̄ipe u Juda.
 Juda nap n̄ipe u Josep.
 Josep nap n̄ipe u Jonam.
 Jonam nap n̄ipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap n̄ipe u Melea.
 Melea nap n̄ipe u Mena.
 Mena nap n̄ipe u Madada.
 Madada nap n̄ipe u Nadam.
 Nadam nap n̄ipe u Depid.
³² Depid nap n̄ipe u Jesi.
 Jesi nap n̄ipe u Obed.
 Obed nap n̄ipe u Boas.
 Boas nap n̄ipe u Salmon.
 Salmon nap n̄ipe u Nason.
³³ Nason nap n̄ipe u Aminadap.
 Aminadap nap n̄ipe u Admin.
 Admin nap n̄ipe u Arni.
 Arni nap n̄ipe u Hesron.
 Hesron nap n̄ipe u Peres.
 Peres nap n̄ipe u Juda.
³⁴ Juda nap n̄ipe u Jekop.
 Jekop nap n̄ipe u Aisak.
 Aisak nap n̄ipe u Ebrahim.
 Ebrahim nap n̄ipe u Dera.
 Dera nap n̄ipe u Nahor.
 Nahor nap n̄ipe u Seruk.
³⁵ Seruk nap n̄ipe u Rehu.
 Rehu nap n̄ipe u Pelek.
 Pelek nap n̄ipe u Eber.
 Eber nap n̄ipe u Sela.
³⁶ Sela nap n̄ipe u Kenam.
 Kenam nap n̄ipe u Apaksad.
 Apaksad nap n̄ipe u Sem.
 Sem nap n̄ipe u Noa.
 Noa nap n̄ipe u Lemek. *
³⁷ Lemek nap n̄ipe u Medusela.
 Medusela nap n̄ipe u Inok.
 Inok nap n̄ipe u Jared.
 Jared nap n̄ipe u Malelael.
 Malelael nap n̄ipe u Kenan.
³⁸ Kenan nap n̄ipe u Inos.
 Inos nap n̄ipe u Sed.
 Sed nap n̄ipe u Adam.
 Adam nap n̄ipe u God. *

4

Seden Jisas n̄ip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas n̄ip ajmaj rauöm, n̄ip u† gi ñig Jodan gau n̄ibö ud arö, Jisas ram m̄inöj n̄ibi bi m̄idagm̄idal, ram m̄inöj kabö nöp m̄idm̄idöp aŋ gau m̄ideia. Seden n̄ipe

* 3:36: Jen 11:10-26 * 3:38: Jen 4:25-26

Jisas nan si nan naj rɪmnap gɪnɪm aka wasö gɪ nɪŋöl göm gɪ gɪ gö, ñɪn unbö ñɪn juöl mɪhöp (40) ara. Jisas nan magö ñɪŋöm wasö, nɪp kɪyö majö la.

³ Nɪp kɪyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñɪ nɪpe mɪdpin,’ a gɪpan u, kabö gai i hagö, bred rö laŋ,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, ‘Nɪbi bɪ gau, bred nöp ñɪŋöm kamɪŋ mɪdageinaböl,’ a gɪla,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nɪp dam dum kub laŋ ap amöm, ram mɪnönŋ aij aij kiŋ ke ke abadpal gau magöŋhalö, magö anɪbu nöp, Jisas nɪp yamöm haga, ⁶⁻⁷ “Ram mɪnönŋ aij aij gai i nöŋ! Nɪbi bɪ ke ke abad mɪdpal. Yad me ram mɪnönŋ anɪb gau magöŋhalö abad mɪdpin rö, bɪ ap nɪp hagnɪg gem hagnabin. Anɪb u, ne yɪp kugom yɪmmön sabe geinabön u, ram mɪnönŋ anɪb gai i magöŋhalö nape hagnö, ne abad mɪdeinabön,” a ga.

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, ‘God Bɪ Kub kale u hagöp rö gɪmim hib nɪpe nöp hagpe adö araŋ,’ a gɪla,” a ga. *

⁹ Jisas anɪg hageia, Seden nɪpe Jisas nɪp uɪ gɪ Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö laŋ gɪ lɪla adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ñɪ nɪpe mɪdpin,’ a gɪpan u, pɪraŋɪd mɪnönŋ iɪ yaŋ lug. ¹⁰⁻¹¹ God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla,

‘God ejol nɪpe gau hagö,
nöp abad mɪdeinaböl.

Ap lug paknɪg geinabön u,
nöp ñɪmagö kale udnaböl nɪŋöm

kabö ma ne u bɪnɪŋ gagnab,’ a gɪla,” a ga. *

¹² Seden anɪg hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö rɪmnap halö kalɪ kliñ rɪköm hagla, ‘God Bɪ Kub u, nɪpe bɪ nɪŋö hagep aka bɪ pir alep, a gɪmim hagagmim,’ a gɪla,” a ga. *

¹³ Kɪjaki Jisas nɪp manö piral hag wasö nɪŋöm, arɪk arɪn a göm, gasɪ nɪpe gau nöp nɪŋa, “Uri wasö pen hainö ñɪn rɪmnap apem manö rɪmnap halö pir alem hag nɪŋnam,” a göm arɪk ara. *

Jisas ram mɪnönŋ Galili iɪ göm manö hag ña

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹⁴ Pen God Ana Jisas nɪp klö ñö, Jisas nɪpe ado gɪ apöm ram mɪnönŋ Galili mɪdö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ gau, manö nɪpe u nɪŋöm, dam ram mɪnönŋ Galili aŋ gau magöŋhalö ud arla.

¹⁵ Nɪpe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag ñɪ aij gö, nɪbi bɪ gau nɪpe bɪ aij yabɪɪ a göm, mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪla.

Nasared nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udagla

(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Pen Jisas nɪpe ram mɪnönŋ Galili aŋ gau gɪ aj pɪs göm, Nasared am mɪdeia. Daun anɪbu nɪpe nöd mɪdöm majö ga. Juda God nɪp sabe gep ñɪn kale u auö, nɪpe pör gɪmɪdöp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö lɪ nɪŋöm hagnɪg ga. ¹⁷ Bɪ God manö hagep Aisaia kalɪ kliñ rɪka köp u nɪp dap ñɪlö, ud pɪtaiöm, manö hagnɪg ga adɪŋ u amgö lɪ nɪŋöm kalɪp haga, *

¹⁸ “Bɪ Kub u yɪp, wög yad gɪmön, a göm,

Ana nɪpe yuö yad aip mɪdöp.

Anɪb u, nɪbi bɪ mög gep rö mɪdpal gau

kalɪp manö aij u hag ñɪnö, nɪŋ aij gɪnaböl.

Nɪbi bɪ nagɪman rö mɪdpal gau

kalɪp hubɪk yunö, arnaböl.

Nɪbi bɪ amgö we göp rö mɪdpal gau

kalɪp gɪnö, amgö ñɪl nɪŋnaböl.

* 4:4: Dud 8:3 * 4:8: Dud 6:13-14 * 4:10-11: Sam 91:11-12 * 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13: Hib 2:18;
4:15 * 4:17: Ais 61:1-2

Nibi bi u^tham midpal gau

kalip ud aij ginö, mid aij ginaböl.

¹⁹ Pen, Bi Kub Nibi bi udnab n^tn aij u m^tni auöp, a gem, nibi bi gau kalip hag n^tnabin,” a ga.

²⁰ Jisas manö klin an^tbu amgö li n^tij hag p^ts göm, köp bad u ud wam wam göm, bi köp abad midm^tdöp u n^tp adog n^töm asikö n^tijöl gi, nibi bi magum gep ram raul mideila gau magöⁿhalö amgö juöm n^tp n^tij ij halö lila. ²¹ Anig n^tijeila, Jisas kalip haga, “God Manö ad^tij an^tbu ud amgö li n^tij kalöp hagnö n^tijajim an^tbu, uri anig unbö rö nöp göp.

²² Anig hagö, manö aij yabit^t haga u n^tijöm, nibi bi n^tp n^tn^t löm, aiö gila. Pen gast^t ap n^tijöm, “Bi anibi Josep n^ti n^tipe nöp aka?” göm, aiö waiö gila.*

²³ Anig haglö, Jisas kalip haga, “Pen yad n^tijbin, y^tp hagnabim, ‘Ne wös wameb bi, ne ke gimön nan ne ke göp u kam^tij linab. Ne daun pro Kapaneam am midmön, nan gagep rö gaina, y^td acmal ajaj^tp n^tijbun u rö, m^tni ram m^tnöj ne ke aui abe gö y^td acmal ajö n^tijun,’ a ginabim. ²⁴ Pen kalöp n^tijö hagabin, bi God manö hagep gau, ram m^tnöj ke gau amöm, manö aij u haglö, n^tijö hagaböl a göm udnaböl. Pen ram m^tnöj kale ke u apöm haglö, bi hon gau ke hagaböl a göm, manö kalip udagnaböl. * ²⁵ Pen n^tijim! Bi God manö hagep Ilaija mideia n^tn u, nibi yadu iru nöp Isrel au midmidal. M^t m^thau n^tigan rak^tn unbö kago^t j^tij u, möj alagö, nan magö ranagö, k^työ kub yabit^t la. * ²⁶ Isrel nibi yadu r^timnap k^työ la gau iru yabit^t nöp mideila au, pen God Ilaija n^tp yuö, am daun pro Sarepad ram m^tnöj daun kub Saidon söl au amöm, nan gagep rö gö, nibi yadu ap nan magö n^tipe iru nöp mideia. * ²⁷ Pen adö an^tbu rö, hainö bi God manö hagep Ilaisa mideia n^tn u, Isrel nibi bi r^timnap wös g^tsa la gau iru yabit^t nöp mideila au, pen kalip r^timnap gö kam^tij laga; Ilaisa bi Neman ram m^tnöj mlö kub Siria n^tbö u n^tp nöp gö, kam^tij la,” a ga.*

²⁸ Jisas anig hagö, Juda nibi bi magum gep ram raul mideila gau n^tijlö mulu kal yabit^t lugö, ²⁹⁻³⁰ n^tp r^td^tk gi yu gi dam rul gau yuno umaⁿ a göm, r^td^tk gi ud arla j^t Jisas n^tipe ado göm aⁿ kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höj yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram m^tnöj Galili au am midöm, Juda kai God n^tp sabe gep n^tn u nibi bi kalip manö hag na. ³² God Manö u, Jisas ktö naj göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabit^t gila. * ³³ Pen Juda magum gep ram raul aⁿ an^tb au, bi kijaki abanⁿ ala ap mideia. N^tipe meg m^tigan dap ranöm w^tn kub alöm haga, ³⁴ “Bi Jisas Nasared n^tbö! Ne n^tihön gin^tg auban? Han^tp gi naj gin^tg auban akanⁿ Yad nöp n^tijbin. God Bi U^t n^tipe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas kijaki abanⁿ al mideia an^tbu n^tp hag göm haga, “Manö hagagmön! Bi u arö gimön höj aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höj aröl gi bi an^tbu n^tp, nibi bi mideila aⁿ au ud yuöm ara. Pen n^tp m^tnu magö pakaga; kam^tij ara.

³⁶ Anig gö, nibi bi n^tij mideila gau kale ke hag n^tij hag n^tij göm hagla, “Bi ktö yabit^t anibi, manö an^tbu gai n^tbö dapöm hagö, kijaki gau höj arbal?” ö gila. ³⁷ Pen Jisas ga manö an^tbu ram m^tnöj an^tb gau magöⁿhalö ud arla.

Jisas nibi bi iru nöp gö kam^tij la

(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon n^tbor n^tipe u nan gö, haⁿ romanⁿ n^tipe gau magöⁿhalö mab rö inö me, nibi bi gau apöm Jisas n^tp hagla, “Aumön, ne Saimon n^tbor n^tp gö urak aran,” a gila. ³⁹ Hageila, n^tipe nibi nan gö um mideia söl au apöm, nan geia an^tbu hag gö n^tijöl gi, magö an^tbu nöp n^tp arö göm ara. N^tp kam^tij lö, uraköm, nibi bi ap mideila gau kalip nan magö na.

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44 * 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14
* 4:32: Mad 7:28-29

⁴⁰ Nibi bi anib au mideila gau, manö anibu niñöm, sidö wad ara magö u, nibi bi kale miña ga gau magöñhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip añi añi ud niñö kamij la. ⁴¹ Pen nibi bi kijaki aiön pi nan gau abanj al mideia gau hag yuö, höñ amöl gi wiñ kub alöm hagla, “Ne God Ñi nipe!” a gila. Kale Jisas nipe Krai u niñöm anig hageila niñöm Jisas nipe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö niñla.
*

Jisas ram mñnönj migan rimnap amöm kalip manö hag ña
(Mak 1:35-39)

⁴² Ruö sib halö, Jisas ram mñnönj anibu arö göm, ke am midaiñ, a göm, ram mñnönj nöp an gau ara. Ara pen nibi bi gau hain amöm, nip uñhai niñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip midaiun,” a gila. ⁴³ Anig hageila Jisas haga, “God yip hag yuö aunö u, amem nibi bi ke migan rimnap halö kalip u rö nöp God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñinabin,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram mñnönj kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anibu kalip hag ñimödöp. *

5

Jisas hagö kabsat iru nöp udla
(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñin ap am Ñig Wañö Genesared got au midöm, God Manö u hag ñö niñöl gi, nibi bi iru yabit, manö aij anibu niñun a göm, ciro maño ñöl gi aula. * ² Anig göl aulö niñöl gi, Jisas niña, bi kabsat udep gau ñig magib mihöp dap ñig wañö got anib au löm, kabsat udep uben gau ut gi mideila. ³ Jisas nipe Saimon ñig magib adö u ujanid löm haga, “Yip ud neb neb gö, ñig wañö anj söl au dan arin,” a ga. Hagö, Saimon ñig magib u ud neb neb gö, Jisas ñig wañö anj söl au amöm ñig magib adö anibu asik midöl gi, nibi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon nip haga, “Ñig magib i ñig utanj pirik gi dam ñig wañö anj kub au dan ammim, uben yumim kabsat udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, miñi sibön yan nöp hon kabsat niñ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsat rimnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u hatöwatö yu niñun,” a ga. * ⁶ Anig hagöl göm uben yulö niñöl gi, kabsat iru nöp ap uben migan u arlö, uben gau ajman rauöm, pak gi dö ginig rö ga. ⁷ Anig ga niñöm, nimam bi ñig magib adö ap mideila gau kalip ñin aian gilö, kale apöm kabsat anib gau udöm, ñig magib anib mihau lölö, böñ nöp ajman rauöm, ñig magib mihau pig lugnig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga niñöm, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö mideila gau, kabsat iru yabit udla gau niñöm, gasi iru nöp niñla. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gimidil bi mihau, u rö nöp gasi iru niñlö. Pen Saimon am Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan naij gipin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne pinij gagmön. Miñi ñin i riköm, bi kabsat udep u arö gimön, nibi bi ud God nip daupe bi mideinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñig magib mihau dam ñig got au löm, kabsat nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajmidal. *

Jisas, bi wös hapeb la ap gö, kamij la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ roman gau magöñhalö la bi ap apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm nab+c yihön göm, haga, “Ne yip gö kamij linig, gö kamij linim,” a ga.

¹³ Anig hagö, Jisas haga, “Yau, yad ginö, nöp kamij linim,” a ga. Anig hagöm, Jisas ñimagö nipe milöbö löm bi anibu ud niñö, magö anibu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir

* 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12 * 4:44: Mad 4:23 * 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10 * 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27

ga. ¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anibu nup haga, “Yad nop ud nupno kamup lop u nubi bi gau hagagmon. Pen bi Mosi hadame nop kali ktiñ rikom haga rö, wös hapeb yip u kamup lop a gimön, am bi God nup nan sabe gupal gau kalup yamon, nan sabe gep u kalup ñimön hagamön, ‘Yip kamup lop rö, nan i God nup sabe gim,’ a gimön. Ne anig gimön, nubi bi nupom hagnabol, ‘Nipe kamup lop rö anig göp,’ a ginabol,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö nipe u, ram minön gau magonhalo rigoñ rigoñ arö, nubi bi iru nop, nup nupun a göm, ciro malo ñom aumidal. Nubi bi anib gau, rimnap manö aij nipe u nupnig aumidal; rimnap hanup gö kamup lañ a göm aumidal. ¹⁶ Pen ñin rimnap Jisas am ke migan ap midom, Nap nup sabe gimidöp.

Jisas, bi ñimagö ma kila ga ap gö, kamup la

¹⁷ Ñin ap Jisas nubi bi gau kalup manö hag ñi mideia. Perisi bi rimnap abe, lo manö hag ñeb bi rimnap abe, ram minön Galili an au ram ritig agto magonhalo gau nubo abe, ram minön Judia an au ram ritig agto magonhalo gau nubo abe, Jerusalem nubo abe apom, Jisas manö hag ñimideia au asik mideila. Pen Bi Kub klo nipe aip mideia u me, Jisas nubi bi nan ga gau kalup gö kamup la. ¹⁸ Pen bi rimnap, bi ñimagö ma kila ga ap ilön li dapom, Jisas nup gö kamup lañ a göm, nup Jisas midöp ram raul migan u ud arun a gi gasi u nupla. ¹⁹ Pen Jisas mideia ram u nupla, nubi bi gau ram raul migan anibu böñ nop sisi ga. Anig gö, wip ilön li daula anibu, dam ram adö lañ amom, ram u ud migan hitkom, nagt lom, Jisas mideia an au giyan yula. ²⁰ Kale gasi nupla, Jisas gö kamup linim rö lop, a göm nupela rö, Jisas gasi kale u nupom, bi ñimagö ma kila ga u nup haga, “Bi nup eb yad, nan si nan naj gupan gau nupem arö gabin,” a ga. * ²¹ Jisas anig hagö, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, gasi an kale gau nop ke nupom hagla, “Bi anubi ban? Nipe God nup hag juöl gi hagab. God nipe anit nop me nan si nan naj gupal gau nupom arö ginim rö lop,” a göm, gasi kale u nop nupla.

²² Pen gasi nupela anibu, Jisas ke rik nupom haga, “Kale nupon ginig yip gasi naj nupabim? ²³ Bi ap bi ap nup hagnab, ‘Nan si nan naj gupan gau nupem arö gabin,’ a ginab u, kale aigöl gimim nupnabim nipe manö nupö hagab aka manö pir alabñ Pen bi ñimagö ma kila göp ap mideinab, bi ap nup hagnab, ‘Ne mupni nop urak aru,’ a ginab u, kale aigöl gimim nupnabim nipe manö nupö hagab aka manö pir alab? ²⁴ Bi Ñi nipe nubi bi minön nabön it i nan si nan naj gupal gau nupom arö ginim rö lop u, kale manö anibu manö nupö a gimim nup udmim a gem, manö anig göl hagnig gabin,” a ga. Anig hagom, Jisas bi ñimagö ma kila ga u nup haga, “Ne mupni nop urakmon, nop ilön li daubal abañ bad u udmön, ado gi ram ne aru,” a ga. * ²⁵ Anig hagö, nubi bi gau nupmidlo nupöl gi, magö anibu nop urakom, nup ilön li daula abañ bad anibu udmön, God nup aij a göl gi, ram nipe ara. ²⁶ Anig gö, nubi bi nupmideila gau magonhalo pa git göm, God hib u dap ranöl gi hagla, “Mupni nan ke nubo yabit gajup nupbun,” a göm, aiö waiö gila.

Jisas bi nipe Lipai nup uda

(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Pen hainö Jisas amom nupa, bi dakis udep ap dakis ñeb ram raul migan u asik mideia. Hib nipe u Lipai. Jisas nup nupom haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga. ²⁸ Hageia, Lipai urakom, wög gimidöp u arö göm, nan nipe gau magonhalo arö göm, Jisas aip arlö.

²⁹ Pen Lipai ñitñit lom, Jisas nup nan magö kub ram nipe u lau lom, bi dakis udep rimnap, nubi bi rimnap iru nop wupñ alö apom, Jisas aip asikom nan magö ñupela. ³⁰ Pen Jisas kale aip nan magö ñupaia u nupom, bi Perisi rimnap abe, bi lo manö hag ñeb kale rimnap abe apom, Jisas bi nipe gau kalup hagla, “Kale nupon ginig nubi bi nan si nan naj gupal gau abe, bi dakis udep gau abe aip asikmim nan nupabim?” ö gila. *

³¹ Anig haglö, Jisas manö anibu nupom kalup pen hagom haga, “Nubi bi kamup midpun a gupal gau, wös wameb bi wupñ alagpal; nubi bi nan göp gau nop, hanup gö kamup lañ a göm, wös wameb bi wupñ albal. ³² Anib unbö rö nop, yad nubi bi, mid aij gupun a göm

* 5:14: Lep 14:1-32 * 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25 * 5:24: Jon 5:8 * 5:30: Luk 15:1-2

gasî nîḡbal gau, kalîp hagnîg auagpin; nîbi bî, hon nan si nan naj gun, mîd aij gagpun, a gôm gasî nîḡbal gau, kalîp hagnîg aubin. Yad kalîp manö aij hag nîñö, kale manö yad u nîḡ udöm, nan naj gîpal gau, nîhön gîñîg anîg gîpun a gôm, arö gôm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

God nîp sabe gep gasî u nöp nîḡöm nan magö nîḡagla
(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rîmnap Jisas nîp hagla, “Jon bî nîpe gau abe, Perisi bî kale gau abe nîñ rîmnap, God nîp nöp gasî añî nîḡun, a gôm, nan magö nîḡagöm kîyö nöp mîdöm, God nîp sabe gîpal. Pen bî ne gau nan magö nîḡöl gî, nîḡ nîḡöl gî nöp mîdpal,” a gîla.

³⁴ Anîg hageila, Jisas kalîp pen haga, “Bî ap nîbi udöm, nîbi bî nîpe gau aip nan kub nîḡnaböl u, bî rîmnap uraköm, nîhön gîñîg anîg gabim a gôm hagagnaböl. * ³⁵ Pen hainö bî rîmnap apöm bî anîbu ud arlö, nîñ anîbu nîbi bî nîpe gau mög gö, nan magö nîḡagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rîköm kalîp haga, “Walîj nöd nîbö ap gî dö geinab u, walîj gîsön nîbö ap ud gî dö gôm, dap al dör gîlö, adîp adîp lagnab. Ke ke yabîl löm, mîhönḡöl naj yabîl gî nab. ³⁷ Pen nîḡ wain u, u rö nöp. Nîḡ wain kamîḡ u udöm, kaj meme hañ mîḡep mîgan yan hoḡ gagpal. Nîhön gîñîg: hoḡ gôm mame nîlö, ran ap ranöm, bîḡ naj yabîl hagöm pak gî dö gôm hoḡ gö, kaj meme hañ u abe naj gî nab. ³⁸ Gasî anîbu nîḡöm me, nîḡ wain kamîḡ udöm, kaj meme hañ kamîḡ mîgan u nöp hoḡ lep. ³⁹ Pen nîbi bî nîḡ wain nöd nîbö hadö nîḡbal gau, hainö nîḡ wain kamîḡ gîsön nîbö u nîḡlö kalîp aij gagnab; ‘Nîḡ wain nöd nîbö u aij,’ a gî naböl,” a ga.

6

“Yîharîḡ mîdep nîñ i nîhön gîñîg anîg gabim?” ö gîla
(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God nîp sabe gep nîñ ap, Jisas bî nîpe gau aip wid wög adîḡ anḡ au amöl gî, bî nîpe gau wid magö anîb gau rîmnap rîk nîmagö adö kale au löm, hañ pak yuöm nîḡöl gî arla. * ² Anîg geila, bî Perisi rîmnap nîḡöm hagla, “Kale nîhön gîñîg God nîp sabe gep nîñ wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö gîla. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bî nîpe gau gîla anîbu naj gagla u nîḡöm, bî Perisi gau kalîp haga, “Depid hadame nöp bî nîpe gau aip kîyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amḡöl ilö adö u löm, bî yîharîḡ nîḡagpal, bî God nîp nan sabe gîpal gau nöp nîḡbal bred u, Depid hag nîḡö, nîp nîlö, bî nîpe gau aip nîḡla. Kalîp kîyö lö gîla aiud anîbu God Manö kalî kîñ rîkla u, kale nîḡagpim ar?” a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, “Bî Nî nîpe Bî Kub mîdöm, nîñ yîharîḡ mîdep nîñ u, nîhön gînam a gî nab u, gî nab,” a ga.

Jisas, bî nîmagö pîno ga ap gö, kamîḡ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nîp sabe gep nîñ hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalîp God Manö u hag nîöl gî mîdeia. Ram raul mîgan anîbu, bî nîmagö pîno ga ap ap mîdeia. Bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, bî anîbu nîp nîḡla rö, Jisas nîpe God nîp sabe gep nîñ i nîp gö kamîḡ lî nab aka nîhön gö, nîp hag gun a gôm, nîp nîḡ ij halö lî mîdeila. ⁸ Pen gasî nîḡla anîbu, Jisas ke nîḡöm, bî nîmagö pîno ga anîbu nîp haga, “Ne urakmön anḡ au au,” a ga. ⁹ Hageia, urak auö nîḡöl gî, Jisas bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe kalîp haga, “Yîharîḡ mîdep nîñ i rö, nîbi bî gau kalîp ud aij gî nabun aka, yîharîḡ mîdep nîñ uri a gun, kalîp arö gî nabun? Kalîp gîno urak aröl aka kalîp arö gîno umöl?” ö ga. ¹⁰ Anîg hagöm, kalîp nîḡ gus gus gôm, bî nîmagö pîno ga u nîp haga, “Nîmagö ne u mîlöbö lî!” a ga. Hagö, nîmagö nîpe mîlöbö lö nîḡöl gî, adîḡ kamîḡ la.

* 5:34: Jon 3:29 * 6:1: Dud 23:25 * 6:2: Jon 5:10 * 6:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

¹¹ Jisas bî anîbu nîp gö kamîŋ la u nîŋöm, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, mulu kal yabîŋ nîŋöm, Jisas nîp nîhön gun a göm, hag nîŋ hag nîŋ gî mîdeila.

Jisas bî nîpe unbö mîgan laŋ uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Pen ñîŋ anîb au, Jisas Nap nîp hagnabin, a göm, dum ilö laŋ amöm, Nap nîp sabe gî mîdö mîdö, ram rua. ¹³ Pen ruö sîdö aua magö u, bî nîpe gau magöŋhalö hagö aueila, bî nîpe unbö mîgan laŋ kalîp ud asîk ke löm, kale bî manö yad ud arep gau mîdeinabim, a göm hag la. ¹⁴⁻¹⁵ Bî nîpe hag la anîb gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nîpe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nîmam nîpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñî nîpe u; ap Saimon hib aŋog Saimon Selod a gîmîdal u; ¹⁶ ap Judas, Jems ñî nîpe u; ap Judas Iskarion. Nîpe nöŋ me hainö Jisas al pak lîlaŋ a göm, nîp mumug nîŋa.

Nîbi bî iru nöŋ Jisas mîdeia au aula

¹⁷ Pen Jisas bî nîpe anîb gau aip dum ilö laŋ arö göm, au gîyaŋ gî am ban aij yaŋ mîdlö nîŋöl gî, nîbi bî iru nöŋ, nîp nîŋun a göm, ap magum gîla. Nîbi bî anîb gau, rîmnap Jerusalem nîbö, rîmnap ram mînöŋ Judia gau nîbö gau nîbö, rîmnap ram mînöŋ nabis daun kub mîhöp Daia Saidon nîbö, ¹⁸ Jisas manö nîpe nîŋun, hanîp nan göŋ gö kamîŋ lîŋîm a göm aueila. Nîbi bî kîjaki aiön pi nan gau abarî alö mîd aij gagla gau, Jisas gö kamîŋ la. ¹⁹ Pîdöŋ nîp nîbö apöm, kalîp nan nîhön nîhön ga gau gö, magöŋhalö kamîŋ lajîp u nîŋöm, nîbi bî anîb gau magöŋhalö apöm, hon abe Jisas nîp ud nîŋun a göm, nîp cîro maŋo ñöm aula.

Nîbi bî mög gep rö gau hainö mîñ mîñ gîŋaböl

(Mad 5:1-12)

²⁰ Jisas bî nîpe gau kalîp amgö nîŋöl gî haga,

“Kale nîbi bî mög gep rö mîdpim gau,

God kalîp ud aij göm abad mîdeinab.

Gasî anîbu nîŋmim

mîñ mîñ gîmim.

²¹ Kale mîñî kîyö kub löp gau,

hainö kîyö lagnab.

Gasî anîbu nîŋmim

mîñ mîñ gîmim.

Kale mög gö, mîtöŋ magö gabim gau,

hainö aij gö nîŋöl gî, mîhol gîŋabim.

Gasî anîbu nîŋmim

mîñ mîñ gîmim. *

²² Bî Ñî nîpe nîp cîg mîdpe, nîbi bî gau

kalöp mulu kal nîŋöm, jî nîŋöm,

nîbi bî naij anîb gai i, bî an aip mîdeinaböl, a göm,

kalöp hib gasî naij nîŋöm

manö udöm hag jueinaböl u,

kale mîñ mîñ gîmim. *

²³ Gîŋaböl anîbu, nîhi ifaŋ kale gau,

bî God manö hagep gau kalîp gîmîdal rö nöŋ kalöp gîŋaböl.

Anîb u nîŋmim, God hanîp ud aij yabîŋ gîŋab

ram mînöŋ nîpe adö laŋ au, a gîmim,

aij a gö nîŋöl gî, ñîŋ ma ju adö adö gî uraköl gî,

mîñ mîñ göl gî mîdaimim.

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

Kale n̄iŋ aij ḡimim

²⁴ “Pen kale n̄ibi b̄i mani nan iru m̄idöp gau n̄iŋ aij ḡimim.

Nan kale udep rö u, m̄inöŋ naböŋ adö iŋ i hadö udpim.

²⁵ Pen kale m̄iŋi nan magö rö ñiŋ ḡipe ḡipe mudun göp gau, hainö k̄iyö l̄inab u n̄iŋ aij ḡimim.

Pen kale m̄iŋi manö m̄ihol ul̄ib ḡi m̄idpim gau, hainö mög gö m̄iŋöŋ magö ḡi m̄ideinabim.

²⁶ Pen kalöp hib dap ranöl ḡi nöp m̄ideinaböl u, kale n̄iŋ aij yab̄iŋ ḡimim.

N̄ihi iŋaŋ kale gau, b̄i God Manö piral hagm̄idal gau, kal̄ip unbö rö ḡim̄idal.

Kotmaŋ kale gau kal̄ip m̄idmagö l̄imim

(Mad 5:38-48)

²⁷ “Pen n̄ibi b̄i manö yad n̄iŋabim gai i. Kotmaŋ kale gau kal̄ip m̄idmagö l̄imim. N̄ibi b̄i kalöp mulu lugö n̄iŋbal gau kal̄ip ud aij ḡimim. ²⁸ N̄ibi b̄i kalöp hag juaiöl, God kal̄ip abad m̄ideiaŋ a ḡimim, n̄ip sabe ḡimim. N̄ibi b̄i kalöp ḡi najj gaiöl, kal̄ip God n̄ip sabe ḡimim. ²⁹ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap kalöp alaun böŋ lap pakaiöl, ado ḡimim, böŋ lap u rö nöp paköl. Pen n̄ibi b̄i r̄imnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a ḡimim, haŋöwaŋö ñimim. ³⁰ N̄ibi b̄i r̄imnap nan m̄idagainim as̄ib hagaiöl, kal̄ip ñimim. Pen nan kale ap n̄iŋöm udaiöl, han̄ip adog ñimim, a ḡimim hagagmim. ³¹ Han̄ip ḡiŋaŋ a ḡimim gas̄i n̄iŋbim rö u, kale ke n̄ibi b̄i r̄imnap gau kal̄ip u rö nöp ḡimim. *

³² “N̄ibi b̄i kalöp m̄idmagö l̄ibal gau nöp m̄idmagö l̄inabim u, God kalöp aigöl göm n̄iŋö, aij ḡinabŋ N̄ibi b̄i nan si nan najj ḡipal gau, n̄ibi b̄i kale ke gau u rö nöp pen pen m̄idmagö l̄ibal. ³³ Pen n̄ibi b̄i kalöp ud aij ḡipal gau nöp kal̄ip ḡi aij ḡinabim u, God kalöp aigöl göm n̄iŋö, aij ḡinabŋ Ḡinabim an̄ibu, n̄ibi b̄i nan si nan najj ḡipal gau ḡipal rö nöp ḡinabim. ³⁴ Nan ñino pen ñinaböl a ḡimim, gas̄i u nöp n̄iŋmim nan ñinabim u, God kalöp aigöl göm n̄iŋö, aij ḡinabŋ Ḡinabim an̄ibu, n̄ibi b̄i nan si nan najj ḡipal gau ḡipal rö nöp ḡinabim. ³⁵ An̄ib u, kotmaŋ kale gau m̄idmagö l̄imim, kal̄ip ḡi aij ḡimim, nan haŋöwaŋö ñimim. Han̄ip pen ñinaböl a ḡimim, gas̄i u n̄iŋagmim. An̄ig geinabim u, God k̄tö yab̄iŋ adö laŋol m̄idöp u, ñiŋ pai n̄ipe m̄ideinabim. N̄ipe göp rö geinabim u me, kalöp hauŋ gagöm, pen aij ñinab. God n̄ipe n̄ibi b̄i nan si nan najj ḡipal gau abe, n̄ibi b̄i n̄ip, aij a göp, a gagpal gau abe, kal̄ip u rö nöp ḡi aij gab. ³⁶ Nap kale n̄ibi b̄i mög n̄iŋöm ud aij göp rö, kale u rö nöp n̄ibi b̄i mög n̄iŋmim ud aij ḡimim.

N̄ibi b̄i gau kal̄ip manö kub hagagmim

³⁷ “Kale n̄ibi b̄i r̄imnap, ‘An̄ig an̄ig ḡipim rö, kale n̄ibi b̄i najj m̄idpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘An̄ig an̄ig ḡipim rö, kale n̄ibi b̄i najj m̄idpim,’ a gagnab. Kale n̄ibi b̄i r̄imnap manö kub hagmim, ‘Kale n̄ibi b̄i najj, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub hagöm, ‘Kale n̄ibi b̄i najj, pen udnabim,’ a gagnab. N̄ibi b̄i gau kalöp ḡi najj geinaböl u n̄iŋmim arö geinabim u, God nan najj kale ḡipim u, u rö nöp n̄iŋöm arö ḡinab. * ³⁸ Nan kale gau n̄ibi b̄i gau kal̄ip haŋöwaŋö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp haŋöwaŋö yab̄iŋ ñinab. Kale skel n̄ihön rö udmim n̄ibi b̄i gau kal̄ip nan n̄ime l̄i ñinabim u rö, God skel an̄ibu nöp ud kalöp u rö nöp nan n̄ime l̄i ñinab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod r̄iköm haga, “B̄i amgö we ḡinab ap, b̄i amgö we ap n̄ip, adan an̄ig an̄ig m̄idöp a göm yamagnab. N̄ihön ḡin̄ig: n̄ipe an̄ig gö, m̄ihöŋgöl ul̄öm m̄igan yaŋ ap lug paknabil. * ⁴⁰ N̄ibi b̄i skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb b̄i kale

* 6:31: Mad 7:12 * 6:37: Mad 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14

gau kalip adö laŋ midagpal. Pen hainö skul u hag p̄s ḡi aij göm me, hag ñeb b̄i kale gau aip adip adip mideinabol. *

⁴¹ “Pen ñihön ḡin̄ig mab po amgö kalöp ke pak paŋu ḡi midöp u ñiŋ hagemim wasö, namam nan acip amgö ñipe midöp u nöp ñiŋ hagemim? ⁴² Mab po kub amgö kalöp pak paŋu ḡi midöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yab̄i lö, hainö namam nan acip pro amgö ñipe midöp u, ud yuun a ḡimim hagemim,” a ga.

Mab aij pilöp, mab naj pilöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö naj ap pilagnab; pen mab naj ap magö aij ap pilagnab. ⁴⁴ Anib u, mab gau magö pilnab u ñiŋöm, mab u aij, mab u naj a göm ñiŋnabol. Naḡi m̄igañib u kia magö pilagnab. Naḡi gablog u papo magö pilagnab. ⁴⁵ Nibi b̄i aij gau, hibur gas̄i midmagö aŋ kale daŋ aij midöp rö, ḡi aij ḡipal. Nibi b̄i naj gau, hibur gas̄i midmagö aŋ kale daŋ naj midöp rö, ḡi naj ḡipal. Pen ñibi b̄i aigale ñibi b̄i rö midpal u, manö hagnabol u nöp apdi ñiŋun, ñibi b̄i gau aij, ñibi b̄i gau naj a gun ñiŋnabun.

B̄i m̄ihöp ram m̄ihöp ḡilö

(Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Yip B̄i Kub hon, B̄i Kub hon, a ḡipim u pen ñihön ḡin̄ig manö hagemim u hain gagemim? * ⁴⁷ Nibi b̄i manö yad u ñiŋöm, hagemim rö ḡipal gau, manö hagnig gabin i rö midpal. ⁴⁸ Nibi b̄i manö yad u ñiŋöm, hagemim rö ḡinabol gau, b̄i ram ḡi lin̄ig geinab, uŋöm m̄ilö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö anibu nöp ḡi linab rö midnabol. Anig gö, ñig uŋ apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a ḡi wasö ñiŋöm, ram ḡi aij ḡinab anibu p̄döŋ nöp mideinab. ⁴⁹ Pen ñibi b̄i manö yad u ñiŋöm, hagemim rö gagnabol gau, b̄i ram ḡi lin̄ig geinab, uŋöm m̄ilö udagöm, ram padö lagöm, ȳhar̄iŋ ram m̄inöŋ adö adö au ḡi linab rö midnabol. Anig gö, ñig uŋ apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a göm, magö anibu nöp ram halö böŋ nöp ud arö, m̄inöŋ cög nöp mideinab.

7

Jisas b̄i wög ḡi ñeb ap gö kam̄iŋ la

(Mad 8:5-13)

¹ Jisas ñibi b̄i anib gau kalip manö anibu hag ñi p̄s göm daun pro Kapaneam ara. ²⁻³ Pen daun anibu, b̄i kub ami b̄i iru nöp abad midmidöp b̄i ap mideia. B̄i r̄imnap Jisas ap Kapaneam midöp a ḡilö, manö anibu ñiŋöm, Rom ami b̄i kub Juda b̄i manö ud as̄ikep r̄imnap hag yuöm haga, “B̄i naḡi wög ḡi ñeb aij yab̄i yad ap nan göp umn̄ig gab ñiŋöm kale am Jisas ñip hag ñiŋmim uŋ ḡi daube, ñip gö kam̄iŋ laŋ,” a ga. ⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas mideia au amöm, ñip manö klö neb neb göm hagla, “Ami b̄i abad midep b̄i kub ap, b̄i aij yab̄i. Hanip Juda ñibi b̄i gau midmagö löm pör abad mid aij göp. Magum gep ram hanip ap ḡi la. Anib u, ne ammön b̄i naḡi wög ḡi ñeb ñipe u gö kam̄iŋ lin̄im,” a ḡila.

⁶ Kale hageila ñiŋöm Jisas kalip aip am am ram au söl au amöl ḡilö ñiŋöl ḡi, ami b̄i abad midep anibu b̄i ñiŋeb ñipe r̄imnap hag yuö, am Jisas ñip nable paköm hagla, “B̄i ami abad midep b̄i hon u nöp hagöp, ‘B̄i Kub, yad b̄i aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön. ⁷ Yad b̄i aij rö nöp ñinam, pen yad ñiŋbin, God nöp aip midöp rö, “Kam̄iŋ laŋ,” manö u nöp hagaimön, b̄i yad nan göp anibu kam̄iŋ lin̄im. ⁸ B̄i kub yab̄i ap yip abad midöp; yad ke pen ami b̄i gau kalip abad midem, “Arim!” a ḡinö arbal; “Auim!” a ḡinö aubal; “Wög anibu gim!” a ḡinö ḡipal, a göp,” a ḡila.

⁹ Anig haglö, Jisas, b̄i anibu gas̄i ñipe ke ñiŋöm anig hagöp a göm, aiö göm, ñibi b̄i ñip hain göm aueila gau kalip haga, “Ami b̄i Rom ñibö u, yip ñiŋ ud p̄döŋ göp. ñipe göp anibu, Isrel b̄i ap unbö rö göp yad ñiŋagpin yab̄i,” a ga.

¹⁰ Pen ami b̄i abad midep b̄i u, b̄i ñipe gau ado ḡi amöm ñiŋla, b̄i nan ga anibu hadö kam̄iŋ la.

Jisas ñibi adu ñi ñipe uma u ñip gö, kam̄iŋ ara

* 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21

¹¹ Ñin an anıbu nöp, Jisas aip bı nıpe gau aip Nen daun arla. Nıbi bı gau iru yabıt nöp aip arla. ¹² Daun ajöŋ it söl au amjaklö nıŋöl gı, nıbi adu ap ñı añı nıpe yag daua uma u, wip ilöŋ löm daueila. Nıbi bı iru nöp daun anıbu nıbö apöm nıbi anıbu aip aueila. ¹³ Jisas nıbi adu anıbu nıŋ nıŋö, mög gö haga, “Mıtöŋ gagmön,” a ga. ¹⁴ Anıg hagöm, nıpe amöm wip ilöŋ lı daueila mab u ud nıŋö nıŋöl gı, bı ilöŋ daueila gau pıdöŋ gıla. Jisas bı praj uma u nıŋ haga, “Ñı me, nöp hagabin, urak!” a ga. ¹⁵ Anıg hagö, ñı urak asıköm manö hagö nıŋöl gı, Jisas nıme nıŋ, ñı ne u, a göm ud ña. *

¹⁶ Pen nıbi bı nıŋ mıdeila gau magöŋhalö pa gıtı göm, God hib nıpe u dap ranöl gı hagla, “God manö hagep bı kub yabıt hanıŋ auöp. God hanıŋ gı ñınıg auöp,” a gıla. *

¹⁷ Jisas ga anıbu nıŋöm, aiud udlö, manö anıbu Juda nıbi bı ram mıŋöŋ kale gau gau amöm, ram mıŋöŋ ke gau gau magöŋhalö ara.

Jon Bı Ñıg Pak Ñeb bı nıpe mıhöp Jisas nıŋnıg arlö

¹⁸ Jon bı nıpe gau, Jisas ga rö magöŋhalö nıŋöm, am Jon nıŋ hag ñılö, bı nıpe mıhöp hagö aueilö haga, ¹⁹ “Kale mıhön ammil Bı Kub nıŋ hag nıŋmil, ‘Ne Mesaia pör abad mıdpun u nöp auban aka bı ke nıbö ap halö abad mıdaiun?’ ö gımil,” a ga.

²⁰ Hageia, bı mıhau Jisas mıdeia au ammil haglö, “Jon bı ñıg pak ñeb u halıŋ bı mıhön hagöp, ‘Kale mıhön ammil Bı Kub hag nıŋmil, ‘Ne Mesaia pör abad mıdpun u nöp auban aka bı ke nıbö ap halö abad mıdaiun,’ a gımil,’ a göm, hol mıhön hag yuö, nöp hag nıŋnıg aubul i,” a gılö. *

²¹ Pen kale mıhön anıg hagmil nıŋ mıdlö nıŋöl gı, Jisas nıbi bı iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamıŋ la; nıbi bı iru nöp mıña ga gau gö kamıŋ la; nıbi bı iru nöp kıjaki aiön pi aban al mıdeia gau gö kamıŋ la; nıbi bı iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñıl nıŋla.

²² Anıg göm, Jisas bı anıb mıhau kalıŋ haga, “Kale mıhön ado gı ammil Jon nıŋ hagmil, ‘Hol am nıŋbul, bı anıbu nıbi bı amgö we ga gau gö amgö ñıl nıŋbal; nıbi bı ma böŋ nöp naij ga gau gö kauyan ajaböl; nıbi bı hañ roman wös hapeb la gau gö mıteŋ göp; nıbi bı rımd mıgan pıt göp gau gö manö apdi nıŋaböl; nıbi bı umbal gau gö kamıŋ mıdpal; nıbi bı mög gep rö gau manö aij u hagab nıŋaböl. * ²³ Nıbi bı yıŋ gası nıŋöm cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, mıñ mıñ yabıt gıŋaböl,’ a gımil,” a ga.

²⁴ Anıg hagö, bı Jon manö daulö mıhau ado gı arlö nıŋöl gı, Jisas nıpe, Jon nıŋ manö adö u hagöm nıbi bı mıdeila gau kalıŋ haga, “Kale nöd ram mıŋöŋ kabö nöp mıdpöp anı au arbe ñın u, nıhön nıŋnıg arbeŋ Kale hod mılö añı ap yıgön ud anı gı danı i göp ap nıŋnıg arbe? ²⁵ Kale nıhön nıŋnıg arbeŋ Bı walıŋ aij yabıt yımöb ap nıŋnıg arbeŋ Anıbu wasö. Bı walıŋ aij yabıt udöm, nan aij aij udun a göm gası nıŋbal gau, bı kub ram gau nöp hanbal. ²⁶ Pen kale nıhön nıŋnıg arbeŋ God manö hagep bı ap nıŋ nıŋnıg arbe akanı Nıŋö me, God manö hagep bı ap nıŋ nıŋnıg arbe, pen bı Jon nıŋbe u nıpe wög adö ke nıbö gıŋnıg aua. * ²⁷ Bı Jon u me, hadame ram God Manö u kalı kılın rıköm hagla, ‘Bı manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,

nıbi bı gau kalıŋ hag ñı aij gıŋab;

hainö ne ke hag yunö nıŋabön,’ a göm kalı kılın rıkla. *

²⁸ Kalöp hagabin, nıbi bı nöd mıdmıdal gau abe, nıbi bı mıñı mıdpal gau abe magöŋhalö nıbi bı yıharıŋ, Jon bı kub. Pen God nıbi bı yıharıŋ gau udöm ram mıŋöŋ nıpe kumi kabö adö lanı au abad mıdeinab gau, kale Jon rö mıdageinaböl; kale nıbi bı kub mıdeinaböl,” a ga.

²⁹ Nıbi bı gau, bı dakıs udep gau halö, nöd Jon nıŋ aula, kalıŋ magöŋhalö ñıg pak ña. Anıg gö, Jisas manö haga u nıŋöm hagla, “God adan nıpe nöp kabö rö mıdpöp,” a gıla. * ³⁰ Pen bı Perisi abe, bı lo manö hag ñeb bı kub gau abe kale, God kalıŋ nıhön nıhön gılanı a ga u gası kale ke nıŋöm pa jö nıŋöm, Jon hanıŋ ñıg pak ñanı a göm auagla. *

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68 * 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8 * 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * 7:26: Luk 1:76 * 7:27: Mal 3:1 * 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mad 21:32

31-32 Pen Jisas n̄ibi b̄i an̄ib gau kal̄ip manö ap hagöm haga, “N̄ibi b̄i m̄iñi ñ̄in i m̄idpim gau yad n̄iñbin, kale ñ̄i pai pro gau, n̄ibi b̄i magum gep ka au as̄iköm, ñ̄i pai pro r̄imnap meg m̄igan dap ranöm hag am̄il ap̄il göm hagnal, ‘Hon at̄iñ pu ḡino, kale n̄ihön ḡin̄ig kugom ralagpimñ Pen k̄imap m̄it̄öñ gep rö ap hagno, kale n̄ihön ḡin̄ig m̄it̄öñ gagpim?’ ö ḡipal rö u, kale ḡipim. 33 N̄ihön ḡin̄ig: Jon b̄i ñ̄ig pak ñ̄eb u apöm, nan magö ñ̄iñagöm, ñ̄ig wain ñ̄iñagöm gö, kale n̄ip hag jumim hagnal, ‘B̄i k̄ijaki aiön pi abañ alöp m̄idöp u,’ a ḡipim. 34 Pen m̄iñi yad B̄i Ñ̄i n̄ipe apem, nan ñ̄iñem, ñ̄ig wain ñ̄iñem ḡinö, ȳip hag jumim hagnal, ‘Nan iru ñ̄iñöm, ñ̄ig wain ñ̄iñöm göp u me, n̄ipe n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal b̄i gau, b̄i dak̄is udep b̄i gau, b̄i kale ap m̄idöp u,’ a ḡipim. * 35 Pen n̄ibi b̄i God Manö aij u n̄iñ udöm, hain göm, ḡi aij göm, m̄id aij geinaböl u, n̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄iñöm hagnaböl, God Manö u manö n̄iñö yab̄it̄, a ḡinaböl,” a ga.

B̄i si udm̄idöp n̄ibi ap

36 B̄i Perisi ap hib n̄ipe Saimon. N̄ipe Jisas n̄ip haga, “Ne aumön ram yad u nan magö ñ̄iñul,” a ga. Hagö, Jisas ram n̄ipe u amöm nan magö ñ̄iñlö n̄iñöl ḡi, 37 n̄ibi daun an̄ibu m̄idöm nan si nan naij ḡim̄idöp manö ap n̄iña, Jisas b̄i Perisi ram amöm aip nan ñ̄iñailö. An̄ib u n̄iñöm, ñ̄ig hañiñ aij auep kabö barol ud r̄im l̄ila ap dapöm, * 38 Jisas m̄ideia jöl adö gau apöm, ma il̄ au m̄it̄öñ ḡi m̄ideia. An̄ig göl m̄it̄öñ gö n̄iñöl ḡi, amgö ñ̄ig u ḡi dö ḡi Jisas ma adö yañ lugö, umagö n̄ipe u ud l̄it̄ ḡi yuöl ḡi, ma k̄id n̄ipe u bom haluöm, mulu ñ̄iñöm, ñ̄ig hañiñ aij auep an̄ibu ma k̄id n̄ipe adö au l̄i ñ̄a. 39 An̄ig geia, b̄i Perisi Saimon u, gas̄i magö n̄ipe u nöp gas̄i n̄iñöm n̄ip ke haga, “B̄i an̄ibi b̄i God manö hagep kabö göl m̄idaiböp, n̄ibi an̄ibi n̄ipe nan si nan naij ḡim̄idöp n̄ibi naij ap apöm n̄ip ud n̄iñab u r̄ik n̄iñböp,” a ga.

40 Jisas pen, b̄i Perisi gas̄i n̄iña an̄ibu n̄iñöm, n̄ip haga, “Saimon, manö yad añ̄i ap m̄idöp nöp hag ñ̄iñig gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñ̄eb b̄i yad, manö an̄ibu hag,” a ga.

41 Hageia, Jisas manö hod r̄iköm haga, “B̄i ap uraköm, b̄i m̄ihöp kal̄ip b̄i ap paip hadred (500) denariai ñ̄öm, ap pipdi denariai (50) ñ̄inab. 42 Pen hainö b̄i an̄ib m̄ihau pen ñ̄eb rö lagö, b̄i mani ñ̄inab an̄ibu kal̄ip m̄ihöñ hagnab, ‘Arö ḡimil. Mani kalöp m̄ihöñ ñ̄iñbin u, pen ñ̄ul a ḡimil gas̄i u n̄iñagmil,’ a ḡinab. An̄ig hagö, b̄i an̄ib an̄ibu n̄ip m̄idmagö yab̄it̄ l̄inab, b̄i nan naböñ kub m̄ideinab u aka b̄i nan naböñ pro m̄ideinab u?” ö ga.

43 Hageia, Saimon haga, “Gas̄i yad n̄iñbin u, b̄i nan naböñ kub m̄ideinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “N̄iñö yab̄it̄ hagpan,” a ga. 44 An̄ig hagöm, Jisas ado ḡi, n̄ibi u n̄ip n̄iñöm, Saimon n̄ip haga, “N̄ibi i n̄ip nör. Yad ram raul m̄igan nöp i auaj̄in, ne ñ̄ig ap udmön ma ȳip l̄ik ḡi yuep r̄imnap ñ̄agpan, j̄i n̄ibi an̄ibi, amgö ñ̄ig n̄ipe u ḡi dö ḡi lugöm ma yad ñ̄ig lö, umagö n̄ipe udöm l̄it̄ ḡi yuöp. 45 Ne ȳip bom haluagpan, j̄i n̄ibi i, yad ram raul m̄igan nöp apjakaj̄in magö u r̄ikö, n̄ipe ma k̄id yad bom haluöl ḡi nöp m̄idöp. 46 Ȳip wel nab̄ic cög lañ l̄i ñ̄agpan, j̄i n̄ibi i n̄ipe ma k̄id yad ñ̄ig hañiñ aij auep u l̄i ñ̄öb. 47 An̄ib u, nöp hagabin, n̄ibi an̄ibi nan si nan naij iru nöp göp u n̄iñem arö ḡipin. An̄ib u, ȳip pen m̄idmagö yab̄it̄ löp. Pen n̄ibi b̄i nan si nan naij pro pro ḡipal gau n̄iñem arö ḡinö, ȳip pen m̄idmagö pro pro l̄ibal,” a ga.

48 Pen Jisas an̄ig hagöm n̄ibi an̄ibu n̄ip haga, “Nan si nan naij ḡipan gau n̄iñem arö gabin,” a ga.

49 An̄ig hagö, b̄i n̄ipe aip nan ñ̄iñeila gau, kale ke hag n̄iñ hag n̄iñ göm hagla, “B̄i an̄ibi n̄ihön ḡin̄ig göm, ‘Nan si nan naij ḡipan gau n̄iñem arö gabin,’ a gab?” ö ḡila.

50 An̄ig hageila u pen Jisas n̄ibi an̄ibu n̄ip haga, “Gas̄i ne ke u nöp n̄iñ udmön, nan si nan naij ḡipin rö Jisas n̄iñöm arö gañ, a ḡimön auban rö, nan si nan naij ḡipan gau n̄iñem arö ḡipin. Ne ammön, God ñ̄imagö ara adö u m̄idaimön,” a ga. *

* 7:34: Luk 15:2 * 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 * 7:50: Luk 8:48; 18:42

8

Nibi rɪmnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö nɪn anɪb au, Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ aip daun gau abe, ram rɪtɪg aglō gau abe amöm, God nɪbi bɪ nɪpe udöm abad mɪdeinab manö aij u, nɪbi bɪ gau kalɪp hag n̄a. ² Pen nɪn anɪbu, nɪbi rɪmnap kɪjaki aiön pi halö mɪdeila gau Jisas gö kamɪŋ la, rɪmnap nan ga gau gö kamɪŋ la, nɪŋöm nɪbi anɪb gau rɪmnap Jisas aip ajmɪdal. Nɪbi anɪb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gɪmɪdal. Kɪjaki aiön pi unbö mudun jɪŋ nɪbi anɪbu anɪ anɪ daŋ mɪdöm höŋ arla. * ³ Nɪbi ap Joana. Nugmul nɪpe hib u Kuja. Nɪpe kiŋ Herod ram nan nɪpe gau abad mɪdmɪdöp. Nɪbi ap Susana. Pen nɪbi rɪmnap halö iru rö aip ajmɪdal. Nɪbi anɪb gau kale magöŋhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bɪ nɪpe gau aip nan magö jɪm n̄öl nɪŋ ajmɪdal.

Gɪnɪbɪl magö rö u, manö hod rɪk haga

(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Nɪbi bɪ daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nɪbö gau nɪbö Jisas nɪp nɪŋnɪg aulö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ nöd aula gau kalɪp manö ap hod rɪköm haga,

⁵ “Bɪ ap, gɪnɪbɪl magö rananɪ a göm, gɪnɪbɪl magö u dam wög adɪŋ gau yunab. Rɪmnap wög adɪŋ arep adan gau lugö, nɪbi bɪ lafa gɪ amɪl apɪl gɪlō, yaur gau pen ap nɪŋöm nɪŋnaböl. ⁶ Pen yɪŋ rɪmnap kabö adö mɪnönj pro pro mɪdeinab gau lugöm, marep gɪnab u pen kabö mɪnönj au nɪg nɪg halö mɪdageinab u me, böŋ nöp mɪtep gɪnab. ⁷ Pen yɪŋ rɪmnap nagɪ gɪtɪkasi anɪ gau lugö, nagɪ anɪbu hararo gɪ paŋu gö, ran aij gagnab. ⁸ Pen yɪŋ rɪmnap mɪnönj aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabɪl nöp pɪlnab. Aññ aññ magö nɪn juöl unbö mamɪd pɪlnab,” a ga.

Jisas kalɪp anɪg hagöm haga, “Kale nɪbi bɪ gasɪ rɪmɪd mɪdainɪm gau, manö hagabin i rɪmɪd lɪ nɪŋ aij gɪmim,” a ga.

Jisas, gɪnɪbɪl magö u manö hod rɪk haga u, manö it u haga

⁹ Jisas manö hod rɪköm aiud anɪbu hagö, bɪ nɪpe gau nɪp hag nɪŋöm hagla, “Manö hod rɪkmön hagajan anɪbu, manö it u aigöl gö rö mɪdöp?” ö gɪla. ¹⁰ Hageila, Jisas kalɪp haga, “God nɪbi bɪ nɪpe udöm abad mɪdeinab manö pi göl mɪdmɪdöp u, God kalöp gasɪ n̄ö nɪŋbim, pen nɪbi bɪ rɪmnap gau, yad kalɪp manö hod rɪkem nöp hagnö, ‘kale nɪŋöm nɪŋagöl,

manö magö apdi nɪŋöm manö it nɪŋ udagöl.’ *

¹¹ Pen manö hod rɪkem nan yɪŋ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin. ¹² Yɪŋ rɪmnap lugnab wög adɪŋ arep adan adö au a gɪpin u, nɪbi bɪ gau God Manö u nɪŋnaböl pen Seden gasɪ naij nɪŋöm, kale God Manö u nɪŋ udlö, God kalɪp ud kamɪŋ yunab u naij göp a göm, apöm God Manö gasɪ kalɪp anɪ daŋ mɪdöp u ju udö, hauɪ gɪnaböl, a gem hagpin. ¹³ Pen yɪŋ rɪmnap lugnab kabö adö mɪnönj pro pro mɪdeinab gau a gɪpin u, nɪbi bɪ gau God Manö u nɪŋöm, nɪññ löm, aij a gö nɪŋöl gɪ, manö anɪbu nɪŋ udnaböl u pen nɪŋ ud pɪdönj gagnaböl rö, mɪŋör rɪmnap auö hauɪ göm arö gɪnaböl, a gem hagpin. ¹⁴ Pen yɪŋ rɪmnap lugnab nagɪ gɪtɪkasi anɪ gau a gɪpin u, nɪbi bɪ gau God Manö u nɪŋnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mɪñ mɪñ gep adö u nöp gasɪ nɪŋöm, God Manö nɪŋ ud pɪdönj gagnaböl, a gem hagpin. ¹⁵ Pen yɪŋ rɪmnap mɪnönj aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabɪl nöp pɪlnab a gɪpin u, nɪbi bɪ gau God Manö u nɪŋöm, nɪŋ ud pɪdönj yabɪl göm, gɪ dam dam, nan magö aij pɪlnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anɪg hagöm haga, “Nɪbi bɪ gau hapö lauöm rin cög mɪgan aka abañ adö hanbal u mo gayɪk gau pi gagnaböl. Adö au gɪlanɪ rɪk lɪlō mailö gö, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu apöm mailö anɪbu nɪŋnaböl. *

* 8:2: Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 * 8:10: Ais 6:9-10 * 8:16: Mad 5:15; Luk 11:33

¹⁷ “U rö nöp me, nan n̄hön n̄hön pi göl m̄döp gau, magöŋhalö waiö l̄nab; nan n̄hön n̄hön paŋu ḡi m̄döp gau, magöŋhalö ud mailö göp au l̄nab. * ”

¹⁸ “An̄b u, manö hagabin u n̄ŋ aij ḡimim. N̄bi b̄i manö n̄ŋöm, n̄ŋ udnaböl gau, manö aij r̄mnap halö n̄ŋnaböl; pen n̄bi b̄i manö n̄ŋöm n̄ŋ udagnaböl gau, pro pro n̄ŋun a göm n̄ŋbal u halö böŋ nöp ur ḡinab. * ”

Jisas n̄ime n̄mam b̄i gau

(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Pen n̄in an̄bu nöp, Jisas n̄ime aip, n̄mam hain n̄ipe gau aip Jisas n̄ip n̄ŋn̄ig aula. Apöm n̄ŋla, ram raul m̄ŋan an̄b yaŋ Jisas n̄bi b̄i s̄is̄i göl m̄deila n̄ŋöm höŋ yaŋ m̄deila. ²⁰ An̄ŋ ḡilö, n̄bi b̄i ap ram raul m̄deila gau n̄ŋöm, Jisas n̄ip hagla, “Name namam ne gau nöp n̄ŋn̄ig ap m̄dpal höŋ yaŋ,” a ḡila.

²¹ Haglö, Jisas kal̄p haga, “N̄bi b̄i an an God Manö u n̄ŋöm hain ḡipal gau me, ami yad, mam yad m̄dpal,” a ga.

Jisas hagö, ȳigön kub udeia u ur ga

(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Pen n̄in ap, Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄p hagöm haga, “N̄ŋ Waŋö Galili juun böŋ lödaŋ arun,” a göm, n̄ŋ maḡib udöm arla. ²³ Pen aŋ gau arlö n̄ŋöl ḡi, Jisas n̄ipe hon han ara. Hon haneaia magö u, ȳigön asad kub yab̄i ap n̄ŋ aŋ an̄bu udöm, n̄ŋ ral n̄ŋ maḡib m̄ŋan u auö, umöl rö nöp la. ²⁴ An̄ŋ gö, b̄i n̄ipe gau apöm, Jisas n̄ip aŋa ḡilö uraka hagla, “B̄i Kub! Hon magöŋhalö umn̄ŋ gabun!” a ḡila.

Hageila, Jisas ȳigön udaia u abe, n̄ŋ ral auuia u abe hag gö, magö an̄bu nöp ȳigön u ur göm, n̄ŋ u haluöm, nöd m̄deia rö m̄deia. ²⁵ Pen Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄p haga, “Kale ai ḡimim ȳip n̄ŋ udagpim?” ö ga.

Hageia, kale p̄n̄ŋ göm aiö waiö göm, kale ke hag n̄ŋ hag n̄ŋ göm hagla, “B̄i an̄bi b̄i an? N̄ipe hagö, ȳigön abe, n̄ŋ kub abe manö n̄ipe hagöp rö nöp göp,” a ḡila.

B̄i k̄jaki aiön pi halö u, Jisas gö, kam̄ŋ la

(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ N̄ŋ maḡib udöm, amöm N̄ŋ Waŋö Galili aŋ u am am, ram m̄n̄öŋ Gerasa n̄bi b̄i m̄dm̄idal böŋ lödaŋ arla. ²⁷ Pen Jisas n̄ŋ maḡib u arö ḡi, n̄ŋ waŋö goŋ au kabö kuŋup adö au ma abö gö n̄ŋöl ḡi, magö an̄bu nöp, k̄jaki aiön pi abaŋ al m̄deila b̄i ap, daun an̄bu n̄bö apöm, Jisas n̄ip nable paka. B̄i an̄bu n̄ipe magö nöp m̄döm, ram yab̄i raul m̄ŋan u hanagm̄döp; wip r̄igöl ḡim̄dal kabö m̄ŋan gau nöp han ajm̄döp. ²⁸⁻²⁹ B̄i n̄ipe abad m̄dep gau, sen udöm n̄ŋmagö ma n̄ipe gau ad̄ik l̄i p̄idöŋ ḡim̄dal u pen k̄jaki nan gau apöm k̄tö ḡilö, sen l̄im̄dal an̄b gau pak ḡi dö gö, ram m̄n̄öŋ nöp aŋ gau pör pör arm̄döp. Pen b̄i an̄bu, Jisas n̄ip n̄ŋöm aiö göm, apöm ma iŋ au lug paka. Jisas k̄jaki aiön pi n̄ip abaŋ alla an̄b gau kal̄p haga, “B̄i an̄bi n̄ip arö ḡimim höŋ arim!” a ga. Jisas an̄ŋ hagö, k̄jaki aiön pi n̄ip abaŋ alla b̄i u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God B̄i Kub adö i ḡilaŋ m̄döp N̄ŋ n̄ipe u, ȳip n̄hön ḡin̄ŋ gabön? Ȳip ilön kub n̄ŋgmön!” a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, n̄ipe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. K̄jaki aiön pi nan gau iru yab̄i nöp n̄ip yuö hīköm m̄deila rö u me, an̄ŋ haga. ³¹ Pen k̄jaki aiön pi gau Jisas n̄ip neb neb göm hagla, “Han̄p hagmön, mab ke yaŋ uŋöm m̄ŋan maūn̄ juaga u yuagmön!” a ḡila.

³² An̄ŋ hagöm, kaj iru yab̄i nöp am̄l geila yöp ba an̄b gau n̄ŋöm, Jisas n̄ip neb neb göm hagla, “Ne han̄p hagö, am kaj m̄dpal ḡidaŋ kal̄p yuö hīkun,” a ḡilö, Jisas yau a ga. ³³ Jisas yau a gö, k̄jaki aiön pi nan gau, b̄i u n̄ip arö göm, am kaj an̄b gau kal̄p yuö hīklö, kaj gau p̄ig ju s̄ir ba yaŋ amöm, ḡi dam n̄ŋ waŋö aŋ yaŋ paköm, n̄ŋ n̄ŋöm magöŋhalö um hakla.

* 8:17: Mad 10:26; Luk 12:2 * 8:18: Mad 25:29; Luk 19:26

³⁴ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu niñöm, gi dö gi am nibi bi daun mideila gau kalip hag ñöm, am nibi bi ram minöy daun söl au mideila gau kalip hag ñöm, gila. ³⁵ Hag ñilö, nan anibu niñön gö hagaböl a göm, apöm niñla, bi kijaki yuö hiiköm midmidöp u, kamij lö, watij yimöm, Jisas ma it söl au asik mideia. Kale anibu niñöm aninñin gö piññij gila. ³⁶ Pen nibi bi niñ midlö niñöl gi, Jisas kijaki hag höy yua, nibi bi gau, nibi bi hain aula gau kalip, anig anig göp, a göm, hag ñila. ³⁷ Pen Gerasa nibi bi magöñhalö aninñin gö piññij göm, Jisas nip, ne ado gi aru a gilo, ñig magib udöm hada. ³⁸ Jisas arik arnig geia niñöm, nipe gö kijaki aiön pi höy arla bi anibu, nip manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga. ³⁹ Anig hageia, Jisas nip pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabitl niñön niñön göp u, ne ram ne ammön nibi bi ne gau kalip hag ñimön,” a ga.

Anib u, nipe daun nipe ado gi amöm, nibi bi gau kalip magöñhalö, Jisas yip anig anig göp a göm, hag ña.

*Pai ap uma Jisas gö uraka; nibi ap Jisas nip ud niñö kamij la
(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)*

⁴⁰ Pen nibi bi Jisas auab a göm, abad mideila gau, Jisas ñig magib udöm amjakö, aij yabitl auabön e gila. ⁴¹⁻⁴² Pen bi kub Juda magum gep ram abad midmidöp bi ap hib nipe Jairas. Pai nipe añi yabitl mi in la migang lañ u umnig gö, Jairas nipe apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añi u umnig gab,” a ga. Hageia, Jisas niñnig arö niñöl gi, nibi bi iru yabitl nöp apöm, nip böy böy ciro ciro ñöl gi arla. ⁴³ Pen nibi ap pör pör nipe nibi adan armidöp mi unbö migang lañ la. Nibi anibu, wös wameb bi gau yip gilo, yip kamij lañ a göm, kalip mani ñimidöp u pen nip gilo mitep ginim rö laga. ⁴⁴ Nipe Jisas araia jöl adö lau apöm, watij mlö kub la u ud niñö niñöl gi, magö anibu nöp nip mitep ga. ⁴⁵ Pen Jisas kalip haga, “Yip bi an ud niñöb?” ö ga.

Hageia, nibi bi gau hagla, “Hon ud niñagun,” a gila. Pen Pida haga, “Bi Kub, nibi bi iru nöp gai i apöm, nöp ciro ciro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi ap yip ud niñöb. Pidön yad u aröp niñem hagabin,” a ga. ⁴⁷ Pen nibi Jisas ud niña anibu, nipe pi ginim rö laga u niñöm, gil gil göl gi, Jisas mideia söl au ap kugom yima. Nibi bi anib gau niñ mideila an gau, Jisas nip hagöm, nipe nan gö, Jisas ud niñö, magö anibu nöp kamij löp aiud u magöñhalö waiö haga. ⁴⁸ Hageia, Jisas nip haga, “Pai yad. Ne yip ud niñnö kamij lañ a gimön niñ udpan u, yip ud niñö kamij löp me u. Manö midagöp. Ne ammön, God ñimagö ara adö u midaimön,” a ga.*

⁴⁹ Jisas anig hagö niñöl gi, bi Jairas nip wög gimidöp bi ap apöm, Jairas nip haga, “Pai ne böy nöp umöb; hag ñeb bi nip hagö ma ilön auagnim; ado gi arnim,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anibu niñöm, Jairas nip haga, “Pai yad u umöb a gimön, gasi u niñagmön. Niñ udeinabön u, nip kamij linab,” a ga.

⁵¹ Anig hagöm, Jairas ram nipe u amjaköm, nibi bi gau kalip magöñhalö hag höy au yañ löm, pai nime nap mihau, Pida u, Jon u, Jems u kalip ut göm, pai u nip niñnig ram raul migang yañ arla. ⁵² Pen nibi bi, pai anibu umöb a göm mitöy gi mideila gau, Jisas kalip haga, “Kale mitöy gagim. Pai u umagöp; yiharij hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anig hageia, nibi bi gau, pai anibu böy nöp umöb u niñöm, nip mihol gila. ⁵⁴ Pen Jisas pai u ñimagö kid nipe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga. ⁵⁵ Anig hagö, ana nipe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rimnap ñibe ñiñan,” a ga. ⁵⁶ Pai nime nap kale aiö waiö gilo. Pen Jisas kalip ber mihau haga, “Nibi bi rimnap kalip manö anibu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

*Jisas bi nipe unbö migang lañ gau hag ke ke yua
(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)*

* 8:48: Luk 7:50

¹⁻² Jisas bi nipe unbö migan laŋ kalip hagö aueila haga, “Yad kalöp bi yad, ktö yad ke ñem, yuniŋ gabin. Anib u, kale gau ammim, kijaki aiön pi nibi bi yuö hiiköm midpal gau hagpe höŋ aröl; nibi bi nan göp gau gipe kamiŋ linim; nibi bi miña göp gau gipe hir ginim; God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñibe niŋöl. ³ Pen arniŋ gimim, watab adiŋ, wadi, nan ñiŋeb, mani, waij, nan gau halö ud aragmim; yiŋariŋ armim. ⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalip aip han midmim, daun anibu arik arun a ginabim u, magö u nöp arik armim. ⁵ Pen ram minöŋ migan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anibu arik arun a ginabim u, kalip hagemim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, minöŋ naböŋ kalöp i auajun, nan aciŋ aciŋ ma hanip udöp u tik gi yuun arabun,’ a gimim, tik gi yumim armim. Anig ginabim, kale gi naij gipal u niŋnaböl,” a ga. *

⁶ Anig hagö, kale ram riliŋ aglö magöŋhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, nibi bi miña ga gau gilo kamiŋ la.

Herod gasi iru niŋa

(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ Pen nibi bi gau, Jisas niñön niñön ga manö u hag amil apil gilo niŋöl gi, gapman bi kub Herod niŋöm, gasi iru yabit niŋa. Nibi bi rimnap hagla, “Jon bi niŋ pak ñeb uŋam rib gi dö gila uma u, kauyaŋ uraköp,” a gila. * ⁸ Rimnap hagla, “Bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija nipe auöp,” a gila. Rimnap hagla, “Bi hadame dagol gau God manö hag niimidöp bi ap kauyaŋ kamiŋ löm auöp,” a gila. ⁹ Anig haglö, bi kub Herod haga, “Jon nip uŋam rib gi dö ginö hadö uma rö, bi anibu bi an ap midö niŋöl gi hagaböl u am niŋnam,” a göm, gasi u niŋa. *

Jisas nibi bi iru nöp nan niŋeb ñö niŋla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)

¹⁰ Pen Jisas bi nipe unbö migan laŋ ado gi apöm, ram minöŋ gau ajöm nan niñön niñön gila manö u, Jisas nip hag niŋla. Hag niŋlö, am ram minöŋ migan ap ke am midaiun a göm, Jisas kalip ut göm Bedsaida daun au arla. ¹¹ Pen adan aŋ gau arlö niŋöl gi, nibi bi rimnap hagla, “Jisas bi nipe gau aip apöm padiaböl,” a gila. Anig haglö, nibi bi iru nöp nip niŋniŋ hain gila. Aueila, nipe aij auabim e göm, God nibi bi udöm abad mideinab manö u kalip hag ñöl gi, nibi bi nan ga gau gö kamiŋ la.

¹² Pen dugo sidö wad arniŋ geia magö u, bi nipe unbö migan laŋ apöm, Jisas nip hagla, “Ram minöŋ gai i, nibi bi midagpal, ram minöŋ nöp aŋ aui midpun rö u, nibi bi gai i kalip hag yuö, ram nibi bi midpal gau ke ke amöm, nan niŋeb kale gau ke ulhai niŋöm, haneb migan gau ulhai niŋlaŋ,” a gila.

¹³ Anig hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kalip niŋmim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan niŋeb iru midagöp. Yiŋariŋ bred magö unbö mamid u midöm, kabsat mihöp midöp. Ne niñön gasi niŋban? Nibi bi gai i iru nöp midpal u, hon am nan niŋeb kalip rimnap rau dapun aka?” gila. ¹⁴ Niñ anibu, nibi bi apöm magum gila gau, nibi niñ pai gau wasö, bi gau nöp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi iru nöp ap midpal gai i hagpe, nibi bi unbö niñjuöl mihöp ado gi da unbö siduŋ laŋ (50) ugan ke ke asiklaŋ,” a ga.

¹⁵ Hageia, bi nipe gau nipe haga rö nöp gilo, nibi bi gau magöŋhalö au asikla. ¹⁶ Nipe bred magö unbö mamid u udöm, kabsat miŋhau halö udöm, gilaŋ gi kumi kabö adö laŋ au niŋöm, God nip aij a göm, nan niŋeb anibu ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li niŋla. ¹⁷ Neila, kale magöŋhalö niŋ damöm, niŋ haköl rö lagö, naböŋ naböŋ pali pali gila gau, bi nipe gau ud wadi unbö migan laŋ yaglö ajman raua.

Pida haga, “Ne Krai u,” a ga

(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)

* 9:5: Luk 10:4-11 * 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8

¹⁸ Pen ñin ap, Jisas am ke halö God nïp sabe göl gi midöm, bi nïpe gau kalïp hag niñöm haga, “Nïbi bi gau yïp bi an a gi gasi niñbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “Nïbi bi rïmnap nöp Jon bi ñig pak ñeb u a gi gasi niñbal; rïmnap nöp bi nöd nïbö God manö hagep bi u Ilaija a gi gasi niñbal; rïmnap nöp bi hadame dagol gau God manö hag ñimïdöp bi ap kauyañ kamïñ löm auöp a gi gasi niñbal,” a gïla. *

²⁰ Hageila, Jisas kalïp pen hag niña, “Pen kale ke yïp bi an a gimim, gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiss nïpe u,” a ga. *

²¹ Anïg hageia, Jisas kalïp haga, “Manö anïbu nïbi bi rïmnap kalïp hag ñagmim, wasö yabï!” a ga.

Jisas haga, “Umem kauyañ uraknabin,” a ga

²² Jisas anïg hagöm, manö ap hagöm haga, “Bi Ñi nïpe nïp ilön kub yabï ñinaböl. Bi manö ud asïkep gau, bi God nïp nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, nïp niñlöl mulu lugö al pak lïlöl, umnab u pen ñin mïhöp midöm ruö ñin mïhau niñgan u kauyañ uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nïpe gau abe, nïbi bi mideila gau abe, kalïp magöñhalö hagöm haga, “Nïbi bi yïp hain gun a göm, gasi niñeinaböl gau, nan mïnön naböñ adö it i gasi kub niñbal u arö göm, hañ romañ kale ke gasi kub niñbal u arö göm, ñin añ añ mab kros ud kag göm yïp hain göl. * ²⁴ Nïbi bi an, hañ romañ, kamïñ midep magö hon ke gasi niñjun mid aij gïnabun a göm, gasi niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nïbi bi an, Jisas nïp niñ udun, hañ romañ, kamïñ midep magö hon niñhön niñhön gïnab u manö midagöp a göm, gasi niñnaböl gau, kamïñ midep magö u udnaböl. * ²⁵ Nïbi bi nan mïnön naböñ adö it i udun a göm, gïlö arnab gau, nan aij aij gau udöm, mïnön naböñ adö it i mid aij gïnaböl, pen hainö umöm mïnön naböñ adö it i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab. ²⁶ Nïbi bi an yïp nable gö, yad Jisas nïp niñagpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apïl mailö aij ke u udem, ejol uï mailö aij halö gau aip aunabin ñin u, bi anïbu nïp nable gö, niñagpin a gïnabin. * ²⁷ Pen kalöp niñjö yabï hagabin, nïbi bi mïñi midpim gai i rïmnap umagnabim; kamïñ nöp midmim, God nïbi bi udöm abad mideinab ñin u niñnabim,” a ga.

Jisas hañ romañ nïpe u ke yabï la

²⁸ Jisas anïg hagöm, ñin unbö raleb jïñ rö midöm, Jon, Jems, Pida kalïp uï göm, God nïp sabe gïñig göm yöp dum anïb au ara. ²⁹ Amöm, God sabe gi midö niñöl gi, mulu adïñ nïpe ke yabï löm, waïj nïpe rud yabï löm, mailö unbö ke yabï ga niñla. ³⁰⁻³¹ Anïg gö niñöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosï aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nïpe gi haknig geia manö u hag mideila. * ³² Pen Pida, Jems, Jon kalïp yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nïpe u abe, bi anïb mïhau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. * ³³ Bi anïb mïhau arnig gïlö niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nïp haga, “Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabï midpun. Ne hanïp yau a gö, ram bada yïharïñ mïhau niñgan, nöp ap, Mosï nïp ap, Ilaija nïp ap gun,” a ga.

³⁴ Anïg hagö niñöl gi, magö anïbu nöp, kumi rud kub ap apöm kalïp magöñhalö ralu ñö piñïñ gïla. ³⁵ Pen manö ap kumi añ au nïbö apöm haga, “Bi i Ñi yad; yad nïp hag lïnö. Kale manö nïpe hagnim rö niñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag pis gö, magö anïbu nöp niñla, bi anïb mïhau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö lañ midöm, nan ga u niñeila u, ñin añ anïb au nïbi bi rïmnap kalïp hag ñagla.

* 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27 * 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9 * 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22

Ñi pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamij la
(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruö, dum ilö lan anibu arö göm, adan au giyan ap luglö niñöl gi, ni bi bi iru nöp ap kalip nable pakla. ³⁸ Bi ap ni bi bi an anibu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ni yad añi i, ne mög niñmön a gem dauabin. ³⁹ Kijaki aiön pi pör ni aban al midöm ni gö, wiñ kub yabit alöm gi dam paköm, kiñu habkob gat got apöm, um dam an löl gi auöp. Ni anig göm, pör pör nöp gö gö me, ni pe ilön mab udöl gimidöp. ⁴⁰ Bi ne gau kalip, kijaki midöp anibu hag yuim, a gipin u pen kale hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga. ⁴¹ Anig hageia, Jisas haga, “Ni bi bi miñi midpim minön naböñ il i, ñin mai manö niñ udnabimñ Yad hadame nöp niñör kale ud ajpin; pen hainö ñin aige gem niñör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anibu ni haga, “Ni ne anibu söi aui dau,” a ga. ⁴² Jisas anig hageia, ni anibu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi ni u ni ktö yabit göm, pa jö gi yuö gi dam pitab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u ni hag gö, ke arö niñöl gi, ni anibu kamij lö, Jisas dam nap ni ña. ⁴³ Ni bi bi ap mideila gau, God ktö ni pe unbö ke anibu niñöm, ñaul udla.

Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)

Jisas nan niñön niñön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñmidlö niñöl gi, Jisas bi ni pe gau kalip haga, ⁴⁴ “Manö hagnig gabin anibi, kale rimid li niñ aij yabit gimim midaimim. Söl midöp, Bi Ni ni pe ni mumug niñöm, bi rimnap kalip ñinaböl,” a ga. * ⁴⁵ Pen manö haga anibu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñiñ göm Jisas ni hag niñagla. *

An ni bi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Jisas bi ni pe anib gau kale ke hag amil apil göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. * ⁴⁷ Jisas bi ni pe gau gasi niñla anibu ke niñöm, ni pro ap dap ni pe mideia ba au löm haga, ⁴⁸ “Ni bi bi an yip gasi niñöm, ni pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen ni bi bi an yip udnab u, Bi yip yuö aunö ni abe udnab. Pen bi an an kale au bi yiharñ yabit rö midöp, bi anibu nöp ni pe bi kub yabit,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anig hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon niñbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anibu hon aip ajagpun rö, ‘Ne anig gagmön,’ a gino,” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Niñön ginig ni anig hag gipeñ Ni bi bi kalöp niñlö mulu lugagnab gau, bi niñeb hon a gimim niñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas ni udagla

⁵¹ Pen Nap ni pe Jisas ni dam ram minön ni pe kumi kabö adö lan ud arep ñin u söi ga niñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi ktö gi niñöm me ara. ⁵² Ni pe bi ni pe rimnap nöd hag yua. Kale amöm nan ni gi jin ginig, ram minön Sameria an au ram ritig aglö ap arla. ⁵³ Pen Sameria ni bi bi ram ritig aglö anibu hanmidal gau, Jisas Jerusalem anig geia manö u niñöm, ni hag wihai udagla. ⁵⁴ Anig gailö, Jisas bi ni pe Jems aip Jon aip niñmil, Jisas ni haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö lan ni bö mab mitan haglo, apöm ni bi bi anig gipal gau kalip innim aka?” gilo. *

⁵⁵ Anig hagailö, Jisas ado göm kalip miñön niñöm, anig gagnabun a göm, kalip miñön hag ga. ⁵⁶ Ni bi bi anib gau Jisas ni udagnaböl u niñöm, ram ritig aglö anibu arö göm, ram ritig aglö ke ni bö ap arla.

Bi ap Jisas ni haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga
(Mad 8:19-22)

* 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mad 10:40 * 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23
* 9:54: 2Ki 1:9-16

⁵⁷ Pen adan aṅ gau arlö nṅöl gṯ, bṯ ap apöm, Jisas nṯp haga, “Ram mṯnōṅ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

⁵⁸ Anṅ hageia, Jisas nṯp haga, “Yad aip uṯham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale mṯnōṅ mṯgan gau mṯdöp; yaur gau rin kale u ke mṯdöp; pen Bṯ Ñṯ nṯpe, ka haneb nṯpe ap mṯdagöp,” a ga.

⁵⁹ Pen Jisas bṯ ap nṯp haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anṅ hageia, bṯ anṯbu pen pe haga, “Bṯ Kub, yṯp yau a gö, yad am bap yad rṅöl gem aunam,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas nṯp pen haga, “Nṯbi bṯ yṯp nṅ udagpal rṯmnap umaiöl, nṯbi bṯ yṯp nṅagpal rṯmnap dam rṅöl göl. Ne pen ammön, God nṯbi bṯ udöm abad mṯdeinab manö u hag ñö araṅ,” a ga.

⁶¹ Pen bṯ ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yṯp yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalṯp manö hag ñṯ aij gem, ñṯmagö pakem, aunam,” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Nṯbi bṯ an wög adṅ il göm, gasṯ iru nṅöm, nab au arö gṯnab gau, God nṯbi bṯ udöm abad mṯdeinab manö aij u hag ñeb bṯ wög u gṯnṯm rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bṯ nṯpe iru nöṅ hag yuö am ram mṯnōṅ ke ke arla

¹ Hainö Jisas bṯ nṯpe ñṯnjuöl mṯhau nṅaṅ ado gṯ da mṯgan laṅ (72) udöm, kalṯp baluöm mṯhau ke, mṯhau ke, ram mṯnōṅ gau ke ke yunṅ göm haga, “Kale nöṅ ammim, manö yad u hag ñṯbe, yad hainö nṯnabin,” a ga. * ² Pen kalṯp manö ap haga, “Nan wög kub yabṯ mṯdöp u pen nṯbi bṯ nan magö ral daupe gau iru mṯdagpal. Anṯb u, Bṯ Kub wög adṅ nap nṯbö u nṯp hag nṅbe, nṯbi bṯ nan magö ral daupe rṯmnap halö hagö, am ral dauöl. * ³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb mṯdpal aṅ au hag yuabin. * ⁴ Kale mani rin, wadṯ, ma rṯrṯp gau halö ud aragmim. Nṯbi bṯ rṯmnap aip adan aṅ au manö hag mṯlö mṯdagaimim. * ⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul mṯgan amöl gṯ, kalṯp manö aij hag ñṯmim hagnim, ‘God kalöp abad mṯdeiaṅ,’ a gṯmim. ⁶ Anṅ hageinabim, nṯbi bṯ God manö hain aij nṯpe udep rö ap mṯdeinab u, manö hain kale anṯbu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gṯ aunab. ⁷ Pen ram anṯbu nöṅ mṯdaimim, nan magö dap ñṯnaböl u nṅöl gṯ mṯdaimim. Bṯ wög gṯpal gau pen hajṯ udpal. Anṯbu rö, kalṯp manö aij u hag ñṯnabim rö, kale pen nan magö dap ñṯnaböl. Pen kale ram ram gagnim. * ⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wṯhai udöm, nan magö ñṯnaböl u, haṯowaṯö ñṯṅmim. * ⁹ Ram mṯnōṅ anṯbu, nṯbi bṯ nan gṯnṯm gau kalṯp gṯpe, kamṅ lṯnṯm. Nṯbi bṯ gau magöṅhalö kalṯp hag aij gṯmim hagnim, ‘God nṯbi bṯ udöm abad mṯdeinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gṯmim. ¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wṯhai udagaiöl, adan aṅ au ammim hagnim, ¹¹ ‘Ram mṯnōṅ kalöp i auajun u, haṯpṯ acṯp acṯp ma hon udöp gau kale ke ṯk gṯ yu arabun. Pen nṅ aij gim! God nṯbi bṯ udöm abad mṯdeinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gṯmim. * ¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub nṅnaböl ñṯn u, daun kub Sodom nṯbi bṯ nan si nan naj nöṅ gṯlö gṯlö in habṯk ñṅ ara u, manö kub nṅöm ilön pro rö udnaböl; pen nṯbi bṯ manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub nṅöm ilön kub yabṯ udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ “Korasin nṯbi bṯ gau abe, Bedsaida nṯbi bṯ gau abe, nan gagep rö u gṯnö, nṅmim arö gṯpim rö, ilön kub yabṯ udnabim. Pen daun kub mṯhöp Daia Saidon nṯbi bṯ gau kalṯp, nan gagep anṯbu rö rṯmnap gṯnö nṅblap u, kale waṯṅ gṯ dö gṯ lugöp rṯmnap yṯmöm asiṯköm, run he ud yuöl gṯ ud yuöl gṯ mṯdöm, nan naj gṯmṯdal anṯbu arö gṯblap. ¹⁴ Manö kub nṅnaböl ñṯn u, Daia Saidon nṯbi bṯ gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nṯbi

* 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3: Mad 10:16 * 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * 10:7: 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27 * 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

bî gau abe, kale Bedsaida nîbi bî gau abe ilön kub yabîl udnabim. ¹⁵ Pen ñîñ anîbu, kale Kapaneam nîbi bî gau u rö nöp, kumi kabö adö laŋ au aragnabim; böŋ nöp ulöm mîgan kub yaŋ arnabim,” a ga.

¹⁶ Jisas bî nîpe gau kalîp haga, “Nîbi bî manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yîp u rö nöp udagnaböl. Pen yîp udagnaböl gau, yîp nöp wasö, Bî yîp hag yuö aunö u nîp u rö nöp udagnaböl,” a ga. *

Bî nîpe hag yua gau ado gî aula

¹⁷ Pen hainö bî nîpe ñîñjuöl mîhau nîgaŋ ado gî da mîgan laŋ (72) anîb gau, ram mînöŋ gau aj arö göm apöm, aij a göl gî Jisas nîp hagla, “Bî Kub! Kîjaki aiön pi nîbi bî abañ albal gau, hib ne hagnun, ‘Jisas mîdöp rö arim!’ a gîno, hagnun rö nîjöm arbal,” a gîla.

¹⁸ Hageila, Jisas kalîp haga, “Yad nîj mîdnö nîjöl gî, kîjaki aiön pi nap kale Seden, añîm añîm rö udöm kumi kabö adö laŋ nîbö ap lug paka. * ¹⁹ Kalöp hag lîbin u me, re hairjo sara, gaiwadö, hauaŋ, nan hapeb anîb gau abe, Bî Koŋmaŋ ktö nîpe u abe, kalöp gî naj göl rö lagöp. * ²⁰ Pen kîjaki aiön pi nan gau hagnun rö nîjöm höŋ arbal a gîmim, mîñ mîñ gagmim; God nîpe hib hon kumi kabö adö laŋ au kalî kîñ rîköp, a gîmim, mîñ mîñ gîmim,” a ga. *

Jisas Nap God nîp aij a ga

(Mad 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Magö anîbu, Ana Uŋ u Jisas nîp ajmaŋ rau mîdö nîjöl gî, nîpe mîñ mîñ göl gî, Nap nîpe nîp haga, “Bapi, ne Bî Kub kumi kabö adö laŋ abe, mînöŋ naböŋ iŋ i abe abad mîdpan u, gasî ne ke nîjö aij göp adö u nöp gîpan. Hon nîbi bî kub gasî nîj kîd hiîkun ke nîjbun, a gîpal gau, kalîp manö aij iŋ u yamagpan pen ñî pai pro gau, ne kalîp gasî aij ñö, manö aij iŋ u nîjbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas anîg hagöm haga, “Nîbi bî rîmnap yad bî aigale bî rö mîdpin u nîjagpal; Bapi nîpe nöp yîp nîjöp. Pen Bapi nîpe bî aigale bî rö mîdöp u, nîbi bî rîmnap nîjagpal; yad ke nöp nîjbin. Nîpe yîp pîdöŋ nan nîpe gau magöŋhalö ñöb rö, nîbi bî kalîp yamnam a gînabin gau nöp, Bapi kalîp yamnö nîp nîjgaböl. Nîbi bî rîmnap halö Bapi nîp nîjagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anîg hagöm, ado göm, bî nîpe gau nöp kalîp hagöm haga, “Nan anîbi nîjabim u, mîñ mîñ gîmim. God kalöp nöp me ud aij yabîl gö nîjabim. ²⁴ God manö hagep bî gau iru nöp abe, kiŋ gau iru nöp abe, nan amgö nîjabim anîbi nîjun a göm, abad mîdmîdal u pen kale nîjagla; manö apdi nîjabim anîbi nîjun a göm, abad mîdmîdal u pen kale nîjagla.

Jisas, bî aij Sameria nîbö u, manö hod rîkôm haga

²⁵ Ñîñ ap aŋ au, bî lo manö hag ñeb bî ap, Jisas yîp nîhön manö hagnîm a göm, apöm nîp hag nîjöm haga, “Manö hag ñeb bî, yad nîhön nîhön gem, pör mîdep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nîp haga, “Lo manö u kalî kîñ rîkôm, nîhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bî lo manö hag ñeb bî anîbu haga, “Lo manö u nîjbin, Mosîs kalî kîñ rîkôm haga,
‘God Bî Kub ne u nîp mîñ mîñ gîmön,
gasî rîmîd ne u nîp ñîmön,
ktö ne u magöŋhalö nîp ñîmön,
nîp mîdmagö yabîl lîmön.
Ne ke mîdmagö lîban rö,

* 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5 * 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18

n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip u r̄ö n̄öp m̄idmagö l̄imön, 'a ga," a ga. *

²⁸ An̄ig hageia, Jisas b̄i an̄ibu n̄ip haga, "Ne kabö göl hagpan; adö an̄ibu n̄öp hain ḡimön, pör m̄idep magö u udnabön," a ga. *

²⁹ Jisas an̄ig hageia, b̄i lo manö hag ñeb b̄i an̄ibu, hib yad u pro ḡinab a göm, Jisas n̄ip kauyaḡ hag n̄iḡöm haga, "Lo manö kal̄i k̄liñ r̄ika u, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip m̄idmagö l̄imim a göm, kal̄i k̄liñ r̄ika. An̄ib u, n̄ibi b̄i mai kal̄ip m̄idmagö l̄imim a göm, kal̄i k̄liñ r̄ika?" ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas b̄i lo manö hag ñeb b̄i an̄ibu n̄ip, manö pen hagöl ḡi, aiud udöm haga, "B̄i ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan aḡ au ar̄aia n̄iḡöm, b̄i nan si udep r̄imnap apöm, n̄ip m̄iñu magö paköm, waḡij nan n̄ipe gau p̄it̄i ḡi ud arlö n̄iḡöl ḡi, n̄ipe adan aḡ au umn̄ig göm ḡi m̄ideia. ³¹ B̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i ap, adan adö an̄ibu amöm b̄i an̄ibu umn̄ig göm ḡi m̄ideia au n̄iḡöm, böḡ lau n̄öp adan löm ara. ³² Pen b̄i Lipai it̄ b̄i ap, adan adö an̄ibu n̄öp amöm, b̄i an̄ibu umn̄ig göm ḡi m̄ideia au n̄iḡöm, m̄ideia söl au amöm n̄iḡ aij göm, böḡ lau n̄öp adan löm ara. ³³ Pen b̄i Juda wasö, ram m̄inöḡ Sameria n̄ibö b̄i ap, adan m̄ilö añ̄i an̄ibu n̄öp amöm, b̄i an̄ibu umn̄ig göm ḡi m̄ideia au n̄iḡöm, n̄ip mög yab̄it̄ n̄iḡa. ³⁴ N̄ip mög yab̄it̄ n̄iḡöm, m̄ideia söl au amöm, wös n̄ip gau wel r̄imnap löm, ñ̄ig wain r̄imnap löm, wös n̄ip gau wama. Wös wamöm, ud donki adö n̄ipe u löm, ram mani rauöm hanm̄idal u dam löm, abad m̄id aij yab̄it̄ ga. ³⁵ Ruö ar̄n̄ig göm, b̄i ram abad m̄idm̄idöp an̄ibu n̄ip silpa k̄id m̄ihöp ñöm haga, 'Ne b̄i an̄ibi n̄ip abad m̄id aij ḡimön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado ḡi apem n̄öp ñ̄inabin,' a ga," a ga.

³⁶ Jisas aiud an̄ibu udöm, n̄ipe b̄i lo manö hag ñeb b̄i an̄ibu n̄ip hag n̄iḡa, "B̄i adan aḡ pak l̄ila u, b̄i m̄ihau n̄igaḡ padiöl göm arla gau, b̄i an̄ n̄ipe ke m̄idmagö la r̄ö, n̄ip m̄idmagö la?" ö ga.

³⁷ Hageia, b̄i lo manö hag ñeb b̄i u haga, "B̄i n̄ip mög n̄iḡöm ḡi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas n̄ip haga, "N̄iḡö n̄öp hagpan. Me ne arammön, adö an̄ibu n̄öp ḡimön," a ga.

Jisas n̄ipe Mada Maria añ̄il m̄ihau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas b̄i n̄ipe gau aip ram m̄inöḡ ap am̄jakeila, n̄ibi ram m̄inöḡ an̄ibu m̄ideia ap apöm, kal̄ip ut̄ ḡi dam ram n̄ipe u ara. N̄ibi an̄ibu hib n̄ipe Mada. ³⁹ Ram n̄ipe u n̄iñ̄in ap m̄ideia. Hib n̄ipe u Maria. Maria n̄ipe Jisas m̄ideia söl au ap as̄iköm, Jisas manö hageia u n̄iḡm̄ideia. * ⁴⁰ Mada n̄ipe ke n̄öp nan magö lauöm, gas̄i iru n̄iḡöm, ap Jisas n̄ip haga, "B̄i Kub, Maria ȳip arö gö, yad ke n̄öp nan magö hon lauabin u aij gagöp. N̄ip hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga. ⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru n̄öp gas̄i iru n̄iḡban u aij wasö. ⁴² Maria manö aij yad n̄iḡnam a göm, gas̄i añ̄i u n̄öp n̄iḡöm, ap manö yad n̄iḡm̄idöp. N̄ibi b̄i ap nan aij udöp an̄ibu p̄it̄i ḡi udn̄im r̄ö lagöp," a ga. *

11

God n̄ip sabe ḡin̄ig, an̄ig göl r̄ö hagmim, a ga

(Mad 6:9-15; 7:7-11)

¹ N̄in ap, Jisas ram m̄inöḡ ke m̄igan ap m̄idöm, Nap God n̄ip sabe göl ḡi m̄ideia. Sabe ḡi p̄is gö n̄iḡöl ḡi, b̄i n̄ipe ap apöm n̄ip haga, "B̄i Kub, God n̄ip aigöl gun sabe gun? Jon b̄i n̄ipe gau kal̄ip hag ñö n̄iḡbal r̄ö, ne han̄ip u r̄ö n̄öp hag ñö n̄iḡun," a ga.

² Hageia, Jisas kal̄ip haga, "God n̄ip sabe ḡin̄ig ḡimim, an̄igöl hagmim, 'Bapi, n̄ibi b̄i gau hib ne haglö adö arañ.

Ne n̄ibi b̄i udmön abad m̄ideinabön ñ̄in u ȳiḡid aun̄im.

³ Nan magö han̄ip ñ̄in añ̄i añ̄i pör pör ñ̄iban r̄ö u ñ̄imön.

⁴ N̄ibi b̄i r̄imnap han̄ip ḡi naj ḡilö,
kal̄ip pen n̄iḡno mulu lugö ḡi naj gagpun r̄ö,

* 10:27: Dud 6:5; Lep 19:18 * 10:28: Lep 18:5 * 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mad 6:33

hon nan si nan najj gɪpun gau nɪŋmön arö gɪmön.
 Hanɪp abad mɪdaimön,
 gasɪ ap wakainɪm, gɪ najj gagun, a gɪmim,” a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anɪbu hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp manö hod rɪköm haga, “Kale bɪ ap, sɪbön anɪ kub yan, bɪ nɪjeb nɪpe ram amöm hagnab, ‘Mɪdaimam, bɪ nɪjeb yad ap mɪlö gau nɪbö apöm ram yad u apjakajɪp. Pen nan nɪp nɪnön nɪŋnɪm u mɪdagöp u me, nöp auabin. Yɪp bred magö mɪhau nɪgan nɪ,’ a gɪnab. Hageinab, bɪ nɪjeb nɪpe anɪbu manö pen hagnab, ⁷ ‘Sɪbön anɪ kub i yɪp ap unbö hagagmön! Yad nɪ pai yad gau aip ajöŋ gɪnün hanabun. Anɪb u, yad aigöl gem urakem, nöp nan hagabön anɪb gau ud nɪnam?’ ö gɪnab. ⁸ Pen kalöp hagabin, bɪ ram nap nɪbö u, bɪ nɪjeb yad a göm yɪŋɪd ud nɪagnab, jɪ nɪp nɪ a göm abad mɪdöl gɪ, ktö gɪ mɪdö mɪdö, hagnab rö nɪnab. ⁹ Anɪb u, kalöp hagabin, nan nɪhön mɪdagainɪm, God nɪp hag nɪjbe, kalöp nɪnab. Nan nɪhön ulhai nɪŋnabim u, udnabim. Hanɪp ajöŋ u hiɪkanɪ a gɪmim, pak gu gu gɪpe, hiɪknab. ¹⁰ Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ God nɪp hag nɪŋnaböl gau, udnaböl. Nɪbi bɪ nan ulhai nɪŋnaböl gau, udnaböl. Nɪbi bɪ hanɪp ajöŋ hiɪkanɪ a göm, pak gu gu gɪlö, kalɪp ajöŋ hiɪknab. ¹¹ Kale nɪ pai nap gau, nɪ kale ap kabsaɪ nan a geinab, re ap nɪnabön aka? ¹² Aka jɪ, yaur magö nan a geinab, hauaɪ ap nɪnabön akanɪ U rö nöp anɪg gagnabön. ¹³ Kale nɪbi bɪ aij wasö u pen nɪ pai kale gau nan aij gau nöp nɪnabim. Bapi kumi kabö adö lanɪ au mɪdöp u Bɪ aij yabɪɪ. Nɪpe nan najj ap nɪagnab. Ana Uɪ u hanɪp nɪmön a geinabim u, Bapi kalöp nɪnab,” a ga.

Jisas Seden ktö udöm nan gagep rö gab, a gɪla
 (Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Pen bɪ ap nɪp kɪjaki abanɪ alö, manö hagöm wasö, yɪharɪŋ nöp mɪdeia. Jisas kɪjaki anɪbu hag yuö, bɪ abanɪ almɪdeia u manö hagö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ nɪŋmɪdeila gau aiö waiö gɪla. ¹⁵ Pen nɪbi bɪ anɪb gau rɪmnap hagla, “Nɪpe kɪjaki aiön pi nap kale Bielsebul ktö nɪpe u udöm, kɪjaki aiön pi gau hag yuab,” a gɪla. *

¹⁶ Pen nɪbi bɪ anɪb gau rɪmnap, Jisas nɪhön gɪnab a göm, hagla, “Nan nɪjagep ap ke kumi kabö adö aulɪk gö nɪŋun me, God nöp hag yuö auna u, nɪŋnabun,” a gɪla. * ¹⁷ Pen Jisas gasɪ piral kale ke nɪŋla u ke nɪŋöm haga, “Ram mɪnönɪ kub anɪ ap, ud asɪk ke ke löm, nɪbi bɪ kale ke aip pen pen geinaböl u, ram mɪnönɪ anɪbu lug paknab. Nɪbi bɪ it anɪ ap, u rö nöp ud asɪk ke ke löm, nɪbi bɪ kale ke aip pen pen aleinaböl u, nɪbi bɪ it anɪ anɪbu lug paknab. ¹⁸ Anɪb unbö rö nöp, Seden it u ud asɪk ke ke leinab u, aigegö göm mɪd aij gɪnɪmŋ Pen kale yɪp hagpim, ‘Bielsebul ktö u udöm, kɪjaki aiön pi hag yuö höŋ araböl,’ a gɪpim. ¹⁹ Anɪg hagpim u, yam kale ke gau kɪjaki aiön pi gau aigegö göm hag höŋ yubalɪ Yam kale ke hagnaböl, nɪbi bɪ anɪg göl rö lagöp. ²⁰ Pen yad God ktö nɪpe udem, kɪjaki aiön pi nan gau hag höŋ yubin rö, kale nɪŋnabim, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdep nɪn u hanɪp hadö auöp i, a gɪmim nɪŋnabim.

²¹ “Pen bɪ ktö ap, wim po nɪpe lɪ aij göm, ram nɪpe u nɪŋ mɪdeinab, nɪbi bɪ rɪmnap nan nɪpe ap pɪɪ gɪ udöl rö lagnab. ²² Pen bɪ ktö yabɪɪ ap ke apöm, nɪp aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au lɪ aij ga u halö pɪɪ gɪ udöm, nan si udnab gau dam nɪme lɪ nɪnab. *

²³ “Nɪbi bɪ yɪp pɪg mɪdagpal gau, wög yad gɪpin u rɪb waɪ gɪpal. Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ rɪmnap yɪp dauageinaböl gau, nɪbi bɪ yɪp aunɪg gaböl gau kalɪp rɪdɪk dam yubal. *

Kɪjaki aiön pi nan gau kauyanɪ ado gɪ aunɪm rö löp, a ga

²⁴ “Kɪjaki aiön pi ap, nɪbi bɪ abanɪ lɪ mɪdö, hag höŋ yuö arnab u, am ram mɪnönɪ nöp anɪ gau aramöm, ka ap ulhai nɪŋem mɪdeinam, a göm, am anɪb gau aj aj wasö nɪŋöm, ‘Ram raul mɪgan nöd mɪdem aubin u arnam,’ a gɪnab. ²⁵ Hagöm, amöm nɪŋnab, ram anɪbu lɪk gɪ aij gɪ, kuö aij nöp mɪdeinab. ²⁶ Nɪpe nɪŋöm gau amöm, nɪpe rö wasö, kɪjaki aiön pi najj yabɪɪ unbö mudun jɪŋ u halö uɪ gɪ dapöm, mɪgan anɪbu am

* 11:15: Mad 9:34; 10:25 * 11:16: Mad 12:38 * 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50

mideinaböl. Anig gö, bi anibu nöd aij pro rö midmidöp rö wasö; uri nipe böj nöp naj yabit mideinab,” a ga.

²⁷ Jisas manö anibu hagö, nibi bi iru mideila anib au nibi ap uraköm, wiñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, miñ miñ yabit ginim,” a ga. *

²⁸ Hageia, Jisas pen pe haga, “Anig hagpan u pen nibi bi an an God Manö u niñöm hagöp rö ginaböl gau, kale miñ miñ ginaböl,” a ga.

Nan ap ke gö niñun, a gila

(Mad 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Pen nibi bi iru yabit nöp ap magum gilö niñöl gi, Jisas kalip haga, “Nibi bi miñi midpim an aui, nan si nan naj göl gi midmim haggim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö laj gö niñun,’ a gipim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke ginö niñagnabim. Bi God manö hagep Jona nip ga adö u nöp yip gö, niñnabim. * ³⁰ Daun kub Ninepa nibi bi gau, God manö hagep bi Jona apöm ga rö niñöm God nip niñ udla rö, nibi bi uri midpim gau, yad Bi Ni nipe ginabin rö niñmim, niñnabim. ³¹ Pen hadame nöp nibi kwin ram minöj milö mideia gau nibö apöm, Kiñ Solomon manö aij hagab u niñin a göm aua. Pen kale nibi bi miñi midpim gau, bi kub Solomon rö wasö, yad Bi Kub yabit apem an kalöp aui midem, kalöp manö aij yabit hag ñinö udagpim. Anib u, manö kub hagep ñin u, kwin anibu uraköm kalöp nibi bi miñi midpim gau manö kub hagnab. * ³² Hadame nöp Jona am Ninepa nibi bi gau kalip hagö, nan si nan naj gimidal gau, niñhön ginig anig gipun a göm arö göm, God nip niñ udla. Jona nipe hagö niñ udla u pen miñi yad Bi Kub yabit apem an kalöp aui midem, manö aij yabit hag ñinö, nan si nan naj gipim gau arö gagpim. Anib u, manö kub hagep ñin u, Jona nipe uraköm kalöp nibi bi miñi midpim gau manö kub hagnab. *

Sib an gau rö midagaimim

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³³ “Nibi bi gau hapö lauöm rin cög miñgan gau pi gagnaböl; adö au gilañ rik lilö mailö gö, nibi bi gau ram raul miñgan anibu apöm waiö niñnaböl. * ³⁴ Pen amgö magö u hapö mailö rö midöp. Amgö magö u mid aij ginab u, hañ roman an dan mailö göm mid aij ginab, pen amgö magö mid aij gagnab u, hañ roman an dan sib göp u rö midnab. ³⁵ Kale niñ aij gimim, an kalöp dan mailö midöp aka sibön midöpñ Kale gasi niñbim, an hon dan mailö midöp a gi gasi niñbim u pen sibön aunim rö löp rö, kale ke niñ aij gimim. ³⁶ Hañ roman kale an dan magöñhalö mailö gi midöl gi, miñgan pro marap sibön midageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñinab unbö rö linab,” a ga.

Kale Perisi pri halö midpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö niñöl gi, bi Perisi ap nip haga, “Auö ram yad amul nan niñul,” a ga. Hageia, Jisas ram nipe amöm, raul miñgan yan nan niñinig asika. ³⁸ Asiköm, nan niñö niñöl gi, bi Perisi anibu, gasi nipe ke an gau nöp niñöm, bi anibi niñhön ginig hon Juda kai pör gipun rö, ñimagö nipe u ñig li yuöm wasö, yiharin nöp nan niñjab a göm, gasi u niña. ³⁹ Jisas gasi niña anibu ke niñöm nip haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höj adö gau ñig pak aij gipal rö u gipim u pen an kale yan nan si nan naj gipim pri u ajman rauöm midöp. Kale nibi bi nan aij kale gau udun a gimim, gi naj yabit nöp gimidim. ⁴⁰ Kale haut halö yabit. God kalöp hañ u nöp gi laga; an yan abe gi la. ⁴¹ Anib u, nan pler kap miñgan yan midöp u, nibi bi mög gep rö gau kalip ñinim. Anig ginabim u, nan kale magöñhalö ut ginab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabit gimim: kale marö kub yabit udnabim. Kamön, dil, nan yiharin hatin aij auöp wög adin ranab gau niñbe, nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, sidun lañ arö, nime lun God nip añi ap ñun a gimim, pör niñbim. Nan pro pro gau pör anig gimim gipim u aij, pen niñhön ginig manö it yabit u niñmim hain gagpimñ Nibi

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10 * 11:32: Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

bɪ gau kalɪp kabö rö gɪnɪm adö u gagpim; kalɪp naj gɪnɪm adö u nöp gɪpim. God nɪp mɪdmagö lagpim. Anɪg gɪmim, gɪ naj gɪpim.

⁴³ “Pen kale Perisi kai, nɪɲ aij yabɪɪ gɪmim: kale marö kub yabɪɪ udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bɪ kub mab po asɪkpal adö u nöp asɪkpm. Gasɪ kale nɪɲbim u, nɪbi bɪ iru mɪdpal aɲ gau arno, ‘Manö hag ñeb bɪ auabön e!’ gɪlö, hanɪp aij gɪnab a gɪmim, nɪɲbim. ⁴⁴ Pen kale Perisi kai, nɪɲ aij yabɪɪ gɪmim: kale marö kub yabɪɪ udnabim. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪɲöm, kalöp bɪ aij yabɪɪ a gɪpal u pen wip rɪgöl gɪpal hij naj mɪdöp mɪgan gau nɪbi bɪ nɪɲagöm adö laɲ ajpal rö mɪdpim,” a ga.

⁴⁵ Jisas anɪg hagö, lo manö hag ñeb bɪ ap nɪp haga, “Manö hag ñeb bɪ, manö ktö yabɪɪ lɪ hagpan anɪbu, hanɪp u rö nöp hag juban,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bɪ gau, nɪɲ aij yabɪɪ gɪmim. Kale marö kub yabɪɪ udnabim. Manö ktiñ aij hagpim u, wadɪ marö kub gau rö, nɪbi bɪ gau kalɪp gam ñɪbim u pen kalɪp mög nɪɲmim hag rau udagpim. ⁴⁷ Pen kale lo manö hag ñeb bɪ gau, nɪɲ aij yabɪɪ gɪmim. Kale marö kub yabɪɪ udnabim. Nahai itaɲ kale gau hadame nöp bɪ God manö hagep bɪ gau kalɪp al pak lɪla. Pen kale God manö hagep bɪ gau wip rɪgöl kale gɪ lɪbim. ⁴⁸ Gɪpim anɪbu, aij nöp pakla a gɪmim gɪpim. Nahai itaɲ God manö hagep bɪ gau al pak lɪla; kale pen wip rɪgöl kalɪp gɪ lɪbim. ⁴⁹ Anɪb u, God gasɪ aij ke nɪɲöb u haga, ‘Bɪ manö yad hagep gau, bɪ manö aij yad ud arep gau kalɪp yunabin, pen kalɪp jɪ nɪɲöm, rɪmnap gɪ naj göm, rɪmnap böɲ nöp al pak lɪnaböl,’ a ga. ⁵⁰ Pen hadame nöp, God mɪnöɲ naböɲ it i gɪ lɪnɪg ga ñɪn u rɪköm, bɪ God manö hagep gau kalɪp pör paklö auöp rö, nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gai i, nan naböɲ anɪbu pen udnabim. ⁵¹ Marö anɪbu me, bɪ Ebol nɪp nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nɪp, ka nan sabe gɪ ñeb ram raul mɪgan u lödaɲ, kabö kaɫum ud gɪla bɪd adö au i, aɲ au al pak lɪla. Kalöp nɪɲö yabɪɪ hagabin, manö marö anɪbu magöɲhalö, nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gau udnabim. ⁵² Pen kale lo manö hag ñeb bɪ gau, nɪɲ aij yabɪɪ gɪmim. Kale marö kub yabɪɪ udnabim. Manö aij u, gasɪ aij nɪɲeb ram raul mɪgan ajöɲ ki u kale udmim, gau pi gɪpim. Gau pi gɪpim u, nɪbi bɪ ram raul mɪgan am nɪɲun a göm gasɪ nɪɲbal gau, kalɪp pör adan magrem hag rɪkpm,” a ga.

⁵³⁻⁵⁴ Jisas kalɪp anɪg hagöm höɲ arö nɪɲöl gɪ, lo manö hag ñeb bɪ gau abe, bɪ Perisi gau abe nɪp jɪ nɪɲöl hagla, “Manö nɪhön u hagno, pen hagö nɪɲun, nɪp dam manö kub hagun,” a göm, Jisas nɪp manö piral piral adö rɪmnap haglö ara.

12

Nan pi göm gɪpal gau waiö nɪɲnaböl

(Mad 10:26-27)

¹ Pen ñɪn ap, nɪbi bɪ iru yabɪɪ nöp ap magum göm, pen pen cɪro cɪro ñöm nɪbi bɪ rɪmnap ma abö jö ma jö gɪlö nɪɲöl gɪ, Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Perisi kai pör gɪ naj gɪpal u pi göm, mɪd aij gɪpun, a gɪ gasɪ nɪɲbal. Kale anɪb unbö rö gɪmim rö löp u, kale yɪs kale u nɪɲ aij yabɪɪ gɪmim. ² Nan pi gɪmim gɪpim gau, hainö waiö lö nɪɲnaböl. Manö agamɪj hag pi gɪpim gau, u rö nöp waiö lö nɪɲnaböl. * ³ Pen manö sɪbön yaɲ hagpim u, mailö halö haglö nɪɲnaböl. Manö agamɪj raul mɪgan yaɲ hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö laɲ haglö, yag dam ram mɪnöɲ gau ud arnaböl,” a ga.

God nɪp nöp pɪñɪɲ gɪmim

(Mad 10:31)

⁴ “Nɪbi bɪ yad gai i, kalöp hagabin, God nɪp cɪg gɪno, hanɪp al paknaböl a gɪmim, pɪñɪɲ gagmim. U yɪharɪɲ hañ romaɲ adö u nöp gɪ naj gɪlö, hij gɪnab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab. ⁵ Anɪb u, yad kalöp hagabin, kale pɪñɪɲ gɪnɪg, Bɪ kalöp hañ romaɲ al pak löm, hainö kalöp mab ke inab mɪgan yaɲ ud yunɪm rö löp, Bɪ anɪbu nöp pɪñɪɲ gɪmim. Nɪpe nöp Bɪ pɪñɪɲ gep me; nɪp nöp pɪñɪɲ gɪmim.

* 12:2: Luk 8:17

⁶ “Kale n̄ɨɨbim, n̄ɨɨbi b̄ɨ yaur pro unbö mam̄ɨd u s̄ɨkim göm, mani āɨɨ pro m̄ɨhöp nöp udpal. Yaur pro an̄ɨb gau, God āɨɨ ap n̄ɨɨagn̄ɨm rö lagöp; magöɨɨhalö n̄ɨɨjüb u nöp m̄ɨdöp. ⁷ Pen kale n̄ɨɨbi b̄ɨ gau nan yab̄ɨɨ; yaur gau kale aip ad̄ɨp ad̄ɨp rö wasö. God nab̄ɨc cög umagö kale u magöɨɨhalö wö ralöp u me, kale p̄ɨɨɨɨɨ gagmim, gas̄ɨ halö m̄ɨdaimim,” a ga. *

Jisas n̄ɨɨbi b̄ɨ n̄ɨɨpe m̄ɨdpim u, n̄ɨɨbi b̄ɨ gau waiö hagnim
(*Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20*)

⁸ “Kalöp manö n̄ɨɨjö hagabin, n̄ɨɨbi b̄ɨ Jisas lau adö m̄ɨdpun a göm, n̄ɨɨbi b̄ɨ m̄ɨdpal aɨ au waiö hag hīɨkeinaböl gau, yad kal̄ɨp pen abe n̄ɨɨbi b̄ɨ gai i ȳɨp lau adö m̄ɨdpal a gem, God ejol n̄ɨɨpe m̄ɨdpal aɨ au waiö hag hīɨknabin. ⁹ Pen n̄ɨɨbi b̄ɨ Jisas lau adö m̄ɨdagpun a göm, n̄ɨɨbi b̄ɨ m̄ɨdpal aɨ au waiö hageinaböl u, yad kal̄ɨp pen abe n̄ɨɨbi b̄ɨ gai i ȳɨp lau adö m̄ɨdagpal a gem, God ejol n̄ɨɨpe m̄ɨdpal aɨ au waiö hagnabin.

¹⁰ “B̄ɨ Ñ̄ɨ n̄ɨɨpe n̄ɨɨp hag jueinaböl u, God n̄ɨɨjöm arö ḡɨn̄ɨg arö ḡɨnab; pen Ana Ūɨ u n̄ɨp hag jueinaböl u, God n̄ɨpe n̄ɨjöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagn̄ɨg göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman b̄ɨ kub m̄ɨdpal aɨ au, aka kiɨ m̄ɨdpal aɨ au, daueinaböl u, pen manö n̄ɨhön u udun hagun a ḡɨmim, gas̄ɨ iru n̄ɨɨagnim. * ¹² Urak hagpe n̄ɨjöl ḡɨ, magö an̄ɨbu nöp Ana Ūɨ n̄ɨpe kalöp gas̄ɨ ñö n̄ɨjöl ḡɨ, n̄ɨɨmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a ḡɨmim, gas̄ɨ u n̄ɨɨagnim

¹³ N̄ɨɨbi b̄ɨ iru m̄ɨdeila aɨ an̄ɨb au, b̄ɨ ap Jisas n̄ɨp haga, “Manö hag ñeb b̄ɨ, ne mam yad u n̄ɨp hagö, bapi nan n̄ɨpe ud löm uma gau, n̄ɨme l̄ɨ ȳɨp böɨ lau ke ñaɨ,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas n̄ɨp pen haga, “Ȳɨp an̄ɨ hagöp, ‘B̄ɨ nan ud as̄ɨk ñeb u m̄ɨdaimön,’ a ga n̄ɨɨem nan kalöp gau ud n̄ɨme l̄ɨ ñ̄ɨnam?” ö ga. ¹⁵ Jisas an̄ɨg hagöm, n̄ɨɨbi b̄ɨ m̄ɨdeila gau kal̄ɨp haga, “N̄ɨɨ aij yab̄ɨɨ ḡɨmim. Nan iru nöp udun a ḡɨmim, gas̄ɨ u n̄ɨɨagnim. Nan iru udun a ḡɨmim, gas̄ɨ n̄ɨɨnabim u, m̄ɨd aij ḡɨmim rö lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manö ap kal̄ɨp manö hod r̄ɨköm haga, “B̄ɨ mani iru m̄ɨdeinab ap, wög ad̄ɨɨ n̄ɨpe u, wid magö nan gau iru yab̄ɨɨ nöp m̄ɨdeinab. ¹⁷ Gas̄ɨ n̄ɨpe gau nöp ke n̄ɨɨ damöm, ‘Nan ñ̄ɨɨeb yad iru nöp m̄ɨdöp gau, ram raul m̄ɨgan mai dap lem, ñ̄ɨɨ m̄ɨdeinam?’ ö ḡɨnab. ¹⁸ Pen gas̄ɨ ap n̄ɨjöm, ‘Ram pro gau r̄ɨb waɨ ḡɨ yuem, ram kub kub gau nöp ḡɨ lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöɨɨhalö ud ram raul m̄ɨgan an̄ɨb gau dam l̄ɨnabin. ¹⁹ Yad an̄ɨg gem, ȳɨp ke hagnabin, ‘B̄ɨ me. Ne nan aij iru yab̄ɨɨ m̄ɨdöp u m̄ɨ iru yab̄ɨɨ nöp m̄ɨdöm p̄ɨs gagnab. An̄ɨb u, wög ne u arö ḡɨmön, nan ne an̄ɨb gau nöp ñ̄ɨjöl ḡɨ, ñ̄ɨg ñ̄ɨjöl ḡɨ, m̄ɨñ m̄ɨñ göl ḡɨ, ḡɨ m̄ɨdaimön,’ a ḡɨnabin,’ a ḡɨnab. ²⁰ An̄ɨg hagöm gas̄ɨ n̄ɨɨnab, pen God n̄ɨp hagnab, ‘Ne b̄ɨ hauɨ halö yab̄ɨɨ! M̄ɨñi s̄ɨb aɨ yaɨ nöp umnabön. Nan ne iru nöp ḡɨ j̄ɨn ḡɨ lö m̄ɨdöp an̄ɨb gau, an rö ud ñ̄ɨɨ m̄ɨdeinab?’ ö ḡɨnab.

²¹ “An̄ɨbu rö me, n̄ɨɨbi b̄ɨ nan aij gau iru nöp ud magum göm m̄ɨñ m̄ɨñ ḡɨpal u, pen God amgö ilö n̄ɨpe au kale n̄ɨɨbi b̄ɨ mög gep rö m̄ɨdpal,” a ga. *

God han̄ɨp abad m̄ɨdeinab, a ḡɨmim, gas̄ɨ iru n̄ɨɨagnim

²² Jisas an̄ɨg hagöm, b̄ɨ n̄ɨpe gau kal̄ɨp haga, “An̄ɨb u, ‘Nan magö gai n̄ɨbö udun ñ̄ɨɨ m̄ɨdaiun, waɨɨ gai n̄ɨbö udun ȳɨm m̄ɨdaiun,’ a ḡɨmim, gas̄ɨ kub u n̄ɨɨagnim. ²³ Nan ñ̄ɨɨeb u nan kub wasö. Kam̄ɨɨ m̄ɨdep magö u nan yab̄ɨɨ. Waɨɨɨ nan gau nan kub wasö. Hañ romaɨ u nan yab̄ɨɨ. ²⁴ Yaur m̄ɨdpal gau n̄ɨɨɨm. Yaur gau, n̄ɨɨbi b̄ɨ ḡɨpal rö, wid wög ḡɨ ȳɨmlö, po gö r̄ɨk dauagpal. Wid magö r̄ɨk dap magum gep ram kale ap m̄ɨdagöp. God nöp me nan ñ̄ɨɨeb kal̄ɨp ñöb. N̄ɨpe nan pro gau gas̄ɨ n̄ɨjöm an̄ɨg göp u, kale n̄ɨhön ḡɨn̄ɨg han̄ɨp n̄ɨɨbi b̄ɨ abad m̄ɨdageinab a ḡɨmim, gas̄ɨ iru n̄ɨɨbimɨ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö. ²⁵ Pen kale gas̄ɨ iru n̄ɨɨeinabim u, umn̄ɨg ḡɨnabim ñ̄ɨɨ u arö ḡɨmim, magö ap halö m̄ɨdeinabim aka? ²⁶ U nan pro, pen kale ke nan pro an̄ɨbu ḡɨmim rö lagöp. An̄ɨb u, kale n̄ɨhön ḡɨn̄ɨg nan ȳɨhar̄ɨɨ adö r̄ɨmnap gas̄ɨ iru n̄ɨɨbim? ²⁷ Nan be gau ranöm, magö

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Di 6:9-10 * 12:21: Mad 6:19-20

p̄löm p̄p̄l̄t̄ yuöp u pen ke wat̄ij göm r̄ib ad̄ik ḡin̄im rö lagöp. God nöp gö, r̄ib ad̄ik aij yab̄it̄ ḡim̄idöp. Pen Kiḡ Solomon r̄ib ad̄ik aij yab̄it̄ ḡim̄idöp u, gaus̄t̄ gau r̄ib ad̄ik aij ḡim̄idöp u rö gagm̄idöp. ²⁸ Nan be gau ranöb an̄ib gau nan ȳhar̄iḡ; pör m̄idageinab. M̄iḡi rö m̄idöm, rol ruö r̄ib ḡi dö ḡi mab laulö innab. God n̄ipe nan ȳhar̄iḡ gau gas̄i n̄iḡöm an̄ig göp u, kale n̄ihön ḡin̄ig han̄ip wat̄ij ñagnab a ḡim̄im, gas̄i iru n̄iḡbimḡ N̄iḡ udep magö kale u m̄ilö m̄idagöp. ²⁹ Hon nan magö, ñ̄ig, nan gau gai n̄ibö udun ñ̄iḡun a ḡim̄im, gas̄i marö u n̄iḡagm̄im. ³⁰ N̄ibi b̄i God n̄ip n̄iḡagpal gau, gas̄i an̄ibu rö n̄iḡbal. Pen Nap kale u kalöp hauḡ gagöp; nan kalöp m̄idagöp gau n̄iḡöb. ³¹ An̄ib u pen, God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab u, han̄ip halö udn̄im a ḡim̄im, gas̄i añ̄i n̄iḡm̄im ḡipe arö me, kalöp abad m̄idöl ḡi, nan an̄ib gau kalöp ñ̄inab.

Ram m̄inöḡ kumi kabö adö laḡ au nan aij aij ud magum ḡim̄im

³² “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udep abad m̄ideinabin a göm n̄iḡöb u me, kale p̄ñ̄iḡ gagm̄im. ³³ Nan kale m̄idöp rö gau, s̄ikim ḡi mani udm̄im, n̄ibi b̄i nan m̄idagöp gau kal̄ip ñ̄im̄im. An̄ig ḡinabim u, mani rin kale pap̄t̄ gagöm pör pör nöp m̄ideinab; nan aij aij kale kumi kabö adö laḡ au m̄idöm ur gagnab; b̄i si udep apöm si udagnab; s̄ipsop nan gau ñ̄iḡagnab. * ³⁴ Pen nan aij kale gau m̄inöḡ naböḡ adö it̄ i ud magum geinabim u, hibur gas̄i m̄idmagö kale u u rö nöp m̄inöḡ naböḡ adö it̄ i m̄ideinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö laḡ au ud magum geinabim u, hibur gas̄i m̄idmagö kale u u rö nöp an̄ib laḡ m̄ideinab.

Gij̄in̄ ḡim̄im m̄idaimim

³⁵ “An̄ib u, wat̄ij kale u söl söl pa jö ḡim̄im, dip naḡi p̄ig l̄i aij ḡim̄im, hapö lau l̄im̄im n̄iḡöl ḡi m̄idaimim. * ³⁶ B̄i wög ḡi ñeb gau hagnaböl, ‘B̄i kub hon u, b̄i n̄iḡeb n̄ipe n̄ibi udöm aip nan kub ñ̄iḡ m̄idöl n̄iḡöl ḡi, söl ado ḡi aunab,’ a göm, n̄iḡ nöp m̄ideinaböl. B̄i kub kale u ado ḡi apöm, ajöḡ pak gu gu gö, ȳiḡid hiḡknaböl. An̄ib unbö rö kale an̄ig ḡim̄im. ³⁷ Pen n̄ipe ado ḡi apöm, kale n̄iḡ m̄ideinaböl u n̄iḡöm, kal̄ip ud aij yab̄it̄ ḡinab. B̄i kub an̄ibu n̄ipe ke, wat̄ij n̄ipe u söl söl pa jö göm, dip naḡi p̄ig l̄i aij göm, kal̄ip hagö, ap nan ñ̄iḡeb l̄i ñ̄iḡbal ka u as̄ik ḡigabö ḡilö, n̄ipe ke nan ñ̄iḡeb gau dam kal̄ip ñ̄inab. ³⁸ Pen b̄i kub s̄ibön aḡ kub yaḡ aka k̄it̄ak̄it̄ hagnab magö u apöm n̄iḡnab, b̄i n̄ipe gau uhön hanageinaböl, kal̄ip ud aij yab̄it̄ ḡinab. ³⁹ An̄ib u, n̄iḡim. N̄ibi b̄i ram nap n̄ibö gau, b̄i nan si udep b̄i aunab ñ̄in u a göm, n̄iḡ m̄idaiblap u, ram kal̄ip p̄ilaköm, nan kale gau si udagböp. * ⁴⁰ An̄ib unbö rö, B̄i Ñ̄i n̄ipe aunab a ḡim̄im, abad m̄idaimim. Auagnab a ḡim̄im gas̄i n̄iḡabim magö an̄ibu nöp aunab,” a ga.

God n̄ip wög ḡi aij ḡim̄im

(Mad 24:45-51)

⁴¹ Jisas an̄ig hagö, Pida haga, “B̄i Kub, manö hod r̄ikmön hagabön an̄ibu, han̄ip nöp hagabön aka n̄ibi b̄i magöḡhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, B̄i Kub pen haga, “B̄i an gas̄i aij m̄idö, wög ḡi aij ḡinab u, b̄i kub n̄ipe ram n̄ipe u arn̄ig göm n̄ip hagnab, ‘B̄i wög ȳip ḡipal r̄imnap kal̄ip abad m̄idmön, nan ñ̄iḡeb kal̄ip gau n̄ime l̄i ñöl ḡi m̄idaimön,’ a göm, arnab. ⁴³ An̄ib u, hainö ado ḡi apöm, hagnab rö nöp ḡinab u n̄iḡöm, n̄ip ud aij yab̄it̄ ḡinab. ⁴⁴ Yad kalöp hagabin, b̄i kub an̄ibu hagö, b̄i n̄ipe ḡi aij ḡinab an̄ibu nan n̄ipe gau magöḡhalö abad m̄ideinab. * ⁴⁵ Pen b̄i wög ḡi ñeb n̄ipe u, b̄i kub yad u ȳiḡid auagöp a göm, n̄ibi b̄i wög ḡi ñeb r̄imnap kal̄ip m̄iḡu magö paköm, nan kub ñ̄iḡöm, ñ̄ig wain iru ñ̄iḡöm, hauḡ alöm, ḡi m̄ideinab. ⁴⁶ Pen b̄i kub n̄ipe auagnab a göm n̄iḡnab ñ̄in u nöp apöm, n̄ip r̄ib ḡi dö m̄i dö göm, n̄ibi b̄i manö n̄ip n̄iḡagpal aḡ kal̄ip au hag yunab.

⁴⁷ “B̄i wög ḡi ñeb b̄i ap, b̄i kub n̄ipe manö hagnab u n̄iḡ aij ḡinab, pen manö n̄ip u r̄ib juöm, hagnab rö gagnab u, b̄i kub hagö, kale n̄ip rap̄in paknaböl. * ⁴⁸ Pen b̄i wög ḡi ñeb b̄i ap, b̄i kub n̄ipe manö hagnab u n̄iḡagöm, manö hagnab rö gagnab u, b̄i kub

* 12:33: Luk 18:22 * 12:35: Mad 25:1-13 * 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2 * 12:44: Mad 25:21,23 * 12:47: Jem 4:17

hagö, kale n̄ip paköm ilön pro rö ñ̄naböl. God n̄ibi b̄i kal̄ip nan iru ñ̄nab gau, ȳip pen nan iru ñ̄imim, a ḡinab; pen n̄ibi b̄i kal̄ip nan iru yab̄it̄ ñ̄nab gau, ȳip pen nan iru yab̄it̄ ñ̄imim, a ḡinab.

N̄ibi b̄i r̄imnap Jisas n̄ip udagöm as̄ik ke ke l̄inaböl

(Mad 10:34-36)

⁴⁹ “Yad aubin u, m̄inöŋ naböŋ adö it̄ i hapö p̄ig yun̄ig aubin. Ram m̄inöŋ gau magöŋhalö hadö inböp u aij! ⁵⁰ Ȳip ilön pak ñ̄in̄ig gaböl u, ȳip marö kub yab̄it̄ göp. Marö kub an̄ibu m̄id dam dam, ȳip ilön pak p̄is ḡinaböl ñ̄in u nöp p̄it̄a ḡinab. * ⁵¹ Kale ȳip hagnabim, n̄ibi b̄i ud j̄im ñ̄in̄ig auub a ḡinabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, n̄ibi b̄i gau gas̄i adö ke ke n̄iŋöm as̄ik ke ke l̄inaböl. ⁵² M̄iñi ñ̄in i r̄iköm, am̄lap ap̄lap unbö mam̄id rö m̄ideinaböl u, m̄ihau n̄igan̄ ȳip udlö, m̄ihöp ȳip udagmil, as̄ik ke ke l̄inabil. Pen wasö u, m̄ihöp ȳip udlö, m̄ihau n̄igan̄ ȳip udagöm, as̄ik ke ke l̄inaböl. ⁵³ B̄i apil m̄ihau, ñ̄i n̄ipe aka nap ȳip udagö me, as̄ik ke ke l̄inabil. N̄ibi am̄l m̄ihau, pai n̄ipe aka n̄ime ȳip udagö me, as̄ik ke ke l̄inabil. N̄ime aip ñ̄i n̄ipe n̄ibin u aip, u rö nöp ḡinabil; n̄ime aka ñ̄i n̄ipe n̄ibin u ȳip udagö, as̄ik ke ke l̄inabil,” a ga. *

Krais u auub a göm n̄iŋagla

(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kal̄ip haga, “S̄idö wad arab lau adö kumi wamöb n̄iŋmim, m̄iñi möŋ aln̄ig gab a ḡimim n̄iŋ m̄idpe, m̄idö m̄idö hagnim rö nöp möŋ alnab. ⁵⁵ Ȳigön kub gam̄iŋ n̄ibö gai i ḡi auöp n̄iŋmim, m̄iñi s̄idö kub l̄in̄ig gab a ḡimim n̄iŋ m̄idpe, m̄idö m̄idö hagnim rö nöp s̄idö kub l̄inab. ⁵⁶ Kale b̄i pir alep! Nan m̄inöŋ naböŋ it̄ i n̄iŋ aij ḡimim, nan kumi kabö adö laŋ n̄iŋ aij ḡimim ḡipim u, pen n̄ihön ḡin̄ig ñ̄in kub pör abad m̄idm̄idim u, m̄iñi hadö auöp a ḡimim n̄iŋagpim?” ö ga.

B̄i nöp manö kub hagnab u aip manö ud as̄ikmim

(Mad 5:25-26)

⁵⁷ “Kale ai ḡin̄ig, adan an̄ibu aij, adan an̄ibu naij, a ḡimim n̄iŋagpim? ⁵⁸ Pen b̄i ap nöp manö kub hagn̄ig dam arabin a gain̄im, manö kub an̄ibu n̄ihön ḡin̄ig arabul a ḡimön, adan aŋ au amöl ḡi, n̄ip aip manö hag ud as̄ik aij ḡimil. Wasö u, nöp dam b̄i kub manö n̄iŋeb ñ̄imagö adö n̄ipe u yuö, n̄ipe pen nöp dam polisman ñ̄imagö adö kal̄ip gau lö, nöp böŋ nöp dam naḡi l̄inaböl. ⁵⁹ An̄ib u, yad nöp hagnim, ne naḡiman nöp m̄idmön, nan naböŋ ne gau böŋ nöp naböŋ ral p̄is ḡimön me, höŋ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naij ḡipim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö an̄ibu, n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, Jisas n̄ip hagöm hagla, “Galili n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe ḡi ñ̄ilö n̄iŋöl ḡi, magö an̄ibu nöp gapman b̄i kub Pailod kal̄ip böŋ nöp al pak la,” a ḡila. ² Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Galili n̄ibi b̄i an̄ib gau nöp, nan si nan naij unbö ke ḡilö an̄ig göp, pen Galili n̄ibi b̄i r̄imnap nan si nan naij pro pro ḡipal rö an̄ig gagöp, a ḡimim, n̄iŋbim ar? * ³ U wasö! Yad kalöp hagnim, nan si nan naij ḡipim gau n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arö gagnabim u, n̄ibi b̄i an̄ib gau umla rö nöp, kale magöŋhalö u rö nöp umnabim. ⁴ Pen Siloam waŋö söl au, ram m̄ilö kub pa jö göm n̄ibi b̄i unbö kagot böŋ daŋ (18) kal̄ip pak la u, nan si nan naij unbö ke ḡilö an̄ig göp, pen n̄ibi b̄i Jerusalem m̄idm̄idal r̄imnap nan si nan naij pro pro ḡipal rö an̄ig gagöp, a ḡimim, n̄iŋbim ar? ⁵ U wasö! Yad kalöp hagnim, nan si nan naij ḡipim gau n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arö gagnabim u, n̄ibi b̄i an̄ib gau umla rö nöp, kale magöŋhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö p̄ilagöp

* 12:50: Mak 10:38-39 * 12:53: Mai 7:6 * 13:2: Jon 9:2

⁶ Pen Jisas manö hod rîkôm kalîp haga, “Bî ap u[†]hem magö ap pîlan, a göm, yîŋ u ju dapöm, nagi wain wög nîpe au yîmnab. Hainö ado gî apöm nîŋnab magö ap pîlagnab. ⁷ Bî wög gep nîpe u nîp hagnab, ‘Mî mîhau nîgarŋ mî añî añî inö nîŋöl gî, pör apem nîŋbin u[†]hem yîmnö u magö ñîŋeb ap pîlagöp. Anîb u, wög adîŋ yad aŋ au mîdöp u aij gagöp. Rîb yu!’ a gînab. * ⁸ Hageinab, bî wög gî ñeb nîpe hagnab, ‘Bî kub, u[†]hem it anîbu mîñî rîb yuagep. Yad u[†]hem it anîbu kîpîl gî aij gem, nan u[†]arŋ u[†]arŋ rîmnap dap lînö, * ⁹ mî hainbö u magö pîlnîm u arö gîmön; pen magö pîlagnîm u rîb yumön,’ a gînab,” a ga.

Jisas nîbi jöl magö dudu ga u gö, yîdun ga

¹⁰ Pen Juda God nîp sabe gep ñîŋ ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalîp manö hag ñî mîdeia. ¹¹ Ram raul mîgan anîbu nîbi ap ap mîdeia. Nîbi anîbu nîp kîjaki aîön pi gö, jöl magö nîpe u dudu badu göl nöp ajmîdöp mî unbö kagoł böŋ daŋ (18) ina. ¹² Jisas nîbi anîbu nîp hagö auaia haga, “Nan nöp göp u kamîŋ löp,” a ga. ¹³ Anîg hagöm, nîp ud nîŋö nîŋöl gî, magö anîbu nöp jöl magö u yîjîg gö, God hib nîpe u hagö adö ara.

¹⁴ Pen Jisas God nîp sabe gep ñîŋ u gö kamîŋ la u nîŋöm, bî kub Juda magum gep ram anîbu abad mîdmîdöp u, Jisas nîp nîŋö mulu lugö, nîbi bî ap mîdeila gau kalîp haga, “Kale nîbi bî nan göp gau, wög gep ñîŋ unbö kagoł jîŋ nöp aube kamîŋ lîñîm. Mîñî God nîp sabe gep ñîŋ i anîg gagmim,” a ga. *

¹⁵ Anîg hagö, Bî Kub nîp pen haga, “Kale bî pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adîk lîbe mîdeinab au, God nîp sabe gep ñîŋ u ñîg nan gö, kalîp nagi hubîkmim, dam arbe ñîg ñîŋnaböl aka wasö? * ¹⁶ Pen bac itaŋ hon Ebrahim rîkôm, rîk dap lîla pai i, Seden nîp hadame nöp adîk lö, mî in kagoł böŋ daŋ mîdöp u, nîp mög nîŋagpim arŋ Mîñî God nîp sabe gep ñîŋ i, nagi nîpe hubîk yuajîŋ, manö kub hagabim ar? ¹⁷ Jisas anîg hagö, bî nîp nîŋlö mulu luga gau nable yabîl ga. Pen nîbi bî rîmnap gau, Jisas nan gagep rö gîmîdöp gau nîŋöm, mîñ mîñ yabîl gîla.

Mab masded magö u, manö hod rîkôm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u kalöp hag ñîñîg gabin u, aige gem hagnö, kale nîŋ aij gînabim? ¹⁹ Me manö adö hagnîg gabin inbö rö mîdöp. Bî ap mab masded magö u dam wög naböŋ nîpe u yîmö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mîdeinaböl,” a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyaŋ haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u, aige gem hagnö, kale nîŋ aij gînabim? ²¹ Adö anîbu rö, nîbi ap yîs bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo gö mîdöl gî, kub yabîl rannab rö u gînab,” a ga.

Ajöŋ pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnîg göm, yîjîg göl araga. Nîpe daun gau abe, nîbi bî ram rîlîg aglö mîdeila gau abe, aŋ aŋ hanöl gî, manö hag ñöl gî ara. ²³ Nîbi bî mîdeila anîb gau, bî ap Jisas nîp haga, “Bî Kub, God yöp nîbi bî mîhöp nöp ud kamîŋ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalîp haga, ²⁴ “Anîb u, kale klö gîmim nöp, ajöŋ it pro ramö anîbu arnabim. Nîbi bî iru yabîl nöp, adan ramö pro anîbu arun, a göm, am rua rîk wasö nîŋnaböl. ²⁵ Nîhön gîñîg, bî ram nap nîbö u adan gîñîg, kale höŋ gau nöp mîdmim, pak gu gu gîmim hagnabim, ‘Bî kub, adan hiîk!’ a gîpe, nîpe pen pe hagnab, ‘Kale gai nîböŋ Yad kalöp nîŋagpin!’ a gînab. * ²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram mîñöŋ hon u apön, nöp aip nan ñîŋun ñîg ñîŋun gîmîdun; ne hanîp manö hag ñîmîdan,’ a gînabim. ²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale nîŋagmîdin. Kale gai nîbö yad nîŋagpin. Kale nîbi bî nan si nan naij gîpim u me, kalöp ajöŋ hiîkagnabin. Arim!’ a gînab. * ²⁸ Hainö kale nîŋnabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bî God manö hagep bî gau, God ram mîñöŋ pör mîdep u God aip mîdeinaböl, pen kalöp hag höŋ yuö, mîlöŋ kub göl gî,

* 13:7: Luk 3:9 * 13:8: 2Pi 3:9,15 * 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * 13:15: Luk 14:5 * 13:25: Mad 25:10-12 * 13:27: Sam 6:8

meg magö hau r**ib**iköl g**i** nö**p** m**ide**inabim. * ²⁹ Pen n**ibi** b**i** m**ilö** gau n**ibö**, s**idö** auab lau adö n**ibö**, s**idö** wad arab lau adö n**ibö**, gam**in** gau n**ibö**, gaj**in** gau n**ibö**, God ram m**inö**n pör m**ide**p n**i**pe u apöm, as**ikö**m j**im** n**öl** nan kub n**in**gaböl. * ³⁰ Pen n**ibi** b**i** uri jöl adö yab**il** au m**id**pal gau, hainö r**im**nap nö**d** am m**ide**inaböl. Pen n**ibi** b**i** uri nö**d** araböl gau, hainö r**im**nap jöl adö yab**il** gau m**ide**inaböl,” a ga. *

*Jisas Jerusalem n**in**jö mög ga*

³¹ Magö an**ibu** nö**p**, b**i** Perisi r**im**nap apöm Jisas n**ip** hagla, “Gapman b**i** kub Herod nö**p** al pak l**in**ig gab. An**ib** u, ne ram m**inö**n i arö g**imö**n, ram m**inö**n ke ap aru,” a g**ila**.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb an**ibu** n**ip** hagpe, n**in** m**id**ain**im**. M**in**i abe, rol abe, n**ibi** b**i** k**ij**aki aiön pi abar**alöp** gau g**inö** kam**in** löm, n**ibi** b**i** nan gö**p** gau g**inö** kam**in** löm, g**in**ab. Ruö pen, n**in** m**ih**au n**igar** u me, wög yad u g**i** haknabin. ³³ Pen m**in**i, rol, ruö yad adan ar**in** a g**abin** u ar**in**ig g**abin**. B**i** God manö hagep gau kal**ip** Jerusalem nö**p** al pak l**in**aböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God n**i**pe manö hagep b**i** n**i**pe kalöp a gö**m** yua gau, n**ihö**n g**in**ig pör kabö ud pak l**ib**im**in** K**it**ak**il** pi ud auan mo gau lö**p** rö u, yad pör n**i** pai ne gau ud a**ij** g**in**am, a gem, n**in**bin u pen y**ip** iru n**in**mim w**ihö** g**ip**im. ³⁵ An**ib** u, n**in**im. Ram kale u kuö nö**p** m**idö**p. M**idö**, kale y**ip** n**in**agnabim; hainö gau, ‘B**i** an**ibi** B**i** Kub hag yuöp auab i, God gö, hib n**i**pe adö la**in** ar**in**,’ a g**in**abim n**in** u me, y**ip** kauya**in** n**in**gabim,” a ga.

14

*Jisas, b**i** n**in**magö ma hu ga ap n**ip** gö, kam**in** la*

¹ Juda God n**ip** sabe gep n**in** ap, Jisas am Perisi b**i** kub ap ram n**i**pe u nan n**in**jö n**in**jöl g**i**, n**ibi** b**i** m**ide**ila gau, n**i**pe n**ihö**n rö g**in**im, a gö**m**, n**in** ij halö l**i** m**ide**ila. ² N**ihö**n g**in**ig: n**in** an**ibu**, b**i** n**in**magö ma hu ga ap ap m**ide**ia. ³ Jisas, b**i** Perisi gau abe, b**i** lo manö hag n**eb** b**i** gau abe, kal**ip** haga, “God n**ip** sabe gep n**in** i, b**i** nan gö**p** ap g**ino** kam**in** l**in**ab u a**ij** aka wasö**n** Lo manö n**ihö**n hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. An**ib** u, Jisas b**i** n**in**magö ma hu ga u n**ip** ud n**in**jö kam**in** la. Kam**in** lö, Jisas b**i** an**ibu** n**ip** hag yuö ara. ⁵ Jisas b**i** an**ibu** hag yuö**m**, b**i** an**ib** gau kal**ip** haga, “N**i** pai kale ap aka kaj kau kale ap, God n**ip** sabe gep n**in** u n**in**ig m**il**bim ulö**m** m**igan** ya**n** lugeinab u, kale y**in**id am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

*Hon hib kub m**ide**ia**n**, a g**im**im, gas**i** u n**in**agmim*

⁷ Pen n**ibi** b**i** an**ib** gau nan magö n**in**ig apöm, ka as**ike**p a**ij** a**ij** gau nö**p** n**in**un as**ikun**, a gö**m** as**ikla** u, Jisas n**in**jö**m**, manö ap manö hod r**ikö**m haga, ⁸ “B**i** ap n**ibi** udn**ig** gö**m**, nan kub n**in**ig kalöp w**in** alö ammim, ka as**ike**p a**ij** l**in**im adö u as**ikag**mim. N**ihö**n g**in**ig: n**ibi** b**i** kub r**im**nap auöl rö lö**p**. * ⁹ An**ib** u, kale ka as**ike**p a**ij** adö an**ibu** as**ik** geinabim, b**i** kalöp w**in** alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, b**i** kub i adö an**ib** au as**ika**n,’ a gö, nö**p** nable gö n**in**jöl g**i**, am l**il**i g**i** am ba gau as**ikn**abön. ¹⁰ Pen kalöp, nan n**in**un, a gö**m**, w**in** alaiöl, am got gau as**ik** m**id**pe me, b**i** kalöp w**in** alnab u apöm hagnab, ‘B**i** m**ide**imam. Ne aumön ka adö a**ij** i as**ik** g**i**,’ a gö, n**ibi** b**i** nan n**in**ig ap m**ide**inaböl gau nö**p** n**in**jö**m**, b**i** u a**n** i b**i** kub nö**p** m**idö**p, a g**in**aböl. ¹¹ An**ib** unbö rö, n**ibi** b**i** hon hib kub m**idö**p, a gö**m**, n**in**bal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen n**ibi** b**i** ana udö**m** m**id**pal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

¹² Jisas manö an**ibu** hagö**m**, b**i** nan kub n**in**ig n**ibi** b**i** w**in** ala u n**ip** haga, “Ne nan kub n**in**ig, b**i** n**in**eb ne gau, na**n**in namam yam ne gau, n**ibi** b**i** ram m**inö**n a**log** ne mani iru m**idö**p gau, kal**ip** w**in** alagmön. N**ibi** b**i** an**ib** gau, nabö**n** n**un**, a gö**m**, nö**p** pen nan n**in**ig w**in** alöl rö lö**p**. ¹³ Ne nan kub n**in**ig, n**ibi** b**i** mög gep rö gau, n**ibi** b**i** n**in**magö ma k**ila**

* 13:28: Mad 8:11-12 * 13:29: Sam 107:3 * 13:30: Mad 19:30 * 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro 25:6-7 * 14:11: Mad 23:12; Luk 18:14

göp gau, n̄ibi b̄i ma najj göp gau, n̄ibi b̄i amgö we göp gau, kal̄ip w̄iñ albe, aueinaböl, nan n̄iñmim. ¹⁴ N̄ibi b̄i mög gep rö an̄ib gau, nöp pen n̄öl rö lagnab u me, hainö God n̄ibi b̄i kam̄iñ aij n̄ipe gau gö uraknaböl n̄in u, n̄ipe ke nöp pen n̄inab,” a ga. *

Nan kub n̄iñnaböl u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö an̄ibu n̄iñmim, b̄i kale aip nan n̄iñeila ap Jisas n̄ip haga, “God n̄ibi b̄i n̄ipe udöm abad m̄ideinab u, n̄ipe aip j̄im n̄öl nan kub n̄iñnaböl gau, m̄iñ m̄iñ yab̄iñ ḡinaböl,” a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “B̄i ap nan kub n̄iñn̄ig göm, n̄ibi b̄i iru nöp w̄iñ alnab. ¹⁷ Pen nan kub n̄iñeb n̄in an̄ibu aueinab, b̄i wög ḡi ñeb n̄ipe u n̄ip hagnab, ‘M̄iñi am n̄ibi b̄i nöd hag l̄ibin gau kal̄ip am pañ̄id dau,’ a ḡinab. B̄i wög ḡi ñeb n̄ipe pen amöm hagnab, ‘Nan magöñhalö dap ḡiñ ḡipun; aube arun!’ a ḡinab. ¹⁸ Hageinab, n̄ibi b̄i an̄ib gau ap hagnab, ‘Yad arnam u pen m̄inöñ naböñ ap raubin u n̄iñn̄ig arabin,’ a ḡinab. ¹⁹ Pen ap hagnab, ‘Yad arnam u pen kaj kau unbö s̄iduñ lañ raubin u, wög ḡi aij göl aka gem, am n̄iñnabin,’ a ḡinab. ²⁰ Ap hagnab, ‘Yad arnam u pen n̄ibi yad ḡisön nöp udpin u me, aunam rö lagöp,’ a ḡinab. * ²¹ An̄ig hageinaböl, b̄i an̄ibu ado ḡi amöm, n̄ibi b̄i gau kale n̄ihön n̄ihön hagnaböl u, b̄i kub n̄ipe u n̄ip hagnab. Hageinab, b̄i kub u hibur n̄ipe u najj gö, b̄i n̄ipe u n̄ip kauyañ hag yuöm hagnab, ‘Ne ȳiñ̄id am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, n̄ibi b̄i mög gep rö gau, n̄ibi b̄i n̄imago ma k̄iñ göp gau, n̄ibi b̄i amgö we göp gau, n̄ibi b̄i ma najj göp gau, kal̄ip pañ̄id dau,’ a ḡinab. ²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö b̄i wög ḡi ñeb an̄ibu hagnab, ‘B̄i kub, hagpan rö ḡipin u pen m̄igan r̄imnap kau nöp m̄idöp,’ a ḡinab. ²³ Hageinab, b̄i kub u b̄i wög ḡi ñeb n̄ipe n̄ip hagnab, ‘Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, n̄ibi b̄i manö k̄iñ ḡimön hagö, kale aulö, ram raul m̄igan yad u böñ nöp r̄ib udn̄im. ²⁴ Pen n̄ibi b̄i nöd w̄iñ alnö auagpal gau, n̄ibi b̄i ap nan yad pro pro r̄imnap n̄iñnagnab, wasö yab̄iñ,’ a ḡinab,” a ga.

Gas̄i n̄iñ aij ḡimim, ȳip lau adö aumim, a ga

(Mad 10:37-38)

²⁵ Jisas adan araiä u, n̄ibi b̄i iru yab̄iñ n̄ip hain ḡiñ. N̄ipe ado göm kal̄ip haga, ²⁶ “N̄ibi b̄i gau ȳip lau adö arun a ḡinaböl u pen gas̄i kub kale areinab n̄ime nap, n̄ibi n̄iñ pai, n̄iñin n̄imam kale, aka hañ romañ kale ke u, yad n̄iñnö n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl rö lagöp. *

²⁷ N̄ibi b̄i r̄imnap hagnaböl, Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idaiun u pen an̄ig ḡino, n̄ibi b̄i r̄imnap han̄ip ḡi najj göl rö löp, a göm, hañ romañ kale ke nöp gas̄i n̄iñöl ḡi m̄ideinaböl u, n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl rö lagöp. ²⁸ Pen b̄i kale ap, ram m̄ilö kub i adö lañ ap ḡin̄ig, nöd mani aige gö rö udem ḡinam, a göm, gas̄i n̄iñ aij göm ḡinab. ²⁹ Pen, ḡinam ḡinam, a göm, kabö nöd nöp ḡinab u pen hainö mani utep gö, ram utep gö, n̄ibi b̄i gau n̄ip hag juöm hagnaböl, ³⁰ ‘Ake! B̄i m̄ilö i ram ḡin̄ig göm rö ḡi damöm, ram ad̄iñ arö göp,’ a ḡinaböl. ³¹ Pen an̄ibu rö, b̄i kiñ ap, b̄i kiñ ap aip pen pen ḡin̄ig, nöd gas̄i n̄iñ aij göm arnab. Pen n̄ipe gas̄i n̄iñ damöm, ami b̄i yad u den dausan nöp m̄idöp; pen kiñ an̄ibu ami b̄i n̄ipe dwedi dausan m̄idöp; pen pen gun, n̄ipe ami b̄i yad al pak l̄in̄im rö löp, a ḡinab. ³² Gas̄i an̄ibu n̄iñmim, kiñ ap m̄ilö gau hain auö n̄iñöl ḡi, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag j̄im n̄ul?’ ö ḡinab. ³³ An̄ib u, n̄iñ aij ḡimim. Nan kale gau magöñhalö arö ḡimim, ȳip aip auagnabim u, n̄ibi b̄i yad m̄idaimim rö lagöp.

³⁴ “Dö nan aij yab̄iñ u pen dö kal n̄ipe arnab u, kale n̄ihön ḡilö kauyañ dö ḡinab? ³⁵ Dö an̄ibu rö, ud wög ad̄iñ aka k̄iñak̄iñ hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö an̄ibu rö wög ap m̄idagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id m̄idain̄im gau, manö hagabin i r̄im̄id l̄i n̄iñ aij ḡimim,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga

(Mad 18:12-14)

* 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29 * 14:20: 1Ko 7:33 * 14:26: Luk 9:23

¹ Pen bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan naji gila gau abe, Jisas manö hagab u niñjun, a göm, ap niñ mideila. ² Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas niñp hag juöm hagla, “Niñpe niñhön giñig bi nan si nan naji gipal gau udöm, aip nan magö jim ñöl niñjab?” ö gila. * ³ Anig hageila, Jisas manö ap hod riköm kalip haga, ⁴ “Bi kale ap, kaj sipsip niñjuöl unbö mamid u (100) muk mideinab. Pen añt nibö ap ur geinab u, rimnap dam minöñ halin halin midöp gau löm, am kaj sipsip niñpe ur ginab u ulhai niñ aj aj aj, niñp ulhai niñ dam dam niñ udnab. * ⁵ Kaj sipsip niñpe anibu ulhai niñ udöm, aij a gö niñjöl gi, ud siduñ niñpe u adö lañ linab. ⁶ Siduñ lañ dap ram amöm, nibi bi niñjeb niñpe gau, nibi bi ram minöñ atog niñpe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai niñ adog udpin u, köl yad aip miñ miñ gun,’ a ginab. ⁷ Anig unbö rö me, nibi bi iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan naji gagpun, a göm, gasi niñbal gau, kumi kabö adö lañ au midpal gau niñjöm miñ miñ gagnaböl; pen nibi bi añt ap, nan si nan naji gipin gau niñhön giñig anig gipin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lañ au niñjöm miñ miñ ginaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ “Aka pen, nibi ap mani silpa magö niñpe unbö siduñ lañ mideinab. Pen magö ap, ram raul migan gau agamij ap lugeinab u, niñpe niñhön ginabñ Niñpe hapö lau adö aulik löm, ulhai niñ niñ ka acip acip lik lik, kabö magö niñpe anibu udnab. ⁹ Mani silpa magö niñpe anibu ulhai niñ udöm, aij a gö niñjöl gi, nibi bi niñjeb niñpe gau, nibi bi ram minöñ atog niñpe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö añt anibu, ulhai niñ adog udpin u, köl yad aip miñ miñ gun,’ a ginab. ¹⁰ Anibu rö me, nibi bi añt ap, nan si nan naji gipin gau niñhön giñig anig gipin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lañ au God ejol niñpe gau niñjöm miñ miñ ginaböl,” a ga.

Ñi ap nap niñp arik ara u, manö hod riköm haga

¹¹ Jisas manö anibu hagöm haga, “Bi ap ñi niñpe miñhöp mideinab u. ¹² Ñi niñpe hain u, ap nap niñp hagnab, ‘Bapi, nan halip miñhön hagpan gau, ud asik yip gau ke ñi,’ a gö, nap nan kalpe miñhön gau ud asik ke ke niñnab. ¹³ Ñö, ñi niñpe hain u magö utep magö ap midöm, nap nan niñp ud asik ña gau magöñhalö sikim göm, mani udöm, dam ram minöñ miñlö gau arnab. Am anib gau midöm, nibi si nan naji gau göl gi, mani nan niñpe ud arnab gau, hatöwatö nibi bi gau ñi pis ginab. ¹⁴ Anig gö, mani niñpe pis gö, ram minöñ anibu kiyö kub yabit linab. Pen nan magö rau niñjnim mani ap midageinab. ¹⁵ Anig gö, niñpe amöm, bi ram minöñ anibu nibö nap kale ap hag niñjö, niñp kaj mukep wög u hag linab. ¹⁶ Pen niñp kiyö kub yabit u lö gi midö midö, kaj mukmidal womai hañ gau rimnap niñjnam a ginab u pen nibi bi rimnap niñp nan magö ñagnaböl. ¹⁷ Pen gasi magö niñpe niñj ud arö gasi aij magö u auö hagnab, ‘Bapi yad bi niñp wög gaböl gau, nan magö iru midöp. Yad aui midpin, yip kiyö kub yabit löp. ¹⁸ Anib u, yad ram minöñ i arö gem, bapi midöp au kauyañ ado gi amem, niñp hagnabin, “God amgö ilö adö niñpe u gi naji gem, amgö ilö adö ne u gi naji gem, gipin rö, * ¹⁹ ne yip ñi yad a gi hagagmön. Yip bi wög gi ñeb ne ap rö hag limön ginabin,” a ginabin,’ a ginab. ²⁰ Gasi anibu niñjöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap niñpe miñlö gau nibö ñi niñpe anibu niñp yijig niñjgab. Nap ñi niñpe niñjöm, niñp mög yabit ginab. Niñpe dip gi dö gi am niñp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu niñjgab. ²¹ Nap anig gö, ñi hagnab, ‘Bapi, God amgö ilö adö niñpe u gi naji gem, amgö ilö adö ne u gi naji gem, gipin rö, ne yip ñi yad a gi hagagmön,’ a ginab. ²² Nap pen, bi wög gi ñeb niñpe gau kalip hagnab, ‘Kale yijid nöp am watij miñlö kub yad u dap niñp yim niñmim, niñmagö niñpe u riñ li niñmim, ma rirup li niñmim, gim. ²³ Anig gimim, am kaj kau pi marep halin aij yabit u pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub niñjun. ²⁴ Ñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi niñpe kauyañ kamij midöp. Nöd niñpe böñ nöp hir ga u, pen miñi niñp adog udpin,’ a ginab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ ginaböl. *

* 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10 * 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

²⁵ “Pen ñi nipe nöd u, wög adin gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm ninab, cacin, mab ij paköm, kugom ralöm, min min göl gi mideinabol. ²⁶ Anig geinabol, nap bi wög gi ñeb nipe ap nip hag ninöm hagnab, ‘Nihön gaböl?’ ö ginab. ²⁷ Hageinab, hagnab, ‘Namam hain ne umöb a göm ninöb u pen mini ado gi auö, nap kaj kau pi marep hatin aij u pak lau ninöl gi min min gaböl,’ a ginab. ²⁸ Hageinab, nip mulu kal yabit lugö, ram raul migan aragnab; hönj au yan nöp mideinab. Nap pen hönj amöm, auö ram raul migan arul, a göm, nip manö hain hain hagöm hagnab. ²⁹ Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñi nöd nipe hagnab, ‘Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nagt wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör ginö ginö mi iru yabit nöp lugöp. Pen yip kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ninun min min gagpun. ³⁰ Pen ñi ne anibu, nan nime l ñina gau damöm, nibi si nan gau göm gi nin yu haköm auub, nip mög ninmön, kaj kau pi marep hatin aij yabit u pakpan!’ a ginab. ³¹ Anig hageinab, nap ñi nipe nöd nip hagnab, ‘Hol apil pör midpul rö, nan yad gau magöthalö ne udnabön. ³² Namam hain ne u bönj nöp uma rö la u, pen mini nipe kauyan kamit midöp. Nipe bönj nöp hir ga u, pen mini nip uhai nin adog uopin. Anib u me, hon min min gun,’ a ginab,” a ga.

16

Bi wög abadep bi u, manö hod riköm haga

¹ Jisas bi nipe gau kalip haga, “Bi kub nan iru midnab ap, bi nan nipe abad middep bi ap hag lö, nan nipe gau abad mideinab. Pen bi kub u, manö ap ninab, bi nan nipe abad midnab anibu, nan nipe gau hatöwalö ginab. ² Bi kub manö anibu ninöm, nip win alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad mid aij gagpan u, yip hag ñilö ninbin. Anib u, ne ammön, nan yad aigeg midöp gau magöthalö wö ral nin aij gimön, nibi bi gau kalip nan nabönj yad aigeg midöp gau magöthalö wö ral nin aij gimön, ap yip hag ñimön, wög yip gipan u hainö gagnabön,’ a ginab. ³ Hageinab, bi nan nipe abad middep anibu, an nipe gau nöp gasi iru ninöm hagnab, ‘Bi kub u yip hag yunig gab u pen yad nihön ginamij Yad bi pidön midagpin rö, minön binig jö ginam rö lagöp. Nibi bi rimnap nan kale u asib hag gi ninabin u, yip nable ginab,’ a ginab. ⁴ Pen hainö gasi nin aij göm hagnab, ‘Yad nihön ginam u uri ninbin. Adö anibu ginö, hainö bi kub yad yip hag yunab ñin u, nibi bi rimnap yip udlö, ram kale au han mideinabin,’ a ginab. ⁵ Anig hagöm, nibi bi rimnap kalip bi kub nipe nan nabönj mideinab gau win alnab. Win alö, bi nöd aunab u nip hagnab, ‘Ne bi kub yad nan nabönj aigeg midöp?’ ö ginab. ⁶ Hageinab hagnab, ‘Wel ninneb ditam ninjuöl añi ap,’ a ginab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yinid asikmön ditam unbö sidun laj kalit klin rik,’ a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab. ⁷ Hainö bi ap aueinab, hagnab, ‘Ne bi kub yad nan nabönj aigeg midöp?’ ö ginab. Hageinab hagnab, ‘Wid beg ninjuöl unbö mamid u,’ a ginab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yinid asikmön beg ninjuöl mihau mihau kalit klin rik,’ a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab. ⁸ Anig geinab, hainö bi kub nipe u ninöm hagnab, ‘Bi nan yad abad middep bi anibu, gasi nin aij göm, nihön nihön gem mid aij ginabin a göp u, nipe gi aij göp,’ a ginab. Anib u ninim. Nibi bi minön nabönj adö it i gasi ninbal gau hagpal, ‘Mini aigöl gun hainö asik middep hon u mid aij ginim?’ ö göm, gasi u ninöl gi gilö arab. Pen mailö aij ninbal nibi bi gau, anig unbö rö nöp gilö arböp u aij.

⁹ “Mani nan minön nabönj it i midöp gau, nibi bi rimnap gau ñibe me, hainö nan anib gau bönj nöp pis ginab ñin u, God ram minön pör middep nipe au kalöp hag wihai udnab. ¹⁰ Mani nan pro ap, nibi bi ap ñimagö adö u lilö, abad mid aij ginab u, nan kub gau ñilö, u rö nöp ginab. Pen mani nan pro ap, nibi bi ap ñimagö adö u lilö, abad mid aij gagnab u, nan kub gau ñilö, u rö nöp ginab. * ¹¹ Pen kale mani nan minön nabönj adö it i midöp u udmim, pir alimim, abad mid aij gagnabim u, bi an kalöp nan aij yabit adö laj nibö ñinab? ¹² Bi ap mani nan nipe ud ñimagö adö kalöp linab u, kale pir alimim, abad mid aij gagnabim u, bi an mani nan kalöp ke ñinab? ¹³ Bi añi ap, bi kub mihöp kalip

* 16:10: Luk 19:17-26

wög gɪnɪm rö lagöp. Bɪ mɪhɔŋgöl kalɪp wög gɪnab u pen nɪpe bɪ kub ap nɪp mɪdmagö löm, bɪ ap nɪp mɪdmagö lagnab. Aka bɪ kub ap nɪp mɪdmagö löm, bɪ ap nɪp mɪdmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabɪt a gɪmim nɪneinabim u, God nɪp wög gɪpim u arö gɪmim rö löp,” a ga. *

¹⁴ Bɪ Perisi gau, gasɪ kub kale mani adö u nöp nɪŋmɪdal u me, Jisas manö haga u nɪŋöm mɪhol göm hag jula. ¹⁵ Hag jueila, kalɪp haga, “Kale nɪbi bɪ amgö ilö adö u, hon nɪbi bɪ aij mɪdpun, a gɪpim u, pen God hibur gasɪ mɪdmagö aŋ kalöp daŋ nɪjüb. Nan nɪbi bɪ nɪŋlö aij göp gau, God nɪjü nan naj rö löp. *

¹⁶ “Jon bɪ ñɪg pak ñeb auaga ñɪn u, lo manö kalɪ kɪɪñ rɪkla u abe, bɪ God manö hagep manö kalɪ kɪɪñ rɪkla u abe haglö, nɪbi bɪ nɪŋöm, adö anɪbu gɪlö armɪdöp. Pen Jon aua ñɪn u rɪkō, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u haglö, nɪbi bɪ nɪŋöm kale magöŋhalö adö anɪbu nöp arun, a göm, kɪö göm gɪlö arab. * ¹⁷ Kumi kabö adö laŋ abe mɪnön naböŋ iɪ i abe ur gɪnɪm rö löp, pen lo manö u adɪŋ pro ap ur gɪnɪm rö lagöp. *

¹⁸ “Pen, bɪ ap nɪbi udöm arö göm, am nɪbi hain nɪbö ap udnab u, nɪbi si udnab. Pen bɪ ap uraköm, nɪbi u, bɪ udöm arö gɪnab nɪbi anɪbu, udnab u, nɪpe u rö nöp nɪbi si udnab.

Bɪ mani halö bɪ ap aip, Lasaras aip

¹⁹ “Bɪ ap mani nan nɪpe iru yabɪt mɪdmɪdöp. Nɪpe waɪɪj aij aij nöp yɪmöm, nan ñɪjeb aij aij nöp ñɪŋmɪdöp. ²⁰ Pen ram ajöŋ iɪ got nɪpe au, bɪ use use halö nan mɪdagmɪdöp bɪ ap dap lɪlö mɪdmɪdöp. Hib nɪpe Lasaras. ²¹ Gasɪ nɪpe u nöp nɪŋöm, ‘Bɪ nan iru mɪdöp i nan nɪjü, nan naböŋ naböŋ abañ mo gai i lugnab u, yad ñɪŋnabin kɪyö lagnab,’ a göm, nɪŋmɪdöp. Pen kain gau apöm, wös nɪpe gau baɪö gɪ ñɪŋmɪdal. ²² Hainö bɪ yɪgön anɪbu uma. Nɪpe umö, ejol gau apöm, nɪp dam ram mɪnön adö laŋ au amöm, Ebrahim böŋ nɪpe lau lö nan kub ñɪja. Pen bɪ gep anɪbu abe umö, rɪgöl gɪla. ²³ Bɪ gep anɪbu umöm, am mab ke inab yaŋ au, nɪp ilön kub yabɪt gö nɪjöl gɪ mɪdmɪdöp. Pen mɪdöm gɪlaŋ gɪ ñɪja, Ebrahim Lasaras aip ke ke au laŋ mɪdailö. ²⁴ Nɪŋöm, wiñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, yɪp mög nɪŋmön, Lasaras nɪp hagö, ñɪmagö mɪlö nɪpe ap ñɪg ap rauöm, dap aɪab yɪp u ud nɪjü, yɪp hain gaŋ. Mab u inöm, yɪp ilön kub yabɪt göp,’ a ga. ²⁵ Hageia, Ebrahim haga, ‘Ñɪ nöŋ! Mɪnön naböŋ adö iɪ yaŋ mɪdmɪdan ñɪn u, ne nan aij aij ne udmɪdan, pen Lasaras nan naj naj nöp udmɪdöp. Pen mɪñi ram mɪnön i, nɪpe hain aij mɪdö nɪjöl gɪ, nöp ilön kub gab. ²⁶ God nɪpe moɪ kub yabɪt aŋ i gɪ la u me, hon nɪbi bɪ böŋ lai raɪa gun böŋ lau nun rö lagöp; pen kale böŋ lau raɪa gɪmim böŋ lai aumim rö lagöp,’ a ga. ²⁷ Hageia, bɪ anɪbu haga, ‘Anɪg hagpan rö, Lasaras nɪp hagmön, nɪpe bapi yad ram amöm, ²⁸ mam yad unbö mamɪd u kalɪp manö kɪö yabɪt hagö, ram mɪnön ilön ke naj pör nöp göp aui auagöl,’ a ga. ²⁹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, manö kalɪ kɪɪñ rɪkla u nɪjöl,’ a ga. ³⁰ Hageia, haga, ‘Bapi, anɪg gagnaböl; pen nɪbi bɪ ap umöm uraköm, am hageinab me, nɪjü hagöp, a göm, nan si nan naj gɪpal adö u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a göm, arö gɪnaböl,’ a ga. ³¹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, manö kalɪ kɪɪñ rɪkla manö anɪbu nɪjagpal rö, bɪ ap umöm uraknab u, kale u rö nöp nɪjagpnaböl,’ a ga,” a ga.

17

*Nan si nan naj gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Bɪ ap aka nɪbi ap nagɪ naj adö u göm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gasɪ ñö, kale abe nagɪ naj adö anɪbu göm ap lug paknaböl. Nagɪ adö anɪbu nöd gɪmɪdal, mɪñi gɪpal, hainö u rö nöp gɪnaböl. Pen nɪbi bɪ kale gasɪ naj ñɪnaböl gau, kale ilön unbö ke yabɪt udnaböl. ² Pen bɪ ap aka nɪbi ap, ñɪ pai gau aɪ ap anɪg gɪnɪg gɪnab u, nɪp kabö kub wid paib jakep kabö ap, uŋam u halö nagɪ lɪ rɪbɪköm, dam ñɪg solwara

* 16:13: Mad 6:24 * 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14 * 16:16: Mad 11:12-13 * 16:17: Mad 5:18

yublap u aij. Nihön ginig: nipe kamij midöm, ñi pai ap nip gö ap lug paknab u, ilön kub yabıl udnab. ³ Anıbu u, kale ke gası niñ aij gimim gimim.

“Nañın namam ne ap nan si nan naij gainım, nip sılık hagpe, nihön ginig anig gıpin, a göm, gası niñeinab u, gi naij ga anıbu niñmim arö gimim. ^{*} ⁴ Nan kalöp rö rımnab gi naij göm, hainö apöm, nihön ginig anig gıpin, a göm, hageinab u, nan naij ga anıbu niñmim arö gimim. Pen ñın añı ap, anig gö gö unbö mudun jıñ u gınım u, u rö nöp niñmim arö gimim,” a ga.

Nıñ udep magö u

⁵ Jisas anig hageia, bi manö nipe ud arep gau hagla, “Ne hanıp gö, niñ udep magö hon kub gınım,” a gıla.

⁶ Hageila, Jisas kalıp haga, “Nıñ udep magö kub wasö, niñ udep magö kale mab masded magö pro yabıl u rö nöp mideinab u, kale mab anıbi, it halö ju ñig solwara anı au dan ran midai, a gimim hagpe, hagnabim rö gınab. ^{*}

Bi wög gi ñeb ap wög nipe

⁷ “Kale gası nihön niñbimij Bi wög gi ñeb bi ap minöñ naböñ binig ral pis göm, aka kaj sipsip muk pis göm, ado gi ram auö, bi nap nipe u nip manö nihön hagnabıñ ‘Nöp kıyö löp u, ne aui asıkmön nan magö ñöñ,’ a gınab aka? ⁸ Wasö. Anig hagagnab. Nipe hagnab, ‘Watıj udö auö, dip nagı u pig lımön, ñig nan yad gau dap ñö ñıñnam, hainö ñig nan ne gau ñöñ,’ a gınab. ⁹ Kale gası nihön niñbimij Bi wög gi ñeb anıbu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aij rımnab nip hagnab akanı Wasö. Bi wög gi ñeb nipe midöp u me, hagnab rö gınab. ¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag lınab rö, gi pis gimim, hagnabim, ‘Hon nıbi bi wög gi ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gıpun,’ a gınabim,” a ga.

Bi unbö sıduñ lañ wös gısa la gau, Jisas gö, kamıñ la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram minöñ Sameria i, ram minöñ Galili lödan anı au gıdan am am, ¹² ram rıtıg aglö ap ajö niñöl gi, bi wös gısa la unbö sıduñ lañ, nip nable paköm, ke ke au dan midöm, ¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, hanıp mög niñmön,” a gıla. ^{*}

¹⁴ Hageila, kalıp haga, “Kale ammim, bi God nip nan sabe gep gau kalıp hañ kale gau yammim,” a ga. Anig hagö, kale amöm, adan anı au arlö niñöl gi, kalıp kamıñ la. ^{*} ¹⁵ Pen kalıp anig göl kamıñ lö, bi Sameria nıbö ap, nip kamıñ la u niñöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö niñöl göm, ¹⁶ ado gi apöm, Jisas mideia söl ma it au lug paköm, mulu adıñ nipe gıyanı gi minöñ yanı niñöm, Jisas nip aij a ga. ¹⁷ Nıpe anig gö, Jisas haga, “Yad gası niñbin e, bi unbö sıduñ lañ kamıñ löp u, pen bi unbö ajıp lañ gau mai? ¹⁸ Bi rımnab nihön ginig auagpalı Bi mlö gau nıbö, bi Juda wasö u nöp apöm God nip aij a göp ar?” a ga. ¹⁹ Jisas anig hagöm bi anıbu nip haga, “Jisas yıñ gö kamıñ lınab, a gımön, niñ udpan rö, nöp kamıñ löp aru,” a ga.

God nıbi bi udöm abad mideinab
(Mad 24:23-28)

²⁰ Pen ñın ap bi Perisi gau Jisas nip hag niñöm, “God nıbi bi udöm abad mideinab ñın anıbu ñın mai aunab?” ö gıla. Hageila, Jisas haga, “God nıbi bi udöm abad mideinab, a gıpin anıbu, kiñ rımnab gau, nıbi bi abad mid mid, niñ aij gılö gılö, hainö kiñ kale auö, nıbi bi nip amgö niñöm, uri auöp, a gıpal, unbö rö gagnab. ²¹ ‘Midöp i,’ aka ‘Midöp danı,’ hagagnaböl. Nihön ginig: nipe agamıñ apöm, anı kalöp aui hadö midöp,” a ga.

²² Anig hagöm, bi nipe gau kalıp haga, “Hainö gau, Bi Ñı nipe auö nip niñun, a gimim, midmagö kalöp bıg nöl nöp midnab, pen nip niñagnabim. ²³ Nıbi bi rımnab kalöp hagnaböl, ‘Midöp i,’ aka ‘Midöp danı,’ a gınaböl u pen manö anıbu niñö hagpal, a

* 17:3: Mad 18:15 * 17:6: Mad 17:20; 21:21 * 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

gimim, gi dö gi ammim, kalip aip aragmim. * ²⁴ Nihön ginig: Bi Ñi nipe aunab ñin u, añim añim udöm, mailö mlöbö aröp niñbal u rö aunab. ²⁵ Pen kale nibi bi miñi midpim gai i, Bi Ñi nipe nip iru niñmim, nip udagmim, nip marö kub yabit ñinabim. ²⁶ Bi Ñi nipe aunab ñin anibu, hadame nöp Noa mideia ñin u ga rö, ginab. ²⁷ Noa mideia ñin u, nibi bi gau nan magö niñöl gi, ñig niñöl gi, nibi pen pen ñöl gi, gi midlö niñöl gi, Noa amlap apilap ñig magib kub raul migan arlö niñöl gi, möñ asad kub yabit alabin, a gö, ñig ul apöm nibi bi gau kalip magöñhalö ud yuö yuö umhakla. ²⁸ Pen bi Lod mideia ñin u, Sodom nibi bi gau u rö nöp nan niñöl gi, ñig niñöl gi, nan gau sikim göl gi, nan wög adin gau göl gi, ram göl gi, gi midlö niñöl gi, * ²⁹ Lod ram minöñ anibu arö göm, ram minöñ migan ap ke arö niñöl gi, magö anibu nöp, mab mitañ kub kumi kabö adö lañ nibö apöm, Sodom nibi bi kalip magöñhalö in habik niñ ara. ³⁰ Bi Ñi nipe aunab ñin u, anig unbö rö nöp ginab.

³¹ “Ñin anibu, nibi bi ram adö lañ midaiöl u, nan kale ram raul migan yañ midöp u udnig ram raul yañ aragnaböl. Pen nibi bi wög adin gau ajaiöl gau, nan rimnap udnig ado gi ram aragnaböl. * ³² Lod nibin nip ga adö u nöp gasi niñmim, niñ aij gimim. ³³ Nibi bi an, yad ke niñ aij gem kamini mideinabin a göm niñnab u, umnab; pen nibi bi an, Krais manö aij hagöp rö wög nip gi damem umnabin a göm niñnab u, kamini mideinab. * ³⁴ Kalöp hagabin, ñin anibu sibön yañ bi mihöp abañ adö añi ap haneinabil u, ap udem, ap arö ginabin. ³⁵ Pen nibi mihöp wid magö pa jö ma jö tugatug geinabil u, ap udem, ap arö ginabin. ³⁶ Bi mihöp wög adin gau wög gi mideinabil u, ap udem, ap arö ginabin,” a ga.

³⁷ Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, manö hagabön anibu, ram minöñ mai anig ginab?” ö gila.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayöñ ap umöl mideinab au, yaur gila gö niñöm ap sibabai ginaböl,” a ga.

18

Bi manö ud asikep ap, nibi adu ap

¹ Jisas, bi yad gau gasi iru niñagöl, God nip sabe göl gi nöp midaiöl, a göm, kalip manö ap manö hod riköm haga, * ² “Ram minöñ ap, bi kub manö ud asikep bi ap mideinab. Pen bi anibu, God nip gasi u niñagöm, nibi bi gau kalip mög niñagnab. ³ Pen nibi adu ram minöñ anibu nibö ap, pör nöp apöm nip hagnab, ‘Bi kotmat yad ap manö halip u niñmön,’ a ginab. ⁴ Anig hagnab u pen bi manö ud asikep bi kub anibu manö nipe u udagnab. Pen nibi adu anibu, nipe pör pör apöm hag niñ gö gö, hainö bi kub anibu hagnab, ‘Yad God nip piñin gagpin; nibi bi gau kalip mög niñagnabin; ⁵ pen nibi kanit i yip pör pör apöm hag niñ gö gö yip iru göp u me, yad am manö kub anibu niñnam,’ a ginab,” a ga.

⁶ Bi Kub anig hagöm haga, “Bi manö ud asikep anibu nibi bi mög gaga, pen nipe manö nihön haga u niñ aij gimim. ⁷ Kale gasi nihön niñbimni God nipe nibi bi nipe ke hag löp gau, sidö an sibön yañ nip sabe geinaböl u, manö kalip niñöm mög niñagnab, a gimim, niñbimni Kale mlö padö abadnaböl, a gimim, niñbimni? ⁸ Yad kalöp hagabin, nipe manö hagnaböl anibu niñöm, kalip mög niñöm, yinid nöp bi kotmat kale gi naj ginaböl gau adan pit ginab. Pen Bi Ñi nipe minöñ naböñ it i ado gi aunab ñin u, nibi bi rimnap nip niñ udöl gi mideinaböl aka wasö?” ga.

Bi Perisi ap, bi dakis udep ap

⁹ Nibi bi rimnap, hon nibi bi aij, nibi bi rimnap gau nibi bi naj, a göm, niñla rö, Jisas kalip manö ap manö hod riköm haga, ¹⁰ “Bi Perisi ap, bi dakis udep ap, God nip sabe ginig, God sabe gep ram u arnabil. ¹¹ Bi Perisi anibu, an nipe gau nöp God nip sabe

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8 * 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18 * 17:33: Luk 9:24 * 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

gagnab. ³⁰ Mĩni mĩdpun ñin aŋ i, God nĩpe kalĩp abad mĩd aij gö, nan kale gau, nĩbi bĩ kale gau iru nöp mĩdeinab. Pen ñin hain u, nĩpe aip pör pör nöp mĩdeinaböl,” a ga.

Jisas kauyaŋ, “Yĩp al pak lĩlö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

³¹ Jisas bĩ nĩpe unbö mĩgan laŋ kalĩp dam goŋ gau amöm haga, “Nĩnim. Mĩni Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bĩ Nĩ nĩpe nĩp, God manö hagep bĩ gau hadame nöp God Manö u kalĩ kliñ rĩköm hagla rö nöp gĩnaböl. * ³² Nĩp udöm, bĩ Juda wasö gau ñimagö adö kalĩp lĩlö, nĩp hag juöm, ñĩtoŋ löl göm, kĩñu alöm, nagĩ ud paköm, böŋ nöp al pak lĩnaböl. * ³³ Pen ñin mĩhöp mĩdöm, ruö ñin mĩhau nĩgaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

³⁴ Pen Jisas anĩg hageia, bĩ nĩpe gau gasĩ pĩral hiiknĩm rö lagö, manö hagab adö u, a göm, nĩŋagla. *

Jisas bĩ amgö we ga u gö, amgö ñĩl nĩŋa

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö nĩŋöl gĩ, bĩ amgö we ap mĩdeia. Bĩ anĩbu nĩpe adan goŋ au asĩk mĩdöm, mani nan ñim, a göm, asĩb gĩ mĩdeia. ³⁶ Nĩbi bĩ iru nöp manö hag padilö nĩŋöl gĩ, nĩbi bĩ rĩmnap kalĩp hag nĩŋöm haga, “Nĩhön gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bĩ Nasared nĩbö u apöm padiab,” a gĩla.

³⁸ Anĩg hageila, nĩpe wĩñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Nĩ nĩpe, yĩp mög nĩŋmön!” a ga.

³⁹ Hageia, nĩbi bĩ padieila gau nĩp hag göm hagla, “Nĩhön gĩnĩg ap ranabön? Agamĩj mĩd!” a gĩla. Anĩg hagla u pen nĩpe agamĩj mĩdageia. Wĩñ kub yabĩt alöl gĩ haga, “Jisas, Depid Nĩ nĩpe, yĩp mög nĩŋmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas nĩŋöm pĩdöŋ göm, nĩbi bĩ gau kalĩp haga, “Paŋĩd söl aui dauim,” a ga. Hagö, paŋĩd daueila haga, ⁴¹ “Nöp nĩhön gĩnam?” ö ga.

Hageia haga, “Bĩ Kub, yĩp gö amgö magö u kauyaŋ nĩŋin,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas nĩp haga, “Jisas yĩp gö, amgö magö ñĩl nĩŋnabin, a gĩmön, gasĩ nĩŋ udpan rö, amgö magö ñĩl nöŋ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anĩbu nöp amgö ñĩl nĩŋöm, God hib nĩpe u hagö adö arö nĩŋöl göm, Jisas areia au hain ga. Nĩbi bĩ magöŋhalö Jisas ga anĩbu nĩŋöm, God hib nĩpe u haglö adö ara.

19

Sakias, bĩ dakĩs udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, aŋ anĩb au ap padia. ² Pen Jeriko au, bĩ mani nan gau iru mĩdmĩdöp ap, bĩ dakĩs bĩ udmĩdal gau kalĩp magöŋhalö abad mĩdmĩdöp. Hib nĩpe Sakias. ³ Jisas daun aŋ au padiö nĩŋöl gĩ, nĩbi bĩ iru nöp ap nĩŋnĩg geila. Sakias nĩpe bĩ udep magö u me, Jisas bĩ aigale bĩ rö mĩdöp u nĩŋin, a göm, nĩŋa u pen nĩŋaga. ⁴ Anĩg gö, nĩpe nöd gĩ dö gĩ am mab ur ap ran adö laŋ amöm, Jisas auiaia padö jĩŋ nĩŋöl gĩ mĩdeia. ⁵ Jisas pen mab ran mĩdeia iŋ anĩb au apöm, gĩlaŋ gĩ nĩŋöm, Sakias nĩp haga, “Sakias, ne yĩŋĩd iŋ i lug! Mĩni am ram ne u aip mĩdeinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias iŋ yaŋ lugöm, mĩñ mĩñ göl gĩ, Jisas nĩp uŋ gĩ dam ram nĩpe ud ara.

⁷ Nĩbi bĩ gau ga anĩbu nĩŋlö mulu lugö hagla, “Bĩ anĩbu am bĩ nan si nan naij göp ram u hannĩg arab,” a gĩla. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nĩp haga, “Bĩ Kub, ne nöŋ! Mĩni nan yad gau nĩme lĩ böŋ u lem, böŋ u nĩbi bĩ mög gep rö gau kalĩp ñĩnabin. Pen yad nöd pĩr alem, nĩbi bĩ rĩmnap nan kale si udnö rö löp gau pen ñĩnabin, a gem, nan añĩ ap si udnö rö, pen mĩhau mĩhau ñĩnabin; pen nan mĩhöp si udnö rö, pen unbö raleb jĩŋ u ñĩnabin. Anĩg gĩ dam dam magöŋhalö naböŋ ral pĩs gem, arö gĩnabin,” a ga. *

* 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32 * 19:7: Luk 15:2 * 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bî i Ebrahim ñî nîpe ap. Uri God nîpe yam ram aui hanbal nan si nan naij gîpal gau nîjöm arö göm ud kamîj yuöp. * ¹⁰ Bî Ñî nîpe aua u, nîbi bî hir gîpal gau, kalîp ulhai nîjem ud kamîj yunam, a göm, aua,” a ga. *

Bî unbö sîduj laj mani udla u, manö hod rîkôm haga

(Mad 25:14-30)

¹¹ Pen nîbi bî anîb gau, Jisas me, Bî Kub pör abad mîdpun u, Jerusalem arö, nîp kiñ hag lîno, hanîp abad mîdö, mîd aij yabîl gînabun, a göm gasî u nîjla. Jisas, gasî kalpe nîjla anîbu, ke nîjöm, kalîp manö ap halö hod rîkôm haga. ¹² Jisas manö hod rîkôm haga, “Bî kub ap, bî kub abad mîdep yad mîdöp au arnö, yîp kiñ hag lö, ado gî apem, nîbi bî ram mînörj yad gai i kalîp kiñ abad mîdeinam, a göm, ram mînörj mîlö kub gau arnab. ¹³ Pen nöd bî wög gep nîpe unbö sîduj laj kalîp wiñ alö aueinaböl, bî kub nîpe kabö magö gol añî añî ke ke nîme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sîkim gî ado malo gîmim, iru ud lîmim; hainö yad kauyañ aunabin,’ a gînab. ¹⁴ Anîg hagöm arnab u, pen nîbi bî ram mînörj nîpe abad mîdeia gau, nîp mulu lugö nîjöl göm, bî rîmnap hag yulö, hain amöm, bî kub yabîl u nîp hagnaböl, ‘Bî anîbi nîpe kiñ hon mîdagnab,’ a gînaböl.

¹⁵ “Pen bî kub yabîl u manö kale u udagöm, bî kub anîbu nîp kiñ kale hag lînab. Anîg gö, nîpe kauyañ ado gî apöm, bî wög gî ñeb nîpe gau kalîp wiñ alö aueinaböl, kiñ kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñîbin gau, kale ud sîkim gî ado malo gîmim, pen aigöl gî udpim?’ ö gînab. ¹⁶ Hagö, bî nöd u apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol añî yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö sîduj laj kabö magö gol udpin,’ a gînab. ¹⁷ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Ne gî aij gîpan. Nan pro u ñînö wög gî aij gîpan rö, mîñi daun kub unbö sîduj laj nöp hagnö, abad mîdeinabön,’ a gînab. * ¹⁸ Pen bî ap apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol añî yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö mamîd u kabö magö gol udpin,’ a gînab. ¹⁹ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Gîpan anîbu rö, mîñi daun kub unbö mamîd u nöp hagnö, abad mîdeinabön,’ a gînab. ²⁰⁻²¹ Pen bî wög gep nîpe ap apöm hagnab, ‘Bî kub, yad nöp nîjbin. Ne bî kal yabîl. Nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîlî gîmön rö udpan. Nan wög ulham gî yîmbal gau, ne ktö gîmön nöp ñîjban. Anîb u, yad nöp pîñîj gem me, kabö magö gol añî yîp ñîna u, dam apo rin ugan gî lînö mîdeia. Magö gol añî ne u mîñi daubin i,’ a gînab. ²² Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. “Ne bî kal yabîl, nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîlî gîmön rö udpan; nan wög ulham gî yîmbal gau, ne ktö gîmön nöp ñîjban,” a gîpan ar? ²³ Anîb u, nîhön gînîg kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gî apem sinîj rîmnap halö udagpin?’ ö gînab. ²⁴ Anîg hagöm, bî söl au mîdeinaböl gau kalîp hagnab, ‘Kabö magö gol yad u pîlî gî udmim, bî au kabö magö gol sîduj laj mîdöp u nîp ñîm,’ a gînab. ²⁵ Hageinab hagnaböl, ‘Bî kub. Nîpe kabö magö gol sîduj laj hadö mîdöp!’ a gînaböl. ²⁶ Hageinaböl hagnab, ‘Kalöp hagabin, pör nîbi bî nan kale iru mîdeinab gau rîmnap halö udnaböl, pen nîbi bî nan kale pro pro mîdeinab gau gîlö, nan pro anîbu böj nöp lug lî arnab. * ²⁷ Pen nîbi bî yîp nîjölö mulu lugö, bî anîbu nîpe kiñ hon mîdageinab, a gîla gau, kalîp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,’ a gînab,” a ga.

Jisas Kiñ rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Jisas kalîp manö anîbu hagöm, bî nîpe gau aip Jerusalem arun, a göm, nîpe nöd ga. ²⁹ Am am Olip Dum au, ram rîlîg agtö Bedpagi Bedani got au söl amjaköm, bî nîpe mîhöp kalîp nöd hag yuöm haga, ³⁰ “Ram rîlîg agtö mîgan lödañ ammil nîjñabil, kaj donki marep nîbi bî ud ajagpal ap, nagî adîk lîlö mîdeinab u, hubîk daumil. ³¹ Pen nîbi bî rîmnap apöm, ‘Kaj donki u nîhön gînîg hubîk ud arabil,’ a gaiöl u, hagmil, ‘Bî Kub u wög mîdö halîp hag yuajîp, udnîg aubul,’ a gîmil,” a ga.

* 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16 * 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15 * 19:17: Luk 16:10 * 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

³² Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp mideia. ³³ Am nagit hubik gilö niñöl git, bit kaj donki nap nitbö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u niñön ginitg gitmil nagit hubikabil?” ö gila.

³⁴ Hageila haglö, “Bit Kub u wög midö halit hag yuajit, apul nagit hubikabul,” a gilö. ³⁵ Anig hagnil, kaj donki marep anibu nagit hubikmil, ut git dam Jisas mideia au amjakmil, watit kale bad ritnap ud jumil, ud kaj donki adö u litmil, Jisas nitp ud kaj donki adö anib lañ lila. ³⁶ Jisas donki adö lañ asiköm, adan adö u arö niñöl git, nit bi gau watit nan kale ritnap dap adan adö anibu litlö niñöl git, kaj donki Jisas asik mideia anibu watit nan kale adö anibu abö göl git abö göl git ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gilö niñöl git, Olip Dum adan ramö git yan gep ka au, nit bi nitpe gau iru yabit nöp, magönhalö nit mit mit yabit göl git, nan niñön niñön ga gau gasit u niñöl git, winit kub alöl git, God hib nitpe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bit Kub nitpe Kit hanit hag yuö auöp i,

God nitp ud aij gitnit!

God ram mitnöñ kumi kabö adö lañ au,

hibur hain hain magö u nöp midöp.

God nitpe adö i git lañ midöm,

nitpe mailö aij unbö ke halö midöp,” a gila. *

³⁹ Anig haglö niñöl git, bit Perisi ritnap an anib au mideia gau, Jisas nitp hagla, “Manö hag ñeb bit. Nit bi ne gau kalit hag gö, anig unbö rö hagaglañ,” a gila.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anibu rö hagageinaböl u, kabö gau ke winit alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm mitnöñ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl git, daun kub anibu niñöm, amgö ñig lugö niñöl git haga, ⁴² “Ram mitnöñ Jerusalem i, kalöp mög yabit niñabin. Yad kalöp ud God aip jitm ñem, hibur hain hain magö u kalit ñitg aunö u niñbep u, aij yabit gitöp. Pen mitni kale niñagmim, amgö we rö midpim. ⁴³ Hainö bit koimat kale apöm, daun kub kale i, utitnit lit gitgabö git midöm, ⁴⁴ apöm git naj yabit gilö, wög waryö, ram gau magönhalö, kabö ap kabö ap adö lañ waköm midageinab; nit bi bit, nit pai, kabö waryö raul an yan mideinaböl gau ram halö pa jö ma jö git yunaböl. God kalöp udnitg auöp nit i niñagpim u me, anig gitnab,” a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul mitgan yan ara

(Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u amöm, nit bi bit sikim geila gau kalit hag höñ yuöl git haga, ⁴⁶ “God Manö u kalit kinit ritköm hagla, ‘Ram yad u, yit sabe gep ram mideinab,’ a gila u pen kale sikim git gitpe gitpe, nit bi bit nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nitpe pör pör, nit nit anit anit am God sabe gep ram raul mitgan u, nit bi bit gau kalit manö hag nitmidöp. Bit God nitp nan sabe gep bit kub gau, bit lo manö hag ñeb bit gau, bit manö ud asikep gau, nitp al pak lun, a göm, gasit anit u nitjeila. * ⁴⁸ Anig gasit nitla u pen nit bi bit magönhalö, manö aij nitpe nitjun, a göm, nitp nitnit litlö niñöl git, kale Jisas nitp al pak löl rö laga.

20

“Nöp an hagö anig git ajabön?” ö gila

(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Pen nit an anit au, Jisas nitpe God sabe gep ram raul mitgan u amöm, nitpe nit bi bit ud God aip jitm nitlö linit manö aij u hag nit mideia niñöm bit God nitp nan sabe gep bit

* 19:38: Sam 118:26; Luk 2:14 * 19:44: Luk 21:6 * 19:47: Luk 21:37

kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, bî manö ud asîkep gau abe aula. ² Apöm nîp hagla, “An nöp hagö, ne apön anîg gî ajabön?” ö gîla.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag nîjeb ap hag nîjnîg gabin. ⁴ Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñîmîdöp u, God nîp hagö anîg ga aka gasî nîpe ke nîjöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag nîj hag nîj göm hagla, “God hagö, Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña,’ a gî nabun u, nîpe hagnab, ‘Anîb u, manö nîpe u nîhön gî nîg udagpim?’ ö gî nab. ⁶ Pen, ‘Jon gasî nîpe ke nöp nîjöm, nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña,’ a geinabun u, nîbi bî gai i, God nîpe Jon manö hagep bî nîpe rö hag lö apöm gaia a göm nîjbal rö, kal juöm hanîp kabö ju pak lî naböl,” a gîla. ⁷ Pen kale gasî anîbu nîjöm, Jîsas nîp pen hagla, “Jon apöm nîbi bî gau kalîp manö hag ñöm, ñîg pak ñöm ga u, hon nîjagpun, God hagö ga aka gasî nîpe ke ga u nîjagpun,” a gîla.

⁸ Anîg hageila, Jîsas kalîp haga, “Kale yîp pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

Bî wain wög adîj abad mîdeila gau, manö hod rîkôm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jîsas nîbi bî gau kalîp manö hod rîkôm haga, “Bî ap wain wög adîj ap gî yîmöm, nîbi bî rîmnap hag löm, am ram mînönj mîlö gau mîdeinab. * ¹⁰ Pen wain magö po gî nab magö u, bî nîpe ap hag yuöm hagnab, ‘Am nîbi bî wain wög gî mîdpal gau kalîp hagö, wain magö yîp rîmnap ñîlö daumön,’ a gî nab. Hagö amjakö, nîbi bî wain wög gî mîdeinaböl gau nîp pak pak löm, yîharîj hag yulö ado gî aunab. ¹¹ Anîg gîlö, bî wain wög nap nîbö u, bî ap pen hag yuö arnab. Areinab nîp u rö nöp pak pak löm, yîharîj hag yulö ado gî aunab. ¹² Anîg gîlö, bî hainbö ap hag yuö amjakö, nîp mîñu magö paköm, tîp gî dam höj au yañ yunaböl. ¹³ Anîg gîlö, bî wög adîj nap nîbö u hagnab, ‘Yad ai gî namj Ñî mîdmagö yad u yunabin u, manö nîpe hageinab rö nîjöl rö löp,’ a göm yunab. ¹⁴ Yuö amjakö, nîbi bî wain wög gî mîdeinaböl anîb gau hagnaböl, ‘Ñî auöp i, nap wain wög u nîpe udnîm rö löp. Nîp böj nöp al pak lun, hon udun,’ a gî naböl. ¹⁵ Anîg hagöm, nîp tîp tîp gî dam höj gau amöm, böj nöp al pak lîlö umnab.

“Pen anîg geinaböl u, bî wög adîj nap nîbö u kalîp nîhön gî nab? ¹⁶ Nîpe apöm, nîbi bî anîb gau kalîp al pak löm, wög adîj anîbu nîbi bî rîmnap kalîp pen hagö abad mîdeinaböl,” a ga.

Jîsas anîg hageia, nîbi bî nîj mîdeila gau hagla, “Hagpan anîbu rö gagnîm!” a gîla.

¹⁷ Hageila, Jîsas kalîp nîj gusgus göm haga, “Anîg hagpim u pen anîb u, God Manö kalî kîñ rîkla adîj ap rîk nîjmim îl u yîp hag ñîmim. Adîj hagabin anîbu anîg göl mîdöp,

‘Bî ram gep gau, kabö ap aij gagnîm a göm arö gîla u pen mîñi ram padö an yañ u bî nîg ñöl mîdöp,’ a gîla.

¹⁸ “Nîbi bî an an ap lug kabö adö anîbu paknaböl gau, kalîp böj nöp pa jö ma jö gî lî nab. Pen kabö anîbu pîg ju ap lug nîbi bî pak rîbîknab u, kalîp böj nöp paib waib jö gî lî nab,” a ga. *

¹⁹ Jîsas anîg hageia, hanîp nöp hagab a göm, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, uri nöp nîp manö kub hagun a göm nîjla u pen nîbi bî îru nöp nîj mîdeila gau nîjöm, pîñîj göm arö gîla.

“Rom bî kub Sîsa nîp dakîs ñun aka wasö?” gîla

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Pen Jîsas nîp aige göl gun dam manö kub hagnîg arun a göm, am nîbi bî rîmnap kalîp mumug göm hagla, “Kale nîbi bî aij rö halu lîmim, am manö pir pir alimim, nîp manö rîmnap hagpe, pen nîhön hagainîm nîjun, nîp dam gapman bî manö kub ud asîkep u ud arnabun,” a gîla. * ²¹ Anîg haglö, amöm nîp manö rîmnap pîral hagöm hagla, “Manö hag ñeb bî, hon nîjbun ne böj lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan.

* 20:9: Aîs 5:1 * 20:18: Aîs 8:14-15 * 20:20: Luk 11:54

God Manö u nîbi bî gau kalîp hag nîban u, u rō nöp kabö göl nöp hagpan. ²² Anîb u, hon nîhön gun? Rom gapman bî kub Sisa nîp dakîs nîun aka wasö?" gîla.

²³ Kale manö pir pir hagla anîbu nîjöm, Jisas kalîp haga, ²⁴ "Mani dakîs nîbal anîbu ap yîp ud yambe nîjîn," a ga. Hageia, ud yamla nîjöm haga, "Mani ba u, ana an rō mîdöpî Hib kalî kîîñ rîkla anîbu, an hib rō mîdöp?" ö ga.

Hageia hagla, "Sisa ana nîpe u mîdöm, hib nîpe u mîdöm göp," a gîla.

²⁵ Hageila, kalîp haga, "Anîb u, Sisa nan nîpe mîdainîm, Sisa nîp nîmim. God nan nîpe mîdainîm, God nîp nîmim," a ga.

²⁶ Jisas nîpe nîbi bî mîdeila anîb au anîg hageia, manö nîpe rîb juöl rō lagö, gasî iru nîjöm manö ap hagagla.

Nîbi bî uraknaböl u, hag nîjeb ap

(*Mad 22:23-33; Mak 12:18-27*)

²⁷ Sadyusi gau, nîbi bî umöm urakagnaböl a göm, gasî u nîjmîdal. Pen Sadyusi bî rîmnap Jisas mîdeia au apöm, nîp hag nîjeb ap hag nîjla. ²⁸ Hag nîjöm hagla, "Manö hag nîeb bî. Mosîs manö ap hanîp kalî kîîñ rîkôm haga, 'Bî ap nîbi udöm, nî pai yag dapöm wasö yîharîj umnab u, nîmam nîpe ap pen nîbi anîbu udöm, nî pai nîpe u, a göm, yag daunîm,' a ga. ²⁹ Anîb u, bî îl halö unbö mudun jîj u mîdeinaböl. Nîmam nöd u nîbi udöm, nî pai yag dapöm wasö yîharîj umnab. ³⁰ Umö, nîmam yîgwö anîb u pen nîbi anîbu udöm, u rō nöp nî pai yag dapöm wasö, yîharîj umnab. ³¹ Anîg gö, nîmam yîgwö nîganî nîbö u pen nîbi anîbu udöm, u rō nöp nî pai yag dapöm wasö, yîharîj umnab. Anîg gî dam dam, nîmam unbö mudun jîj magöñhalö nî pai yag dapöm wasö yîharîj umnaböl. ³² Hainö nîbi anîbu u rō nöp umnab. ³³ Pen umöm uraknaböl a gîpan u, nîbi anî anîbu bî nîpe unbö ud mudun jîj lînab u, hainö bî an nîbi mîdeinab?" ö gîla.

³⁴ Hageila, Jisas kalîp haga, "Mîñî mîdpun nîî i, nîbi gau bî udpal, bî gau nîbi udpal.

³⁵ Pen nîbi bî God gö uraköm, ram nîpe kumi kabö adö laj au arnaböl gau, nîbi gau bî udagnaböl, bî gau nîbi udagnaböl. ³⁶ Pen kale kauyanî umagnaböl; ejol gau rō pör pör nöp kamîj mîdeinaböl. Kale uraknaböl u me, God nî pai nîpe mîdeinaböl. ³⁷ Nîbi bî umöm urakpal manö u, Mosîs u rō nöp mab ineia aiud u hagöm kalî kîîñ rîka. Mosîs manö anîbu kalî kîîñ rîkôm haga, 'Bî Kub nîpe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mîdöp,' a ga. ³⁸ Nîbi bî nöd umla gau, 'God kale mîdöp,' a ga rō, hon nîjbun, nîbi bî nöd umla gau uri kamîj mîdpal. God nîjüb, nîbi bî nîpe magöñhalö kamîj mîdpal," a ga.

³⁹ Jisas anîg hageia, bî lo manö hag nîeb bî rîmnap hagla, "Manö hag nîeb bî, manö kabö göl nöp hagpan!" a gîla. ⁴⁰ Manö hag aij ga anîbu nîjöm, pîñîj göm, hainö manö rîmnap nîp hag nîjagla.

"Nîhön gînîg yîp Mesaia a göm nîjagpal?" ö ga

⁴¹ Pen Jisas kalîp haga, "Nîbi bî gau nîhön gînîg, Mesaia u Depid nî nîpe u nöp mîdöp, a gîpal? ⁴² Depid nîpe ke God Manö adîj Sam a gîpal u kalî kîîñ rîkôm haga, 'Bî Kub nîpe Bî Kub yad nîp haga,

"Ne nîmagö yîjîg yad lau adö asîk mîdmön; *

⁴³ mîd damöm yad koîmaî ne gau kalîp gînî, ma mo ne gau kalîp abö gî rîbîknabön," a ga.

⁴⁴ Pen Depid nîpe Mesaia u nîp, 'Bî Kub yad,' a ga rō, nîhön gînîg, Mesaia u Depid nî nîpe u nöp mîdöp, a gîpal?" ö ga.

Lo manö hag nîeb bî gau gîpal rō gagmim, a ga

(*Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54*)

⁴⁵ Nîbi bî gau nîjmîdlö nîjöl gî, Jisas bî nîpe gau kalîp haga, ⁴⁶ "Kale lo manö hag nîeb bî gau gîpal rō gîmim rō löp u, nîj aij gîmim. Kale gîpal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp nîlaî a göm, waîj mîlöl rol göm, nîbi bî gau aip magum gîlöl, nîbi bî gau

* 20:42: Sam 110:1

kalɪp nɪŋöm, 'Bɪ kub auabim e!' gɪnaböl u, mɪñ mɪñ gɪnaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bɪ kub asɪkpal sea adö u asɪkpal; pen nan kub ñɪŋnaböl ñɪn u, am bɪ kub asɪkpal ka u nöp asɪknaböl. ⁴⁷ Bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau, nɪbi palpaɪ ram nan kale gau si udöm, God nɪp sabe gɪnabun u, nɪbi bɪ nɪŋöl, a göm, manö mɪlö kub pir pir adö rɪmnap hagpal. Anɪg gɪpal u, hainö ilön kub ke yabɪɪ udnaböl," a ga.

21

Nɪbi adu ap God nɪp nan kub ña

(Mak 12:41-44)

¹ Jisas God sabe gep ram raul mɪgan am mɪdöm nɪŋa, nɪbi bɪ mani halö gau mani rɪmnap dap mab ij mɪgan u yueila. ² Pen nɪbi adu mög gep rö ap mani aɪɪ pro magö mɪhöp dap yua. ³ Anɪg ga nɪŋöm Jisas haga, "Yad kalöp nɪŋö hagabin, nɪbi bɪ rɪmnap mani pro yubal; pen nɪbi adu mög gep rö i mani nɪpe kub yabɪɪ yuöp. * ⁴ Pen nɪbi bɪ rɪmnap mani kale iru nöp mɪdö nɪŋöl gɪ mani yubal; jɪ nɪbi adu mög gep rö i mani nɪpe mɪdöp rö magöŋhalö yuöp. Nan rau ñɪŋeb ap mɪdagöp," a ga.

God sabe gep ram u gɪ naj gɪnaböl, a ga

(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Pen bɪ nɪpe rɪmnap hagla, "God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God nɪp ñöm rɪb adɪk ñɪla u, aij yabɪɪ mɪdöp," a gɪla. Anɪg hageila, Jisas kalɪp haga, ⁶ "Anɪg hagpim u pen hainö nan aij nɪŋabim anɪb gau mɪdageinab. Magöŋhalö ud waɪ gɪ yulö, kabö ap kabö ap adö u mɪdageinab," a ga. *

Hainö mɪŋör kub aunab, a ga

(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Hageia, nɪp hag nɪŋöm hagla, "Manö hag ñeb bɪ. Nan anɪbu ñɪn mai rö anɪg gɪnabŋ Pen nan nɪhön rö gö nɪŋun, mɪñi gɪnɪg gab a gɪnabun?" ö gɪla.

⁸ Hageila, Jisas kalɪp haga, "Nɪŋ aij gɪmim! Nɪbi bɪ iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, 'Yad nöp auabin. Ñɪn kub u auöp,' a gɪnaböl. Anɪg hageinaböl u, nɪŋö hagaböl a gɪmim kalɪp hain gagmim. ⁹ Pen ram mɪnöŋ mɪgan rɪmnap uraköm, ram mɪnöŋ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnaböl. Ram mɪnöŋ mɪgan rɪmnap kale ke nöp pen pen gɪnaböl. Anɪg geinaböl u nɪŋmim, ñɪn kub hagpal u aunɪg gab nɪŋöm anɪg gaböl a gɪmim, pɪñɪŋ gagmim. Ñɪn kub anɪbu hainö aunab," a ga.

¹⁰ Anɪg hagöm kalɪp haga, "Ram mɪnöŋ mɪgan rɪmnap uraköm, ram mɪnöŋ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnaböl. Kiŋ rɪmnap yam kale uraköm, kiŋ rɪmnap yam kale aip pen pen gɪnaböl. ¹¹ Ram mɪnöŋ gau iru nöp munmon kub yabɪɪ udöm, kɪyö kub alöm, mɪña kub yabɪɪ göm gɪnab. Nan kumi kabö adö laŋ au ke hain nɪbö löm, nan unbö ke pɪñɪŋ gep rö adö laŋ au lɪnab. ¹² Nan anɪb gau hainö anɪg gɪnab jɪ nöd yɪp pɪg aip mɪdpim rö, kalöp gɪ naj gɪnaböl. Kalöp manö kub hagnɪg, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagɪ löm, dam kiŋ gapman bɪ kub gau ud arnaböl. ¹³ Kalöp gɪnaböl anɪbu, manö aij yad u kalɪp waiö hag ñɪmim rö lɪnab. ¹⁴ Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nɪhön rö pen hagn a gɪmim, nöd uthai nɪŋagmim. * ¹⁵ Yad ke kalöp gasɪ aij ñem manö magö ñɪnö, kale manö anɪbu nöp hag ñɪbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. * ¹⁶ Pen name nap, namam bɪ, bɪ rɪdɪk nɪŋeb, bɪ nɪŋeb kale ke rɪmnap kalöp mumug göm, ud koɪmaɪ ñɪmagö adö lɪlö, kalöp rɪmnap böŋ nöp al pak lɪnaböl. * ¹⁷ Yɪp nɪŋ udpim rö, nɪbi bɪ gau magöŋhalö kalöp mulu kal nɪŋnaböl. ¹⁸ Pen nabɪc umagö kale añɪ ap ur gagnab. ¹⁹ Pen yɪp cɪg pɪdöŋ gɪ mɪdeinabim u, kamɪŋ mɪdep magö u udmim, pör pör nöp mɪdeinabim.

Jerusalem gɪ naj gɪnaböl, a ga

(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)

* 21:3: 2Ko 8:12 * 21:6: Luk 19:44 * 21:14: Luk 12:11-12 * 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22

²⁰ “Pen ami bi gau apöm, Jerusalem binöm yu gıgabö gınaböl ñın u, miñi söl mıdöp Jerusalem gi naj gınaböl, a gımim niñnabim. ²¹ Nıbi bi ram mınöñ Judia mıdaiöl gau, piñiñ gi no ilö gau aröl. Nıbi bi Jerusalem mıdaiöl gau, piñiñ gi höñ adö aröl. Pen niñi bi höñ adö mıdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl. ²² Nihön gınıg: ñın anıbu me, kale God nıp arö gıpal rö, God manö hagep bi gau magöñhalö God Manö kalı kılñ rıköm hagla rö nöp gınab niñöm kale pen ilön kub udnaböl. * ²³ Pen ñın anıbu, niñi niñi mudun mıdeinaböl gau abe, niñi niñi painañ ci ñeinaböl gau abe, kalıp miñjör kub yöl gınab. God Juda niñi bi kalıp miñjör kub yabıt gınam a göm, niñi bi ram mınöñ anıbi mıdpal kalıp gi naj yabıt gınab. ²⁴ Bi mlö gau niñbö apöm, niñi bi rımnab kalıp ru mlö kıd udöm rıb lınaböl, niñi bi rımnab kalıp nagı löm dam ram mınöñ ke gau gau magöñhalö ud arnaböl. Pen Juda niñi bi wasö gau apöm, Jerusalem gi naj gılö gılö, God ñın nıpe haga u ap auö, arö gınaböl. *

*Bi Ñı nıpe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ “Pen hainö, sıdö rakın gapı nan ke ap waiö löm, ñıg si ral apöm gu kub geinab. Pen ram mınöñ il i niñi bi ram mınöñ gau gau magöñhalö gası iru niñöm, niñhön gab a göm, gası mlö löm piñiñ gınaböl. * ²⁶ Nan kumi kabö adö lañ mıdöp gau, dañ niñbö i niñbö gö, mınöñ naböñ i niñhön gınıg göm gab, a göm, piñiñ göm, gası magö rık auö umeb rö lınab. ²⁷ Anıg gınab ñın u, Bi Ñı nıpe kumi añ au auö niñjöl gi, niñi bi kale piñdöñ nıpe u abe, mailö aij unbö ke yabıt nıpe u abe niñnaböl. * ²⁸ Nan hagabin i geinab u, Bi Kub hanıp ud kamıñ yunab ñın u söl mıdöp, a gımim, amgö gılañ gımim niñjöl gi mıdaimim,” a ga.

*Mab wasıñad u, manö hod rıköm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Jisas anıg hagöm, kalıp manö hod rıköm haga, “Mab wasıñad abe, mab rımnab abe, ³⁰ sıtıp lö, miñi sıdö lınıg göm gab a gımim, niñbim. ³¹ Anıb u rö, nan hagpin gau gö, God niñi bi udöm abad mıdeinab ñın u söl auub a gımim, niñnabim.

³² “Yad kalöp niñjög hagabin, niñi bi uri mıdpal gai i magöñhalö umagnaböl; rımnab kamıñ mıdlö niñjöl gi, nan hagabin i magöñhalö gınab. ³³ Kumi kabö adö lañ abe, mınöñ naböñ il i abe ur gınab, jı manö magö yad gau ur gınab.

Nıñ aij gımim mıdaimim, a ga

³⁴ “Pen niñ aij gımim. Kale ñıg wain ñıg klö iru niñmim hauı lımim, nan mınöñ naböñ adö il i nöp gası niñ mıdeinabim ñın anıbu nöp, yaur kaj wal wayöñ hel lılö yıñıd nöp udöp rö u gınab. ³⁵ Gai i nöp gagnab; niñi bi ram mınöñ il kıgın yıma magöñhalö mıdpal rö gınab. ³⁶ Anıb u, kale pör pör niñ aij gımim, God nıp sabe göl gi nöp mıdmim hagmim, ‘Nan anıb gau hanıp al pak lagnım; ne hanıp abad mıdö kamıñ arun, am Bi Ñı nıpe amgö ilö adö nıpe u mıdaiun,’ a gımim,” a ga.

³⁷ Ñın pro bad anıbu, Jisas pör am God sabe gep ram raul mıgan u am mıdöm, niñi bi gau kalıp manö hag ñımıdöp. Pen sıbön gö niñjöl göm, Jisas nıpe am ram mınöñ ap Olıp Dum a gal u hanmıdöp. ³⁸ Nıbi bi gau magöñhalö, manö nıp u niñjun, a göm, hilım halö yabıt uraköm, God sabe gep ram u armıdal.

22

*Judas Jisas nıp mumug ga
(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)*

* 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2 * 21:25: Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13
* 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

¹ Juda kai Bred Yis Halö Nijagep ñin kub kale u, Pasopa a gipal ñin kub kale u, sösöl ga. ² Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, Jisas nîp alun a gila u pen nîbi bî gau kalîp pîñîj göm, aigöl gun alun a göm, hag nîj mîdeila.

³ Hag nîj mîdlö nîjöl gî, Seden nîpe apöm, Judas hib nîpe ap Iskariod a gîmîdal u, nîp yuö hiika. Bî anîbu Jisas bî nîpe unbö mîgan laj gau bî ap. * ⁴ Yuö hiikö, nîpe am God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, God sabe gep ram abad mîdmîdal polisman bî kub kale gau abe mîdeila gau amöm, Jisas nîp aigöl gem mumug gî dam ñinö nîp al pak löl, a göm, manö anîbu kalîp aip hag nîja. ⁵ Hagö, kalîp aij a gö nîjöl gî hagla, “Nöp mani ñinabun,” a gila. ⁶ Hageila, Judas nîpe, magö mai rö Jisas nîbi bî gau aip mîdageinab u, nîp mumug gî dam bî kub gau kalîp ñinabin, a göm, abad nîj mîdeila.

Pasopa nan ñinîng gîjîn gila

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ Pen Bred Yis Halö Nijagep ñin anîbu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñin uri, a göm, * ⁸ Jisas nîpe Pida aip Jon aip kalîp mîhönj hag yuöm haga, “Kale mîhönj am Pasopa nan ñinabun u gî lî aij gîmil,” a ga.

⁹ Hageia haglö, “Gai anîg gul?” ö gîlö.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale mîhönj daun kub u ammil nîjnabil, bî ap ñîg mîl daueinab. Nîp nable pakmil, arnîm ram u ammil, ¹¹ bî ram nap nîbö anîbu nîp hagmil, ‘Manö Hag Ñeb Bî nöp hag nîjög, ‘Ram raul mîgan mai bî yad gau aip Pasopa nan ñinabun?’” ö göp, a gîmil. ¹² Anîg hageinabil, kalöp mîhönj dam ram raul mîgan kub debol nan gau halö mîdeinab adö laj u hageinab u, Pasopa nan ñinabun gau raul mîgan anîbu gî jîn gîmil,” a ga.

¹³ Hagö ammil nîjlö, haga haga rö nöp mîdeila. Anîb u, Pasopa nan ñinîng gila gau gî lî aij gîlö.

Jisas bî nîpe gau kalîp bred wain ña

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan ñinîng göm, bî manö nîpe ud arep gau aip debol u asîk gîgabö göm, ¹⁵ kalîp haga, “Gasî yad pör nîjbin u, kalöp aip Pasopa nan ñinîng gabun i ñinjun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gasî u nîjbin. ¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyan ñinagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak ñinjun il anîbu waiö lî nab nîjöm God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab ñin u nöp nan kub ñinabun,” a ga.

¹⁷ Jisas anîg hagöm, ñîg wain kap udöm, God nîp aij a göm, bî nîpe gau kalîp ñöl gî haga, “Ñîg ñabin i kale ke ud ñinîm. ¹⁸ Pen kalöp hagabin, mîñi ñin i rîkö, ñîg wain kauyan ñinagnabin; God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab ñin u nöp ñîg wain kauyan ñinabin,” a ga.

¹⁹ Anîg hagöm, bred ap udöm, God nîp aij a göm, ud jö göm kalîp ñöl gî haga, “Hañ roman yad i kalöp ñabin. Kale udmim gasî yîp nöp nîjöl gîmim ñinîm,” a ga. ²⁰ Kale nan ñin haköm, Jisas ñîg wain kap u udöm, kalîp ñöl gî haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp nîbi bî yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pîdönj gî nab u me, kalöp ñîg wain i ñabin.

²¹ Pen bî yîp kain gî dam arnab u aip asîk mîdpun. * ²² Bî Ñî nîpe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bî nîp kain gî dam arnab u nîp mög nîjabin,” a ga.

²³ Jisas anîg hageia, bî nîpe gau kale ke nöp, an rö anîg gî nab, a göm, pen pen hag nîjöl gî mîdeila.

Bî nîpe gau, “Kale wasö, yad nöp bî kub mîdpin,” a gila

²⁴ Jisas bî nîpe gau, kale wasö, yad nöp bî kub mîdpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. * ²⁵ Anîg hageila, Jisas kalîp haga, “Kîj gau Juda nîbi bî wasö gau klö göm abad

* 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Eks 12:1-27 * 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46

mīdöl gī hagpal, ‘Kalīp ud aij yabīl gīpun,’ a gīpal. * 26 Pen kale unbö rö gagmim. Bī kub kale gau, nī praj rö mīdaiöl; bī kub yabīl gau, bī wög gī ñeb rö mīdaiöl. * 27 Mīnōñ nabōñ iī gīpal nagī adö u, bī kub am asīklö, bī wög gī ñeb gau nan magö nan kalpe gau pīta pīta gīpal. Pen yad añ kalöp bī wög gī ñeb rö nöp mīdpin. *

28 “Yīp marö yabīl gīmīdöp u nīñmim yīp arö gagpim; yīp abad mīdpim. 29 Anīg gīpim u, God yīp hagöp, ‘Ne Kīñ mīdmön, nībi bī gau kalīp abad mīdeinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kīñ rö mīdmim nībi bī gau kalīp abad mīdeinabim. 30 Nīn anību kale ram mīnōñ yad u ammim, yad aip asīkmim nan magö nīñmim nīg nīñmim gīnabim; kale kīñ asīkpal sea adö u asīkmim, Isrel iī ke ke unbö mīgan lañ kalīp manö kub nīñnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas nīp nīñagpin,” a gīnab

(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

31 Jisas nīpe Pida nīp haga, “Saimon, Saimon, nōñ. God nīpe Seden nīp yau a gö, kalöp bī, wid magö hoñ gīlō hoñ gīlō, magö yabīl u ke lōm, adīñ adīñ u ke lōm gīpal rö u göm, kale gī naj gīnabim aka wasö gī nīñnab,” a ga. 32 Pen yad God nīp sabe gīpin rö, yīp böñ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naj gīnabön u, nīhön gīnīg anīg gīpin, a gīmön, yīp kauyañ ado gī aunabön. Pen anīg gīmön, hainö apön namdamam ne rīmnap kalīp manö hag nī aij gö, kale ktö göm yīp hain göl,” a ga. *

33 Jisas anīg hageia Pida haga, “Bī Kub, yad nöp arö gagnabin. Mīhōngöl nöp ajeinabul, nöp nagī lōm, yīp abe nagī löl. Pen nöp al pak lōm, yīp abe al pak löl,” a ga.

34 Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, mīñi sībön yañ kītakīl wīñ alagnab magö u, Jisas nīp nīñagpin a gīmön, ij mīhau nīgañ wai nīnabön,” a ga.

Mani rin, wadī, ru mīlō kīd

35 Jisas anīg hagöm kalīp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadī, ma rīrup gau udmim ud aragmim; yīharīñ armim,’ a gīnö. Hagnö arbe nīn anību, nan kale rīmnap mīdeia aka mīdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon utep laga; mīdeia nöp,” a gīla. *

36 Hageila, Jisas haga, “Pen mīñi kale mani rin, wadī mīdainīm u, halö ud armim. Bī an ru mīlō kīd mīdagainīm u, kolsior nīpe u bī rīmnap kalīp sīkim göm mani udöm ru mīlō kīd ap raunīm. 37 Pen nīñim! Nöd God manö hagep bī Aisaia God Manö adīñ ap kalī kīñ rīkōm haga, ‘“Nīpe bī nan si nan naj gep bī ap,” a gīnaböl,’ a ga. Haga anību yīp nöp haga. Manö hagöm kalī kīñ rīka anību mīñi gīnīg gab,” a ga. *

38 Jisas anīg hageia, kale hagla, “Bī Kub, ru mīlō kīd hon mīhöp mīdöp,” a gīla.

Hageila haga, “U anīg hagagmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nīp sabe ga

(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Jisas anīg hagöl göm Jerusalem hōñ amöm, pör Nap nīp sabe gīmīdöp Olip Dum au ara; bī nīpe gau hain gīla. 40 Ram mīnōñ anību amjakōm kalīp haga, “Gasī naj auö gī naj gīmim rö löp u, God nīp sabe göl gī mīdaimim,” a ga.

41 Anīg hagöm, kalīp arö göm, nīpe ke ke au amöm, kugom yīmöm God nīp sabe göm haga, 42 “Bapi, gasī yad nīñbin u nīg asi kap yīp nīnīg gabön u ñagmön. Pen yad gasī nīñbin adö u gagmön; gasī ne ke nīñban adö u nöp gīmön,” a ga. 43 Jisas anīg hagö, ejol ap kumi kabö adö lañ au nībö apöm nīp pīdōñ ña. 44 Nīp marö yabīl gö, Jisas nīpe Nap nīp ktö yabīl göm sabe göl gī mīdö nīñöl gī, hapīl u hagape rö pa gī dö gī iī yañ luga.

45 Nap nīp sabe gī mīdjuöm amöm nīña, bī nīpe gau mīñör lugö nīñöl gī, hon haneila.

46 Anīg geila u nīñöm kalīp haga, “Nīhön gīnīg hon hanabimñ Seden nīpe gasī ñö kale gī naj gīmim rö löp u, urakmim, sabe göl gī mīdaiim,” a ga.

* 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45 * 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30: Mad 19:28 * 22:32: Jon 17:15 * 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

Jisas n̄p ud s̄s̄i l̄la

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö an̄bu hag m̄dö n̄jöl ḡi, b̄i n̄pe Judas b̄i ugan kub ap u† ḡi dap apjaköm, Jisas n̄p ud bom halunam a geia. ⁴⁸ An̄g geia, Jisas n̄p haga, “Judas, ‘B̄i me i al pak l̄mim,’ a ḡimön, ȳp B̄i N̄i n̄pe ud bom halun̄g gabön ar?” a ga.

⁴⁹ An̄g hagö n̄jöl ḡi, b̄i n̄pe gau nan n̄hön ḡin̄g geila an̄bu n̄jöm hagla, “B̄i Kub, hon kal̄p ru m̄lö k̄id ud r̄ibun aka?” ḡila. ⁵⁰ An̄g hagöl göm, b̄i ap ru m̄lö k̄id n̄pe u udöm, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i† b̄i wög ḡi ñeb n̄pe u, n̄p r̄im̄id ȳj̄g lau böj nöp r̄ib ḡi dö ḡi yua.

⁵¹ An̄g geia, Jisas n̄jöm haga, “An̄g gagmim! Me aij,” a ga. An̄g hagöm, r̄im̄id u ud n̄jö kam̄j̄ la.

⁵² Pen God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, God sabe gep ram abad m̄dm̄dal polisman b̄i kub kale gau abe, b̄i manö ud as̄ikep gau abe, ap n̄p udn̄g geila gau, kal̄p haga, “Kale ru m̄lö k̄id udmim, ur pakep udmim daubim u, ȳp b̄i pen pen alep b̄i ap rö a ḡi gas̄i n̄j̄mim, ud s̄s̄i l̄n̄g aubim ar? ⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u m̄d̄ainö ȳp udagpe. Pen m̄ñi Seden, b̄i s̄ibön lau adö m̄döp u, ñin n̄pe u me, an̄g gabim,” a ga.

Pida, Jisas n̄p n̄jagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas an̄g hagö n̄jöl ḡi, n̄p ud s̄s̄i löm, dam God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i† ram u ud arla. Pida pen hain hain n̄j̄ ara. * ⁵⁵ Ram an̄bu apjaköm, ram got̄ au mab lauöm as̄ik m̄deila. Pida hain apjaköm kal̄p aip as̄ika. ⁵⁶ Pida aip as̄ik m̄dö n̄jöl ḡi, pai ram an̄bu wög ḡi ñm̄döp ap n̄p n̄j̄ dap ran lugöl ḡi haga, “B̄i i abe Jisas aip m̄dm̄döp,” a ga. ⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, b̄i an̄bu yad n̄jagpin!” a ga.

⁵⁸ An̄g hagöm, yöp pro magö ap m̄dö n̄jöl ḡi, b̄i ap pen apöm Pida n̄p n̄jöm haga, “Ne u rö nöp Jisas b̄i n̄pe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “B̄i me, yad wasöl!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap m̄dö, b̄i ap pen apöm, ktö göm haga, “B̄i i Jisas aip m̄dm̄döp me. N̄pe abe ram m̄n̄öj Galili n̄b̄ö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “B̄i me, manö hagabön u yad n̄jaḡin me!” a ga.

An̄g hagö n̄jöl ḡi, ad̄j̄ k̄lak̄i† w̄ñ ala. ⁶¹ An̄g gö, Jisas ado göm, Pida n̄p n̄j̄ ij halö lö, Pida pen Jisas, “M̄ñi s̄ibön yar̄ k̄lak̄i† w̄ñ alagnab magö u, Jisas n̄p n̄jagpin a ḡimön, ij m̄hau n̄gar̄ wai ñinabön,” a ga manö u gas̄i n̄ja. ⁶² An̄g n̄jöm, rugu m̄tep gö, matul ral auö, höj amöm m̄t̄öj ga.

Jisas n̄p hag juöl ḡi, pakla

(Mad 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ B̄i Jisas n̄p ud m̄deila gau n̄p hag juöl ḡi, paköl ḡi ḡila. ⁶⁴ Kale wat̄j bad ap ud amgö n̄p u patu ḡi ñöm, n̄p paköm hagla, “Ne b̄i ke n̄jban u, nöp an pakab u han̄p hag ñi!” a ḡila. ⁶⁵ Pen manö naj an̄bu rö, n̄p rap̄in iru nöp hagla.

Juda b̄i kub manö ud as̄ikep gau Jisas n̄p manö kub hagla

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hil̄m halö, Juda b̄i manö ud as̄ikep gau löm, God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau löm, b̄i lo manö hag ñeb gau löm, ap magum ḡilö, Jisas n̄p u† ḡi Kansol kub an̄bu m̄deila ar̄ au ud daula. ⁶⁷ Pen Kansol b̄i gau kale Jisas n̄p hagla, “Pen ne ke hagemön, ne Mesaia u aka wasö,” ḡila.

Hageila, Jisas kal̄p haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, n̄jö hagöp a ḡimim, n̄jagnabim. * ⁶⁸ Pen hag n̄jeb yad m̄döp u kalöp hag n̄jheinabin u, ȳp pen hagagnabim. ⁶⁹ Pen m̄ñi r̄iköl m̄d damöm hainö gau, B̄i N̄i n̄pe God B̄i ktö unbö ke halö m̄döp u, ñmagö ȳj̄g adö n̄pe au as̄ik m̄deinab,” a ga. *

* 22:54: Sam 31:11 * 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56

⁷⁰ Anig hageia, bi kansol gau magorjhalo nip hagla, “Anib u, ne ke God Ni nipe u aka?” gila.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagpim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nihon ginig manö kub rapin hag midun, bi rimnap hag nino, Jisas anig göp anig göp a gaiöln Maj migan nipe ke hagop ninbun u,” a gila.

23

Gapna Pailod Jisas nip manö nija

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Anig hagom, magorjhalo urakom, Jisas nip dam gapman bi kub Pailod mideia au arla. ² Damom, nip manö kub hagnig, manö gau nibö gau nibö dapom hagla, “Hon uthai ninun ninbun, bi anibi nibi bi hon gau manö piral hagom hagop, ‘Bi kub Sisa nip dakis nagmim, gapman kai manö u u rö nöp ninagmim,’ a göp. Pen manö ap hagop, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kin anibu,’ a göp,” a gila. ³ Hageila, Pailod Jisas nip hag ninjom haga, “Ne Juda kai kin kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagpan me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, nibi bi yiharin ap mideia gau abe kalip haga, “Yad ninbin, bi i nip manö kub hagep it ap midagop,” a ga.

⁵ Anig haga u pen kale manö ktö hagom hagla, “Gapman manö ninagol, a göm, manö hag ni ajom, Juda nibi bi ram minon hon gau magorjhalo hag ni ajmidop. Ram minon Galili rikom, hag ni aj dam dam min Jerusalem aui auop,” a gila.

Jisas nip dam kin Herod mideia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalip hag ninjom haga, “Bi anibi Galili nibö aka?” ga. ⁷ Hageia, yau a gila. Pen kin Herod ram minon Galili abad midmidop u, nin an u apom Jerusalem midmidop. Anib u, Jisas nipe Galili nibö bi ap a gila u ninjom, nip Herod ninmagö adö yunö manö kub i ninnim, a göm, Pailod kalip hagö, Jisas nip dam Herod mideia au ud arla. * ⁸ Herod, Jisas nan nihon nihon gimidop u por manö nöp ninjom, nin mai rö nan gagep rö ap gö ninabin, a göm, gasi u nöp nin midmidop rö, nin anibu Jisas nip ut gi dapjaklö, nipe min min yabit ga. ⁹ Pen Herod nipe Jisas nip manö iru nöp hag yigin wagin ga, pen Jisas manö ap pen hagaga. ¹⁰ Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag neb bi gau abe, manö ktö göm, bi iru nöp dagol dagol hagla. ¹¹ Herod abe, ami bi nipe gau abe, Jisas nip gi naj göl göm, ninnton löl göm, gapman bi kub rol gipal watij aij ap rol gi nom, kauyan Pailod mideia au yula. ¹² Nöd Herod aip Pailod aip kotmat midmidil pen nin anibu manö nin jim nilö.

Juda nibi bi gau, “Jisas nip al pak limim,” a gila

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Pailod, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nibi bi yiharin gau abe kalip hagö ap magum gila. ¹⁴ Kale ap magum geila, nipe kalip haga, “‘Bi i manö an ral hagom, nibi bi gau kalip anig anig hagop,’ a gipim u pen min amgö ilö adö kalop i manö ninbin u, nipe nan naj göp manö it ap ninagpin. ¹⁵ Herod u rö nöp manö it ap uthai ninagop u me, adog hanpe ke nob. Yad ninbin, nan naj ap gagop; anib u nip al pak lep rö lagop. ¹⁶ Anib u, ami bi yad gau hagnö, nip yiharin pakom, hag yulö aran,” a ga. ¹⁷ Pen Juda kai nin kub kale Pasopa u auö, Pailod por min anit anit nagiman kale anit ap yiharin hag yumidop.

¹⁸ Pen nin anibu kale magorjhalo maj migan blatö gi win ktö alom hagla, “Bi anibu al pak limim! Barabas nip hag yube hanip auan!” a gila. ¹⁹ Bi Barabas anibu nipe daun kub anibu nibi bi rimnap udom, ram minon anibu abad midmidop bi kub anibu aip pen pen göm, wip ap böp nöp al pak la rö, nip manö kub hagom nagit lila.

* 23:7: Luk 3:1

²⁰ Pen Pailod Jisas yihariḡ hag yunö arañ a gḡ nḡḡöm, kalḡp kauyaḡ hagöm anḡg haga. ²¹ Hageia, kale kauyaḡ maj miḡan btaḡö gḡ wiñ alöm hagla, “Nḡp mab ba laḡ al pak lḡmim!” a gḡla.

²² Hageila, Pailod kalḡp kauyaḡ hagöm haga, “Bḡ anḡbi nan niḡhön gḡ naj göḡḡ Yad niḡḡbin, nan naj ap gagöp rö, nḡp al pak lun rö lagöp. Anḡb u, ami bḡ yad hagnö, nḡp yihariḡ paköm, hag yulö arañ,” a ga.

²³ Hageia, kale ktö yabiḡḡ göm, Jisas nḡp al pak lḡlö umaḡ, a göm, meg miḡan kale btaḡö gḡ dap ranöm, hag gḡlö gḡlö, ²⁴ Pailod manö kalḡp u udöm, ²⁵ bḡ ap, niḡbi bḡ riḡmnap udöm ram miḡnöh abad miḡdmḡdöp bḡ kub u aip pen pen göm, wip ap böḡḡ nöḡ al pak la bḡ anḡbu nḡp hag yuö kamḡḡ ara; pen ami bḡ niḡpe gau kalḡp haga, “Kale Jisas niḡhön gḡniḡḡ gun a göm hagaböl u nöḡ gḡmim,” a ga.

Jisas nḡp mab ba laḡ ciḡḡḡ pak lḡla

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Jisas nḡp al pak lḡniḡḡ ud arla. Anḡ au amöl göm, Sairini daun niḡbö bḡ ap Jerusalem aueia. Bḡ anḡbu hib niḡpe Saimon. Nḡp nable paköm, ud siḡḡ löm, mab kros ud ka gḡ ñöm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a gḡlö, ud hain ara. ²⁷ Pen Jisas nḡp ud arlö niḡḡöl gḡ, niḡbi bḡ iru nöḡ hain gḡla. Niḡbi bḡ areila anḡ bu niḡbi riḡmnap Jisas nḡp möḡ niḡḡöm ham geila. ²⁸ Anḡḡ gḡlö, Jisas ado gḡ niḡḡöm kalḡp haga, “Kale Jerusalem niḡbi, yḡḡ gḡniḡḡ gab u ham gagmim. Kalöp gḡ naj göm, ñḡ pai kale gau gḡ naj göm geinab anḡbu ham gḡmim. ²⁹ Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Niḡbi ñḡ pai yag dauagpal gau abe, niḡbi ñḡ pai ci ñagpal gau abe, kale nöḡ miḡñ miḡñ göl,’ a gḡnaböl. * ³⁰ Ñḡn anḡbu, niḡhön gḡniḡḡ miḡdaiun, a göm, böḡḡ nöḡ umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gḡ apöm, hanḡḡ al pak lḡniḡḡ aka kḡdip udöm hanḡḡ miḡnöh ñḡniḡḡ u aij,’ a gḡnaböl. * ³¹ Yad mab kamḡḡ rö miḡḡpin pen yḡḡ anḡḡ göm gḡ naj gaböl. Pen kale mab miḡlep rö miḡḡpim rö, kalöp niḡhön rö gḡ naj gḡnaböl?” ö ga.

³² Pen bḡ gapman lo manö riḡb julö bḡ miḡhau, mab ba laḡ al pak lḡniḡḡ göm, udöm halö ud arla. ³³ Dam ram miḡnöh Wip Nabḡc Cög Ij a gḡḡpal u amjaköm, Jisas nḡp dam mab ba laḡ ciḡḡḡ pakla, bḡ gapman lo riḡb julö bḡ miḡhau kalḡp miḡhöḡḡ dam mab lap lap ciḡḡḡ pakla. ³⁴ Anḡḡ gḡlö, Jisas haga, “Bapi, yḡḡ gaböl u, ai gḡniḡḡ anḡḡ gabun, a göm, niḡḡ aij göm gagaböl. Anḡb u, kale gḡ naj gaböl u niḡḡmön arö gḡmön,” a ga.

Pen ami bḡ gau, Jisas waḡḡḡ niḡpe ud ju lḡlö miḡdeia gau, kale ke sadu gḡḡpal rö u göm udla. * ³⁵ Niḡbi bḡ iru nöḡ niḡḡmiḡdlö niḡḡöl gḡ, Juda bḡ kub gau Jisas nḡp paj hagöm hagla, “Niḡpe, ‘Yad Mesaia u; God yḡḡ udajḡḡ niḡpe aip miḡḡpul,’ a göm, niḡbi bḡ riḡmnap umbal gajḡḡ urakpal. Göḡ anḡbu rö, niḡpe ke u rö nöḡ anḡḡ göm kamḡḡ arö niḡḡun,” a gḡla. *

³⁶ Pen ami bḡ gau u rö nöḡ, Jisas miḡdeia söḡ au apöm nḡp paj hagöm, ñḡḡ wain asḡ ñöl göm hagla, * ³⁷ “Ne, ‘Juda Kiḡ kale miḡḡpin,’ a gḡpan u, ne ke gḡmön kamḡḡ aru!” a gḡla.

³⁸ Pen Jisas nḡp ciḡḡḡ pak lḡla mab ba au gḡlaḡ, mab po bad ap adö u manö kalḡ kḡiñ riḡkla:

JUDA KAI KIḡ KALE ME I.

³⁹ Bḡ gapman lo manö riḡb julö, mab ba laḡ al pak lḡla miḡhau, bḡ ap Jisas nḡp hag juöm haga, “Ne Mesaia miḡḡpan u, ne ke gḡmön kamḡḡ ammön, hol miḡhöḡḡ u rö nöḡ gö, kamḡḡ arul!” a ga.

⁴⁰ Hageia, bḡ ap pen nḡp hag göm haga, “Bḡ anḡbi ilön kub udöm umniḡḡ gab; hol miḡhöḡḡ u rö nöḡ ilön kub udul umniḡḡ gabul u, a gḡmön, God nḡp piḡñḡḡ gagpan ar? ⁴¹ Hol miḡhöḡḡ naj gḡḡpul rö ilön udabul, pen bḡ anḡbi nan naj ap gagöp,” a ga. ⁴² Niḡpe anḡḡ hagöm, Jisas nḡp haga, “Ne ram miḡnöh ne au am kiḡ miḡdmön, yḡḡ gasḡ niḡḡmön,” a ga.

⁴³ Anḡḡ hageia, Jisas nḡp pen pe haga, “Yad nöḡ niḡḡ yabiḡḡ hagabin, miḡñi ñḡn i nöḡ ne yad aip am ram miḡnöh aij u miḡdeinabul,” a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16 * 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18 * 23:35: Sam 22:7-8 * 23:36: Sam 69:21

mideia. Anibu niñöm, niñhön göp, a göm, gasi mlö yabiti löl göm, wip rigöl u arö göm kauyañ ado gi ara.

*Bi mihöp ram ritig aglö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

¹³ Niñ anibu nöp, bi mihöp ram ritig aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anib au* arul, a gimil, adan amöl gimil, ¹⁴ nan niñhön niñhön geia niñlö manö u agamij hag niñöl gi arailö. ¹⁵ Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip mihöñ u† göm ara. ¹⁶ Pen bi anib mihau Jisas niñ niñblep u pen God gasi magö kalip mihöñ u geia niñöm gasi haut alö, Jisas niñ niñlö bi unbö ke rö la. ¹⁷ Niñpe kalip mihöñ hag niñöm haga, “Manö u niñhön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pidöñ gi urak midöl gimil, ¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, miñi niñ pro bad i Jerusalem aui am midmön nan niñhön niñhön gab u niñagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anibu niñhön gö hagabil?” ö ga.

Hageia haglö, “Jisas Nasared niñbö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag niñ aij göm, nan gagep rö gau gimidöp u me, God niñ aij a göm, niñbi bi gau kalip aij a göm ga. ²⁰⁻²¹ Niñpe anig gimidöp u, gasi hon niñjun hagno, ‘God niñ yuö hanip Isrel niñbi bi udöm, abad mid aij ginab,’ a gun niñno u pen God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, niñ manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u niñ niñlö, niñpe manö kub hagöm, niñ ami bi niñpe gau kalip niñ, dam mab ba lañ al pak lilo uma. Pen nan ga anibu niñ mihöp nöp ap ara me. * ²² Miñi sib halö magö u, niñbi ugan hon ap, am niñ rigöl gila ulöm migang ka u niñöm, ap hanip nan niñhön niñhön göp u hag niñlö niñjun pa giti gipun. ²³ Niñbi gau kale hagpal, ‘Wip he mlö u midagajip, pen ejol mihau apil haggil, ‘Niñpe uraköm kamij midöp,’ a gipil,’ a gipal. ²⁴ Anig haglö, bi hon rimnap niñ rigöl gila ulöm migang ka u amöm niñbal, niñbi gau hagajal rö nöp midajip. Pen Jisas niñ niñagpal,” a gilo. *

²⁵ Anig hagailö, Jisas haga, “Kale mihöñ gasi niñ aij haggil. Bi God manö hagep gau manö hagla u magöñhalö, niñhön ginig manö niñö hagpal a gimil niñagpil? ²⁶ God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabiti udnab me, pen hainö mailö aij ke halö mideinab,” a ga. * ²⁷ Anig hagöm, Mosi abe, bi God manö hagep bi gau magöñhalö abe, Krai niñ God Manö kaliti kitiñ rikla midöp manö anibu magöñhalö kalip hag niñ aij gö ara. *

²⁸ Ram minöñ areila söl anib au amjaköm, Jisas kalip mihöñ abhak löm, arnig rö ga. ²⁹ Pen kalpe mihöñ niñ manö ktö gimil haglö, “Dugöp i aubun. Sibön ginig gab niñöm ne auö hol mihöñ aip hanun,” a gilo. Haglö, kalpe mihöñ aip ram arla. ³⁰ Ram am midöm, nan niñniñig, niñpe bred udöm, God niñ aij, a göm, ud jö göm kalip mihöñ niñ niñöl gi, ³¹ gasi magö kalpe mihöñ u gasi wakö, u Jisas nöp, a gimil niñlö niñöl göm, agamij ur ga. ³² Anig ga u niñmil haglö, “Adan añ au apöl gun, manö rimnap hag niñöl gi, God Manö kaliti kitiñ rikla manö it u rimnap hag niñöl gajip u, midmagö halip u mab rö inöm pitu gi niñb,” a gilo.

³³ Anig haggil, magö anibu nöp kauyañ ado gi Jerusalem ammil niñlö, Jisas bi niñpe unbö agip lañ, niñbi bi niñeb kale rimnap halö aip ap magum göm mideia. ³⁴ Amjakmil kale niñlö, niñbi bi gau kale ke Jisas niñ manö haggimideia. “Niñö nöp! Jisas uma u pen kauyañ uraköm, ap Saimon midajip au waiö lajip niñöb,” a gila. *

³⁵ Manö hageila anibu niñmil, bi mihau haglö, “Hol mihöñ adan añ au arajul, Jisas halip nable pakajip, dam ram hol mihöñ u amun, nan niñniñig gun, niñpe bred udöm, God niñ aij a gajip u, u Jisas nöp a gul niñbul,” a gilo.

*Jisas bi niñpe gau niñ waiö niñla
(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

* 24:13: Grik 60 siddadia (11 kilomida) * 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6 * 24:24: Jon 20:3-10 * 24:26: Luk 9:22 * 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53 * 24:34: 1Ko 15:4-5

³⁶ Pen manö anıbu hag mıdailö nıjöl göm, Jisas nıpe ke mıdeila anı au waiö lı anı au gılanı urak mıdöm haga, “God kalöp abad mıdeianı,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wıp ana, a göm, anının gö pınını gıla. * ³⁸ Pınını geila, Jisas kalıp haga, “Nıhön gınıg pınını gabimı Amgö kale ke nıjbim u pen nıhön gınıg gası mıhöp nıjabinı? ³⁹ Nımagö ma yad gau nıjim. Yad nöp me! Yıp ud po nıjmim nıjnabinı. Wıp ana hañ romanı le halö mıdagöp. Pen yad yuö abe, le abe mıdpin u, amgö kale ke hadö nıjabinı,” a ga.

⁴⁰ Anıg hagöl göm, nımagö ma nıpe gau kalıp yama. ⁴¹ Anıg gö, kale mın mın göl gı, gası mılö löl gı, u Jisas nöp aka göm, gası mıhöp nıjöl nıjöl göm, Jisas kalıp haga, “Nan nıjeb kale rımnap aui mıdöp aka?” ga. ⁴² Hageia, nıp kabsat lau lıla ap nıla. ⁴³ Kale nıjmıdlö nıjöl gı, nıpe kabsat anıbu ud nını.

⁴⁴ Pen Jisas kalıp haga, “Nöd yad kale aip mıdem, mını yıp göp unbö rö u gınab, a gem, kalöp hag nımıdin. Mosıs yıp manö kalı kılın rıka u, bı God manö hagep yıp manö kalı kılın rıkla u, God Manö adını Sam a gıpal u yıp manö kalı kılın rıka u, yıp kalı kılın rıkla rö nöp magöñhalö unbö rö nöp gınab, a gem, kalöp hag nı aij gınö,” a ga. *

⁴⁵ Anıg hagöm, God Manö kalı kılın rıkla u nıj aij gılanı, a göm, gası aij yabıt u kalıp na. ⁴⁶ Nıpe anıg göm, kalıp haga, “Nöd gau kalı kılın rıköm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, rıgöl gılö, nın mıhöp mıdöm, nın mıhöp nıganı u kauyanı uraknab. ⁴⁷ Anıb u, manö aij nıpe u ram mınönı Jerusalem ıt gı hag nöm, hag nı damöm, nıbi bı ram mınönı gau gau magöñhalö hag nılö arö nıjöl göm, nıbi bı nan si nan najı gıpal gau, nıhön gınıg anıg gıpun, a göm, arö göm, Kraıs nıp cıg gılö nıjöl göm, nan najı pırı kale u kık gı yunab,’ a gıla. ⁴⁸ Pen yıp ga anıbu amgö magö kale ke nıjbim. * ⁴⁹ Pen Bapı yad manö nöd hag la rö, yad kalöp nınabinı. Anıb u, kale daun kub aui nöp mıdmim, abad mıdaimim. Kumi kabö adö lanı au nıbö pıdönı ke apöm kalöp goı leınab u nıjmim arnabinı,” a ga. *

*Jisas ap ran jak ram mınönı kumi kabö adö lanı au ara
(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)*

⁵⁰ Anıg hagöm, kalıp paıd damöm, Jerusalem arö göm, ram rıtıg aglö Bedanı söl au amöm, God kalıp abad mıdeianı, a göm, nımagö nıpe dap ranöm, God nıp sabe ga. ⁵¹ Jisas anıg gö nıjöl göm, God nıp dam ap ran jak ram mınönı kumi kabö adö lanı au ud ara. ⁵² Anıg gö, kalıp aij a gö nıjöl gı, hib nıpe u haglö adö arö nıjöl göm, ado gı Jerusalem arla. ⁵³ Amöm, pör pör nöp God nıp sabe gep ram raul mıganı u amöm, God hib nıpe haglö adö armıdöp.

* 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22 * 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8 * 24:49: Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Jon

Jisas Kraisa Manö Aij u Jon kalı kliñ rıka

God Manö nıpe ram mınöñ il i aua

¹ Ram mınöñ hadame dagol gau gı laga ñın u, God Manö mıdeia. God Manö nıpe God aip mıdeia. God Manö nıpe u rö nöp God me. * ² Ram mınöñ hainö gı la; nöd yabıt God Manö nıpe God aip mıdeia. ³ God nıpe gö, God Manö nıpe nan gau magöñhalö gı la. Nan ap ke laga; nıpe ke gı la nan gau nöp mıdöp. * ⁴ God Manö nıpe kamıñ mıdep il u. Kamıñ mıdep magö anıbu nıbi bı kalıp mailö ña. * ⁵ Mailö anıbu amöm nıbi bı sıbön göp an au mıdpal gau ñı lab nıñöm sıbön mailö anıbu pałog göl rö lagöp. *

⁶⁻⁷ Nıbi bı gau magöñhalö Mailö anıbu nıp nıñ udöl, a göm, God bı ap nıp hag lö, nıpe apöm Bı Mailö halö anıbu manö hag ñı mıdöp. Bı manö hag ñı mıdöp bı anıbu hib nıpe Jon. * ⁸ Jon nıpe Mailö anıbu wasö. Nıpe yıharıñ bı an Mailö mıdöp manö u nıbi bı gau kalıp hag ñınıg aua. ⁹ Mailö nıñö yabıt anıbu nıpe ram mınöñ il i apöm nıbi bı gau magöñhalö kalıp mailö ñöl gı mıdöp. *

¹⁰ God Manö nıpe ram mınöñ il i apöm mıdmıdöp. God nıpe gö, God Manö nıpe ke mınöñ naböñ il i gı löm, nıbi bı gau gı löm ga. Pen nıpe ke ram mınöñ il i ap mıdeia u, nıbi bı nıp amgö nıñöm Bı Kub u a göm nıñagla. ¹¹ Nıpe ram mınöñ nıpe ke aua u pen nıbi bı nıpe ke nıp udagla. ¹² Pen nıbi bı au, Kraisa manö aij nıpe u nıñ udöm, nıp Bı Kub hon, a göm, udla gau, kalıp geia God ñı pai nıpe mıdpal. ¹³ God ñı pai nıpe mıdpal u, bı ber gau udöm, ñı pai yag daulö mıdpal rö mıdagpal. God nıpe ke gö ñı pai nıpe mıdpal. *

¹⁴ Pen Manö anıbu, nıpe apöm bı hañ romañ löm, hanıp aip han mıdmıdöp. Anıb u, hon mailö magö aij nıpe hadö nıñbun. Nıpe Bap Ñı nıpe añı yabıt u me, Bap nıpe ke mailö magö aij ke halö mıdöp rö, Ñı nıpe u rö nöp mıdöp. Pen nıpe hañ romañ löm bı rö apöm, hanıp magöñhalö mög nıñöm mıdmagö yabıt löm, God Manö nıñö u magöñhalö hag ñı aij gı mıdöp.

¹⁵ God Manö nıpe aua u, Jon nıpe nıñöm, wıñ alöm nıbi bı gau kalıp haga, “Bı mıñi auöp i nöp me, yad kalöp nöd hagnö, ‘Bı ap nıpe yad hain aunab u pen yıp yag dauagep adö u, nıpe hadame dagol gau mıdmıdöp. Anıb u, nıpe yad rö wasö; nıpe Bı Kub yabıt,’ a gıñö u, bı anıbu me u,” a ga.

¹⁶ Nıpe hanıp nıbi bı magöñhalö mög yabıt nıñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nöp ñöb. ¹⁷ Apiabö u lo manö adö u, God Mosıs nıp ñö, Mosıs hanıp ña u pen God nıbi bı mög nıñöm ud aij gab manö nıñö anıbu, Jisas Kraisa aua u me, mıñi waiö nıñabun. * ¹⁸ Nıbi bı rımnap God nıp nıñagal. Ñı añı nıpe u nöp nıpe ke God. Nıpe Nap aip mıdpil. Nıpe Nap nıpe hag waiö la nıñöm mıñi hon Bap God hadö nıñbun. *

Jon Bı Ñıg Pak Ñeb u, “Yad Mesaia u, wasö,” ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Juda bı kub Jerusalem nıbö gau kale bı God nıp nan sabe gep bı rımnap abe, bı God sabe gep ram wög gı ñı mıdal bı rımnap abe hag yuöm hagla, “Kale Jon mıdöp ammim, ‘Ne an?’ ö gımmim hag nıñmim,” a gıla.

²⁰ Kale Jon mıdeia u amjaköm, nıp hag nıñöm hagla, “Ne bı an?” ö gıla.

Hag nıñeila, nıpe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Kraisa u* wasö,” ga.

* 1:1: Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * 1:3: 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * 1:4: Jon 5:26 * 1:5: Jon 3:19
 * 1:6-7: Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * 1:9: Jon 8:12 * 1:13: Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23 * 1:17: Eks 34:28; Ro 6:14 * 1:18: Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16 * 1:20: manö “Kraisa u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añı ap nöp mıdöp: “God hag la Bı u.”

²¹ Anig hageia, kale pen hagla, “Anig hagpan u, ne an? Ne Ilaija aka?” gila.

Anig hageila, Jon haga, “Yad Ilaija wasö,” ga.

Anig hageia, kale pen hagla, “Ne bi God manö hagep pör abad midpun u aka?” gila.

Hageila, Jon wasö ga. *

²² Anig hageia, bi anib gau pen hagla, “Anib u, ne an? Pen yad bi an a gimön hagnabön, hon amun bi kub hanip hag yubal gau kalip hag ñinabun,” a gila.

²³ Hageila, Jon kalip haga, “Yad miñi gabin i, bi God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Nipe haga,

‘Yad bi ap ram minöñ nibi bi iru midagpal,

ram minöñ kabö nöp midöp an au midem, wiñ kub alem hagabin,

‘Pör Bi Kub auab a gimim,

adan tik gi aij gimim,’ a gabin,’ a ga.

Yad Jon miñi gabin me u,” a ga. *

²⁴ Pen bi Jon nip hag niñig aula anib gau, bi Perisi rimnap aip aula. ²⁵ Kale Jon nip hag niñöm hagla, “Ne hagpan, yad Krai wasö, Ilaija wasö, bi God manö hagep abad midpun u wasö gipan gö ji ñihön ginig nibi bi gau kalip ñig pak ñabön?” ö gila.

²⁶ Hageila, Jon haga, “Yad kalip yiharñ ñig pak ñabin. Pen bi ap an kalöp aui midöp, nipe aigale bi rö midöp a gimim niñagpim. ²⁷ Bi anibu nipe yad hain aunab pen nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabit, yad bi pro. Yad ma rirup nipe u nagit hubtknam rö lagöp,” a ga. *

²⁸ Jon nibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp ram ritig aglö Bedani, ñig Jodan got böñ nö lödan niñöm bi anib gau apöm nip manö anibu hag niñla.

Jisas nipe God Sipsip Pi nipe

²⁹ Ruö Jisas auö niñöl göm, Jon Jisas niñöm nibi bi gau kalip haga, “Niñim! God Sipsip Pi nipe hanip hag yuöp me u. Nipe me nibi bi minöñ naböñ it i gau gau magörñhalö nan si nan naji gipal gac u tik gi yunab. * ³⁰ Bi anibu me, yad hagnö, ‘Bi ap nipe yad hain aunab u pen yip yag dauagep adö u, nipe hadame dagol gau midmidöp. Anib u, nipe yad rö wasö; nipe Bi Kub yabit,’ a ginö. * ³¹ Bi kub anibu bi an a gem niñagmidin. Pen Isrel nibi bi, bi kub anibu bi aigale bi rö midöp u niñöl a gem, kalip ñig pak ñinig aunö,” a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jisas manö adö anibu nöp hagöm haga, “Bi anibi bi an, a gem, yad ke niñagbnep; pen bi yip hag yuö apem nibi bi kalip ñig pak ñabin u haga, ‘Ne niñnabön, Ana nipe bi an apöm, aip mideinab, bi anibu nöp nibi bi gau kalip Ana Ut pak ñinab,’ a ga. Haga anibu me, miñi Ana u kumi kabö adö lañ nibö yaur dapo rö u gi nip auajip * ³⁴ niñem yad niñ aij gem kalip manö niñö hagabin, bi anibi nipe God Ñi nipe u nöp,” a ga. *

Jisas bi nipe miñhöp nöd uda

³⁵ Ruö pen, Jon bi nipe miñhau aip, kauyan ap ñig pak ñimidöp ka u midlö niñöl gi, ³⁶ Jisas ap padiö, Jon nipe Jisas niñöm nibi bi gau kalip haga, “Bi anibi God Sipsip Pi nipe me u,” a ga. * ³⁷ Anig hagö, Jon bi nipe miñhau, manö anibu niñmil, Jisas areia miñgan u hain arlö. ³⁸ Pen Jisas ado göm kalip miñhöñ niñöm haga, “Niñhön ginig auabil?” ö gila. Hageia haglö, “Rabai! Ne hanban gai?” ö gila. Hibru manö hagöm “Rabai” a gila manö anibu it u “Manö Hag Ñeb Bi.” ³⁹ Pen kale anig gimil hag niñlö, Jisas haga, “Anib u, yad aip ammil niñnabil,” a ga. Haga ñin anibu nöp dugo magö u ammil, nipe aip mideila.

⁴⁰ Jon bi nipe anib miñhau, bi ap hib nipe Edru. Edru nimam nipe me Saimon Pida.

* ⁴¹ Edru magö anibu nöp am nimam Saimon nip ulhai niñöm haga, “Mesaia u aunab

* 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14 * 1:23: Ais 40:3 * 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33: Mad 3:16 * 1:34: Mad 3:17 * 1:36: Jon 1:29 * 1:40: Mad 4:18-20

a gun pör abad midpun u miñi niñbul,” a ga. “Mesaia” a ga manö magö u, Grik manö hagöm “Krais” a gıpal.

⁴² Edru anig hagöm, niñmam Saimon niñp uł göm Jisas mideia u arö, Jisas Saimon niñp niñjöm haga, “Jon ñi niñpe Saimon. Nöp Sipas a göl,” a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anıbu, Grik manö hagöm Pida a gıpal. Sipas abe Pida abe ił aıñ anıbu “kabö.” *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalıp miñhöy uda

⁴³ Ruö, Jisas ram miñnöy Galili arnig, am Pilip niñp niñjöm haga, “Yad aip arul,” a ga. ⁴⁴ Pilip, Edru, Pida, ram miñnöy kale Bedsaida niñbö. ⁴⁵ Pen Pilip am Nadanyel niñp niñjöm haga, “Hon bi u, Mosıs abe, bi God manö hagep rimnap abe kalı kliñ riköm hagla u, niñp miñi niñbun. Niñpe me Jisas, Josep ñi niñpe. Ram miñnöy niñpe Nasared niñbö,” a ga. *

⁴⁶ Pilip anig hageia, Nadanyel haga, “Bi aij ap ram miñnöy naj anıbu niñbö auagnab,” a ga.

Hageia, Pilip haga, “Anig hagpan u, auö am niñjul!” a ga.

⁴⁷ Anig hagöm, kale bi miñhau ammil söl söl gılö niñjöl gi, Jisas Nadanyel niñp niñjöm haga, “Bi anıbu bi Isrel yijig göl u me, niñpe piral adö u hagagnab; niñpe niñjö nöy waiö hagnab,” a ga.

⁴⁸ Anig hagö, Nadanyel haga, “Ne aige gimön yip niñban?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Pilip nöy hainö uł ginig nöy; yad nöy nöy niñbin, ne asık midajan rauan ił au,” a ga.

⁴⁹ Anig hagö, Nadanyel haga, “Manö hag ñeb bi. Nöp niñbin! Ne God ñi niñpe, Isrel niñbi bi Kiñ hon,” a ga. *

⁵⁰ Anig hageia, Jisas haga, “Nöp yıharıñ rauan ił au niñbin a gıpin u me, yip niñ udpan? Hainö nan ke niñbö rimnap niñnabön,” a ga.

⁵¹ Jisas anig hagöm haga, “Kalöp magöñhalö niñjö hagabin, kumi kabö adö lañ au pıral hiıkö, ejol gau apöm, yip Bi ñi niñpe niñ amıl apıl, niñ amıl apıl geinaböl niñnabim,” a ga. *

2

Jisas niñpe niñg yabił u gö niñg wain la

¹⁻² Niñ miñhöp midöm, bi ap niñbi udnig göm, niñbi bi wiñ alö amöm, nan niñjla Kena daun, ram miñnöy Galili anı au. Niñ anıbu, Jisas abe, bi niñpe gau abe, kalıp u rö nöy wiñ alla arla. Pen Jisas niñme abe am ram anıbu mideia. ³ Niñg wain u niñj hakeila, Jisas niñme apöm Jisas niñp haga, “Wain u niñj hakpal,” a ga.

⁴ Anig hageia, Jisas haga, “Yip anig gi anig gi, a gimön, yip hagagmön. Niñ yad u auagöp,” a ga. *

⁵ Hageia, niñme niñpe am bi wög gi ñeb gau kalıp haga, “Jisas manö ap hagainım, hagnım rö nöy gimim,” a ga.

⁶ Pen Juda niñbi bi kabö udöm gıpal rin kub yabił unbö kagoł jıñ u ud lılo mideia. Rin kub aıñ aıñ niñg lida unbö niñjuöl mamıd u mił dap lep. Pen Juda niñbi bi nagı adö kale gimıdal rö, God amgö ilö niñbi bi uł aij midaiun, a göm, rin anıb gau niñg mił dap hoñ göm, niñ ma li yumıdal. ⁷ Jisas pen, bi wög gi ñeb gau kalıp haga, “Kabö rin gai i, niñg mił dapim hoñ giñpe, ajmaj raunım,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga, ⁸ “Miñi niñg mił dap libim u, mił dammim, bi nan niñjabun i abad midöp u niñ niñmim,” a ga.

⁹ Hageia, niñg yabił anıbu mił dam bi kub u niñp ñeila, niñpe udöm niñj niñja, niñg wain aij u mideia. Pen niñpe niñg wain anıbu gai niñbö göm niñjaga; bi wög gi ñeb gau kale nöy niñjla. Pen niñpe niñjaga rö me, bi niñbi udnig ga anıbu niñp wiñ alö aueia haga, ¹⁰ “Pör

* 1:42: Mad 16:18 * 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11
* 1:51: Jen 28:12 * 2:4: Jon 7:30; 8:20

nöp, ñig wain aij u nöd dap ñilö ñij hahlö me, hainö ñig wain najj u ñilö ñijbal. Pen ne ñig wain aij u dap lö midajip, mñi nöp dap ñabön,” a ga.

¹¹ Jisas nan gagep nöd nibö ga anibu, nipe Kena daun, ram minöñ Galili añ au midöm ga. Nan gagep anibu göm, nipe aige bi rö mideia u yamö bi nipe gau niñöm, nip niñ udla. ¹² Pen Kena daun arö göm, Jisas nipe ke, nime, niam hain, bi nipe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñin bad ap anib au mideila. *

*God sabe gep ram u nan sikim geila, Jisas kalip ridik gi höñ yañ yua
(Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)*

¹³ Juda kai Pasopa ñin kub kale u söl ga niñöm Jisas Jerusalem ara. * ¹⁴ Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u niña, bi rimnap kale kaj kau, kaj sipsip, yaur dapo gau dap sikim göm, bi rimnap abañ bad gau löm, mab po adö asiköm, mani yimjiköm geila. ¹⁵ Jisas niñöm, nagit ap udöm maliköm, kaj sipsip kaj kau gau ridik gi höñ yañ yuöm, mani dap pen pen yimjiköm geila abañ bad gau mani halö ud hoñ gi yua. ¹⁶ Anig göm, nibi bi yaur dapo dap sikim geila gau kalip haga, “Nan anib gau ud arim. Bapi yad ram nipe u gipe sikim ram rö lagnim,” a ga.

¹⁷ Jisas anig geia, bi nipe gau gasi kale ara God Manö kalit klin rikla manö ap adö u. Manö anibu kalit klin riköm hagla, “Sabe gep ram ne u midmagö yabit lem umnabin,” a gila. *

¹⁸ Pen Juda bi kub rimnap apöm, Jisas nip hag niñöm hagla, “Nöp an hagajip apön anig gabön? God nöp hagö apem gabin a gimön, nan gagep rö ap gö niñun, ‘Niñö hagpan,’ a gun,” a gila.

¹⁹ Anig hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale God sabe gep ram anibi rit wat geinabim, ñin mihau niñan kauyañ git linabin,” a ga. *

²⁰ Anig hageia hagla, “God sabe gep ram anibi, mit niñjuöl mihöp ado git da unbö kagot jij (46) git hakla u pen ne ñin mihau niñan kauyañ git linabin a gan ar?” a gila. ²¹ Pen Jisas nipe sabe gep ram manö haga anibu, hañ roman nipe ke nöp haga. * ²² Anib u me, hainö Jisas nipe umöm uraka u, bi nip hain gimidal gau God Manö u abe, Jisas nipe ke manö haga anibu abe gasi niñöm, “Niñö hagöp,” a göm niñ udla. *

Jisas nibi bi gau magönhalö niñöb

²³ Jisas, Juda kai Pasopa ñin kub kale u Jerusalem midöm, nan gagep rö rimnap geia u niñöm, nibi bi gau, “Nipe nöp Mesaia u,” a göm nip niñ udla. * ²⁴⁻²⁵ Pen Jisas nibi bi gipal adö u ke niñ aij göp rö, nibi bi anib gau gasi kale adö mai arai u niñ aij ga u me, nipe kalip nibi bi niñeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas nip hag ñit aij ga

¹ Bi Juda Kansol kub u bi ap midmidöp, hib nipe u Nikodimas. Nipe Perisi bi ap. * ² Nipe sib yañ, Jisas nip niñnig, mideia u apöm haga, “Manö hag ñeb bi. Hon niñbun, nan gagep rö gipan gau, ne ke gagbnap; God nipe ke nöp nöp aip midöp u me, nan gagep rö anib gau gipan. Anib u, hon niñbun, God nipe nöp nöp yuö apön hanip manö hag ñimidan,” a ga.

³ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp niñö yabit hagabin, nibi bi ke kamij hain nibö linaböl gau nöp, God kalip udöm, ‘Nibi bi yad’ a göm, abad mideinab,” a ga. *

⁴ Anig hageia, Nikodimas aiö göm gasi iru niñöm haga, “Nibi bi rik lilö kub gipal gau, kauyañ nime mudun añ au arlö, kauyañ yag daulö, nibi bi ke kamij hain nibö lilañ a gimön hagabön aka niñön?” ö ga.

* 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19
* 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31 * 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3; 1Pi 1:23

⁵ Hageia, Jisas haga, “Nöp niḡ yabiḡ hagabin, niḡ bi au, niḡ u abe, God Ana u abe udöm ke kamiḡ hain niḡ linaḡöl gau nöḡ, God kalḡp udöm, ‘Niḡ bi yad’ a göm, abad miḡdeinab. ⁶ Niḡ bi yag daubal rö yag daulö miḡdpal, pen God Ana niḡpe apöm ana magö kale aḡ daḡ gö kamiḡ miḡdeinabim. * ⁷ Anḡb u, “Kale niḡ bi bi magöḡhalö ke kamiḡ hain niḡ bö liḡmim,” manö hagajḡn anḡbu, ne aiö giḡmön gasḡ iru niḡḡagmön. ⁸ Yiḡgön u gasḡ niḡpe ke apöm arab. Yiḡgön udajḡp niḡḡbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale niḡḡagim. Anḡb u rö me, niḡ bi bi God Ana ba lö, ke kamiḡ hain niḡ bö liḡbal gau,” a ga.

⁹ Anḡḡ hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö anḡbu, aigegö giḡniḡm?” ö ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel niḡ bi bi manö hag niḡeb bi kub kale ap, pen ne niḡḡagpan ar? ¹¹ Nöp niḡḡ yabiḡḡ hagabin, hon ke nan niḡḡön niḡḡ aij gun, nan niḡḡön amgö ke niḡḡun, niḡḡbun anḡbu nöḡ kalöp hag niḡḡbun u pen manö hagpun anḡbu niḡḡ udagpim. ¹² Yad kalöp miḡnönḡ naböḡ iḡ i göḡ rö hagnö, niḡḡ udagpim rö, aige giḡmim God ram miḡnönḡ kumi kabö adö laḡ au göḡ rö hagnö, niḡḡ udnabim? ¹³ Pen niḡ bi bi ap God ram miḡnönḡ kumi kabö adö laḡ au ajöm niḡḡaga; yad ke Bi Niḡ niḡpe nöḡ anḡb laḡ miḡdem aunö.

¹⁴ “Pen hadame nöḡ haiḡo naiḡ gau Isrel niḡ bi bi kalḡp haulö umla, niḡḡöm Mosḡs haiḡo naiḡ anḡb gau rö ap mab ba au laḡ lö, niḡ bi bi an an haiḡo anḡb laḡ niḡḡla gau, kalḡp kamiḡ la. Anḡb u rö me, Bi Niḡ niḡpe niḡp mab ba laḡ al pak liḡlö, * ¹⁵ niḡ bi bi an an niḡp niḡḡ udnaböl gau, kamiḡḡ pör miḡdep u udnaböl. * ¹⁶ God niḡ bi bi ram miḡnönḡ iḡ i miḡdpal gau kalḡp miḡdmagö yabiḡḡ löm, Niḡ niḡpe aḡi yabiḡḡ u kalḡp nan a göm niḡ. Anḡb u, niḡ bi bi an an Niḡ niḡpe anḡbu niḡp niḡḡ udnaböl gau, kalḡp kamiḡḡ pör miḡdep u niḡ, umöm ur gagnaböl. * ¹⁷ God Niḡ niḡpe yua u, niḡ bi bi gau kalḡp manö kub hagnḡm, a göm yuaga; niḡ bi bi gau ud kamiḡḡ yuniḡm, a göm yua. *

¹⁸ “Niḡ bi bi an an Niḡ niḡpe niḡp niḡḡ udnaböl gau, God kalḡp manö kub hagöm pen ilön niḡagnab. Pen niḡ bi bi niḡp niḡḡ udagnaböl gau, God Niḡ niḡpe aḡi yabiḡḡ anḡbu niḡp niḡḡ udagnaböl rö, God kalḡp hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. * ¹⁹ God niḡ bi bi gau kalḡp manö kub hagöm pen ilön niḡnab, iḡ anḡbu anḡḡ göl miḡdöp: Mailö miḡnönḡ naböḡ adö iḡ i auöp u pen niḡ bi bi gau, mailö miḡdöp au arun, a giḡ gasḡ u niḡḡagal. Kale nan si nan naiḡ giḡ miḡdpal rö, siḡb göḡ gau nöḡ miḡdaiun a giḡ gasḡ u niḡḡbal. * ²⁰ Mailö anḡbu niḡḡlö mulu lugö, ‘Naiḡ giḡpun u, waiö niḡḡagöl,’ a göm, mailö miḡdöp au auagnaböl. ²¹ Pen niḡ bi bi kabö rö giḡnaböl gau hagnaböl, ‘God hagöp rö nöḡ gabun u, waiö niḡḡlaḡ,’ a göm, mailö miḡdöp au aubal,” a ga.

Jon Niḡ Pak Niḡeb Bi u, Jisas bi aigale bi rö miḡdöp, a göm, manö hag niḡ

²² Haiḡö Jisas bi niḡpe gau aip am ram miḡnönḡ Judia aḡ gau am miḡdöl giḡ, niḡ bi bi gau kalḡp niḡḡ pak niḡ miḡdeia. * ²³ Aion ram miḡnönḡ Salim söḡ anḡb au miḡdeia. Pen ram miḡnönḡ Aion au niḡḡ iru miḡdeia. Anḡb u, niḡn aḡ anḡb au, Jon niḡpe Aion au miḡdöm, niḡ bi bi gau iru nöḡ aueila niḡḡöm niḡpe kalḡp niḡḡ pak niḡ miḡdeia. ²⁴ Niḡn anḡbu kale Jon bi niḡḡ pak niḡeb niḡp nagḡ lagla. ²⁵ Pen Juda bi ap apöm, Juda nagḡ adö kale, niḡḡ liḡ yuun God amgö ilö miḡd aij gun a giḡmiḡdal manö adö u hagöm, Jon bi niḡpe riḡmnap aip pen pen hagla. ²⁶ Pen pen hagöm, Jon bi niḡpe gau apöm niḡp hagla, “Manö hag niḡeb bi. Bi au niḡḡ Jodan goḡ böḡ lödaḡ miḡdö, niḡp Bi Kub a gaina u, miḡni ap niḡ bi bi kalḡp niḡḡ pak niḡab niḡḡöm niḡ bi bi magöḡhalö niḡp araböl,” a giḡla.

²⁷ Anḡḡ hageila, Jon haga, “God gasḡ niḡpe ke niḡḡöb rö, hanḡp wög adö ke ke hag löp. ²⁸ Kale ke niḡḡbim yad kalöp hagnö, ‘Yad Kraiḡ wasö; God hagö yad yiḡharḡḡ adan niḡpe u liḡk gabin,’ a giḡnö. * ²⁹ Bi ap niḡ bi bi udnab niḡn u, niḡpe niḡ bi bi udnab. Niḡ bi anḡbu niḡ bi niḡpe me u. Bi niḡ bi udnab bi u, bi niḡḡeb niḡpe ap apöm niḡp giḡ niḡnab. Maḡ mai niḡ bi niḡpe udnḡḡ aunab a göm, niḡp abad miḡdeinab. Pen niḡpe niḡ bi udnḡḡ apöm ‘Aubin’ a giḡnab u, bi niḡḡeb niḡpe miḡni miḡni giḡnab. Yad me anḡbu rö. Jisas niḡpe niḡ bi bi gau kalḡp anḡḡ göm

* 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24 * 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2 * 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10

gab u, yip aij göp. Uri yad mĩn mĩn yabĩl gabin. ³⁰ Hib nĩpe ap ranö nĩjöl gĩ, hib yad ap lugnab u aij.

³¹ “Bĩ kumi kabö adö laŋ au nĩbö auöp u, nĩpe nĩbi bĩ gau magöŋhalö adö laŋol mĩdöp. Bĩ mĩnöŋ naböŋ iĩ i nĩbö bĩ u, nĩpe mĩnöŋ naböŋ iĩ i nĩbö u me, mĩnöŋ naböŋ iĩ i gasĩ nĩjöm manö hagpal rö hagab. Pen bĩ kumi kabö adö laŋ au nĩbö auöp u, nĩpe nĩbi bĩ gau magöŋhalö adö laŋol mĩdöp. * ³² Nĩpe kumi kabö adö laŋ au mĩdöm nan nĩhön amgö nĩjüb u, manö nĩhön apdi nĩjüb u, nĩbi bĩ gau kalĩp hag ñab, pen manö nĩpe u udagaböl. * ³³ Pen nĩbi bĩ manö nĩpe nĩj udpal gau, God manö nĩjö u nöp hagöp a göm nĩj udpal. ³⁴ God nĩpe Jisas yua u, Ana nĩpe u nĩp ñö ajmaŋ rauö, God manö magö nĩpe nöp hag ñab. ³⁵ Nap Ñĩ nĩpe nĩp mĩdmagö löm, ‘Nan gau magöŋhalö abad mĩdaimön,’ a göm, ud ñĩmagö adö nĩpe u löp. * ³⁶ Nĩbi bĩ an an Ñĩ nĩpe nĩp nĩj udpal gau, pör mĩdep magö u hadö udpal. Pen nĩbi bĩ an an Ñĩ nĩpe nĩp nĩj udagnaböl gau, kale pör mĩdep magö u udagnaböl; God nĩbi bĩ anĩb gau kalĩp hadö manö kub hagö, marö udöl gĩ nöp mĩdeinaböl,” a ga. *

4

Jisas nĩbi Sameria nĩbö ap nĩp manö hag ña

¹ Pen bĩ Perisi gau manö rĩmnap apdi nĩŋla, nĩbi bĩ iru nöp, Jisas pĩg mĩdaiun, a göm, nĩp aueila kalĩp ñĩg pak ña; pen nĩbi bĩ iru nöp Jon nĩp auagla. * ² Pen Jisas nĩpe ke nĩbi bĩ gau kalĩp ñĩg pak ñaga; bĩ nĩpe gau nöp kalĩp ñĩg pak ñĩla. ³ Pen Perisi kai manö anĩbu rö hageila nĩjöm Jisas ram mĩnöŋ Judia arö göm, ado gĩ ram mĩnöŋ Galili ara. ⁴ Pen adan aŋ au aramöm nĩpe ram mĩnöŋ Sameria amjaka. ⁵ Pen ram mĩnöŋ Sameria aŋ au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anĩb au me, hadame nöp Jekop ñĩ nĩpe Josep nĩp mĩnöŋ naböŋ ap haga. * ⁶ Pen Jekop ñĩg ulöm uda u mĩdeia u me, Jisas auö auö, sĩdö aŋ laŋ magö u iru ga rö, am ñĩg ulöm goĩ söl anĩb au asĩka.

⁷⁻⁸ Pen bĩ nĩpe gau nan magö raunĩg, Sikar daun anĩbu arla. Jisas ñĩg ulöm söl au asĩk mĩdeia nĩjöm nĩbi Sameria nĩbö ap ñĩg mĩlnĩg aua. Aueia, Jisas nĩjöm haga, “Yip ñĩg mĩl ñö ñĩŋĩn,” a ga.

⁹ Hageia, nĩbi anĩbu haga, “Kale Juda nĩbi bĩ, hanĩp Sameria nĩbi bĩ nĩjmmim, asĩ masĩ gĩ aij gĩpim rö, nĩhön gĩnĩg, ‘Yip ñĩg mĩl ñö ñĩŋĩn,’ a gĩmön hagabön?” ö ga. *

¹⁰ Anĩg hageia, Jisas pen haga, “God nan aij nĩbi bĩ ñĩnĩg gab u nĩjmmön, yad nöp ñĩg mĩl dap lĩmön a gabin yad bĩ an rö mĩdpin nĩjbnap u, ne yip hagbnap, yad nöp ñĩg kamĩŋ magö ñeb ñĩbnep. *

¹¹ Hageia, nĩbi anĩbu haga, “Bĩ kub. Ñĩg mĩlep rin ne ap mĩdagöp; ñĩg ulöm u rö nöp i gĩyaŋ mĩdöp. Anĩb u, ñĩg kamĩŋ magö ñeb anĩbu gai nĩbö udnabön? ¹² Bac itaŋ hon Jekop ñĩg ulöm anĩbi hanĩp ña. Ñĩg anĩbi nöp, nĩpe ke abe, ñĩ nĩpe bĩ abe ñĩjöm, kaj sipsip nan nĩpe gau ñĩjöm gĩmĩdal. Anĩb u, yad bĩ kub, Jekop bĩ pro, a gĩ gasĩ nĩjban ar?” a ga. *

¹³ Hageia, Jisas haga, “Nĩbi bĩ ñĩg i ñĩŋnaböl gau, kalĩp kauyaŋ ñĩg nan gĩnĩg gab; ¹⁴ pen nĩbi bĩ ñĩg yad ñĩnö ñĩŋnaböl gau, kalĩp kauyaŋ ñĩg nan gagnab. Pen ñĩg yad ñĩnabin anĩbu ñĩŋlö, kalĩp aŋ daŋ ñĩg ilam ajöŋ rö juöl gĩ, kalĩp pör mĩdep u ñĩnab,” a ga. *

¹⁵ Jisas anĩg hageia, nĩbi anĩbu pen haga, “Bĩ kub. Yip ñĩg anĩbu ñö ñĩŋnö, hainö yip ñĩg nan gagnĩm; apem ñĩg i mĩlagnam,” a ga.

¹⁶ Anĩg hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne paŋĩd dau,” a ga.

¹⁷ Hageia haga, “Yad bĩ halö wasö,” ga.

* 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11 * 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20 * 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12 * 4:1: Jon 3:22 * 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32 * 4:9: Esr 4:1-5 * 4:10: Jon 7:37-38; Rep 21:6 * 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35

Hageia, Jisas haga, “Manö anıbu nıjō hagabön. ¹⁸ Bı unbö mamıd u udna u pen bı mıñi aip mıdpil u, nagamul ne wasö. Anıb u, nıjō hagabön,” a ga.

¹⁹ Anıg hageia, nıbi anıbu haga, “Bı kub. Yad nıjbin, ne bı God manö hagep bı ap. ²⁰ Apıs bac hon hadame nöp gau dum i God nıp sabe gımıdal rö, hon u rö nöp sabe gı mıdpun u pen kale Juda kai hagpim, ‘Jerusalem nöp God nıp sabe göl,’ a gıpmim,” a ga. *

²¹ Anıg hageia, Jisas haga, “Yad manö nıjō hagabin anıbi nōj. Hainö dum anıbi abe Jerusalem abe Bapi nıp sabe gıgnabim. ²² Kale Sameria nıbi bı sabe gıpmim pen bı aigale bı rö nıp sabe gıpmim u nıjagpim; pen hon Juda nıbi bı, Bı sabe gımıdun Bı u nıjbun. Nıhön gınıg: God nıpe aige göm nıbi bı ud kamıj yunab u, hanıj Juda nıbi bı haga. *

²³ Nıñ söl auub, pen mıñi hadö auöp i, God Ana nıpe nıbi bı gası ñö nıjöl gı, kale Bapi nıp kabö rö sabe gınaböl; anıg gınaböl u, nıp aij gınab. ²⁴ God nıpe Ana mıdöp u me, nıbi bı God nıp sabe göm, ana kalıj anıj nıjō nöp sabe göl. *

²⁵ Jisas anıg hageia, nıbi anıbu pen haga, “Yad nıjbin, hainö Mesaia u apöm, hanıj nan magöjhalö hag ñı aij gınab,” a ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Bı anıbu me yad mıdpin. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

²⁷ Jisas anıg hageia nıjöm magö anıbu bı nıpe gau apjaköm nıjla, Jisas nıbi ap aip manö gı mıdailö, nıjöm kale pa gıı gıla. Pen bı kale ap uraköm, nıbi u nıp “Ne manö nıhön mıdöp?” a göm hagagla. Jisas nıp u rö nöp, “Nıhön gınıg nıbi anıbu aip manö adıj adıj gajıl?” a göm hagagla.

²⁸ Pen nıbi anıbu, ñıg rin u arö göm, kauyanı ado gı daun anıbu amöm, nıbi bı mıdeila anıb gau kalıj haga, ²⁹ “Apim, nan gau magöjhalö gıpin rö hag ñöb bı u nıjim! Nıpe Mesaia u aka?” ga.

³⁰ Anıg hageia, nıbi bı anıb gau daun anıbu arö göm, Jisas nıp nıjün a göm aueila. ³¹ Pen Jisas bı nıpe gau Jisas nıp neb neb göm hagla, “Manö hag ñeb bı. Nan ñöj!” a gıla. ³² Hageila, nıpe pen haga, “Nan ñıjeb yad mıdöp u kale nıjagpim,” a ga. ³³ Anıg hageia, bı nıpe gau kale ke nöp hag nıj hag nıj göm hagla, “Nıbi bı rımnıp nıp nan magö dap ñıbal aka?” gıla.

³⁴ Pen Jisas kalıj haga, “Kalöp nan magö anıb gau nan göp; yıj pen nan magö anıb gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gası lajıj me, gası anıbu nıjem, wög hagöp u gı junam a gı gası nıjbin. Nan ñıjeb yad me u. * ³⁵ Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakın mıhau mıhau mıdöl, wid magö po gö am rık daunabun,’ a gıpmim u pen mıñi anıg hagıgmim. Amgö kale u nıj padımim nıjim! Wid wög gau po göm rık dauerp rö mıdöp. *

³⁶ Pen uri nöp, nıbi bı wid po rık dauaböl nıbi bı gau, mıñ mıñ göl gı wid po göp anıbu rık dam kamıj pör mıdep mıgan u löm, pe kale udaböl me u. Anıb u me, nıbi bı wid magö ranıj a göm dam yubal gau abe, nıbi bı wid po göp rık dauaböl gau abe jım ñöm, wid po u kamıj pör mıdep mıgan u mıdnab u nıjöm, mıñ mıñ gınaböl. ³⁷ Hon manö ap hagpun, ‘Nıbi bı rımnıp wid magö yulö rannab, nıbi bı rımnıp am rık daunaböl,’ a gıpun u, nıjō yabıl hagpun. ³⁸ Yad kalöp hag yunö, am wid rık daubim. Wid wög anıbu kale wög kłö gımim gagpe; nıbi bı rımnıp kłö kale u gılö ranöb. Kale yıharıj am rık daumim nan aij udpim,” a ga.

³⁹ Nıbi Sameria nıbö anıbu am nıbi bı nıpe gau kalıj haga, “Bı anıbu nan gıpin gıpin gau magöjhalö yıj hag ñöb,” a ga u me, nıbi bı Sameria nıbö daun anıbu mıdeila gau iru nöp Jisas nıp nıj ucla.

⁴⁰ Pen Sameria nıbi bı, kale Jisas mıdeia au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am mıdaiun a gılö, Jisas ñın mıhöp am kale aip mıdöm, ⁴¹ manö hag ñö, nıbi bı rımnıp halö iru nöp manö anıbu nıjöm nıp nıj ucla. ⁴² Pen kale anıg göm nıj udöm, nıbi anıbu nıp hagla, “Mıñi manö ne u nöp hagö nıj udıj; Jisas manö nıpe u ke

* 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3

* 4:26: Mak 14:61-62 * 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

hagö n̄ɲun n̄ɲbun, n̄ɲpe n̄ɲp n̄ɲbi b̄ɪ ram m̄ɲn̄ɲɲ it i m̄ɲdpal gau gau magöɲhalö kal̄ɪp ud kam̄ɲɲ yun̄ɲg aua. *

Jisas, b̄ɪ kub ap n̄ɲ n̄ɲpe u n̄ɲp gö, kam̄ɲɲ la

⁴³ Jisas n̄ɲn an̄ɲb m̄ɲhau ram m̄ɲn̄ɲɲ an̄ɲbu m̄ɲd̄ɲm, ruö ram m̄ɲn̄ɲɲ Galili ara. ⁴⁴ N̄ɲpe n̄ɲd manö ap hagö m̄ɲhaga, “B̄ɪ God manö hagep b̄ɪ gau, ram m̄ɲn̄ɲɲ kale ke au m̄ɲd̄ɲm manö hagnaböl u, manö kal̄ɪp udagnaböl,” a ga. * ⁴⁵ Pen Pasopa n̄ɲn u, Galili n̄ɲbi b̄ɪ r̄ɲmnap am Jerusalem m̄ɲdeila. Kale Jerusalem m̄ɲdeila n̄ɲɲöl ḡɪ, Jisas nan gagep rö gau gö n̄ɲɲla u me, Jisas uri ram m̄ɲn̄ɲɲ Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gas̄ɪ n̄ɲɲöm, n̄ɲp m̄ɲñ m̄ɲñ ḡɪla. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili m̄ɲd̄ɲm, kauyaɲ Kena daun ara. Kena daun an̄ɲbu me, n̄ɲd n̄ɲɲg yab̄ɪɲ u gö n̄ɲɲg wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, b̄ɪ kub ap n̄ɲ n̄ɲpe nan ga. * ⁴⁷ B̄ɪ kub an̄ɲbu manö ap n̄ɲɲa, Jisas ram m̄ɲn̄ɲɲ Judia arö göm, ap ram m̄ɲn̄ɲɲ Galili m̄ɲdeia. An̄ɲb u, Jisas m̄ɲdeia u apöm, n̄ɲp neb neb göl ḡɪ hagea, “N̄ɲɲ yad u nan gö umn̄ɲg gab. Ne ȳɲɲɲd am n̄ɲp gö kam̄ɲɲ laɲ!” a ga. *

⁴⁸ An̄ɲg hageia, Jisas hagea, “Kale ȳɲhar̄ɲɲ ȳɲp n̄ɲɲ udagnabim; nan gagep rö r̄ɲmnap ḡɪn̄ö n̄ɲɲmim n̄ɲp, ȳɲp n̄ɲɲ udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen b̄ɪ kub an̄ɲbu hagea, “B̄ɪ Kub! Auö arul! Wasö u, n̄ɲ yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas hagea, “Aru! N̄ɲɲ ne u m̄ɲdeinab,” a ga.

An̄ɲg hageia, Jisas n̄ɲɲö hagöp, a göm, hada. * ⁵¹ Adan aɲ au arö n̄ɲɲöl ḡɪ, b̄ɪ wög ḡɪ n̄ɲb n̄ɲpe r̄ɲmnap ap n̄ɲp nable paköm hagla, “N̄ɲɲ ne u umagöp; m̄ɲd̄ɲp,” a ḡɪla.

⁵² An̄ɲg hageila, n̄ɲ yad u magö mai rö kam̄ɲɲ löp, a göm, kal̄ɪp hag n̄ɲɲö hagla, “Rol s̄ɲdö gam̄ɲɲ ga magö u, hañ p̄ɲböɲ ga u kam̄ɲɲ la,” a ḡɪla.

⁵³ An̄ɲg hageila n̄ɲ nap n̄ɲpe n̄ɲɲa, Jisas, “N̄ɲɲ ne u m̄ɲdeinab,” a ga magö u n̄ɲp kam̄ɲɲ la. An̄ɲb u me, n̄ɲbi b̄ɪ n̄ɲpe gau aip magöɲhalö Jisas n̄ɲp n̄ɲɲ udla.

⁵⁴ Pen Jisas n̄ɲpe n̄ɲd Kena apöm, nan gagep n̄ɲd n̄ɲbö göm, n̄ɲɲg yab̄ɪɲ u gö n̄ɲɲg wain la; hainö pen nan gagep ȳɲgwö aɲ n̄ɲbö u göm b̄ɪ kub u n̄ɲ n̄ɲpe n̄ɲp gö kam̄ɲɲ la. *

5

B̄ɪ nan ga ap n̄ɲɲg waɲö goɲ au m̄ɲdeia, Jisas gö kam̄ɲɲ la

¹ Hainö pen Juda kai nan kub n̄ɲɲeb n̄ɲn u uri a göm, Jisas Jerusalem ara. ² Ram m̄ɲn̄ɲɲ Jerusalem an̄ɲbu, kaj sipsip dap am̄ɲl ap̄ɲl ḡɪm̄ɲdal adan ramö goɲ au n̄ɲɲg waɲö kub ap m̄ɲdeia. N̄ɲɲg waɲö an̄ɲbu Arameik manö löm, Bedesda a ḡɪm̄ɲdal. Pen n̄ɲɲg goɲ m̄ɲhau m̄ɲhau abe n̄ɲɲg ub̄ɲɲ aɲ au m̄ɲdeia adö u abe, ram badö m̄ɲlö unbö mam̄ɲd m̄ɲdeia. ³ Pen n̄ɲbi b̄ɪ nan ga gau iru n̄ɲp ap ram bada an̄ɲb gau han m̄ɲdeila. N̄ɲbi b̄ɪ an̄ɲb gau, r̄ɲmnap amgö we ga, r̄ɲmnap ma naj ga n̄ɲɲöm ajagm̄ɲdal, r̄ɲmnap hañ romaɲ kale böɲ n̄ɲp kaɲa ga. Pen n̄ɲɲg waɲö u aɲa ḡɪnab aka göm apöm han m̄ɲdeila. ⁴ N̄ɲn r̄ɲmnap God ejol ap apöm, n̄ɲɲg waɲö u aɲa gö, n̄ɲbi b̄ɪ an̄ɲd ujaɲɲd n̄ɲɲg waɲö an̄ɲb yaɲ lugnab u, n̄ɲpe nan n̄ɲhön ḡɪnab u kam̄ɲɲ l̄m̄ɲdöp. ⁵ Pen b̄ɪ ap nan gö, pör n̄ɲp um m̄ɲdö, m̄ɲ in n̄ɲn juöl ado ḡɪ da kagoɲ böɲ daɲ (38) la, n̄ɲɲg waɲö goɲ au dam l̄ɲla m̄ɲdeia. ⁶ Jisas b̄ɪ an̄ɲbu n̄ɲɲöm, m̄ɲlö padö an̄ɲgöl m̄ɲdm̄ɲdöp u n̄ɲɲöm, n̄ɲp hagea, “Nöp kam̄ɲɲ l̄n̄ɲm, a ḡɪmön, n̄ɲɲban?” ö ga.

⁷ Hageia, b̄ɪ nan ga an̄ɲbu hagea, “B̄ɪ kub. N̄ɲɲg u aɲa gö n̄ɲɲöl ḡɪ, ȳɲp ud n̄ɲɲg waɲö aɲ yaɲ löɲ n̄ɲbi b̄ɪ ap m̄ɲdagpal. Yad n̄ɲɲg aɲ yaɲ n̄ɲd arnam a ḡɪpin u pen n̄ɲbi b̄ɪ r̄ɲmnap ȳɲɲɲd n̄ɲp n̄ɲd arbal,” a ga.

⁸ An̄ɲg hageia, Jisas pen n̄ɲp hagea, “Urakmön, köp ne u w̄ɲn̄ɲg ud aru,” a ga. * ⁹ Hageia, magö an̄ɲbu n̄ɲp n̄ɲp kam̄ɲɲ lö n̄ɲɲöl ḡɪ, uraköm köp n̄ɲpe u w̄ɲn̄ɲg udöm, ud ara.

* 4:42: 1Jn 4:14 * 4:44: Mad 13:57 * 4:45: Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mad 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mad 8:13 * 4:54: Jon 2:11 * 5:8: Mad 9:6

Pen Jisas bi anibu nip gö kamij la ñin anibu, Juda kai God nip sabe gep ñin kale u me, ¹⁰ Juda bi kub gau, bi kamij la anibu nip hagla, “Ñin i God nip sabe gep ñin hon. Pen ne köp bad ne u ud ajabön u, lo manö hon u wihö göp,” a gila. *

¹¹ Hageila, haga, “Bi yip gajip kamij löp u hagöp, ‘Urakmön, köp bad ne u winig ud aru,’ a gajip u me, ud ajabin,” a ga. ¹² Hageia, hagla, “Bi nöp hagö, köp bad winig ud ajabön bi anibu bi an?” ö gila. ¹³ Pen Jisas nipe nibi bi iru mideila an anib au agamij ara rö, bi kamij la anibu, “Bi yip gajip kamij löp me i,” a göm, hagnim rö laga.

¹⁴ Hainö pen, Jisas bi anibu nip God sabe gep ram raul u niñöm haga, “Nön! Nöp kamij löp. Anib u, nan si nan naj gimidan u arö gimön. Wasö u, nöp nan kub yabit gimim rö löp,” a ga.

¹⁵ Pen bi anibu nipe ado gi amöm, Juda bi kub gau kalip haga, “Jisas nöp yip gajip kamij löp,” a ga. ¹⁶ Anig hageia niñöm, God nip sabe gep ñin u gö kamij la, a göm, Juda bi gau Jisas nip mulu kal niñla. ¹⁷ Jisas pen kalip haga, “Bapi yad u pör nöp wög göl gi nöp midöp rö, yad u rö nöp ginam,” a ga. ¹⁸ Anig hagö, Juda bi kub gau, nöd nip alun, a göm gasi niñla u, uri kfo yabit göm niñla. Kale hagla, “Nipe God nip sabe gep ñin hon u rib riköm, ‘Yad God Ñi nipe,’ a göp. Anib u, God nipe midöp rö, yad anib unbö rö nöp midpin, a göp,” a gila. *

Nap haga rö niñöm, Ñi nipe wög adö ke ke gab

¹⁹ Jisas pen kalip haga, “Kalöp niñö hagabin, Ñi u nipe ke nan ap gimim rö lagöp; Nap nan ginab gau nöp niñöm ginab. Anib u, Nap ginab rö, Ñi nipe u rö nöp ginab.

* ²⁰ Nap Ñi nipe nip midmagö löm, nan nipe göp göp gau magönhalö yamöb. Rimnap yamö me, nan ke yabit gau gö niñmim, kale magönhalö aiö ginabim. ²¹ Pen Nap nibi bi umbal gau gö urakpal rö, Ñi nipe u rö nöp, nibi bi rimnap, kalip ginö uraklan, a ginab u, gö uraknaböl. ²² Nibi bi niñön niñön gipal, gasi niñön niñön niñbal u, Nap niñöm kalip manö kub hagagnab; Ñi nipe nip hagö, nipe kalip magönhalö manö kub hagnab. * ²³ Anib u me, nibi bi kale Nap hib nipe haglö adö arnab u rö, Ñi nipe hib u abe u rö nöp haglö adö arnab. Pen nibi bi God Ñi nipe u nip niñöm, hib nipe haglö adö aragnab gau, Nap Ñi nipe hag yua u abe u rö nöp hib haglö adö aragnab. *

²⁴ “Kalöp niñö hagabin, nibi bi an manö yad u niñöm, Bi yip hag yuö aunö u nip niñ udpal gau, manö kub hag ilön udep adö u niñagnaböl; kale pör middep u hadö udpal. Anib u, kale umeb adö u arö göm, pör middep adö u hadö midpal. * ²⁵ Kalöp niñö yabit hagabin, ñin hain pör abad midpim u sol auab — pen mñi hadö auöp i — nibi bi umöl rö midpal gau, God Ñi nipe manö hagö, manö anibu niñöm niñ udnaböl gau, kamij linaböl. ²⁶ Bapi nan gau magönhalö kamij middep il u midöp rö, yad Ñi nipe u rö nöp kamij middep il u midpin. ²⁷ Yad Ñi nipe pen, Bi Ñi nipe midpin rö, yip hagö, nibi bi gau kalip manö kub hagem nime linabin. ²⁸ Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö rigöl gila gau, ²⁹ magönhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gila gau, am yad aip kamij mideinaböl; pen nibi bi gi naj gila gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnaböl. * ³⁰ Pen yad nan niñön niñön ginabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp ginabin. Anib u, nibi bi manö kub hagem nime linabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime linabin. Niñön ginig: yip aij ginab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij ginab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime linabin. *

Yad bi aigale bi rö midpin u niñim, a ga

³¹ “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep. ³² Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö midpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñö

* 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21 * 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30 * 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42
 * 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18 * 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19;
 6:38 * 5:32: “Bi ap halö” a ga u, God nipe ke

nöp hagöp. ³³ Kale Juda kai bi kale rimnap hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö midpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñö nöp kalip haga me u. ³⁴ Jon aka bi ram mñöñ il i bi ap yad bi aigale bi rö midpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñö yabitl a gimim niñ udmim, kamñ arnabim a gem, Jon manö yip anig göl haga, a gipin. ³⁵ Jon manö haga u, nipe hapö mitañ mailö ñab rö midö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro utep magö ap nöp mñ mñ gipe.

³⁶ “Jon kalöp hag aij ga pen u yihariñ manö nöp haga. Yad mñöñ naböñ il i apem, Bapi yip gimön a ga rö, nan ke yabitl gau gipin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a gimim, waiö yabitl niñbep. * ³⁷ Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp manö niñö hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö midöp u, a gimim niñagpim. * ³⁸ Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö midmagö kalöp añ dan midagöp.

³⁹⁻⁴⁰ “Kale, pör midep udun, a gimim, God Manö u amgö li niñ aij gipim u pen manö anibu, yip a göm kalit kñiñ rika rö niñmim, pör midep udun, a gimim, yip auagpim. *

⁴¹ “Niñbi bi gau hib yad haglö adö arañ a gem hagagabin. ⁴² Pen kale niñbi bi aigale bi rö midpin u hadö niñbin. Kale God nip midmagö lagpim u niñem hagabin. ⁴³ Bapi nipe ke yip hag yuö aunö u pen yip udagpim. Pen bi yihariñ ap gasi nipe ke niñöm aueinab u, nip udnabim. ⁴⁴ Niñbi bi rimnap gau hib kale haglö adö areinab u, kalöp aij ginab. Pen Bi God añi nöp midöp u hanip niñö, aij gñim, a gimim, gasi u niñagpim. Anib u, kale ai gimim yip niñ udnabim?”

⁴⁵ “Pen Bapi manö yad udöm, kalöp manö kub hagnab, a gimim, gasi u niñagmim, wasö. Mosi hanip gi ñinab a gipim u pen Bapi nipe Mosi manö nipe haga manö anibu udöm kalöp manö kub hagnab. ⁴⁶ Mosi nipe God Manö kalit kñiñ rikom manö rimnap yad bi aigale bi rö midpin manö u kalit kñiñ rika. Pen Mosi manö kalit kñiñ rika manö anibu udagpe rö, manö yad hagabin u rö nöp udagnabim. * ⁴⁷ Mosi manö kalit kñiñ rika udagpim rö, kale ai gimim manö yad hagabin u udnabim?” ö ga.

6

*Jisas bi unbö paip dausan nan ñö ñiñla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Pen Jisas anig gi midöm, hainö niñ magib udöm, Niñ Wañö Galili juöm, böñ lödan ara. Niñ Wañö Galili anibu nöp me, hib ap Niñ Wañö Daibirias a gimidal. ² Pen Jisas nipe niñbi bi nan ga gau gö kamñ la u niñmidal rö, niñbi bi iru nöp nip hain gila. ³ Pen Jisas bi nipe gau aip am dum au gilañ amöm, asik mideila. ⁴ Niñ añ anib au Juda kai Pasopa niñ kub kale u söl söl ga. ⁵⁻⁶ Jisas bi nipe aip dum au asik midöm, amgö gilañ göm niña, niñbi bi iru yabitl nöp nip aueila. Jisas niñöm, nipe niñhön niñhön ginab u ke niña u pen bi nipe Pilip niñhön hagnab, a göm, nip haga, “Hon nan magö gai niñbö udun, niñbi bi iru nöp gai i kalip niñno niñnaböl?” ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magö unbö niñ juöl sidun lañ (200) rö yuun, bred rau dapun, ud jö gi pro pro gun, niñbi bi anib gai i ñeinabun, magöñhalö nan pro pro niñjöl rö linab,” a ga.

⁸ Anig hagö, bi nipe Edru, Saimon Pida niñmam u haga, ⁹ “Niñ pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mamid, kabsat miñhöp halö ud midöp i, pen nan anibu niñbi bi iru yabitl gai i nan kub wasö,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Niñbi bi gau hagpe, asiklañ,” a ga. Hageia, bi nipe gau niñbi bi gau kalip hageila, nan utañ iru nöp ran aij ga gau adö anib gau magöñhalö asikla. Bi gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

* 5:36: Jon 3:2; 14:11 * 5:37: Mad 3:17; Jon 5:32; 8:18 * 5:39-40: Luk 24:27 * 5:46: Ap 3:22

¹¹ Kale anig göm asikla niñöm, Jisas bred magö anib gau udöm, God nüp aij a göm, kalip nime la. Kabsat u, u rö nöp ga. Kalip anig göm nime lö, nibi bi gau kale magönhalö bred kabsat aigeg rö udun a gi gasi niñla rö nöp udla. ¹² Anig göl niñlölö niñlölö mudun ga arö gila. Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi nan niñöm arö gipal gau, ud dan i gagep,” a ga. ¹³ Hageia, bi nipe gau bred adinj adinj gau ihu wadi yaglölö yaglölö, wadi unbö migan lañ u ajman raua.

¹⁴ Nibi bi gau Jisas nan gagep rö ga anibu niñöm hagla, “Hon miñi niñbun, bi i me, Bi God Manö Hagep minön nabön il i aunab a gun pör hagabun bi me u,” a gila. ¹⁵ Pen Jisas niña, nibi bi gau, yip kin bi kub kale mideinam a göm apöm yip klö göm ud arnaböl, a gi niñöm nipe kauyan aramöm dum gau nipe ke halö mideia. *

*Jisas niñg ut adö rauid ara
(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Pen dugo magö u, Jisas bi nipe gau am Niñg Wanö Galili yan amöm, ¹⁷ Jisas auaga rö, sibön gö, kale nöp niñg magib udöm kauyan daun pro Kapaneam arnig hadla. ¹⁸ Areila niñöl gi, yigön kub udöm, niñg u rala. ¹⁹ Pen kale rapin niñg magib niñg ut pirik an au kilomida unbö mamid aka kagol jin amöm niñla, Jisas niñg adö u rauid aueia. Kale niñöm midmagö kub ara niñöm pinin gila. ²⁰ Pen Jisas haga, “Kale pinin gagmim. Yad nöp auabin,” a ga. ²¹ Anig hagö, kale pinin gagöm, nüp ud niñg magib migan u lölö niñöl gi, niñg magib u uri nöp ram minön arnig gila migan u amjak ara.

Jisas nüp ulhai niñla

²² Ruö nibi bi Niñg Wanö Galili böñ lödan hanla gau gasi niñöm niñla, rol dugo niñg magib anit ap nöp mideia niñöm Jisas bi nipe gau nöp niñg magib anibu arla; Jisas nipe ke niñg magib anibu araga. ²³ Midlö niñöl gi, niñg magib rimnap nibi bi rimnap daun kub Daibirias nibö apöm, Bi Kub nipe God nüp aij a göm nan nö niñla ka u niñg got au pidön gila. ²⁴ Pen nibi bi mideila gau niñla, Jisas abe bi nipe gau abe midageila; anibu Jisas nüp ulhai niñun a göm, kale niñg magib anib gau amöm Kapaneam arla.

Yad bred rö, yip udmim kamij mideinabim, a ga

²⁵ Niñg Wanö Galili am am böñ lödan amjaköm, Jisas nüp niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Ne magö mai i auban?” ö gila. ²⁶ Hageila haga, “Kalöp manö niñö hagabin, bred ñinö niñbe mudun ga rö, yip ulhai niñ ajabim; pen nan gagep rö gipin gau manö il u niñmim yip ulhai niñ ajagabim. ²⁷ Nan magö hij ginig gab u udun, a gimim wög klö gagmim; God nipe Bi Ni nipe niñebir hagö aua rö, nan magö pör midep nipe ñinab u udun, a gimim, wög klö gimim,” a ga. *

²⁸ Anig hageia hagla, “Hon wög niñhön gino, God nüp aij ginab?” ö gila.

²⁹ Hageila, Jisas haga, “God nipe Bi yuö aua u, Bi anibu nüp niñ udeinabim u, God nüp aij ginab,” a ga. *

³⁰ Anig hageia hagla, “Hon nan gagep rö ap niñeinabun u, hagnabun, ‘God nöp nöp yuöp,’ a gun, nöp niñ udnabun. Anib u, hanip nan gagep niñhön rö ginabön? * ³¹ Hadame nöp apis bac bi ram minön kabö nöp midmidöp an gau midöm, nan mana a gimidal u niñmidal. God Manö kalit kitiñ riköm hagla, ‘Nipe bred kumi kabö adö lañ au nibö rimnap kalip nö niñmidal,’ a gila,” a gila. *

³² Anig hagla u pen Jisas kalip pen haga, “Kalöp manö niñö yabit hagabin, Mosis hadame gau bred kalip nö niñla bred anibu, bred kumi kabö adö lañ au nibö wasö. Bred kumi kabö adö lañ au nibö bred niñö anibu, Bapi yad kalöp ñab. ³³ God bred nipe u, God hag yuö, kumi kabö adö lañ au nibö minön nabön il i apöm, nibi bi gau kalip kamij midep magö u ñab,” a ga.

* 6:15: Jon 18:36 * 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jn 3:23 * 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18 * 6:31: Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24

³⁴ Jisas anig hageia hagla, “Bi Kub. Uri bred anibu hanip por nop nol gi nop midaimon,” a gila.

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad nop me bred kamij middep bred anibu. Nibi bi yip aunabol gau, kalip kauyan kiyö lagnab. Nibi bi yip nij udnabol gau, kalip kauyan nig nan gagnab. * ³⁶ Pen kalöp midö nop hagajin, yip amgö nijbim u pen yip nij udagpim. ³⁷ Bapi yip hagöp nibi bi gau kale magönhalö yad aunabol. Nibi bi yad aunabol gau, hag yuagnabin, wasö yabit. ³⁸ Pen nihön: yad kumi kabö adö laj au nibö aubin u, gasi yad nijbin adö u ginam a gem auagpin; Bapi yip yuöp u, gasi nipe nijöm hagöp rö ginam a gem aubin. ³⁹ Bapi nibi bi yip hagöp gau kalip nij midnö, ap ur gajim; manö kub hagep nin u, yad ginö, kale magönhalö uraköl. Anig ginab u, Bapi yip yua u, nip aij ginab. * ⁴⁰ Bapi yad nip aij ginab u, nibi bi an an yip nijöm nij udnabol gau, kale magönhalö por por nop kamij middeinabol. Pen manö kub hagep nin u, yad ke ginö kale magönhalö uraknabol,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabö adö laj au nibö aubin u,” a ga u me, Juda nibi bi gau manö ali gu gu geila. ⁴² Juda nibi bi gau ali gu gu göm hagla, “Bi i, nime nap nipe u hon ke nijbun. Nipe Josep ni nipe Jisas nop. Anib u, nipe aigöl gi hagöp, ‘Yad kumi kabö adö laj au nibö aubin,’ a göp?” ö gila. *

⁴³ Anig hageila, Jisas pen haga, “Ali gu gu gagmim. ⁴⁴ Nibi bi ap nipe ke yip nij udagnab. God nip gasi aij nö nop me, yip auö, manö kub hagep nin hain u yad ginö nipe kauyan uraknab. * ⁴⁵ Bi God manö hagep bi gau kale God Manö kalit klin riköm hagla, ‘God nipe nibi bi anib gau magönhalö kalip hag ninab,’ a gila. Nibi bi Bap kalip manö hag nö nij udnabol gau, kale magönhalö yip aunabol. * ⁴⁶ Nibi bi rimnap kale God nip amgö nijagpal; yad Bi nipe yuö aunö u nop Bapi nip amgö nijbin. *

⁴⁷ “Pen yad kalöp nijö yabit hagabin, nibi bi yip nij udnabol gau, por middep magö anibu hadö udöm, por por nop middeinabol. * ⁴⁸ Bred nijöm kamij middeinabol u, yad me bred anibu. * ⁴⁹ Nahai ilaj bi hadame gau ram minön kabö nop midmidöp an gau midöm, nan mana u nijla u pen mid damöm umla. ⁵⁰ Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö laj nibö auöp bred anibu, nibi bi nijöm, kamij por por nop midöm umagnabol.

⁵¹ “Yad ke bred kamij kumi kabö adö laj au nibö aubin u. Nibi bi an an bred anibi nin an yan linabol u, por nop por nop kamij middeinabol. Bred hagabin anibi han roman yad u me. Nibi bi ram minön it i por nop por nop kamij midaiöl, a gem, han roman yad u ninabin,” a ga.

⁵² Jisas anig hageia, Juda nibi bi anib gau kale ke nop manö pen pen hagöm, rimnap hagla, “Bi i aigöl göm, hanip han roman nipe u nö nijnabun?” ö gila.

⁵³ Hageila, Jisas kalip haga, “Yad kalöp nijö yabit hagabin, kale Bi Ni nipe han roman nipe, hagape nipe nijagnabim u, kamij middep magö u kalöp an dan midagnab. ⁵⁴ Nibi bi an han roman yad, hagape yad nijnab u, nipe kamij por middep magö u hadö udöp nijöm manö kub hagep nin u yad ginö nipe kauyan uraknab.

⁵⁵ “Pen nihön: han roman yad u nan nijeb yabit; hagape yad u nig nijeb yabit. ⁵⁶ Nibi bi an an han roman hagape yad nijnabol gau, yad an dan middeinabol; yad kalip an dan middeinabin. ⁵⁷ Bapi por por nop kamij midöp u, nipe yip yua u, yip gö kamij midpin u me, nibi bi yip ud an kalip dan linabol gau, kalip u rö nop gö, kamij middeinabol. * ⁵⁸ Manö adö anibu me, bred kumi kabö adö laj au nibö auöp, a gipin. Bred anibu, apis bac bi nan mana a gipal u nijöm mid damöm umla rö wasö; nibi bi bred yad hagajin u nin an yan linabol u, kamij por por nop middeinabol,” a ga.

Nibi bi iru nop Jisas nip arö gila

* 6:35: Jon 4:14 * 6:39: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mad 13:55 * 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Ais 54:13
* 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:32,58 * 6:57: 1Jn 3:24

⁵⁹ Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au mîdöm, manö anîbu hagö, ⁶⁰ nîbi bî nîpe gau iru nöp nîjöm hagla, “Jisas manö hagab anîbu manö ktö yabîl. Manö nîpe nîj udun rö lagöp,” a gîla.

⁶¹ Kale aîi gu gu göm hageila, Jisas ke nîjöm haga, “Manö hagpin anîbu nîjmim gasî iru nîjmim arö gun a gîpim ar? ⁶² Pen Bî Nî nîpe kumi kabö adö laj au mîdöm aua u, nîpe ka anîb adö au laj kauyañ ado gî areinab u, kale gasî nîhön nîjnabim? ⁶³ God Ana kamiñ mîdep magö u ñö, nîbi bî kamiñ lî naböl; nîbi bî ktö kale ke kamiñ lagnaböl, wasö yabîl. Yad manö kalöp hagpin u, manö anîbu gö, God Ana kalöp apöm, kamiñ mîdep magö u kalöp ñî nab nîjöm kale kamiñ lî nabim,” a ga. ⁶⁴ Pen Jisas nîpe nöd nöp, nîbi bî an nîp nîj udagnab, an nîp mumug nîjnab u nîja u me, nîpe haga, “Kale rîmnap yîp nîj udagpim,” a ga. * ⁶⁵ Pen manö rîmnap halö hagöm haga, “Adö anîbu nöp kalöp hagpin, nîbi bî ap gasî nîpe ke nöp nîjöm yîp nîj udagnab; Bapi nöp geinab u me, nîbi bî ap yîp apöm yîp nîj udnab,” a ga. *

⁶⁶ Jisas manö anîbu hag juö nîjöl gî, nîbi bî apöm manö nîp nîjmîdal gau, iru nöp nîp arö göm, ke ke arla. ⁶⁷ Anîg göm arlö nîjöl gî, Jisas bî nîpe unbö mîgan laj u kalîp hag nîjöm haga, “Kale u rö nöp yîp arîk arnabim aka?” ga.

⁶⁸ Hageia, Saimon Pida haga, “Bî Kub. An nîp arun? Manö ne hagabön u nîjun me, pör pör nöp mîdeinabun. ⁶⁹ Hon nöp nîj udpun rö, hon nîjbun, God nîpe Bî Uî hanîp yuöp u, ne Bî anîbu me u, a gî nîjbun,” a ga. *

⁷⁰⁻⁷¹ Saimon Pida anîg hageia, Jisas pen Saimon Iskariod ñî nîpe Judas u, hainö nîp mumug nîjnab u nîjöm, kalîp haga, “Yad kalöp bî unbö mîgan laj udpin u pen bî kale aîl ap kîjaki bî nîpe,” a ga.

7

Jisas nîmam hain nîp manö hagla

¹ Hainö pen Juda bî kub gau Jisas nîp alnîg geila nîjöm Jisas ram mînönj Judia gau ajagmîdöp; ram mînönj Galili gau nöp ajmîdöp. * ² Pen Juda ñî kub kale, ram bada pro göm ñî rîmnap hanbal ñî u söl söl ga nîjöm, * ³ Jisas nîmam hain gau mîdeia u apöm nîp hagla, “Ne mîgan anîbi arö gîmön ram mînönj Judia ammön, nîbi bî manö nöp nîjbal gau kalîp nan gagep rö gîpan u gö nîjnaböl. ⁴ Bî kale bî kub mîdnîg gî naböl gau, nan kale gau pi göm gagnaböl; waiö yabîl gî naböl. Anîb u, ne nan ke yabîl gîpan rö, nîbi bî iru mîdpal añ au nan gagep rîmnap gö, nîbi bî magöñhalö nîjnaböl,” a gîla. ⁵ Pen Jisas nîmam nîpe ke gau nîp nîj udagla. *

⁶ Anîg hageila, Jisas pen kalîp haga, “Kale ñî mai arun a gî nabim u arnîg arnabim; pen ñî yad arep u auagöp nîjöm yade uri aragnabin. ⁷ Nîbi bî mînönj nabön il i gau, kalöp bî mulu kal nîjöl il ap mîdagöp. Pen yad nîbi bî mînönj nabön il i gau, nan si nan naij gîpal u hag waiö lînö yîp mulu kal nîjbal. ⁸ Anîb u, Ram Bada ñî kub söl auab rö, kale Jerusalem armim; pen yad ñî arep u auagöp rö, yad aip aragnabin,” a ga. ⁹ Anîg hagöm, nîpe ram mînönj Galili mîdeia.

Ram Bada ñî kub aua nîjöm Jisas Jerusalem ara

¹⁰ Pen Jisas nîmam bî gau Jerusalem arla nîjöm Jisas nîpe agamîj hain ara. ¹¹ Juda bî kub gau, “Jisas mai?” ö göm, nîbi bî iru nöp ap mîdeila gau kalîp hag nîjla. ¹² Pen nîbi bî yîharîj gau, Jisas manö u kale ke hag nîj hag nîj göm, rîmnap hagla, “Nîpe bî aij ap,” a gîla; rîmnap pen hagla, “Wasö, nîpe nîbi bî gau kalîp wai ñöb bî,” a gîla. ¹³ Pen nîbi bî yîharîj gau, Juda bî kub anîb gau kalîp pîñîj gîla rö, kale manö rîmnap waiö hagla.

¹⁴ Ram Bada ñî kub kale anîbu ñî rîmnap padia. Yöp ñî bad ap nöp mîdö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram u amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ña. ¹⁵ Jisas manö hag ñî

* 6:64: Jon 13:11 * 6:65: Jon 6:44 * 6:69: Mad 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Lep 23:34 * 7:5: Ap 1:14

mıdö nıñöl gı, Juda bı kub gau aiö göm hagla, “Bı i skul hagaga u pen aigöl göm manö gau magöñhalö nıñöb?” ö gıla. *

¹⁶ Anıg hageila, Jisas haga, “Manö yad hag ñabin u, gası yad ke nıñem hag ñagabin; Bı yıp hag yuö aunö u nöp yıp gası ñö hag ñabin. * ¹⁷ Nıbi bı an, God hagöp rö gınam, a göm, gı ud arnab u, God nıpe manö yıp ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, nıñnab. ¹⁸ Kale nıñbım, nıbi bı an manö nıpe ke hagnab u, hib yad ap rannım, a göm, manö gau nıbö gau nıbö udöm hagnab. Pen bı an nıpe bı nıpe hag yua hib nıpe nöp ap rannım, a gı gası nıñnab u, bı anıbu bı kabö göl manö nıñö nöp hagab; nıpe manö pıral rımnap hagagnab. * ¹⁹ Mosıs, God haga haga rö kalıp lo manö hag ña u pen lo adö anıb gau kale bı ap gagpım. Pen yad manö ap mıdöp wasö, yıp yıharıñ alnıg gabım,” a ga. *

²⁰ Jisas anıg hagö, nıbi bı ap mıdeila gau hagla, “Nöp an alnıg gab? Nöp kıjaki abarı lajıp hagabön,” a gıla. *

²¹ Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep añı ap gınö, kale magöñhalö pa gıı gıpe.* ²²⁻²³ Kale Mosıs God lo manö haga rö, ñı kale gau yag daumım, ñın unbö mudun jıñ u mıdmım, ruö raleb ñın u wañ hañ rıkpım. Gıpım anıbu, Mosıs nıpe wasö, nahai ıtañ bı nöd ıf göm gımıdal nagı adö u me anıg gıpım. Pen hañ rıkep ñın raleb anıbu, ñın rımnap God nıp sabe gep ñın u nöp lınab, pen mıñı God nıp sabe gep ñın u, a gımım, arö gagpım; halöwatö hañ rıkpım. Gıpım anıbu rö, yad God nıp sabe gep ñın u bı ap nıp gınö, hañ romanı magöñhalö kamıñ löp u, kale ai gınıg yıp nıñbe mulu lugöp? * ²⁴ Anıb u, hainö manö adö adö nöp nıñmım hagagmım; kabö rö gınab adö u nıñ aıj gımım hagmım,” a ga.

“Jisas me Krais u aka?” gıla

²⁵ Jerusalem nıbi bı rımnap hagla, “Juda bı kub gau bı alnıg gaböl bı me i aka? ²⁶ Pen nıñım! Nıpe nıbi bı anı kub i manö hagö nıñöl gı, pen manö ap hagagaböl. Anıb u, kale ke nıñbal nıpe Krais u yıjıg göl rö löp! ²⁷ Pen nıpe Krais u auböp u, hon nıpe ram mıñnöñ gai nıbö auöp u nıñagbnop; pen bı i nıpe ram mıñnöñ gai nıbö auöp u hon magöñhalö nıñbun. Anıb u, nıpe Krais u wasö,” gıla. *

²⁸⁻²⁹ Pen Jisas nıpe God sabe gep ram raul yañ manö hag ñöl gı nöp mıdöm, meg magö dap ranöm haga, “Kale gası nıñbım, kale yıp nıñ aıj yabıt gımım, gai nıbö aunö u nıñbım. Pen wasö. Gası yad ke nöp auagnö. Bı yıp hag yuö aunö u, nıpe Bı kabö göl, Bı manö nıñö nöp hagab. Yad nıpe aıp mıdem, yıp hag yuö aunö rö, nıp nıñbın; pen kale nıp nıñagpım,” a ga. *

³⁰ Anıg hagö, nıp ud sıstı lun a göm nıñla u pen ñın nıpe auaga rö, bı ap nıp ud sıstı laga. * ³¹ Pen nıbi bı anıb gau, nıbi bı iru nöp Jisas nan gagep gau ga nıñöm hagla, “Krais u hain aunab a gıpal u, pen nan gagep iru yabıt göm, bı anıbi gab rö gınım rö lagnab,” a gıla. Gası anıbu nıñöm kale hagla, “Jisas nıpe Krais u nöp,” a göm, nıp nıñ uđla.

Juda bı kub gau, Jisas nıp am dauım, a göm, bı rımnap hag yula

³² Pen nıbi bı gau Krais manö anıbu agamıj hageila nıñöm, Perisi bı kub gau abe, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, Jisas nıp am ud sıstı lımım dauım, a göm, God sabe gep ram abad mıdmıdal polısmın rımnap hag yula.

³³ Jisas pen haga, “Yad rapın magö ap mıdem, Bı yıp yuö aunö u ado gı arnabın. ³⁴ Yıp gai aröp a gımım ulhainabım u pen nıñagnabım. Yad arnabın adö u, kale hain gımım rö lagnab,” a ga. *

* 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10 * 7:18: Jon 8:50 * 7:19: Ap 7:53; Ro 2:21-24 * 7:20: Jon 8:48; 10:20 * 7:21: God nıp sabe gep ñın u nan gagep ñıg wañö Bedesda u ga u nıñöm pa gıı gıla. * 7:22-23: Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16 * 7:27: Jon 7:41; 9:29 * 7:28-29: Mad 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36

³⁵ Anig hageia, Juda bi kub gau kale ke nöp hagla, “Nipe gai arnab, nip nijnagnabun? Nipe am Juda nibi bi ju am Grik nibi bi aip midpal gau amöm, nibi bi anib gau kalip manö hag nöl gi mideinab aka nihön? ³⁶ Pen nipe ai ginig hagöp, ‘Yip gai aröp a gimim ulhainabim u pen nijnagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gimim rö lagnab,’ a göp?” ö gila.

God Ana nig ilam ajöñ rö juöm aunab

³⁷ Juda Ram Bada nin kub kale anibu, nin hain, nin kub yabıl u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, “Nibi bi an rugu mitep ginim u, yad apöm nig ninjöl. * ³⁸ Nibi bi yip nin udnaböl gau, God Manö hagöp rö, nig kaminj mitep u anj kalip dan nibo ilam juöm aunab,” a ga. * ³⁹ Nin anibu Jisas umöm uraköm Nap nip araga adö u me, Jisas nipe Ana u nibi bi gau kalip naga. Pen nig ilam juöm aunab manö haga anibu it anigöl midöp: nibi bi Jisas nip nin udnaböl gau, Jisas nipe Ana u kalip ninab, a göm haga. *

Kale ke ud asik ke ke lila

⁴⁰ Jisas anig hagö, nibi bi iru nöp mideila anib gau, rimnap manö haga anibu ninjöm hagla, “Bi i, nipe bi God Manö hagep aunab a gun abad midmidun u,” a gila. *

⁴¹ Rimnap hagla, “Wasö, nipe Krai u!” a gila.

Anig hageila, rimnap pen hagla, “Wasö, Jisas nipe Galili nibo; Krai u nipe Galili nibo auagnab! * ⁴² God Manö u hagöp rö, Krai u, Depid rikö riklö rik dam dapıl göm, Krai u Depid daun nipe Bedlehem au yag daunaböl,” a gila. * ⁴³ Jisas manö anibu hageia ninjöm, nibi bi iru mideila anib gau asik ke ke lila. ⁴⁴ Rimnap nip ud sisi lun dam manö kub hagnig ud arun a gila u pen bi añi ap nip udaga.

Juda bi kub gau Jisas manö haga u nin udagla

⁴⁵ Pen God sabe gep ram polisman gau ado gi arlö ninjöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe kalip hagla, “Bi anibu nip nihön ginig dauagpim?” ö gila.

⁴⁶ Hageila, God sabe gep ram polisman anib gau hagla, “Nibi bi rimnap gau bi anibu manö aij yabıl hagöp rö hagagpal,” a gila. *

⁴⁷ Anig hageila, pen bi Perisi gau pen hagla, “Bi pir alöp anibu, nibi bi rimnap nipe ninjögagöp a göm ninbal rö, kale u rö nöp ninjbim ar? ⁴⁸ Hon bi kub bi ap aka bi Perisi bi ap Jisas nip nin udagpun. * ⁴⁹ Nibi bi gai i kale lo manö u ninjagpal rö, God kalip mulu kal ninjöm gi naj yabıl ginab,” a gila.

⁵⁰ Pen bi kale Nikodimas, bi au nöd stbön yan amöm, Jisas nip manö rimnap hag nija bi anibu me, kalip haga, * ⁵¹ “Hon Juda lo adö u, bi ap nip yiharinj pen ilön nin gi naj gagnabun; manö kub hagin manö it ap ninjun nöp me, anig ginabun,” a ga.

⁵² Anig hageia hagla, “Ne u rö nöp Galili nibo rö? God Manö u amgö li ninj dammön ninjnabön, bi God manö hagep ap Galili nibo auagnab,” a gila. * ⁵³ Anig hageila kale ke ram kale arla.

8

Nibi amöm bi ap aip udlö

¹ Pen Jisas Olip Dum ara. ² Ruö ram ru dam la ninjöm, kauyan ado gi God sabe gep ram u auö, nibi bi iru nöp apöm nip binig gıgabö geila ninjöm nipe asik midöm, kalip manö hag ni mideia. ³ Jisas anig göl manö hag ni midö ninjöl gi, bi lo manö hag neb bi gau rimnap abe, bi Perisi rimnap abe, kale nibi ap am bi ap aip udajip, nibi u nip dap nibi bi mideila amgö ilö adö au urak nöm, ⁴ Jisas nip hagla, “Manö hag neb bi. Nibi i bi halö u pen bi ap aip udajıl ninjun daubun me i. ⁵ Mosıs lo hanip nia u haga, ‘Nibi anib gau rö,

* 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Jon 6:14
 * 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2
 * 7:52: Jon 7:41-42

kabö ju pak lîlö umöl,' a ga. Pen ne nîhön hagnabön?" ö gîla. * 6 Kale manö piral hagla anîbu, anîg hagno, Jisas nîhön hagö, nîp manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas nîpe ubör yîhön göm, haîpîl adö u nîmagö manö magö rîmnap kalî kîîñ rîköl gî mîdeia. 7 Pen kale Jisas nîp manö anîbu rö hag nîjöl gî mîdeila, nîpe jöl yîjîg göm kalîp haga, "Bî nan si nan naj gagöp ap mîdainîm u, kabö ud nîbi anîbi nöd paknîm," a ga. * 8 Anîg hagöm kauyañ gîyañ göm, mînön yañ manö magö rîmnap kalî kîîñ rîk mîdö nîjöl gî, 9 bî Jisas nîp manö kub hagun a gîla anîb gau, Jisas manö haga anîbu nîjöm, bî majö majö arîk arla nîjöm bî gau magöñhalö añî añî arö göm ke ke am hakla; Jisas aip nîbi u aip nöp mîdailö. 10 Jisas nîpe jöl yîjîg göm, nîbi anîbu nîp haga, "Bî gau mai? Bî nöp manö kub hagnîm ap mîdagöp ar?" a ga. 11 Hageia, nîbi u haga, "Bî Kub. Bî yîp manö kub hagnîm ap mîdagöp," a ga. Hageia, Jisas haga, "Yad u rö nöp nöp manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naj gîmîdan u hainö gagmön; uri ne aru," a ga. *

Nîbi bî mînön naböñ ît i mîdpal gau mailö kale me Jisas

12 Jisas manö ap nîbi bî gau kalîp kauyañ hagöm haga, "Nîbi bî mînön naböñ ît i mîdpal gau, yad mailö kale mîdpin. Nîbi bî an yîp hain göm ajeinab u, sîbön añ gau rö ajageinab; pör mîdep mailö aij u udöm ajeinab," a ga. *

13 Jisas anîg hageia, bî Perisi gau nîp pen hagla, "Manö ne ke hag nîban u, hon nîjbun manö anîbu udun rö lagöp," a gîla.

14 Anîg hageila, Jisas haga, "Manö anîbu yad ke hagabin u pen manö nîjö hagabin. Pen nîhön: yad aubin gau nîjem, arnabin gau abe nîjem gîpin. Pen kale, yad aubin gau nîjagmim, arnabin gau abe nîjagmim gîpin. * 15 Kale manö ud asîk göl gî, 'Adö u gî aij gîpim; adö u gî naj gîpim,' a gabim u, nîbi bî mînön naböñ ît i gasî nîjöm hagpal rö nöp hagabim. Pen yad bî ap nîp manö kub hagagabin. * 16 Bapi yîp yuö aunö u, nîpe yad aip mîdpul rö, yad manö ud asîk gînîg, nîjö nöp hagem manö ud asîk gînabin. * 17 Lo manö kale adö u hagpim, 'Nîbi bî mîhöp manö adö añî nöp hagnabil u me, nîbi bî nîjöm hagnaböl, u nîjö hagpil, a gînaböl,' a gîpim. * 18 Lo kale hagöp anîbu rö, yad aigale bî rö mîdpin u, yad ke manö hadö hagpin; pen Bapi yîp yuöp u abe yad aigale bî rö mîdpin manö u hadö hagöp. Manö hol apîl manö añî nöp hagpul u me, nîjö hagpil a gîbep," a ga. *

19 Anîg hageia, nîp hagla, "Nap ne mai?" ö gîla.

Hageila, Jisas pen haga, "Kale yîp nîjagpim rö, Bapi yad nîp u rö nöp nîjagpim. Yîp nîjbep, Bapi yad u rö nöp nîjbep," a ga.

20 Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God nîp ñeb dap yubal mîgan u, manö anîbu hag nî mîdeia pen nîn nîpe auaga rö, bî ap nîp ud sîsî laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

21 Jisas kalîp kauyañ haga, "Yad arîk areinabin; yîp ulhai nîjnabim u pen kale nan si nan naj göl gî nöp mîdmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim," a ga. *

22 Anîg hageia, Juda bî kub gau hagla, "Nîpe hagöp, 'Yad arnabin gau kale aragnabim,' a göp u, nîhön gînîg anîg hagöp? Nîpe ke al pak lînîg göm anîg hagöp aka?" gîla.

23 Anîg hagla u pen Jisas kalîp haga, "Kale yañ nîbö; yad lañ nîbö. Kale mînön naböñ ît i nîbö; yad mînön naböñ ît i nîbö wasö. * 24 Anîb u nîjem me hagpin, 'Kale nan si

* 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24 * 8:7: Dud 17:7 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46

* 8:14: Jon 5:31-32; 7:28 * 8:15: Jon 12:47 * 8:16: Jon 5:30; 8:29 * 8:17: Dud 19:15 * 8:18: 1Jn 5:9

* 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34; 13:33 * 8:23: Jon 3:31

nan najj göl gi nöp midmim umnabim,' a gipin. Pen yip, Yad Midpin Rö Midpin,* niñ udageinabim u, nan si nan najj gac halö midpim rö midmim, umnabim," a ga.

²⁵ Anig hageia, nip hag niñöm hagla, "Ne an?" ö gila.

Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp pör nöp hag ñabin rö nöp midpin. ²⁶ Kalöp manö kub hag ginam adö u, manö iru nöp midöp. Bñ yip hag yuö aunö u, magöñhalö niñ aij göp rö, yip gasi ñö niñöl gi, yad pen niñi bi gau kalip hag ñabin," a ga.

²⁷ Jisas nipe Nap manö hag ña anibu niñagla rö, kalip haga, ²⁸ "Bi Niñ nipe nip ud gilañ linabim niñ u, ginab ginab rö niñmim niñ añibu niñnabim, Yad Midpin Rö Midpin me. Yad nan ap ke nöp niñem gagpin; Bap manö yip hagöp rö nöp hag ñabin u, niñnabim. * ²⁹ Bi yip yuö aunö u, yad aip midöp. Nip aij göp adö u nöp pör pör gipin rö, yip arö gagöp; yad aip nöp midöp," a ga.

³⁰ Jisas manö anibu hagö niñöl gi, niñi bi iru nöp nip Krai u a göm, niñ udla. ³¹ Pen Jisas nipe Juda niñi bi nip Krai u a göm niñla anib gau kalip haga, "Kale manö yad böñ nöp niñ udmim, hagpin rö nöp geinabim u me, niñö nöp niñi bi yad mideinabim.

³² Anig geinabim u, God nipe aigale Bñ rö midöp u niñmim, nagt wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim," a ga.

³³ Anig hageia hagla, "Manö hagpan anibu niñhön? Hon bac Ebrahim niñ pai nipe midpun u, hon niñi bi rimpnap kalip nagt wög rö gagpun. Anib u, hanip niñhön giniñg, 'Nagt wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim,' a gipan?" ö gila. *

³⁴ Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp niñö yabit hagabin, niñi bi nan si nan najj gipal gau, nan si nan najj gep magö u nöp nagt wög gep niñi bi rö midpal. * ³⁵ Nagt wög gep bi ap, nap nipe ram u pör midagnab; hainö bi ke niñbö mani yuöm nip rauö, nap nöd niñbö ram nipe u arö göm, ram ke aramöm nap hain niñbö u nip nagt wög ginab. Pen niñ ap nap ram au kuö nipe pör pör nöp midnab. ³⁶ God Niñ nipe kalöp niñi bi rauöm nagt midpim u hubik yueinab u, kale nagt wög gimimidim u böñ nöp arö gimim, mid aij yabit ginabim. ³⁷ Kalöp Ebrahim rikö riklö rik dam dapil göm auö midpim u niñbin u pen manö hagpin u udagmim, yip al pak linig gabim. ³⁸ Yad Bapi aip midem niñbin rö kalöp hag ñabin; pen kale, nap kale u manö hagöp adö u nöp gabim," a ga.

³⁹ Hageia hagla, "Bapi hon me Ebrahim," a gila.

Hageila, Jisas haga, "Kale Ebrahim niñ pai nipe midaibep rö, nipe gimidöp rö gibep. * ⁴⁰ Yad God manö hagöp rö niñem, manö niñö yabit u kalöp hag niñbin u pen yip alniñg gabim. Pen kale giniñg gabim anibu rö, Ebrahim nipe gaga. ⁴¹ Anib u, nap kale ke u göp rö, kale ke anib unbö rö nöp gabim," a ga.

Anig hageia hagla, "Hanip bi si udöm rikagpal; God añi me Bapi hon yabit," a gila. *

Seden niñ pai nipe

⁴² Anig hageila, Jisas pen haga, " 'God añi me Bapi hon yabit,' a gipim u pen God nipe Bapi kale midböp, yad God niñbö apem, uri aui midpin u niñmim, yip midmagö libep. Yad gau midem, gasi yad ke niñem auagnö; God aip midul, yip niñebir hag yua, aui aunö. ⁴³ Anib u, manö yad u niñhön giniñg niñ aij gagpimñ Gipim anibu, hon niñagun a gimim gipim. ⁴⁴ Kale nap kale kijaki niñ pai nipe midpim u me, nip aij göp adö u nöp gun a gimim niñbin. Nipe nöd it göm, niñi bi gau kalip al pak linidöp rö, nagt adö nipe anibu anig göl nöp midöp. Gasi aij rimpnap, gasi niñö rimpnap niñagöp yabit; nipe manö niñö rimpnap niñagöp. Manö piral hagab u, manö yöl nipe me u. Nipe pör nöp manö pir alab; pir alep it u kijaki me u. * ⁴⁵ Pen yad kalöp manö niñö nöp hagabin u me, kale niñmim udagpim. ⁴⁶ Pen yad gipin u niñmim, adö u nan si nan najj gipan, a gimim hagmim rö lagöp. Anib u, yad manö niñö nöp hagpin u niñmim, kale niñhön giniñg manö

* 8:24: God Manö adniñ Eksodas u (Eks 3:14) God hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Pen aui Jisas abe hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Anib u, Juda niñi bi gau rimpnap, manö haga u niñöm, Jisas nip mulu kal niñöm, al pak lun a gila. * 8:28:

Jon 3:14 * 8:33: Mad 3:9 * 8:34: Ro 6:16,20 * 8:39: Mad 3:9 * 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8

yad n+ŋ udagpim? * 47 N+bi b+ God p+g m+dpal gau, manö n+pe u udpal. Pen kale n+ŋ p+g m+dagpim rö, manö n+pe u udagpim,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd m+dpin, a ga

48 Juda b+ kub gau Jisas n+ŋ hagla, “Ne b+ Sameria n+bö, nöp k+jaki aban alöp, a g+pun u, n+ŋö hagpun aka?” g+la. *

49 Hageila, Jisas haga, “Y+ŋ k+jaki aban alagöp. Yad Bapi hib n+pe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au g+yan ap lugab. 50 Hib yad u ke hagnö adö arn+m a g+ gas+ u n+ŋagpin; pen God n+pe n+bi b+ n+hön n+hön gajal n+ŋ aij göp u, n+bi b+ hib yad haglö adö aran a g+ gas+ u n+ŋöb. 51 Kalöp n+ŋö hagabin, n+bi b+ an manö yad u n+ŋöm, hagpin rö g+inab u, n+pe umagnab; n+pe pör nöp pör nöp kam+ŋ m+deinab,” a ga. *

52 Jisas an+g hageia, kale hagla, “Ne manö hagpan an+bu n+ŋun n+ŋbun, nöp k+jaki aban alöp hagabön. Ebrahim abe, b+ God manö hagep gau magöŋhalö abe umla, pen ne n+hön g+mön hagpan, ‘N+bi b+ an manö yad u n+ŋöm, hagpin rö g+inab u, umagnab; n+pe pör nöp pör nöp kam+ŋ m+deinab,’ a g+pan? 53 Bac hon Ebrahim abe, b+ God manö hagep gau magöŋhalö abe umla rö, b+ an+ŋ gau b+ pro, yad b+ kub a g+ gas+ u n+ŋban aka?” g+la.

54 Hageila, Jisas haga, “Hib yad ke hagnö adö arböp, nan y+har+ŋ rö l+bö. Pen b+ hib yad hagö adö arab b+ an+bu Bapi yad. Kale b+ añ+ an+bu nöp n+ŋ, God hon, a g+ŋim.

55 God hon, a g+ŋim u pen n+ŋ n+ŋagpim; pen yad n+ŋ n+ŋbin. ‘N+ŋ n+ŋagpin,’ a g+ŋnep, kale manö piral hagpim rö hagbnep. An+ŋ u, yad n+ŋ n+ŋbin u me, manö hagöp rö g+ŋim.

56 God hadame nöp nap Ebrahim n+ŋ hagöm, yad Jisas m+ŋi apem m+dpin ñ+n i nöp hagöm, ‘Ñ+n hain u aunab,’ a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u n+ŋöm, manö an+bu God n+ŋö hagöp, a göm, gas+ halö m+dom ñ+ñ+ löl g+ m+deia; ñ+n an+bu n+ŋöm m+ñ m+ñ ga,” a ga.

57 An+g hageia, Juda b+ gau hagla, “M+ ne ñ+n juöl m+höp ado g+ da unbö s+duŋ laŋ rö m+dagpan u pen ne n+hön g+mön, Ebrahim hadame dagol gau ga u n+ŋnö, a g+pan?” ö g+la.

58 Hageila, Jisas kal+ŋ haga, “Kalöp n+ŋö yab+ŋ hagabin, Ebrahim n+ŋ yag dauagep adö u, Yad M+dpin,” a ga. *

59 Jisas an+g hageia, n+ŋ kabö ju al pak l+n+g geila, pen God sabe gep ram raul m+deia u hil g+ löm höŋ amöm ara.

9

B+ ap yag daula ñ+n u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö ñ+l n+ŋa

1 Pen Jisas b+ n+pe gau aip amöl g+ n+ŋla, b+ yag daula ñ+n u nöp amgö we ga ap m+deia.

2 Jisas b+ n+pe gau b+ an+bu n+ŋöm Jisas n+ŋ hagla, “Manö hag ñeb b+. B+ an nan si nan naj gaj+ŋ, b+ an+bi yag daula ñ+n u amgö n+pe u we ga? N+pe ke aka n+me nap gaj+l göp?” ö g+la. *

3 Hageila, Jisas haga, “Amgö n+pe we ga u, n+pe ke aka n+me nap nan si nan naj gaj+l gagöp. Pen amgö n+pe we ga u, n+bi b+ gau God n+pe B+ klö unbö ke a göm n+ŋ aij g+lan a göm ga. * 4 M+ŋi s+do an magö i, B+ y+ŋ yuö aunö u, wög n+ŋ u gun. S+ŋ g+n+g gab n+ŋöm hon wög gun rö lagnab. 5 Yad m+nöŋ naböŋ iŋ i m+dpin magö i, n+bi b+ m+nöŋ naböŋ iŋ i m+dpal gau mailö kale u yad m+dpin,” a ga. *

6 Jisas manö an+bu hagöm, m+nöŋ yan k+ŋu alöm, gö k+ŋ+ŋ lö, udöm b+ amgö we ga u n+ŋ amgö n+pe au löm, * 7 haga, “Siloam waŋö ammön, amgö ne u ñ+g l+mön,” a ga. An+g göm hag yuö, am ñ+g löm, amgö u ñ+l n+ŋöm, ram n+pe ara. Siloam manö iŋ u “Yuö Ara” a g+pal.

* 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24 * 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Esi 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3: Jon 11:4 * 9:5: Mad 5:14; Jon 8:12 * 9:6: Mak 8:23

⁸ Pen n̄ibi b̄i ram yam n̄ipe aip j̄im ñöl gau abe, nöd n̄ipe nan as̄ib ḡim̄idöp n̄iḡm̄idal n̄ibi b̄i gau abe hagla, “B̄i i, b̄i au as̄ik m̄idöl ḡi, nan as̄ib ḡim̄idöp u rö löp,” a ḡila. ⁹ Hageila, r̄imnap hagla, “Yau me, b̄i an̄ibu nöp,” a ḡila. R̄imnap pen hagla, “Wasö. B̄i an̄ibu rö löp u pen b̄i i b̄i ke n̄ibö,” a ḡila. An̄ig hageila, b̄i an̄ibu n̄ipe ke haga, “Yad me b̄i an̄ibu,” a ga. ¹⁰ Hageia, n̄ip hagla, “Amgö nöp u aige göm kam̄iḡ löp?” ö ḡila. ¹¹ Hageila haga, “B̄i Jisas a ḡipal u, m̄inönḡ yaḡ k̄iñu alöm, gö k̄iḡip lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam waḡö ammön, amgö ne u ñiḡ l̄imön,’ a gö, am amgö yad u ñiḡ lem, adiḡ amgö ñil n̄iḡbin,” a ga. ¹² Hageia hagla, “B̄i an̄ibu m̄iñi gai?” ö ḡila. Hageila haga, “Yad n̄iḡagpin,” a ga.

B̄i Perisi gau, “B̄i amgö we ga u aige göm kam̄iḡ löp?” ö ḡila

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ñil n̄iḡa b̄i an̄ibu, Juda kai God n̄ip sabe gep ñin kale u an̄ig ga u me, n̄ibi b̄i r̄imnap b̄i an̄ibu n̄ip dam b̄i Perisi m̄ideila au aula. ¹⁵ B̄i Perisi b̄i an̄ibu n̄ip hagla, “Ne aigöl ḡimön amgö ñil n̄iḡban?” ö ḡila. Hageila haga, “Jisas m̄inönḡ k̄iḡip ap udöm, amgö yad u laj̄ip, yad am amgö yad u ñiḡ lem, uri amgö ñil n̄iḡbin,” a ga.

¹⁶ An̄ig hageia, b̄i Perisi r̄imnap hagla, “God n̄ip sabe gep ñin u an̄ig ga rö, n̄ipe God n̄ip sabe gep ñin lo u r̄ib jua. An̄ib u, hon n̄iḡbun, God n̄ip yuö auagöp,” a ḡila. An̄ig hageila, b̄i kale r̄imnap pen hagla, “B̄i nan si nan naj gep ap m̄idaiböp, n̄ipe aigöl göm nan gagep an̄ibu ḡiböp?” ö ḡila. An̄ig hagöm kale ke nöp as̄ik ke ke l̄ila. ¹⁷ B̄i Perisi gau, b̄i an̄ibu n̄ip kauyaḡ hag n̄iḡöm hagla, “‘B̄i amgö yad gö amgö ñil n̄iḡbin,’ a ḡipan u, ne b̄i an̄ibu b̄i n̄ihön, a ḡi gas̄i n̄iḡban?” ö ḡila. Hageila haga, “Yad n̄iḡbin n̄ipe b̄i God manö hagep b̄i ap,” a ga. *

¹⁸ Pen Juda b̄i kub gau, b̄i amgö we ga kam̄iḡ la manö an̄ibu udagöm, n̄ime nap han̄ip auil, a ḡilö, ber m̄ihau aueilö, ¹⁹ hagla, “Ñi i ñi kale aka?” ḡila. Hageila haglö, “Yau, ñi u ñi hol,” a ḡilö. Hageilö hagla, “Kale n̄ip amgö we halö yag daulö aka?” ḡila. Hageila haglö, “Yau, n̄ip amgö we halö yag daulo,” a ḡilö. An̄ig hageilö hagla, “An̄ib u, uri aigöl göm amgö ñil n̄iḡab?” ö ḡila.

²⁰⁻²³ Hageila, kale ber pen hadö n̄iḡlö, Juda b̄i kub an̄ib gau nöd manö klö adö ap hagöm hagla, “N̄ibi b̄i an an Jisas n̄ipe Krai u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram an̄ibu kauyaḡ auagnaböl,” a ḡila. Manö hagla an̄ibu hadö n̄iḡmil me, p̄ir̄ikmil, haglö, “Ñi u, ñi hol m̄idöp u, n̄iḡbul; ñi hol an̄ibu amgö we halö yag daulo u abe n̄iḡbul; pen m̄iñi aigöl göm amgö ñil n̄iḡab u n̄iḡagpul; b̄i an n̄ipe gaj̄ip amgö n̄iḡab u abe hol n̄iḡagpul. Pen n̄ipe ñi pro wasö; n̄ipe ke hag n̄iḡeinabim u, hagnab,” a ḡilö.

²⁴ An̄ig hagailö, b̄i kub gau b̄i an̄ibu n̄ip kauyaḡ wiñ allö aueia hagla, “Nöp kam̄iḡ löp an̄ibu, God amgö ilö n̄ipe u manö n̄iḡö nöp hag. Hon n̄iḡbun, b̄i hagajun u, b̄i an̄ibu b̄i nan si nan naj gep b̄i ap,” a ḡila.

²⁵ An̄ig hageila, b̄i an̄ibu pen haga, “N̄ipe b̄i nan si nan naj gep b̄i ap aka wasö, yad n̄iḡagpin. Yad nan añi ap nöp n̄iḡbin. Nöd amgö we ḡi m̄idainö pen m̄iñi amgö ñil n̄iḡbin,” a ga.

²⁶ Hageia hagla, “Nöp aigege göm gaj̄ip, amgö n̄iḡban?” ö ḡila.

²⁷ Hageila haga, “Yad kalöp m̄idö nöp hag ñibin u pen kale manö yad u udagpin. N̄ihön ḡin̄ig manö m̄idö nöp hagaj̄in manö u kauyaḡ hag a ḡimim hagabim? Kale ke u rö nöp b̄i n̄ipe ap m̄idun a ḡimim hag n̄iḡabim aka?” ga.

²⁸ An̄ig hageia, n̄ip mulu kal n̄iḡöm, n̄ip manö naj hagöm hagla, “Hon Mos̄is b̄i n̄ipe me, pen ne b̄i ȳihar̄iḡ u b̄i n̄ipe ap! ²⁹ God Mos̄is n̄ip manö hag ñö hagn̄idöp u n̄iḡbun, pen b̄i i gai n̄ibö auöp u n̄iḡagpun!” a ḡila.

³⁰ Hageila haga, “Ake! B̄i game! N̄ipe amgö ȳip u gö kam̄iḡ löp, pen n̄ipe gai n̄ibö u kale n̄iḡagpin me! ³¹ Pen hon n̄iḡbun, nan si nan naj göl ḡi, God n̄ip sabe gaiöl u, n̄ipe manö kale udagnab; n̄ibi b̄i God n̄ip n̄iḡ udöm, manö hagöp rö göl ḡi, n̄ip sabe gaiöl u, n̄ipe manö kale n̄iḡnab. * ³² M̄inönḡ nabönḡ ḡi la ñin u riköl, m̄id dap m̄iñi m̄idpun ñin

* 9:17: Jon 4:19 * 9:31: Sam 34:15

i, n̄bi b̄i amgö we halö yag daula ap gö kam̄iḡ laga. ³³ B̄i an̄bu God yuö auagböp, n̄pe nan ap ḡin̄im rö lagböp,” a ga.

³⁴ An̄ḡ hageia, kale pen hagla, “Name nöp yag daua ñ̄in u, b̄i nan si nan naij gep u yag daula pen ne han̄p manö hag ñ̄in̄ḡ gabön ar? An̄ḡ hagd̄mön, Juda magum gep ram i kauyaḡ auagnabön,” a göm, n̄p ud mamö ḡi dam höḡ yaḡ yula. *

N̄bi b̄i Jisas n̄p n̄ḡ udagpal gau, amgö we rö m̄dpal

³⁵ Pen b̄i an̄bu n̄p ud höḡ yula, Jisas manö an̄bu n̄ḡm, am n̄p ulhai n̄ḡm haga, “Ne B̄i Ñ̄i n̄pe n̄p n̄ḡ udpan?” ö ga.

³⁶ Hageia haga, “B̄i Ñ̄i n̄pe b̄i an? B̄i an̄bu me u, a gö, yad n̄p n̄ḡ udnam,” a ga.

³⁷ An̄ḡ hageia, Jisas haga, “B̄i an̄bu m̄dö nöp n̄ḡban. Me ne aip manö hagabul i,” a ga.

³⁸ An̄ḡ hageia, b̄i an̄bu Jisas m̄deia it au kugom ȳmöm haga, “B̄i Kub! Yad nöp n̄ḡ udabin,” a ga. ³⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad m̄nönḡ nabön it i aubin u, n̄bi b̄i m̄nönḡ nabön it i m̄dpal gau kal̄p n̄me l̄n̄ḡ aubin. N̄bi b̄i amgö we ga gau mailö apöm n̄ḡnaböl; pen n̄bi b̄i hon hadö n̄ḡ aij ḡipun a göm, mailö arö göm, s̄b yaḡ aramöm n̄ḡagnaböl.

⁴⁰ An̄ḡ hageia, b̄i Perisi söl an̄b au m̄deila r̄imnap, manö an̄bu n̄ḡm haga, “An̄ḡ hagpan u, hon abe amgö we göp, a ḡmön hagabön ar?” a ḡla. *

⁴¹ Hageila, Jisas haga, “Kale amgö we m̄daibep rö, nan si nan naij ḡipim u manö kub udagbep; pen n̄ḡ aij ḡipun, a ḡipim u me, kale gac halö m̄dmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep B̄i Aij u

¹ Jisas manö ap hod r̄iköm haga, “Yad kalöp n̄ḡ yab̄i hagabin, kaj sipsip m̄dpal waryö raul u arn̄ḡ, ajön it ȳj̄ḡ göl m̄gan u m̄dö n̄ḡöl ḡi, ȳhar̄iḡ ramö au raḡa göm arnaböl gau, kale nan si udep n̄bi b̄i. ² B̄i sipsip mukep u, ȳhar̄iḡ ramö u raḡa göm aragnab; ajön it ȳj̄ḡ göl m̄gan u nöp amöm, waryö raul m̄gan yaḡ arnab.

³ “Pen b̄i sipsip mukep u amjakö, b̄i ajön it abad m̄döp u n̄p n̄ḡ aij ḡinab rö, adan u hīknab. Pen sipsip gau u rö nöp, b̄i an̄bu maj m̄gan n̄p u n̄ḡnaböl rö, sipsip n̄pe ke gau hib ñöl ḡi paḡid höḡ arnab. ⁴ Sipsip n̄pe paḡid höḡ aramöm, n̄pe nöd gö n̄ḡöl ḡi, kale maj m̄gan n̄pe u n̄ḡnaböl rö, n̄p hain ḡinaböl. ⁵ Pen b̄i ke n̄bö ap ap hagö, n̄p hain gagnaböl; maj m̄gan n̄pe n̄ḡagnaböl rö, p̄r̄ik arnaböl,” a ga. ⁶ Jisas an̄ḡöl manö hod r̄iköm haga pen manö hagab adö u a göm r̄ik n̄ḡagla.

Jisas n̄pe Sipsip Mukep B̄i Aij u

⁷ Jisas manö r̄ik n̄ḡagla rö, n̄pe kauyaḡ haga, “Yad kalöp n̄ḡ yab̄i hagabin, yad ke sipsip gau ajön arep m̄dpin. ⁸ Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep b̄i,’ a göm, nöd aula b̄i gau, kale magöḡhalö nan si udep b̄i m̄dm̄dal. Sipsip gau manö kale u n̄ḡagm̄dal. * ⁹ Pen yad ke sipsip gau ajön arep rö m̄dpin. N̄bi b̄i ȳp apöm waryö raul m̄gan arnaböl gau, kam̄iḡ nöp m̄deinaböl. Ajön am̄l ap̄l göl ḡi, nan uḡaḡ uḡaḡ ñ̄ḡnaböl. ¹⁰ B̄i si udep gau, nan si udn̄ḡ, wip aln̄ḡ, ḡi naij ḡin̄ḡ nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp ḡinö, kale kam̄iḡ pör m̄dep magö an̄bu udmim, kam̄iḡ m̄d aij gep adö u nöp m̄dpe araḡ a gem aunö.

¹¹ “Yad Sipsip Mukep B̄i Aij. Sipsip Mukep B̄i Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. * ¹² B̄i au mani udn̄ḡ kaj sipsip abad m̄deinab u, b̄i kaj sipsip mukep ȳj̄ḡ göl wasö; sipsip gau sipsip n̄pe wasö u me, kain hauḡ gau auaiöl u n̄ḡm p̄ñ̄iḡ ḡi arnab. An̄b u me, kain hauḡ an̄b gau sipsip gau kal̄p yu ḡi dam ke gau gau yunaböl. * ¹³ B̄i an̄bu mani udn̄ḡ kaj sipsip abad m̄döm, sipsip gau kal̄p gas̄i n̄ḡagnab u me, p̄ñ̄iḡ ḡi arnab.

* 9:34: Sam 51:5 * 9:40: Mad 15:14 * 10:8: Jer 23:1-2; Esi 34:2-3 * 10:11: Sam 23:1; Rep 7:17 * 10:12: Ap 20:29

14-15 “Yad Sipsip Mukep Bî Aij. Bapi hol apîl pen pen nîŋ aij gîpul rö, yad sipsip gau aip pen pen nîŋ aij gîpun. Anîb u, yad kalîp a gem umnabin. * 16 Sipsip waryö raul mîgan i mîdpal nöp wasö, sipsip rîmnap halö mîdpal. Sipsip anîb gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u nîŋnaböl. Sipsip raul mîgan añî ap magum gî mîdöm, bî mukep kale añî ap nöp mîdöm gînab. *

17 “Yad kalîp nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yîp mîdmagö löp. * 18 Nîbi bî rîmnap gasî kale nîŋöm gîlö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anîb u, Bapi yad, ne unbö gîmön a ga manö nîpe u udem, haga rö nöp gînabin,” a ga.

19 Jisas manö anîbu hagö, Juda kai kauyaŋ asîk böŋ u ke, böŋ u ke löm, 20 rîmnap hagla, “Nîpe kîjaki abaŋ alö, manö piral hagab u, nîhön gînîg manö nîpe u nîŋabim?” ö gîla.

21 Anîg hageila, rîmnap pen hagla, “Nîpe kîjaki abaŋ alböp u, anîg hag aij gagböp. Pen kîjaki abaŋ alö, aigöl göm nîbi bî amgö we ga gau gö kauyaŋ nîŋblap?” ö gîla.

22 Pen hainö Juda nîbi bî, God sabe gep ram ut aij mîdöp u mîñ mîñ gep ñîñ kub u mîñi, a göm, Jerusalem am magum gîla. Pen ñîñ kub anîbu, ram yîgön ñîñ u me, 23 Jisas nîpe God sabe gep ram höŋ adö “Solomon Ram Bada” a gîmîdal u ajeia nîŋöl gî, 24 Juda nîbi bî gau Jisas mîdeia au apöm hagla, “Hanîp gö pör nöp abad mîdagaiun; ne Kraiss mîdaimön u, waiö hagö nîŋun,” a gîla.

25 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö nîŋö a gîmim nîŋ udagpe. Bapi yad ktö nîpe udem nan gagep gau gîpin u nîŋmim, manö yad u manö nîŋö a gîmim nîŋ udbep. 26 Pen sipsip yad mîdagpim rö, manö yad u manö nîŋö a gîmim nîŋ udagpe. 27 Sipsip yad gau manö yad hagabin nîŋbal; yad kalîp nîŋbin nîŋöm kale yîp hain gîpal. 28 Yîp hain gîpal gau, kalîp kamîŋ pör mîdep magö u ñabin u me, kale umagnaböl. Nîmagö adö yad mîdpal rö, nîbi bî rîmnap apöm kalîp tîp gî ud aröl rö lagöp. * 29 Bapi yad kalîp ud yîp ñöb u, nîpe Bî ktö unbö ke yabîl mîdöp me. Nîmagö adö nîpe mîdpal rö, nîbi bî rîmnap apöm kalîp tîp gî ud aröl rö lagöp. 30 Bapi ke, yad ke, wasö; hol apîl añî yabîl mîdpul,” a ga.

31 Jisas anîg hageia, Juda kai nîp kauyaŋ kabö ju paknîg geila. 32 Anîg geila, Jisas kalîp pen haga, “Bapi yîp hagö, kale mîdaibe nîŋöl gî, nan aij ke ke iru nöp gînö. Pen nan aij gînö anîb gau, adö mai gî naj gînö nîŋmim, yîp al pak lînîg gabim?” ö ga.

33 Hageia hagla, “Nan aij adö anîb gau nîŋun, nöp al pak lînîg gagabun; ne bî yabîl pen, yad God rö mîdpin, a gîmön, God hib nîpe dap lug gîpan u me, nape al pak lînîg gabun,” a gîla. *

34 Anîg hageila, Jisas haga, “Lo kale ke adîŋ ap kalî kîñ rîköm hagla, ‘God nîpe haga, ‘Kale ke god rö mîdpim,’ a ga,’ a gîla. * 35 God Manö u manö ap piral hagagnab; pör nöp pör nöp nîŋö nöp mîdeinab. God nîpe nîbi bî yîharîŋ gau manö hagajîñ anîbi ñöm, ‘Kale god rö mîdpim,’ a ga. 36 Pen yad, yad mînön naböŋ it i aubin u, Bapi yîp wög nîpe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Nî nîpe mîdpin a gînö manö anîbu nîŋmim, kale nîhön gînîg, God hib nîpe hag pro gab, a gîmim, yîp al pak lînîg gabim? 37 Yad God wög nîpe geinabin u, manö yad nîŋ udmim. Wasö u, wasö. 38 Pen manö yad nîŋ udagun, a gînabim u, yad nan gagep rö gîpin gau nîŋmim, nîŋ udmim. Kale anîg göl nîŋ udmim me, yad Bapi aip mîdpin Bapi yad aip mîdöp u nîŋnabim,” a ga. *

39 Jisas nîp kauyaŋ ud sîsî lun a gîla u pen agamîj hil gî löm ara. 40 Jisas anîg hil gî amöm, kauyaŋ ñîg Jodan juöm böŋ lödaŋ amöm, Jon nöd mîdöm nîbi bî ñîg pak ñîmîdöp ram mînön rîgoŋ gau am mîdeia. * 41 Nîbi bî iru nöp mîdeia u apöm hagla, “Jon nan gagep rö rîmnap gagmîdöp, pen nîpe bî i nîp a göm, manö nîhön nîhön hagmîdöp u, magöŋhalö manö nîŋö nöp hagmîdöp,” a gîla. 42 Anîg hagöm, nîbi bî mîgan anîbu mîdeila gau iru nöp Jisas nîp nîŋ udla.

* 10:14-15: Mad 11:27; 1Jn 3:16 * 10:16: Ais 56:8; Esi 34:23 * 10:17: Plp 2:8-9 * 10:28: Jon 3:16; 6:39
* 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

11

Lasaras uma

¹ Ram rīḡ aglō Bedani nībō bī ap nan ga; hib nīpe u Lasaras. Bī anību, nīñīn nīpe mīhōp mīdmīdil; ap Maria, ap Mada. * ² Maria me, Jisas nīp ma kīd nīpe u wel hon ḡ nīñīm, umagō nīpe ud ḡḡ ḡḡ yua nībi anību. Nīmam nīpe Lasaras nan ga. * ³ Lasaras nīñīn mīhau Jisas nīp manō bīḡ yumil haglō, “Bī Kub! Bī mīdmagō ne u nan ḡp,” a ḡlō.

⁴ Pen Jisas manō hag yulō anību nīñīm haga, “Nīpe nan ḡp pen bōḡ nōp umagnab. Pen God nīpe ke nīñīb rō, nīpe klō ke nīpe ḡ, nībi bī gau God hib nīpe u abe, God Nī hib nīpe u abe haglō adō arnab, a ḡm ga,” a ḡ. *

⁵ Jisas nīpe Mada, nīñīn nīpe Maria, nīmam kale Lasaras kalīp yam mīdmagō līmīdōp. ⁶ Pen Lasaras nan ga manō anību nīñīm, Jisas nīp nīñīḡ yīñīd araga; ram mīnōḡ mīdeia au nīn mīhōp halō mīdeia. ⁷ Nīn mīhōp lugō, bī nīpe gau kalīp haga, “Ram mīnōḡ Judia ado ḡḡ arun,” a ḡ. ⁸ Anīḡ hageia, bī nīpe gau hagla, “Manō hag nēb bī. Rol magō u nōp, bī Juda gau nōp kabō ju paknīḡ geila u pen ne kuōyaḡ ram mīnōḡ anību ado ḡḡ arnīḡ gabōn aka?” ḡila.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale nīñībim, nīn añī ap, aua unbō mīgan laḡ nōp mīdōp. Nībi bī mailō halō ajeinabōl gau, mīnōḡ nabōḡ mailō anību mailō nī, nan rīmnap kalpe li ludō arō ap lug pakagnabōl. ¹⁰ Pen nībi bī sībōn yaḡ ajeinabōl gau, mailō kale mīdagō, nan rīmnap kalpe li ludō arō ap lug paknabōl,” a ḡ.

¹¹ Jisas anīḡ hagōm, manō ap halō kalīp hagōm haga, “Bī nīñēb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem nīp hagnō urak aunab,” a ḡ.

¹² Hageia, bī nīpe gau pen hagla, “Bī Kub. Nīpe hanab a ḡīpan rō, kamīḡ līnab,” a ḡila. ¹³ Jisas nīpe Lasaras hadō umōb u nīñīm, “Lasaras hon hanab,” a ḡ. Pen bī nīpe gau Jisas manō nīpe nīñīm, Lasaras yīharīḡ hon hanab a ḡḡ gasī nīñīla. ¹⁴ Bī nīpe gau nīñīḡep adō mīdeila nīñīm Jisas kalīp waiō hagōm haga, “Lasaras hadō umōb. ¹⁵ Pen yad Lasaras aip mīdagainō umōb u, kalōp nan a ḡem mīñ mīñ ḡīpin. Anīḡ ḡp u me, kale manō yad nīḡ udmim rō lōp. Pen Lasaras mīdōp au arun,” a ḡ.

¹⁶ Hageia, Domas Didimas nīpe Jisas bī nīpe rīmnap gau kalīp haga, “Hon magōḡhalō manō hag nēb bī hon aip ram mīnōḡ Judia arno, nīp al pak lōm, hanīp abe al pak lōl,” a ḡ. *

Jisas Mada Maria añīl mīhau kalīp manō haga

¹⁷ Pen kale ram rīḡ aglō Bedani amjakeila, nībi bī gau Jisas nīp hagla, “Lasaras uma rīḡōl ḡīno, nīn mīhau mīhau padiōp,” a ḡila. ¹⁸ Pen ram rīḡ aglō Bedani anību, Jerusalem sōl au, kilomida unbō mīhau nīgaḡ rō nōp mīdmīdōp rō me, ¹⁹ Lasaras umō, Juda nībi bī iru nōp apōm, Mada Maria añīl mīhau mōḡ nīñīm mīñōḡ magō ḡḡ mīdeila. ²⁰ Pen Jisas auab, a ḡlō, Mada nīñīm, nīñīn Maria nīp ram u arō ḡm, am Jisas nīp nīñīḡ ara. ²¹ Mada nīpe am Jisas nīp nīñīm haga, “Bī Kub. Ne i mīdaibnap, mam yad Lasaras umagbōp. ²² Pen yad nīñībim, mīñī God nīp nan nīhōn hag nīñēinabōn, hagnabōn rō ḡīnab,” a ḡ.

²³ Hageia, Jisas haga, “Namam kuōyaḡ uraknab,” a ḡ. ²⁴ Hageia, Mada haga, “Yad nīñībim manō kub hagep nīn u uraknab,” a ḡ. * ²⁵ Hageia, Jisas haga, “Yad ke ḡīnō nībi bī uraknabōl; yad ke ḡīnō nībi bī kamīḡ mīdeinabōl. Nībi bī yīp nīḡ udōm umnabōl gau, kamīḡ mīdeinabōl. ²⁶ Nībi bī kamīḡ mīdōm yīp nīḡ udnabōl gau, umagnabōl; pōr nōp pōr nōp kamīḡ mīdeinabōl. Manō hagabin anībi nīḡ udpan aka?” ḡ.

²⁷ Jisas anīḡ hageia, Mada haga, “Bī Kub. Yaue, yad nīñībim, ne me Kraiss u, God Nī nīpe mīnōḡ nabōḡ i aunab, a ḡīmīdal u nōp,” a ḡ. *

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3 * 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31 * 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69

nipe Juda n̄ibi b̄i gau kal̄ip a göm umnab, a ga. ⁵² Pen Juda kai kal̄ip nöp wasö; n̄ibi b̄i God n̄i pai nipe udn̄ig gab gau magöñhalö ud j̄im n̄öm lö, it nipe añ̄t yab̄it̄ m̄ideinaböl, a göm umnab, a ga. *

⁵³ An̄ib u, n̄in an̄ibu it göm, Juda b̄i kub an̄ib gau Jisas n̄ip aige gun alun, a göm, pör nöp manö an̄ibu nöp hag am̄il ap̄il ḡi m̄ideila. *

⁵⁴ Juda b̄i kub gau Jisas n̄ip aln̄ig geila u n̄ijöm, Jisas n̄ipe ram m̄inöñ kale ram m̄inöñ Judia waiö ajagm̄idöp; n̄ipe b̄i n̄ipe gau aip ram m̄inöñ Judia au ju am Epraim daun amjaköm, m̄inöñ naböñ kabö nöp m̄idm̄idöp got̄ au m̄idm̄idal.

⁵⁵ Pen Juda kai Pasopa n̄in kub kale u söl söl ga n̄ijöm, n̄ibi b̄i iru nöp ram m̄inöñ kale ke gau arö göm, hon God amgö ilö n̄ibi b̄i u† aij m̄idun, Pasopa nan n̄injun, a göm, wög adö kale hadame gau ḡim̄idal rö ḡin̄ig Jerusalem arla. ⁵⁶ Kale Jerusalem apjaköm, Jisas n̄ip ulhai n̄ij m̄ideila. Kale amöm God sabe gep ram raul m̄igan u m̄idöm, Jisas mai, a göm, pen hag n̄ijö pen hag n̄ijö göm hagla, “Kale n̄ihön gas̄t̄ n̄ijbim? N̄ipe Pasopa n̄in i aunab aka wasö?” ḡila. ⁵⁷ Pen God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i Perisi gau abe, manö ap hagla, “N̄ibi b̄i ap Jisas n̄ip n̄ijnain̄im u, n̄ipe ap han̄ip hageinab, hon am n̄ip ud s̄is̄i lun,” a ḡila.

12

Maria Jisas n̄ip wel hañ̄ij aij auerp l̄i n̄a
(*Mad 26:6-13; Mak 14:3-9*)

¹ Pasopa nan n̄ijn̄ig ḡila u, n̄in unbö kagot̄ j̄ij u nöp m̄idö n̄ijöl ḡi, Jisas Lasaras uma n̄ip gö uraka ram n̄ipe u ara. Ram r̄it̄ig agl̄ö an̄ibu hib Bedani. * ² Bedani amöm, nan n̄injun, a göm, Jisas u, Lasaras u, n̄ibi b̄i r̄imnap abe, as̄ik m̄ideila n̄ijöm, Mada nan magö gau n̄ime la. * ³ N̄in̄in Maria pen, wel hañ̄ij aij mani kub yab̄it̄ raubal barol ap dapöm, Jisas ma adö u hoñ ḡi n̄öm, umagö n̄ipe u udöm ma n̄ipe l̄it̄i ga. An̄ig geia, wel hañ̄ij aij an̄ibu, ram raul an̄ibu magöñhalö hañ̄ij ara. * ⁴ An̄ig geia, Judas Iskariod, Jisas b̄i n̄ipe au n̄ip hainö mumug n̄ija b̄i an̄ibu, hañ̄ij aij an̄ibu n̄ijöm haga, ⁵ “Mani kub yab̄it̄ raubal wel an̄ibi rö yuöm, mani udöm, n̄ibi b̄i nan m̄idagöp gau kal̄ip n̄iböp u aij. B̄i wel an̄ib rö raun̄ig gab u, n̄ipe rak̄in unbö s̄idun lañ wög göm mani udöm amöm wel an̄ibi raunab,” a ga. ⁶ N̄ipe an̄ig haga u, n̄ibi b̄i nan m̄idagöp gau mög n̄ijöm hagaga; n̄ipe mani wad̄t̄ u ud ajöm, r̄imnap agam̄ij si udm̄idöp u me an̄ig haga.

⁷ Pen Jisas haga, “N̄ip hag gagmön. Ȳip r̄igöl ḡinaböl n̄in u l̄i n̄in̄ig dap löp u, uri dap l̄i n̄öb. ⁸ N̄ibi b̄i mani m̄idagöp gau aip pör m̄ideinabim; pen yad aip pör m̄idageinabim,” a ga. *

Lasaras n̄ip agam̄ij alun, a ḡila

⁹ Jisas Bedani ap m̄idöp a ḡila manö an̄ibu n̄ijöm, Juda n̄ibi b̄i iru nöp gau n̄ip n̄ijn̄ig arla. Pen Jisas n̄ip nöp n̄ijn̄ig aragla; Lasaras b̄i uma Jisas gö uraka b̄i an̄ibu n̄ip abe n̄ijn̄ig arla. ¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jisas n̄ip gö uraka rö, Juda n̄ibi b̄i iru nöp naḡt̄ adö kale ḡi m̄idm̄idal u arö göm, Jisas n̄ip n̄ij udla. An̄ig geila, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau, Lasaras n̄ip abe alnabun, a göm gas̄t̄ u n̄ijla. *

Jisas kij rö Jerusalem ara
(*Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹² Ruö, n̄ibi b̄i iru yab̄it̄ Pasopa nan n̄ijn̄ig aula gau, Jisas Jerusalem auab a ḡila manö an̄ibu n̄ijöm, ¹³ n̄ip am n̄injun, a göm, galon u†añ r̄ik dap löl ḡi, w̄in̄ kub alöl ḡi hagla, “B̄i Kub hib n̄ipe u hagno adö arañ!”

“B̄i Kub n̄ipe B̄i n̄ipe an̄ibi yuö auöp me il!”
“N̄ipe B̄i aij. Hib n̄ipe hagno adö arañ!”

* 11:52: Jon 10:16 * 11:53: Jon 5:18 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38 * 12:8: Dud 15:11 * 12:10-11: Jon 11:45

“N̄ipe Isrel Kiŋ auab me i! Hib n̄ipe hagno adö arañ!” *

¹⁴ Jisas kaj donki marep ap udöm, adö an̄ibu asiköm areia. An̄ig ga u, God Manö u kali k̄iñ r̄iköm hagla rö nöp ga. God Manö ad̄iŋ an̄ibu kali k̄iñ r̄iköm hagla, *

¹⁵ “Saion pai, ne p̄iñiŋ gagmön.

Kiŋ ne u kaj donki marep adö u asiköm auab,” a ḡila.

¹⁶ Ga ñin an̄ibu, Jisas b̄i n̄ipe gau, God n̄ipe an̄ig ḡinab a ga rö nöp gab u a göm niŋagla; pen hainö Jisas umöm uraköm, God ram m̄inöŋ kumi kabö adö laŋ au hadö ara ñin an̄ibu nöp, Jisas b̄i n̄ipe gau gas̄i niŋ aij göm niŋla, Jisas Jerusalem araia ñin an̄ibu nan niñhön niñhön n̄ip ḡila gau, nöd God manö hagep b̄i gau God Manö kali k̄iñ r̄iköm hagla rö nöp ḡila. *

¹⁷ Jisas Lasaras uma n̄ip gö uraka u, n̄ibi b̄i niñjöl m̄ideila gau manö an̄ibu hag am̄il ap̄il ḡi m̄ideila. ¹⁸ An̄ib u, n̄ibi b̄i iru nöp nan gagep ga an̄ibu niñjöm, Jerusalem arö göm, n̄ip adan añ au niñjig arla. ¹⁹ Kale an̄ig ḡila rö, b̄i Perisi gau niñjöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “N̄ijim! Hon nan ap gun rö lagöp. N̄ibi b̄i m̄inöŋ naböŋ it i magöŋhalö b̄i an̄ibu n̄ip hain gaböl,” a ḡila.

Grik n̄ibi b̄i r̄imnap Jisas n̄ip niñjig arla

²⁰ Pen Pasopa ñin u auab, a göm, God n̄ip sabe ḡinig Jerusalem arla ñin an̄ibu, Grik n̄ibi b̄i r̄imnap aip arla. ²¹ Grik n̄ibi b̄i an̄ib gau apöm, Pilip ram m̄inöŋ Galili au Bedsaida daun n̄ibö b̄i u n̄ip hagla, “B̄i kub niñjeb, hon Jisas n̄ip niñjun,” a ḡila.

²² An̄ig hageila, Pilip am Edru n̄ip hag ñöm, Edru aip m̄ihöŋgöl ammil Jisas n̄ip hag ñilö. ²³ Hag ñailö, Jisas haga, “M̄iñi God gö, B̄i Ñi n̄ipe B̄i mailö aij ke halö m̄idöp u niñnaböl ñin u hadö auöp. * ²⁴ Yad kalöp niñjö yab̄it hagabin, wid magö ap m̄inöŋ yaŋ lugöm umagnab u, ȳhar̄iŋ wid magö añ ap nöp m̄ideinab. Pen wid magö an̄ibu m̄inöŋ yaŋ lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp p̄ilnab. * ²⁵ N̄ibi b̄i an, ‘M̄inöŋ naböŋ it i kam̄iŋ m̄idep magö yad ke nöp gas̄i niñjem m̄id aij ḡinam,’ a göm gö arnab u, n̄ipe umöm böŋ nöp umnab; pen n̄ibi b̄i an, ‘M̄inöŋ naböŋ it i kam̄iŋ m̄idep magö yad ke gas̄i iru niñnagam; m̄id aij ḡinabin aka m̄id aij gagnabin u nan kub wasö,’ a göm gö arnab u kam̄iŋ m̄idep magö n̄ipe u pör nöp pör nöp m̄ideinab. * ²⁶ Pen n̄ibi b̄i an ȳp wög ḡinig ḡinabin a ḡinab u, n̄ipe ȳp hain ḡinim; yad gai m̄ideinabin u, n̄ibi b̄i wög ḡi ñeb yad aip m̄ideinab. N̄ibi b̄i an wög yad ḡi ñinab, Bapi yad n̄ibi b̄i an̄ibu hib n̄ipe u dap rannab.

Jisas, “Umnabin,” a ga

²⁷ “M̄iñi ȳp marö gab u niñhön hagnam? ‘Bapi ȳp rarö rauö, ȳp nan niñhön ḡinig gab u gagnim,’ a gem hagnam aka? Wasö! Marö an̄ibu udnig aunö. * ²⁸ Pen Bapi, ne gö n̄ibi b̄i gau niñnaböl, ne B̄i mailö aij ke halö m̄idpan,” a ga.

Jisas an̄ig hagö niñjöl ḡi, manö ap kumi kabö adö laŋ n̄ibö apöm haga, “Yad ḡinö, n̄ibi b̄i gau hadö niñbal yad B̄i mailö aij ke halö m̄idpin. Pen yad kauyaŋ ḡinö, n̄ibi b̄i gau kauyaŋ niñnaböl,” a ga.

²⁹ Pen n̄ibi b̄i m̄ideila gau, God manö haga an̄ibu niñjöm, r̄imnap hagla, “R̄imu hagaj̄ip,” a ḡila; r̄imnap pen hagla, “Ejol ap Jisas n̄ip manö r̄imnap hagaj̄ip,” a ḡila.

³⁰ An̄ig hagla u pen Jisas kal̄ip haga, “Manö hagaj̄ip an̄ibu ȳp nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagaj̄ip. ³¹ Pen niñhön: m̄iñi n̄ibi b̄i m̄inöŋ naböŋ it i gau, kale niñhön niñhön ḡipal u, God n̄ipe ke niñjöm, pen ñöm, kale balu ke ke l̄inab. N̄ibi b̄i m̄inöŋ naböŋ it i ȳp niñ udagpal gau kal̄ip kiŋ rö abad m̄idöp b̄i naij an̄ibu, God n̄ip r̄id̄ik ḡi yunab. ³² Ȳp ud adö au laŋ leinaböl u, yad n̄ibi b̄i ram m̄inöŋ ke gau n̄ibö magöŋhalö t̄ip ḡi dam udnabin,” a ga. * ³³ Jisas manö haga an̄ibu, ȳp aige göl ḡilö umnabin, a göm, haga. *

* 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49 * 12:14: Sek 9:9 * 12:16: Jon 2:22 * 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mad 16:25 * 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38 * 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 19:6

³⁴ Pen n̄ibi b̄i iru n̄öp ap m̄ideila an̄ib gau Jisas n̄ip pen hagla, “Lo manö hon u hagöp, ‘Krais u pör pör n̄öp kam̄iη m̄ideinab,’ a göp u pen ne ai ḡin̄ig ḡim̄ön hagabön, ‘B̄i Ñ̄i n̄ipe n̄ip ud adö au laη l̄inaböl,’ a gabön? Pen B̄i Ñ̄i n̄ipe a ḡi hagabön u, an n̄ip hagabön?” ö ḡila. *

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Mailö u pro marap halö kalöp aip m̄ideinab. An̄ib u, mailö kalöp aip m̄idöp magö i, adan aj aij ḡim̄im; wasö u, s̄ib apöm kalöp paηu ḡinab. N̄ibi b̄i an s̄ib au ajeinab, gai arnabin a göm n̄iηagnab. * ³⁶ Mailö kalöp aip m̄idöp magö i, mailö u n̄iη udmim. Mailö u n̄iη udeinabim u, mailö ñ̄i pai n̄ipe l̄inabim,” a ga. Jisas an̄ig hagöm, n̄ibi b̄i an̄ib gau arö göm ke gau aramöm pi göl m̄ideia. *

N̄ibi b̄i gau iru n̄öp Jisas n̄ip n̄iη udagla

³⁷ Jisas n̄ipe nan gagep iru n̄öp n̄ibi b̄i gau amgö ilö adö kale ga n̄iηla pen n̄ip n̄iη udagla. ³⁸ N̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udagla u, b̄i God manö hagep Aisaia hadame n̄öp God Manö ad̄iη ap kal̄i k̄liñ r̄iköm haga rö n̄öp ḡila. N̄ipe manö an̄ibu kal̄i k̄liñ r̄iköm haga, “B̄i Kub, manö aij ne kal̄ip hag ñ̄ibun

pen kale manö an̄ibu manö aij a göm udagpal;
ne klö ke yab̄i ne ke ḡim̄ön gaina u n̄iηbal u

pen n̄öp B̄i Kub a göm n̄iη udagpal,” a ga. *

³⁹⁻⁴⁰ An̄ib u, kale Jisas n̄ip n̄iη udagla. An̄ig ḡila u, Aisaia God Manö ad̄iη ap kal̄i k̄liñ r̄iköm haga rö n̄öp ḡila. N̄ipe manö an̄ibu kal̄i k̄liñ r̄iköm haga,

“God n̄ipe n̄ibi b̄i gau kal̄ip gö

kale amgö we rö m̄idpal;

God n̄ipe gö kale gas̄i r̄im̄id aij m̄idagöp.

God n̄ipe kal̄ip ga an̄ibu,

kale amgö magö n̄iη aij göm,

gas̄i r̄im̄id n̄iη aij göm, ȳip aublap,

yad ḡinö kal̄ip kam̄iη l̄iböp, a göm ga,” a ga.

Adö an̄ibu n̄öp kale Jisas n̄ip n̄iη udöl rö laga. ⁴¹ Aisaia hadame n̄öp manö haga an̄ibu, n̄ipe Jisas mailö aij n̄ipe u n̄iηöm an̄ig haga. *

⁴² Pen Juda b̄i kub gau kale magöñhalö Jisas n̄ip arö gagla; b̄i kub iru n̄ibanö n̄ip n̄iη udla. Pen, b̄i Perisi han̄ip hag yulö hon Juda magum gep ram raul m̄igan u kuöyay arep rö lagnab, a göm me, Jisas n̄iη udla u waiö hagagla. * ⁴³ Jisas n̄iη udla u waiö hagagla an̄ibu, n̄ibi b̄i gau hib hon haglö adö araη, a ḡi gas̄i n̄iηöm, an̄ig ḡila. Pen nan n̄ihön ḡino God n̄iηö, n̄ip aij ḡinab a göm, gas̄i an̄ibu n̄iηagla. *

Jisas manö aij n̄ipe u n̄öp n̄ibi b̄i kal̄ip manö kub hagnab

⁴⁴ Pen Jisas meg magö dap ranöm haga, “N̄ibi b̄i an ȳip n̄iη udnab u, ȳip n̄öp wasö, b̄i ȳip hag yuö aunö n̄ip abe n̄iη udnab. ⁴⁵ N̄ibi b̄i an ȳip amgö n̄iηnab u, ȳip n̄öp wasö, b̄i ȳip hag yuö aunö n̄ip abe amgö n̄iηnab. * ⁴⁶ Yad m̄inöη naböη iη i apem n̄ibi b̄i gau kal̄ip mailö ñ̄abin. An̄ib u, n̄ibi b̄i ȳip n̄iη udnaböl gau, s̄ibön aη gau m̄idageinaböl.

⁴⁷ “N̄ibi b̄i manö yad u n̄iηöm hagabin rö gagnaböl gau, kal̄ip manö kub hagagnabin. Pen n̄ihön: yad n̄ibi b̄i m̄inöη naböη iη i m̄idpal kal̄ip manö kub hagn̄ig auagnö; kal̄ip ud kam̄iη yun̄ig aunö. * ⁴⁸ Pen n̄ibi b̄i ȳip udagöm, manö yad udagnaböl gau, manö kub hagep ñ̄in u, manö yad hagpin u n̄öp kal̄ip manö kub hagnab. ⁴⁹ N̄ihön ḡin̄ig: manö yad hagpin u, ke n̄iηem hagagpin; Bapi ȳip hag yua u, an̄ig an̄ig hagnöm, a göp rö n̄öp hagpin. ⁵⁰ Yad n̄iηbin, manö n̄ipe u n̄iη udeinaböl u, kal̄ip pör m̄iddep u ñ̄inab. An̄ib u, manö yad hagabin u, Bapi manö an̄ig an̄ig rö hagnöm, a göp rö n̄öp hagabin,” a ga.

* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12 * 12:36: Ep 5:8 * 12:38: Ais 53:1 * 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45: Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17

13

Jisas bi nipe gau ma kalip ñig tik gi yua

¹ Ñin kub Pasopa ñineb ñin u rol a göm, Jisas nija, Nap nip minon nabon it i hag la ñin u padi ara ninom nipe ado gi Nap arep ñin u sol aua. Pen nibi bi nipe ke minon nabon it i midmagö li midom, mid damom, nip al pak lilö, umom Nap ara. ² Kijaki pen Saimon Iskariod ñi nipe Judas nip gasi ñö, Jisas nip aige gem damem bi kub gau kalip ñinabin a göm, gasi u nöd nöp nin pi gi löm, hainö hon Jisas bi nipe gau Jisas aip Pasopa nan ñin nig asikno. * ³ Jisas nipe ninjeb, God nipe nan gau magonhalö ud ñimagö adö nipe la. Jisas ninjeb, nipe Nap God aip midom minon nabon it i apom, midom, hainö umom, ado gi Nap midop arnig ga. * ⁴ Anib u, Jisas urakom, waij milö kub nipe u ud juom, raul ap an au gidan piralom, ⁵ ñig rimnap ud cög migam ap hon göm, hanip bi nipe gau ma hon u ñig löl gi, raul pivala anibu ud tik gi yuöl gi mideia.

⁶ Jisas anig gi dam dam, Saimon Pida ma nipe ñig linam, a gö, Pida nip haga, "Bi Kub. Ne ke ma yip u ñig tik gi yunig gabon?" ö ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, "Mñi gabin i, ne uri ninagan, pen midmon hainö ninjabon," a ga.

⁸ Jisas anig hageia, Pida haga, "Uri aka hainö gau, ma yip u ñig tik gi yuagnabon, wasö yabi!" a ga.

Hageia, Jisas pen haga, "Ma nöp ñig tik gi yuagnabin u; bi yad midageinabon," a ga.

⁹ Jisas anig hageia, Saimon Pida haga, "Bi Kub! Anig hagpan u, ma yip u nöp ñig tik gi yuagmon; ñimagö kid, nabic yad abe ñig tik gi yumon!" a ga.

¹⁰ Anig haga pen Jisas haga, "Nibi bi an ñig hadö pakop, bi anibu han roman nipe magonhalö ut aij midop. Kuoyan ñig pakagnab; ma kid u nöp ñig tik gi yunab. Kale ut aij midpin; pen kale an ap nöp ut aij midagop," a ga. * ¹¹ Jisas haga u, nip mumug nin nig geia bi anibu nip hadö nija u me, nipe haga, "Kale an ap nöp ut aij midagop," a ga.

¹² Pen Jisas ma hanip u ñig tik gi yu hakom, waij ud ju la u ud rol göm, am ka nipe au asikom haga, "Kalop ma ñig tik gi yubin manö it u, ninbim aka?" ga. ¹³ Anig hagom Jisas haga, "Yip Manö Hag Neb Bi aka Bi Kub hagpin u, ninjeb hagpin. Yad Manö Hag Neb Bi kale abe Bi Kub kale abe midpin. ¹⁴ Anib u, yad Manö Hag Neb Bi kale, Bi Kub kale ma kalop ñig tik gi yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñig tik gi yumim, ma ñig tik gi yumim, gimim. * ¹⁵ Yad kalop gipin rö u ninmim, kale pen am nibi bi rimnap kalip anig unbö rö nöp gimim a gem, kalop adan aij anibi yabin. * ¹⁶ Kalop ninjeb yabi hagabin, bi wög gi neb bi u bi kub, bi nip abadop bi u bi pro, midagop; u rö nöp bi manö ud arep bi u bi kub, bi nip yua u bi pro, midagop. * ¹⁷ Nagi aij hagjin ninbim adö anibu gipe arö, kale min min ginabim.

¹⁸ "Kale an ap nöp ut aij midagop," a gajin u, kalop magonhalö a gem hagjin. Pen yad kalop bi yad uopin gau nin aij gipin. Bi ap yip mumug ginig ginab u, God Manö u kali klin rikom hagla rö nöp ginab. Manö anibu kali klin rikom hagla, 'Bi yad aip nan jim ñöl ninjailo u, bi kotmat rö löm yip gi naj ga,' a gila. * ¹⁹ Kalop nöd, anig göl anig göl ginab a gem hagabin rö, hainö anig unbö rö nöp geinab u, 'Yad Midpin Rö Midpin' hagpin manö anibu manö ninjeb, a gimim ninjeb udnabim, a gem hagabin. *

²⁰ "Yad kalop ninjeb yabi hagabin, nibi bi yad hag yunabin gau, nibi bi an an kalip udnaböl gau, kalip nöp udagnaböl; yip abe udnaböl. Pen nibi bi an yip udnaböl gau, yip nöp udagnaböl; Bi yip hag yuö aunö u abe udnaböl," a ga. *

Jon Jisas nip hag nija, "An nöp mumug ginab?" ö ga

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28 * 13:10: Jon 15:3; 6:64,70-71 * 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * 13:16: Mad 10:24 * 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mad 10:40

²¹ Jisas manö anıbu hagö, gası hibur mıdmagö nıpe marö yabıtı gö, haga, “Kalöp nıñö yabıtı hagabin, kale bı ap yıp mumug gınab,” a ga.

²² Anıg hageia, hon bı nıpe gau, an nıp hagab, a gun, gası mlö lun amgö pen pen nıñno. ²³ Pen Jisas bı nıpe mıdmagö yabıtı lımdöp bı anıbu, Jisas mıdeia söł au asık mıdeia u me, ²⁴ Saimon Pida bı anıbu nıp amgö juju göm haga, “An nıp hagab u hag nöñ,” a ga.

²⁵ Hageia, nıpe Jisas mıdeia söł au lıtı gı amöm haga, “Bı Kub. Bı anıbu bı an hagajan,” ö ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad bred kıd i ud nıg kınarı yar rauem nıp nınabin bı me u,” a ga. Anıg hagöm, bred kıd udöl mıdajıp u nıg acab yar rauöm, ud Saimon Iskarıod nı nıpe Judas nıp ña. ²⁷ Judas bred kıd u udöp magö anıbu nöp Seden nıpe Judas yuö ar nıpe yar hiıka. Jisas Judas nıp haga, “Nıñön gınıg gabön u, yıñıd gı!” a ga. * ²⁸ Pen hon Jisas bı nıpe, nıñön gınıg Judas nıp anıg hagab, a gun nıñagno. ²⁹ Judas nıpe mani wadı u abad mıdmıdöp rö, hon Jisas bı nıpe rımnar gası nıñno, “Ne ammön Pasopa nan nıñnabun rımnar raumön,” a göm hag yuab, a gı gası nıñno; hon rımnar pen gası nıñno, “Ne ammön nıbi bı mani mıdagöp gau kalıp mani rımnar nımön,” a göm hag yuab, a gı gası nıñno. ³⁰ Pen Judas bred kıd anıbu udöm höñ ara. Ram hadö sıb ga.

Bı Kub lo gısön nıbö ña

³¹ Judas höñ ara nıñöm Jisas haga, “Söl mıdöp God nıpe gö nıbi bı gau nıñnaböl, Bı Nı nıpe mailö aij ke halö mıdöp. Pen Bı Nı nıpe mailö aij ke halö mıdöp u nıñöm, God mailö aij nıpe abe nıñnaböl. * ³² Pen nıbi bı kale Bı Nı nıpe nıñ udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö mıdöp u nıñnaböl. Anıb u, adıñ God gö nıbi bı gau Bı Nı nıpe mailö aij unbö ke halö mıdöp u waiö nıñnaböl. *

³³ “Nı mıdmagö yad gai ! Yad kalöp aip rapın mıdageinabin. Yad areinabin, yıp aröp gai a gımim yıp uthai wasö nıñnabım. Pen Juda bı kub gau kalıp hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

³⁴ “Pen mıñi kalöp lo hain nıbö ap nıbin: pen pen mıdmagö lımim. Yad kalöp mıdmagö lıbin rö u, kale u rö nöp pen pen mıdmagö lımim. * ³⁵ Pen pen mıdmagö leinabım u, nıbi bı gau magönhalö waiö nıñnaböl, kale bı yad mıdpım,” a ga.

Jisas Pida nıp haga, “ ‘Jisas nıp nıñagpin,’ a gınabön,” a ga

³⁶ Anıg hageia, Saimon Pida haga, “Bı Kub. Gai arnıg gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne mıñi hain nımön rö lagöp; pen hainö me, yıp hain gınabön,” a ga.

³⁷ Hageia, Pida haga, “Nıñön gınıg mıñi nöp hain gagnam? Nöp abadnabin; yıp al pak lınaböl u, manö mıdagöp,” a ga.

³⁸ Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö anıbu manö nıñö hagan aka? Nöp nıñö yabıtı hagabin, kıtakıtı hainö wıñ alnab; nöd nöp ij mıthau nıganı hagnabön, ‘Yad Jisas nıp nıñagpin,’ a gınabön,” a ga.

14

Jisas nıpe adan

¹ Pen Jisas haga, “Kale gası mıñör nıñmım pıñıñ gagmım. Bapi nıp nıñ udpım rö, yıp u rö nöp nıñ udmım. ² Bapi yad ram nıpe u raul mıgan iru nöp mıdöp. Yad amem kau kalöp gı jın gınabin. Wasö u, anıg hagagbnep. ³ Yad am kau kalöp gı jın gem, apem kalöp uł gı dam, yad mıdeinabin au kale aip seg mıdeinabun. * ⁴ Yad arnıg gabin adan u kale nıñbım,” a ga.

⁵ Jisas anıg hageia, Domas haga, “Bı Kub! Ne gai arnabön u hon nıñagpun. Anıb u, hon aige gun adan arep nıñun?” ö ga.

* 13:27: Jon 13:2 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5 * 14:3: Jon 12:26

⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö n̄ñjō; yad nöp kam̄ñj m̄iddep it u. N̄ñbi b̄ñ ȳñp aunaböl gau nöp, Bapi aunaböl. N̄ñbi b̄ñ ȳñp auagnaböl gau, Bapi auagnaböl.

* ⁷ Ȳñp n̄ñj aij ḡñbep, Bapi yad u rö nöp n̄ñj aij ḡñbep. Pen uri kale Bapi hadö n̄ñjbim; amgö magö kale ke Bapi hadö n̄ñjbim. *

⁸ An̄ñg hageia, Pilip haga, “B̄ñ Kub! Ne Bapi han̄ñp yammön, n̄ñjun, hainö nan ap nöp hag n̄ñjagnabun,” a ga.

⁹ Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip m̄ñlō padö m̄ñdainö u, ȳñp n̄ñjagmön an̄ñg hagabön ar? N̄ñbi b̄ñ ȳñp amgö n̄ñjbal gau, Bapi abe hadö amgö n̄ñjbal. An̄ñb u, ne n̄ñhön ḡññg hagabön, ‘Bapi han̄ñp yamö n̄ñjun,’ a gabön? * ¹⁰ Yad Bapi an̄ñ n̄ñpe dañ m̄ñdpin, Bapi an̄ñ yad dañ m̄ñdöp manö u n̄ñj udagpan ar? Manö kalöp hagabin u manö yad ke wasö. Pen Bapi n̄ñpe an̄ñ yad dañ m̄ñdöm gö hol apil m̄ñhau wög n̄ñpe nöp gabul me u.

* ¹¹ An̄ñb u, yad Bapi an̄ñ n̄ñpe dañ m̄ñdpin, Bapi an̄ñ yad dañ m̄ñdöp manö u, manö n̄ñjō a ḡñmim n̄ñj udbep. Pen manö hagpin u n̄ñj udagnabim u, Bapi gö hol apil m̄ñhau nan gagep gau gabul u gas̄ñ n̄ñjmim, ‘Ñ̄ñ u Bapi an̄ñ n̄ñpe dañ m̄ñdöp, Bapi Ñ̄ñ n̄ñpe an̄ñ dañ m̄ñdöp u me, an̄ñg gabil,’ a ḡñmim n̄ñj udmim. *

¹² “Yad kalöp n̄ñjō yab̄ñ hagabin, n̄ñbi b̄ñ ȳñp n̄ñj udnaböl gau, yad nan gagep ḡñpin gau, kale abe u rö nöp ḡñnaböl. Pen yad Bapi arnabin rö, kale unbö rö nöp gagnaböl; kale ke yab̄ñ ḡñnaböl. * ¹³ Pen kale b̄ñ yad m̄ñdpim rö, hib yad u hagnim, nan n̄ñhön n̄ñhön hag n̄ñjnabim u, Bapi mailö aij ke halö m̄ñdöp u n̄ñjöl, a gem, hagnabim rö ḡñnabin.

* ¹⁴ An̄ñb u me, nan n̄ñhön n̄ñhön hib yad u hagnim hag n̄ñjnabim u, hagnabim rö ḡñnabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana U† u yunabin,” a ga

¹⁵ “Kale ȳñp m̄ñdmagö leinabim u, kalöp hagpin rö nöp ḡñnabim. * ¹⁶ Kale an̄ñg geinabim u, yad pen Bapi n̄ñp hagnö, n̄ñpe kalöp B̄ñ A† Ba Gep u yuö apöm, kalöp aip pör pör nöp m̄ñdöm, yad kalöp ḡñ ñ̄ñm̄ñdin rö, n̄ñpe kalöp u rö nöp ḡñ ñ̄ñnab. * ¹⁷ B̄ñ A† Ba Gep n̄ñpe Ana manö n̄ñjō nöp hag ñ̄ñab u. N̄ñpe God n̄ñpe b̄ñ aigale b̄ñ rö m̄ñdöp manö n̄ñjō an̄ñbu hag ñ̄ñab. N̄ñbi b̄ñ m̄ññöñ naböñ it i gau B̄ñ A† Ba Gep n̄ñp amgö n̄ñjagpal; n̄ñpe b̄ñ aigale b̄ñ rö m̄ñdöp u n̄ñjagpal. An̄ñb u, n̄ñp n̄ñj udöl rö lagöp. Pen m̄ññi B̄ñ A† Ba Gep n̄ñpe kalöp aip m̄ñdöp; pen hainö an̄ñ kale dañ m̄ñdeinab. An̄ñb u, kale n̄ñp hadö n̄ñjbim. * ¹⁸ Yad umem, kalöp ñ̄ñ nap m̄ñdagöp rö böñ nöp arö gagnabin; yad kalöp ado ḡñ aunabin. ¹⁹ Söl m̄ñdöp, n̄ñbi b̄ñ m̄ññöñ naböñ it i m̄ñdpal gau ȳñp n̄ñjagnaböl pen kale ȳñp n̄ñjnabim. Yad kam̄ñj m̄ñdeinabin rö, kale u rö nöp kam̄ñj m̄ñdeinabim. ²⁰ Ñ̄ññ an̄ñbu yad Bapi yad an̄ñ n̄ñpe dañ m̄ñdpin manö hagnö it u n̄ñj aij ḡñnabim. Pen kale ȳñp an̄ñ dañ m̄ñdpim, yad kalöp an̄ñ dañ m̄ñdpin it u u rö nöp n̄ñj aij ḡñnabim. * ²¹ N̄ñbi b̄ñ manö yad hagpin u n̄ñj udöm, hagpin rö nöp hain ḡñpal gau, ȳñp m̄ñdmagö löm me, an̄ñg ḡñpal. Pen n̄ñbi b̄ñ ȳñp m̄ñdmagö l̄ñbal gau, Bapi yad kal̄ñp u rö nöp m̄ñdmagö l̄ñnab; yad u rö nöp kal̄ñp m̄ñdmagö lem, yad b̄ñ aigale b̄ñ rö m̄ñdpin kal̄ñp yamnö, kale ȳñp n̄ñj aij ḡñnaböl,” a ga.

²² Jisas an̄ñg hageia, Judas (Judas n̄ñp mumug n̄ñña u wasö, Judas ke ap) n̄ñpe Jisas n̄ñp haga, “B̄ñ Kub. N̄ñhön ḡññg ne b̄ñ aigale b̄ñ rö m̄ñdpan u han̄ñp b̄ñ nöp yamnabön, pen n̄ñbi b̄ñ m̄ññöñ naböñ ke ke gau nöp n̄ñj udagpal gau kal̄ñp yamagnabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “N̄ñbi b̄ñ an̄ñ ȳñp m̄ñdmagö l̄ñnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö nöp ḡñnab. Bapi yad n̄ñp m̄ñdmagö löm, hol ap̄ñl n̄ñp apul, n̄ñp aip m̄ñdeinabun. ²⁴ N̄ñbi b̄ñ an̄ñ ȳñp m̄ñdmagö lagnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö gagnab. Pen yad manö hagnö n̄ñjbim u manö yad ke wasö; Bapi ȳñp hag yuö aunö u, manö n̄ñpe me. *

²² Jisas an̄ñg hageia, Judas (Judas n̄ñp mumug n̄ñña u wasö, Judas ke ap) n̄ñpe Jisas n̄ñp haga, “B̄ñ Kub. N̄ñhön ḡññg ne b̄ñ aigale b̄ñ rö m̄ñdpan u han̄ñp b̄ñ nöp yamnabön, pen n̄ñbi b̄ñ m̄ññöñ naböñ ke ke gau nöp n̄ñj udagpal gau kal̄ñp yamagnabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “N̄ñbi b̄ñ an̄ñ ȳñp m̄ñdmagö l̄ñnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö nöp ḡñnab. Bapi yad n̄ñp m̄ñdmagö löm, hol ap̄ñl n̄ñp apul, n̄ñp aip m̄ñdeinabun. ²⁴ N̄ñbi b̄ñ an̄ñ ȳñp m̄ñdmagö lagnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö gagnab. Pen yad manö hagnö n̄ñjbim u manö yad ke wasö; Bapi ȳñp hag yuö aunö u, manö n̄ñpe me. *

* 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19 * 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1Jn 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20: Jon 17:21-23 * 14:24: Jon 7:16

²⁵ “Yad kalöp aip mîdpin ñîñ i me, manö anîbi hag ñajîñ. ²⁶Yad arnabin pen Bapi nîpe Bî A† Ba Gep u, Ana U† u, yuö apöm wög yad gîpin rö gîñab. Ana U† u nîpe kalöp aip mîdöm manö aij u magöñhalö hag ñîñ aij göm, kalöp gasî aij ñö, kale yad manö nîhön nîhön hagpin gau magöñhalö gasî nîñöl gî mîdeinabim. ²⁷Yad arnabin pen kale agamîj mîd aij gîmim mîdaimim. Manö anîbu nîbi bî mîñöñ naböñ it i gau yîharîñ hagpal rö hagagabin. Yad ke apem gîñö, nîbi bî agamîj mîd aij göl rö löp. Anîb u nîñem yad kalöp hagabin, agamîj mîd aij gîmim mîdaimim. Anîb u, hibur gasî mîdmagö mîñör nîñmim pîñîñ gagmim.

²⁸ “Yad amem ado gî aunabin, a gajîñ u nîñmim, kale ai gîñîg hibur gasî mîdmagö mîñör nîñöl gî mîdpim? Kale yîp mîdmagö lîbep u, Jisas amöm Nap God aip mîdnîg gab, a gîmim, mîñ mîñ göl gî mîdaibep. Ai gîñîg: nîpe yad rö wasö; Bapi nîpe Bî kub. * ²⁹ Anîb u, kalöp arîk aragîñ magö i, kalöp nöd hagabin me u; hainö areinabin, gasî gau ulhai nîñagnabim; manö hagpin u nîñ udnabim. * ³⁰ Nîbi bî mîñöñ naböñ it i yîp nîñ udagpal gau kalîp kîñ rö abad mîdöp bî naj anîbu auab u me, yad kalöp aip manö mîlö kub hag mîdeinam rö lagöp. Pen bî naj anîbu yîp gî naj gîñabin a gab u, klö nîpe mîdagöp. ³¹Yad Bapi yad mîdmagö lîbin u, nîbi bî gau nîñöl a gem, Bapi yîp hagöp rö nöp magöñhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas nîpe ke nagî wain rö, nîbi bî nîpe gau nagî lö lö gau rö

¹ Jisas manö hagöm haga, “Yad me nagî wain u; Bapi yad me bî wög naböñ nap nîbö u. ²Lö kîd yad ap magö pîlagnab u, Bapi nîpe lö kîd anîbu rîb yunab. Pen lö kîd pîlnab u, hainö magö iru nöp pîlnab a göm, nîpe rîb gî dö gî aij gîñab. *

³ “Yad kalöp manö aij hag ñîñö nîñbim rö, kale hadö u† aij rö mîdpim. ⁴Yîp anî darî mîdaimim; yad kalöp anî darî mîdeinabin. Lö kîd gau, it halö jîm ñöl mîdöm nöp, magö pîlnab; ke nöp mîdöm magö pîlagnab. Anîb unbö rö nöp, kale yîp jîm ñöl mîdageinabim u, magö rîmnap pîlagnab.

⁵ “Yad me nagî wain u, kale me pîñ lö gau. Nîbi bî an an yad aip jîm ñöl mîdeinaböl gau, magö iru nöp pîlnaböl; pen kale ke halö nöp mîdeinabim u, nan ap gagnabim. ⁶Anîb u, nîbi bî an yîp anî darî mîdageinab u, nagî lö rîb gî dö gîlö it yanî lugöm mîlep gîñab rö u mîdeinab; nagî lö anîb gau ud dam laulö innab. * ⁷ Pen kale yîp anî darî mîdmim, manö magö yad anî kalöp darî nîñ udöl gî mîdeinabim u, nan nîhön nîhön hag nîñagnabim u, Bapi hagnabim rö gîñab. ⁸Kale nan magö iru nîbanö pîlnab u, nîbi bî yad nîñö yabî† mîdeinabim. Anîb u, nîbi bî gau kale nîñöm, Bapi yad Bî mailö aij ke halö mîdöp u nîñnaböl. *

⁹ “Bapi yîp mîdmagö yabî† löp rö, yad kalöp u rö nöp mîdmagö yabî† lîbin. Anîb u, kale yîp cîg göl gî nöp mîdaimim, nîñem yad kalöp mîdmagö löl gî mîdeinabin. ¹⁰Yad Bapi manö nîpe u hain gîñö, yîp mîdmagö löl gî nöp mîdöp. Anîb unbö rö nöp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mîdmagö löl gî nöp mîdeinabin. *

¹¹ “Manö kalöp hagabin anîbi, yad ai gîñîg gem hagabin? Yad mîñ mîñ yabî† gîpin rö, kale u rö nöp mîñ mîñ yabî† gîmim, a gem, manö anîbi hagabin. ¹²Yad pen kalöp manö klö ap hagnabin: yad kalöp mîdmagö yabî† lîbin rö u, kale abe u rö nöp pen pen mîdmagö yabî† lîmim. * ¹³Bî ap nîpe bî nîñeb nîpe gau gasî nîñöm kalîp a göm umnab u, bî anîbu bî nîñeb nîpe mîdmagö yabî† löm me, anîg gîñab. * ¹⁴Yad hagnabin rö gîñabin u, kale bî nîñeb yad mîdeinabim. * ¹⁵Pen uri yad kalöp bî wög gî ñeb yad hagagabin; kalöp bî nîñeb yad hagabin. Bî wög gî ñeb gau, bî abad mîdep kale, nan kale adö u nîñagpal. Pen yad Bapi manö nîhön nîhön yîp hag ñöb u, kalöp waiö hag

* 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19; 13:42 * 15:8: Mad 5:16
* 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16 * 15:14: Mad 12:50

ñîbin rö, kalöp bî nîjeb yad hagabin. ¹⁶ Kale yîp udun a gîmim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mîdeinab u pîlnîm a gem, kalöp wög anîbu hag lîbin. Kale anîg geinabim u, Bapi nîp hib yad hagnim, nan nîhön nîhön hag nîjnabim u, hagnabim rö kalöp ñînab.

¹⁷ “Yad kalöp manö klö hagem hagabin, pen pen mîdmagö lîmim,” a ga. *

Nîbi bî mînön naböj it i gau, kale Jisas nîbi bî kalîp mulu kal nîjbal

¹⁸ Jisas bî nîpe gau kalîp manö rîmnap halö hagöm haga, “Nîbi bî mînön naböj it i kalöp mulu kal nîjnaböl u, gasî kub anîbu nîjagmim; Jisas nîp nöd mulu kal nîjla rö, hanîp gaböl, a gîmim gasî u nîjmim. ¹⁹ Kale nîbi bî mînön naböj it i yîp nîj udagpal gau rö mîdaibep u, kalöp, nîbi bî hon a göm, ud mîdmagö lîblap. Kalöp udagnö ñîn u, mînön naböj it i gasî nîjbal rö gasî nîjmîdim u pen kalöp udnabin a gem udnö bî yad mîdpim. Anîb u me, nîbi bî mînön naböj it i kalöp mulu kal nîjbal. * ²⁰ Pen nöd kalöp manö hagnö u hauî gagmim: ‘Bî wög gî ñeb bî u bî kub, bî nîp abad mîdöp bî u bî pro, mîdagöp.’ Anîb u, nîbi bî gau rîmnap yîp gî naj gîpal rö, nîbi bî gau rîmnap kalöp u rö nöp gî naj gînaböl; pen nîbi bî gau rîmnap manö yad nîj udöm hain gîpal gau rö, nîbi bî gau rîmnap manö kale hag ñînabim u u rö nöp udöm hain gînaböl. * ²¹ Kale bî yîp yuö aunö u nîp nîjagpal rö, kale bî yad mîdpim u nîjöm, kalöp gî naj gînaböl.

²² “Yad apem kalîp manö aij hagagnep u, nan si nan naj göm manö kub yabî udagblap. Pen yad apem kalîp hag ñî aij gînö rö, adan kale arep ap mîdagöp; kale nan si nan naj gîpal u hadö nîjbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan naj nîjebir gaböl. ²³ Pen yîp mulu kal nîjbal rö, yîp nöp wasö, Bapi nîp abe mulu kal nîjbal. * ²⁴ Yad kalîp aip mîdem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan naj göm manö kub yabî udagblap. Pen yad apem nan gagep gau gînö yîp mulu kal nîjbal rö, Bapi yad abe nîp mulu kal nîjbal u me, manö kub anîbu udnaböl.

²⁵ “Gîpal anîbu, Depid nîpe God Manö au Juda kai lo hon a gîpal manö rîmnap kali kîñ rîkôm haga rö nöp gîpal. Nîpe manö anîbu kali kîñ rîkôm haga, ‘Manö it mîdö wasö, yîp yîharîj nöp mulu kal nîjbal,’ a ga. *

²⁶ “Pen yad am Bapi nîp hagnö, nîpe pen Bî Aî Ba Gep u nîp yuö, apöm kalöp abad mîdeinab. Ana manö nîjö nöp hag ñab u, yad bî aigale bî rö mîdpin u, kalöp gasî ñö, nîjnabim. * ²⁷ Pen kale yad aip pör ajmîdim u rö, kale abe arammim nîbi bî gau kalîp, yad aigale bî rö mîdpin manö u hag ñîbe arañ,” a ga.

16

¹ Jisas manö hagöm haga, “Yad kalöp manö hagnim anîbi, nîj aij gîmim me, hainö nîhön gö, yîp arö gîmim ap lug pakagnabim, a gem hagnim. ² Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag höj yuöm, ‘Kuöyay auagmim,’ a gînaböl. Pen anîbu nöp wasö; hainö kalöp al pak lînîg gînaböl u, anîg gînabun God nîp aij gînab a gî gasî nîjnaböl. * ³ Anîg gînaböl u, Bapi hol apil nîjagpal rö, anîg gînaböl. * ⁴ Yad kalöp nöd, anîg göl anîg göl gînab a gem manö hagajîn anîbu, hainö anîg unbö rö nöp geinab u, Jisas hanîp anîg gînab a ga rö nöp gab a gîmim nîjnabim a gem, kalöp manö anîbi hagabin.

Jisas, “Ana Uî aunab,” a ga

“Pen nöd yad kale aip mîdmîdin rö, kalöp manö anîbu nöd hagnö. ⁵ Mîñi Bî yîp yuö aunö u ado gî arabin pen kale bî ap yîp, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag nîjagab. ⁶ Manö yad anîbi nîjmim, mîdmagö kalöp u bîg ñö, gasî mîlö nîjnabim. ⁷ Pen kalöp nîjög hagabin, yad areinabin u, kalöp aij gînab. Pen nîhön: yad aragnabin u, Bî Aî Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad nîp hag yunö, kalöp aunab. * ⁸ Nîpe apöm, nîbi bî mînön naböj it i mîdpal gau kalîp gasî klö ñö, kale nan si nan naj göm gac halö mîdpal

* 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4
* 15:26: Jon 14:26 * 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21 * 16:7: Jon 14:16

it u n̄jöm, kale aige göm kam̄j aij m̄deinaböl it u n̄jöm, God kal̄p manö kub hagnab it u n̄jöm, n̄jnaböl. ⁹ An̄b u, ȳp n̄j udagpal rö, B̄ A† Ba Gep u kal̄p nan si nan naj gep it u ȳj̄g göl hag n̄öm, ‘Gac halö m̄dpim,’ a ḡinab. ¹⁰ Yad am Bapi aip m̄deinabin n̄jöm kale ȳp n̄jnaböl rö, B̄ A† Ba Gep u n̄bi b̄ gau kal̄p kam̄j aij m̄dep it u ȳj̄g göl hag n̄öm, ‘Gac halö m̄dpim,’ a ḡinab. ¹¹ Pen n̄bi b̄ m̄n̄j naböj it i ȳp n̄j udagpal gau kal̄p kīj rö abad m̄döp b̄ naj an̄bu, God n̄pe n̄p manö kub hadö haga rö, B̄ A† Ba Gep u, Seden n̄bi b̄ n̄pe gau u rö nöp manö kub n̄jnaböl, a ḡinab. *

¹² “Manö yad iru nöp m̄döp pen manö an̄b gau m̄ñi udmim rö lagöp. * ¹³ Pen Ana n̄pe aueinab u, God n̄pe b̄ aigale b̄ rö m̄döp manö n̄jō an̄bu magōjhalö kalöp hag n̄i aij ḡinab. Manö n̄pe adö r̄mnap ke udöm hagagnab; manö apdi n̄jnab manö an̄bu nöp hag n̄öl ḡi, hainö ḡinab manö adö u kalöp hag n̄inab. ¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag n̄inab. N̄pe an̄g gö, n̄bi b̄ gau mailö aij ke yad u n̄jnaböl. ¹⁵ Pen Bapi nan n̄pe n̄hön n̄hön m̄döp gau, magōjhalö nan yad m̄döp. An̄b u me hagḡin, ‘Ana n̄pe manö yad u udöm, kalöp hag n̄inab,’ a ḡipin.

¹⁶ “Yöp magö ap m̄döp, ȳp n̄jnagnabim; pen hainö yöp magö ap m̄dmim, ȳp kauyan̄ n̄jnabim,” a ga. *

¹⁷ Jisas an̄g hageia, b̄ n̄pe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap m̄döp, ȳp n̄jnagnabim; pen hainö yöp magö ap m̄dmim, ȳp kauyan̄ n̄jnabim,’ a göp u, manö an̄bu it n̄hön m̄döp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, n̄hön manö hagöp?” ö ḡila. ¹⁸ An̄g hagöm, kale pen hag n̄j pen hag n̄j göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, n̄hön ḡin̄g göm hagöp? Hagöp u hon it ap n̄jagpun,” a ḡila.

¹⁹ An̄g hagöm, Jisas n̄p hag n̄jn̄g geila, n̄pe ke n̄jöm haga, “ ‘Yöp magö ap m̄döp, ȳp n̄jnagnabim; pen hainö yöp magö ap m̄dmim, ȳp kauyan̄ n̄jnabim,’ a ḡipin manö u n̄jmim me, pen pen hag n̄jnabim ar? ²⁰ Yad kalöp n̄jō yab̄t̄ hagabin, n̄bi b̄ m̄n̄j naböj it i ȳp n̄j udagpal gau, nan kale ke gau nöp gas̄ n̄jöm m̄ñ m̄ñ ḡinaböl; pen kale mög gö m̄t̄j̄ göl ḡi m̄deinabim. M̄t̄j̄ ḡi m̄deinabim pen hainö kale kauyan̄ m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ḡi m̄deinabim. ²¹ N̄bi ap n̄i pai n̄jō n̄jöl ḡi, ilön kub udöp, pen hainö n̄i pai r̄k dap löm, magö u nöp n̄pe n̄jan̄ ḡisön ram m̄n̄j aui auub u n̄jöm, ilön mab u haul göm, m̄ñ m̄ñ göl ḡi nöp m̄deinab. ²² Kale unbö rö, m̄ñi m̄dmagö ilön kale abe b̄ḡ n̄öl m̄döp pen ȳp kauyan̄ n̄jmim, m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ḡinabim. N̄bi b̄ r̄mnap apöm m̄ñ m̄ñ gep kale u udagnaböl.

²³ “N̄in hain an̄bu, kale nan ap ȳp hag n̄jnagnabim. Kalöp n̄jō yab̄t̄ hagabin, Bapi n̄p hib yad hagḡim hag n̄j̄einabim u, hagnabim rö ḡinab. * ²⁴ Kale nöd Bapi n̄p hagḡim, hib yad hagḡim, nan ap hag n̄jaḡpim. Pen m̄ñi, hib yad hagḡim hag n̄jbe, hag n̄jnabim rö nöp ḡinab n̄jöm kale m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ḡinabim.

²⁵ “Bapi manö n̄pe adö u hagem, pör manö ba gau lem hagḡin u pen m̄ñi söl m̄döp, manö an̄bu rö hagagnabin; waiö nöp hagnabin. ²⁶ N̄in an̄bu auö, Bapi n̄p hag n̄jnabim u, hib yad hagḡim hag n̄jnabim. Pen hib yad hag n̄jnabim u, yad ke Bapi hag n̄jnabim adö u hagagnabin, wasö; kale ke hib yad hagḡim Bapi hag n̄jnabim u, n̄jnab. ²⁷ Pen n̄hön: Bapi nöp ȳp yuö aunö u n̄j udmim, ȳp m̄dmagö l̄bim u me, n̄pe ke kalöp m̄dmagö löp. * ²⁸ Bapi aip m̄dul arö gem m̄n̄j naböj it i aunö; m̄ñi m̄n̄j naböj it i arö gem kauyan̄ Bapi m̄döp u amem aip m̄deinabul,” a ga.

²⁹ Jisas an̄g hageia, b̄ n̄pe gau hagla, “M̄ñi manö ba gau l̄mön hagagabön; waiö yab̄t̄ hagabön. ³⁰ Uri hon n̄j̄bun, ne manö gau magōjhalö hadö n̄jban. N̄bi b̄ r̄mnap manö hag n̄jeb kale m̄deinab u, nöp hag n̄jagpal magö u, ne ke n̄jmön kal̄p hag n̄inabön. Ḡipan an̄bu hon n̄j̄bun, ne God aip m̄dmön auna,” a ḡila.

* 16:11: Jon 12:31 * 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19 * 16:23: Mad 7:7 * 16:27: Jon 14:21,23

³¹ Anig hageila, Jisas haga, “Anib u, ‘Hon uri nıj udpun,’ a gi gasi nıjbim ar?
³² Söl auab — pen miñi hadö auöp I — yıp arö gimim kale ram ke ke arbe, yad ke halö mıdeinabin. Pen yad ke halö mıdageinabin; Bapi mıdöp rö, aip mıdeinabul. * ”

³³ “Pen kalöp manö hag ñajın anibi, yad aıj daıj nöp mıdmim, agamıj mıd aij gimim a gem hag ñajın. Mınöj naböj it i mıdpim rö, kalöp mıjör ñınaböl. Pen gasi halö mıdaimim, nan nıhön nıhön mınöj naböj it i kalöp gınab u, yad ktö anıbu magöjhalö ud rata mıgan yad u hadö lıbin,” a ga. * ”

17

Jisas Nap nıj sabe ga

¹ Jisas manö anıbu hag pis göm, kumi kabö laıj nıjöm haga,

“Bapi. Ñın yıp hagna u miñi auöp. Anib u, ne gimön, nıbi bı gau nıjnaböl, yad Ñı ne mailö aij unbö ke halö mıdpin; pen yad Ñı ne gınö, kale nıjnaböl, ne Bapi mailö aij unbö ke halö mıdpan. ² Nıhön gınig; yıp ke hagna rö, nıbi bı gau gau magöjhalö abad mıdem, nıbi bı yıp hag lına gau kalıp udem, kamıj pör mıdep magö u kalöp ñınabin. ³ Nıbi bı kale, ne God nıjö añı nöp mıdpan u nıjöm, yıp Jisas Kraıs yuna u nıjnaböl nıbi bı gau, pör pör nöp kamıj mıdeinaböl. * ⁴ Wög yıp ram mınöj it i hagna u, gi damem gi hakpin u me, nıbi bı mınöj naböj it i mıdpal gau kale nıjbal, ne Bı mailö aij unbö ke mıdpan. * ⁵ Pen Bapi. Miñi ne gimön, nöd ram mınöj gi laglo ñın u, hol apıl mailö aij unbö ke halö mıdailo u rö, uri kuöyan anıb unbö rö nöp mıdeinabul. * ”

Jisas bı nıpe gau a göm Nap nıj sabe ga

⁶ “Nıbi bı mınöj naböj it i gau rımnap yıp ñına. Nıbi bı anıb gau, kale nıbi bı ne mıdeila u pen yıp ñına. Ne aigale bı rö mıdpan u kalıp hag ñınö. Yad manö aij ne kalıp hag ñınö, kale nıj udöm, hagöp rö nöp gıpal. ⁷ Uri kale hadö nıjbal, yad nan nıhön gıpin gau, yad ke gagpin. Kale nıjbal nan nıhön ne yıp ñınban u nöp udem kalıp ñınbin. ⁸ Manö nıhön nıhön yıp hagna u, kalıp hag ñınö nıj udpal. Anıb u, yad nöd ne aip mıdmıdul, ne yıp hag yuö mınöj naböj it i aunö manö u, nıj udpal.

⁹ “Kalıp nöp sabe gabin. Nıbi bı mınöj naböj it i nöp nıjlö mulu lugöp gau sabe gagabin. Nıbi bı yıp hagna gau nöp, nıbi bı ne mıdpal rö, nöp sabe gabin. ¹⁰ Nıbi bı yad gau ke, nıbi bı ne gau ke wasö, nıbi bı hol apıl aipen mıdpal me. Kale gıpal anıbu nıjöm, nıbi bı rımnap gau nıjbal, yad bı mailö aij ke halö mıdpin. ¹¹ Pen uri yad mıdpan u nınabin rö, kale ke halö mıdeinaböl. Bapi Uı! Ne ktö ke halö mıdpan rö, yıp hagaina yad u rö nöp mıdpin. Hib ktö ke yabıt ne u udmön, kalıp rarö raumön, hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale anıb unbö rö nöp jım ñöl mıdaiöl. ¹² Yad kalıp aip mıdem, hib ne ktö anıbu yıp ñına u udem, kalıp rarö rauem abad mıd aij gıpin. Bı ap ur gagöp. God Manö kalı kılñ rıköm, bı ap böj nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gıla rö, bı anıbu nöp ur ga. Ga anıbu, God Manö nöd kalı kılñ rıkla rö nöp ga. * ”

¹³ “Pen ne mıdpan au nınig gabin rö, miñi ulep magö ap mınöj naböj it i mıdnabin u, kale nıj mıdlö nıjöl gi, nöp manö anıbi hagabin. Anıb u, yad mıñ mıñ yabıt gabin rö, kale u rö nöp mıñ mıñ yabıt göl. ¹⁴ Manö aij ne u kalıp hag ñınö nıj udpal rö, nıbi bı mınöj naböj it i gau kalıp mulu kal nıjbal. Yad nıbi bı mınöj naböj it i gasi nıjbal rö gasi nıjagpin rö, kale u rö nöp nıbi bı mınöj naböj it i gasi nıjbal rö gasi nıjagpal. Anıb u me, nıbi bı mınöj naböj it i kalıp mulu kal nıjbal. ¹⁵ Pen kalıp mınöj naböj it i nıbö dam ne mıdpan au ud aru, a gem hagagabin; kalıp mınöj naböj it i abad mıdaimön, Seden kalıp gi naj gagan, a gem hagabin. * ¹⁶ Yad nıbi bı mınöj naböj it i gasi nıjbal rö gasi nıjagpin; kale u rö nöp nıbi bı mınöj naböj it i gasi nıjbal rö gasi nıjagpal. ¹⁷ Manö ne u, manö nıjö nöp anıbu, kalıp hag ñınmön,

* 16:32: Mad 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4 * 17:3: 1Jn 5:20 * 17:4: Jon 4:34 * 17:5: Jon 1:1 * 17:12: Jon 6:39; 13:18 * 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3

kale u† mīdnaböl. ¹⁸ Ne yīp nībi bī mīnōḡ nabōḡ i† i mīdpal aḡ gau yuna rō, yad kalīp u rō nōp nībi bī mīnōḡ nabōḡ i† i mīdpal aḡ gau yubin. * ¹⁹ Wōḡ nīhōn nīhōn yīp nīban u, yad ḡī haknabin. Yad anīḡ gabin u, bī yad gau kale yīp nīḡōm, wōḡ kale nīhōn nīhōn mīdeinab u, kale u rō nōp ḡī haklaḡ a gem, gabin.

Jisas nībi bī nīpe gau magōḡhalō a gōm, nap nīp sabe ga

²⁰ “Yad nōp sabe gabin i, bī uri hagajīn kalīp nōp sabe gagabin; kale manō hag nīlō, nībi bī gau manō kale nīḡ udōm, yīp nīḡ udnaböl gau, kalīp abe sabe gabin. ²¹ Bapi, ne yad aḡ daḡ mīdpan, yad nōp aḡ daḡ mīdpin. Hol apīl jīm nīl mīdpul rō, kale magōḡhalō anīb unbō rō nōp hol apīl aip jīm nīl mīdaiöl. Anīḡ ḡīnab u, ne nōp yīp hag yuō aunō u, nībi bī mīnōḡ nabōḡ i† i mīdpal gau nīḡ udöl. ²² Hol apīl jīm nīl mīdpul rō, kale u rō nōp jīm nīl mīdaiöl, a gem, ne mailō aij unbō ke yīp nīna u, yad pen kalīp abe u rō nōp nībin. * ²³ Anīb u, ne yad aḡ daḡ mīdpan rō, yad kalīp aḡ daḡ mīdnō me, kale jīm nīl yabī† mīdaiöl. Anīḡ ḡō me, nībi bī mīnōḡ nabōḡ i† i gau nīḡnaböl, ne nōp yīp yuō aunō nīḡōm ne yīp mīdmagō līban rō, kalīp u rō nōp mīdmagō līban.

²⁴ “Bapi! Yīp aij ḡōp u, nībi bī yīp nīban gau, am yad mīdeinabin au aip mīdōm, mīnōḡ nabōḡ ḡī laglo nīn u, yīp mīdmagō līmōn mailō aij unbō ke yīp nīna u nīḡöl.

²⁵ “Bapi! Ne me bī asīḡ mīdagōp! Nībi bī mīnōḡ nabōḡ i† i gau kale nōp nīḡagpal. Pen yad nōp nīḡbin. Nībi bī yad gai i ne nōp yīp yuō aunō u, nīḡbal. ²⁶ Ne aigale bī rō mīdpan u, yad kalīp hag nīnō. Pen hainō u rō nōp, ne aigale bī rō mīdpan u yad kalīp hag nī aij ḡīnabin. Anīḡ gem, yad ke kalīp aḡ daḡ mīdnō, ne yīp mīdmagō līban rō nīḡ aij gōm, kale u rō nōp pen pen mīdmagō löl,” a ga.

18

Jisas nīp ud sīsī līla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Jisas Nap nīp sabe ḡī pīs gōm, bī nīpe gau aip nīḡ pro Kidron juōm, bōḡ lödaḡ amōm, mab olip wōḡ adīḡ u arla. ² Mab olip wōḡ adīḡ anību Jisas bī nīpe gau aip pōr am magum ḡīmīdal rō, Judas bī Jisas nīp mumug nīḡnīḡ ḡeia u, mīgan anību nīḡ aij ga. ³ Perisi bī gau abe, bī God nīp nan sabe ḡep bī kub gau abe, Judas nīp hageila, nīpe am ami bī rīmnap u† gōm, God sabe ḡep ram polisman rīmnap u† gōm, dam Jisas mīdeia au amjaka. Kale pen pen alep nan rīmnap udōm, hapō rīmnap lam rīmnap lau udōm, aueila. ⁴ Jisas nīp nan nīhōn ḡīnīḡ ga u nīḡa u me, aueila u amōm haga, “An nīp ulhai nīḡ ajabim?” ö ga.

⁵ Hageia hagla, “Jisas, bī Nasared nībō u,” a ḡīla.

Hageila, Jisas haga, “Bī anību me yad i,” a ga. Pen magō anību, bī nīp mumug nīḡa u, Judas, kale aip anīb au mīdeia. ⁶ Pen Jisas, “Bī anību me yad i,” a ḡō, kale jöl adō lī† ḡī amōm ḡī dam pak la.

⁷ Jisas pen kalīp kauyaḡ haga, “An nīp ulhai nīḡ ajabim?” ö ga.

Hageia hagla, “Jisas, bī Nasared nībō u,” a ḡīla.

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kalöp mīdō nōp hagpin, ‘Bī anību me yad i.’ Yīp ulhai nīḡ ajpim rō, bī gai i kalīp arō ḡīpe aröl,” a ga.

⁹ Ga anību, Jisas nōd Nap nīp haga rō nōp ga. Nīpe Nap nīp haga, “Bapi. Bī yīp nīna gau, añī ap ur gagōp,” a ga. *

¹⁰ Pen magō anību nōp, Saimon Pida ru mīlō kīd daua u †īp ḡī udōm, bī ap nīp rīmīd yījīḡ lau bōḡ nōp rīb ḡī dō ḡī yua. Bī anību hib nīpe Malkas. Nīpe God nīp nan sabe ḡep bī kub yabī† u nīp bī wōḡ ḡī nēb nīpe u mīdmīdōp. ¹¹ Pida anīḡ ḡeia, Jisas haga, “Ru mīlō kīd udpan kuōyaḡ lö arañ! Ne Bapi nīḡ asī yīp nīb u nīḡagnabin a ḡīmōn nīḡban ar?” a ga. *

* 17:18: Jon 20:21 * 17:22: Ap 4:32 * 18:9: Jon 17:12 * 18:11: Mad 26:39

Jisas ud Anas m̄deia au arla

¹² Jisas an̄g hagö n̄ñöl ḡi, ami b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas n̄ip ud sis̄i löm, naḡi l̄i p̄idöñ göm, ¹³ kale nöd Jisas dam Anas m̄deia au arla. B̄i Anas an̄ibu, Kaiapas n̄ima n̄ipe. Kaiapas me, m̄i añ̄i an̄ibu, God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ wög u hag l̄ilö, wög ḡi m̄deia. ¹⁴ Kaiapas n̄ipe me nöd Juda b̄i manö ud as̄ikep kal̄ip haga, “B̄i añ̄i ap umö hon magöñhalö kam̄ñj arnabun u aij,” a ga. *

Pida, “Jisas n̄ip n̄ñagpin,” a ga

(Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Pen Jisas n̄ip an̄g göm, dam Anas ram u areila n̄ñöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holm̄ñj hain hain arlo. B̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ u ȳip n̄ñj aij ga rö, yad amem böñ nöp ram n̄ipe manö kub hagm̄dal waryö raul yañ arnö; ¹⁶ pen Pida n̄ipe höñ löyañ adö m̄deia. Yad pen ado ḡi apem, n̄ibi ajöñ it̄ abad m̄deia u n̄ip hagem, Pida n̄ip ut̄ ḡi waryö raul yañ arlo. ¹⁷ Pen n̄ibi ajöñ it̄ abad m̄deia u, Pida n̄ip haga, “Ne u rö nöp Jisas b̄i n̄ipe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas n̄ip wög ḡi ñeila b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kal̄ip ȳigön gö, mab b̄+c run magö añ an̄ib au p̄böñ m̄deia, uraköl mali m̄deila. Pida n̄ip u rö nöp ȳigön gö, ap añ an̄ib au se göl, kal̄ip aip mab mali m̄deia.

Anas Jisas n̄ip manö hag n̄ña

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Pen Anas, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ nöd m̄dm̄döp u, Jisas n̄ip hag n̄ña, “N̄ibi b̄i ne n̄ibi b̄i an? Ne manö n̄ihön n̄ihön n̄ibi b̄i ne hag ñ̄iban?” a ḡi n̄ña.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö r̄imnap pi gem hag ñagnö; b̄i kale gau n̄ñj m̄idlö n̄ñöl ḡi, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñ̄bin.

²¹ An̄ib u, n̄ihön ḡin̄g ȳip manö hag n̄ñabön? N̄ibi b̄i manö hagnö n̄ñj m̄deila r̄imnap daumim hag n̄ñmim. Manö n̄ihön n̄ihön hagnö u n̄ñbal me,” a ga.

²² Jisas an̄g hageia, God sabe gep ram abad m̄dm̄döp polisman ap, n̄ip alaun u paköm haga, “N̄ihön ḡin̄g b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ u n̄ip manö an̄ibu rö hagabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Yad manö p̄iral ap hagpin a ḡimön, manö p̄iral hagpin an̄ibu n̄ibi b̄i gai i kal̄ip waiö hag ñ̄imön. Pen manö n̄ñjög hagpin u, ne n̄ihön ḡin̄g ȳip pakajan?” ö ga.

²⁴ Jisas n̄ip naḡi l̄i r̄ib̄ik ḡila rö m̄dö n̄ñöl ḡi, Anas hagö kale Jisas n̄ip dam, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ hain n̄ibö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyañ, “Jisas n̄ip n̄ñagpin,” a ga

²⁵ Pen Pida n̄ipe an̄g uraköl ḡi m̄döm mab mali m̄dö n̄ñöl ḡi, b̄i r̄imnap n̄ip hagla, “B̄i an̄ibu b̄i ap me ne i ar?” a ḡila.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. ²⁶ Pen b̄i au Pida r̄im̄id r̄ib̄ ḡi dö ga u, b̄i r̄id̄ik lö lö n̄ipe ap God n̄ip nan sabe gep b̄i kub u n̄ip wög ḡi m̄deia. N̄ipe apöm, Pida n̄ip haga, “Yad nöp n̄ñbin, ne b̄i an̄ibu aip mab olip wög ad̄ñj au m̄dajan ar?” a ga.

²⁷ Hageia Pida kauyañ hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. An̄g hagö n̄ñöl ḡi, ad̄ñj k̄it̄ak̄it̄ wiñ ala. *

Jisas n̄ip dam Pailod m̄deia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ram r̄ik dam lö n̄ñöl ḡi, Juda kai kale Jisas n̄ip Kaiapas ram an̄ibu n̄ibö dam Rom gapman b̄i kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom b̄i ram raul i arno, han̄ip as̄ñj ut̄ ḡinab n̄ñöm hon Pasopa nan ñ̄ñun rö lagnab,” a göm, höñ ḡiyañ m̄deila.

²⁹ An̄ib u, Pailod höñ amöm haga, “B̄i i n̄ip n̄ihön manö n̄ñmim daubim?” ö ga.

* 18:14: Jon 11:49-51 * 18:27: Jon 13:38

³⁰ Hageia, kale hagla, “Nipe nan naj ap gagböp, nöp anig dauagbnop,” a gila.

³¹ Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö niñmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon niñbi bi gau kalip manö kub hagun, al pak lino umöl, lo adö u midagöp. Rom gapman gau hanip wasö gipal,” a gila. * ³² Juda kai anig gila u, Jisas yip aigöl gilö umnabin, a göm, haga rö nöp gila. *

³³ Pen Juda kai anig hageila, Pailod kauyan ado g ram raul yan amöm, Jisas auan a gö, aueia nip haga, “Ne Juda kai kin kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Manö yip hag niñabön u, maj migang ne u ke hagabön aka niñbi bi rimnap maj migang kale u udmön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda bi wasö. Juda kai ne gau nöp, bi God nip nan sabe gep bi kub ne gau nöp me, nöp dapöm niñmagö yad niñbal. Ne nan niñhön gaina anig gipal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad niñbi bi udem abad mideinabin u, kin minön nabön it i midpal rö, midageinabin. Yad minön nabön it i kin midnig gaibnep, Juda niñbi bi gau yip nagit lun, a gilö, niñbi bi yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad niñbi bi udem abad mideinabin nagit u ke midöp; minön nabön it i rö wasö,” ga.

³⁷ Anig hageia, Pailod haga, “Anib u, ne kin ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö anibu nöp me, Bapi God gö, yip minön nabön it i yag daulö, majö gem, manö niñjö yuö yabit u hag niñbin. Niñbi bi manö niñjö yabit udun, a git gasit niñbal gau, manö yad u udpal,” a ga.

³⁸ Anig hageia, Pailod haga, “Pen manö gau niñbö gau niñbö ke ke iru nöp midöp u, hon aigöl gun manö niñjö yabit me u, a gun niñjun?” ö ga.

Juda niñbi bi Pailod nip hagla, “Jisas nip al pak limim,” a gila

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö anibu hagöm, kauyan höñ amöm, Juda kai kalip haga, “Yad nipe nan naj ap gajip niñagpin. ³⁹ Pen hon Rom gapman, mi u mi u, Pasopa niñ kub u auajip, bi nagiman kale ap yithariñ hubik yubun. Anib u, Juda kai kin kale u, yithariñ hubik yunö arnim aka?” ga. ⁴⁰ Hageia, meg migang dap ranöm hagla, “Nip wasö! Hon Barabas nip hubik yumön!” a gila. Bi Barabas anibu, niñbi bi gau wañ wañ gö gapman kai kalip aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ Anig hageila, Pailod ami bi nipe gau hagö, Jisas nip nagit udöm pak ado malo gila.

² Anig göl paköm, nan kalit kalit halö rimnap udöm, kin libal rö usajit bad ap göm, Jisas nip rol git ñöm, watij mu mlö bö ap lit ñöm, * ³ nip kuöyan amöm kuöyan amöm hagla, “Ne Juda kai kin kale, ne pör nöp midaimön!” a gila. Anig hagöl git, nip mulu maj migang pakla.

⁴ Pen Pailod kuöyan höñ amöm, Juda niñbi bi kalip haga, “Niñjim! Yad Jisas nip höñ i daunabin niñjöm kale niñnabim, yad nipe nan naj göp it ap ulhai niñagpin,” a ga. ⁵ Pen Jisas nip usajit kalit kalit halö bad u rol git ñöm, watij mu mlö bö adö lit niñla u halö auö niñjöl git, Pailod kalip haga, “Nip niñjim!” a ga.

⁶ Anig hageia, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nip niñjöm manö btafo göm hagla, “Nip mab ba lan al pak limim! Nip mab ba lan al pak limim!” a gila. Anig hageila, Pailod haga, “Kale ke nip dammim, mab ba lan al pak limim. Yad nan naj göp it ap ulhai niñagpin!” a ga.

⁷ Hageia, Juda kai hagla, “Nipe, ‘Yad God Niñ nipe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnim,’ a göp,” a gila.

* 18:31: Jon 19:6-7 * 18:32: Jon 3:14; 12:33 * 18:35: Jon 1:11 * 19:2: Luk 23:11

⁸ Anig hageila, Pailod niñöm, rapin piñiñ göm, ⁹ kuöyañ ram raul yañ amöm, Jisas niñp hag niñöm haga, “Ne ram miñöñ gai niñbö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. *
¹⁰ Pailod haga, “Ne yip manö hagagnabön ar? Ne niñban. Yad nöp abad midpin. Anib u, nöp hubik yunig hubik yunabin; pen nöp mab ba lañ al pak lö, a ginö, al pak linaböl,” a ga.

¹¹ Hageia, Jisas haga, “Pen ne yip abad midpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad midpan. Anib u, yip gi naj gabön marö u, ne nöp udagnabön; bi yip udöm nöp ñöb u, marö kub yabit u udnab,” a ga. *

¹² Jisas anig hageia, Pailod niñp yiñharin hag yuin, a göm, gasi niña u pen Juda kai niñp bñalö gi hagöm hagla, “Ne Jisas niñp hubik yunabön u, Rom bi kub Sisa bi niñeb niñpe midageinabön. Bi, yad kiñ midpin, a gipal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anibu rö hagpal,” a gila. *

¹³ Anig hageila, Pailod manö anibu niñöm, am Jisas niñp ut gi höñ amöm, niñpe am bi manö ud asikep sea adö au lañ gila adö u asika. Ka asika anibu, “Kabö Adan” a gimidal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gimidal.

¹⁴ Pen niñ anibu, Juda niñbi bi Pasopa nan kale magum gep niñ. Sidö añ kub lañ magö u, Pailod kalip haga, “Kiñ kale me i!” a ga. ¹⁵ Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “Niñp al pak li! Niñp mab ba lañ al pak li!” a gila.

Hageila, Pailod haga, “Kiñ kale anibi mab ba lañ al pak linam?” ö ga.

Hageia, bi God niñp nan sabe gep bi kub gau hagla, “Kiñ hon ap midagöp; Rom bi kub Sisa nöp midöp,” a gila.

¹⁶ Pen anig gi hag damöm, Pailod manö kalip u udöm, ami bi gau kalip haga, “Jisas niñp dam mab ba lañ al pak limim,” a ga.

Jisas niñp mab ba lañ al pak lila

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Pen niñp al pak linig gila mab u, Jisas niñp niñlö, niñpe dam “Wip Nabic Cög Ij” a gipal dum u apjaka. Dum anibu, Arameik manö löm “Golgoda” a gimidal. ¹⁸ Jisas niñp mab kros cipit pak löm, bi miñöp, ap böñ lap, ap böñ lap, al pak lila. Jisas añ au mideia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bi niñpe gau mab po ap udöm kalit kñiñ riköm, Jisas niñp al pak lila mab ba nabic au giday ditam gila. Kalit kñiñ rikla manö u:

JISAS NASARED NIÑBÖ JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

²⁰ Manö añi adö anibu nöp, Arameik manö kalit kñiñ riköm, Ladin manö kalit kñiñ riköm, Grik manö kalit kñiñ riköm gila me, Jerusalem sö, anib au mideia rö, Juda niñbi bi iru nöp amgö li niñla. ²¹ Pen God niñp nan sabe gep bi kub gau am Pailod niñp haga, “Manö kalit kñiñ rikpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kiñ kale’ manö u midagainim; yiñharin hagmön, ‘Niñpe hagöp, ‘Yad Juda kai kiñ kale midpin,’ a göp,’ a gimön, manö anibu nöp kalit kñiñ rikmön,” a gila.

²² Anig hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö niñhön kalit kñiñ rikpin u, anig göl nöp midnab,” a ga.

²³ Pen Jisas niñp mab ba lañ al pak löm, ami bi miñhau miñhau Jisas watij niñpe gau balu ke ke udöm, watij miñlö bö göm al dö, gagla u, u rö nöp balu udnig hagla, ²⁴ “Pabu gagun! Yiñharin sadu rö gun, bi an udnim u, niñpe udnab,” a gila. Gila anibu, God hadame nöp niñbi bi gau kalip gasi ñö, God Manö u kalit kñiñ riköm, hainö anig ginaböl, a gila u me, hainö anig unbö rö nöp gila. Manö anibu kalit kñiñ riköm hagla, “Watij yad u balu ke ke udöm,

watij miñlö bö yad u, sadu rö gun udun, a gila,” a gila. *

²⁵ Pen niñ anibu, Jisas niñme u, niñmañ u, Klopas niñbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas niñp al pak lila got sö, anib au mideia. * ²⁶ Yad Jon, Jisas yip midmagö limidöp bi u, u rö nöp ap sö, anib au midainö u me, Jisas yip niñöm, niñme Maria niñp haga, “Niñbi

* 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7 * 19:24: Sam 22:18

* 19:25: Mad 27:55-56

me, ñi ne me u,” a ga. * 27 Anig hagöm, nipe pen nime Maria niñöm yip haga, “Name ne me u,” a ga. Anig hagö niñöl gi, ñin anibu, Jisas nime nip ut gi ram yad u damem, aip midmidul.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

28 Jisas niña, wög adö nipe u magöñhalö gi haka u me, God Manö haga u niñö linim a göm haga, “Yip rugu mitep göp,” a ga. * 29 Pen ñig wain asi barol ap dap anib au lilo mideia u me, ami bi ap, nan hain bad ap udöm, wain asi anibu löm, ud mab hisop lö adin u abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nip u la. * 30 Jisas ñig wain asi anibu niñöm haga, “Naböñ juöp,” a göm, ubör yihöñ göm, ana nipe ña.

Jisas riglöm nipe u binin gila

31 Pen Juda bi kub gau, kagoñ ñin u dugo magö u hadö auajip niñöm hagla, “Rol God nip sabe gep ñin hon u, wip gau mab ba lañ midagaiöl,” a göm, am Pailod nip hagla, “Bi mab ba lañ al pak libal gau, ami bi gau ma kalip gau pa jö gilö, yinid umlö, ud minöñ yan löl,” a gila. * 32 Hageila, Pailod ami bi gau kalip hagö, am bi Jisas aip al pak lila mihau, ma kalip gau pa jö gila. 33 Pen Jisas ma nip u pa jö gun a göm niñla, nipe hadö uma. Anig ga u me, ma nipe u pa jö gagla. 34 Pen ami bi ap, watab ap udöm, Jisas nip riglöm adin au binin gö, adin hagape halö, ñig halö luga. 35 Anib u, kale nibi bi manö kalit klin rikabin anibi niñnabim gau abe Jisas nip niñ udmim, a gem, yad Jon, Jisas nip ga u amgö yad ke niñbin rö, kalöp manö niñö yabit anibi hagem kalit klin rikabin. * 36 Pen ga anibu, God hadame nöp nibi bi gau kalip gasi ñö, God Manö u kalit klin riköm, hainö anig ginaböl, a gila u me, hainö anig unbö rö nöp gila. God Manö u kalit klin riköm hagla, “Le nipe u, ap pa jö gagnaböl,” a gila. * 37 Pen manö ap hagla, “Bi nip binin gajal u nip niñnaböl,” a gila. *

Josep nipe Jisas hañ roman dam rigöl ga

(*Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

38 Bi Arimadia daun nitbö ap, Jisas manö nipe niñ uda u pen, Juda bi kub kalip pinin göm, Jisas nip niñ udpin, a göm, waiö hagagmidöp. Bi anibu hib nipe Josep. Nipe Jisas nip dam rigöl ginam, a göm, am Pailod nip hag niñö, yau a gö, ud ara. 39 Nikodimas nipe Josep aip arlö. Nikodimas, bi au nöd am Jisas nip sibön yan niña bi u. Nikodimas nan hatin aij auap iru nöp, kilo unbö ñinjuöl ado gi da unbö ajip böñ dan (35) rö, udöm ara. Nan hatin aij auap anibu, mab mö cil u abe, mab alos cil u abe udöm gila. * 40 Pen kale mihöp am wip he u ud asik dap lugmil, Juda nibi bi gimidal rö, mab cil ud ara u, wip he gau anöñ li ñimil, linin ud watij rud gila pro milö u udmil, wam wam gilö. 41 Jisas mab ba lañ al pak lila ka anib söl au wög adin ap mideia. Wög adin anibu an au kabö migan gison nöp luöm, wip rigöl gagla ap mideia. 42 Juda kai God nip sabe gep ñin kale u söl söl ga rö, yinid rigöl gul a gimil, kabö migan yöp söl anib au rigöl gilö.

20

Wip rigöl gila u kuö nöp mideia

(*Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

1 Sade ñin u, ram riknig gö niñöl gi, Maria Magdala wip rigöl gila migan amöm niña, kabö kub wip rigöl pit gila u, hiti gi am got au mideia. 2 Nipe niñöm, kauyan gi dö gi ap Saimon Pida hol mihöñ midailo u apöm haga, “Bi Kub u nip agamij ud arbal; pen dap libal au niñagpun,” a ga.

3-4 Anig hageia, Pida hol mihöñ niñnig gi dö yabit gul hadlo. Yad nöd amjakem, 5 höñ adö löyan nöp midem, kabö migan jin sipsip niñnö watij bad gau nöp mideia. 6-7 Pen

* 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sam 22:15 * 19:29: Sam 69:21 * 19:31: Dud 21:22-23 * 19:35: Jon 21:24
* 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * 19:37: Sek 12:10; Rep 1:7 * 19:39: Jon 3:1-2

Saimon Pida n̄ipe hain apöm, kabö m̄igan u hiik̄id amöm n̄iḡa, Jisas n̄ip waḡij wam halö yula gau hub̄ik gaga; riḡöl ḡiḡa rö nöp m̄ideia. Pen waḡij nab̄ic j̄iḡ p̄iral wam ḡiḡabö ḡiḡa u, u rö nöp hub̄ikaga; p̄iral ḡiḡabö ḡiḡa rö nöp as̄ik ḡi ke au m̄ideia. ⁸ Yad nöd wip riḡöl ḡiḡa au apjaknö pen uri yad u rö nöp kabö m̄igan hiik̄id amem n̄iḡnö, waḡij gau wam halula rö m̄ideia u me, an̄ibu Jisas uraköp, a gem n̄iḡ udnö. ⁹ Pen ñ̄in an̄ibu, God Manö kal̄i k̄iñ̄ r̄iköm, Jisas umöm urakn̄im, a ḡiḡa manö u, hol n̄iḡ aij gaglo. * ¹⁰ An̄iḡ n̄iḡul ado ḡi ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö n̄iḡa
(*Mad 28:9-10; Mak 16:9-11*)

¹¹⁻¹² Pen Maria wip riḡöl ḡiḡa riḡöl m̄igan an̄ibu höḡ adö au uraköl m̄idöm m̄iḡöḡ ḡöl ḡi m̄ideia. M̄iḡöḡ ḡöl ḡi m̄idöl ḡi, jöl magö dudu ḡi kabö m̄igan j̄iḡ s̄ips̄ip n̄iḡa, ejol waḡij rud l̄ilö m̄ihau, Jisas wip he nöd m̄ideia ka an̄ibu as̄ik m̄idöl ḡi, ap nab̄ic ad̄iḡ j̄iḡ, ap ma ad̄iḡ m̄iḡ, m̄idailö. ¹³ Ejol an̄ib m̄ihau Maria n̄ip haglö, “N̄ihön ḡiḡn̄iḡ m̄iḡöḡ gabön?” ö ḡiḡlö.

Hagailö haga, “B̄i Kub yad u n̄ip damöm gai dam l̄ibal u n̄iḡagpin!” a ga. ¹⁴ An̄iḡ hagöm, ado göm n̄iḡa, Jisas urak m̄ideia. Pen n̄ip n̄iḡö, b̄i unbö ke rö la. Jisas n̄iḡa u pen u Jisas nöp a göm n̄iḡaga. *

¹⁵ Jisas pen Maria n̄ip haga, “N̄ibi me. N̄ihön ḡiḡn̄iḡ m̄iḡöḡ gabön? An n̄ip ulhai n̄iḡabön?” ö ga.

Hageia, Maria haga e, b̄i wög ad̄iḡ nap n̄ibö u nöp ȳip hagab, a göm haga, “B̄i kub n̄iḡeb. Wip u ud arbin, a ḡiḡmön, gai dam l̄iban u ȳip hagaimön, yad ud arnam,” a ga.

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Maria!” a ga.

Hageia, Maria, Arameik manö löm, “Rabonai!” a ga. Manö haga an̄ibu, “Manö Hag Ñeb B̄i.”

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad ram m̄inöḡ iḡ i arö gem, Bapi ado ḡi au laḡ araḡin rö, ȳip ud m̄idagaimön. Pen ne arammön, mam b̄i kal̄ip hagmön, ‘Jisas hagöp, ‘Yad Bapi yad, Bapi kale, God yad, God kale m̄idöp u ado ḡi arabin,’ a göp, a ḡiḡmön,” a ga. *

¹⁸ Jisas an̄iḡ hageia, Maria Magdala am Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “Yad B̄i Kub u n̄ip n̄iḡem auabin,” a ga. An̄iḡ hagöm, Jisas manö n̄ihön n̄ihön n̄ip haga u, Maria n̄ipe Jisas b̄i n̄ipe kal̄ip manö an̄ibu haga.

Jisas waiö lö b̄i n̄ipe gau n̄iḡla
(*Mak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Pen Sade ñ̄in u, s̄idö wad ara n̄iḡöm, b̄i n̄ipe gau Juda b̄i kub gau kal̄ip p̄iñ̄iḡ göm, ram raul amöm ajöḡ u ḡiñ̄ p̄idöḡ göm, agam̄ij m̄ideila n̄iḡöm, Jisas ap an̄ib au waiö löm haga, “God kalöp abad m̄ideiaḡ,” a ga. ²⁰ An̄iḡ hagöm, ñ̄imagö ur n̄ipe gau kal̄ip yamöm, riḡlöm böḡ lau yamöm ga. B̄i n̄ipe gau n̄iḡöm, u B̄i Kub nöp, a göm, m̄iñ̄ m̄iñ̄ yab̄iḡ ḡiḡa. *

²¹ Jisas pen kal̄ip kuöyaḡ haga, “God kalöp abad m̄ideiaḡ. Bapi ȳip hag yuö apem wög n̄ipe ḡiḡpin rö, kalöp pen abe hag yuabin,” a ga. ²² An̄iḡ hagöm, kal̄ip pu ḡöl ḡi haga, “Ana Uḡ u udmim. ²³ N̄ibi b̄i r̄imnap nan si nan naiḡ ḡiḡpal gau n̄iḡmim arö ḡiḡnabim u, God u rö nöp n̄iḡöm arö ḡiḡnab. Pen n̄iḡmim arö ḡiḡnabim u, God u rö nöp n̄iḡöm arö ḡiḡnab,” a ga. *

Jisas waiö lö b̄i n̄ipe Domas n̄ip n̄iḡa

²⁴ Pen Jisas ap waiö löm kal̄ip manö haga ñ̄in an̄ibu, b̄i n̄ipe Domas, hib ap Ñ̄i Ramö a ḡiḡm̄idal u, kal̄ip aip m̄idageia. ²⁵ An̄ib u, hainö Jisas b̄i n̄ipe Domas n̄ip hagla, “B̄i Kub u n̄iḡbun,” a ḡiḡla.

* 20:9: Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 * 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4 * 20:17: Ro 8:29; Hib 2:11-12 * 20:20: Jon 16:22; 1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19

Hageila, nipe pen haga, “Anig hagabim u pen ñimagö nipe cipit pakla u abe, rıglöm bınıñ gıla u abe, amgö yad ke nıñjem ñimagö yad ud nıñnabin u me, manö anıbu nıñ udem, uraköp, a gem nıñ udnabin; wasö u wasö,” ga.

²⁶ Anig hagöm, pen wik añı ap mıdöm, Jisas bı nıpe gau Domas aip kuöyañ ram raul u mıdeila. Ajöñ gıñ pıdöñ gıla u pen Jisas nıpe ap añ anıb au waiö löm haga, “God kalöp abad mıdeiañ,” a ga. ²⁷ Jisas anig hagöm, Domas nıp haga, “Ñimagö ne u, yıp cipit pakla u ud nöñ. Ñimagö yad nöñ. Rıglöm böñ yad bınıñ gıla aui abe ud nöñ. Gası mlö lagmön, yıp nıñ udmön,” a ga.

²⁸ Hageia, Domas haga, “Bı Kub yad, God yad!” a ga.

²⁹ Pen Jisas Domas nıp haga, “Yıp waiö nıñmön me, yıp nıñ udpan. Pen nıbi bı yıp waiö nıñagöm, yıp nıñ udnaböl gau, mıñ mıñ yabıt gıñaböl,” a ga. *

Jon manö anıbi nıñhön gıñıg kalı kılın rıka

³⁰ Pen manö kalı kılın rıkabin anıbi, hon Jisas bı nıpe gau nıñ mıdno nıñöl gı, Jisas nan gagep ke ke iru nöp gıñıdöp rö, magöñhalö kalı kılın rıkagpin. ³¹ Pen kale, Jisas nöp me, Kraıs u, God Ñı nıpe yabıt u nöp, a gıñım, nıp nıñ udpe, kalöp udö, nıp aip kamıñ mıdeinabim, a gem, manö anıbi kalı kılın rıkpin. *

21

Jisas waiö lö bı nıpe unbö mudun jıñ u nıp nıñla

¹ Pen hainö hon Jisas bı nıpe gau Ñıg Wañö Daıbirias au mıdaino nıñöm Jisas nıpe waiö lö nıñno. Nıñhön ga u hagnıg gabin. ² Saimon Pıda u, Domas u (hib ap Ñı Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram mıñnöñ Galılı au nıbö u, Sebedi ñı Jems hol mamıl mıñhau, Jisas bı nıpe mıñöp halö aip, jım ñöl am Ñıg Wañö Daıbirias au mıdaino.

³ Saimon Pıda hanıp haga, “Yad kabsat nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am nıp aip ñıg magıb udun, gı ajno ajno ram rua pen kabsat rıñnap udagno. *

⁴ Pen sıdö lım gö nıñöl gı, Jisas ap ñıg wañö goł au mıdeia. Nıp nıñno pen u Jisas nöp a gun nıñagno. ⁵ Nıpe hanıp haga, “Ñı game. Kale kabsat nan gı aj wasö nıñbım ar?” a ga. Hageia, hon yau a gıno. ⁶ Anıg hagaino, hanıp haga, “Uben u ud ñıg magıb ñımagö yıjıg kıd lau adö yumım me, kabsat rıñnap udnabım!” a ga. Hageia, uben u ud ñıg añ yañ yuun, kabsat iru yabıt nöp udun, fıp gıno aunım rö laga. ⁷ Anıg geia, yad Jon, Pıda nıp hagnö, “Bı anıbu Bı Kub u nöp,” a gıñö. Anıg hagainö, Pıda nıñöm, walıj nıpe au la u ud hib nab añ au gıdañ pıralöm, ujañıd ñıg añ yañ la. * ⁸ Hon bı rıñnap ñıg magıb adö u mıdun, uben kabsat halö ap ran jaköm mıdeia u, fıp gı dap, mlö gau wasö, mıda unbö ñıñjuöl mamıd (100) rö nöp, ñıg goł au auno.

⁹ Goł anıb au apun nıñno, mab in bıc ara adö u, kabsat rıñnap in mıdeia. Bred rıñnap u rö nöp mıdeia. ¹⁰ Pen Jisas hanıp haga, “Kabsat mıñı udpım gau, rıñnap dauım,” a ga. ¹¹ Hageia, Saimon Pıda ñıg magıb adö u amöm, nıpe aip uben kabsat iru nöp (153) mıdeia anıbu kabö kułup adö au fıp gı dauno. Uben u marö ga pen pa gı dö gaga. *

¹² Jisas pen hanıp haga, “Apım, nan ñıñım,” a ga. Hon pen nable gö, ne bı an ammön mıdpan a gun nıp hag nıñagno; u Bı Kub u nöp a gun, nıñun arö gıno. ¹³ Jisas nıpe am bred u udöm, hanıp nıme löm, kabsat abe ud hanıp nıme löm gö, ñıñno.

¹⁴ Pen Jisas umöm uraköm, hanıp bı nıpe gau ij mıñhau nıgañ waiö lö nıp nıñno. *

Jisas Pıda nıp manö haga

¹⁵ Pen hon nan ñıñ pıs gun, Jisas Saimon Pıda nıp hag nıña, “Saimon Jon ñı nıpe. Bı gai i rö wasö; ne yıp nıñö nöp mıdmagö lıbin aka?” ga.

Hageia, Pıda haga, “Bı Kub. Yad nöp mıdmagö lıbin u, ne nıñban me,” a ga.

Anıg hageia, Jisas haga, “Sıpsıp pi yad gau, abad mıdaimön,” a ga.

* 20:29: 1Pı 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn 5:13 * 21:3: Luk 5:4-7 * 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29
* 21:11: Luk 5:6 * 21:14: Jon 20:19,26

¹⁶ Jisas anig hagöm, kauyan hag nija, “Saimon Jon ni nipe. Ne yip nijo nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne nijban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad midaimön,” a ga. *

¹⁷ Jisas kauyan pen hag nija, “Saimon Jon ni nipe. Ne yip midmagö liban aka?” ga.

Pen Jisas anig göm, manö adö ani anibu nöp, “Ne yip midmagö liban aka?” hag nijöm hag nijöm gö me, Pida gasi iru nijöl gi haga, “Bi Kub. Ne nan gau magonhalö nijban. Anib u, yad nöp midmagö libin u, ne hadö nijban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anib u, sipsip yad gau abad midaimön. ¹⁸ Yad nöp nijo yabit hagabin, ne bi praj rö midaina nin u, watij gasi ne ke njina rö ud limön ajmidan. Pen ne hainö bi mitep lnabön nin u, ne nimagö ne gila gi midö nijöl gi, bi ke nibö ap nöp nagi adiköm, aragnabön mol u ut gi ud arnab,” a ga. ¹⁹ Jisas manö haga anibu, nibi bi rimnap hainö Pida al pak lnaböl u, Jisas nöd nija me u. Nibi bi hain nibö gau, Pida nip nan nihön ginaböl umnab u nijöm, God nipe mailö aij unbö ke halö midöp u nijnaböl. Pen Jisas Pida nip haga, “Yip hain gimön,” a ga. *

²⁰ Jisas manö anibu haga nijöm Pida ado göm nija, yad bi Jisas midmagö limidöp u midainö. Yad bi anibu me, nöd Jisas Pasopa nan nij mideia it au asik midem hag nijnö, “Bi Kub. An nöp mumug ginab?” ö ginö. * ²¹ Pida yip nijöm Jisas nip haga, “Bi Kub. Bi i nip nihön ginab?” ö ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gasi yad. Yad hagnö nipe middep nöp midö nijöl gi, ado gi aunabin u, manö ne wasö. Pen ne yip hain gimön,” a ga.

²³ Jisas manö haga anibu, nibi bi nip nij udla rimnap hagla, “Jisas bi nipe anibu umagnab,” a gila. Pen Jisas bi nipe anibu umagnab a göm manö anibu hagaga; nipe yiharij haga, “Yad hagnö, nipe middep nöp midö nijöl gi, ado gi aunabin u, manö ne wasö,” ga.

²⁴ Jisas bi nipe anibu me, nipe ke manö anibi kali klin riköm, magonhalö manö nijo yabit nöp midöp u nijöm, kali klin riköp me u. * ²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u pen manö anibu yöp rimnap nöp an aui kali klin riköp. Yad nijnö, manö anib gau magonhalö kali klin rik buk iru nöp yan liblap, minöj naböj i pro gö, dam lep ka u midagaiböp. *

* 21:16: Ap 20:28 * 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25 * 21:24: Jon 19:35 * 21:25: Jon 20:30

Aposil

Bi Jisas manö ud arep gau kale nan nihön nihön gila

Luk Diopilas nipe kauyaḡ kalı kliš rıka

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalı kliš rıknö u, Jisas nipe yag daulö majö göm, wög it göm mid damöm, nan nihön nihön göm, manö nihön nihön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalı kliš rıknö. * ² Hainö, God Jisas nipe dam ap ran jak kumi kabö laḡ au ud ara. Pen nipe kumi kabö adö laḡ au arnıḡ ga magö u, nipe gö Ana Ut nipe manö nipe ud arep hag la bi gau kalıḡ hag ñı aij ga. Manö anıbu magöḡhalö nöd kalı kliš rıkem nöp ñınö u. * ³ Jisas uma pen kauyaḡ uraköm, ñın unbö ñınjuöl mihöp (40) aḡ u ñın iru nöp waiö löm, manö nipe ud arep bi nipe gau aip midöm, God nıbi bi udöm abad mideinab manö u kalıḡ hag ñımidöp. Anıḡ gö, kale amgö magö kale ke nıḡla nipe kamıḡ mıdeia. * ⁴ Pen umöm uraköm, mınöḡ naböḡ adö it i midmidöp ñın aḡ anıb au, ñın ap bi nipe anıb gau aip nan magö ñıḡöm haga, “Yad kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nihön kalöp ñınabin a ga u, Jerusalem aui nöp midmim, abad midaimim. * ⁵ Jon ñıḡ pak ñeb bi u nıbi bi kalıḡ ñıḡ u nöp pak ña, pen ñın mihöp nöp ap arö, Ana Ut u apöm kalöp pak ñınab,” a ga. *

Jisas nipe ram mınöḡ kumi kabö adö laḡ au ap ran jak ara

⁶ Pen ñın ap Jisas nipe bi nipe anıb gau mideila aḡ au waiö lö, nipe hagla, “Bi Kub, ne mıñi kiḡ hon midö, hon Isrel nıbi bi ram mınöḡ hon i kauyaḡ ke abad midun, ram mınöḡ rımnab abad midun ḡınabun aka?” gila. * ⁷ Hageila, kalıḡ haga, “Ñın mai ḡınab u, Bapi gası nipe ke nıḡöm hag la; nan kale wasö. * ⁸ Pen Ana Ut nipe kalöp auö, kale pıdöḡ udmim ammim, Jerusalem nıbi bi, Judia nıbi bi, Sameria nıbi bi, nıbi bi ram mınöḡ gau gau magöḡhalö gau, yad nihön nihön ḡıpin u kalıḡ hag ñınabim,” a ga. *

⁹ Anıḡ hagöm, bi nipe gau nıḡmidlö nıḡöl ḡı, God nipe dam ap ran jak kumi kabö adö laḡ au ud arö nıḡöl ḡı, kumi bad ap apöm nipe harıka.

¹⁰ Pen nipe areia, kale kumi kabö laḡ nıḡ midlö nıḡöl ḡı, magö anıbu nöp bi watıḡ rud yımlö mıhau ap kalıḡ pıḡ urak midailö. ¹¹ Bi anıb mıhau haglö, “Bi Galili nıbö gai i, kale nihön ḡınıḡ kumi kabö laḡ nıḡ midpim? Kale nıḡöl ḡı midpe nıḡöl ḡı, God nipe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö laḡ au ud aröp u, hainö nipe ke unbö rö nöp ado ḡı aunab,” a ḡilö. *

Judas uma u *Madaias* kuö nipe uda

¹² Olip Dum laḡ mideila u arö göm, Jerusalem ado ḡı arla. Adan mlö wasö, Olip Dum Jerusalem nıbö söl; Juda God nipe sabe gep ñın u kale ajmidal rö nöp. * ¹³ Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö laḡ mıgan u arla. Bi mideila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñı nipe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñı nipe Judas u. * ¹⁴ Kale pör pör magum göm, God nipe sabe ḡımidal. Jisas nıme Maria u, Jisas nımam bi gau, nıbi rımnab halö pör anıḡ ḡımidal.

¹⁵ Pen ñın aḡ anıb au, nıbi bi ñınjuöl unbö kagol jıḡ (120) rö ap magum ḡilö nıḡöl ḡı, Pida uraköm kalıḡ haga, ¹⁶ “Añ mam bi nıḡim. Ana Ut nipe hadame nöp Depid nipe gası ñö, Judas Jisas nipe mumug nıḡa bi u ḡınab rö nıḡöm kalı kliš rıkö, haga haga rö nöp ga. * ¹⁷ Jisas bi Judas anıbu udö, hon aip midöm, wög nipe u jım ñöl ḡımidun,” a ga.

* 1:1: Luk 1:3 * 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 * 1:3: Luk 24:36-49; Ap 10:41 * 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * 1:5: Mad 3:11 * 1:6: Luk 24:21 * 1:7: Mak 13:32 * 1:8: Mad 28:19; Luk 24:48 * 1:11: Mad 26:64; Luk 21:27 * 1:12: kilomida añı ap nöp rö * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mad 10:2-4 * 1:16: Sam 41:9

¹⁸ Pen hainö nipe Jisas nip mumug niñöm, mani uda u damöm, minöñ naböñ ap rauöm, mid damöm, ñin añi ap ap lug paköm, mudun nipe u pabu göm, hibur magöñhalö lım gi höñ hañauö uma. * ¹⁹ Anig göl umö, Jerusalem nıbi bı magöñhalö niñöm, minöñ naböñ rauöm uma anıbu, hib Akeldama a gıla. Akeldama hagla manö if u, “Hagape Luga Minöñ Nabö?,” a göm hagla.

²⁰ Pida haga, “Depid hadame nöp God Manö adıñ Sam a gıpal u kalı ktiñ riköm haga, ‘Ram nipe cög nöp midainim;

Nıbi bı rımnap ram nipe am midagaiöl,’ a ga.

Depid manö ap pen haga,

‘Wög nipe u bı ap udnım,’ a ga. *

²¹ Haga anıbu, bı hon ke ap niñun udnabun. Hon Bı Kub Jisas aip ajmidun u, bı hon aip pör ajmidöp bı ap niñun udnabun. ²² Bı hon aip pör ajöm, Jon Jisas nıp ñig pak ña u niñöm, mid damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö lañ ara niña bı ap niñun udnabun. Bı anıbu rö udno me, Bı Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñı aij gıñab,” a ga. *

²³ Pida anig hagö, bı ne Madaias aip Josep aip kalıp mihöñ hag lıla. Pen Josep ñin rımnap hib nipe ap Basabas, ap Jasdaz, a gımidal. ²⁴⁻²⁵ Bı anıb mıhau kalıp anig göl hag löm, God nıp sabe göm hagla, “Bı Kub, Judas nöd gi naij göm umöm, ram nipe midainim au ara u, kuö nipe u an udnım, a gun, bı mıhöp i hag libun. Anıb u, ne nıbi bı magöñhalö gası niñöm gıpal rö niñban u me, nöp hag niñabun, ne ke bı u a gö, hon niñun udnabun,” a gıla. ²⁶ Anig hagöm, bı anıb mıhau ilöñ cal ud gulu gi udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agıp lañ aip jım ñöm, kauyan bı unbö mıgan lañ la.

2

Ana Uı nıpe aua

¹ Nıbi bı Jisas nıp niñ udlu gau, Pedikos ñin kub u mıñi, a göm, ap ram raul mıgan añi ap mideila. * ² Anig göl midlö niñöl gi, adıñ gu kub kumi kabö adö lañ nıbö hagöm, yıgön rö udöm, ram raul mıgan asık mideila au yan aua. ³ Pen magö anıbu nöp niñla, mab mıtıñ ugan rö u apöm, pııajık ke ke pa gi dö gi amöm, nıbi bı nabıc cög adö lañ añi añi am mideila. * ⁴ Am midö niñöl gi, Ana Uı apöm, ana kalıp anı dañ ajmanı raua niñöm kale manö yabıt adö ke ke hagla. *

⁵ Pen ñin anıbu, Juda nıbi bı gau, kale mıgan ke ke, ram minöñ gau nıbö gau nıbö apöm, Jerusalem magum gi mideila. Nıbi bı anıb gau kale God Manö haga rö niñöm gımidal. ⁶ Gu kub anıbu hageia niñöm, niñön gab a göm, nıbi bı iru nöp yıñıd ram anıbu apöm niñla, manö yabıt adö ke ke kabö göl nöp hageila. ⁷ Kale niñöm, aiö waiö göm hagla, “Nıbi bı gai i magöñhalö Galili nıbö. ⁸ Pen aige göm manö yabıt hon ke ke hagpun rö kabö göl hagaböl niñabun? ⁹ Hon rımnap Padia nıbö, rımnap Midia nıbö, rımnap Ilam nıbö, rımnap Mesopodemia nıbö, rımnap Judia nıbö, rımnap Kapasodia nıbö, rımnap Podas nıbö, rımnap Esia nıbö, ¹⁰ rımnap Prijia nıbö, rımnap Pampilia nıbö, rımnap Ijip nıbö, rımnap ram minöñ Libia, Sairini daun got gau nıbö, rımnap Rom nıbö auno. ¹¹ Nıbi bı Rom nıbö aula u, rımnap Juda nıbi bı yıñg göl, rımnap Juda nıbi bı wasö pen uri Juda nıbi bı gıpal rö adö u gıpal. Rımnap Krir nıbö, rımnap Arebia nıbö auno. Pen hon niñ midno niñöl gi, manö yabıt hon ke ke hagpun rö kabö göl hagöm, God nıpe nan unbö ke yabıt göp, a göm, hib nıpe haglö adö arab, niñabun,” a gıla. ¹² Anig hagöm, gası iru niñöl gi, pen hag niñö, pen hag niñö göm hagla, “Ke yabıt gab anıbu niñön gıñg gab,” a göm, gası iru yabıt niñla.

¹³ Nıbi bı rımnap pen kale ñıñıtoñ lı hagla, “U ñıg wain iru nöp niñöm, hauı alöp hagaböl,” a gıla.

* 1:18: Mad 27:3-8 * 1:20: Sam 69:25; 109:8 * 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 * 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

Pida manö hag ña

¹⁴ Pen Pida bi Jisas manö ud arep bi unbö agip laj aip uraköm, meg migang dap ranöm, nibi bi iru nöp mideila gau kalip haga, “Kale Juda nibi bi hon abe, kale nibi bi Jerusalem aui hanmidim abe, aui nihön gajip u yad kalöp manö hagnig gabin i niny aij gimim.

¹⁵ Kale rimnap hagnig, ‘Bi gai i nig wain iru nöp ninjöm, hau alöp hagaböl,’ a gipim u, pen kale nig wain ninjöl hau alagöp. Mäni sidö gisön nöp auöp magö u nöp me. ¹⁶ Pen manö yabit ke ke hagaböl ninjabim anibi, bi God manö hagep Joel hadame nöp hagnig kalit klin rika rö nöp gab me u. Nipe manö anibu kalit klin riköm haga,

¹⁷ ‘God hagep, “Ñin hain u,

nibi bi magonhalö gau kalip Ana yad yunabin.

Ñi pai kale gau God Manö nibi bi kalip hag ninaböl.

Bi praj kale gau naböy ninjaböl.

Bi majö kale gau hon ninjaböl. *

¹⁸ Ñin anibu, nibi bi yip wög gi nibal gau, nibi gau abe bi gau abe, kalip Ana yad yunö, manö aij yad u nibi bi gau kalip hag ninaböl.

¹⁹ Pen kumi kabö adö laj nan ke gagep rö rimnap gem, minöy naböy adö it i nan ninjeb ninjagep ke nibö rimnap ginabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpit kub göm ginab.

²⁰ Sidö mailö gagnab;
rakin hagape bö linab.

Anig geinab, hainö nin unbö ke nibö waiö linab.

Bi Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

²¹ Pen nibi bi an an, Bi Kub yip ud kaminy yuan, a göm, hag ninjaböl gau, kalip ud kaminy yunab,” a ga.

²² Pida nipe Joel kalit klin rika manö anibu hag pis göm haga, “Kale Isrel nibi bi, manö hagnig gabin i niny aij gimim. Jisas bi Nasared nibö u bi yihariny wasö; God nipe ke nip yuö aua. Ñi yad u yunö, nan gagep rö iru nöp göm, nan ninjeb ninjagep iru nöp göm ginab an kalip au ninjöm, bi anibu God nipe ke hag yuö aua u ninjlan, a göm, nip yuö aua. Jisas nipe nan gagep rö an kale ga u, kale ke hadö ninjibim. ²³ God kale ginabim rö nöd ninjöm, Jisas nip ud ninmagö adö kalöp u lö, kale dam nibi bi nan si nan najipal gau kalip nibe, nip mab ba laj al pak lilö uma. ²⁴ Nipe ilön kub yabit udöm uma u pen böy nöp wip rigöl au midöm, hij gi lug li arnäm rö laga. God gö kauyan uraka. ²⁵ Depid pen hadame nöp Jisas nip manö kalit klin riköm haga, ‘Yad ninjbin, Bi Kub yad aip pör pör midöp.

Nipe ninmagö yijig yad lau adö midöp u me, yad pininy gagnabin. *

²⁶ Anig göp u, hibur midmagö yad pitaiöp; yad ninini lem hagabin.

Hañ roman yad umnig gab pen gasi halö midem pininy gagnabin.

²⁷ Ai ginig? Ne yip wip rigöl migang arö gagnabön.

Ne Bi Ut ne arö gö, hañ roman nipe hij gi lug li aragnab.

²⁸ Ne yip kaminy midem adan u yamna.

Yad ne aip midem, mñ mñ yabit ginabin,’ a ga,” a ga.

²⁹ Pida Depid haga manö anibu hag pis göm haga, “Añ mam bi, yad kalöp manö kabö göl hagnö, niny aij ginabim. Bac ilan Depid umö rigöl gila ulöm migang u midöp; ulöm migang anibu mñi hon u rö nöp ninjbun. * ³⁰ Pen Depid nipe God manö hag ñeb bi midmidöp u me, nipe ninja, God hadame nöp manö hag löm haga, ‘Ne ni riknabön rik damöm rik linaböl ni ap nipe ka ne udöm, kin midemab,’ a ga. * ³¹ Depid nan hainö ginab u ninjöm, Mesaia u* nipe umöm uraknab, a göm, haga, ‘Nip wip rigöl migang arö gaga. Hañ roman nipe hij gi lug li araga,’ a ga. *

* 2:17: Joe 2:28-32 * 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 * 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe it anit ap nöp midöp: “God hag la Bi u.” * 2:31: Sam 16:10

³² “Mĩni God gö, Jisas nĩpe uraköm kamĩŋ mĩdöp. Nĩpe kamĩŋ mĩdöp u hon magöŋhalö amgö magö hon ke nĩŋbun. ³³ God Jisas nĩp dam ñĩmagö yĩjĩg adö nĩpe lau la. Löm nĩpe Ana U† ñĩnabin a göm haga u, Jisas nĩp ñö, nĩpe pen han†p ñö, apöm gu kub hagö, hon manö ke ke hagabun i nĩŋabim. * ³⁴ Pen Depid manö haga anĩbu, nĩpe ke hagaga. Depid nĩpe mĩnönj naböŋ it i mĩdöm, kumi kabö adö laŋ araga. Pen nĩpe haga,

‘Bĩ Kub nĩpe Bĩ Kub yad u nĩp haga,

“Ñĩmagö yĩjĩg yad lau adö asĩk mĩdaimön me;

³⁵ yad gĩnö kauat mauat ne gau,

rafa mĩgan ne gau mĩdeinaböl,” a ga,’ a ga.

* ³⁶ “Anĩb u, kale Isrel nĩbi bĩ magöŋhalö nĩŋ aij gĩmim: Jisas bĩ mab ba laŋ al pak lĩbe uma bĩ anĩbu nöp, God gö Bĩ Kub yab†l mĩdöp. Nĩpe nöp Mesaia pör abad mĩdmĩdun me u,” a ga. *

³⁷ Pida manö anĩbu hagö, nĩbi bĩ mĩdeila gau nĩŋöm ñaul ara. Anĩg gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep bĩ gau abe, hag nĩŋöm hagla, “Anĩb u, mam bĩ, hon mĩni nĩhön gun?” ö gĩla.

³⁸ Hageila, Pida haga, “Kale añĩ añĩ magöŋhalö mĩdpim rö, nan si nan naj gĩpim adö u, nĩhön gĩnĩg anĩg gĩpun, a gĩmim, arö gĩmim, Jisas Krai nĩp nĩŋ udmim, ñĩg pakmim. Anĩg geinabim, God nan si nan naj gĩpim u nĩŋöm arö göm, Ana U† nĩpe u kalöp ñĩnab.

³⁹ God hadame nöp haga, ‘Ana yad kalöp Isrel nĩbi bĩ ñem, ñĩ pai kale yag daunabim gau kal†p ñem, nĩbi bĩ mĩlö gau kal†p abe ñem gĩnabin,’ a ga. Anĩb u, hon nĩŋbun, God nĩbi bĩ an an aulan a gĩnab gau, kal†p magöŋhalö Ana U† u ñĩnab,” a ga. * ⁴⁰ Pida kal†p mög nĩŋöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, “Nĩbi bĩ uri mĩdpal rĩmnap ha†öwa†ö gĩ naj gĩpal rö arö gĩmim, mĩd aij gĩmim. Wasö u, ilön kub udnabim,” a ga. ⁴¹ Nĩbi bĩ iru nöp Pida manö haga u nĩŋöm, Jisas Krai nĩp nĩŋ udöm, ñĩg pakla. Ñĩn anĩbu nöp, nĩbi bĩ dri dausan (3000) rö Jisas Krai nĩp nĩŋ udöm, Jisas nĩbi bĩ nĩpe aip jĩm ñöl mĩdeila. *

⁴² Anĩb u, kale pör pör apöm, bĩ Jisas manö ud arep bĩ gau aip se göl mĩdöm, God Manö hag ñeila u nĩŋ aij gun, a göm, hag am†l ap†l göl gĩ, bred ud jö göm se göl ñĩŋöl gĩ, God nĩp sabe göl gĩ mĩdmĩdal. *

Jisas nĩbi bĩ nĩpe gau gĩmĩdal rö

⁴³ God bĩ Jisas manö ud arep bĩ gau kal†p pĩdöŋ ñö, nan gagep rö iru nöp göm, nan nĩŋeb nĩŋagep iru nöp göm gĩlö, nĩbi bĩ gau nĩŋöm, aiö waiö gĩla. ⁴⁴ Nĩbi bĩ Jisas nĩp nĩŋ udla gau, se gĩ mĩdöm, nĩbi bĩ nan mĩdageia gau, nĩbi bĩ rĩmnap kal†p nan ha†öwa†ö ñĩla. * ⁴⁵ Mĩnönj nabö?, nan gau u rö nöp sĩkim göm, mani udöm, nĩbi bĩ nan mĩdageia gau kal†p nĩme lĩ ñĩla. ⁴⁶ Kale pör pör, ñĩn añĩ añĩ, God sabe gep ram u am magum gĩmĩdal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, mĩdmagö apen löl gĩ, ñĩñĩ löl gĩ, nan se göl ñĩŋmĩdal. ⁴⁷ Pen nĩbi bĩ mĩdeila gau magöŋhalö, Jisas nĩŋ udla nĩbi bĩ kal†p nĩŋlö, aij a ga. Pör pör, ñĩn añĩ añĩ, Bĩ Kub nĩpe nĩbi bĩ rĩmnap halö ud kamĩŋ yuö, kale Jisas nĩp nĩŋ udöm, ap Jisas nĩbi bĩ nĩpe nöd nĩbö gau aip mĩdmĩdal. *

3

Bĩ ma naj ga u, Pida gö, kamĩŋ la

¹⁻³ Bĩ nĩme yag daua ñĩn u nöp ma naj ga ap, nĩp ñĩn añĩ añĩ pör pör dapöm, God sabe gep ram aŋöŋ it, Aŋö? Kliñ Aij, a gĩmĩdal u, go† au lĩlö asĩk mĩdmĩdöp. Mĩdöl gĩ, nĩbi bĩ God sabe gep ram raul mĩgan ap armĩdal gau, kale mani nan y†p ap ñim, a gĩ as†b gĩmĩdöp.

* 2:33: Ap 5:32; 7:55-56 * 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19 * 2:41: Ap 2:47; 4:4
* 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35 * 2:47: Ap 6:7; 11:21

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sîdö gamiñ ga dugo magö u, God nîp sabe gep magö u, God nîp sabe gîñig, ap padilö nîñöl gî, bî ma naj ga anîbu kalîp mîhön nîñöm haga, “Yîp mani rîmnap ñîl,” a ga. ⁴ Hageia, kalpe mîhön nîp nîñ ij halö lî mîdmil, Pida haga, “Halîp mîhön nön!” a ga. ⁵ Haga, yîp nan ap ñîñig gabil, a göm, kalîp mîhön nîñ mîdö nîñöl gî, ⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad mîdagöp u pen nan yad añî ap mîdöp u nöp ñîñabin. Jisas Krai Nasared nîbö u, hib nîpe hagem nöp hagabin, ‘Urak arul!’” a ga. ⁷ Pida anîg hagöm, ñîmagö yîjîg lau nîp udöm, ud urak ñö nîñöl gî, magö anîbu nöp ma abe, ma got abe aij la. ⁸ Aij gö, yîñîd urak amöl gî, rata rata göl gî, God nîp aij a göl gî, kalîp mîhön aip God sabe gep ram raul mîgan u ara. ⁹ God nîp aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nîbi bî mîdeila gau nîñöm, ¹⁰ bî ma naj pör apöm, God sabe gep ram ajön it, Ajö? Kliñ Aij, a gîmîdal u, got au asîk mîdöm, mani nan gau asîb gîmîdöp bî anîbu, aigöl göm ma yabîl abö gî auab, a göm, gasî iru nîñöm aiö waiö gîla.

Pida manö hag ña

¹¹ Bî anîbu nîpe, God sabe gep ram höñ adö, Solomon Ram Bada, a gîmîdal, mîgan u mîdöm, Pida aip, Jon aip kalîp mîhön an an lî ud mîdö nîñöl gî, nîbi bî magönhalö aiö waiö göl gî, gî dö gî aula. ¹² Nîbi bî aueila, Pida nîpe nîñöm haga, “Isrel nîbi bî gai i, kale nîhön gîñig gasî iru nîñmim halîp bî mîhön nîñ ij halö gabim? ‘Kale mîhön bî klö, bî kamîñ aij mîdmil gajîl, bî anîbi adan aj aij gab,’ a gîmim, gasî u nîñabim ar? U wasö. ¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop, bac itañ hon bî gau sabe gîmîdal God anîbu nöp nîpe ke gö, bî wög gî ñeb nîpe Jisas urakö, nîbi bî gau nîñöm, nîpe mailö aij unbö ke halö mîdöp a göm, nîñbal. Kale pen Jisas nîp udagpe. Pailod, Jisas nîp hubîk yuñ a ga u pen kale ke, nîp dam mab ba lañ al pak lîlañ, a gîpe. ¹⁴ Jisas nîpe Bî Uî; nîpe Bî Kamîñ Aij pör nöp God hagöp rö nöp göp. Pen kale hagpe, Jisas nîpe bî nîñeb hon wasö; bî wip almîdöp u hanîp hubîk yu, a gîpe. ¹⁵ Anîg gîmim, Bî kamîñ mîdep magö ñöb u nîp al pak lîbe. Pen God gö, nîpe uraka u, hon amgö magö hon ke nîñul hagabul. ¹⁶ Bî ma naj pör nîñbim i, mîñî kamîñ lajîp nîñbim. Jisas klö nîpe gö me, kamîñ löp. Jisas nîñ udul, hib nîpe haglo, nîpe gö böñ nöp kamîñ löp.

¹⁷ “Pen mîdeimam yad gai. Kale ke abe, bî kub kale gau abe, haut halö mîdmim, Jisas nîp anîg gîpe. ¹⁸ Pen God nîpe bî manö nîpe hagep gau kalîp hadame nöp gasî ñö hagla, ‘Hainö God Mesaia nîpe ilön kub yabîl udöm umnab,’ a gîla u me, hagla rö nöp gîpe. ¹⁹ Anîb u, nan si nan naj gîpim u, nîhön gîñig anîg gîpun, a gîmim, arö gîmim, God nîp ado gî aube, nîpe nan si nan naj gîpim prî u îk gî yunab. ²⁰ Anîg gîpe, Bî Kub nîpe ana kalöp an dan klö nîpe ñöm, Krai u kalöp hadame nöp hag la u hag yunab. Krai u Jisas me. ²¹ God nîpe hadame nöp hagö, bî manö hagep ut nîpe gau hagla rö, Jisas nîpe ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au mîdöp rö mîdö nîñöl gî, God nan magönhalö kauyañ gî lî aij gîñab ñîñ u aunab. ²² Mosîs haga, ‘Hainö Bî Kub God kale, nîpe bî manö hagep yad rö, bî it kale ke ap, hag yunab. Nîpe apöm, manö hagnab u magönhalö nîñ aij gîmim. ²³ Nîbi bî manö nîpe udagnaböl gau, nîbi bî nîpe mîdageinaböl; kale böñ nöp höñ adö yañ amöm, umnaböl,’ a ga.

²⁴ “Bî God manö hagep Samyuel abe, bî God manö hagep hain aula gau abe magönhalö nan uri waiö lab nîñabun u hadö hag ñîla. ²⁵ God hadame nöp nahai itañ kale manö hag la u, kale ke nan ame udabim me u. God bac Ebrahim nîp gîñabin, a göm, manö hag la. Manö hag löm haga, ‘Ñî pai ne rîkö, kale rîk dam dapîl göm rîknaböl gau, bî ap mîdöm me, nîpe gö nîbi bî gau magönhalö mîñ mîñ gîñaböl,’ a ga. ²⁶ Pen God Bî Wög Gî Ñeb nîpe Jisas ram mîñöñ it i yua u, kalöp nöp a göm, nöd yuö aua. Isrel nîbi bî nan si naj naj gîpal u, nîhön gîñig anîg gîpun, a göm, adö anîbu arö göm, mîd aij gîlañ, a göm, kalöp Isrel nîbi bî gai i nöd yuö aua,” a ga. *

* 3:4: Ap 14:9 * 3:6: Ap 4:10; 16:18 * 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23 * 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13
* 3:19: Ap 2:38 * 3:22: Dud 18:15,18-19 * 3:25: Jen 22:18 * 3:26: Ap 13:46

4

Pida aip Jon aip kalip manö kub hagla

¹ Pida aip, Jon aip nibi bi kalip manö hag ñilö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi gau abe, God sabe gep ram polisman bi nabic kale u abe, bi Sadyusi gau abe, amöm manö hagailö anibu apdi niñla. ² Jisas umöm uraka rö, nibi bi Jisas nip niñ udnaböl gau u rö nöp umöm uraknaböl manö u, niñhön ginig hag ñabil, a gilo, mulu luga. ³ Anib u, kale Pida aip Jon aip ud sisi göm, uri dugöp magö i wasö, rol manö kub hagnabun, a göm, kalip bi niñhön dam nagt lila. ⁴ Pen Pida Jon bi niñhau manö aij anibu hag ñailö, nibi bi niñjöm, iru yabitl niñ udla. Anib u, nibi bi Jisas niñ udla gau unbö paip dausan (5000) rö ara. *

⁵ Pen ruö, Juda bi kub ram minön anibu abad midmidal abe, bi manö ud asikep gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jerusalem gau ap magum gila. ⁶ God nip nan sabe gep bi kub yabitl Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bi Jon u, Aleksada u, bi yam kale rimnap halö apöm, an anib au mideila. ⁷ Kale magum göm haglö, Pida Jon kalip niñhön ut gi dap an au lilö, kalip niñhön hag niñjöm hagla, "Bi ma naj ga u aigöl gi gajil kamij löp? Pidön gai nibö udmil, hib niñhön hagnil, anig gipil?" ö gila. ⁸ Hageila, Ana Ut nipe am Pida an dan ajman rauö niñöl gi, Pida haga, "Kale Juda bi kub abe, bi manö ud asikep abe, manö hagabin i niñjim. ⁹ Bi mög gep ma naj ga u gailo kamij la u niñmim, 'Kale aigöl gi gajil kamij löp?' ö gimim, halip manö kub hagabim ar? ¹⁰ Anib u, kale manö hagnig gabin i niñ aij gimim. Isrel nibi bi gau magönhalö u rö nöp niñ aij göl. Jisas Krai bi Nasared nibö hib nipe u nöp niñ udul, hib nipe haglo, nipe gö, bi anibi nip böñ nöp kamij lö, aj aij gab niñabim. Kale Jisas Krai nip mab ba lan al pak libe u pen God gö kauyan uraka. * ¹¹ Bi Jisas anibu nip me, God Manö kalit kün riköm hagla, 'Kale bi ram gep gau, kabö milö ap, u kabö naj, a gimim, arö gipe u,

uri ram padö an yan binig ñöl midöp,' a gila. *

¹² God nipe Jisas hib nipe nöp hanip haga niñjöm Jisas nipe nöp hanip ud kamij yunim rö löp. Minön nabön il i bi ke nibö ap hanip ud kamij yunim rö lagöp wasö yabitl," a ga. *

¹³ Pida Jon kale bi niñhau urakmil, piñij gagmil, hatöwatö kabö göl nöp haglö u, bi kub anib gau niñjöm, aiö waiö göm hagla, "Bi niñhai i kale skul hagaglö u pen kale Jisas aip midmil anig gimil gipil," a gila. ¹⁴ Bi ma naj ga kamij la u an kale au midö niñöl gi, kalip niñhön manö hag göl rö laga. ¹⁵ Anib u me, kale hagla, "Kansol ram i hön yan am midaitl," a gila. Hön yan am midlö niñöl gi, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, ¹⁶ "Bi niñhai i hon niñhön gun? Kale nan gagep rö u gilo, Jerusalem nibi bi magönhalö hadö niñbal. Anib u, kale niñhön nan gagep rö ap gagpil a gun rö lagöp. ¹⁷ Pen kale ammil, manö anibu nibi bi rigon rimnap haglö, kale u rö nöp niñöl rö löp. Anig göp u, hon kalip niñhön manö klö hagn hagn, 'Jisas hib nipe u hainö nibi bi rimnap hagnmil, wasö yabitl,' a gun," a gila.

¹⁸ Anig hagnö, kalip niñhön haglö auailö hagla, "Jisas hib u hainö hagnmil; nibi bi rimnap Jisas manö u hag ñagnmil, wasö yabitl," a gila. * ¹⁹ Anig hageila, Pida Jon kale pen pe haglö, "Hol God manö nip u arö gul, manö kalöp u udlo, God nip aij ginab aka wasö? Kale ke niñjim. * ²⁰ Pen Jisas niñhön niñhön ga, manö niñhön niñhön haga u, hol nibi bi gau kalip hag ñi arö gul rö lagöp," a gilo.

²¹⁻²² Anig hagailö, Kansol bi kub gau gasi kale ke niñjöm, 'Bi i niñ niñjuöl niñhöp (40) midöm, uri kamij löp i, nibi bi gau niñjöm magönhalö God nip aij a gaböl. Hon bi anib niñhai i kalip nan ap geinabun u, nibi bi gai i kal aunaböl,' a göm, kalip niñhön yiharij manö klö hagnö, hag hön yula.

Nibi bi Jisas nip niñ udla gau God nip sabe gila

* 4:4: Ap 2:41 * 4:10: Ap 3:6,13-16 * 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21 * 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29

²³ Pida Jon kalip mihön anig göl hag höj yulö, kale am Jisas nibi bi nipe gau kalip niñmil, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö nihön nihön hagla u kalip hag ñilö. ²⁴ Hag ñeilö, kale niñjöm magöñhalö God nip sabe göm hagla, “Ne Bi Kub añi nibö midpan. Ne kumi kabö adö lañ gi limön, minön naböñ iñ i gi limön, ñig solwara gi limön, nan nihön nihön midöp gau magöñhalö gi limön, gi lina. * ²⁵ Hadame nöp ne gö, Ana Ut nipe bac hon Depid nip gasi ñö, manö nöp u hagöm haga,

‘Juda nibi bi wasö gau kale nihön ginig kal jubal?

Nibi bi gau nihön ginig gasi niñ aij göm wasö,

manö adö añi hag löm mumug manö hagpal? *

²⁶ Kiñ ram minön ke ke abad midpal gau abe,

gapman bi kub ram minön ke ke abad midpal gau abe,

manö adö añi hag löm hagla,

“God Bi Kub aip, Mesaia nipe aip, kalip aip pen pen gun,” a gila,’ a ga.

²⁷ Kiñ Herod abe, gapman bi kub Podias Pailod abe, Juda nibi bi wasö gau rimnap abe, Isrel nibi bi gai i nibö rimnap abe, Jerusalem i apöm, Bi Wög Gi Ñeb ut ne u Jisas, Mesaia hag lina u nöp, manö hag adö añi lila. * ²⁸ Pen ne Bi ktö nöd gasi ne ke niñmön hagna, Krai nip anig anig ginaböl a gina u me, kalip göl rö la; yiharñ u ktö kale midagaiböp.

* ²⁹ Bi Kub, miñi hanip manö ktö naj yabit hagaböl u ne gasi niñmön. Hanip nibi bi wög gi ñeb ne abad midmön, pidön ne hanip ñö, hon pirikagun, ktö yabit gun manö ne nibi bi gau kalip waiö hag ñun. * ³⁰ Nibi bi nan göp gau, ne gö, hon Bi Wög Gi Ñeb ut ne Jisas hib nipe hagno, kalip kamñ linnim. Ne gö, hon Jisas hib nipe hagno, nan gagep rö rimnap, nan niñeb niñagep rö rimnap gun,” a gila.

³¹ Pen kale God nip anig gi sabe göl gi midlö niñöl gi, ram mideila u munmon rö udöm, Ana Ut nipe ap añ kalip dan ajman rauö, piññ gagöm, God Manö u ktö yabit göm hag ñila.

Jisas nibi bi nipe nan nime li ñi aij gila

³² Pen nibi bi Jisas nip niñ udla anib gau, manö adö añi hagöm, gasi adö añi niñjöm, nan kale nan nihön mideia gau, nan kale jim ñöl nöp midö, nan hon halö a göm niñagla.

* ³³ Bi Jisas manö ud arep gau, nibi bi gau kalip manö ktö gi hagöm hagnidäl, “Jisas nip al pak lilö, umöm uraka, nip amgö niñno,” a gimidal niñjöm God kalip magöñhalö mög yabit niñjöm ud aij yabit gimidöp. ³⁴ Kale bi nan lugap midageia; magöñhalö nan mideia. Nibi bi minön naböñ aka ram rimnap mideia gau, sikim gi mani udöm, * ³⁵ bi Jisas manö ud arep gau kalip ñimidäl. Kale pen udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñimidäl.

³⁶ Pen bi Lipai iñ rik damöm rikla bi ap hib nipe Josep. Ram minön nipe Saipras nibö. Bi anibu nipe nibi bi rimnap kalip manö hain hagöm hag ñi aij gö, kale niñjöm gasi halö midmidäl rö, bi Jisas manö ud arep gau nip Banabas a gila. ³⁷ Josep minön naböñ nipe ap hagö, nibi bi rimnap raula niñjöm mani anibu dap bi Jisas manö ud arep gau kalip ña.

5

Ananias ber pir allö

¹ Pen bi ber ap midailö. Nugmul hib u Ananias, nibin nipe hib u Sapaira. Ber mihau kale minön naböñ kale ap haglö raula. ² Raulö, Ananias nipe mani anibu böñ lau kale ke nime löm, böñ lau dam Jisas manö ud arep bi gau kalip ña. Nibin abe niña. *

³ Pen Ananias mani anibu anig göl dap ñö, Pida haga, “Ananias, Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, ‘Minön raubal mani magöñhalö daubin i,’ a gipan. Manö pir alban

* 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6 * 4:25: Sam 2:1-2 * 4:27: Mad 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19 * 4:32: Ap 2:44 * 4:34: Ap 2:45 * 5:2: Ap 4:34-35

anibu, Ana Ut nip u rö nöp pir alban. Mani minön nabön raubal anibu bönj lap pi gimön auban. * 4 Minön nabön anibu, minön nabön ne. Sikum ginig, sikim gbnap; arö ginig, arö gbnap. Pen minön sikim gö, mani raula anibu, magöjhalö daunig, magöjhalö daubnap; rimnap nöp daunig, rimnap nöp daubnap; magöjhalö ram ne au arik aunig, arik aubnap. Manö midagböp. Pen ne manö pir alban u, hanip bi nöp manö pir alagpan; God nip u rö nöp manö pir alban. Ne ai ginig anig gipan?" ö ga.

5 Pida anig hagö, Ananias ninöm, magö anibu nöp ap lug minön yan paköm bönj nöp uma. Anig gö ninöl gi, nibi bi gau ga anibu ninöm, aninin gö pininj gila. 6 Pen bi praj gau apöm, wip he mlö u wafij wam wam göm, dam rigöl gila.

7-8 Pen nibin, nugmul nipe umö dam rigöl gila u ninaga. Nipe yöp söl magö ap midöm apjakö, Pida nip haga, "Minön nabön kale ber u sikim glö, mani anig unbö rö nöp raubal aka?" ga.

Hageia, nibin haga, "Raubal u dauub me u," a ga.

9 Hageia, Pida nip haga, "Kale ber nihön ginig hag ninmil anig gipil? Bi Kub Ana nipe manö pir anibu ninagnab a gimil anig gipil? Nö?! Nagamul umajip, dam rigöl gipal bi gau midpal ajön il aui. Nöp u rö nöp ud arnig gaböl," a ga.

10 Anig hagö ninöl gi, magö anibu nöp, Pida ma il au ap lug minön yan paköm uma. Bi praj ugan nugmul nip dam rigöl gila anibu apöm, nibin u rö nöp hadö bönj nöp uma u ninöm, nip dam nugmul nip rigöl gila bönj lau rigöl gila. 11 Krais nip ninj udla nibi bi gau abe, nibi bi rimnap gau abe, nan ga anibu ninöm, magöjhalö aninin gö pininj gila.

Nan gagep rö rimnap ke ke gila

12 Bi Jisas manö ud arep unbö migan laj nan gagep rö iru nöp nibi bi mideila anj au gi mideila. Pen nibi bi God Manö ninöm Krais nip ninj udla gau, magöjhalö ap magum gimidal God sabe gep ram hönj adö "Solomon Ram Bada" a gimidal u. * 13 Nibi bi rimnap gau, Krais nip ninj udla nibi bi gau kalip ninjö aij a ga u pen, Krais nibi bi nipe midpal anibu, hon aige gun am kalip aip magum gun, a göm, pininj gila. 14 Pen pör pör nibi bi hain nibö iru yabit nöp, Bi Kub nip ninj udöm, nibi bi nöd nibö gau aip ap magum gimidal. 15 Jerusalem nibi bi, bi Jisas manö ud arep gau gila rö ninöm, nibi bi mña ga gau dap adan majö gof au löm, köp yad migan migan löm hagla, "Pida padiö, sidö mimtan nipe u kalip pak nö, kaminj linab," a gila. 16 Nibi bi yöp ram minön Jerusalem söl au mideila gau, u rö nöp nibi bi nan ga gau udöm, nibi bi kijiaki aion pi halö mideila gau udöm, daula. Daueila, kalip glö, magöjhalö kaminj la.

Jisas manö ud arep bi gau kalip gi naj göm nagt lila

17 Anig geila, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u abe, bi ninjeb nipe bi Sadyusi gau abe, kale nan gagep rö anig glö hib hon lugnab, a göm, bi Jisas manö ud arep gau kalip ninjö mulu luga. 18 Kalip mulu lugö, bi Jisas manö ud arep gau kalip ud sis löm, dam gapman kai kalip ntlö, nagt lila. 19 Nagt lila u, pen nin anibu nöp sibön yan, Bi Kub hagö, ejol ap apöm, ajön u hiköm, kalip ut gi dam hönj arla. * 20 Hönj arlö, ejol haga, "Kale God sabe gep ram u ammim, nibi bi gau kalip, God gö pör pör mideinabol manö aij u magöjhalö hag nit aij gimim," a ga.

21 Hagö, ram rua ninöl gi, God sabe gep ram u amöm, ejol u haga rö, nibi bi gau kalip il göm manö hag nla. Anig göl hag ntlö ninöl gi, God nip nan sabe gep bi kub yabit u abe, bi ninjeb nipe gau abe apjaköm, bi manö ud asikep gau kalip magöjhalö win allö, ap Kansol kub u magum glö, bi God sabe gep ram abad middep bi gau hag yuöm hagla, "Bi Jisas manö ud arep gau nagt libun u mni am ut gi dauim," a gila. 22 Hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi gau nagt lep ram u amöm ninla, bi Jisas manö ud arep gau midageila. Kale ado gi apöm hagla, 23 "Hon am ninbun, ajön u ginibal rö midajip, bi abad middep bi gau u rö nöp ajön il u nin midajal u pen hon ajön hikun, ram raul migan yan amun ninbun, bi ap midagajip yabit," a gila. 24 Anig hageila, bi God sabe

* 5:3: Jon 13:2 * 5:12: Ap 2:43; 14:3 * 5:19: Ap 12:7-10

gep ram abad m̄deila b̄i kub kale u abe, God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, manö an̄ibu n̄iñöm, an̄ig göp n̄ihön ḡinab, a göm, gas̄t iru nöp n̄iñla.

²⁵ An̄ig göl gas̄t iru n̄iñ midlō n̄iñöl ḡt, b̄i ap apöm kal̄ip haga, “B̄i naḡt l̄ibe gau, kale am God sabe gep ram u midöl göm, n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hag ñaböl,” a ga. ²⁶ An̄ig hageia, b̄i God sabe gep ram abad m̄deila b̄i kub kale u, b̄i n̄ipe r̄imnap kal̄ip u† göm, b̄i Jisas manö ud arep an̄ib gau kal̄ip udn̄ig arla. Amöm, Jerusalem n̄ibi b̄i gai i han̄ip kabö ju paknaböl, a göm, kal̄ip hag gagla; agam̄ij u† ḡt daula.

²⁷ Jisas manö ud arep b̄i gau kal̄ip agam̄ij u† ḡt Kansol ap magum ḡt m̄deila an̄j au daulö, God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄t u kal̄ip haga, ²⁸ “Kalöp, Jisas manö u hagagmim, a gun, manö klō ḡt hagun hagpun u pen hag wasö n̄iñun arö ḡt̄pun. Kale pen am Jerusalem n̄ibi b̄i kal̄ip magöñhalö Jisas manö u hag ñöl ḡt, han̄ip hagpim, ‘Kale nöp Jisas n̄ip al pak l̄ibal,’ a ḡt̄pim,” a ga. *

²⁹ An̄ig hageia, Pida b̄i Jisas manö ud arep r̄imnap aip hagla, “N̄ibi b̄i manö hagpal u udagnabun; God manö n̄ipe u nöp udnabun! * ³⁰ Jisas n̄ip mab ba lañ al pak l̄ibe uma u pen, ap̄s bac b̄i sabe ḡt̄midal God u nöp gö, kauyañ uraka. ³¹ Uraköm, God n̄ipe gö, am ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au amöm, God ñ̄imagö ȳj̄ig lau adö midöp. An̄ib u hon n̄iñbun, n̄ipe nöp Kiñ midöm, han̄ip ud kam̄iñ yunab. N̄ipe han̄ip Isrel n̄ibi b̄i mög n̄iñöm, nan si nan naj̄ ḡt̄pun u, n̄ihön ḡt̄n̄ig an̄ig ḡt̄pun, a gun, arö ḡt̄no, n̄ipe n̄iñöm nan naj̄ ḡt̄pun u arö göm, han̄ip ud kam̄iñ yunab. * ³² God göp an̄ibu, hon amgö magö r̄im̄id m̄igan hon ke n̄iñun, n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñabun. N̄ibi b̄i manö n̄ipe n̄iñ udöm hagöp rö nöp ḡt̄naböl gau, God n̄ipe Ana U† u kal̄ip ñö, n̄ipe kal̄ip u rö nöp manö aij an̄ibu hag ñ̄t̄ aij gö n̄iñnaböl,” a ḡt̄la.

³³ B̄i Jisas manö ud arep gau an̄ig hageila, b̄i manö ud as̄t̄kep ap magum ḡt̄ m̄deila an̄ib gau kal̄ juöm hagla, “Kal̄ip böñ nöp al pak lun,” a ḡt̄la. ³⁴ An̄ig hagla u pen, an̄j an̄ib au b̄i ap m̄ideia, hib n̄ipe u Gameliel. N̄ipe b̄i Perisi, lo manö hag ñeb b̄i kale ap. Juda n̄ibi b̄i magöñhalö n̄ip n̄iñlō aij a ḡt̄midöp. B̄i Gameliel an̄ibu uraköm haga, “B̄i ugan an̄ibi kal̄ip hagpe höñ aröl. Yad kalöp manö ap hag ñ̄t̄n,” a ga. An̄ig hagö, b̄i an̄ib gau hag höñ yula. ³⁵ B̄i an̄ib gau hag höñ yulö n̄iñöl ḡt̄, Gameliel n̄ipe b̄i Kansol gau kal̄ip haga, “Isrel b̄i gai i, kale b̄i gai i kal̄ip n̄ihön ḡt̄n̄ig gabim u, gas̄t n̄iñ aij ḡt̄mim ḡt̄mim. ³⁶ Kale n̄iñbim, nöd b̄i Dudas, yad b̄i kub a göm hagö, manö n̄ipe hagm̄idöp u n̄ibi b̄i iru nöp, po hadred rö, n̄iñ udm̄idal. Pen hainö b̄i r̄imnap n̄ip al pak l̄ilö, n̄ibi b̄i manö n̄ip n̄iñ udm̄idal gau ke ke arla p̄s ga. * ³⁷ Pen hainö, hib hon udla ñ̄t̄n u, u rö nöp b̄i Judas Galili n̄ibö u haga, ‘Hon gapman gau aip pen pen gun, kal̄ip r̄id̄k ḡt̄ yunabun,’ a ga. An̄ig hagö, n̄ibi b̄i iru nöp manö n̄ip udöm, urak gapman aip pen pen ḡt̄la. Pen m̄id damöm, b̄i an̄ibu n̄ip u rö nöp al pak l̄ilö, n̄ibi b̄i manö n̄ip n̄iñ udm̄idal gau ke ke arla p̄s ga. ³⁸ An̄ib u me, yad kalöp hagabin, b̄i manö kub hagabun gai i kal̄ip ḡt̄ naj̄ gagmim. Kal̄ip ȳthar̄iñ hag yube aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub ḡt̄n̄im a ḡt̄ wasö n̄iñöm ap lugnab. ³⁹ Pen God n̄ipe ke hagö ḡt̄naböl u, kale ke nöp nan ap ḡt̄mim rö lagnab. Kal̄ip ḡt̄ naj̄ gun, a ḡt̄nabim u, kal̄ip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen ḡt̄nabim,” a ga.

⁴⁰ Gameliel an̄ig hagö, b̄i gau haga rö n̄iñöm, b̄i Jisas manö ud arep gau kal̄ip haglō aueila, kal̄ip naḡt̄ ud rap̄t̄n pakus paköm, “Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yab̄t̄,” a göm, kal̄ip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen b̄i Jisas manö ud arep gau, han̄ip n̄ihön ḡt̄n̄ig an̄ig ḡt̄pal, a göm, n̄iñagla. God han̄ip Jisas b̄i n̄ipe kabö göl a göm gö, han̄ip an̄ig gaböl, a göm, aij a gö n̄iñöl ḡt̄, Kansol kub an̄ibu arö göm arla. * ⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höñ adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas n̄ipe Krai u manö aij u hag ñ̄t̄midal.

6

Nan balu ñeb b̄i unbö mudun j̄iñ hag l̄ila

* 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2 * 5:36: Ap 21:38 * 5:40: Ap 4:18 * 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13

¹ Pen m̄id damöm, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau iru yab̄it̄ m̄ideila. Pen Juda n̄ibi b̄i Grik manö nöp n̄iηla gau, Juda n̄ibi b̄i Aremeik manö ȳidun göl n̄iηla gau, kal̄ip hag göm hagla, “N̄ibi adu kale gau kal̄ip mani nan magö nan gau n̄ime l̄i ñ̄i aij ḡipal pen n̄ibi adu hon gau kal̄ip n̄ime l̄i aij gagpal,” a ḡila. * ² An̄ig hageila, b̄i Jisas manö ud arep unbö m̄igan laη gau n̄iηöm, n̄ibi b̄i Jisas n̄iη udla gau magöηhalö w̄iñ allö aueila hagla, “Añ mam b̄i. Hon God Manö hag ñ̄ibun u arö gun, n̄ibi b̄i gau kal̄ip nan n̄ime l̄i ñ̄inabun u, kabö rö gagnab. ³ An̄ib u, kale b̄i unbö mudun j̄iη n̄iηmim hag l̄ibe, kal̄ip wög an̄ibu hag l̄ino, wög an̄ibu ḡinaböl. Pen God Ana kal̄ip ajmaη rauöm gas̄i aij ñ̄öb b̄i gau nöp n̄iηmim hag l̄imim. ⁴ Hon pen God n̄ip sabe göl ḡi, n̄ibi b̄i gau kal̄ip God Manö u hag ñ̄öl ḡi, ḡi m̄ideinabun,” a ḡila.

⁵ Manö hageila an̄ibu n̄iηlö, kal̄ip magöηhalö aij a gö, b̄i unbö mudun j̄iη hag l̄ila. B̄i an̄ib gau me: ap S̄idipen u. S̄idipen n̄ipe God n̄ip n̄iη ud p̄idöη yab̄it̄ ḡim̄idöp. Ana U† n̄ip ajmaη rau m̄idm̄idöp. Ap Pilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas n̄ipe daun kub Adiok n̄ibö. N̄ipe nöd b̄i Juda wasö u pen hainö Juda n̄ibi b̄i gas̄i n̄iηla rö n̄iη uda. Pen hainö n̄ipe Jisas n̄ip n̄iη uda. ⁶ B̄i unbö mudun j̄iη an̄ib gau hag löm, kal̄ip dam b̄i Jisas manö ud arep b̄i gau m̄ideila au daulö, kale God n̄ip sabe göm, ñ̄imagö nab̄ic kal̄ip adö laη l̄ila.

⁷ Pen kale God Manö hag ñ̄ilö, arö n̄iηöl ḡi, Jerusalem n̄ibi b̄i iru yab̄it̄ nöp Jisas n̄ip n̄iη udla. Pen b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i gau iru yab̄it̄ nöp Jisas manö aij u n̄iηöm n̄iη udla. *

S̄idipen n̄ip manö kub hagla

⁸ God n̄ipe S̄idipen n̄ip ud aij yab̄it̄ göm, p̄idöη n̄ipe n̄ip ñ̄ö, S̄idipen n̄ipe nan gagep rö gau, nan n̄iηeb n̄iηagep gau, iru nöp n̄ibi b̄i m̄ideila aη gau ḡim̄idöp. ⁹ Pen Juda n̄ibi b̄i ram m̄inöη ke ke gau n̄ibö r̄imnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God n̄ip sabe ḡim̄idal; Juda magum gep ram an̄ibu, “M̄iñi Naḡi M̄idagpun Ram” a ḡim̄idal. B̄i Juda an̄ib gau, r̄imnap Sairini daun n̄ibö, r̄imnap daun kub Aleksadria n̄ibö, r̄imnap Silisia Propins n̄ibö, r̄imnap Esia Propins n̄ibö. Kale S̄idipen ga rö n̄iηöm, klö yab̄it̄ göm n̄ip manö pen pen hagla u pen, ¹⁰ God Ana n̄ipe S̄idipen n̄ip gas̄i aij yab̄it̄ ñ̄ö n̄iηöl ḡi, b̄i Juda gau n̄ip manö n̄ihön hagla u, gas̄i n̄iη aij göm pen u rö nöp manö aij yab̄it̄ hagö, n̄ip pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale S̄idipen n̄ip hag wasö n̄iηöm, am b̄i manö pir alep r̄imnap kal̄ip agam̄ij hag aij ḡilö, kale apöm hagla, “Hon n̄iηbun, b̄i i n̄ipe Mos̄is manö kal̄i k̄iñ r̄ika u hag juöm, God n̄ip hag juöm göp,” a ḡila.

¹² Kale manö piral an̄ibu hageila, n̄ibi b̄i ȳihar̄iη gau löm, b̄i manö ud as̄ikep gau löm, b̄i lo manö hag ñeb b̄i gau löm, hibur kal̄ip u naj gö, S̄idipen n̄ip manö kub hagn̄ig dam Juda Kansol kub m̄ideila gau ud arla. ¹³ Damöm, b̄i manö pir alep r̄imnap halö daulö, kale hagla, “Hon n̄iηbun, b̄i an̄ibi pör nöp God sabe gep ram u† i hag juöm, Mos̄is lo manö kal̄i k̄iñ r̄ika u hag juöm göp. ¹⁴ Pen n̄ipe manö ap pen haga n̄iηno u, haga, ‘Jisas b̄i Nasared n̄ibö u, hainö God sabe gep ram i ḡi naj göm, geinab, Mos̄is manö han̄ip hag ña ḡipun u arö gun, manö hain n̄ibö udun hain ḡinabun,’ a ga,” a ḡila.

¹⁵ Pen Juda Kansol kub m̄ideila b̄i gau, S̄idipen n̄ip n̄iη ij halö löm n̄iηla, mulu ad̄iη n̄ipe u ejol mulu ad̄iη rö la.

7

S̄idipen Juda Kansol Kub b̄i gau kal̄ip Kraiss manö aij u manö haga

¹ Kale manö piral an̄ig haglö, God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ u S̄idipen n̄ip haga, “Manö nöp hagpal an̄ibu n̄iηö hagpal aka pir albal?” ö ga.

² Hageia, S̄idipen haga, “Bapi mam b̄i, n̄iηim! Bac itaη hon Ebrahim hadame nöp daun kub Haran araga adö u, ram m̄inöη Mesopodemia m̄ideia magö u, God mailö aij ke

* 6:1: Ap 4:35 * 6:7: Ap 2:41; 16:5 * 6:10: Luk 21:15

halö midöp u nîp haga, * 3 ‘Ram minöŋ ne i arö gîmön, nîbi bî ne gau arö gîmön, ram minöŋ ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

4 “Hageia, Ebrahim ram minöŋ kub Kaldia midmidöp u arö göm, daun kub Haran am midmidöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram minöŋ kale midpim aui midmidöp. * 5 Nîn anîbu God Ebrahim nîp minöŋ naböŋ mîgan ap hagaga. Apöm yîharîŋ nöp midmidöp. Nîn anîbu Ebrahim nî pai ap rîkaga; yîharîŋ nöp midmidöp. Pen God Ebrahim nîp haga, ‘Hainö minöŋ naböŋ anîbi, ne udnabön. Nî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, minöŋ naböŋ anîbi u rö nöp udöm middeinaböl,’ a ga.

* 6 Pen God manö ap hagöm haga, ‘Nî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nîbi bî rîmnap ram minöŋ gau midlö, kalîp magöŋhalö nagî löm, gî naj yabîl göm, nagî wög rö hag lîlö, gîlö nîŋöl gî, mî unbö po hadred (400) innab. * 7 Pen nîbi bî kalîp anîg geinaböl gau, yad pen pe kalîp gî naj gînabin. Nîbi bî ne gau, ram minöŋ anîbu arö göm, ap yîp sabe göl gî middeinaböl ram minöŋ i,’ a ga. * 8 Pen God Ebrahim nîp manö ap hag löm haga, ‘Nî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad middeinabin u me, nîŋaŋ hagape bî waŋ hañ rîb gî dö gîmim,’ a ga. Hagö, hainö Ebrahim nî nîpe Aisak nîp yag dapöm, nîn unbö mudun jîŋ midöm, nîn raleb u nî u nîp waŋ hañ rîb gî dö ga. Aisak pen Jekop nîp yag daua. Jekop nîpe pen nî unbö mîgan laŋ gau kalîp yag dauö me, hon Isrel nîbi bî îl ke ke midpun. *

9 “Bac îtaŋ hon anîb gau, nîmam nañî bî gau nîmam hain Josep nîp gasî naj nîŋlö, mulu lugö, bî rîmnap nîlö, nîp rau dam ram minöŋ Ijip ud arla. Ud arlö, mid aij gaga u pen God nîp hauŋ gaga. * 10 Nan mîŋör Josep nîp auaiia u, God nîpe nîŋöm Josep nîp abad mid aij gîmidöp. God nîpe Josep nîp gasî aij nîm gö, Ijip Kiŋ Pero, bî Josep i gasî nîŋ aij yabîl göp, a göm, nîp hagö, minöŋ naböŋ Ijip abe, ram nan nîpe gau magöŋhalö abe abad midmidöp. *

11 “Hainö nîn ap kîyö kub yabîl u, ram minöŋ Ijip abe, ram minöŋ hon Kenan i abe auö, bac hon ram minöŋ Kenan i middeila gau nan magö ulhai nîŋöm, nan nîŋeb ap midageia, gasî mîlö yabîl lîla. * 12 Pen nap kale Jekop manö ap nîŋa, nan magö iru nöp ram minöŋ Ijip middeia. Anîb u nîŋöm nî nîpe gau kalîp hagö, nan magö raunîg Ijip arla. * 13 Am rau dapöm, nîŋ pîs göm, kauyaŋ pen raunîg arla. Arlö, nîmam Josep kalîp haga, ‘Mam bî, kale yîp ban a gîmim nîŋbim? Yad namam kale Josep nöp,’ a ga. Hageia, Ijip Kiŋ Pero manö anîbu nîŋöm haga, ‘U Josep nîmam bî nîpe gau el’ ga. * 14 Josep pen, bap yad Jekop, nîbi bî nîpe gau aip yîŋîd auöl, a göm, manö hag yuö, nap Jekop nîbi bî nîŋjuöl mîhau nîgaŋ ado gî da ajîp böŋ daŋ (75) rö udöm, aip arla. * 15 Nap Jekop anîg göm, ram minöŋ Ijip am midöm, uma. Mid damöm, bac bî anîb gau magöŋhalö um hakla. * 16 Pen hainö nî kale gau nap le damöm, daun kub Sekem rîgöl gîla. Wip rîgöl anîbu, bac îtaŋ Ebrahim, Hemor nî nîpe gau kalîp mani ap nîm raua. *

17 “Pen God Ebrahim nîp nöd gînabin, a göm, manö hag la rö gînîg göm ga u me, nîbi bî hon Isrel ram minöŋ Ijip middeila gau, nî pai rîk damöm rîk dam dapîl göm, iru yabîl nöp middeila. * 18 Nîbi bî hon Isrel iru nöp middeila nîn anîbu, ram minöŋ Ijip u kiŋ hain nîbö waiö la. Kiŋ hain nîbö anîbu bac Josep nîp nîŋaga u me, * 19 nîbi bî hon gau gî naj yabîl göm, manö klö hagö, nî pai kale gau yag dapöm, höŋ adö gau yulö, ke midöm ummidal. * 20 Anîg gîla u pen, nîn aŋ anîb au, ber mîhöp nî hañ aij ke nîbö ap yag dapîl, hib nîpe Mosîs a gîlö. Nî anîbu nîp rakîn mîhau nîgaŋ ram raul mîgan gau nöp pi gîlö midmidöp. * 21 Hainö nîŋaŋ anîbu nîp dam höŋ au yaŋ lîlö, Pero pai nîpe u apöm, nîp nîŋöm, dam nî yad, a göm, kabö laumîdöp. * 22 Nîpe anîg göm kabö lauö,

* 7:2: Jen 11:31; 12:1 * 7:4: Jen 11:31-12:5 * 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8 * 7:6: Jen 15:13-14; Eks 12:40
 * 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 * 7:10: Jen 41:37-44 * 7:11: Jen 41:54; 42:1-2 * 7:13: Jen 45:1-4,16 * 7:14: Jen 45:9-11; 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 * 7:17: Eks 1:7 * 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Eks 2:2 * 7:21: Eks 2:3-10

kub gö, Ijip nibi bi kale nihön nihön gimidal u, nip hag ni aij gila. Nipe bi manö ktö gi hagöm, wög ktö göm gimidöp.

²³ “Pen Mosiis mi nipe unbö niñjuöl mihöp (40) inö, nibi bi yad Isrel kalip am niñjem auin a ga. ²⁴ Pen amöm niña, Ijip bi ap Isrel bi ap nip mñu magö pakaia. Mosiis niñjöm, bi Isrel nip ud kamij yuöm, Ijip bi u nip böñ nöp al pak lö uma. * ²⁵ Pen Mosiis gasi nipe niña u, ‘Nibi bi yad Isrel hagnaböl, “God Mosiis nip gasi ñö, apöm hanip ud asik yuö, mid aij ginabun,” a ginaböl,’ a gi niña u pen kale gasi anibu niñagla. ²⁶ Pen ruö Mosiis amöm niña, Isrel bi mihöp pen pen gailö. Anig gilö niñjöm haga, ‘Bi me, kale mamil mihau midpil; pen pen gabil u arö gil!’ a ga.

²⁷ “Hageia, bi ap bi ap nip pakaia u, Mosiis nip ud gidanj yuöm haga, ‘Ne an hagö, bi kub midmön, halip bi manö ud asikep rö abad midpan? ²⁸ Ne rol Ijip bi u al pak lina u, mñi yip pen al pak lina hagabön aka?’ ga. ²⁹ Anig hagö, Mosiis bi al pak lina anibu niñbal, a göm, piñij gi am ram minöñ Midian amöm, bi yiharij ap rö midmidöp. Niñ an anib au, nipe nibi udöm, ni mihöp yag daua. * ³⁰ Anig göm yiharij nöp midö mi niñjuöl mihöp (40) ina. Hainö niñ ap ram minöñ kabö nöp midöp Sainai Dum söl au midöm niña, ejol ap apöm, mab ur añt ap mitañ geia an au waiö lö niña. * ³¹ Anig geia Mosiis niñjöm, nan anibu nihön göp, a göm, am söl au apöm niñjöl niñjöl gi, Bi Kub haga, ³² ‘Nahai itañ Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad midpin,’ a ga. Anig hageia, Mosiis, u Bi Kub nöp hagab, a göm, piñij göm gil gil göm, he göm amgö niñaga.

³³ “Pen Bi Kub Mosiis nip haga, ‘Minöñ naböñ ut i am midpan rö, ma rirup ne u ud asik. ³⁴ Ijip nibi bi gau nibi bi yad Isrel kalip gi naij yabitl gipal, yad niñbin. Kale mitöñ gaböl u apdi niñjem, apem kalip ud asik yunig aubin. Anib u, ne ado gi Ijip armön,’ a ga.

³⁵ “Isrel nibi bi nöd Mosiis nip hagla, ‘Ne an hagö, bi kub midmön, halip bi manö ud asikep rö abad midpan?’ ö gila. Pen hainö, God ejol nipe hag yuö apöm, mab bid mitañ geia an au Mosiis nip waiö lö, God nipe ke Mosiis nip nibi bi kub kale midöm kalip ud asik yuon a göm, hag yua. ³⁶ Pen Mosiis Ijip aramöm, nan gagep rö rimnap gau göm, nibi bi nipe Isrel kalip udöm niñ solwara ‘Ati’ a gipal u amöm, nan gagep rö rimnap gau göm, hainö Isrel nibi bi ut gi dam ram minöñ aipitl nöp an gau aramöm, nan gagep rö rimnap gau göl gi midmidöp. Anig gi midö midö, mi niñjuöl mihöp (40) ina. *

³⁷ “Mosiis nipe nöp me nibi bi Isrel kalip haga, ‘God nipe bi manö nipe hagep ap, ni kale ke bi yad rö ap, hag yuö, kalöp aunab,’ a ga. ³⁸ Mosiis nipe ram minöñ aipitl nöp an gau mideia; nipe apis bac hon aip mideia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosiis nip manö hag ña. Mosiis manö anibu udöm hon Isrel nibi bi hag niñab, a göm, God nipe manö kamij anibu Mosiis nip ña. *

³⁹ “Mosiis manö kamij anibu hag ña u pen bac hon gau manö anibu udagla. Kale Mosiis nip hag juöm, ado gi Ijip arun, a göm, gasi u niñla. ⁴⁰ Mosiis niñmam Eron nip hagla, ‘Bi ne Mosiis hanip Ijip niñbö dauub u, nip nihön göp u niñagpun. Anib u, ne hanip nan god rö rimnap gö, bi hon rimnap god ginabön anib gau ud nöd arlö, hon hain arun,’ a gila.

* ⁴¹ Niñ anibu nöp, god piral kaj kau pi rö ap gi löm, yaur nan gau pak dap sabe gi niñla. Kale niñmagö kale gila u niñjöm, u god hon a göm, miñ miñ göl gi nan kub lau niñla. *

⁴² Anig geila, God kalip arö göm haga, ‘Anig gipal u, sidö, rakin, gapi gau hatöwatö sabe gilaj,’ a ga. Niñ anibu kale nan anib gau nöp sabe gila u me, bi God manö hagep ap God Manö u kalit kliñ riköm haga,

‘Isrel nibi bi.

Kale nöd mi niñjuöl mihöp ram minöñ aipitl nöp an gau ajmidim niñ u,

kaj kau kaj sipsip nan gau pak yip sabe gi niñagmidim. *

⁴³ Kale nan yiharij piral mihöp kale ke gipe u

nip nan pak sabe gi niñ midöl gi, gi midmidim.

* 7:24: Eks 2:11-15 * 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Eks 3:1-4 * 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33 * 7:38: Eks 19:3 * 7:40: Eks 32:1 * 7:41: Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27

Nan anibu, ap Molok a gimdim,
ap gapı rö gi limim, Repan a gimdim.

Nan god piral anıb mıhau nöp,
sel ram gi ud ajöl gi, sabe göl gi midmidim.

Gi midmidim anıbu, yad kalöp hag yunö,
am nagi mideinabim daun kub Babilon ba lau, a ga.

⁴⁴ “Bac bı hon gau ram mınöy aipı gau mideila nın u sel ram ud ajımdal. Sel ram anıbu mideia u nıñöm, God hon aip midöp a göm nıñımdal. Sel ram anıbu, God manö haga rö nöp gi lılo mideia. ⁴⁵ Hainö Josua bac bı hon aip sel ram anıbu nap bı kale nıbö udla. Hainö, kale sel ram anıbu daueilö nıñöl gi, God nıpe nıbi bı ram mınöy aui mideila gau yu gi yua. Sel ram anıbu midöm, mid damöm, hainö Depid yag daula. *

⁴⁶ Bac Depid, bı God nıñö aij ga bı u, nıpe God nıp hag nıñöm haga, ‘Ne yau a gö, yad ram nöp aij ap gi lınö, ne God Jekop nöd sabe gimıdöp u, ram anıbu mideinabön,’ a ga.

* ⁴⁷ Hageia pen God nıpe yau a gaga. Hainö Solomon nıpe God sabe gep ram anıbu gi la.
*

⁴⁸ “Pen God adö i gılan midöp u, nıbi bı nımagö udöm gi lınaböl ram gau midageinab. Bı God manö hagep ap manö anıbu hagöm haga,

⁴⁹ ‘Bı Kub u haga,

“Ram mınöy kumi kabö adö lan au
sea kıy yad rö adö au asık midem,
mınöy naböy it i ma yad abö gi löl gi midpin.

Yıp nıhön ram gi lıbe, yad han mideinam?

Yad ram auai ake lınam?

⁵⁰ Nan gau magöñhalö nımagö yad ke gi lagpin aka?” ga, a ga.

⁵¹ “Hon ke nıñ aij gıpun a gimim, nan si nan naj nöp gimim, God Manö nıñagpim. Nahai bı gimıdal rö nöp gıpin. Ana Uı nıpe kalöp gası aij nı nıñbep, pen pör wasö gıpin. * ⁵² Nahai bı gau, bı God manö hagep gau kalıp magöñhalö gi naj gıla. Bı God manö hagep hadame gau, ‘God Bı Wög Gi Ñeb aij yöl u aunab,’ a gıla. Pen nahai bı gau kale bı anıb gau u rö nöp al pak lıla. Pen mıñı God Bı Wög Gi Ñeb aij yöl anıbu auö me, kale nıp mumug nıñmim al pak lıbe. * ⁵³ Pen God lo manö nıpe u, ejol nıpe gau kalıp hag yuö daulö udpe, pen hagöp rö nıñmim gagpim,” a ga.

Sıdipen nıp kabö ju pak lıla

⁵⁴ Sıdipen manö anıbu hagö nıñöl gi, kalıp mulu kal yabıı lugö, meg magö hau rıbıköm kal jula. ⁵⁵ Pen Ana Uı nıpe Sıdipen ajmanı rau midö nıñöl gi, nıpe gılan gi nıñöm kumi kabö adö lan au nıña, God mailö aij unbö ke yabıı nıpe mideia nıñöm Jisas nıpe God nımagö yıjıg kıd lau adö urak mideia. * ⁵⁶ Sıdipen nıñöm haga, “Nıñim! Yad nıñabin, kumi kabö adö lan au ajöy hiık midöp. Bı Ñı nıpe u God nımagö yıjıg kıd lau adö urak midöp!” a ga. *

⁵⁷ Sıdipen anıg hagö, rımid kale u nımagö ud pıı göm, adıñ magöñhalö uraköm, manö bılatö göm manö kub yabıı hagöm, gi dö gi am nıpe mideia arla. ⁵⁸ Nıp ud sısı löm, dam daun kub anıbu höñ adö yan ud arla. Bı nıp manö pir alla gau kal juöm, waııj mılo kale gau ud juöm, bı praj Sol mideia söı au yulö, nıpe abad midö nıñöl gi, kale Sıdipen nıp kabö ju pakla. ⁵⁹ Nıp anıg göl paklö nıñöl gi, Sıdipen Bı Kub nıp wıñ al hagöm haga, “Bı Kub Jisas, ana magö yad ud,” a ga. ⁶⁰ Anıg hagöm, kugom yımöm, wıñ kub al hagöm haga, “Bı Kub! Yıp al pak laböl i, nan si nan naj gaböl u nıñmön arö gimön,” a ga. Anıg hagöl göm uma. *

* 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sa 7:1-16 * 7:47: 1Ki 6:1-38 * 7:51: Ais 63:10 * 7:52: Mad 23:31 * 7:55: Sam 110:1 * 7:56: Kol 3:1 * 7:60: Luk 23:34

8

¹ Sidipen nɪp kabö ju pak lɪla ñɪn u, Sol söl au mɪdöm, paj hagöm obi olete ga.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe kalɪp rɪdɪk gɪ yulö, ke ke arla

Ñɪn anɪbu nöp, Jerusalem kai it göm, nɪbi bɪ Jisas nɪɲ udla gau kalɪp gɪ naj yabɪt gɪla. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ udla gau kale magöŋhalö pɪñɪɲ gɪ, ram mɪnön Judia gau abe, ram mɪnön Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bɪ Jisas manö ud arep unbö mɪgan laɲ gau kale nöp Jerusalem mɪdeila. ² Pen God Manö hagöp rö nöp gɪmɪdal bɪ rɪmnap, Sidipen nɪp mög yabɪt gö, mɪtöŋ kub yabɪt göl gɪ, wip dam rɪgöl gɪla. ³ Sol pen, nɪbi bɪ Jisas nɪɲ udpal gau gɪ naj yabɪt gɪnabin, a göm, ram ram göl gɪ, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp haŋwaŋ tɪp gɪ dam nagɪ lɪmɪdöp. *

Pilip ram mɪnön Sameria amöm manö hag ña

⁴ Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ ud mɪdeila gau pɪñɪɲ gɪ am ram mɪnön ke gau gau mɪdeila. Pen anɪb gau am mɪdöm, Jisas manö aij u dam nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag ñɪmɪdal. ⁵⁻⁶ Bɪ ne Pilip u rö nöp am daun kub ap ram mɪnön Sameria au mɪdöm, nɪbi bɪ gau kalɪp, Mesaia aua manö aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe nɪɲöm, manö nɪpe nɪhön nɪhön haga u, rɪmɪd lɪ nɪɲ aij yabɪt gɪla. ⁷ Nɪpe nɪbi bɪ kɪjaki aiön pi halö mɪdeila gau iru nöp gö, nan anɪb gau aiö göm höŋ arla. Nɪpe nɪbi bɪ ñɪmagö ma pɪno gö kɪla ga gau iru nöp abe, nɪbi bɪ ma gɪ ga be wa be ga gau iru nöp abe kalɪp gö, kamɪɲ la. ⁸ Anɪg gö nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ daun anɪbu hanmɪdeila gau magöŋhalö mɪñ mɪñ yabɪt gɪla.

⁹ Pen daun kub anɪbu bɪ ap hanmɪdöp, hib nɪpe u Saimon. Nɪpe kuj göm, nan gagep rö rɪmnap gö, Sameria nɪbi bɪ gau magöŋhalö gasɪ iru yabɪt nɪɲmɪdal. Yad bɪ kub yabɪt mɪdpin, a ga. ¹⁰ Saimon nɪpe anɪg geia, nɪbi bɪ hib mɪdeia gau abe, nɪbi bɪ hib mɪdageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp nɪɲöm hagla, “Bɪ anɪbi nɪpe god ‘Klö Kub’ a gɪpun u nöp,” a gɪla. ¹¹ Nan gagep rö gau pör gɪmɪdöp nɪɲöm nɪbi bɪ gau gasɪ iru nɪɲöm, manö haga rö nöp nɪɲmɪdal. ¹² Pen hainö Pilip apöm, God nɪbi bɪ udöm ram nɪpe kumi kabö laɲ au abad mɪdeinab manö aij u abe, Jisas Kraus manö aij nɪpe u abe, hag ñö, nɪbi bɪ gau kale manö nɪpe nɪɲ udöm, ñɪg pakla. ¹³ Saimon nɪpe ke u rö nöp, Jisas nɪp nɪɲ udöm ñɪg paka. Pilip arö, Saimon nɪp hain gö nɪɲöl gɪ, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u nɪɲöm, Saimon nɪpe aiö waiö ga.

¹⁴ Bɪ Jisas manö ud arep gau Jerusalem mɪdlö nɪɲöl gɪ, kalɪp manö ap hagla, “Sameria nɪbi bɪ God Manö nɪɲ udpal,” a gɪla. Kale manö anɪbu nɪɲöm, Pida Jon kalɪp mɪhön hag yulö, ram mɪnön Sameria arlö. ¹⁵⁻¹⁷ Ammil nɪɲlö, nɪbi bɪ gau Jisas nɪp nɪɲ udlö, Bɪ Kub Jisas hib hagöm kalɪp ñɪg pak ñɪla u pen Ana Uɫ nɪpe kalɪp auaga. Anɪb u, Pida Jon bɪ mɪhön, Ana Uɫ nɪpe kalɪp auar, a gɪmil, sabe gɪmil, ñɪmagö nabɪc cög kalɪp adö laɲ lɪlö, Ana Uɫ nɪpe kalɪp añɪ añɪ aua. *

¹⁸ Kalpe mɪhön ñɪmagö nabɪc cög adö laɲ lɪlö, God nɪpe Ana Uɫ nɪbi bɪ gau kalɪp ña u, Saimon nɪɲöm, yad u rö nöp gɪnam, a göm, kalɪp mɪhön mani yamöm haga, ¹⁹ “Mani i udmil, yɪp pɪdön anɪbu ñɪlö, yad nɪbi bɪ an an ñɪmagö yad nabɪc cög adö laɲ lɪnö, kale u rö nöp Ana Uɫ udnaböl,” a ga.

²⁰ Anɪg hageia, Pida haga, “God nan aij nɪpe yɪharɪɲ ñöb anɪbu, nɪhön gɪnɪg mani raunɪg gabön? Mani anɪbu ne ke pɪg hij gɪ lugnab! ²¹ Wög hol gɪpul u ne aip wasö. Hibur gasɪ mɪdmagö ne nɪɲ ud mɪdpan u, God nɪɲö aij gagöp. ²² Nan si nan naj gɪnam, a gɪmön, gasɪ nɪɲban u arö gɪmön, God nɪp sabe geinabön u, gasɪ naj yabɪt nɪɲban anɪbu nɪɲöm arö gɪnɪm rö löp,” a ga. ²³ Yad nɪɲbin, nan aij kale au nan yad rö mɪdböp a gɪmön, nɪɲmön, gasɪ naj nɪɲmön, nan si nan naj gɪ mɪdpan. Anɪb u, ne nan si nan naj gep magö u, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdpan.

²⁴ Hageia, Saimon haga, “Köl mɪhön Bɪ Kub u nɪp sabe gɪlö, nan yɪp gɪnɪm rö löp, a gɪmil hagabil anɪbu gagnɪm,” a ga.

* 8:3: Ap 9:1,13; 22:4; 26:9-11 * 8:15-17: Ap 19:6

²⁵ Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalip mihön nihön nihön ga manö u abe, Bi Kub manö aij u abe, nibi bi gau kalip hag ni pis göm, ado gi Jerusalem arnig, adan nab gau amöl gi, ram minöy Sameria an au ram ritig aglö iru nöp nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag nöl gi arlö.

Pilip nipe bi Idiopia nibö ap nip Jisas manö aij u hag na

²⁶ Pen Bi Kub ejol ap apöm Pilip nip haga, "Jerusalem nibö daun kub Gasa arbal adan mlö u arammön," a ga. ²⁷ Hagö, Pilip adan haga mlö anibu amöm nija, bi kub ap, kaj hos tip gi dam ajöp nan bad adö lan asiköm, adan mlö anibu areia. Bi anibu nipe nibi kwin Kadaki, ram minöy kub Idiopia abad mideia nibi u nip wög göl gi, mani nipe u abad midmidöp. Pen nipe Jerusalem God sabe gep ram u amöm sabe göl gi mid pis göm, ²⁸ ado gi ram minöy Idiopia aramöm, God Manö adij Aisaia kalit klin rika u udöm, amgö li nijöl gi areia. ²⁹ Pen God Ana Pilip nip haga, "Hos nan bad tip gi dam arab dan am söl ba au ammön, bi anibu aip armil," a ga.

³⁰ God Ana haga rö nöp, Pilip gi dö gi söl ba au amöm nija, bi Idiopia nibö anibu, bi God manö hagep Aisaia God Manö adij kalit klin rika u, amgö li nijöl gi areia. Pilip nijöm haga, "Ne köp amgö li nijöl gi arabön yagol u, manö it u anig hagöp a gimön nijabön aka wasö?" ga.

³¹ Hageia, nipe haga, "Nibi bi rimnap rö yip hag nilö nijem rö hagnam," a ga. Anig hagöm Pilip nip haga, "Ap adö aui asikö hol aip arul," a ga. Hagaiö, Pilip am adö anibu asika.

³² Bi anibu God Manö adij Aisaia kalit klin rika anibu amgö li nija. Manö anibu anigöl midöp:

"Nipe kaj sipsip ut gi dam al pak libal rö nöp mideia.

Kaj sipsip pi un riklö, aiö gi gagöp rö,
nipe u rö nöp manö ap hagaga.

³³ Nan naj ap gaga u pen nip manö pir alöm, gi naj gila.

Nip böy nöp al pak lilo uma u me, hainö bi an rö midöm,
'Anig anig gimidöp,' a ginab?" ö ga. *

³⁴ Bi kub Idiopia nibö u manö anibu nijöm, Pilip nip haga, "Manö hagab anibi, God manö hagep bi u nipe ke hagab aka bi ke nibö ap nip hagab?" ö ga. ³⁵ Hagö, Pilip God Manö adij amgö li nijajit u nöp it gi hag dam dam, Jisas manö aij u hag ni aij ga.

³⁶ Pen anig göl manö gi damöl gimil nijlö nig ap mideia. Bi anibu Pilip nip haga, "Nig midöp i yip nig pak ninabön aka?" ga. * ³⁷ Hageia, Pilip haga, "Ne Krai nip hibur gasi midmagö yad nijö nöp nij udpin a geinabön u, yad nöp nig pak ninabin," a ga. Hageia, bi anibu pen haga, "Jisas Krai nipe God Ni nipe midöp u, yad nij udpin," a ga.

³⁸ Hagö, kaj hos nan tip gi dam ajep adö asik aueilo u, hos u halö anib au limil, nig yan ammil, Pilip bi anibu nip nig pak na. ³⁹ Anig göl nig pak nöm, gol au aulo nijöl gi, adij Bi Kub Ana nipe Pilip nip udöm, ke migan ap ud arö nijöl gi, bi kub anibu nip nijaga. Nipe pen min min yabit göl gi adan ara. ⁴⁰ Pen Bi Kub Ana nipe Pilip nip dam ram minöy Asodas lö, nibi bi ram minöy anib gau daun ke ke mideila gau kalip magonhalö Jisas manö aij u hag ni dam dam, daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas nip nij uda

¹ Pen Sol nipe Bi Kub manö aij nij udöm hain gimidal nibi bi gau kalip al pak lin, a göm, pör klö yabit gimidöp. Mañ ap nipe am God nip nan sabe gep bi kub yabit u nip haga, * ² "Yip köp rimnap kalit klin rik naimön, yad dam Juda magum gep ram ke ke midöp daun kub Damaskas amem, kalip ninabin. Köp anibu kalit klin rikmön hagmön, 'Daun kub Damaskas au, kale nibi bi Jisas nip nij udpal rimnap Juda magum gep ram

* 8:33: Ais 53:7-8 * 8:36: Ap 10:47 * 8:40: Ap 21:8 * 9:1: Ap 8:3

gau midaiöl u, Sol nïp hagpe, kalïp nagï löm, Jerusalem daunïm, a gïmön, kalï ktiñ rïkmön,” a ga. ³ Sol köp anïbu udöm, Damaskas söl söl gö nïjöl gï, adiñ mailö kumi kabö adö lañ nïbö ap lugöm nïp nïña. ⁴ Sol kaj hos adö lañ nïbö ap lug mïnönj yañ pakö nïjöl gï, manö ap nïp haga, “Sol, Sol, yïp nïhön gïniñg gïmön pör gï najj gabön?” ö ga. ⁵ Hageia, Sol haga, “Bï Kub, ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas, yïp pör gï najj gabön u nöp hagabin. ⁶ Pen ne urakmön, Damaskas ammön, bï ap apöm nöp manö hagnïm rö nïjmön gïmön,” a ga.

⁷ Pen bï Sol aip aula gau manö magö u nöp nïjöm, bï nïme u nïjagöm, gasï milö löm, manö rïmnap hagagla. ⁸ Sol pen uraköm amgö hiiköm nïña, amgö nïpe u böñ nöp we ga. Anïg gö, bï nïpe aip aula gau ñïmagö kïd nïpe u udöm, uł gï Damaskas arla. ⁹ Nïp anïg göl amgö we gö, ñïg, nan magö nan gau ñïjagöm, ñïn mïhau nïgañ yïharïñ nöp mïdeia.

¹⁰ Pen Jisas nïp nïj uda bï ap Damaskas mïdeia, hib nïpe u Ananaias. Bï anïbu nïpe naböñ nïña, Jisas nïp haga, “Ananaias!” a ga.

Hageia haga, “Bï Kub, yad mïdpin,” a ga. ¹¹⁻¹² Hageia, Jisas haga, “Sol bï daun kub Dasas nïbö u, God nïp sabe göl gï, naböñ nïjög, bï Ananaias a gïpal u nïp am ud nïjajïp, amgö nïpe we ga u ñïl nïjög. Nïpe mïñi yïp sabe göl gï mïdöp Judas ram u. Anïb u, ne adan ‘Yïjïg’ a gïpal u ammön, Judas ram u amjakmön kalïp hagnöm, ‘Sol nïp nïjñg auabin,’ a gïmön,” a ga.

¹³ Jisas nïpe anïg hageia, Ananaias haga, “Bï Kub. Yad nïjbin nïbi bï iru yabïł nöp hagpal, ‘Bï Sol anïbu nïbi bï nöp lau adö mïdpal Jerusalem gau kalïp pör gï najj yabïł göp,’ a gïpal. ¹⁴ Nïpe mïñi Damaskas i auöp u, bï God nan sabe gep bï kub gau köp rïmnap nïp ñïlö, nïbi bï an an hib ne haglö adö arnab gau, kalïp nagï lïn, a göm, auöp,” a ga.

¹⁵ Ananaias anïg hageia, Bï Kub nïp haga, “Aru! Bï anïbu wög rïmnap yad ke nïp hag lïbin. Nïpe manö aij yad u Isrel nïbi bï kalïp hag ñöm, Isrel nïbi bï wasö gau kalïp hag ñöm, kiñ gau kalïp hag ñöm gïnab. * ¹⁶ Pen nïpe ake ranö, iru marö gö nïjöl gï, wög anïbu gïnab. Anïg gïnab u yad ke nïp hag ñï aij gïnabin,” a ga. *

¹⁷ Bï Kub anïg hageia, Ananaias aramöm, Sol mïdeia ram u apjaköm, raul yañ amöm, Sol nïp nabïc cög adö lañ ñïmagö löm haga, “Mam Sol. Bï Kub Jisas nöp adan añ au ap lugöm waiö la nïña u, yïp hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyañ ñïl nïjmön, Ana Uł nïpe nöp am ajmañ raunïm, a göm, yïp hag yuö aubin i,” a ga. ¹⁸ Ananaias anïg hagö nïjöl gï, nan hag gat bad rö Sol amgö nïp harïköl mïdeia u, wał gï lugö nïjöl gï, adiñ amgö ñïl nïña. Amgö nïjöm, urak aramöm, ñïg paka. ¹⁹ Sol nan ñïjöm kłö uda.

Sol Damaskas nïbi bï gau kalïp Jisas manö aij u hag ña

Pen Sol nïpe ñïn rïmnap nïbi bï Jisas nïp nïj udla gau aip Damaskas mïdöl gï, ²⁰ Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas nïpe God Ñï nïpe mïdöp manö aij u nïbi bï gau kalïp hag ña. ²¹ Nïpe anïg göl hag ñï mïdö nïjöl gï, kale nïjöm pa gïl gïl göm hagla, “Bï i me, Jerusalem nïbi bï Jisas nïp nïj udla gau kalïp gï najj gïmïdöp me! Mïñi rïmnap halö nagï lï dam, bï God sabe gep bï kub gau kalïp ñïnam a göm auöp,” a gïla. * ²² Pen Sol Jisas manö aij u hag ñï damöm, Jisas nïpe nöp Mesaia u manö kabö göl yabïł hagö, bï Juda Damaskas han mïdeila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

²³ Pen hainö mïd damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añï löm hagla, “Sol nïp al pak lun,” a gïla. ²⁴ Pen manö hagla anïbu, bï ap nïjöm Sol hag ña. Daun kub anïbu, hadame nöp kabö waryö gï gïgabö gïla u me, adan ramö ajmïdal gau, Sol nïp alun, a göm, sïdö añ sïbön yañ ułïñïn lï mïdeila. ²⁵ Anïg geila nïjöm Sol bï nïpe gau sïbön añ yañ nïp wadï mïgan kub ap yagöm, nagï adïköm, ðïp gï waryö anïbu mïgan ap höñ adö adö lañ nïbö mïnönj yañ yulö, pïñïñ gï ara. *

* 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5 * 9:16: 2Ko 11:23-28 * 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33

Sol Jerusalem am m+deia

²⁶ Sol Jerusalem amöm, n+bi b+ Jisas lau adö m+deila gau aip m+deinam, a geia pen kale n+ñöm, b+ i Jisas b+ n+pe ap wasö, han+ap al pak l+n+g auöp, a göm, p+n+ñ g+la. *

²⁷ An+g geila, Banabas n+pe Sol n+ap dam b+ Jisas manö ud arep gau m+deila au amöm, kal+ap haga, “B+ an+bi n+ap n+ñmim p+n+ñ gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl g+, adan a+ au amöm, B+ Kub n+ap n+ñö, n+ap manö r+mn+ap haga. Hainö am Damaskas n+bi b+ kal+ap p+n+ñ gagöm, Jisas manö aij u ha+öwa+ö nöp hag ña,” a ga. * ²⁸ Banabas an+g hagö, Sol n+ap udlö, kal+ap aip Jerusalem m+döm, daun kub an+bu m+gan m+gan gau amöm, Jisas manö aij u ha+öwa+ö yab+il nöp hag ña. ²⁹ Pen b+ Juda Grik manö n+ñla gau n+ap aip manö pen pen hag am+il ap+il göm, n+ap al pak lun, a göm, gas+ u n+ñla. ³⁰ Pen b+ Jisas n+ap n+ñ u dla r+mn+ap manö an+bu n+ñöm, n+ap u+ g+ dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

³¹ N+ñ a+ an+bu au, ram m+nöñ Judia, Galili, Sameria gau, n+bi b+ Jisas n+ap n+ñ u dla gau m+d aij g+la. Ana U+ n+pe kal+ap abad m+d aij göm, p+döñ ñö n+ñöl g+, kale ktö göm, B+ Kub n+ap gas+ n+ñöl g+ m+döm, n+bi b+ r+mn+ap halö Jisas manö aij u hag ñ+ilö, kale u rö nöp Jisas n+ap n+ñ u dla.

Pida Inias n+ap gö urak ara

³² Pida ram m+nöñ ke ke gau g+ ajöl g+, n+bi b+ Jisas n+ap n+ñ u dla gau kal+ap n+ñ ajm+döp. An+g göl n+ñ ajöm, mañ ap, n+bi b+ Jisas n+ap n+ñ u dla gau kal+ap n+ñ+n, a göm, ram r+ñ+g agtö Lida ara. ³³ Ram m+nöñ an+bu b+ ap m+deia, hib n+pe u Inias. Pen ñ+magö ma n+pe gau k+la gö, kuö adö n+pe u nöp han m+dm+döp m+ unbö raleb j+ñ ina. ³⁴ Pida b+ an+bu n+ap haga, “Inias. Nan nöp göp u Jisas gö kam+ñ l+nab. Urakmön, kuö ne u yad aij g+,” a ga. An+g hagö n+ñöl g+, magö an+bu nöp Inias n+ap kam+ñ lö uraka. ³⁵ Inias uraköm g+ ajö n+ñöl g+, ram r+ñ+g agtö Lida n+bi b+ gau abe, ram m+nöñ Seron n+bi b+ gau abe n+ap n+ñöm, B+ Kub n+ap n+ñ u dla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

³⁶ Pen Pida ram r+ñ+g agtö Lida an+bu m+dö n+ñöl g+, n+bi Jisas n+ap n+ñ u da ap uma yöp daun kub Jopa au. N+bi an+bu hib n+pe Dabida. Pen Grik manö hagöm n+ap Dokas a g+m+dal. N+pe n+bi b+ gau kal+ap abad m+d aij göm, n+bi b+ mög gep rö gau kal+ap wög g+ ñ+m+döp. ³⁷ N+bi an+bu n+ap nan gö hadö umö, n+ap ñ+g pak ñöm wip he dam ram raul m+gan adö la+ l+la. ³⁸ Jisas n+bi b+ n+pe Jopa m+deila gau manö ap n+ñla, Pida ap m+deia ram r+ñ+g agtö Lida au. Lida daun kub Jopa söl au m+döp, n+ñöm kale b+ m+höp kal+ap hag yulö, Pida m+deia au ammil manö ktö hagmil haglö, “Ne hol aip y+ñ+d auö arun,” a g+ilö. ³⁹ Hagailö, Pida kal+ap m+höñ aip Jopa amöm amjaklö n+ñöl g+, n+ap u+ g+ dam Dabida uma dam l+la ram raul adö la+ arla. U+ g+ ud areilö n+ñöl g+, n+bi pa+pa+ ap m+deila gau, n+bi uma an+bu nöd kam+ñ m+dm+döp u, wa+ñ m+ilö wa+ñ r+mn+ap kal+ap y+har+ñ ñ+m+döp gau, Pida n+ap yamöl g+, m+ñöñ g+ m+deila.

⁴⁰ Pida pen n+bi b+ ap m+deila an+bu gau kal+ap hag höñ ya+ yuöm, kugom y+möm, God n+ap sabe göl g+, ado göm, wip he n+ñöl g+ haga, “Dabida, urak!” a ga. Hagö, Dabida amgö ñ+il Pida n+ap n+ñöm, urak as+ka. ⁴¹ Pida pen ñ+magö k+d n+pe u udöm, ud urak ñöm, n+bi pa+pa+ gau abe, n+bi b+ Jisas n+ap n+ñ u dla gau abe, kal+ap magöñhalö w+ñ alö aueila haga, “Dabida i,” a ga. ⁴² Pen Pida an+g geia, manö an+bu Jopa n+bi b+ magöñhalö n+ñöm, n+bi b+ iru nöp B+ Kub n+ap n+ñ u dla. ⁴³ Pen Pida n+pe daun kub Jopa an+bu, b+ kaj kau hañ wög g+m+döp b+ ap aip ñ+n r+mn+ap rap+n m+dm+dil. B+ an+bu hib n+pe Saimon.

10

Ejol ap apöm Konilias n+ap manö haga

¹ Pen ami b+ gau kal+ap abad m+dm+döp b+ kub ap daun kub Sisaria m+dm+döp. Hib n+pe u Konilias. Ami b+ n+pe abad m+dm+döp an+bu gau kal+ap “Idali Ami B+” a g+m+dal.

* 9:26: Gal 1:17-19 * 9:27: 1Ko 9:1

² Bi kub Konilias anibu aip, nibi bi ram nipe gau aip, God nip niŋ udla. Juda nibi bi nan kale rimnap midagmidöp u, Konilias nipe mani nan gau hatöwatö ñimidöp. Pen nipe God nip pör sabe gimidöp. ³ Mañ ap sidö gamiŋ ga magö u, Konilias nipe naböŋ niŋa, God ejol ap apöm haga, “Konilias!” a ga. ⁴ Hageia, Konilias piñiŋ göm nip niŋ ij halö löm haga, “Bi kub, yip niñön hagabön?” ö ga.

Hageia, ejol u nip haga, “Ne God nip sabe gimön, nibi bi mög gep gau kalip nan hatöwatö ñimön gipan u, God nöp aij göm nöp hauŋ gagöp. ⁵ Ne bi rimnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bi Saimon Pida a gipal u nip haglö aunim. ⁶ Nipe Saimon, bi kaj kau hañ wög göp u aip midpil niŋ solwara goŋ au,” a ga.

⁷ Pen ejol manö anibu hagöm arö niŋöl gi, Konilias bi wög nip gi niñimidil miñau abe, ami bi God nip niŋ uda ap abe hagö aueila, ⁸ kalip ejol u manö niñön niñön haga u hag niñ aij göm hag yuö, Jopa arniŋ hadla.

⁹ Kale am am adan aŋ au hanla. Ruö am am, sidö aŋ aulik magö u, Jopa söl söl gila. Magö anibu Pida God nip sabe giniŋ ara ram adö laŋ miŋan u. ¹⁰ Nipe amöm, God nip sabe gi midö niŋöl gi, nip kiyö kub yabit la. Pen nibi bi nipe gau nan magö lau gilo niŋöl gi, nipe naböŋ ap niŋa. ¹¹ Pida nipe naböŋ niŋöm niŋa, kumi kabö adö laŋ miŋan hiñköm, wadi kub ap ñon milö miñau miñau goŋ lap lap adiköl mideia aŋ au lug lug miñöŋ iŋ yaŋ luga. ¹² Wadi miŋan anib yaŋ kaj, wal wayöŋ, re, yaur ke ke gau magöŋhalö nöp mideia. ¹³ Manö ap pen nip haga, “Pida, urakmön nan niñeb anib yagol gau pak ñö?” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bi Kub. Wasö yabit! Niñön giniŋ ñö? a gimön hagpan? Hon Juda nibi bi nan hil gep anib gau nan rimnap niñagpin yabit,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anibu kauyaŋ haga, “Nan niñön niñön God nan niñeb a ga gau, hil gep a gimön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anibu, ij miñau niŋaŋ ga. Hainö me, nan wadi kub anibu ado gi kumi kabö adö laŋ ara.

¹⁷ Anig gö, Pida naböŋ niñbin anibu niñön ginab, a göm, gasi iru niŋ midö niŋöl gi, Konilias bi hag yuö nip hagniŋ aula bi kabö u adan iŋ au apjakla. ¹⁸ Apjaköm hagla, “Bi Saimon Pida au midöp aka?” gila.

¹⁹ Pida naböŋ niñajip anibu gasi niŋöl gi midö niŋöl gi, God Ana nip haga, “Ne nö?! Bi miñau niŋaŋ nöp ulhai niŋ auaböl. ²⁰ Anib u, urakmön ram au giyaŋ arammön. Yad ke kalip hag yunö auaböl. Anib u, auö aip arun a gaiöl u, gasi iru niñagmön aip armön,” a ga.

²¹ God Ana anig hagö, Pida au yaŋ amöm bi anib gau kalip haga, “Bi ulhai niñabim bi u, yad me i. Yip manö ap hagniŋ aubim aka?” ga.

²² Hageia, hagla, “Bi kub Konilias, ami bi gau kalip abad midöp bi kub u hanip hag yuö auabun. Nipe God nip niŋ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nip niñlö kalip magöŋhalö aij göp. Pen nipe naböŋ niŋa, God ejol ap apöm nip haga, ‘Ne bi rimnap yuö, am Saimon Pida nip uŋ gi daulö, manö hagainim u niñmön,’ a ga,” a gila.

Pida Konilias ram ara

²³ Anig hagailö, Pida kalip hagö ram raul miŋan amöm hanla.

Ruö Pida, bi Jopa niñö Jisas nip niŋ udla rimnap udöm, Konilias yua bi ugan anibu aip am am adan aŋ au hanla. ²⁴ Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nipe Pida auab, a göm, nibi bi nipe gau abe, mideimam nipe gau abe, kalip wñ alö ap magum gi mideila. ²⁵ Pida nipe amöm ram raul arniŋ gö niŋöl gi, Konilias nip nable paköm, nip bi kub a göm, am ma iŋ nipe au kugom yima. ²⁶ Anig gö niŋöl göm, Pida pen nip ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bi ap me,” a ga. *

²⁷ Hagö, urakö niŋöl gi, manö hagöl gi, ram raul miŋan yaŋ arlö. Ammil Pida niŋa, nibi bi iru nöp ap magum gi mideila. ²⁸ Pida kalip haga, “Kale ke niñbim, hon Juda nibi bi as i mas i gi aij gipun. Juda nibi bi wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen

* 10:14: Lep 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19 * 10:26: Ap 14:13-15; Rep 19:10

yad naböŋ n̄iŋnö, God ȳip manö ap haga. N̄ipe manö haga an̄ibu, yad n̄ibi b̄i r̄imnap as̄i mas̄i m̄idpal, a gem, kal̄ip as̄i mas̄i ḡinam rö lagöp. ²⁹ An̄ib u n̄iŋem me, Konilias manö hagöp u n̄iŋem arö gagpin; hagöp rö n̄iŋem aubin. An̄ib u, ȳip n̄ihön ḡin̄ig hagpe aubin?” ö ga.

³⁰ Pida an̄ig hageia, Konilias haga, “Yad ruö nöp me, m̄iñi s̄idö gam̄iŋ göp magö u rö, ram raul m̄igan yaŋ God n̄ip sabe ḡi m̄idöl ḡi n̄iŋnö, b̄i wāiŋ rud yab̄iŋ ȳima ap apöm, m̄idainö ba au uraköl m̄ideia. ³¹ N̄ipe ȳip haga, ‘Konilias, ne God n̄ip sabe ḡimön, mani nan gau n̄ibi b̄i nan m̄idagöp gau kal̄ip hāöwāö ñimön ḡipan u, God n̄iŋöb. ³² An̄ib u me, b̄i r̄imnap hag yuö, daun kub Jopa amöm, Saimon hib n̄ipe ap Pida a ḡipal u, n̄ip uŋ ḡi dauöl. N̄ipe Saimon b̄i kaj kau hañ wög göp u aip m̄idpil ñig solwara goŋ au,’ a ga. ³³ Ejol u ȳip an̄ig hagö, yad ȳiŋid nöp b̄i yad r̄imnap hagnö, nöp am uŋ ḡi dauajal, ȳip aij göp. Hon n̄ibi b̄i aui God p̄ig m̄idpun rö, B̄i Kub manö kal̄ip hag ñimön, a göm, nöp hag yuö auban u, m̄iñi han̄ip hag ñö n̄iŋun,” a ga.

Pida Konilias n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip manö hag ña

³⁴ Konilias an̄ig hageia, Pida haga, “Yad m̄iñi n̄iŋbin, God n̄ipe, b̄i söl aui n̄ibö nöp b̄i aij, b̄i m̄ilö gau n̄ibö b̄i naij, a göm, n̄iŋagöp. * ³⁵ Ram m̄inöŋ ke ke gau n̄ibö, it ke ke gau n̄ibö, n̄ibi b̄i an an God n̄ip n̄iŋöm ana udöm, manö n̄ipe n̄iŋöm hagöp rö ḡinaböl gau, kal̄ip magöŋhalö udnab. ³⁶ Pen God n̄ipe han̄ip Isrel n̄ibi b̄i manö aij yua u n̄iŋbim. Yad ke aip j̄im ñöl m̄idlaŋ, a göm, God n̄ipe Jisas Krai n̄ip hag yua. Jisas Krai n̄ipe nöp me, n̄ibi b̄i gau magöŋhalö B̄i Kub kale m̄idöp. ³⁷ Kale ke n̄iŋbim, Jon b̄i ñig pak ñeb u, ñig pak ñöl ḡi, manö aij an̄ibu it göm, ram m̄inöŋ Galili hag ña. An̄ig göl hagö, hag damöm, hag damöm, n̄ibi b̄i ram m̄inöŋ Isrel m̄idpal gau magöŋhalö n̄iŋla. * ³⁸ Pen kale n̄iŋbim, Jisas Nasared n̄ibö u God aip m̄idöm, Ana Uŋ u n̄ip ñö, abad m̄idö n̄iŋöl ḡi, ktö n̄ipe nöp udöm, ram m̄inöŋ ke ke gau magöŋhalö ajöl göm, n̄ibi b̄i gau ḡi aij göl ḡi, n̄ibi b̄i Seden kal̄ip gö uŋham m̄ideila gau kal̄ip gö, kam̄iŋ lim̄idöp. *

³⁹ “Pen Jisas Juda n̄ibi b̄i ram m̄inöŋ kale gau ḡi ajöl göm, Jerusalem ḡi ajöl göm, ga ga rö hon amgö hon ke n̄iŋno u hagabin. Pen hainö n̄ip mab ba laŋ al pak l̄ilö uma. ⁴⁰ Uma u pen ñin m̄ihöp m̄idöm, God gö, ñin m̄ihau n̄igaŋ u kauyaŋ uraköm, am waiö lö amgö n̄iŋno. ⁴¹ N̄ibi b̄i magöŋhalö n̄ip amgö n̄iŋagla. God han̄ip n̄ibi b̄i hag la gau nöp Jisas n̄ip amgö n̄iŋno. N̄ipe umöm urakö n̄iŋöl ḡi, aip m̄idun j̄im ñöl nan n̄iŋun ñig n̄iŋno. * ⁴² Jisas han̄ip haga, ‘Manö aij yad u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñimim hagnim, “God haga rö me, hainö Jisas n̄ibi b̄i kam̄iŋ m̄ideinaböl gau abe, n̄ibi b̄i umnaböl gau abe, kal̄ip magöŋhalö manö kub hagnab,” a ḡimim,’ a ga. * ⁴³ Pen adö an̄ibu, b̄i God manö hagep gau magöŋhalö Jisas Krai n̄ip hagöm hagla, ‘N̄ibi b̄i an an Krai hib ktö yab̄iŋ n̄ipe u udnaböl gau, nan si nan naij ḡipal u, God n̄iŋöm arö ḡinab,’ a ḡila,” a ga. *

Juda n̄ibi b̄i wasö gau Ana Uŋ udla

⁴⁴ Pen Pida an̄ig göl manö hag m̄idö n̄iŋöl ḡi, Ana Uŋ n̄ipe n̄ibi b̄i n̄iŋ m̄ideila gau kal̄ip magöŋhalö aua. * ⁴⁵⁻⁴⁶ Ana Uŋ kal̄ip auö, kale manö ke nöp, haŋ ke nöp hagöl ḡi, God hib n̄ipe haglö adö arö, Juda n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iŋ udla Pida aip Jopa n̄ibö aula gau, God Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip Ana Uŋ ña me u, a göm, aiö waiö ḡila.

Pida pen haga, * ⁴⁷ “God n̄ipe Ana Uŋ han̄ip ña rö u, m̄iñi n̄ibi b̄i gai i kal̄ip u rö nöp ñöb. An̄ib u, kale ñig paknabun, a ḡilö, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip wasö göl rö lagöp,” a ga. ⁴⁸ Pida an̄ig hagöm b̄i n̄ipe r̄imnap kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i gai i kal̄ip Jisas Krai hib n̄ipe hagnim ñig pak ñimim,” a ga. Ñig pak ñilö n̄iŋöl ḡi, kale hagla, “Pida, ne hon aip ñin pro magö ap aui m̄idaimön,” a ḡila. Haglö, ñin pro magö ap kal̄ip p̄ig m̄ideia. *

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11 * 10:37: Mad 4:12-17 * 10:38: Mad 3:16; Luk 4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43 * 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5 * 10:43: Ais 53:5-6; Jer 31:34 * 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6 * 10:48: Ap 2:38

11

Pida Jerusalem arö nîp manö hag gîla

¹ Pen Jisas manö ud arep bî gau abe, ram mînön Judia nîbi bî Jisas nîp nîj udra gau abe nîjla, Juda nîbi bî wasö gau rîmnap God Manö nîj udra. ² Anîb u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bî wasö gau u rö nöp hañ rîb gî dö göl, a gîmîdal bî gau, Pida nîp kal göm hagla, ³ “Ne nîhön gînîg bî hañ rîb gî dö gagpal gau ram kale ammön, kalîp aip nan jîm ñöl ñîjgabön?” ö gîla. *

⁴ Anîg hagaila, Pida daun kub Jopa mîdöm naböj nîja aiud u kalîp hag ñöl gî haga, ⁵ “Yad daun kub Jopa mîdem, God nîp sabe gî mîdem, naböj nîjnö, kumi kabö adö laj nîbö, wadî kub ap rö ñon mîlö mîhau mîhau goł lap lap adîköl mîdeia lug lug it yad mîdainö au ap luga. * ⁶ Auö, yad wadî anîbu mîdeia söl au amem nîjnö, kaj, wal wayöj, re, yaur gau gau magöjhalö mîdeia. ⁷ Pen manö ap yîp haga, ‘Pida, ne urakmön nan anîb yagol gau pak ñöj,’ a ga.

⁸ “Hageia, yad pen hagnö, ‘Bî Kub. Wasö yabî! Nîhön gînîg ñöj a gîmön hagpan? Hon Juda nîbi bî nan hil gep anîb gau nan rîmnap ñîjagpin yabî,’ a gînö.

⁹ “Anîg hagainö, manö anîbu kauyan haga, ‘Nan nîhön God nan ñîjeb a ga gau, hil gep a gîmön hagagmön,’ a ga. ¹⁰ Ga anîbu, ij mîhau nîgan ga. Pen hainö nan wadî kub anîbu ado gî kumi kabö adö laj ara.

¹¹ “Pen magö anîbu nöp, bî mîhau nîgan ram han mîdainö u apjakla. Bî anîb gau bî kub Konilias, Sisaria nîbö hag yuö, yîp ut gînîg aula. ¹² God Ana yîp haga, ‘Gasî iru nîjagmön, kalîp aip hałowatö armön,’ a ga. Anîg hageia, yad mam Jisas manö nîj udpal unbö kagot jîj udem, kalîp aip Konilias ram u arno. ¹³ Amjakno, Konilias haga, ‘Ejol ap apöm yîp haga, ‘Bî rîmnap hagaimön, daun kub Jopa amöm, bî ap Saimon Pida a gîpal u nîp ut gî dauöl. ¹⁴ Ut gî daulö, nîpe nöp manö rîmnap hag ñö, nîbi bî ram ne aip mîdpim gau, God kalöp magöjhalö ud kamîj yuö, nîbi bî nîpe mîdeinabim,” a ga,’ a ga. *

¹⁵ “Konilias yîp anîg hagö, yad it gem manö hag ñînö nîjöl gî, Ana Ut nîpe hanîp nöd aua rö, nîbi bî anîb gau kalîp u rö nöp aua. * ¹⁶ Anîg gö, Bî Kub hanîp nöd haga manö u gasî nîjnö. Nîpe haga, ‘Jon kalîp ñîg pak ña u pen söl mîdöp God nîpe kalöp Ana Ut u pak ñînab,’ a ga. * ¹⁷ Pen hon Bî Kub Jisas Kraîs nîp nîj udno ñîn u, God nan aij yabî hanîp ña rö, kalîp u rö nöp ña. Anîb u, yad aigöl gem God nîp, ‘Anîg gagmön,’ a gîbnep?” ö ga.

¹⁸ Pida anîg hageia, bî nîp manö kal hag gîla gau manö haga u nîjöm, manö kal rîmnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö nîjöl gî hagla, “Hanîp nöp wasö; Juda nîbi bî wasö gau u rö nöp, nan si nan najj gîpal u, nîhön gînîg anîg gîpun, a göm, nîp sabe geinaböl u, nîpe nîjöm, nan si nan najj gîpal gau arö göm, kamîj pör mîdep magö u kalîp ñînab,” a gîla. *

Adiok nîbi bî Jisas manö aij u nîj udra

¹⁹ Pen Sîdipen nîp kabö ju pak lîla ñîn an au, bî Juda Jerusalem mîdeila gau, nîbi bî Jisas nîp nîj udra gau kalîp gî najj yabî gîlö, kale pîñîj gî ke ke arla. Rîmnap pîñîj gî ram mînön Pönisia arla, rîmnap pîñîj gî ram mînön ñîg rîb gus ga airan Saipras arla, rîmnap pîñîj gî daun kub Adiok arla. Amöm, Jisas manö aij u Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag ñagla, nîbi bî kale ke Juda kai ju am anîb gau mîdmîdal gau kalîp nöp hag ñîla. * ²⁰ Pen nîbi bî Jisas manö aij u nîj udra rîmnap Saipras nîbö, rîmnap Sairini daun nîbö, pîñîj gî Adiok amöm, Bî Kub Jisas manö aij u Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag ñîla. ²¹ Bî Kub klö nîpe u kalîp aip mîdeia u me, nîbi bî gau kalîp Jisas manö aij u hag ñîlö, nîbi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udra.

* 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5
* 11:18: Ap 13:48; 14:27 * 11:19: Ap 8:1-4

²² Pen Jerusalem n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau, manö an̄ibu n̄iηöm, b̄i kale Banabas n̄ip haglö, Adiok ara. * ²³ Banabas n̄ipe Adiok amjaköm n̄iηa, God n̄ipe n̄ibi b̄i an̄ib gau mög n̄iηöm gö, Jisas manö aij u n̄iη udla. An̄ib u me, n̄ipe n̄iη löm, kal̄ip manö r̄imnap halö hag n̄öl ḡi haga, “B̄i Kub n̄ip n̄iη udpim u arö gagmim; n̄ip añi nöp hibur gasi m̄idmagö kale aη daη n̄iη ud p̄idöη ḡimim, c̄ig göl ḡi m̄idaimim,” a ga. ²⁴ Banabas n̄ipe b̄i aij yöl. Ana U† n̄ipe Banabas apöm ajmaη raum̄döp. N̄ipe Jisas manö aij u böη nöp n̄iη uda. N̄ipe Jisas manö aij u n̄ibi b̄i gau hag n̄ö, n̄ibi b̄i iru nöp B̄i Kub n̄ip n̄iη udla.

²⁵ Banabas pen b̄i Sol n̄ip am daunam, a göm, daun kub Dasas ara. * ²⁶ Banabas Dasas amjaköm, Sol n̄ip ulhai n̄iηöm, u† ḡi ado ḡi am Adiok amöm, m̄i añi an̄ibu n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau kal̄ip Jisas manö aij u hag n̄öl ḡi m̄idailö. Adiok n̄ibi b̄i Jisas Krai n̄ip n̄iη udla gau, nöd hib n̄öm Krai N̄ibi B̄i a ḡila.

²⁷ N̄in aη an̄ib au, b̄i God manö hagep r̄imnap Jerusalem n̄ibö Adiok arla. ²⁸ Amöm, God Ana n̄ipe b̄i kale ap Agabas n̄ip gasi n̄ö haga, “K̄iyö kub yabi† ram m̄inöη magöηhalö l̄in̄ig gab,” a ga. Hagö, haga rö k̄iyö kub yabi† u, gapman b̄i kub Klodias abad m̄idm̄döp n̄in u aua. * ²⁹ An̄ig göl k̄iyö kub la n̄iηöm Adiok n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau hagla, “N̄ibi b̄i Jisas manö aij u n̄iη udpal r̄imnap ram m̄inöη Judia gau m̄idlö n̄iηöl ḡi, kal̄ip k̄iyö kub yabi† löp u, hon añi añi kal̄ip mani r̄imnap magum gun n̄un,” a ḡila. ³⁰ An̄ig hagöm, mani l̄i magum göm, Banabas aip Sol aip kal̄ip n̄öm hagla, “Kale b̄i m̄ihöη mani i dammil, Krai n̄ibi b̄i n̄ipe abad m̄idpal b̄i kub gau kal̄ip n̄il,” a ḡila. *

12

Herod Jems n̄ip al pak löm, Pida n̄ip naḡi la

¹ N̄in aη an̄ib au, gapman b̄i kub Herod, n̄ibi b̄i Jisas n̄iη udla gau r̄imnap kal̄ip ḡi naj göl ḡi, dam naḡi löl ḡi ga. ² Ami b̄i n̄ipe gau r̄imnap hagö, Jon n̄imam Jems n̄ip ru m̄ilö k̄id udöm böη nöp al pak l̄ilö uma. ³ Herod hagö an̄ig geila, Juda n̄ibi b̄i gau n̄iηöm n̄iη l̄ila. N̄iη l̄ila u, Herod n̄iηöm, Pida n̄ip u rö nöp hagö, dam naḡi l̄ila. Ḡila an̄ibu, Juda n̄ibi b̄i Bred Ȳis Halö N̄iηagep n̄in aη au ḡila. ⁴ Herod Pida n̄ip an̄ig göl dam naḡi löm, ami b̄i unbö raleb böη daη (16) kal̄ip n̄ime l̄i ȳigwo m̄ilö ȳigwo m̄ilö löm haga, “S̄idö aη s̄ibön yaη b̄i m̄ihau m̄ihau abad nöp m̄idaimim,” a ga. Herod gasi n̄ipe u ke n̄iηöm haga, “Pasopa n̄in u ap arain̄im me, hainö Pida n̄ip dam n̄ibi b̄i m̄ideinaböl aη au amun manö kub hagnabun,” a göm n̄iηa.

⁵ Pida n̄ipe an̄ig göl naḡi m̄idö n̄iηöl ḡi, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau Pida n̄ip gasi n̄iηöm, klö göm God n̄ip sabe göl ḡi nöp m̄ideila.

⁶ Pen gapman b̄i kub Herod Pida n̄ip manö kub hagnam, a göm, n̄iηa n̄in an̄ibu nöp s̄ibön au yaη, Pida n̄ip sen m̄ihöp ad̄iköm, ami b̄i m̄ihau böη lap lap n̄iη m̄idlö n̄iηöl ḡi, Pida aη yaη haneia. Ami b̄i r̄imnap u rö nöp adan il u n̄iη m̄ideila. ⁷ Pen ad̄iη B̄i Kub ejol n̄ipe ap urak m̄idö n̄iηöl ḡi, mab m̄itaη rö am naḡi lep ram raul m̄igan u ara. Ejol an̄ibu am Pida n̄ip r̄iglöm pak n̄iηöm haga, “Ȳiηid urak!” a ga. Hagö, Pida urakö n̄iηöl ḡi, sen n̄ip ad̄ikla u hub̄ika.

⁸ Ejol Pida n̄ip haga, “Dip naḡi ne u p̄ig l̄imön, ma r̄irup ne u ḡimön ḡi,” a ga. Hagö, Pida ejol haga rö nöp gö, ejol u pen haga, “Wa†ij m̄ilö kub ne u ȳimö, yad aip arul,” a ga. ⁹ Hagö, wa†ij m̄ilö kub n̄ipe u ȳimöm, ram raul m̄igan m̄ideia u arö göm, ejol u aip hadlö. Ejol ga an̄ibu, Pida n̄ipe hag n̄iηa e, u naböη n̄iηabin a göm n̄iηa. ¹⁰ Pen ami b̄i n̄iη m̄ideila ajöη il m̄ihau hil ḡimil, ajöη klö yabi† ain udöm ḡila ajöη höη yaη u ke hi†kö n̄iηöl ḡi, höη arlö. Ammil, adan aη gau amöl ḡi Pida n̄iηa, ejol u m̄idageia. *

¹¹ An̄ig ga n̄iηöm Pida haga, “M̄iηi n̄iη aij ḡipin. U B̄i Kub nöp, ejol n̄ipe u hag yuö, ap gapman b̄i kub Herod ȳip naḡi p̄idöη löp u hub̄ik yuöp. Gapman b̄i kub Herod abe, Juda n̄ibi b̄i gau abe, nan naj ȳip ḡin̄ig ḡipal u, göl rö lagöp,” a ga. ¹² An̄ig hagöm, gasi

* 11:22: Ap 4:36 * 11:25: Ap 9:30 * 11:28: Ap 21:10 * 11:30: Ap 12:25 * 12:10: Ap 5:19

n̄iŋ aij göm, b̄i ne Jon Mak n̄ime Maria ram u ara. Ram an̄ibu n̄ibi b̄i iru nöp apöm, God n̄ip sabe ḡi m̄ideila. ¹³ Pida apöm, ajöŋ u pa gu gu gö, pai Roda, ram an̄ibu wög ḡim̄döp u ajöŋ u hiikn̄ig aua. ¹⁴ Pai an̄ibu ajöŋ apöm n̄iŋa, Pida maj m̄igan u nöp hageia. N̄ipe an̄ig n̄iŋöm, ñ̄iñ̄i yab̄i löm, haū padö ajöŋ hiikaga; am n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga, “Pida ap m̄idöp höŋ yaŋ,” a ga.

¹⁵ Hageia, kale hagla, “Ne haū alaj̄ip hagabön,” a ḡila. An̄ig hageila, n̄ipe klö yab̄i göm haga, “Piral hagaḡin; n̄iŋö yab̄i hagabin. Pida m̄idöp höŋ yaŋ,” a ga. Hageia hagla, “U ana n̄ipe u rö löp ap m̄idöp,” a ḡila. ¹⁶ Pen Pida n̄ipe ajöŋ u kauyaŋ pak gu gu gö gö, am ajöŋ u hiiköm n̄iŋla, Pida nöp m̄ideia n̄iŋöm aiö yab̄i ḡila. ¹⁷ Aiö ḡilö n̄iŋöl ḡi, Pida kal̄ip ñ̄in m̄it̄c ḡi ñöm haga, “Manö hagagmim!” a ga. An̄ig hagöm, naḡi lep ram m̄idö n̄iŋöl ḡi, God ejol ap yuö apöm, n̄ip n̄ihön n̄ihön göm daua manö u kal̄ip hag ñöm haga, “Manö an̄ibi Jems abe, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iŋ uđpal gau abe, kal̄ip hag ñ̄imim,” a göm, ke m̄igan ap ara.

¹⁸ Ruö ram ruö n̄iŋöl ḡi, ami b̄i gau Pida m̄idageia u n̄iŋöm, n̄ihön göp, a göm, hag ap ran ap lugöl ḡi m̄ideila. P̄iñ̄iŋ göm, “Mai,” a göm, uŋhaila u pen n̄iŋagla. * ¹⁹ Herod ami b̄i an̄ib gau kal̄ip, Pida n̄ip ȳiŋ̄id uŋhai n̄iŋmim dauim, a gö, uŋhai wasö n̄iŋlö, kal̄ip manö kub hagöm, manö hagö ami b̄i n̄ipe r̄imnap ami b̄i an̄ib gau böŋ nöp al pak l̄ila.

Herod uma

Hainö Herod ram m̄inöŋ Judia arö göm, am daun kub Sisaria m̄idm̄idöp. ²⁰ Herod am Sisaria m̄idöm, daun kub m̄ihöp Daia Saidon n̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄iŋö mulu luga. Pen Daia Saidon n̄ibi b̄i apöm, b̄i Herod ram n̄ipe abada b̄i Blasdas n̄ip m̄it̄öŋ ḡi ñöm hagla, “Han̄ip pör k̄iyö lö, apun Herod ram m̄inöŋ n̄ipe i nan magö rau ud arbun halö. An̄ib u, han̄ip kal kal juagmim; agam̄ij j̄im ñöl m̄idaiun,” a ḡila. Hageila, Blasdas n̄ipe pen haga, “U n̄iŋö hagpim,” a ga.

²¹ Pen Herod manö an̄ibu n̄iŋöm, ñ̄in ap manö hagnabin, a göm, hag la. Hainö hag la ñ̄in an̄ibu auö, n̄ipe kiŋ kai ȳimbal rö waŋ̄iŋ aij aij yab̄i gau ȳimöm, sea kiŋ kub n̄ipe adö u asiköm, n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hag ña. ²² Herod manö an̄ibu hag ñö n̄iŋöl ḡi hagla, “U b̄i ap rö hagagab; god ap rö hagab,” a ḡila. ²³ Pen Herod manö an̄ibu n̄iŋöm, “Ȳip manö an̄ibu rö hagagmim; God hib n̄ipe nöp hagpe adö araŋ,” a gaga. An̄ib u, B̄i Kub ejol n̄ipe ap hag yuö, apöm Herod n̄ip gö, m̄iña kub göm, ḡise lö böŋ nöp uma. *

²⁴ Pen God Manö u hag ñ̄ilö arö n̄iŋöl ḡi, ram m̄inöŋ gau k̄id k̄id ara. *

²⁵ Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem m̄idmil, ḡin̄ig aulo u hadö ḡipul, a ḡimil, Jon Mak n̄ip uŋ ḡi ado ḡi Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manö hag ñöl ḡi arlö

¹ Daun kub Adiok an̄ib au b̄i God manö hagep b̄i r̄imnap, b̄i God manö hag ñeb b̄i r̄imnap m̄ideila. B̄i an̄ib gau me, ap Banabas; ap Simion. B̄i Simion an̄ibu n̄ip B̄i P̄ir a ḡim̄dal. B̄i ap Lusias, n̄ipe Sairini daun n̄ibö. B̄i ap Maneyen, n̄ipe Kiŋ Herod b̄i n̄iŋeb n̄ipe ap. Pen b̄i ap Sol. ² Pen ñ̄in ap kale nan magö ñ̄iŋagöm, B̄i Kub n̄ip nöp sabe ḡi m̄idöl n̄iŋöl ḡi, Ana Uŋ n̄ipe kal̄ip haga, “Kale Banabas aip Sol aip hagaimim, wög kal̄ip hag l̄inö u ḡilö arn̄im,” a ga. * ³ An̄ig hagö, kale nan magö ñ̄iŋagöm, God n̄ip sabe göm, Banabas aip Sol aip kal̄ip ñ̄imagö adö laŋ löm, God kal̄ip m̄ihön abad m̄ideiaŋ, a göm, kal̄ip hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana Uŋ n̄ipe kal̄ip abad m̄idö n̄iŋöl ḡi, b̄i n̄i Jon Mak, wög hal̄ip pro pro r̄imnap ḡi ñaŋ, a ḡimil, n̄ip uŋ ḡi Selusia daun ñ̄ig got yaŋ amöm, ñ̄ig maḡib udöm, ram m̄inöŋ ñ̄ig r̄ib gus ga airan Saipras arla. Amöm, daun kub Salamis amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, n̄ibi b̄i gau kal̄ip God Manö hag ñ̄ilö. * ⁶ Pen n̄ibi b̄i Saipras

* 12:18: Ap 5:22-24 * 12:23: Dan 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Ap 11:29-30; 15:37 * 13:2: Ap 9:15
* 13:3: Ap 6:6 * 13:4-5: Ap 12:12; 15:39

mideila anib gau kalip God Manö hag ñi dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bi ap kuj cage aimö gep bi ap nable paklö. Bi anibu hib nipe Ba-Jisas. Nipe manö piral hagöm haga, “Yad God manö hagep bi ap,” a ga. ⁷ Daun kub Pepos au, Saipras gapman bi kub yabit hanmidöp, hib nipe Segias Polas. Bi anibu nipe bi gasi niñ kid yabit hiiköm niñmidöp. Nipe Banabas aip Sol aip, God Manö yip haglö niñin, a göm, kalip hagö apil, nip God Manö hag ñilö. Pen bi kuj cage aimö gep bi u nipe bi kub anibu bi niñeb nipe ap. ⁸ Bi Ba-Jisas anibu, Grik manö hagöm nip Elimas a gimidal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nip God Manö aij u hag ñilö, nipe rimid li apdi niñ aij ga u pen, bi kuj aimö gep bi u niñöm, Banabas Pol manö najj kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u niñ udagnim, a göm, nip haga, “Bi anib mihau manö pir alabil u niñagmön,” a ga. ⁹ Sol hib nipe ap me Pol a gimidal. Ana Ut nipe Pol nip ajman rauöm gasi aij ñö niñöl gi, bi kuj aimö gep bi u nip niñ ij halö li midöm haga, ¹⁰ “Ne kijaki pi yag daua; najj nöp gipan. Nan niñhön niñhön aij midöp u arö gimön, niñbi bi gau kalip piral nöp gabön. Ne pör pör Bi Kub manö niñjö nipe u udmön manö piral rö labön. Ne ñin mai gi najj gabön u arö ginabön?” ¹¹ Anig gabön u, God gö, ñin bad ap amgö ne we gö sidö mailö niñagnabön,” a ga.

Pol manö anibu hagö, adin Ba-Jisas niña, kumi pir rö bad ap amgö nipe hariko böñ nöp sib ga. Anig gö, bi ap yip ñimagö ud adan yaman, a göm, ud ririkol göl gi mideia. * ¹² Banabas Pol kale bi niñhön Bi Kub manö u nip hag ñailö u niñöm, Segias Polas nipe aiö ga. Anib u, Ba-Jisas ga u niñöm, nipe Jisas nip niñ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram minönj Pisidia au arlö

¹³ Pen Pol bi nipe gau aip ñig magib udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram minönj Pampilia au arla. Am midöm, Jon Mak nipe kalip niñhön au arö göm, ado gi Jerusalem ara. * ¹⁴ Kale pen Pega daun arö gimil, daun kub Adiok, ram minönj Pisidia au arlö. Am midöm, Juda God nip sabe gep ñin u, Juda magum gep ram u ammil, asik midailö. ¹⁵ Juda magum ram abad midmidal bi gau uraköm, Mosi lo manö kali kliñ rika adin rimnap abe, bi God manö hagep gau kalit kliñ rikla adin rimnap abe, amgö li niñ niñbi bi mideila gau kalip hagla. Kale manö hag pis göm, bi ap hag yulö Banabas Pol asik midailö au amöm haga, “Mamil niñhön. Niñbi bi gai i niñ udep manö rimnap midainim u, hanip hag ñilö niñun,” a gila.

¹⁶ Hagailö, Pol uraköm manö hagnig ñimagö dap ranöm haga, “Kale Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö God nip sabe gimidim gau abe, manö hagnig gabin i rimid li niñim. ¹⁷ God nipe hadame nöp apis bac bi hon gau uda. God anibu nipe Isrel niñbi bi God hon me. Hainö kale ram minönj Ijip am mideila, God kalip abad mid aij gö, ñi pai yag dapöm, iru yabit nöp mideila. Bi kub Pero kalip, aragnabim, a ga u pen God klö ke yabit nipe u göm, kalip ut gi dam Ijip höñ adö aula. * ¹⁸ Kale mi niñjuöl niñhöp (40) ram minönj kabö nöp midmidöp an au midöm, God nip manö iru niñbanö sasim li gimidal u pen God kalip abad mid aij ga. * ¹⁹ Pen nöd ram minönj Kenan niñbi bi rigonj ke ke unbö mudun jinj mideila, pen God niñbi bi nipe kalip abad mid aij göm pidönj nipe ñö, niñbi bi rigonj ke ke unbö mudun jinj nöd mideila gau kalip aip pen pen göm, ridik gi yu al pak löm, ram minönj anibu ram minönj kale ke rö udla. * ²⁰ Kale Ijip midlö mi ina u wö ralöm, ram minönj aipit nöp an gau midlö mi ina u wö ralöm, niñbi bi ridik gi yuöm, ram minönj kale udla mi ina u abe wö ralöm gilö me, mi unbö po hadred pipdi (450) ina.

“Pen God kalip dam ram minönj Kenan aui löm, bi manö ud asikep rimnap hag lö, kalip abad midmidal. Hainö bi God manö hagep Samyuel mideia ñin u, * ²¹ niñbi bi Isrel gau kale Samyuel nip hagla, ‘Ne kinj ap hag lö, hanip niñbi bi magonjhalö abad mideinab,’ a gila. Hageila, God bi ne Kis niñ nipe Sol nip hag lö, kinj kale midmidöp. Bi anibu Benjamin kigin rik damöm rik damöm rik lila. Sol kinj kale midö, mi niñjuöl niñhöp

* 13:11: Ap 9:8 * 13:13: Ap 15:38 * 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51 * 13:18: Nab 14:34; Dud 1:31 * 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1 * 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20

(40) ina. * ²² Pen hainö God nipe gö Sol kiñ midageia. God nipe Depid kiñ kale hag la. God nipe Depid manö hagöm haga, ‘Hibur gasi midmagö yad ke gasi göp rö u, Jesi ni nipe Depid hibur gasi midmagö nipe abe unbö rö nöp gasi göp; nan nihön nihön garj a gi niñnabin u, nipe anig unbö rö nöp ginab,’ a ga. *

²³ “Pen God nipe gö, Depid ni pai rikö, rik dam dapil göm, Jisas nip yag daula. Anib u, God nöd manö klö hag la rö, nipe Isrel nibi bi kalip Ud Kamij Yuep Bi ap yua. *

²⁴ Pen Jisas il göm wög gaga magö u, Jon nipe apöm, Isrel nibi bi kalip haga, ‘Nan si nan najj gipim u, nihön ginig anig gipun, a gimim, arö giipe, kalöp nig pak ninabin,’ a ga.

* ²⁵ Jon wög nipe gi pis ginig geia nin anj u, nibi bi gau kalip haga, ‘Kale yip bi an, a gimim, gasi niñbim? Bi Kub pör abad midpim bi u, yad wasö. Bi anibu hainö aunab. Ma rirup nipe u ud hubiknam rö lagöp,’ a ga. *

²⁶ “An mam yad, kale rimnap Ebrahim ni pai nipe midpim; kale rimnap Juda nibi bi wasö pen God nip sabe gimidim. Krais nibi bi ud kamij yuep manö Jon hag ni midmidöp anibu, God nipe hanip nan a göm haga. ²⁷ Jerusalem nibi bi gau abe, bi kub kale gau abe, Jisas nipe Krais u auub a göm niñagla. Jisas nip al pak lilö umañ a gila u, God manö hagep manö kalik klij rikla rö nöp gila. Pen God nip sabe ginig Juda magum gep ram pör aumidal u, kale manö kalik klij rikla anibu pör pör nöp niñmidal.

²⁸ Nipe nan najj ap göp aka göm ulhai wasö niñöm gapman bi kub Pailod nip hagla, ‘Ne hagö nip al pak lilañ,’ a gila. * ²⁹ Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas nip gila. Hainö nibi bi nipe gau apöm, wip he ud asik dam kabö migang rigöl gila. * ³⁰ Rigöl gila u pen God gö kauyanj uraka. ³¹ Nipe uraköm, kamij midö niñöl gi, nibi bi nipe aip Galili nibö Jerusalem aula gau, nip nin iru nöp niñla rö, uri Isrel nibi bi kalip Jisas manö aij u hag ninaböl. *

³² “Pen hol bi mihöñ aubul i, kalöp Krais manö aij u hagnig aubul. God hadame nöp apis bac bi hon kalip manö klö hag löm ginabin a ga manö anibu nöp ³³ gasi niñ midöm, God nipe Jisas nip ud urak na. Ga anibu apis bac bi gau niñagla u pen ni pai rik lep kale gau miji hon niñbun. Depid nipe God Manö adij Sam a gipal au Kimap yigwö an nibö kalik klij riköm haga, ‘Ne Ni yad.

Yad miji Nap ne midpin,’ a ga. *

³⁴ God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ romanj hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adij ap anigöl midöp:

‘Yad Depid nip manö ul klö niñö hag linö u

kalöp nöp ninabin,’ a ga. *

³⁵ Pen God Manö adij ap anigöl midöp:

“ ‘Ne Bi Ul ne arö gö,

hañ romanj nipe hij gi lug li aragnim,’ a ga. *

³⁶ “Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal nin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimidal gau dam rigöl gilö, hañ romanj nipe hij gi lug li ara. ³⁷ Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ romanj nipe hij gi lug li araga.

³⁸ “Anib u, mideimam niñjim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan najj gipim u niñöm arö ginab manö aij u kalöp hagabul. ³⁹ Hon Juda lo manö adö u nöp niñjun geinabun u, God nan si nan najj gipun u niñ nöp mideinab. Pen Jisas mab ba lañ al pak lilö uma u me, hon Jisas nip niñ udeinabun u, God nan si nan najj gipun u niñöm, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. * ⁴⁰ Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u niñ aij gimim. Kale hagla,

* 13:21: 1Sa 8:5,19; 10:20-24 * 13:22: 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * 13:23: 2Sa 7:12-16 * 13:24: Mad 3:1-2

* 13:25: Jon 1:20,27 * 13:28: Mad 27:22-23 * 13:29: Mad 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8 * 13:33: Sam 2:7

* 13:34: Ais 55:3 * 13:35: Sam 16:10 * 13:39: Ro 10:4

⁴¹ 'Kale n̄ibi b̄i ȳip ātab ātab n̄ibim gau n̄iηim!
 Kale m̄idpim magö i, nan ke n̄ibö ap ḡinabin.
 Nan ḡinabin an̄ibu kalöp nöd hageinaböl u,
 n̄ītoη l̄i hagaböl, a ḡi n̄iηnabim.
 An̄ib u, kale pa ḡil ḡil ḡimim

böη nöp um hir ḡimim!' a ḡila," a ga. *

⁴² Pol aip Banabas aip manö an̄ibu hagmil, Juda magum gep ram an̄ibu höη arlö n̄iηöl ḡi, n̄ibi b̄i gau hagla, "God n̄ip sabe gep n̄in hain u kauyaη apil, han̄ip manö an̄ibu r̄imnap halö hag n̄imil," a ḡila. ⁴³ N̄ibi b̄i gau magum ḡi m̄ideila gau ram u arö göm, ke ke arlö n̄iηöl ḡi, Juda n̄ibi b̄i kabö göl r̄imnap abe, n̄ibi b̄i gau n̄ibö Juda kai n̄iηm̄idal rö n̄iη udla r̄imnap abe, Pol aip Banabas aip kal̄ip hain göm arla. Adan aη au amöl ḡi, b̄i m̄ihau kal̄ip haglö, " 'God han̄ip mög n̄iηöm ud aij göp,' a ḡimim, gas̄i u n̄iηöl ḡi nöp m̄idaimim," a ḡilö.

⁴⁴ Pen Juda God n̄ip sabe gep n̄in hain u, n̄ibi b̄i daun kub an̄ibu m̄ideila gau magöηhalö rö, B̄i Kub manö n̄iηn̄ig ap magum ḡila. ⁴⁵ Pen Juda b̄i kub gau n̄ibi b̄i iru n̄ibanö aula u n̄iηlö, mulu lugö, Pol Banabas kal̄ip b̄i m̄ihau kal̄ip n̄iηöm gas̄i naj n̄iηla. Pol manö n̄ihön n̄ihön n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga u hag juöm, hib n̄ipe u hag pro ḡila. ⁴⁶ Juda b̄i gau an̄ig gailö, Pol aip Banabas aip p̄īn̄iη gagmil, manö pen ktö hagmil haglö, "God Manö aij u kalöp Juda n̄ibi b̄i nöd hagul a ḡipul u pen kale manö aij an̄ibu udagmim, hon pör m̄idep magö u n̄iη udun rö lagöp, a ḡipim u me, m̄īni Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip hag n̄inabul. * ⁴⁷ N̄ihön ḡin̄ig: B̄i Kub han̄ip hagöm manö an̄ig göl haga, 'Yad hagnö, kale Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip mailö kale m̄idmim,

ram m̄inöη ke ke gau ammim,
 n̄ibi b̄i gau magöηhalö mailö an̄ibu n̄iηlö n̄iηöl ḡi,
 yad kal̄ip ud kam̄iη yunabin,' a ga," a ga. *

⁴⁸ Juda n̄ibi b̄i wasö gau manö an̄ibu n̄iηöm, m̄īn̄ m̄īn̄ göm, B̄i Kub manö u, manö aij unbö ke yab̄ī, a ḡila. An̄ib u, n̄ibi b̄i God, pör pör m̄idaiöl, a göm, hag la gau magöηhalö manö aij an̄ibu n̄iη udla.

⁴⁹ Pen B̄i Kub manö u, ram m̄inöη an̄ib gau magöηhalö haglö ara. ⁵⁰ An̄ig ga u, Juda n̄ibi b̄i gau n̄iηlö mulu lugö, am Adiok n̄ibi kub God n̄ip n̄iη udla r̄imnap abe, b̄i kub ram m̄inöη an̄ibu abad m̄idm̄idal gau r̄imnap abe, kal̄ip haglö, kale am n̄ibi b̄i iru nöp dapöm, Pol aip Banabas aip kal̄ip ḡi naj göm, ram m̄inöη kale gau hag höη yula. ⁵¹ An̄ig ḡi hag höη yulö, b̄i m̄ihau kale Adiok ar̄ik amöl ḡi, manö aij dam hag n̄ajul udagpim, a ḡimil, ma kale ac̄ip ac̄ip gau t̄ik ḡi yumil ammil, daun kub Aikoniam arlö. * ⁵² Pen Ana Ūt n̄ipe n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau aηmaη rauö, kale m̄īn̄ m̄īn̄ yab̄ī̄ göl ḡi m̄ideila.

14

Pol aip Banabas aip daun kub Aikoniam ajailö

¹ Pol aip Banabas aip am daun kub Aikoniam m̄idmil, Juda magum gep ram u ammil, manö hag n̄ī aij ḡilö n̄iηöl ḡi, Juda n̄ibi b̄i gau löm, Juda n̄ibi b̄i wasö gau löm, iru nöp Jisas n̄ip n̄iη udla. ² Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap, Jisas manö hagabil u n̄iη udagnabun, a göm, amöm Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip manö n̄iηeb n̄iηagep piral hageila n̄iηöm kale n̄ibi b̄i Jisas n̄iη udla gau kal̄ip n̄iηlö mulu kal luga. ³ Pen Pol aip Banabas aip, manö an̄ibu n̄iηmil, ram m̄inöη an̄ibu ar̄ik araglö. Kale au nöp m̄idmil, B̄i Kub manö u ktö göm waiö nöp hag n̄im̄idil. B̄i Kub kal̄ip m̄ihöη aip abad m̄idö n̄iηöl ḡi, nan gagep rö r̄imnap, nan n̄iηeb n̄iηagep rö r̄imnap gailö, n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηöm hagla, "An̄ib u, manö hagabil an̄ibi n̄iηö nöp hagabil," a göm, n̄iηla. * ⁴ Pen Aikoniam n̄ibi b̄i an̄ib gau as̄ik ke ke löm, böη u Juda n̄ibi b̄i gau manö hagla rö n̄iηla, böη u b̄i Jisas manö ud arep b̄i gau hagla u nöp n̄iηla. ⁵ Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap gau löm, Juda n̄ibi b̄i wasö r̄imnap

* 13:41: Hab 1:5 * 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6 * 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6 * 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4

gau löm, bî kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kalîp gî naj gun, kabö ju pak lun, a göm, gasî u niŋla. * 6 Kalpe mîhönj pen manö anîbu niŋmil, pîñîŋ gî am daun kub mîhau Lisdra Debi, ram mînönj Likonia au arlö. 7 Ammil, anîb gau gî ajöl gî, Kraiss manö aij u hag ñîmîdil.

Bî ma naj ga u, Pol gö, kamîŋ la

8 Pen daun kub Lisdra anîbu, bî ap nîme niŋ yag daua ñîn u nöp ma naj gö, adan ajagmidöp bî ap midmidöp. 9 Bî anîbu niŋe ap asîk midöm, Pol manö hageia u niŋ mideia. Pol bî anîbu niŋ niŋ ij halö löm gasî niŋa, bî anîbi, God yîp gö kamîŋ lînim rö löp, a gî gasî niŋmidöp. 10 Anîb u, Pol niŋ niŋöm, meg mîgan dap ranöm haga, "Urak!" a ga. Hagö, bî anîbu yîŋîd uraköm, ma abö göm ara.

11 Pol anîg gö, nîbi bî niŋ mideia gau manö yabîl kale Likonia manö u hagöm hagla, "Bî kumi kabö adö laŋ nîbö gau, god mîhöp nîbi bî rö lîmil ap hagabil i," a gîla. * 12 Anîg hagöm, Banabas niŋ, god Sus, a gîla. Pen Pol niŋe manö iru nöp hagmidöp rö, niŋ, god Hemis, a gîla. 13 God piral Sus sabe gîmidal anîbu, sabe gep ram u yöp gî lîla daun gof anîb au me, god piral Sus sabe gep bî kub u abe, nîbi bî au mideia gau abe, god Sus pör sabe gîpun u mîñi auöp i, a göm, kaj kau niŋbar rîmnap udöm, mab pîpîl aij aij rîmnap ud dauö, nîbi bî iru yabîl aula.

14 Pen Pol aip Banabas aip, geila anîbu niŋmil, waŋîj kale gau ud bîlîlî gîmil, nîbi bî iru nöp mideia aŋ anîb au ammil haglö, 15 "Kale nîhön gîniŋ anîg gabim? Hol mîhönj god wasö! Kale nîbi bî yabîl midpim rö, hol u rö nöp unbö rö midpun. Hol Jisas Kraiss manö aij niŋe u kalöp hag ñîniŋ aubul. God niŋe kumi kabö laŋ gî löm, mînönj naböŋ iŋ i gî löm, ñîg solwara u gî löm, nan nîhön nîhön midöp gau magöŋhalö gî löm, ga. Hol kalöp Kraiss manö aij u haglo, nan yîharîŋ piral sabe gabim gau arö gîmim, God kamîŋ midöp u nöp sabe gî midaimim, a gul, kalöp hagabul. * 16 Pen nöd nîbi bî ram mînönj ke ke gau midöm, gasî kale ke niŋöm nan yîharîŋ sabe gîla u, God niŋöm kalîp gî naj gaga. * 17 Pen kale yîharîŋ midagpim; niŋ niŋniŋ, niŋnabim. Niŋe pör pör kalöp ud aij göp. Niŋe nöp gö, möŋ alöm, nan magö iru nöp midö niŋöl gî, mîñ mîñ göl gî nan niŋbim. Anîb u, niŋe anîg gab u niŋmim, niŋö nöp God hon midöp u hadö niŋbep," a gîlö. * 18 Anîg haglö u pen, nîbi bî anîb gau, bî anîb mîhai i kumi kabö adö laŋ nîbö aubil, a göm, kaj kau niŋbar rîmnap pak sabe gî ñîniŋ geila, uŋham yabîl hag hag wasö gîlö.

Pol niŋ kabö ju pakla

19 Pen kalpe mîhönj daun kub Lisdra anîbu nöp midlö niŋöl gî, Juda kai daun kub Adiok, ram mînönj Pisidia au midmidal nîbi bî rîmnap abe, daun kub Aikoniam midmidal nîbi bî rîmnap abe apöm, nîbi bî anîb gau kalîp piral hagöm hagla, "Bî mîhau manö aij hagagabil; piral hagabil," a gîla. Anîg hageila, nîbi bî anîb gau niŋöm, Pol niŋ kabö ju pak löm, böŋ nöp umöb, a göm, ŋîp gî dam kabö waryö gîgabö gîla u höŋ adö löyaŋ yula. * 20 Anîg gîla niŋöm nîbi bî Jisas niŋ niŋ udla gau ap bîniŋ gîgabö gîlö niŋöl gî, Pol uraköm daun kub aŋ anîbu ado gî ara. Pen ruö Pol aip Banabas aip Lisdra arö gîmil Debi arlö. 21-22 Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u nîbi bî gau kalîp hag ñailö, nîbi bî iru nöp Jisas niŋ niŋ udla. Pen kalpe mîhönj nöd aubul adö u nöp arul, a gîmil, ado gî Lisdra, Aikoniam, Adiok ram mînönj Pisidia au amöl gî, nîbi bî Jisas manö aij u haglö niŋ udla gau kalîp kauyaŋ hag ñî aij göl gî arlö. Kalîp hag ñî aij göl gî haglö, "Jisas manö aij u arö gagmim; niŋ udpim rö nöp niŋ ud midaimim. Anîg gîpe, kalöp mîjör iru ñînaböl pen gasî u niŋagmim; God hanîp udöm abad midainab, a gîmim, klö gîmim u nöp niŋbe arniŋ," a gîlö. * 23 Anîg hagmil, cöc ke ke anîb gau, nîbi bî Jisas niŋ udla gau bî nabîc midaiöl, a gîmil, bî rîmnap wög anîbu hag lîlö. Anîg

* 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24
* 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3

gimil, kalpe mihöŋ nan magö ñiŋagmil, God nïp sabe göl gi haglö, “Bi Kub, bi gai i nöp niŋ udpal rö, kalip abad midaimön,” a gila.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

²⁴ Anig göl ram minöŋ Pisidia gau ajmil, ram minöŋ Pampilia arlö. ²⁵ Pampilia ammil, Jisas manö aij u nïbi bi Pega daun gau kalip hag ñimil, daun kub Adalia arlö.

²⁶ Adalia ammil, ñig magib udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd midmil aulö u ado gi arlö. Kale nöd arnig gailö, Adiok nïbi bi Jisas nïp niŋ udla gau, God nïp sabe göm hagla, “Manö aij ne u nïbi bi gau kalip hag ñinig arabil rö, kalip mihöŋ abad mid aij gimön,” a göm, kalip mihöŋ hag yulö, ammil, manö anïbu hag ñi ajmidil. * ²⁷ Anib u, ado gi Adiok apil, nïbi bi Jisas nïp niŋ udla gau kalip wiñ allö aueila, God nïpe gö kale niñön niñön gila gau magöŋhalö hag ñi aij gila. Juda nïbi bi wasö gau iru nöp Jisas manö aij u niŋ udla aiud u abe hag ñila. * ²⁸ Kalip anig göl hag ñimil, kalip aip ñin bad ap rapin midailö.

15

Bi kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

¹ Pen bi rimnap ram minöŋ Judia nïbö Adiok apöm, bi Juda wasö Jisas nïp niŋ udla gau kalip hag ñila, “Mosis hadame nöp hanip Juda nïbi bi haga, ‘Niŋaŋ gisön yag dapim, waŋ hañ kale rïb gi dö gimim,’ a ga. Anib u, kale u rö nöp hañ rïb gi dö gagnabim u, God kalöp ud kamïŋ yuagnab,” a gila. * ² Anig hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a gimil, kalip aip manö pen pen haglö ara. Anig geila, Adiok nïbi bi Jisas nïp niŋ udla gau, nïbi bi kale ke rimnap abe, Pol Banabas bi mïhau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem ammim, manö anïbi dam, bi Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas nïbi bi nïpe gau kalip abad midpal bi gau abe kalip hag ñimim, kale pen hag amil apil göm gasi niñön niñnaböl u niŋmim, ap hagpe niŋun,” a gila. * ³ Anig hagöm, kalip hag yulö, kale am ram minöŋ Pönisia aŋ au amöl gi, Juda nïbi bi wasö gau Jisas nïp niŋ udla manö anïbu hag ñilö niŋöl gi, añ mam niŋöm magöŋhalö ñiñi lila. Ram minöŋ Pönisia anïbu arö göm, kale amöm ram minöŋ Sameria aŋ au amöl gi, manö u rö nöp hag ñilö niŋöl gi, añi mam gau u rö nöp niŋöm ñiñi lila. ⁴ Pen kale ram minöŋ Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, nïbi bi Jisas nïp niŋ udla gau abe, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nïbi bi nïpe gau kalip abad mideila bi gau abe, kalip hag wïhai udöm aij auabim a gila. Hageila, Pol aip Banabas aip, God nïpe gö nan niñön niñön gila u magöŋhalö kalip hag ñi aij gila. *

⁵ Anig hagailö, Perisi bi Jisas nïp niŋ udla gau rimnap uraköm hagla, “Juda nïbi bi wasö gau Jisas nïp niŋ udnaböl u, hañ rïb gi dö göm, Mosi lo u hagab hagab rö nöp gilaŋ,” a gila.

⁶ Anig hageila, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nïbi bi nïpe abad mideila bi gau abe, manö anïbu hag aij gun, a göm, ap magum gila. ⁷ Ap magum göm, manö anïbu hag amil apil gi midlö niŋöl gi, Pida uraköm haga, “Mam bi. Kale niŋbim, nöd God hanip nïme löm, Juda nïbi bi wasö gau Jisas manö aij u niŋ udöl, a göm, yip hag lö, yad am kalip Krais manö aij u hag ñi ajmidin. * ⁸ God gasi rimid midmagö hon magöŋhalö niŋöb u, Ana U† hanip ña rö, Juda nïbi bi wasö gau kalip u rö nöp ña. Anig ga u hon niŋbun, nïpe kalip abe ud aij göp. * ⁹ Hanip Juda kai manö ap ke hagöm, Juda nïbi bi wasö gau kalip manö ap ke hagöm gagöp. Krais manö aij u niŋ udla u me, God nïpe nan si nan naij gila gac midmagö kalip aŋ daŋ mideia u lik gi yua. ¹⁰ God Juda nïbi bi wasö gau böŋ nöp uda rö, kale niñön giniŋ, neb neb göl gi hagpim, ‘Mosis lo manö kalip ktiñ riköm haga haga rö nöp lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kamïŋ yuagnab,’ a gipim? Asi masi gi aij gimim, a gipim u, apis bac bi gi wasö niŋla. Hon u rö nöp gi wasö niŋbun

* 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12 * 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27 * 15:7: Ap 10:1-43 * 15:8: Ap 10:44; 11:15

u, pen uri Juda n̄ibi b̄i wasö Jisas n̄ip n̄iη udla gau kal̄ip, m̄iηör an̄ibu udöl, a ḡimim, hagabim ar? * ¹¹ U aij wasö. B̄i Kub Jisas han̄ip Juda kai mög n̄iηöb u, it añi an̄ibu nöp me, B̄i Kub Jisas n̄ipe ke gö, hon n̄ip n̄iη udno, han̄ip ud kam̄iη yunab. An̄ib unbö rö nöp, B̄i Kub Jisas Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip mög n̄iηöb u, it añi an̄ibu nöp me, B̄i Kub Jisas n̄ipe ke gö, kale n̄ip n̄iη udlö, kal̄ip u rö nöp ud kam̄iη yunab,” a ga. *

¹² Pen n̄ibi b̄i ap m̄ideila gau magöñhalö, manö ap hagöm wasö, agam̄ij m̄idailö n̄iηöl ḡi, Banabas aip Pol aip kal̄ip aiud udöm, kalpe m̄ihöñ ram m̄inöñ ke gau gau amöl ḡi, Juda n̄ibi b̄i wasö gau Jisas manö aij u hag ñi ajailö n̄iηöl ḡi, God n̄ipe nan gagep rö gau, nan n̄iηeb n̄iηagep gau ga u, aiud u magöñhalö kal̄ip hag ñi aij ḡilö. ¹³ Pen b̄i m̄ihau manö hag p̄is ḡilö n̄iηöl ḡi, Jems uraköm haga, “Mam b̄i. Manö hagn̄ig gabin i n̄iηim! * ¹⁴ God Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip mög n̄iηöm ud aij göm, n̄ibi b̄i yad ke m̄ideinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u n̄iηbun. ¹⁵ God ga an̄ibu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kal̄i k̄iñ r̄ikla rö nöp ga. Manö an̄ibu kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla,

¹⁶ ‘B̄i Kub n̄ipe hagöp,

“Hainö yad ado ḡi apem,

Depid ram pa luñö ḡi pa jö ḡi luga u,

yad ke kauyañ ḡi aij ḡinö, p̄idöñ yab̄it̄ m̄idnab.

¹⁷ An̄ib u, Juda n̄ibi b̄i wasö ram m̄inöñ ke gau n̄ibö gau n̄ibö,

r̄imnap n̄ibi b̄i yad m̄ideinaböl a ḡipin gau, ȳip ulhai n̄iηnaböl.

¹⁸ Nan n̄ihön n̄ihön hainö ḡinab u,

yad B̄i Kub hadame dagol gau hag l̄inö u me, an̄ig hagabin,” a ga, ‘a ḡila,” a ga. *

¹⁹ Jems manö an̄ibu hagöm haga, “Gas̄i yad n̄iηbin u, Juda n̄ibi b̄i wasö Jisas n̄ip n̄iη udnaböl gau, kal̄ip m̄iηör r̄imnap ñagun. ²⁰ Pen kal̄ip köp kal̄i k̄iñ r̄ik yuun hagun, ‘N̄ibi b̄i r̄imnap god p̄iral gau n̄ip nan sabe ḡi ñin̄ig, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñiηagmim. N̄ibi si b̄i si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñiηagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu ḡilö umn̄im u ñiηagmim,’ a gun. Manö gau rö hagagun. * ²¹ Pen ai ḡin̄ig: bac b̄i hadame nöp ḡila rö, m̄iñi u rö nöp daun gau gau magöñhalö, God n̄ip sabe gep ñin̄i u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mos̄is hagöm kal̄i k̄iñ r̄ika u amgö l̄i n̄iηm̄idal,” a ga.

Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip köp kal̄i k̄iñ r̄ik yula

²² Jems an̄ig hagö, b̄i Jisas manö ud arep gau löm, b̄i Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip abad m̄ideila b̄i gau löm, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau magöñhalö löm, hagla, “Hon b̄i hon r̄imnap hag l̄ino, Pol Banabas b̄i m̄ihau aip Adiok arlañ,” a ḡila. An̄ig hagöm, b̄i Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe gau abad m̄ideila b̄i m̄ihöñ Judas Basabas aip, Sailas aip, kal̄ip hag l̄ila.

²³ Köp ap kal̄i k̄iñ r̄iköm, Pol Banabas b̄i gau ñila. Köp an̄ig göl kal̄i k̄iñ r̄ikla:

Mam b̄i, kale m̄idpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep b̄i gau abe, Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip abad m̄idp̄il b̄i m̄ihau abe, kalöp Juda n̄ibi b̄i wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe m̄idmim Jisas n̄ip n̄iη udpim gau, köp kal̄i k̄iñ r̄ik yuabun. ²⁴ Ai ḡin̄ig: manö ap auub n̄iηbun, n̄ibi b̄i hon gai i r̄imnap, han̄ip hag n̄iηöm wasö, gas̄i kale ke u nöp n̄iηöm, am manö kub kalöp gas̄i m̄ilö l̄imim rö manö r̄imnap kalöp hag ñeila. ²⁵ An̄ib u, hon b̄i r̄imnap hon ke hag l̄ino, b̄i m̄idmagö hon aij yab̄it̄ Pol Banabas b̄i m̄ihau seg n̄inaböl. ²⁶ Pol Banabas b̄i m̄ihau gau ajmil, hal̄ip al pak l̄inaböl, a ḡimil, gas̄i u n̄iηagp̄il. B̄i Kub Jisas Krai manö aij n̄ipe u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñul, a ḡimil, gas̄i añi an̄ibu nöp n̄iηmil, halöwalö hag ñi aij göl ḡi ajm̄idil. ²⁷ Judas Sailas b̄i m̄ihau yun̄ig gabun. Kale ammil köp kal̄i k̄iñ r̄ikabun i manö adö u nöp kalöp hag ñi aij ḡinabil. ²⁸ Hon magum gun, manö an̄ibu hag am̄il ap̄il ḡino n̄iηöl ḡi, Ana Ūt n̄ipe han̄ip gas̄i aij ñö, köp kal̄i k̄iñ r̄ikun m̄iηör r̄imnap kalöp ñagnabun, a ḡino.

* 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10 * 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12 * 15:20: Eks 34:15-17; Lep 17:10-16

Yihari? manö mihöp nöp hagnabun a gun hagno. * 29 Nibi bi rimnap god piral gau sabe ginig, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñinjagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñinjagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gilo umnim u ñinjagmim. Nibi si bi si gagmim. Nan hagabun i arö ginabim u, gi aij ginabim.

Manö hagpun me u. Kale mid aij gimim.

Köp kalit klin rikla u me u.

³⁰ Köp anibu kalit klin riköm bi gau ñilö, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado gi arla. Amjaköm, nibi bi Jisas nip niny udla gau haglö, magöñhalö ap magum gila ninjom köp daula u ñila. ³¹ Köp ñilö, nibi bi kale manö anibu amgö li ninjö, kalit aij yabit gö, gasi halö midöm hibur kalit ñini yabit la. ³² Judas Sailas bi God manö hagep bi mihau midmidil me, ñin bad ap Adiok midmil, Jisas nibi bi nipe gau kalit manö iru nöp hag ñi aij gilo ninjö gi, kale Jisas manö aij nipe niny ud pidöñ göm gasi halö mideila. ³³⁻³⁴ Anig gimil hag ñi pis gimil, arnig gilo ninjö gi, nibi bi Jisas nip niny udla anib gau ap magum göm, sabe göm, Bi Kub kalpe mihöñ abad mid aij gö, kale agamij mid aij gil, a göm, kalit mihöñ hag yula. ³⁵ Pen Pol aip Banabas aip Adiok au midmil, bi anib gau nibö rimnap aip, Bi Kub manö aij u nibi bi gau kalit hag ñöl gi mideila.

Pol Banabas ke ke arlö

³⁶ Pen mid damöm, Pol nipe Banabas nip haga, “Hol mihöñ nöd ajul Bi Kub manö haglo ara ram minöñ gau, niny ud pidöñ göl gi nöp midpal aka gul, am ninjul auul,” a ga. ³⁷ Hageia, Banabas haga, “Anib u, Jon Mak nip abe ut gi ud arul,” a ga. * ³⁸ Hageia, Pol haga, “Ñi anibu nöd ut gi ud arlo, wög gi haköm auaga; nipe Pampilia nöp amöm arik ara. Anib u, miñi nip ut gi ud aragnabul,” a ga. * ³⁹ Pol anig hageia, kalpe mihöñ ke nöp pen pen hagnil, Banabas nipe Jon Mak aip ñig magib udmil, ram minöñ ñig rib gus ga airan Saipras arlö. ⁴⁰ Pol nipe pen Sailas nip uda. Nibi bi Jisas nip niny udla gau, sabe göm, Bi Kub nipe Pol Sailas kalit mihöñ abad mideian, a göm, bi mihau hag yula. ⁴¹ Pol nipe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe gi ajöl gi, nibi bi Jisas nip niny udla gau kalit God Manö rimnap halö hag ñi aij gö, kale ninjom niny ud pidöñ gi mideila.

16

Pol ram minöñ ajmidöp gau kauyan ado gi ara

¹ Pol Sailas kalpe mihöñ aj aj limil, Debi ammil, Lisdra amjaklö. Ram minöñ anib gau Jisas nip niny uda bi ap mideia; hib nipe u Dimodi. Bi anibu nime nipe u Juda nibö nibi ap pen Jisas nip niny uda. Nap nipe u Grik nibö bi ap. * ² Lisdra nibi bi Jisas nip niny udla gau abe, Aikoniam nibi bi Jisas nip niny udla gau abe, Dimodi bi aij a gila. * ³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manö u hag ñi ajaiul, a göm ninja u pen, Juda nibi bi gau hagnaböl, “Dimodi nap nipe u Grik bi ap rö, ñi nipe hañ rib gi dö gaga rö, manö nipe u udagun,” a ginaböl, a gi gasi ninjom, Dimodi nip dam arö hañ rib gi dö gila. ⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau gi ajöl gi, bi Jisas manö ud arep gau abe, bi Jisas nibi bi nipe gau kalit abad mideila bi gau abe, Jerusalem gau magum göm manö nihön nihön hagla u, nibi bi Jisas nip niny udla gau kalit hag ñöm, anig anig gimim, a gila. * ⁵ Anig göl gau gau gi ajöl gi, nibi bi Jisas nip niny udla gau, kalit Jisas manö aij u hag ñi aij gilo, kale manö anibu niny udöm, klö göm, nipe haga rö nöp gi mideila. Ñin añi añi pör pör nibi bi rimnap halö Jisas manö aij u ninjom, Jisas nip niny udla.

Pol naböy ninja

⁶ Pol bi nipe gau aip Esia Propins midpal nibi bi gau kalit Krais manö aij hag ñun a göm, arnig geila u pen Ana Ut nipe, aragmim, a ga. Anib u, ram minöñ Prijia an gau ajöm, Galesia Propins an gau ajöm geila. * ⁷ Kale am am, ram minöñ Misia sösöl apöl gi,

* 15:28: Mad 23:4 * 15:37: Ap 12:12,25 * 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10 * 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5 * 16:2: Plp 2:19-22 * 16:4: Ap 15:23-29 * 16:6: Ap 18:23

Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana nipe kalip, aragmim, a ga. ⁸ Jisas Ana nipe anig hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram minöy Misia an au aramöm daun kub Droas arla. ⁹ Droas amöm, sibön an yan Pol naböy nija, bi Masedonia Propins nibö ap uraköl midöm, nip manö neb neb gi hagöm haga, “Ne nig ju böy i Masedonia aumön, hanip gi nimön,” a ga. ¹⁰ Pol anig gi naböy nijaia, hon hagno, “U God nöp, Masedonia nipi bi kalip Jisas manö aij u am hag nim, a göp,” a gun, magö anibu nöp Masedonia arnig gun nan gi jin ginö.

Nipi Lidia Jisas nip niy uda

¹¹ Am nig magib udun, Droas arö gun, ram minöy nig rib gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno. ¹² Nig magib udun, Pilipai, Masedonia Propins an au amjakno. Rom gapman nipi bi iru nöp aram Pilipai midöm abad midmidal. Anib u, ram minöy an au Pilipai daun kub yabit mideia. Hon nin bad ap Pilipai gau midaino. ¹³ Juda God nip sabe gep nin u, God nip sabe gep ka ap mideinab, a gun, daun ajön arö gun, nig got gamin arno. Amun ninno, nipi rimnap ap mideila. Anib au asikun, kalip manö hag nin. ¹⁴ Nipi niy mideila anib gau, nipi ap daun kub Daiadaira nibö, hib nipe u Lidia. Nipe watij mu gau gi lö, raumidal. Nipe God nip sabe gimidöp. Bi Kub nipe nipi anibu nip gasi aij nö, Pol manö aij haga u, ninjo hagab, a göm, niy uda. ¹⁵ Pen Lidia abe, nipi bi ram nipe aip hanla gau abe, kalip nig pak nin, Lidia haga, “Yad Bi Kub kabö göl niy uopin, a gimim ninbim u, kale ap ram yad han midaimim,” a ga. Hanip anig hagö, manö nipe udun, am ram nipe u hanno.

Pol Sailas kalip mihön nagt lila

¹⁶ Hon man ap God nip sabe gep ka u amun, pai nagt wög gep ap nip nable pakno. Pai anibu nip kijaki aban alö, nan nihön nihön hainö ginab u, nipi bi gau kalip hag nö, nip mani ninmidal. Nipe anig gö, bi nip rau daulö, nagt wög kalip gimidöp gau, mani kub udmidal. ¹⁷ Hon araino ninjol gi, pai anibu hanip hain göl gi haga, “Bi gai i, God adö i gila midöp u nip wög gipal. Kale nan nihön nihön geinabim, God kalöp ud kaminyunab, manö u nöp hagaböl,” a ga. * ¹⁸ Pen pai u manö anibu rö pör pör hag hag hag, nin ap Pol iru yabit gö, ado göm kijaki pai aban ala u nip haga, “Jisas Kraiss hib nipe u ninmön, pai anipi nip arö gimön arul!” a ga. Adi? kijaki nip aban ala u höy ara.

¹⁹ Pen pai anibu nip mani raulö, kalip nagt wög gimidöp bi gau, Pol kijaki hag yua manö u ninjöm, mani kub udpun u hainö udagnabun, a göm, Pol Sailas kalip mihön ud sisi udöm Rom bi kub mideila gau manö kub hagnig, tip gi dam manö hagep kuö u arla.

²⁰ Rom bi manö ud asikep bi kub gau manö kub hagöm hagla, “Bi mihön i bi Juda nibö. Daun kub hon i apil gilö, hon nipi bi ram minöy hon nuö nibö i gilö yuö kal lugöp. *

²¹ Hon Rom nipi bi manö nöd nibö adö u ke midöp pen kale manö gison nibö manö hon ninjagep u, ninmim gimim, a gimil, hag ajabil,” a gila.

²² Nipi bi niy mideila gau u rö nöp, manö adö anibu nöp hagöm, Pol Sailas kalip mihön manö kub haglö, bi manö ud asikep bi kub gau hagla, “Watij kalip mihön gau ud jumim, ur ud pakim,” a gila. * ²³ Haglö, ur ud pak ado malo göm, dam nagt lep ram raul migan u yuöm, bi nagt lep ram abad mideia u nip hagla, “Kalip mihön niy aij gi midaimön,” a gila. ²⁴ Haglö, bi nagt lep ram abad midmidöp u, kalip mihön ut gi dam ram raul migan yabit au yan löm, ma kid kalip mihau ud mab kub migan u yulö arö, pa ribik pidön ga.

²⁵ Pen sibön an kub yan, Pol Sailas kalpe mihön God nip sabe göl gi, kimap rimnap hag midlö ninjol gi, bi nagtman rimnap kale apdi niy mideila. ²⁶ Anig gailö ninjol gi, naböy munmon kub yabit u udöm, nagt lep ram u halö ud dan i göm, ajön gau ke hiiköm, bi nagtman gau kalip sen adikla gau magönhalö hubika. ²⁷ Anig gö, bi nagtman gau kalip abad mideia bi u uraköm nija, ajön gau magönhalö hiiköl mideia. Nipe ninjöm, “Bi nagtman gau, ajön hiikö, pinin gi amhakpal rö, bi kub yad u yip al pak linab,” a göm,

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2

ru milö kîd nîpe ke u ud tîp gî udöm, nîpe ke big lîning geia. * 28 Pol pen nîp wiñ kub al hagöm haga, “Nîhön gîning ne ke big lîning gabön? Hon pîñîng gî aragpun. Magöñhalö mîdpun i,” a ga.

29 Pol anîg hagö, nagîman abad mîdeia bî u wiñ alöm haga, “Hapö yîngîd dauim,” a ga. Hagö, hapö daulö, nîpe dam gî dö gî ram raul mîgan yañ amöm, anînin gö, gîl gîl göl gî, am Pol Sailas mîdailö it au kugom yîma. 30 Pen anîg göl kugom yîmöm, uraköm, kalîp mîhönj ut gî hönj yañ amöm haga, “Bî kub aij yad mîhai, yad nîhön geinam, God yîp ud kamîng yunab?” ö ga. *

31 Hageia, nîp haglö, “Bî Kub Jisas nîp nîng udeinabön u, ne ke abe, nîbi bî ne aip hanban gau abe, kalöp ud kamîng yunab,” a gîlö. 32 Anîg hagmil, bî anîbu nîp abe, nîbi bî nîpe aip hana gau magöñhalö abe, kalîp Bî Kub manö aij u hag ñîlö. 33 Anîg hag ñîlö, kalîp mîhönj sîbön añ kub yañ nöp damöm, hañ romanj pakla gau ñîng lî yua. Anîg gö, magö anîbu nöp nîp abe, nîbi bî nîpe gau abe, kalîp magöñhalö ñîng pak ñîlö. 34 Kalîp magöñhalö ñîng pak ñîlö, bî nagîman gau kalîp abad mîdeia bî u, kalîp mîhönj ut gî dam ram nîpe damöm, nan magö ñö, ñînglö. Bî anîbu nîpe ke abe, nîbin ñî pai nîpe gau abe, mîñi hon God nîp nîng udpun, a göm, mîñ mîñ yabîl göl gî mîdeila. 35 Ruö pen, Rom bî kub gau polisman gau kalîp hagla, “Bî nagî mîdpil mîhau kalîp hubîk yube, arîl,” a gîla. 36 Haglö, bî nagîman gau kalîp abad mîdeia bî anîbu, manö anîbu dam Pol Sailas mîdailö u amöm haga, “Manö ud asîkep bî kub gau kalöp hagpal, ‘Hubîk yube arîl,’ a gîpal. Anîb u, kale mîhönj arîl. Bî Kub kalpe abad mîd aij gö, agamîng mîd aij gî mîdaimim!” a ga.

37 Hageia, Pol haga, “Hol mîhönj u rö nöp bî Rom nîbö mîhau pen manö kub nîngöm wasö, nîbi bî añ au halîp mîhönj ur ud pak ado malo göm, dam nagî lîbal u, aij gagöp. Anîb u, halîp mîhönj agamîng pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? Bî kub gau kale ke nagî lep ram i apöm, halîp bî mîhönj ut gî damöm, seg hönj yañ arun,” a ga.

38 Pol anîg hagö, polisman gau manö anîbu nîngöm, ado gî am manö ud asîkep bî kub gau kalîp hag ñîlö, Pol Sailas kale Rom nîbö bî mîhau manö u nîngöm, pîñîng gîla. 39 Pîñîng göm, kale am Pol Sailas kalîp bî mîhönj ut gî damöm, seg hönj yañ amöm, manö hain hain göm hagla, “Kalîp mîhönj aij geinab u, daun kub anîbi arö gîmil armil,” a gîla. 40 Pol Sailas nagî lep ram u arö gîmil, nîbi Lidia ram u am mîdmil, nîbi bî Jisas nîp nîng udla gau aip magum göm, Bî Kub manö aij kalîp hag ñîlö kale nîngöm, manö aij anîbu udöm gasî halö mîdöm mîñ mîñ gîla.

17

Desalonaika nîbi bî Pol Sailas kalîp mîhönj al pak lîning gîla

1 Pen Pol Sailas kalpe mîhönj daun kub Pilipai arö gîmil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö gîmil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö gîmil, am daun kub Desalonaika amjakmil nînglö, Juda magum gep ram ap mîdeia. 2 Nîngmil, Pol pör gîmîdöp rö, Juda God nîp sabe gep ñîng mîhau nîganj, nîbi bî gau aip Juda magum gep ram raul mîgan u amöm, kalîp aip manö hag amîl apîl ga. 3 God Manö it u kalîp hag ñî aij göm, God manö hagep bî gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyañ uraknab a gîla manö anîbu hag ñî aij göm, “Mesaia u Jisas, bî kalöp hagabin i,” a ga. 4 Pol anîg hagö, nîbi bî rîmnap nîngö hagöp, a göm, manö haga rö nöp nîng udöm, Pol Sailas kîd u arla. Nîbi hib halö iru nöp abe, Grik nîbi bî God nîp nîng udla iru nöp abe, Pol haga manö anîbu nîng udla.

5 Pol Sailas manö haglö nîbi bî iru nöp nîng udeila u, Juda bî gau rîmnap nînglö, mulu lugö, bî najj yîharîng daun adan añ au mîdeila gau rîmnap udlö, kale pen am nîbi bî iru nöp dap löm, manö pi pug kub yabîl gîla. “Pol Sailas kalîp mîhönj uñhai nîngun, nîbi bî gai i kalîp ñîno, bî mîhau al pak lîlanj,” a göm, am Jeson ram u urön gîgabö göm uñhai wasö nîngla. 6 Uñhai wasö nîngöm, Jeson nîp udöm, nîbi bî Jisas nîp nîng udla rîmnap

* 16:27: Ap 12:18-19 * 16:30: Ap 2:37

halö udöm, dam gapman bî kub mîdeila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, “Pol Sailas bî mîhau ram mînöj ke gau gau magöñhalö ajmil haglö, nîbi bî gau magöñhalö manö pen pen manö hauł gîpal. Pen mîñi ap mîdpil ram mînöj hon i. ⁷ Kale gapman bî kub hon Sisa manö nîpe rîb juöm, kiñ hon ke ap mîdöp, a göm, bî Kiñ anîbu Jisas a gîpal. Pen bî Jeson i, bî anîb mîhau kalîp dam ram nîpe u lö han mîdajîl,” a gîla. ^{*} ⁸ Anîg hageila, nîbi bî iru nöp ap mîdeila gau abe, daun gapman bî kub gau abe nîñöm, manö hauł kub yabîł gîla. ⁹ Manö hauł kub yabîł göm, Jeson nîp mani rîmnap udöm, nîbi bî nîp aip daula gau mani rîmnap udöm, hagla, “Hainö manö anîbu kuöyay gînabim u, mani kale anîbi böñ nöp udnabun,” a gîla. Anîg hagöm, kalîp hag höñ yula.

Daun kub Beria nîbi bî iru nöp Jisas manö aij u nîñ udla

¹⁰ Sîböñ ga magö u nöp, nîbi bî Kraiss nîp nîñ udla gau Pol Sailas kalîp mîhöñ dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö. ¹¹ Ammil, Jisas manö aij u hag ñîlö, Juda nîbi bî Beria mîdeila gau, nîbi bî Desalonaika mîdeila gau rö wasö; manö kalîp mîhöñ u nîñlö, aij gö nîñöl gî, “Pol nîñö hagab aka?” göm, God Manö u ñîñ añî añî pör pör amgö lî nîñ aij gîmîdal. ¹² Pen Juda magum gep ram anîbu nîbi bî aula gau iru nöp Jisas nîp nîñ udla. Grik nîbi hib mîdeia gau u rö nöp, iru nöp Jisas nîp nîñ udla. Grik bî u rö nöp, iru nöp Jisas nîp nîñ udla.

¹³ Pen Pol am Beria nîbi bî kalîp God Manö hag ñab, a gîlö, Juda nîbi bî Desalonaika mîdmîdal gau manö anîbu nîñlö, mulu lugö, apöm, Beria nîbi bî kalîp manö neb neb gîlö, kal jünîg geila. ¹⁴ Anîg gö nîñöl gî, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau, Pol nîp dam yulö, ñîg solwara goł gau ara. Pen Sailas Dimodi bî mîhau Beria au mîdailö. ¹⁵ Pen bî rîmnap Pol nîp dam daun kub Adens yuöm, ado gî arnîg geila nîñöm Pol kalîp haga, “Sailas Dimodi kalîp mîhöñ hagpe, yîñîd auıl,” a ga.

Pol daun kub Adens mîdeia

¹⁶ Pol nîpe Sailas Dimodi kalîp mîhöñ daun kub Adens au abad mîdöl gî nîña, nîbi bî anîb gau god piral kale sabe gîmîdal nan gau, iru yabîł nöp mîdeia. Nîpe nîñö, hibur nîp u naij yabîł ga. ¹⁷ Anîg gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nîbi bî gau rîmnap abe, Grik nîbi bî God nîp nîñ udla rîmnap abe, kalîp aip manö hag amîl apîl gîmîdöp. Pen ñîñ añî añî pör pör manö hagep kuö au amöm, nîbi bî ap mîdeila gau, kalîp aip u rö nöp manö hag amîl apîl gîmîdöp. ^{*} ¹⁸ Daun kub Adens anîbu, nîbi bî gasî adö ke ke nîñla gau, hib ke ke hagöm, rîmnap Epikorian nîbi bî a gîla, rîmnap Sîdowîk nîbi bî a gîla. Ñîñ ap, Pol nîbi bî anîb gau kalîp Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bî gasî aij nîñeb rîmnap, Sîdowîk bî gasî aij nîñeb rîmnap, Pol manö haga u nîñöm, nîp aip hag amîl apîl göm, rîmnap hagla, “Bî manö hib ñîg löp manö u nîñön manö hagnîg gab?” ö gîla. Pen rîmnap hagla, “Nîbi bî mîlö gau sabe gîpal god kale gau rö nöp hagab,” a gîla. ¹⁹⁻²⁰ Pen Pol nîp dam kansol kai mîdeila u amöm hagla, “Ne manö gîsön ke nîbö nîbi bî gau kalîp hagabön u, mîñi hanîp u rö nöp hag ñî aij gö, hon abe manö îl anîbu nîñ aij gun,” a gîla. ²¹ Pen nîbi bî Adens nîbö gau abe, nîbi bî ke gau nîbö apöm Adens mîdeila gau abe, manö gîsön nîbö rîmnap nîñun hag mîdaiun, a göm, gasî u nöp nîñmîdal.

²² Pol pen nîpe kansol kai mîdeila añ au uraköm haga, “Kale Adens nîbi bî. Yad nîñbin kale kîö yabîł gîmîm, nan rîmnap sabe gun, a gîmîm, gasî u nîñbim. ²³ Yad gai i ajem nîñbin, kale kabö ana ke ke gî lîmîm, nan ke ke sabe gîpîm rö, hib u adö anîbu kalî kîñ rîkpe. Pen kabö bîd nan sabe gî ñeb ap gî lîbe u, hib u kalî kîñ rîkpe, ‘Bî sabe gîpal nîñagpun u, kabö ana nîpe me i,’ a gîpe. Manö nîñagpun, a gîmîm, kalî kîñ rîkpe anîbu, mîñi kalöp manö îl u hagnîg gabin.

²⁴ “God mînöñ naböñ îl i gî löm, nan mînöñ naböñ îl i mîdöp gau magöñhalö gî löm ga u, nîpe Bî Kub yabîł. Kumi kabö adö lañ abe, mînöñ naböñ îl i abe, Bî Kub mîdöm abad mîdöp. Nîbi bî gau God sabe gep ram ñîmagö kale gî lîlö, nîpe ap ram añ anîb gau

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12 * 17:17: Ap 18:19

mɨdagnab, wasö. * 25 Nɨpe hanɨp gɨ löm, ake bad u yuö, ake löl gɨ mɨdpun. Nan hon gau magöŋhalö nɨpe nöp ñöb. Nɨpe Bɨ ktö naj anɨbu, hon ñɨmagö hon nan aij ap gun nɨp ñun rö lagöp. * 26 Nɨpe bɨ añɨ ap nöp, Adam nɨp gɨ lö, Adam nɨpe pen rɨk damöm, rɨk dam dapɨl gɨlö, mɨñi nɨbi bɨ ke ke gau mɨnön nabön iɨ i rɨgoŋ rɨgoŋ magöŋhalö gau mɨdpun. Pen God nɨpe nöp nöd gasɨ nɨŋöm gaia me, nɨbi bɨ rɨmnap ram mɨnön ap ap mɨdöm, mɨd damöm, hainö nɨpe ke haga ñɨn u, nɨbi bɨ gau nɨbö rɨmnap ap ka kale anɨbu udpal. 27 God nɨpe ke gasɨ nɨŋöm gab u, ñɨn rɨmnap uɨham mɨdöm, yɨp uɨhai nɨŋöm, ud rɨrɨkot göl gɨ gɨ, yɨp uɨhai nɨŋ udöl, a göm, gab. Pen nɨp nɨŋ udnɨg geinaböl u, nɨpe hon magöŋhalö mɨlö gau mɨdagöp. Hon aip mɨdöp i. * 28 Ñɨmagö adö nɨpe u me, hon mɨdpun. Pen bɨ manö kalɨ ktɨñ rɨkep kale ke rɨmnap, ‘Hon abe ñɨ pai nɨpe mɨdpun,’ a gɨpal u, nɨŋö hagpal.

29 “Pen hon God ñɨ pai nɨpe mɨdpun rö, gol, silpa, kabö gau udun, gasɨ hon ke nɨŋun, ñɨmagö hon ke nan rɨmnap ana gɨ lun, sabe gagun. * 30 Nöd God manö aij nɨpe nɨŋagmɨdal rö, kalɨp manö kub hagaga. Pen uri nɨbi bɨ ram mɨnön ke gau gau magöŋhalö kalɨp hagab, ‘Nan si nan naj gɨpim u, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun, a gɨmim, arö gim,’ a gab. 31 Hainö nɨpe ke nöp nɨŋöb ñɨn u, Bɨ nɨpe hag la u nɨp yuö apöm, nɨbi bɨ mɨnön nabön iɨ i mɨdpal magöŋhalö manö kub hagöm, nɨme lɨnab. Hon nɨŋbun, Bɨ manö kub hagnab anɨbu, nɨp al pak lɨlö umö, God gö kauyaŋ uraka. Anɨg ga u, nɨbi bɨ gau magöŋhalö nɨŋöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u nɨŋlaŋ a göm ga,” a ga. *

32 Pol, bɨ ap umöm uraköp manö hagajɨp u nɨŋöm, nɨbi bɨ mɨdeila gau rɨmnap hag mɨhol gɨla; pen rɨmnap hagla, “Ñɨn rɨmnap halö manö anɨbu kauyaŋ hagaimön nɨŋun,” a gɨla. 33 Anɨg haglö nɨŋöl gɨ, Pol kansol kai mɨdeila gau kalɨp arɨk ara. 34 Pen daun kub Adens anɨbu, nɨbi bɨ rɨmnap Pol manö nɨp u udöm, Jisas nɨp nɨŋ udla. Nɨbi bɨ anɨb gau me, bɨ ap hib nɨpe u Dionisias. Nɨpe bɨ kub kansol kub kale ram mɨnön anɨbu nɨbö bɨ ap. Nɨbi ap hib nɨpe u Damaris. Pen nɨbi bɨ rɨmnap halö abe Jisas nɨp nɨŋ udla.

18

Pol am daun kub Korid gau mɨdeia

1 Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara. 2 Pol Korid amöm nɨŋa, bɨ Juda ber mɨhau mɨdailö. Nugmul hib u Akwila; nɨp ram mɨnön Podas yag daulö, kub göm nɨpe ju dam ram mɨnön Idali, daun kub Rom söl au, mɨdmɨdöp. Pen hainö gapman bɨ kub Klodias, Juda nɨbi bɨ rɨmnap Rom mɨdagaiöl, a gö, Akwila aip nɨbin nɨpe Prisila aip, Idali arö gɨmil, am Korid au mɨdailö. Pen Pol, ber anɨb mɨhau am nɨŋnɨg göm, ram kalpe ara. * 3 Bɨ ber anɨbu, kale sel ram gɨmɨdil. Pen Pol u rö nöp wög anɨbu rö gɨmɨdöp u me, am kalɨp aip han mɨdöm, sel gau gɨmɨdal. * 4 Pol nɨpe pen, Juda nɨbi bɨ gau abe, Grik nɨbi bɨ gau abe, kale magöŋhalö Jisas manö aij u nɨŋ udlaŋ, a göm, Juda God nɨp sabe gep ñɨn u, nɨpe pör pör Juda magum gep ram u amöm, ktö göm kalɨp aip manö hag amɨl apɨl gɨmɨdöp.

5 Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö gɨmil, Pol Korid mɨdeia au aulö, Pol nɨpe pör pör Jisas manö aij u hag ñɨ dam dam, Juda nɨbi bɨ gau kalɨp manö hag ñöm, Mesaia pör abad mɨdmɨdun u me Jisas nöp, a gɨmɨdöp. * 6 Pol anɨg hageia, Juda nɨbi bɨ gau manö nɨpe u nɨŋagöm, nɨp hag juöm, manö naj haglö nɨŋöl gɨ, Pol nɨpe, Jisas manö aij u nɨhön gɨnɨg arö gɨpal, a göm, waɨŋ nɨpe u pɨpal paköl gɨ haga, “Yad kalöp Jisas manö aij u hag ñɨnö nɨŋagpim rö, God kalöp ud kamɨŋ yuagnab u, nan kale ke. Mɨñi kalöp Juda nɨbi bɨ arö gem, Juda nɨbi bɨ wasö gau kalɨp am hag ñɨnabin,” a ga. *

* 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48 * 17:25: Sam 50:12 * 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23 * 17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26 * 17:31: Sam 96:13 * 18:2: Ro 16:3 * 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15 * 18:6: Ap 13:46,51; 20:26

⁷ Pol anig hagöm, kalip arö göm, bi Juda wasö ap ram u ara. Bi anibu hib nipe Didias Jadas. Nipe God nip sabe gimidöp. Ram nipe u Juda magum gep ram got söl au. ⁸ Pen Krispas, bi Juda magum gep ram abad midmidöp bi u, nibi bi nipe aip han mideila gau aip Jisas nip niny udla. Daun kub Korid gau, nibi bi rimnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u ninjom, ninjo hagöp, a göm, manö anibu niny udöm, nig pakla.

⁹ Nin ap sibön yarj Pol naböj nija, Bi Kub nip haga, “Ne pininj gagmön. Ne gasi halö midmön, ktö gimön, manö aij yad u nibi bi gau kalip hatöwatö hag nö aran. ¹⁰ Yad nöp aip midpin. Daun kub i nibi bi yad iru yabit nöp midpal; nibi bi rimnap nöp gi najj göl rö lagöp,” a ga. * ¹¹ Bi Kub anig hagö, Pol Korid nöp midöm, mi aini ap rakin unbö kagot jiny u, nibi bi gau kalip God Manö u hag ni midmidöp.

¹² Pen Rom bi kub gau Galio nip hag lilö, nipe amöm Akaia Propins abad mideia nin u, Juda nibi bi gau, Pol nip ninjö mulu lugö, manö hag adö aini löm, nip ud sisi li dam manö kub hagnig arla. ¹³ Pol nip manö kub hagöm hagla, “Bi i nibi bi gai i kalip hagöm, ‘Kale God nip sabe ginig gimim, anig anig gipe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon rib junaböl,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, Pol pen hagnig gabin a gi nija u pen, Galio pen uraköm, Juda nibi bi gau kalip haga, “Kale Juda nibi bi. Bi i nan najj ap gaiböp, manö kub hagnig gabim u ninbnep. ¹⁵ Pen kale yihariny manö magö gau nbö gau nbö udmim pen pen hagnim, bi hib kale nila gau u rö nöp udmim, manö pen pen hagnim, u manö kub wasö; manö yihariny anibu yad ninagnabin. U manö yad wasö. Manö anibu kale ke hagnim!” a ga. ¹⁶ Anig hagöm, bi polisman nipe gau hagö, manö kub hagep migan u kalip ju dam höj yarj yula. ¹⁷ Kale höj amöl gi, bi Juda magum gep ram abad midmidöp u, Sosdenes, polisman gau nip ur udöm pak gus gila. Gapman bi kub Galio ninjom, manö ap hagaga.

Pol kauyayj daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapin midöm, nibi bi Jisas manö niny udla gau kalip, “Kölarö au midaim,” a göm, Akwila Prisila ber mihau aip ram minöj Siria arun, a göm, Senkria daun, nig solwara got au arla. Senkria gau am midöm, Pol manö ktö ninjo ninjo nöp God nip hagabin a göm, umagö nipe rika. * ¹⁹⁻²¹ Nig magib udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nipe Juda magum gep ram raul migan u amöm, Juda nibi bi gau aip manö hag amil apil geia. Anig gö, nibi bi gau nip hagla, “Nin rimnap halö hon aip aui midaimön,” a gila. Pen manö kalip u udagöm haga, “Kale au midaim. God yip, yau, a geinab u, hainö ado gi kalöp aunabin,” a ga. Anig hagöm, Akwila Prisila ber mihau kalip nibi bi anib gau aip Epesas gau hag löm, nipe nig magib udöm hada. ²² Nig magib anibu am am Sisaria amjakö, Pol nig magib anibu arö göm, il aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nibi bi Jisas nip niny udla gau, “Kale midpim?” a göm, kalip aip manö rimnap haga. Pol anig göm, Jerusalem arö göm, nig magib kauyayj udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

²³ Pol Adiok amöm, yöp rapin nin bad ap mid arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram minöj Prijia gau abe gi ajöl göm, nibi bi Jisas nip nöd niny udla gau, kale Jisas manö aij u niny ud pidön göl, a göm, kalip magöjhalö hag ni aij ga.

Bi ne Apolos manö u

²⁴ Pen bi Juda daun kub Aleksadria nibö ap, apöm Epesas mideia. Hib nipe u Apolos. Nipe bi gasi aij ninjom manö hag aij gep bi. Nipe God Manö adiny nöd kalit klin rika u niny aij ga. ²⁵ Bi rimnap nip Bi Kub Adan Arep manö rimnap nöp hag nila. Anib u me, nipe ktö yabit göm, Jisas nipe gai nibö apöm bi aigale bi rö mideia u nibi bi gau kalip kabö göl nöp hag nimidöp. Pen manö hag nimidöp anibu, Jon bi nig pak neb hag nimidöp rö nöp ninjom hag nimidöp. Manö rimnap halö ninjaga. ²⁶ Pen Apolos pininj gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anibu hatöwatö yabit hag nimidöp. Pen

* 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10 * 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24

ñin ap manö hag ñi midea niñöm Prisila Akwila ber mihau niñmil, niþ uþ gi dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö niñaga magö riñnap hag ñi aij yabiþ gila.

²⁷⁻²⁸ Hainö Apolos niþe Akaia Propins arniþ gö, Epesas niþi bi Jisas niþ niñ udla gau, Apolos niþe am kalip manö aij u hag ñinab u aij, a göm, Akaia niþi bi Jisas niþ niñ udla gau kalip köp ap kalit klin riköm hagla, “Bi God wög gep Apolos amjakö, niþ udmim,” a gila. Anig gila me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anibu yamö, Akaia niþi bi God kalip mög niñöm gasi aij ñö, Jisas niþ niñ udla gau Apolos niþ udla. Niþ udlö, niþe pen ka kalip udöm, manö hagep kuö au Juda niþi bi gau aip manö hag amil apil göm, God Manö adö u hag ñi aij göl gi, “Mesaia, a gimim, abad midpim u Jisas nöþ,” a ga. Anig göm, hag ñi aij gö, niþ manö ap pen hagöl rö laga. Anig gö, niþi bi Jisas niþ niñ udla gau kalip gi ñi aij gö, mid aij gila. *

19

Pol Epesas am midöm Kraus manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid midea ñin anib au, Pol niþe am Galesia Propins gau abe, ram minöñ Prijia gau abe, an au gi ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm niña, niþi bi Jisas niþ niñ udla riñnap midea. * ² Pol kalip hag niña, “Kale Jisas niþ niñ udpe ñin u, Ana Uþ halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana Uþ ap midöp, a gun, hon niñagpun,” a gila. *

³ Anig hageila, Pol kalip haga, “Pen kale ñig pakpe u, it u niñön, a gi gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagmidöp manö u udun me, ñig pakno,” a gila.

⁴ Anig hageila, Pol haga, “Jon Isrel niþi bi gau hagö, ñig pakmidal u, nan si nan naj gipun u, niñön giniþ anig gipun, a göm, niñlö me, kalip ñig pak ñimidöp. Pen Jon kalip hagmidöp, ‘Bi Kub hainö aunab u auö, niþ niñ udmim,’ a gimidöp. Bi hainö aunab a ga anibu, Jisas nöþ,” a ga. * ⁵ Pol anig hageia, Bi Kub Jisas niþ niñ udun, niþi bi niþe yabiþ midaiun, a göm, ñig pakla. ⁶ Kale ñig paklö niñöl gi, Pol ñimagö niþe kalip adö au lö, Ana Uþ kalip auö, adni manö yabiþ unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñila. * ⁷ Bi unbö migani lañ rö anig gila.

⁸ Pol rakini mihau niñgan, Juda niþi bi magum gep ram aula gau aip, God niþi bi udöm abad mideinab manö u niñ udöl, a göm, klö göm, waiö nöþ manö hag amil apil gi midmidöp. ⁹ Pen niþi bi riñnap gasi midmagö kale u gasi midmagö kale an gau nöþ midea niñöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, niþi bi magönhalö midea an au amöm, Bi Kub Adan Arep u manö naj hagla. Anig haglö, Pol niþi bi Jisas niþ niñ udla gau kalip nöþ uþ gi dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalip manö hag ñi midmidöp. ¹⁰ Pol anig göl hag ñi midö, mi mihöp inö me, Juda niþi bi gau löm, Grik niþi bi gau löm, Esia Propins midea gau magönhalö Jisas manö aij u niñla.

Sipa ñi niþe gau

¹¹ God niþe Pol aip midea niñöm niþe nan gagep rö ke yabiþ riñnap gimidöp. *

¹² Niþi bi riñnap kale Pol agsi waiþ bad niþe gau dam, niþi bi miña ga gau hañ roman kalip lilö, urak armidal; kijaki aiön pi niþi bi aban almidöp gau kale u rö nöþ höñ armidal. *

¹³ Juda niþi bi riñnap kuj nan gau göm, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yu ajmidal. Pen hainö, Pol gaia rö niñöm, hon u rö nöþ Bi Kub Jisas hib hagno, kijaki aiön pi höñ arlan, a göm, kijaki aiön pi niþi bi aban alla gau kalip hagla, “Jisas, Pol manö niþe hagmidöp bi u, hib niþe hagabun u niñmön, höñ aru!” a gila. ¹⁴ Pen bi God niþ nan sabe gep bi kub yabiþ ap Sipa, ñi niþe unbö mudun jni anig gi midea. ¹⁵ Pen mañ ap kale, kijaki aiön pi hag yuun, a göm, anig haglö niñöl gi, kijaki bi aban ala u manö kale u niñöm kalip

* 18:27-28: Ap 9:22 * 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 * 19:4: Mad 3:11 * 19:6: Ap 8:17; 10:44,46

* 19:11: Ap 14:3 * 19:12: Ap 5:15

pen haga, “Yad Jisas niŋbin, Pol niŋp niŋbin u pen kale bi an?” ö ga. ¹⁶ Anig hagöm, bi kŋjaki abaŋ ala u ktö ke yabit kalip rata göm, miñu magö pak ado malo göm, watij kalip gau ud bititi gi yuö, kale magö nöp me ram anibu arö göm, hagape halö piñiŋ gi arla.

¹⁷ Pen manö anibu, Juda niŋbi bi abe, Grik niŋbi bi abe, Epesas mideila gau magöŋhalö niŋöm, aninŋn gö piñiŋ göm, Bi Kub Jisas hib niŋpe u nöp haglö adö ara. * ¹⁸ Anig gö, niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau iru nöp ap magum göm, nan niñön niñön gi naij gila gau hag waiö lila. ¹⁹ Kuj nan gau göm, buk kal kŋiñ rik limidal gau, niŋbi bi rimnap daulö, niŋbi bi rimnap gau niŋ midlö niŋöl gi, kale mab pak laulö ina. Buk nan anib gau, mani kabö magö silpa rauerp wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara. ²⁰ Pen daun kub Epesas anibu anig geila me, Bi Kub manö aij u gau gau aramöm pidöŋ yabit ga.

Epesas niŋbi bi manö haut gila

²¹ Pen hainö, God Ana niŋpe Pol niŋp gasi ñö, Pol haga, “Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam,” a ga. * ²² Anig hagöm, bi miñau niŋpe aip wög gimidil, Dimodi aip Erasdas aip kalip hag yuö, Masedonia Propins arlö. Niŋpe pen Esia Propins rapin ñin bad ap mideia.

²³ Pol Epesas mideia ñin aŋ anib au, Epesas niŋbi bi rimnap uraköm, Bi Kub Adan Arep manö aij anibu niŋ udla niŋbi bi gau kalip niŋlö, mulu lugö, pen pen ginig rö geila. *

²⁴ Pen bi ap, hib niŋpe Demidrias u, bi niŋpe rimnap aip kabö silpa udöm, god piral sabe gimidal, hib Ademis, a gimidal u, ram pro kŋiñ aij rimnap gi lilö, niŋbi bi rimnap apöm, rau dam löm, niŋbi kub hon Ademis niŋp sabe gep ram u, a göm, sabe gimidal. Bi anib gau wög anibu göm, mani kub yabit udmidal. ²⁵ Demidrias niŋpe, bi niŋp wög gimidal gau abe, bi wög kale gimidal anibu rö gimidal bi gau abe hagö, ap magum geila, haga, “Kale niŋbim, hon wög aŋi anibu gun me, mani kub yabit udpun. ²⁶ Pen uri bi anib Pol apöm, niŋbi bi gau kalip manö piral hagöm hagöp, ‘Niŋmagö udöm nan gipal gau nan sabe gep wasö,’ göp. Anig hagajip, Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, niŋbi bi iru yabit nöp manö niŋpe udpal. ²⁷ Pol manö piral u hagö, niŋ udöm, nan gi lino raumidal u, hainö rauagnabol. Pen adö anibu nöp hagagabin. Hon ke abe, niŋbi bi Esia Propins gau magöŋhalö abe, niŋbi bi ram minöŋ ke gau gau magöŋhalö abe, god kub Ademis u niŋp sabe gipun. Pen niŋp arö göm, ram kub niŋp sabe gipal u u rö nöp arö göl rö löp, a gem, hagabin,” a ga.

²⁸ Demidrias anig hagö, bi anib gau niŋlö, mulu kal yabit lugö, meg migang dap ranöm hagla, “Ademis Epesas niŋbö niŋpe kub yabit! Ademis Epesas niŋbö niŋpe kub yabit!” a gila.

²⁹ Anig göl manö kub haglö arö niŋöl gi, niŋbi bi daun kub anibu magöŋhalö apöm, Pol bi niŋpe miñau ud sisi li tip gi dam manö hagep ka u ud arla. Pol bi niŋpe anib miñau niŋpe aip Masedonia Propins niŋbö ap midailö. Hib kalpe miñöŋ u, Gaias aip Arisdakas aip. * ³⁰ Pol pen, niŋbi bi ap magum göm, manö hageila aŋ au arnam, a ga u pen niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau niŋp wasö gila. ³¹ Pen Esia Propins gapman bi kub rimnap, Pol niŋp bi niŋgeb niŋpe u me, niŋp manö yuöm hagla, “Niŋbi bi manö hagep ka au ap magum göm, manö hagabol au aragmön wasö,” gila.

³² Pen niŋbi bi iru nöp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yabit nöp hagla. Niŋbi bi iru nöp kale manö il midöp niŋjun hagabun u, a göm, niŋagla; hatöwatö nöp hagla. ³³ Pen bi Juda rimnap, bi hon Aleksada kalip hag aij ginab, a göm, niŋp niŋbi bi amgö ilö au yuöm, niŋbi bi rimnap manö adö rimnap anig anig hagnim, a göm, wiñ al hagaila pen niŋpe manö hagnig göm, kale manö hagagmim a göm, niŋmagö ud mitic gi ña. ³⁴ Aleksada niŋmagö ud mitic gi ñö niŋöl gi, niŋbi bi gau niŋla, niŋpe Juda niŋbö bi ap, niŋöm maj migang dap ranöm, manö adö aŋi nöp wiñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas niŋbö niŋpe kub yabit! Ademis Epesas niŋbö niŋpe kub yabit!” a göm, manö adö aŋi anibu nöp seg wiñ mlö padö yabit al hag mideila.

* 19:17: Ap 5:11 * 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8 * 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

³⁵ Kale du aua nöp anig wiñ al hag midö midö, hainö bi daun gapman wög göm, kali ktiñ rikep bi kub kale u uraköm, kalip haga, “Agamij midaiim!” a ga. Anig hagö hagö, agamij midlö niñöl gi, nipe haga, “Epesas nibi bi. Ram minöñ hon i, god kub Adem is kabö ana nipe kumi kabö lañ niñö ju aua u udun, ram gi li aij gun, sabe gipun u, bi an niñagöp, a gimim, manö hauñ gabim?” ³⁶ Manö anibu, nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal. Anib u, kale agamij midmim dui gagmim. ³⁷ Pen bi daubim miñhai i, god hon Adem is nip hag jumil, ram sabe gipun gau nan rimnap si udagpil u pen kalip aui daubim. ³⁸ Anib u, Demidrias aka bi nipe rimnap bi ap nip manö kub hagnig ginaböl u, bi kub manö ud asikep bi gau midpal gau amöm manö haglö, kale manö kub anibu niñnaböl. ³⁹ Pen manö niñör rimnap midainim u, gapman bi manö ud asikep niñ midainaböl amgö ilö kale au hagpe niñöl. ⁴⁰ Hon miñi aui ap magum gun, manö pig gabun u, manö il ap midö hagagabun. Gapman bi kub yabit ap, ‘Niñön ginig ap magum gimim anig gabim,’ a gö, pen manö ap hagun rö lagöp,” a ga. ⁴¹ Nipe anig hagöm, nibi bi gau kalip hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen nibi bi gau manö pi pig hag mid arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip wiñ alö, aueila, kale gasi halö midöm Jisas nip niñ ud pidöñ göl gi midailañ a göm, nipe manö rimnap hag niñ aij göm, “Kale au midaiim,” a göm, kalip arö göm Masedonia Propins ara. ² Amöm, anib gau gi ajöl göm, nibi bi Jisas nip niñ udla anib gau, kale gasi halö midöm Jisas nip niñ ud pidöñ göl gi midailañ a göm, nipe manö rimnap hag niñ aij gi damöm, Akaia Propins amjaka. ³ Akaia amjaköm, rakin miñhau niñgañ anib gau midöm, niñ magib udem Siria Propins arnam a ga u pen nipe manö ap niña, Juda kai nip al pak linig geila. Manö anibu niñöm me haga, “It adö nöp ado gi Masedonia arin,” a ga. ⁴ Pen Pol nipe aip ajeila bi gau me: Piras niñ nipe Sopada daun kub Beria niñö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika niñö miñhau u; Gaias daun kub Debi niñö u; Dijikas aip Diropimas aip Esia Propins niñö miñhau u; Dimodi u. ⁵ Bi anib gau kale nöd amöm, daun kub Droas amöm, hanip abad mideila. ⁶ Pen niñ kub Bred Yis Halö Niñjagep niñ u midno, ap arö niñöl gi, niñ magib udun, niñ unbö mamid u añ hanun, Droas amun, bi nöd arla gau aip am seg midun niñ unbö mudun jiniñ anib gau midaino.

Pol niñ uma ap nip gö, kauyañ uraka

⁷⁻⁸ Wik añ ap Droas midaino anibu, wañgnibö yañ niñ u, bred ud jö gi niñnig gun, ram raul miñgan adö lañ am magum gun, Pol, rol arnabin a göm manö hagö niñöl gun, niñ midaino. Anig göl niñ midno midno, sibön gö, hapö miñtañ iru nöp lau ado au lañ lun, Pol manö hageia u niñ midaino. ⁹ Pen bi praj ap wido adö u asiköm, Pol manö hagaia u niñ mideia. Hib nipe u Yudikas. Nipe anig gi niñ mid midö, hon kal yabit auö me, amgö juju gi gi böñ nöp ram adö yabit lañ niñö gi dam minöñ au yañ paka. Anig gö, kale am au yañ ud niñla, böñ nöp hadö umöl mideia. ¹⁰ Pol nipe pen au yañ amöm, niñ anibu nip nab nab li udöm, haga, “Gasi iru niñagmim; nipe kamini midöp,” a ga. ¹¹ Anig hagöm, kauyañ ram raul adö lañ amöm, bred rimnap ud jö göm, jim niñöl niñöm, Pol kauyañ manö hag midö midö, ram ru mailö la u ara. ¹² Pen bi praj ap lug paköm uma u nip kamini ram damöm miñ miñ yabit gila.

Pol Droas arö göm, Midilini ara

¹³ Pol hanip haga, “Kale niñ magib udmim, daun kub Asos am midaimim; pen yad il adö apem, daun kub anibu niñ magib seg udun ram minöñ Midilini arun,” a ga. Anig hagö, hon niñ magib udun, Asos arno. ¹⁴ Asos amun, Pol nip udun, ram minöñ Midilini arno. ¹⁵⁻¹⁶ Ruö Midilini arö gun, ram minöñ niñ rиб gus ga airan Kaios söl au amjakno. Ruö u, ram minöñ niñ rиб gus ga airan Semos amjakun, Pol nipe gasi ap niña, Epesas

amun, hain nöp gi ajöl gun, Pedikos ñin u Jerusalem niñagun rö löp, a gi gasi niña. Anib u me, hon Epesas lau hil gun, böñ nöp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas niñbi bi kalip haga, “Yad böñ nöp arabin,” a ga

¹⁷ Daun kub Mailidas amjakun, Pol manö yuö, Epesas arö, niñbi bi Jisas niñ udla gau kalip abad midmidal bi gau kalip haga, “Yad midpin i auim,” a ga. * ¹⁸ Anig hagö, bi anib gau aueila, kalip haga, “Nöd Esia Propins kale au apem, kale aip midem, mid damem, niñhön niñhön gimidin u niñbim. ¹⁹ Hib yad udnö adö araga. Bi Kub niñ wög u ginö niñöl gi, Juda niñbi bi yip gi naji gun a gilö niñöl gi, mitöñ göl gi manö hag ñinö ara. ²⁰ Kale niñbim, yad Jisas manö aij niñpe ap arö gagnö, pen magum gipim ka gau abe, ram kale gau abe amem, niñhön manö kalöp gi niñab u magöñhalö hatöwatö hag ñinö ara. ²¹ Kale Juda niñbi bi gau löm, Grik niñbi bi gau löm, manö ktö hagem, hag ñi aij gem, hagnö, ‘Nan si nan naji gipim u, niñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, God hagöp manö u udmim, Bi Kub hon Jisas niñ niñ udmim,’ a ginö.

²² “Pen miñi niñim! God Ana yip nagit rö löm, dam Jerusalem ud arab u, yip niñhön rö ginab u niñagpin. ²³ Pen yad niñbin, daun kub gau gau amjaknö, Ana Ut niñpe yip pör hagöp, ‘Ne Jerusalem arnabön, nöp nagit lilö, uñham mideinabön,’ a göp. * ²⁴ Pen u manö midagöp. Yad ke nöp mid aij ginam, a gem, gasi u niñagpin. Yip paknaböl, a gem, piñiñ gagpin, wasö. Bi Kub Jisas, wög yip haga u nöp gasi niñgem, God hanip mög niñjöm udöp manö aij u, hag ñöl gi nöp mideinabin. Yad gasi anit anibu nöp niñgem, amem, adan anibu böñ nöp arnabin. *

²⁵ “Pen yad niñbin, kale niñbi bi gau gai magöñhalö, God niñbi bi udöm abad mideinab manö anibu hagnö niñbim gau, yip kauyan niñagnabim, wasö. ²⁶ Miñi arnig gem me, kalöp waiö hagabin, niñbi bi an an God manö aij u niñ udagöm, ilön kub udnaböl u, u nan kale ke; yad wasö. ²⁷ Yad God nan niñhön niñhön ginig gab manö u ap arö gagpin, wasö; magöñhalö yabit kalöp hag niñbin. ²⁸ Kale ke niñ aij gimim, niñbi bi Ana Ut niñpe hagö abad midpin gau abe niñ aij gimim midaimim. Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad mid aij gipal rö, kale u rö nöp, God niñbi bi niñpe, hagape niñpe ke rau adog uda niñbi bi anib gau me, kalip abad mid aij gimim midaimim. * ²⁹ Yad niñbin, yad arnö, kain hau gau apöm, kaj sipsip kale mukpin gau rimnap hau niñnaböl. * ³⁰ Pen niñbi bi an kale au midpal rimnap u rö nöp, niñbi bi Jisas niñ niñ udpal gau kalip tip gi ud arno, kale hon aip arun, a göm, kalip manö piral hagnaböl. ³¹ Pen yad mit mihau niñgan, ram mitniñ kale Epesas midem, sidö an, sibön yan, kalöp mög gö, mitöñ göl gem, kalöp magöñhalö anit anit hag ñi aij ginö. Manö hag ñinö anibu hau gagmim; niñ aij gi midaimim. *

³² “Yad kalöp God niñmagö adö u lem, manö aij niñpe u, niñpe niñbi bi mög niñjöp manö aij anibu adö u lem, arabin. God kalöp aip mideinab. God manö aij niñpe u niñ udeinabim u, niñpe gö, kale Jisas niñ niñ ud pidöñ gimim niñbi bi niñpe ke midmim, nan aij aij niñbi bi niñpe niñig gab u udnabim. ³³ Yad kale aip midainö ñin u, niñbi bi rimnap mani gol, mani silpa, watij nan kale gau asib hagnö. * ³⁴ Kale niñbim, niñmagö yad u ke nöp wög gem, bi yad aip ajmidun gau aip nan magö niñjun watij rau yimun midmidun. * ³⁵ Pen yad gipin anibu rö, kale u rö nöp gimim, niñbi bi mög gep rö gau kalip ud aij gimim gi niñmim. Bi Kub hon Jisas niñpe ke manö haga u niñ midaimim. Niñpe haga, ‘Bi rimnap kalöp nan niñnaböl u, kalöp aij ginab; pen kale niñbi bi rimnap kalip nan niñnabim u, kalöp aij yabit ginab,’ a ga,” a ga.

³⁶ Pol manö anibu hag pis göm, Epesas niñbi bi Jisas niñ udla gau kalip abad midmidal bi gau aip kugom yimöm, God niñp sabe ga. ³⁷ Pol sabe gö niñöl gi, kale mitöñ göm, niñp am ud wabi göm, mulu rö niñjöm bom halula. ³⁸ Hainö mulu adij yad u niñagnabim, a

* 20:17: Ap 18:21 * 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7 * 20:28: 1Di 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mad 7:15; Jon 10:12 * 20:31: 1De 2:11 * 20:33: 1Ko 9:11-12 * 20:34: Ap 18:3; 1De 2:9

ga, manö u nöp niñöm, kale mög yabıl niñöm, mıtöñ gıla. Anıg göl göm, Pol niñp anı anı lı dam niñg magıb mıgan u yula.

21

Pol niñg magıb udöm Jerusalem arnıg ara

¹ Pen hon Epesas niñbi bı gau kalıp, au mıdaiim, a gun, niñg magıb udun, hadno. Yıgön u ap aij gö, yıjıg göl nöp am am, ram mınöñ niñg rıb gus ga airan Kos arno. Pen ruö u, Kos arö gun, ram mınöñ niñg rıb gus ga airan Rodos arno. Pen ruö u, Rodos arö gun, daun kub Padara arno. ² Daun kub Padara amun niñno, niñg magıb ap ram mınöñ Pönisia arnıg geia. Anıb u, hon niñg magıb anıbu udun hadno. ³ Am am, ram mınöñ niñg rıb gus ga airan Saıpras niñmagö sıdagö lau adö mıdö niñöl gı, am am, ram mınöñ Siria söl apun me, nan kago gau ud yunıg am daun kub Daia pıdöñ gıno. ⁴ Daia am pıdöñ gun, am niñbi bı Jisas niñp niñ udla gau kalıp uthai niñun, kalıp aip wik añı ap mıdaino. Pen God Ana niñpe kalıp gası ñö, kale Pol niñp hagla, "Jerusalem arnıg gabön u, aragmön," a gıla. * ⁵ Pen arnıg gıno magö u, niñbi bı Jisas niñp niñ udla anıb gau, niñbi bı, niñ pai kale gau magöñhalö hanıp dam daun kub anıb höñ adö niñg got au amun, kalıp aip kugom yımun, God niñp sabe gıno. ⁶ Pen hon, "Kale au mıdaiim," a gıno, kale pen, "Kale gau arim," a gılo, hon am niñg magıb u raul mıgan u arno niñöl gı, kale ado gı ram kale arla.

Agabas, Pol niñp anıg anıg gınaböl, a ga

⁷ Pen hon niñg magıb udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais pıdöñ gıno. Pıdöñ gun, niñbi bı Jisas niñp niñ udla gau kalıp, "Kale mıdpim?" a gun, niñ bad ap kalıp aip anı au mıdaino. ⁸ Ruö u kalıp arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Niñpe Jisas manö aij hag niñ ajep bı ap. Niñpe me, nöd Jerusalem mıdöm, bı unbö kagoł jıñ u aip nan magö niñme lımıdöp. * ⁹ Pen bı Pilip anıbu, pai niñpe mıthau mıthau, Jisas manö aij u hag niñmıdal. Pai anıb gau kale bı udagla.

¹⁰ Hon Pilip aip mıdaino niñ anı au, bı God manö hagep Agabas ram mınöñ Judia niñbö aua. * ¹¹ Agabas apöm, Pol dip nagı niñpe u udöm, niñmagö ma niñpe ke nagı löm haga, "Ana Uł hagöp, 'Bı dip nagı nap niñbö anıbi, Juda kai Jerusalem au niñp nagı löm, dam Juda niñbi bı wasö gau kalıp niñnaböl,' a göp," a ga. *

¹² Hon magöñhalö manö anıbu niñun, Pol niñp neb neb gun hagno, "Jerusalem aragmön," a gıno. ¹³ Hagaino, Pol pen pe haga, "Yıp niñhön gıniñg mög gö mıtöñ gıpe, mıdmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, 'Bı Kub yad Jisas,' a gınabin. Kale manö u niñöl, mulu lugö, yıp nagı lıniñg geinaböl aka böñ nöp al pak lıniñg geinaböl u, pıñıñg gagnabin. Hatöwatö am hagnabin," a ga. * ¹⁴ Pen hon Pol niñp anıg gı hag wasö niñun, arö gun, hagno, "Bı Kub niñpe ke niñöb rö gınab," a gıno.

Jerusalem niñbi bı Pol niñp hag jula

¹⁵ Pen hon anıg göl Sisaria mıdun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gı jın gı lun, hadno. ¹⁶ Niñbi bı Jisas niñp niñ udla Sisaria niñbö rımnap aip Jerusalem arno. Kale hanıp dam Neson ram u lılo, aip hanno. Bı Neson anıbu Saıpras niñbö. Niñpe Jisas niñp nöd nöp niñ u da.

¹⁷ Jerusalem amjakno, niñbi bı Jisas niñp niñ udla gau magöñhalö hanıp niñöl aij ga. ¹⁸ Rol Pol hon aip Jems niñp manö hagnıg arno. Jerusalem niñbi bı Jisas niñp niñ udla gau kalıp abad mıdmıdal bı gau magöñhalö ap magum göm mıdeila. ¹⁹ Pen hon amjakun, Pol kalıp, "Kale mıdpim?" a göm, God niñp abad mıdö niñöl gı, ram mınöñ gau gau ajöm, Juda niñbi bı wasö gau nan niñhön niñhön ga u magöñhalö, bı anıb gau kalıp aiud anıbu haga. * ²⁰ Pol anıg göl aiud anıbu hageia niñöm, God niñp aij a göm, Pol niñp hagla, "Mam. Ne niñban, Juda niñbi bı iru niñbanö Jisas niñp niñ udpal u pen kłö yabıl göm hagpal, 'Hon Juda niñbi bı mıdpun. Anıb u, Juda lo adö u nöp gun,' a gıpal. * ²¹ Pen Juda niñbi bı gau

* 21:4: Ap 20:23 * 21:8: Ap 6:5; 8:40 * 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24
* 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5

rɪmnap Jerusalem i apöm hagpal, 'Pol nɪpe, Mosɪs hadame nöp lo manö kalɪ klɪñ rɪka u arö göm, hon Juda kai gɪpun adö u arö göm, Juda nɪbi bɪ ju am Juda nɪbi bɪ wasö ram mɪnönj aɲ gau mɪdpal kalɪp hagöp, "Ñɪ kale gau hañ rɪb gɪ dö gagmim, Juda kai gɪpal rö gagmim," a göp, ' a gɪpal. ²² Ne uri Jerusalem i auban, manö anɪbu gau gau arö nɪɲnaböl. Anɪb u, hon aige gun a gun, manö anɪbu hag amɪl apɪl gɪno. ²³ Manö hag amɪl apɪl gun, manö adö añɪ hag lɪno u uri nöp hageinabun, ne nɪɲmön, hain gɪmön. Bɪ hon i bɪ mɪthau mɪthau, manö klö nɪɲö nɪɲö God nɪp hagabun, a gɪpal. ²⁴ Anɪg gɪpal rö, God nɪp nan pak sabe gɪ ñɪnɪg gaböl. Anɪb u, ne am ñɪn rɪmnap kalɪp aip mɪdmön, nan nɪhön nɪhön göm God amgö ilö uɫ mɪdeinaböl u, gɪ aij gɪmön, nan God nɪp sabe gɪ ñɪnaböl gau ne rau ñɪmön, kalɪp gɪ ñɪmön me, hainö nabɪc umagö kale u rɪknaböl. Anɪg geinabön u me, nɪbi bɪ gau magöɲhalö nɪɲnaböl, nöp manö hagla anɪbu piral nöp hagla. Kale nɪɲnaböl, ne Juda nɪbö u me, hon Juda kai gɪmɪdun rö nöp gɪmɪdan. * ²⁵ Pen Juda nɪbi bɪ wasö Jisas nɪp nɪɲ udla gau kalɪp köp kalɪ klɪñ rɪk ñun hagno, 'Nɪbi bɪ rɪmnap nan yɪharɪɲ piral gau sabe göm, wal kaj pakaiöl, kale ñɪɲagmim. Wal kaj nan gau hagape ñɪɲagmim. Wal kaj nan gau rugu bu gɪlö umainɪm u, ñɪɲagmim. Nɪbi si bɪ si gagmim, ' a gun, köp kalɪ klɪñ rɪkpun," a gɪla. *

²⁶ Anɪg hageila, Pol manö kalɪp u udöm, ruö bɪ mɪthau mɪthau nan sabe gɪ ñɪnɪg gɪla bɪ anɪb gau aip, kale nan nɪhön nɪhön göm God amgö ilö uɫ mɪdeinaböl u, gɪ aij göm, God sabe gep ram u arla. Amöm, Pol bɪ abad mɪdeila gau kalɪp haga, "Hon ñɪn unbö kagoɫ jɪɲ u mɪdun, ñɪn mudun jɪɲ u God nɪp nan rɪmnap ke ke dapun, nɪp sabe gɪ ñɪnabun," a ga. *

Juda nɪbi bɪ Pol nɪp ud sɪsɪ lɪla

²⁷ Pol anɪg hagöm, kale nan nɪhön nɪhön göm, God amgö ilö uɫ mɪdeinaböl u, gɪ damöm, mudun jɪɲ ñɪn u söl gö nɪɲöl gɪ, Juda nɪbi bɪ Esia Propins mɪdöm aula rɪmnap nɪɲla, Pol God sabe gep ram raul u mɪdeia. Nɪpe mɪdeia au nɪɲöm, nɪbi bɪ mɪdeila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nɪp ud sɪsɪ lɪla. ²⁸ Pol nɪp ud sɪsɪ löm, wiñ kub alöm hagla, "Nɪbi bɪ Isrel gai. Bɪ anɪbi nɪpe ram mɪnönj ke gau gau magöɲhalö ajöm, nɪbi bɪ gau kalɪp manö piral hagöm, hon Isrel nɪbi bɪ abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naj hagab. Pen adö anɪbu nöp, uri nɪpe Juda nɪbi bɪ wasö gau God sabe gep ram raul mɪgan au aragep gau, kalɪp haɫowaɫö uɫ gɪ dauub. Anɪb u, nɪpe ram uɫ anɪbi gɪ naj göp," a gɪla. ²⁹ Kale manö hagla anɪbu, gasɪ kale ke nöp nɪɲöm piral hagla. Pol yɪharɪɲ Dɪropimas aip God sabe gep ram söl gau ajailö nɪɲöl göm, gasɪ kale ke nɪɲöm hagla, "Pol bɪ ne Dɪropimas Epesas nɪbö u aip God sabe gep ram raul mɪgan u arbil," a gɪla. *

³⁰ Pen kale anɪg haglö, manö anɪbu nɪbi bɪ gau magöɲhalö nɪɲöm, ke nɪbö ke nɪbö apöm Pol nɪp ud tɪp gɪ dam God sabe gep ram höɲ yaɲ yulö nɪɲöl gɪ, adɪɲ ajöɲ gɪ ñɪla. ³¹⁻³² Nɪbi bɪ iru yabɪɫ manö hauɫ kub hagöl göm, kal ju Pol nɪp böɲ nöp al pak lɪnɪg geila. Pen geila manö anɪbu Rom ami bɪ kub yabɪɫ mɪdeia au arö, nɪpe ami bɪ abad mɪdmɪdal bɪ kub nɪpe rɪmnap udöm, ami bɪ rɪmnap udöm, lel am nɪbi bɪ magum gɪ mɪdeila au amjakla nɪɲöm Pol nɪp pak ado malo geila u arö gɪla.

³³ Ami bɪ kub anɪbu apöm, Pol nɪp ud sɪsɪ löm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, "Kale nɪp sen mɪhöp lɪmim," a ga. Hagö, haga rö gɪla. Pen nɪpe bɪ nöd mɪdeila gau kalɪp hag nɪɲa, "Nɪpe nan nɪhön gajɪp nɪp anɪg gabim?" ö ga. ³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pɪg kub yabɪɫ gɪla. Anɪg gɪlö, ami bɪ kub u manö it ap nɪɲagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, "Nɪp dam ram kub pɪdöɲ kale ud arim," a ga. ³⁵ Hagö, ami bɪ kale Pol nɪp dam ajöɲ it goɫ au amjaklö nɪɲöl göm, nɪbi bɪ iru yabɪɫ nöp se göl amöl göm Pol nɪp sɪɫköm, ud pakun, a göm, pen pen gɪ yueila nɪɲöm bɪ ami bɪ rɪmnap Pol nɪp ud ka göm, ram raul kale ud arla. ³⁶ Pen nɪbi bɪ gau kale kal hagöm hagöm, hagla, "Nɪp böɲ nöp al pak lim!" a gɪla. *

³⁷ Pen ami bɪ gau Pol nɪp dam ram raul mɪgan yaɲ arnɪg gɪlö nɪɲöl gɪ, Pol ami bɪ kub yabɪɫ u nɪp haga, "Manö yad nöp ap hagnam aka?" ga.

* 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25: Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20 * 21:29: Ap 20:4 * 21:36: Luk 23:18

Hageia, ami bi kub yabıl u haga, “Yad niñbin ne Grik manö niñban. ³⁸Yad gasi niñbin e, ne me, bi au Ijip niñbö bi pen pen gıpal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram mınönj kabö nöp midöp anj gau pi göl mideila, bi u nöp, a gi niñbin. Pen ne Grik manö niñban u me, ne bi anıbu wasö,” ga. *

³⁹Hageia, Pol haga, “Wasö, yad bi Juda ap. Yıp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib midöp. Pen yıp yau, a gimön, yad niñbi bi gai i kalıp manö ap hag niñnam,” a ga.

⁴⁰Hageia, ami bi kub u yau, a gö, Pol kabö ubıñ ran arep adö u abö gi midöm, niñ mıtıc gö, niñbi bi gau manö arö gılö niñöl gi, Juda niñbi bi hagnıdal manö u löm, kalıp manö haga.

22

¹Pol niñpe Juda niñbi bi hagnıdal manö u löm, haga, “Bapi mam bi. Manö kalöp hagnıg gabin u niñ midaiim,” a ga.

²Anıg hageia, niñpe Juda niñbi bi hagnıdal manö yıl haga rö niñöm, manö manö gagöm, agamıj yabıl nöp mideila. ³Kale agamıj midlö niñöl gi, Pol kalıp haga, “Yad Juda niñbö u pen yıp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap Jerusalem i, manö hag nebi bi Gameliel aip midem, kub ginö u me, apis bac bi lo manö niñhön niñhön hagla u magönhalö yıp hag niñ, niñbin. Anıb u, kale God niñ ud aij gun, a gimim, kılın aij nöp gıpim rö, yad u rö nöp gimıdin. * ⁴Niñbi bi Jisas Adan anıbu arla gau kalıp gi naij yabıl gimıdin. Kalıp al pak lın, a gem, niñbi abe bi abe kalıp hatöwatö nagı lem, dam nagı limıdin. Pen rımnap gi naij gi dam pak lınö, böñ nöp umıdal. * ⁵Gimıdin anıbu, God niñ nan sabe gep bi kub yabıl u abe, bi manö ud asıkep Kansol midpal bi kub gau abe, kalıp hag niñbe, pıral hagöp, a göm, hagagnaböl; niñö hagöp, a gınaböl. Niñ ap yad Damaskas arnıg gainö, bi kub anıb gau yıp köp rımnap niñmam bi kale Damaskas mideila gau kalı kılın rik niñla. Köp anıbu kalı kılın riköm hagla, ‘Pol niñ abad midaimim. Damaskas niñbi bi Jisas niñ niñ udpal gau kalıp nagı löm, dam Jerusalem i daunım,’ a gıla. Yad köp anıbu udem, kalıp nagı lı Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas niñ niñ uda, aiud u haga

⁶“Pen yad köp anıb gau udem, bi rımnap aip am am sıdö anj aulık magö u, Damaskas sösöl gıno niñöl gi, adıñ mailö kub unbö ke kumi kabö adö lañ niñbö ap lugöm yıp niña. ⁷Anıg gö, yad ap lug mınönj yanj paknö niñöl göm, manö ap yıp haga, ‘Sol, Sol, yıp niñhön gıñıg gimön pör gi naij gabön?’ ö ga.

⁸“Hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub! Ne ban?’ ö ginö.

“Hagainö, haga, ‘Yad bi Jisas Nasared niñbö; yıp pör gi naij gabön u nöp hagabin,’ a ga.

⁹Bi yad aip araino gau, mailö kub u niñla u pen manö magö yıp haga u apdı niñagla.

¹⁰“Yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Niñhön gınam?’ ö ginö.

“Hagainö, yıp haga, ‘Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, niñhön niñhön gıñabön u nöp hagnab,’ a ga. ¹¹Mailö anıbu mailö kub yabıl göm, amgö yıp u böñ nöp we ga. Anıg gö, bi yad aip araino gau, yıp niñmagö kıd u udöm, ut gi Damaskas arno.

¹²“Pen daun kub anıbu bi ap mideia. Hib niñpe u Ananias. Niñpe lo hon u niñ aij göm, hagöp hagöp rö nöp gimıdöp. Bi anıbu nöp, Juda niñbi bi Damaskas mideila gau magönhalö hagla, ‘U bi aij yabıl,’ a gıla. ¹³Pen niñpe yad midainö söl au apöm yıp haga, ‘Mam Sol. Amgö magö ne kauyanj niñ nönj,’ a ga. Anıg hagö niñöl gi, adıñ amgö yad we ga u böñ nöp kamıñ lö, niñ niñem niñ niñnö.

¹⁴“Anıg gö, Ananias yıp haga, ‘God apis bac bi hon sabe gimıdal God u nöp, nöp uda. Udöm, niñpe nan niñhön niñhön gıñıg gabin a gınab u nöp yamö niñnabön. Niñpe gasi niñjöb, ne Bi Kamıñ Aij niñpe u waiö niñmön, manö maj mıgan niñpe ke hagainım manö u ne ke waiö niñnabön. ¹⁵God wög gi nebi bi midmön, nöp niñhön niñhön gajıp amgö

* 21:38: Ap 5:36-37 * 22:3: Ap 5:34 * 22:4: Ap 8:3

n̄iṅban u, manö n̄ihön n̄ihön hagaj̄p apdi n̄iṅban u, n̄ibi b̄i gau magöṅhalö kal̄ip hag n̄inabön. ¹⁶ An̄ib u, abad m̄idagaimön. Urakmön, God n̄ip sabe ḡimön, n̄ig pakeinabön, n̄ipe nan si nan naj ḡipan gac u t̄ik ḡi ke yunab, a ga.

“Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip manö aij yad u hag n̄imön,” a ga

¹⁷ “An̄ig hagö, haga rö nöp ḡinö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God n̄ip sabe ḡi m̄idem, naböṅ n̄iṅnö. ¹⁸ Naböṅ n̄iṅem, yad B̄i Kub n̄iṅnö n̄iṅöl göm, n̄ipe ȳip haga, ‘Ȳiṅid Jerusalem arö ḡimön, ram m̄inöṅ ke gau armön. N̄ibi b̄i gai i manö aij yad hageinabön u n̄iṅagnaböl,’ a ga. *

¹⁹ “An̄ig hageia, yad hagnö, ‘B̄i Kub. Kale ke ȳip n̄iṅbal, yad nöd Juda magum gep ram gau ajem, n̄ibi b̄i nöp n̄iṅ udla gau kal̄ip naḡi lem, m̄iñu magö nöp pakm̄idin. * ²⁰ Pen n̄in ap b̄i manö aij ne hagep S̄idipen n̄ip kabö ju pak l̄ilö n̄iṅöl gem, yad b̄i n̄ip pak leila gau waṅj kale ud ju l̄ila gau abad m̄idem, paj hagnö,’ a ḡinö. *

²¹ “An̄ig hagainö, B̄i Kub ȳip haga, ‘Yad nöp hag yunö ammön Juda n̄ibi b̄i wasö m̄ilö gau m̄idpal gau arnabön,’ a ga,” a ga. *

Ami b̄i kub u Pol n̄ip abad m̄ideia

²² Juda n̄ibi b̄i Pol manö hageia u n̄iṅ m̄id damöm, Juda n̄ibi b̄i wasö manö u nöp hagaj̄p u n̄iṅöm, kale meg magö dap ranöm manö kub yab̄it̄ hagöm hagla, “N̄ip ud al pak lim! B̄i unbö rö kam̄iṅ m̄idagn̄im,” a ḡila.

²³ Manö kub an̄ig hagöl ḡi, waṅj kale r̄imnap ud ju löm, haṅp̄it̄ gau t̄ihu udlö, t̄ihu udlö, haṅp̄it̄ ap rana. ²⁴ An̄ig geila, ami b̄i kub yab̄it̄ u, b̄i n̄ipe r̄imnap kal̄ip haga, “N̄ip dam ram raul m̄igan dammim, pakaimim, n̄ibi b̄i gai i n̄ihön ḡin̄ig n̄ip manö kub hagaböl it̄ u kalöp hag n̄in̄im,” a ga. ²⁵ An̄ig hagö, n̄ip pakn̄ig damöm, naḡi ad̄ik l̄ila. Pen Pol n̄ipe ami b̄i kub söl an̄ib au urak m̄ideia u n̄ip haga, “Hon Rom n̄ibi b̄i lo ap an̄ig göl m̄idagöp. B̄i Rom n̄ibö kabö göl gau ȳihar̄iṅ pakagnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud as̄iköm, ḡinaböl,” a ga. *

²⁶ Pol an̄ig hagö, ami b̄i kub an̄ibu am b̄i kub yab̄it̄ u n̄ip haga, “Ne n̄ihön ḡin̄ig gabön? B̄i an̄ibu n̄ipe b̄i Rom n̄ibö rö,” a ga.

²⁷ An̄ig hageia, ami b̄i kub yab̄it̄ u apöm, Pol n̄ip haga, “Ne n̄iṅö b̄i Rom n̄ibö rö aka? Ȳip hagö, n̄iṅin,” a ga.

Hageia, Pol haga, “Yau. N̄iṅö, yad b̄i Rom n̄ibö rö,” a ga.

²⁸ Hageia, ami b̄i kub yab̄it̄ u haga, “Yad mani kub yab̄it̄ u yuem me, Rom b̄i m̄idpin,” a ga.

Hageia, Pol pen haga, “Ȳip Rom n̄ibö rö yag daula u me, yad b̄i Rom n̄ibö rö m̄idpin,” a ga.

²⁹ Pol an̄ig hageia, b̄i n̄ip naḡi l̄ila gau p̄iñiṅ ḡila. Ami b̄i kub yab̄it̄ u, “B̄i i Rom n̄ibö rö u pen n̄ip naḡi l̄ibin,” a göm, u rö nöp p̄iñiṅ ga. *

³⁰ Ruö pen ami b̄i kub yab̄it̄ u, Juda kai Pol n̄ip manö n̄ihön hagaböl u n̄iṅ aij ḡin, a göm, God nan sabe gep b̄i kub gau abe, Juda kansol b̄i gau magöṅhalö abe, auim a gö, ap magum ḡilö n̄iṅöl ḡi, Pol n̄ip am hub̄ik ḡi dapöm, m̄ideila aṅ au la.

23

Pol Juda Kansol kub b̄i gau kal̄ip manö haga

¹ Pol n̄ipe Juda Kansol kub b̄i an̄ib gau kal̄ip n̄iṅ ij halö löm haga, “Mam b̄i. Yad God hagöp rö pör ḡipin u me, gas̄i m̄ilö n̄iṅöl gem m̄idagpin,” a ga. ² Pol an̄ig hageia, Ananias, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄it̄ u, b̄i söl au m̄ideila gau kal̄ip haga, “Maj hañ n̄ip pakmim,” a ga. * ³ An̄ig hageia, Pol Ananias n̄ip haga, “Ne mulu s̄igi lauöl m̄idpan. N̄ibi b̄i gau nöp n̄iṅlö, b̄i aij rö m̄idpan u pen gas̄i magö ne n̄iṅban u naj yab̄it̄

* 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1 * 22:21: Ap 9:15 * 22:25: Ap 16:37
* 22:29: Ap 16:38 * 23:2: Jon 18:22-23

göp. Anig hagpan anibu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda gipun rö niñmön, yip manö kub hagpan u pen Juda gipun adö u arö gimön, 'Nip hatöwatö pakim,' a gipan," a ga. *

⁴ Pol anig hageia, bi söl au mideila anib gau hagla, "God nip nan sabe gep bi kub yabit u nip hag juabön aka?" gila.

⁵ Hageila, Pol pen pe haga, "Mam bi. Nipe God nip nan sabe gep bi kub yabit hagöp a gem niñagpin. God Manö u kalit ktiñ riköm hagla, 'Bi kub kale gau kalip hag juagmim, wasö,' gila," a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol nipe niña, bi Kansol kub mideila anib gau rimnap Sadyusi nibi bi niñla rö niñla, rimnap Perisi nibi bi niñla rö niñla. Bi Sadyusi gau gasi kale u niñöm hagnidäl, "Ejol gau midagpal. Ana midagöp. Nibi bi gau umöm, böñ nöp umöm, uraknaböl," a gimidäl. Pen bi Perisi gau unbö gasi niñagmidäl. Gasit kale u niñöm hagnidäl, "Ejol gau midpal. Ana midöp. Nibi bi gau umöm, böñ nöp umöm wasö, uraknaböl," a gimidäl. Pol nipe yam ke ke mideila anibu niñöm, manö kub hagöm, haga, "Mam bi. Bac bi yad gau magöñhalö Perisi nibö; yad u rö nöp Perisi nibö nöp. Yad nibi bi umöm uraknaböl manö hagnö u me, yip pen manö kub hagaböl," a ga. Anig hageia, bi Sadyusi Kansol kub gau asik ke ke löm, bi Perisi Kansol kub gau asik ke ke löm, manö pen pen hagla.

* ⁹ Manö pen pen hagöm, manö bñatö göm, manö hauñ gila. Hageila, Perisi kai bi lo hag ñeb bi kale rimnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, "Bi i nan naj ap göp, a gun, hagagabun. Nipe Damaskas areia ñin u, ana ap aka ejol ap nip hagö niña rö löp; hon niñagpun," a gila. ¹⁰ Anig hagöm, pen pen hag ud areila niñöm, ami bi kub yabit u niñöm, midö midö anig hag damöm Pol nip ud gi dö gi adiñ adiñ löl rö löp, a göm, ami bi nipe gau kalip hagö, Pol nip ut gi dam ram kub raul kale dap lila.

¹¹ Pen ñin anibu sib añ yan Bi Kub apöm Pol mideia söl au urak midöm haga, "Gasit halö midaimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nöp hagnabön," a ga. *

Pol nip al pak linabun, a gila

¹²⁻¹³ Ruö pen Juda bi niñjuöl mihöp rö ap magum göm, manö hag adö añ löm hagla, "Hon Pol nip böñ nöp al pak linabun. Nip al pak lagpun magö i, nan niñagun, ñig niñagnabun!" a gila. ¹⁴ Anig hagöm, am God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip hagla, "Hon manö ktö manö niñö niñö God nip hagpun. Nan magö niñagnabun; Pol nip böñ nöp al pak lun me, hainö nan niñnabun. ¹⁵ Anib u, kale abe Juda Kansol kub bi gau abe, Rom ami bi kub yabit u nip manö yumim, piral hagnim, 'Pol nip ut gi i daube, nip manö rimnap halö hag niñ aij gun!' a gimim. Kale piral anig hageinabim, hon utiñin li midun, i auö niñöl gun, nip böñ nöp al pak linabun," a gila. *

¹⁶ Pen Pol pi yin nipe u, Pol nip paknitg gila manö anibu niñöm, nibap Pol nip dam lila ram u amöm, nip hag ña.

¹⁷ Hag ñö, Pol niñöm, ami bi kalip abad mideia bi ap wiñ alö, aueia, nip haga, "Bi praj i manö nipe ap midöp. Nip ut gi ami bi kub yabit midöp u arö, manö anibu hagn," a ga. ¹⁸ Pol hagö, ami bi anibu pi yin nipe anibu nip ut gi ami bi kub yabit mideia u ammil, haga, "Bi nagiman Pol u hagöp, 'Bi praj i manö ap midöp niñöm nip ut gi dam ami bi kub yabit midöp u arö, manö anibu hagn,' a gajip, nip ut gi dauabin i," a ga.

¹⁹ Anig hagö, ami bi kub yabit u, nibi bi rimnap niñnaböl, a göm, ñi anibu nip ñimagö kid u udöm, ut gi ke ke goñ gau amöm, haga, "Yip manö hagnig gabön u hag," a ga.

²⁰ Hageia, ñi praj anibu haga, "Juda bi gau rol nöp manö yuöm, piral hagnaböl, 'Pol nip dam Juda Kansol kub midpal u auaimön, manö rimnap halö hag niñ aij gun,' a ginaböl.

²¹ Anib u, manö kale hagaiöl u niñagmön, wasö. Bi kale niñjuöl mihöp rö Pol nip al pak

* 23:3: Mad 23:27 * 23:5: Eks 22:28 * 23:6-8: Mad 22:23; Ap 26:5 * 23:11: Ap 27:24; 28:16,23 * 23:15: Ap 25:3

lun nöp me, kauyan nan magö ñinjun ñig ñinjun ginabun, a göm, manö hag lıbal. Kale manö nöp u ninjun, anig gun, a göm, abad midpal,” a ga.

²² Ñi praj anig hageia, ami bi kub yabit u ninjom, nip hag yuöl gi haga, “Ñibi bi rimnap kalip ninjon, ‘Ami bi kub yabit u nip anig anig gi hagem auabin,’ a gimön, hagagmön, wasö yabit,” a göm kabö la.

Pol gapman bi kub Piliks mideia ara

²³ Ami bi kub yabit u anig hagöm, ami bi abad middep nipe mihau kalip wiñ alö, aulö, haga, “Ami bi gau ñinjuöl unbö sidun laj (200) udmil, ami bi kaj hos adö asik göl pen pen gıpal gau ñinjuöl mihau nigan ado gi da unbö sidun laj (70) udmil, ami bi wim gasal pen pen gıpal gau ñinjuöl unbö sidun laj (200) udmil, mıñi sib an yan nöp Sisaria armil. ²⁴ Pol nip kaj hos rimnap halö ñimön, nip ut gi dam aij gimil, gapman bi kub Piliks midöp u yumil, aumil,” a ga.

²⁵ Anig hagöm, nipe bi kub Piliks nip köp ap kalı ktiñ rıka:

²⁶ Yad Klodias Lisias. Nöp gapman bi kub Piliks köp i kalı ktiñ rikabin.

Ne midpan?

²⁷ Bi nöp yuabin i, Juda ñibi bi nip ud sıst löm, pak linig geila, pen yad ninjon nipe bi Rom nibö rö u ninjem me, ami bi yad rimnap aip am nip ut gi daunö. * ²⁸ Dapem, nip al pak linig gıla manö it anıbu ninjam, a gem, nip dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem ninjon, * ²⁹ Juda ñibi bi kale gıpal rö lo manö adö rimnap nöp mideia. Pen nipe nan rimnap gö, nip böj nöp al pak lep aka nagı lep manö it ap midageia. ³⁰ Pen manö ap hagla, ‘Bi anıbu nip utıñın lun, alnabun,’ a gıla ninjem, ne midpan u yuabin. Bi nip manö hagla anıbu gau rimnap hag yunö, amöm, nöp manö it anıbu hagnaböl.

Manö hagin me u. *

³¹ Ami bi kub yabit u anig hagöm, köp anıbu gi ñö, ami bi gau Pol nip sibön yan nöp ut gi damöm, daun kub Adipadris amjakla. ³² Ruö ami bi it ajmidal gau magöñhalö ado gi Jerusalem arla. Ami bi kaj hos adö asik göm pen pen gimıdal gau nöp Pol nip dam daun kub Sisaria arla. ³³ Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram mınön anıbu abad midmidöp u nip köp anıbu ñöm, Pol ñimagö adö nıpe u lıla. ³⁴ Gapna nıpe köp anıbu amgö li ninjom, Pol nip haga, “Ram mınön ne gai nibö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nibö,” a ga. ³⁵ Pol Silisia Propins nibö bi mideia manö u ninjom, bi kub nip haga, “Bi nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anig hagöm, bi nıpe rimnap kalıp haga, “Nıp dam Herod ram kub gi la u limim, abad mid aij gimim,” a ga.

24

Juda bi kub gau Pol nip manö kub hagla

¹ Pol nip dam Herod ram gi la u lılo, ñın unbö yıgwo mlö u mideia. Ruö mamıd ñın u, God nip nan sabe gep bi kub yabit Ananias, daun kub Sisaria u arnıg, bi manö ud asıkep rimnap ut gi, bi manö hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manö kub hagep ram u amöm, kale gapman bi kub Gapna Piliks u nip, Pol anıg göl anıg göl ga u manö kub hagnıg gabun, a gıla. ² Pol ram raul u daulö ninjöl gi, bi manö hagep Dedalas Gapna Piliks nip haga, “Ne me mlö padö hanıp abad midajan, pen pen gun gi gagun, mid aij gıpun. Ne gası nıñ aij gimön gajan u me, ram mınön hon i nan aij nan hain nibö waiö löp u, hon mid aij gıpun. ³ Ram mınön hon i rıgon rıgon gau magöñhalö pör nöp gi aij gabön anıbu ninjun hon nöp aij yabit a gabun. ⁴ Pen nöp manö mlö kub hagagnabin. Manö utep magö ap hagnıg gabin u, rimıd pak ninjon.

⁵ “Bi aui midöp i, hon ninjun nıpe pör nöp gi naj göp. Ñibi bi gau kalıp manö pıral hagö, kale manö pıral anıbu nıñ udöm, nıpe gi naj göp rö anıg unbö rö nöp gi naj

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8

gipal. Ram minönj ke gau gau magönhalö ajom manö piral hagöm, Juda kai kalip ud asik ke ke lö nijnöl göm, kale gapman manö hagjuöm, pen pen gipal. Nibi bi Jisas bi Nasared nibö u nip ninj udpal gau, bi kub kale ap me anibu. * 6-7 Nipe God sabe gep ram gi naj gning geia, hon ninjun nip ud sisi lun nan hanip gi naj ga anibu lo hon ke manö kub hagnig gaino, ami bi kub yabit Lisias kal ju apöm, * 8 nip damöm haga, 'Bi u nip manö kub hagnig gipal gau, bi kub Piliks midöp au amöm, manö kub hagöl,' a ga. Anig hagö me, hon miñi aubun. Manö anibu Pol nip hag ninjaimön, nipe ke, nip manö kub hagnun manö il u hagö, ninjabön," a ga.

⁹ Dedalas anig hagaiö, bi Juda ap mideila gau, manö nipe haga adö u nöp hagöm, hagla, "Ninjö yabit hagöp," a gila.

Pol gapna Piliks nip manö haga

¹⁰ Gapna Piliks nipe ñimagö dap ranöl göm, Pol nip, manö hag, a gö, Pol haga, "Ne mi iru nöp ram minönj i abad midmön, ninj aij gimön, manö ud asik aij gipan rö, yijig göl nöp hagnabön. Anib u ninjem yip aij gö ninjöl gem nöp manö hagabin. ¹¹ Ne bi gau kalip hag ninjaimön, hagnaböl ñin unbö migan lan araga nöp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe ginabin, a gem, arnö. ¹² Yad nibi bi rimnap udem, God sabe gep ram u aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem anj u, hibur naj gep rö manö rimnap hagagnö, wasö. ¹³ Yip miñi manö kub hagaböl u, ne ninjabön manö il ap midageinab, wasö. ¹⁴ Pen nöp manö ap waiö hagnig gabin. Yip hagla, 'Pol hon Juda gipun u rö rimnap gagöp; nipe pir alöm, Adan gison nibö u arab,' a gipal. Yip Adan gison nibö ajab, a gipal u, ninjög hagpal. Yad Adan gison nibö ajem, bac bi sabe gimidal God añi anibu nöp sabe gimidin. Mosi Lo manö kali klij rika u abe, bi God manö hagep gau manö kali klij rikla u abe, magönhalö ninj udöl gi midpin. ¹⁵ Bi Juda aui midpal, nibi bi aij gau abe, nibi bi naj gau abe, magönhalö umöm uraknaböl, a göm ninjal rö u, yad u rö nöp ninjin. * ¹⁶ God aip am mideinabin, a gem, yad halöwalö gagin, wasö. God ninjöm aka nibi bi gau ninjöm, Pol kabö rö gagöp, a ginaböl u ninjem, pör ninj aij gem, mid aij gipin.

¹⁷ "Pen yad mi rimnap Jerusalem aragnö. Pen nibi bi yad nan midagöp gau kalip mani rimnap ñem, God nip nan sabe gi ñin, a gem, Jerusalem arnö. ¹⁸ Jerusalem amem, hon Juda bi God amgö ilö mid aij gun, a gun, nihön nihön gimidun u, ginö. Anig gi pis gem, God nip nan sabe gi ñin, a gem, God sabe gep ram u am midainö. Anig göl gi midainö u, bi aui kale apöm yip ninjla. Pen nibi bi iru nöp yad aip ap midageila. Pen pen hagep manö rimnap hagagnö. * ¹⁹ Pen Juda nibi bi Esia Propins nibö gau Jerusalem apöm, God sabe gep ram au mideila. Manö kale midaböp u, kale aui apöm, manö anibu hagblap. ²⁰ Auagpal u, bi Juda Kansol kub gai i yip Jerusalem manö kub hagöm, yad nan naj gino manö il ninjla u haglö, ne nöj! ²¹ Pen yip manö kub hagla ñin u, yad manö añi ap nöp hagnö. Meg migan dap ranem hagnö, 'Yad nibi bi umöm uraknaböl, a gem, gasi u nöp ninjin u me, yip manö kub hagabin i,' a ginö," a ga. *

²² Pol anig hagö ninjöl göm, Gapna Piliks, Adan u a gimidal manö u ninj aij ga u me, Juda bi gau manö hageila u udagöm, haga, "Hainö ami bi kub yabit u Lisias auö, manö nipe u ninjem, manö anibu hagnabin," a ga. * ²³ Anig hagöm, bi nagiman kai kalip abad mideia u nip haga, "Pol nip abad mid aij gimön; nip böj nöp nagit pidön lagmön. Nipe nan rimnap midagainim, nibi bi nipe gau kalip hag ninjög, nip ñöl," a ga.

Pol mi mihöp nagit mideia

²⁴ Ñin pro bad ap arö, ñin ap Piliks nibin nipe Drusila aip aulö. Nibi Drusila anibu nipe Juda nibö nibi. Pen kale ber apil, nugmul nipe Pol nip witi alö, apöm, Krai Jisas nip aigöl göm ninj udpal manö u hagö, Piliks ninj mideia. ²⁵ Pol nipe manö hag damöl gi, hon aigöl gun gi aij ginabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gasi midmagö hon gasi göp rö nöp gagnabun manö u abe, God hainö hanip manö kub hagnab manö u abe Piliks

* 24:5: Ap 17:6 * 24:6-7: Ap 21:28-30 * 24:15: Jon 5:28-29 * 24:18: Ap 21:12-28 * 24:21: Ap 23:6

* 24:22: Ap 23:26

nip haga. Pen Pol anig hagö, Gapna Piliks manö anibu niñöm, piñiñ göm, Pol nip haga, “Ne miñi am midaimön. Hainö yad ñin ap nöp wiñ alnö, aumön,” a ga. ²⁶ Pen gapman bi kub anibu, gasi nipe ke gau nöp niña, “Yad Pol nip pör pör wiñ alnabin u, nipe pen gasi niñnab, ‘Yad bi i nip agamij mani rimmnap ñinö, hagö, arnam,’ a göm, yip mani rimmnap ñinab,” a gi gasi u niña. Pen gasi anibu nöp niñ midöm, Pol nip dugo ruö wiñ alö, apöm, manö hagni dil.

²⁷ Mi mihöp pis ga niñöm bi ne Posias Pesdas, Piliks kuö nip udöm, ram minöñ anibu gapna mideia. Pen Piliks, Juda kai yip bi aij a ginaböl u aij a göm, Pol nagi mideia u hubikaga.

25

Pesdas Pol nip manö kub niña

¹ Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wög anibu udöm, ñin miñhau niñan nöp midöm, Jerusalem ara. ²⁻³ Pesdas Jerusalem arö niñöl göm, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Juda bi kub rimmnap abe nip am niñöm, Pol anig göl anig göl gi najj ga manö anibu nip hagla. Juda bi gau kale ke agamij manö adö añi hagöm, Pol nip adan añ au uliñin lun, al pak linabun, a göm, hagla, “Hanip mög niñmön, bi ne rimmnap hagaimön, Pol nip yinid ut gi Jerusalem dauöl,” a gila. * ⁴ Anig hageila, Pesdas haga, “Pol nagi midöp Sisaria. Anib u, yad Sisaria arnig gabin rö, ⁵ nip manö rimmnap midainim, bi kub kale rimmnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, nip manö kub hagöl,” a ga.

⁶ Pesdas anig hagöm, ñin raleb jini aka sidun lañ halö Jerusalem midöm, ado gi Sisaria ara. Ruö, Pesdas nipe manö kub hagep ram raul miñgan u amöm, Pol nip dauim, a ga. ⁷ Pol nip daueila, Juda bi Jerusalem niñö aula gau apöm nip binig gigabö göm, manö adö ke ke iru nöp hagla. Pen manö hagla adö anib gau manö it midö, hagagla. *

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda niñi bi lo manö kale u riñ rikagin; yad God sabe gep ram u nan najj ap gagin; yad Rom Empra Sisa nip manö najj ap hagagin,” a ga.

⁹ Hageia, bi kub Pesdas, Juda niñi bi gau yip bi aij a ginaböl u aij, a göm, Pol nip hag niñöm, haga, “Manö kub hagabun anibi, Jerusalem amun hagin aka?” ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, “Miñi Sisa manö kub adö nipe u hadö midpin. Yad Juda niñi bi kalip nan najj ap gagin u, ne u rö nöp hadö niñban. ¹¹ Pen nan najj ap ginö, yip manö kub hagöm, al pak lun, a giblap u, piñiñ gagbnepe; anib u yip al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö it ap midagöp u, bi ap yip Juda niñi bi kalip niñim rö lagöp. Anib u, ne yip Sisa midöp u yuö, nipe ke manö anibi niñnab,” a ga.

¹² Pol anig hagö, bi kub Pesdas am bi nipe gau aip manö anibu hag amil apil göm, ado gi apöm, haga, “‘Sisa manö kub yad u niñnab,’ a gan u me, nöp Sisa midöp u hag yunabin,” a ga.

Kinj Agripa aip niñin nipe Benis aip

¹³ Pen yöp ñin mihöp lugö niñöl gi, Kinj Agripa aip niñin nipe Benis aip, Pesdas gisön nöp gapna aua rö nip am niñul a gimil, Sisaria ammil, Pesdas aip ñin bad rapin ap midailö. ¹⁴ Kale ñin iru rö au midnig gilö niñöl gi, Pesdas nipe Kinj Agripa nip haga, “Nöd Piliks gapna mideia ñin u, nipe bi ap nagi la. Pen gapna wög nipe u arö göm, bi anibu nagi lep ka u arik ara. * ¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bi Juda God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Juda niñi bi manö ud asikep bi kub gau abe, bi anibu nip yip manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagnöm, Pol nip al pak lilañ,’ a gila. ¹⁶ Pen manö it ap hageila niñöm yad kalip hagnö, ‘Hon Rom niñi bi lo ap anig göl midagöp. Niñi bi yiharini al pakagun. Manö kub hagin niñöm bi manö midainim gau amöm, bi kalip gi najj ga amgö ilö nipe au manö waiö hageinaböl; nipe manö pen hageinab; manö it ap mideinab u, nip al pak löl a ginabun,’ a ginö. ¹⁷ Anig hagem, Juda bi gau yad aip Sisaria i apem,

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1 * 25:7: Ap 24:5-6 * 25:14: Ap 24:27

ruö me, am manö kub hagep ram raul migan u asikem, Pol n+p am dauim a ginö, daula. ¹⁸ Yad gasi n+ynö e, manö kub yabit midöp, a ginö u pen manö kub hagla gau manö haglö n+ynöl gem n+ynö manö kub midageia, wasö. ¹⁹ Kale y+har+yn hagla, 'God manö u, hon hag aij g+pun rö hagagöp. Pen bi Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp n+pe kam+yn midöp a göp,' a g+la. ²⁰ Manö hageila u yad n+yn aij gagpin rö, Pol n+p hag n+ynö, 'Ne Jerusalem areinabön, nöp manö kub hagnaböl aka?' ginö. ²¹ Hagainö, n+pe wasö ga. N+pe haga, 'Yad nag+ midainabin. Hainö Empra Sisa n+pe ke manö an+bu hagnab,' a ga. An+g hagö, yad n+p Sisa midöp gau yunabin, a gem, nag+ l+bin rö midöp," a ga.

²² Pesdas an+g hageia, Kiyn Agripa haga, "Pesdas. Bi an+bu manö n+pe ke hagö, yad n+ynabin," a ga. Hageia haga, "An+bu u, rol n+ynabön," a ga.

²³ An+g hagö, ruö, Agripa n+n+n Benis aip, wat+yn aij aij nöp y+mmil, ami bi kub r+mnab abe, bi kub yabit r+mnab abe ut göm, n+bi bi kub auabun, a göm, n+n+l löl g+ manö kub n+ynab ram raul migan u arla. Ap midlö n+ynöl göm, Pesdas bi n+pe r+mnab kal+p haga, "Pol n+p am dauim," a ga. ²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, "Kiyn Agripa abe, n+bi bi ap midpim gai i abe, bi i n+p n+ynim. Juda n+bi bi n+p manö kub hagöm, bi an+bi böyn nöp al pak lep, a g+pal. Yad Jerusalem midainö, y+p an+g unbö nöp hagla. Aui auaj+n, unbö nöp hagal. ²⁵ Yad n+ynbin, n+bi bi gau nan naj yabit g+lö, n+n r+mnab al pak l+bal u pen bi i n+p manö kub hagem n+ynö, nan an+bu rö ap gaga, wasö. Pen n+pe ke haga, 'Empra n+pe ke manö yad hagnab,' a ga. An+bu u me, yad n+p Sisa n+p yun+g gabin. ²⁶ Bi an+bi Empra n+p hag yunabin u pen n+pe nan n+hön n+hön göp manö it u, köp halö kal+ k+n r+k n+n+am rö lagöp. An+bu u, ne Kiyn Agripa abe, n+bi bi r+mnab gai i abe, bi an+bi nan n+hön n+hön göp manö it u n+ynabinim. Kale manö n+pe u n+ynmim, manö it magö u y+p hagnabinim yad kal+ k+n r+kem, Sisa midöp au yunam. ²⁷ Pen gasi yad n+ynbin u, bi nag+man Sisa midöp au y+har+yn yuem, lo n+hön n+hön r+bu r+ka u hagagnabin u, aij gagöp, wasö," ga.

26

Pol Kiyn Agripa n+p manö haga

¹ Pen Kiyn Agripa Pol n+p haga, "Yad nöp apdi n+ynöl midpin, manö hag!" a ga.

An+g hagö, Pol n+n+magö dap ranöl göm haga, ² "Kiyn Agripa. Ne nöp apön y+p manö hag, a gajan, Juda n+bi bi manö y+p hagaböl u, nöp hagn+g gabin u, y+p aij göp. ³ Hon Juda n+bi bi g+pun g+pun adö u abe, manö pen pen hagn+g gabin adö u abe, ne magö+halö hadö n+ynban u me, nöp hagn+g gabin i, y+p aij göp. An+bu u, yad manö hagnö, y+p iru n+ynagmön.

⁴ "Yad n+n pro ram m+nöyn yad ke gau midainö n+n u abe, hainö am Jerusalem midainö n+n u abe, yad bi aigale bi rö midpin u, Juda n+bi bi gau magö+halö hadö n+ynbal. ⁵ Kale y+p m+lö padö n+ynmidal. Yad bi Perisi, Juda lo manö n+ynem, klö gem, asi masi g+ aij yabit g+pin. Kale nöp manö an+bu waiö hageinaböl u, yad manö n+ynö hagabin u a g+mön n+ynabön. * ⁶ Pen God hadame nöp ap+is bac bi kal+p manö aij hagö, gasi halö abad midmidal manö an+bu nöp n+yn udpin u me, kale y+p manö kub hagaböl. ⁷ Hon Juda it ke ke unbö migan lan magö+halö, God ap+is bac bi kal+p haga manö aij u abad midpun. God n+pe nan aij n+nabin a ga nan aij an+bu udun a gun, s+dö an s+bön yan n+p sabe göl g+ midpun. Pen Kiyn Agripa, ne nö?! Manö haga an+bu manö n+ynö nöp hagöp a gem n+yn udöl g+ midpin u me, y+p manö kub hagaböl. * ⁸ Pen kale n+hön g+n+g n+bi bi umbal gau, God gö urakagnaböl, a g+mim, n+ynbim?

⁹ "Pen nöd yad ke, Jisas Nasared n+bö manö hageila gau kal+p g+ naj g+n+am, a gem, g+ n+ynmidin. * ¹⁰ Pen Jerusalem midem, yad u rö nöp gainö. God n+p nan sabe gep bi kub gau y+p haglö, n+bi bi Jisas n+p n+yn udla gau iru nöp am daunö, nag+ l+m+dal. Yad ke bi manö ud as+kep gau aip yau a ginö, r+mnab böyn nöp al pak l+lö umla, kal+p paj hagn+din. ¹¹ Juda magum gep ram gau ajem, n+bi bi Jisas n+p n+yn udla gau kal+p mulu

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:7: Ap 23:6; 28:20 * 26:9: Ap 8:3

kal niŋem, kale Jisas manö niŋpe u arö giŋlaŋ, a gem, kalip gi naj giŋmidin. Yad gasi adö aŋi ap nöŋ niŋem, ŋin riŋnap niŋbi bi anib gau kalip uthai niŋin, a gem, ram mŋinöŋ miŋlö kub gau ajmidin.

Jisas Kraiŋ Pol niŋp uda u, Pol aiud anibu haga

¹² “Pen ŋin ap Damaskas niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau kalip nagŋi li daunam, a giŋnö, God niŋp nan sabe gep bi kub gau, yau, a göm, köp kalŋi kliŋ riŋk ŋiŋlö, udem hadnö. ¹³ Pen bi kub aij nöŋ! Yad siŋdö aŋ aulŋk aua magö u, adan aŋ au amöl gi niŋnö, mailö kub unbö ke kumi kabö adö laŋ niŋbö yad bi riŋnap aip araino gau pak ŋa. Mailö pak ŋa anibu, siŋdö mailö rö wasö; mailö anibu ke yabiŋ ga. ¹⁴ Anig gö, hon magöŋhalö mŋinöŋ yaŋ ap lug pakun, yad niŋnö, manö ap, manö yabiŋ hon Arameik manö hagöŋ, yiŋp haga, ‘Sol! Sol! Yiŋp niŋhön giŋniŋ pör gi naj gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a giŋpin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöŋ ke ilön gab,’ a ga.

¹⁵ “Hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub, ne ban?’ ö giŋnö.

“Hagainö, Bi Kub haga, ‘Yad Jisas, yiŋp pör gi naj gabön u nöŋ hagabin,’ a ga. ¹⁶ Anig hagöŋ yiŋp haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöŋ manö hagnig aubin. Ne wög gi ŋeb bi yad miŋdmön, yiŋp miŋni amgö niŋban u abe, yad nöŋ hainö yamnabin u abe, niŋbi bi riŋnap gau kalip hag ŋinabön. ¹⁷ Yad nöŋ hag yunö, ne ammön Juda niŋbi bi gau abe, Juda niŋbi bi wasö gau abe hag ŋö, nöŋ gi naj giŋlö niŋjöl gem, nöŋ abad miŋdem ud asik yunabin. ¹⁸ Ne manö aij yad kalip hag ŋö, amgö we miŋdpal u amgö ŋiŋl niŋnaböl. Ne manö aij yad kalip hag ŋö, siŋb gau miŋdpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kalip hag ŋö, Seden piŋdöŋ magö niŋpe mo gau miŋdpal u arö göm God niŋp aunaböl. Anig geinaböl, nan si nan naj giŋpal gau, Bapi niŋjöm arö gö, niŋbi bi nöŋ yiŋp niŋ udpal gau aip seg kamŋiŋ miŋdeinaböl,’ a ga. *

Pol God niŋp wög giŋmidöp manö u haga

¹⁹ “Pen Kiŋ Agripa. Yad naböŋ ram mŋinöŋ kumi kabö adö laŋ au niŋbö apöm manö haga niŋnö anibu arö gagnö. ²⁰ Damaskas amem, niŋbi bi anib gau kalip manö aij anibu hag ŋinö. Hainö am Jerusalem niŋbi bi kalip hag ŋem, ram mŋinöŋ Juda niŋbi bi miŋdpal gau magöŋhalö kalip hag ŋem, Juda niŋbi bi wasö gau hag ŋem, giŋnö. Kalip hag ŋem hagnö, ‘Nan si nan naj giŋpin u, niŋhön giŋniŋ anig giŋpun, a giŋmim, arö giŋmim, God niŋp aŋi niŋ udmim, nan naj gau hadö arö giŋpun u niŋjöl a giŋmim, hagöp rö nöŋ giŋmim,’ a giŋnö. ²¹ Yad anig giŋnö u me, ŋin ap God sabe gep ram au arainö, Juda bi aui kale yiŋp ud siŋsi löm, al pak liŋniŋ giŋla. ²² Pen God yiŋp pör nöŋ abad miŋdöp rö, yad uri magö i nöŋ aui urak miŋdem, manö aij niŋpe u, niŋbi bi hib miŋdöp gau abe, niŋbi bi hib miŋdagöp gau abe hag ŋöl gi miŋdpin. Manö hag ŋabin anibu, adö ap ke wasö; bi God manö hagep bi gau abe, bi ne Mosŋs abe, hainö giŋnab a göm kalŋi kliŋ riŋkla manö u nöŋ hag ŋabin. ²³ God manö hagep bi Aisaia God Manö kalŋi kliŋ riŋköm haga, ‘Krais apöm, ilön udöm umnab, pen niŋpe bi nöŋ nöŋ kauyaŋ uraknab u me, Juda niŋbi bi gau abe, Juda niŋbi bi wasö gau abe niŋnaböl, God kalip u rö nöŋ ud kamŋiŋ yunim rö löp. Anig giŋnab u niŋpe kalip mailö rö pak ŋinab,’ a ga,” a ga. *

²⁴ Pol manö anibu hagö niŋjöl giŋ, Gapna Pesdas manö kub hagöŋ haga, “Pol, ne bi manö adö ke ke niŋban rö, nabŋc jŋin mo ne miŋtep göp hauŋ almön hagabön,” a ga.

²⁵ Hageia, Pol pen haga, “Bi kub aij yad Pesdas. Yad hauŋ alö hagagabin. Gasŋ niŋjöl niŋ aij gem, manö niŋjö yabiŋ u hagabin. ²⁶ Yad niŋhön manö hagabin i, Kiŋ Agripa niŋpe ke hadö niŋjöb. Jisas niŋp niŋhön niŋhön göm manö niŋhön niŋhön göm giŋla u pi göm gagla. Waiö nöŋ giŋla u me, yad niŋbin, Kiŋ Agripa niŋpe magöŋhalö hadö niŋjöb. Anig gö niŋem yad niŋp piŋniŋ gem hagagabin, wasö,” ga. ²⁷ Pol anig hagöŋ Kiŋ Agripa niŋp niŋjöm haga, “Kiŋ Agripa. Ne bi God manö hagep gau manö hagla u, niŋjö hagla, a giŋmön, gasŋ niŋban aka? Yad niŋbin, manö anibu niŋjö hagla, a giŋmön, niŋban,” a ga.

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13 * 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

²⁸ Pol anig hagö, Kir Agripa pen haga, “Pol. Ne yip, manö pro ap hagnö, Jisas bi nipe ap mideian, a gimön, yip manö anibu hagabön aka?” ga.

²⁹ Hageia, Pol haga, “Manö utep hagnam aka manö mlö hagnam, yad gasi aini ap nöp ninem, God nip sabe gem hagabin, ne abe, nibi bi manö hagabin ninaböl gai i magöñhalö abe, yad midpin rö midaiim, a gem, sabe gabin. Pen yip sen adikpal rö kalöp lö, a gem, sabe gagabin,” a ga.

³⁰⁻³¹ Pol anig hagö, Kir Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa ninin Benis u, nibi bi mideila gau magöñhalö uraköm, höñ amöm, hagla, “Nibi bi rimnap gi naj glö me, manö kub hagöm, rimnap nagt löm, rimnap böñ nöp al pak linaböl. Pen bi i nan naj ap gagöp, wasö,” gila.

³² Anig hagöm, Kir Agripa nipe Pesdas nip haga, “Mini nagt lep ram arö göm höñ arböp u pen nipe, ‘Sisa manö kub yad ninab,’ a göp u me, nagt midöm, bi kub Sisa midöp u arnab,” a ga.

27

Pol Rom arnig göm nig magib uda

¹ Gapna Pesdas Pol Rom uri arnim a göm hagö, ami bi gau abad midep bi kub Julias u, Pol abe nagiman bi rimnap halö abe udöm abad mideia. Ami bi anib gau kalip “Empira Ami Bi Nipe” a gimidal. ² Pen nin anibu, nig magib ram minöñ Adramidiam nibö u, Esia Propins arnig göm, Sisaria am pidöñ ga. Anib u, nig magib anibu udun nig añ yan arno. Bi daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au nibö bi ap aip arno. Hib nipe u Arisdakas.*

³ Ruö daun kub Saidon amjak am pidöñ gino. Julias Pol nip ud aij göm haga, “Am mideimam bi kalip ninmön, nöp nan nihön midagainim gau nöp nöl,” a ga. ⁴ Pen hon Saidon arik arnig gun ninö, yigön kub yabit u apöm, nig solwara u abe ral auuia. Anig gö, ram minöñ nig rib gus ga airan Saipras böñ lau arno. ⁵ Anig gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram minöñ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak pidöñ gino. ⁶ Amjak pidöñ gun, ami bi kub bi nagiman gau kalip abad mideia u nija, nig magib Aleksadria nibö ap ram minöñ Idali arnig geia. Anib u, nipe hanip hagö, nig magib anibu arno. ⁷ Nig magib anibu amun, nig añ kub yan amun, hain hain nöp uñham am am daun kub Knidos amjakno. Pen yigön kub auageia ninöm yijig göl arep rö laga. Anib u me, böñ lau nöp am am ram minöñ Salmoni hil gun, ram minöñ nig rib gus ga airan Krir ba lau nöp amun, ⁸ uñham am am ram minöñ pro nig got au ap, “Nig Magib Mid Aij Gep Kuö,” a gimidal, amjak pidöñ gino. Ram minöñ anibu Lasia daun sö, au.

⁹ Hon anig gun, hain hain nöp gi ajno ninöl göm me, Juda nibi bi nan ninagla nin u ap arö, nig solwara kub ral auep nin u hadö aua. ¹⁰ Pen Pol nipe kalip haga, “Bi gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wim wañib nan gau magöñhalö naj göm, nig magib abe naj gö, hon magöñhalö nig ninun rö löp,” a ga. ¹¹ Pol anig haga u pen, nig magib bi wög gimidal abad midmidöp bi kub u abe, bi nig magib nap nibö u abe, manö ke hagailö ninöm, ami bi kub Julias, Pol manö arö göm, manö kalip u uda. ¹² Bi iru nöp hagla, “Ram minöñ i ram minöñ naj. Yigön kub udöp nin i, ram minöñ naj anibi midagaiun; Piniks sö, midöp au am midaiun. Yigön kub auab nin u, nig magib dam ram minöñ anibu lino, naj ganim,” a gila. Piniks daun anibu, ram minöñ nig rib gus ga airan Krir midöp. Nig magib Piniks aumidöp u, yigön kub sidö auab lau adö aueinab u, nig magib agamij sidö wad arab lau adö arnab; pen yigön kub sidö wad arab lau adö aueinab u, nig magib agamij sidö auab lau adö arnab.

Yigön kub apöm, nig solwara rala

¹³ Pen kale anig haglö, au midaino ninöl gi, yigön pro pro auuia u ninöm, “Mini amun arnabun,” a göm, bi nig magib wög gimidal gau, aga yula u tip gi udöm, ram minöñ nig

* 27:2: Ap 19:29

rīb gus ga airan Krir ñig got adö u arno. ¹⁴ Anig gun arno niñöl gi, adin hadal majö yabit, airan Krir böñ lap nibö, ñig magib arnig gino lau adö apöm, ñig magib ud jinomno ga. ¹⁵ Anig gö, bi ñig magib wög gimidal gau niñöm, dam yijig göl arun, a göm, gi wasö niñöm, arö gilo, hanip halö dam ñig solwara anj kub gau ud ara. ¹⁶ Hadal anig göm ud arö, am am ram minönj ñig rīb gus ga airan pro Kauda a gimidal u, böñ lap araino niñöm hadal kub auaia u hain ga. Anig gö niñöl gun, hagno, “Yigön pro auab rö, ñig magib pro bad u udun, ñig magib kub migan u ud lun,” a gun, utham yabit ud lino. ¹⁷ Ñig magib pro bad u ud li aij göm, ñig magib kub u pa jö ginab rö löp, a göm, ñig magib gau nibö gau nibö nagit adiköm, tip gi li pidön gila. Pen, “Yigön kub auab i, ñig magib hon u dam kabö kulup Södis a gimidal gau amöm, kabö kulup naj u binin gö, naj ginab,” a göm, sel adikla u hubik yulö, aninin gö pinin göl gi arno. ¹⁸ Yigön kub u apöl git mideia u me, ruö ñig magib u pita gan, a göm, wim wañib nan gau ud ñig yula. ¹⁹ Ruö u, u rö nöp, yigön ud nöp mideia u me, nan nihön nihön ñig magib mid aij gan a göm raul migan lilö mideia u, magöñhalö niñebir ud ñig yan yula. ²⁰ Pen hon pör pör sidö gapit gau niñmidagun, wasö. Yigön u anig göl udöl nöp mideia u me, gasit ap niñun, hagno, “Ram minönj ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gasit niñno.

²¹ Pen milö padö kale nan magö niñmidagal. Hainö Pol mideila anj au uraköm haga, “Bi gai i, manö yad hagnö u niñbep rö, hon airan Krir nöp midun, wim wañib nan gau ud ñig yan yuagbnop. ²² Pen yad kalöp hagabin, uri gasit iru niñagmim; gasit halö midaimim. Hon ap umagnabun. Ñig magib u nöp böñ nöp naj ginab. ²³ Yad God nip wög gi ñeb bi nipe midpin u me, mñi sib yan God ejol nipe ap yuö, apöm yad midajin söl au apöm yip hagöp, ²⁴ ‘Pol, ne pinin gagmön! Midmön, bi kub Sisa midöp au ammön, manö kub niñnabön. Pen nibi bi ñig magib raul migan midpal gau, God kalip u rö nöp abad midö umagnaböl. God nipe nöp mög niñöm, kamit middep magö kale u nape ñöb,’ a göp. * ²⁵ Anib u, bi gai i, kale pinin gagmim; gasit halö midaimim. Yad niñbin, God nip niñ udpin u, nipe hagöp rö nöp ginab. ²⁶ Pen hon am am, ram minönj ñig rīb gus ga airan ap arno, ñig magib kabö kulup binin gi pidön ginab,” a ga. *

Ñig magib böñ nöp naj ga

²⁷ Pen yigön u hanip anig göl ud dam dam ñin unbö sidun böñ danj ara niñöm sibön yan me, ñig solwara Edriadik, a gal u, anj au amöl gun, bi ñig magib wög gimidal gau, gasit ap niñöm, söl ram minönj ap apjaknabun rö löp, a gila. ²⁸ Kale gasit anibu niñöm, kabö kulup söl söl midöp aka göm, nan ñig li niñbal ap löm niñla milö kub kub 40 mida mideia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anibu kuöyan löm niñla 30 mida mideia. ²⁹ Anig gö, hon kabö kub hañai adö au arun rö löp, a göm, pinin göm, aga mithau mithau yula niñöm, ñig magib pidön ga. Pidön gö niñöl gi, God nip sabe göm hagla, “Ram yinid ruöm sidö lanj,” a gila. ³⁰ Pen bi ñig magib wög gimidal gau, ram minönj ñig rīb gus ga airan anibu yöp söl anib au arnig, nibi bi gau niñ mideila rö, piral wai ñöm, hagla, “Ñig magib pro u dam ñig magib nabic lau adö yuun, aga rimnap halö yuun,” a gila. ³¹ Kale piral anig gilo niñöl gi, Pol niñöm, Julias ami bi nipe gau aip kalip haga, “Bi ñig magib wög gaböl i, kale ñig magib pro u udöm pinin gi areinaböl u, kale magöñhalö um haknabim,” a ga. ³² Pol anig hagö, ami bi gau, ñig magib ñig yan yunig geila nagit u, böñ nöp rīb gi dö gi yulö, ñig anj yan luga.

³³ Pen ram runig ga magö u, Pol kalip haga, “Ñin unbö sidun böñ danj u gasit iru niñmim, nan magö niñagmim, yharin nöp midpim. ³⁴ Anib u, uri nan rimnap niñmim. Wasö u, aige göl gimim mideinabim. Nibi bi añit ap nabic unj añit ap lugagnab,” a ga. ³⁵ Pol anig hagöm, bred rimnap udöm, kale mideila anj au God nip aij a göm, ud jö göm, nan rimnap niñja. ³⁶ Pol nipe niñö niñöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan rimnap ud niñla. ³⁷ Hon söl ñin juöl unbö sidun böñ danj (276) nibi bi ñig magib migan anibu midaino. ³⁸ Pen nan niñ pis gun, ñig magib pita gan, a gun, wid mideia gau ud ñig yan yuno.

* 27:24: Ap 23:11 * 27:26: Ap 28:1

³⁹ Ram ruö nı̄jöl gun, ram mınöñ anı̄bu nı̄ño. Pen bı̄ ñı̄g magı̄b wög gı̄mı̄dal gau ram mınöñ anı̄bu nı̄hön, a göm, nı̄jagla. Pen kale nı̄jla, ñı̄g solwara lajı̄ñ waj hak ara u, kabö kutup aij nöp mı̄deia lau u me, hagla, “Ñı̄g magı̄b adö anı̄bu kabö rö arnabun,” a gı̄la. ⁴⁰ Anı̄b u, ñı̄g magı̄b aga yula nagı̄ gau böñ nöp rı̄b gı̄ dö göm, ñı̄g magı̄b böñ böñ lı̄la sı̄dia mı̄hau hubı̄k paliöm, sel kub u hubı̄k lı̄la u, kauyañ dap ran adı̄köm, hadla. ⁴¹ Am am me, ñı̄g magı̄b mulu adı̄ñ u, kabö kutup adö u bı̄nı̄ñ göm, paköl gı̄ pı̄döñ ga. Anı̄g göl paköl gı̄ pı̄döñ gö, ñı̄g solwara u ral apöm, ñı̄g magı̄b himgan adı̄ñ böñ nöp pa jö ma jö gı̄ ud ara.

⁴² Anı̄g gö, ami bı̄ rı̄mnap apöm, bı̄ kub kale Julias nı̄p hagla, “Ñı̄g magı̄b i naij gab. Bı̄ nagı̄man gau pı̄ñı̄ñ gı̄ arlö, hanı̄p hag gı̄naböl. Anı̄b u, kalı̄p al pak lun,” a gı̄la. ⁴³ Anı̄g hagla u pen Julias, Pol nı̄p gası̄ nı̄jöm, kalı̄p wasö göm, haga, “Bı̄ ñı̄g uı̄tañ pı̄rık nı̄jbal gau nöd ñı̄g uı̄tañ pı̄rık aröl. ⁴⁴ Hainö bı̄ ñı̄g uı̄tañ pı̄rık nı̄jagpal gau, mab po naböñ naböñ gau udöm, ud sı̄sı̄ löm aröl,” a ga. Hagö, haga rö nöp gı̄no. Bı̄ ap ñı̄g ñı̄jagno; magöñhalö kamı̄ñ arno.

28

Pol ram mınöñ Molda am mı̄deia

¹ Pen hon ram mınöñ ñı̄g rı̄b gus ga anı̄bu arno, nı̄bi bı̄ anı̄b gau mı̄deila gau hanı̄p hagla, “Ram mınöñ i Molda,” a gı̄la. ² Anı̄g hagöm, hanı̄p udöm gı̄ aij gı̄la. Hanı̄p möñ al kı̄ta ga rö, hanı̄p ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gı̄no. * ³ Pol pen am mab lö lö rı̄mnap tı̄hu dapöm lauö nı̄jöl gı̄, hauat ap mab lö lö daueia añ anı̄b au mı̄deia u me, pı̄böñ gö, ap ranöm Pol nı̄p ñı̄magö kı̄d u hau ij halö la. ⁴ Anı̄g gö, nı̄bi bı̄ ram mınöñ anı̄bu mı̄deila gau nı̄jöm, kale ke hagla, “Bı̄ nagı̄man i gı̄ naij göp rö kamı̄ñ arnım rö lagöp. Ñı̄g solwara añ au mı̄döm, ñı̄g magı̄b u naij gö umagöp u pen mı̄ñi umnab,” a gı̄la. ⁵ Anı̄g hagla u pen Pol ñı̄magö nı̄pe u pı̄pal pakö, hauat anı̄bu lugöm, ñöl ina. Pen Pol nı̄p nan ap gaga. * ⁶ Anı̄g gö, nı̄bi bı̄ anı̄b gau kale ke hagla, “Bı̄ i nı̄p hauat hauöp u hu gı̄nım aka hu gagö yı̄ñı̄d umnım,” a göm, rapı̄n nöp nı̄ñ mı̄deila. Pen anı̄g gı̄ nı̄ñ mı̄dlö, nı̄p nan ap gaga, wasö. Kale nı̄jöm, hagla, “Bı̄ anı̄bu bı̄ yabı̄t ap wasö; nı̄pe god ap,” a gı̄la. *

⁷ Pen bı̄ kub ram mınöñ anı̄bu abad mı̄deia u hib nı̄pe u Pablias. Ram mınöñ nı̄pe u söl anı̄b au mı̄deia u me, hanı̄p dam ram nı̄pe u amun, ñı̄n mı̄hau nı̄gañ abad mı̄d aij yabı̄t ga. ⁸ Bı̄ kub anı̄bu nap nı̄pe u hañ romañ nı̄pe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mı̄deia. Pen Pol nı̄pe Pablias nap nı̄p nı̄jöm, God nı̄p sabe göm, nı̄p ñı̄magö lö nı̄jöl gı̄, nan ga anı̄bu böñ nöp kamı̄ñ la. ⁹ Anı̄g gö me, nı̄bi bı̄ ram mınöñ anı̄bu nan ga gau aulö nı̄jöl gı̄, Pol nı̄pe God nı̄p sabe gö, kalı̄p kamı̄ñ la. ¹⁰ Pol anı̄g gö me, hanı̄p abad mı̄d aij yabı̄t göm, ñı̄g magı̄b udun arnı̄g gaino ñı̄n u, nan nı̄hön nı̄hön mı̄dageia gau hanı̄p halöwatö ñı̄la.

Pol daun kub Rom amjaka

¹¹ Pen ram mınöñ anı̄bu, ñı̄g magı̄b Aleksadria nı̄bö ap, u rö nöp ap mı̄deia. Ñı̄g magı̄b anı̄bu hib nı̄pe u “Ñı̄ Ramö” a gı̄la. Ñı̄n anı̄bu yı̄gön kub udep ñı̄n u aua u me, arep rö lagö, anı̄b au mı̄deia. Hon abe ram mınöñ anı̄bu mı̄dno, rakı̄n mı̄hau nı̄gañ luga. ¹² Pen yı̄gön kub auagep ñı̄n u, ñı̄g magı̄b Ñı̄ Ramö anı̄bu amun, daun kub Sairakius amjak pı̄döñ gı̄no. Amjak pı̄döñ gun, ñı̄n mı̄hau nı̄gañ anı̄b au mı̄daino. ¹³ Ñı̄g magı̄b anı̄bu nöp udun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yı̄gön kub ap jöl adö apöm, ñı̄g magı̄b u udöm, yı̄ñı̄d arö me, ñı̄n mı̄höp nöp ñı̄g añ au mı̄dun, Pudiolai daun amjak pı̄döñ gı̄no. ¹⁴ Ram mınöñ anı̄bu nı̄bi bı̄ Jisas nı̄p nı̄ñ udla rı̄mnap mı̄deila u me, hanı̄p hagla, “Hon aip mı̄dmim, armim,” a gı̄la. Hageila, kalı̄p aip ñı̄n unbö mudun jı̄ñ mı̄dun, “Rom arun,” a gun, hadno. ¹⁵ Pen Rom nı̄bi bı̄ Jisas nı̄p nı̄ñ udla gau, “Pol bı̄ gau aunaböl,” a gı̄lö, nı̄jöm, rı̄mnap ap hanı̄p Apias Maker añ u nable pakla rö, rı̄mnap ap

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Ap 14:11

hanip Ram Haneb Mihau Nigan mideia ram minonj u nable pakla. Pol kalip nijnö, hibur nipe aij gö, God nip aij a ga. ¹⁶ Pen hon am Rom midaino, gapman bi kub u Pol nip haga, “Ram ne ap ke hanmon,” a ga. Anig hagö, Pol nipe ram ap ulhai ninjom han midö ninjol gi, ami bi ap nip abad mideia.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hag na

¹⁷ Pol nin mihau nigan midöm, Juda bi kub ram minonj anibu mideila gau kalip wifil alö, ap magum geila, haga, “Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naj ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sisi löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip nila. ¹⁸⁻¹⁹ Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm ninjla manö il ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, ninjla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, ‘Sisa nipe ke manö yad u ninjab,’ a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin. * ²⁰ Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöp hag ninö, yip nagil libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wifil alnö aubim,” a ga. *

²¹ Pol anig hageia, nip pen hagla, “Bi ram minonj Judia nibö anib gau, i apöm aka köp nifil auö, manö naj rimnap nöp haglö, ninjagpun. ²² Pen hon ninjbun, Juda nibi bi gau gau magorhalö hagpal, ‘Nibi bi gasi ne ninjbun rö ninjbal gau, nibi bi aij wasö,’ a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke ninjun,” a gila. *

²³ Pen kale anig hagöm, nin ap manö hagnabun, a göm, hag la. Nin hag la anibu nöp, nibi bi nöd aula rö wasö, nibi bi iru yabit nöp Pol mideia ram u sib halö nöp ap magum gila. Anig göm, ap magum gilö ninjol gi, Pol nipe, God nibi bi udnig göm, Nin nipe hag yuö, Kin rö aua manö u hag ninig, Mosi abe, bi God manö hagep bi gau abe, hadame nöp Jisas anig anig göm ginab, a göm, kalit klin rikla manö u kalip hag na. Jisas manö u hagnö ninjan, a göm, Pol manö anibu hag midö ninjol göm, sidö wad ara. ²⁴ Pen manö haga anibu, rimnap haga rö ninj udla pen rimnap ninj udagla. ²⁵ Pol nibi bi ninj udagla gau kalip haga, “Hadame nöp Ana Ut nipe Aisaia nip go? lö, apis bac kale gau kalip manö ninjö yabit haga. ²⁶ Manö anibu Aisaia nipe God Manö adinj ap kalit klin riköm haga,

‘Juda nibi bi gau kalip ammön hagnöm,

“Manö hagnaböl ninjabim u

pen manö hagöp u, a gimim, ninjagnabim.

Amgö ninjabim u

pen nan ap ninjagnabim.

²⁷ Nibi bi gai i manö yad hagpin u

kalip iru gö ninjagpal.

God Manö ninjno, hanip gö,

nibi bi nipe midaiun rö löp a göm,

rimid pil göm, amgö ju göm nöp midpal,” a gimön,’ a ga.

²⁸ “Anib u, Juda nibi bi gai i ninjim! Kale Juda kai, God manö aij u arö gipim rö, nipe hagö, manö aij anibu Juda nibi bi wasö migan rimnap arnab ninjom kale manö anibu udnaböl,” a ga. ²⁹ Pol kalip manö anibu hag pis gö ninjol göm, Juda nibi bi gau kale ke amöl gi, pen hagö pen hagö göl gi arla.

³⁰ Pen Pol daun kub Rom han midmidöp ram u rauöl gi han mideia, mi mihöp ina. Nibi bi nip ninjig aueila gau kalip magorhalö hag wihai udöm, ud aij ga. ³¹ Nibi bi nip aula gau, God nibi bi udnig göm, Nin nipe hag yuö, Kin rö aua manö u kalip hag nöm, Bi Kub Jisas Krai manö aij u hag nöm, gimidöp. Nipe anig geia, Rom gapman bi kub gau nip hag gagla u me, nibi bi gau kalip manö klö gi hagöm, kabö göl nöp hag ninmidöp.

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31 * 28:20: Ap 26:6-7 * 28:22: Ap 24:14

Rom

Pol Rom n̄bi b̄i kal̄ip köp kal̄i k̄liñ r̄ika

Pol Rom n̄bi b̄i kal̄ip köp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. Krais Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin. God ȳip hag lö, Krais Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄idpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. * ² Pen manö aij an̄ibu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla rö nöp ga. * ³ Manö U† kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla an̄ibu, kale God Ñ̄i n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöñ il i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula. ⁴ Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yab̄i† u, n̄ipe umöm uraka u me, klö ke yab̄i† an̄ibu n̄ijun n̄ijbun, n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe yab̄i†, B̄i Kub hon Jisas Krais.

⁵ Jisas Krais ȳip mög n̄ijöm ud aij ga. Jisas Krais hib n̄ipe adö arañ, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöñ naböñ gau r̄igoñ r̄igoñ n̄bi b̄i magöñhalö yab̄i† kal̄ip Jisas manö aij hag ñ̄ibe, kale manö aij an̄ibu n̄ij udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. *

⁶ Pen kale Rom n̄bi b̄i m̄idpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Krais n̄bi b̄i n̄ipe ke hag la.

⁷ An̄ib u, kalöp Rom kai, God, n̄bi b̄i yad m̄ideilañ, a göm ud m̄idmagö yab̄i† löp gau, kalöp köp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas Krais, kalöp ud aij ḡimil, abad m̄id aij ḡilö me, kale agam̄ij m̄id aij ḡimim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gas̄i u n̄ija

⁸ Manö nöd hagn̄ig gabin u, kale Jisas Krais n̄ij udpim u, n̄bi b̄i ram m̄inöñ go† adsagö gau magöñhalö aiud an̄ibu n̄ijöm haglö arab. An̄ib u, yad Jisas Krais n̄ip sabe gem, God n̄ip aij a gabin. ⁹⁻¹⁰ Yad God Ñ̄i n̄ipe manö aij u, gas̄i añ̄i u nöp n̄ijem klö gem, hag ñ̄i ajem, God n̄ip wög ḡim̄idin. God n̄ipe n̄ijöb, yad n̄ip sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n̄ipe adan hi†kö, kale m̄idpim au am n̄ijnabin, a gem, n̄ip sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij n̄ipe r̄imnap kalöp hag ñ̄inö, God Ana n̄ipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp añ̄i dañ p̄döñ m̄idaimim, a gem, kale m̄idpim au am n̄ijnam a gem gas̄i u pör n̄ijnabin. ¹² Pen adö an̄ibu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n̄ij udpin rö n̄ijmim, kale ana kalöp añ̄i dañ p̄döñ udmim, Jisas Krais n̄ip n̄ij ud p̄döñ yab̄i† ḡinabim. Pen an̄ig unbö rö, kale Jisas Krais n̄ij udpim rö n̄ijem, yad u rö nöp ana yad añ̄i dañ p̄döñ udem, Jisas Krais n̄ip n̄ij ud p̄döñ yab̄i† ḡinabin.

¹³ Añ̄i mam b̄i. Yad kalöp am n̄ijnam, a gem, gas̄i u pör n̄ijm̄idin u pen adan m̄idageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñ̄inö, kale manö aij u n̄ijmim, hagöp rö nöp n̄ij udmim, Jisas Krais n̄ip n̄ij udpe, n̄ipe kalöp ud as̄ik yun̄im, a ḡi gas̄i n̄ijnabin. M̄inöñ naböñ ke ke gau, n̄bi b̄i r̄imnap añ̄i kal̄ip gau ḡinö rö, am añ̄i kalöp au u rö nöp ḡibnep. *

¹⁴ Pen Jisas Krais ȳip ud kam̄ij yua u me, yad gas̄i n̄ijnabin yad nan naböñ m̄idöp. Yad n̄bi b̄i gau manö aij n̄ipe u hag ñ̄inam. Grik n̄bi b̄i gau abe, Grik n̄bi b̄i wasö gau abe, n̄bi b̄i kal̄i k̄liñ n̄ijbal gau abe, n̄bi b̄i kal̄i k̄liñ n̄ijagpal gau abe, kal̄ip magöñhalö manö aij n̄ipe u hag ñ̄inam, a gem, gas̄i u n̄ijnabin. ¹⁵ An̄ib u me, yad kale daun kub Rom m̄idpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñ̄inam, a gem, gas̄i añ̄i u nöp n̄ijnabin. ¹⁶ Jisas Krais manö aij n̄ipe u God p̄döñ halö hagab u me, n̄bi b̄i manö an̄ibu n̄ij udeinaböl u, manö aij an̄ibu kal̄ip ud as̄ik yunab; Juda n̄bi b̄i gau abe, Juda n̄bi b̄i wasö gau abe, kal̄ip magöñhalö ud as̄ik yunab. An̄ib u, yad Jisas manö aij n̄ipe u gas̄i n̄ijem, gas̄i halö nöp m̄idpin. * ¹⁷ Jisas manö aij u n̄ijun n̄ijbun, God n̄ipe aigöl göm n̄bi b̄i nan si nan naj ḡipal gau kal̄ip n̄bi b̄i aij, a ḡinab. N̄bi b̄i gau kale ḡi aij ḡipal u n̄ijöm, God kale n̄bi b̄i kam̄ij aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u n̄ij udpal u

* 1:1: Ap 9:15 * 1:2: Ro 16:25-26 * 1:5: Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * 1:7: Nab 6:25-26 * 1:9-10: Ap 19:21; Ro 15:23 * 1:13: Ap 19:21 * 1:16: Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46

n̄ñjöm, kale n̄bi b̄i kam̄ñj aij, a ḡinab. Adö an̄ibu nöp, God Manö kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla, “N̄bi b̄i God Manö hagöp rö n̄ñj udnaböl gau, God kal̄ip n̄bi b̄i aij, a gö, kale kam̄ñj yöl m̄ideinaböl,” a ga. *

N̄bi b̄i Jisas Krais n̄ip n̄ñj udagnaböl gau manö kub n̄ñjnaböl

¹⁸ N̄bi b̄i God Manö n̄ñj n̄ñjblap u pen n̄bi b̄i r̄imnap God n̄ip gas̄i n̄ñjagöm, ḡi najj göm, God Manö n̄ñj u patu ḡipal. An̄ib u me, God n̄ipe kal göm, kal̄ip manö kub hagn̄ig gab. ¹⁹ God n̄ipe aigale B̄i rö m̄idöp, n̄ipe ke waiö lö n̄ñjbal. * ²⁰ N̄ipe hadame dagol gau m̄inöñ naböñ ḡi la ñ̄in u r̄ikö, n̄ipe God klö halö yab̄i pör pör m̄idöp u waiö m̄idö n̄ñjbal. God n̄ipe nan n̄ihön n̄ihön ḡi la gau nöp n̄ñjöm, n̄ipe aigale B̄i rö m̄idöp u n̄ñjblap. N̄ñjageinaböl u, nan kale. * ²¹ An̄ib u, God n̄ip n̄ñjbal u pen n̄ip aij, a göm, hib n̄ipe u haglö adö aragöp. Gas̄i hañwañ n̄ñjöm, hañ alöm, s̄ibön göp gau rö m̄idpal. * ²² Hon n̄bi b̄i gas̄i aij n̄ñjm̄idun, a ḡipal u pen kale n̄bi b̄i hañ rö m̄idpal. * ²³ God pör m̄idöp u n̄ip hañ göm, nan ȳihar̄ñ r̄imnap udöm, n̄bi b̄i rö ḡi löm, wal yaur rö ḡi löm, hañjo sara rö ḡi löm, nan an̄ib gau, god hon, a göm, sabe ḡipal. * ²⁴ An̄ig ḡilö, God kal̄ip arö gö, kale gas̄i najj yab̄i n̄ñjöm, n̄bi si b̄i si göm, naḡi najj adö an̄ibu amöm, hañ roman̄ kale ke ḡi najj ḡipal.

²⁵ God Manö n̄ñj u arö göm, manö piral n̄ñj udpal. God nan ḡi la gau nöp sabe göm, n̄ipe nan ḡi la gau nöp hib haglö adö aröp. Pen God nan magöñhalö ḡi la u, hib n̄ipe haglö adö arböp. Hib n̄ipe nöp pör pör nöp hagno adö arañ. An̄ib unbö rö aij.

²⁶ Kale an̄ig göl ḡi najj yab̄i geila u me, God kal̄ip arö gö, nan nable yab̄i göp adö u nöp ḡim̄idal. N̄bi gau, b̄i kabö göl ud m̄idöl rö arö göm, n̄bi r̄imnap aip naḡi najj adö r̄imnap ḡipal. ²⁷ B̄i gau u rö nöp, n̄bi kabö göl ud m̄idöl rö arö göm, b̄i ap b̄i ap n̄ip n̄ñj mab rö inö, b̄i gau kale ke nöp ḡi najj yab̄i ḡipal. An̄ig göm pen ilön udpal. *

²⁸ Hainö God manö n̄ñjagnabun, a göm, gas̄i n̄ñjla u me, God kal̄ip arö gö, nan najj nan gagep kal̄ip m̄idmagö p̄iñu göp gau nöp ḡipal. ²⁹ Pen kal̄ip nan najj gep adö u gas̄i añ̄i u nöp lö, kale najj yab̄i nöp göl göm, nan gau hon nöp m̄idañ, a göm, gas̄i u n̄ñjöl göm, hañwañ ḡi najj göl göm, ḡipal. N̄bi b̄i nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gas̄i najj n̄ñjöm, wip alöm, pen pen göm, piral hagöm, gas̄i najj nöp n̄ñjbal. Pen, nöp hagöp ȳip hagöp, a göm, ³⁰ n̄bi b̄i hag juöm, God n̄ip mulu kal n̄ñjöm, n̄bi b̄i hag pro göm, han̄ip nöp n̄bi b̄i kub, a ḡi n̄ñjlañ, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gas̄i hain n̄bö adö r̄imnap n̄ñjun ḡi najj gun, a göm, gas̄i kale an̄ibu nöp n̄ñjbal. N̄ime nap manö hagpal u r̄ib jubal. ³¹ Kale gas̄i r̄im̄id lagöp. Manö ke hag l̄ibal adö u hain gagpal. Ñ̄i pai am̄iñp ap̄iñp kale ke gau m̄idmagö lagpal. N̄bi b̄i r̄imnap n̄ñjlö, mög gagöp. ³² Ḡipal an̄ibu, God wasö gö ilön kub udep u n̄ñjbal u pen kale ke göm aka n̄bi b̄i r̄imnap aip göm, u ḡi aij gabun, a ḡipal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud as̄iknab

¹ Pen kale n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip hag jumim hagnabim, “N̄bi b̄i gau n̄ihön ḡin̄ig nan si nan najj ḡipal,” a ḡinabim u pen kale ke u rö nöp ḡipim u me, God n̄ñjöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagnabim rö lagnab. * ² Hon n̄ñjbun, God n̄ipe manö n̄ñj nöp hagöp. An̄ib u, n̄bi b̄i an̄ig unbö rö ḡinaböl gau, kal̄ip manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab. ³ N̄bi b̄i nan si nan najj ḡipal gau, a ḡimim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp ḡipim. An̄ib u, kale gas̄i n̄ihön n̄ñjbim? God han̄ip manö kub hagagnab a ḡimim n̄ñjbim aka? ⁴ God b̄i aij, kalöp n̄bi b̄i pör mög yab̄i n̄ñjöm, agam̄ij hain r̄ik damöm, ȳñ̄id kal gagöp u n̄ñjbe, n̄ipe b̄i ȳihar̄ñ ap rö löp ar? Pen n̄ñjim! N̄ipe agam̄ij hain r̄ik m̄idöp u, yad ȳñ̄id kal juageinabin, kale nan si nan najj ḡipal gau,

* 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28 * 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1 * 1:21: Ep 4:17-18
* 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20 * 1:23: Dud 4:15-19; Sam 106:20 * 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9 * 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7

nihön g̃n̄ig an̄ig g̃pun a g̃öm, arö göl, a g̃öm, agam̄ij hain r̄ik m̄idöp. * 5 Pen God agam̄ij hain r̄ik m̄idöm ȳn̄j̄d kal gagöp u, kale nan si nan naj g̃pim u, nihön g̃n̄ig an̄ig g̃pun, a g̃mim, arö gagpim. Kale manö n̄ipe j̄i n̄n̄mim, nan si nan naj g̃pim gau nöp göl g̃i m̄dpim. An̄b̄ u, God n̄bi b̄i g̃n̄aböl g̃n̄aböl rö n̄n̄j̄öm, manö kub hagnab n̄n̄ u, kale manö kub yab̄t̄ n̄n̄nabim. N̄n̄ an̄ibu, n̄ipe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö n̄n̄naböl. Nan si nan naj g̃pim u, n̄ipe n̄n̄j̄öm kal g̃öm kalöp ilön pen n̄n̄nab. 6 “N̄bi b̄i añ̄i añ̄i g̃n̄aböl g̃n̄aböl rö n̄n̄j̄öm, God kal̄p u rö nöp añ̄i añ̄i pen n̄n̄nab.” *

7 N̄n̄ an̄ibu n̄bi b̄i an, God han̄p mailö aij n̄ipe n̄öm, manö aij hagöm, kam̄ij pör m̄idep magö u n̄n̄nab, a g̃öm, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p pör pör g̃i aij g̃pal gau, God kal̄p kam̄ij pör m̄idep magö u n̄n̄nab. 8 Pen n̄bi b̄i an an, nan hañ roman̄ kale ke nöp gas̄i n̄n̄j̄öm, naḡi aij adö an̄ibu j̄i n̄n̄j̄öm, naḡi naj adö u arnaböl gau, God kal̄p n̄n̄j̄ö mulu yab̄t̄ lugö, kal juöm, ilön kub yab̄t̄ n̄n̄nab. *

9 Pen Juda n̄bi b̄i gau abe, Juda n̄bi b̄i wasö gau abe, naḡi naj adö u geinaböl u, God kal̄p hagö, kale magöñhalö uñham m̄idöl g̃öm, gas̄i m̄lö yab̄t̄ löl g̃öm, g̃i m̄ideinaböl.

10 Pen Juda n̄bi b̄i gau abe, Juda n̄bi b̄i wasö gau abe, g̃i aij geinaböl u, God kal̄p magöñhalö mailö aij n̄ipe n̄öm, manö aij hagöm, ud aij gö, m̄d aij g̃n̄aböl. 11 Nihön g̃n̄ig: God n̄ipe böñ lap aka böñ lap aragnab. Kabö göl nöp n̄n̄j̄öm, n̄bi b̄i gau kal̄p ud as̄ik ke ke l̄n̄ab.

12 Juda n̄bi b̄i wasö gau, lo Mos̄is haga n̄n̄agal gau, nan si nan naj geinaböl u, lo manö n̄n̄agal u pen kale ram m̄inöñ naj arnaböl. Pen n̄bi b̄i lo Mos̄is haga n̄n̄bal gau, nan si nan naj geinaböl u, God lo manö an̄ibu udöm, kal̄p manö kub hagnab. 13 N̄bi b̄i lo manö n̄n̄m̄dal gau, God kal̄p, n̄bi b̄i aij yad, a g̃öm hagagnab. N̄bi b̄i lo manö hagöp rö nöp g̃n̄aböl gau nöp, God kal̄p, n̄bi b̄i aij yad, a g̃n̄ab. 14 Juda n̄bi b̄i wasö gau lo Mos̄is haga n̄n̄agal. Pen kale gas̄i kale ke n̄n̄j̄öm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gas̄i magö kale ke lo rö m̄idöp. * 15 Kale an̄ig göl gas̄i n̄n̄j̄öm g̃pal u me, hon n̄n̄jun n̄n̄bun, lo manö u an̄ kale dañ m̄idöp. N̄n̄ r̄imnap g̃i damöm, an̄ kale yañ, “Ḡi naj gabun,” a g̃öm n̄n̄bal. Pen n̄n̄ r̄imnap g̃i damöm, an̄ kale yañ, “Ḡi aij gabun,” a g̃öm n̄n̄bal.

16 Jisas Krai manö aij hag n̄i ajm̄idin u hagab, manö kub hagep n̄n̄ u, God Jisas Krai n̄p hagö, n̄bi b̄i nan si nan naj pi göl g̃pal gau hag hīk waiö lö, n̄ipe gas̄i magö kale ke m̄idmagö an̄ kale dañ nihön nihön hagöp u n̄n̄j̄öm, kal̄p manö kub hagnab.

God n̄ipe lo manö han̄p ña u me, hon Juda kai n̄bi b̄i n̄ipe ke yab̄t̄ m̄idpun, a g̃ila

17 Pen kale Juda n̄bi b̄i gau, hib kale ke dap ranöl g̃i hagpim, “God n̄ipe lo manö han̄p ña u me, n̄bi b̄i n̄ipe ke yab̄t̄ m̄idpun. 18 Hon lo manö n̄n̄bun u me, naḡi adö an̄ibu aij, naḡi adö an̄ibu naj, a g̃i gas̄i n̄n̄jun, God n̄p aij göp adö u nöp g̃pun,” a g̃pim. 19 Pen manö adö ap hagpim, “N̄bi b̄i n̄n̄agpal gau kal̄p hag n̄i aij gun, n̄bi b̄i amgö we gö s̄ibön göp rö m̄dpal gau kal̄p hag n̄i aij gun, 20 n̄bi b̄i lo manö n̄n̄agpal gau kal̄p hag n̄i aij gun, n̄i pai pro gau kal̄p hag n̄i aij gun g̃pun,” a g̃pim. Hagpim an̄ibu hagpim, “God n̄ipe lo manö han̄p ña u me, gas̄i aij magöñhalö abe, gas̄i n̄n̄j̄ö magöñhalö abe hadö n̄n̄bun,” a g̃pim. *

21 Kale lo manö u n̄n̄mim, n̄bi b̄i gau kal̄p hag n̄ibim u pen manö n̄bi b̄i gau hag n̄ibim rö kale ke gagpim. N̄bi b̄i r̄imnap kal̄p hagpim, “Nan si udagmim,” a g̃pim u pen kale ke nan si udpim aka? * 22 N̄bi b̄i r̄imnap kal̄p hagpim, “N̄bi si b̄i si gagmim,” a g̃pim u pen kale ke an̄ig g̃pim aka? N̄bi b̄i r̄imnap kal̄p hagpim, “Nan hatöwalö gau God rö sabe gagmim,” a g̃pim u pen ram sabe g̃pal m̄igan an̄b̄ gau ammim, nan dap l̄bal gau r̄imnap si udpim aka?

23 Hib kale u ke dap ran l̄mim hagpim, “God lo u han̄p Juda n̄bi b̄i ña,” a g̃pim u pen manö n̄ipe u r̄ib̄ jubim rö, hib n̄ipe u rö nöp hag jubim aka? 24 Ḡi naj g̃pim an̄ibu, b̄i ap nöd God Manö kal̄i kliñ r̄iköm haga rö nöp g̃pim. N̄ipe haga,

* 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15 * 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10 * 2:8: 2De 1:8 * 2:14: Ap 10:35

* 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4

“Kale Juda n̄ibi b̄i, God lo manö n̄iḡbun a ḡipim u
pen kale ke m̄id aij gagpim rö,
Juda n̄ibi b̄i wasö gau,

God n̄ip hag jubal,” a ga. *

²⁵ Kale Juda kai, God n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idaiun, a ḡimim, n̄i gau yag dapim, pör pör waḡ
hañ r̄ib ḡi dö ḡipim. Pen lo manö n̄ipe u r̄ib jumim, ke n̄iḡnabim rö ḡinabim u, n̄ibi
b̄i ȳihar̄iḡ n̄i waḡ hañ r̄ib ḡi dö gagal rö u m̄idnabim. ²⁶ An̄ib unbö rö, n̄ibi b̄i au Juda
wasö, n̄i hañ r̄ib ḡi dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kal̄ip n̄ibi b̄i n̄i hañ
r̄ib ḡi dö ḡipal u rö n̄iḡnab. *

²⁷ Juda n̄ibi b̄i wasö, n̄i hañ r̄ib ḡi dö gagal gau, lo manö hagöp rö ḡipal. Pen kale Juda
kai, Mos̄is lo kal̄i kliñ r̄ika u udmim, n̄i hañ r̄ib ḡi dö ḡipim u pen lo manö r̄ib jubim u
me, kalöp manö kub m̄ideinab.

²⁸ Hon n̄ibi b̄i r̄imnap hagpun, n̄ibi b̄i n̄i hañ r̄ib ḡi dö ḡipal gau nöp Juda n̄ibi b̄i
kabö göl, a ḡipun u pen u manö n̄iḡö hagagpun. N̄ibi b̄i an an kale Juda n̄ibi b̄i kabö göl
m̄idpal? Hañ romaḡ nöp n̄iḡun, Juda n̄ibi b̄i aka Juda n̄ibi b̄i wasö, gun, hagagnabun.

²⁹ Juda n̄ibi b̄i kabö göl gau, aḡ kale daḡ n̄iḡun hagnabun, b̄i an̄ibi n̄ipe Juda n̄ibö kabö
göl, a ḡinabun. M̄idmagö n̄ipe u hañ r̄ib ḡi dö ḡi m̄idöp n̄iḡnabun u, b̄i u b̄i Juda kabö
göl, n̄ibi u n̄ibi Juda kabö göl, a ḡinabun. Lo Mos̄is kal̄i kliñ r̄ika u gö, m̄idmagö kale au
hañ r̄ib ḡi dö gagep; God Ana n̄ipe nöp m̄idmagö kale au hañ r̄ib ḡi dö ḡinab. N̄ibi b̄i
m̄idmagö kale unbö rö m̄idöp gau, n̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄iḡlö hib m̄idagöp, pen God n̄iḡö
hib m̄idöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ An̄ig hagabin u, b̄i ap hagnab, “Juda n̄ibi b̄i wasö, hañ r̄ib ḡi dö gagal rö m̄idaibnop
aij ḡiböp,” a ḡinab u pen adö an̄ibu hagaḡin. ² Juda n̄ibi b̄i m̄idpun u aij yab̄i m̄idpun.
Manö yad ke n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip haḡ n̄öl, a göm, God han̄ip Juda n̄ibi b̄i nöp manö aij
n̄ipe ña. ³ Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap n̄ihi b̄i manö klö hagla rö gagla. An̄ig ḡila u, God
manö klö kal̄ip haga u arö ḡinab aka? ⁴ Wasö yab̄i, arö gagnab. N̄ibi b̄i gau magöḡhalö
ñin r̄imnap piral hagnaböl, pen God n̄ipe b̄i n̄iḡö yab̄i hagöm, hagab rö nöp ḡinab.
Manö an̄ibu rö God Manö u kal̄i kliñ r̄iköm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp hagpan u,
nöp manö r̄imnap pen hagöl rö lagöp.

Nöp manö kub hageinaböl u,
manö it ap m̄idageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör ḡi naj ḡinabun u, n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iḡöm, God pör pör ḡi aij göp u
waiö n̄iḡnaböl. An̄ib u, God han̄ip kal göm manö kub hagn̄ig gab u aij gagöp,” a ḡinabun
aka? (Pen manö an̄ibu, n̄ibi b̄i n̄iḡöm hagpal rö nöp hagabin.) ⁶ Wasö yab̄i! God n̄ibi b̄i
magöḡhalö manö kub hagnab u, böḡ lap aka böḡ lap aragnab; kabö göl adö u nöp hagnab.

⁷ Pen kale r̄imnap hagnabim, “Hon pör pör piral adö r̄imnap ḡinabun u, n̄ibi b̄i
r̄imnap n̄iḡöm, God pör pör n̄iḡö nöp hagöp u waiö n̄iḡöm, B̄i mailö halö yab̄i m̄idöp,
a göm, hib n̄ipe haglö adö arnab. An̄ib u, n̄ihön ḡin̄ig God han̄ip n̄ibi b̄i nan si nan
naj gep, a göm, manö kub hagöm, ilön kub ñinab?” ö ḡinabim. ⁸ Manö piral an̄ibu rö
hagmim hagnabim, “Nan si nan naj u nöp ḡino ḡino, God han̄ip mög yab̄i n̄iḡöm, nan
si nan naj ke ke iru yab̄i ḡinabun an̄ibu n̄iḡöm arö ḡinab u, n̄ibi b̄i gau n̄iḡöm, n̄ipe
b̄i aij unbö ke a göm hib n̄ipe haglö adö arnab,” a ḡinabim. Pen n̄ibi b̄i r̄imnap ȳip ke
hag juöl ḡi, Pol manö an̄ibu rö hagöp, a ḡipal. Manö an̄ibu rö yad hagaḡin! Piral hagpal
rö, God n̄iḡö, kal̄ip manö kub hagöm, pen ilön kub ñinab.

N̄ibi b̄i aij ap m̄idagpun

* 2:24: Ais 52:5 * 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11 * 3:4: Sam 51:4

⁹ Anıbu u, niñhön hagun? God niñjö, hon Juda niñbi bi gau mid aij gıpun; Juda niñbi bi wasö gau mid aij gagpal, a gun aka? Wasö! Midö nöp me hagpin rö, hon niñbi bi magöñhalö, Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe, nan si nan naj nagı adö anıbu hanıp kılö gi tıp gi ud arnıg gab. *

¹⁰ Manö anıbu rö, God Manö u kalı kılın rıköm hagla,
“Niñbi bi pör gi aij gınaböl rö rımnap midagpal. *

¹¹ Niñbi bi, nagı adö anıbu aij,
nagı adö anıbu naj, a göm niñbal gau rımnap midagpal.

Niñbi bi, ‘God lau adö arun,
niñ aip midaiun,’ a gi niñbal gau rımnap midagpal.

¹² Niñbi bi gau magöñhalö God niñ arö göm,
niñbi bi naj rö midöm,
nan si nan naj nöp gıpal.

Kale magöñhalö unbö rö nöp gıpal.

¹³⁻¹⁴ Aıtab kale u ado malo göm,
pör pıral yabıt nöp hagpal.

Rugu mıgan kale u, wıp umö paıu gi aij gıglö,
haıtı naj auöp u rö midöp.

Niñbi bi rımnap kalıp niñlö mulu lugö, hag juöm,
manö naj hagpal u, re naj hauat rö midpal. *

¹⁵ Kal naj yabıt juöm,
niñbi bi gau kalıp ilön ñun,
al pak lun, a göm,

gası u nöp niñjöm, *

¹⁶ niñbi bi gau kalıp pör gi naj gıglö,
gası iru yabıt nöp niñbal.

¹⁷ Niñbi bi gau aip midöm,
agamıj mid aij göl rö lagöp.

¹⁸ God bi kub niñ midöp, a göm,
pıñıñ gagpal,” a gıla. *

¹⁹ God lo manö anıbu hanıp Juda niñbi bi nöp ña u me, manö anıbu magöñhalö hanıp Juda niñbi bi hagab. Anıbu u, God manö kub hagnab ñın u, niñbi bi ram mıñnöñ gau gau magöñhalö manö pen ap hagöl rö lagnab; kale magöñhalö manö midėinab. ²⁰ Anıbu u, bi ap lo manö hagöp rö geınab u, God bi anıbu niñ, bi aij yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö niñjun, hon nan si nan naj gıpun, a gun niñnabun. *

Niñbi bi Krais niñ niñ udpal gau nöp, kalıp niñbi bi asıñ midagöp aij yad, a gınab

²¹⁻²² Anıbu, pen mıñı, Mosıs abe, bi God manö hagep bi gau abe, gınab a göm, kalı kılın rıköm hagla rö, Jisas Krais hanıp a göm uma u me, niñ niñ udno, God hanıp hagnab, “Kale niñbi bi aij yad,” a gınab. Pen hon Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe, lo adö u nöp niñjun gıno, anıg hagagnab. *

²³ Hon niñbi bi magöñhalö nan si nan naj gıpun rö, God mailö magö aij niñpe ñöb udun rö lagöp u pen ²⁴ God hanıp mög niñjöm, Krais Jisas yuö apöm hanıp rau adog uda u me, God hanıp niñbi bi aij yad a gınab. *

²⁵ Yad aigöl gem, niñbi bi nan si nan naj gıpal gau kalıp niñbi bi aij yad, a gınabin u niñjöl, a göm, God niñpe Krais Jisas niñ nan sabe gep rö mıñnöñ naböñ it i hag yua. God niñpe niñbi bi nan si nan naj nöd gıla gau, manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen ñöm, böñ nöp al pak lıböp u pen niñpe agamıj hain rık midöm, anıg gaga. Pen uri Krais Jisas niñpe apöm, niñbi bi nan si nan naj gıpal gau magöñhalö hañ romanı niñpe ke udöm ilön kub

* 3:9: Ro 1:18–2:24; 3:23 * 3:10: Sam 14:1–3; 53:1–3 * 3:13–14: Sam 5:9; 10:7; 140:3 * 3:15: Ais 59:7–8

* 3:18: Sam 36:1 * 3:20: Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16 * 3:21–22: Gal 2:16 * 3:24: Ro 5:1

udöm uma. An**ib** u me, n**ibi** b**i** an an, hagape n**i**pe nan si nan naj yad **lik** g**i** yuöp, a göm, Jisas n**i**ŋ udeinaböl gau, God kal**i**p n**i**ŋöm kal juöm ilön pen ap ñagnab. ²⁶Yad aigöl gem, n**ibi** b**i** nan si nan naj g**i**pal gau kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad, a g**i**nabin u n**i**ŋöl, a göm, God n**i**pe an**i**g ga. Manö kub hagem, nan si nan naj g**i**pal rö pen ilön u rö nö**p** ñ**i**nabin, a ga u me, n**i**pe haga rö nö**p** göm, Kra**i**s Jisas n**i**p nan sabe gep rö hag yuö, n**ibi** b**i** n**i**p n**i**ŋ udnaböl gau kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab.

²⁷An**ib** u, lo adö u g**i**no, God han**i**p n**ibi** b**i** aij yad a göm udö, n**ibi** b**i** n**i**pe m**i**d**p**un, a gun, hib hon ke hagno adö arn**i**m rö lagöp. Jisas han**i**p a göm uma manö aij u n**i**ŋ udun me, God n**ibi** b**i** n**i**pe m**i**d**p**un. ²⁸An**ib** u, n**ibi** b**i** gau lo manö hagöp rö g**i**pal, a göm, God kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a gagnab. N**ibi** b**i** Kra**i**s Jisas ga manö aij u n**i**ŋ u**d**pal, a göm me, God kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab.

²⁹God n**i**pe hon Juda n**ibi** b**i**, God hon nö**p** wasö; n**i**pe Juda n**ibi** b**i** wasö gau God kale abe m**i**döp. * ³⁰N**i**hön g**i**n**i**g: God n**i**pe añ**i** u me, n**ibi** b**i** ñ**i** hañ r**i**b g**i** dö g**i**pal gau abe, n**ibi** b**i** r**i**b g**i** dö gagpal gau abe, kale adan añ**i** u nö**p** arlö, God kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab. An**ib** u, kale magöŋhalö Kra**i**s Jisas ga manö aij an**i**bu nö**p** n**i**ŋ udöl. *

³¹Pen hon Jisas manö aij u n**i**ŋ udno, God han**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab, a g**i**pin u, lo manö gau arö g**i**nabun a gem hagagabin, wasö. N**ibi** b**i** Jisas manö aij u n**i**ŋ udnaböl gau, kale manö aij an**i**bu hagöp rö nö**p** g**i**lö, lo manö u am p**i**döŋ g**i**nab. *

4

*God Ebrahim n**i**p b**i** aij yad a ga*

¹Hon Juda n**ibi** b**i**, bac i**l**aŋ hon i**l** göm r**i**kö, r**i**k am**i**l ap**i**l göm, r**i**klö m**i**d**p**un gau me, b**i** ne Ebrahim. Pen God Ebrahim n**i**p uda u, aige göm Ebrahim udaŋ ²Ebrahim n**i**pe ke nan aij ap gö, God ne b**i** aij yad, a g**i**böp, Ebrahim b**i** gau hagöm “Yad b**i** aij,” a g**i**böp. Pen God n**i**ŋöb Ebrahim hib n**i**pe ke dap raneb i**l** ap m**i**dageia. ³Pen ai g**i**n**i**g Ebrahim hib n**i**pe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim n**i**pe God manö haga u n**i**ŋ uda u me, God n**i**p ‘Ne b**i** aij yad,’ a ga.” *

⁴B**i** ap wög göm pe udöm, mani an**i**bi y**i**har**i**ŋ u**d**pin a gagnab; wög gainö pen u mani i u**d**pin a g**i**nab.

⁵Pen n**ibi** b**i**, hon God n**i**p klö hon ke wög geinabun, n**i**pe han**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab, a g**i** gas**i** n**i**ŋnaböl gau, God kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a gagnab. Pen n**ibi** b**i**, nan si nan naj g**i**pun u pen God nan si nan naj g**i**pun an**i**bu y**i**har**i**ŋ arö göm, han**i**p n**ibi** b**i** kam**i**ŋ aij yad a g**i**nab n**i**ŋbal gau, kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab.

⁶Manö hagabin i rö, Depid u rö nö**p** hadame nö**p** God Manö u kal**i** k**i**ñ r**i**köm, n**ibi** b**i** nan aij ap gagnaböl pen God kal**i**p n**ibi** b**i** aij yad a g**i**nab gau ñ**i**ñ**i** l**i**naböl, a ga. N**i**pe haga,

⁷“N**ibi** b**i** nan si nan naj g**i**pal gau,
God nan si nan naj kale n**i**ŋöm arö g**i**nab rö,
aij gö n**i**ŋöl g**i** m**i**deinaböl.

N**ibi** b**i** nan si nan naj g**i**pal gau,
God nan si nan naj kale manö kub hagagnab rö,
m**i**ñ m**i**ñ göl g**i** m**i**deinaböl.

⁸N**ibi** b**i** nan si nan naj g**i**pal gau,
B**i** Kub nan si nan naj kale **lik** g**i** yunab rö,
ñ**i**ñ**i** löl g**i** m**i**deinaböl,” a ga. *

⁹Depid ñ**i**ñ**i** lep magö haga u, n**ibi** b**i** ñ**i** hañ r**i**b g**i** dö g**i**pal gau nö**p** manö u udnaböl? Wasö yab**i**! N**ibi** b**i** ñ**i** hañ r**i**b g**i** dö gagpal gau abe udnaböl. God Manö kal**i** k**i**ñ r**i**köm hagla ad**i**ŋ an**i**bu uri nö**p** hagaj**i**n: “Ebrahim n**i**pe God manö haga u n**i**ŋ uda u me, God n**i**p, ‘Ne b**i** aij yad,’ a ga.”

* 3:29: Ro 10:12 * 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20 * 3:31: Mad 5:17 * 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6 * 4:8: Sam 32:1-2

¹⁰ Bac itaŋ hon Ebrahim, hañ rɪb gɪ dö gaga ñɪn u, God manö haga u nɪŋ udö, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a ga. ¹¹ “Ebrahim manö yad nɪŋ uda u me, yad, ‘Ne bɪ aij yad,’ a gɪpin u, nɪbi bɪ gau nɪŋlaŋ,” a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ rɪb gɪ dö ga. God anɪg ga u nɪŋbun. Anɪb u, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagöm, God Manö nɪŋ udlö, kalɪp, “Nɪbi bɪ aij yad,” a gɪnab nɪbi bɪ gau, Ebrahim bac itaŋ kale mɪdöp. *

¹² Pen nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal pen, Ebrahim hañ rɪb gɪ dö gaga ñɪn u, God manö nɪpe nɪŋ udmɪdöp rö, u rö nöp nɪŋ udnaböl nɪbi bɪ gau abe, Ebrahim bac itaŋ kale u rö nöp mɪdöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau nɪŋöm gö, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a göm udaga. Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a göm, manö ktö nɪŋö hagöm Ebrahim abe ñɪ pai nɪpe anɪb gau abe kalɪp haga, “Kale ram mɪnönŋ it i gau gau magöŋhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö ktö nɪŋö haga u, nɪbi bɪ lo adö u nɪŋöm gɪnaböl gau hagböp, God manö ktö nɪŋö haga anɪbu nan yɪharɪŋ rö lɪböp. Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ lo adö u hain göm, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinabun a göm nɪŋbal gau, kale magöŋhalö lo manö u rɪb junaböl nɪŋöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñɪnab. God manö ktö nɪŋö haga u, nɪbi bɪ lo adö u nɪŋöm gɪnaböl gau hagböp, God manö haga nɪŋ udpal u nan yɪharɪŋ rö lɪböp. Ai gɪnɪg: nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ udnaböl gau nɪŋ aij gagöm, dui gɪnaböl. God manö ktö nɪŋö Ebrahim nɪp haga u udagnaböl. *

¹⁶ Anɪb u, hon nɪŋbun, God gɪnabin a göm, manö ktö nɪŋö hag la anɪbu, nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ udnaböl gau nöp kalɪp haga. Anɪb u, God gasɪ nɪpe ke nɪbi bɪ mög nɪŋöm, yɪharɪŋ ud aij gɪnab u me, Ebrahim ñɪ pai nɪpe gau magöŋhalö God manö ktö nɪŋö haga u rö udnaböl. Nɪbi bɪ kalɪp lo manö ña gau abe, nɪbi bɪ Ebrahim rö hañ rɪb gɪ dö gagöm God manö nɪŋ uda rö, nɪŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö ktö nɪŋö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nɪpe bac itaŋ hon magöŋhalö mɪdöp me u. * ¹⁷ God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “God Ebrahim nɪp haga, ‘Yad gɪnö, nɪbi bɪ it ke ke iru nöp mɪdpal gau, nöp bac itaŋ hon, a gɪnaböl,’ a ga,” a gɪla. Anɪb u, God amgö ilö adö nɪpe u, hon nɪbi bɪ it ke ke gau nɪbö nɪp nɪŋ udpun gau magöŋhalö bac itaŋ Ebrahim ñɪ pai nɪpe yabɪl mɪdpun. God nɪpe nɪbi bɪ umbal gau gö, kale urakpal. God nɪpe nöp gö, nan nöd mɪdagmɪdöp u mɪñi waielöp. *

Ebrahim God nɪp nɪŋ uda rö nöp gun

¹⁸ Pen Ebrahim mɪlep yabɪl löm, ñɪ pai rɪknɪm rö lagö, God nɪp haga, “Ne, it gɪmön, nɪbi bɪ ñɪ pai ne hainö mɪdeinaböl gau, it ke ke iru yabɪl mɪdeinabim,” a ga. Anɪg hagö Ebrahim, God manö nɪŋö hagöp, a göm, gasɪ halö mɪdöm me, haga rö nöp me, nɪbi bɪ ñɪ pai nɪpe it ke ke iru yabɪl nöp mɪdpal. *

¹⁹ Pen Ebrahim nɪŋa, hañ romaŋ kalpe ber mɪhau bir bir gɪ mɪhau luga. Ebrahim mɪ nɪpe söl ñɪn juöl unbö mamɪd laŋ (100) ara u me, ñɪ pai rɪkep rö laga. Nɪbin nɪpe Sera u rö nöp mɪlep yabɪl la, ñɪ pai rɪkep rö laga. Pen nɪpe God manö nɪp haga u nɪŋ ud pɪdönŋ gɪ damöm, gasɪ halö mɪdeia. * ²⁰⁻²¹ God nɪpe Ebrahim nɪp manö ktö nɪŋö haga u, Ebrahim gasɪ mɪhöp nɪŋaga; nɪpe böŋ nöp nɪŋ uda. God Bɪ pɪdönŋ halö, manö ktö nɪŋö haga rö nöp gɪnab, a göm, God manö haga u nɪŋ udöl gɪ mɪdeia rö, gasɪ magö nɪpe u pɪdönŋ rɪmnap halö udöm, nɪpe God manö haga u ud pɪdönŋ yabɪl göm, God hib nɪpe u hagö adö ara. ²² Ebrahim ga anɪbu, God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” a gɪla. * ²³ “God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” manö kalɪ kliñ rɪkla anɪbu, Ebrahim nɪp nöp kalɪ kliñ rɪkagla. ²⁴ Hanɪp abe, nɪŋöl a göm, kalɪ kliñ rɪkla. God nɪpe gö, Bɪ Kub hon Jisas uraka anɪbu nɪŋ udpun u me, nɪpe hanɪp abe nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. ²⁵ Pen nan si nan naij gun asɪŋ mɪdaino rö, God hanɪp mög nɪŋöm, Ñɪ nɪpe Jisas Kraiss nɪp yuö apöm, “Kale nan si nan naij gɪpal

* 4:11: Jen 17:10-11 * 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 * 4:14-15: Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18 * 4:16: Gal 3:7

* 4:17: Jen 17:5 * 4:18: Jen 15:5 * 4:19: Jen 17:17 * 4:22: Jen 15:6

anɪbu God nɪŋöm arö gɪnɪm,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyaŋ uraka rö, asɪŋ kub gac hanɪp uɫ ga anɪbu kamɪŋ lɪnɪm rö löp. *

5

God nɪp nɪŋ udeinabun u, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a gɪnab

¹⁻² Pen God hanɪp mög nɪŋöm ga anɪbu nɪŋ udno u me, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a göm, uda. Anɪb u, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss nɪpe gö, hon God aip jɪm ñöl mɪdun, agamɪŋ mɪd aij gɪpun. Pen ram mɪnönŋ hon hag löp u amun, God mailö aij nɪpe u nɪŋun, nɪp aip mɪdeinabun a gun, aij gö nɪŋöl gɪ mɪdpun.

³ Mɪŋör auö, uɫham mɪdpun u, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdpun. Nɪhön gɪnɪg: mɪŋör auö, uɫham mɪdeinabun u, hon ktö gun, Jisas Kraiss cɪg aij gun, arö gagnabun. * ⁴ Hon ktö gun, Jisas Kraiss cɪg aij gun, gɪ dam dam, hon nɪbi bɪ gasɪ magö pɪdönŋ halö mɪdeinabun. Pen gasɪ magö pɪdönŋ halö mɪdeinabun u, hon gasɪ halö mɪdeinabun. ⁵ Pen anɪg göl gasɪ halö mɪdeinabun u, yɪharɪŋ mɪdageinabun. Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe Ana Uɫ u hanɪp ñöm hanɪp mɪdmagö yabɪɫ lɪbil.

⁶ Pen hon nɪbi bɪ mɪnönŋ nabönŋ adö iɫ i mɪdpun gau, nan si nan najj gɪ damun gac halö mɪdaino, God aip jɪm ñöl mɪdep rö laga. Hon adan arun ap mɪdageia. Pen God nɪpe hag la ñɪn u nöp, Kraiss hanɪp nɪbi bɪ najj nan a göm uma. ⁷ Pör nɪbi bɪ rɪmnap, bɪ aij ap nɪp nɪŋöm, “Yad nɪp nan a gem umnö, nɪpe kamɪŋ araŋ,” a göm umagnaböl. Pen ñɪn añɪ añɪ rɪmnap bɪ ap bɪ aij yabɪɫ ap rö nɪŋöm, “Yad nɪp nan a gem umnö, nɪpe kamɪŋ araŋ,” a göm umnab aka nɪŋagpun. ⁸ Pen hon nan si nan najj gɪ mɪdaiun ñɪn anɪbu nöp, Kraiss hanɪp nan a göm uma. Anɪb u, hon nɪŋbun, God hanɪp mɪdmagö yabɪɫ löp. *

⁹ Kraiss nɪpe hanɪp a gɪ umöm, hagape nɪpe lugö, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a ga. Anɪb u me, hon nɪŋbun, God kal ju manö kub hagnab ñɪn u, Kraiss nɪpe hanɪp ud kamɪŋ yunab. * ¹⁰ God kolmat nɪpe mɪdaino ñɪn u me, Ñɪ nɪpe umöm, hanɪp Nap aip jɪm ña. Uri Nap aip jɪm ñöl mɪdpun u me, Ñɪ nɪpe uraköm kamɪŋ mɪdöp u, hanɪp nɪŋö nöp ud kamɪŋ yunab! ¹¹ Pen anɪbu nöp wasö. Hon God aip jɪm ñöl mɪdpun rö, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss nɪpe nöp gö, God aip jɪm ñöl mɪdpun, a gun, hib kale apil mɪhau dap ranöl gun, aij a gö nɪŋöl gɪ mɪdpun.

Adam yam nɪpe umbal pen Jisas yam nɪpe kamɪŋ pör mɪdep udpal

¹² Pen nan si nan najj göl umeb iɫ u, Adam nöp iɫ göm gö me, asɪŋ nɪpe anɪbu nɪbi bɪ rɪk lep nɪpe gau magönhalö umbal. Nɪhön gɪnɪg: God nɪŋö, Adam ga anɪbu, hon nɪbi bɪ rɪk lep nɪpe gau magönhalö anɪg gɪno. Ñɪn anɪbu hanɪp yag dauagla u pen hon aip gɪno. *

¹³ God Mosɪs nɪp lo manö ña adö u, nan si nan najj gep gasɪ u mɪnönŋ nabönŋ adö iɫ i nöd mɪdeia. Pen lo mɪdageia ñɪn u, God nan si nan najj gɪla u nɪŋöm, hainö pen ñɪnaböl, a göm, gasɪ nɪŋ mɪdageia. * ¹⁴ Pen Adam iɫ göm gɪ najj gö, asɪŋ nɪpe anɪbu nɪbi bɪ gau kalɪp uɫ gö, magönhalö um dap dap, Mosɪs lo manö hag ña ñɪn u aua. Adam God manö nɪp haga u rɪb jua rö, rɪmnap rɪb juagla u pen Adam ga rö magönhalö umla. Adam nɪpe Bɪ hainö aunab Bɪ u rö.

¹⁵ Adam gɪ najj ga u ke; Jisas Kraiss nan aij ña u ke. Adam nan si nan najj gö, nɪbi bɪ magönhalö umbal. Pen Jisas Kraiss nɪbi bɪ mög nɪŋöm uma rö, God nɪbi bɪ gau magönhalö mög yabɪɫ nɪŋöm, ud aij göm, nan aij yabɪɫ ña.

¹⁶ Bɪ añɪ anɪbu nan si nan najj ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan najj añɪ anɪbu ga u, God nɪŋöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñɪ pai nɪpe nan si nan najj gɪ dam dam, Jisas Kraiss nan aij yɪharɪŋ ñö, God, “Nɪbi bɪ gau magönhalö pör pör kamɪŋ mɪdaiöl rö löp,” a ga.

* 4:25: Ais 53:4-5 * 5:3: Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5 * 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15

¹⁷ Nöd bi añi ap nan si nan naji gö, asiŋ klö naji yabiti anibu hanip magöŋhalö ut ga. Pen hainö, anig adö anib unbö rö wasö, God nibi bi mög yabiti niŋöm ud aij yabiti gö, nibi bi asiŋ midagöp a ginab gau, bi añi Jisas Krais gö, kale kamij midöm nipe aip aij gö niŋöl gi midainaböl.

¹⁸ Adam nan si nan naji magö añi ap nöp gö, asiŋ anibu nibi bi magöŋhalö ut gö, God manö kub hagöm, "Nibi bi magöŋhalö umnaböl," a ga. Pen Jisas Krais niŋ añi ap nöp nan aij yabiti gö, God nibi bi magöŋhalö kalip nibi bi aij yad a göm, kamij middep magö u niŋim rö löp. * ¹⁹ Bi añi ap God manö haga u ritb jua rö, God niŋö, hon nibi bi magöŋhalö nan si nan naji gino. Niŋ anibu hanip yag dauagla u pen hon aip gino. Anib unbö rö nöp, bi añi ap God manö haga rö niŋöm umö, God nibi bi magöŋhalö kalip nibi bi yad a ginim rö löp. *

²⁰ Nibi bi nöd nan si nan naji gi midmidal; God nipe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nibi bi, lo manö ritb juun nan si nan naji gipun u niŋöl, a göm, lo manö ña. Anib u, nan si nan naji gila gau iru yabiti nöp gilö ara. Pen God nibi bi nan si nan naji gila gau kalip mög yabiti niŋöm, ud aij yabiti ga.

²¹ Anib u, nan si nan naji asiŋ anibu klö yabiti göm, nibi bi magöŋhalö ut gö, wip umbal rö mideila. Pen God anig göl nibi bi gau kalip mög yabiti niŋöm, ud aij yabiti göm, nibi bi aij yad a göm, kamij pör middep anibu niŋab. Bi Kub hon Jisas Krais nipe gi aij ga u me, God anig ginab. *

6

Jisas aip umun um haut gino a gun, nan si nan naji gep gasi adö u niŋagun

¹ God hanip mög niŋöb anibu, nibi bi rimnap hagnaböl, "Nan si nan naji haŋwaŋö göl gi midno midno, God hanip nöd niŋöm ud aij göp rö wasö, hainö hanip mög yabiti niŋöm ud aij yabiti ginab," a ginaböl. ² Pen manö piral anig rö hagagun! Hon nan si nan naji gep nagti adö u, hon hadö umno. Anib u, midmagö hon pitu gö, nan si nan naji gun rö lagöp. ³ Kale niŋbim, hon nibi bi Krais Jisas aip jim ñöl midaiun a gun niŋ pakno gau, "Nipe uma rö jim ñöl umbun," a gun, niŋ pakno. * ⁴ Hon niŋ pakno u, Krais Jisas aip wip ritgöl miŋan lugun umno rö la. Niŋhön ginig: Krais nipe umö, kabö miŋan u ritgöl gila pen Nap klö ke yabiti nipe u gö, uraköm kamij midöp rö, hon unbö rö wip ritgöl miŋan rö midpun u urakun, kamij hain nibo adö u midainabun. *

⁵ Krais aip jim ñöl umno u me, nipe kauyaŋ uraköm kamij midöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamij midainabun. ⁶ God nipe gasi niŋa, nan si nan naji gep nagti u böŋ nöp ritb gi dö gö, hainö nibi bi gau kalip nagti wög gep bi rö, adan naji u ud tip gi dam aragnim, a gi gasi niŋa. Anib u me, nagti adö naji gimidun u, Krais aip mab ba laŋ al pak lilö uma. * ⁷ Pen niŋhön, nibi bi um haut gitpal gau, nan si nan naji gep magö u midmagö kale pitu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon niŋbun, Krais aip umno u me, nipe aip kamij midainabun. ⁹ Hon niŋbun, Nap nipe gö Krais uraka rö, nipe kauyaŋ umagnab. Uri umeb magö u Krais nip nan ap ginim rö lagöp. ¹⁰ Krais nipe niŋ añi ap nöp uma u pen nan si nan naji gep pidöŋ u böŋ nöp hir göp. Krais kauyaŋ uraköm, am God aip midpil.

¹¹ Anib u me, Krais Jisas aip ut gun, nan si nan naji gep adö u um haut gun, urak God aip kamij midpun, a gimim niŋmim. * ¹² Nan si nan naji gep magö u, kalöp adik tip gi dam, bi nagti wög gep rö mo gau midmim, nan si nan naji ginabim, a ginab. Pen kale wihö gimim. * ¹³ Pen gasi naji kale u, haŋ romaŋ niŋ ma kalöp adij ap, nan si nan naji ginim, a göm, tip gi gainim rö, kale haŋ romaŋ kale adij adij gau magöŋhalö böŋ nöp wihö gimim. Jisas aip umun urakpun u me, gasi midmagö rimid hon God nip ñun, haŋ romaŋ adij gau God nip ñun, nipe hagöp rö nöp gun, a gimim niŋmim. *

* 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23 * 6:3: Gal 3:27 * 6:4: Kol 2:12 * 6:6: Gal 5:24
* 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19 * 6:12: Jen 4:7 * 6:13: Ro 12:1

¹⁴ Nöd lo manö adö u n̄ṅun gun, a ḡi gas̄i u n̄ṅbe, nan si nan najj gep gas̄i u nöp lö, an̄ṅ ḡim̄dim. Pen m̄ñi adö an̄bu rö m̄dagpim. God kalöp mög n̄ṅöm udö, Krai n̄bi b̄i n̄pe m̄dpim u, n̄p c̄ṅ ḡimim, nan si nan najj gau arö ḡinabim. *

Naḡi as̄iṅ m̄dagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u ḡino, God n̄ṅöm han̄p udagnab; n̄pe ke han̄p mög n̄ṅöm, Krai n̄p yuö apöm, han̄p a göm uma rö, udnab. An̄b u, nan si nan najj nöp ḡi m̄daiun aka? Wasö yab̄i! An̄ṅ gagun. ¹⁶ Kale n̄ṅbim, kale b̄i kub ap n̄p, hon b̄i naḡi wög gep ne m̄dun, wög n̄hön hagnabön ḡinabun, a geinabim u, kale b̄i kub an̄bu mo n̄pe gau m̄dpim. Kale nan si nan najj gep n̄p naḡi wög gep b̄i rö m̄deinabim u, nan si nan najj gep mo gau m̄dmim umnabim. Pen kale God manö hagöp naḡi wög gep b̄i rö m̄deinabim u, God manö hagöp mo gau m̄dpe, n̄pe kalöp n̄bi b̄i aij yad a ḡinab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan najj gep gas̄i u nöp lö, b̄i naḡi wög gep rö m̄dmim, adö an̄bu nöp ḡim̄dim. Pen hainö, Jisas manö aij u n̄ṅmim, böṅ nöp udpim. An̄ṅ ḡipim u, yad God n̄p aij a gabin. ¹⁸ God n̄pe gö, kale nan si nan najj mo gau m̄dmim, yöñ udmim, God naḡi wög gep n̄bi b̄i rö m̄dmim, n̄pe hagöp rö ḡi aij ḡipim. ¹⁹ Pen kale ke k̄tö m̄dagpim rö, manö hagn̄ṅ gabin i, yad waiö nöp hagnö n̄ṅ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gas̄i najj yab̄i n̄ṅmim, naḡi wög gep n̄bi b̄i rö m̄dmim, hañ roman̄ ñ̄n ma kale gau nan si nan najj yab̄i ḡi dammim, ḡi najj yab̄i nöp ḡim̄dim. Pen m̄ñi gas̄i aij yab̄i n̄ṅmim, naḡi wög gep b̄i rö m̄dmim, hañ roman̄ ñ̄n ma kale gau God manö hagöp rö nöp ḡi dammim, kam̄ṅ aij nöp m̄deinabim. ²⁰ Nöd nan si nan najj gep naḡi wög gep n̄bi b̄i rö m̄dm̄dim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo n̄pe gau m̄dagm̄dim. ²¹ Pen nöd ḡi najj ḡim̄dim an̄bu, m̄ñi n̄ṅmim hagnabim, “Pör an̄ṅ ḡi najj ḡim̄dun u, nable göp. An̄ṅ gun nan aij ap udagpun,” a ḡinabim. N̄bi b̄i an̄ṅ ḡipal gau umn̄ṅ ḡinaböl.

²² Pen m̄ñi God n̄pe gö, kale nan si nan najj mo gau m̄dmim, yöñ udmim, God naḡi wög gep n̄bi b̄i rö m̄dmim, God n̄ṅö aij ḡinab adö u nöp ḡimim, kam̄ṅ pör pör m̄dep u udnabim. ²³ Nan si nan najj gep adö u ḡi damun, pe udun umnabun; pen B̄i Kub hon Jisas Krai aip j̄im ñ̄l m̄deinabun u, God han̄p kam̄ṅ pör pör m̄dep magö u ȳhar̄ṅ ñ̄nab. *

7

Krai hañ roman̄ n̄pe m̄dpim rö, n̄pe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö n̄ṅbim gau. Kale n̄ṅbim, n̄bi b̄i kam̄ṅ m̄dpal gau nöp lo manö hain ḡinaböl; umeinaböl, marö kal̄p r̄imnap m̄dagpim.

² Manö ap ba gau rö ap m̄döp. Lo manö ap haga, b̄i n̄pe m̄deinab, n̄bin n̄pe nugmul aip m̄daim̄; pen nugmul umnab u, lo an̄bu p̄s ḡinab. ³ N̄bi u nugmul m̄dö n̄ṅöl ḡi, am b̄i hain n̄bö ap n̄ṅöm udeinab u, n̄p hagnaböl, “Lo manö r̄b jumön, ne b̄i si udep n̄bi,” a ḡinaböl. Pen nugmul umö, am b̄i hain n̄bö n̄ṅöm udeinab u, manö m̄dagöp; “Lo manö r̄b jumön, ne b̄i si udep n̄bi,” a göm, hagagnaböl.

⁴ Pen añ mam b̄i. An̄b unbö rö nöp, kale Krai hañ roman̄ n̄pe m̄dpim gau, n̄pe aip umbe rö, lo manö ud s̄is̄i l̄m̄dim u arö ḡipe n̄ṅöm B̄i ap kalöp udnab. B̄i au umöm uraka B̄i u kalöp udö, kale God n̄p aij ḡin̄im adö u nöp ḡinabim. *

⁵ Nöd pen Krai hon udaga ñ̄n u, nan si nan najj gep magö u han̄p ud s̄is̄i l̄m̄döp. Lo manö adö u nöp hain gun a ḡi m̄dm̄dun u pen gas̄i najj an̄ hon dan̄ p̄ral hīk̄ö, mab as̄i ñ̄ṅ umeb magö u waiö lö, m̄d aij ḡim̄dagun. God aip m̄dep rö laga. ⁶ Pen m̄ñi Krai aip umbun rö, lo manö han̄p naḡi rö löm ud s̄is̄i l̄m̄döp u pak gulu ḡi lun me, Juda lo manö kal̄i k̄liñ r̄ikla adö u n̄ṅun gagpun; God Ana gas̄i ñ̄b adö u nöp n̄ṅun ḡipun. *

* 6:14: 1Jn 3:6 * 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19 * 6:23: Ro 5:12,15 * 7:4: Ro 6:2,11 * 7:6: Ro 8:2; 6:4

Lo mīdöp rö, nan si nan najj gīpun u waiö nījbun

⁷ Anīb u, hon nīhön hagun? God lo manö hagö hagla u, manö najj hagöp, a gun aka? Wasö yabī! U anīg hagagun.

Lo mīdagböp, yad nan si nan najj aigege rö mīdöp u nījagbnep. Lo manö adö ap kalī kliñ rīkōm hagla, “Nībi bī rīmnap nan kale gau nan yad rö mīdaiböp, a gīmim, gasī u nījagmim,” a gīla. Anīb u me, yad nījbin, nībi bī rīmnap nan kale gau nan yad rö mīdaiböp a gī gasī nījeinabin u, nan si nan najj gīnabin. * ⁸ Anīb u, yad gasī nījbin, hainö yad nan si nan najj gem, nībi bī rīmnap nan kale gau nan yad rö mīdaiböp, a gī gasī u nījagnabin. Yad anīgöl gasī nījmīdin u pen adīj nan si nan najj gep magö u am gasī rīmīd yad tīp gī dam arö, nībi bī rīmnap nan kale gau iru yabī! nöp nan yad rö mīdaiböp a gī gasī u nöp nījnö. Pen lo manö mīdagböp, nan si nan najj gep magö klö mīdagböp, bī hadö umöb rö mīdböp.

⁹ Lo manö, u gīmön, u gagmön, a gab u, yad nöd nījagmīdin. Yad anīg gem kamīj mīdainö. Pen lo manö u auö, nan si nan najj gep magö u, bī kamīj mīdöp rö löm, klö udöm yīp tīp gī ud arö, umnö. ¹⁰ God lo manö ña u, hanīp adan pör mīdep u yamböp, pen yīp umeb magö nöp ña. ¹¹ Anīb u, yad gasī nījbin, hainö yad nan si nan najj gem, nībi bī rīmnap nan kale gau nan yad rö mīdaiböp a gī gasī u nījagnabin. Yad anīgöl gasī nījmīdin u pen, adīj nan si nan najj gep magö u am gasī rīmīd yad tīp gī dam arö, nībi bī rīmnap nan kale gau nan yad rö mīdaiböp a gī gasī nījnö. Nan si nan najj gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yīp al pak la. *

¹² Anīb u, hon nījbun, God lo manö u ut mīdöp. Hon nījbun, “Nībi bī rīmnap nan kale gau nan yad rö mīdaiböp a gī gasī u nījagmim,” lo manö anību, God nīpe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp mīdöp. * ¹³ God lo aij anību yīp al pak la umnö aka nīhön? U wasö! God lo manö aij u hagö nījbun rö, marö kub anību udagnabun. Nan si nan najj gīpun rö, marö kub anību udnabun. Pen nīpe hanīp lo manö haga anību, gasī ap ke nījöm hagaga; nan si nan najj gep magö u gac kub yabī! mīdöp u nījöl, a göm, lo manö haga. Anīb u, God lo manö u haglö nījbin rö, umagnö; nan si nan najj gep magö u, lo manö aij anību udöm, yīp al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasī nījbun gau nöp gabun

¹⁴ Hon nījbun, lo manö u, God gasī ñö kalī kliñ rīkla. Anību pen yad bī nöp mīdpin; yad nagī wög gep bī rö mīdem, hibur gasī rīmīd yad u pör arab nan si nan najj gep adö u. ¹⁵ Anīb u me, nan aij gīnam, a gī gasī nījbin adö u gagpin; yad nan si nan najj gep adö u, yad magö anību mulu kal nījbin u, yad anīg gānam, a gīpin adö u nöp gīpin. Pen nīhön gīnīg anīg gīpin u nījagpin. * ¹⁶ Yad gī najj gānam, a gī gasī nījbin adö u nöp gīpin rö, yad nījbin, gasī magö yad abe God lo manö u abe adīp adīp rö mīdöp.

¹⁷ Uri yad ke nan najj gagpin me. Yad ke najj gīnam, a gem, gagpin; nan si nan najj gep magö u gasī hibur mīdmagö yad aḡ daḡ mīdöp u nöp göp. ¹⁸ Yad nījbin, yad bī nöp mīdpin rö, mīdmagö prī aḡ yad daḡ mīd aij gagöp. Gasī hibur mīdmagö yad gasī aij ñö, nan aij ap gānabin. Gasī magö yad u, gī aij gīnam a gem nījbin u pen yad gīnam rö lagöp. ¹⁹ Anīg gö me, gī aij gīnam, a gī nījbin adö u gagabin; gī najj gānam, a gī nījbin adö u nöp pör gīnö arab. ²⁰ Anīb u, yad gī najj gānam, a gī nījbin adö u nöp gābin rö, yad ke nan najj gagabin. Nan si nan najj gep magö u gasī hibur mīdmagö yad aḡ daḡ mīdöp u nöp gö gö gab nījem gābin.

²¹ Anīb u, yad nījbin, yad gī aij gīnam a gī nījbin u pen pör gī najj gīnam rö löp. ²²⁻²³ Gasī yad u God lo ña u ñīñī yabī! lībin u pen gasī hibur mīdmagö yad aḡ daḡ unbö ke göm, gasī magö yad u aip pen pen gö, nan si nan najj gep magö u hañ romanḡ yad aḡ gau mīdöm, yīp ud sīsī lö, yad bī nagīman rö mīdpin. *

²⁴ Yad ñīñī lagpin; bī mög gep rö mīdpin. Gasī hibur mīdmagö yad u yīp al pak līnīg gab; bī an yīp ud kamīj yunab? ²⁵ Bī Kub hon Jīsas Krais nöp! God nīp aij a gābin!

* 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21 * 7:11: Jen 3:13 * 7:12: 1Di 1:8 * 7:15: Gal 5:17 * 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11

Pen manö hagpin i, anig göl midöp: gasi yad u God nup nagit wög gep bi rö midpin u pen midmagö pri an yad dan au, nan si nan naj gep magö u nagit wög gep bi rö midpin.
*

8

God Ana hon aip mideinab u, hon aigale nibi bi rö mideinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip jim nöl midpun u, Krais Jisas nipe umö, God Ana kamij magö ñeb u nipe hanip ud kamij yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kalip nagit wög gep nibi bi rö midagpun. Anib u, God hanip manö kub hagagnab. ³ Pen nibi bi aij midagpun rö, God lo adö u gi damun, mid aij gun rö lagö, God Ni nipe ke u yuö, bi yabit hañ roman hibur midmagö hon unbö rö löm, aua. Nipe umöm nan si nan naj gep magö u böj nöp gi ke yuan, a göm, God nipe Ni nipe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u nibi bi midmagö pri an kale dan midöp u, manö kub hagöm, pis göp a ga. ⁴ God anig ga u, kale gasi naj midmagö pri an hon yan nübö auöp adö u arö göm, God Ana gasi ñab adö u gi damöm, lo manö yad hagab rö gi aij ginaböl, a göm ga. *

⁵ Nibi bi gasi naj midmagö pri an kale yan nübö auö, adö anibu nöp glö aröp gau, hibur midmagö kale nhön gasi göp adö u nöp gasi niñbal. Pen nibi bi God Ana kalip gasi ñö glö aröp gau, God Ana nhön gasi göp adö u nöp gasi niñbal. ⁶ Nibi bi hibur midmagö kale nhön gasi göp adö u nöp gasi niñbal gau, adö anibu nöp nan si nan naj göm umnaböl. Pen nibi bi God Ana nup aij ginab u nöp gasi niñbal gau, adö anibu nöp gi aij göm, God aip jim nöl kamij midöm, mid aij ginaböl.

⁷ Nibi bi hibur midmagö kale nhön gasi göp adö u nöp gasi niñbal gau, gasi magö kale God nup kauat mauat rö midöp. Gasi magö kale God lo nipe niñagöp; God lo nipe niñnim rö lagöp. ⁸ Nibi bi gasi naj midmagö pri an kalip yan nübö auö, adö anibu glö aröp gau, God nup aij ginim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nibi bi God Ana kalöp an dan midöp gau, gasi naj midmagö pri an kale yan nübö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasi ñab adö u nöp gabim. Nibi bi Krais Ana nipe kalip an dan midagöp gau, Krais nibi bi nipe midagpal. * ¹⁰ Krais nipe an kalöp dan mideinab u, nan si nan naj gep magö u gö, hañ roman kale umnig gab; pen Jisas umö God kalöp niñö, nibi bi aij rö midpin u rö, Ana nipe gö, ana kale kamij mideinab. * ¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe an kalöp dan midöp u me, God añi anibu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nipe kalöp an dan midöp u nipe hañ roman kale kamij mided magö ñinab.

¹² Anib u, añ mam bi, hon naböj midöp. Gasi naj midmagö pri an hon dan pitu gi ñö adö anibu gun, naböj anibu ñagnabun. ¹³ Adö anibu gipe arö, umnig gabim. Pen God Ana u kalöp gi ñö niñöl gi, kale nan si nan naj gipim anibu böj nöp arö ginabim u, God aip kamij mideinabim. *

¹⁴ God Ana gasi ñö niñöl gi ajaböl nibi bi gau, God ni pai nipe midpal. ¹⁵⁻¹⁶ Ana kale udpim u, kalöp tip gi dam arö, kale nöd piñij gimdim rö kauyan piñij gimim, nagit wög gep nibi bi rö midagnabim. Ana kale udpim u, nipe gö, God ni pai nipe midpin. Anig niñöm hon nup "Aba! Bapi!" a gabun. *

¹⁷ Ni pai nipe midpun u me, nan aij nhön nhön ni pai nipe ñinab u, hon udnabun. Pen Krais nup hag juöm gi naj gla rö, hanip u rö nöp gi naj glö, piñij gagnabun u, God Krais nup ud aij ga rö, hanip u rö nöp ud aij ginab. *

Hainö mid aij ginabun

¹⁸ Gasi yad niñbin, Krais nup cig midun, marö rimnap gö, uham mideinabun u, u nan pro. Hainö God nipe nan aij yabit hanip ñö, nipe aip mid aij ginabun u, u nan kub.

* 7:25: 1Ko 15:57 * 8:4: Gal 5:16,25 * 8:9: 1Ko 3:16; 12:3 * 8:10: Gal 2:20 * 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5
* 8:15-16: 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * 8:17: Gal 4:5-7; Rep 21:7

¹⁹ God nan n̄hön n̄hön ḡi la gau magöŋhalö m̄ñi m̄id aij ḡin̄im rö lagöp. Nan gau magöŋhalö abad m̄idö, God n̄ipe ñ̄i pai n̄ipe waiö udnab ñ̄in u nöp, n̄ipe gö, nan an̄ib gau kauyaŋ m̄id aij ḡinab. ²⁰⁻²¹ Göp an̄ibu, God hadame nöp n̄iŋebir ḡinab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau n̄iŋa, ñ̄i pai yad waiö udnabin ñ̄in u, yad ḡinö, ñ̄i pai yad ñ̄iñ̄i löm m̄id aij yab̄iŋ ḡinaböl rö, nan magöŋhalö ḡi l̄inö gau u rö nöp, hij ḡi lugagöm, ñ̄iñ̄i löm m̄id aij yab̄iŋ ḡinab.

Pen nan ḡi la an̄ib gau, nöd m̄id aij gagnab. Pen han̄ip gö, ñ̄i pai n̄ipe ke yab̄iŋ m̄idun n̄ipe aip m̄id aij ḡinabun ñ̄in u nöp me, kauyaŋ gö nan an̄ib gau m̄id aij ḡinab. *

²² Hon n̄iŋbun, nan God ḡi la an̄ib gau magöŋhalö m̄id aij ḡin̄ig gab u pen hadame nöp marö gö, n̄ibi ñ̄i pai r̄ikn̄ig ḡilö ilön göp rö u ḡim̄idöp. ²³ Pen hon abe marö an̄ibu m̄idöp. Hainö kal̄ip böŋ nöp udn̄ig gabin, a göm, God n̄ipe Ana u nöd nöp yuö apöm han̄ip aŋ daŋ m̄idöp u, pen ñ̄in mai rö han̄ip ñ̄i pai n̄ipe ke kabö rö yab̄iŋ waiö udö, hañ romaŋ ḡisön n̄ibö halu lun, a gun, m̄idmagö hon aŋ daŋ marö an̄ibu gö n̄iŋöl ḡi, m̄inöŋ naböŋ adö iŋ i abad m̄idpun. *

²⁴ God nan hainö waiö l̄inab a ga manö u n̄iŋ udno, han̄ip uda. Pen nan n̄ihön n̄ihön hainö waiö l̄inab u magöŋhalö hadö n̄iŋbnop, m̄ñi gas̄i halö m̄idun ñ̄in hain u abad m̄idagaibnop. Nan hadö n̄iŋbal u abadagnaböl. ²⁵ Pen, nan hainö waiö l̄inab, a ḡi gas̄i u n̄iŋun me, iru gö n̄iŋöl ḡi abad m̄idagpun; gas̄i halö abad m̄idpun.

²⁶ N̄ibi b̄i p̄idöŋ m̄idagpun rö, Ana han̄ip ḡi ñ̄il ḡi m̄idöp. Hon God n̄ip sabe gun a ḡipun u pen aige gun God n̄ip sabe ḡinabun u n̄iŋagun. Pen Ana han̄ip ab hak löm, God n̄ip sabe ḡin̄ig gab. Manö n̄ibi b̄i n̄iŋeb rö wasö; kaddad manö löm hagn̄ig gab. ²⁷ God pen gas̄i hon magöŋhalö n̄iŋöb; n̄ipe Ana gas̄i n̄ipe u abe n̄iŋöb. Ana n̄ipe hon Kraiŋ Jis̄as n̄ibi b̄i n̄ipe marö udöm, God n̄ip hagö, hagab rö ḡinab. Ana n̄ipe God n̄ip hagab u, God ḡinam a göm n̄iŋöb adö u nöp hagab. *

²⁸ Hon n̄iŋbun, God n̄ip m̄idmagö l̄ibun n̄ibi b̄i gau, God n̄ipe han̄ip abad m̄idö n̄iŋöl ḡi, nan r̄imnap ke gagnab; m̄id aij ḡinabun adö u nöp han̄ip ḡinab. God n̄ipe hadame gau gas̄i n̄iŋöm haga rö, han̄ip ȳip aumim a ga. * ²⁹ Pen adö an̄ibu nöp, God n̄ibi b̄i nöd n̄iŋa gau, “Yad ḡinö, kale Ñ̄i yad m̄idöp rö löm, n̄iñ̄in n̄imam hain n̄ipe iru yab̄iŋ m̄ideinaböl,” a ga. * ³⁰ An̄ib u, n̄ibi b̄i Ñ̄i yad rö m̄ideinaböl a ga n̄ibi b̄i gau, kal̄ip ȳip aumim a ga. N̄ibi b̄i ȳip aumim a ga n̄ibi b̄i gau, kal̄ip n̄ibi b̄i as̄iŋ m̄idagöp a ga. N̄ibi b̄i kal̄ip as̄iŋ m̄idagöp a ga gau, Ñ̄i yad mailö aij halö m̄idöp rö, kale u rö nöp m̄ideinaböl a ga.

Han̄ip m̄idmagö löm abad m̄id aij göp

³¹ Pen han̄ip an̄ig göm ud aij göp u, an han̄ip ḡi najj ḡinab? B̄i ap han̄ip ḡi najj ḡin̄im rö lagöp, wasö yab̄iŋ! * ³² God n̄ipe p̄iñ̄iŋ gagöm, Ñ̄i n̄ipe ke u han̄ip nan a göm yuö apöm uma u nan kub yab̄iŋ. Pen God han̄ip an̄ig ga u me, n̄ipe han̄ip ud aij göm, nan aij aij nöp han̄ip u rö nöp ñ̄inab. ³³ Pen God n̄ipe han̄ip hag löp rö, an han̄ip manö kub hagnab? God n̄ipe ke gö as̄iŋ m̄idagöp rö m̄idpun u, manö m̄idagöp, a ga. * ³⁴ An̄ib u, b̄i an han̄ip manö kub hagnab? B̄i ap an̄ig hagn̄im rö lagöp. Kraiŋ Jis̄as han̄ip nan a göm umöm, uraköm, am God ñ̄imagö ȳiŋḡ k̄id n̄ipe lau adö m̄idöm, han̄ip a göm, Nap n̄ip sabe göl ḡi m̄idöp.

³⁵ Kraiŋ han̄ip m̄idmagö yab̄iŋ löp u me, an n̄ip wasö göm han̄ip ud as̄ik ke l̄inab? Nan ap ke waiö löm, han̄ip ud as̄ik ke l̄in̄im rö lagöp.

Han̄ip marö r̄imnap ḡinab aka,
 uŋham m̄ideinabun aka,
 k̄iyö kub leinab aka,
 wat̄ij m̄idageinab aka,
 gas̄i m̄ilö n̄iŋnabun aka

* 8:20-21: Jen 3:17-19 * 8:23: 2Ko 5:2-4 * 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6
 * 8:31: Sam 118:6 * 8:33: Ais 50:8-9

bɪ rɪmnap hanɪp, Kraiſ piſg miɔdpal, a gɔm,
hanɪp gɪ naj gɪnabɔl aka,
al pak lɪnabɔl aka,
nan niɦɔn gɪnab,

Kraiſ aip jɪm nɔl nɔp miɔdeinabun.

³⁶ Manɔ anɪbu rɔ God Manɔ kalɪ kliɦ riɦkɔm hagla,
“Nɔp piſg miɔdpun rɔ, pɔr hanɪp niɦjɔm,

kaj sipsip rɔ al pak lun a gɔm niɦbal,” a gɪla. *

³⁷ Anɪb u, umeb rɔ an u miɔdpun u pen Kraiſ, bɪ hanɪp miɔdmagɔ lɔm uma u aip miɔdun,
a ij gɔ niɦjɔl gɪ nɔp miɔdun, nan anɪb gau piɦniɦj gagnabun. ³⁸ Adɔ anɪbu yad niɦjbin,
umnabun aka miɔdeinabun, God hanɪp miɔdmagɔ li nɔp miɔdeinab niɦjɔm nan ap hanɪp
ud asɪk ke lɪniɦm rɔ lagɔp. God ejol niɦpe gau, nan piɔdɔj halɔ kumi kabɔ adɔ laj miɔdɔp
gau, nan kal naj gau, nan miɦni miɔdɔp gau, nan hainɔ miɔdeinab gau, ³⁹ nan adɔ galɪk
miɔdɔp gau, nan mo gayɪk miɔdɔp gau, nan niɦɔn niɦɔn miɔdɔp gau magɔjhalɔ, nan ap
hanɪp ud asɪk ke lɪniɦm rɔ lagɔp. Bɪ Kub hon Kraiſ Jiſas miɔdɔp rɔ, God hanɪp miɔdmagɔ
li nɔp miɔdeinab.

9

God gasɪ niɦpe ke niɦjɔm Isrel kai kalɪp udnɪg ga

¹ Manɔ hagabin anɪbi, yad Kraiſ bɪ niɦpe miɔdpin rɔ, piral hagagabin. Ana Uɦ u gasɪ
magɔ yad hagab, manɔ hagabɔn anɪbu manɔ niɦjɔ hagabɔn, a gab. ²⁻³ Pen anɪ mam bɪ.
Isrel niɦbi bɪ rɪmnap Kraiſ niɦp udagpal gau hainɔ manɔ kub niɦjɔm, ilɔn kub udnabɔl u,
yɪp mɔg yabɪɦ gɔp. Anɪb u, yad gasɪ iru yabɪɦ niɦjbin. Miɔdmagɔ yad pɔr ilɔn kub gɔp.
Yad niɦjɔ nɔp hagabin, adan miɔdbɔp, yad anɪ mam yad gau kalɪp nan a gem ilɔn udnɔ,
kale pen kamɪj arblap. *

⁴ Pen niɦɔn: God Isrel kai nɔp kale niɦ pai yad miɔdeila j a gɔm, mailɔ a ij niɦpe kalɪp
nɔp yamɔm, yad kalɔp unbɔ gɪnabin a gɔm manɔ ktɔ niɦjɔ kalɪp nɔp hag niɦm, lo manɔ
niɦpe u kalɪp nɔp hag niɦm, kale aigɔl gɔm God sabe gep ram u kabɔ rɔ sabe gɔl manɔ u
kalɪp nɔp hag niɦm, yad aigɔl gem niɦbi bɪ kalɪp ud a ij gɪnam manɔ a ij u kalɪp nɔp hag
niɦa. * ⁵ Isrel niɦbi bɪ niɦi iɦa j kale Ebraham, Aisak, Jekop bɪ gau me. Ebraham, Aisak,
Jekop niɦ pai riɦklɔ, riɦ dam dapɪɦ gɪ damɔm, Isrel niɦbi bɪ kalɪp riɦ daula. Kiɦni anɪ u
nɔp riɦ dam dapɪɦ gɪ damɔm, Kraiſ niɦp bɪ yabɪɦ riɦ daula. Kraiſ niɦpe ke God miɔdɔm,
niɦbi bɪ magɔjhalɔ abadab. Kale magɔjhalɔ hib niɦpe u pɔr haglɔ adɔ ara j.

⁶ God Manɔ haga u, haga rɔ nɔp ga. Isrel niɦ pai riɦklɔ, riɦ dam dapɪɦ gɪ damɔm, riɦ
daula gau rɪmnap Isrel niɦbi bɪ kabɔ rɔ miɔdagpal. ⁷ Ebraham niɦ pai riɦklɔ, riɦ dam dapɪɦ
gɪ damɔm riɦ daula gau rɪmnap Ebraham niɦ pai niɦpe kabɔ rɔ miɔdagpal. God Ebraham
niɦp haga, “Aisak niɦ pai riɦknab gau nɔp niɦ pai adɔ nape rɔ miɔdeinabɔl,” a ga. * ⁸ Anɪb u,
Ebraham niɦ pai riɦklɔ, riɦ dam dapɪɦ gɪ damɔm, riɦ daula gau rɪmnap God niɦ pai niɦpe
miɔdagpal. God manɔ ktɔ niɦjɔ hagɔ, Ebraham niɦ pai yag daunabɔl niɦ pai gau nɔp, kale
God niɦ pai niɦpe miɔdnabɔl. * ⁹ God Ebraham niɦp manɔ ktɔ niɦjɔ anɪbu hagɔm haga, “Niɦni
yad hag lɪnɔ niɦni u nɔp yad adɔ gɪ aunɔ, nabin ne Sera niɦ ap yag daunab,” a ga. *

¹⁰ Pen apɪs hon Rebeka niɦ niɦpe miɦhau bɪ anɪ nɔp riɦka. Bɪ anɪbu bac hon u Aisak.
¹¹⁻¹² Pen God gasɪ niɦpe ke niɦjɔb rɔ gɪnab. Niɦbi bɪ an hag lɪnabin a gɪniɦ gab u, hag
lɪnab. Kale nan a ij rɪmnap gɪnabɔl u niɦjɔm hag lagnab. God gasɪ niɦpe ke niɦjɔb rɔ
gɪnab. Anɪb unbɔ rɔ nɔp me, apɪs bac hon Aisak Rebeka ber miɦhau niɦ ramɔ riɦkaglɔ
magɔ u, God niɦpe Rebeka niɦp haga, “Niɦ ne naɦni riɦknabɔn u, bɪ kub rɔ miɔdageinab;
niɦpe niɦ ne hain u niɦp wɔg gɪ niɦnab,” a ga. Niɦ mudun an j gau nɔp miɔdailɔ niɦme yag
dauaga adɔ u nɔp, nan a ij nan naj ap gɪlɔ niɦjɔm wasɔ, God gasɪ niɦpe ke niɦjɔm anɪg
haga. * ¹³ God Manɔ adɪ j ap kalɪ kliɦ riɦkla u, God manɔ hagɔm haga, “Yad Jekop niɦ

* 8:36: Sam 44:22 * 9:2-3: Eks 32:32 * 9:4: Eks 9:4 * 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14

* 9:11-12: Jen 25:23

mıd magö lıbin pen Iso nıþ mıd magö lagpin,” a ga. *

God nıpe gab u, kabö rö nöþ gab

¹⁴ Anıb u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nıpe kabö rö nöþ gab. ¹⁵ God nıpe Mosıs nıþ haga,

“Nıbi bı mög nıþnabin gau kalıþ mög nıþnabin.

Nıbi bı mıd magö lem ud aij gınabin gau

kalıþ mıd magö lem ud aij gınabin,” a ga. *

¹⁶ Anıb u nıþbun, hane ke klö gun gıþun u nıþöm hanıþ udagnab; hane ke klö gun gası halö mıdþun u nıþöm hanıþ udagnab. Nıpe ke mög nıþnab nıbi bı gau nöþ udnab. *

¹⁷ God Manö adıþ ap kalı kılıñ rıkla u, God manö hagöm Pero nıþ haga, “Yad gası nıþnö, nıbi bı ram mıñöþ gau gau mıdþal gau magöþhalö nıþnaböl, ne kiþ Iþip nıbö u bı kub bı klö yabıl pen yad God gınö ne bı yıþarıþ rö mıdnabön. Anıg gınab, kale nıþöm, manö anıbu hag amıl apıl göm hib yad u haglö ram mıñöþ gau gau magöþhalö arnab. Adö anıbu nöþ yad ke gainö, ne Iþip kiþ mıdþan,” a ga. * ¹⁸ Anıb u nıþbun, God gası nıpe ke nıþöb rö, nıbi bı rımnab mög nıþnab pen nıbi bı rımnab kalıþ nıþebir gö, gası naiþ kale nıþbal u kıldı arnab.

¹⁹ Kale rımnab God göþ anıbu rö nıþmim hagnabim, “God nıpe nöþ gö, gası kale u kıldı aröp u, nıþön gıñıg pen, mıd aij gagpim, a göm, hanıþ manö kub hagnab? God nıpe ke, ‘Nan anıb gau gınab,’ a gınab u, bı an nıpe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a gınab?” ö gınabim. ²⁰ Anıg hagnabim u pen kale bı kub an rö mıdmim, manö nıpe u naböþ udnabim?

Adö anıbu rö, God Manö u bı ne Aisaia kalı kılıñ rıköm haga, “Bı ap mıñöþ udöm, rin cög ap gö, ‘Yıþ nıþön gıñıg anıg göl gıþan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabıl!” a ga. * ²¹ Bı rin cög gıñıg gab bı u, nıpe gası nıpe ke nıþöb rö gınab. Mıñöþ bad añı ap ud gı dö gı dapöm, rin aij aij ñın añı añı laueþ ap löm, rin yıþarıþ pör pör laueþ ap löm, gınab. U manö mıdagöp; gası nıpe. * ²²⁻²³ Anıb unbö rö me, God göþ. Nıpe nıbi bı gı naiþ gı mıdþal gau nıþö, iru yabıl gö, kalıþ al pak lınım rö löþ u pen, nıpe mulu halö mıdöp u nıþöm klö nıpe mıdöp u nıþlan, a göm, kalıþ yıþıd anıg gagöp. God hadame dagol gau gası nıpe ke nıþöm haga, nıbi bı mög nıþem ud aij gınabin nıbi bı gau mailö aij yad u nıþöl, a ga. Anıb u, nıbi bı anıb gau mailö aij yad u nıþöl a göm, nıpe nıbi bı gı naiþ gı mıdþal gau gö, gası hibur naiþ kale u kıldı aröp. ²⁴ Nıbi bı mög nıþem ud aij gınabin a ga u, hanıþ Juda nıbi bı abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, haga. ²⁵ Manö adö anıbu rö, God manö haga rımnab bı ne Hosea God Manö adıþ ap kalı kılıñ rıköm haga, “Nıbi bı yad mıdagmıdal gau,

kalıþ ‘nıbi bı yad’ a gınabin.

Pen nıbi bı mıd magö lagmıdin gau,

kalıþ ‘nıbi bı mıd magö yad’ a gınabin.

Pen Hosea God Manö adıþ ap halö kalı kılıñ rıköm haga, *

²⁶ Nöd ‘Nıbi bı yad mıdagpim,’ a gınö u,

ram mıñöþ añı anıbu nöþ kalıþ,

‘God pör kamıþ mıdöp ñı pai nıpe,’ a gınabin,” a ga. *

²⁷ Pen God Manö adıþ ap, bı God manö hageþ Aisaia manö bıatö göm hagab,

“İsrel kai kabö kutup ñıg goł gau mıdöp rö

iru nöþ mıdeinaböl u pen

Bı Kub nıpe yöþ pro bad ap nöþ

ud kamıþ yunab. *

²⁸ Nıþön gıñıg: Bı Kub nıpe dip nöþ

nıbi bı mıñöþ naböþ il i mıdþal gau

* 9:13: Mal 1:2-3 * 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8 * 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21:

Jer 18:6 * 9:25: Hos 2:23 * 9:26: Hos 1:10 * 9:27: Ais 10:22-23

magöŋhalö manö kub hagöm

böŋ nöp pen ñinab,” a ga.

²⁹ Gınab anıbu, Aisaia nıpe nöd God Manö adıŋ ap kalı kılın rıköm haga,

“Bı Kub ke pıdöŋ halö mıdöp u,

hanıp ñı pai yöp bad ap nöp arö gagböp,

Sodom Gomora nıbi bı kalıp ga rö u,

hanıp gıböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u nıŋ udlaŋ

³⁰ Anıb u, nıŋim! Juda nıbi bı wasö gau, nöd, mıd aij gun God aip jım ñöl mıdaiun a göm gası u nıŋagla u, pen mıñi Jisas manö aij u nıŋ udlö, God kalıp asıŋ mıdagöp a gö, nıpe aip jım ñöl mıdpal. ³¹ Pen Isrel nıbi bı nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a gıla u pen mıñi nıpe aip jım ñöl mıdagpal. ³² Pen nıhön, God nıp nıŋ udöm wasö, hon ke adö rımnap gun, nıpe aip jım ñöl mıdeinabun, a göm, God nıpe kabö aij la adö u arun a gılö nıŋöl gı, ma kale u lı yuö ap lug pakpal. * ³³ Manö anıbu rö, Aisaia nıpe God manö haga rö kalı kılın rıköm haga,

“Nıŋim! Yad daun kub Saion kabö ap lınö,

nıbi bı ma adö anıbu lı yuö ap lug paknaböl;

pen nıbi bı nıp nıŋ udnaböl gau,

God nıp nıŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God nıpe ke gö, kale nıbi bı nıpe asıŋ mıdagöp rö mıdeinaböl u, Isrel nıbi bı kale nıŋagal

¹ Mıdeimam yad gau. Gası klö yıp auöp u, God nıbi bı yad Isrel kai kalıp ud kamıŋ yunım, a gem, nıp pör nöp sabe göl gı mıdpin. ² Yad kale gıpal rö nıŋem hagabin, hon God nıbi bı nıpe mıdaiun, a göm, klö yabıt gıpal u pen gası nıŋ aij göm gagpal. ³ “Krais uma rö, God hanıp, ‘Nıbi bı asıŋ mıdagöp yad,’ a gınab,” a göm gası u nıŋblap u pen adö anıbu nıŋ aij gagöm, gası kale ke adö u nöp nıŋöm hagla, “Lo adö u gıno areinab u, nıbi bı aij nıpe mıdeinabun,” a gıla. Anıb u, lo manö adö anıbu hain gun a göm gı damöm, hainö ap lug pakla. ⁴ Krais ga anıbu, uri lo u pıs göp. Anıb u me, nıbi bı an an Jisas manö aij u nıŋ udnaböl gau, God kalıp magöŋhalö nıbi bı asıŋ mıdagöp yad a gınab.

Nıbi bı ram mınöŋ gau gau magöŋhalö kamıŋ aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mosıs manö rımnap kalı kılın rıköm, lo manö udöm asıŋ mıdagöp rö mıdeinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalıp haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp gımim me, kamıŋ arnabim,” a ga. * ⁶ God Manö u, Mosıs manö rımnap kalı kılın rıköm, Krais nıp nıŋ udöm asıŋ mıdagöp rö mıdeinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalıp haga, “Kale, ‘Bı an adö laŋ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u it u me, kale am kumi kabö adö laŋ au nıbö Krais nıp ut gı dauagnaböl.) * ⁷ Anıb unbö rö nöp, “Kale, ‘Bı an wip ana ram mıdöp mo gayık arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u it u me, kale am wip ana ram mıdöp mo gayık nıbö Krais nıp ut gı dauagnaböl.) ⁸ Pen God Manö adıŋ anıbu, Mosıs manö adö rımnap nıhön nıhön kalı kılın rıköm Isrel kai kalıp haga. Nıpe haga, “Manö magö anıbu mılö gau mıdagöp. Manö magö anıbu mıdmagö aŋ kale daŋ mıdöp pör hagpim adö u nöp,” a ga. Mosıs nıpe Jisas manö aij, manö nıŋ udep anıbu nöp haga. Manö aij nıŋ udep anıbu nöp hon pör nöp hag ñabun u me.

⁹ Anıb u, God gö Jisas uraköp a gımim, gası u nıŋ mıdmim, “Jisas nıpe Bı kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp nıbi bı asıŋ mıdagöp yad a göm, kalöp ud kamıŋ yunab.

¹⁰ Pen nıhön, kale gası mıdmagö aŋ kale daŋ manö nıpe nıŋ udnabim u, God kalöp nıbi

* 9:29: Ais 1:9 * 9:32: Ais 8:14 * 9:33: Ais 28:16; 1Pi 2:6 * 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

bî asîŋ mîdagöp yad a gî nab. Meg mîgan kale manö haggim, nîbi bî gau waiö hag ñî nabim u, God kalöp ud kamîŋ yunab. ¹¹ Adö anîbu rö, Aisaia nîpe God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga, “Nîbi bî nîp nîŋ udnaböl gau, God nîp nîŋöm ana udagnaböl,” a ga. ^{*} ¹² Juda nîbi bî gau, Juda nîbi bî wasö gau, ke ke mîdagpal. Bî Kub nîpe nîbi bî gau nîbö gau nîbö magöŋhalö Bî Kub añî nöp mîdöp. Nîbi bî gau nîbö gau nîbö an an nîp sabe gî naböl gau, kalîp ud aij yabîŋ gî nab. ^{*} ¹³ Adö anîbu nöp, bî ne Joel, God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga, “Nîbi bî an an Bî Kub nîp, yîp ud kamîŋ yu, a göm hag nîŋlö, kalîp ud kamîŋ yunab,” a ga. ^{*} ¹⁴ Pen kale Bî Kub nîp nîŋ udagnaböl u, kale nîp aigöl göm sabe gî naböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi nîŋagnaböl u, kale aigöl göm manö aij anîbu nîŋ udnaböl? Pen nîbi bî rîmnap apöm Jisas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö anîbu apdi nîŋnaböl? ¹⁵ Pen nîbi bî Krais Jisas nîŋ udpal gau kalîp hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö anîbu nöp, Aisaia nîpe God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga, “Nîbi bî manö aij daunaböl gau, gî aij yabîŋ gî naböl,” a ga. ^{*}

¹⁶ Pen Isrel nîbi bî Krais Jisas manö aij u nîŋla gau rîmnap nîŋ udagla. Manö adö anîbu nöp, Aisaia nîpe God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga, “Yad manö aij ne u hagnö jî bî an nîŋ udöp?” ö ga. ^{*} ¹⁷ Anîb u, nîbi bî rîmnap God manö hag ñîlö, nîbi bî nîŋöm manö anîbu nîŋ udnaböl. Pen God manö hag ñîlö, nîŋ udnaböl u, Krais manö aij u me. ¹⁸ Pen Isrel kai manö anîbu nîŋagla aka nîhön? Wasö yabîŋ! Nîŋla. Kale nöd nîŋla u me, Depid nîpe God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga,
 “Kale ram mînönŋ gau gau magöŋhalö amöm,
 manö anîbu hag ñîbal;
 kale manö hag ñîlö,

mînönŋ nabönŋ gau rîgonŋ rîgonŋ magöŋhalö yabîŋ aröp,” a ga. ^{*}

¹⁹ Pen yad hag nîŋeb ap halö mîdöp: Isrel kai manö anîbu nîŋöm îŋ u nîŋagla aka nîhön? Wasö yabîŋ! Îŋ u nîŋla. Mosîs nîpe God manö haga u udöm, God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga,

“Yad nîbi bî hauŋ halö mîgan rîmnap kalîp udem, ud aij gînö,
 kale Isrel nîbi bî kalîp mulu kal nîŋmim,

God hanîp rö anîg gagöp, a gîmim nîŋnabim,” a ga. ^{*}

²⁰ Aisaia nîpe God manö haga u udöm God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm waiö yabîŋ hagöm haga,

“Nîbi bî yîp nîŋun a göm ulhai nîŋagal gau
 yîp ulhai nîŋbal;

kale yîp nîŋun a göm hag nîŋagal

pen yad ke kalîp waiö lajîŋ yîp nîŋbal,” a ga. ^{*}

²¹ Pen Isrel gîpal rö, Aisaia nîpe God manö haga u udöm, God Manö adîŋ ap kalî kîîŋ rîkôm haga,

“Yad pör bî nîŋeb kale rö mîdem,
 ‘Yad auim!’ a gîpin pen yîp auagal.

Kale ateb ateb ñöm,

gasî kale ke nîŋbal rö nöp gîpal,” a ga. ^{*}

11

God Isrel kalîp böŋ nöp arö gagöp

¹ Anîb u, yad hag nîŋeb ap mîdöp: God Isrel nîbi bî gau kalîp böŋ nöp arö göp aka? Wasö yabîŋ! Kalîp böŋ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel nîbö bî. Ebrahim rîkö, rîk damöm, Benjamin nîp rîklö; Benjamin pen rîk dam dapîl ga îŋ u, yad mîdpin. ^{*}

* 10:11: Ais 28:16 * 10:12: Ap 15:9 * 10:13: Joe 2:32 * 10:15: Ais 52:7 * 10:16: Ais 53:1 * 10:18: Sam 19:4 * 10:19: Dud 32:21 * 10:20: Ais 65:1 * 10:21: Ais 65:2 * 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

² Pen God n̄ibi b̄i hadame n̄öp n̄iḡöm, n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl, a ḡi gas̄i n̄iḡa gau kal̄ip arö gagöp. Kale b̄i Ilaija n̄ip aiud udöm God Manö kal̄i k̄iñ r̄ikla u hadö n̄iḡbim. Ilaija God n̄ip sabe göm haga, ³ “Isrel n̄ibi b̄i gau magöḡhalö n̄öp arö göm, b̄i manö ne hagep gau kal̄ip al pak löm, kabö k̄inaḡ göm nan pak n̄öp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö ḡi yubal. Yad añi n̄öp m̄idpin u pen ȳip u rö n̄öp, al pak lun, a göm, r̄id̄ik ḡi ud ajaböl,” a ga. * ⁴ Hagö, God n̄ip pen haga, “B̄i yad iru yab̄it̄ n̄öp sepen dausan rö (7,000) m̄idpal gau, Bal god piral u n̄ip, ‘B̄i kub hon,’ a göm, n̄ip sabe gagpal,” a ga. *

⁵ An̄ib u rö, God n̄ibi b̄i mög yab̄it̄ göp u me, n̄ipe han̄ip n̄ibi b̄i Isrel yöp bad ap mög n̄iḡöm hag lö m̄idpun. ⁶ Han̄ip mög n̄iḡöm udöp an̄ibu, lo adö u gaino aka nan r̄imnap ke gaino n̄iḡöm udagöp. Han̄ip ȳihar̄iḡ mög n̄iḡöm udöp a ḡi gas̄i n̄iḡbun u, pen hon nan ap ke gaino han̄ip udaiböp, hon an̄ig gas̄i n̄iḡagbnop. * ⁷ N̄ibi b̄i Isrel k̄tö yab̄it̄ göm, ulhai n̄iḡ damöm, udagla. N̄ibi b̄i God udnabin a göm hag la gau n̄öp udla. God n̄ipe ke gö, n̄ibi b̄i r̄imnap manö n̄ipe u n̄iḡöm n̄iḡagla.

⁸ Adö an̄ibu n̄öp, Mos̄is God Manö ad̄iḡ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga, “God n̄ipe gö, kale hon hanöm,

amgö ju ju ḡi m̄ideila;
n̄ipe gö, kal̄ip amgö we gö,
amgö n̄iḡageila;
n̄ipe gö, kal̄ip haūt̄ alö,
manö apdi n̄iḡageila;
an̄ibu n̄öp m̄id damöm,

uri unbö rö n̄öp m̄idpal,” a ga. *

⁹ Pen Depid God Manö ad̄iḡ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga,

“Kale pör nan kub ñ̄iḡbal u,
kal̄ip wanaḡ hel rö ud s̄is̄i l̄in̄im.

Arun a ḡi gas̄i n̄iḡnaböl adan an̄ibu p̄it̄ ḡinab.

An̄ib u, kale ḡi najj ḡipal u, kale pen udnaböl. *

¹⁰ Amgö kale we gö amgö n̄iḡagöl.

M̄iḡör kub auö pör ūtham wabi ḡi ud ajaiöl,” a ga.

God Juda n̄ibi b̄i wasö gau udab

¹¹ Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böḡ n̄öp ap lug pakagpal. Kale nan si nan najj ḡila rö, God kal̄ip arö göm, Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip udöp. Udöp an̄ibu, “Isrel kai, ‘Han̄ip rö an̄ig göm udagöp,’ a göm n̄iḡlanḡ,” a göm göp. *

¹² Pen Isrel kai nan si nan najj geila rö, n̄ibi b̄i ram m̄inöḡ gau gau nan aij yab̄it̄ udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda n̄ibi b̄i wasö gau nan aij yab̄it̄ udpal. An̄ib u, God n̄ibi b̄i Isrel ud kam̄iḡ yunab ñ̄in u, n̄ibi b̄i n̄ipe gau magöḡhalö nan aij aij yab̄it̄ udnaböl.

¹³ Yad uri kalöp Juda n̄ibi b̄i wasö gau hagabin. Krais Jisas ȳip, “Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip manö aij yad hag ñ̄imön,” a ga u me, kalöp Juda n̄ibi b̄i wasö gau Jisas manö aij u hag ñ̄i m̄idnö ȳip aij göp. ¹⁴ Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag ñ̄inö n̄iḡbe, n̄ibi b̄i yad ke Isrel r̄imnap n̄iḡöm, “God kal̄ip udöp rö han̄ip udagöp,” a göm n̄ip auaiöl u, ȳip aij yab̄it̄ ḡinab. ¹⁵ God Isrel kai kal̄ip arö ga rö, Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip, n̄ibi b̄i yad, a göm udöp. An̄ib u, hainö Isrel kai kal̄ip udö, wip umöm kauyaḡ uraknaböl u rö ḡinab.

¹⁶ Kale bred ad̄iḡ ap God n̄ip sabe ḡi ñ̄inaböl u, bred magö magöḡhalö God nan n̄ipe. Kale hagnaböl, “Mab olip it̄ u God mab it̄ n̄ipe,” a ḡinaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan n̄ipe.

¹⁷ Pen God n̄ipe mab olip lö k̄id nöd n̄ibö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau n̄ibö rö dapöm d̄im ñö, d̄im ñöl m̄idpim. An̄ib u me, mab olip nöd n̄ibö u kam̄iḡ m̄idöm m̄inöḡ yaḡ n̄ibö ñ̄ig u udö, lö hain n̄ibö u m̄id aij göp. * ¹⁸ Kale mab lö nöd n̄ibö u, lö ȳihar̄iḡ,

* 11:3: 2Ki 19:10,14 * 11:4: 1Ki 19:18 * 11:6: Gal 3:18 * 11:8: Dud 29:4; Ais 29:10 * 11:9: Sam 69:22-23

* 11:11: Ap 13:46 * 11:17: Ep 2:11-19

a gɨmim gasɨ u nɨɲagmim. Kale nɨɲmim, kale mab lö hain nɨbö u ñɨg udmim mab it u ñagpim; mab it yaɲ ñɨg udöm kalöp mab lö aɲa ñöb. ¹⁹ Kale hagnabim, “God nɨpe, ‘Olip lö be gau nɨbö dapem ud dɨm ñɨnam,’ a göm, olip lö nöd nɨbö gau hak yuö, ka anɨbu udun mɨdpun,” a gɨnabim. ²⁰ Manö anɨbu nɨɲö hagnabim u pen nɨɲ aij gɨmim. Isrel kai Krai nɨp nɨɲ udaglö, kalɨp arö ga; kale pen Krai nɨp nɨɲ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnɨm. ²¹ Nɨhön gɨnɨg: God mab olip lö nöd nɨbö gau hak yua rö, kale u rö nöp gɨnɨm rö löp.

²² God nɨpe bɨ hain aij yabɨt u pen nɨpe bɨ ktö yabɨt rö mɨdöp. Nɨbi bɨ nɨp arö gɨla gau kalɨp bɨ ktö rö löm arö ga. Pen kalöp agamɨɲ hain rɨköm, mɨdmagö löm, uda. Kale anɨg göl Krai nɨp nɨɲ udöl gɨ mɨdeinabim u, kalöp agamɨɲ hain rɨköm, mɨdmagö löl gɨ mɨdeinab. Pen Isrel kai kalɨp ga rö, hanɨp u rö nöp gɨnɨm rö löp, a gɨmim, nɨɲ aij gɨmim. * ²³ Isrel nɨbi bɨ anɨb gau hainö Krai nɨp nɨɲ udnaböl u, God kalɨp ud pa dɨm ñɨnab. God kalɨp ud pa dɨm ñɨnɨm rö löp. ²⁴ Pen nɨhön, kalöp mab olip lö be gau nɨbö dapöm, mab olip yabɨt pa dɨm ñö mɨdpim u, olip lö kabö göl gau kauyaɲ pa dɨm ñɨnɨg, pa dɨm ñɨnab.

Hainö Isrel nɨbi bɨ magöɲhalö kalɨp udnab

²⁵ Pen añ mam bɨ. Hib kale ke hagpe adö arnɨm rö löp. Anɨb u, manö nöd nɨɲagmɨdun ap kalöp hagnɨg gabin. Isrel nɨbi bɨ iru nöp mɨñi amgö we rö mɨdpal u pen pör anɨg gagnab. God Juda nɨbi bɨ wasö gau kalɨp udnabin a göm gasɨ nɨɲa gau magöɲhalö udnab. ²⁶ Nɨbi bɨ anɨb gau ud pɨs göm, hainö Isrel nɨbi bɨ kalɨp magöɲhalö ud kamɨɲ yunab. Manö adö anɨbu rö, God manö haga u udöm God Manö adɨɲ ap kalɨ kliñ rɨköm hagla, “God haga,

‘Jekop kɨgɨn yɨp arö gɨla gau
kalɨp ud kamɨɲ yunab bɨ u,

daun kub Saion nɨbö aunab. *

²⁷ Yad kalɨp aip manö ktö nɨɲö hagnö rö,

nan si nan najj gɨpal gac u ɨk gɨ yunabin,’ a ga,” a gɨla. *

²⁸ Isrel kai Krai nɨɲ udagla rö, kale God kauaɨ mauaɨ nɨpe mɨdpal. Pen kale Krai nɨɲ udmim, mɨñ mɨñ göl gɨ mɨdpim. Pen God hadame nöp Isrel kai nɨhi itaɲ kale Ebrahim Aisak Jekop bɨ gau kalɨp manö ktö nɨɲö haga u nɨɲöm, God Isrel kai mɨdmagö löl gɨ nöp mɨdöp. ²⁹ God nɨpe nan aij ap ñöm, hainö gasɨ hain nɨbö nɨɲöm, nan aij anɨbu adog udagnab. Anɨb unbö rö nöp, God nɨpe, gɨnabin a göm, manö ktö nɨɲö hageinab, hainö gasɨ hain nɨbö nɨɲöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gɨnab.

³⁰ Kale nöd God manö haga u ud yumɨdim pen hainö Isrel nɨbi bɨ God manö nɨpe arö gɨlö, kalöp pen mög nɨɲöm ud aij gö, nɨpe aip mɨd aij gɨpim. ³¹ God kalöp mög nɨɲöm uda u, Isrel nɨbi bɨ nɨɲlö, mulu lugö, Krai manö aij u ud yula, pen hainö God kalɨp u rö nöp mög nɨɲöm udnab.

³² Anɨb u nɨɲbun, Isrel nɨbi bɨ gau abe, Juda nɨbi bɨ wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalɨp magöɲhalö nɨɲebir arö gö, kale bɨ nagɨman rö mɨdöm, nan si nan najj gɨ dam dam ud arlö, hainö kalɨp mög nɨɲöm udnab.

God hib nɨpe pör hagno adö araɲ

³³ Anɨb u, yad nɨɲbin, God nan magöɲhalö nɨɲöb;

gasɨ nɨpe gasɨ aij yabɨt.

God nɨpe gasɨ nɨɲ kɨd yabɨt nɨɲ hiɨköm,

adö anɨbu ke yabɨt göp.

God nɨpe gasɨ nɨɲöm,

nan anɨg anɨg gɨnabin a göm, gasɨ aij nɨɲöb rö,

bɨ ap gasɨ aij unbö rö mɨdagöp.

Hon God gasɨ rɨmɨd nɨpe nɨɲun,

* 11:22: Jon 15:2,4 * 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

- nipe ke göp rö gun a gun, gagnabun! *
- ³⁴ God Manö u kalî ktiñ riköm hagla,
 “Nîbi bî an, Bî Kub gasî aij niñjüb rö u niñjüb?
 Nîbi bî an, Bî Kub nîp, ‘Ne anig gi, anig gi,’ a ginab? *
- ³⁵ Pen nîbi bî an, nan aij ap God nîp ñö, pen ñîñîm?
 Wasö yabî! Nîbi bî ap nîp anig göl rö lagöp,” a gîla. *
- ³⁶ Nîhön ginig: God nipe nan gau magöñhalö gi la;
 ktö nipe nöp nan anîb gau magöñhalö midöp;
 nan anîb gau magöñhalö God nîp ñîñî löl gi midöl.
 Anîb u, hib nipe u pör pör nöp hagno adö arnîm!
 Anîb unbö rö aij. *

12

God lau adö midpun, a gimim, nîp aij ginîm adö u gipe arnîm

¹ Anîb u, añ mam bî. Kalöp mög niñjöm udöp rö, kale pe nan God nîp sabe gi ñîbal rö, hañ roman gasî rimîd kale u, nan kamîj halö rö, nan ut rö, God nîp ñîmim. Nan damöm, God nîp sabe gi ñîbal gau, nan naj naj gau ñagpal. Nan aij aij nan ap gagöp gau nöp ñîlö me, nipe ñîñî löm udöp. Anig unbö rö me, God hanîp nan nîp sabe gi ñîbal rö udnîm, a gimim, nîp niñj udöl gi midmim, hagöp hagöp rö nöp gimim. *

² Pen nîbi bî minöj adö îl i gasî niñjöm gîpal nagî adö u rö gagmim. Pen God nîp hag niñbe, nipe kalöp gasî aij ñö, gasî rimîd midmagö kale añ dan hain nîbö lîmim, nîbi bî ke hain nîbö rö lîmim. Anîb u, kale niñjabin, hon aigöl gîno, God nîp aij ginîm. Kale niñjabin adan nîhön adan aij yabî; kabö göl nöp ginab adö u niñjabin. Pen kale anig göl niñj aij gimim, anig unbö rö nöp ginabim. ³ God yîp mög niñjöm udö, wög nipe gîpin. Anîb u, kalöp magöñhalö hagabin, hon nîbi bî kub a gi gasî niñjagmim. God nipe niñj udep magö u kalöp ke añî añî ñöb. Anîb u me, kale ana udmim, hon aigale nîbi bî rö midpun a gimim niñjîm. *

⁴ Hon niñibun, hon magöñhalö hañ roman añî midöp u pen adîj adîj ke ke iru nöp midöp. Adîj gau wög ke ke midöp; ma u wög nipe u ke göp, ñîmagö u wög nipe u ke göp, amgö u wög nipe u ke göp. Anîb u, îl ke ke midöp rö, îl ke ke nöp gîpal. *

⁵ Anîb u rö, hon Krais lau adö midpun gau u rö nöp wög ke ke gîpun u pen nîbi bî kîgîñ nipe jîm ñöl añî u nöp midpun. ⁶ God hanîp añî añî mög niñjöm ud aij göm, nan aij hanîp ke ke ñöb rö, adö anîbu nöp niñjun ginabun. God nîbi bî rimnap nan aij ñöm, manö yad nîbi bî gau hag ñîmön, a geinab u, nipe God niñj udep magö ñöb rö hag ñîbab. *

⁷ God nîbi bî rimnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî gau wög rimnap gi ñîmön a ginab u, nîbi bî gau wög rimnap gi ñîñîm. God nîbi bî rimnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî ñî pai bî gau manö aij rimnap hag ñîmön, a ginab u, nîbi bî ñî pai manö hag ñîñîm. *

⁸ God nîbi bî rimnap nan aij ñöm hagnab, añ mam ne ap iru gainîm u, nîp manö hag ñî aij gimön, nipe gasî aij niñjöm ñîñî lîñîm, a ginab u, nipe unbö rö ginîm. God nîbi bî rimnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî gau mani nan gau utep göp u, kalîp mani nan rimnap ñîmön a ginab u, mani nan rimnap abönamö ñîñîm. Nîbi bî rimnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî rimnap kalîp abad midmön a ginab u, nipe gasî niñj aij göm kalîp abad midnîm. Nîbi bî rimnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî rimnap kalîp mög niñjömön ud aij gimön a ginab u, nipe ñîñî löl gi mög niñjöm ud aij ginîm.

Nîbi bî gau kalîp midmagö lîmim

⁹ “Nîbi bî gau kalîp midmagö labun,” a gimim, piral hagagmim; kalîp midmagö yabî lîmim, ud aij yabî gimim. Nan si nan naj gep magö u nîp kotmat kale rö mulu kal

* 11:33: Ais 55:8-9 * 11:34: Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11 * 11:36: 1Ko 8:6 * 12:1: Ro 6:11,13; 1Pi 2:5 * 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko 12:12,27 * 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

nɨŋmim. Pen ktö gɨmim nagɨ aij adö u nöp udmim. ¹⁰ Nɨbi bɨ añ mam bɨ pen pen mɨdmagö lɨbal rö, kale Krai lau adö mɨdpim u rö nöp añ mam bɨ pen pen mɨdmagö lɨmim. Añ mam bɨ kale gau hib kale hagpe adö arnɨm; pen hib kale ke gɨpe adö aragnɨm.

* ¹¹ Wög iru maru gagmim; ktö gɨmim gɨmim. Bɨ Kub hon u nɨp wög gabun a gɨmim, aij gö nɨŋöl gɨ gɨmim. ¹² Bɨ Kub hanɨp udnab, a gɨmim, aij a gö nɨŋöl gɨ, nɨp abad mɨdaimim. Kalöp marö rɨmnap auainɨm, agamɨj mɨdaimim. God nɨp sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gɨ mɨdaimim. * ¹³ Nɨbi bɨ God lau adö mɨdöm, mani nan kale utep göp gau, kalɨp mani nan rɨmnap nɨme lɨ ñɨmim. Nɨbi bɨ mɨlö gau nɨbö auaiöl, ut gɨ dam ram kale ud armim. *

¹⁴ Nɨbi bɨ rɨmnap kalöp gɨ najj gaiöl u, pen pe, “God nɨp sabe gɨno kalɨp gɨ najj gaŋ,” a gɨmim sabe gagmim; “God nɨp sabe gɨno kalɨp gɨ aij gaŋ,” a gɨmim sabe gɨmim. *

¹⁵ Nɨbi bɨ rɨmnap kale ñɨñ löl gɨ mɨdaiöl, kale kalɨp aip ñɨñ löl gɨ mɨdaimim; pen rɨmnap mög gep rö mɨdaiöl, kale kalɨp aip mög gö nɨŋöl gɨ mɨdaimim. ¹⁶ Nɨbi bɨ hib mɨdöp gau kalɨp ud aij gun, nɨbi bɨ hib mɨdagöp gau kalɨp ud aij gagun a gɨmim, gasɨ u nɨŋagmim. Kalɨp magöŋhalö adɨp adɨp rö ud aij gɨmim. Hon nɨbi bɨ hib mɨdöp, a gɨmim, gasɨ u nɨŋagmim. Nɨbi bɨ hib mɨdagöp gau aip aŋ hakmim mɨdaimim. Hon nöp nɨŋ aij gɨpun, a gɨmim gasɨ u nɨŋagmim. *

¹⁷ Pen nɨbi bɨ rɨmnap kalöp nɨŋlö mulu lugö, gɨ najj gaiöl u, kalɨp pen u rö nöp gɨ najj gagmim. Nɨbi bɨ gau nɨŋlö, aij gɨnɨm adö u nöp gɨmim. * ¹⁸ Nɨbi bɨ rɨmnap aip pen pen gun, a gɨmim gasɨ u nɨŋagmim. Nɨbi bɨ gau magöŋhalö agamɨj jɨm ñöl mɨdaiun, a gɨmim gasɨ u nöp nɨŋmim. ¹⁹ Pen nɨbi bɨ aij yad gau. Nɨbi bɨ rɨmnap kalöp gɨ najj gaiöl u, kalɨp pen gɨ najj gun, a gɨmim, gasɨ u nɨŋagmim. U God nan nɨpe, a gɨmim nɨŋmim. Yad kalɨp pen abe gɨ najj gɨn, a göm, ke gasɨ nɨŋöb rö gɨnab. Mosts nɨpe God manö haga u udöm, God Manö adɨŋ ap kalɨ kɨñ rɨköm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gɨ najj gaiöl u, yad kalöp pen abe gɨ najj gɨnabin; u gasɨ yad,’ a göp,” a ga. * ²⁰ Anɨb u, bɨ ne Solomon God Manö adɨŋ ap kalɨ kɨñ rɨköm haga,

“Nɨbi bɨ kalöp nöd gɨ najj gɨla gau
kale kɨyö lɨnɨm u, nan magö ñɨmim;
kale ñɨg nan gɨnɨm u, ñɨg ñɨmim.

Anɨg gɨnabim u, bɨ kalöp nöd gɨ najj gɨla gau

nabɨc kale adö laŋ mab ineb ineb rö yunabim innab nɨŋnaböl,” a ga. *

²¹ Anɨb u me, kalöp gɨ najj gaiöl, kalɨp pen gɨ najj gagmim; kalöp gɨ aij gɨpe, ke hain gö arnɨm.

13

Gapman kai hagöl rö gɨmim

¹ Pen hon magöŋhalö gapman hagöl rö nɨŋun. Ke gasɨ nɨŋöm, gapman mɨdagöp; God hagö, gapman mɨdöp. * ² Anɨb u, nɨbi bɨ an gapman manö rɨb jueinab, God haga gapman mɨdöp manö nɨpe u abe rɨb junab. Bɨ anɨbu God nɨp manö kub hagnab. ³ Nɨbi bɨ gɨ aij gɨnaböl gau, bɨ gapman bɨ kub gau anɨnɨn gö pɨñɨŋ gagnaböl; nɨbi bɨ gɨ najj gɨnaböl gau nöp, bɨ gapman bɨ kub gau anɨnɨn gö pɨñɨŋ gɨnaböl. Anɨb u, bɨ gapman bɨ kub gau pɨñɨŋ gagun, a gɨ nɨŋnabim u, mɨd aij gɨmim nɨŋöm bɨ gapman gau, “Kale gɨ aij gɨpim,” a gɨnaböl. * ⁴ Pen nɨhön: God hagö, gapman bɨ gau, wög gep bɨ nɨpe rö mɨdöm, kalöp abad mɨdlö me, kale mɨd aij gɨnabim. Pen kale nɨŋ aij gɨmim, gɨ najj gagmim; gapman bɨ ru mɨlö kɨd ud ajaböl u, yɨharɨŋ ud ajagaböl. God hagö, gapman bɨ gau, wög gep bɨ nɨpe rö mɨdöm, nɨbi bɨ gau gɨ najj geinaböl u, kalɨp dam manö kub hagöm, pen ilön ñɨnaböl.

* 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7

* 12:17: 1De 5:15 * 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39 * 12:20: Pro 25:21-22; Mad 5:44 * 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

* 13:3: 1Pi 2:13-14

⁵ Anı̄b u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman nı̄ñebir hag lö, hanı̄p abad mı̄dpal u me, nı̄hön gı̄nı̄g gapman manö rı̄b juun a gun, manö kale hain gun agamı̄j mı̄d aij gun.

⁶ Adö anı̄bu nȫp me, dakı̄s u rö nȫp ñun. God gapman bı̄ gau kalı̄p nı̄ñebir hagö, gapman wög kale anı̄bu göm, pe udpal. * ⁷ Nan nabȫñ kale nan nı̄hön nı̄hön rö mı̄dainı̄m u, nabȫñ magȫñhalö ral pı̄s gı̄mim. Gapman dakı̄s ñeb u, kalı̄p dakı̄s ñı̄mim. Nı̄bi bı̄ rı̄mnap dakı̄s adö ke rı̄mnap ñeb u, kalı̄p u rö nȫp dakı̄s ñı̄mim. Nı̄bi bı̄ manö kale nı̄ñ udep gau, manö kale nı̄ñ udmim. Nı̄bi bı̄ hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen mı̄dmagö lı̄mim

⁸ Nan nabȫñ kale rı̄mnap mı̄dainı̄m, bȫñ nȫp nabȫñ ral pı̄s gı̄mim. Pen hon nan nabȫñ añı̄ ap mı̄döp hon nabȫñ ral pı̄s gı̄pun, a gun hagagnabun; nı̄bi bı̄ pen pen mı̄dmagö lep nabȫñ anı̄bu hagabin. Nı̄bi bı̄ gau kalı̄p mı̄dmagö lı̄nabun u, God lo manö haga haga rö nȫp gı̄nabun. * ⁹ God nı̄pe ke manö kłö haga u, Mosı̄s nı̄pe God Manö adı̄ñ rı̄mnap kalı̄ kłı̄ñ rı̄köm haga, “Nı̄bi si bı̄ si gagmim; wı̄p al pakagmim; nan si udagmim; nı̄bi bı̄ rı̄mnap nan kale gau nan yad rö mı̄daı̄böp, a gı̄mim gası̄ u nı̄ñagmim,” a ga. God manö kłö rı̄mnap halö haga. Pen God manö kłö nı̄hön nı̄hön haga u manö it añı̄ u nȫp mı̄döp: “Kale ke mı̄dmagö lı̄bim rö, nı̄bi bı̄ gau kalı̄p u rö nȫp mı̄dmagö lı̄mim.” * ¹⁰ Kale nı̄bi bı̄ rı̄mnap mı̄dmagö lı̄nabim u, kalı̄p gı̄ najı̄ gagnabim. Adö anı̄bu nȫp, kale nı̄bi bı̄ mı̄dmagö lı̄nabim u, God lo manö haga haga u magȫñhalö hain gı̄nabim. *

¹¹ Ñı̄n mı̄dpun anı̄ anı̄bi nı̄ñ aij gı̄mim. Jı̄sas nı̄p hadame nȫp nı̄ñ udun, hainö God nı̄pe nı̄bi bı̄ yad ke, a göm, hanı̄p bȫñ nȫp dam ram nı̄pe adö lañ au ud arnab, a gı̄ gası̄ nı̄ñmı̄dun. Pen mı̄ rı̄mnap ap ara, ñı̄n anı̄bu uri söl mı̄döp. Anı̄b u me, nı̄hön gı̄nı̄g hon han hauı̄ gı̄ mı̄dpim? Urakmim, gası̄ nı̄ñöl gı̄ mı̄daimim. * ¹² Rapı̄n sı̄bön anı̄ mı̄dpun rö, ram runı̄g gab. Anı̄b u me, kale nan nı̄hön nı̄hön sı̄b anı̄ yañ rö ajöm gı̄ najı̄ gı̄mı̄dal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior kłö usajı̄l bad kłö nan mailö halö God ñöb gau ud yı̄mun. * ¹³ Anı̄b u, hon Jı̄sas mailö aij nı̄pe adö u mı̄dpun, a gun, gı̄ aij göl gı̄ mı̄deınabun. Pen nan iru yabı̄t ñı̄ñöm, ñı̄g kłö ñı̄ñ hauı̄ löm, nı̄bi si bı̄ si göm, hatöwatö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö mı̄daı̄böp a göm gı̄pal gau gagun. * ¹⁴ Pen kale Bı̄ Kub Jı̄sas Kraıs ud watı̄j rö yı̄mim, mı̄dmagö prı̄ anı̄ hon dañ gası̄ göp adö u aigöl gun gı̄nabun a gı̄mim gası̄ u nı̄ñagmim. *

14

Ası̄ ması̄ gı̄pal gau kalı̄p hag gagmim

¹ Nı̄bi bı̄ rı̄mnap Kraıs Jı̄sas nı̄p nı̄ñ udpal u pen nı̄ñ ud pı̄dȫñ gagöm, gası̄ mı̄hönögöl nı̄ñbal gau, “Kalı̄p udun hag amı̄l apı̄l gı̄no, gası̄ nı̄ñ aij göl,” a gı̄mim, hag gagmim; kale Jı̄sas Kraıs nı̄p nı̄ñ udpal u, nı̄bi bı̄ hon, a gı̄mim, ud aij gı̄mim. * ² Hon nı̄ñbun, nı̄bi bı̄ rı̄mnap Kraıs Jı̄sas nı̄p nı̄ñ ud mı̄döm, nan gau abȫnamö ñı̄ñbal; pen nı̄bi bı̄ rı̄mnap, Kraıs Jı̄sas nı̄p gası̄ adö adö nȫp nı̄ñ udöm, nı̄p aij gagnab, a göm, kaj wal wayȫñ nan gau hil göm, yı̄harı̄ñ nan magö hatı̄ nȫp ñı̄ñbal. * ³ Pen nı̄bi bı̄ nan hatöwatö ñı̄ñbal gau, nı̄bi bı̄ nan hil gı̄pal gau kalı̄p hag juagöl. Nı̄bi bı̄ nan hil gı̄pal gau, nı̄bi bı̄ nan abȫnamö ñı̄ñbal gau, God nı̄ñö nan si nan najı̄ gaböl, a göm, kalı̄p hag gagöl. Nı̄hön gı̄nı̄g: God nı̄bi bı̄ anı̄b gau kalı̄p udö, nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpal. * ⁴ Bı̄ wög gep ap bı̄ kub nı̄pe nı̄p wög rı̄mnap geınab, ne nı̄ñmön, gı̄ aij gı̄pan aka gı̄ aij gagpan, a gı̄mön hagagnabön. Bı̄ kub nı̄pe ke nı̄ñöm, gı̄ aij gı̄pan aka gı̄ aij gagpan, a gı̄nab. Pen nı̄pe gı̄ aij gı̄nab me; Bı̄ Kub nı̄pe ke nı̄p gı̄ ñö, nı̄pe aij gı̄nı̄m rö löp. *

* 13:6: Mad 22:21 * 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9: Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7 * 13:11: Ep 5:14; 1De 5:6-7 * 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1: Ro 15:7 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12

⁵ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iḡlō, n̄in ap God n̄in kub n̄ipe rō lōp, n̄in ap n̄in ȳthar̄iḡ rō lōp. Pen n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iḡlō, n̄in ap God n̄in kub n̄ipe rō lagōp, n̄in magōḡhalō n̄in ke ke rō m̄idagōp. An̄ib u, kale ke ke m̄idpim rō, gas̄i kale aij n̄iḡbim adō an̄ibu n̄iḡmim ḡipe ar̄n̄im.*

⁶ N̄in ap God n̄in kub n̄ipe rō lōp, a gōm n̄iḡbal gau, B̄i Kub n̄ip gas̄i n̄iḡm̄ me an̄ig gōl gas̄i n̄iḡbal. Pen n̄ibi b̄i kaj wal wayōḡ nan gau n̄iḡbal gau, God n̄ip aij a gōp a gōm n̄iḡbal. N̄ibi b̄i as̄i mas̄i ḡi aij gōm, nan r̄imnap nōp n̄iḡbal gau u rō nōp, God n̄ip aij a gōp a gōm n̄iḡbal.

⁷ Hon kam̄iḡ m̄idun, hon ke halō m̄idpun, a gun gas̄i u n̄iḡagun. Umn̄ig ḡinabun u, hon ke halō mudun umnabun, a gun gas̄i u n̄iḡagun. ⁸ N̄ihōn ḡin̄ig: hon kam̄iḡ m̄idun, n̄ibi b̄i B̄i Kub hib haglō adō araḡ a gun, gas̄i u nōp n̄iḡjun m̄idnabun. Umn̄ig ḡinabun u, n̄ibi b̄i B̄i Kub hib haglō adō araḡ a gun, gas̄i u nōp n̄iḡjun umnabun. An̄ib u, m̄ideinabun aka umnabun, hon B̄i Kub n̄ibi b̄i wōg gep n̄ipe m̄idpun. * ⁹ Adō an̄ibu nōp, Krai n̄ipe umōm uraka. An̄ib u me, hon kam̄iḡ m̄idpun gau abe, hadō umla gau abe, hon magōḡhalō B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun.

¹⁰ An̄ib u, kale n̄ihōn ḡin̄ig añ mam Krai lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip, an̄ig ḡipim, an̄ig ḡipim, a ḡimim manō hag gabim? Pen kale n̄ihōn ḡin̄ig añ mam Krai lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip n̄iḡbe, kale n̄ibi b̄i ȳthar̄iḡ rō lōp. N̄iḡ aij ḡimim: hon magōḡhalō God amgō ilō adō n̄ipe u m̄idno, han̄ip manō kub hagnab. * ¹¹ Aisaia God Manō ad̄iḡ ap kal̄i k̄iñ r̄ikōm haga,

“B̄i Kub hagōp, ‘Yad n̄iḡō yab̄iḡ hagabin,
hainō n̄ibi b̄i gau magōḡhalō ȳip n̄iḡm̄,
nable udōm, kugom ȳimōm,

“God n̄ipe añi B̄i Kub m̄idōp,” a ḡinabōl,’ a gōp,” a ga. *

¹² An̄ib u, n̄iḡim. Hon añi añi m̄idpun rō, God hon magōḡhalō hag n̄iḡō, hon kam̄iḡ m̄idun nan n̄ihōn n̄ihōn ḡipun gau hag n̄un, ai ḡin̄ig an̄ig ḡipun a gun hagnabun.

Añ mam Krai lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip gas̄i n̄iḡmim

¹³ An̄ib u, añ mam Krai lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip, an̄ig ḡipim, an̄ig ḡipim, a ḡimim manō hag gabim u arō ḡimim. Kale gas̄i n̄iḡmim, yad ḡinō añ mam Krai lau adō m̄idōp ap dui gōm, adan uḡham ajep rō u aramōm, lug pakōm ḡi naj ḡinab, a ḡimim, agam̄ij m̄idmim, adō an̄ibu nōp ḡipe ar̄n̄im. ¹⁴ B̄i Kub J̄isas b̄i n̄ipe m̄idpin rō, gas̄i yad u n̄iḡ aij ḡipin, nan hil gep r̄imnap m̄idagōp. N̄ibi b̄i r̄imnap gas̄i kale ke n̄iḡm̄, nan hil ḡipal. Pen nan an̄ibu n̄iḡno, God n̄iḡō aij gagnab a gōm hil ḡinabōl u, nan an̄ibu n̄iḡagōl. * ¹⁵ Pen kale, añ mam J̄isas kal̄ip a gōm uma an̄ib gau kal̄ip m̄idmagō lagmim, nan kale as̄i mas̄i ḡipal gau haḡōwatō n̄iḡbe, kale gas̄i iru n̄iḡm̄ ap lug pakōl rō lōp. Adō an̄ibu ḡi naj ḡinabim. * ¹⁶ Kale ke n̄iḡmim, adō r̄imnap ḡimim rō l̄inab u pen n̄ibi b̄i r̄imnap an̄ig ḡinabim u n̄iḡm̄ hagnabōl, “Krai lau adō m̄idpun a ḡipal u pen kale n̄iḡebir nan si nan naj gabōl u me, hon n̄iḡbun, J̄isas manō aij n̄ipe manō n̄iḡ udep a ḡipal u piral hagpal,” a ḡinabōl. ¹⁷ N̄ihōn ḡin̄ig: God n̄ipe kiḡ hon m̄idōp manō adō an̄ibu hageinabun u, nan n̄iḡeb n̄iḡ n̄iḡeb manō an̄ibu hagagnabun; ḡi aij gep manō adō u nōp hagnabun; agam̄ij hain r̄ik m̄iddep manō adō u nōp hagnabun; m̄iñ m̄iñ gōl ḡi m̄iddep manō adō u nōp hagnabun. Nan aij an̄ib gau Ana Uḡ n̄ipe n̄iḡ udnabun me. ¹⁸ Hon Krai n̄ip n̄iḡ udun an̄ig gōl geinabun u, God n̄iḡō aij ḡinab; n̄ibi b̄i gau n̄iḡm̄, ḡi aij ḡipal, a ḡinabōl.

¹⁹ Hon aigōl gun añ mam aip agam̄ij j̄im n̄iḡ m̄idun, hon magōḡhalō Krai manō aij n̄ipe u n̄iḡ ud p̄idōḡ gun, a ḡimim, adan an̄ibu nōp k̄tō ḡimim hain ḡimim. * ²⁰ Nan magō r̄imnap hil gagep. Pen b̄i ap gas̄i gas̄i lōm, nan gau haḡōwatō n̄iḡjaiō, Krai n̄ip n̄iḡ udōp n̄ibi b̄i ap n̄iḡm̄, dui gōm, Krai n̄iḡ udōp u arō gōm ap lug paknab u, b̄i

* 14:5: Gal 4:10-11 * 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11 * 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13 * 14:19: Ro 12:18; 15:2

haṭōwaṭō ñiṭṭṭab bi anṭibu nṭpe gi naji giṭṭab. Nan magō ñiṭṭōm, God wōg nṭpe gi naji giṭṭab. Kale anṭig unbō rō gagmim. * ²¹ Anṭib u, hon ñiṭṭno añ mam ap lug paknṭm rō lōp, a gi nṭṭṭabim u, kaj yuō gau arō giṭṭim, ñiṭṭ wain gau arō giṭṭim, nan gau arō giṭṭim giṭṭabim u aij. Nṭhōn giṭṭno añ mam ap lug paknṭm rō lōp, a gi nṭṭṭabim u, añ mam a giṭṭim, anṭig gagmim.

²² Yad nan ñiṭṭeb ñiṭṭagep manō hagpin u, kale nṭhōn gasṭ nṭṭṭabim u, kale ke God aip. God hanṭp gasṭ aij ñōb rō nṭṭṭun gun, añ mam rṭmnap rau ñagnabun u, ñiṭṭi lōl gi mṭṭṭeinabun. ²³ Pen nan rṭmnap gasṭ mṭlō lun ñiṭṭṭabun u, manō mṭṭṭeinab. Nṭhōn giṭṭiṭṭ: anṭig geinabun, God nṭp aij giṭṭṭm a gi gasṭ u nṭṭṭun ñiṭṭṭagnabun; nṭp aij giṭṭṭm aka aij gagnṭm a gi gasṭ u nṭṭṭun ñiṭṭṭabun. Hon anṭig gōl rō haṭōwaṭō geinabun u, nan si nan naji giṭṭṭabun.

15

Nṭṭi bi rṭmnap mṭṭd aij gōl rō adō u nōp nṭṭṭun a giṭṭim

¹ Hon nṭṭi bi Krai nṭp nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ gi mṭṭṭpun gau, hanṭp ke aij giṭṭṭab adō u nṭṭṭun gagun. ² Nṭṭi bi nṭp nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ gagpal gau, nṭp nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ gōl a gun, gasṭ u nṭṭṭun gun. Hon ke aij giṭṭṭab u nan kub wasō; pen nṭṭi bi rṭmnap, Krai nṭp nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ giṭṭṭabōl aka nṭp nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ gagnabōl u nan kub. * ³ Krai u rō nōp, ke aij ga adō u gaga. Krai nṭpe Nap nṭp manō haga rṭmnap, Depid nṭpe God Manō adṭṭṭ ap kalṭ kṭiṭṭ rṭkōm haga, “Nōp hag jubal u uri yṭp u rō nōp hag juabōl,” a ga. * ⁴ Kale nṭṭṭ aij gōl a gōm, God nṭpe geia nṭṭṭōm bi nōd nṭṭṭō gau God Manō u kalṭ kṭiṭṭ rṭkla. God Manō anṭibu amgō lṭ nṭṭṭun, manō aij anṭibu nṭṭṭ udun, Jisas Krai nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ gun, kṭō gun gi aij gun, agamṭṭ ñiṭṭi lōl gi gasṭ halō mṭṭṭeinabun. Adō anṭibu nōp God nṭpe geia, God Manō anṭibu kalṭ kṭiṭṭ rṭkla. * ⁵ God nṭpe gō, kale Jisas Krai nṭṭṭ ud pṭṭṭōṅ giṭṭim, kṭō giṭṭim gi aij giṭṭim, agamṭṭ ñiṭṭi lōl gi gasṭ halō mṭṭṭeinabim. Pen Krai Jisas ga rō nṭṭṭun anṭig rō gun a giṭṭim, nṭp anṭig gōl hain giṭṭim, God nṭpe gō, kale gasṭ adō añ nṭṭṭim, jṭm ñōl mṭṭṭmim, giṭṭim. ⁶ Kale anṭig giṭṭim, gasṭ añ nōp, maj mṭṭṭgan añ adṭṭṭ adṭṭṭ u nōp, Bi Kub hon Jisas Krai Nap hib nṭpe u hagpe adō arnṭm.

God Isrel nṭṭi bi wasō gau kalṭp u rō nōp mōg nṭṭṭōb

⁷ Gasṭ nṭṭṭ aij gagpe ñṭn u, Krai kalōp mōg nṭṭṭōm ud aij gō, nṭṭi bi nṭpe mṭṭṭpim u, kale ke agamṭṭ pen pen mōg nṭṭṭmim, ud aij giṭṭim, mṭṭṭmagō lṭ mṭṭṭpe, nṭṭi bi rṭmnap nṭṭṭōm God hib nṭpe haglō adō arnab. * ⁸ God hadame nōp Juda kai nṭṭi iṭṭṭ kale gau kalṭp manō kṭō nṭṭṭō haga u, haga rō nōp giṭṭṭab u, nṭṭṭōl a gōm, Krai nṭpe Juda kai kalṭp nan a gōm aua. * ⁹ Anṭib u, Juda nṭṭi bi wasō gau, God nṭpe hanṭp mōg yabṭṭ nṭṭṭōb, a gōm hib nṭpe haglō adō arnṭm, a gōm aua. Krai nōd Nap God nṭp manō haga rō, Depid God Manō adṭṭṭ rṭmnap kalṭ kṭiṭṭ rṭkōm haga,

“Anṭib u, yad Juda nṭṭi bi wasō aṭṭ gau mṭṭṭdem,

kṭṭṭmap hagem, hib ne u hagnō adō arnab,’ a gōp,” a ga. *

¹⁰ Manō ap Moṭṭṭ God Manō adṭṭṭ ap kalṭ kṭiṭṭ rṭkōm haga,

“Kale Juda nṭṭi bi wasō gau, God nṭṭi bi nṭpe aip

pa jṭm ñṭmim, mṭṭṭ mṭṭṭ giṭṭim,” a ga. *

¹¹ Pen manō ap Depid God Manō adṭṭṭ ap kalṭ kṭiṭṭ rṭkōm haga,

“Kale Juda nṭṭi bi wasō gau magōṅhalō

Bi Kub hib nṭpe hagpe adō araṭ.

Kale nṭṭi bi ram mṭṭṭnōṅ ke gau gau magōṅhalō

kṭṭṭmap hagōl gi, hib nṭpe hagpe adō i giṭṭṭ araṭ,” a ga. *

¹² Pen Aisaia u rō nōp God Manō adṭṭṭ ap kalṭ kṭiṭṭ rṭkōm haga,

* 14:20: 1Ko 8:13 * 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9 * 15:4: 2Di 3:16 * 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24 * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49 * 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1

“Bɪ Jesi rɪkō rɪk damōm rɪk daunaböl ap apōm,
 nɪbi bɪ ram mɪnōŋ ke ke mɪdpal gau magōŋhalö abad mɪdeinab.
 Juda nɪbi bɪ wasö gau, Bɪ anɪbu nöp gasɪ nɪŋōm,
 gasɪ halö mɪdeinaböl,” a ga. *

¹³ God nɪpe ga u nɪŋun, gasɪ halö mɪdpun. God gö, kale nɪp nɪŋ ud pɪdōŋ gɪmim, mɪñ mɪñ göl gɪ, agamɪj hibur hain hain göl gɪ mɪdmim. Anɪg göl gɪ mɪdaibe, Ana Uɫ nɪpe pɪdōŋ halö gasɪ rɪmɪd mɪdmagö aŋ kalöp daŋ apōm gö, kale gasɪ halö nöp mɪdeinabim.

Pol nɪhōn gɪnɪg manö ktö hagōm köp kalɪ kɪñ rɪkaŋ

¹⁴ Pen añ mam bɪ. Gasɪ yad nɪŋbin kale nɪbi bɪ aij yöl; nagɪ adö nɪhōn gɪmim God nɪp aij gɪnab u nɪŋ aij gɪpim; kale añ mam kale gau God Manö aij u pen pen hag ñɪ aij gɪmim rö löp. ¹⁵ Pen kalöp köp kalɪ kɪñ rɪkabin anɪbi, manö ktö rö rɪmnap hagpin. God yɪp mög nɪŋōm, ud aij göm, wög gep bɪ nɪpe hag la u me, yad kalöp manö ktö anɪbu, kauyaŋ hagnö nɪŋ aij gim a gem hagpin. ¹⁶ God yɪp hag lö, yad Krai Jisas wög gep bɪ nɪpe mɪdem, Juda nɪbi bɪ wasö gau gɪ ñem, God manö aij u kalöp hag ñabin. Yad God manö aij hag ñabin u, yad God nɪp nan sabe gep bɪ rö mɪdem, manö aij nɪpe hag ñabin. Anɪg gɪnō, Juda nɪbi bɪ wasö gau, God nɪp nan sabe gɪ ñɪbal nan aij yabɪɫ nan gagöp rö lɪlö, God nɪp aij gɪnab. Ana Uɫ nɪpe gö, kale nɪbi bɪ ke kamɪŋ aij rö lɪlö, God kalɪp ñɪñɪ löm udnab. *

¹⁷ Krai Jisas aip jɪm ñöl mɪdpin u me, yɪp aij gö nɪŋöl gɪ, God nɪp wög gɪ mɪdpin. ¹⁸⁻¹⁹ Krai geia yad nɪp wög gem, yad wög nɪhōn nɪhōn gɪpin u nöp hagnabin. Yad Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp Krai manö aij u hag ñɪ ajainö nɪŋöl gɪ, Ana nan gagep rö rɪmnap gö nɪŋöl gɪ, Juda nɪbi bɪ wasö gau nɪŋōm, God manö u udpal. Yad ram mɪnōŋ Jerusalem urakem, Krai manö aij u magōŋhalö kabö göl nöp adan mɪlö yabɪɫ hag ñɪ aij gɪ dam dam ram mɪnōŋ Ilirikam amem, ado gɪ aunö. ²⁰ Gasɪ yad pör nɪŋbin u, nɪbi bɪ Krai manö nɪpe nöd nɪŋagla ram mɪnōŋ gau nöp amem, hag ñɪnam a gem nɪŋbin. Bɪ Krai manö hag ñeb rɪmnap nöd amōm padö bɪnɪŋ gɪla adö u ram gɪnam a gem nɪŋagpin. *

²¹ Aisaia nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ kɪñ rɪkōm haga,

“Kalɪp manö aij nɪpe hag ñagal;
 pen kale nɪŋnaböl.

Nɪbi bɪ manö aij nɪpe apdi nɪŋagal gau,
 kale nɪŋōm nɪŋ aij gɪnaböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

²²⁻²³ Anɪb u, mɪ iru yabɪɫ nöp, ram mɪnōŋ gai i hag ñɪ aj aj, daun kub kale Rom arnam a gɪmɪdin u pen nɪnam rö laga. Pen mɪñi ram mɪnōŋ rɪgoŋ gai i wög gɪnam rö lagöp nɪŋem yad kalöp nɪŋnɪg nɪnabin. * ²⁴ Yöp söl mɪdöp, ram mɪnōŋ Spen arnɪg gabin. Gasɪ yad nɪŋbin u, am kale aip pro magö ap mɪdnö aij gö nɪŋöl gɪ, hainö yɪp dam Spen adan ramö u yumim, a gɪ gasɪ nɪŋbin. ²⁵⁻²⁶ Pen Masedonia Propins nɪbi bɪ abe, Akaia Propins nɪbi bɪ abe, Jerusalem nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdōm mani nan kale mɪdagöp gau, kalɪp mani nan kale gau abōnamö ñɪla u, mɪñi kalɪp ñɪnam a gem nɪnabin. * ²⁷ Gasɪ kale ke nɪŋōm gɪpal anɪbu, gɪ aij gɪpal. Juda nɪbi bɪ Krai manö aij u dam, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp hag ñɪbal rö, God mani nan kalɪp ñöb gau rɪmnap Juda nɪbi bɪ kalɪp pen ñɪnaböl u aij. *

²⁸ Pen mani yɪp ñɪbal anɪbu magōŋhalö dam Jerusalem bɪ gau ñem, Spen adan u amem, kale mɪdpim u nɪnabin. ²⁹ Ñɪn anɪbu apem kalöp nɪŋnō, Krai gasɪ aij nɪpe ñö, kale nɪp nɪŋ ud sɪsɪ lɪmim ñɪñɪ yabɪɫ lɪnabim. *

³⁰ Añ mam yad gau. Bɪ Kub Jisas Krai lau adö mɪdpim u, God Ana aŋ kalöp daŋ mɪdōm kalöp mɪdmagö lep magö u ñab rö, yad a gɪmim, God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdaimim.

* 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5 * 15:16: Ro 1:5; 11:13 * 15:20: 2Ko 10:15-16 * 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11

* ³¹ God n̄p sabe ḡi m̄daimim, yad Jerusalem arn̄ig gem, ram m̄n̄öŋ Judia areinam, Judia n̄bi b̄i Kraiŋ n̄p n̄iŋ udagpal gau ȳp ḡi naij gaiöl, ȳp ud kam̄iŋ yun̄im. Pen God n̄p sabe ḡi m̄daimim, yad Jerusalem amjakem, Kraiŋ n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip nan n̄ih̄ön n̄ih̄ön ḡi n̄in̄ig gabin u ḡin̄ö, kal̄ip aij gö n̄iŋöl ḡi, aip j̄im n̄öl m̄daiun. ³² An̄ib u, God ȳp yau a gain̄im, kale m̄dpim u amem, magö ap m̄dn̄ö aij gö n̄iŋöl ḡi, kalöp aip m̄deinabun.

³³ God kalöp magöŋhalö abad m̄dö n̄iŋöl ḡi, agam̄ij j̄im n̄öl m̄dmim m̄d aij ḡimim. An̄ib unbö rö aij.

16

Pol, "Kale m̄dpim?" a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab n̄bi u, nab. N̄ipe n̄bi aij yab̄it. Kale m̄dpim u amjakö, n̄p ud aij ḡimim. ² Ȳp aij ḡinab u, kale m̄dpim u amjakö, kale B̄i Kub n̄iŋ udpim rö, B̄i Kub n̄bi b̄i n̄ipe pen pen ud aij ḡipal u rö, n̄p ud aij ḡimim. Nan r̄imnap m̄dagain̄im, haŋöwatö n̄imim. N̄ipe n̄bi b̄i gau iru nöp kal̄ip ud aij göm, ȳp abe ud aij göm göp.

³ Pen n̄bi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Kraiŋ n̄p wög j̄im n̄un ḡim̄idun ber m̄ihau kal̄ip haggim, "Pol kalöp ber m̄ihöŋ, 'M̄dpil?' a göp," a ḡimim. * ⁴ Nöd ȳp al pak l̄in̄ig geila, ber aij yad m̄ihau m̄dmil, ȳp amdam ḡilö. Pen halpe ke al pak löl a ḡimil gas̄i u n̄iŋagmil an̄ig ḡilö, ȳp aij göm, Juda n̄bi b̄i wasö ram m̄n̄öŋ ke m̄ilö gau hag n̄in̄ö Kraiŋ Jisas n̄iŋ udpal gau kal̄ip abe aij göm göp.

⁵ Pen n̄bi b̄i Kraiŋ Jisas n̄iŋ udpal ram kal̄ip ber u magum ḡipal gau kal̄ip u rö nöp haggim, "Pol kalöp, 'M̄dpim?' a göp," a ḡimim.

Mam m̄dmagö yad Epinidas n̄p haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim. Esia Propins au, Kraiŋ n̄p nöd uda b̄i me an̄ibu.

⁶ N̄bi Maria kalöp klö yab̄it wög ḡi n̄im̄idöp u n̄p haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim.

⁷ Pen b̄i r̄id̄ik yad n̄iŋeb rö, Adronaikas abe, Junias abe, kal̄ip m̄ihöŋ haggim, "Pol kalöp m̄ihöŋ, 'M̄dpil?' a göp," a ḡimim. Kalpe m̄ihöŋ Kraiŋ n̄p nöd n̄iŋ udlö, yad hainö n̄iŋ udnö. Ȳp naḡi l̄ila rö, kal̄ip m̄ihöŋ u rö nöp naḡi l̄ilö, j̄im n̄un m̄dm̄idun. Pen b̄i Jisas manö ud arep gau, b̄i an̄ib m̄ihau kal̄ip n̄iŋ aij yab̄it ḡipal.

⁸ Mam m̄dmagö yad Ampliedas, Kraiŋ n̄p c̄ig aij göp u, n̄p haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim.

⁹ Mam Urban̄is n̄p haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim. Mam an̄ibu yad aip Kraiŋ n̄p wög j̄im n̄öl ḡim̄idul. Mam aij S̄idakis n̄p u rö nöp haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim.

¹⁰ Apeles, marö auö, Kraiŋ n̄p n̄iŋ ud p̄idöŋ göm m̄d aij göp b̄i u, n̄p haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim.

N̄bi b̄i Arisdobiulas ram m̄dpal gau kal̄ip haggim, "Pol kalöp, 'M̄dpim?' a göp," a ḡimim.

¹¹ B̄i r̄id̄ik yad n̄iŋeb Herodion n̄p haggim, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim.

N̄bi b̄i Nasisas ram u m̄döm, B̄i Kub n̄iŋ udpal gau kal̄ip haggim, "Pol kalöp, 'M̄dpim?' a göp," a ḡimim.

¹² N̄bi Draipina abe Draiposa abe, B̄i Kub n̄p n̄iŋ udöl ḡi, n̄p wög ḡipil n̄bi an̄ib m̄ihau kal̄ip haggim, "Pol kalöp m̄ihöŋ, 'M̄dpil?' a göp," a ḡimim.

Añ aij yad Persis, B̄i Kub n̄p n̄iŋ udöl ḡi, n̄p wög klö göp n̄bi an̄ibu n̄p u rö nöp, "Pol nöp, 'M̄dpan?' a göp," a ḡimim.

* 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1 * 16:3: Ap 18:2

- ¹³ Bî Rupas, Krai nîp wög klö göm göp u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Nîme nîpe u, ami yad rö löp u, nîp u rö nöp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. *
- ¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, nîmam kale aip mîdpal gau abe magöñhalö kalîp, “Pol kalöp, ‘Mîdpim?’ a göp,” a gîmim.
- ¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus nîñin nîpe Olimp, Krai nîbi bî nîpe kale aip mîdpal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘Mîdpim?’ a göp,” a gîmim.
- ¹⁶ Kale Bî Kub nîp nîj udpim rö, pen pen hag wîhai udöl gî, alaun bom halumim. Krai nîbi bî nîpe gai i God nîp sabe gîñg cöc ke ke magum gîpal gau, “Kale mîdpim?” a gîpal. *

Manö piral hagpal gau udagmim

¹⁷ Añ mam aij yad gau, nîj aij gîmim. Nîbi bî rîmnap manö gau nîbö gau nîbö dapöm, nîbi bî Krai lau adö mîdpal gau kalîp hag ñîlö ñîlö, gasî aij nöd nîjla adö u arö göm, manö piral hagpal anîbu udöm, asîk ke ke lîbal. Kalöp anîb unbö rö nöp gîñm rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. * ¹⁸ Nîbi bî anîg gîpal gau, Bî Kub hon Krai nîp wög u gun, a göm gasî u nîjöm gagpal; kalîp ke aij göp adö u nöp gasî nîjöm gîpal. Kale manö hain hain rö, nîbi bî hib dap raneb manö u nöp hag hag gî mîdlö nîjöl gî, nîbi bî nîj aij gagpal gau manö piral kale nîj udöm dui gîpal. * ¹⁹ Kale pen God manö aij u ud aij gîmim, hagöp rö gîmîdim, nîbi bî gau magöñhalö nîjbal u, yîp aij yabîl göp. Nan nîhön God amgö ilö nîpe aij gîñm u, kale nîbi bî gasî nîjeb rö mîdmim, nan nîhön God amgö ilö nîpe nan si nan naj rö mîdnîm u, kale nîbi bî gasî hauî rö mîdmim u, yîp aij gîñab. *

²⁰ Söl mîdöp, God nîbi bî abad mîd aij göp u, nîpe Seden nîp ud rata mo kale gau lö, klö nîpe mîdageinab.

Yad God nîp sabe gabin, Bî Kub hon Jisas kalöp mög nîjöm ud aij gö nîjöl gî, kale mîd aij gîmim. *

²¹ Bî yad aip wög jîm ñöl gîpul, Dimodi, kalöp hagab, “Mîdpim?” a gab. Bî rîdik nîjeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “Mîdpim?” a gaböl. *

²² Pen yad bî Dedias, Pol hagö köp kalî kîñ rîkabin i, u rö nöp kale Rom kai Krai lau adö mîdpim gau kalöp, “Mîdpim?” a gabin.

²³ Bî Gaias, yîp Pol dam ram nîpe u löm, abad mîd aij göp u, kalöp, “Mîdpim?” a gab. Bî anîbu nöp Krai lau adö mîdpal nîbi bî gau hagö, ram nîpe u amöm magum gîpal, kalîp ud aij gî mîdöp.

Pen bî kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “Mîdpim?” a gabîl. *

²⁴ Yad God nîp sabe gabin, Bî Kub hon Jisas Krai kalöp magöñhalö mög nîjöm ud aij gö nîjöl gî, kale mîd aij gîmim. Anîb unbö rö aij!

²⁵⁻²⁶ Pen God hib nîpe hagno adö arnîm. Nîpe nöp me kalöp abad mîdö nîjöl gî, nîp cîg aij gîmim mîdmim rö löp. Jisas manö aij anîbu nöd pi göl mîdmîdöp u pen mîñi, bî God manö hagep gau, manö nîpe God Manö kalî kîñ rîkla u waiö lö, manö aij anîbu nîbi bî gau kalîp pör hag ñîbin. God nöp hagö me, nîbi bî ram mîñöñ ke gau gau magöñhalö hag ñîno, nîp nîj udöm hagöp rö göl. *

²⁷ God añî gasî aij gasî klö göm nîjöb u, Jisas Krai nîp hanîp nan a göm yuö aua rö, hib nîpe pör nöp pör nöp hagno adö arañ. Anîb unbö rö aij me.

* 16:13: Mak 15:21 * 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3
 * 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Jen 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * 16:23: Ap 19:9; 1Ko 1:14
 * 16:25-26: Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

1 Korid

Pol köp nöd u Korid n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kliñ r̄ika

¹⁻² Yad Pol. God n̄pe ke ȳp hag la rö, Krai Jisas manö ud arep b̄i n̄pe ap m̄dpin. Mam hon Sosdenes aip aui m̄dul, köp an̄bi, kalöp daun kub Korid au God n̄bi b̄i n̄pe m̄dpim gau kal̄i kliñ i r̄ikabin. Kale Krai Jisas n̄p n̄p udpe u, God hagö, kale n̄bi b̄i ke kam̄p aij n̄pe m̄dpim. B̄i Kub hon Jisas Krai n̄p sabe ḡipal n̄bi b̄i ram m̄nön gau gau magöñhalö, God kal̄p n̄bi b̄i u n̄pe m̄daiöl a göm hag la. Krai Jisas n̄pe B̄i Kub hon m̄döp; n̄pe u rö nöp B̄i Kub kale m̄döp.

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krai abe, kalöp mög n̄p mil ud aij ḡilö, kale m̄d aij ḡimim.

Pol God n̄p aij a ga

⁴ Krai Jisas n̄p c̄g m̄dpe, God n̄pe kalöp ud aij göm nan aij ña u n̄p em, yad pör God n̄p aij a gabin. ⁵ N̄hön ḡin̄g: kale Krai n̄p c̄g m̄dpe, Krai kalöp ud aij yab̄t gö, kale gas̄i n̄p aij ḡimim, manö hag ñ̄t aij ḡipim. ⁶ God n̄pe gö, Krai manö aij u añ kale dañ auö, kale n̄p udmim, hagöp rö gabim. ⁷ An̄b u, B̄i Kub hon Jisas Krai aunab a ḡimim abad m̄dpim ñ̄n i, God Ana nan aij ñab gau hadö magöñhalö udmim. ⁸ B̄i Kub hon Jisas Krai kalöp abad m̄döm ḡi ñ̄t aij gö, kale ram m̄nön i i m̄dmim, manö aij n̄pe u n̄p udöl ḡi m̄dmim, n̄p arö gagnabim. B̄i Kub hon Jisas Krai aunab ñ̄n u, kale manö r̄imnap n̄pagnabim. * ⁹ God hagab rö nöp gab. N̄pe kalöp hag lö, kale ñ̄t n̄pe B̄i Kub hon Jisas Krai aip j̄im ñöl m̄dpim. *

Krai n̄bi b̄i gau gas̄i ud adö añ̄t n̄pöm, j̄im ñöl m̄daiöl

¹⁰ Añ mam b̄i. B̄i Kub hon Jisas Krai lau adö m̄dpun u me, manö ke ke adö r̄imnap lagmim. Gas̄i adö añ̄t n̄pöm, manö adö añ̄t hagmim, j̄im ñöl yab̄t m̄daimim. * ¹¹ Pen n̄bi Klowi n̄bi b̄i n̄pe r̄imnap apöm ȳp hagö n̄pbin, kale añ mam yad r̄imnap kale ke pen pen hagabim. ¹² An̄b u, r̄imnap hagpim, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Sipas n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Krai n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim. *

¹³ Hagpim an̄bu Krai n̄p ud as̄ik ke ke l̄bim rö löp. Yad mab ba lañ al pak l̄lö kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagmim Pol n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun a ḡipim akañ Pol hib hagmim ñ̄g pakpe akañ An̄b u, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄pe,” “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄pe,” a ḡipim u pir albim. ¹⁴ Pen am kale aip m̄dainö ñ̄n u, n̄bi b̄i iru ñ̄g pak ñagnö. B̄i m̄höp nöp Krispas Gaias nöp ñ̄g pak ñ̄nö. An̄b u, God n̄p aij a gabin. * ¹⁵ Wasö u, ȳhar̄p piral hagbep, “Pol hib n̄pe hagun ñ̄g pakno,” a ḡibep. ¹⁶ Pen haūt ḡipin. Yad S̄idepanas n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p abe ñ̄g pak ñ̄nö. Pen n̄bi b̄i r̄imnap halö ñ̄g pak ñ̄nö aka n̄pagnin. * ¹⁷ Krai ȳp, “N̄bi b̄i gau kal̄p ñ̄g pak ñ̄mön,” a göm hagaga. “Kal̄p manö aij yad u hag ñ̄mön,” a ga. An̄b u, manö aij n̄pe u hag ñ̄m̄din. Pen n̄bi b̄i r̄imnap gas̄i k̄d hīk n̄pöm hagpal rö hag ñagn̄din. Manö an̄g göl hagnö, Krai mab ba lañ al pak l̄la manö u manö ȳhar̄p ap rö lö, n̄bi b̄i gau n̄p udagöl, a gem, manö aij n̄pe u kabö göl nöp hag ñ̄m̄din.

¹⁸ N̄bi b̄i mab ke inab adan an̄bu araböl gau, Krai mab ba lañ han̄p nan a göm uma manö u n̄pöl, manö haūt rö l̄nab. Pen God han̄p ud kam̄p yuab n̄bi b̄i gau, Krai mab ba lañ han̄p nan a göm uma manö an̄bu n̄pün, God p̄dön halö, n̄pe ke han̄p ud kam̄p yuöp, a gun n̄pün. * ¹⁹ Adö an̄bu God Manö u, Aisaia n̄pe God manö haga u kal̄i kliñ r̄iköm haga, “N̄bi b̄i gas̄i k̄d hīk n̄pün a ḡipal gau,

* 1:8: 1De 3:13; 5:23 * 1:9: 1Jn 1:3; 1De 5:24 * 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Ap 18:24-28 * 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Ro 1:16

gasî kale u ke nîjöm, gasî aij nîjbal.
Pen yad gînö, gasî nîjöm hagpal rö lagnab,
manö haŵowaŵo hagpal rö lî nab,” a ga. *

²⁰ Anîb u, nîbi bî gasî nîjeb gau, nîbi bî koles kub arbal gau, nîbi bî manö nîhön nîhön hag amîl apîl gîpal gau, manö kub aij aij kale nîjbal u, God nîjö, manö hauŵ rö lö, böj nöp ap lug paknîg gaböl. *

²¹ God nîpe ke nîj aij göp rö, nîbi bî gasî hon u ke nîjun a göm, ke uŵhai nîjnaböl gau, nîpe aigale bî rö mîdöp u nîjagnaböl. Nîbi bî anîb gau Kraîs manö aij hag ñabun u nîjöl, kalîp manö hauŵ rö lî nab. Pen God nîpe ke gînabin a göm hag la rö, nîbi bî manö hauŵ hag ñabun anîbu nîj udeinaböl gau, God kalîp ud asîk yunab. * ²² Juda nîbi bî gau hagpal, “Nan gagep rö rîmnap gîpe nîjun, nîjö hagabim a gun nîjnabun,” a gîpal. Pen Grik nîbi bî gau gasî aij aij hain nîbö adö rîmnap nîjun, a göm pör nöp uŵhai nîjbal. ²³ Anîb u me, Kraîs hanîp nan a göm uma manö u hagaino, Juda nîbi bî gau nîjöm hagnaböl, “Manö iru göp u nîhön gînîg hagabim,” a gînaböl. Pen Juda nîbi bî wasö gau hagnaböl, “Manö hain nîbö uŵhai nîjabin u hagagabim. U manö ñîñîtonj lîmim hagabim,” a gînaböl. *

²⁴ Pen God hanîp Juda nîbi bî rîmnap abe, Grik nîbi bî rîmnap abe, udnabin a göm hag la nîjöm hon Kraîs nîp nîjun nîjbun, God pîdöj halö mîdöp rö, Kraîs abe unbö rö nöp pîdöj halö mîdöp; God gasî kîd hiîk nîjüb rö, Kraîs abe unbö rö nöp gasî kîd hiîk nîjüb. * ²⁵ Nîbi bî gau Kraîs apöm uma u nîjöm, God nîpe klö mîdagöp a gînaböl; pen God nîpe klö nîpe ke ga gasî u nîjagnaböl. Nîbi bî gau Kraîs apöm uma u nîjöm, God nîpe gasî aij mîdagöp a gînaböl; pen God nîpe gasî aij nîpe ke gasî nîja îl u rîk nîjagnaböl. *

²⁶ Añ mam bî. Kale ke nîjim! God kalöp wîñ ala ñîñ u, kale aigale nîbi bî rö mîdaibe kalöp wîñ alaŵ Nîbi bî gasî nîjeb a gîpal gau, nîbi bî kub gau, nîbi bî hib mîdöp gau, kalöp iru wîñ alaga. * ²⁷ Nîbi bî gasî kîd hiîk nîjbun a gîpal gau nable gaŵ, a göm, God nîbi bî gasî aij nîjagpal gau uda. Nîbi bî klö mîdpun a gîpal gau nable gaŵ, a göm, God nîbi bî klö mîdagöp gau uda. ²⁸ Nîbi bî hib halö mîdpun a gîpal gau nîbi bî yîharîj rö mîdeilaŵ a göm, God kalîp arö göm, nîbi bî ramö gau hib mîdagöp a gîpal gau kalîp uda.

²⁹ God nîpe anîg ga u, nîbi bî rîmnap God amgö îlö adö u, hib kale ke haglö adö arnîm rö lagnab, a göm ga. *

³⁰ God gö, Kraîs Jîsas aip jîm ñöl mîdpim. Anîb u, God gö, Kraîs Jîsas nîp nîj udun, nîp aip jîm ñöl mîdun, nîp gasî nîjöl gî mîdpun u me, hon gasî kîd hiîk nîjeb nîbi bî rö mîdpun. Kraîs aip jîm ñöl mîdpun u me, God hanîp nîjöm nîbi bî kamîj aij yad a gab. Kraîs aip jîm ñöl mîdpun u me, God hanîp nîjöm nîbi bî asîj mîdagöp yad ke a gab. Kraîs aip jîm ñöl mîdpun u me, God hanîp nîjöm nan si nan naij gîpal gac u ñî yad hadö îk gî yua a gab. * ³¹ Manö adö anîbu God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla, “Nîbi bî mîñ mîñ gun a göl u, kale Bî Kub hanîp nan nîhön nîhön ñöb u gasî nîjöm, mîñ mîñ göl,” a gîla. *

2

Pol Kraîs hanîp mab kros ba laŵ uma manö u hag ñîmîdöp

¹ Pen añ mam bî. Am kale aip mîdainö ñîñ u, God Manö nîjö yabîl u hag ñînam a gem, manö kîñ aij auub gau rö aka gasî kîd hiîk nîjeb manö gau rö hag ñagnö. ² Am kalîp aip mîdem, gasî rîmnap ke nîjem kalîp manö hag ñagnabin; Jîsas Kraîs nîp mab ba laŵ al pak lîlö hanîp nan a göm uma gasî adö añî anîbu nöp nîjem, kalîp hag ñînabin, a

* 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25 * 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14
* 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9 * 1:30: Jer 23:5-6 * 1:31: Jer 9:24

gem, gasi u nöp niñnö. ³ Anibi u, kalöp aip midainö u, hañ roman yad ktö midageia; yad aninin gö piñiñ gem, giñ giñ göl gi midainö. * ⁴ Nibi bi rimnap manö ke ulhai niñöm, manö dö kal adip adip adö anibu nöp rö hagnun a göm gipal rö gagnö. God Ana u yip pidöñ nipe u ñö niñöl gi, Jisas manö aij u pidöñ halö hag ñinö u waiö niñbe. * ⁵ God anig ga u, bi rimnap manö ktiñ aij u haglö, yip niñ udagöl; pen yad ktö yad ke ginö, kale yip niñ udöl, a göm, God anig ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am nibi bi Krais nip kabö rö niñ ud pidöñ gipal gau aip am midem, kalip gasi kid hiik niñeb manö rimnap hag ñimdin. Pen ram minöñ adö il i gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kiñ gau bi kub gau, kale gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kiñ gau bi kub gau kale hir ginaböl. ⁷ Pen yad kalip manö hag ñimdin anibu, God gasi kid hiik niñeb manö pi göl midmidöp u hag ñimdin. Gasi kid hiik niñeb manö anibu hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp pi göl midmidöp. God nipe hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp, Krais Jisas aip mailö halö middeinaböl a göm, gasi kid hiik niñeb manö aij anibu hag lö, mlö padö yabñ pi göl midmidöp. Yad gasi kid hiik niñeb manö anibu nöp kalip hag ñimdin. ⁸ Minöñ naböñ adö il i kiñ gau abe, bi kub gau abe, gasi kid hiik niñeb manö anibu rik niñagla. Niñblap rö hagep, Bi Kub mailö halö kumi kabö adö lañ niñbö aua u nip al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kalñ ktiñ riköm hagla,
 “Nibi bi God nip midmagö lñbal gau,
 God kalip ud aij yabñ göm, nan aij aij ñinab.
 Amgö niñagla; hag ñilö apdi niñagla;
 gasi ke nöp niñöm, anig ginab, a göm niñagla;
 God kalip nan aij aij ke nöp ñinig gab,” a giñla. *

¹⁰ Pen manö niñagmidal anibu, God nipe Ana nipe hanip ñö niñbun.
 God Ana nan gau magöñhalö ulhai niñab. God nipe nan pi ga gau abe ulhai niñab.
¹¹ Hon gasi niñhön niñhön niñbun u, nibi bi rimnap niñagpal, pen ana hon ke añ dañ midöp u nöp niñöb. Anib unbö rö nöp, God nipe gasi niñhön niñhön niñöb u, God Ana nipe nöp niñöb. ¹² Pen hon nibi bi minöñ naböñ adö il i gasi niñbal rö gasi niñagpun. God nipe Ana nipe ke hanip yuö aua niñöm God nan aij hanip abönamö ñöb u rik niñbun. ¹³ God hanip nan aij abönamö ñöb manö adö anibu nöp hag ñabun. Bi gasi kid hiik niñbal rimnap hanip manö anibu haglö niñagun; God Ana gasi ñöb rö manö anibu niñun me, nibi bi gau kalip hag ñabun. God Ana hanip manö hagö niñun, nibi bi God Ana añ kale dañ midöp nibi bi gau kalip hag ñabun. ¹⁴ Pen nibi bi God Ana añ kale dañ midagöp nibi bi gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij anibu niñlö, manö hauñ rö lö, rik niñagnaböl. God Ana nibi bi añ kale dañ middeinab u, God Ana nan aij ñöb gau rik niñaböl.

¹⁵ Pen nibi bi God Ana añ kale dañ midöp gau, kale nan gau magöñhalö niñöm rik niñ aij ginaböl. Pen nibi bi God Ana añ kale dañ midagöp gau, kale nibi bi God Ana aip midöp nibi bi gau kalip rik niñagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adin ap kalñ ktiñ riköm haga,
 “Nibi bi an, Bi Kub niñhön gasi niñöb u rik niñöm,
 nip, ‘Anig gimön, anig gimön,’ a ginab?” ö ga.
 Pen Krais nibi bi nipe midpun gau, hanip gasi nipe niñöb rö ñö niñöl gi, hon niñ aij gipun. *

3

Jim ñöl midmim, asik ke ke lagmim

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5 * 2:9: Ais 64:4 * 2:16: Ais 40:13

¹ Añ mam bi. Nöd kale aip mîdainö ñin u, nîbi bi God Ana an kale dan mîdöp gau kalîp hag ñimîdin rö, kalöp u rö nöp hag ñîbnep, pen kale Krai nîp nîj udmim, ñî painan rö nöp mîdmîdim. Anîb u, kalöp nîbi bi ram mînönj it i rö hag ñimîdin. ² Ñî painan ci ñîjeb rö u mîdmîdim u me, yad kalöp ci nöp ñimîdin; kale nan magö yabîl ud ñîj yumim rö lagmîdöp u me, yad nan magö yabîl kalöp ñagmîdin. Mîdpim ñin i u rö nöp, kale nan magö yabîl ud ñîj yumim rö lagöp; kale ñî painan rö nöp mîdpim. * ³ Mîdpim ñin i u rö nöp, kale nîbi bi ram mînönj it i gasî nîjbal rö nöp gasî nîjbim. Nîbi bi rîmnap nan kale gau nan yad rö mîdaiböp a gîmim nîjbim. Mulu lugö, pen pen hag mîdpim. Anîg gîmim, nîbi bi yîharîj mînönj nabönj it i gîpal rö nöp gî mîdpim. * ⁴ Rîmnap hagpim, “Hon Apolos nîbi bi nîpe mîdpun,” a gîpim. Rîmnap hagpim, “Hon Pol nîbi bi nîpe mîdpun,” a gîpim. Anîb u, kale yîharîj nîbi bi mînönj nabönj it i gasî nîjöm hagpal rö gîpim. *

⁵ Apolos hol mîhönj bi kub nîhön rö mîdpul nîjmim manö anîbu hagpim? Hol yîharîj bi wög gep mîhau nöp mîdpul. Bi Kub wög nîhön ke ke hag la u gî mîdul, Jisas Krai manö aij u hag ñailo kale nîjmim nîj udpe.

Pen Bi Kub halîp mîhönj wög ke ke haga rö nöp gîpul. * ⁶ God yîp hagajîp, ram mînönj kale u nöd amem nan yîj u yîmnö. God Apolos nîp hagajîp, hainö amöm, ñîg am mîl dapöm, nan yîmnö anîbu honj ga. Pen God nîpe nöp geia rana. ⁷ Anîg gö, hol bi yîharîj nan yîj yîmul, ñîg honj gul gîpul u, hib hol u hagpe adö aragnîm. God geia rana rö, hib nîpe u nöp hagpe adö arnîm. ⁸ Nîbi bi nan yîj yîmbal gau, nîbi bi ñîg dap honj gîpal gau, wög adö añî yabîl gîpal u me, God wög gîpal gîpal rö nîjöm, kalîp pen ñînab. ⁹ Hol mîhönj God wög u jîm ñöl gajul, wög nabönj nîpe u kale mîdpim. *

Kale God ram nîpe mîdpim

Pen manö ap: kale God ram nîpe mîdpim. ¹⁰ God yîp mög nîjöm ud aij göm nan aij ña u udem, bi ram gep nîpe yabîl u mîdem, ram padö kub anj yan u bînîj gî aij gînö; pen hainö bi ap apöm ram adîj adîj mîdeinab gau gab. Pen nîbi bi rîmnap apöm, ram anîbu gun a gaiöl u, nîj aij göm göl. ¹¹ God ram nîpe u Jisas Krai nîp padö kub anj yan hadö bönj nöp bînîj göp u, nîbi bi rîmnap padö ke hain nîbö ap bînîj göl rö lagöp. *

¹² Jisas Krai padö kub bînîj göl mîdöp u, nîbi bi rîmnap, ram adîj adîj gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm gînaböl; pen nîbi bi rîmnap mab lö, wid lö adîj adîj, nan uŧan uŧan gau dapöm gînaböl. ¹³ Pen Krai apöm nîbi bi manö kub hagnab ñin u, wög gî aij gîla adö u ke waiö mîdö nîjnaböl, haŧowaŧö gîla adö u ke waiö mîdö nîjnaböl. Mab mîŧan apöm wög aij gînaböl u mîdeinab; pen wög adö adö gînaböl u bönj nöp in habîk arnab me. * ¹⁴ Padö kub bînîj göl mîdöp adö u, nîbi bi wög gî aij göm ram adîj ap gîlö, mab mîŧönj apöm ram adîj anîbu in habîk aragnab u, kale pen udnaböl. ¹⁵ Pen nîbi bi rîmnap wög adö adö nöp göm ram adîj ap gîlö, mab mîŧönj apöm ram adîj anîbu in habîk arnab u, God kalîp ke ud kamîj yunab pen nîbi bi mög gep rö, ram inö, ŧîp gî hönj yulö, nan mîdagöp rö u mîdeinaböl ram nîpe adö lanj au.

¹⁶ God sabe gep ram nîpe u kale mîdpim; God Ana an kale dan mîdöp. * ¹⁷ Nîbi bi rîmnap apöm God sabe gep ram u gî najj geinaböl u, kalîp pen abe gî najj gînab. God sabe gep ram anîbu ram nîpe ke nöp. Pen sabe gep ram nîpe u kale nîbi bi mîdpim.

¹⁸ Nîj aij gîmim. Kale rîmnap gasî kub nîbi bi mîjönj nabönj it i gasî nîjöm hagpal rö nîjmim, yîharîj gau uŧhai nîjbal rö nöp nîjun, nîbi bi gasî kîd hiîk nîjeb mîdpun a gînabim u pen hauŧ alö anîg hagnabim. Hon nîbi bi hauŧ halö mîdpun a gîmim me, gasî aij yöl u uŧhai nîjnabim. ¹⁹ Nîhönj gînîg: mînönj nabönj it i manö kub kub rö hagöm hagpal adö u, God nîjö, manö hauŧ nîjagep rö löp. God Manö u kalî kliî rîköm hagla, “Nîbi bi gasî kîd hiîk nîjun,

* 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11 * 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:4,11 * 3:9: Mad 13:3-9; Ep 2:20-22 * 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

nɨŋ aij gɨpun a gɨpal gau,
 nɨpe gö, gasɨ kɨd hiɨk nɨŋeb magö anɨbu,
 hel ap rö löm,
 gasɨ rɨmɨd mɨdmagö kalɨp ud sɨsɨ lö,
 bɨ nagɨman rö mɨdeinaböl,” a gɨla. *

²⁰ God Manö adɨŋ ap halö, Depid kalɨ kɨɨŋ rɨköm haga,
 “Nɨbi bɨ gasɨ kɨd hiɨk nɨŋbun a gɨpal gau,
 manö rɨmnap haglö,
 Bɨ Kub nɨpe nɨŋö,
 manö it ap mɨdagöp,” a ga. *

²¹ Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap, nɨbi bɨ kub mɨdpal a gɨmim, hib hagpe adö aragnɨm. Pen nɨbi bɨ aka nan nɨhön nɨhön mɨdöp gau, God kalöp nɨŋöm gɨ la mɨdöp. ²² Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bɨ kale nöp mɨdpun. Mɨnön naböŋ it i nɨhön nɨhön mɨdöp gau, God kalöp gɨ ñɨlaŋ, a göm, kalöp ñöb. Kamɨŋ mɨdep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp ñöb. Mɨñi mɨdpim rö, hainö mɨdeinabim rö, God kalöp gɨ ñaŋ a göm magöŋhalö kalöp ñöb. ²³ Pen Bɨ Kub kale Krais; Krais nɨpe God Ñɨ nɨpe.

4

Jisas manö ud arep bɨ gau

¹ Anɨb u, God manö aij pi göl mɨdmɨdöp u, Krais nɨpe Apolos Pol kalɨp bɨ mɨhön hag lö, kale wög gep bɨ nɨpe mɨdpil, a gɨmim gasɨ u nɨŋmim. ² Bɨ kub ap, bɨ wög gɨ ñeb rɨmnap aip manö hag löm, wög ap kalɨp hageinab u, bɨ wög gep bɨ gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

³ Pen kale yɨp manö kub hageinabim u, yad gasɨ iru nɨŋagnabin. Nɨbi bɨ rɨmnap gau yɨp manö kub hageinaböl u, yad u rö nöp gasɨ iru nɨŋagnabin. U yɨp nan yɨharɨŋ ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagagabin. ⁴ Yad ke nɨbi bɨ rɨmnap gɨ naj gagpin a gem nɨŋbin u pen yad anɨg hagnö, Bɨ Kub yɨp bɨ asɨŋ mɨdagöp a göm hagagnab. Bɨ Kub nɨpe ke nöp yɨp manö kub hagnab. ⁵ Anɨb u, mɨñi ñɨn i manö kub hagagmim. Bɨ Kub nɨpe ke apöm manö kub hagnab. Bɨ Kub nɨpe gö, nan nɨhön nɨhön pi göl gɨpal gau magöŋhalö waiö lɨnab; gasɨ mɨdmagö rɨmɨd aŋ kale daŋ gasɨ nɨhön nɨhön nɨŋbal u, u rö nöp waiö lɨnab. Ñɨn anɨbu, God nɨpe nɨbi bɨ magöŋhalö ke ke añɨ añɨ gɨ aij gɨpal gɨpal rö kalɨp manö aij hagnab. * ⁶ Pen añ mam yad gau. Apolos hol mɨhön manö kalöp hagpin anɨbi, kale manö magö ap it u nɨŋ aij gɨmim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anɨbu hagab: “Gasɨ kale ke wasö; nan nɨhön kalɨ kɨɨŋ rɨkla u nöp nɨŋmim hain gɨmim.” Hagab rö geinabim u, bɨ ap hib dap ranmim, bɨ ap hib dap lugmim, gagnabim. * ⁷ Hon nɨbi bɨ kub, nɨbi bɨ gau nɨbi bɨ pro, a gɨmim nɨŋbim u aij wasö. Kalöp nɨhön aij mɨdöp u, God nɨpe nöp kalöp ñöb. Anɨb u, kale ai gɨnɨg, hon ke gɨ aij gɨpun a gɨmim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gasɨ kale ke nɨŋbim u, hon ke nan magöŋhalö hadö udpun; nan pro ap utep gagöp, a gɨmim gasɨ nɨŋbim. Gasɨ kale ke nɨŋbim u, hon ke nɨbi bɨ gep rö hadö mɨdpun; bɨ ap hanɨp gasɨ rɨmnap hag ñagnab, a gɨmim gasɨ nɨŋbim. Gasɨ kale ke nɨŋbim u, hon ke kiŋ rö hadö mɨdpun, a gɨmim nɨŋbim. Pen gasɨ kale nɨŋbim u, Jisas manö aij ud arep bɨ gau kiŋ rö mɨdagal, a gɨmim gasɨ nɨŋbim. Pen kale nɨŋö yabɨt kiŋ mɨdaibep, hon mɨñ mɨñ gun, kalöp aip kiŋ mɨdbnop. ⁹ Gasɨ yad nɨŋbin u, God nɨpe hanɨp Jisas manö aij ud arep bɨ gau dam, nɨbi bɨ gau mɨdpal aŋ au, bɨ naj al pak lep rö dam löp. Bɨ rɨmnap gɨ naj geinaböl u, bɨ kub manö kub hagöm, nɨbi bɨ nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, kalɨp al pak löl, a gɨnaböl. Gasɨ yad nɨŋbin u, God nɨpe gö, hon anɨb unbö rö nöp mɨdpun. Nɨbi bɨ mɨnön naböŋ it i abe, ejol kumi kabö adö laŋ abe, nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, hanɨp bɨ naj rö al pak lɨnɨg gaböl. ¹⁰ Krais nɨp nɨŋ udun wög nɨp gɨno, hanɨp bɨ haut a göm nɨŋbal u, pen

* 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:2: Luk 12:42 * 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6

kalöp n̄ñjöm, Kraiŋ n̄bi b̄i n̄ipe gas̄i k̄lō n̄ñeb gau, a göm n̄ñbal. Hon b̄i ȳihar̄ñj hain u, pen kale n̄bi b̄i kal yab̄i. Hon b̄i hib m̄idöp b̄i u rō wasö, pen kale n̄bi b̄i hib m̄idöp u rō m̄idpim. ¹¹ Hadame nöp dagol gau r̄iköl, m̄id damöm, m̄iñi m̄idpun ññ i k̄iyö lö, rugu m̄iŋep gö, wañj m̄idagö, ram m̄idagö, umeb rō lö, hon pör pak ḡilö ḡilö uñham yab̄i m̄idpun. * ¹² Ke nöp ilön mab udun, nan ññjibun. Han̄ip hag juöm ḡilö, kal̄ip pen God kal̄ip abad m̄ideiañ a gun, n̄ip sabe ḡipun. Han̄ip ḡi naj ḡilö, añaiḡipun. * ¹³ Han̄ip manö naj hagpal, pen manö hain hagpun. An̄ib u, hon nan ȳihar̄ñj nan hañp̄i ad̄ñj ad̄ñj ap rō m̄idno m̄idno ññ i auöp.

¹⁴ Manö kal̄i k̄liñ r̄ikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ññ pai m̄idmagö yad gau a gem r̄im̄id ukem hagabin. ¹⁵ B̄i Kraiŋ lau adö m̄idpal gau, iru yab̄i apöm kalöp ud aij göm manö hag ññaböl. Pen b̄i Kraiŋ lau adö m̄idpal gau, kalöp nap aññ nöp m̄idöp. Yad nöd Kraiŋ Jisas manö aij n̄ipe u kalöp hag ññnö, kale Kraiŋ Jisas n̄ñj udpe u me, yad nap kale m̄idpin. * ¹⁶ An̄ib u, kalöp hagabin, yad ḡipin ḡipin rō n̄ñmim, adö an̄ibu nöp ḡimim. * ¹⁷ Adö an̄ibu nöp, ññ m̄idmagö yad Dimodi, Kraiŋ Jisas manö hag ññnö n̄ñj aij göm, B̄i Kub wög ḡi aij göp u yunö ññab. Amjaköm, yad Kraiŋ Jisas n̄ip n̄ñj udem, Kraiŋ Jisas aip j̄im ññl m̄idem, aige gö rō gem ḡipin u kalöp ȳiswem kauyañ hagö n̄ñnabim. Yad Kraiŋ n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip magöñhalö pör hag ññbin manö u u rō nöp hain gem Kraiŋ Jisas aip j̄im ññl m̄idpin. *

¹⁸ Pen kale r̄imnap, Pol auagnab, a ḡimim, ateb ateb ññl ḡi m̄idpim. ¹⁹⁻²⁰ Pen B̄i Kub u ȳip yau a gö, ȳññid ññnabin. Ȳihar̄ñj manö nöp hagöm, God n̄bi b̄i n̄ipe m̄idagal; k̄lō n̄ipe u udöm me, n̄bi b̄i n̄ipe yab̄i m̄idpal. An̄ib u, amjakem n̄bi b̄i ateb ateb ññbal gau manö nöp hagaböl aka God k̄lō n̄ipe udöm m̄idpal a gem n̄ñnabin. * ²¹ An̄ib u, yad apem kalöp ñññön ḡinam? Ur ap daunam aka kalöp m̄idmagö lem, manö hain hain hagnam? Yad ñññön ḡinö, kalöp aij ḡinab?

5

B̄i ap nap ññbin n̄ipe u n̄ip si uda

¹ Manö ap halö haglö auö ȳip hagpal, “Kale God p̄ig m̄idpim gau b̄i kale ap uraköm nap ññbin n̄ipe u n̄ip si udöp,” a ḡipal. Pen n̄bi b̄i God n̄ip n̄ñjagpal gau nan si nan naj an̄ibu rō gagpal me. * ² Pen gas̄i kale n̄ñbim u, hon n̄bi b̄i aij, a ḡipim. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög ḡiböp; b̄i an̄ibu hag höñ yubep; n̄bi b̄i B̄i Kub lau adö m̄idpim gau ap magum ḡinabim ññ u, b̄i an̄ibu kale aip magum gagböp. Pen namam kale u an̄ig gö kalöp nable göm mög gagöp ar? ³ Yad m̄ilö ke gai i m̄idpin u pen kalöp gas̄i n̄ñjöl ḡi nöp m̄idpin. B̄i nan si nan naj göp an̄ibu, n̄ip ñññön ñññön ḡinabun u yad hadö n̄ñj l̄ibin. * ⁴ Kale n̄bi b̄i B̄i Kub hon Jisas lau adö m̄idpim gau ap magum ḡinabim ññ u, Pol han̄ip gas̄i n̄ñj a ḡimim, B̄i Kub hon Jisas k̄lō n̄ipe kalöp ññ udmim, ⁵ b̄i an̄ibu n̄ip hag ḡipe, kale aip magum gagn̄im. Seden aip nöp ajöm me, hañ romañ n̄ipe naj gö, gas̄i hain ññbö n̄ñjöm, B̄i Kub manö kub hagnab ññ u, ana n̄ipe kam̄ñj m̄idain̄im rō löp. *

⁶ Pen kale b̄i nan naj göp u aip j̄im ññl m̄idmim, m̄id aij ḡipun a ḡimim gas̄i u n̄ñbim u aij gagöp. Bred gun a gaiöl, nan ȳis pro marap nöp ud plaua rin yañ halö l̄ilö, ȳis pro u geinab plaua an̄ibu magöñhalö kub yab̄i rannab. * ⁷ Kale m̄iñi bred ȳis halö m̄idagöp rō m̄idpim u, nan ȳis nöd ññbö u magöñhalö ud ke gau yumim, bred ȳis m̄idagöp rō, n̄bi b̄i as̄ñj m̄idagöp nöp m̄idaimim. Kale n̄bi b̄i as̄ñj m̄idagöp hadö m̄idpim me. ñññön ḡin̄ig: Pasopa ññ u Juda kai sipsip pi pak God n̄ip sabe ḡi ññm, God n̄ipe kal̄ip ud as̄k yua u aij gö n̄ñjöl ḡi m̄ideila. Pen Kraiŋ n̄ip Pasopa sipsip pi hon rō hadö pak sabe ḡila u me, God amgö ilö n̄ipe u hon n̄bi b̄i as̄ñj m̄idagöp hadö m̄idpun. * ⁸ An̄ib u, Kraiŋ n̄ip nan sabe gep rō al pak l̄ilö, God han̄ip ud kam̄ñj yua u, gas̄i n̄ñjun, Pasopa hon u

* 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44 * 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17 * 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko 2:4 * 5:1: Lep 18:7-8; Dud 22:30 * 5:3: Kol 2:5 * 5:5: 1Di 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19

aij göp a gun ññjun. Pen Pasopa hon ññjeinabun u, yis halö, nan si nan najj gau halö, ññjagnabun; gasi aij magö u nöp ññjun, manö ññjö u nöp ññjun, bred yis midagöp gau nöp udun ññjnabun. * ⁹ Kalöp köp ap kalî kîñ rîkem hagnö, “Nîbi si udep bî gau, bî si udep nîbi gau, kalîp aip jîm ñöl midagaimim,” a gîñö. ¹⁰ Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Nîbi bî Krai nîp ññj udpal gau kale nîbi bî Krai nîp ññj udagpal gau kalîp magöñhalö arö gîlañ,’ a göm hagab,” a gîñabim. Pen u wasö. Nîbi bî Krai nîp ññj udagpal gau, nîbi si bî si göm, pör nöp nan aij rîmnap halö udun a göm, nîbi bî rîmnap nan kale pîlî gî udöm, nan yîharîñ gau god hon a göm sabe göm gîmidal nîbi bî gau, mîñöñ naböñ it i pro midagpal. Ram mîñöñ gau magöñhalö midpal u, kalîp arö gun rö lagöp. ¹¹ Pen köp nöd nîbö kalî kîñ rîk yunö manö anîbu mîñî hag aij gîñabin. Bî Kub Jisas ññj udpun a gîpim nîbi bî gau bî ap aka nîbi ap urak, nîbi si bî si göm, pör nöp nan aij rîmnap halö udun a göm, nan yîharîñ gau god hon a göm sabe göm, nîbi bî gau manö najj hagöm, nîbi bî rîmnap nan kale rîmnap pîlî gî udöm, ññg wain ññg kîö iru ññjölö hauñ alö, gîmidal nîbi bî gau kalîp aip ajagmim, jîm ñöl nan ññjagmim. *

¹²⁻¹³ Nîbi bî Krai nîp ññj udagpal gau, nan si nan najj gaiöl u, nîhön gîñîg anîg gîpim, a gem, kalîp manö kub hagagnam. God nîpe nöp manö anîbu kalîp hagnab. Pen Bî Kub Jisas ññj udpun a gîpim nîbi bî gau, nan si nan najj gaiöl u, nîhön gîñîg anîg gîpim, a gîmim, kalîp manö kub hagmim. God Manö u Mosîs adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga, “Nîbi bî nan si nan najj gîmidal gau hag höñ yube aröl,” a ga. *

6

Krai nîbi bî rîmnap manö midainab u, kale ke ud asîkmim

¹ Pen namam kale Krai nîp ññj udöp ap manö midö, bî Krai nîp ññj udpal gau nöp manö kub anîbu ññjnaböl. Pen ai gîñîg bî Krai nîp ññj udagpal gau manö kub anîbu ññjöl? ² Hon Krai nîbi bî nîpe, hainö nîbi bî ram mîñöñ it i gau gau magöñhalö kalîp manö kub hagun ud asîknabun. Pen kale nîbi bî ram mîñöñ it i magöñhalö manö kub hagmim ud asîknabim u, kale nîbi bî kale ke rîmnap manö midnîg gab u ññjmim hag ud asîknabim. * ³ Hon hainö ejol gau kalîp abe manö kub hagun ud asîknabun. Anîb u, mîñöñ naböñ it i manö midnab u, ke hagun. ⁴ Krai nîbi bî nîpe gau, kale manö kub ud asîkep bî kub rîmnap ññjöm, Krai manö ññj udagal a göm, kalîp gasi mîñjör ññjbal. Anîb u, manö kub rîmnap midainîm, kale ai gîñîg bî kub anîb gau arbim? ⁵ Manö hagabin anîbi, kalöp nable gîñîm a gem hagabin. Kale ke bî gasi aij ññjög bî ap, Krai nîbi bî añ hon aui manö kub hagno ññjñîm bî ap midagöp a gîpim akañ ⁶ Anîb unbö rö nöp gîbep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Krai ññj udöp nîmam ap urak, Krai ññj udöp nîmam nîpe ke dam Krai ññj udagpal nîbi bî gau midpal añ au manö kub hagnab.

⁷ Pen kale Bî Kub Jisas ññj udpim rîmnap urakmim, nañîñ namam kale ke rîmnap dam manö kub hagpim u ññjem ññjbin, kale Bî Kub Jisas ññj udpal nîbi bî gîpal rö gagabim. Bî Kub Jisas ññj udpim nañîñ namam rîmnap kalöp gî najj gaiöl u, arö gîñabim u aij; urakmim kalîp dam manö kub hagnabim u aij wasö. Bî Kub Jisas ññj udpim nañîñ namam rîmnap nan kalöp ðîp gî udaiöl u, arö gîñabim u aij; urakmim kalîp dam manö kub hagnabim u aij wasö. ⁸ Pen kale ado gîmim, urakmim, Bî Kub Jisas ññj udpim nañîñ namam kale ke rîmnap nan kalöp ðîp gî udpim. Kale urakmim Bî Kub Jisas ññj udpal nañîñ namam kale ke rîmnap kalîp gî najj gîpim. ⁹ Pen kale ññj aij gîmim. Nîbi bî gî najj gîmidal gau, God kalîp dam ram aij nîpe lañ ud aragnab. ññj aij gîmim, dui gagmim. Nan yîharîñ gau god hon a göm sabe göm gîmidal nîbi bî gau; nîbi si bî si göm gîmidal nîbi bî gau; bî nîbi aip wasö bî ap nöp aip gî ajöm gîmidal bî gau; God kalîp dam ram aij nîpe lañ au ud aragnab. * ¹⁰ ññj aij gîmim. Nan si udmîdal nîbi bî gau; pör nöp nan aij rîmnap halö udun a gî gasi ññjmîdal nîbi bî gau; nîbi bî ññg wain ññg kîö iru ññjöm hauñ alö gîmidal nîbi bî gau; nîbi bî rîmnap kalîp manö najj manö pîral hagnîdal nîbi

* 5:8: Dud 16:3 * 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10 * 5:12-13: Dud 13:5; 17:7 * 6:2: Rep 3:21 * 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap nan kale pɪtɪ gɪ udmɪdal nɪbi bɪ gau; God kalɪp magɔŋhalö dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. U nɪŋ aij gɪmim, dui gagmim. ¹¹ Kale rɪmnap nöd anɪg rö gɪ mɪdmɪdim. Pen Bɪ Kub Jisas Krai hanɪp a göm uma u me, God hon Ana nɪpe u apöm, nan si nan naj gac kale u tɪk gɪ yuöm, kalöp God nɪp wög gep nɪbi bɪ ke löm, nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp mɪdpim a ga. *

¹² Kale rɪmnap hagpim, “Yad nan nɪhön gɪnam a gɪnabin u gɪnabin; u manö mɪdagöp,” a gɪpim. Anɪg hagpim u pen adö rɪmnap geinabin yɪp nan aij ap gɪ ñagnab. Kale hagpim, “Yad nan nɪhön gɪnam a gɪnabin u gɪnabin; u manö mɪdagöp,” a gɪpim. Anɪg hagpim u pen yad adö rɪmnap gem, gɪ dam dam mɪdö mɪdö yad bɪ nagɪman rö mɪdem, adö anɪbu nöp gasɪ nɪŋem gɪnabin; yɪharɪŋ mɪdeinam rö lagnab. Anɪb u nɪŋem, yad anɪg göl gagnabin. *

¹³ Kale rɪmnap pen hagpim, “Hanɪp mudun mɪdöp u me, nan ñɪŋöl gɪ nöp mɪdeinabun,” a gɪpim. Anɪg hagpim u pen God gö mudun u abe, nan anɪb gau abe pɪs gɪnab. God nɪbi bɪ hañ romaŋ kale gɪ la u, nɪbi si bɪ si göl a göm gɪ laga. Hañ romaŋ klö kale u, Bɪ Kub nɪp wög göl gɪ mɪdmim a göm ga. Bɪ Kub nɪpe nöp hañ romaŋ kalöp nan ñɪmɪdöp. * ¹⁴ God klö nɪpe u nöp gö me, Bɪ Kub uraka. Klö nɪpe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

¹⁵ Nɪŋ aij gɪmim. Kale Krai aip jɪm ñöl mɪdpim u, ñɪn kɪd ma kɪd nɪpe ke u mɪdpim. Krai hañ romaŋ nɪpe u, bɪ si udep nɪbi aip jɪm ñagnɪm, wasö yabɪt! * ¹⁶ God Manö u, Mosɪs adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga, “Bɪ nɪbi udöm aip jɪm ñöl mɪdeinabil u, kale mɪhön hañ romaŋ añɪ ap nöp mɪdeinabil,” a ga. Anɪb u rö, bɪ an nɪpe bɪ si udep nɪbi ap ud aip jɪm ñöl mɪdeinab u, kale mɪhau hañ romaŋ añɪ ap nöp mɪdeinabil. * ¹⁷ Pen nɪbi bɪ an Bɪ Kub aip jɪm ñöl mɪdeinab u, ana nɪpe Bɪ Kub Ana nɪpe aip jɪm ñöl mɪdeinabil. * ¹⁸ Nɪbi si bɪ si gagmim. Nɪbi bɪ nan si nan naj rɪmnap gɪnaböl gau, hañ romaŋ höŋ adö gɪnaböl, pen nɪbi si bɪ si gɪnaböl gau hañ romaŋ kale ke gɪ naj gɪnaböl. ¹⁹ Nɪŋ aij gɪmim. God nɪpe Ana Uɪ u yuö apöm, aŋ kalöp daŋ mɪdöp. Hañ romaŋ kale u Ana Uɪ ram raul nɪpe mɪdep u. Anɪb u, ke gasɪ nɪŋbun rö gun a gun gasɪ u nɪŋagun. Hañ romaŋ gasɪ rɪmɪd mɪdmagö kale nan kale wasö. God nɪpe kalöp rau adog uda. ²⁰ Krai nɪpe nan aij yabɪt yuöm kalöp rau adog uda. Anɪb u me, hañ romaŋ kale gau gɪ aij göl gɪ mɪdpe nɪŋöl gɪ, God nɪŋö, nɪp aij gɪnɪm; nɪbi bɪ gau nɪŋöm God nɪp aij a göl. *

7

Ber mɪhau hañ romaŋ kale añɪ ap mɪdöp

¹ Yɪp köp kalɪ klɪñ rɪkmim manö hagpe u, kalöp pen hagnɪg gabin. Bɪ gau nɪbi udagnaböl u aij. ² Pen nɪbi si bɪ si gɪpal u naj göp rö, bɪ gau nɪbi kale ke udöm mɪdeinaböl u aij; nɪbi gau bɪ kale ke udöm mɪdeinaböl u aij. ³ Pen anɪg gɪ mɪdöl gɪ, nɪbi gɪnɪg a gainɪm u, nugmul yau a gɪnɪm. Nugmul nɪpe gɪnɪg a gainɪm u, nɪbi nɪpe u rö nöp yau a gɪnɪm. ⁴ Nɪbin hañ romaŋ u nan nɪpe ke wasö; nugmul aip nan kale jɪm ñöl. Nugmul hañ romaŋ u u rö nöp nan nɪpe ke wasö; nɪbin aip nan kale jɪm ñöl. ⁵ Anɪb u, nugmul hagö, nɪbin wasö gagnab. Nɪbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp gɪmil gɪmil. Pen God nɪp gasɪ añɪ nɪŋul, sabe göl gɪ nöp mɪdaiul a gɪmil, manö hag adö añɪ ap lɪmil, ñɪn rɪmnap yɪharɪŋ mɪdmil, God nɪp sabe göl gɪ mɪdeinabil. Hainö kauyaŋ gɪnabil. Wasö u, yɪharɪŋ mɪdeinabil rö, gasɪ rɪmnap nɪŋmil gɪlö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rö löp. ⁶ Pen kale ber ñɪn rɪmnap yɪharɪŋ mɪdmil, God nɪp sabe gɪ mɪdmil, u hagagabin. Pen kale ke ber mɪhau manö hag adö añɪ ap lɪmil, ñɪn rɪmnap yɪharɪŋ mɪdul, God nɪp sabe gɪ mɪdaiul, a geinabil u, u manö mɪdagöp, a gem hagabin. ⁷ Gasɪ yad nɪŋbin u, nɪbi bɪ magɔŋhalö yad yɪharɪŋ mɪdpin rö mɪdaimim u aij. Anɪg göl gasɪ nɪŋbin u pen God gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp nan aij ke ke ñöb. Nɪbi bɪ rɪmnap

* 6:11: Dai 3:3-7 * 6:12: 1Ko 10:23 * 6:13: 1De 4:3-5 * 6:14: Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * 6:15: Ep 5:30 * 6:16: Mad 19:5 * 6:17: Jon 17:21-23; Ro 8:9-11 * 6:20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

nan aij ap ñö, adö rîmnap ke gîpal; pen nîbi bî rîmnap nan aij ap ke ñö, adö rîmnap ke gîpal. Anîg rö, kale magöñhalö yad yîharîñ mîdpin rö mîdaimim a gem hagagabin.

⁸ Pen nîbi praj bî praj mîdpim gau abe, nîbi palpal gau abe, yad yîharîñ mîdpin rö mîdeinabim u aij. ⁹ Pen nîbi bî rîmnap yîharîñ mîdöm, si gun a göm gasî u nöp auö, mîd aij gagnaböl. Anîg gainîm u, bî gau nîbi kale ke ke udöl, nîbi gau bî kale ke ke udöl. Wasö u, anj kale yanj mab rö inö, mîd aij gagnaböl. *

¹⁰ Bî ber bî gau, kalîp manö ap hagnîg gabin. Pen yad nöp wasö; Bî Kub u manö nîpe. Nîbi gau nugmul bî kale arîk aragmim. * ¹¹ Pen rîmnap arîk araiöl u, bî hain nîbö udagöl; yîharîñ nöp mîdaiöl. Bî udnîg, am nugmul kale nöd nîbö u nîp kauyanj udöl. Kale bî gau u rö nöp, nabin bî kale u rö nöp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nîbi bî rîmnap gau manö ap hagnîg gabin. Pen Bî Kub manö nîpe u udem, kalöp hagagabin; gasî yad ke nîñbin rö u kalöp hagabin. Pen bî ap, nîpe nîbi Krai nîp nîñ udagöp nîbi ap udöl gî mîdeinabil u, nîbi anîbu, nugmul aip mîdaiul, a geinab u, nugmul nîpe, nîbi Krai nîp nîñ udagöp a göm, asî masî göm hag yuagnab.

¹³ Pen nîbi ap, nîpe bî Krai nîp nîñ udagöp bî ap udöl gî mîdeinabil u, bî anîbu, nîbin aip mîdaiul, a geinab u, nîbin nîpe, nugmul Krai nîp nîñ udagöp a göm, asî masî göm arîk aragnab. ¹⁴ Nîbi Krai nîp nîñ udöp u me, bî Krai nîñ udagöp bî nîpe u nîbin aip jîm ñöl mîdlö, God nîñö, nîbin u abe nugmul u abe nîbi bî nîpe ke mîhönj mîdpil. Pen bî Krai nîp nîñ udöp u me, nîbin Krai nîñ udagöp nîbin nîpe u nugmul aip jîm ñöl mîdlö, God nîñö, nugmul u abe nîbin nîpe u abe nîbi bî nîpe ke mîhönj mîdpil. Wasö u, ñî pai kale gau nîbi bî Krai nîñ udagpal ñî pai rö lîblap. Pen nap kale aka nîme kale Krai nîp nîñ udpal rö, God u rö nöp nîñö, ñî ñî pai nîpe ke rö mîdpal.

¹⁵ Bî ber bî udöl mîdpal gau, nugmul nöp Krai nîp nîñ udöm mîdö, nîbin nîpe Krai nîp nîñ udöm mîdageinab u nîpe klö göm nugmul nîpe nîp arîk arnîg gainîm u, nugmul nîpe, nîbi yad a göm, ud rîbîkagnîm; yau a gö, arnîm. Wasö u, pen pen gîmil mîd aij gagnabil. Pen nîbi u Krai nîp nîñ udöm mîdö, nugmul nîpe Krai nîp nîñ udöm mîdageinab u nîpe klö göm nîbin nîpe nîp arîk arnîg gainîm u, nîbin nîpe, bî yad a göm, ud rîbîkagnîm; yau a gö, arnîm. U manö mîdagöp. Wasö u, pen pen gîmil mîd aij gagnabil me. God agamîj mîd aij gîlanj a göm hanîp udöp. *

¹⁶ Pen kale nîbi gau, Krai nîp nîñ udpim u, nagamul Krai nîñagöp u aip mîdmil, nîpe Krai nîñ udnîm rö löp. Pen kale nugmul bî gau, Krai nîp nîñ udpim u, nabin Krai nîñagöp u aip mîdmil, nîpe Krai nîñ udnîm rö löp. * ¹⁷ Nîbi bî Krai lau adö mîdpal ram gau magöñhalö kalîp pör hagmîdin, “Kale ke nîhön nîhön gîmim rö mîdaibe, God kalöp wîñ alöm uda u, adö anîbu nöp mîdaimim,” a gîmîdin. ¹⁸ Bî hañ hadö rîb gî dö gîla ap, hainö God nîp wîñ alöm udnab u, nîpe anîg göl mîdpin a göm gasî iru nîñagnîm. Pen bî hañ rîb gî dö gagla ap, hainö God nîp wîñ alöm udnab u, yîp hañ rîb gî dö gagal a göm gasî u nîñagnab; nîp hañ rîb gî dö gagöl. ¹⁹ God nîpe nîñö, bî hañ rîb gî dö gîpal aka rîb gî dö gagal u, u nan yîharîñ yabîl; God hagö nîñjun gînabun u, u nan kub yabîl. *

²⁰ Kale ke nîhön nîhön gîmim rö mîdaibe, God kalöp wîñ alöm uda u, adö anîbu nöp mîdaimim. ²¹ Kalöp rîmnap bî rîmnap rauöm dam wög kale u hag lîlö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö gîmim, nagî wög rö gîpim. Pen God kalöp wîñ alöm udö nîbi bî nîpe mîdpim u, nagî wög rö gîpim u arîk arun a gîmim gasî u nîñagmim. Pen hainö arö gîmim yîharîñ mîdmim rö lainîm u, arö gîmim yîharîñ mîdaimim. ²² Nîbi bî an an, bî rîmnap rauöm dam wög kale u hag lîlö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagî wög rö gîmim gî mîdpe, hainö Bî Kub kalöp wîñ alöm, nan aij yabîl yuöm, kalöp rau adog udö, nîbi bî nîpe ke mîdpim. Pen nîbi bî an an, bî rîmnap hagpal hagpal rö nöp nagî wög rö gîmim gî mîdagpe, hainö Bî Kub kalöp wîñ alöm, nan aij yabîl yuöm, kalöp rau adog udö, nîbi bî nagî wög gep nîpe ke mîdpim. * ²³ Krai nîpe nan aij yabîl yuöm kalöp

* 7:9: 1Di 5:14 * 7:10: Mad 5:32; 19:9 * 7:15: Ro 14:19 * 7:16: 1Pi 3:1 * 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15

* 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16

rau adog udö, n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpim. An̄ib u, n̄ibi b̄i r̄imnap naḡi wög gep n̄ibi b̄i kale m̄idaiun a ḡimim gas̄i u n̄iḡagmim. ²⁴ An̄ib u, añ mam b̄i. Kale ke nan n̄ihön n̄ihön ḡimim rö m̄idaibe, God kalöp w̄iñ alöm uda u, adö an̄ibu nöp m̄idaimim.

²⁵ Pen n̄ibi udmim aka n̄ibi udagmim, manö hag n̄iḡbe u hagn̄ig gabin. Manö an̄ibi B̄i Kub u hagö n̄iḡem kalöp hagagabin. Pen n̄ipe ȳip möḡ n̄iḡöm udöm wög ke hag la rö, gas̄i n̄iḡ aij gem kalöp manö hagn̄ig gabin an̄ibi, manö n̄iḡö a ḡimim n̄iḡmim. ²⁶ N̄ibi b̄i Krai n̄ip n̄iḡ udpun uri m̄iḡör udun uḡham m̄idnabun u, m̄idpim rö nöp m̄idaimim u aij. ²⁷ Kale b̄i n̄ibi halö m̄idpim gau, n̄ibi hon gau arö gun ȳihar̄iḡ m̄idaiun a ḡimim gas̄i u n̄iḡagmim. Pen kale b̄i n̄ibi halö m̄idagpim gau, n̄ibi udun a ḡimim gas̄i u n̄iḡagmim. ²⁸ Pen kale b̄i gau, n̄ibi udnabim u, nan si nan naiḡ gagnabim. Kale n̄ibi praj gau, b̄i udnabim u, nan si nan naiḡ gagnabim. Udmim uḡham m̄idaimim a gem gas̄i u n̄iḡem kalöp hagabin.

²⁹ Añ mam b̄i. M̄idpun ñ̄in i m̄ilö padö m̄idagnab. Kale n̄ibi halö m̄idpim b̄i gau, n̄ibi halö b̄i m̄idagpim rö m̄idaimim. ³⁰ M̄iḡörḡ ḡipim n̄ibi b̄i gau, m̄iḡörḡ gagep n̄ibi b̄i rö m̄idaimim. M̄iñ m̄iñ ḡipim n̄ibi b̄i gau, m̄iñ m̄iñ gagep n̄ibi b̄i rö m̄idaimim. Nan raubim n̄ibi b̄i gau, nan m̄idagöp n̄ibi b̄i rö m̄idaimim. ³¹ M̄inöḡ naböḡ iḡ i nan gau udmim ḡipim n̄ibi b̄i gau, gas̄i adö añ̄i an̄ibu nöp n̄iḡmim ḡagmim. M̄inöḡ naböḡ iḡ i ke hain n̄ibö l̄inab ñ̄in u söl m̄idöp. *

³² Ȳip aij göp u, kalöp marö kub gagn̄im. B̄i n̄ibi udagpal gau, B̄i Kub n̄ip gas̄i n̄iḡöm, nan n̄ihön ḡinö, B̄i Kub n̄ip aij ḡinab a göm, gas̄i u n̄iḡnaböl. ³³ Pen b̄i n̄ibi udpal gau, n̄ihön ḡinö, n̄ibi yad u n̄ip aij ḡin̄im a göm, nan m̄inöḡ naböḡ iḡ i gas̄i kub n̄iḡöm gö arnab. ³⁴ An̄ig gö, n̄ipe gas̄i m̄ihöp n̄iḡnab. Pen n̄ibi b̄i udagöp u, B̄i Kub n̄ip nöp gas̄i añ̄i nöp n̄iḡnab. Hañ romanḡ gas̄i r̄im̄id m̄idmagö yad magöḡhalö B̄i Kub n̄ip nöp ñ̄em, n̄ip m̄idmagö lem, wög ḡinam a göm, gas̄i u nöp n̄iḡnab. Pen n̄ibi b̄i udpal gau, n̄ihön ḡinö, b̄i yad u n̄ip aij ḡin̄im a göm, nan m̄inöḡ naböḡ iḡ i gas̄i kub n̄iḡöm gö arnab. ³⁵ Manö hagabin an̄ibi, kalöp w̄ihö gem hagagabin; kalöp gas̄i n̄iḡem, B̄i Kub n̄ip añ̄i nöp gas̄i n̄iḡöl ḡi, m̄idmagö löḡ ḡi m̄idaimim a gem hagabin.

³⁶ Pen b̄i ap ȳihar̄iḡ m̄idö, n̄ip n̄ibi dap ñ̄ilö, yad b̄i wasöke m̄ideinabin a göm, m̄id damöm, hainö n̄ibi an̄ibu n̄ip n̄iḡöm, n̄ipe m̄id aij gagöp, a göm, n̄ip möḡ n̄iḡöm udnabin a ḡinab u, udn̄im. Manö m̄idagöp. N̄ipe nan si nan naiḡ ap gagnab. N̄ibi udnab u aij. ³⁷ Pen b̄i ap ȳihar̄iḡ m̄idö, n̄ip n̄ibi dap ñ̄ilö, yad b̄i wasöke m̄idem m̄id aij ḡinabin a göm, gas̄i adö an̄ibu nöp klö ḡi n̄iḡ damöm, n̄ibi udagnabin a ḡinab u, udagn̄im. Manö m̄idagöp. N̄ipe u rö nöp ḡi aij ḡinab. N̄ibi udagnab u aij. ³⁸ An̄ib u, n̄ibi dap ñ̄ilö, udn̄im u, ḡi aij ḡinab. Pen n̄ibi dap ñ̄ilö, udagn̄im u, ḡi aij yab̄iḡ ḡinab.

³⁹ N̄ibi gau, nugmul kam̄iḡ m̄ideinab u, aip m̄ideinabil. Umnab u me, am b̄i hainö udnabin a ḡinab u, udnab; gas̄i n̄ipe. Pen udn̄ig ḡinab u, B̄i Kub lau adö m̄idöp b̄i ap nöp udnab. * ⁴⁰ Pen gas̄i yad n̄iḡbin u, nugmul umö, n̄ibi ȳihar̄iḡ adu m̄idpal rö m̄idain̄im u aij. N̄ipe ñ̄iñ̄i löḡ ḡi m̄idöm, m̄id aij ḡinab. Yad gas̄i n̄iḡbin, God Ana n̄ipe ȳip gas̄i ñö n̄iḡöl ḡi kalöp manö an̄ibi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe ḡipal u ñ̄iḡun aka wasö?” ḡila

¹ Pen n̄ibi b̄i nan piral wip haj nan gau sabe ḡipal gau, nan ap dap pak nan piral an̄ib gau kal̄ip sabe ḡi ñ̄einaböl u, ñ̄iḡun aka ñ̄iḡagun a ḡimim ȳip hag n̄iḡbim u, kalöp pen hagn̄ig gabin. “Hon n̄ibi b̄i magöḡhalö gas̄i ke ke m̄idöp,” a ḡipim u, n̄iḡö nöp hagn̄ig. Pen gas̄i r̄im̄id hon ke n̄iḡun, n̄iḡ aij ḡipun a ḡinabun u, hib hon ke hagno adö arn̄im rö löp. Pen n̄ibi b̄i gau kal̄ip m̄idmagö l̄inabun u, klö r̄imnap halö udun, Krai haga rö nöp ḡi aij ḡino arnab. *

² Pen hon gas̄i n̄iḡeb m̄idpun a ḡipal n̄ibi b̄i gau, ȳihar̄iḡ adö adö nöp n̄iḡöm an̄ig hagn̄ig. * ³ N̄ibi b̄i God n̄ip m̄idmagö l̄ibal gau, God n̄ipe kal̄ip n̄iḡöb.

* 7:31: 1Jn 2:17 * 7:39: Ro 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:2: Gal 6:3

⁴ Pen n̄ibi b̄i nan ap dap pak nan piral an̄ib gau n̄ip sabe ḡi ñeinaböl u, ñ̄iṅjun aka ñ̄iṅagun? Pen hon n̄iṅbun, nan piral sabe ḡipal an̄ib gau nan n̄iṅjō w̄ihö, u nan ȳihar̄iṅ. Hon n̄iṅbun, God añ̄i n̄öp m̄idöp. * ⁵ N̄ibi b̄i r̄imnap, god iru n̄öp, b̄i kub iru n̄öp kumi kabö adö laṅ abe m̄in̄öṅ naböṅ iṅ i abe m̄idpal, a göm gas̄i u n̄iṅbal. ⁶ Pen God hon u añ̄i yab̄iṅ m̄idöp. N̄ipe Bapi hon nan gau magöṅhalö ḡi lö m̄idöp. N̄ipe m̄idö n̄iṅjöl ḡi me, hon m̄idpun. B̄i Kub Jisas Kraiṅ u, u rö n̄öp añ̄i n̄öp m̄idöp. N̄ipe m̄idö me, God nan gau magöṅhalö ḡi lö m̄idöp. N̄ipe m̄idö n̄iṅjöl ḡi me, hon m̄idpun. *

⁷ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap manö an̄ibu n̄iṅagpal. Naḡi adö u aij, naḡi adö u naj, a göm n̄iṅ aij gagal. An̄ib u, god piral gau n̄ip nan pak sabe ḡi ñ̄ibal nan u ñ̄iṅjöm, n̄ihön ḡin̄ig god piral ñ̄ibal nan ñ̄iṅbun a göm gas̄i iru n̄iṅnaböl. ⁸ Pen nan as̄i mas̄i ḡinabun aka haṭöwaṭö ñ̄iṅnabun u, God n̄iṅjō, manö m̄idagöp.

⁹ Pen kale n̄ibi b̄i n̄iṅ aij ḡipim gau, nan ap ñ̄iṅno, añ̄i mam hon n̄iṅ aij gagal gau n̄iṅjöm ap lug paköl rö löp a ḡimim gas̄i u n̄iṅjöl ḡimim nan ñ̄iṅmim. * ¹⁰ N̄ihön ḡin̄ig: kale n̄ibi b̄i n̄iṅ aij ḡipim gau, am god piral sabe ḡipal ram raul m̄igan u ammim, nan ñ̄iṅbe, nañ̄in namam n̄iṅ aij gagal gau, ap kalöp n̄iṅjöm, kale u rö n̄öp ñ̄iṅjöl rö löp. ¹¹ An̄ib u, kale n̄iṅ aij ḡipun a ḡimim ḡipe, nañ̄in namam Kraiṅ udnabin a göm uma ap gas̄i m̄ilö löl göm u rö n̄öp nan an̄ibu ñ̄iṅjöm, ap lug paknab. * ¹² Kale an̄ig geinabim u, adö an̄ibu n̄öp nañ̄in namam kale gau n̄iṅjöm, adan aij mai, adan naj mai, n̄iṅ aij gagnaböl. An̄ib u, kale nañ̄in namam gau kal̄ip nan si nan naj ḡimim, Kraiṅ n̄ip nan si nan naj ḡinabim. ¹³ An̄ib u, nan ñ̄iṅeb r̄imnap ñ̄iṅjō, añ̄i mam ap n̄iṅjöm ap lug pakeinab u, yad nan yuö r̄imnap ñ̄iṅagnabin; ȳihar̄iṅ haṭ̄i maj nan ñ̄iṅem umnabin. *

9

Pol pe udagm̄idöp u n̄ip aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idpin. Yad B̄i Kub hon Jisas n̄ip amgö yad ke n̄iṅnō. Kale B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpim u, yad B̄i Kub n̄ip wög gem, manö aij n̄ipe u hag ñ̄ainö, n̄iṅ udmim me, n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpim. An̄ib u, nan ap ȳip adan wamagöp. * ² Yad Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idpin u, pen n̄ibi b̄i r̄imnap ȳip n̄iṅjöm, Pol Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idöp, a göm n̄iṅagnaböl. Pen gas̄i yad n̄iṅbin, kale n̄ibi b̄i gau, n̄iṅjō n̄öp Pol Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idöp a ḡimim n̄iṅbim. N̄ibi b̄i gau pen, kale B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpim u n̄iṅeinaböl u, n̄iṅjō n̄öp B̄i Kub n̄ipe ke Pol manö n̄ipe ud arep b̄i ap hag lö m̄idöp, a ḡinaböl. *

³ N̄ibi b̄i r̄imnap ȳip manö kub hagpal gau kal̄ip, pen an̄ig hagabin. ⁴ Kalöp wög ḡi ñ̄iṅbin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akan̄ * ⁵ Wög kalöp ḡipin rö, yad pen n̄ibi Jisas n̄ip n̄iṅ udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag ñ̄i ajöl ḡi, nan ñ̄iṅjul rö lagöp akan̄ B̄i Jisas manö ud arep b̄i r̄imnap abe, B̄i Kub n̄imam hain n̄ipe gau abe, Pida abe, pör n̄ibi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag ñ̄i ajm̄idal. ⁶ Aka Banabas hol m̄ihöṅ n̄öp mani wög gul nan ñ̄iṅnabul?

⁷ B̄i ami gau wög ḡipal rö, nan kale ke uthai n̄iṅagpal. Kal̄ip nan ñ̄ilö ñ̄iṅbal. B̄i wain wög ḡi ȳimbal gau, ȳimbal rö, wain magö r̄imnap ral dapöm ñ̄iṅbal. B̄i kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci r̄imnap udöm ñ̄iṅbal. ⁸ Manö hagabin an̄ibu n̄iṅbe, n̄ibi b̄i gau gas̄i n̄iṅbal rö n̄öp hagab a ḡinabim rö löp. Pen lo manö adö an̄ibu n̄öp hagab me.

⁹ God Manö u, Mos̄is ad̄iṅ ap kal̄i k̄iñ̄ r̄iköm haga,

“Kale kaj kau gau paṅ̄id dapim,
wid hon abhib jaklö,
magö u ke löm, cög u ke löm gaṅ a ḡimim
dap liṅbe wög ḡilö n̄iṅjöl ḡi,
maj m̄igan kale u naḡi li r̄ib̄ik gagmim.

* 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4 * 8:6: Ep 4:5,6 * 8:9: Ro 14:13-15; Gal 5:13 * 8:11: Ro 14:15,20 * 8:13: Ro 14:21 * 9:1: Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3 * 9:4: Luk 10:8

Wög gɪnaböl rö rɪmnap nɪŋnaböl,” a ga.

Pen God nɪpe kaj kau gau gasɪ nɪŋöm manö anɪbu hagaga. * 10 Hanɪp nɪbi bɪ gasɪ nɪŋöm haga. Nɪbi bɪ wög ktö yabɪt göm wög yɪmbal gau, nɪbi bɪ wög ktö göm nan ral daubal gau, wög gɪpal rö kalɪp rɪmnap nɪlö nɪŋöl gɪ, aij a gö nɪŋöl gɪ wög göl a ga. * 11 God manö hagöp nan aij u mɪdmagö aŋ kalöp daŋ yɪmbun u rö, kale pen nan mɪnön naböŋ iɪ i mɪdöp rɪmnap hanɪp ral dap nɪnabim u aij. * 12 Pen bɪ rɪmnap kalöp manö aij u hag nɪlö, mani nan gau nɪbim rö, Banabas hol bɪ mɪhau kalöp pör hag nɪmɪdul u, halɪp bɪ nagnabim akaŋ

Pen kalöp hag nɪŋblop, mani nan gau udblop, pen nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm hagblap, “Mani nan a gɪ asɪb göl gɪ ajabil u, pen piral lɪmil, ‘Krais manö aij u hag nɪ ajabul,’ a gɪpil,” a gɪblap. Anɪg rö anɪbu nɪŋul, Krais manö aij u nɪŋagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau nɪŋöl gul, Krais manö aij u hag nɪ ajpul. *

13 Pen kale nɪŋbim: bɪ God sabe gep ram raul mɪgan wög gɪpal gau, nan God nɪp dap nɪbal gau rɪmnap udöm nɪŋbal. Bɪ God wög göl gɪ, yaur wal bɪd adö pak sabe gɪpal gau rɪmnap udöm nɪŋbal. * 14 Anɪb unbö rö nöp, Bɪ Kub hagö, manö aij nɪpe hag nɪnaböl nɪbi bɪ gau, kalɪp pen nan kale Bɪ Kub nɪp nɪb rɪmnap nɪnaböl, dam nan nɪŋeb nan kale gau rauöm, mɪd aij göl gɪ wög anɪbu geinaböl. *

15 Pen kalöp Krais manö aij u hag nɪ ajnö udpim rö, mani nan nɪŋeb kale rɪmnap udagpin u yɪp aij yabɪt göp. Mɪni köp kalɪ kɪn rɪkabin i, nan kale rɪmnap udnam a gem hagagabin. Wasö yabɪt! Mani yad ke wög gem, nan rau nɪŋnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rɪmnap udagnabin.

16 Pen manö hag nɪ ajmɪdin anɪbu, gasɪ yad ke hag nɪ ajagmɪdin. Wög Bɪ Kub nɪp gɪmɪdin anɪbu, nɪpe ke gɪmön a ga rö nöp gɪmɪdin; gasɪ yad ke nɪŋem gagmɪdin. Anɪb u, yad Jisas manö aij u arö gɪnam rö lagöp; hag nöl gɪ nöp mɪdeinabin. * 17 Gasɪ yad ke nɪŋem Jisas manö aij u hag nɪbnep, yad nan aij rɪmnap udbnep. Pen gasɪ yad ke wasö, Bɪ Kub hagö, manö aij nɪpe hag nɪabin u rö, yad yɪharɪŋ wög yɪp hag la u gabin. 18 Anɪb u, yad nan aij udagem, kalöp yɪharɪŋ hag nɪmɪdin u, yad nan nɪhön nɪhön pen udnam? Pen udmɪdin u, mani nan rɪmnap udagem, Jisas manö aij u hag nɪnö, nɪbi bɪ gau kale nan rɪmnap nagnöm, yɪharɪŋ manö aij anɪbu nɪŋöm, Jisas nɪp nɪŋ udnaböl, a gɪ gasɪ u nöp nɪŋmɪdin; pen yad udmɪdin me u. 19 Yad, bɪ rau dap lɪlö, nagɪ wög gɪpal rö bɪ ap mɪdagpin u pen nɪbi bɪ iru nöp God lau adö mɪdeilaŋ a gem, nɪbi bɪ ram mɪnön ke ke gau mɪdpal magöŋhalö kalɪp nagɪ wög gep bɪ ap rö mɪdpin. 20 Juda kai mɪdpal aŋ u amem, Krais manö aij u hag nɪnö nɪŋ udlan a gem, kale gɪmɪdal adö u nöp gɪmɪdin. Yad lo Mosɪs kalɪ kɪn rɪköm haga anɪbu nɪŋem hain gagabin u pen Mosɪs kalɪ kɪn rɪka lo anɪbu hain gɪpal nɪbi bɪ gau mɪdpal aŋ u amem, Krais manö aij u hag nɪnö nɪŋ udlan a gem, yad lo manö anɪbu u rö nöp hain gɪmɪdin. * 21 Pen nɪbi bɪ lo manö u nɪŋagpal aŋ u amem, Krais manö aij u hag nɪnö nɪŋ udlan a gem, nɪbi bɪ lo manö nɪŋagpal gau gɪpal rö gɪmɪdin. Pen anɪg gem, halöwatö göl gɪ God lo manö u arö gagpin; Krais lo manö u hain gɪmɪdin. 22 Nɪbi bɪ Krais nɪŋ ud pɪdön gagal aŋ u amem, Krais manö u hag nɪnö nɪŋ udlan a gem, manö kal manö ktö wasö, manö hain nöp hag nɪmɪdin. Anɪb u, nɪbi bɪ ke ke mɪdpal rö, rɪmnap Krais nɪp nɪŋ udlö, kalɪp ud kamɪŋ yunɪm a gem, kalɪp aip mɪdem, kale gɪmɪdal rö nöp gɪmɪdin. * 23 Gɪmɪdin anɪbu, Krais manö aij u hag nɪ aij gɪnö, nɪbi bɪ nɪp nɪŋ udlö, nɪpe kale aip yad aip ud kamɪŋ yunab, a gem, anɪg gɪmɪdin.

Ktö yabɪt gɪno areinab me, mɪd aij yabɪt gɪnabun

24 Kale nɪŋbim: nɪbi bɪ resɪs gɪpal gau iru nöp resɪs gɪpal, pen bɪ aɪt ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. Anɪb unbö rö, kale u rö nöp ktö gɪmim, adan dip am aij gɪmim, nan

* 9:9: Dud 25:4; 1Di 5:18 * 9:10: 2Di 2:6 * 9:11: Ro 15:27 * 9:12: Ap 20:34; 2Ko 11:9 * 9:13: Dud 18:1-3
* 9:14: Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29

aij udnabim. ²⁵ Nibi bi resis göm, nöd amjakun a göm gasi u niḡbal gau, asi masi gi aij göm, pör ktö göm eksais gi dam dam, hainö resis ginaböl. Usajil bad pör midep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anig gipal. Pen hon usajil bad pör midep udun a gun, anig gipun. * ²⁶ Anib u me, yad resis gimidin u, ke gau niḡagpin; adan arnig gipin migan u nöp niḡem, dip nöp gem armidin. Pen bi ythariḡ haḡpi ñöm pen pen pakpal gau, haḡwatö pakagpal, niḡ aij göm pakpal rö u gipin. ²⁷ Pen yad hañ romanḡ gasi rimid yad ke ktö kal gem eksais gi aij gimidin. Anig gem, nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ñinö, Jisas niḡ udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anig ginö armidöp. *

10

Apis bac bi gau gila u hauḡ gagun

¹ Pen añ mam bi. Apis bac itaḡ hon gau aiud u hauḡ gagmim. God kumi bad rö löm, kalip rarö rauöm abad midö, magöḡhalö kamḡ arla. Kale ñig solwara Ati a gal aula u, God nipe gö, ñig anibu tili gi lap lap arö, magöḡhalö böḡ lai kamḡ aula. * ² Kale magöḡhalö Mosi aip jim ñöl midöm, kumi bad au abe, ñig solwara au abe, ñig pakla. ³ Nibi bi anib gau magöḡhalö, God ñimidöp nan u niḡmidal. * ⁴ Nibi bi anib gau magöḡhalö, God ñig ñimidöp u niḡmidal. God kabö ap ña, kalöp aip areia niḡöm ñig anibu kabö aḡ au nibö auö niḡmidal. Kabö anibu me Krai nöp. * ⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau ñinḡ laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip mlö iru nöp ram minöḡ kabö nöp aḡ gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac itaḡ bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd nibö pör midmagö gasi rimid kale nan si nan naj gau niḡeila rö gagöl a göm ga. * ⁷ Apis bac itaḡ bi gau rimnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosi adḡ ap kal kliñ rika manö anibu hadö niḡbim: “Asiköm nan niḡöl gi, ñig niḡöl gi, urak kugom ral haḡpi ñöm gilo aröp,” a gila. *

⁸ Pen rimnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö gilo arö niḡöl gi, ñin añi ap dwedi dri dausan (23,000) nibi bi um hakla. * ⁹ Kale rimnap Bi Kub nip ateb ateb ñimidal; hon unbö rö gagun. Nibi bi anib gau anig geila u, God nipe gö re hauḡ gau kalip haua hadö umla. * ¹⁰ Kale rimnap God nip hag jumidal; kale u rö anig gagmim. Nibi bi anib gau anig geila u, God ejol nibi bi al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. * ¹¹ Pen God nipe apis bac itaḡ bi gau anig ga u, nibi bi rimnap gau niḡöm, gasi niḡ aij göm, anig unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga anibu, God Manö u kal kliñ riköm hagla u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, Krai kauyaḡ ado gi aunab a gun abad midpun ñin i, gasi niḡ aij göm, apis bac itaḡ bi gau gi naj gila rö gagöl a göm, bi manö hagep nipe gau kalip gasi ñö, God Manö adḡ ap kal kliñ rikla. Hon God Manö adḡ anibu amgö li niḡjun hadö niḡbun. ¹² Pen nibi bi ke niḡ aij gipun a gipim gau, ap lug pakun rö löp, a gimim, niḡ aij gimim. ¹³ Nan si nan naj gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöp gagöp; nibi bi gau iru nöp kalip u rö nöp anig göp. Pen God nipe nan niḡhön niḡhön hagnab u, hagnab rö nöp ginab. Anib u, kalöp abad mid aij gö, Seden apöm, nan si nan naj göl a göm, kalöp gasi naj rimnap ñeinab u, God nipe gö, rapin ginim rö lagnab. Seden kalöp gasi naj rimnap ñinab u, God nipe adan ap yameinab, adan anibu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö adḡ añ niḡmidun u me, hañ romanḡ añi nöp midpun

¹⁴ Anib u, nibi bi niḡeb aij yad gau. Nan piral gau, nan ythariḡ gau, sabe gagmim.

* 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5 * 9:27: Ro 8:13; 13:14 * 10:1: Eks 13:21-22; 14:22-29 * 10:3: Eks 16:35

* 10:4: Eks 17:6; Nab 20:11 * 10:5: Nab 14:29-30 * 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34 * 10:7: Eks 32:6 * 10:8:

Nab 25:1-9 * 10:9: Nab 21:5-6 * 10:10: Nab 16:41-49

¹⁵ Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id halö m̄idpim u me, manö hagn̄ig gabin i, manö n̄iḡö aka ḡimim, kale ke n̄iḡmim. ¹⁶ Hon magum gun, n̄iḡ kap u udun, God n̄ip aij a gun n̄iḡm̄idun u, Krai hagape n̄ipe n̄iḡm̄idun. Pen bred magö ud jö ḡi n̄iḡm̄idun u, Krai hañ roman̄ n̄ipe n̄iḡm̄idun. * ¹⁷ Hon n̄ibi b̄i iru nöp m̄idpun u pen j̄im n̄öl m̄idun bred magö ad̄iḡ añi n̄iḡm̄idun u me, hañ roman̄ añi nöp m̄idpun. *

¹⁸ Pen Juda kai ḡipal u n̄iḡbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God n̄ip sabe ḡi n̄im̄idal. Pen kale nöd gas̄i adö añi ap gas̄i n̄iḡöm, aip j̄im n̄öl meme sipsip nan an̄ibu pak sabe ḡi n̄im̄idal; hainö n̄ibi b̄i an̄ib gau aip j̄im n̄öl ad̄iḡ r̄imnap n̄iḡm̄idal. *

¹⁹ Pen yaur wal nan gau god piral n̄ip sabe ḡi n̄ibal u, god piral an̄ibu nan yabit̄ hagagabin; u nan ȳhar̄iḡ. M̄inöḡ ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap ḡi löm, sabe ḡim̄idal nan piral an̄ib gau, nan yabit̄ a gem hagagabin; nan piral an̄ib gau ȳhar̄iḡ m̄inöḡ, mab ad̄iḡ, kabö gol ad̄iḡ nöp. * ²⁰ Pen kalöp hagabin: n̄ibi b̄i God n̄ip n̄iḡagpal gau, nan piral an̄ib gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö b̄id adö u lun, a geinaböl u, kale k̄ijaki wip haj wip ana kabö ad̄iḡ mab ad̄iḡ yuau nan gau sabe göm pakm̄idal; God n̄ip sabe ḡi pakagm̄idal. An̄ib u n̄iḡem, kale yaur wal nan k̄ijaki n̄ip sabe ḡi pak n̄ibal yaur wal nan gau n̄ibi b̄i gau aip j̄im n̄öl n̄iḡmim, k̄ijaki kai aip j̄im n̄öl m̄ideinabim a gem, kalöp manö an̄ibi hagabin. * ²¹ Krai n̄ibi b̄i n̄ipe aip magum ḡimim, B̄i Kub n̄iḡ n̄ipe aip n̄iḡmim, ammim k̄ijaki n̄iḡ n̄ipe aip n̄iḡmim rö lagnab; B̄i Kub nan n̄ipe aip n̄iḡmim, ammim k̄ijaki nan n̄ipe aip n̄iḡmim rö lagnab. * ²² An̄ig geinabim, B̄i Kub n̄ip ateb ateb n̄imim ḡinabim. Kale n̄ibi b̄i klö m̄idagöp, B̄i Kub b̄i klö yabit̄ n̄ip an̄ig geinabim u, han̄ip pen ilön n̄agn̄im, a ḡipim akaḡ *

²³ Kale r̄imnap hagpim, “Hon n̄ihön n̄ihön gun a ḡinabun u, ḡinabun; u manö m̄idagöp,” a ḡipim. Me pen adö r̄imnap geinabun u, pen han̄ip ḡi naj ḡinab. Kale hagpim, “Hon n̄ihön n̄ihön gun a ḡinabun u, ḡinabun; u manö m̄idagöp,” a ḡipim. Pen adö r̄imnap geinabun u, n̄ibi b̄i Krai lau adö m̄idpal gau kal̄ip nan aij ap ḡi n̄agnab. * ²⁴ Hon ke m̄id aij ḡinabun a gun adö u nöp n̄iḡun gagun; n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip gas̄i n̄iḡun, kale m̄id aij göl a gun adö u nöp n̄iḡun gun. *

²⁵ Kale yaur wal nan pak dam maker laiöl u, k̄ijaki wip haj nan gau pak sabe ḡi dap maker l̄ibal aka ḡimim, gas̄i iru n̄iḡmim, kal̄ip hag n̄iḡagmim. Haḡöwaḡö rau n̄iḡmim. ²⁶ N̄ihön ḡin̄ig: God Manö u Depid n̄ipe ad̄iḡ ap kal̄i kl̄iñ r̄iköm haga, “Ram m̄inöḡ iḡ i abe, nan m̄inöḡ naböḡ iḡ i m̄idöp nan gau abe, magöḡhalö B̄i Kub nan n̄ipe m̄idöp,” a ga. *

²⁷ Pen n̄ibi b̄i Krai lau adö m̄idagpal r̄imnap kalöp, “Aube nan n̄iḡun,” a gaiöl, ram kal̄ip arun a gaibe u, gas̄i iru n̄iḡmim aragmim. Am kal̄ip aip as̄ikmim, kale yaur wal nan gau dam ad̄iḡ kalöp n̄inaböl gau, k̄ijaki wip haj nan gau pak sabe ḡi dap n̄aböl aka ḡimim, gas̄i iru n̄iḡmim, kal̄ip hag n̄iḡagmim. Nan n̄iḡeb kalöp n̄inaböl rö haḡöwaḡö ud n̄iḡmim. ²⁸ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap apöm kalöp hagaiöl, “Nan an̄ibu k̄ijaki wip haj nan gau pak sabe ḡi dap l̄ibal,” a gaiöl u, r̄ik n̄iḡmim, hon n̄iḡno, n̄ibi b̄i han̄ip hag n̄ajal gau gas̄i iru n̄iḡnaböl, a ḡimim, arö ḡimim. Wasö u, gas̄i magö kale aḡ daḡ, u aij u naj hagab gas̄i magö an̄ibu, dui ḡinab. * ²⁹ Pen gas̄i magö kalpe hagagabin; n̄ibi b̄i r̄imnap kalöp hag n̄inaböl gau, gas̄i magö kale aḡ daḡ m̄idöp an̄ibu naj ḡinab a gem, hagabin.

Pen gas̄i magö yad ke n̄iḡem, nan n̄ihön n̄ihön ḡinam a ḡinabin u, ḡinabin; n̄ibi b̄i ke gas̄i magö kale n̄iḡem, an̄ig gagnam, a gagnabin. ³⁰ Nan n̄iḡeb an̄ib gau, God n̄ip aij a gem n̄iḡnabin u, n̄ihön ḡin̄ig n̄ibi b̄i r̄imnap ȳip manö hag ḡinaböl? * ³¹ An̄ib u, nan n̄iḡn̄ig ḡinabim aka n̄iḡ n̄iḡn̄ig ḡinabim aka nan n̄ihön n̄ihön ḡin̄ig ḡinabim, God hib n̄ipe adö ar̄nim a ḡimim gas̄i u nöp n̄iḡmim ḡimim. * ³² Pen Juda n̄ibi b̄i gau aka Grik n̄ibi b̄i gau aka Krai lau adö m̄idpal n̄ibi b̄i gau n̄iḡlö, aij gagn̄im adö u gagnim.

* 10:16: Mad 26:26-28 * 10:17: Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6 * 10:19: 1Ko 8:4 * 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Dud 32:21 * 10:23: 1Ko 6:12 * 10:24: Ro 15:1-2 * 10:26: Sam 24:1 * 10:28: 1Ko 8:7 * 10:30: 1Di 4:4 * 10:31: Kol 3:17

* ³³ Yad g̃m̃din adö u, ỹp ke aij g̃ñm̃ adö u gagm̃din; ñbi b̃i gau iru yab̃i! nöp Jisas manö aij u ñj udlö, kal̃p ud kam̃j yuñm, a gem, adö u nöp g̃m̃din. *

11

¹ Añb u, yad Kraiis göp adö u ñjem g̃pin rö, kale u rö nöp yad g̃pin adö u nöp ñjmim g̃mim. *

Ñbi b̃i God ñp sabe g̃ñg magum geinaböl u, kale ñhön rö m̃döl

² Yad nan ñhön ñhön g̃m̃din u ñj dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag ñnö u, ñj dammim, ñjöl g̃i nöp m̃dmim g̃pin u, kalöp ñbi b̃i aij yab̃i! a gabin.

³ Pen m̃ñi hagñg gabin i, ñjmim. B̃i gau nab̃c kale Kraiis; ñbi gau nab̃c kale nugmul b̃i; Kraiis nab̃c ñpe God. *

⁴ Pen b̃i gau nab̃c kale pãtu göm, God ñp sabe göl g̃i, aka ñbi b̃i gau kal̃p God Manö hag ñöl g̃i geinaböl u, nab̃c kale dap lugnaböl. ⁵ Pen ñbi gau nab̃c kale u waiö m̃dö ñjöl g̃i, God ñp sabe göl g̃i, aka ñbi b̃i gau kal̃p God Manö hag ñöl g̃i geinaböl u, nab̃c kale dap lugnaböl. Ñbi ap añg geinab u, ñbi nan naj g̃nab nable gãj a göm umagö böj nöp r̃iklö nable g̃nab u, u rö nöp l̃nab. ⁶ Pen ñbi ap umagö pãtu gagnab u, umagö ñpe u r̃ik sösöl lep; wasö u r̃ik yuö lep. Pen añg göl nable göp a gaiñm u, umagö ñpe pãtu g̃ñm. ⁷ B̃i gau, God kal̃p ñpe ke rö g̃i lö m̃dpal u rö, nab̃c kale u pãtu gagöl. Pen ñbi gau, God kal̃p b̃i rö g̃i lö m̃dpal. *

⁸ God ñbi r̃iglöm k̃id u udöm, b̃i g̃i laga; b̃i r̃iglöm k̃id u udöm, ñbi g̃i la. *

⁹ Pen ñbi ke halö m̃döp u naj göp a göm, nugmul ñp g̃i laga; b̃i ke halö m̃döp u naj göp a göm, ñbin ñp g̃i la. ¹⁰ Adö añbu, ñbi nab̃c pãtu göl g̃i m̃deinab. Añg g̃nab u, ñbi b̃i ñjöm, ñbi añbu manö ñjab, a g̃naböl. Añg g̃nab u, ejol gau ñjöl nable gagnab.

¹¹ Pen ñj aij g̃mim. B̃i Kub amgö ilö u, ñbi ke halö m̃dagöp; b̃i ke halö m̃dagöp. God ñpe ñbi abe b̃i abe m̃högöl g̃i la.

¹² God b̃i r̃iglöm k̃id u udöm, ñbi g̃i la u pen m̃ñi ñbi gau ñi yag daulö ñjöl g̃i, majö g̃i kub göm, b̃i l̃naböl. Pen magöjhalö God ñpe i! añ añbu nöp m̃döp. ¹³ Pen ñbi gau nab̃c kale waiö m̃dö ñjöl g̃i, God ñp sabe g̃naböl u, aij g̃nab aka, kale ke ñjmim. ¹⁴ God ñpe aige göm b̃i g̃i löm, ñbi g̃i löm, g̃i la u ñjmim r̃ik ñjnabim u, b̃i gau umagö m̃lö m̃deinab u naj g̃nab, ¹⁵ pen ñbi gau umagö m̃lö m̃deinab u aij g̃nab u, a g̃mim ñjnabim. Umagö m̃lö nab̃c pãtu gãj a göm, God umagö m̃lö ñbi gau ña. ¹⁶ Pen ñbi b̃i r̃imnap manö hagabin adö añbi ñjöm, manö m̃daiñm u, yad manö añbi nöp hagñg gabin. Yad pör añg unbö rö nöp g̃pin. Ñbi b̃i Kraiis lau adö m̃dpal ram m̃nön gau magöjhalö añg unbö rö nöp g̃pal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagñg gabin i, kalöp manö aij r̃imnap hagnam rö lagöp. Ñhön g̃ñg: kale Kraiis lau adö m̃dpim ñbi b̃i gau aip magum g̃m̃dim u, añ mam kale gau gas̃i ñjmim, g̃i aij gagm̃dim. ¹⁸ Pen ñbi b̃i r̃imnap ỹp hagla ñjnö, kale Kraiis lau adö m̃dpim ñbi b̃i ammim magum g̃m̃dim ñn u, kale as̃ik ke ke l̃m̃dim. Añg hagpal u, kale r̃imnap añg g̃m̃dim a gem ñjbin. *

¹⁹ Pen gas̃i adö ke ke ñjmim g̃pe arab añbu, ñbi b̃i gau Kraiis ñj ud p̃dön g̃pal, pen ñbi b̃i gau Kraiis ñj ud p̃dön gagpal, a gun, waiö ñjnabun. ²⁰ Kraiis ñbi b̃i ñpe aip magum g̃mim nan ñjm̃dim añbu, B̃i Kub ñg nan j̃m ñöl ñjmim a ga rö ñjnagm̃dim; piral adö u g̃m̃dim. ²¹ Kale nan ñjñg aum̃dim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gas̃i ñjmim abadagm̃dim. Nöd auaiöl u, ñg wain nan gau iru nöp abönamö ñjöm ñj hakm̃dal. Añg göl, ñbi b̃i r̃imnap hainö aulö k̃iyö l̃m̃döp; ñbi b̃i r̃imnap nöd apöm ñg wain iru ñjöl haut alm̃döp. ²² Pen ram kale m̃dagö, magum gep ram u ammim, nan ñjöl g̃i, ñg ñjöl g̃i g̃pin akañ Aka, kale God ñbi b̃i ñpe m̃dpim u, nan ỹhar̃j rö löp akañ Kale añg g̃mim, ñbi b̃i nan m̃dagöp gau hag jum̃dim. Añg g̃m̃dim u, kalöp ñhön hagnam? Kalöp ñbi b̃i aij a g̃nam? Wasö yab̃i! Kalöp añg hagagnabin.

* 10:32: Ro 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16 * 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23 * 11:7: Jen 1:26-27

* 11:8: Jen 2:18-23 * 11:18: 1Ko 1:10-12

²³ Bî Kub yîp manö hag ña u, yad kalöp hag ñîñö: Bî Kub Jisas, bî nîp kain ga ñîñ u, ram duga magö u, bred magö ap uda. ²⁴ Bred magö ap udöm, God nîp aij a göm, adîñ adîñ ud jö göm adîñ bî nîpe gau kalîp ñöl gî haga, “Hañ romanñ yad kalöp ñabin i. Anîg gîmim, yîp gasî nîñöl gî mîdaimim,” a ga. ²⁵ Pen nan ñîñ hakeila, ñîg wain kap u u rö nöp ud God nîp aij a göm, kalîp ñöl gî haga, “Ñîg wain kap anîbi, yad umem hagape yad lugö, nîbi bî gau God aip jîm ñöl rö lî nab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñîg wain kap anîbi hainö ñîñmim, anîg unbö rö nöp gîmim, yîp gasî nîñöl gî mîdaimim,” a ga. * ²⁶ Anîb u, Jisas ado gî auagöp ñîñ i, bred magö u abe ñîg wain kap u abe ñîñöl gî nöp mîdeinabim u, Jisas hanîp a göm uma manö aij anîb u, nîbi bî gau kalîp waiö hagnabim. Anîg gîmim, pör ñîñ mîdpe mîdpe, nîpe ado gî aunab arö gî nabim.

²⁷ Pen nîbi bî rîmnap gasî aij nîñöm wasö, Bî Kub bred adîñ ñîg wain kap hañwatö ud ñîñeinaböl u, Bî kub hanîp a göm umöb hañ romanñ hagape nîpe u, nan yîharîñ rö lö, anîg gî naböl. God nîñö, kale Kraiss hañ romanñ hagape nîpe u nan si nan naij gî naböl; manö kub nîñ naböl. * ²⁸ Anîb u, aigeg rö mîdpim u, nöd hibur gasî mîdmagö añ kale dañ ke nîñmim asîk aij gîmim, hainö bred wain u ud ñîñmim.

²⁹ Nîhön gîñîg: nîbi bî an bred ñîg wain u Jisas hañ romanñ nîpe u a gî gasî nîñöm wasö, hañwatö bred wain a göm ud ñîñeinaböl gau, nan si nan naij göm manö kub nîñ naböl. ³⁰ Adö anîbu nöp, nîbi bî kale rîmnap masös göm, nan göm göp; rîmnap böñ nöp umbal. ³¹ Anîb u, aigeg rö mîdpun u, nöd hibur gasî mîdmagö añ hon dañ ke nîñun asîk aij gun, hainö bred ñîg wain ud ñîñeinabun u, nan si nan naij gun manö kub nîñ gî nabun. ³² Pen hon nan si nan naij geinabun u, nîbi bî nîpe mîdpun rö, Bî Kub hanîp rîmîd uk nab. Rîmîd ukö me, gasî nîñun, nîbi bî mîñöñ naböñ it i hañwatö nan si nan naij gîpal gau aip mab ke inab ka mîgan yañ aragnabun. * ³³ Anîb u, añ mam bî yad, kale nan ñîñîg aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasî nîñmim abadmim, jîm ñöl ñîñmim. ³⁴ Pen kalöp rîmnap kîyö lî nab u, ram kale gau nan ñîñmim aumim. Wasö u, hañwatö gî nabim u, manö kub udnabim.

Manö adîñ rîmnap, hainö mîdpim u amem, hag ñî aij gî nabim.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bî. God Ana nîpe nan aij hanîp añî añî ke ke ñöb u, mîñî manö anîbu kalöp hag ñî aij gîñîg gabin. ² Kale nîñbim: nöd Kraiss nîp nîñ udagmim mîdmîdim ñîñ u, mîñöñ, mab adîñ, kabö gol, nan gau ud gî lîbal nan gasî mîdagöp anîb gau, gasî kalöp tîp gö, nan piral anîb gau sabe göl gî mîdmîdim. * ³ Anîb u, yad kalöp hagabin, God Ana nîbi bî kalîp aip añ dañ mîdeinab u, Jisas nîp manö naij hagöm hag juep rö lagnab. Pen nîbi bî an, Jisas Bî Kub yad a gî nab u, Ana Uî nîp aip añ dañ mîdö nîñöl gî anîg hagnab. *

⁴ God Ana nîpe nan aij aij añî añî ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab anîbu nîpe Ana añî yabîl mîdöp. * ⁵ Wög adö añî añî ke ke gîpun u pen Bî Kub nîp wög gîpun u nîpe Bî Kub añî yabîl mîdöp. ⁶ Nan aij ke ke udun wög adö añî añî ke ke gîpun u pen God añî yabîl u nîpe ke gö, hon añî añî wög adö ke ke gîno arab.

⁷ God Ana hanîp nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke gîpun anîbu, Kraiss lau adö mîdpal nîbi bî gau ud aij gun gî aij gîno, nîbi bî nîpe magöñhalö mîd aij gîlan a göm göp. ⁸ God Ana nîpe hanîp nîbi bî rîmnap gasî aij ñö, gasî nîñ aij gun Kraiss manö aij u nîbi bî gau hag ñî bun. Pen Ana añî anîbu nîpe hanîp nîbi bî rîmnap gasî aij ñö, Kraiss manö aij u it u gasî nîñ kîd hiîkun nîbi bî gau hag ñî aij gîpun. ⁹ Ana añî anîbu hanîp rîmnap gasî aij ñö, Kraiss nîp nîñ ud pîdöñ yabîl gîpun; Ana añî anîbu hanîp rîmnap gasî aij ñö, nîbi bî rîmnap nan göp gau gîno kamîñ löp. ¹⁰ Ana hanîp rîmnap nan gagep rö gîlan a göm pîdöñ u ñöb. Ana hanîp rîmnap gasî aij ñö, God manö nîpe ke hagab manö anîbu

* 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13 * 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

nɪŋjun nɪbi bɪ gau waiö hag ñɪbun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aij ñö, God Ana aka ana ke nɪbö ap kalɪp abarɪ alö hagaböl u nɪŋbun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aij ñö, manö yabɪɪ ke ke gau nɪbö nöd nɪŋagmɪdun yɪŋɪd magö anɪbu nöp nɪŋjun hagpun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aij ñö, manö yabɪɪ ke ke haglö nɪŋjun, ado gun nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbun.

¹¹ Pen God Ana aɪɪ yabɪɪ mɪdöp u, gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp nɪbi bɪ aɪɪ aɪɪ nan aij ke ke ñö nɪŋöl gɪ, wög adö ke ke gɪno arab. *

Krais hañ romanɪ nɪpe aɪɪ nöp mɪdpun

¹² Hañ romanɪ hon aɪɪ yabɪɪ mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp. Adɪŋ adɪŋ ke ke anɪb gau magöŋhalö aip jɪm ñöl hañ romanɪ aɪɪ nöp mɪdöp. Krais abe anɪg unbö rö mɪdöp. * ¹³ Anɪg unbö rö nöp, hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nɪbi bɪ nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nagɪ wög gɪpal gau abe, nɪbi bɪ gasɪ kale ke nɪŋöm gɪpal gau abe, God Ana aɪɪ anɪbu nöp hanɪp magöŋhalö pak ñö, Krais hañ romanɪ nɪpe aɪɪ nöp mɪdpun. God nɪpe Ana aɪɪ anɪbu nöp hanɪp ñöb mɪdmagö aŋ hon danɪ mɪdöp. *

¹⁴ Hañ romanɪ hon aɪɪ yabɪɪ mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp. ¹⁵ Ma kɪd u, ñɪn kɪd u nɪŋöm, yad ñɪn kɪd mɪdbnep u aij, pen ma kɪd mɪdpin u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpin, a geinab u, hon ma kɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun hagagnabun. ¹⁶ Rɪmɪd u, u rö nöp, amgö u nɪŋöm, yad amgö mɪdbnep u aij, pen rɪmɪd mɪdpin u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpin, a geinab u, hon rɪmɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun hagagnabun. ¹⁷ Pen hanɪp gɪ la ñɪn u, amgö gau magöŋhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rɪmɪd pak nɪŋbnop? Pen rɪmɪd magöŋhalö nöp gaiböp u, aige gun haɪŋ nɪŋbnop? ¹⁸ Pen God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm, hañ romanɪ adɪŋ adɪŋ ke ke magöŋhalö gɪ lɪ aij ga. ¹⁹ Adɪŋ adɪŋ ke ke mɪdagböp u, hañ romanɪ u rö nöp mɪdagböp. ²⁰ Anɪb u me, adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp pen magöŋhalö aip jɪm ñöl hañ romanɪ aɪɪ nöp mɪdöp.

²¹ Pen amgö u, ñɪn kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aip mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aij gagnab. Nabɪc cög magö u, u rö nöp, ma kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aip mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aij gagnab. ²² Pen hañ romanɪ adɪŋ rɪmnap kɪö mɪdagöp, a gun gau, wög kale abe mɪdöp. Asɪk ke ke lö, hañ romanɪ mɪd aij gɪnɪm rö lagöp. ²³ Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ yɪharɪŋ a gɪpun adɪŋ gau, gasɪ nɪŋ aij gun, waɪɪ rɪb adɪk gɪ aij gɪpun. Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ nɪŋagep a gɪpun adɪŋ gau, gasɪ nɪŋ aij gun, waɪɪ rɪb adɪk gɪ aij gun. ²⁴ Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ aij a gɪpun adɪŋ gau, gasɪ nɪŋ aij gun, ke gagpun. Pen God nɪpe ke hañ romanɪ adɪŋ adɪŋ gau udöm, adɪŋ anɪbu adɪŋ yɪharɪŋ a gɪpun adɪŋ gau, ud aij yabɪɪ göm, adɪŋ magöŋhalö gɪ jɪm ñö, hañ romanɪ aɪɪ nöp mɪdöp. ²⁵ Anɪb u, hañ romanɪ aɪɪ nöp mɪdöm, asɪk ke ke lagöm, nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap aip adɪp adɪp rö mɪdöm, pen pen mɪdmagö löl. ²⁶ Pen adɪŋ ap marö gainɪm, adɪŋ rɪmnap magöŋhalö abe marö gɪnab; pen adɪŋ ap nɪp hib haglö adö arainɪm u, adɪŋ rɪmnap magöŋhalö abe mɪñ mɪñ gɪnaböl.

²⁷ Pen kale magöŋhalö Krais hañ romanɪ nɪpe mɪdpim. Hañ romanɪ nɪpe u gö kale aɪɪ aɪɪ adɪŋ adɪŋ mɪdpim. * ²⁸ Nɪbi bɪ ɪɪ nɪpe mɪdpun aŋ u, nɪpe hanɪp hag löp rö wög ke ke gɪpun. Nöd u, rɪmnap Jisas manö ud arep bɪ gau mɪdpun; yɪgwö aŋ nɪbö u, Jisas manö aij u hag ñeb bɪ gau mɪdpun; yɪgwö nɪgaŋ nɪbö u, Jisas manö aij u nɪbi bɪ ñɪ pai kalɪp hag ñeb nɪbi bɪ gau mɪdpun; pen hon rɪmnap nan gagep rö gau gɪpun; rɪmnap nɪbi bɪ nan göp gau kalɪp gɪno kamɪŋ löp; rɪmnap nɪbi bɪ mög nɪŋjun ud aij gɪpun; rɪmnap nɪbi bɪ gau kalɪp abad mɪdno nɪŋöl gɪ, mɪd aij gɪpal; rɪmnap manö yabɪɪ ke ke gau hagpun. * ²⁹ Pen hon magöŋhalö Jisas manö ud arep bɪ mɪdagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u hag ñeb bɪ mɪdagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u nɪbi bɪ ñɪ pai kalɪp hag ñeb nɪbi bɪ gau mɪdagpun. Hon magöŋhalö nan gagep rö gau gagpun. ³⁰ Hon magöŋhalö nɪbi bɪ nan göp gau kalɪp gɪno kamɪŋ lagöp. Hon magöŋhalö manö yabɪɪ rɪmnap ke ke hagapun. Hon magöŋhalö manö yabɪɪ ke ke haglö nɪŋjun, ado gun nɪbi bɪ gau kalɪp hag

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17 * 12:13: Gal 3:28 * 12:27: Ro 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12

nɪɲagnabun; hon nɪbi bɪ magõɲhalö nan gau magõɲhalö amgö magö hon ke waiö nɪɲun, nɪɲ haknabun. Uri ñɪn anɪbi, God nɪpe aigale Bɪ rö mɪdöp u rɪmnap nɪɲbun, rɪmnap nɪɲagpun. Pen ñɪn hain anɪbu, God hanɪp nɪɲ aij yabɪɪ göp rö u, nɪp u rö nöp nɪɲ aij yabɪɪ gɪnabun.

¹³ Anɪb u, manö kub mɪthau nɪgaɲ pör mɪdöp: Krai nɪp nɪɲ udep u; Krai nɪp gasɪ halö abad mɪdep u; mɪdmagö lep u. Pen manö kub yabɪɪ u me, mɪdmagö lep u. *

14

God Ana nɪbi bɪ nɪpe kalɪp nan aij ñab

¹ Nɪbi bɪ gau kalɪp mɪdmagö lɪnabun u, u nan kub yabɪɪ; kale gasɪ anɪgöl nɪɲmim gɪmim. God Ana nan aij ñab anɪb gau, gasɪ rɪmɪd mɪdmagö aɲ kale daɲ gasɪ nɪɲmim, nan aij ñab anɪb gau udnabun a gɪmim gasɪ u nɪɲmim. Pen nan aij aij yabɪɪ u, Krai manö aij u nɪbi bɪ kalɪp hag ñɪnabun, a gɪmim gasɪ u nɪɲmim. * ² Pen nɪbi bɪ manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hageinaböl u, kale nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagagaböl; kale God nɪp nöp hagaböl. Nɪbi bɪ rɪmnap manö anɪbu nɪɲöm nɪɲagnaböl. God Ana pɪdöɲ ñö manö nɪɲö pi göl mɪdöp gau hagaböl. ³ Pen nɪbi bɪ Krai manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nɪbi bɪ rɪmnap manö kale u rö nöp nɪɲöm nɪɲ aij gɪnaböl. Manö anɪbu nɪɲöm Krai manö aij u nɪɲ aij göm pɪdöɲ rɪmnap halö udöm, gasɪ halö mɪdöl gɪ, nan nɪhön gɪnab u gasɪ iru nɪɲagnaböl. ⁴ Nɪbi bɪ manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anɪbu rɪk nɪɲöm, kale ke nöp pɪdöɲ rɪmnap halö udnaböl. Pen nɪbi bɪ Krai manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpal gau magõɲhalö u rö nöp nɪɲöm, pɪdöɲ rɪmnap halö udnaböl. ⁵ Kale magõɲhalö manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hageinabim u, yɪp aij gɪnab u pen yɪp aij yabɪɪ gɪnab u, Krai manö aij u waiö hag ñɪnabim. Bɪ ap manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hagöm, hainö nɪpe ke ɪɪ hagpin u anɪg anɪg göl mɪdöp a gɪnab u, nɪbi bɪ apdi nɪɲbal gau pɪdöɲ rɪmnap halö udnaböl. Anɪg gɪnab u aij. Wasö, manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hagep u nan pro; Krai manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen mɪdpim u amem, manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl gɪmim nɪɲmim, Krai nɪp nɪɲ ud pɪdöɲ gɪnabim? Pen God Ana yɪp manö rɪmnap hagö, kalöp hag ñɪnabin u aij gɪnab. Aka God Ana gö, gasɪ rɪmɪd yɪp auöp rö kalöp hag ñɪnabin u aij gɪnab. Aka God Ana yɪp gasɪ ñö, Krai manö aij rɪmnap kalöp hag ñɪnabin u aij gɪnab. Yad kalöp hag ñɪnö, kale Krai Jisas manö aij nɪɲ aij gɪmim, hagöp rö gɪnabim u, aij. Krai manö ɪɪ u rɪmnap hag ñeinabin u, Krai nɪp nɪɲ ud pɪdöɲ gɪmim rö lɪnab.

⁷ Nan gau rɪmnap gasɪ mɪdagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, nɪbi bɪ gau nɪɲöm manö nɪhön nɪhön hagöp a göm dui göm kɪmap hagagnaböl.

⁸ Pen alɪɲ magö u, u rö nöp, hag aij gageinab u, bɪ an uraköm pen pen gɪnɪg gabun a göm, abad mɪdeinab? ⁹ Anɪb u rö me, kale nɪbi bɪ gau kalɪp manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hagmim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, nɪɲöl? Kale ke nöp hag hag ju lɪnabim.

¹⁰ Mɪnöɲ naböɲ ɪɪ i manö yabɪɪ ke ke iru nöp mɪdöp rö, manö ɪɪ u mɪdö nɪɲöl gɪ hagpal; yɪharɪɲ hagagpal. ¹¹ Nɪbi bɪ rɪmnap manö haglö nɪɲagnabun u, hanɪp nɪɲlö, nɪbi bɪ mɪlö gau rö lɪnab. Hon pen kalɪp nɪɲno, unbö rö gɪnab. ¹² Kalöp anɪb unbö rö nöp gɪnab u, nɪɲ aij gɪmim. Gasɪ rɪmɪd mɪdmagö aɲ kale daɲ gasɪ nɪɲmim, God Ana nan aij ñab anɪb gau udnabun a gɪmim gasɪ u nɪɲbim u aij. Pen nɪbi bɪ Krai lau adö mɪdpal gau magõɲhalö Krai nɪp nɪɲ ud pɪdöɲ göl a gɪmim, nan aij God Ana ñab gau udmim, kɪö gɪmim gɪ mɪdeinabim u aij yabɪɪ.

¹³ Anɪb u rö me, kale nɪbi bɪ gau kalɪp manö ke nɪbö manö nɪɲagep rö hagmim, God Manö hageinabim u, God nɪp hag nɪɲbe, kalöp gasɪ ñö nɪɲöl gɪ, manö hagnabim anɪbu ud ado gɪmim, anɪg anɪg hagajun a gɪmim, kalɪp u rö nöp hag ñɪmim. ¹⁴ Nɪhön gɪnɪg:

* 13:13: 1De 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagem, God nîp sabe ḡnabin u, ana yad sabe ḡnab pen manö it anîḡ göl hagabin u a gem nîḡagnabin. ¹⁵ Anîb u, yad ana yad u God nîp sabe ḡnabin; pen yad u rö nöḡ gasî rîmîd yad u nîḡöl ḡî nöḡ mîdem God nîp sabe ḡnabin. Yad ana yad u God nîp kîmap hagnabin; pen yad u rö nöḡ gasî rîmîd yad u nîḡöl ḡî nöḡ mîdem God nîp kîmap hagnabin. ¹⁶ Kale ana kale u nöḡ God nîp aij a ḡmim sabe geinabim u, nîbi bî gau manö hagnabim u nîḡöm rîk nîḡagnaböl. Anîb u, kale God nîp sabe ḡmim aij a ḡnabim manö anîbu it u rîk nîḡöm, aij a göḡ a göm “Nîḡö” a göl rö lagnab. ¹⁷ God nîp aij a göl ḡî mîdeinabim u pen nîbi bî anîb gau manö hagnabim u nîḡöm, gasî rîmnap halö udöm pîdöḡ rîmnap halö udagnaböl.

¹⁸ Pen God Ana nan aij ñö, manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagpun u, kalöp nöḡ ñagöḡ. Yîp u rö nöḡ ñajîp, manö ke nîbö manö nîḡagep rö iru nöḡ pör hagmîdin u, God nîp aij a ḡîpin. ¹⁹ Pen Krai lau adö mîdpun nîbi bî gau aip magum gun, manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagnö nîbi bî rîmnap nîḡöm rîk nîḡagnaböl u, u yîp aij gagnab. Manö nîḡeb mîhöp nöḡ hagnö, nîbi bî rîmnap nîḡöm gasî rîmnap halö udnaböl u, u yîp aij ḡnab.

²⁰ Pen añ mam bî. Ñî painaḡ gasî nîḡbal rö gasî u rö nîḡagmim; nîbi bî kub gasî nîḡbal rö gasî u rö nîḡmim. Nan si nan naij gagep adö u nöḡ ñî painaḡ rö mîdmim. *

²¹ God manö haga rîmnap hagöm, Aisaia God Manö adîḡ ap kalî kliî rîkôm haga, “Bî Kub hagöḡ,
‘Yad nîbi bî gai i rîmîd uknö,
nîbi bî mîlö gau nîbö hagnö apöm,
manö yabîl kale ke hagnaböl,

pen nîbi bî gai i manö yad hagnabin anîbu nîḡagnaböl,’ a göḡ,” a ga. *

²² Anîb u nîḡbun, God Ana nan aij ñö, manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagpal u, nîbi bî Krai nîp nîḡ udpal gau nîḡöl a göm ñagöḡ; nîbi bî Krai nîp nîḡ udagpal gau nîḡöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aij ñö, nîbi bî Krai manö aij u waiö hag ñîbal u, nîbi bî Krai nîp nîḡ udpal gau, nîp nîḡ ud aij göl a göm ñöb; nîbi bî Krai nîp nîḡ udagpal gau, nîp nîḡ udöl a göm ñagöḡ.

²³ Pen kale nîbi bî Krai lau adö mîdpim gau ap magum ḡmim, magöḡhalö manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagpe nîḡöl ḡî, nîbi bî manö anîbu nîḡagpal gau rîmnap aka nîbi bî Krai nîp nîḡ udagpal gau rîmnap raul mîgan anîbu aueinaböl u, manö kale anîbu nîḡöm, nîbi bî gau hau alö hagaböl, a ḡnaböl. * ²⁴ Pen Krai manö aij u waiö hag ñöl ḡî mîdpe nîḡöl ḡî, nîbi bî Krai nîp nîḡ udagpal gau rîmnap aka nîbi bî manö anîbu nîḡagpal gau rîmnap raul mîgan anîbu aueinaböl u, manö kale anîbu nîḡöm, kale nan si naij naij ḡîpal u nîḡöm, gasî kub nîḡnaböl. * ²⁵ Gasî kub nîḡlö nîḡöl ḡî, nan nîhön nîhön gasî rîmîd mîdmagö kale pi göl mîdöp gau waiö lö nîḡnaböl. Kale anîḡ göl gasî nîḡöm, God nîp nîḡlö anînin gö, kugom yîmöm, God hib nîpe haglö adö arö nîḡöl ḡî hagnaböl, “Nîḡö! God kalöp aip mîdöp,” a ḡnaböl.

God nîp sabe ḡnîḡ am magum ḡmim u, kabö rö nöḡ ḡmim

²⁶ Anîb u, añ mam bî, manö hagnîḡ gabin i nîḡmim. Kale ap magum ḡnabim ñîn u, bî ap kîmap ap hagnab; bî ap Krai manö aij u adîḡ ap manö hag ñînab; bî ap God Ana gasî ñînab rö manö u hag ñînab; bî ap manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagnab; bî ap manö hagnab anîbu, ado göm anîḡ anîḡ hagajîp a ḡnab. Anîb u me, nîbi bî Krai lau adö mîdpal gau Krai nîp nîḡ ud pîdöḡ göl a ḡmim gasî u nöḡ nîḡmim ḡmim. * ²⁷ Pen bî rîmnap manö ke nîbö manö nîḡagep rö hageinaböl u, bî mîhöp aka mîhau nîgaḡ nöḡ manö hagöl. Iru nöḡ hagagöl. Pen bî añî ap nöḡ uraköm manö hagnab; bî seg hagagöl. Bî añî ap anîḡ göl uraköm manö hageinab, bî ke nîbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anîḡ anîḡ hagajîp, a ḡnab. ²⁸ Pen manö ado göm, anîḡ anîḡ hagajîp a göm hag ñeb bî ap mîdagainîm u, manö ke nîbö manö nîḡagep rö hagnîḡ gaböl bî gau manö anîbu hagagöl; kale ke agamîj kalîp ke abe God nîp abe hagöl. ²⁹ Bî

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10

mihöp aka mihau niganj Krajs manö aij u hag ñilö nñjöl gñ, bñ rñmnap kabö rö hagaböl aka göm, nñj midaiöl. * 30-31 Pen bñ asik nñj mñdeinaböl anñb gau, bñ ap God Ana gö, gasñ aij pñral hiñkö, bñ nöd uraköm hagainñm u gasñ anñbu nñjöm asikö, bñ hain uraköm hagnñm. Pen pen ab ralöm hagagöl. Aññ aññ uraköm hagöl. Anñb u, kale magöñhalö Jisas Krajs manö aij u hag dapim apim gñmim me, Jisas Krajs gasñ rñmnap halö udmim, gasñ halö mñdeinabim.

32 Nñbi bñ God kalöp nan aij ñö, Krajs manö aij u hag ññmñdim gau, gasñ kale ke nñj aij gñmim, manö hag ññmim. Pen kale u rö nöp gasñ nñj aij gñmim, manö hagnñm me u a gñmim arö gñmim. 33 Nñhön gññg: God gö nñbi bñ Krajs lau adö mñdpal gau hañöwañö gagpal; gasñ nñjöl gñ gñlö arö, agamñj mñd aij gñpal.

Pen kale ap magum gñmim, Krajs lau adö mñdpal nñbi bñ ram mññöñ gau gau magöñhalö gñmñdal rö gñmim. 34 Kale ap magum gñmim, God nñp sabe gñmñdim ñññ u, nñbi gau manö hagagöl. Bñ gau nöp haglö, nñbi gau yñharñj apdi nñjöl. Juda lo manö anñb unbö rö nöp hagöp. *

35 Nñbi gau manö rñmnap halö nñjun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bñ kalñp hag nñjöl, hag ñöl. Pen nñbi bñ Krajs lau adö God Manö nñjun a göm magum geinaböl anñ au, nñbi ap uraköm manö hag ññnab u, gññ naij yabññ gññab.

36 Kale nñbi bñ Korid nöd api Jisas manö aij u udmim nñbi bñ gau dammim hag ñagpe. Pen hon Jisas manö aij ud arep bñ gau, manö aij anñbu damun, kalöp nñbi bñ Korid nöp hag ñagno. 37 Kale bñ an an, God Ana hanñp nan aij ñö, Jisas manö aij u nñbi bñ gau hag ññmñdun a gñmim gasñ nñjbim gau, yad Bñ Kub hagöp rö hagabin me u a gñmim nñjmim.

* 38 Pen bñ an manö hagabin anñbi nñjagnab u, manö nñpe u rö nöp nñjagmim.

39 Anñb u, añ mam bñ. Gasñ kub kale u Jisas manö aij u hag ññn a gñmim gasñ u nñjmim. Pen nñbi bñ manö ke nñbö manö nñjagep rö hagaiöl u, arö gim a gñmim hagagmim. 40 Pen kale nñbi bñ Krajs lau adö mñdpim gau apim God Manö nñjnabim ñññ u, nan nñhön nñhön geinabim, magöñhalö gasñ nñj aij göl gñ gñpe arññm.

15

Krais umöm kauyanj uraka

1 Añ mam bñ. Krajs manö aij u nöd hag ññainö udmim, manö nñjöl yabññ a gñmim nñj ud pñdöñ gñpim u, kauyanj hag ñññ aij gññg gabin. 2 Manö aij anñbu kalöp hagnö nñjmim udpe u, nñj ud pñdöñ göl gñ mñdeinabim u, God kalöp ud kamñj yunab. Pen nñj ud pñdöñ göl gñ mñdageinabim u, kale manö nñjöl anñbu yñharñj nñj udpm rö lñnab.

3 Manö yad nöd nñjñö anñbu, manö kub manö aij yabññ a gem kalöp hag ñññö. Hon nan si nan naij gñpun rö, Krajs hanñp a göm uma u, God Manö kalñ kñññ rñköm, gññab a gññla rö nöp ga. * 4 Krajs umö rñgöl gññö, ñññ mñhöp mñdöm, ñññ mñhau niganj u kauyanj uraka u, u rö nöp God Manö kalñ kñññ rñköm, gññab a gññla rö nöp ga. *

5 Pen Jisas kauyanj uraköm, Pida mñdeila au waiö lö, nñp nöd nñña. Hainö waiö lö, bñ manö nñpe ud arep unbö mñgan lañ u nññla. * 6 Hainö ñññ ap, Krajs kauyanj waiö lö, ñññ aññ anñbu nöp añ mam paip hadred (500) rö nññla. Añ mam anñb gau rñmnap umla pen magöñhalö rö mñdpal. 7 Hainö ñññ ap, Krajs kauyanj waiö lö, Jems nñña. ñññ ap pen, bñ manö nñpe ud arep gau magöñhalö nññla. * 8 Pen nñbi bñ rñmnap nñp nññla ñññ u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nñjñö. Anñb u, yad ñññ le pi yag daubal rö ap mñdainö yñp uda. *

9 Yad nñbi bñ Krajs lau adö mñdeila gau kalñp gññ naij yabññ gññ mñdmñdin u, Jisas manö aij ud arep bñ mñdnam rö laga. * 10 Pen God yñp mög nñjöm ud aij gö, bñ nñpe mñdem, ke yabññ gñpim. Jisas manö aij ud arep bñ rñmnap wög gñpal rö gagpin; yñp mög nñjöm

* 14:29: 1De 5:21 * 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6 * 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Luk 24:34; Mad 28:16-17 * 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Di 1:15

ud aij yabił gö, wög kub yabił u gipin. * ¹¹Yad nöp God nıp wög gipin a gem hagagabin; kale nöp gipal a gem hagagabin. Hon magöñhalö Kraiss manö aij u, adö añı hag ñino arö, kale niñmim udpim.

Nıbi bı umla gau kauyañ uraknaböl

¹² Pen Kraiss umöm uraka a gun manö pör hagpun u, kale rımnap niñhön gıñg niñagmim, wip gau umöm kauyañ urakagnaböl a gımim niñbim? ¹³ Pen wip gau umöm kauyañ urakagnaböl a gınabim u, Kraiss niñpe ke kauyañ urakagöp a gınabim.

¹⁴ Pen Kraiss kauyañ urakagböp u, Kraiss manö aij hag ñimıdun manö u, manö yıharıñ rö liböp. Kraiss kauyañ urakagböp rö hagep, Kraiss manö aij niñ udpim u manö yıharıñ rö liböp. ¹⁵ Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Kraiss nıp gö urakagböp. Anıbu u, God gö Kraiss uraka manö aij pör hag ñimıdun u, manö pıral rö liböp. ¹⁶ Niñhön gıñg: wip gau umöm kauyañ urakagnaböl a gınabim u, Kraiss niñpe ke u rö nöp kauyañ urakagöp a gınabim. ¹⁷ Pen Kraiss kauyañ urakagböp, Kraiss manö aij niñ udpim u manö yıharıñ rö liböp. Kraiss kauyañ urakagböp, nan si nan naj gıpin gac u lik gı yuagböp. ¹⁸ Pen Kraiss kauyañ urakagböp, niñbi bı Kraiss nıp niñ udöm umla gau, hadö böñ nöp um lug li arblap. ¹⁹ Hon Kraiss nıp udun me, gası halö mıdpun. Pen mınöñ naböñ it i mıdun, böñ nöp umaibnop, niñbi bı mög gep rö yabił mıdaibnop.

²⁰ Pen Kraiss uraköm kamıñ mıdöp u me, niñbi bı Kraiss nıp niñ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamıñ mıdeinaböl. ²¹ Bı ap gö, niñbi bı umnaböl; bı ap gö, niñbi bı uraknaböl. * ²² Manö hagabin anıbu, Adam niñbi bı yam niñpe mıdpun u magöñhalö umnabun, pen Kraiss niñbi bı yam niñpe mıdpun u magöñhalö uraknabun. ²³ Pen God Kraiss nıp nöd gö uraköm, am niñpe aip mıdöp u me, hainö apöm niñbi bı nıp lau adö mıdpun gau gö, magöñhalö uraknabun. *

²⁴ Seden kıkaki ana naj niñpe gau niñbi bı gau gı naj gınaböl u pen Kraiss niñpe kalıp pa jö gı yuöm, niñbi bı niñpe abad mıdeinab gau Bapi God nıp ñınab; anıbu ñın hain anıbu aunab. ²⁵ Niñhön gıñg: Kraiss niñbi bı nan gau abad mıd damöm, Nap gö, kołmał niñpe magöñhalö gau Kraiss ma mo gau mıdeinaböl. * ²⁶ Kołmał añı ap nöp mıdeinab: umeb magö u nöp. Pen ñın hain anıbu, u abe gı pıs gınab. * ²⁷ Pen niñpe gö, niñbi bı nan gau magöñhalö ma mo niñpe gau mıdöp a göm kalı kılın rıkla u, God Kraiss mo niñpe gau mıdöp hagagla. God niñpe nöp gö, magöñhalö Kraiss mo niñpe gau mıdöp. * ²⁸ Niñbi bı nan gau magöñhalö, Ñı niñpe Kraiss mo niñpe gau mıdlö niñöl gı, niñpe hagnab, “Bapi mıñi ne niñbi bı nan gau magöñhalö abad mıdpan. Mıñi yad mo nöp gau mıdeinabin,” a gınab. Anıbu u me, God añı nöp nan niñhön niñhön mıdöp gau magöñhalö yabił abad mıdeinab.

²⁹ Niñbi bı umbal gau, uraknaböl a gıpin u niñbim. Urakagnaböl u, niñbi bı ai gıñg niñdamam umbal gau kalıp nan a göm ñıg pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp anıg gıpal. ³⁰ Pen hon u rö nöp, hon niñhön gıñg manö aij anıbu hagun, bı hanıp gı naj gıñg gaböl gau gası iru niñagpun? * ³¹ Yad pör niñagpin, ñın i bı ap yıp al pak lınab aka wasö u niñagpin. Yad kalöp niñbi bı gası niñjem, Bı Kub hon Kraiss Jisas nıp ñıñı lem aij a göp a gabin. ³² Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gıpin. Ummön böñ nöp umnabön a gıpin u, yad niñhön gıñg anıg gıpin? “Mıñi mıdpun ñın i, nan aij aij niñöl gı, ñıg aij aij niñöl gı, gı mıdaiun; umun böñ nöp umnabun,” a gıbnep. Manö aij hag ñı ajpin u arık arbnep. *

³³ Pen niñbi bı gası anıbu rö niñbal gau, aip mıdagaimim. Niñbi bı mıd aij gıpal gau, niñbi bı gı naj gıpal gau aip magum gaiöl, adö anıbu nöp gınaböl. ³⁴ Pen gası adö ke niñmim nan si nan naj gıpin u arö gımim, mıd aij gımim. Kale rımnap God nıp gası niñagpin u, kale nable gıböp.

Kauyañ uraköm hañ romañ kale u aige rö mıdeinab?

* 15:10: 2Ko 11:23 * 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5 * 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14
* 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36 * 15:32: Ais 22:13

³⁵ Pen kale r̄imnap hagnabim, “N̄ibi b̄i umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ roman̄ kale u aige rö m̄ideinab?” ö ḡinabim. ³⁶ Pen manö hagpal u manö haut rö. Nan ȳiṅ magö gau yube, halö m̄idöm kam̄iṅ lagnab; umöm nöṑ kam̄iṅ l̄inab. * ³⁷ Wid magö aka nan n̄ihön magö yubim u, ran kub göṑ rö ju ȳim̄agpim; magö pro gau nöṑ yubim. ³⁸ Pen magö ke ke yubim an̄ib gau, God rann̄im a göm n̄iṅ la rö ranöb.

³⁹ Hañ roman̄ gau u rö nöṑ ke ke m̄idöp. N̄ibi b̄i gau ke la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsaṭ gau ke la. ⁴⁰ Hañ roman̄ kumi kabö adö laṅ gau ke m̄idöp; hañ roman̄ m̄inöṅ naböṅ adö iṭ i gau ke m̄idöp. Hañ roman̄ kumi kabö adö laṅ aij u ke m̄idöp; hañ roman̄ m̄inöṅ naböṅ adö iṭ i aij u ke m̄idöp. ⁴¹ Pen s̄idö mailö u aij u ke la; rak̄in mailö u aij u ke la; gap̄i mailö u aij u ke la. Pen gap̄i gau u rö nöṑ ke ke m̄idöp rö mailö u aij ke ke la. ⁴² N̄ibi b̄i umöm uraknaböl u an̄ibu rö. Wip r̄igöl ḡinaböl hañ roman̄ u hij ḡi lugnab; uraknaböl hañ roman̄ u hij ḡi lugagnab. ⁴³ Nan mög gep rö utöm l̄ibal; uraköm mailö halö m̄idnab. Nan klö m̄idagöp utöm l̄ibal; uraköm p̄idöṅ halö m̄idnab. * ⁴⁴ Hañ roman̄ utöm l̄ibal u hañ roman̄ m̄inöṅ naböṅ adö iṭ i ajpal rö m̄idöp; uraköm ana kumi kabö adö laṅ ajpal rö m̄idnab.

⁴⁵ Adö an̄ibu nöṑ, God Manö ad̄iṅ ap Mos̄is kal̄i k̄iñ r̄iköm haga, “Adam nöṑ n̄ibö u n̄ipe ke b̄i kam̄iṅ halö la,” a ga. Adam hain n̄ibö u pen Ana m̄idöp; n̄ipe n̄ibi b̄i gau kam̄iṅ m̄idep magö u ñab. * ⁴⁶ An̄ib u me, nöṑ hañ roman̄ m̄inöṅ naböṅ adö iṭ i ajep; hainö hañ roman̄ ana ajep. ⁴⁷ B̄i nöṑ n̄ibö u m̄inöṅ nöṑ aua; B̄i hain n̄ibö u kumi kabö adö laṅ au n̄ibö aua. ⁴⁸ N̄ibi b̄i m̄inöṅ naböṅ adö iṭ i m̄idpal gau, b̄i nöṑ n̄ibö m̄idm̄idöp u rö nöṑ m̄idpal. N̄ibi b̄i kumi kabö adö laṅ m̄idpal gau, B̄i kumi kabö adö laṅ m̄idöp rö m̄idpal. ⁴⁹ M̄iñi hon b̄i m̄inöṅ aua rö m̄idpun; hainö B̄i kumi kabö adö laṅ au n̄ibö aua rö m̄ideinabun.

⁵⁰ Añ mam b̄i, yad kalöp hagabin, hañ roman̄ ȳihar̄iṅ u God ram m̄inöṅ aij u areṑ rö lagöp. Nan um hij ḡi lugnab u pör pör m̄idain̄im rö lagöp. ⁵¹ Pen manö nöṑ n̄iṅagn̄id̄al ap kalöp hagn̄ig gabin. Hon Kraiṣ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun gau magöṅhalö umagnabun. Pen hon magöṅhalö ke hain n̄ibö rö l̄inabun. * ⁵² Al̄iṅ magö hagö, añim añim ȳiṅid nöṑ mailö göṑ rö, n̄ibi b̄i umbal gau urak hañ roman̄ hij ḡi lugageṑ m̄ideinaböl; pen hon magöṅhalö ke hain n̄ibö rö l̄inabun. * ⁵³ Hañ roman̄ hij ḡi lugnab u, hij ḡi lugageṑ l̄in̄im; hañ roman̄ umeb u, pör pör m̄idep l̄in̄im. * ⁵⁴ Hañ roman̄ hij ḡi lugnab u, hij ḡi lugageṑ l̄inab; hañ roman̄ umeb u, pör pör m̄idep l̄inab ñ̄in an̄ibu, manö kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla rö ḡinab. B̄i God manö hageṑ Aisaia God Manö kal̄i k̄iñ hagöm haga, “B̄i Kub umeb magö u al pak lö hadö böṅ nöṑ p̄is göṑ,” a ga. * ⁵⁵ Pen b̄i God manö hageṑ Hosea God Manö kal̄i k̄iñ r̄iköm haga, “Umeb magö, uri klö ne m̄idöp gai?”

Umeb magö, uri ilön ne m̄idöp gai?” ö ga *

⁵⁶ Umeb magö ilön u nan si nan naj gep n̄ibö; nan si nan naj gep klö u lo manö n̄ibö. * ⁵⁷ Pen God n̄ipe B̄i Kub hon Jisas Kraiṣ n̄ip̄ yuö apöm han̄ip̄ ud as̄ik̄ yuö kam̄iṅ arabun. An̄ibu n̄iṅun, God n̄ip̄ aij a gun.

⁵⁸ An̄ib u, añ mam aij yad gau, kale p̄idöṅ ḡimim, ke gau aragmim. B̄i Kub n̄ip̄ wög ḡipun u ȳihar̄iṅ gagun a ḡimim, pör nöṑ klö ḡimim, B̄i Kub n̄ip̄ wög göl ḡi m̄idaimim.

16

Nan God n̄ip̄ ñeb

¹ Mani ud magum ḡimim, God n̄ibi b̄i kal̄ip̄ ñ̄inabim manö u hagn̄ig gabin. Kraiṣ Jisas n̄ibi b̄i Galesia Propins m̄idpal gau kal̄ip̄ hagnö rö, kale u rö nöṑ ḡimim. * ² Kale n̄ibi b̄i ke ke magöṅhalö wik añ̄i añ̄i ñ̄in nöṑ u mani udpim rö u n̄iṅmim r̄imnap ud ke gau l̄imim ud magum ḡimim. An̄ig ḡinabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

* 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7 * 15:51: 1De 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31
* 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9

³ Pen yad nɪnabin u, bɪ kale nɪŋmim bɪ aij mɪdpal gau rɪmnap hagpe, yad kalɪp kɔp kalɪ kɪɲ rɪk ɲɪnɔ, kale pen kɔp u abe mani ɲɪnabim u abe dam Jerusalem ud arɔl. ⁴ Pen yɪp arep rɔ leinab yad ke kalɪp ut ɡɪ ud arnabin.

⁵ Pen yad Masedonia Propins u amem, mɪdpim u nɪnabin. * ⁶ Amjakem, kale aip pro magɔ ap mɪdeinam rɔ lɔp. Yɪbaud i kalɔp aip mɪdem, ram mɪnɔŋ rɪmnap arnɪɡ ɡɪnɔ, yɪp dam adan aŋ u yube arnabin. * ⁷ Kalɔp yɪharɪŋ mailɔ sɪdɔ aŋ nɪŋɔl arep u yɪp aij gagɔp. Bɪ kub yau a geinab, am kale aip rapɪn mɪdem hainɔ arnabin.

⁸ Yad daun kub Epesas i mɪdem, Pedikos ɲɪn kub u ap padiɔ nɪŋem hainɔ nɪnabin. ⁹ Daun kub Epesas i, Bɪ Kub wɔɡ kub gabin, pen nɪbi bɪ iru nɔp yɪp jɪ nɪŋbal. *

¹⁰ Pen Dimodi mɪdpim u auainɪm, nɪp ud aij ɡɪmim, nɪpe pɪɲɪŋ gagnab. Nɪpe yad Bɪ kub u nɪp wɔɡ ɡɪpin rɔ nɔp ɡɔp u nɪŋmim, * ¹¹ nɪp arɔ gagmim. Kale magɔŋhalɔ nɪp ud aij ɡɪmim. Hainɔ arnɪɡ gainɪm u, nɪp dam adan aŋ u yuaimim, yad mɪdpin i ado ɡɪ aunɪm. Mam rɪmnap halɔ aip aunabɔl a gem abad mɪdpin. *

¹² Pen mam hon Apolos nɪp manɔ klɔ hagem hagnɪn, mam rɪmnap arajal rɔ, aip armɔn a ɡɪpin u, pen nɪpe mɪɲi nagnab. Hainɔ neb rɔ lainɪm nɪnab. *

Manɔ nabɔŋ rɪmnap abe haga

¹³ Kale nɪbi bɪ nɪŋɔl ɡɪ mɪdaimim. God nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ ɡɪmim ɡɪ mɪdaimim. Nan ap pɪɲɪŋ gagmim. Klɔ yabɪɪ ɡɪmim ɡɪ mɪdaimim. ¹⁴ Pen nan nɪhɔn nɪhɔn ɡɪnabim, nɪbi bɪ gau kalɪp mɪdmagɔ lɪmim ɡɪmim.

¹⁵ Aɲ mam bɪ. Kale nɪŋbim, Grik kai Kraiss nɪp nɪŋ udla gau, Sɪdepanas nɪbi bɪ yam nɪpe gau nɔd nɪŋ udla. Nɪŋ udɔm me, nɪbi bɪ Kraiss lau adɔ mɪdpal gau kalɪp mɪdmagɔ lɔm wɔɡ ɡɪ ɲɔl ɡɪ nɔp mɪdpal. Anɪb u, aɲ mam yad kalɔp hagabin, * ¹⁶ nɪbi bɪ aij anɪb gau rɔ abe, aɲ mam kale aip wɔɡ ɡɪpal gau abe nɪŋmim, hagɔl rɔ nɔp ɡɪmim.

¹⁷ Pen kale ap yɪp nɪŋmim rɔ lagɔ, Sɪdepanas, Podyunedas, Akaikas apɔm yɪp nɪŋbal u yɪp aij yabɪɪ ɡɔp. ¹⁸ Anɪɡ ɡɪpal anɪbu yɪp aij ɡɔm kalɔp aij ɡɔm ɡɔp. Bɪ aij anɪb gau manɔ hagnabɔl u nɪŋ aij ɡɪmim.

¹⁹ Pen nɪbi bɪ God lau adɔ mɪdpal Esia Propins i, kalɔp Korid nɪbi bɪ gau, “Aɲ mam bɪ, kale mɪdpim?” a ɡɪpal. Akwila nɪbi nɪpe Prisila aip kalɔp Korid nɪbi bɪ, “Bɪ Kub kalɔp abad mɪdeiaŋ,” a ɡɪpal. Nɪbi bɪ apɔm ram kale ber mɪhau magum ɡɔm God nɪp sabe ɡɪpal gau u rɔ nɔp hagpal. * ²⁰ Pen aɲ mam Kraiss lau adɔ mɪdpal gai i magɔŋhalɔ, “Kale mɪdpim?” a ɡɪpal. Kale Bɪ Kub nɪp nɪŋ udpim rɔ, pen pen hag wɪhai udɔl ɡɪ, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manɔ nabɔŋ magɔ i ɲɪmagɔ yad u ke kalɪ kɪɲ rɪkem “Kale mɪdpim?” a gabin.

²² Nɪbi bɪ an, Bɪ Kub nɪp mɪdmagɔ lagnab u, pen ilɔn udnɪm. Anɪb u, Bɪ Kub hon, ne aumɔn! *

²³ Bɪ Kub hon Jisas kalɔp mɔɡ nɪŋɔm ud aij ɡɪnɪm.

²⁴ Aɲ mam yad Kraiss Jisas lau adɔ mɪdpim gau, yad kalɔp magɔŋhalɔ mɪdmagɔ lɪbin. Anɪb unbɔ rɔ aij.

* 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10: 1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12
* 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16 * 16:19: Ap 18:2,18,26 * 16:22: Gal 1:8-9

2 Korid

Pol köp hain u Korid n̄bi b̄ kal̄p kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳp hag lö, Krai Jisas manö ud arep b̄ ap m̄dem, mam hon Dimodi aip aui m̄dul, kalöp God n̄bi b̄ n̄pe daun kub Korid m̄dpim gau abe, Akaia Propins aṅ aṅ gau gau magöṅhalö m̄dpim gau abe, köp an̄bi kal̄i k̄liñ r̄ikabin. ² Kalöp hagabin, ȳp aij göp u, Bapi God abe B̄ Kub Jisas Krai abe kalöp mög n̄ṅmil ud aij ḡlō, agam̄j m̄d aij ḡmim.

Pol God n̄p aij a ga

³ B̄ Kub hon Jisas Krai Nap n̄pe God n̄p aij a gun. Bapi God ñ̄t pai n̄pe mög mög n̄ṅöm, ud aij göm, pör pör abad m̄d aij yab̄t̄ göp. * ⁴ Marö r̄imnap han̄p auaj̄p, n̄pe han̄p abad m̄d aij göp u me, hon pen ado gun, n̄bi b̄ r̄imnap marö auaj̄p, kal̄p u rö nöp ud aij gun abad m̄d aij ḡnabun. ⁵ Krai p̄g m̄dpun u me, n̄pe ilön uda rö hon u rö nöp ilön r̄imnap udpun. Pen Krai p̄g m̄dpun u me, n̄pe han̄p pör pör abad m̄d aij göp n̄ṅöm hon gas̄i halö m̄dpun. * ⁶ Kale m̄d aij ḡmim gas̄i halö m̄dmim, am n̄pe aip pör pör m̄deinabim a göm, Krai Jisas n̄pe marö r̄imnap han̄p ñ̄t̄m̄döp. Pen Krai n̄pe han̄p abad m̄d aij göp rö, hon gas̄i halö m̄dpun u n̄ṅnabim u me, marö r̄imnap kalöp aueinab u, Krai han̄p u rö nöp abad m̄d aij ḡnab n̄ṅöm m̄d aij gun a ḡmim, gas̄i halö m̄deinabim. ⁷ Gas̄i hon n̄ṅbun u, kale Krai n̄p arö gagnabim. Hol b̄ m̄thau ilön udpul rö, kale u rö nöp ilön udnabim; pen God hal̄p m̄thöṅ ud aij göp rö, kalöp u rö nöp ud aij göm abad m̄d aij gö, gas̄i halö m̄deinabim.

⁸ Pen añ mam b̄ n̄ṅmim. Hol b̄ m̄thau Esia Propins m̄dul, marö kub udul uṭham yab̄t̄ m̄dailo. Kam̄ṅ m̄daiul rö lagöp, hadö umnabul a ḡlō. * ⁹ Hadö umn̄g gabul a ḡlō. Pen ga adö an̄bu, hol gas̄i kub yab̄t̄ n̄ṅm̄dul u me, hol ke klö m̄dpul a gul hagagpul; God n̄bi b̄ umbal gau gö urakpal u nöp hal̄p abad m̄dö n̄ṅöl ḡ m̄dpul, a ḡipul. ¹⁰⁻¹¹ Hal̄p böṅ nöp al pak löl rö la u pen n̄pe hal̄p ud kam̄ṅ yua u me, uri n̄pe hal̄p kauyaṅ ud kam̄ṅ yun̄g gab. Kale God n̄p sabe göl ḡ m̄dpe, hainö gau abe n̄pe u rö nöp hal̄p ud kam̄ṅ yunab a gul gas̄i halö m̄dpul. An̄b u, n̄bi b̄ iru nöp God n̄p sabe göl ḡ m̄dlö, God n̄pe n̄ṅöm hal̄p b̄ m̄thau ud kam̄ṅ yuö me, n̄bi b̄ iru nöp hal̄p ḡnab u n̄ṅöm hib n̄pe haglö adö arnab. *

Pol kal̄p am n̄ṅaga, manö u haga

¹² M̄dmagö hol aṅ daṅ n̄ṅbul, n̄bi b̄ gau aip m̄dul nan n̄hön n̄hön ḡipul gau, God hal̄p aip m̄dö n̄ṅöl ḡ, n̄p gas̄i n̄ṅöl ḡ ḡipul. Hol manö n̄ṅö nöp hagul ḡ aij nöp ḡipul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör an̄b unbö rö nöp ḡipul. Pen n̄bi b̄ gau gas̄i n̄ṅbal rö gas̄i n̄ṅul an̄g gagul. God hal̄p mög n̄ṅöm ud aij göm gas̄i ñ̄ö an̄g ḡipul. ¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kal̄i k̄liñ r̄ikm̄din gau, manö ba gau rö hagem r̄ikagm̄din; amgö l̄ n̄ṅmim, it u ȳṅd̄ n̄ṅmim a gem, waiö nöp r̄ikpin. M̄ñ̄i ke ke rö m̄dpun u me, kale ȳp n̄ṅbim pen ȳp n̄ṅ aij gagpim; pen ȳp aij göp u, ȳp n̄ṅ aij ḡipe me, hainö B̄ Kub hon Jisas ado ḡ aunab ñ̄t̄n u, ap magum gun, yad kalöp n̄ṅem m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡnabin; kale pen u rö nöp ȳp n̄ṅmim m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡnabim. * ¹⁵⁻¹⁶ Adö an̄bu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñ̄t̄n u, yad gas̄i ap n̄ṅem köl am n̄ṅn̄g n̄nabin a ḡinö. Yad Masedonia n̄bi b̄ kal̄p n̄ṅn̄g arnabin, pen nöd am kalöp n̄ṅem arnam, a ḡinö. Pen ado ḡ apem, Judia arn̄g, adan m̄lō añ̄t̄ an̄bu nöp apem, kalöp kauyaṅ n̄ṅöl ḡ ap padinam, a ḡinö. An̄g ḡinö me, kale m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡmim ȳp pen ḡ ñ̄mim nan magö r̄imnap ñ̄t̄be ñ̄ṅöl ḡ, Judia arnam, a ḡinö. * ¹⁷ Gas̄i an̄bu rö n̄ṅem me, kalöp nöd manö b̄ḡ yunö u pen hainö nagnö. An̄g ḡinö u, ȳp pen hagnabim, “B̄ m̄lō u n̄p ke aij göp adö u hain göm,

* 1:3: Ro 15:5 * 1:5: Sam 34:19 * 1:8: Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10-11: 2Di 4:18 * 1:13-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16 * 1:15-16: 1Ko 16:5-6

'Gɪnabin gɪnabin,' a gɔm, manö nöp hagöm, hainö gagöp. Nɪpe yɪharɪŋ bɪ manö ñɪg pak ajöp mɪlö u," a gɪnabim rö löp u pen, ¹⁸ God bɪ nɪjö yabɪt nöp hagöp u pɪg mɪdpin rö u, yad gasɪ mɪhöp nɪjem kalöp hagagpin. ¹⁹ Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God Ñɪ nɪpe Jisas Krais manö hag ñɪno. Jisas Krais gasɪ mɪhöp mɪdagöp. Nɪpe yau a gɔm, hainö wasö gagnab. Manö nɪhön nɪhön hagöp u, hagöp rö nöp gɪnab. * ²⁰ God manö adö nɪhön nɪhön haga u, Jisas Krais apöm, anɪb unbö rö nöp magöŋhalö göp. Hon nɪpe anɪg göp anɪbu nɪjbun u me, God nɪp sabe gun u, Jisas Krais hib nɪpe hagnu, "Nɪjö" a gɪpun. Anɪg gɪpun u, God hib nɪpe u adö laŋ araŋ a gun anɪg gɪpun. * ²¹ God nɪpe nöp gö me, hon abe, kale abe Krais nɪp cɪg aij gun mɪdpun. Nɪpe nöp me hanɪp "Nɪbi bɪ yad ke," a gɔm, hag löm, ²² Ana nɪpe u hanɪp ñö, apöm mɪdmagö aŋ hon daŋ goŋ lɪ mɪdöp. Anɪb u hon nɪjbun, hon God nɪbi bɪ nɪpe ke mɪdpun nɪjöm nɪpe haga haga rö nöp magöŋhalö hanɪp ñɪnab. *

²³ Pen yad kale Korid kai mɪdpim gau nɪjɪnɪg gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmim rö löp nɪjem me, kalöp mög nɪjem me nagnö. God nɪpe mɪdmagö yad aŋ daŋ nɪjöp yad pɪral hagagabin. ²⁴ Pen manö yad u nöp hain göl a gem gasɪ u nɪjagpin. Kale ke Krais nɪp gasɪ nɪjbim u me, yad am kalöp hagnö, kale klö gɪmim Krais nɪp nɪj aij gɪmim cɪg pɪdöp gɪmim mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim, a gem hagabin. *

2

¹ Pen yad gasɪ ap nɪjem hagnö, "Kalɪp kauyaŋ am nɪjem manö klö hagnö, kalɪp kauyaŋ ilön udöl rö löp u, am nɪjagnam," a gɪnö. * ² Pen yad gɪnö kale ilön udeinabim u, an pen mɪdöm yɪp geinab mɪñ mɪñ gɪnabin? Nɪbi bɪ anɪbu rö rɪmnap mɪdageinaböl. ³ Anɪbu nɪjem me, kalöp köp kalɪ kɪñ rɪknö. Yad gasɪ nɪjñö, "Amjakem nɪbi bɪ gau nɪjem mɪñ mɪñ yabɪt gɪbnep pen wasö, amjakem kalɪp nɪjñö, yɪp mɪjör yabɪt gɪnɪm rö löp u me, yad aragnabin," a gɪnö. Yad gasɪ nɪjñö, "Yad ke mɪñ mɪñ gɪnabin u, kale abe mɪñ mɪñ gɪnabim," a gɪnö. ⁴ Köp kalɪ kɪñ rɪknö anɪbu, mɪdmagö yad u ilön gö, gasɪ mɪlö löl gɪ, amgö ñɪg ud gɪ dö gɪ yuöl gɪ kalɪ kɪñ rɪknö. Kalöp marö kub gɪnɪm a gem rɪkagnö; kalöp mɪdmagö yabɪt lɪbin rö nɪjmim, a gem rɪknö. *

Bɪ nan najj ga u, uri nan najj ga anɪbu arö gɪmim nɪp mɪdmagö lɪmim udmim

⁵ Pen yad gasɪ nɪjbim bɪ ap gö marö ga u, yɪp gaga, kalöp nɪbi bɪ gau mɪdpim kalöp magöŋhalö ga. ⁶ Pen kale magöŋhalö rö nɪp arö gɪpe u, nɪpe ilön udöm, gɪ najj ga u hadö nɪjöp. Anɪb u, mɪñi anɪg gagmim; arö gɪmim. ⁷ Mɪñi gɪ najj ga anɪbu arö gɪmim, nɪp manö hain hain hagnim. Nɪhön gɪnɪg: nɪp anɪg gagpe, mög kub yabɪt gö, böj nöp ap lug paknɪm rö löp. ⁸ Anɪb u, yad kalöp hagabin, nɪp mam hon a gɪmim mɪdmagö lɪbim u, nɪp hagpe nɪj aij gɪnɪm. ⁹ Yad kalöp köp kalɪ kɪñ rɪknö u, manö yad u udmim, manö nɪhön nɪhön hagnabin magöŋhalö hain gɪmim gɪnabim aka gem köp kalɪ kɪñ rɪknö. ¹⁰ Pen nɪbi bɪ kale gau rɪmnap gɪ najj gɪnaböl kale arö gɪnabim u, yad u rö nöp gɪ najj gɪnaböl anɪbu arö gɪnabin. Pen yad gɪ najj gɪnaböl arö gɪnabin u, Krais yɪp nɪj mɪdöp, a gem, kalöp nan a gem arö gɪnabin. ¹¹ Pen wasö u, Seden hanɪp Krais nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap gö, ap lug pakun rö löp. Seden pör, gɪnö ap lug paköl a gɔm nɪjöp u, nɪjbun. *

¹² Pen Krais manö aij u Droas nɪbi bɪ kalɪp hag ñɪnam a gem, Droas arainö, Bɪ Kub yɪp adan hiikö, wög nɪpe u ram mɪnön anɪbu gɪnam rö la u pen, * ¹³ mam yad Daidas Droas au ulhai nɪjagnö u me, yad gasɪ kub nɪjem, Droas nɪbi bɪ kalɪp, "Aui mɪdaiim" a gem, Daidas nɪp nɪjɪnɪg Masedonia Propins aui aunö. *

¹⁴ Anɪb u, God göp rö nɪjem, nɪp aij yabɪt a gɪpin. Ñɪ nɪpe Krais nɪp yuö, apöm Seden nɪp ud raɪa mɪgan nɪpe gau löm, hanɪp uda. Nɪpe hanɪp udöm, ami bɪ kub rö hanɪp uɪ gɪ arö nɪjöl gɪ, nɪbi bɪ ke ke gau hanɪp nɪjöm Krais manö aij nɪpe halɪŋ aij yabɪt rö nɪjbal. ¹⁵⁻¹⁶ Krais mab halɪŋ aij auep ud God nɪp lau sabe gɪ ñöb u rö, hon mɪdpun.

* 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14 * 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31 * 2:11: Luk 22:31 * 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13: Ap 20:1

Nibi bi Krai kalip ud kamij yuab gau hatij anibu nijom hatij aij unbö ke nijlö, kalip kamij midep magö u ñöb. Pen nibi bi Krai nip arö gipal gau, hatij añi anibu nöp nijom wip hatij naj u a gilö, kalip umeb magö u ñöb. Pen nibi bi an wög anibu ginim rö löp? * ¹⁷ Nibi bi iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij nipe u hag ajpal. Pen hon unbö rö gagpun. God nipe hanip hag li yuom nij midö nijöl gi, hon Krai nibi bi nipe midun manö nijö yabit nöp hagun a gun, God Manö aij nipe u kabö göl nöp hag ñibun.

3

¹ Pen manö kalit klij rikabin anibi, "Yad köp kalit klij riknö, hanip ud aij göl," a gem, rikagabin. Hon nibi bi yiharij rö midun, hanip udmim, a gun, nibi bi kale nijbim rimnap kalip hagno, köp rimnap kalit klij rik ñilö, hon dap kalöp ñino nijmim, hanip udagnabim. Pen kale, "Bi gai i kalip udmim," a gimim, köp rimnap kalit klij rik ñibe, hon dam nibi bi rimnap kalip ñagnabun. * ² Pen köp midmagö añ hon dan kalit klij rik midöp rö me, kale nibi bi midpim. Gasit hon nijbun u, kalöp manö hag ñino nijmim udpim u me, nibi bi gau kalöp nijöm, hon bi aigale bi rö midpun u nijnaböl. * ³ Pen hon Krai nip wög gino, Krai nipe ke köp anibi kalit klij riköm hanip ña. Yig nan kalit klij rikkep udöm rikpal rö wasö; kabö adö u kalit klij rikpal rö wasö. God pör kamij midöp Ana nipe u Krai manö aij nipe u nibi bi midmagö añ kale dan riköp. *

⁴ Yad manö hagabin anibi, God nihön nihön hagöp u Krai magöñhalö anib unbö rö nöp ginab, a gem hagabin. ⁵ Hon nijbun, hon klö hon ke gino wög aij arnim rö lagöp; God nöp me hanip gi ñö nijöl gi, gino wög aij arnab. ⁶ God nipe nöp gö, hon wög gi ñeb bi nipe midun, God Manö hain nibö hag löp u, damun nibi bi gau kalip hag ñibun. God Manö hain nibö hag löp anibu, lo manö u rö wasö; manö hain nibö hag löp u, God Ana ñöb. Lo manö gö, nibi bi umnaböl; pen God Ana gö, nibi bi kamij mideinaböl. *

⁷ Lo manö anibu, God kabö hatai bad adö u kalit klij rikö, Mosi dauö nijöl gi, mailö kub yabit ga. Mailö kub anibu Mosi mulu maj migang nipe mailö gimidöp. Midö midö mailö kub anibu hadö ur gaia pen Isrel nibi bi Mosi mulu maj migang nipe nijöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yabit halö aua. * ⁸ Pen God Ana wög nipe gab u mailö aij unbö ke halö midöp. ⁹ Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö nipe u nibi bi kamij aij rö lep manö aij anibu mailö halö unbö ke yabit aua. * ¹⁰ Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp. ¹¹ Lo manö u pör midagöm ur ginig gaia pen mailö halö aua; anib u me, manö aij u pör pör midöm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö midöp.

¹² Anib u, hon gasit halö midun, ana udagun, klö gun Krai manö aij u waiö hag ñibun. ¹³ Mosi ga rö gagun. Nipe lo manö u damöm, mulu majman nipe u mailö kub yabit ga, pen midö midö mailö kub ga anibu pro gö auö nijöl gi, Mosi nipe nibi bi gau pro gajip anibu nijagöl a göm, usajil bad ap udöm, mulu majman nipe u patu ga. * ¹⁴⁻¹⁵ Pen gasit kale nij aij gagla. Nihön ginig: usajil bad rö gasit kale wam wam göm mideia u me, God nöd hadame nöp manö nijö hag lep haga manö u amgö li nijla u pen manö it u nijagla. Mñi u rö nöp kale lo manö anibu amgö li nijbal pen nan usajil bad rö gasit kale wam wam gö, manö it nijagpal. Nan usajil bad rö gasit kale wam wam göp u, Krai nipe nöp ud ke gau yunim rö löp. ¹⁶ Pen nibi bi Bi Kub u nip aunaböl u, nipe usajil bad gasit kale patu göm midöp u, ud wat gi yuöm, gasit kale piral hiikö, nijnaböl. * ¹⁷ Bi Kub hagabin u, Ana u me. Ana nipe hon aip mideinab u, nan nihön nihön göm hanip bi nagiman rö linim u, nipe pa jö gi ke gau yuöm hanip ud asik yunab. * ¹⁸ Pen mulu majman hon u patu gi pi gun midagpun rö, hon magöñhalö Bi Kub mailö aij nipe u waiö nijbun. Nipe

* 2:15-16: Luk 2:34; 2Ko 3:5-6 * 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63 * 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17 * 3:13: Eks 34:33 * 3:16: Eks 34:34 * 3:17: Jon 8:36; Ro 8:2

gö, hon magöñhalö nipe ke mailö aij halö midöp rö lınabun. Magö añi nöp nipe midöp rö lagnabun; pen ñin añi añi nipe pör nöp hanıp gi gi gö, hon mailö aij nipe midöp rö lınabun. Bi Kub anig gab u Ana u me.

4

Mınöñ ud rin cög gıpal rö u, hon nıbi bı midpun

¹ God hanıp mög nıñöm udöm, wög anıbi hag lö gıpun u me, hon gası iru nıñagpun. ² Pi göm gıpal adö u abe, nable gö nıñöl gi gıpal adö u abe hon gagpun. Nıbi bı gau kalıp manö pıral hagagpun. Hon God Manö hag ñinıg gabun u, manö hon rımnıp halö hagun hag ñagpun. Nan nıñön nıñön gıpun gau pıral adö u gagpun. God Manö aij nıpe u kabö göl nöp waiö hag ñıñun. Anıg gıno, nıbi bı gau hanıp nıñöm, midmagö añ kale dañ nıñnaböl, hon God amgö ilö adö nıpe u bı aigale bı rö midpun. * ³ Nıbi bı umaböl gau nöp, manö aij waiö hag ñıñun u nıñöm, usajıl bad rö manö aij adö midöp nıñöm nıñagun a gıpal. ⁴ Kale nıñagpal u, Seden ram mınöñ il i god rö midöp u, gası kale wam wam gö, Kraıs manö aij mailö halö midöp manö u nıñagpal. God nıpe midöp rö, Kraıs u rö nöp midöp u nıñagpal. * ⁵ Pen manö hag ñıñun u, hon bı aigale bı rö midpun manö u hag ñagpun; Jıas Kraıs nıpe nöp Bi Kub midöp nıñöm Jıas wög nıñ gun, wög gi ñeb bı kale midpun a gun, manö aij kalöp hag ñıñun. ⁶ God nöd “Sıbön añ yañ mailö gañ,” a ga. God añi anıbu nöp mailö nıpe midmagö añ hon dañ ñı lab. Anıb u, God mailö aij nıpe u Kraıs mulu majmañ mailö gab u hadö nıñun. *

⁷ Mınöñ ud rin cög gi libal rö u, hon nıbi bı midpun. Pen God nıpe nan aij unbö ke anıbi hanıp añ dañ löp. Anıb u nıñun, kłö hon ke wasö; God kłö nıpe ke ñö udun anıg göl midpun u nıñun. * ⁸ Hanıp böñ böñ rıdık gıpal u pen hon pak gulu gi arbun. Gası iru nıñun u pen gası halö midpun. * ⁹ Hanıp yu gi yubal u pen mam hon pör aip midöp. Hanıp yıharıñ gabi pakpal umagpun. ¹⁰ Jıas nıñ paköm al pak la rö, hanıp u rö nöp paköm al paknıg gılo bıstam midpun. Pen anıg gö, nıbi bı gau hañ romañ hon nıñöm, Jıas kamıñ midöp u waiö nıñnaböl. * ¹¹ Hon kamıñ midpun u, Jıas nıñ nıñ udpal, a göm, hanıp pör pör nöp al pak lınıg gaböl. Pen gaböl anıbu, nıbi bı gau hañ romañ hon nıñöm Jıas kamıñ middep magö nıpe u nıñöl a göm, God kalıp arö gö anıg gaböl. * ¹² Hon pör pör umun rö löp u pen hon anıg gıno, kale kamıñ midmim rö löp.

¹³ God Manö u bı ap kalı kłıñ rıköm haga, “God nıñ nıñ udpın u me, anıg hagpin,” a ga. Anıb u rö, hon u rö nöp God nıñ nıñ udpın u me, manö hagpun. * ¹⁴ Hon nıñun, God gö Bi Kub Jıas kauyañ uraka rö, hanıp u rö nöp gö urakno, hanıp abe kalöp abe dam Jıas midöp au lınab. * ¹⁵ Nan hagabin anıb i magöñhalö kalöp nan a gem hagabin. Anıg gıno, ñin añi añi God nıpe nıbi bı gau gau iru nöp ud aij göm abad midö, kale God nıñ aij a göl gi gılo nıñöl gi, hib nıpe u i adö lañ ap rannab.

God nıñ nıñ udun gası halö midpun

¹⁶ Anıb u, hon gası halö midpun. Hañ romañ ñin ma hon hainö gi lugnım rö löp u pen God hanıp pör pör ana añ hon dañ kłö ñö nıñöl gi kamıñ midpun. * ¹⁷ Marö pro udpın anıb gau nan kub wasö; yıharıñ magö utep ap nöp udpın. Pen marö anıb gau udun, am Kraıs aip midun pör nöp pör nöp mailö aij kub yabıl gau mid aij gıñabun. * ¹⁸ Mınöñ naböñ adö il i midun, nan amgö magö nıñeb gau gası iru nıñagpun; nan adö lañ au amgö magö nıñagep gası nıñun. Nan amgö magö nıñeb gau magö utep nöp middeınab; nan amgö magö nıñagep gau pör nöp pör nöp middeınab. *

* 4:2: 2Ko 2:17; 1De 2:5 * 4:4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 * 4:6: Jen 1:3; Aıs 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1
* 4:8: 2Ko 1:8; 7:5 * 4:10: 1Ko 15:31 * 4:11: Ro 8:36 * 4:13: Sam 116:10 * 4:14: 1Ko 6:14 * 4:16:
Ep 3:16 * 4:17: Ro 8:17-18 * 4:18: Kol 1:16

5

¹ Hañ romaŋ hon miñi midöp ñin aŋ i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anibu ud wal gilo aka asöl gö, God nipe hanip ram hain nibö ap ram minöŋ nipe kumi kabö adö laŋ au gi lö mideinabun. Ram anibu bi ram gipal rö wasö; God nipe ke gi lö, pör nöŋ pör nöŋ mideinab. * ² Ram hain nibö anibu yinjid udun walij rö rol gun, a gi gasi niŋöl gun abad midpun. * ³ Nihön ginig: God nipe hanip walij rö rol gi ñeinab u, magö nöŋ midageinabun. ⁴ Miñi ram bada anibi midun, marö gö niŋöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöŋ midaiun a gi gasi u niŋagpun; kumi kabö adö laŋ middep hañ romaŋ u udun a gi gasi u niŋbun. Hañ romaŋ kamij middep u apöm, hañ romaŋ umeb nöd nibö u böŋ nöŋ niŋ haknab, a gi gasi u niŋbun. ⁵ God gasi nipe ke niŋöm, hañ romaŋ hain nibö ñinam a göm, Ana nipe u nöŋ yuö apöm hanip aip midöp u me, God nipe haga rö nöŋ ginab u niŋ aij gipun.

⁶ Anib u me, hon pör pör gasi halö midpun. Pen hañ romaŋ anib i halö midpun ñin aŋ i, Bi Kub ram nipe kumi kabö adö laŋ au midagpun. * ⁷ Bi Kub nip gasi niŋöl gi ajpun u pen amgö niŋagpun. ⁸ Hon gasi halö midpun. Hañ romaŋ hon i arö gun, am Bi Kub aip ram minöŋ nipe kumi kabö adö laŋ au midaiun, a gi gasi u niŋbun. *

⁹ Anib u, ram minöŋ hon aui hañ romaŋ mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nipe am mideinabun u, nip aij ginab adö u nöŋ gun, a gi gasi u niŋbun. * ¹⁰ Nihön ginig: hon magöŋhalö am Krai amgö ilö adö nipe au midno, miñi hañ romaŋ halö midun nihön nihön gipun, aij gipun aka aigöl gi rö gipun u niŋöm, pen anibu rö ñinab. *

¹¹ Bi Kub nipe Bi piñij gep midöp u niŋun, klo gun, nibi bi gau nip niŋ udöl a gun, kalip manö aij nipe hag ñinbun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God niŋ aij göŋ; kale u rö nöŋ, hon bi aigale bi rö midpun u abe niŋmim rö löp. ¹² Manö kalit kliñ rikabin anibi, hon bi aij hanip udmim manö u rö, kalöp hagagabin. Manö kalit kliñ rikabin anibi niŋmim, hanip nan a gimim gasi niŋmim miñ miñ gimim, a gem kalit kliñ rikabin. Anig ginö, nibi bi midmagö aŋ daŋ wasö, hañ romaŋ höŋ adö u nöŋ nihön rö midöp u gasi niŋbal gau, kalip manö pen hagnim a gem manö anibu kalit kliñ rikabin. ¹³ Pen manö hagabun i, kale rimnap hagnabim, haut alö manö anibu hagab, a ginabim. Pen kale anig rö hageinabim u, Pol bi gau God hib nipe haglö adö araŋ a göm anig hagaböl, a gimim gasi u niŋmim. Pen bi haut wasö, bi gasi midöp rö hagaböl u, a geinabim u, Pol bi gau manö hagaböl u hanip nan a göm hagaböl a gimim, manö hon niŋ udmim. ¹⁴ Krai nipe bi añi yabit u nibi bi magöŋhalö nan a göm uma rö, hon nibi bi magöŋhalö aip umno, a gun niŋbun. Krai hanip nibi bi magöŋhalö midmagö löp u niŋun, gasi hon adö u ke niŋun gagpun. ¹⁵ Krai nibi bi magöŋhalö nan a göm uma. Anib u, miñi riköl hainö, hanip ke aij ginab adö u niŋun gagun; Bi Kub hanip nan a göm umöm kauyaŋ uraka u nip aij ginab adö u nöŋ gun. *

¹⁶ Nibi bi minöŋ naböŋ if i nibö gau niŋbal rö nöŋ niŋun, “Nibi bi gau aij, nibi bi gau naj,” a gun niŋagpun. Krai nip nöd gasi piral adö anibu rö nöŋ niŋno u pen uri nip adö anibu rö niŋagpun. ¹⁷ Nibi bi Krai nip cig gipal gau, God gö kamij gisön nibö adö u midpal. Nan nöd nibö u pis gö, nöd midmidal rö midagpal; nan gisön nibö hadö auub. * ¹⁸ Hon kamij gisön nibö midpun anibu, God nipe nöŋ gö midpun. Nöd nibi bi al niŋeb nipe midaino u pen hainö Krai nip yuö apöm, hanip ud God aip jim ñöl löm, nibi bi rimnap halö God aip jim ñöl midaiöl, a göm, hanip wög anibu hag la. * ¹⁹ Krai kalip nan a göm uma u me, God nibi bi gau magöŋhalö nan si nan naj gipal gau niŋem arö ginö, yad aip jim ñöl midaiöl, a göm ga. Pen God nipe hanip manö aij anibu ñöm, nibi bi gau magöŋhalö hag ñimim a göm, hanip nibi bi wög gep nipe hag löp. * ²⁰ Hon me, Krai bi aŋ nibö nipe midun, God manö aij hagöp u udun nibi bi gau kalip hag ñimidun. Krai bi nipe midpun u me, kalöp hagabun, Krai manö aij u niŋ udmim, yau

* 5:1: 2Ko 4:7 * 5:2: Ro 8:23 * 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23 * 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl 12:14 * 5:15: Ro 14:7-8 * 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15 * 5:18: Ro 5:10 * 5:19: Ro 3:23-25

a gipe, God kalöp ud aij göm níp aip ud jím ñínab. ²¹ Krais nan si nan naj ap gaga pen God nan si nan naj hon magöñhalö Krais níp ña. God ga aníbu, hon Krais aip mídun, God kamíñ aij mídep magö nípe u halö udnabun a göm ga. *

6

¹ Hon God aip jím ñöl wög gípun rö, kalöp manö klö gí hagun hagabun, God kalöp mög nínjöm ud aij göp u, arö gagmim. ² God nípe hagöp, “Manö ne nínjam a gem mídainö ñín u, yíp hag nínjaina nínjñö. Nöp ud kamíñ yunam a gainö ñín u, nöp gí ñínö,” a ga.

Pen nínjim! Míñi ñín i nöp God níbi bí gau manö nínjam a göm mídöp. Míñi ñín i nöp God níbi bí gau kalíp ud asík yuö, kamíñ arnaböl. *

³ God níp wög gípun u ar aij gíním, a gun, nínj aij gun gípun. Níbi bí rímnap haníp nínjöm, gasí rímnap auö, ap lug paknaböl adö u gagpun. ⁴ Pen níhön níhön gípun u, God níp wög gabun u nínjöl, a gun, nagí aij adö u nöp gípun. Aníb u, God níp wög gun bíslam mídun arö gagpun. Míñör níhön níhön gö, uñham mídun a gun gasí aníbu nínjagpun. ⁵ Haníp ñín rímnap míñu magö pakpal; ñín rímnap nagí líbal; ñín rímnap ram mánöñ ap bí uraköm polisman aip aka ami bí aip pen pen göm sól haníp añ au abe al pak líbal; ñín rímnap wög gí dam dam ake lagpun; ñín rímnap han aij gagpun; ñín rímnap kíyö hanbun. * ⁶ Pen gasí aij nöp nínjun, nínj aij gun, níbi bí kalíp nínjño, hon mulu lugö wasö, kalíp ud aij gípun. Hon aige göl gun aníg gípun? Ana Uñ haníp añ dañ mídöp u me, níbi bí mídmagö yabít líbun; * ⁷ God haníp klö nípe ñö, Krais manö aij u kabö göl nöp hagpun; gí aij gep u hañun gasat hon rö ñímagö yíjg abe ñímagö sídagö abe mídöp. ⁸ Níbi bí rímnap hib hon haglö adö aröp; níbi bí rímnap hib hon udlö yagol lugöp. Rímnap haníp manö aij hagpal; rímnap haníp manö naj hagpal. Hon bí piral hagep a gí gasí nínjbal u pen hon manö nínjö nöp hagpun; ⁹ hon níbi bí hib mídagöp yabít a gí gasí nínjbal u pen hib hon nínjbal; hadö umbun rö löp u pen kamíñ mídun. Haníp míñu magö pakpal u pen umagpun; * ¹⁰ míñör kub göp u pen míñ míñ göl gí mídun; bí mög gep rö mídun u pen wög hon gípun adö u níbi bí iru nöp níbi bí gep rö mídun; nan mídagöp rö mídun u pen magöñhalö udpun.

¹¹ Korid níbi bí gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yabít hagabun; kalöp mídmagö líbun. ¹² Hon kalöp mídmagö límídun u, uri u rö nöp aníg göl nöp gípun pen kale haníp mídmagö límídun nagí adö u pen dam gai yubim. ¹³ Kalöp ñí pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp mídmagö líbun rö, kale u rö nöp hon mídmagö límim. *

Níbi bí Krais níp nínj udagpal gau aip jím ñagmim

¹⁴ Kale níbi bí Krais níp nínj udagpal gau aip jím ñagmim. Níbi bí gí aij gípal gau, aige göl göm níbi bí gí aij gagpal gau aip jím ñöl gílö arö aij gínab? Níbi bí mailö mídun gau, aige göl göm níbi bí síbön yañ mídun gau aip jím ñöl gílö arö aij gínab? * ¹⁵ Krais aip kíjaki aip manö hag adö añí lagnabil. Níbi bí Krais níp nínj udpal gau, níbi bí Krais níp nínj udagpal gau aip u rö nöp gasí adö añí nínjagnaböl. ¹⁶ God kamíñ u, hon sabe gep ram nípe mídun. God nípe haga,

“Yad añ kalíp gau mídun,

God kale u mídun,

kale pen níbi bí yad

mídeinaböl,” a ga.

Pen God sabe gep ram aip, nan yíharíñ sabe gípal nan piral gau aip, manö ap hag adö añí löm gílö arnám rö lagöp. *

* 5:21: Hib 4:15 * 6:2: Ais 49:8 * 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12 * 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14
* 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9 * 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12

17 Anib u, Bi Kub nipe haga,
 “Kalip arö gimim,
 kale ke midaimim.
 Nan yip asij la gau ut mat gageinabim u,
 kalöp udnabin.*

18 Nap kale midnö,
 kale ni pai yad mideinabim.
 Yad Bi Kub unbö ke, bi gep yabit u,
 anig hagabin,” a ga.

7

1 Midaimam aij yad gau. God hanip manö aij manö nijö anibu hagöp rö, nan si nan naj gipun gau han roman hon abe gasi rimid hon abe gi naj göp u, nan asij böj nöp arö gun, God nip pinij gun, pör pör nöp gi aij nöp gi midaiun.

Pol miñ miñ ga

2 Kale hanip ud midmagö limim. Hon nibi bi kalöp ap manö piral hagun, gi naj gun, hatöwalö gun gagno. 3 Yad kalöp hag pro ginig hagagabin. Nöd kalöp hagnö rö, hon kalöp midmagö yabit libun; kalöp aip kamij mideinabun aka umnabun u, kalöp midmagö lun jim nöl nöp mideinabun. 4 Kalöp gasi ke nibö rimnap nijagpin, aij göp nöp nijöl gi midpin. Yad kalöp gasi nijem, niñi lem gasi halö midpin. Hanip marö yabit gab u pen yad miñ miñ göl gi midpin.

5 Pen hon Masedonia Propins apjakno nin u, magö ap ake lun yiharij midagaino. Mijör ke ke iru yabit midö, hanip pen pen gilö, gasi iru yabit nijno. * 6 Pen God nibi bi mög nijbal gau ud aij göp u, Daidas nip yuö auö, hanip ud aij ga. 7 Daidas nipe aui apöm, kale nihön nihön gimim nip ud aij gipe manö adö u hagöm; yip gasi nij aij gaibe manö adö u hagöm; kale yad aip gasi adö añi nöp nijagaino u kale mög gaia manö adö u hagöm; kale yad aip kauyan jim nöl midaiun, a gasi nijgaibe manö adö u hagöm; yip manö anibu haga nijem yad aij yabit ga.

8 Köp kal kiiñ riknö u nijbe, kalöp mög yabit ga u yad magö ap gasi kub nijnö; pen uri yad gasi kub nijagpin. Manö klö hagem köp kal kiiñ rik yunö anibu, kale nijbe, mög ga u pen u yiharij magö utep magö ap nöp ga. * 9 Hainö me, an hon i nagi naj adö u gagun, a gimim mög nijmim arö gipe u, yad miñ miñ gipin. Kalöp mög ga anibu, God ginam a göm nija rö nöp kalöp gi aij ga u me, köp kal kiiñ riknö anibu, aij nöp riknö.

10 Nibi bi God nip gasi nijöm, nan si nan naj gipal u nihön ginig anig gipun a göm, nagi naj gipal adö u arö gilö, God kalip ud kamij yunab u aij göp. Pen nibi bi God nip gasi nijagöm, yiharij nöp nan dui gipin u nihön ginig anig gipin a ginaböl u, umöm God nip aragnaböl. * 11 Pen kale nan si nan naj gipim u nihön ginig anig gipun a gipe anibu, God gaia, gasi nij aij gimim gipe. Kale klö gimim, an hon i gi naj gagpun nijlan a gipe. Kale pinij gimim, kal gimim, bi an kale au gi naj ga bi anibu nip gasi nun a gipe. Klö gimim, midmagö yabit libe u, hon nijbun kale nan anibu gi naj gagpim.

12 Kalöp köp nöd kal kiiñ rik yunö u, bi nan si nan naj ga u aka bi nip gi naj ga u gasi nijem kal kiiñ rikagnö. Kalöp nibi bi nöp gasi nijem, God nij midö nijöl gi, kale hanip midmagö libim u kale ke nij aij ginabim, a gem, köp kal kiiñ riknö. 13 Pen kale köp anibu nijmim, hanip ud aij yabit gipim u me, hon miñ miñ gun gasi halö midpun.

Pen Daidas kalöp am nijöm apöm aiud udöm miñ miñ gaia u nijun, hon u rö nöp miñ miñ gipun. Daidas nip ud aij gipe u, miñi nipe niñi löm mid aij göp. 14 Daidas nip nöd, añ mam Korid gau nöp ud aij ginaböl a ginö rö nöp gipe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör nijö nöp hagpin rö, manö Daidas nip hagnö u, rapin hagnö u pen u rö nöp nijö yabit nöp hagnö. 15 Pen Daidas apjaköm kalöp manö hagö, kale pa gil gil göl gi, manö nipe u udmim, nip ud aij gipe u gasi nijöm, nipe kalöp midmagö

* 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4 * 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4 * 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17

yabıt l p. ¹⁶ Pen yad m ni n n aij g pin, kale ad  ap ke gagnabim; g  aij n p g nabim u me, yad m n m n yabıt g pin.

8

Masedonia n bi b  mani kub  nla

¹ Pen  n mam b . N bi b  Krai p g m dpal Masedonia Propins r goŋ gau, God n pe kal p m g n n m ud aij yabıt g p. * ² Mani kale m dag , u ham m deila u pen kale m n m n g l g  mani kale God n p  neb halöwalö  nla. ³ Yad ke n nbin, mani kale iru m dageia u pen mani kale  neb aŋ u n p  nagla; kale kub yabıt r   nla. Gas  kale ke n n m, ⁴ han p man  kt  hag m hagla, n bi b  Krai lau ad  m dpal gau k y  kub l  y har n m dpal gau kal p mani  nun a g la. ⁵ Pen g l a g no r  gagla. Kale gas  n nla, “B  Kub n bi b  n pe m dpun u me, han p w g n h n  nab u g nabun,” a g la. An g hag m, B  Kub n p w g g l g , God n p aij ga u r  han p w g r mnap g   n mim a g no u, kale an b unb  r  n p g la. ⁶ Pen Daidas n pe n d am kal p hag , w g aij an bu il g mim g n g gaibe r , n p hagpin, “Am Korid n bi b  gau aip m daim n, kale n bi b  gau m dmag  lep w g aij g n g g pal an bu, ne g   n m n b n n p g laŋ,” a g pin. ⁷ Kale me, Krai n p n n ud p d n g pim; man  aij n pe u n n aij g pim; man  il u n n aij g pim; kt  yabıt g pim; han p m dmag  l bim. An b u me, m ni mani n bi b  gau  n n g gabim u, w g an bu u r  n p g  aij yabıt g mim. *

⁸ Pen yad man  kt  hagem an g g mim hagagabin. Yad y har n man  hain hain hagabin. An b u, n bi b  r mnap han p m dmag  l bal u, kale u r  n p han p m dmag  l bal aka was  u n n aij g nabin. ⁹ B  Kub hon Jisas Krai han p m g n n m ud aij ga r  n nbin; n pe ram n pe au m d m, nan ap utep gaga me. M d aij yabıt gaia u pen kal p nan a g m, magönhalö m deia au ar  g m, il i ap m, b  m g gep r  yabıt u m deia. N pe an g ga u, kale n bi b  gep r , n bi b  nan ap utep gag p r  m daimim a g m, an g ga. * ¹⁰ M  n d n b  u, kale n d n p gas  n n aij g mim, an g g nabun a g pe. Pen an g g l gas  n n mim, kale u r  n p n d n p mani  nbe. An b u, gas  yad n nbin u kal p hagabin. ¹¹ M  n d n b  u kale gas  kt  n n mim g nabun a g pe u gas  n n l g  m daimim, pen uri u r  n p gas  kt  an bu n p n n mim, n h n g nabun a g pe u had  g  g  p s g mim. Mani kale uri m dain m gau n me l mim, kal p  neb r  u m ni b n n p  n mim. ¹² God n p aij g p u, mani God n p  neb u halöwalö  nun. Pen halöwalö  nun, a g no, pro n p  neb r  l , u abe God n p aij g p. God mani nan hon m d p gau n p w  ral b; mani nan hon m dag p gau hal  w  ralag p. *

¹³ N bi b  mani  nabim gau kale m d aij g l , kale pen u ham m daiim, a gem hagagabin. ¹⁴ Pen mani nan kale uri iru m d p r , kal p r mnap n me l   nbe me, hain  kal p m dagain m  n n u, kale pen kal p r mnap n me l   n l. An g g mim, kal p aip ad p ad p r  m deinabim. ¹⁵ God Man  u kal  kli n r k m hagla, “N bi b  nan mana a g pal u iru n p l hu udla gau n nla kub r  gaga; kale  n neb r  u n p m deia. Pen n bi b  pro l hu udla gau kal p u r  n p r k daga; kale u r  n p  n neb r  u n p m deia,” a g la. *

Pol n pe Daidas n p Korid yua

¹⁶ God Daidas n p gas   n , yad ke kt  gem kal p ud aij g nam, a gem n nbin r  n p Daidas gas  n n b u, God n p aij a gabin. ¹⁷ Daidas am kal p n n m n au a g n , n p ke aij g p r ,  n n l m kal p au n nab. ¹⁸ Pen b  aij hon ap hal  Daidas aip yunabun. B  an bu n pe Krai n bi b  ram m n n pro ke ke gau kal p man  aij u hag  n a  n n l g , n p aij yabıt a g pal. ¹⁹ Hon n bi b  gau g   nno, kale B  Kub hib n pe hagl  ad  araŋ a g  gas  n nbin u me, hon mani an bu ud arnabun. Pen Krai n bi b  ke ke gau m dpal Daidas n p hag l m, n pe han p aip aramöm w g aij an bu g n m, a g la. ²⁰ Pen Krai n bi b  n pe mani kub  nbal u udun abad aij gun, dam b  gau kal p  nno, kale pen ud m n me l  n bi b  nan m dag p gau n me l   nab l. Magönhalö gas  n n aij gun, g  aij

* 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2 * 8:7: 1Ko 16:1-2 * 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7 * 8:12: Mak 12:43-44 * 8:15: Eks 16:18

nöp gɪnabun u, hanɪp manö ap hagöl rö lagnab. ²¹ Bɪ Kub abe nɪbi bɪ gau abe hon gɪ aij nöp gɪpun u nɪŋöl a gɪ gasɪ u nɪŋbun.

²² Pen mam hon ap halö yunabun. Mam anɪbu nɪpe pör klö göm mɪñ mɪñ göm wög göp. Pen uri nɪpe kale nɪbi bɪ aigale bɪ rö mɪdpim u nɪŋöm, nɪpe mɪñ mɪñ göl gɪ au nɪnab. ²³ Mɪdamam Daidas nɪp yuabun u, nɪpe me yad aip wög jɪm ñöl gul, kalöp manö aij hag ñɪbul. Pen bɪ nɪpe aip nabil mɪhau, Kraiss nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp mɪhönj wög anɪbu hag lɪlö, Kraiss hib nɪpe haglo adö arnɪm a gɪ gasɪ nɪŋmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u amjaklö, kalɪp mɪdmagö yabɪl lɪmim, ud aij gɪmim. Anɪg gɪpe me, manö anɪbu kub arö, Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal ram mɪnönj ke ke gau nɪŋöm hagnaböl, “Pol nɪpe Kraiss nɪbi bɪ Korid au mɪdpal gau hib kale hagö adö ara u, nɪŋö nöp hagöp,” a gɪnaböl. *

9

Pol, “Nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal gau ud aij gɪmim,” a ga

¹ Pen Kraiss nɪbi bɪ nɪpe Jerusalem mɪdpal gau mani ñɪmim, a gabin manö u, yɪharɪŋ hagnɪn; kale ke nɪŋ aij gɪpim. * ² Kale Akaia Propins mɪdpim gau, mɪ nöd u, mani kale ñɪnɪg gaibe u, yad nɪbi bɪ Masedonia Propins mɪdpal gau kalɪp rapɪn hagem hagnɪdɪn. Kale Akaia nɪbi bɪ ñɪnɪg gaibe u, Masedonia kai kalɪp manö hagnö, uri nɪbi bɪ iru nöp gasɪ nɪŋ aij göm mani kale ñaböl. ³ Pen mam hon uri hagajɪn gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God nɪp ñeb u ud lɪ aij gɪmim gɪ jɪn gɪ mɪdpe, Masedonia nɪbi bɪ gau, Pol manö nöp hagöp a göm hagagöl, a gem kalɪp yuabin. ⁴ Kale mani lɪ magum gɪ aij gagnabim u, Masedonia nɪbi bɪ rɪmnap ut gɪ Korid amjakno, hanɪp nable gɪnab. Pen kalöp nable yabɪl gɪnɪm rö löp. ⁵ Anɪb u, mam hon gau kalɪp nöd hag yuabin. Kale am kalöp aip mɪdlö, mani ñɪnabun a gɪpe u, lɪ magum gɪpe mɪdainɪm. Hainö yad amjaknabin u, kale ñɪñɪ löl gɪ mani ñɪnabim anɪbu gɪ jɪn gɪ mɪdeinab.

⁶ Kale nɪŋbim, nɪbi bɪ nan yɪŋ iru yɪmagnaböl gau, nan iru udagnaböl; nɪbi bɪ nan yɪŋ iru yɪmnaböl gau nöp, nan iru nöp udnaböl. * ⁷ Anɪb u, kale nɪbi bɪ añɪ añɪ mɪdpim rö, gasɪ kale ke nɪŋmim mani ñɪmim. Iru gö nɪŋöl gɪ ñagnim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp neb neb gɪlö nɪŋmim, ñagnim. Bɪ mɪñ mɪñ göm mani ñɪnab u, God bɪ anɪbu nɪp mɪdmagö löp. ⁸ God nɪpe nan aij kalöp ñɪnɪg gab u, nan pro ñagnab; rapɪn nöp ñɪnab rö löp. Anɪb u, pör nöp kale ke nan iru mɪdeinab nɪŋöm nɪbi bɪ mani utep löp gau nan iru ñɪmim rö lɪnab. ⁹ Adö anɪbu rö, God Manö u kalɪ kɪñ rɪköm hagla, “Nɪpe nɪbi bɪ mög gep gau kalɪp nan aij abönamö ñɪnab.

Nɪpe pör nöp kalɪp ud aij göm gɪ aij gɪnab,” a gɪla. *

¹⁰ God hanɪp pör nan yɪŋ ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan yɪŋ iru yabɪl ñɪnab. Pen nɪpe gö ran aij geinab nɪŋöm kale udmim rɪmnap nɪbi bɪ nan utep löp gau nɪme lɪ ñɪbe me, aij yabɪl gɪnɪm rö löp. Mani nan kale ñɪnabim u, God nɪpe gö nan magö iru yabɪl nöp pɪlnab. * ¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp mɪdö, hałöwalö ñeb rö lɪnab u me, nan ñöl gɪ mɪdpe, hon damun Kraiss nɪbi bɪ Jerusalem mɪdpal gau dam ñɪno, nɪbi bɪ iru nöp God hib nɪpe haglö adö arnab. *

¹² Anɪg gɪmim, Kraiss nɪbi bɪ nan utep göp gau kalɪp gɪ aij gɪnabim u, kale nan utep göp anɪbu udöm mɪd aij göm God hib nɪpe haglö adö arnab. ¹³ Anɪg gɪpe, nɪbi bɪ gau kale God nɪp gasɪ nɪŋöm hagnaböl, “Kraiss nɪbi bɪ nɪpe Korid mɪdpal gau, kale Kraiss manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, hanɪp mani abönamö ñöm, nɪbi bɪ gau kalɪp abönamö ñöm gɪpal u, nöp aij yabɪl a gabun,” a gɪnaböl. ¹⁴ God kalöp mög nɪŋöm ud aij yabɪl göp rö nɪŋöm, gasɪ kale am kalöp wam wam gö aij gö nɪŋöl gɪ, kalöp nan a göm God nɪp sabe gɪnaböl. ¹⁵ God nɪpe nan aij unbö ke hanɪp ñöb u rö, nɪp aij göp a gun me!

* 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7 * 9:6: Pro 11:24-25 * 9:9: Sam 112:9 * 9:10: Ais 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11; 4:15

10

Pol, "Kale yɪp manö piral hagaböl," a ga

¹⁻² Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagpal, "Pol nɪpe hon aip mɪdöm, bɪ hain manö hagagep bɪ u mɪdöp u pen am mɪlö gau mɪdöm, köp kalɪ kɪɲ rɪköm, manö ktö göm hagöp," a gɪpal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, "Pol nɪpe nɪbi bɪ mɪnönj nabönj it i nɪbö gau nɪŋbal rö nöp nɪŋöm hagöp," a gɪpal. Krais nɪpe Bɪ hain aij agamɪj mɪdöp rö, hib nɪpe hagem yad ke Pol kalöp manö ktö gem hagabin, kale gasɪ nɪŋ aij gɪmim gɪ aij gɪmim. Yad amem nɪbi bɪ yɪp manö naj hagaböl gau kalɪp manö kub hagnabin. Pen kale gɪ aij gɪpe, kalöp anɪg unbö rö gagnabin u yɪp aij gɪnab. * ³ Hon mɪnönj nabönj it i mɪdpun u pen nɪbi bɪ mɪnönj nabönj it i pen pen gɪpal rö gagpun. ⁴ Wim po hon udun pen pen gɪpun u, mɪnönj nabönj it i ud pen pen gɪpal rö wasö. Wim po hon udun pen pen gɪpun u, God ktö halö mɪdöp u me, hon wim po anɪbu damun, kɪjaki abarj ktö gɪ löp gau am gɪ naj gɪno, nɪbi bɪ pen hagöl rö lagöp. * ⁵ Nɪbi bɪ gau kale God gasɪ nɪŋeb u arö göm, gasɪ kale ke u nɪŋöm, hib kale ke haglö adö aröp u pen hon God ktö nɪpe udun manö aij nɪpe hagno, nɪbi bɪ anɪb gau manö aij anɪbu pen hagöl rö lagöp; hon gasɪ kale ud nagɪ lɪno, kale Krais manö aij nɪŋ udöm hagöp rö nöp gɪlö arab. ⁶ Pen kale Krais hagöp rö göl gɪ mɪdaibe nɪŋun me, hainö nɪbi bɪ Krais nɪp aɪeb aɪeb nɪbal gau gasɪ nɪno nɪŋöl.

⁷ Kale rɪmnap amgö nöp nɪŋbe. Nɪŋ aij gɪmim. Bɪ ap Krais bɪ nɪpe mɪdpin a gɪ gasɪ nɪŋöb u, Pol u rö nöp Krais bɪ nɪpe mɪdöp u nɪŋnɪm. ⁸ Bɪ Kub u nöp yɪp wög hag lö, kalöp nɪbi bɪ abad mɪdpin a gɪpin u, rapɪn hagpin u pen, yɪp nable gagöp. Pen Krais nɪpe yɪp wög hag la anɪbu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krais manö aij u nɪŋ ud aij gɪmim nɪp cɪg aij gɪmim a göm yɪp hag la. * ⁹ Pen kalöp köp kalɪ kɪɲ rɪk yubin u, nɪŋmim pɪnɪŋ gɪmim a gem yuagpin. ¹⁰ Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagpal, "Nɪpe mɪlö gau mɪdöm, köp nöp kalɪ kɪɲ rɪk yuöm, manö ktö yabɪɪ hagöp u pen au auub nɪŋbun u bɪ kub manö hagpal rö hagagöp," a gɪpal. ¹¹ Pen nɪbi bɪ anɪg hagpal anɪb gau nɪŋ mɪdaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; mɪlö gai i mɪdem, köp kalɪ kɪɲ rɪkem hagpin rö nöp gɪnabin.

¹² Pen nɪbi bɪ hib kale ke haglö adö arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gasɪ u uthai nɪŋagɪn. Kale gasɪ laga rö hagpal, "Hon nöp me aij. Nɪbi bɪ hon gɪpun rö gɪpal gau, gɪ aij gɪpal; nɪbi bɪ hon gɪpun rö gagpal gau, gɪ aij gagpal," a gɪpal. ¹³ Pen yad God wög u gɪ aij gɪpin aka manö anɪbu rö hagnɪg gabin u, God nɪbi bɪ ke nɪbö gau kalɪp wög ke hag la u, yad manö hagagnabin; God nɪpe yɪp ke wög hag la u nöp hagnabin. Pen Krais manö aij kalöp hag nɪeb wög anɪbu, God nɪpe yɪp nɪöb. * ¹⁴ Yad kale mɪdpim au amjakagnep, manö anɪbi hagagnep. Pen kale mɪdpim gau yad ke nöd nöp amem, kalöp Krais manö aij u nöd hag nɪnö. ¹⁵ God nɪpe wög yɪp hag la. Ram mɪnönj ke nɪbö gau nɪpe nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag la. Kale ram mɪnönj anɪb gau amöm wög gɪpal u, yad aiud ap udagnabin. Pen yɪp aij gɪnab u, kale Krais manö aij u nɪŋ ud ktö yabɪɪ gɪ mɪdaibe, yad kalöp aŋ gau wög ktö gɪnö, wög adɪŋ kub rö lö, nan magö pɪl aij gɪnab. ¹⁶ Hainö me kalöp dauba gɪ apem, am ram mɪnönj nöd hag nɪagla dagol gau amem, Krais manö aij u nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag nɪnabin. Ram mɪnönj ke nɪbö gau nɪpe wög anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag la. Kale ram mɪnönj anɪb gau amöm wög gɪpal u, yad aiud ap udagnabin. ¹⁷ "Nɪbi bɪ hib haglö adö arnɪg gɪnab gau, Bɪ Kub u hib nɪpe haglö adö arnɪm." * ¹⁸ Hib hon ke hagno adö arnab u, God nɪŋö udep rö lagnab; pen Bɪ Kub u hib hon hagö adö arnab u me, God nɪŋö udep rö lɪnab. *

11

Jisas manö hagabun, a göm, piral hagpal gau

* 10:1-2: 1Ko 2:3; 4:21 * 10:4: Ep 6:13-17 * 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31
* 10:18: 1Ko 4:4

¹ Yad manö hauſ rö hagnabin u pen manö it mîdö nîſjöl gî hagnîg gabin. ² God kalöp mîdmagö löp rö, yad kalöp u rö nöp mîdmagö lîbin. Kalöp me nîbi praj mîd aij göp u dam bî añî ap nîp ñîñö. Bî anîbu me Krai. * ³ Pen yad pîñîſj gîpin u, hadame nöp haiſo u pir alö, Ip nîſj uda rö, nîbi bî rîmnap kalöp u rö nöp manö piral gau hag ud arlö, gasî kale nîſjbal rö nîſjmim, Krai nîp gasî añî nîſjmim ud aij gîpim u, arö gîmim rö löp.

* ⁴ Manö hagabin u, yad nîſjbin, kale nîbi bî gau nîbö rîmnap kalîp ka ñîbe, Jisas yad manö hag ñîbin u rö hag ñagpal; Jisas ap ke rö manö u hag ñîlö, abönamö udabim. Pen kale Ana u abe, manö aij u abe u rö nöp nöd udpe u wasö; ke hain nîbö ap rö u udabim. *

⁵ Pen gasî yad nîſjbin, Krai manö aij ud arep bî aij aij kale anîb gau bî kub, yad bî ramö gau rö ap mîdagpin. * ⁶ Manö kale u, dö kal yabîſ hagpal u pen, yad hagpin rö manö it nîſj aij göm hagagpal. Kale nîſjbin, yad pör nöp manö it nîſj aij gem kalöp manö hag ñîbin. *

⁷ Pen kalöp God manö aij hag ñîñö u pen mani nan rîmnap ñîmim a gem hagagnö. Yad kalöp aſ au mîdem anîg gîñö u, yad bî pro rö mîdnö kale nîbi bî kub rö lî mîdaimim a gem, anîg gîñö. Gîñö anîbu, yîp bî ramö gau rö ap a gîmim nîſjbin aka nîhön? *

⁸ Yad kalöp aip mîdem Krai manö aij u hag ñîmîdin u, Krai nîbi bî ram mîñöſ ke nîbö rîmnap yîp mani nan ñîla. Mani kale si udem, Krai manö aij kalöp hag ñîñö. * ⁹ Kale aip mîdainö ñîñ u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia nîbö aula gau nöp, nan yîp nîhön uſep ga gau yîp dap ñîla. Pen hainö u rö nöp, nan kale rîmnap hag nîſjagnabin.

¹⁰ Manö hagabin anîbi, hagöl gî nöp mîdeinabin. Yad Akaia Propins rîgoſ rîgoſ gau amîl apîl gî ajeinabin u, mani nan kale rîmnap udagnabin. Krai bî nîpe mîdpin rö, nîſjö yabîſ hagabin. ¹¹ Pen manö hagabin anîbi, kalöp mîdmagö lagpin aka nîhön? Wasö yabîſ. God nîſjöb yad kalöp mîdmagö lîbin.

¹² Pen mani nan kale gau udagmîdin u hainö u rö nöp gîñö, nîbi bî manö piral hag ajpal gau, hon Pol nîp rö adîp adîp mîdpun a göm hagöl rö lagnab. ¹³ Kale höſ adö u Krai manö ud arep bî rö löm, Krai wög gabun a gîpal u pen Krai manö ud arep bî mîdagpal. Manö piral ud arep bî mîdpal. ¹⁴ Pen ñîñ rîmnap Seden nîpe ke, God ejol mailö aij nîpe ap rö halu löm auöp. ¹⁵ Seden anîg göp u, bî nîp wög gîpal gau, bî wög aij göm gî aij gîpal rö halu löm auaiöl, hon gasî kub nîſjagun. Pen hainö gau nîhön nîhön gîñaböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl gî marö uda

¹⁶ Yad kauyaſ hagabin, kale rîmnap yîp bî hauſ a gîmim gasî u nîſjagmim. Pen yîp bî hauſ a gîmim nîſjeinabim u, yîp arö gîpe, bî hauſ gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö rîmnap hagnabin. ¹⁷ Hib yad ke hagnîg gabin u, Bî Kub gö anîg gagnabin; bî hauſ alö hib kale ke haglö adö aröp rö gîñîg gabin. ¹⁸ Pen nîbi bî iru nöp rîmnap gasî ke nîſjöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp gîñabin. ¹⁹ Kale gasî nîſj aij yabîſ gîpim rö, bî hauſ gau manö am haglö, kalöp iru gagöp. ²⁰ Nîbi bî gau kalöp wög gî ñeb bî kale rö mo kale gau löm, kalöp ſîp gî damöm, haſöwalö göl gî, mulu maj mîgan kalöp paklö, kale manö mîdagöp. ²¹ Pen yad bî hain bî yîharîſj rö mîdem, anîg gagpin u, yad nable göp.

Pen yad manö hauſ rö hagabin u, hib kale ke haglö adö aröp rö, unbö rö hagabin. * ²² Kale Hibru nîbi bî? Yad u rö nöp Hibru bî ap. Kale Isrel nîbi bî? Yad u rö nöp Isrel bî ap. Kale Ebraham it ap? Yad u rö nöp Ebraham it u mîdpin. ²³ Kale Krai nîp wög gîpal? Yad bî hauſ yabîſ rö, hib yad ke hagnö adö arab u pen yad wög klö gî gî, marö adö ke ke udpin rö, nîbi bî piral gîpal gau gagpal. Yîp ñîñ iru nöp nagî lîla. Yîp ñîñ iru nöp mîñu magö pakla. Yad ñîñ iru nöp um dam aſ lem aunö. Nîbi bî gau anîg unbö rö gagpal. * ²⁴ Juda kai ñîñ ke ke unbö mamîd u, nagî udöm, yîp ij iru yabîſ nöp pak gus

* 11:2: Ep 5:26-27 * 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9 * 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13
* 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13 * 11:21: Plp 3:5 * 11:23: Ap 16:23

göm ñin juöl ado gi da mamid böñ dañ pakla (39). * 25 Rom kai u rö nöp ñin ke ke ñin mihau nigan yip ur udöm pakla. Ñin ap nibi bi iru nöp yip kabö ju pakla. Ñig magib kub ajainö, ñin ke ke mihau nigan ñig magib u böñ nöp piral paka. Ñig magib naj ga ñin anib gau, mañ ap nan adin bad ap ud sisi lem, ñig solwara ut adö lañ ap ran ap lug sisi göl gi midnö midnö, sidö wad amöm, sibön göm gi damöm, ram rua. * 26 Yad pör nöp amil apil gi ajmidin. Pör ajpin gau, utham yabit ajpin. Ñig ati au jubin; nan si udep bi midpal an au ajpin; nibi bi yad ke aka Juda nibi bi wasö an gau gi ajem, utham yabit ajpin; daun kub gau aka be gau aka ñig solwara an gau gi aramem, utham yabit arbin; nibi bi añ mam a gipal u pen Krai nibi bi nipe midagpal an gau gi ajem, utham yabit ajpin. * 27 Yad wög gostam gem, uhön hanem wasö, ñin iru nöp nan magö midagö, kiyö lö, ñig nan gö, walij midagö, yigön göm göp. 28 Pen marö adö ap me, nibi bi Krai lau adö midpal ram minön ke ke gau, mid aij gipal aka gem, gasi iru nigin. 29 Krai nibi bi rimnap lug paknig gilö, klö yad ke u rö nöp lugnab rö u nigin. Pen nibi bi rimnap kalip tip gilö nan si nan naj gilö, midmagö yad an dañ ilön göp.

30 Hib yad ke adö rimnap hagnam u, yad bi klö midagöp u niginim a gem manö anibu hagnabin. 31 Bi Kub Jisas Nap God, pör nöp hib dap raneb God u, yad piral hagagabin u nigin. 32 Yad Damaskas midainö, ki? Aredas bi nipe Damaskas abad midmidöp u, yip nagil in a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magöñhalö binöm rik hakla. 33 Anig gila u pen mam hon rimnap yip ud wadi kub migan u löm, nagil adiköm, dam kabö waryö gigabö gila ajön pro migan u tip gi yulö, am am minön yan amem, pirikem ke gau arnö. *

12

Pol naböy nina manö u hag ña

1 Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen Bi Kub u bi ap nip gö naböy nina manö u hagnig gabin. 2 Mi unbö sidun böñ dañ luga u, Krai bi nipe ap nigin u, God nip dam ram minön aij kumi kabö adö lañ au ud ara. Pen bi anibu hañ romañ halö anig adö lañ ara aka, hañ romañ arö göm ana nöp ara aka, nigin; God nöp nigin. 3 Pen yad nigin, bi anibu — hañ romañ halö aka ana nöp aka, nigin; God nöp nigin — 4 God nip dam ram minön aij kumi kabö adö lañ au ud ara. Pen anib lañ amöm, manö ke yabit nina. Manö nina anibu, manö hagagep, nibi bi hag ñeb rö wasö; manö ke yabit u nina. 5 Bi ga anibu yad klö gem hib nipe nöp hagnö adö arnab u pen hib yad ke ginö adö aragnab. Hib yad ke manö rimnap hagnig gabin u, yad bi klö midagöp rö nöp midpin manö anibu nöp hagnabin. 6 Pen hib yad ke dap raneb manö rimnap hagbnep yad bi hau rö hagbnep; nigin nöp hagbnep. Pen anig hagnö, nibi bi rimnap yip nigin, “Bi u bi aij ke midöp,” a giblap u yip aij gagböp. Yip aij göp u, gipin gipin rö nigin aka manö hagnig hagnig rö nigin me, yad bi aigale bi rö midpin u ke nigin. 7 God yip ud arö, nibi bi rimnap nigin rö nigin anibu, hib yad ke hagnö adö arnim rö löp a göm, God yip nan ilön ñeb ap nöb. Nan anibu Seden bi nipe rö ap apöm, yip kalil rö binig ij bö midöp. * 8 Bi Kub u nip ñin mihau nigan hagnö, yip anig gab rö gagnim a ginö u pen 9 yip haga, “Ne ke nöp mid aij gimön rö lagöp u pen yad nibi bi klö midagöp gau kalip mög nigin klö yad ñinö nigin gi kale aij nöp midainaböl,” a ga. Anig haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöp; yip aij göp u, yad klö midagöp bi ap rö midpin u hag midnö nigin gi, Krai yip ud aij göl gi midainim. * 10 Yad klö midagöp; yip hag jubal; yad nan rik döp; yip gi naj gipal; yad utham midpin. Pen Krai lau adö midpin rö, yip aigöl aigöl ginaböl u, min min nöp ginabin. Pen yad ke klö midagöp u nigin midainabin u, God nipe gö, klö nipe udem klö göl gi midainabin.

Pol Korid nibi bi gau kalip midmagö la

* 11:24: Dud 25:3 * 11:25: Ap 16:22; 14:19 * 11:26: Ap 9:23; 14:5 * 11:33: Ap 9:23-25 * 12:7: Job 2:6
* 12:9: Plp 4:11-13

¹¹ Yad bî hauſ rö hagaj+n. Pen kale nöp gajim yad an+g g+pin. Y+ip ud aij g+mim, manö aij r+imnap hagbep u pen y+ip arö g+mim, bî r+imnap kal+ip udpim. Yad bî m+igan n+bö bî ap rö m+dpin u pen Kraiss manö aij ud arep bî aij aij kale an+ib gau bî kub yad bî pro gasi u n+ngapin. * ¹² Yad kale aip m+dem, hon Kraiss manö aij ud arep bî gau g+pun rö nöp g+ m+dainö. Kale nan gagep nan n+ngagep gainö u n+ngmim, yad Kraiss manö aij ud arep bî n+pe m+dpin u hadö n+ngbim. * ¹³ An+ib u, Kraiss n+bi bî n+pe m+dpal m+igan r+imnap kal+ip g+nö g+nö rö nöp kalöp u rö nöp g+nö u pen adö añ+ ap nöp ke g+nö. Adö an+ibu me, nan y+ip ram bî da gau, y+ip ñim a gem hagagnö. Pen kalöp g+ naj rö g+nö u n+ngmim arö g+mim. *

¹⁴ Kalöp nöd ñ+n m+höp am n+ngnö; m+ñi kauyañ u n+n+g gabin. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabin; kalöp n+ngnam a gem n+nabin. N+me nap bî nan ud l+ aij göm, ñ+ pai bî kale gau kal+ip ñ+m+idal. Pen ñ+ pai bî gau, n+me nap bî kal+ip an+g gagm+idal. ¹⁵ An+ib u, gasi yad n+ngbin u, kalöp nan a gem, mani nan yad gau magöñhalö yu haknabin aka wög g+ dam dam Kraiss manö aij u hag ñ+ dam dam umnabin u, manö m+dagöp. Pen yad kalöp m+dmagö yab+ l+bin u n+ngnabin u, y+ip pen m+dmagö lagnabin akañ ¹⁶ Pen kale hagnabin, “Mani nan hon udagpan pen ne manö piral hagö hon dui g+pun,” a g+nabin. ¹⁷ Yad kalöp mam r+imnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö l+ udnaböl a gem yunö akañ ¹⁸ Yad kalöp nan a gem Daidas n+ip yu+n a gem, n+ip hag n+ngnö yau a ga n+ngem mam hon ap halö n+pe aip yunö. Pen yad n+ngbin Daidas nan kalöp r+imnap +ip gaga. Daidas yad g+pin adö u nöp göp; n+pe adö ap ke gagöp. *

¹⁹ Pen yad n+hön g+n+g manö an+bi kal+ kliñ r+kaj+n? Kale gasi n+hön n+ngbim? Pol manö hagab u, hib n+pe ap lugagn+m a göm hagab a g+pim ar? Pen adö an+ibu hagagaj+n wasö. God n+pe n+ng m+idö n+ngöl g+, hon Kraiss n+bi bî n+pe m+idun manö hagajun. Añ mam aij yad kale ktö g+mim Kraiss n+ip c+g aij g+mim, a gun gasi n+ngun hagajun. ²⁰ Yad p+ñ+ng g+pin u, yad am kalöp n+ngnabin ñ+n u, kale g+pim rö n+ngnö, y+ip aij gagnab. An+ibu rö, kale y+ip n+ngnabin u, yad g+pin rö n+ngbe, kalöp aij gagnab. Kale pen pen hagnabin as+ik ke ke l+mim, nan kale gau hon nöp udun a g+mim, añ mam r+imnap n+ngbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij g+n+m adö u nöp gasi n+ngmim, n+bi bî r+imnap kal+ip manö naj hagnabin, kal+ip manö udmim, hib kale ke dap ranmim, haſöwatö g+mim, g+mim rö l+n+m u yad p+n+ng g+pin. ²¹ Pen yad p+ñ+ng g+pin u, yagol au kauyañ amem n+ngnabin, kale r+imnap gasi naj adö u n+ngmim, n+bi si bî si g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun a g+mim arö gagnabin, n+bi si bî si g+ dammim, gasi naj n+ngmim g+ dammim, haſöwatö göl g+ nöp m+deinabin. G+nabin an+ibu God n+ngöb a gem, yad bî m+igan n+bö gau ap rö m+dem, nable gö n+ngöl g+, kalöp nan a gem m+ñöng göl g+ m+deinabin. *

13

¹ Yad nöd kalöp ñ+n m+höp am n+ngnö. M+ñi pen kauyañ n+ngn+g gabin. God Manö u kal+ kliñ r+köm hagla, “N+bi bî r+imnap kal+ip manö kub hagn+g gaböl u, n+bi bî m+höp aka m+hau n+gañ rö amgö kale ke n+ng m+idlö n+ngöl g+, g+ naj g+la u apöm waiö hagaiöl, n+ngö rö l+inab,” a g+la. * ² Ruö ñ+n y+igwö añ n+bö u kalöp am n+ngem, n+bi bî nan si nan naj g+ m+deila gau hainö apem kal+ip hag g+nabin a gem kal+ip hag aunö. M+ñi kalöp aip m+dagpin pen kauyañ manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, n+bi bî nöd nan si nan naj g+ m+deila gau abe, n+bi bî m+ñi nan si nan naj gabim gau abe, kalöp mög n+ngagnabin. ³ Pen kale Pol Kraiss aip m+idöp aka wasö g+ gasi n+ngbim u, n+ng aij g+mim. Kraiss nan r+imnap ram m+nöng añ kale gau gö n+ngnabin, n+pe bî y+har+ng wasö; n+pe Bî ktö ke n+bö. ⁴ N+pe bî y+har+ng rö lö, n+ip mab ba lañ al pak l+lö uma u pen God ktö n+pe u gö, kauyañ uraköm kam+ng m+idöp. An+ib u rö, hon Kraiss aip m+idun bî y+har+ng rö m+dpun, pen Kraiss kam+ng u han+ip God ktö n+pe u ñö, kalöp nan a gun wög g+nabin. *

* 12:11: 2Ko 11:5 * 12:12: Ro 15:19 * 12:13: 2Ko 11:9 * 12:18: 2Ko 8:6,16-18 * 12:21: 2Ko 13:2
* 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19 * 13:4: Plp 2:7-8

⁵ Pen kale Krajs n̄p n̄ŋ udun n̄p c̄g ḡipun aka wasö ḡimim gas̄i am̄il ap̄il ḡimim, Krajs kalöp aip m̄idöp u ke n̄ŋnabim. Aka pen gas̄i n̄ŋ dammim Krajs kalöp aip m̄idagöp a ḡimim u ke n̄ŋnabim. * ⁶ Pen yad gas̄i n̄ŋbin, han̄p b̄i gas̄i n̄ŋ dammim me, Krajs hon aip m̄idöp u ke n̄ŋnabim. ⁷ Hon kalöp nan a gun, God n̄p sabe gun hagabun, “Kal̄p abad m̄idaimön, naj adö u gagöl,” a gabun. Pen God n̄p sabe gabun an̄bu, kale m̄id aij ḡipe hib hon ap rann̄m a gun, sabe gagabun. Hib hon lugnab u nan ȳihar̄ŋ; kale ḡi aij nöp ḡinabim u nan kub.

⁸ Pen Krajs manö aij u kub ḡin̄m adö u nöp gun; Krajs manö aij u pro ḡin̄m adö u gagun. ⁹ Han̄p aij göp u, hon n̄bi b̄i klö m̄idagöp rö lun, kale pen n̄bi b̄i klö l̄mim. An̄b u, God n̄p sabe ḡipun, “Kal̄p abad m̄idaimön, naḡi adö aij nöp göl,” a ḡipun. ¹⁰ B̄i Kub n̄pe ȳip wög hag la an̄bu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u n̄ŋ ud aij ḡimim n̄p c̄g aij ḡimim a göm ȳip hag la. Adö an̄bu nöp yad m̄ilö kub gai i m̄idem, kalöp nöd nöp köp an̄bi kal̄i kl̄iñ r̄ik yuabin. Kale manö yad an̄bi n̄ŋmim, hagabin rö ḡi m̄ideinabim me, yad amjakem manö klö hagn̄g gas̄i n̄ŋbin u arö ḡinabin. *

¹¹ Añ mam b̄i. M̄iñi manö hag jun̄g gem, “Kale m̄idaiim” a gabin. Köp kal̄i kl̄iñ r̄ikabin an̄bi aunab u n̄ŋmim, hon nan aij adö u nöp gun a ḡimim klö nöp an̄g göl ḡi m̄idaimim, manö kal̄i kl̄iñ r̄ikabin i udmim, manö hag adö añi l̄mim, agam̄j m̄id aij ḡimim. An̄g ḡipe me, God n̄bi b̄i m̄idmagö löm ud aij göp u, kale aip nöp m̄ideinab.

¹² Kale B̄i Kub n̄p n̄ŋ udpim rö, pen pen hag w̄ihai udöl ḡi, alaun bom halumim. ¹³ Krajs n̄bi b̄i aui m̄idpal magöŋhalö, kalöp añ mam gau “M̄idpim?” a ḡipal.

¹⁴ B̄i Kub Jisas Krajs kalöp magöŋhalö mög n̄ŋöm ud aij göl ḡi m̄idain̄m; God n̄pe kalöp magöŋhalö m̄idmagö löl ḡi m̄idain̄m; Ana U† n̄pe kalöp magöŋhalö a† ba göl ḡi m̄idain̄m.

* 13:5: 1Ko 11:28 * 13:10: 2Ko 10:8

Galesia

Pol Galesia n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol, b̄i Jisas manö ud arep ap m̄idpin. Pen wög ḡipin an̄ibu, n̄ibi b̄i r̄imnap haglö aka gas̄i yad ke n̄iñem gagpin; Jisas Kraiss abe, Nap n̄ip gö uraka u abe, kale apil m̄ihau n̄öp haglö ḡipin.

² Hon añ mam Kraiss p̄ig m̄idpun gai i, kalöp añ mam Kraiss lau adö Galesia Propins m̄idpim gau, “Kale m̄idpim?” a gabun.

³ Bap God abe, B̄i Kub hon Jisas Kraiss abe, kalöp mög n̄iñmil abad m̄idlö m̄id aij ḡimim. ⁴ Hon nan si nan najj göl ḡi m̄idaino pen B̄i Kub hon Jisas Kraiss, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan najj ḡipun gau pr̄i u l̄ik ḡi yunam, a göm, han̄ip nan a göm ilön udöm uma. Uma u, n̄ibi b̄i nan si nan najj ḡim̄idal aṅ gau m̄idaino, han̄ip ud kam̄iṅ yuniṅ uma. * ⁵ An̄ib u, God Bap hon hib n̄ipe u p̄ör p̄ör n̄öp hagno adö arn̄im. An̄ib unbö rö aij.

Jisas han̄ip nan a göm uma manö aij an̄ibu n̄öp n̄iṅ udun

⁶ Yad gas̄i iru yab̄it̄ n̄iṅbin. God kalöp mög n̄iñöm, Jisas n̄ip hagö, kalöp a göm uma u pen ȳiñid̄ n̄öp God n̄ip arö ḡimim, manö aij n̄ipe u arö ḡimim, manö hain n̄ibö ke daubal r̄imnap, manö i manö aij, a ḡimim, n̄iṅ udn̄ig gabim. ⁷ Manö an̄ibu, Kraiss manö aij u wasö; ȳihar̄iṅ n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, manö piral ke n̄ibö r̄imnap kalöp haglö, kale dui ḡimim, “Manö an̄ibu n̄iñun aka?” ḡimim gas̄i u n̄iñabim. * ⁸ Kraiss manö aij kalöp nöd hag ñ̄ino u, manö n̄iñö yab̄it̄ u hag ñ̄ino. Pen hon ke aka ejol kumi kabö adö laṅ n̄ibö ap apöm, manö ke n̄ibö manö piral r̄imnap kalöp hag ñ̄inab u, God b̄i an̄ibu hagö mab ke p̄ör inab u aram p̄ör p̄ör n̄öp au m̄idnab u aij. * ⁹ Manö an̄ibu kalöp kauyaṅ hagabin. B̄i ap apöm, manö aij nöd n̄iṅ udpe u ba gau löm, manö ke n̄ibö manö piral r̄imnap kalöp hag ñ̄inab u, God b̄i an̄ibu hagö mab ke p̄ör inab u aram p̄ör p̄ör n̄öp au m̄idnab u aij.

¹⁰ Manö hagabin an̄ibi, n̄ibi b̄i gau hib yad u haglö adö arañ, a gem, hagagabin. God ȳip n̄iñöm ñ̄iñ̄i l̄in̄im a gem hagabin. Yad n̄ibi b̄i gau kal̄ip wañ wañ göl ḡi hagagabin. Ai ḡin̄ig: yad an̄ig gem wañ wañ göl ḡi hagbnep u, Kraiss wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe ap m̄idagbnep. *

God n̄öp hagö Pol wög n̄ipe ḡim̄idöp

¹¹ Añ mam b̄i. Yad kalöp n̄iñö hagabin. Manö aij kalöp nöd hag ñ̄inö u, n̄ibi b̄i manö hagpal rö wasö. * ¹² Manö an̄ibu, b̄i ap hagö n̄iñagnö; manö an̄ibu b̄i ap ȳip hag ñö udagnö. Jisas Kraiss n̄ipe ke n̄öp ȳip waiö hag ñö n̄iñnö.

¹³ Pen nöd yad Juda n̄ibi b̄i gas̄i n̄iñm̄idal rö gas̄i n̄iñm̄idin u, kale n̄iñbim. God n̄ibi b̄i n̄ipe gau böṅ n̄öp umlaṅ, a gem, kal̄ip ḡi najj yab̄it̄ ḡim̄idin. * ¹⁴ Bac b̄i manö u n̄iṅ udem, klö yab̄it̄ ḡim̄idin; b̄i Juda yad aip ad̄ip ad̄ip kub ḡino gau, kale ḡim̄idal rö wasö, yad añ̄i Juda lo manö n̄iṅ aij yab̄it̄ gem, bac b̄i hagm̄idal rö klö gem ḡim̄idin. *

¹⁵ Pen ami ȳip yag dauaga ñ̄in u, God ȳip mög n̄iñöm ud wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe ap hag la. Hainö kub ḡinö, God n̄ipe ke aij ga ñ̄in u n̄öp, * ¹⁶ Ñ̄i yad Jisas Pol n̄ip yamnö, n̄iṅ aij göm, Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip manö aij yad u hag ñ̄i aij ḡinab, a göm, Ñ̄i n̄ipe ȳip yamö, n̄iṅ aij ḡinö. An̄ig gö, Jisas manö u aigege rö m̄idöp, a gem, n̄ibi b̄i r̄imnap hag n̄iñagnö. ¹⁷ Pen Jisas nöd hag lö manö aij ud arep b̄i n̄ipe m̄ideila gau kal̄ip n̄iñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Ȳihar̄iṅ ram m̄inöṅ m̄ilö kub Arebia am m̄idem, ado ḡi apem, daun kub Damaskas m̄idm̄idin. ¹⁸ M̄i m̄ihau n̄igaṅ inö, Pida Jerusalem m̄ideia u n̄iñn̄ig amem, n̄ipe aip ñ̄in iru m̄idagainö; ȳihar̄iṅ ñ̄in unbö aj̄ip böṅ daṅ m̄idainö. * ¹⁹ Pen

* 1:4: Gal 2:20 * 1:7: Ap 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22 * 1:10: 1De 2:4 * 1:11: Mad 16:17 * 1:13: Ap 8:3
* 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Ap 9:26

yad bɪ Jisas manö ud arep rɪmnap halö nɪɟagnö; Pida aip Jisas nɪmam Jems aip kalɪp nöp nɪɟnö. ²⁰ Manö kalɪ kɪɪn rɪkabin anɪbi, God nɪɟ mɪdöp u, kalöp nɪɟö yabɪɪ hagabin.

²¹ Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, gɪnö. * ²² Nöd nɪn anɪbu, nɪbi bɪ Kraiss lau adö Judia ram mɪnönɟ pro ke ke mɪdeila gau amgö magö kale u yɪp nɪɟagla u ²³ pen nɪbi bɪ rɪmnap manö yad u yag damöm hagla, “Bɪ Jisas manö aij nɪpe u hag juöm, hanɪp gɪ naj göm gɪmɪdöp bɪ u, mɪnɪ Jisas manö aij u nɪbi bɪ gau kalɪp hag nɪ aɟab,” a gɪlö ²⁴ nɪɟöm God hib nɪpe u haglö adö armɪdöp.

2

Pol Kraiss manö aij ud arep bɪ rɪmnap aip magum göm, manö hag jɪm nɪla

¹ Pen mɪd damem, mɪ in unbö sɪduɟ böɟ daɟ lugö, mam Banabas hol bɪ mɪhau, Daidas nɪp uɪ gɪ Jerusalem arno. * ² God yɪp waiö hagö Jerusalem arno. Amun, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɟ udla bɪ kub rö mɪdmɪdal gau aip am mɪgan ap bɪs gun, kale nɪhön rö hagöl, a gem, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp manö aij nɪhön rö hagmɪdin manö anɪbu kalɪp hag yamnö. Wög nöd gɪnö u abe wög hainö gɪnam u abe lug pakagnɪm a gem, manö anɪbu kalɪp hag aij gɪnö.

³ Bɪ yad Daidas nɪpe Grik nɪbö u pen nɪp haɪ rɪb gɪ dö gɪnab a göm hagagla. ⁴ Pen bɪ rɪmnap pir alöm, Kraiss Jisas bɪ nɪpe rö löm, agamɪɟ apöm hon aip uɪ gɪ mɪdeila. Pen hon Kraiss Jisas nɪp cɪg mɪdun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, mɪd aij gɪmɪdun rö, kale nɪɟlö, hibur kale naj ga. Juda lo manö ke ke adö u gɪlaɟ, a göm, apöm manö piral anɪbu hagla. * ⁵ Pen Kraiss manö aij u manö nɪɟö nöp mɪdnɪm, nɪɟöm kale manö nɪɟö anɪbu nöp nɪɟ udmim, a gun, manö piral hagla anɪbu udagno.

⁶ Pen nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɟ udla bɪ kub rö mɪdmɪdal gau kale yɪp manö rɪmnap hagagla. Bɪ kub rö hagabin pen kale bɪ kub aka bɪ pro u yɪp nan yɪharɪɟ rö löp. God nɪpe bɪ kub ud aij gɪnam bɪ pro ud aij gagnam a göm gasɪ anɪbu rö nɪɟagöp. ⁷ Pen kale nɪɟla, God nɪpe Pida abe yɪp abe manö aij nɪpe hag nɪ aɟep wög anɪbu hag la. God Pida nɪp hag lö, haɪ rɪb gɪ dö gɪpal nɪbi bɪ gau kalɪp hag nɪ aɟmɪdöp rö u, yɪp u rö nöp hag lö, haɪ rɪb gɪ dö gagpal nɪbi bɪ gau kalɪp hag nɪ aɟmɪdin. * ⁸ Anɪb u nɪɟöm me hagla, “God Pida nɪp klö nɪpe nöm abad mɪdö nɪɟöl gɪ, nɪpe am haɪ rɪb gɪ dö gɪpal nɪbi bɪ gau kalɪp Kraiss manö aij ud arep bɪ mɪdöp rö, Pol nɪp u rö nöp klö nɪpe nöm abad mɪdö nɪɟöl gɪ, nɪpe am haɪ rɪb gɪ dö gagpal nɪbi bɪ gau kalɪp Kraiss manö aij ud arep bɪ mɪdöp,” a gɪla. ⁹ Jems, Pida, Jon kalɪp bɪ kub a gɪpal bɪ gau, God yɪp wög anɪbu nɪa nɪɟla u me, wög hon adö aɪn gɪpun, a göm, Banabas halɪp bɪ mɪhau nɪmagö pakla. Anɪg göl hon manö hag adö aɪn lɪno nɪɟöm kale hagla, “Banabas Pol bɪ mɪhau ammil Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp Kraiss manö aij u hag nɪmil, hon am haɪ rɪb gɪ dö gɪpal nɪbi bɪ gau kalɪp Kraiss manö aij u hag nɪn,” a gɪla. ¹⁰ Pen kale manö aɪn ap hagöm hagla, “Ammil ram mɪnönɟ anɪb gau aɟmil, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɟ uɟpal gau kalɪp hagaimil, nɪbi bɪ mög gep rö Jerusalem i mɪdɟal gau kalɪp hauɪ gagöl; kalɪp mani rɪmnap yuöl,” a gɪla. Manö hagla anɪbu, yɪp aij ga adö u nöp hagla. *

Pol Pida nɪp hag ga

¹¹ Pen hainö Pida daun kub Adiok apöm, adö unbö ke gö, gɪ aij gagöp, a gem, nɪp waiö hag gɪnö. ¹² Nɪhön gɪnɪg: nɪpe nöd Juda nɪbi bɪ wasö aɟ gau mɪdöm, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɟ udla gau aip nan jɪm nöl nɪɟmɪdöp. Pen hainö Jems bɪ nɪpe rɪmnap Jerusalem nɪbö aula. Jems bɪ gau yɪp hagnaböl, “Bɪ haɪ rɪb gɪ dö gagpal gau aip nɪhön gɪnɪg nan nɪɟabön,” a gɪnaböl, a göm, pɪnɪɟ göm, hainö Juda nɪbi bɪ wasö gau aip nan nɪɟaga. * ¹³ Anɪg gö, Juda nɪbi bɪ nöd ju am ram mɪnönɟ anɪb gau mɪdeila gau, piral ga anɪbu nɪɟöm, u rö nöp gɪla. Pen mam Banabas u rö nöp nɪɟöm, kale gɪla adö anɪbu hain ga.

* 1:21: Ap 9:30 * 2:1: Ap 15:2 * 2:4: Gal 1:7; 5:1,13 * 2:7: Ap 22:21 * 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3

¹⁴ Pen Jisas manö aij u anig arö geila u nitem, nibi bi gau magöñhalö nitemdlö nitemöl gi, yad Pida nup hagnö, “Ne bi Juda nibö u pen Juda nibi bi wasö gau rö midmdan. Pen mñi nithön ginig ke asik limön, Juda nibi bi wasö gau kalip, hon Juda nibi bi gipun gipun rö gimim, a gimon, hagabön?” ö ginö.

¹⁵ Ami bapi hanip yag daula u, Juda nibi bi yag daula. Hanip Juda nibi bi wasö gau rö yag dauagla. ¹⁶ Pen hon Juda nibi bi nitembun, nibi bi lo manö adö u glö arö, God nitem, nibi bi kamitij aij yad a göm hagagnab. Nibi bi gau Jisas Krai hanip a göm uma, a göm, nup nitem udpal nibi bi gau nöp me, God nitem, nibi bi kamitij aij yad, a ginab. Hon u rö nöp lo manö adö u gino arö, God nitem nibi bi kamitij aij nipe midagpun. Krai Jisas hanip a göm uma, a gun, nup nitem udno nitemöl gi, God nitem nibi bi kamitij aij nipe gau midpun.*

¹⁷ Gasi hon nitembun u, Krai manö aij u nitem udno, Krai hanip ud nipe ke aip ud jim ni lina u me, God nipe hanip nibi bi kamitij aij yad a ginab. Pen Krai manö aij u nitem, hon nibi bi magöñhalö nan si nan naj gipun u waiö nitembun. Hon Juda nibi bi nitembun, Juda nibi bi wasö gau nibi bi nan si nan naj gep midpal rö, hon ke u rö nöp midpun. Anig göp u, nibi bi ritemnap hagnaböl, Krai nan si nan naj gep nagit u gi pidöñ lina u ginaböl. Pen wasö yabit. ¹⁸ Hon uri nitembun, Juda lo manö ke ke hagöp rö gino, God wö ralöm hanip nibi bi kamitij aij nipe midpim a gagnab. Hon uri nitembun manö anibu manö pir alep. Pen yad manö piral manö nöd nibö anibu kauyan nibi bi gau manö nitem rö hag nitemabin u, yad nan si nan naj ginabin. ¹⁹ Lo manö yip al pak la nitem uri yad wip he rö midem lo manö u nitemgin. Pen uri yad God nup aij ginitim adö u nöp ginam. Krai mab ba lañ al pak lila u, yip Krai aip al pak lilo umnö. ²⁰ God Nit nipe yip mög nitem uma u, yad nup cig gem me, nipe uma u, yad aip umlo. Anib u, nup cig gem, nöd midmdin rö midagpin. Krai yad an dan kamitij midöp. Mñi kamitij yabit midem, nup gasi nitemöl gi, yip gasi nöb adö u nöp gipin.* ²¹ God nipe nibi bi gau kalip mög nitem rau adog uda manö aij u hag juagnabin. Nibi bi gau lo manö ke ke adö u glö arö, God nitem, nibi bi kamitij aij yad, a giböp u, Krai hanip uma u yitharitem umböp.

3

Nan kitiñ aij gimidal rö wasö; Jisas nup cig gun me, God aip jim nöl middeinabun

¹ Galesia nibi bi, kale gasi aij midagöp. Bi an gö kalöp hau halö löp. Hon Jisas Krai nup mab ba lañ al ritik lila manö aij u hag ni aij gino nitembe. ² Pen yad kalöp manö anit ap hag nitemabin. Kale nöd nithön nithön gaibe, God nipe Ana nipe u kalöp ñan Kale lo manö hagöp rö gipe, God nipe Ana nipe u kalöp yua aka kale manö aij hag nino u nitem udpe, God nipe Ana nipe u kalöp yuañ ³ God Ana u nup udmim me, nibi bi kamitij aij nipe midpim u pen mñi hau alö, klo hon ke gun, mid aij ginabun, a gimim, nitembim aka? ⁴ Nöd Krai nup nitem udpe, kalöp git naj yabit gila nitem u, nup arö gagpe. Pen mñi nithön ginig, lo manö ap haglö, manö kale anibu udmim, Krai nup arö ginig gabim? ⁵ Yip hagpe nitemin. Kale lo manö hagöp rö gipe, God nipe Ana nipe u kalöp yuöm nan gagep rö an kale gau göp aka kale Krai manö aij nitem nitem nitem udpe, God nipe Ana nipe u kalöp nöm nan gagep rö an kale gau göp?

⁶ Pen Ebrahim nup gasi nitemim. God Manö u kalit kitiñ riköm hagla, “Ebrahim God manö haga u nitem uda nitem God nup, bi kamitij aij yad, a ga,” a gila.*

⁷ Anib u, nitemim. Nibi bi God Manö hagöp u nitem, “Nitem hagöp,” a göm nitem udpal gau, Ebrahim ritik nipe midpal. ⁸ God Manö hadame gau haga, Juda nibi bi wasö gau, God manö hagöp u nitem udlö, God kalip nibi bi kamitij aij yad a ginab, a ga. Adö anibu nöp, God Manö hadame nöp Krai manö aij u Ebrahim nup haga, “Ne midpan u me, God nipe nibi bi gau magöñhalö nan aij nitem,” a ga. ⁹ Ebrahim God manö haga u nitem udö, God nup ud aij ga rö, nibi bi God Manö hagöp u nitem, nitem hagöp a göm nitem udpal gau, kalip u rö nöp ud aij ginab.

* 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11 * 2:20: Gal 1:4 * 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16

¹⁰ Pen n̄bi b̄i lo manö adö u nöp n̄n̄jun ḡino, God han̄ip udnab, a ḡipal n̄bi b̄i gau, ilön kub yab̄i udnaböl. N̄hön ḡin̄ig: God Manö u kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla, “N̄bi b̄i an, God lo manö kal̄i k̄iñ r̄ikla r̄ikla rö magöñhalö hain gagnab u, ilön kub udnab,” a ḡila. *

¹¹ Pen manö ap God Manö kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla, “N̄bi b̄i ȳip n̄n̄j udpal gau nöp me, n̄bi b̄i kam̄iñ aij yad m̄idöm, kam̄iñ m̄ideinaböl,” a ḡila. An̄b u n̄n̄bun, n̄bi b̄i lo manö adö u nöp n̄n̄jöm ḡilö arnab gau, God n̄bi b̄i kam̄iñ aij yad, a göm, kal̄ip udagnab.

* ¹² Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Krai manö aij u n̄n̄j udep u ke. N̄bi b̄i lo manö hagöp rö k̄tö hon ke ḡinabun a ḡinaböl u, dui ḡinaböl. God Manö kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla, “B̄i lo manö ke ke magöñhalö hain ḡinab b̄i an̄bu me kam̄iñ arnab,” a ḡila. ¹³ Hon God lo manö adö u ḡi wasö n̄n̄jun, ilön kub udn̄ig ḡino u pen Krai ilön kub an̄bu udöm han̄ip rau adog uda. God Manö kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla, “Mab ba lañ al pak l̄ilö umnaböl b̄i gau, God n̄ipe ke pen ñö, ilön udnaböl,” a ḡila. * ¹⁴ Pen Krai han̄ip rau adog uda u, God Ebrahim n̄ip manö aij haga u, Krai Jisas gö Juda n̄bi b̄i wasö gau nan aij an̄bu udöl a göm, an̄ig ga. Juda n̄bi b̄i wasö gau manö aij an̄bu n̄n̄j udlö, God n̄ipe Ana n̄ipe han̄ip Krai n̄bi b̄i n̄ipe ñ̄in̄ig ga.

Lo manö u ke; God ḡinabin a göm hag la manö u ke

¹⁵ Añ mam b̄i. Yad kalöp manö ap hagnam. B̄i r̄imnap manö hag adö añ̄i löm, hagnaböl rö nöp ḡinaböl. B̄i ap apöm manö r̄ib r̄iköm halöwatö gagnab. ¹⁶ God n̄ipe Ebrahim aip ñ̄i n̄ipe aip manö n̄n̄jög hag lep hagöm haga u, God Manö an̄bu kal̄i k̄iñ r̄iköm, “Ñ̄i gau aip,” kal̄i k̄iñ r̄ikagla; “Ñ̄i ne u aip,” kal̄i k̄iñ r̄ikla. Ñ̄i añ̄i hagla an̄bu, Krai n̄ip nöp hagla. * ¹⁷ Pen yad hagabin u, God Ebrahim n̄ip ḡinabin a göm hag la manö u, m̄i iru nöp (430) m̄id damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña an̄bu, aige göl göm manö n̄n̄jög hag lep nöd haga u nan ȳhar̄iñ rö l̄ik ḡi yu ke gau yunab? An̄ig gagnab. * ¹⁸ Pen n̄bi b̄i lo manö hain ḡilö God nan aij ñ̄iböp u, God nöd an̄ig ḡinabin a ga manö u gas̄i n̄n̄jöl ḡi m̄idöm nan aij ñ̄agböp. Pen God n̄ipe Ebrahim n̄ip nöd haga manö an̄bu nöp gas̄i n̄n̄jöl ḡi m̄idöm, n̄ipe ke Ebrahim n̄ip haga rö nöp ga. *

¹⁹ Pen kale hagnabim, “God Ebrahim n̄ip nan aij haga u ȳhar̄iñ ñ̄ob u rö, God n̄ipe n̄hön ḡin̄ig lo manö ña?” ö ḡinabim. Pen God nöd yab̄i Ebrahim n̄ip manö haga; hainö yab̄i ñ̄i haga u aua. Pen ñ̄in añ̄ au n̄bi b̄i nan si nan naj ke ke ḡim̄idal rö, kale naj ḡim̄idal u n̄n̄jöl a göm, God kal̄ip lo manö ña. Pen lo manö u, God ejol gau nöp dap b̄i ap n̄ip ñeila, n̄ipe pen dam n̄bi b̄i gau kal̄ip hag ña. * ²⁰ Pen Ebrahim ñ̄i n̄ipe ḡinab manö haga an̄bu manö kub yab̄i u me, God n̄ipe ke apöm Ebrahim n̄ip haga.

Lo manö u han̄ip gas̄i r̄im̄id ukab

²¹ Kale gas̄i ap n̄n̄mim hagnabim, “God han̄ip manö m̄ihöp haga. Pen lo manö haga an̄bu, yad ḡinabin a göm manö n̄n̄jög hag la manö an̄bu aip ad̄ip ad̄ip m̄idagöp,” a ḡinabim. “Manö an̄b m̄ihau ke ke m̄idöp,” a ḡinabim. Pen manö ke ke wasö. God n̄bi b̄i kam̄iñ m̄idep lo manö ap hagaiböp, hon lo adö an̄bu nöp n̄n̄jun ḡino, God n̄ipe n̄n̄jöm han̄ip n̄bi b̄i kam̄iñ aij n̄ipe a ḡiböp. Pen lo an̄bu rö ap hagaga. * ²² God Manö kal̄i k̄iñ r̄ikla rö nöp m̄idöp. N̄bi b̄i ram m̄inöñ gau magöñhalö nan si nan naj adö u ḡilö ḡilö, gac an̄bu kal̄ip wam wam gö, ke kam̄iñ aröl rö lagöp. Pen n̄bi b̄i Jisas Krai n̄ip n̄n̄j udnaböl gau, God ḡinabin a göm hag la rö, nan aij haga an̄bu kal̄ip ñ̄inab.

²³ Pen Krai auaga ñ̄in u, n̄ip n̄n̄j udagno u me, lo manö han̄ip b̄i naḡiman waryö raul añ̄ yañ m̄idpal rö u, ḡi ḡigabö ga. * ²⁴ Han̄ip ḡigabö göm, gas̄i r̄im̄id uk damöm, gas̄i ñö n̄n̄jöl ḡi m̄idno, Krai auö, manö aij n̄ipe u n̄n̄j udno, God han̄ip n̄bi b̄i kam̄iñ aij n̄ipe a göp. * ²⁵ Krai manö aij u n̄n̄j udpun u me, uri lo manö han̄ip gas̄i r̄im̄id uk dam gagöp. ²⁶ Kale Krai Jisas n̄ip n̄n̄j udpim u me, kale magöñhalö God ñ̄i pai n̄ipe m̄idpim.

* 3:10: Dud 27:26 * 3:11: Gal 2:16 * 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23 * 3:16: Jen 12:9 * 3:17: Eks 12:40 * 3:18: Ro 4:14 * 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21: Ro 8:2-4 * 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Ro 10:4

* 27 Kale ñig pakmim Krais nîp cîg gîpim u me, ke hain nîbö Krais nîpe ke rö halu lîbim.

* 28 Anîb u, Juda îl u ke, Grik îl u ke mîdagpim; nîbi bî nagî wög gîpim gau ke, nîbi bî gasî kale ke nîjmim gîpim gau ke mîdagpim; nîbi îl u ke, bî îl u ke mîdagpim; kale Krais Jisas nîbi bî nîpe mîdpim rö, îl añî yabîl mîdpim. *

29 Kale nîbi bî Krais lau adö mîdpim u, kale Ebrahim nîbi bî îl nîpe mîdpim nîjöm God Ebrahim nîp gînabin a göm haga u, kalöp u rö nöp gînab. *

4

Krais nöp gö God ñî pai nîpe mîdpun

1 Manö yad hagabin u anîg göl mîdöp: nîbi bî gau umlö, nan kale gau ñî pai kale gau kalîp hag lîbal. Anîb u, ñî pai anîb gau nan iru mîdöp u pen kale ñî pai pro mîdpal rö, kale nîbi bî nagî wög gîpal rö nöp mîdpal. 2 Pen nîbi bî ñî pai anîb gau kalîp abad mîdpal gau, anîg anîg gîmim, a göm, hag damöm, mani nan kale gau abad mîdlö mîdlö, nap hag la ñîn u nöp, nan kale anîb gau udpal. 3 Pen anîb unbö rö nöp, hon ñî pai pro rö mîdun gasî nîj aij gagun, kîjaki, wîp hajî, nan nîhön nîhön gau manö nîhön hagla u udun, kalîp nîbi bî nagî wög gep rö mîdmîdun. * 4 Pen God hag la ñîn u hadö aua u me, God Ñî nîpe u nîp yuö, Juda nîbi ap Ñî anîbu nîp yag daua. Yag dauö, nîpe Juda lo manö adö u nîjöm, mîd damöm, * 5 Juda nîbi bî lo manö nîjbal gau rau adog uda. Kalîp rau adog uda u, hon God ñî pai nîpe yabîl rö mîdeinabun a göm ga. 6 Kale ñî pai nîpe yabîl mîdpim rö, God nîpe Ñî nîpe Ana nîpe u yuö, Ana u apöm hanîp aî ba göp u me, God nîp “Aba, * Bapi,” a gîpun. * 7 Anîb u, kale nîbi bî, Seden nîp nîbi bî nagî wög gep rö mîdmîdim gau, mîñi God ñî pai nîpe mîdpim u me, God ñî pai nîpe kalîp manö nîjög hag lep hagöm, “Kalöp nan aij gau ñînabin,” a ga manö u, manö kale yabîl.

Pol Galesia nîbi bî, “Kalöp gasî iru nîjabin,” a ga

8 Pen nöd God nîp nîj udagmîdim ñîn u, kale nîbi bî nagî wög gep rö mîdmim, nan pîral gau sabe göl gî, pîñîj göl gî, gî mîd dammim, mîd aij gagmîdim. 9 Pen mîñi God nîp nîj udpim. Pen kale nîp nîjmim udagpe; nîpe nöp kalöp nîjöm uda. Pen nîhön gîñig kale ado gî ammim, nöd gî naj gîmîdim rö kauyañ gîñig gabim? Gabim anîbu, kauyañ nîbi bî nagî wög gep gau rö uîham mîdun, a gîmim, gabim aka? 10 Pör ñîn kub a gîpal u nöp nîjmim, rakîñ kub a gîpal u nöp nîjmim, sîdö kub a gîpal u nöp nîjmim, mî kub a gîpal u nöp nîjmim gîpim. Anîg gîmim, gî naj gîpim. * 11 Anîb u, yad manö aij kalöp hag ñîñö nîjbe u, mîñi arö gîñig gabim rö löp a gem, kalöp gasî iru nîjabin.

12 Añ mam bî. Yad kalöp mög nîjem hagabin! Yad nöd Juda lo manö nîjmîdin rö arö gem, kale yîharîj mîdmîdim rö mîdpin u, kale u rö nöp lo manö anîbu arö gîmim, yad mîdpin rö mîdmim. Nöd kale yîp gî naj gagpe. 13 Kale nîjbmim, nöd yîp nan ga u me, am ram mîñöj kale u mîdem, kalöp manö aij u hag ñîñö. 14 Yad nan gaia u, kale uîham mîdaibe pen yîp iru nîjmim, arö gagpe; God ejol ap aka Krais Jisas nîp ke ud aij gîbep rö u, yîp unbö rö nöp ud aij gîpe me. 15 Kale nöd mîñ mîñ yabîl gîmim yîp ud aij gîmim, mög nîjmim, amgö magö kale gau ud ju yîp ñeb rö lîböp, haîwawîö ud ju ñîbep. 16 Pen mîñi yîp nîhön gîñig arö gîpim? Manö nîjög hagnö adö u nîjmim mulu lugö yîp iru nîjbmim aka?

17 Nîbi bî kalöp rîmîd ukpal gau, kale gasî naj nîjöm anîg gîpal. Pol bî gau arö gîmim, manö hon hagpun u nöp hain gîmim a göm anîg gîpal. 18 Nîbi bî klö göm kalöp gî aij gînaböl u aij. Pen kale pör nöp anîg göl. Yad kale aip mîdeinabin ñîn u abe, mîlö gau mîdeinabin ñîn u abe kalöp gasî nîjöm gî aij gînaböl u aij. Pen yad mîlö gau mîdeinabin ñîn u kalöp pîral gîpal u, aij gagöp.

* 3:26: Jon 1:12 * 3:27: Ro 6:3 * 3:28: Ro 10:12 * 3:29: Ro 4:13 * 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3 * 4:6: Jisas Arameik manö hagmîdöp. “Aba” a ga manö magö anîbu îl u “Bapi.” * 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5; Kol 2:16

¹⁹ Pen ñi pai midmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag ñinö, niñ udlö, Krais kalip an dan middeian,” a gem, kalöp hag ñi aij gimidin u, niñi gau ñi pai yag daunig gilo, ilön kub göp rö u, yip ga. Pen miñi kauyan Krais kalöp an dan middeian a gem, kalöp hag ñi aij gabin u, niñi ñi pai yag daunig gilo, ilön göp rö u, yip kauyan gab. ²⁰ Yad kale aip midainep u, manö mai udem hagnam, a gem, niñbnepe u pen mlö gai i midpin u me, yad kalöp gasi iru niñnö, gasi yad rikö auub.

²¹ Pen kale lo manö nöp niñun, a gipim gau, lo manö rimnap niñagmim rö löp. ²² Manö anibu kali kliñ riköm hagla, “Ebrahim ñi mihöp yag daua. Niñ niñe ap, niñi praj ap Ebrahim niñin u niñ nagit wög gimidöp niñi u niñ udöm yag daua; ñi niñe ap, niñin niñe yabit u aip yag daua,” a gila. * ²³ Niñin nagit wög gimidöp ñi yag daua u, ñi pai yag daubal rö nöp yag daua; pen niñin nöd u, ñi pai wem midöm, God Ebrahim niñ ñi ap yag daunabön a göm manö hag la rö, ñi ap yag daua. *

²⁴ Aiud adö anibu rö, manö rimnap ba gau midöp. Niñi mihöp, manö niñö hag lep mihöp. Manö niñö hag lep ap Sainai Dum niñö apöm, ñi pai yag dauö kale nagit wög göl git nöp midainaböl; Hega me u. ²⁵ Niñi Hega niñe Sainai Dum ram minöñ Arebia au rö me. Niñe daun kub Jerusalem miñi midöp u rö midöp. Niñön ginig: Jerusalem abe ñi pai niñe abe nagit wög gipal. ²⁶ Pen Jerusalem kumi kabö adö lan midöp au, niñi bi wög göm aragnaböl. Ram minöñ anibu ami hon. *

²⁷ Hadame nöp kimap ap God Manö kali kliñ riköm hagla, “Niñi ñi pai wem ñi pai yag dauagöp u, miñ miñ yabit ginab.

Niñi ñi pai daunig göm niñagöp u, aij gö niñöl git, niñiñi lñab.

Niñi ñi pai wem u, it niñe kub midnig gaböl;

pen niñi nugmul aip ajmidil u, it niñe kub midagnaböl,” a gila. *

²⁸ Añ mam bi. God niñe manö klö niñö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen anib unbö rö nöp, God manö klö niñö hag lö, kale ñi pai niñe midpim. Anib u, kale Aisak rö midpim. *

²⁹ Niñ anibu, Ebrahim ñi niñe niñi bi ñi pai yag daubal rö nöp yag daua ñi u, uraköm, niñmam ado God Ana gö yag daua u niñ niñö, mulu lugö, git naij ga. Anib u rö, miñi Juda niñi bi lo manö niñbal gau, hanip niñi bi Jisas niñ niñ udpun gau u rö nöp gipal. *

³⁰ God Manö u kali kliñ riköm hagla, “Niñi wög git ñeb amil mihau kalip hag yumön. Niñi nagit wög git ñeb ñi niñe u, niñi kabö göl udmön ñi yag daua u, nan niñe rimnap udagnab,” a gila.

³¹ Anib u, añ mam bi niñim! Hon niñi nagit wög gimidöp ñi pai niñe rö midagpun; hon niñi kabö göl nagit wög gagmidöp ñi pai niñe rö midpun.

5

Nagit midaino, Krais hanip rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

¹ Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Krais anig ga u gasi niñöl git nöp midaimim; nöd Juda lo manö u bi kub kale rö lö, niñ niñi bi nagit wög gep rö midmidim u, kauyan ado git aragmim. ² Yad Pol kalöp manö hagabin i niñ aij gimim! Juda kai manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib git dö geinaböl u, hainö Krais kalöp git niñim rö lagnab. ³ Yad kalöp kauyan hag aij ginig gabin! Bi gau manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib git dö geinaböl u, hainö kale Juda lo manö u magöñhalö udmim hain gimim. ⁴ Kale, “Juda lo manö hain ginö arö, God hanip niñöm,

* 4:22: Jen 16:15; 21:2 * 4:23: Ro 9:7-9 * 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10 * 4:27: Ais 54:1 * 4:28: Ro 9:7

* 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

‘Nibi bi kamij aij yad,’ a ginab,” a gi gasi nijnim nibi bi gau, Krais nip arö gipim; nibi bi nipe midagpim. Kale anig gimim nijnim rö, Krais kalöp mög njöm udnim rö lagöp. ⁵ Pen God Ana hanip anij dan midöp nibi bi gau, God hanip njöm, “Nibi bi kamij aij yad,” a ginab ñin u abad midun aij gö njöl gi, gasi halö midpun. ⁶ Nibi bi Krais Jisas nip cig midpal gau, hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yharij. Nan kub añi nöp midöp: Krais nip nij udun, nibi bi gau kalip midmagö lun. *

⁷ Kale nöd aj aij gimdim u pen mñi bi an kalöp adan binöm rikajip njöm manö njö u arö gipim? ⁸ God kalöp adan binöm rikajip njöm manö njö u arö gagpim. Nipe nöp me kalöp wiñ alab. ⁹ Nibi bi gau nan yis a gal u manö ap hagöm hagpal, “Yis pro marap plua rin kub yar halö löl, yis anibu ke aram aram aram plua anibu kub yabıl rannab,” a gipal. * ¹⁰ Krais aip jim ñöl midpun u me, yad nijbin manö yad hagajin anibi kale ke anib unbö rö nöp njnabim. Pen bi an nipe apöm manö piral hagö, kale gasi ap ap njnabim u, bi anibu manö kub njöm pen ilön udnab. *

¹¹ Pen añ mam bi nijim! Krais nibi bi nij udpal gau kalip hañ rib gi dö gimim a gibnep, bi gau yip gi naj gagblap. Yad hañ rib gi dö gimim a gibnep, Krais nipe nibi bi gau a göm, mab ba lañ uma manö aij anibu njölö mulu lugagöp. ¹² Pen gasi yad, bi manö piral haglö dui gipim bi anib gau kalip ke böj nöp rib gi dö ginaböl u aij!

¹³ Pen añ mam bi. Krais hanip böj nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Pen gasi anibu njmim, gasi kale ke njmim, hatöwatö gagmim; nibi bi gau kalip mög njmim, ud aij gimim. * ¹⁴ God lo manö u magöjhalö ud jim ñöl, manö magö añi ap nöp midöp: “Kale ke midmagö libim rö, nibi bi rimnap kalip u rö nöp midmagö limim.” * ¹⁵ Anib u, kale ke nij aij gimim. Kaj kain gau gipal rö mulu lugö, pen pen ginabim u, magöjhalö ap lug paknabim.

Gası ke nijnim adö u arö gimim, God Ana u gası ñinim rö gimim

¹⁶ Anib u, kalöp hagabin, God Ana gasi nöb adö u nöp gimim. Anig geinabim me, gasi kale ke njmim, nan si nan naj gimdim adö u arö ginabim. ¹⁷ Gası anib mihau, ap böj lap tip gi ud arnab, ap böj lap tip gi ud arnab u me, gun a ginabim adö u gimim rö lagnab. * ¹⁸ Pen God Ana kalöp gası ñö njöl gi gıpe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö. ¹⁹ Pen nibi bi gası kale ke njöm gimidal adö u, nibi si bi si göm, hatöwatö gi ajöm, gi naj yabıl göm; * ²⁰ nan yharij gau sabe göm, kuj göm, aion paköm; nibi bi gau kalip mulu kal njöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö midagöp a göm, hibur naj gö, yad ke bi kub midnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asik midöm, ²¹ nan kale gau yad rö midaiöp, a göm; ñig kıl ñnjöm haut alöm, nan magö iru nöp njöm, nan njeb njagep göm, gi naj yabıl gıpal. Yad kalöp nöd hagnö manö u mñi kauyan kalöp hagabin: nibi bi anibu rö gi midpal gau, God kalip udöm abad midageinab.

²² Pen nibi bi God Ana kalöp gası ñö njöl gi gılo arab gau, nibi bi gau midmagö löm, mñi mñi göm, hibur hain hain midöm, nibi bi rimnap gau mög njöm, gi aij göm, manö kale ke hagnaböl u anib unbö rö nöp göm, ²³ nibi bi rimnap aip manö hain hagöm ud aij göm, nibi bi rimnap kalip gi naj gılo, pen kal juagnaböl. Anig ginaböl u, lo manö ap kalip manö kub hagagnab.

²⁴ Krais Jisas nibi bi nipe gau, gası ke njöm hatöwatö gimidal nagı adö anibu arö gıpal. Nagı adö gimidun anibu, mab kros ba lañ Krais Jisas aip umöb. * ²⁵ Anib u, God Ana u nöp hanip kamij hain nıbö ñö, kamij midpun u me, God Ana nan nhön hanip hagnim u, anib unbö rö nöp gun. ²⁶ Pen hon ke hib kub midan, a gun, pen pen hagnun, nan kale gau nan yad rö midaiöp, a gun, gası njagun. *

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 * 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Ro 13:9
* 5:17: Ro 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10 * 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5 * 5:26: Plp 2:3

6

Nibi bi gau midmagö limim, gi aj gimim

¹ Añ mam bi. Nibi bi hon rimnap nan si nan naj adö rimnap gaiöl u, kale nibi bi God Ana kalöp aŋ daŋ midöp nibi bi gau, kalip manö hain hain hagnim, hag aj gipe, kauyaŋ mid aj göl. “Nin rimnap hon u rö nöp ginabun rö löp,” a gimim, niŋ aj gimim. * ² Nibi bi hon rimnap miŋör gainim, kalip mög niŋmim abad midpe, mid aj göl. Anig ginabim u, Krais lo nipe haga rö ginabim. * ³ Hon ke nan aj ap midagöp. Nibi bi rimnap, hon ke nibi bi aj a ginaböl u, pir alnaböl. ⁴ Bi anibu bi aj aka yad bi aj, a gimim, gasi u niŋagmim; yad ke gi aj gipin aka gi aj gagpin a gimim, gasi u nöp niŋmim. ⁵ Nihön giniŋ: hon añ añ marö ke ke midöp rö niŋun, nihön nihön gun mid aj ginabun u, ke niŋ aj gun. *

⁶ Pen nibi bi Krais manö aj hag nibal gau, nibi bi manö anibu niŋbal gau, manö hag neb nibi bi anib gau kalip hauŋ gagöl; nan aj kale midöp gau kalip rimnap nime li ñöl. *

⁷ Pen, God bi hauŋ, yad nan si nan naj ginabin nipe niŋagnab, a gimim, niŋagmim. Ginabun rö, hanip pen u rö nöp ginab. Hon niŋbun, nan yimnabun rö nöp halnabun; nan ke rimnap hal dauagnabun. * ⁸ Anib u, gasi hon ke niŋbun rö nan yimun a ginabun u, adan naj amöl gi, böŋ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gasi ñöb rö nan yimun a ginabun u, God Ana u hanip gö, kamiŋ pör middep magö u nöp halnabun. ⁹ Anib u, iru niŋun, gi aj gipun u arö gagun, klö gi nan yimun, nin hain u nan magö aj halnabun. ¹⁰ Pen nan niŋeb anibu pidöŋ gagöp nin i, nibi bi Krais lau adö midpal gau kalip ud aj gun rö leinab u, ud aj gun. Pen nibi bi yiŋariŋ gau kalip magöŋhalö u rö nöp gun.

Krais hanip a göm mab kros ba laŋ uma u nöp nan kub yabit

¹¹ Yad hagnö, mam ap köp anibi kalit kliñ riköp. Pen miñi niŋmagö yad ke kalit kliñ rikabin u me, manö magö kub kub rö kalit kliñ rikabin.

¹² Bi hañ romaŋ nöp niŋöm, u aj, u naj, a gimidal bi gau, kale klö göm hañ rib gi dö gimim a gipal. Krais uma manö u nöp hagno, bi Juda rimnap kal juöm, hanip gi naj ginaböl, a göm me, anig hagaböl. ¹³ Hañ kale ke rib gi dö gipal u pen Juda lo manö gau magöŋhalö hain gagpal. Kalöp hañ rib gi dö gimim a gipal u, hainö kale niñi löm, Juda bi gau rimnap kalip hagnaböl, “Hon hagno manö hon udöm hañ romaŋ kale anig anig gipal,” a ginaböl. ¹⁴ Pen yad nan añ ap nöp gasi niŋem miñ miñ gabin: Jisas yip, a göm, mab kros ba laŋ umö, yad aip umnö rö löp u niŋem me, miñ miñ gabin. Nipe aip umnö anibu, bi böŋ nöp umöb rö u midnö, nibi bi minöŋ naböŋ i nibö nan kale miñ miñ gipal gau, yad aj gagöp. Pen nibi bi anib gau u rö nöp yip niŋlö, yad nan yiŋariŋ ap rö lö, bi böŋ nöp umöb bi ap rö midpin.

¹⁵ Hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yiŋariŋ. Pen God gö, nibi bi hain nibö lun, nibi bi nipe midpun u nan yabit. * ¹⁶ Manö hagajin hain gipim nibi bi gau abe, God nibi bi nipe gau magöŋhalö abe, God kalöp mög niŋöm ud aj gö niŋöl gi kale agamij mid aj gi midmim.

¹⁷ Yad manö magö añ ap midöp u, kalöp hagniŋ gabin. Jisas manö aj u hagnö, yip pakpal adlai gau midöp u me, bi rimnap apöm yip miŋör rimnap ñagöl. *

¹⁸ Añ mam yad gau. Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög niŋöm, abad midainim. Anib unbö rö aj.

* 6:1: Mad 18:15 * 6:2: Ro 15:1 * 6:5: Ro 14:12 * 6:6: 1Ko 9:11,14 * 6:7: Ro 8:13 * 6:15: Gal 5:6; 2Ko 5:17 * 6:17: 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Krai Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, kalöp God n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Epesas m̄idpim gau, köp an̄ibi kal̄i kliñ r̄ikabin. *

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krai abe, kalöp mög n̄iηmil ud aij ḡilö, kale m̄id aij ḡimim.

Krai p̄ig m̄idpun u, n̄ipe ana hon nan aij ñab

³ B̄i Kub hon Jisas Krai Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Ñ̄i n̄ipe n̄ip yuö apöm han̄ip udö me, n̄ip c̄ig ḡino, kumi kabö adö laη nan aij aij m̄idöp gau magöηhalö ana han̄ip ñöb. *

⁴ Ram m̄inöη hadame dagol gau ḡi laga ñ̄in u God haga, “Krai n̄ibi b̄i n̄ipe m̄ideinaböl gau, kale n̄ibi b̄i uł, n̄ibi b̄i as̄iη m̄idagöp yad gau m̄ideinaböl,” a ga.

An̄ib u, hadame dagol gau God n̄ibi b̄i m̄idmagö löm, * ⁵ ñ̄in an̄ibu nöp, gas̄i n̄ipe nöp n̄iηöm haga, “Ñ̄i yad Jisas Krai n̄ibi b̄i kal̄ip udnab gau, ñ̄i pai yad ke rö l̄ilö, yad ke kal̄ip udem kabö launabin,” a ga. * ⁶ An̄ig hagöm, Ñ̄i m̄idmagö n̄ipe u halöwalö yuö apöm, han̄ip ud Nap ñ̄imagö adö n̄ipe la u me, aij ḡö n̄iηöl ḡi hib n̄ipe u hagno adö arab.

⁷ Jisas Krai hagape n̄ipe lugö umöm han̄ip rau adog udö, God, B̄i aij yab̄ił u, han̄ip mög yab̄ił göm, nan si nan naij ḡipun gau n̄iηöm arö göp. An̄ib u, hon n̄iηbun God n̄ipe n̄ibi b̄i gau mög yab̄ił göp. * ⁸ God n̄ipe gas̄i n̄iη kid hiiköm nan magöηhalö gau n̄iηöb u, han̄ip nan aij aij an̄ib gau halöwalö ñöb. ⁹ Pen God n̄ipe Krai aip n̄ihön ḡin̄ig ga u, nan pi göl m̄idm̄idöp an̄ibu han̄ip waiö hagö n̄iηbun. * ¹⁰ God ñ̄in hain hag la ñ̄in u, nan kumi kabö adö laη au abe, nan m̄inöη naböη it i abe, Krai n̄ipe añ̄i nöp magöηhalö abad m̄ideinab. *

¹¹ God n̄ipe ke gas̄i n̄iηöm hag la u, magöηhalö ḡin̄ig gab. God n̄ipe ke gas̄i n̄iηöm hag la, hon Krai c̄ig ḡipun n̄ibi b̄i gau, n̄ibi b̄i n̄ipe ke l̄inabun. God n̄ipe hadame dagol gau an̄ig gas̄i n̄iηa. * ¹² N̄ipe ga an̄ibu, hon n̄ibi b̄i Krai n̄ip nöd n̄iη udno gau, God hib n̄ipe hagno adö ar̄nim, a göm ga. ¹³ Pen kale u rö nöp, Krai manö aij n̄ibi b̄i ud kam̄iη yuep manö n̄iηö an̄ibu n̄iη udpe, God kalöp udöm, Ana Uł kalöp aη daη löm, Krai n̄ibi b̄i n̄ipe yab̄ił hag löp. ¹⁴ God Ana han̄ip aη daη m̄idöp u me, hon n̄iηbun, God nan aij aij n̄ibi b̄i yad hainö ñ̄inabin a ga nan gau, hainö udun m̄id aij yab̄ił ḡinabun. An̄ib u, God hib n̄ipe hagno adö araη. *

Pol God n̄ip sabe ga

¹⁵ An̄ib u, yad nöd n̄iηnö, kale B̄i Kub Jisas n̄ip n̄iη udmim, n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip m̄idmagö l̄ibim u, ¹⁶ yad hauł gagem, pör nöp kalöp a gem God n̄ip aij a göp a gem, sabe göl ḡi m̄idpin. ¹⁷ B̄i Kub hon Jisas Krai God n̄ipe u, Bap aij unbö ke u, n̄ip pör hag n̄iηem hagabin, n̄ipe Ana kalöp ñ̄inab n̄iηöm n̄ipe kalöp gas̄i aij ñöm, God n̄ipe aigale b̄i rö m̄idöp u kalöp yamö, kale God n̄ip n̄iη aij ḡinabim. * ¹⁸ God n̄ip sabe gem hagabin, n̄ipe m̄idmagö kale aη daη mailö n̄ipe ñ̄i lö, Krai n̄ibi b̄i n̄ipe nan aij unbö ke ñ̄in̄ig gab u n̄iηnabim. Nan aij an̄ibu ñ̄inabin a göm, God kalöp w̄iñ ala me. ¹⁹ God n̄ip sabe gem hagabin, n̄ipe m̄idmagö kale aη daη mailö n̄ipe ñ̄i lö, n̄ipe B̄i k̄tö unbö ke yab̄ił m̄idö, hon n̄ibi b̄i Krai manö aij n̄iη udpun gau k̄tö an̄ibu udpun u n̄iηnabim. K̄tö an̄ibu God ñ̄imagö n̄ipe nöp m̄idöp. * ²⁰ Krai böη nöp umö, God k̄tö an̄ibu nöp Krai urak ñöm, kumi kabö adö laη au dam ñ̄imagö ȳij̄ig böη n̄ipe lau la. * ²¹ Krai God aip am bis göp u, ana kumi kabö laη nöd abad m̄idm̄idal gau abe, ana kumi kabö laη hainö abad

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1 * 1:3: Ep 2:6 * 1:4: Jon 15:16 * 1:5: Jon 1:12 * 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14 * 1:9: Ro 16:25 * 1:10: Kol 1:16,20 * 1:11: Ro 8:28-29 * 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10

mideinaböl gau abe, hib kale magöñhalö yagol midö, Krai hib nipe u i adö lañ midö niñöl gi, magöñhalö mo nipe gau midöp. ²² God nipe niñi bi nan gau magöñhalö Krai mo nipe gau la. Pen hon Krai niñi bi nipe gau magöñhalö, God Krai niñi bi nabic u hag la. ^{*} ²³ Krai niñi bi nipe gau, hon hañ romañ nipe midpun. Krai nabic abe hañ romañ abe midöp me u. ^{*}

2

Krai nöp gö, hon kamiñ midpun

¹ Kale nan si nan naj gimidim u, kale niñi bi böñ nöp umla niñbö rö midmidim. ^{*} ² Niñi bi ram minöñ it i nan si nan naj gipal rö, kale ke nöd u rö nöp gimidim. Niñ anibu ana kumi au lañ midpal bi kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp gimidim. Ana anibu nipe niñi bi God Manö udagpal gau kalip añ dañ midöp. ^{*} ³ Pen nöd hon magöñhalö anibu rö nöp gimidun. Gasñ hon ke niñmidun rö göl gi, gasñ rimnap ke niñeb rö lagö, nan si nan naj nöp gimidun. Anib u, niñi bi gau gi naj gilö God kalip pen ilön kub niñig gab rö u, hon u rö nöp gimidun. ^{*}

⁴⁻⁵ Anib u, hon niñi bi böñ nöp umla niñbö rö midaino, God aip middep rö lagö, God niñi bi pör nöp mög niñöb u, hanip midmagö yabit löm, Krai aip ud kamiñ löp. God nipe kalöp mög niñöb u me, kalöp ud kamiñ yuöp. ^{*} ⁶ God hanip Krai aip urak ñöm, kumi kabö adö lañ au dam Krai Jisas aip asik ña. ^{*}

⁷ Pen God ga anibu, niñi bi hainö yag daunaböl gau, kale God nipe hanip a göm, Krai Jisas niñ yuöm hanip gi aij yabit ga u niñöm, God nipe bi aij ke yabit, niñi bi mög yabit niñöb u niñöl a göm ga. ⁸ God kalöp mög niñöm ud kamiñ yuöp. Krai manö aij u niñ udpe u me, nipe anig ga. Pen kale Krai niñ udpe kalöp udöp u, ktö hon ke gino hanip udöp a gimim hagagmim. God nipe nöp kalöp nan aij u yiharñ ñöb. ⁹ Kale Krai niñ udpe kalöp udöp u, kale nan aij ap gagpe. Anib u, hib kale ke hagpe adö arnim rö lagöp. ^{*} ¹⁰ Pen God hanip udöm Krai Jisas niñi bi nipe gi la u, God hadame gau niñi bi gau kalip gi aij göl a göm, hanip anig ga. ^{*}

Krai Juda niñi bi gau aip, Juda niñi bi wasö gau aip ud jim ña

¹¹ Kale niñbim, name nap kale Juda niñi bi wasö niñöm kalöp yag daula u, kale u rö nöp Juda niñi bi wasö. Juda niñi bi gau hib kale ke hagöm, “hañ riköp” a gimidal. Bi gau kale hañ romañ anig gipal. Pen kalöp Juda niñi bi wasö gau hib hagöm, “hañ rikagöp” a gimidal. ¹² Pen hauñ gagmim. Kale nöd Krai lau adö midagaibe; kale Isrel it u hö? adö midagaibe; God manö niñö hag la u niñagpe; kale ram minöñ it i midmidim pen God niñ niñagmidim. ^{*} ¹³ Kale nöd God midöp mlö au midmidim pen niñi Krai hagape nipe luga u me, Krai Jisas aip God midöp au söl aubim. ^{*} ¹⁴ Anib u, Krai nipe uma rö, hon Juda niñi bi gau, Juda niñi bi wasö gau mulu kal niñun pen pen gimidun waryö añ u rib ju yuöm, it miñöp ud jim ñöl lö, hon it añi ap nöp midpun. ^{*} ¹⁵ Jisas hañ romañ löm uma rö, Juda lo manö ke ke gau magöñhalö böñ nöp pis ga. Jisas uma u, hainö Juda niñi bi gau it u ke, Juda niñi bi wasö gau it u ke midöm pen pen gagnaböl; niñi bi magöñhalö gau it añi ap nöp midöm agamij mideinaböl a göm uma. ^{*} ¹⁶ Jisas hañ romañ nipe mab kros ba lañ uma u, it miñöp anib gau ud God aip jim ña; pen pen gep nagñ u abe al pak la. ^{*} ¹⁷ Nöd ke ke yabit midmidun u pen Krai manö aij God aip jim ñöl middep u damöm, kalöp niñi bi mlö kub gau rö midmidim gau hag ñöm, hon Juda niñi bi söl gau midmidun gau hag ñöm ga. ^{*} ¹⁸ Krai ajöñ hanip adö añi hiika anibu, God Ana nipe añi midöp u nöp gö, hon it miñöngöl Bapi midöp arun rö löp.

* 1:22: Sam 8:6 * 1:23: Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * 2:1: Kol 1:21; 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Dai 3:3 * 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Ro 6:13 * 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9 * 2:10: Dai 2:14 * 2:12: Kol 1:21; Ro 9:4 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: 1Ko 12:13 * 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19

Hon Kraiſ lau adö mïdpun gau, God ram nïpe rö mïdpun

¹⁹ Anïb u, mïñi nïbi bï ram mïñöŋ ke gau nïbö ju apöm mïdpal rö u mïdagpim. Nïbi bï adö gau ajpal rö mïdagpim. God nïbi bï nïpe nöd nïbö gau aip magum gïmim, nïbi bï nïpe yïjg göl mïdpim. * ²⁰ Anïb u, hon God sabe gep ram u rö mïdpun. Kraiſ Jiſas ram padö ud mïdep kub aŋ yaŋ mïdöp. Bï Jiſas manö ud arep gau abe, bï God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau bïñŋ gïpal rö u mïdpal; ram bagö big gïgabö gïpal rö u kale mïdpim. * ²¹ Kraiſ Jiſas ram padö kub aŋ yaŋ mïdö, ram anïbu magöŋhalö jïm ñöl kub göm, Bï Kub sabe gep ram u† nïpe lïnab. * ²² Anïb u, kale Epesas nïbi bï Kraiſ lau adö mïdpim gau, God nïpe kalöp u rö nöp ud ram anïbu aip ud jïm ñöl lö, ram raul mïgan aij nïpe u God Ana amöm mïdnab. *

3

Pol Kraiſ manö aij u Juda nïbi bï wasö gau kalïp hag ñïmïdöp

¹ Yad Pol, Kraiſ nïp wög gï ñöl gï, kalöp Juda nïbi bï wasö gau hag ñï ajnö, nïbi bï rïmnap yïp nïŋlö mulu lugö nagï lïlö mïdpin. * ² Pen kale hadö nïŋbim, God yïp mög nïŋöm manö aij nïpe yïp hag ñö, yad manö aij anïbu kalöp hag ñï ajpin. * ³ God yïp mög nïŋöm, manö nïpe nöd pi göl mïdmïdöp rïmnap yïp yamö nïŋnö u, kalöp nöd köp kalï ktiñ rïkpin. * ⁴ Kale manö kalï ktiñ rïkabin i nïŋ aij gïmim me, God hadame dagol gau Kraiſ hainö gïnab hag la manö u nïŋmim, yad manö nöd pi göl mïdmïdöp anïbu nïŋ aij gïpin u, nïŋnabim. ⁵ God Ana nïpe hanïp bï Jiſas manö aij ud arep bï nïpe ke gau abe, bï God manö hagep bï nïpe ke gau abe waiö hagöm gasï ñö, manö nïbi bï nöd nïŋagmïdal u nïŋbun. ⁶ Manö pi göl mïdmïdöp anïbu anïg göl mïdöp: Juda nïbi bï gau abe, Juda nïbi bï wasö gau abe, God nan aij nïbi bï ñïñabin a ga u udnaböl. Kale mïhögöl hañ romaŋ añï nöp mïdö, God nïpe Kraiſ Jiſas hag yuöm nïbi bï kalïp gï aij gïnabin a ga manö aij anïbu manö kale magöŋhalö. Kraiſ Jiſas manö aij u me u. *

⁷ God Bï klö yabï† u yïp mög nïŋöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yïp Kraiſ manö aij u wög gï ñeb bï ap hag lö mïdpin. * ⁸ God nïbi bï nïpe rïmnap nïbi bï kub, rïmnap nïbi bï pro. Yad bï pro yabï† u pen God yïp mög nïŋöm gï aij gö, Juda nïbi bï wasö gau kalïp Kraiſ hanïp gï aij yabï† göm ud aij yabï† göp manö aij u hag ñïbin. Pen manö anïbu adiŋ juagöp. * ⁹ Pen God nïpe ram mïñöŋ i† i mïdöp nan gau, nan kumi kabö adö laŋ mïdöp nan gau magöŋhalö gï la u, nïpe ke nöp gö manö anïbu pi göl mïdmïdöp. Pen uri God yïp hag lö, yad manö pi göl mïdmïdöp anïbu nïbi bï magöŋhalö gau kalïp waiö hag ñabin. ¹⁰ God ga anïbu, uri Kraiſ nïbi bï nïpe ram mïñöŋ i† i mïdpal gau gïlö nïŋöl gï, ejol kumi kabö adö laŋ abad mïdpal gau, God bï gasï nïŋ kïd hiïköm nïŋöb u nïŋöl, a göm ga. ¹¹ God ga anïbu, nïpe hadame dagol gau gasï nïŋa rö nöp, Bï Kub hon Kraiſ Jiſas nïp hag yuöm, nan anïbu ga. ¹² Kraiſ Jiſas nïp nïŋ udun ciŋ gïpun u me, God nïp pïñŋ gagun, gasï halö nöp nïpe mïdöp söl au arun. * ¹³ Anïb u, kalöp hag ñï ajnö, yïp gï naij gïlö, u†ham mïdpin u, gasï iru nïŋagmim; yad u†ham mïdpin pen God kalöp nan aij ñïñab.

Kraiſ nïbi bï mïdmagö yabï† löp

¹⁴ Adö anïbu nöp yad Bapi nïp kugom yïmem sabe gïpin. ¹⁵ Bapi nïpe ke gï lö, yam mïñöŋ naböŋ i† i mïdpal gau abe, yam kumi kabö adö laŋ au mïdpal gau abe, hon magöŋhalö yam nïpe mïdpun. ¹⁶ Bapi God nïp sabe gabin, nïpe Bï mailö aij ke halö, ñïmagö nïpe nan aij yabï† mïdöp nïŋöm nïpe Ana nïpe kalöp ñö, hibur gasï mïdmagö aŋ kale daŋ pïdöŋ mïdeinabim. ¹⁷ Bapi God nïp sabe gabin, kale Kraiſ nïp nïŋ udpe, Kraiſ mïdmagö aŋ kale daŋ mïdeinab. Yad sabe gabin, kale nan nïhön gïñg gabim u, God abe

* 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25
* 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25 * 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6; Ro 5:2

nibi bi gau abe midmagö limim ginabim. * 18 Yad sabe gabin, kale abe Krai nibi bi magöñhalö gau abe, Krai nipe pör nöp nibi bi midmagö yabit löp u niñnabim. 19 Krai nibi bi gau midmagö yabit löp u niñnabim. Pen anibu nöp wasö. Yad God nip sabe gabin u, nipe kalöp midmagö yabit löp u, hibur gasi midmagö añ kale ke dañ niñnabim. Anib u, God nipe ke añ kale dañ ajmañ raunab.

20 Hon God nip hag niñnabun, pen nipe hag niñnabun rö nöp gagnab; hon gasi niñnbun rö nöp gagnab. Klö nipe ke u hanip añ dañ wög göm, nipe gi mapit ginab. 21 Anib u, hon Krai Jisas nibi bi nipe midun nip cig midpun gau, hib nipe pör nöp pör nöp ud arno adö arañ! Anib unbö rö aij.

4

Krai hañ romañ nipe jim ñöl midmim

1 Yad Bi Kub wög ginö yip nagit lilö midpin u, manö hagabin i niñmim. God kalöp nibi bi aij yad midaimim a göm uda u, kale anib unbö rö nöp gi midaimim. * 2 Nibi bi kub midpun a gimim kal juagmim; nibi bi hain aij gau midaimim. Kale pen pen manö hain hain hagnim midmagö limim. * 3 God Ana kalöp ud jim ñöl lö, jim ñöl midpin rö, anig gun nöp agamij midaiun a gimim gipe arnim. * 4 Hon Krai nibi bi nipe hañ romañ añt ap nöp midöp. Ana u añt ap nöp midöp. Kale magöñhalö nan aij añt ap nöp hainö udnabun a gimim gasi halö midpin. God nan aij anibu ñinabin a göm kalöp wiñ ala. 5 Bi Kub hon u añt ap nöp midöp. Krai nip niñ udep adan u añt ap nöp midöp. Niñg pakep u añt ap nöp midöp. 6 Nibi bi magöñhalö midpal gau kale God añt ap nöp, Bapi añt ap nöp midöp. Nipe nibi bi magöñhalö gau Bi Kub midöp. Nipe nibi bi hag lö, kale magöñhalö wög nipe gipal. Nipe nibi bi magöñhalö gau añ kale dañ midöp. *

7 Pen Krai hanip añt añt ke ke nan aij ke ap nime lö udpun. *

8 Anib u, God Manö u kalit klin riköm hagla,
 “Ram minöñ adö lañ ara ñin u,
 kauat mauat nipe gau nagit löm,
 kalip dam tip git ud aramöm,

nibi bi gau kalip nan aij aij ña,” a gila. *

9 Nipe ram minöñ adö lañ ara a gila it u, aige göl göm rö midöp? Me nipe nöd minöñ naböñ añ yañ aramöm, hainö ram minöñ adö lañ ara. * 10 Anib u hon niñnbun, bi minöñ naböñ añ yañ ara u, bi anibu nöp adö lañ aramöm kumi kabö adö lañ au ara. Anig ga u, ram minöñ au giyañ abe, ram minöñ adö lañ au abe, ram minöñ magöñhalö yabit arnabin a göm, anig ga.

11 Bi anibu nöp nibi bi nipe nan aij aij ñöm, rimnap hag lö, Jisas manö aij ud arep wög u gipal; rimnap God manö hagep wög u gipal; rimnap nibi bi Krai nip niñnagal gau kalip Krai manö aij u hag ñibal; rimnap nibi bi Krai nip niñnagal gau kalip abad midöm hag ñit aij gipal; rimnap nibi bi ñit pai gau kalip Krai manö aij u hag ñibal. *

12 God nibi bi nipe nip wög gilö, Krai hañ romañ nipe kub göm pidöñ linim a göm, nibi bi nipe gau kalip nan aij aij anib gau ña. 13 Krai hañ romañ pidöñ lö, hon magöñhalö hañ romañ añt ap rö manö aij nipe niñ udun, God Nit nipe aigale Bi rö midöp u niñ aij gun, hon ñit pai pro rö wasö, nibi bi majö Krai nipe ke midöp rö linabun. *

14 Anig geinab u, hainö hon ñit pai pro rö midageinabun. Niñ hain anibu, Bi God Manö hagabun a göm, manö ke ke gau nibö gau nibö ud ud piral piral hagpal gau, hanip yigön udöm niñg solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl. 15 Niñ hain anibu, hon nibi bi gau kalip midmagö lun manö niñjö nöp hagun, nan niñhön niñhön ginabun u, Nabic niñhön giböp u niñjun, anib unbö rö nöp gun. Nabic u Krai me. * 16 Krai nabic midö,

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7 * 4:1: Kol 1:10 * 4:2: Kol 3:12-13 * 4:3: Kol 3:14-15 * 4:6: 1Ko 12:6

* 4:7: Ro 12:3,6 * 4:8: Sam 68:18 * 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19

hañ romaŋ kiđ ke riđnap kiđ ke ke riđnap pen pen miđmagö löm, wög ke ke giđlö, kiđiđ aram hañ romaŋ kiđ ke ke ud jiđ ñö, hañ romaŋ magöŋhalö kub göm, piđöŋ lınab.

Krais niđi bi niđe miđpun rö, nagi giđsön niđö adö u gun

¹⁷ Anib u, Bi Kub manö niđe u uдем kalöp manö kđö hagem hagabin: niđi bi God niđi udagpal gau giđiđal rö nagi adö u rö gagmim. Niđi bi anib gau gasi kale miđdagöp. *

¹⁸ Kale siđbön böŋ au miđpal. Kale gasi ap miđdagöp yabiđ. Gasi riđiđ miđmagö kale ke priđ göm manö niđagal. Anib u, God kamiđ niđe kalip aŋ daŋ miđdagöp. ¹⁹ Nan si nan naij niđön niđön giđpal gau kale nable gagöp. Anib u, kale nan si nan naij abönamö giđ dam dam, uri nan si nan naij hain niđö riđnap gun a göm rapin hađöwađö giđlö arab.

²⁰ Pen nöđ Krais manö aij u hag niđno niđi udpe u, Krais kale nagi adö anibu giđmim a göp kalöp hag niđno niđagpim. ²¹ Kalöp Jisas manö niđö u nöp hag niđno niđbim me. ²² Nan si nan naij nöđ giđiđim u, gasi riđiđ miđmagö kale gac giđnab. Anib u, nan si nan naij giđiđim u böŋ nöp arö giđmim. * ²³ Gasi aij giđsön niđö adö u nöp niđmim. *

²⁴ Pen God gö niđi bi giđsön niđö miđaimim rö löp. Anib u, nagi giđsön niđö adö u ud halu liđmim, God kamiđ aij miđöp rö u, God niđe uđ ke miđöp rö u miđaimim. *

²⁵ Anib u, hon magöŋhalö Krais hañ romaŋ niđe aňi nöp miđpun u me, kale magöŋhalö niđi bi gau kalip piral hagmiđim u arö giđmim, manö niđö nöp hagmim.

* ²⁶ Niđin riđnap niđi bi kalöp giđ naij giđlö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan naij gagmim. Anig göl mulu niđöl giđ miđpe niđöl giđ, siđö wad aragniđ. * ²⁷ Wasö u, Seden kalöp gasi naij ñö, nan si nan naij giđmim rö löp.

²⁸ Niđi bi nan si uđmiđal gau hainö nan si udagöl; kđö ke wög göm nan miđö niđöl giđ, riđnap niđi bi mög gep rö gau kalip ñöl. ²⁹ Manö hagniđ gabim u, manö naij riđnap hagagmim. Manö aij niđi bi niđöm, God niđi ciđ aij göl rö lınim gau nöp hagmim. *

³⁰ God niđin hain u hanip böŋ nöp uđnabin a göm niđi löm, Ana Uđ niđe u nöđ yuö apöm kalöp aŋ daŋ miđöp u me, naij giđmim God Ana Uđ niđi marö niđagmim. * ³¹ Hibur naij gö, niđi bi riđnap niđbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagmim, niđi bi hag jumim, giđ naij giđmim giđpim u magöŋhalö arö giđmim. * ³² Pen pen mög niđmim, miđmagö liđmim. Kale Krais lau adö miđpe, God kalöp nan si nan naij giđpim u niđöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen niđmim arö giđmim pen niđmim arö giđmim giđmim. *

5

Mailö adö u ajaiun

¹ Kale God niđi pai miđmagö aij niđe miđpim u, niđe göp rö giđmim. * ² Krais hanip niđi bi miđmagö löm, God niđi nan dap sabe giđlö hađi? aij auöp rö u, hanip nan a göm mab ba laŋ uma. Krais ga anibu niđmim, kale ke anib unbö rö nöp niđi bi gau kalip miđmagö löl giđ miđaimim. *

³ Pen God niđi bi niđe ke yabiđ miđpim u, niđi si bi si giđmim, gau ajmim hađöwađö giđmim, nan aij kale gau yad uđnam a giđmim, nagi adö anibu rö magöŋhalö böŋ nöp arö giđmim. ⁴ Uraňaň hagmim, niđiđiđ liđmim, manö naij hagmim gagmim. Manö anibu rö hagagep yabiđ. Kale pen God niđi aij a göp a giđmim.

⁵ Niđi? aij giđmim: niđi si bi si giđpal niđi bi gau abe, gau ajöm hađöwađö giđpal niđi bi gau abe, nan aij kale gau yad uđnam a giđpal niđi bi gau abe kale God Krais apil miđhau ram miđnöŋ kumi kabö adö laŋ abad miđpil au aragnaböl yabiđ. Kale nan si nan naij anib gau gasi niđbal u, nan anib gau god kale rö löp. *

* 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21 * 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6 * 4:30: Ais 63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18 * 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5

⁶ Nagi naj hagajin anib gau, nibi bi rimnap kalop piral hagom hagnabol, "Nan anib gau nan si nan naj waso," a ginabol. Kalop piral haglo nijnim ro lop u, nij aij gimim manö kale udagmim. Nan si nan naj hagajin anib gau giipe, God kal juom kalop gi naj yabit ginab. * ⁷ Manö kalip nijnim kalip aip ajagmim.

⁸ Nöd sibon aj gau midmidim u pen miñi Bi Kub nibi bi nipe limim mailö nipe adö u midpim. Miñi mailö nipe adö u midpim rö, nibi bi mailö adö u ajpal rö ajmim. Mailö ni pai rö midaimim. * ⁹ Mailö magö u nan aij aij iru nöp plnab: gi aij gep magö ke ke iru yabit plnab; nan nhön nhön God nijö aij ginab nan gau magonhalö plnab; nan nhön nhön nijö nöp midöp por nöp plnab. ¹⁰ God nip aij ginim adö u nöp nij aij gimim giipe arnim.

¹¹ Sibon yaj ajom nan si nan naj gipal u kale aip gagmim. Nan si nan naj gipal u mailö adö u hagpe nijöl. ¹² Kale nan si nan naj pi göl gipal u, hon nan anib gau manö nöp hagnabun u, nable ginab. ¹³ Ram ruö magonhalö waiö nijbun. Anib u rö, God mailö nipe auö, nan nhön pi göm gipal u waiö nijnabol. * ¹⁴ Mailö auö, magonhalö nijbun. Adö anibu nöp, nibi bi rimnap hagpal, "Ne umöl midpan u, miñi urakö,

Krais mailö nipe u nöp mailö pak ninab," a gipal. *

¹⁵ Anib u, nibi bi rimnap manö nijagom halöwalö gipal rö gagmim. Ni? aij gimim gi midaimim. * ¹⁶ Nibi bi nan si nan naj nöp gipal nin anibi, kale por nöp nij aij gimim gi aij gimim. ¹⁷ Anib u, bi hau rö gagmim; Bi Kub nip aij ginab adö u nöp nijnim gimim. ¹⁸ Nig wain nijbe, hau alagnim; adan anibu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apom hanip aj dañ ajmaj raunim, a gimim God nip sabe geinabim u aij. * ¹⁹ God Manö adij Sam a gipal gau rimnap pen pen hagöl gi, Krais manö aij u kimap ap pen pen hagöl gi, Bi Kub hib nipe dap raneb kimap ap pen pen hagöl gi gimim. Aij a gö nijöl gi, midmagö kale aj dañ kimap rimnap Bi Kub nip hagmim. * ²⁰ Bi Kub hon Jisas Krais nibi bi nipe midpun u me, nan nhön nhön ginim, kale por nöp nan magonhalö gau Bapi God nip aij a göl gi midaimim. *

²¹ Krais Bi Kub hon midöp a gipim u me, añ mam Krais nibi bi nipe midpim gau pen pen ud aij gimim. Añ mam ap manö rimnap hagainim u, manö nipe udmim. *

Ber bi gau

²² Kale nibi gau, Bi Kub manö nijnim hain gipim rö, nagamul bi hagöl rö nijnim hain gimim. * ²³ Adö anibu anig göl midöp: Krais nibi bi nipe gau hañ roman nipe ke midöp; nipe ke nabic midöp. Krais nibi bi nipe ud kamij yuöp. Krais nibi bi udöm nabic midöp rö, bi gau nibi kale udöm nabic midpal. * ²⁴ Krais nibi bi nipe gau kalip hagö manö nipe hain gipal rö, nibi gau, bi kale gau hagöl rö magonhalö hain göl.

²⁵ Pen kale bi gau, Krais nibi bi nipe gau midmagö löm uma rö nijnim, nibi kale gau u rö nöp midmagö yabit limim. * ²⁶⁻²⁷ Krais nibi bi nipe gau midmagö löm uma u, cöc nipe u nip manö nipe hagom, nig löm, ut matit gi aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naj pro ap, manö pro ap waso yabit, ut nöp midö, nipe udöm nip ke ninab. * ²⁸ Anib unbö rö nöp, kale bi gau nibi kale gau kalip midmagö limim. Hañ roman kale ke gi aij gipim rö, nibi kale gau u rö nöp gimim. Bi nibi nipe midmagö lop u, nipe ke midmagö löp. ²⁹ Hañ roman hon u mulu kal nijagpun; ke nijno aij gö, nan magö nöl gi nöl gi abad mid aij nöp gipun. Anib unbö rö nöp, Krais nibi bi nipe abad midöp. ³⁰ Nihön ginig: hon Krais hañ roman nin kid ma kid nipe gau rö midpun.

* 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36 * 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro 13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27: 2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5

³¹ Pen God Manö u kalı kılın rıköm hagla, “Bı ap nıbi udnıg, nıme nap kalıp arö göm, nıbi udöm jım nıl mıdmil, hañ romanı añı rö lö mıdpil,” a gıla. * ³² Manö anıbu it ap mıdöp pen kale nöd nıngmıdal. Yad gası nıngbin manö anıbu Kraıs abe nıbi bı nıpe gau abe hagab. * ³³ Pen kale bı gau magöñhalö, hañ romanı kale u ke mıdmagö lıbım rö, nıbi kale gau u rö nöp mıdmagö lımım. Kale nıbi gau magöñhalö, nagamul bı manö kale udmım.

6

Nı pai gau; nıme nap gau

¹ Kale nıı pai gau, Bı Kub hain gıpmı rö, name nap manö hagöl rö udmım. Nagı aij me adö anıbu. * ² God manö unbö sıdu? lañ haga u hagöm haga, “Name nap bı kalıp ud aij gımım, hagmıl rö gımım,” a ga. Pen God manö anıbu nöp hagöm manö ap halö hagöm haga, “Kale unbö geınabım, yad kalöp nan aij ap nınabın,” a ga. * ³ God haga, “Anıg gınabım u, yıñıd umagnabım; mınöñ naböñ adö it i mılö padö mıdmım, mıd aij gınabım,” a ga.

⁴ Pen nap bı, nıı pai kale gau mıd aij gılañ a gımım, kalıp pa jı nıñeb rö manö u rö hagagmım. Anıg gıpe, nıı pai kale gau pa jı nıñöm, manö hagnabım rö nıngagnaböl. Pen nıı pai kale gau kub gılö nıñöl gı, kale nap bı God Manö hag nıı aij gımım, nagı aij adö anıbu hag nıl gı mıdmım. *

Bı nagı wög gıpal gau; bı kub kalıp abad mıdpal gau

⁵ Pen kale nıbi bı, bı kub kalöp mani rau dap lılö kalıp nagı wög gı nımıdmım gau, Kraıs manö hagö, pınıñ gımım ud aij gıpmı rö, bı kub kale mınöñ naböñ adö it i gau manö haglö, kale u rö nöp pınıñ gımım ud aij gımım. *

⁶ Bı kub gau nıngmıdlö nıñöl gı, wög gı aij gıno, kalıp aij gañ a gımım gası anıbu nöp nıngagmım; Kraıs nıp nagı wög gıbeb rö, God nıp aij gañ a gımım, pör wög gı aij gımım. ⁷ Nıbi bı mınöñ naböñ it i kalıp nöp wög gabun a gımım nıngagmım; Bı Kub u nıp wög gabun a gımım, aij gö nıñöl gı wög gımım. ⁸ Kale nıngbım, nıbi bı nagı wög gıpal gau abe nıbi bı gası kale ke nıñöm wög gıpal gau abe, Bı Kub wög kale nıñöm, wög gı aij geınaböl u kalıp u rö nöp pen nınab. *

⁹ Pen kale bı kub nıbi bı hanıp nagı wög gılañ a gımım mani rau dap lıbım gau kalıp gı aij gımım. Manö klö hagpe pınıñ göl gı wög gagöl. Bı Kub kumi kabö adö lañ mıdöp u, nıpe nıbi bı nagı wög gıpal Bı Kub kale abe, nıbi bı kalıp abad mıdpal Bı Kub kale abe mıdöp. Bı Kub nıpe nıbi bı gau kub, nıbi bı gau pro, a göm nıngagöp; amgö ilö nıpe u adıp adıp mıdpal nıñöm nıpe goł ap aka goł ap aragnab. *

Wım po God nıöb u lıhu magum gı aij gun mıdaiun

¹⁰ Manö hag naböñ junıg gabin i nıñ aij gımım. Bı Kub nıp cıg gıpe, nıpe klö nıpe kalöp nınım. ¹¹ Seden hanıp pör gı naij gınıg göp u, wım po nan God hanıp nıöb gau magöñhalö ud rol gımım, adan ramö au ulıñın lı mıd aij gaimım. * ¹² Nıbi bı hañ romanı hagape mıdöp gau aip pen pen gagabun. Kıjaki aiön pi nan naij gau bı kub kale it ke ke kumi kabö lañ abad mıdöm, sıbön yañ ajpal gau aip pen pen gabun. * ¹³ Anıb u, wım po nan God hanıp nıöb gau magöñhalö ud rol lı aij gımım mıdpe me, nın bıstım mıdep u auö, klö gımım nöp mıdpe, nan rımnıap kalöp göl rö lagnab. ¹⁴ Anıb u, God Manö nıñö u, dip nagı rö pıg lı aij gımım. Abad alnaböl a gımım, pör nöp kabö rö gep magö u, sior pıdöñ lıbal rö, ud pabıt ba kale u lımım. * ¹⁵ Ma rırup lıbal rö, God aip jım nıl mıdep manö aij u ud armım. Nıbi bı rımnıap kalıp manö aij anıbu hagnıg pör gı jın gı mıdmım, gası anıbu nöp nıngmım ma rırup rö lımım. * ¹⁶ Haıaun rıñ albal rö, God

* 5:31: Mad 19:5 * 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6
 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * 6:9: Kol 4:1; Ro 2:11 * 6:11: Ro 13:12;
 2Ko 10:4 * 6:12: 1Pi 5:8-9 * 6:14: Aıs 11:5; 59:17; 1De 5:8 * 6:15: Ro 10:15

hanip abad middeinab a gimim nip gasi niŋ udöl gi midpe me, nipe gö Bi Naij Gep po nipe mab rö inö niŋöl gi alnab gau böŋ nöp hoŋ ginab. Gasi anibu nöp niŋmim, haŋaun rö riŋ gimim. ¹⁷ Usajil pidöŋ bad libal rö, God kalöp mög niŋöm ud kamiŋ yuöp gasi u, ud nab+c adö laŋ usajil bad rö limim. Ru milö kid ud arbal rö, God Ana ru milö kid kalöp ñöb u ru milö kid rö ud armim. God Ana ru milö kid u God Manö nipe me. ^{*} ¹⁸ Ana nipe gasi ñö niŋöl gi, God nip manö adö ke ke hag niŋöl gi midaimim. Gasi halö midmim, nibi bi Krai lau adö midpal gau magöŋhalö God nip pör nöp sabe göl gi midaimim. ^{*} ¹⁹ Yip u rö nöp God nip sabe gipe, yip abad midöm manö magö nipe ke yip ñö niŋöl gi, piŋiŋ gagem, Krai manö aij nöd niŋagmidal u, nibi bi gau kalip haŋöwaŋö hag ñinam. ^{*} ²⁰ Yad Krai bi nipe midem, manö aij nipe u nöp hag ajainö yip nagi lölö midpin u, pen God nip sabe gipe yad piŋiŋ gagem haŋöwaŋö hag ñinam. Yad u rö nöp ginam aij. ^{*}

Manö naböŋ magö rimnap

²¹ Pen yad aigöl rö gem midpin u, wög nihöŋ nihöŋ gipin u, mam aij hon Dijikas, bi God nip pör nöp wög gi aij göp u, am jaköm kalöp magöŋhalö hag ñinab. ^{*} ²² Hon aige rö midpun u, Dijikas amöm hagö niŋmim, gasi halö midaimim, a gem, nip midpim au yuabin.

²³ Bapi God Bi Kub Jisas Krai apil miŋhau kalöp abad midlö niŋöl gi, God Manö niŋ ud pidöŋ göl gi midmim, añ mam gau aip agamiŋ midmim, pen pen midmagö li midaimim. ²⁴ Bi Kub hon Jisas Krai nip midmagö löl gi nöp midpim gau, God kalöp magöŋhalö mög niŋöm ud aij yabit ginim.

* 6:17: Hib 4:12 * 6:18: Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * 6:19: Kol 4:3-4; 2De 3:1 * 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9
* 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai n̄bi b̄ kal̄p köp kal̄ k̄iñ r̄ka

¹ Yad Pol. Dimodi hol m̄hōñ Krai Jisas n̄p wög ḡipul rō, n̄pe apōm m̄dō n̄jöl ḡi, kalöp köp i kal̄ k̄iñ r̄kabin. Krai Jisas n̄p c̄g ḡimim n̄bi b̄ n̄pe daun kub Pilipai gau m̄dpim kalöp magōñhalö köp i kal̄ k̄iñ r̄kabin. Kalöp magōñhalö, Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄dpim gau; Krai n̄bi b̄ n̄pe abad m̄dpim b̄ kub gau; b̄ abad m̄dep gau kal̄p wög ḡi ñ̄bim n̄bi b̄ gau; kalöp magōñhalö manö an̄bi hagabin. * ² God Bapi hon abe, B̄ Kub Jisas Krai abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡilö, m̄d aij ḡimim.

Pol Krai n̄bi b̄ Pilipai gau sabe göm, God n̄p aij a ga

³ Yad kalöp gas̄ n̄ñem God yad n̄p aij a gabin. ⁴⁻⁵ God n̄p n̄ñ udpe ñ̄n u r̄kō, yad Krai manö aij u n̄bi b̄ gau kal̄p hag ñ̄m̄din u, kale pör ȳp ḡi ñ̄m̄dim. An̄b u, kalöp magōñhalö God n̄p sabe gem, yad pör nöp m̄ñ m̄ñ gem sabe ḡipin. ⁶ Yad n̄ñbin, God kalöp nöd n̄bi b̄ n̄pe uda u, kalöp arö gagnab me; n̄pe wög aij an̄bu ḡi dam dam kalöp abad m̄d dam dam, Krai Jisas ado ḡi aunab. *

⁷ Yad nöd gau gau aramem, Krai manö aij u hag ñ̄ainö, n̄bi b̄ r̄m̄nap manö pen pen haglö n̄jöl ḡi, yad kal̄p aip manö hag am̄l ap̄l gem, Krai manö aij u manö n̄jō yab̄l̄ m̄döp u hag ñ̄i ajm̄din abe, m̄ñi au naḡi m̄dpin u abe, God ȳp hag lö wög n̄p ḡim̄din u, kale magōñhalö pör nöp ȳp ḡi ñ̄m̄dim. An̄b u, yad kalöp m̄dmagö lem, gas̄ n̄jöl ḡi nöp m̄dpin me. ⁸ God n̄jōb Krai Jisas kalöp m̄dmagö löp rō u, yad kalöp an̄b unbö rō nöp m̄dmagö l̄bin.

⁹ Yad God n̄p sabe gem hagpin, kale pen pen m̄dmagö l̄ m̄dpe, m̄dmagö lep magö u kub gö n̄jöl ḡi, kale manö n̄jō u gas̄ n̄ñ aij ḡimim, manö ud as̄k ḡi aij yab̄l̄ ḡinabim. ¹⁰ An̄b u, adan mai adan aij yab̄l̄ u n̄ñ aij ḡimim, adan aij yab̄l̄ adö an̄bu nöp arammim, aij yab̄l̄ göp adö u nöp ḡi m̄dpe me, kalöp manö ap m̄dageinab n̄jöl ḡi Krai ado ḡi aunab. * ¹¹ An̄b u, Jisas Krai n̄bi b̄ n̄pe kal̄p ḡi ñ̄ö, kale ḡi aij ḡipal rō u, n̄pe kalöp u rō nöp gö, kale ḡi aij göl ḡi nöp m̄dpe, n̄bi b̄ gau n̄ñöm God hib n̄pe haglö adö ar̄m.

Pol naḡi l̄la au m̄deia pen Jisas manö aij u kub ara

¹² Pen añ mam b̄ n̄ñim! Krai manö aij u n̄ñaglan̄ a göm, ȳp naḡi l̄la u pen naḡi m̄dpin rō, Krai manö aij u am̄m kub aröp. ¹³ N̄bi b̄ gapman b̄ kub Sisa n̄p wög ḡi ñ̄bal gau magōñhalö abe, n̄bi b̄ ȳhar̄ñ gau iru nöp abe, yad Krai manö u nöp hag ñ̄nō, ȳp naḡi l̄bal u n̄ñbal. * ¹⁴ Pen yad naḡi m̄dpin u me, añ mam iru yab̄l̄ nöp B̄ Kub n̄ñ ud p̄dōñ göm, p̄ññ̄ñ gagöm, k̄lō göm God Manö u waiö hag ñ̄bal. ¹⁵ N̄jō nöp, r̄m̄nap ȳp mulu lugö, hon u rō nöp ḡno, hon hib kub m̄deian̄ a göm, Krai manö hag ñ̄bal. Pen r̄m̄nap, ȳp gas̄ n̄ñ aij göm, Krai manö hag ñ̄bal. ¹⁶ God ȳp hag lö, Krai manö aij u manö n̄jō yab̄l̄ m̄döp u hag ñ̄bin u n̄ñöm, ȳp m̄dmagö löm, kale u rō nöp Krai manö aij u hag ñ̄bal.

¹⁷ Pen n̄bi b̄ ȳp mulu lugö Krai manö hag ñ̄bal gau, gas̄ m̄hōp m̄dō, ȳp ḡilö u ðham m̄deinabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, an̄g ḡipal. ¹⁸ Pen u manö m̄dagöp! Kale ȳp gas̄ aij n̄ñöm Krai manö aij u hag ñ̄bal aka ȳp gas̄ naj n̄ñöm Krai manö aij u hag ñ̄bal u, nan kub u kale Krai manö aij u hag ñ̄bal. An̄b u, yad m̄ñ m̄ñ ḡipin.

Pol, Krai ȳp abad m̄deinab, a ga

Yad m̄ñ m̄ñ ḡipin u, hainö u rō nöp m̄ñ m̄ñ ḡinabin. ¹⁹ Yad n̄ñbin, kale God n̄p sabe göl ḡi m̄dpe, Jisas Krai Ana n̄pe ȳp abad m̄dō, yad naḡi m̄dpin i hōñ arnabin. * ²⁰ Pen ȳp aij ḡinab u, yad nan n̄ñhōn n̄ñhōn ḡinabin, kam̄ñ m̄deinabin aka umnabin,

* 1:1: Ap 16:12-40 * 1:6: 1Ko 1:8 * 1:10: 1De 5:23 * 1:13: Ap 28:30 * 1:19: 2Ko 1:11

yad gasi halö midem hañ romañ yad klö gem Kraiss manö aij nipe u hag ñem, hib nipe u hagnö adö arö niñöl gi yad nable gagnim. Nöd anig ga u, hainö anib unbö rö nöp ginim u aij. ²¹ Kamitñ yad u Kraiss me; umnabin u, miñi midpin rö wasö, mid aij yabitl ginabin. * ²² Hañ romañ anibi kamitñ mideinabin u, wög ginö nan magö rimnap pilnab. Anib u, yad umnabin aka mideinabin u niñagpin. ²³ Anib u, yad gasi mihöp midöp, pen umem am Kraiss aip mideinam a gi gasi niñbin. Anig giböp, yip aij yabitl giböp. * ²⁴ Pen gasi yad ap midöp u, hañ romañ anibi midem, kalöp gi ñö, mid aij gimim u nan kub. ²⁵ Anib u, yad ke gasi klö niñbin u, umagnabin; kalöp gi ñinö, Kraiss manö aij nipe u niñ ud aij göl gi, nip cig pidöñ göl gi, gi dammim, miñ miñ göl gi mideinabim. ²⁶ Anib u, kale midpim u kauyañ amjakem seg mideinabun u, kalöp aij gö, Jisas Kraiss miñ miñ yabitl göl gi mideinabim.

Kale piñitñ gagmim

²⁷ Pen nan kub u, Kraiss manö aij u hagöp rö nöp niñmim gi aij gimim. Anig geinabim u, yad midpim u ninabin aka gai i midnö manö auö, kale gasi añi nöp niñmim, klö yabitl wög jim ñöl gimim, Kraiss manö aij u niñ ud pidöñ gimim, nibi bi gau hag ñinabim. * ²⁸ Pen nibi bi kalöp gi naj gipal gau niñmim, piñitñ gagmim. Jim ñöl midmim piñitñ gagpe, kale niñnaböl, God kalip al pak löm, kalöp pen ud kamitñ yunab. ²⁹ God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Kraiss nip niñ udpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Kraiss nibi bi nipe midmim, nibi bi rimnap kalöp mulu lugajip kale ilön udpim. * ³⁰ Yad bi nipe midnö yip gi naj gipal rö, miñi kalöp u rö nöp gipal. Kale aip midnö yip gi naj geila uham midmidin u amgö kale ke niñbim. Miñi u rö nöp, yip gi naj gipal u, nibi bi rimnap kalöp manö hag ñilö, niñbim.

2

Añ mam gau kalip midmagö lun

¹ Kraiss kalöp mög niñöm udöp u me, kale pidöñ limim gasi iru niñagpim. Kraiss kalöp midmagö löp u me, kale gasi halö midpim. Ana nipe kalöp añ dan midöp u me, kale nip jim ñöl midmim, añ mam gau pen pen mög niñmim ud aij gipim. ² Anib u, gasi adö añi niñmim, pen pen midmagö limim, gasi kale jim ñöl midaimim. Anig geinabim me, yip aij yabitl ginab. ³ Hon nibi bi kub midno, nibi bi rimnap hanip niñöm hib hon haglö adö aran, a gimim gasi u niñagmim. Hon nöp nibi bi kub, nibi bi rimnap gau nibi bi pro a gimim gasi u niñagmim. Nibi bi gau magöñhalö ud aij gep nibi bi midpal a gi gasi u niñmim. * ⁴ Hon nöp mid aij gun a gimim gasi u niñagmim; nibi bi rimnap u rö nöp mid aij gilañ a gimim gasi u niñmim. *

Kraiss Jisas gasi niñöm ga rö u gimim

⁵ Kraiss Jisas gasi niñöm ga rö u gimim:
⁶ Kraiss Jisas hadame dagol gau
 pör nöp God midöp rö nöp midöp u pen
 God klö midöp rö u,
 adip adip midaiul a gi gasi u niñaga. *
⁷ Gasi nipe ke niñöm,
 nan nipe magöñhalö gau arö gem,
 bi nagit wög gep rö mideinam a gö,
 nime nip yag dauö niñañ ap nöp löm,
 nibi bi midpal rö nöp mideia. *
⁸ Pen gasi yad ke niñem ginam a göm gaga;
 God haga rö nöp gi dam arö niñöl gi,

* 1:21: Gal 2:20 * 1:23: 2Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6: Jon 1:1-2; 17:5 * 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14

bɪ najj yabɪt kalɪp pen ilɔn nɪbal rɔ u,
 nɪp mab kros ba laɲ al pak lɪlɔ uma. *

⁹ Kraiſ ga anɪbu, God nɪp dam
 ram mɪnɔŋ kumi kabɔ adɔ laɲ au lɔm,
 nɪp hib ke yabɪt hib adɔ laɲ mɪdɔp ap nɔ,
 hib magɔŋhalɔ hib nɪpe mo gau mɪdɔpal. *

¹⁰ Anɪg ga u, Jisas hib nɪpe dap rannɪg,
 kale magɔŋhalɔ,
 kumi kabɔ adɔ laɲ au mɪdɔpal gau abe,
 mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ it i mɪdɔpal gau abe;
 mɪnɔŋ nabɔŋ mo gau mɪdɔpal gau abe;
 kugom yɪmɔm, *

¹¹ kale magɔŋhalɔ waiɔ hagɔm,
 Jisas Kraiſ nɪpe Bɪ Kub mɪdɔp a gɪnabɔl.
 Manɔ anɪbu hageinabɔl u,
 Bapi God mailɔ aij nɪpe u nɪŋnabɔl. *

Hapɔ mailɔ pakɔp u rɔ, mailɔ gɔl gɪ mɪdaiun

¹² Anɪb u, nɪbi bɪ mɪdmagɔ yad gau. Kale aip mɪdainɔ nɪn u, manɔ hagnɔ nɪŋmim gɪmɪdim. Pen mɪnɪ gai i mɪdpin u, manɔ kalɔp hagabin anɪbi, anɪb unbɔ rɔ nɔp nɪŋmim gɪmim. God nɪbi bɪ nɪpe ram mɪnɔŋ kumi kabɔ adɔ laɲ au ud arnab a ga manɔ aij u manɔ hon a gɪmim, pɔr nɔp God nɪp gasɪ aij nɪŋmim, nɪpe hagɔp rɔ nɔp nɪŋmim, ktɔ yabɪt gɪ mɪdaimim. ¹³ God nɪpe nɔp ktɔ gɔm mɪdmagɔ kale aɲ daɲ gasɪ nɔ, nɪp aij gɪnab adɔ u gun a gɪmim anɪg gɪpim. ¹⁴ Mulu lugɔ, pen pen hagagmim. ¹⁵⁻¹⁶ Kale anɪg gɪmim, ram mɪnɔŋ it i mɪdmim, nɪbi bɪ najj yabɪt nan si nan najj gɪmɪdal gau aip mɪdpim u pen kale God nɪ pai nɪpe aij yabɪt asɪŋ mɪdagɔp mɪdeinabim. Kamɪŋ nɪb manɔ u ud nɪbi bɪ nan si nan najj gɪmɪdal gau kalɪp nɪmim, gapɪ magɔ kumi kabɔ laɲ nɪ lab rɔ u, kale mailɔ nɪ lɪmim. Anɪb u, Kraiſ ado gɪ aunab nɪn u, Kraiſ manɔ aij kalɔp pɔr hag nɪbin u, hagnɔ pak lɪ aragɔp, nɪŋɔm adɔ anɪbu nɔp gɪpal a gem, mɪn mɪn yabɪt gɪnabin. *

¹⁷ Kale God nɪp nɪŋ udpim u, nɪp nan pak sabe gɪ nɪlɔ nɪp aij gɔp rɔ u gɔp. Pen Kraiſ manɔ aij u pɔr hag nɪnɔ yɪp al pak lɪlɔ hagape yad lugnab u, manɔ mɪdagɔp. U yɪharɪŋ nɪg wain ud nan pak sabe gɪpal adɔ u hoŋ gɪpal rɔ u mɪdɔp. Kale God nɪp nɪŋ udpim u nan pak sabe gep; hagape yad lugnab u nɪg wain adɔ u hoŋ gep. Anɪg gɔ, hon se gɔl God nɪp nan sabe gɪ nɪno, nɪp aij gɪnab u nɪŋem, nɪnɪ lem kalɔp aip mɪn mɪn gɪnabin.

¹⁸ Anɪb u, kale u rɔ nɔp mɪn mɪn gɪmim aij gɔ nɪŋɔl gɪ mɪdaimim. *

Dimodi nɪnab

¹⁹ Kale mɪd aij gɪpim aka aigɔl gɪ rɔ mɪdpim u nɪŋagpin. Bɪ Kub Jisas yau a gɔ, sɔl mɪdɔp Dimodi nɪp yunɔ am kalɔp nɪŋɔm apɔm manɔ anɪbu hagɔ, yɪp aij gɪnɪm. ²⁰ Dimodi bɪ aij, yad kalɔp mɔg nɪŋem mɪdmagɔ lɪbin rɔ nɪpe kalɔp u rɔ nɔp mɔg nɪŋɔm mɪdmagɔ lɔp. Bɪ ap unbɔ gagɔp. ²¹ Bɪ rɪmnap anɪg gagpal; kalɪp ke aij gɪnɪm rɔ gasɪ nɪŋɔm gɪpal; Jisas Kraiſ nɪp aij gɪnɪm rɔ gasɪ nɪŋɔm gagpal. * ²² Dimodi nɪpe bɪ aij yabɪt mɪdɔp u amgɔ kale ke hadɔ nɪŋbim. Nɪpe nɪ yad rɔ mɪdɔ, bɪ apil mɪhau rɔ Jisas manɔ aij u hag nɪ ajpul. ²³ Yad gasɪ nɪŋbin u, sɔl mɪdɔp nagɪ mɪdpin u manɔ haglɔ nɪŋem, yɪp nan nɪhɔn gɪnabɔl manɔ u Dimodi nɪp hagnɔ, nɪpe amɔm kalɔp hag nɪnab. ²⁴ Gasɪ yad u, Bɪ Kub yau a gɔ, sɔl mɪdɔp yad ke u rɔ nɔp mɪdpim u nɪnabin.

Epaprodaidas nɪnab

²⁵ Pen kale mam hon Epaprodaidas nɪp hag yube apɔm, yɪp abad mɪdɔ nɪŋɔl gɪ, hol ami bɪ gɪpal rɔ ktɔ gul God wɔg nɪpe u jɪm nɔl gɪpul. Pen mɪnɪ nɪp hag yunɔ kauyar

* 2:8: Hib 5:8; 12:2 * 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib 1:3-4 * 2:10: Ro 14:11 * 2:11: Ro 10:9 * 2:15-16: Dan 12:3; Plp 1:10; 1De 2:19 * 2:18: Plp 3:1; 4:4 * 2:21: 2Di 4:10

au ado gĩ nĩnab. * 26 Nĩpe kalöp mĩdماغö löm am nĩnjam a göp. Nĩpe nan göp a gĩla u nĩnmim mög nĩnaipe u nĩpe nĩnöm gasĩ iru nĩnab. 27 Epaprodaidas nĩp nan kub gö, mel uma u, God nĩp mög nĩnöm gö, urak ara. Pen nĩp nöp wasö; God yĩp u rö nöp mög nĩna. Mam anĩbu umböp, yĩp mög yabĩt gĩböp. 28 Anĩb u, Epaprodaidas nĩp yĩnĩd yunö amjakö, kalöp aij gö nĩnöl gĩ, yad gasĩ iru nĩnbin rö nĩnjam. 29-30 Kale nöd mĩlö kub gau mĩdaibe, bĩ yĩp abadep ap mĩdagö, bĩ kale anĩbu hagpe, Krais wög u gĩnam a göm, apöm yĩp abad mĩdöm, mel uma. Bĩ rĩmnap unbö rö gĩpal gau ud aij gĩmim. Anĩb u, nĩpe amjakö, Bĩ Kub nĩp wög göp mam hon u auab a gĩmim, nĩp hag wĩhai udmim mĩn mĩn yabĩt gĩmim.

3

Krais nĩp nĩn udpin u me, God yĩp nĩnöm bĩ kamĩn aij yad hagöp

1 Aĩ mam bĩ. Yad manö söl hag junĩg gem, kalöp manö ap halö hagnĩg gabin. Bĩ Kub nĩbi bĩ nĩpe mĩdpim rö, mĩn mĩn gĩmim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hagnam a gĩnö, yĩp marö gagöp. Kauyan hagnö mĩd aij geinabim u aij.

2 Kain hauť gau nĩn aij göl gĩ mĩdaimim. Kale nan naij yabĩt gĩpal. Kale haĩ roman rĩb gĩ dö gĩpal. 3 Hon me God nĩbi bĩ nĩpe yĩjĩg göl mĩdpun. Nĩhön gĩnĩg: God Ana nĩpe u hanĩp aip mĩdö, God nĩp sabe gun. Krais Jisas nĩp cĩg gun aij a gö nĩnöl gĩ mĩdpun u me, God nĩbi bĩ nĩpe yĩjĩg göl mĩdpun. Hon haĩ roman nan gau gĩpal gasĩ nĩnjam God nĩbi bĩ nĩpe mĩdageinabun, a gĩ gasĩ nĩnjam u me, God nĩbi bĩ nĩpe kabö göl mĩdpun.
*

4 Pen haĩ roman nan gau gĩpal manö u hagöm, hon bĩ kub mĩdpun a gĩnaböl u, yad hagnabin, kale haĩ roman nan anĩb gau bĩ kub wasö, yad ke nöp bĩ kub mĩdpim. * 5 Yĩp yag dapöm nĩn unbö raleb u mĩdöm, wan haĩ u rĩb gĩ dö gĩla. Bac itan hon Isrel, nĩ nĩpe hain Benjamin it u me, yad bĩ Hibru yĩjĩg göl mĩdpim. Pen Juda lo manö hagpal u, yad bĩ Perisi mĩdainö rö, manö anĩbu hagöp rö magöňhalö nĩn aij gem gĩ mĩdmĩdin. * 6 Juda manö anĩbu nĩn damem kľö yabĩt juem, Krais nĩbi bĩ kalĩp nĩnem, gĩ naij yabĩt gĩmĩdin. Hon Juda nĩbi bĩ lo manö pro pro ke ke gau gĩmĩdin rö, bĩ kub gau yĩp manö ap hagöl rö laga. * 7 Pen hainö gasĩ nĩn aij gem, nöd gĩmĩdin adö anĩbu nĩn aij gem gagmĩdin u nĩnem, Krais yĩp göp u nöp nan aij a gĩ gasĩ aĩn u nöp nĩnöl gem, nöd gĩmĩdin nan gau magöňhalö nan yĩharĩn rö böň nöp arö gĩnö. * 8 Pen nöd gĩmĩdin nan gau nöp wasö. Gasĩ yad nĩnbin u, Krais Jisas Bĩ Kub yad nĩnbin u nan kub yabĩt. Nan rĩmnap gau magöňhalö nan yĩharĩn yabĩt. Krais Jisas nĩp wög gĩnam a gem, nan gau magöňhalö arö gĩnö. Krais bĩ nĩpe mĩdem, nĩp nĩn aij gĩnam a gem, nan gau magöňhalö acĩp acĩp rö nĩnbin. 9 Yad Krais aip jĩm nĩn nöp mĩdeinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God yĩp nĩnöm bĩ kamĩn aij yad hagagnab. Pen Krais nĩp nĩn udpin u me, God yĩp nĩnöm bĩ kamĩn aij yad hagöp. * 10 Anĩb u, Krais nĩp nĩn aij gem, nĩpe uraka u kľö anĩbu nĩnem, nĩpe marö kub uda u rö marö udem, nĩpe uma u rö umem, * 11 nĩpe uraka u rö God gö yad u rö nöp uraknabin.

Pol kľö göm ga

12 Yad nan hagajĩn anĩbi magöňhalö udem bĩ asĩn mĩdagöp mĩdpim u hagagabin. Pen Krais Jisas yĩp udö bĩ aigeg bĩ rö mĩdeinabin a göm ga u rö udnam a gem, kľö gem dip arabin. * 13 Aĩ mam bĩ. Nan aij anĩbu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gasĩ aĩn ap mĩdöp. Nöd gĩmĩdin u hauť gem, le löm nan aij adan au nĩnem dip arabin. 14 God nan aij yĩp nĩnab u udnam a gĩ gasĩ aĩn u nöp nĩnöl gem, adan au kabö rö nöp gĩ dö gĩ amem, res pĩs gĩnab nagĩ anĩbu dip arabin. God yĩp wĩn alöm nan aij nĩnab u, Krais Jisas yĩp gö ram mĩnönj kumi kabö adö lan au pör mĩdeinabin. * 15 Hon nĩbi bĩ God nĩp

* 2:25: Plp 4:18 * 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6: Ap 8:3
* 3:7: Mad 13:44,46 * 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24

cig aij gi midpun gau magonhalo, gasi anibu ro nop nijnun. Pen manö adö rimnap gasi ke njeinabim u, God kalöp gasi yijig göl njebe u yamnab. * 16 Pen Krais manö aij nij udpun u arö gagun; manö anibu nij aij göl gi gino arnim.

17 Añ mam bi. Yad gipin rö gi dammim, nibi bi anib rö gilö aröp gau nijmim, kalip udmim. * 18 Nihön ginig: kalöp pör hagdindin rö mitöng gem kauyan hagabin, nibi bi iru nop gau nan si nan naj göm, Krais mab kros ba lan uma u kauat mauat rö midpal. 19 Kale ram minöng naj yan u arnaböl. Hañ roman kale gasi göp adö u nop gasi nijbal. Nan si nan naj gilö nable giböp pen kale bi gau kalip waiö hagnal. Nan minöng naböng adö it i midöp nop gasi nijbal. * 20 Pen ram minöng hon u ram minöng kumi kabö adö lan au midöp. Kumi kabö adö lan au nibö, Bi nibi bi kalip kamij yunab u, Bi Kub Jisas Krais, abad midpun. * 21 Nipe Bi klö yabit hagö, nan gau magonhalö manö nipe nijöm hain ginab. Bi Kub Jisas Krais klö anibu gö, hañ roman ña hon hij gi lugöp gau gö, hañ roman aij yabit, hañ roman nipe ke rö lö mideinabun. *

4

Mid aij gimim

1 Anib u, nibi bi aij yad gau. Milö kub gai i midem, kalöp midmagö lem, am nijnam a gem, gasi u nijöl gi midpin. Kalöp nijem, ñiñi lem gasi halö midpin. Manö kalit klij rikpin anibi nijmim, anig gimim, Bi Kub nij ud pidöng göl gi midaimim. *

2 Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp nibi mihau hagabin, kale Bi Kub u nip gasi nijbil rö, pen pen hagnmil, jim ñöl midaimil.

3 Pen bi yad aip jim ñöl wög gipul, nop hagabin, nibi anib mihau kalip gi ñimön, mid aij gimil. Nöd nibi anib mihau, yad u, Klemen u, nibi bi rimnap gau aip jim ñun, Krais manö aij nipe u nibi bi gau hag ñimidun. God hib kale buk pör middep yan rikö midöp. *

4 Bi Kub nip cig gimim, miñ miñ göl gi midaimim. Kauyan u kalöp hagabin, miñ miñ göl gi midaimim! 5 Nibi bi hain aij yabit midaimim, nibi bi gau magonhalö nijöl. Bi Kub sol aunab. * 6 Gasi kub nijagmim. God nip hag nijöl gi, aij a göl gi, nan magonhalö nip sabe göl gi gimim. * 7 Anig gipe, Krais Jisas nip cig aij gi midpim u me, God hibur hain hain gasi midmagö kale an dan lö, kale pinij gimim gasi iru nijagnabim. Nibi bi nop midpun rö, God aigegö göm anig göp u nijagpun. *

8 Añ mam bi. Yad manö sol hag junig gem, kalöp manö ap halö hagnig gabin.

Nan nihön u nijö;

nan nihön u yijig göl;

nan nihön u kabö rö;

nan nihön u asij midagöp;

nan nihön u midmagö lep;

nan nihön u nibi bi nijöm ñiñi libal;

nan nihön u aij yöl;

nan nihön u nibi bi nijöm aij a gipal;

nan anib gau nop gasi nijöl gi midaimim.

9 Kalöp aip midem, nan nihön ginö nijbe u, manö nihön hagnö nijbe u, nijbe rö nop gimim. Anig geinabim, God kalöp aip midöm, gasi midmagö kale abad midö, gasi iru nijagnabim. *

Pilipai nibi bi Pol nip nan ñeila, miñ miñ ga

10 Yad hagnö e, yip hau gipal a gi gasi nijnö u pen wasö; yip gasi nijöl gi midaipe pen adan midageia nijöm kale yip nan ap yuagpe. Pen miñi yubim rö, yip gasi nijöl

* 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16 * 3:19: Ro 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De 2:19-20 * 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9 * 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 * 4:9: Ro 16:20

gɪ mɪdpim u nɪŋem, Bɪ Kub hon u nɪp mɪñ mɪñ yabɪl gabin. ¹¹ Ñɪn rɪmnap yɪharɪŋ mɪdpin gasɪ u nɪŋem hagagabin; Bɪ Kub yɪp gasɪ ñö uri nɪŋbin, yɪp nɪhön nɪhön gɪnab u, manö mɪdagöp. ¹² Ñɪn rɪmnap nan iru mɪdöp; ñɪn rɪmnap mɪdagöp. Mɪdöp ñɪn gau ñɪŋbin; mɪdagöp ñɪn gau yɪharɪŋ mɪdpin. Göp anɪbu, nan iru mɪdö aka mɪdagö, gasɪ kub nɪŋagpin. ¹³ Bɪ Kub yɪp abad mɪdöm klö ñöb u me, yɪp nɪhön nɪhön gö a gɪnab u gɪnabin.*

¹⁴ Pen yɪp mɪŋör gaia, kale yɪp gasɪ nɪŋmim nan ñɪbim u, aij yabɪl gɪpim. ¹⁵ Kale Pilipai nɪbi bɪ nɪŋbim, kale Jisas manö aij nɪpe u nöd api nɪŋbe ñɪn u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag ñɪ ajmɪdin, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdeila gau rɪmnap yɪp nan ñagla. Kale Pilipai nɪbi bɪ nöp yɪp mani nan gau ñɪmɪdim.* ¹⁶ Pen amem daun kub Desalonaika mɪdainö ñɪn u, yad nan ap mɪdageia pen kale yɪp mani nan gau pör ñɪmɪdim.

¹⁷ Pen mani nan gau a gem hagagabin; gasɪ kale ke nɪŋmim, nan halöwalö ñɪbe, God kalpe mɪñ mɪñ yabɪl göm, kale gɪpe u haul gagnab, a gem hagabin.

¹⁸ Nan yube magöŋhalö udpin. Bɪ kale Epaprodaidas nɪp mani nan gau ñɪbe, dapöm yɪp ñö, mɪñi nan iru yabɪl mɪdö mɪd aij gɪpin. Yɪp yube anɪbu, God nɪp nan lauöm ñɪlö, halɪŋ aij auö nɪp aij gɪmɪdöp rö u gɪpim. ¹⁹ Kale Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdmim, yɪp nan yubim u, God yad bɪ gep yabɪl u kalöp abad mɪdöm, nan nɪhön mɪdagainɪm gau kalöp ñɪnɪm.

²⁰ Anɪb u, God Bapi hon hib nɪpe pör nöp pör nöp hagno adö arnɪm. Anɪb unbö rö aij.

Manö naböŋ magö rɪmnap

²¹⁻²² Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe bɪ kub Sisa aip mɪdpal gau, kalöp Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau, “Kale mɪdpim?” a gɪpal. Anɪb u me, God nɪbi bɪ nɪpe aui mɪdpun magöŋhalö, kalöp Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau magöŋhalö, “Kale mɪdpim?” a gabun.

²³ Bɪ Kub Jisas Krai kalöp magöŋhalö mög nɪŋöm abad mɪdainɪm.

* 4:13: 2Ko 12:10 * 4:15: 2Ko 11:9

Kolosi

Pol Kolosi n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹⁻² Yad Pol. God n̄pe ke ȳip hag lö, Krai Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idpin. Pen m̄iñi mam hon Dimodi yad aip m̄idö n̄iñöl ḡi, kalöp Krai Jisas n̄p n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim añ mam daun kub Kolosi m̄idpim gau, k̄öp an̄bi kal̄i k̄liñ r̄ikabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄iñöm ud aij gö, m̄id aij ḡimim.

Pol Krai n̄bi b̄i Kolosi gau sabe göm, God n̄p aij a ga

³⁻⁴ Haglö n̄iñbun, kale Krai Jisas n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i n̄p n̄iñ udpal gau kal̄p magöñhalö m̄idmagö l̄ibim. An̄b u, sabe gun, kalöp gas̄i n̄iñun, p̄ör n̄öp God B̄i Kub hon Jisas Krai Nap n̄pe u n̄p aij a ḡipun. * ⁵ Ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a ḡi gas̄i n̄iñbim u me, kale Krai Jisas n̄p c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i n̄pe gau m̄idmagö l̄ibim. Manö n̄iñö, Krai manö aij u, n̄öd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au m̄idöp u hadö n̄iñbe. *

⁶ Nöd api Krai manö aij u n̄iñmim, God n̄bi b̄i gau mög n̄iñöm ud aij göp manö yuö yab̄i u n̄iñmim, kale ke halö n̄iñ udpim ñ̄in u r̄ikö, Krai manö aij u kalöp añ dañ magö p̄ilöm kub ranöm arab rö u, an̄b unbö rö n̄öp me, ram m̄inöñ gau gau k̄id k̄id magöñhalö gau, Krai manö aij u aramöm n̄bi b̄i añ kale dañ magö p̄ilöm kub ranöm arab.

⁷ Epapras, hon aip naḡi wög göm, Krai n̄p wög p̄ör ḡi aij göp u, kalöp nöd api Krai manö aij u hag ña. An̄g ga u, han̄p ḡi ña. ⁸ Epapras aui apöm, Ana kalöp añ dañ m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄bi b̄i gau m̄idmagö l̄ibim u, han̄p hag ña. *

⁹ An̄b u, Epapras n̄pe nöd api han̄p manö hag ñö n̄iñno ñ̄in u r̄ikö, kalöp nan a gun God n̄p p̄ör n̄öp sabe ḡipun. God n̄p sabe gun hagabun, n̄p aij ḡin̄im adö u n̄öp, Ana n̄pe kalöp gas̄i ñö kale gas̄i n̄iñ k̄id hīkmim nan n̄ihön God n̄p aij ḡinab u n̄iñ aij ḡimim, a gabun. * ¹⁰ An̄b u, B̄i Kub n̄bi b̄i n̄pe yab̄i rö ḡi m̄idmim, n̄p aij ḡinab adö u n̄öp ḡipe ar̄in̄im. An̄g ḡimim, nan aij ke ke iru n̄öp ḡi dammim, God n̄pe aigale b̄i rö m̄idöp u n̄iñ aij yab̄i ḡinabim. An̄g ḡipe, nan magö iru n̄öp p̄lnab. ¹¹ God n̄pe B̄i k̄lö unbö ke yab̄i mailö halö m̄idöp u, n̄pe k̄lö n̄pe magöñhalö kalöp ñö, kale p̄idöñ n̄pe udmim, marö r̄imnap auö gas̄i an̄bu n̄iñagmim, gas̄i halö m̄idmim, m̄iñ m̄iñ göl ḡi, * ¹² Bapi n̄p aij a göl ḡi m̄idaimim. Krai n̄bi b̄i n̄pe ram m̄inöñ p̄ör mailö ḡim̄idöp au nan aij udnaböl u, Bapi n̄pe kalöp gö, kale u rö n̄öp nan aij an̄bu udnabim. * ¹³ Seden, b̄i s̄ibön böñ gau abad m̄idöp u, han̄p naḡi ad̄ik p̄idöñ l̄im̄idöp u pen God n̄pe han̄p hub̄ik yuö, m̄iñi Ñ̄i m̄idmagö n̄pe han̄p ud aij göm abad m̄idöp. * ¹⁴ Ñ̄i n̄pe n̄öp han̄p nan a göm umöm, naḡi m̄idaino u hub̄ik yua; n̄pe nan si nan naj ḡipun gau n̄iñöm arö ga. *

Krai nan gau magöñhalö abad m̄idöp

¹⁵ Nap God n̄p waiö n̄iñun rö lagöp u pen Ñ̄i n̄pe me Nap rö m̄idöp. N̄bi b̄i nan gau ḡi laga ñ̄in u, Ñ̄i Nap aip m̄ideia. N̄bi b̄i nan gau magöñhalö yagol rö m̄idöp; Krai n̄pe adö lañol m̄idöp. * ¹⁶ Nan kumi kabö adö lañ gau abe, nan m̄inöñ naböñ iñ i abe, nan amgö n̄iñbun gau abe, nan amgö n̄iñagpun gau abe, ana nan gau abad m̄idpal gau abe, magöñhalö n̄pe n̄öp ḡi la. Ḡi la u, Krai hib n̄pe haglö adö ar̄in̄im a göm ḡi la. ¹⁷ Ram m̄inöñ hadame dagol gau ḡi laga ñ̄in u, Krai m̄ideia. N̄pe m̄idöp u me, nan gau magöñhalö ka ke u m̄idöm j̄im ñöl m̄idöp. * ¹⁸ Krai n̄pe nab̄ic magö rö m̄idöp; n̄bi b̄i n̄pe gau, c̄oc u, hañ roman̄ n̄pe m̄idöp. N̄pe gö c̄oc hañ roman̄ kam̄iñ m̄idöp. N̄pe

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16
* 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18 * 1:17: Jon 1:1; 8:58

it göm umöm kauyaŋ uraka u me, nan n̄hön n̄hön m̄döp gau yagol rö m̄döp; n̄pe nöp adö laŋol m̄döp. * 19 God gas̄t n̄pe ke n̄ŋöm gö, God n̄pe m̄döp rö nöp, Krai an̄b unbö rö nöp m̄döp. * 20 An̄b u, nan n̄hön n̄hön m̄nön naböŋ it i m̄döp abe, ram m̄nön kumi kabö adö laŋ au m̄döp abe, nan gau magöŋhalö God aip j̄m n̄n̄m rö löp. Nöd nan gau God n̄p kauat mauat rö m̄dm̄döp. Pen N̄t̄ n̄pe, Nap n̄pe ke m̄döp rö nöp m̄döm, mab kros ba laŋ hagape lugö umö, uri nan gau magöŋhalö God aip j̄m n̄n̄m rö löp. *

21 Kale nöd nan si nan naj gas̄t n̄ŋöl ḡt, an̄b unbö rö nöp göl ḡt m̄dmim, God n̄bi b̄t al n̄ŋeb n̄pe m̄dmim, m̄lö gau rö m̄dm̄dim. * 22 M̄ñi pen N̄t̄ n̄pe hañ romaŋ löm uma rö, kalöp ud n̄pe ke aip j̄m n̄öl lö, ram m̄nön n̄pe kumi kabö adö laŋ au arammim, God amgö ilö n̄pe au n̄bi b̄t ut̄, n̄bi b̄t as̄ŋ m̄dagöp, n̄bi b̄t manö ap m̄dagöp, m̄deinabim. * 23 Pen kale Krai manö aij n̄ŋ udpim u, ram padö rö n̄ŋ udöl ḡt m̄dmim, God nan aij kalöp n̄nab u gas̄t m̄dmagö kale aŋ daŋ p̄döŋ l̄mim gas̄t n̄ŋöl ḡt m̄daimim. Manö aij kalöp haglö n̄ŋbim an̄bu, kalöp nöp wasö, n̄bi b̄t ram m̄nön gau k̄d k̄d magöŋhalö hag n̄lö ara. Yad Pol u rö nöp wög adö an̄bu nöp ḡpin.

Pol Krai n̄p wög geia

24 Kalöp nan a gem Krai manö aij hag n̄nö ȳp ḡt naj ḡlö marö udnö u, m̄ñi yad m̄ñ m̄ñ ḡpin. Krai n̄pe ke marö kub yab̄t uda u rö, Krai n̄bi b̄t marö kub yab̄t udöl a gem, Krai hañ romaŋ n̄pe u, cöc n̄pe u, ḡt n̄nam a gem, hañ romaŋ yad marö r̄mnap udpin.

25 God ȳp hag lö, kalöp God Manö u magöŋhalö hag n̄t̄ aij ḡm̄din u me, cöc n̄pe u n̄p wög ḡt ñeb b̄t ap m̄dpin. * 26 Manö aij an̄bu hadame gau m̄t̄ iru yab̄t pi göl m̄dm̄döp pen m̄ñi God n̄pe Krai n̄bi b̄t n̄pe kal̄p manö an̄bu waiö la. * 27 God gas̄t n̄ŋöm manö hag la u, manö aij yab̄t, manö mailö halö pi göl m̄dm̄döp u, n̄bi b̄t gau magöŋhalö n̄ŋöl a göm, n̄bi b̄t n̄pe kal̄p waiö yamnab. Manö aij an̄bu it u an̄g göl m̄döp: Krai m̄dmagö kale aŋ daŋ m̄döp; an̄b u kale ram m̄nön kumi kabö adö laŋ au arammim, God mailö ke halö au m̄döp aip pör m̄deinabim. 28 An̄b u, hon Krai nöp hag n̄bun. Kale magöŋhalö Krai n̄p c̄g aij göl ḡt, manö n̄pe n̄ŋ aij göm, hagöp rö nöp göl ḡt m̄deinaböl a gun, gas̄t n̄ŋ aij gun n̄bi b̄t gau kal̄p magöŋhalö r̄m̄d ukun, Krai manö aij u hag n̄m̄dun. 29 Adö an̄bu nöp, Krai klö naj n̄pe ke magöŋhalö ȳp n̄b u udem, klö gem wög n̄pe göl ḡt m̄dpin. *

2

Kalöp manö piral hagöl u, udagmim

1 Pen n̄ŋim! Kale Kolosi n̄bi b̄t gau abe, Leodisia n̄bi b̄t gau abe, n̄bi b̄t r̄mnap halö mulu ad̄ŋ yad n̄ŋagpal gau abe, m̄d aij ḡmim a gem, wög klö yab̄t gabin. 2 Kale gas̄t halö m̄döm, gas̄t añ̄t ap nöp n̄ŋöm, pen pen m̄dmagö löm, gas̄t n̄ŋ k̄d hīköm, God Manö pi göl m̄dm̄döp u magöŋhalö n̄ŋ aij göl, a ḡt gas̄t n̄ŋbin. God Manö pi göl m̄dm̄döp u Krai. 3 Krai n̄p aŋ daŋ nöp God gas̄t aij aij magöŋhalö pi göl m̄döp u me, n̄pe ke nöp God gas̄t aij an̄bu waiö l̄n̄m rö löp. *

4 N̄bi b̄t r̄mnap pir alöm, manö kliñ aij r̄mnap haglö n̄ŋöl ḡt, manö piral kale an̄bu n̄ŋ udmim rö löp a gem, kalöp manö an̄bi hag n̄t̄ aij gabin. * 5 Yad ram m̄nön m̄lö aui m̄dpin u pen gas̄t yad u kalöp lau adö m̄dö n̄ŋöl ḡt, kalöp gas̄t n̄ŋöl ḡt m̄dpin. Pen kale Krai n̄p n̄ŋ ud p̄döŋ ḡmim, agam̄j m̄dmim, j̄m n̄öl m̄dpim u, ȳp aij yab̄t göp. *

Krai aip m̄dun n̄pe hagöp rö nöp gun

* 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:19: Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16; 5:27 * 1:25: Ep 3:2,7-8 * 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9 * 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13 * 2:3: 1Ko 1:24,30 * 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3

⁶ Kale Jisas Kraiſ n̄p n̄ŋ udmim, B̄i Kub hon a ḡmim uđpim u me, adö an̄bu n̄p n̄ŋmim ḡpe arn̄m. ⁷ Kraiſ n̄p c̄g aij ḡmim, manö n̄ŋö n̄pe hag ñl̄ö n̄ŋbe u n̄ŋ ud p̄döŋ ḡmim, hagöp rö n̄p ḡmim, God n̄p aij a göl ḡ n̄p m̄daimim. *

⁸ Pen n̄ŋ aij ḡmim. N̄bi b̄i r̄mnap kalöp manö ȳhar̄ŋ manö piral hagl̄ö, kale manö piral an̄bu udmim k̄d kale gau ammim rö l̄öp. Manö ȳhar̄ŋ manö piral hagpal u, bac b̄i aiud kale abe, ana naij nan gau m̄n̄öŋ naböŋ it i abad m̄dpal gau aiud abe udöm hagpal. Kraiſ manö aij u udöm hagagpal. ⁹ N̄hön ḡn̄g: Kraiſ hañ roman̄ halö m̄döp u pen God m̄döp rö u, Kraiſ n̄pe an̄b unbö rö n̄p m̄döp. * ¹⁰ God n̄pe gö, kale Kraiſ n̄p c̄g ḡmim, n̄p aip j̄m ñöl m̄dmim, kam̄ŋ yab̄t̄ m̄dpim. N̄pe n̄p me, ana naij nan gau m̄n̄öŋ naböŋ it i abad m̄dpal gau magöŋhalö adö lagod m̄döp. *

¹¹ Kale Kraiſ aip j̄m ñöl m̄dpim u me, kale hadö Juda n̄bi b̄i hañ r̄b ḡ dö ḡpal rö u m̄dpim. Juda n̄bi b̄i gau ru pi ñ̄magö udöm hañ r̄b ḡ dö ḡpal, pen Kraiſ aip j̄m ñöl m̄dpim u me, n̄pe nan si nan naij ḡm̄dim naḡt̄ u r̄b ḡ dö göp. * ¹² Kalöp ñ̄g pakla u, kalöp Kraiſ aip r̄göl ḡla; kale God klö n̄pe Jisas ud urak ña u n̄ŋ udpe u me, God kalöp Kraiſ aip ud urak ñö, n̄bi b̄i kam̄ŋ ḡsön n̄bö n̄pe m̄dpim. *

¹³ Kale nöd nan si nan naij adö u n̄p ḡm̄dim, Kraiſ n̄pe nan si nan naij ḡm̄dim naḡt̄ u r̄b ḡ dö gaga ñ̄n u, kale n̄bi b̄i hadö umbal rö m̄daibe. Pen God n̄pe ke gö, uri kale Kraiſ aip kam̄ŋ m̄dpim. God nan si nan naij ḡno u magöŋhalö n̄ŋöm arö ga. *

¹⁴ Nan si nan naij ḡno u, köp aŋ yaŋ kal̄i k̄t̄ñ r̄k̄öm, lo manö ke ke pen ñeb manö u halö kal̄i k̄t̄ñ r̄kla u, God köp an̄bu ud mab kros ba laŋ c̄p̄t̄ pak lö, böŋ n̄p p̄s ga. *

¹⁵ Mab kros ba laŋ Kraiſ n̄pe ana naij nan gau m̄n̄öŋ naböŋ it i abad m̄dpal gau mo n̄pe gau löm, n̄bi b̄i gau n̄ŋ m̄dlö n̄ŋöl ḡ, kal̄p naḡt̄ ad̄k̄öm ud t̄p ḡ ud ara. *

¹⁶ An̄g ga rö, kale nan magö r̄mnap gau ñ̄g r̄mnap gau ñ̄ŋbe, n̄bi b̄i r̄mnap kalöp hag pro gaiöl, gas̄t̄ iru n̄ŋagmim. M̄ñi God n̄p sabe gep ñ̄n kub a göm as̄t̄ mas̄t̄ ḡnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gas̄t̄ iru n̄ŋagmim. M̄ñi rak̄n ḡsön auöp ñ̄n kub a göm as̄t̄ mas̄t̄ ḡnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gas̄t̄ iru n̄ŋagmim. M̄ñi Juda God n̄p sabe gep ñ̄n kub a göm as̄t̄ mas̄t̄ ḡnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gas̄t̄ iru n̄ŋagmim. * ¹⁷ Kraiſ auaga ñ̄n u, nan an̄b gau ana rö n̄ŋöm ḡm̄dal; pen nan yab̄t̄ u Kraiſ. *

¹⁸ An̄b u, n̄bi b̄i r̄mnap apöm, manö m̄l̄ö hagöm, naböŋ n̄ŋbun rö, kale an̄g an̄g ḡmim, aka n̄bi b̄i ramö rö m̄dmim, aka ejol gau sabe ḡmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñ̄nab nan u arö gagmim. N̄bi b̄i an̄b gau, Kraiſ manö aij u n̄ŋagpal; gas̄t̄ kale ke n̄p n̄ŋöm, gas̄t̄ piral gau n̄bö gau n̄bö udöm, hon n̄bi b̄i kub a göm, aiud ȳhar̄ŋ m̄l̄ö yab̄t̄ udaböl. ¹⁹ N̄bi b̄i an̄b gau, Kraiſ n̄p arö göm adö an̄bu arbal. Pen Kraiſ n̄pe nab̄c magö m̄döm, hañ roman̄ n̄pe u, magöŋhalö k̄d̄t̄ goł rö j̄m ñöl löm, nan aij ñöm, abad m̄d aij gö n̄ŋöl ḡ, God n̄p aij ḡn̄m rö u, hañ roman̄ kub gö gö arab. *

²⁰ Kraiſ c̄g ḡpim u me, n̄p aip umbe, ana naij nan gau m̄n̄öŋ naböŋ it i abad m̄dpal gau mo kale gau m̄dagpim; kalöp nan ap ḡn̄g klö ap m̄dagöp. An̄b u, n̄hön ḡn̄g n̄bi b̄i gau gas̄t̄ n̄ŋbal rö gas̄t̄ n̄ŋbim? ²¹ “Nan u ñ̄magö udagmim! Nan u ñ̄ŋagmim! Nan u ud n̄ŋagmim,” a ḡpal, * ²² pen nan magö ñ̄g nan hagpal nan gau magöŋhalö ñ̄ŋl̄ö p̄s ḡnab. Manö k̄t̄ñ aij hag ñ̄bal gau magöŋhalö n̄bi b̄i gas̄t̄ ke n̄ŋöm hagpal adö u n̄p n̄ŋöm hag ñ̄bal. *

²³ N̄bi b̄i an̄b gau, ejol abe sabe gun a göm, n̄bi b̄i mög gep rö m̄dno aij ḡnab a göm, nan as̄t̄ mas̄t̄ göm, b̄is̄tam m̄dpal. An̄g ḡl̄ö, n̄bi b̄i r̄mnap n̄ŋl̄ö, manö n̄ŋö rö l̄nab u pen nan si nan naij gep gas̄t̄ u auö, nan piral gau n̄p gas̄t̄ n̄ŋöm, Kraiſ n̄p c̄g m̄dagpal rö, nan ap klö ñö, hañ roman̄ ke gas̄t̄ göp u arö göl rö lagöp.

* 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5
 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:16: Ro 14:1-12 * 2:17: Hib 8:5 * 2:19: Ep 2:21; 4:16 * 2:21: Gal 4:3,9;
 1Di 4:3 * 2:22: Mad 15:9

3

*God han*ip gö, Krai aip urakno

¹⁻² Pen kale Krai aip urakmim kam⁺ij g⁺isön n⁺ibö m⁺idpim u, m⁺inö⁺ij nabö⁺ij adö il i nan gau gas⁺ u n⁺ijagmim. Gas⁺ kub kale u arn⁺im nan ram m⁺inö⁺ij kumi kabö adö la⁺ij m⁺idöp gau. Krai n⁺ipe uraköm adö la⁺ij au aramöm, God n⁺imagö y⁺ijg bö⁺ij lau as⁺ik m⁺idöp. *
³ Kale Krai aip umbe u me, kam⁺ij m⁺idep magö kale u God Krai kal⁺ip apil m⁺ihau aip pi göl m⁺idöp. ⁴ Kam⁺ij m⁺idep magö kale il u Krai. Hainö n⁺ipe aunab n⁺in u, amun n⁺ipe aip mailö unbö ke halö m⁺id aij g⁺inabun.

*Nöd m*idm⁺idim u ke, uri m⁺idpim u ke

⁵ An⁺ib u, nan n⁺ihön ha⁺n roma⁺ij gas⁺ göp u al pak l⁺imim. N⁺ibi si b⁺i si g⁺imim, gas⁺ naj n⁺ijmim, ha⁺löwa⁺lö g⁺imim, nan si nan naj nöp gun a g⁺imim, u⁺tpö k⁺itno k⁺ibap gol mani nan gau iru nöp udun a g⁺imim g⁺ipe aragn⁺im. U⁺tpö k⁺itno k⁺ibap gol mani nan gau iru nöp udun a g⁺ gas⁺ n⁺ijbal n⁺ibi b⁺i gau, kale n⁺ibi b⁺i nan piral sabe g⁺ipal rö nöp m⁺idpal. *
⁶ Adö an⁺ib gau nöp g⁺ilö, God kal⁺ip kal juö, ilön kub yab⁺it udnaböl. ⁷ Kale ke nö⁺d nag⁺ naj adö an⁺ibu nöp gas⁺ n⁺ijmim, an⁺ib unbö rö nöp g⁺im⁺idim. ⁸ Pen m⁺in⁺i nag⁺ naj adö u bö⁺ij nöp arö g⁺imim. Nöd mulu kal n⁺ijmim, kal yab⁺it jumim, gas⁺ naj n⁺ijmim, n⁺ibi b⁺i gau kal⁺ip hag pro g⁺imim, ura⁺ña⁺ hagmim g⁺im⁺idim rö, m⁺in⁺i gagmim. *
⁹ Manö piral hagmim, pen hagö pen hagö g⁺im⁺idim u, u rö nöp hagagmim. Krai aip umbe u me, g⁺ naj g⁺im⁺idim nag⁺ u kalöp wa⁺ij rö wam wam ga u, hibur gas⁺ m⁺idmagö nö⁺d n⁺ibö kale u, ud as⁺ik ke gau yubim. *
¹⁰ Hibur gas⁺ m⁺idmagö nö⁺d n⁺ibö kale u ud as⁺ik yumim, hibur gas⁺ m⁺idmagö hain n⁺ibö kale u, wa⁺ij rö rol l⁺ibim. N⁺ibi b⁺i g⁺isön n⁺ibö m⁺idmim, God kalöp g⁺ la u pör nöp gö, kale n⁺ipe ke m⁺idöp rö nöp l⁺imim, n⁺ip n⁺ij aij yab⁺it g⁺inabim. *
¹¹ God an⁺ig ga u me, Grik n⁺ibi b⁺i gau ke, Juda n⁺ibi b⁺i gau ke m⁺idagpal. N⁺ibi b⁺i ha⁺n r⁺ib g⁺ dö g⁺ipal gau ke, n⁺ibi b⁺i ha⁺n r⁺ib g⁺ dö gagpal gau ke m⁺idagpal. N⁺ibi b⁺i köp kal⁺it kli⁺ñ amgö l⁺i n⁺ijbal gau ke, n⁺ibi b⁺i köp kal⁺it kli⁺ñ amgö l⁺i n⁺ijagpal gau ke m⁺idagpal. N⁺ibi b⁺i w⁺iyap gau ke, n⁺ibi b⁺i uböl gau ke m⁺idagpal. N⁺ibi b⁺i rau dam l⁺ilö nag⁺ wög g⁺ipal gau ke, n⁺ibi b⁺i gas⁺ kale ke n⁺ijöm wög g⁺ipal gau ke m⁺idagpal. N⁺ibi b⁺i g⁺isön n⁺ibö m⁺idpun u me, Krai n⁺ipe ke nöp han⁺ip magö⁺ihalö m⁺idmagö raul a⁺ij da⁺ij m⁺idö, nan r⁺imnap magö⁺ihalö nan y⁺ihar⁺ij rö löp. *

¹² God n⁺ibi b⁺i n⁺ipe m⁺idpim. N⁺ipe kalöp m⁺idmagö löm, n⁺ibi b⁺i n⁺ipe ke hag la. An⁺ib u, wa⁺ij rol l⁺ibal rö, g⁺ aij gep nag⁺ u rol l⁺imim. N⁺ibi b⁺i gau kal⁺ip mög n⁺ijmim, ud aij g⁺imim; hib kale ke hagpe adö aragn⁺im; n⁺ibi b⁺i hain aij m⁺idmim; n⁺ibi b⁺i gau manö hain hagmim kal juagmim. *
¹³ Krai n⁺ibi b⁺i n⁺ipe r⁺imnap kalöp g⁺ naj gaiöl, kal⁺ip pen g⁺ naj gagmim. Manö r⁺imnap m⁺idain⁺im, B⁺i Kub kale nan si nan naj g⁺ipe n⁺ijöm arö göp rö u, n⁺ibi b⁺i gau kalöp g⁺ naj gaiöl u, u rö nöp n⁺ijmim arö g⁺imim. *
¹⁴ Pen kale nag⁺ aij an⁺ibu rol g⁺imim, hö⁺ij adö lagod au m⁺idmagö lep magö u rol g⁺imim. N⁺ibi b⁺i m⁺idmagö lep magö u, nan aij gau magö⁺ihalö wam wam ud j⁺im n⁺öm lö, nan aij ap ulep gagn⁺im. *

¹⁵ God kalöp udöm ha⁺n roma⁺ij a⁺n⁺i nöp j⁺im n⁺öl la u, kale agam⁺ij m⁺idmim pen pen ud aij g⁺imim a göm ga. An⁺ib u, Krai hibur hain hain n⁺öb u n⁺ip hag n⁺ijmim, m⁺idmagö kalöp a⁺ij da⁺ij hibur hain hain magö an⁺ibu lö, agam⁺ij m⁺idmim, nan n⁺ihön n⁺ip aij g⁺inab u n⁺ij nabim. An⁺ib u, n⁺ip aij a göl g⁺ nöp m⁺idaimim. *
¹⁶ Krai manö aij u a⁺ij kalöp da⁺ij ajma⁺ij rauöm rö m⁺idain⁺im n⁺ijöl g⁺, manö n⁺ipe u n⁺ij aij yab⁺it g⁺imim me, pen pen hag n⁺i aij göl g⁺, God Manö ad⁺ij Sam a g⁺ipal r⁺imnap, God hib n⁺ipe dap raneb k⁺imap r⁺imnap hagöl g⁺, God n⁺ip aij a göl g⁺ m⁺idaimim. *
¹⁷ Pen manö hagn⁺ig aka n⁺ihön n⁺ihön g⁺in⁺ig, B⁺i Kub Jisas n⁺ibi b⁺i n⁺ipe m⁺idpun a g⁺imim, God Jisas kal⁺ip apil m⁺ihau aij a göl g⁺ nöp g⁺ipe arn⁺im. *

* 3:1-2: Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * 3:5: Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * 3:8: Ep 4:25-29; 5:4 * 3:9: Ep 4:22,25 * 3:10: Ep 4:24 * 3:11: Gal 3:28 * 3:12: 1Pi 2:9 * 3:13: Ep 4:2,32 * 3:14: Ro 13:8-10 * 3:15: Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4 * 3:16: Ep 5:19 * 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20

Krais n̄bi b̄i n̄pe gau m̄d aij göl

¹⁸ Kale n̄bi gau, kale Krais n̄ḡ udpim rö, nagamul b̄i manö hagöl u hain ḡmim. *

¹⁹ Pen kale b̄i gau, n̄bi kale gau kal̄p manö ktö ḡmim hagagmim; kal̄p m̄dmagö l̄mim. *

²⁰ Kale n̄i pai gau, kale Krais n̄ḡ udpim rö, name nap hagöl rö magöḡhalö hain ḡmim. An̄ḡ geinabim God n̄p aij ḡnab. *

²¹ Pen kale nap b̄i, n̄i pai kale gau kal̄p manö ktö ḡmim hagpe hagpe, gas̄i naj n̄ḡöm, m̄d aij gagöl rö löp u, n̄ḡ aij ḡmim. *

N̄bi b̄i naḡi wög ḡpal gau; b̄i kub kale gau

²² Kalöp n̄bi b̄i, b̄i r̄mnap naḡi ad̄ik l̄i daulö, kal̄p naḡi wög ḡi n̄m̄dim gau, manö r̄mnap hagn̄ḡ gabin. B̄i kub n̄ḡm̄dal magö u nöp n̄ḡm̄dlö n̄ḡöl ḡi wög ḡno, kal̄p aij gaḡ a ḡmim gagmim. Gas̄i m̄thöp n̄ḡagmim, B̄i Kub hon kumi kabö adö laḡ u n̄ḡ m̄döp rö, ḡi aij gun a ḡmim, aij gö n̄ḡöl ḡi ḡmim. * ²³ Kale nan n̄hön n̄hön geinabim, n̄bi b̄i m̄nön naböḡ i l̄i r̄mnap kal̄p wög gabun a ḡmim gagmim; B̄i Kub kumi kabö adö laḡ u n̄p wög gabun a ḡmim, ktö ḡmim gas̄i aij n̄ḡöl ḡi ḡmim. ²⁴ Wög ḡi n̄bim u, B̄i Kub Krais n̄p wög ḡi n̄bim. Kale n̄ḡbim B̄i Kub n̄pe pen n̄öm kalöp nan aij n̄nab. ²⁵ Pen God n̄pe n̄bi b̄i ḡi naj ḡnaböl gau manö kub hagn̄ḡ, n̄bi b̄i kub gau, n̄bi b̄i pro gau a göm, manö kub gagnab; adö añ̄i u nöp hagöm, ilön n̄nab. *

4

¹ An̄b u, kale b̄i kub rö m̄dpim gau, B̄i Kub kale kumi kabö adö laḡ m̄döp u gas̄i n̄ḡöl ḡmim, n̄bi b̄i kalöp naḡi wög ḡi n̄bal gau kal̄p abad m̄d aij ḡmim, nan kal̄p n̄eb rö u halöwatö n̄mim. *

God n̄p sabe göl ḡi m̄daimim

² Kale gas̄i n̄ḡ aij göl ḡi, aij a göl ḡi, God n̄p sabe göl ḡi m̄daimim. * ³ Han̄p u rö nöp God n̄p sabe göl ḡi m̄dpe, God n̄pe adan hīk̄ö, Krais manö aij pi göl m̄dm̄döp u n̄bi b̄i gau kal̄p waiö hag n̄nabun. Krais manö aij u nöp hagnö, ȳp naḡi leila m̄dpin. * ⁴ Pen God n̄p sabe ḡpe, ȳp abad m̄dö n̄ḡöl ḡi, manö an̄bu hag n̄i aij ḡnö, n̄bi b̄i n̄ḡ aij göl. Yad unbö rö nöp ḡnam u aij.

⁵ Kale pör nöp gas̄i n̄ḡöl ḡi m̄dpe, adan hīkn̄m, n̄bi b̄i Krais n̄p n̄ḡ udagpal gau, gas̄i n̄ḡ aij göl ḡi, kal̄p ud aij ḡmim, Krais manö aij u hag n̄mim. * ⁶ Maj m̄gan kale u dö sol dö kal rö lain̄m. An̄ḡ gö, n̄bi b̄i manö kale n̄ḡlö, dö gö, n̄ḡ aij ḡnaböl. Kalöp manö n̄hön rö hag n̄ḡnaböl, kal̄p pen hag n̄i aij ḡmim. *

Pol Dijikas Onesimas b̄i m̄hau kal̄p yua

⁷⁻⁸ Mam m̄dmagö hon Dijikas, yad B̄i Kub n̄p wög ktö ḡpin rö göp u, n̄p yunö n̄nab. N̄pe m̄dpim u amöm, yad aigegö rö m̄dpin u kalöp hag n̄ö n̄ḡmim m̄ñ m̄ñ ḡmim a gem yunabin. * ⁹ Pen mam m̄dmagö hon Onesimas, b̄i kalpe ke u, Dijikas aip n̄nabil. Onesimas n̄pe u rö nöp, yad B̄i Kub n̄p wög ktö ḡpin rö, u rö nöp göp. Ammil, nan n̄hön n̄hön gai i gab u magöḡhalö kalöp hag n̄i aij ḡnabil. *

Pol manö hag naböḡ jua

¹⁰ B̄i Arisdakas, yad aip naḡi m̄dpul u abe, b̄i hon Mak abe kalöp, “M̄dpim?” a ḡpil. Mak me, b̄i hon Banabas n̄m̄daḡ n̄pe u. B̄i an̄bu nöp nöd manö yuem hagnö, “N̄p yagol u amjakö ud aij gim,” a ḡnö. * ¹¹ B̄i hon Jisas, hib n̄pe ap Jidas a ḡpal u, u rö nöp kalöp, “M̄dpim?” a göp. B̄i Juda m̄hau n̄gaḡ an̄b gau me yad aip wög ḡpun.

* 3:18: Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4 * 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Ro 2:11
* 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15
* 4:7-8: Ep 6:21-22 * 4:9: Plm 10-12 * 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13

Juda r̄imnap ȳip gas̄i ap ap n̄iḡöm j̄im ñöl wög gagpun; kale yam nöp yad aip God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab manö aij u hag ñ̄ibun.

¹² B̄i kale Epapras, Krais Jisas n̄ip wög göp u, kalöp, “M̄idpim?” a göp. N̄ipe pör pör ktö göm kalöp God n̄ip sabe göm hagöp, “Kale gas̄i r̄imnap n̄iḡagöm, Krais manö aij u n̄iḡ ud p̄idöḡ göm, n̄ip c̄ig aij göm, hagnabön rö nöp ḡilö arn̄im,” a göp. * ¹³ Amgö yad ke n̄iḡem kalöp hagabin, n̄ipe ktö göm kalöp wög göm, Leodisia n̄ibi b̄i kal̄ip wög göm, Hirapolis n̄ibi b̄i kal̄ip wög göm göp.

¹⁴ Pen b̄i aij hon, wös wameb b̄i Luk abe, Demas abe kalöp, “M̄idpim?” a ḡipil. ¹⁵ Añ mam daun kub Leodisia gau, n̄ibi b̄i apöm n̄ibi Nimpa ram God n̄ip sabe ḡipal gau magöḡhalö, “Pol kalöp, ‘M̄idpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹⁶ Kalöp köp yuabin i n̄iḡmim, ñ̄ibe arö, Krais n̄ibi b̄i Leodisia m̄idpal gau u rö nöp n̄iḡöl. Pen Leodisia n̄ibi b̄i kal̄ip köp yubin u, kale u rö nöp udmim n̄iḡmim.

¹⁷ Pen Akipas n̄ip hagmim, “B̄i Kub wög nöp hag la u ḡi udmön,” a ḡimim. *

¹⁸ Yad Pol, m̄iñi ñ̄imagö yad u ke, manö ad̄iḡ magö i kal̄i k̄iñ r̄ikabin. Ȳip sen udöm naḡi p̄idöḡ l̄ibal u, ȳip haut gagmim. God kalöp mög n̄iḡöm ud aij gö, m̄id aij ḡimim. *

* 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24 * 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika

Pol köp nöd u Desalonaika n̄bi b̄ kal̄p kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God B̄ Kub Jisas Krai apil m̄thau n̄bi b̄ kale daun kub Desalonaika m̄dpim gau, köp an̄bi kal̄i k̄liñ r̄ikabun.

God kalöp mög n̄ñöm ud aij gö, m̄d aij ḡmim. *

Desalonaika n̄bi b̄ Krai n̄p n̄ñ udöm c̄g aij ḡla

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God n̄p aij a ḡpun. ³ Bapi God n̄p sabe gun, pör nöp kalöp gas̄i n̄ñun, kale aige göl rö ḡpim u gas̄i n̄ñun, God n̄p aij a ḡpun. Kale B̄ Kub hon Jisas Krai n̄p n̄ñ udmim c̄g aij ḡmim, n̄p wög ḡi aij ḡpim; kale B̄ Kub hon Jisas Krai n̄p m̄dmagö l̄mim, k̄tö ḡmim n̄p wög göl ḡi m̄dpim; kale B̄ Kub hon Jisas Krai aip ram m̄ñöñ kumi kabö adö lañ au arammim nan aij udnabim a ḡmim, marö auö gas̄i iru n̄ñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon n̄ñbun kale me, God m̄dmagö löm n̄bi b̄ n̄pe ke uda n̄bi b̄ gau m̄dpim. ⁵ Krai manö aij n̄pe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana U† n̄pe han̄p añ dañ m̄döm, k̄tö n̄pe han̄p ñö n̄ñöl ḡi, Krai manö aij u manö n̄ñö yab̄t̄ m̄döp a gun, kalöp manö ȳj̄g göl yab̄t̄ u hag ñ̄no n̄ñ udpe. Kalöp aip hanm̄dun u, kalöp nan a gun an̄g göl ḡi m̄dm̄dun u, kale ke hadö n̄ñbim. *

⁶ B̄ Kub ḡm̄döp u n̄ñmim, hon ke ḡm̄dun u n̄ñmim, an̄b unbö rö nöp ḡi m̄daibe. Kale b̄st̄am yab̄t̄ m̄dm̄dim pen Ana U† n̄pe gö, kale Krai manö aij u n̄ñmim, m̄ñ m̄ñ göl ḡi n̄ñ ud m̄daibe. * ⁷ An̄g göl ḡi aij ḡpe an̄bu, Krai n̄bi b̄ n̄pe Masedonia Propins m̄deila gau abe, Akaia Propins m̄deila gau abe n̄ñöm, an̄b unbö rö nöp ḡi aij ḡi m̄deila.

⁸ Kale God n̄p n̄ñ udpe u, manö an̄bu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram m̄ñöñ gau gau magöñhalö ara n̄ñöm n̄bi b̄ gau magöñhalö hadö n̄ñbal. ⁹ An̄b u, hon ram m̄ñöñ r̄m̄nap amjakno, n̄bi b̄ an̄b gau ke aiud udöm hagpal, “Desalonaika n̄bi b̄ kal̄p manö aij u hag ñaibe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe ḡm̄dal gau arö göm, God n̄ñö pör kam̄ñ m̄döp u n̄p n̄ñ udöm, n̄pe hagöp rö nöp göm, ¹⁰ Ñ̄i n̄pe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lañ au n̄bö ado ḡi aun̄m a göm, abad m̄dpal,” a ḡpal. Jisas han̄p nan a göm uma u me, God kal̄ juöm pen ilön kub ñ̄nab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika m̄döm B̄ Kub n̄p wög ga

¹ Añ mam b̄, kale ke n̄ñbim, nöd ram kale auno u, ȳhar̄ñ auagno. ² Daun kub Pilipai nöd amun hag ñ̄no, n̄bi b̄ r̄m̄nap han̄p manö naj hagöm ḡi naj ḡla u pen God han̄p abad m̄döm ḡi nö, ḡla an̄bu gas̄i iru n̄ñagun, Desalonaika amun Krai manö aij u hag ñ̄no, han̄p u rö nöp ḡi naj ḡla u pen halöwatö hag ñ̄i m̄daino. * ³ Manö kalöp hagpun u dui gun, gas̄i naj n̄ñun, piral hagun, hag ñagpun.

⁴ Krai manö aij ud aröl a göm, God n̄pe ke han̄p hag lö, manö aij an̄bu hag ñ̄bun. Krai manö hag ñ̄no, n̄bi b̄ gau n̄ñlö, kal̄p aij gañ a gun gagun; God n̄pe n̄ñö, n̄p aij gañ a gun gabun. God n̄pe nöp gas̄i m̄dmagö hon añ dañ aigöl rö ḡi m̄dpun u n̄ñöb. *

⁵ Kale ke n̄ñbim, kalöp aij ḡn̄m a gun manö k̄liñ aij r̄m̄nap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God n̄pe u rö nöp n̄ñöb. ⁶ Kale Desalonaika n̄bi b̄ hib hon hagpe adö ar̄n̄m a gun manö hag ñagno. N̄bi b̄ r̄m̄nap gau hib hon haglö adö ar̄n̄m a gun manö hag ñagno.

* 1:1: Ap 17:1-9 * 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 * 1:5: 1Ko 2:4-5 * 1:6: Ap 17:5-9 * 2:2: Ap 16:19-24; 17:1-9

* 2:4: Gal 1:10

⁷ Bî Jisas manö ud arep mîdpun rö, kalöp manö yîñîd hag ñeb rö, pen hane hagagno. Nîbi gau ñî pairaŋ kale ud aij gîpal rö u, kalöp hain aij gun ud aij gîno. ⁸ Kalöp mîdmagö yabîl lî mîdmîdun. God Manö aij nîpe u kalöp hag ñaino, hanîp al pak lîñîg gîblap arö gagbnop. Kale añ mam mîdmagö hon me.

⁹ Añ mam bî, kale nîñbim, kalöp aip mîdun wög ktö gun uñham mîdmîdun. Kalöp aip mîdun, God manö aij nîpe u kalöp hag ñî ajun, uñham nan magö hanîp ral dapöm ñî naböl a gun, sîdö aŋ sîböñ yaŋ mani wög rö gun nan ñîñmîdun. * ¹⁰ Kale nîñbim, hon kalöp nîbi bî Krais nîp nîñ udpim gau aip mîdöl gun, kalöp gî aij nöp gun, bî asîñ mîdagöp, bî manö ap mîdagöp rö nöp mîdaino. God nîpe ke u rö nöp nîñjöb. ¹¹ Kale nîñbim, nap bî ñî pai kale ke hag ñî aij gîpal rö kalöp gîno. * ¹² God kalöp udö, nîbi bî nîpe nöp mailö halö mîdeinabim. Anîb u, kale God göp anîbu nîñmim, gasî nîñ aij gîmim, nagî aij adö u nöp gî mîdaimim a gun, kalöp manö hain hag ñîno. Kale gasî halö mîdmim, kalöp gî naj gîla u gasî iru nîñagmim, ktö gîmim, nagî aij adö u arö gagmim, a gun, manö anîbu rö kalöp hag ñîmîdun.

¹³ Kalöp God manö aij nîpe hag ñîno nîñmim, manö kale ke nöp hagagaböl, God manö nîpe ke hagaböl, a gîmim nîñ udpe. Nîñjö me, manö hag ñîbun u, God manö kamîñ gasî mîdmagö kale aŋ daŋ wög gö, magö pîlöp. Anîb u, hon pör nöp God nîp aij a göl gî mîdpun. * ¹⁴ Pen añ mam bî. Krais nîbi bî nîpe ram mîñnöñ Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nîp sabe gîlö, Juda nîbi bî gau kalîp gî naj gîla rö nöp, nîbi bî kale ke Desalonaika gau mîdpal kalöp u rö nöp gîla. * ¹⁵ Juda nîbi bî gau kale God manö hagep bî gau kalîp al pak löm, Bî Kub Jisas nîp al pak löm, hanîp yu gî yula. God kalîp nîñjöm ñîñî lagöp. Kale nîbi bî gau magöñhalö nîñlö mulu lugöp. * ¹⁶ Krais nîp nîñ udlö kalîp kamîñ gîsön ñî nab a gun, Krais manö aij nîpe u Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag ñîno, Juda nîbi bî gau kal juöm, hanîp adan urön gîpal. Gîpal anîbu, kale pör nöp nan si nan naj gîmîdal rö nöp gî dam dam dam arö, nan si nan naj kale asmen kub yabîl rö mîdöp. Pen mîñî God kalîp kal juöm gö marö kub yabîl kalîp auöp.

Pol kalöp kauyaŋ am nîñnam, a ga

¹⁷ Añ mam bî. Kale aip mîdno, Juda nîbi bî hanîp yu gî yula u, mög gö nîñjö gî mîdpun. Hañ romaŋ hon aui mîdpun pen gasî hon kalöp aip mîdöp. Anîb u, kalöp kauyaŋ am nîñun a gun, gasî u nöp nîñ mîdpun. ¹⁸ Kalöp am nîñun a gî gasî nîñun, yad Pol, ñîñ mîñhöp aka mîñhau nîgaŋ amnabin a gîno, pen Seden hanîp adan wamöb. ¹⁹ Krais nîbi bî rîmnap halö gîpal rö, kale abe gîpe me, hon gasî halö mîdpun; kale gîpe, mîñ mîñ göl gî mîdpun; kale gîpe, Bî Kub hon Jisas aunab ñîñ u, manö aij ne hag ñîno magö pîlöp i, a gî nabun. * ²⁰ Kale nöp gasî nîñun, mîñ mîñ göl gî, aij a göl gî nöp mîdpun.

3

¹ Pen kalöp mög nîñun am nîñun a gun, yîñîd am nîñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mîñhöñ daun kub Adens mîdul, * ²⁻³ mam hon Dimodi, hol aip God nîp wög göm, Krais manö aij nîpe u hag ñî ajöp u, nîp hag yulo na. Kalöp gî naj gîlö, nîbi bî rîmnap Krais nîp arö gî naböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip mîdöm Krais manö aij u hag ñî aij gö, kale Krais nîp nîñ ud pîdöñ gîmim, gasî halö mîdeinabim a gul, nîp hag yulo na. Pen kale nîñbim, Krais nîbi bî nîpe mîdpun rö, hanîp gî naj gîlö marö udnabun. * ⁴ Kale aip mîdun, hanîp gî naj gî naböl a gîno u, kale anîb unbö rö nöp gîla u hadö nîñbim. ⁵ Anîg geila, kalöp mög yabîl nîñem, gasî iru nîñem, aige göl gîmim mîdpim u nîñnîm a gem, Dimodi nîp hag yunö. Gasî yad nîñnö u, Seden nîpe kalöp ðîp gö manö uñham hag ñîno nîñbe u arö gîmim rö löp, a gî gasî nîñnö.

Dimodi ado gî apöm, mîd aij gîpim, a ga

* 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31 * 2:13: 2De 2:13 * 2:14: Ap 17:5 * 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19
* 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4 * 3:1: Ap 17:15 * 3:2-3: Ap 16:1-3; 2Di 3:12

⁶ Pen Dimodi kalöp am niñöm apöm hagöp, Krai niñ niñ udmim ciñ aij giñmim, niñi biñ gau kalip midmagö limim, halip miñhöñ gasi niñöl giñ niñiñ libim. Hol miñhöñ miñlö gai i midul, kalöp mög niñbul rö, kale pen u rö nöp ram miñnöñ kale gau midmim, halip miñhöñ mög niñbim, a göp. * ⁷ Pen hanip giñ naj giñlö mid aij gagno niñ u, Dimodi apöm, kale Krai niñ niñ ud pidöñ giñpim manö u hagö, hanip midmagö pitu göp. * ⁸ Kale Biñ Kub ciñ aij giñmim niñ aip jim niñöl midpim u niñjun, hon kamijñ yabiñ midpun.

⁹ Mid aij giñpim u niñjun, God niñ aij a gun. God niñpe gö, kalöp gasi niñjun, miñ miñ yabiñ giñpun. Anib u, niñ aij a göl giñ midpun. ¹⁰ Kauyañ am kalöp niñjun, Krai manö aij u hag niñno, Krai niñ niñ ud pidöñ giñmim a gun, ktö gun God niñ sidö añ siñbön yañ sabe göl giñ midpun.

¹¹ Anib u, Bapi God niñpe ke abe, Biñ Kub hon Jisas abe hanip adan hiñklö, midpim u niñnabun. * ¹² Hon kalöp midmagö yabiñ libun rö, Biñ Kub kalöp giñ niñ, kale ke u rö nöp pen pen midmagö limim, niñi biñ gau kalip magöñhalö midmagö limim giñmim. ¹³ Biñ Kub Jisas kalöp ktö niñpe niñöm abad mid damöm, niñi biñ ut niñpe gau magöñhalö udöm ado giñ aunab niñ u, niñpe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö niñpe u, kalöp manö ap midgö niñi biñ ut niñpe midenabim.

4

God niñ aij giñnim adö u nöp giñmim

¹ Añ mam biñ. Kale aip midaino niñ u, kale aige göl giñmim God niñ aij giñnab adö u nöp giñnabim u kalöp hag niñno. Manö hag niñno u kale udmim anib unbö rö nöp göl giñ midpim. Pen uri hon Biñ Kub Jisas niñi biñ niñpe midpun rö, yad kalöp hagabin kale giñ aij giñmidim u, uri adö anibu nöp ktö giñmim rapin nöp giñpe arnim. ² Biñ Kub Jisas hanip hagö kalöp manö niñhöñ niñhöñ hag niñno u kale hadö niñbim.

³ God niñ aij giñnab u, kale niñi biñ ke kamijñ aij midmim, niñi si biñ si gagnabim. * ⁴ Kale magöñhalö, God niñ aij giñnab adö u nöp hañ romañ kale abad mid aij giñpe, niñi biñ gau niñlö kalöp manö ap midagnab. * ⁵ Niñi biñ God niñ niñagpal gau, gasi naj niñjöñ niñi si biñ si udun a göm, giñ ajpal rö gagmim. ⁶ Pen kale Krai niñi biñ añ mam gau nan siñkim giñmim nan kale pit giñ udagmim. Niñi biñ rimnap anig geinaböl u, God kalip magöñhalö pen ilön niñnab. Manö anibu kalöp nöd hag niñ aij giñno. ⁷ Nan si nan naj giñmim a göm, God hanip manö aij niñpe hagöm udaga; giñ aij göl giñ nöp midmim, niñi biñ ut midaimim a göm hanip uda. * ⁸ Anib u, niñi biñ manö hagabun anib i jñ niñnaböl gau, hanip jñ niñnagnaböl; God niñ jñ niñnaböl. Pen God niñpe Ana Ut niñpe kalöp niñab. *

⁹ Krai niñi biñ añ mam gau kalip midmagö limim a gun manö u kaliñ ktöñ rikagun. God kalöp gasi aij niñ, kale ke niñmim hadö pen pen midmagö libim. * ¹⁰ Krai niñi biñ niñpe Masedonia Propins midpal gau magöñhalö u rö nöp hadö midmagö libim. Pen kalöp manö ktö hagun hagabun, ktö giñmim pör nöp adö anibu nöp giñpe kub arnim.

¹¹⁻¹² Pen kalöp nöd hagno rö, niñi biñ gau aip agamijñ mid aij gun a giñmim giñpe arnim. Wög waryö kale gau ke giñmim nan niñmim. Anib u, nan magö, mani nan kale gau ke midö niñöl giñ, nan asib hag niñnagnabim me, niñi biñ Krai niñ niñagpal gau, kalöp niñlö aij giñnab. *

Biñ Kub ado giñ aunab

¹³ Pen añ mam biñ. Kalöp manö ap hag niñ aij giñnabun. Niñi biñ kale rimnap umaiöl, böñ nöp umbal a giñmim, niñi biñ rimnap mög gö miñhöñ giñpal rö gagmim. ¹⁴ Jisas uma u, God gö uraköm kamijñ midöp a gun niñbun rö, niñi biñ Jisas niñ niñ udöm umla gau, Jisas ado giñ aunab niñ u, God gö, Jisas niñi biñ niñpe umla anib gau dap halö aunab a gun, niñbun. *

* 3:6: Ap 18:5 * 3:7: 2De 1:4 * 3:11: 2De 2:16 * 4:3: 1De 5:23; 1Pi 1:16 * 4:4: 1Ko 6:13 * 4:7: 1Pi 1:15-16 * 4:8: Luk 10:16; 2Ko 1:22 * 4:9: Jon 13:34 * 4:11-12: Ep 4:28 * 4:14: Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12

¹⁵ Pen Bî Kub nîpe ke manö hag ñîmîdöp rö nîjibun, hon nîbi bî kamîj mîdno nîjöl gî Bî Kub ado gî aunab gau, nîbi bî nöd umla gau kalîp arîk aragnabun. * ¹⁶ Manö kub ap kumi kabö adö laj nîbö hagöm, ejol magöjhalö gau abad mîdöp ejol kub u wîñ gau! gö nîjöl gî, God aîj magö u hagö nîjöl gî, Bî Kub nîpe ke kumi kabö adö laj au nîbö aunab. Bî Kub auö, nîbi bî Krais nîp nîj udöm umla gau, nöd uraknaböl. ¹⁷ Kale uraknaböl nîjöm God nîpe hanîp nîbi bî nîpe kamîj mîdeinabun gau kalîp aip ut gö, kumi kabö laj ap ran jak am Bî Kub aip magum gî nabun. Anîb u, hon Bî Kub aip pör nöp pör nöp mîdeinabun.

¹⁸ Anîb u, manö hagabun anîb i pen pen hag amîl apîl gîmim, gasî halö mîdaimim.

5

Bî Kub hon ado gî aunab u nîjün mîd aij gun abad mîdaiun

¹ Pen añ mam bî. Bî Kub nîpe ñîñ mai aunab, nîbi bî nan nîhön gîlö nîjöl gî aunab u, kalöp hagagun. ² Kale ke nîjibim, Bî Kub aunab u, nîp abad mîdeinaböl ñîñ u auagnab. Bî nan si udep gau nîbi bî han arbal magö u aubal rö u aunab. * ³ Mîñi agamîj mîd aij gîpun, hanîp mîñi nan ap gagnab a gî naböl ñîñ u nöp yîjîd auö, gasî kub yabîl nîj naböl. Nîbi ñî paijañ yag daunîg gîlö ilön göp rö u gî nab; yîjîd nöp ilön naij udlö pîñîj gî aröl rö lagnab. *

⁴ Pen añ mam bî. Bî nan si udep gau apöm ram nap bî udlö, mîdmagö kale pîtu gî nab. Pen kale sibön böj au mîdagpim rö, ñîñ kub anîbu auö, mîdmagö kale pîtu gagnîm.

⁵ Kale magöjhalö mailö ñî pai mîdpim; kale magöjhalö sîdö añ ñî pai mîdpim. Hon sibön ñî pai wasö. * ⁶ Nîbi bî rîmnap uhön hanbal rö mîdagaiun; gasî nîj aij gun mîdaiun. ⁷ Nîbi bî uhön hanbal gau, sibön yañ nöp hanbal. Nîbi bî ñîg klö ñîjöm hau! lîbal gau, sibön yañ nöp gîpal. ⁸ Pen hon nîbi bî sîdö añ ajpun gau, gasî nîjöl gî mîdaiun. God Manö nîj udun, God nîp mîdmagö lî mîdaiun; anîg gîno, sior pîdöñ ami bî rol lîbal rö, pabîl mîgan hon u mîdeinab. Bî Kub hon Jisas Krais aip ram mîñöñ kumi kabö adö laj au aramun nan aij udnabun a gîpun u, gasî nîjöl gî mîdaiun; anîg gîno, usajîl pîdöñ bad lîbal rö, nabîc cög hon u mîdeinab. * ⁹ Nîhön gîñîg: God hanîp ga u, ilön kub udlañ a göm gaga; Bî Kub hon Jisas Krais gö, nîp aip ram mîñöñ kumi kabö adö laj au aramun nan aij udnabun a göm ga. ¹⁰ Krais hanîp a göm uma u, kamîj mîdno aunab aka umöl mîdno aunab u manö mîdagöp; amun pör pör nöp nîpe aip kamîj mîdeinabun. * ¹¹ Anîb u, Krais nîbi bî nîpe pen pen Krais manö aij u hag ñîmim, nîj ud pîdöñ gîmim, gasî halö mîdmim. Pen hagajîñ i kale anîb unbö rö nöp hadö gîpim.

Manö hag naböñ juöm, kale mîdpim, a ga

¹² Añ mam bî. Bî kub kalöp uîham wög gî ñöl gî, manö ud asîköl gî, manö hag ñöl gî mîdpal gau, kalîp ud aij gîmim. ¹³ God ke hagö wög anîg gîpal u, kalîp mîdmagö lîmim ud aij gîmim. Pen kale magöjhalö agamîj jîm ñöl mîdaimim.

¹⁴ Añ mam bî nîjim. Nîbi bî wög gagöm mîd aij gagpal gau kalîp manö klö hagmim. Nîbi bî mög gö gasî mîlö lî mîdpal gau kalîp manö hain hagmim hag ñî aij gîmim. Nîbi bî hain gau kalîp gî ñîmim. Nîbi bî gau magöjhalö kalîp pör nöp manö hain hagmim agamîj mîdaimim. * ¹⁵ Nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gaiöl, pen naij gagmim. Pen pen ud aij gîmim, pen pen gî aij gîmim. Pen nîbi bî ke nîbö gau abe, anîb unbö rö nöp gîmim. * ¹⁶ Pör nöp mîñ mîñ göl gî mîdmim; * ¹⁷ pör nöp God nîp sabe göl gî mîdmim; ¹⁸ pör nöp God nîp aij a göl gî mîdmim. Krais Jisas nîbi bî nîpe mîdmim anîg göl gî mîdaibe me, God nîp aij gî nab. * ¹⁹ God Ana hanîp gasî ñîñîm a gîmim nîjöl gî mîdaimim. * ²⁰ Nîbi bî God manö hagep gau manö hagaiöl arö gagmim. ²¹⁻²² Pen nîbi bî rîmnap pîral

* 4:15: 1Ko 15:51-52 * 5:2: Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3 * 5:3: Mad 24:39; Luk 21:34-35 * 5:5: Ro 13:12 * 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17 * 5:10: Ro 14:8-9; 1De 4:14 * 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30

hagöl rö löp u, n̄ɲ aij yab̄ɪ ḡɪmim. God Manö ȳɪɟ göl u hagaiöl n̄ɲmim udmim; piral hagaiöl n̄ɲmim udagmim. Naij adö r̄ɪmnap gagmim. *

²³ God han̄ɪp n̄ɪbi b̄ɪ ud aij göp agam̄ɪɟ m̄ɪd aij ḡɪpun u, n̄ɪpe ke kalöp abad m̄ɪdöm gö, kale n̄ɪbi b̄ɪ ke kam̄ɪɟ aij n̄ɪpe m̄ɪdeinabim. God n̄ɪpe ke gö, B̄ɪ Kub hon Jisas Krais aunab n̄ɪn u, ana kale gau, gas̄ɪ r̄ɪm̄ɪd m̄ɪdmagö kale gau, hañ romaɲ kale gau magöɲhalö, as̄ɪɲ ap m̄ɪdagn̄ɪm. * ²⁴ God kalöp manö aij n̄ɪpe haga u, manö n̄ɪpe hagöp rö, an̄ɪb unbö rö nöp göp. An̄ɪb u n̄ɪɲbun, aui hagaj̄ɪn rö kalöp ḡɪnab.

²⁵ Añ mam b̄ɪ. Han̄ɪp gas̄ɪ n̄ɪɲmim, God n̄ɪp sabe ḡɪmim. ²⁶ Kale B̄ɪ Kub n̄ɪp n̄ɪɲ uɟpim rö, Krais n̄ɪbi b̄ɪ añ mam magöɲhalö pen pen hag w̄ɪhai udöl ḡɪ, alaun bom halumim. ²⁷ B̄ɪ Kub hon u n̄ɪɲ m̄ɪdöp rö kalöp hagabin, manö kal̄ɪ k̄ɪñ r̄ɪkabin an̄ɪbi, añ mam gau kal̄ɪp magöɲhalö amgö l̄ɪ hagpe n̄ɪɲöl.

²⁸ B̄ɪ Kub hon Jisas Krais kalöp mög n̄ɪɲöm, ud aij göl ḡɪ m̄ɪdain̄ɪm.

* 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

2 Desalonaika

Pol köp hain n̄bō u Desalonaika n̄bi b̄ kal̄p kal̄ k̄l̄ñ r̄ka

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God B̄ Kub Jisas Krai apil m̄thau n̄bi b̄ kale daun kub Desalonaika m̄dpim gau, köp an̄bi kal̄ k̄l̄ñ r̄kabun.

² God Bapi hon abe, B̄ Kub Jisas Krai abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡlō, kale m̄dmagö aṅ kale daṅ agam̄j m̄d aij ḡmim. *

Krais auö, God n̄pe n̄bi b̄ gau kal̄p manö kub hagnab

³ Pen añ mam b̄. Nöd Krais n̄ñ udm̄dim rö wasö; nöd kale pen pen m̄dmagö l̄m̄dim rö wasö; uri kale ktö ḡmim Krais n̄p n̄ñ ud p̄dōṅ ḡmim, kale magōṅhalö Krais n̄bi b̄ añ mam gau pen pen m̄dmagö l̄bim u n̄ñun, pör nöp God n̄p aij a gun. ⁴ Krais n̄bi b̄ n̄pe m̄dpe, n̄bi b̄ r̄mnap kalöp ḡ naj ḡlō, m̄ñör auö uṅham m̄dpim u pen gas̄ iru n̄ñagmim, Krais n̄p n̄ñ ud p̄dōṅ ḡmim c̄g aij yab̄t̄ ḡpim. An̄b u, God c̄c n̄pe ram m̄ñōṅ ke ke gau aramun, Krais manö aij hag ñ̄t̄ ajun, pör nöp kale an̄g ḡpim u kal̄p hagpun. * ⁵ An̄b u hon n̄ñbun, God n̄pe manö ud as̄k aij göp n̄ñöm n̄pe hagö kale God ram m̄ñōṅ kumi kabö adö laṅ au am m̄deinabim. Uri pen manö aij an̄bu hagpe kalöp ḡ naj ḡlō marö udöl ḡ m̄dpim. ⁶ God n̄pe manö ud as̄k aij göp rö, n̄bi b̄ kalöp marö ñ̄bal gau kal̄p pen u rö nöp marö ñ̄nab. * ⁷ Pen kale n̄bi b̄ marö udöl ḡ m̄dpim gau, God kalöp abe han̄p abe ud aij ḡnab. B̄ Kub Jisas kumi kabö adö laṅ n̄bō ejol ktö n̄pe gau uṅ ḡ, mab m̄t̄aṅ rö inö n̄ñöl ḡ waiö aunab ñ̄n an̄bu nöp God n̄pe an̄g ḡnab. * ⁸ N̄bi b̄ God n̄p gas̄ n̄ñagöm, B̄ Kub hon Jisas manö aij n̄pe u n̄ñ udöm, hagöp rö gagpal n̄bi b̄ gau kal̄p pen ilön ñ̄nab. * ⁹ N̄bi b̄ an̄b gau, B̄ Kub ram m̄ñōṅ aij n̄pe ktö halö mailö halö m̄deinab kumi kabö adö laṅ au aröl rö lagnab; pör höṅ adö m̄döm ilön kub udöl ḡ m̄deinaböl. * ¹⁰ B̄ Kub auö, n̄bi b̄ uṅ n̄pe hib n̄pe haglö adö arnab; n̄bi b̄ n̄p n̄ñ udpal gau, n̄p n̄ñöm aiö waiö ḡnaböl. Pen Krais manö aij kalöp hag ñ̄no n̄ñ udpe rö, kale ke abe an̄b unbö rö nöp ḡnabim. *

¹¹ Adö an̄bu nöp, kalöp gas̄ n̄ñun God n̄p pör sabe ḡpun hagpun, “Desalonaika n̄bi b̄ gau n̄bi b̄ ne ke udna rö, ktö ne ḡmön kale n̄bi b̄ ne ke ḡpal rö göl; ktö ne ḡmön kale ḡ aij gun a ḡ gas̄ n̄ñbal u, an̄b unbö rö nöp göl; Krais n̄bi b̄ n̄pe m̄dun n̄pe hagöp rö nöp gun a ḡpal u, ktö ne ḡmön an̄g unbö rö nöp göl,” a ḡpun. * ¹² God B̄ Kub Jisas Krai kale apil m̄thau kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡpil rö, kale ḡ aij nöp göl ḡ m̄dpe n̄ñöl ḡ, n̄bi b̄ gau n̄ñöm B̄ Kub hon Jisas Krai b̄ mailö aij ke halö m̄döp u n̄ñnaböl. Pen kale Jisas Krai n̄bi b̄ n̄pe m̄dpim rö, mailö aij ke n̄pe an̄bu kalöp abe pak ñ̄nab. An̄g ḡn̄m a gun, God n̄p sabe ḡpun.

2

B̄ naj u

¹ Añ mam b̄. B̄ Kub hon Jisas Krai ado ḡ apöm han̄p l̄hu udö n̄pe aip m̄deinabun manö u hagnabin. ² Pen n̄bi b̄ r̄mnap hagpal, B̄ Kub ado ḡ aunab ñ̄n u böṅ nöp auöp a ḡpal. Pen Pol b̄ gau God Ana gas̄ ñ̄o manö hagla u n̄ñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol b̄ gau an̄g haglö b̄ r̄mnap n̄ñöm manö daubal u n̄ñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol b̄ gau köp kal̄ k̄l̄ñ r̄kôm yulö auöp i a gaiöl u, m̄dmagö kale p̄tu gö, Pol b̄ gau kale ke manö an̄bi hag yula a ḡmim gas̄ iru n̄ñagmim. ³ Pen n̄ñ aij ḡmim. N̄bi b̄ r̄mnap kalöp manö p̄ral hagaiöl, manö kale u udagmim. B̄ Kub ado ḡ aunab ñ̄n u hainö aunab. Pen nöd u, n̄bi b̄ iru nöp God n̄p arö göm, gas̄ kale ke hain göm haṅwaṅ ḡnaböl. An̄g ḡlō n̄ñöl ḡ, God n̄p kauaṅ mauaṅ m̄döp b̄ u waiö lö n̄bi b̄

* 1:2: Ro 1:7 * 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19 * 1:6: Ro 12:19 * 1:7: 1De 3:13 * 1:8: Ais 66:15 * 1:9: Ais 2:10 * 1:10: Kol 3:4 * 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3

nɪp nɪŋnaböl. Pen hainö Bɪ Najj yabɪt anɪbu mab ke yaŋ arnab me. * ⁴ Bɪ Najj anɪbu nan nɪhön nɪhön hib god a gɪpal gau abe, nan nɪhön nɪhön sabe gɪpal gau abe hag pro göm, hib nɪpe ke nöp hagö adö arnab. Nɪpe am God sabe gep ram u am asɪköm, yad me God a gɪnab. *

⁵ Kale aip mɪdem, anɪg gɪnab a gem hagnö u pen hauɪ gɪpim rö löp. ⁶ Kale nɪŋbim, nan ap Bɪ Najj adan wamöb u me, mɪñi anɪg gɪnɪm rö lagöp. God nɪpe ke hag la ñɪn u nöp anɪg gɪnab.

⁷ Pen mɪñi ñɪn i, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u auö, gɪnaböl adö u hadö gaböl u pen pro nöp gaböl; kub gɪblap pen bɪ adan wamöb bɪ anɪbu mɪdö nɪŋöl gɪ, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u, nɪbi bɪ gau rapɪn tɪp gɪ kɪd nɪpe gau dam arnɪm rö lagöp. Anɪb u, nan si nan najj pro rö gɪ dam dapɪl gɪlö nɪŋöl gɪ, God gö bɪ adan wamöb u ke gau arnab.

⁸ God gö bɪ adan wamöb u ke gau arnab u, God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u waiö lɪnab. Pen Bɪ Kub Jisas aunab ñɪn anɪbu, nɪpe rɪb adɪk göm apöm manö nöp hagö, Bɪ Najj u böŋ nöp ap lug paknab. * ⁹ God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ aunab u, nɪpe Seden klö nɪpe magöŋhalö udöm, pir alöm, nan gagep ke ke iru yabɪt nöp, nan nɪŋeb nɪŋagep ke ke iru yabɪt nöp gɪ dam mɪdö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ aiö waiö gɪnaböl. *

¹⁰ God nɪp kauaɪ mauaɪ mɪdöp bɪ u, nɪbi bɪ gau kalɪp pir alöm, neb neb hagöm, tɪp tɪp göm gɪ dam mɪdö nɪŋöl gɪ, mab ke yaŋ arnɪg gɪnaböl nɪbi bɪ gau manö nɪpe u udnaböl. Kale Kraiss manö aij u nɪŋöm manö nɪŋö a göm nɪŋ udöm mɪdmagö aŋ kale daŋ lɪblap u, God kalɪp nɪbi bɪ nɪpe ke rö udböp. Pen kale anɪg gagla; kale manö aij u jɪ nɪŋla. ¹¹⁻¹² Nɪhön gɪnɪg: Kraiss manö nɪŋö u udagöm, nan si nan najj göm ñɪñɪ lɪbal. Anɪb u, God gö kale magöŋhalö manö piral anɪbu rapɪn nɪŋ udnaböl nɪŋöm nɪpe kalɪp manö kub hagöm mab ke yaŋ hag yunab.

¹³ Pen kalöp aŋ mam Bɪ Kub mɪdmagö löp gau gasɪ nɪŋun, pör nöp God nɪp aij gun. Nɪhön gɪnɪg: hadame dagol gau God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm haga, nɪbi bɪ gau manö aij yad u nɪŋ udlö, Ana yad ana kale aŋ daŋ mɪdöm gasɪ aij ñö kale nɪbi bɪ uɪ mɪdlö nɪŋöl gɪ, yad kalɪp nɪbi bɪ yad ke udnabin a ga. God nɪpe anɪg haga u, kalöp nöp nɪŋöm hag la. *

¹⁴ Hon Kraiss manö aij kalöp hag ñaino nɪŋöl gɪ, nan aij hagabin anɪbi God nɪpe ke kalöp ñɪnabin a ga. God ga anɪbu, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss mailö aij unbö ke halö mɪdöp u, kale nɪpe aip mɪdmim mailö aij nɪpe anɪbu rɪmnap udmim mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim, a göm ga. ¹⁵ Anɪb u me, aŋ mam bɪ, Bɪ Kub Jisas Kraiss aip mɪd aij gɪnabun a gɪmim, klö gɪmim, manö kalöp hag ñino nɪŋbe u abe, manö kalɪ klɪñ rɪkun hagno nɪŋbe u abe nɪŋ ud pɪdöŋ gɪmim mɪdaimim.

¹⁶ Bapi God hanɪp mɪdmagö löm ud aij yabɪt gö nan aij udnabun a gun gasɪ halö mɪdpun. Bapi God abe, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss nɪpe ke abe, ¹⁷ apil mɪhau kalöp abad mɪdlö, gasɪ halö mɪdmim, wög kale apil mɪhau u arö gagmim, manö aij kale u hag ñɪmim, gɪ aij göl gɪ nöp mɪdaimim.

3

Hanɪp gasɪ nɪŋmim, God nɪp sabe gɪmim

¹ Pen aŋ mam bɪ, manö aŋɪ ap mɪdöp. Hanɪp God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim. Kalöp Bɪ Kub manö aij hag ñino nɪŋ udpe, nɪbi bɪ kale rɪmnap kalöp nɪŋöm Bɪ Kub manö aij u rö nöp nɪŋ udlö, nɪbi bɪ rɪmnap iru nöp kɪd kɪd gau manö aij u nɪŋöm, Bɪ Kub manö aij nɪpe ke nöp mɪdöp u a göm nɪŋ udla. Anɪb u, God nɪp hag nɪŋmim, Bɪ Kub manö aij u nɪbi bɪ ram mɪnönŋ aŋ aui mɪdpal kalɪp hag ñino, nöd kalöp aŋ au ga rö, anɪb unbö rö nöp gɪnɪm. ² Pen God nɪp sabe gɪmim nan ap nɪp hag nɪŋbe: God nɪpe gö bɪ najj nan si nan najj nöp gɪmɪdal gau, hanɪp nan ap göl rö lagnɪm. Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ rɪmnap Kraiss manö aij u nɪŋ udagpal.

* 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3 * 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2 * 2:8: Ais 11:4; Rep 19:15 * 2:9: Rep 13:11-13
* 2:13: 2De 1:3; Ep 1:4

³ Pen Bî Kub hagöp rö, pör nöp anîb unbö rö nöp göp. Nîpe kalöp gö kale manö nîpe nîj ud pîdöj gîmim nîp cîg pîdöj gîmim gî mîdpe Seden kalöp tîp göm naj gînim rö lagnab. ⁴ Pen Bî Kub hanîp gasî ñö gasî halö mîdun nîjbun, manö kalöp hag ñîno u, kale udmim anîb unbö rö nöp göl gî mîdeinabim. * ⁵ Bî Kub nîp sabe gîpun hagpun, nîpe kalöp gasî aij ñö, God nîbi bî mîdmagö löp rö nîjmim, Krais ilön kub uda pen ktö göm nan nîhön gîntîg ga u arö gaga u nîjmim, anîg unbö rö nöp gînabim.

Wög gîmim nöp nan ñîjnabim

⁶ Añ mam bî. Bî Kub Jisas Krais manö yad nîbi bî gau hag ñîmim a ga rö kalöp hagabun. Mam rîmnap wög gagöm yîharîj nöp gî ajöm, hagpun rö gagaiöl, kalîp aip manö manö hagagmim. * ⁷ Kale ke nîjbim, hon kale aip mîdun gîmîdun adö u geinabim, Bî Kub nîp aij gînab. Hon yîharîj mîdagmîdun. * ⁸ Nîbi bî rîmnap nan magö kale yîharîj ñîjnagun a gun, sîdö aŋ sîböŋ yaŋ ktö ilön gun nöp nan ñîjmîdun. * ⁹ God wög gîpun rö, kalöp hag nîjun nan hatöwatö udun ñîjbnop u pen kalöp nagî aij adö u yanno nîjmim anîg unbö rö nöp gîmim a gun, ke ktö ilön gun nan ñîjmîdun. * ¹⁰ Pen kale aip mîdun hagmîdun, “Nîbi bî wög gagöl nan ñîjnagöl,” a gîmîdun u nîjbim.

¹¹ Manö ap nîjbun u, nîbi bî kale rîmnap wög gagöm, yîharîj nöp mîdöm, gau gau ajöm, manö pi pîg hagöm, nîbi bî gau anîg gîpal anîg gîpal a gîpal. * ¹² Bî Kub Jisas Krais nîp wög gîpun rö, nîbi bî anîb gau kalîp manö ktö gun hagabun, agamîj mîd aij gîmim, wög ke gîmim nan ñîjmim. *

¹³ Pen añ mam bî. Kale nagî aij adö u nöp gî dammim, iru maru gainîm, nan aij nîhön u nöp nîjmim göl gî mîdaimim. *

¹⁴ Manö köp kalî ktiñ rîkun hagabun i, nîbi bî rîmnap nîjnagaiöl, nîbi bî an an anîg gîpal u nîj aij gîmim, kalîp manö manö hagagmim; yîharîj mîdpe kalîp nable gînim.

¹⁵ Pen kalîp kauat mauat rö nîjnagmim; mam hon a gîmim hag ñî aij gîmim. *

Pol, “Kale mîdpim?” a göp

¹⁶ Bî Kub hanîp gö gasî iru nîjnagun u, nîpe ke kalöp magöŋhalö aip mîdö, kale pör nöp nan nîhön nîhön gînabim u, mîd aij gîmim gasî iru nîjnagnabim.

¹⁷ Yad Pol. Manö naböŋ i ñîmagö yad ke kalî ktiñ rîkem, “Kale mîdpim?” a gabin. Ñîmagö yad ke manö kalî ktiñ rîkpin u, pör anîb i rö nöp kalî ktiñ rîkpin u me, nîjnabim. ¹⁸ Bî Kub hon Jisas Krais kalöp magöŋhalö mög nîjöm, ud aij göl gî mîdainîm.

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9 * 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9 * 3:15: 1De 5:14

1 Dimodi

Pol köp nöd u Dimodi n̄p kal̄t k̄iñ r̄ka

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kam̄ñ Yuep B̄i Kub hon u abe, Kraiſ Jisas hon n̄ñ udun gas̄t halö m̄dpun B̄i Kub u abe, apil m̄thau ȳp hag l̄l̄ö, Kraiſ Jisas manö aij ud arep b̄i n̄ñpe ap m̄dpin. ² Dimodi. Kraiſ manö aij u nöp hag ñainö, Kraiſ Jisas n̄ñ udpan u me, nöp ñ̄t aij yad, a gabin. Bapi God, B̄i Kub hon Kraiſ Jisas, nöp mög n̄ñmil, ud aij ḡmil, abad m̄d aij ḡl̄ö me, ne agam̄ñ m̄d aij ḡm̄n. *

Manö piral n̄ñ udöl rö löp u, kal̄p hag ñ̄t aij ḡm̄n, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propins arn̄g gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñ̄ñö u, m̄ñi u rö nöp kauyañ hagn̄g gabin. Ne Epesas au m̄dm̄n, n̄ñi b̄i God Manö hagabun, a göm, manö piral piral hagpal gau kal̄p wasö ḡm̄n, hag aij ḡm̄n. ⁴ Manö aiud piral udöm hagpal u, “Ap̄is bac hon an̄g göl an̄g göl r̄klö auöp,” a ḡpal u, hagn̄m̄n arö göl. Manö adö an̄bu hagn̄m̄n, pen pen nöp hagpal. Manö piral adö an̄bu n̄ñi b̄i gau kal̄p haglö, God n̄ñpe n̄ñi b̄i ud kam̄ñ yun̄g gab manö aij u n̄ñagnaböl. An̄b u, kale Kraiſ manö aij u n̄ñ udöl rö lagnab. * ⁵ N̄ñi b̄i Jisas n̄ñ udpal gau kale pen pen m̄dmagö lö, a gem, nöp manö an̄ñi hagabin. M̄dmagö kale añ dañ, naḡt ub̄ñ adö u aij, naḡt ub̄ñ adö u naij, n̄ñ aij göm, naḡt ub̄ñ aij adö an̄bu areinaböl u, kale n̄ñö nöp añ mam gau m̄dmagö l̄naböl. Kale an̄göl añ mam gau pen pen m̄dmagö leinaböl u, kale n̄ñö nöp Kraiſ manö aij u n̄ñ udöm, hagn̄p rö nöp ḡpal, a ḡnabun. ⁶ Pen n̄ñi b̄i r̄m̄nap Kraiſ manö aij u hagn̄p rö arö göm, b̄i haut rö manö ȳthar̄ñ gau hag am̄l ap̄l ḡpal. ⁷ Hon God lo hag ñeb b̄i m̄dno, a göm, ana udagöm n̄ñi b̄i gau kal̄p hag ñ̄bal u pen kale k̄tö göm manö hagabun iñ an̄bu m̄döp me u, a göm, iñ an̄bu n̄ñagal.

⁸ Hon n̄ñbun, God lo manö n̄ñpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl m̄döp. Pen hon God lo manö aij an̄bu udun, gas̄t hon ke n̄ñun hainö gun, abönamö geinabun u, aij wasö. N̄ñpe haga rö nöp hag ñ̄einabun u, aij ḡnab; wasö wasö. * ⁹ Pen hon n̄ñbun, God lo manö n̄ñi b̄i ḡt aij ḡpal gau kal̄p hagagab; n̄ñi b̄i lo manö r̄b jubal gau kal̄p hagab. N̄ñi b̄i God n̄ñ n̄ñagal gau abe, n̄ñi b̄i nan si nan naij ḡpal gau abe, kal̄p hagab. N̄ñi b̄i God n̄ñ sabe gagal gau abe, n̄ñi b̄i God n̄ñ manö naij hagpal gau abe, kal̄p hagab. N̄ñi b̄i n̄ñme nap kale ke al pak l̄bal gau abe, n̄ñi b̄i wip albal gau abe, kal̄p hagab. ¹⁰ N̄ñi si b̄i si ḡpal gau abe, b̄i kale n̄ñi ap aip wasö b̄i ap aip göm ḡpal gau abe, kal̄p hagab. N̄ñi b̄i kale n̄ñi b̄i ñ̄t pai r̄m̄nap si ud daulö, wög kal̄p ḡpal, b̄i gau abe, n̄ñi b̄i manö piral hagpal gau abe, n̄ñi b̄i “God amgö ilö n̄ñö hagn̄p,” a göm, piral hagpal gau abe, kal̄p hagab. N̄ñi b̄i Kraiſ manö aij n̄ñpe u r̄b jubal gau kal̄p hagab. ¹¹ Manö aij an̄bu Kraiſ manö aij n̄ñpe u nöp. Manö aij an̄bu God mailö halö u ȳp manö hag ñ̄t ajep b̄i n̄ñpe hag la.

B̄i Kub Pol n̄ñ mög n̄ñga

¹² Yad Kraiſ Jisas B̄i Kub hon u n̄ñ aij a gabin. Ȳp, b̄i aij yad, a göm, udöm, k̄tö n̄ñpe u ȳp ñö, b̄i wög gep n̄ñpe m̄dpin. * ¹³ Pen nöd yad m̄d aij gagn̄din. Yad God n̄ñ hag juem, Kraiſ Jisas n̄ñi b̄i n̄ñpe gau kal̄p ḡt naij gem, b̄i naij, b̄i kal̄p yab̄t m̄dm̄din. Pen God n̄ñ n̄ñagem, manö haga iñ u n̄ñagem ḡnö u me, ȳp mög n̄ñöm uda. * ¹⁴ B̄i Kub ȳp mög yab̄t n̄ñöm, ud aij göm, Kraiſ Jisas n̄ñ udep magö u abe, n̄ñi b̄i gau m̄dmagö lep magö u abe, m̄dmagö yad añ dañ ȳm la.

¹⁵ Manö böñ nöp n̄ñ udep ap hagn̄g gabin: Kraiſ Jisas ram m̄ñn̄ñ iñ i aua u, n̄ñi b̄i nan si nan naij ḡpal gau kal̄p ud kam̄ñ yun̄g aua. B̄i nan si nan naij kub yab̄t ḡm̄döp u yad nöp. * ¹⁶ Pen Kraiſ Jisas ȳp mög n̄ñöm, ud kam̄ñ yunam, a göm, haga,

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4 * 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14 * 1:8: Ro 7:12,16 * 1:12: Ap 9:15; Gal 1:15-16; 1Ko 15:9-10

* 1:13: Ap 8:3; 9:1-5 * 1:15: Luk 19:10

“Bî nan si nan naj yabîl gîmîdöp anîbu nîp ud kamîŋ yunö, nîbi bî gau magöŋhalö nîŋöm hagnaböl, ‘Krais Jisas nîpe bî naj anîbu nîp ud kamîŋ yua rö, yîp u rö nöp ud kamîŋ yunab,’ a gî naböl,” a ga. Anîb u, kale Jisas nîp nîŋ udlö, nîpe kalîp pör mîdep magö u nî nab. Adö anîbu nöp, yîp mög nîŋöm ud kamîŋ yua. ¹⁷ Kîŋ kub nîpe hadame dagol mîdmîdöp, uri mîdöp, hainö pör pör nöp mîdeinab. Nîpe kamîŋ mîdep magö u nöp mîdöp; umeb magö u mîdagöp. Nîbi bî nîp amgö nîŋagpal. Nîpe nöp God añî nöp mîdöp. Bî Kub mailö unbö ke halö anîbu, hib nîpe pör pör nöp hagno adö arañ. Anîb unbö rö aij.

Pol Dimodi nîp manö ap haga

¹⁸⁻¹⁹ Nî yad Dimodi. Nöp manö ap hagnîg gabin. Manö hagnabin anîbu, God nöd nîbi bî rîmnap gasî ñö, ne hainö nîhön gî nabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö anîbu udmön, Krais Jisas manö aij u klö gî nîŋ udmön, nan nîhön aij, nan nîhön naj, a gî nîŋ aij gî mön, nagî ubîŋ aij adö u nöp ammön, kîjaki yam nîpe gau aip klö gî mön pen pen gî mön. Nîbi bî rîmnap anîg gagöm, God kalîp gasî aij ñöb u arö göm, ap lug pakpal. ²⁰ Bî ne Haimenias aip Aleksada aip anîg gî lö hagnö, “Anîg gî pil u, hon aip jîm ñöl God nîp sabe gagun. Kalîp bî mîhön arö gî no, Seden böŋ u mîdmil, marö yabîl gö, God nîp hag jubil u arö gî mil rö löp,” a gî nö. *

2

God nîp sabe gep

¹ Manö hagnîg gabin u anîg göl mîdöp: hon nîbi bî gau magöŋhalö gasî nîŋun, kalîp God nîp sabe gun; nîbi bî gau kalîp nan nîhön mîdagainîm, God nîp hag nîŋun; nîbi bî gau God kalîp gî ñöm abad mîd aij gî nîm, a gun, sabe gun; nîbi bî gau magöŋhalö God nîpe gî aij göp u gasî nîŋun, God nîp aij a gun. ² God nîp hag nîŋno, kîŋ gau abe, gapman bî kub gau abe, kalîp magöŋhalö abad mîd aij gî nîm. Anîg gö me, hon agamîj mîd aij gun, God nîp gasî nîŋöl gî, gî aij göl gî mîdeinabun. ³ Anîb unbö rö gî nabun aij. God, Ud Kamîŋ Yuep Bî hon u, nîp u rö nöp aij gî nab. ⁴ “Yad nîbi bî gau magöŋhalö ud kamîŋ yunîg gabin u, kale magöŋhalö manö aij yad u nîŋ udöm, manö aij manö ît u nîŋ aij göl,” a gî gasî u nîŋöb.

⁵ Nîhön gî nîg:

God añî ap nöp mîdöp.

Pen Bî ar nîbö u, u rö nöp añî ap nöp mîdöp.

God böŋ lap mîdöp;

hon nîbi bî böŋ lap mîdpun.

Pen Bî añî ap nöp nîbi bî ud God aip jîm ñî nîm rö löp.

Bî anîbu Krais Jisas, nîpe ke bî yabîl ap.

⁶ Nan si nan naj nîbi bî gau magöŋhalö gî pal gau,
Krais Jisas nîpe mab ba laŋ hañ romaŋ nîpe ke udöm,
ilön kub udöm, umöm, pen kub hon anîbu böŋ nöp raua.

Anîb u, God hag la ñî n u,

Krais Jisas ga anîbu nîbi bî nîŋöm nîŋ udnaböl gau,
nîpe kalîp magöŋhalö ud kamîŋ yunab. *

⁷ Adö anîbu nöp, Krais Jisas yîp hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bî ap mîdem, manö aij anîbu nîbi bî gau magöŋhalö hag ñî aij gem, Juda nîbi bî wasö gau kalîp Krais Jisas manö nîŋö u hag ñî ajpin. Yîp wög hag la anîbu, nîŋö yabîl hagabin. *

⁸ Bî gau, ram mînönŋ magöŋhalö gau, bî rîmnap kalîp mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamîj jîm ñöl nöp mîdöm, pör nöp God hagöp rö nöp göm, nîp ñî magö gî laŋ göl gî sabe gaiöl u, yîp aij gî nab.

* 1:20: 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:6: Ro 3:29-30; Gal 1:4 * 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11

⁹ Pen n̄bi gau u rö n̄p agam̄ij m̄id aij göl. Umagö kale mal̄kagnaböl. Nan gol udöm k̄tiñ aij ḡipal gau, aka bis k̄ibap rö mani kub rauep gau, aka wat̄ij mani kub rauep gau ȳimagnaböl. N̄bi nan aij aij hañ roman̄ ȳimbäl gau, n̄bi b̄i r̄imnap han̄ip n̄iñl̄ö aij gañ, a göm, ḡipal u, God n̄ip aij gagöp. * ¹⁰ Pen n̄bi God n̄ip n̄iñ udun sabe ḡipun, a ḡipal gau, kale n̄bi b̄i r̄imnap gau kal̄ip ud aij göm, wög r̄imnap ḡi ñöm, kal̄ip ḡi aij göm, göl. An̄ig ḡinaböl u, God n̄ip aij ḡinab. *

¹¹ B̄i gau God Manö hag ñaiöl u, n̄bi gau agam̄ij m̄idöm, n̄iñ aij göl. ¹² Yad n̄bi gau kal̄ip haḡin, kale God Manö b̄i gau kal̄ip hag ñagnaböl; kale b̄i gau kal̄ip abad m̄idageinaböl. B̄i gau God Manö hag ñaiöl u, n̄bi gau kale manö r̄imnap hagagöl. *

¹³ God Adam n̄ip n̄öd ḡi löm, hainö n̄bi n̄ipe Ip n̄ip ḡi la. * ¹⁴ God mab magö wasö ga u, k̄ijaki manö piral hageia Adam n̄iñaga. N̄bin Ip k̄ijaki manö piral u n̄iñöm ḡi naij ga. * ¹⁵ Pen n̄bi gau ñ̄i pai yag dapöm, ana udöm, Krais Jisas n̄ip n̄iñ udöl ḡi, n̄bi b̄i gau kal̄ip m̄idmagö löl ḡi, Krais Jisas manö aij n̄ipe hagöp rö n̄p göl ḡi, ḡi m̄ideinaböl u, God kal̄ip ud kam̄iñ yunab.

3

N̄bi b̄i Krais Jisas n̄iñ udpal gau kal̄ip abad m̄idep b̄i gau

¹ Manö n̄iñö yab̄iñ hagn̄ig gabin. B̄i r̄imnap, Krais Jisas n̄ip wög gun, n̄bi b̄i n̄ip n̄iñ udpal gau kal̄ip abad m̄idaiun, a göm, gas̄i u n̄iñbal gau, gas̄i aij yab̄iñ n̄iñbal. * ² Pen kale n̄bi b̄i Jisas n̄iñ udpal gau kal̄ip abad m̄idep b̄i r̄imnap udun, a ḡinabim u, b̄i ḡi aij ḡipal gau n̄p n̄iñmim udmim. N̄bi kale añ̄i ap n̄p udöm, b̄i hain aij, gas̄i n̄iñ aij göm, nan naij gagöm, n̄bi b̄i m̄ilö gau n̄bö hag w̄hai dam ram kale aip añ̄i dañ udöm, n̄bi b̄i Krais Jisas n̄iñ udpal gau kal̄ip hag ñ̄i aij göm, ḡipal b̄i gau n̄p n̄iñmim udmim. *

³ Pen b̄i ñ̄ig wain iru ñ̄iñbal gau, b̄i kal̄ip yab̄iñ jubal gau, b̄i manö pen pen hagpal gau, b̄i ut̄pö k̄iñno k̄ibap mani m̄idmagö l̄ibal gau, kal̄ip n̄iñmim udagmim. B̄i agam̄ij hain r̄iköm, m̄id aij göl u n̄p n̄iñmim udmim. ⁴ B̄i n̄bi ñ̄i pai am̄lap kale gau kal̄ip abad m̄id aij ḡilö, ñ̄i pai kale gau pen, bapi n̄iñö hagöp, a göm, n̄iñbal b̄i gau n̄iñmim udmim. ⁵ Pen b̄i n̄bi ñ̄i pai n̄ipe ke gau abad m̄id aij gagnab u, n̄ipe aigöl göm God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip abad m̄id aij ḡin̄im?

⁶ B̄i Krais Jisas n̄ip ḡisön n̄p n̄iñ udpal gau n̄iñmim udagmim. B̄i Krais Jisas n̄ip ḡisön n̄p n̄iñ udöp u, b̄i kub m̄idpin, a göm, lug pakö, God n̄ip manö kub hagöm, hag ke gau yun̄im rö löp. K̄ijaki hadame n̄p, yad b̄i kub m̄idpin, a göm, God n̄ip arö gö, God pen n̄ip hag yua rö u, n̄ip u rö n̄p ḡinab. ⁷ B̄i udnabim an̄ib u, n̄bi b̄i Krais manö aij u n̄iñ udagpal gau n̄iñöm, b̄i u b̄i aij, a göm gas̄i n̄iñbal, b̄i an̄ib rö n̄p n̄iñmim udmim. Wasö u, n̄bi b̄i Krais Jisas n̄ip n̄iñ udagpal gau b̄i an̄ibu n̄ip hag julö, k̄ijaki hel n̄ip udn̄im rö löp. *

⁸ Pen kale b̄i abad m̄idep kal̄ip wög ḡi ñeb b̄i r̄imnap udun, a ḡinabim u, n̄iñ aij ḡimim udmim. N̄bi b̄i gau, b̄i u b̄i aij, a göm gas̄i n̄iñbal, b̄i gau n̄p n̄iñmim udmim. Kale manö n̄iñö n̄p hagöm, manö piral hagagöm, ñ̄ig wain iru ñ̄iñagöm, ut̄pö k̄iñno mani nan t̄ip ḡi udagöm, ḡipal b̄i gau n̄p n̄iñmim udmim. ⁹ God Manö u magöñhalö manö n̄iñö n̄p, a göm, klö ḡi n̄iñ udöm, m̄id aij ḡipal b̄i gau n̄p n̄iñmim udmim. ¹⁰ An̄ib u, n̄öd wög pro r̄imnap kal̄ip hagpe, kale ḡi aij geinaböl u, hagpe, b̄i abadep b̄i gau wög ḡi ñeb b̄i m̄idaiöl.

¹¹ Pen b̄i abadep kal̄ip wög ḡi ñeb n̄bi r̄imnap udun, a ḡinabim u, u rö n̄p n̄iñ aij ḡimim udmim. N̄bi an̄ib gau u rö n̄p n̄bi aij n̄p m̄idaiöl. N̄bi b̄i gau, n̄bi u n̄bi aij, a göm gas̄i n̄iñbal, n̄bi an̄ib rö n̄p n̄iñmim udmim. N̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip hag juagöm, n̄bi agam̄ij hain r̄iköm, ñ̄ig wain iru ñ̄iñagöm, manö piral hagagöm, nan r̄imnap si udagöm, pör gas̄i n̄iñ aij ḡi m̄ideinaböl, n̄bi an̄ib rö n̄p n̄iñmim udmim. * ¹² Pen b̄i

* 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9 * 3:7: 2Ko 8:21 * 3:11: Dai 2:3

abadep kalip wög gi ñeb bi gau, nibi kale añi ap nöp udöm, nibin ñi pai amilip kale gau kalip abad mid aij gipal bi gau nöp niymim udmim. ¹³ Wög gi ñeb nibi bi gau wög kale gi aij geinaböl u, nibi bi Jisas niy udpal anj u hib aij udöm, Krai Jisas nip niy ud pidön gi mideinaböl.

¹⁴ Yad nöp yitid ninabin, a gem, nöp köp i kalit klin rikabin. ¹⁵ Pen yitid nagnabin u, ne köp i ud niymön, hon God nibi bi nipe, nibi bi God por kaminy midöp u nip niy udun cöc nipe midpun gau, hon aigöl gun gi aij ginabun u, niynabön. Hon God nibi bi nipe gau, jitil ñöl ram padö klö yabitl rö midno me, manö niyö nipe u ur ginitm rö lagöp.

¹⁶ Niyö nöp, God manö nipe hagöp u manö niyö yabitl hagöp:

Krais Jisas bi hañ romanj lö, nibi bi nip waiö niyla.

God Ana, Jisas gi aij yabitl nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö laj au nip niyla.

Nibi bi ram minönj gau gau ajöm,
manö aij nipe nibi bi gau kalip hag ñeila.

Nibi bi ram minönj gau nip niy udla.

Nap nipe nip ud mailö aij unbö ke halö

kumi kabö adö laj au ud ara. *

4

God manö aij hag ñabun, a ginaböl u pen manö piral hagnaböl

¹ God Ana waiö hagöm hagab, “Ñin hain nibi bi rimpnap Krai Jisas manö aij niy udla u arö göm, kijaki manö piral anibu niyöm, kijaki aiön pi yam nipe gau manö piral hag ñibal u niy udöm adö anibu nöp hain ginaböl,” a gab. ² Nibi bi kijaki manö piral hag ñibal gau, kale nagit adö u aij, nagit adö u naj, a gi gasit niyagpal. Gasit rimid magö kale u, u aij, u naj, a giböp, pen gasit rimid magö kale u ain mitarj rö lau inö bönj nöp hir ga. Kale manö piral nöp hag ñibal. ³ Nibi bi anib gau manö piral hagöm hagpal, bi gau nibi udagöl, nibi gau bi udagöl, a gipal. Kale hagpal, nan magö anib gau nan ñineb pen nan magö anib gau nan ñinagep asit masit göl, a gipal. Pen God nipe nan magö gi löm, nibi bi yip niy udöm manö niyö yad niybal gau, kale nan magö gau magöñhalö aij, a göm, ñinaböl, a göm, gi la. * ⁴ God nan gi la gau magöñhalö aij u nöp gi la. God nan magöñhalö aij gi la midöp gau me, hon nibi bi nan ap asit masit gagnabun. Nan aij gi la midöp gau, magöñhalö aij, a gun, ud ñinabun. ⁵ Nihön ginitg: God nip sabe gun, aij a göp, a geinabun u, God manö nipe hagöp rö, nan magö anib gau magöñhalö ke kaminy aij rö nöp midnab.

Nibi bi gau kalip hag ñi aij gimön

⁶ Manö hagabin i, nañin namam rimpnap gau kalip hag ñi aij geinabön u, ne Krai Jisas wög gi ñeb bi aij mideinabön. Ne nöd ñi pro midmön, Krai Jisas manö aij nipe nöp hag ñila u niy aij gimön, hagöp rö nöp hain gimön, gi dammön, uri u rö nöp manö aij u niymön hain gabön. ⁷ Pen aiud yhariny gau hag amil apil gipal gau niyagmön. Ne klö gimön, God nip aij ginab adö u nöp gi midaimön. * ⁸ Nibi bi rimpnap klö göm eksais gipal gau, hañ romanj kale klö ginab. Pen ne klö gimön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God nip aij ginab adö u nöp geinabön u, ram minönj it i mideinabön ñin i abe, ram minönj adö laj au mideinabön ñin u abe, mid aij ginabön. ⁹ Manö hagnig gabin anib i, manö niyö yabitl, a gimön, bönj nöp niy udmön. ¹⁰ God por kaminy midöp u niy udpun u me, gasit halö midpun. Krai Jisas nipe nibi bi gau magöñhalö ud kaminy yunabin, a göm, uma. Nibi bi Krai Jisas anig ga u niy udeinaböl gau, God por kaminy midöp u kalip magöñhalö bönj nöp ud kaminy yunab. Hon gasit adö añi anibu nöp niyun, wög klö gi midpun. *

* 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18 * 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * 4:7: 1Di 1:4 * 4:10: 1Di 2:3-4

¹¹ Manö hagabin i, ne n̄ibi b̄i gau kal̄p hag ñaimön n̄iṅöl. ¹² N̄ibi b̄i r̄imnap, nöp b̄i praj, a göm, manö hagnabön u n̄iṅagnaböl rö löp u, ne n̄iṅ aij ḡimön. Pen ne ḡi aij ḡimön nöp gö arö, n̄ibi b̄i Krai Jisas n̄ip n̄iṅ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne ḡi aij ḡippan rö, ne n̄ibi b̄i m̄idmagö l̄iban rö, ne Krai Jisas n̄ip n̄iṅ ud p̄idön ḡippan rö, ne naḡi ub̄iṅ aij adö u nöp arabön rö n̄iṅöm, kale ke u rö nöp ḡinaböl. *

¹³ Yad n̄inabin u pen ȳip abad m̄idpan ñ̄in i, n̄ibi b̄i gau kal̄p God Manö u amgö l̄i hagöl ḡi, manö il u hag ñöl ḡi, ḡi m̄idaimön.

¹⁴ Pen nöd gau n̄ibi b̄i Krai Jisas n̄iṅ udpal kal̄p b̄i abadep b̄i gau, ñ̄imagö kale ud nab̄ic adö ne u löm, God kal̄p gas̄i ñö, ne hainö n̄ihön n̄ihön rö ḡinabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u haut gagmön. * ¹⁵ Nan hagaj̄in i, ne gas̄i adö añ̄i nöp n̄iṅmön, k̄tö yab̄iḷ ḡimön. An̄ig geinabön u, ne Krai Jisas adan aij n̄ipe u k̄tö ḡimön, ḡi dö ḡi arabön u, n̄ibi b̄i gau magöṅhalö n̄iṅnaböl. ¹⁶ Ne n̄iṅ aij ḡimön, God Manö hagöp rö nöp göl ḡi m̄idaimön. N̄iṅ aij ḡimön, God Manö hagöp rö nöp gas̄i n̄iṅöl ḡi m̄idaimön. An̄ig göl k̄tö ḡi dam dam ḡi m̄ideinabön u, ne ke abe, n̄ibi b̄i manö ne n̄iṅnaböl gau abe, kal̄p ud kam̄iṅ yunabön.

5

Krai n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄p abad m̄id aij ḡimön

¹ B̄i nap b̄i r̄imnap kal̄p hag gagmön; nap ne ke hag ñ̄i aij ḡippan rö u, kal̄p u rö nöp hag ñ̄imön. B̄i praj gau, namam ne ke ḡi aij ḡippan rö u, kal̄p u rö nöp ḡimön. ² N̄ibi majö gau, name b̄i ne ke ḡi aij ḡippan rö u, kal̄p u rö nöp ḡimön. N̄ibi praj gau, nañ̄in ne ke ḡi aij ḡippan rö u, kal̄p u rö nöp ḡimön. Ne gas̄i aij adö u nöp n̄iṅmön, gas̄i naj r̄imnap n̄iṅagnmön.

N̄ibi yadu

³ N̄ibi yadu ñ̄i pai kale m̄idagöp gau kal̄p abad m̄id aij ḡimön. ⁴ Pen n̄ibi yadu ñ̄i pai kale r̄imnap m̄idaiöl, kal̄p hagaimön, Krai Jisas n̄ip n̄iṅ udpal rö, n̄ip̄is n̄ime b̄i nöd kal̄p nan magö ñ̄im̄idal rö, uri kal̄p pen nan magö ñöm abad aij göl. An̄ig geinaböl u me, God n̄ip aij ḡinab.

⁵ N̄ibi yadu ke halö yab̄iḷ m̄idöp u, n̄ipe God añ̄i ȳip abad m̄ideinab, a göm, s̄idö aṅ s̄ib aṅ yaṅ God n̄ip sabe göl ḡi nöp m̄idöp. ⁶ Pen n̄ibi yadu m̄iñ m̄iñ ḡi ajpal gau, kam̄iṅ m̄idpun a göm n̄iṅbal u pen umeb rö m̄idpal. ⁷ Manö hagabin an̄ibi, n̄ibi b̄i gau kal̄p hag ñ̄i aij ḡimön n̄iṅöm n̄ibi yadu abe ñ̄i pai b̄i kale gau abe manö an̄ibi n̄iṅöm hain ḡilö, kal̄p manö ap m̄idagnab.

⁸ Pen n̄ibi b̄i an, n̄ibi b̄i n̄ipe ke yab̄iḷ gau, n̄ip̄is n̄ime b̄i n̄ipe ke gau, ud aij göm nan ñ̄iṅeb ñöm gagnab u, n̄ipe Krai manö aij n̄ipe u arö göm an̄ig ḡinab. N̄ibi b̄i Krai n̄ip n̄iṅ udagpal gau, naj yab̄iḷ göp an̄ibu rö gagpal.

⁹ Pen n̄ibi yadu r̄imnap hagöm, “Hib hon u n̄ibi yadu gau aip kal̄i k̄iñ r̄ikmim han̄ip abe nan ñ̄iṅeb nan gau ñ̄imim,” a gaiöl, n̄iṅ aij ḡimim hib kale udmim. N̄ibi m̄iṅep m̄i unbö ñ̄in juöl m̄ihau n̄igan̄ (60) ina, b̄i añ̄i ap nöp udö uma, n̄ibi yadu gau nöp udmim.

¹⁰ N̄ibi yadu n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iṅlö aij ḡinab n̄ibi yadu u nöp udmim. N̄ibi naḡi aij adö u nöp göm, ñ̄i pai pro abad m̄id aij göm r̄im̄id ukö m̄id aij ḡipal gau, n̄ibi b̄i gau n̄ibö aulö ud aij göm nan magö ñöm, n̄ibi b̄i Krai n̄ip n̄iṅ udpal gau kal̄p wög r̄imnap ḡi ñöm, n̄ibi b̄i uḷham m̄idöm gas̄i m̄ilö l̄i m̄idpal gau kal̄p ud aij göp, n̄ibi yadu u nöp udmim.

¹¹ N̄ibi yadu m̄iṅep lagpal r̄imnap, hib kale udagmim. Krai n̄ip c̄ig ḡinabun a ḡinaböl u pen m̄id damöm, m̄idmagö kale p̄iḷu gö, b̄i hain n̄ibö udun n̄ip c̄ig gun, a göm, Krai n̄ip arö göm b̄i hain n̄ibö udnaböl. ¹² Manö kale ke nöd hagla u r̄ib junaböl u, God n̄iṅö naj gö, manö m̄ideinab. ¹³ Pen n̄ibi yadu m̄iṅep lagpal gau, wög yab̄iḷ gagöm, ȳihar̄iṅ ram ram ḡi ajöl göm, n̄ibi b̄i r̄imnap hag juöl ḡi, manö piral hagagep gau hagöl ḡi, an̄ig ḡipal an̄ig ḡipal, a göl ḡi, ḡi m̄ideinaböl. * ¹⁴ N̄ibi yadu kale b̄i hain n̄ibö udöm, ñ̄i pai

* 4:12: Dai 2:15 * 4:14: 2Di 1:6 * 5:13: 2De 3:11

rīkōm, ram kale ke wög göm, mīd aij gīnaböl u aij. Mīd aij gīnaböl u, nībi bī God nīp mulu lugō nīḡbal gau, hanīp hag juöl rö lagnab. * 15 Pen nībi yadu rīmnap Krai Jisas nīp arō göm hadō Seden nīp hain gīpal.

16 Manō ap, nībi Krai Jisas nīp nīḡ udpal gau, nībi yadu yam kale ke ap mīdainīm, kale ke abad mīdaiöl. Anīg gīlō me, nībi bī Krai nīp nīḡ udpal gau jīm nīl, nībi yadu ke halō yabīl mīdpal gau nōp abad mīdeinaböl. Wasō u, nībi yadu iru mīdlō, uḡham yabīl abad mīdeinaböl.

Nībi bī Krai nīḡ udpal gau kalīp bī abad mīdep bī gau

17 Bī kale nībi bī Krai Jisas nīḡ udpal gau kalīp abad mīd aij gīpal gau, nībi bī Krai nīḡ udpal gau, bī anīb gau rö kalīp ud aij göm pe aij nīl. Bī klō göm Krai manō aij u hag nī ajaböl gau abe, bī klō göm Krai manō aij u nībi bī nīpe kalīp hag nīaböl gau abe, bī anīb gau rö kalīp ud aij göm pe aij nīl.

18 God Manō kalī kīn rīkōm hagla, “Nan wid magō abhib jaklō, magō gau ke lōm, cōg gau ke lōm gaḡ, a gīmim, kaj kau paḡīd dammim, wid magō rīmnap nīḡnaböl, a gīmim, meg magō kale nagī lī rībīk gagmim; wög gīpal rö u, rīmnap nīḡnīg nīḡöl,” a gīla. Pen manō ap hagla, “Bī wög gīpal gau, pe nīeb,” a gīla. * 19 Bī anī ap nōp apōm hagnab, “Nībi bī Krai nīḡ udpal kalīp bī abad mīdep bī u, anīg göl anīg göl gī naj gōp,” a gainīm u, nīḡagmōn. Nībi bī mīhōp aka nībi bī mīhau nīgaḡ rö nīḡōm, apōm hagaiöl u, nīḡō hagpal rö lōp, a gīmōn, nīḡmōn. * 20 Nībi bī Krai nīḡ udpal kalīp bī abad mīdep bī u, nan si nan naj gōp u arō gagnab u, Krai nībi bī am magum gīnaböl nīn u, magōḡhalō nīḡmīdlō nīḡöl gī, nīp hag gīmōn. Anīg geinabōn u, nībi bī rīmnap nīḡōm, ana udōm, hainō anīg gagnaböl. *

21 Bī yad gau gī naj gagpal, bī kale gau nōp gī naj gīpal, a gīmōn, gasī u nīḡagmōn. Manō īl mīdainīm u, nīḡ aij gīmōn nōp, hagmōn. Nōp manō anībi yīharīḡ hagagabin; God, Krai Jisas, ejol nīpe hag la gau nīḡmīdlō nīḡöl gī hagabin.

22 Pen Jisas nībi bī kalīp abadep bī gau, yīḡīd nīmagō ne nabīc kalīp adō u līmōn, wög anību hag lagmōn. Nībi bī rīmnap nan si nan naj gaiöl u, ne aip gagmōn. Ne bī asīḡ mīdagōp rö nōp mīdaimōn. 23 Pen nōp nan pōr pōr göm, yuō hauub u, ne uri nīḡ nōp nīḡagmōn, nīḡ wain pro pro rīmnap halō nīḡmōn.

24 Nībi bī nan si nan naj gīpal u, rīmnap waiō gīlō, yīḡīd nōp nīḡun manō hag gīpun. Pen nībi bī rīmnap nan si naj agamīj pi göl gīlō, yīḡīd nīḡagnabun. Hainō nīḡnabun. Wasō u, God manō kub hagnab nīn u nōp waiō līnab. 25 Pen anīb unbō rö nōp, nībi bī kale nībi bī rīmnap kalīp gī aij geinaböl u, rīmnap waiō mīdō, yīḡīd nōp nīḡnabun. Pen yīḡīd nīḡagnabun u, pi göl mīdainīm rö lagōp.

6

Nībi bī nagī wög gep gau

1 Krai nībi bī nīpe rīmnap kale nagī wög gep nībi bī mīdpal gau, bī kub kalīp rau daula gau ud aij göl. Anīg geinaböl, nībi bī rīmnap nīḡōm, God nīp hag juōm, Krai Jisas manō aij hag nībun u hag juōm, gagnaböl. * 2 Pen nībi bī Krai nīp nīḡ udpal gau, bī Krai nīp nīḡ udpal rīmnap kalīp nagī wög gī nīl gī, gasī naj nīḡōm, Krai nībi bī mam hon ke gau nīhōn gīnīg kalīp nagī wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krai nīp nīḡ udpal gau kalīp wög gī nīabun, a göm, wög kalīp u gī aij yabīl göl. Manō kalī kīn rīkabin i nībi bī gau kalīp hag nī aij gö nīḡöl. *

Nan iru udun, a göm, gasī u nīḡbal

3 Nībi bī rīmnap, Bī Kub hon Jisas Krai nīpe manō aij haga u abe, manō aij nīpe pōr hag nībun u abe arō göm, manō ke rīmnap hag nīnaböl gau, * 4 hon nōp nībi bī kub mīdpun, a göm, hauḡ alōm gasī mīdagō, anīg gīpal. Anīb u, nībi bī rīmnap kalīp gasī

* 5:14: 1Ko 7:9 * 5:18: 1Ko 9:9; Mad 10:10 * 5:19: 2Ko 13:1 * 5:20: Ep 5:11 * 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: Gal 1:6-9

naij n̄ṅöm, manö magö adö u nöp pen pen hag am̄l ap̄l göm, n̄bi b̄i r̄imnap n̄ṅlō mulu lugö, kal juöm, manö naij hagöm, gas̄ naij n̄ṅbal. ⁵ Kale Jisas manö n̄ṅö n̄pe u arö göm, God adan arnabun ut̄pö k̄itno mani nan gau udnabun, a göm, gas̄ naij nöp n̄ṅöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Krai Jisas n̄ṅ udun, nan hon hadö m̄idöp u ñ̄ñ̄ l̄nabun u, hon nan aij yab̄t̄l ap̄ udun, m̄id aij yab̄t̄l ḡinabun. * ⁷ Ami b̄i han̄ṅp yag daula ñ̄ñ̄ u, nan r̄imnap halö udun dauagno. Pen umnabun ñ̄ñ̄ u, u rö nöp nan r̄imnap halö udun aragnabun. *

⁸ An̄b u, nan ñ̄ñ̄eb r̄imnap, wat̄ij hon r̄imnap m̄idain̄m, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen n̄bi b̄i nan iru udun a göm gas̄ n̄ṅbal gau, haūl alö, gas̄ añ̄t̄ an̄bu kal̄ṅp t̄ṅp ḡi ud arö, wal nan ñ̄ñ̄ñ̄g aulö, hel udö, ad̄ñ̄ ilön kub udpal u rö kal̄ṅp ḡinab. Kal̄ṅp böñ nöp naij ḡinab. ¹⁰ N̄bi b̄i ut̄pö k̄itno k̄ibap mani nan gau m̄idmagö l̄ṅbal gau, nan si nan naij adö ke ke iru nöp ḡipal. R̄imnap gas̄ an̄bu n̄ṅöm, God n̄ṅp gas̄ u arö göm, m̄id aij gagöm, kal̄ṅp ke mög naij yab̄t̄l göp. *

God nan ñ̄ñ̄magö adö nöp l̄i ñ̄a u, ud aij ḡimön

¹¹ Dimodi. Ne God b̄i n̄pe m̄idpan u me, nan naij nan piral hagaj̄ñ̄ i magöñhalö hil ḡimön, ḡi aij ḡimön, God hagöp rö nöp ḡimön, Krai Jisas n̄ṅ udmön, n̄bi b̄i gau m̄idmagö l̄imön, klö ḡimön ḡi dammön, b̄i agam̄ij hain r̄ikmön, ḡi m̄idmön. * ¹² Ne Jisas n̄ṅ udp̄an rö, ñ̄ñ̄ r̄imnap m̄ñ̄jör auö, ut̄ham m̄ideinabön, pen ne klö ḡimön, Krai manö aij u hain ḡimön. N̄bi b̄i iru n̄ñ̄m̄idlö n̄ñ̄öl ḡi, yad Krai Jisas n̄ṅp n̄ñ̄ udp̄in, a ḡina ñ̄ñ̄ an̄bu, n̄pe pör m̄idep magö u nöp ñ̄öb. Pör m̄idep magö an̄bu ud p̄idöñ ḡimön. *

¹³ God nan gau magöñhalö kam̄ñ̄ magö ñ̄öb u abe, Krai Jisas Podias Pailod n̄ṅp manö kabö göl haga u abe, kale n̄ñ̄ m̄idlö n̄ñ̄öl ḡi, nöp klö gem hagabin, * ¹⁴ manö nöp hagabin i magöñhalö n̄ñ̄ aij ḡimön, hain ḡimön, ḡi aij ḡimön gö arö, B̄i Kub hon Jisas Krai ado ḡi aunab. Ne an̄ḡ geinabön, n̄bi b̄i r̄imnap n̄ñ̄öm nöp hag juöl rö lagnab. ¹⁵ Jisas ado ḡi aunab ñ̄ñ̄ an̄bu, God n̄pe ke hag la. ñ̄ñ̄ hag la ñ̄ñ̄ an̄bu nöp Jisas n̄pe kauyañ̄ ado ḡi aunab. God B̄i aij ke yab̄t̄l. N̄pe añ̄t̄ nöp nan gau magöñhalö abad m̄idöp. N̄pe kiñ̄ gau magöñhalö Kiñ̄ kale m̄idöp. N̄pe b̄i kub gau magöñhalö B̄i Kub kale m̄idöp. *

¹⁶ Pen n̄pe añ̄t̄ nöp umñ̄m̄ rö lagöp; pör yab̄t̄l nöp m̄ideinab. Mailö aij n̄pe u ke yab̄t̄l m̄idöp. N̄bi b̄i r̄imnap n̄ṅp amgö n̄ñ̄agpal yab̄t̄l; n̄ṅp amgö magö n̄ñ̄eb rö lagöp. N̄bi b̄i ap̄ n̄pe m̄idöp söl au aröl rö lagöp. N̄pe God B̄i klö yab̄t̄l unbö ke u, n̄bi b̄i magöñhalö n̄ñ̄öm, hib n̄pe u pör pör nöp haglö adö arañ̄. An̄b unbö rö aij. *

¹⁷ N̄bi b̄i ut̄pö k̄itno k̄ibap mani nan iru m̄idöp gau kal̄ṅp hagaimön, hon nöp n̄bi b̄i ke yab̄t̄l m̄idpun, a göm, nan ȳñ̄id hir ḡinab gau gas̄ n̄ñ̄agöl; God han̄ṅp n̄bi b̄i abad m̄idöm, m̄id aij ḡinaböl, a göm, nan aij aij iru nöp han̄ṅp pör ñ̄ab u nöp n̄ñ̄ udöm, gas̄ halö m̄idaiöl. * ¹⁸ An̄b u, kal̄ṅp hagaimön, nan iru m̄idöp rö, n̄bi b̄i gau ud aij göm, kal̄ṅp mög n̄ñ̄öm, nan kale r̄imnap kal̄ṅp hatöwatö ñ̄öl. Kale n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ṅp ḡi aij göm, ḡi ud arlö ud arlö, kal̄ṅp iru gagn̄m̄. ¹⁹ An̄b unbö rö geinaböl u, kale nan aij yab̄t̄l kale ap̄ m̄ideinab God ram m̄inöñ̄ n̄pe kumi kabö adö lañ̄ au, n̄ñ̄öm kale amöm kam̄ñ̄ pör m̄idep magö u böñ̄ nöp udöm, pör nöp pör nöp kam̄ñ̄ m̄ideinaböl. Kam̄ñ̄ m̄idep an̄bu, kam̄ñ̄ n̄ñ̄ö yab̄t̄l. *

²⁰ Dimodi. God nan ñ̄ñ̄magö adö nöp ñ̄ñ̄ la u, ud aij ḡimön. God n̄ṅp gas̄ n̄ñ̄agöm manö piral manö ȳñ̄ar̄ñ̄ pör pör hag am̄l ap̄l ḡipal gau abe, manö haūl alö pen pen hagaböl gau abe, udagmön. ²¹ N̄bi b̄i r̄imnap, manö piral kale an̄bu udöm, uri God Manö kabö rö n̄ñ̄bun, a göm, ke padö u aramöm, Jisas manö aij n̄pe n̄ñ̄ udl̄a u böñ̄ nöp arö ḡipal.

God nöp mög n̄ñ̄öm, abad m̄idain̄m. *

* 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14 * 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21 * 6:10: Ep 5:5 * 6:11: 2Di 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20 * 6:19: Mad 6:20 * 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi

Pol köp hain n̄bö u Dimodi n̄p kal̄i k̄liñ r̄ka

¹ Yad Pol. God geia n̄ñöm yad Krai Jisas n̄p c̄g gem, kam̄iñ ḡsön n̄bö kam̄iñ p̄r m̄dep hag la u udpin. An̄g n̄ñöm, God n̄pe ke hagö, Krai Jisas manö aij ud arep b̄i n̄pe ap m̄dpin.

² N̄ñ m̄dmagö yad Dimodi, n̄p köp an̄bi kal̄i k̄liñ r̄kabin. Bapi God, B̄i Kub hon Krai Jisas, n̄p mög n̄ñmil, ud aij ḡmil, abad m̄d aij ḡl̄ö me, ne agam̄iñ m̄d aij ḡm̄ön. *

God manö hagun u, nable ḡgn̄m

³ Ap̄s bac b̄i God n̄p wög ḡi m̄dm̄dal rö u, yad u rö n̄p gas̄i m̄ihöp n̄ñagem God n̄p n̄p gas̄i n̄ñem, wög n̄pe ḡm̄din. Yad s̄d̄ö an̄ s̄b an̄ yan̄ God n̄p sabe ḡm̄din u, yad p̄r n̄p hib ne hagem, God n̄p aij a gabin. * ⁴ M̄iññ ḡina u n̄ñöl ḡi m̄dpin. An̄b u, n̄p am n̄ñem, yad m̄ñ m̄ñ yab̄iñ ḡinabin.

⁵ Ne gas̄i an̄i adö n̄p n̄ñm̄ön Krai Jisas n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡipan u, n̄ñöl ḡi m̄dpin. Nap̄s Lois aip, name Yunis aip, Krai Jisas n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡmil m̄dm̄dil rö, ne u rö n̄p n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡipan, a ḡi gas̄i n̄ñbin. * ⁶ Ne Krai Jisas n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡipan rö, yad n̄p hagabin, n̄ñmagö yad ud nab̄ic adö ne u l̄n̄ö, God n̄p nan aij n̄a u, gas̄i n̄ñöl ḡi m̄dm̄ön. Nan n̄p an̄ dan̄ m̄döp an̄bu, pu gaim̄ön M̄iññ ḡin̄m. * ⁷ God n̄pe Ana n̄pe han̄p n̄ö, p̄ññ ḡagun; God Ana n̄pe gö, p̄d̄öñ halö m̄dun, n̄bi b̄i gau kal̄ip m̄dmagö lun, gas̄i hañ roman̄ hon ke gas̄i göp adö u ḡagun, ḡinabin. *

⁸ An̄b u, ne B̄i Kub hon manö aij n̄pe hagm̄ön, nable ḡgn̄m. N̄bi b̄i gau kal̄ip halöwalö hag n̄ñm̄ön. Yad B̄i Kub manö aij n̄pe hag n̄ainö, ȳp naḡi l̄la u, n̄p u rö n̄p nable ḡgn̄m. Pen God n̄pe p̄d̄öñ n̄pe n̄p n̄ñ rö, Jisas manö aij u hag n̄ñ ajm̄ön. An̄g gaim̄ön, n̄p ḡi najj gaiöl, gas̄i iru n̄ñagem. ⁹ God han̄p ud as̄ik yuöm, n̄bi b̄i uñ yad ke m̄deinabin, a ga. Hon naḡi aij adö u arno n̄ñöm God han̄p udaga; n̄pe ke n̄d an̄g ḡinabin, a ga rö, han̄p n̄bi b̄i mög yab̄iñ n̄ñöm uda. Ram m̄ññ hadame dagol gau ḡi laga n̄ñ u, God n̄bi b̄i mög yab̄iñ n̄ñöm, Krai Jisas n̄bi b̄i gau kal̄ip ud as̄ik yunab, a göm gas̄i u n̄ñ. * ¹⁰ Pen m̄ñi, God n̄bi b̄i mög yab̄iñ n̄ñöb u, waiö n̄ñbun. Krai Jisas ap̄m, han̄p n̄bi b̄i nan a göm uma u me, God han̄p n̄bi b̄i magöñhalö mög yab̄iñ n̄ñöb u, waiö n̄ñbun. Krai Jisas han̄p n̄bi b̄i nan a göm ilön udöm uma u me, uri umeb magö u klö ap m̄dagöp. Jisas an̄g geia u me, kam̄iñ m̄dep magö u abe, p̄r p̄r m̄dep magö u abe, han̄p n̄bi b̄i waiö yamöb. *

¹¹ Manö aij an̄bu n̄bi b̄i gau magöñhalö n̄ñlan̄, a göm, Krai Jisas n̄pe ke ȳp hagaj̄p, yad Jisas manö aij ud arep b̄i n̄pe ap m̄dem, manö aij an̄bu n̄bi b̄i gau magöñhalö hag n̄ñ aij gem, manö yuö u hag n̄ñ aij gem, ḡipin. * ¹² Jisas manö aij n̄pe u hag n̄ñ ajainö u me, ȳp ḡi najj ḡl̄ö, uñham m̄dpin. Pen yad ana arö n̄ñöl ḡi m̄dagpin; yad gas̄i halö m̄dpin. B̄i n̄ñ udpin u, B̄i an̄bu hadö n̄ñbin. Yad n̄p nan n̄ñbin u, n̄pe nan an̄bu ud abad m̄d aij göm, ḡi dam dam, n̄ñ hain u aunab.

¹³ Manö hagnö n̄ñban u, kabö göl n̄p m̄döp, a ḡm̄ön, n̄bi b̄i gau kal̄ip hag n̄ñm̄ön. An̄g ḡm̄ön, Krai Jisas n̄p n̄ñ udöl ḡi, n̄bi b̄i gau kal̄ip m̄dmagö löl ḡi, ḡi m̄daim̄ön. Krai Jisas n̄p c̄g aij ḡipan u me, ne an̄g ḡm̄ön rö löp. ¹⁴ God nan aij n̄ñmagö adö ne la u, ud aij ḡm̄ön. Ana Uñ han̄p an̄ dan̄ m̄döp u, klö n̄pe n̄p ḡi n̄ö, ud aij ḡm̄ön. *

¹⁵ Ne n̄ñban, n̄bi b̄i Esia Propins n̄bö gau magöñhalö ȳp arö ḡila. Pigelas abe, Hemogenis abe, an̄g unbö rö n̄p ḡl̄ö. ¹⁶⁻¹⁷ B̄i Kub n̄pe Onesiporas n̄bi b̄i ram n̄pe gau mög n̄ñöm ud aij ḡin̄m. N̄ñhön ḡin̄g: n̄pe daun kub Rom ap m̄deia n̄ñ u, nable

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14 * 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5 * 1:10: Hib 2:14 * 1:11: 1Di 2:7 * 1:14: 1Di 6:20

udnabin, a göm, yip arö gaga. Yad aui nagit midpin, nipe utham ulhai niñöm, apöm yip niña. Niñ iru nöp apöm niñaia, yip aij yabit ga. ¹⁸ Anib u, niñ kub hain u, Bt Kub nipe Onesiporas nip mög niñöm ud aij ginim. Epesas midainö, yip ud aij göm nan ke ke niñön niñön iru nöp git niñmidöp u, ne ke niñ aij gipan.

2

Jisas nip cig gun, ami bi nipe rö midaiun

¹ Pen nit yad Dimodi. Ne Krai Jisas nip hain geinabön u, nipe nöp mög niñöm ud aij ginab. Anib u, ne gasit nit nöp niñmön, klö git midaimön. ² Manö aij nibi bi gau kalip pör hag niñmidin niñban u, nibi bi Krai Jisas manö aij hain gipal rimnap ulhai niñmön, hag nit aij gimön; kale pen nibi bi nit pai rimnap kalip hag nit aij ginaböl.

³ Krai Jisas nip wög gipun rö, nibi bi rimnap hanip git naj gilö, utham midpun. Ne u rö nöp, Jisas Krai ami bi aij nipe midpan u me, yip u rö nöp ginaböl, a gimön, piñiñ gimön, nip arö gagmön; wög nipe u halöwalö gimön. *

⁴ Ami bi gau, bi kub kale u nip aij gar, a göm, gasit nit u nöp niñbal. Nan höñ adö gau, a göm, gasit u niñagpal. ⁵ Nibi bi resis gipal gau, bi resis abad midpal gau hagpal hagpal rö nöp göm, nan aij udpal. *

⁶ Pen nibi bi maj wög gipal gau, le ilön gipal rö, kale ke nöd ral niñöl. Hainö nibi bi rimnap ral niñnaböl. * ⁷ Manö hagabin i, ne niñöl git midö, Bt Kub nöp gasit nö, niñ aij ginabön.

⁸ Jisas Krai nip gasit niñöl git midaimön. Depid nit rikö, rik dam dapil göm, Jisas nip yag daula. Nipe umöm uraka. Jisas Krai manö aij hagabin u, manö anibu me u. * ⁹ Yad manö aij anibu hag niñainö, yip bi naj gep rö nagit lilö midpin. Pen God Manö u nagit midagöp. * ¹⁰ Anib u, God nibi bi udnig gabin, a göm, niñ la gau, Krai Jisas kalip ud asik yuö, kale God aip mailö aij nipe halö pör pör nöp kamitñ midaiöl, a gem, nibi bi gau yip mulu lugö git naj gaiöl, yad piñiñ gem arö gagnabin.

¹¹ Manö böñ nöp niñ udep ap hagnig gabin:
Hon Jisas aip umno u me,

nipe aip pör pör nöp kamitñ middeinabun. *

¹² Krai Jisas nip wög gaino,

nibi bi gau hanip mulu lugö git naj gaiöl,

piñiñ gun arö gagnabun u,

nipe Kin midöm nibi bi gau abad middeinab niñ u,

hon nipe aip midun, u rö nöp nibi bi gau abad middeinabun.

Krai Jisas nip niñagpun, a ginabun u,

hanip u rö nöp, kalip niñagpin, a ginab. *

¹³ Pen Krai Jisas manö aij hagöp rö gagnabun u,

nipe manö aij nipe hagöp rö nöp ginab.

Niñön ginig: Krai pör nöp manö niñö nöp hagöp;

manö niñö anibu arö ginim rö lagöp. *

God wög hag la u, klö gimön git aij gimön

¹⁴ Manö kalit kliñ rikabin anibi, nibi bi gau kalip pör pör hag nit aij gimön haut gagöl. God niñ midö niñöl git, nibi bi gau kalip hag aij gimön, kale manö magö adö u nöp pen pen hag amitl apil gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nibi bi manö anibu niñnaböl gau kalip git naj yabit ginab. * ¹⁵ Yad God nip wög git aij gem, manö niñö nipe u kabö rö nöp hag nit aij ginabin u, God yip aij a ginab, a gimön, gasit adö nit anibu nöp niñmön, klö gimön git midaimön. * ¹⁶ God nip gasit niñagöm manö

* 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2 * 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9 * 2:15: 1Di 4:6

yþharıŋ pör pör hag amı̄l apı̄l gı̄naböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapı̄l göm, kale God Manö nı̄ŋö u arö göm, mı̄lö gau arnaböl. * 17 Manö pı̄ral hag nı̄naböl anı̄bu, wös pro ap löm, mı̄d damöm, hainö wös gı̄sa kub yabı̄t löp rö u gı̄nab. Bı̄ hag nı̄eb bı̄ Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anı̄bu gı̄pil. * 18 Bı̄ gau God Manö nı̄ŋö u arö göm hagpal, “Hon hadö urakno; umun kauyaŋ urakagnabun,” a gı̄pal. Pen kale manö pı̄ral anı̄bu haglö, nı̄bi bı̄ rı̄mnap Jisas manö aij u hadö arö gı̄pal.

19 Pen God ram padö bı̄nı̄ŋ gı̄ aij ga u pı̄döŋ mı̄döp. Padö aŋ au kalı̄ ktīn rı̄mnap mı̄döp: “Bı̄ Kub nı̄pe nı̄bi bı̄ nı̄pe ke nı̄ŋöb.” Manö ap abe mı̄döp: “Nı̄bi bı̄ kale Bı̄ Kub nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpun, a gı̄pal gau, nagı̄ naj adö u aragöl.” *

20 Pen ram kub yabı̄t gau, kı̄naŋ ke ke mı̄döp. Kı̄naŋ rı̄mnap, gol aka silpa udöm gı̄pal. Rı̄mnap pen mab aka mı̄nöŋ nöp udöm gı̄pal. Rı̄mnap udöm, nan prı̄ wasö, nan aij aij gau nöp lı̄bal; pen rı̄mnap nan yþharı̄ŋ hałöwałö gau lı̄bal. 21 Nı̄bi bı̄ Krais Jisas nı̄ŋ udpal gau magöŋhalö unbö rö nöp. Nı̄bi bı̄ an an nan prı̄ nan hałöwałö gau ası̄ ması̄ gı̄naböl gau, kale nı̄bi bı̄ uł nı̄pe ke mı̄döm, wög aij nı̄hön nı̄hön mı̄deinab gau kale mı̄n mı̄n göl gı̄ gı̄naböl. Anı̄b u, Bı̄ Kub nı̄bi bı̄ uł nı̄pe ke anı̄b gau nı̄ŋöm, kalı̄p wög aij rı̄mnap hag lı̄nab.

22 Pen nı̄bi praj bı̄ praj rı̄mnap gası̄ naj nı̄ŋbal rö u nı̄ŋagmön. Ne pen gı̄ aij gı̄mön, God hagöp rö nöp gı̄mön, Krais Jisas manö aij nı̄pe nı̄ŋ udmön, nı̄bi bı̄ gau mı̄dmagö lı̄mön, kłö gı̄mön gı̄ dammön, bı̄ agamı̄ŋ hain rı̄kmön, gı̄ mı̄daimön. Nı̄bi bı̄ mı̄dmagö ası̄ŋ mı̄dagöp rö mı̄döm Bı̄ Kub nı̄p sabe gı̄pal gau aip jı̄m nı̄öl mı̄dmön, hagajı̄n adö anı̄bu nöp gı̄ mı̄daimön. * 23 Pen manö yþharı̄ŋ hag amı̄l apı̄l göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nı̄hön gı̄nı̄g: anı̄g geinaböl u, hainö mulu lugö, kal juöm, manö naj hagöm, pen pen gası̄ naj nı̄ŋnaböl. * 24 Nı̄bi bı̄ Bı̄ Kub nı̄p wög geinaböl gau, pen pen hagagöm, agamı̄ŋ mı̄döm, nı̄bi bı̄ ud aij göm, hag nı̄ aij gı̄naböl. Kalı̄p gı̄ naj gı̄lö, pen gı̄ naj gagöl. 25 Pen nı̄bi bı̄ rı̄mnap manö kale udagaiöl, kale pen agamı̄ŋ hag nı̄ aij göl gı̄ mı̄dlö, God nı̄bi bı̄ anı̄b gau kalı̄p gası̄ aij nı̄ö, nan si nan naj gı̄pal u nı̄hön gı̄nı̄g anı̄g gı̄pun, a göm, ado gı̄ nı̄p lau adö apöm, manö nı̄ŋö yuö yabı̄t u nı̄ŋ udöl rö löp. 26 Anı̄g göl agamı̄ŋ hag nı̄ aij göl gı̄ mı̄dlö, gası̄ aij auö, Seden kalı̄p pı̄r pı̄r alöm udö, kı̄d nı̄pe u mı̄döm, manö pı̄ral nı̄pe nı̄ŋmı̄dal u arö göm, mı̄d aij gı̄naböl.

3

Nı̄n hain anı̄bi nı̄bi bı̄ gı̄ naj yabı̄t gı̄naböl

1 Pen ne nı̄ŋban, nı̄n hain anı̄bi nı̄bi bı̄ ułham mı̄deinaböl. * 2 Kale hañ romaŋ kale nöp gası̄ nı̄ŋöm, ułpö kı̄tno kı̄bap mani nöp mı̄dmagö löm, hon nöp bı̄ kub mı̄dpun, a göm, hib kale ke dap ranöm, nı̄bi bı̄ gau kalı̄p hag juöm, nı̄me nap bı̄ kalı̄p manö rı̄b juöm, nı̄bi bı̄ kalı̄p gı̄ aij gı̄pal gau kalı̄p aij a göp hagagöm, God nı̄p gası̄ nı̄ŋagnaböl.

3 Kale nı̄bi bı̄ rı̄mnap mı̄dmagö lagöm, nı̄bi bı̄ kalı̄p gı̄ naj gı̄naböl u nı̄ŋöm arö gagöm, nı̄bi bı̄ rı̄mnap kalı̄p manö naj manö pı̄ral hagöm, agamı̄ŋ hain rı̄kagöm, kal naj yabı̄t göm, nan nı̄hön nı̄hön aij mı̄döp u nı̄ŋlö, kalı̄p mulu lı̄gnab. 4 Kale mumug nı̄ŋöm, hałöwałö gı̄ naj göm, hon nöp nı̄bi bı̄ kub mı̄dpun a göm, hañ romaŋ hon ke aij gı̄nı̄m adö u nöp gun, mı̄n mı̄n gun, a göm, God nı̄p mı̄dmagö lagnaböl. 5 Hon nı̄bi bı̄ anı̄b gau nı̄ŋun, nı̄bi bı̄ God nı̄p nı̄ŋ udpal rö nöp gı̄pal, a gı̄nabun u pen God Ana nı̄pe gö, pı̄döŋ halö mı̄dun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gası̄ u nı̄ŋagnaböl. Nı̄bi bı̄ anı̄b unbö rö gı̄pal gau arö gı̄mön, aip magum gagmön. *

6 Bı̄ anı̄b gau rö rı̄mnap, agamı̄ŋ ram ram ułhai am nı̄ŋ arlö nı̄ŋöl gı̄, nı̄bi gası̄ aij mı̄dagöp gau, kalı̄p hag wı̄hai ram raul kale ud arlö, kale manö pı̄ral kalı̄p hag nı̄ailö, nı̄bi anı̄b gau böŋ anı̄b lau adö arnaböl. Nı̄bi anı̄b gau, nan si nan naj gı̄pun gau prı̄ u, aigöl gun lı̄k gı̄ yuun, mı̄d aij gun, a göm, mı̄ŋör kub yabı̄t nı̄ŋöm, gası̄ kub nı̄ŋöl gı̄

* 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7
* 3:1: 1Di 4:1 * 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16

mıdpal. Pen mıdmagö kale pıtu gö, gası naj ke ke iru nöp am kalıp ud daŋ i göm, adan naj anıb gau ud tıp gınıg gab. ⁷ Nıbi anıb gau rö, manö gau nıbö gau nıbö nıŋnaböl u pen Kraıs Jıas manö aij u nıŋeinaböl u, u manö nıŋö me u, a göm, nıŋagnaböl. ⁸ Pen bı Janıs Jabrı bı mıhau Mosıs manö haga u jı nıŋlö u rö, bı pıral hagpal gau u rö nöp Kraıs Jıas manö nıŋö u jı nıŋbal. Kale gası naj yabıt nöp nıŋöm, Kraıs Jıas manö aij u jı nıŋbal rö, God kalıp u rö nöp jı nıŋöb. ^{*} ⁹ Pen gıpal adö anıbu rapın gılö arnım rö lagöp. Janıs Jabrı bı mıhau gı naj gılö, nıbi bı waiö nıŋla rö u, nıbi bı mıñi anıb unbö rö nöp manö pıral hag nıbal gau u rö nöp waiö nıŋnaböl.

Jıas Kraıs manö aij u nıŋ ud aij gımön

¹⁰ Pen yad aip mıdul, gası adö añı nöp nıŋul, Jıas Kraıs manö aij u hag nıbin u abe, nagı aij adö yad gıpin u abe, ne hadö nıŋ aij gımön anıg unbö rö nöp gıpan. Kraıs nıp nıŋ ud pıdön gem, wög nıpe ktö yabıt nöp göl gem, nıbi bı gau kalıp mıdmagö lem, mıŋör auö ułham mıdem arö gagpin u, ne nıŋban. ¹¹ Kraıs manö aij hag nıainö yıp gı naj gılö ułham mıdainö u, ne hadö nıŋban. Nıbi bı daun kub Adiok, Aikonıam, Lıdra gau yıp gı naj gılö gılö, ułham yabıt mıdainö u pen Bı Kub yıp ud kamıŋ yua u, ne nıŋban. ^{*}

¹² Nıbi bı Kraıs Jıas nıp cıg göm, hagöp rö nöp gınıg gaböl gau, kalıp magönhalö mıŋör nılö, ułham mıdeınaböl. ^{*} ¹³ Pen nıbi bı naj manö pıral adö u nöp hag nıbal gau, naj yabıt gılö gılö arö, kale nöd nıbi bı naj mıdmıdal rö wasö, hainö nıbi bı naj unbö ke mıdeınaböl. Kale ke God adan aij u nıŋagöm, nıbi bı rımnap kalıp manö pıral anıbu hag nılö, kale u rö nöp God adan aij u nıŋagnaböl.

¹⁴ Pen ne nı pro nöp mıdmön, nöp Kraıs Jıas manö nıŋö u hag nılö, nıŋmön böŋ nöp nıŋ udpan manö aij u ktö gımön, nıŋ udöl gı, hagöp rö nöp göl gı, gı mıdaimön. Hon nıbi bı nöp manö aij u hag nıno nıŋna u, ne hadö nıŋban. ¹⁵ Ne nıŋban, nı pro yabıt mıdaina nıñ u, ne God Manö Uł u hadö nıŋna. Hon God Manö Uł u amgö lı nıŋeinabun u, God Manö Uł u hanıp gası kıd hık nıŋeb magö anıbu nıö, Kraıs Jıas nıp nıŋ udno hanıp ud asıknab manö ıı u nıŋ aij gınabun. ¹⁶ God Manö u magönhalö, God nıpe ke ake löm Ana nıpe u pu ga. Anıb u, God Manö u magönhalö udun, nıbi bı gau kalıp hag nıun, nıbi bı manö nıŋö arö gıpal gau kalıp rımıd ukun, nıbi bı gı naj gıpal gau kalıp hag gun, nıbi bı kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gı gası nıŋbal gau, kalıp hag nı aij gınabun. ^{*} ¹⁷ Anıg geınabun u, God nıp wög gı ñeb nıbi bı nıpe gau, God Manö u nıŋ aij yabıt göm, God kalıp wög aij nıhön nıhön hag lınab u, kale gası nıŋ aij yabıt göm, gı aij yabıt gınaböl.

4

God Manö kabö göl u hag nımön

¹ Nöp manö anıbi yıharıŋ hagagabin. Kraıs Jıas nıbi bı gau magönhalö Kın kale abad mıdeınabin, a göm, ado gı aueınab nıñ u, nıpe nıbi bı kamıŋ mıdeınaböl gau abe, nıbi bı umla gau abe, nıme ke ke lınıg gab. Anıb u, God abe, Kraıs Jıas abe nıŋmıdlö nıŋöl gı, nöp manö anıbi hagnıg gabin. ² God Manö aij u hag nımön. Nıbi bı gau nıñı lınab aka nıñı lagnab, a gımön, jı nıŋagmön; mıñı udnaböl aka udagnaböl, gası u nıŋagmön; ktö gımön nöp God Manö aij u hag nımön. Nıbi bı gı naj gıpal gau hag gımön, nıbi bı manö nıŋö arö gıpal gau rımıd ukmön, nıbi bı kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gı gası nıŋbal gau, kalıp agamıŋ hain rıkmön hag nı aij gımön, gımön. ³ Nıhön gınıg: nıñ hain u, God Manö kabö göl u nıŋöm, udagnaböl; hag ñeb nıbi bı iru nöp uł gı daulö, kale manö pıral manö yıharıŋ yıharıŋ gası kale ke aröp adö u nöp hag nılö, kale nıŋöm mıñ mıñ göl gı udnaböl. ^{*} ⁴ God Manö nıŋö u arö göm, aiud yıharıŋ gau haglö, yıŋıd nıŋnaböl.

* 3:8: Eks 7:11 * 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20 * 3:12: Mad 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Ro 15:4

* 4:3: 1Di 4:1

⁵ Pen ne ke, nan n̄hön n̄hön ḡnab u, gas̄t n̄ŋ aij göl ḡt m̄daimön. M̄ŋör auain̄m, gas̄t iru n̄ŋagmön. Ne klö ḡmön, Krai Jisas manö aij u n̄bi b̄t gau hag ñ̄t ajmön. Ne God wög ḡt ñeb b̄t m̄dpan u me, God nöp wög n̄hön n̄hön hag la u, magöŋhalö ḡt dam dam arö, böŋ nöp ḡt haknab.

Yad söl umn̄ig gabin, a ga

⁶ Yad Krai wög n̄ipe ḡnö, ȳp naḡt l̄lö m̄dnö m̄dnö, m̄ñi pak l̄no hagape n̄p lugn̄m, a göm, ȳp gaböl. An̄b u, m̄nönŋ naböŋ adö il i m̄dpin i, ar̄k arep ñ̄n u söl auub. * ⁷ Yad klö gem, Seden aip pen pen ḡt damem, adan söl au hadö aubin. Yad klö gem, Krai Jisas manö aij u n̄bi b̄t gau hag ñ̄t dam dam arö, Krai Jisas n̄p n̄ŋ udöl ḡt m̄dem, wög ȳp haga u arö gagpin; haga rö nöp magöŋhalö ḡt pin. * ⁸ N̄ipe B̄t Kub, n̄ipe manö ud as̄k aij göm hagöp u me, n̄hön n̄hön ḡt pin u n̄ŋ m̄döm, ñ̄n kub n̄ipe u auö, ȳp b̄t kam̄ŋ aij yad, a ḡnab. Pen yad nöp wasö; n̄bi b̄t, B̄t Kub aunab, a göm, aij gö n̄ŋöl ḡt abad m̄dpal gau, kal̄p magöŋhalö u rö nöp ḡnab. *

⁹ Dimodi. Adan m̄dain̄m u, yad m̄dpin i ȳŋ+d aumön. ¹⁰ B̄t yad aip m̄dm̄dun gau, m̄ñi yad aip aui m̄dagpal. B̄t ne Demas, nan m̄nönŋ naböŋ adö il i m̄dmagö löm, ȳp böŋ nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. B̄t yad Kresej Galesia Propins ara. Daidas Dalmesia Propins ara. * ¹¹ B̄t añ̄ Luk nöp yad aip m̄dpul. Krai Jisas n̄p wög gabin aui, Mak n̄ipe ḡt ñ̄t aij ḡnab. An̄b u, ne Mak n̄p ammön u† ḡt dauö, yad aip m̄dul, wög an̄bu gul. ¹² Dijikas n̄p hag yunö Epesas ara. ¹³ Aunabön ñ̄n u, daun kub Droas apön, kolsior m̄lö yad u, b̄t ne Kapas ram ud l̄nö u udmön daumön; adan m̄dain̄m u, köp yad wam wam ḡt m̄döp gau magöŋhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sipsip hañ hib halö kal̄t k̄ñ r̄kla gau nöp magöŋhalö udmön daumön. *

¹⁴ B̄t kapa wög göp Aleksada ȳp ḡt naj yab̄t ga. Ȳp ga an̄bu, God n̄p pen u rö nöp ḡnab. * ¹⁵ Krai Jisas manö aij hagpun u, Aleksada n̄ipe j̄t naj yab̄t ga u me, ȳp ḡt naj ga rö, nöp u rö nöp ḡn̄m rö löp u, n̄ŋ aij ḡmön.

¹⁶ Ȳp nöd manö kub hagla ñ̄n u, n̄bi b̄t ap ȳp jöl gau n̄ŋ m̄dö manö kub hagagnö; kale magöŋhalö ȳp arö ḡla. Pen God kal̄p gas̄t an̄bu n̄ŋöl ḡt m̄dagain̄m. ¹⁷ Ȳp manö kub hagla an̄bu, B̄t Kub ȳp abad m̄dö n̄ŋöl ḡt, manö aij n̄ipe u n̄bi b̄t gau n̄bö iru nöp apöm m̄deila gau, kal̄p haöwaö hagainö n̄ŋla. B̄t Kub gö, kaj laiön ȳp hau ñ̄ŋöl rö laga. ¹⁸ Yad n̄ŋbin, B̄t Kub ȳp abad m̄dö, nan naj ap ȳp ḡn̄m rö lagnab; ȳp ud kam̄ŋ yuöm, dam ram m̄nönŋ aij n̄ipe kumi kabö adö laŋ au ud arnab. B̄t Kub an̄bu, hib n̄ipe u pör pör nöp haglö adö araŋ. An̄b unbö rö aij.

Pol hagöp, “Kale m̄dpim?” a göp

¹⁹ N̄bi ne Prisila abe, nugmul n̄ipe Akwila abe, b̄t ne Onesiporas n̄bi b̄t ram n̄ipe m̄dpal gau abe kal̄p hagmön, Pol “Kale m̄dpim?” a göp, a ḡmön. *

²⁰ B̄t ne Erasdas aui auaga; m̄döp daun kub Korid u. B̄t ne Dropimas n̄p nan gö, ar̄k aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Ȳgön kub auöp ñ̄n u söl m̄döp rö, adan m̄dain̄m u, ȳgön auagnab adö u ȳŋ+d aumön.

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klodia, Krai Jisas n̄bi b̄t n̄ipe daun kub Rom i m̄dpal gau magöŋhalö nöp, “Ne m̄dpan?” a gaböl.

²² Dimodi, B̄t Kub nöp aip m̄dain̄m.

God kalöp magöŋhalö mög n̄ŋöm ud aij ḡn̄m.

* 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10: 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14 * 4:13: Ap 20:6 * 4:14: 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6 * 4:19: Ap 18:2; 2Di 1:16-17 * 4:20: Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Daidas

Pol Daidas n̄p köp kal̄t kliñ r̄ka

¹ Yad Pol. God ȳp hag lö wög ḡt ñeb b̄t n̄pe ap m̄dem, Jisas Kraiſ manö aij n̄pe ud ajeſ b̄t n̄pe ap m̄dpin.

God ȳp hag la u, n̄bi b̄t n̄pe udn̄g gab gau kal̄p God Manö u hag ñ̄nö kale manö an̄bu n̄ñ ud p̄döñ göm, manö n̄ñö yuö u n̄ñ aij göm, hagöp rö nöp göl, a göm, God ȳp wög an̄bu hag la. ² God n̄pe manö piral ap hagagöp. N̄pe hadame dagol gau ram m̄nön̄ ḡt laga ñ̄n u manö n̄ñö hagöm haga rö, n̄bi b̄t an an manö n̄ñö n̄pe an̄bu n̄ñ udöm, manö n̄ñö yuö u n̄ñ aij göm, u rö nöp ḡnaböl gau, n̄pe kal̄p pör m̄dep magö u ñ̄nab. *

³ Ñ̄n n̄pe ke hag la ñ̄n u nöp, God manö n̄pe waiö la. God, Ud Kam̄ñ Yuep B̄t hon u, ȳp hag lö, manö aij n̄pe waiö hag ñ̄t ajpin.

⁴ Daidas, nöp köp an̄bi kal̄t kliñ r̄kabin. God Manö u nöp hag ñ̄ainö, Kraiſ Jisas n̄ñ udmön, manö aij adö añ̄t n̄ñbul u me, nöp ñ̄t aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kam̄ñ Yuep B̄t hon Kraiſ Jisas abe, nöp mög n̄ñmil, ud aij ḡmil, abad m̄d aij ḡlö, ne agam̄ñ m̄d aij ḡmön. *

⁵ Yad nöp ram m̄nön̄ ñ̄g r̄b gus ga airan Krir hag lem, hagnö, “N̄bi b̄t kal̄p Kraiſ manö aij u hag ñ̄llo gau kauyan̄ am n̄ñmön, wög r̄mnap gaglo u göl ḡt, b̄t kub kal̄p abad m̄dep ram m̄nön̄ ke ke m̄dpal gau hag l̄mön,” a ḡnö.

⁶ Pen n̄bi b̄t Kraiſ n̄ñ udpal gau b̄t kub kal̄p abad m̄dep r̄mnap udn̄g, b̄t ȳhar̄ñ udagmön. B̄t ḡt aij ḡpal gau nöp n̄ñmön udmön. N̄bi kale añ̄t ap nöp udöm, ñ̄t pai kale gau kal̄p abad m̄d aij ḡlö, Kraiſ n̄p n̄ñ udöm, ami bapi manö udöm hain göm hañwañ gagpal, b̄t gau nöp n̄ñmön udmön. ⁷ Kraiſ n̄bi b̄t n̄pe abad m̄dep b̄t gau kale God wög n̄pe ke abad m̄dpal. An̄b u, b̄t abad m̄dep b̄t gau kale ḡt aij nöp ḡlö, n̄bi b̄t r̄mnap kal̄p manö hag juöl rö lagn̄m. Pen b̄t manö pen pen hagpal gau, b̄t ȳñ̄id kal jubal gau, b̄t ñ̄g k̄tö ñ̄ñöm hauñ l̄bal gau, b̄t urak pen pen pakpal gau, b̄t ut̄pö k̄tno mani si udn̄g ḡpal gau, kal̄p n̄ñmön udagmön. ⁸ Pen n̄bi b̄t Kraiſ n̄ñ udpal gau b̄t kal̄p abad m̄dep gau, n̄bi b̄t m̄llo gau n̄bö hag w̄hai dam ram kale aip añ̄ dañ udöm, nan n̄ñhön n̄ñhön aij m̄döp gau m̄dmagö löm, gas̄t hañ roman̄ kale ke gas̄t göp rö gagöm, n̄bi b̄t gep abe n̄bi b̄t ramö gau abe magöñhalö ud aij göm, b̄t ut̄ m̄dun a göm, pör nöp God Manö hagöp rö nöp gas̄t n̄ñöm, k̄tö göm hagöp rö nöp göm, gaiöl. ⁹ Kraiſ manö n̄ñö nöd hag ñ̄llo n̄ñla u nöp n̄ñ ud p̄döñ göl ḡt, Kraiſ n̄bi b̄t gau kal̄p Kraiſ manö ȳdun göl u nöp hag ñ̄t aij ḡlö, kale n̄ñ udöm gas̄t halö m̄deinaböl. Pen n̄bi b̄t manö ȳdun göl an̄bu r̄b jubal gau, kal̄p manö ȳdun göl adö u hag ñ̄t aij geinaböl, manö pen hagöl rö lagnab.

¹⁰ N̄ñhön ḡn̄g: n̄bi b̄t Kraiſ n̄bi b̄t n̄pe m̄dpun a ḡpal gau iru nöp God Manö u r̄b juöm, manö piral gau n̄bö udöm n̄bi b̄t r̄mnap kal̄p hag ñ̄öm, adan naij u t̄p ḡt ud arbal. B̄t an̄b gau iru nöp b̄t Juda n̄bö. Kale Kraiſ n̄p n̄ñ udpal u pen Juda n̄bi b̄t wasö gau kale Kraiſ n̄p n̄ñ udöm, hañ r̄b ḡt dö göm me, Kraiſ n̄bi b̄t n̄pe m̄dnaböl a ḡpal. ¹¹ Ne ḡmön manö piral u arö ḡlan̄. Mani nan gau udun a göm kale manö piral an̄bu nöp hag ñ̄llo, b̄t r̄mnap n̄bi b̄t ñ̄t pai ram kale aip hanbal gau magöñhalö manö piral an̄bu udpal. *

¹² Pen b̄t manö hagep kale ke Krir n̄bö b̄t ap haga, “N̄bi b̄t Krir n̄bö gau pör nöp manö pir alöm, nan naij nöp göm, kale iru gö wög gagöm, nan aij iru nöp udun a göm, kain hapeb rö m̄dpal,” a ga. ¹³ B̄t Krir n̄bö manö haga an̄bu n̄ñö yab̄t haga. An̄g

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7 * 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di 2:24-26 * 1:10: 1Di 4:7
* 1:11: 1Pi 5:2; 2Di 3:5-6

gɪpal anɪbu ne kalɪp manö ktö yabɪt hagmön, manö piral hagpal u arö göm, Kraiss manö aij u yɪdun göl nöp nɪŋ udöl. *

¹⁴ Kalɪp manö ktö hagmön, Juda nɪbi bɪ aiud yɪharɪŋ hadame gau hagmɪdal gau arö göl; nɪbi bɪ Kraiss manö nɪŋö jɪ nɪŋbal gau anɪg anɪg gɪmim a gɪpal gau, manö kale udagöl. *

¹⁵ God nɪbi bɪ aij nɪpe gau nan rɪmnap hil gagpal; nan aij a göm halöwalö u dupal. Pen nɪbi bɪ nan si nan najj nöp gɪmɪdal gau abe, nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ udagpal gau abe, nan iru nöp hil gɪpal.

Nɪbi bɪ anɪb gau rö, gasɪ rɪmɪd kale böŋ nöp najj gö, gasɪ nɪŋ aij gagpal. ¹⁶ God Manö nɪŋ udun, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun a gɪpal u pen kale gɪpal rö nɪŋun nɪŋbun, kale God nɪbi bɪ nɪpe wasö. Kale God Manö aij hagöp rö jɪ nɪŋbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. Gɪpal anɪbu God nɪŋö mulu lugöp. *

2

Kraiss nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp abad mɪd aij gɪmön

¹ Pen ne nɪbi bɪ gau kalɪp God Manö kabö göl adö u nöp hag nɪmön. ² Bɪ majö rö gau kalɪp hag nɪ aij gɪmön, nɪg wain iru nɪŋagöl; gasɪ nɪŋ aij göm, nan najj gagöl; hañ romanɪ kale ke gasɪ göp rö nöp gagöl; nan nɪhön gainɪm, kale ktö göm Kraiss manö aij nɪpe u nɪŋ ud pɪdöŋ göm, Kraiss nɪp cɪg pɪdöŋ göm, nɪbi bɪ gau mɪdmagö yabɪt löm, ktö göm gɪ damöm, bɪ agamɪj hain rɪköm, gɪ mɪdaiöl. ³ Nɪbi majö rö gau kalɪp u rö nöp hag nɪ aij gɪmön, kale nɪbi God Manö hagöp rö nöp göm gɪ aij gɪpal rö nöp göl; kale nɪbi bɪ rɪmnap hib hag juöm haglö lugagnɪm; nɪg wain iru nɪŋagöl; kale nɪbi nɪ pai bɪ gau kalɪp nagɪ aij adö u nöp hag nɪ aij göl. * ⁴⁻⁵ Anɪg göl mɪd aij göm, kale nɪbi ma it gɪsön lɪbal gau kalɪp hag nɪ aij gɪlö, kale pen nugmul bɪ kalɪp mɪdmagö löm, nɪ pai kale gau kalɪp mɪdmagö löm, hañ romanɪ kale ke gasɪ göp rö nöp gagöm, asɪŋ mɪdagöp rö nöp mɪdöm, wög ram kale gau gɪ aij göm, nɪbi bɪ rɪmnap gau ud aij göm, nugmul bɪ manö hagöl mo gau mɪdöl. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm, God Manö u hag juagnaböl. *

⁶ Pen bɪ praj gau kalɪp manö ktö hagmön, kale hañ romanɪ kale ke gasɪ göp rö nöp gagöl. ⁷ Pen ne manö nɪhön nɪhön kalɪp hag nɪnabön u, ne ke pör nöp nan magöŋhalö anɪg unbö rö nöp gɪmön, bɪ praj gau nöp nɪŋöm, kale anɪg unbö rö nöp göl. Pen ne nɪbi bɪ gau manö hag nɪnabön u, mɪhol mɪhol göl gɪ hagagmön; gasɪ nɪŋ aij gɪmön God Manö kabö göl nöp hag nɪ aij gɪmön. * ⁸ Manö magö hagnɪg gabön u nɪŋ aij gɪmön hagmön, nɪbi bɪ hanɪp nɪŋlö mulu lugöp gau manö rɪmnap u thai wasö nɪŋöm kalɪp nable gɪnɪm. *

⁹ Pen Kraiss nɪbi bɪ nɪpe, nɪbi bɪ rɪmnap rau daulö, nagɪ wög rö gɪpal gau kalɪp hagmön, bɪ kub yad aij gɪnɪm adö u nöp gɪnam a göm, manö rɪmnap pen hagagöm, bɪ nap kale gau hagöl rö nöp göl. * ¹⁰ Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magöŋhalö abad aij göm, wög magöŋhalö gɪ aij göm göl. Anɪg göl gɪ aij geinaböl u, nɪbi bɪ gau nɪŋöm, God Ud Kamɪŋ Yuep Bɪ hon u manö nɪpe nɪŋöm hagnaböl, manö anɪbu manö nɪŋö manö nɪŋ udep a gɪnaböl.

¹¹ Pen God nɪbi bɪ gau magöŋhalö mög yabɪt nɪŋöb rö, Kraiss Jisas ram mɪnöh it i waiö apöm umö, nɪbi bɪ gau magöŋhalö ram nɪpe kumi kabö adö laŋ au pör nöp Kamɪŋ mɪdaiöl rö löp. ¹² God nɪpe hanɪp mög yabɪt nɪŋöb u nɪŋun nɪŋbun, nan si nan najj gɪpun gau abe, hañ romanɪ hon ke gasɪ göp rö gun a gɪpun u abe, arö gun, ram mɪnöh it i mɪdpun i, gasɪ nɪŋ aij gun, nɪbi bɪ rɪmnap nan najj ap gagun, ktö gun God Manö hagöp rö nöp gun. * ¹³ Anɪb u, God hon Jisas Kraiss hanɪp ud Kamɪŋ yuöp u, mailö halö ado gɪ aunab a gun, gasɪ halö mɪdun aij gö nɪŋöl gɪ mɪdpun. ¹⁴ Jisas hanɪp a göm uma u, "Nan

* 1:13: 2Di 4:2 * 1:14: 1Di 4:7 * 1:16: 1Jn 1:6; 2:4 * 2:3: 1Di 3:11 * 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12
* 2:8: 1Pi 2:15 * 2:9: 1Di 6:1 * 2:12: 1Jn 2:16

si nan naj gɪpal gau magõŋhalö pen ñ+nö, kale nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp yad ke mɪdöm, gɪ aij nöp gun a gɪ gasɪ nɪŋ mɪdaiöl,” a göm, hanɪp a göm uma. *

¹⁵ Manö hagajɪn anɪbi nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ aij gɪmön. Pen nɪbi bɪ haŋöwaŋö gɪpal gau kalɪp ktö gɪmön hag ñɪmön, maj mɪgan ne u sɪpsɪp nɪŋagöl. *

3

Krais nɪbi bɪ kale aige göl gɪnaböl

¹ Krais nɪbi bɪ gau kalɪp hagmön, kiŋ gau abe, gapman bɪ kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp nɪbi bɪ rɪmnap gau kalɪp gɪ aij göl rö lɪnɪm u, kalɪp gɪ aij göl. * ² Pen nɪbi bɪ rɪmnap gau kalɪp manö piral haglö hib kale lugagnɪm; pen pen hagagöm, nɪbi bɪ rɪmnap gau hag ud aij göm, nɪbi bɪ gau magõŋhalö aip nɪbi bɪ hain mɪd aij göm, göl. ³ Pen nɪhön: hon ke nöd u rö nöp gasɪ nɪŋ aij gagun, God Manö hagöp rö jɪ nɪŋun, hañ romaŋ hon ke gasɪ göp rö nöp gun a gun, bɪ nagɪman rö mɪdmɪdun. Hon nan si nan naj nöp göl gɪ mɪdmɪdun; nɪbi bɪ gau kalɪp gasɪ naj nɪŋun, nan kale gau nan hon rö mɪdaiböp, a gun, kalɪp pen nɪŋno mulu lugö pen nɪŋlö mulu lugö gɪmɪdun. Pen jɪ nɪŋlö pen jɪ nɪŋun gɪmɪdun. *

⁴ Nöd anɪg gɪmɪdun u pen hainö God, Ud Kamɪŋ Yuep Bɪ hon u, God nɪbi bɪ mög nɪŋöm mɪdmagö löp u hanɪp nɪbi bɪ waiö la. ⁵ God nɪpe hanɪp ud Kamɪŋ yua. Hanɪp ud Kamɪŋ yua u, hon ke nan aij rɪmnap gɪno hanɪp ud Kamɪŋ yuaga. Nɪpe hanɪp mög yabɪɪ nɪŋöb u me, hanɪp ud Kamɪŋ yua. Ga anɪbu, Ana Uɪ u hanɪp yuö apöm, gac hon u ɪk gɪ yuö, nɪbi bɪ hain nɪbö yabɪɪ lɪbun. * ⁶ God nɪpe Ana Uɪ hanɪp böŋ nöp yuö apöm hanɪp aŋ daŋ mɪdöp u, Jisas Krais hanɪp nan a göm umöm ud Kamɪŋ yua u me, anɪg ga. * ⁷ God ga anɪbu, hanɪp mög nɪŋöm nɪbi bɪ Kamɪŋ aij nɪpe rö udöm, Kamɪŋ pör mɪdep u udun a gɪpun u, hanɪp ñɪnabin, a göm ga. ⁸ Manö nɪŋö yabɪɪ me anɪbu.

Manö hagajɪn anɪbu nɪŋ aij gɪmön ktö gɪmön hag ñɪmön, God nɪp nɪŋ udpal nɪbi bɪ gau gasɪ aɪnɪ anɪbu nöp nɪŋöm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gɪ aij göl gɪ mɪdaiöl. Anɪg gɪnaböl u gɪ aij yabɪɪ gɪnaböl. Manö anɪbi manö aij yabɪɪ; ram mɪnönŋ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, nɪbi bɪ magõŋhalö agamɪj mɪd aij gɪnaböl.

⁹ Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö haŋöwaŋö hag amɪl apɪl göm, apɪs bac hon gau anɪg anɪg göl rɪklö auöp, a göm, Juda lo manö u anɪg anɪg göl mɪdöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö anɪb gau ɪl ap mɪdagöp; nɪbi bɪ manö yɪharɪŋ anɪbu nɪŋöm agamɪj mɪd aij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap God Manö kabö göl u arö göm, manö rɪmnap ke hagaiöl, mañ aɪnɪ ap hagmön. Pen nɪŋagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp nɪŋagaiöl, kalɪp böŋ nöp arö gɪmön. * ¹¹ Ne nɪŋban, nɪbi bɪ anɪg gɪpal gau kale gasɪ naj nöp nɪŋöm, nan si nan naj nöp göl gɪ mɪdlö, gasɪ mɪdmagö aŋ kale daŋ gac mɪdöp u waiö lö nɪŋbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne yɪŋɪd auep rö lainɪm yɪŋɪd Nikopolis daun aumön. Yɪbaud göm yɪgön gɪnab ñɪn u yad am mɪdeinabin ram mɪnönŋ anɪbu. * ¹³ Bɪ ne Sinas lo manö nɪŋöb u aip, bɪ ne Apolos aip, kalɪp ud aij gɪmön, adan arnɪg gaimil u, nan kale rɪmnap mɪdagainɪm ñɪmön ud armil. * ¹⁴ Krais nɪbi bɪ nɪpe Krir mɪdpal gau, kale wög göl gɪ mɪdlö nan ñɪŋeb pɪlnɪm. Kale ktö göm pör nöp gɪ aij göl gɪ mɪdöm, wög göl gɪ mɪdöm, nan magö ñɪŋöm, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau kalɪp rɪmnap ñɪnaböl. *

¹⁵ Daidas. Nɪbi bɪ yad aip mɪdpun aui nöp, “Mɪdpan?” a gɪpal. Pen hon Krais manö aij nɪŋ udpun rö nɪŋ udöm, hanɪp mɪdmagö lɪbal gau kalɪp, “Mɪdpim?” a gɪmön.

God kalöp magõŋhalö mög nɪŋöm abad mɪdainɪm.

* 2:14: Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9 * 2:15: 1Di 4:12 * 3:1: Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * 3:3: 1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8 * 3:5: 2Di 1:9; Ep 5:26 * 3:6: Ap 2:17-18 * 3:9: 2Di 2:14,16 * 3:10: Mad 18:15-17 * 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8 * 3:13: Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12 * 3:14: Ep 4:28

Pilimon

Pol Pilimon n̄p köp kal̄i k̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol. Krai Jisas n̄p wög gainö, ȳp naḡi l̄l̄ö m̄dpin. Yad mam hon Dimodi aip m̄dul, kalöp köp an̄bi kal̄i k̄iñ r̄ikabul.

Mam aij hon Pilimon, hon wög j̄m ñöl ḡpun. ² Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wög kl̄ö göm göp Akipas u, Krai Jisas n̄bi b̄i n̄pe ram ne apim God n̄p sabe ḡpim gau magöñhalö, kalöp köp i kal̄i k̄iñ r̄ikabul. *

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krai abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡmil abad m̄dlö, kale agam̄j m̄d aij ḡ m̄daimim.

N̄bi b̄i God n̄p n̄ñ udpal gau kal̄p m̄dmagö l̄iban, a ga

⁴⁻⁵ Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udöl ḡi, God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p magöñhalö m̄dmagö l̄iban u ȳp hagl̄ö n̄ñem, yad God yad n̄p sabe göl ḡi, nöp gas̄i n̄ñem pör nöp aij a ḡpin.

⁶ N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Krai manö aij u hag am̄l ap̄l gun me, han̄p n̄bi b̄i Krai n̄p n̄ñ udun c̄ig göl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñön n̄ñön ñ̄ban u, Pilimon n̄pe magöñhalö n̄ñ aij ḡn̄m,” a ḡpin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon n̄ñ! Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagö yab̄l̄ l̄iban u, kale m̄dmagö añ kale dan̄ m̄ñ m̄ñ ḡpal. Yad u rö nöp n̄ñem m̄ñ m̄ñ göl ḡi gas̄i halö m̄dpin. *

Onesimas n̄p mulu n̄ñagmön, a ga

⁸ Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagö yab̄l̄ l̄iban u n̄ñem, ne yad Krai b̄i n̄pe mamil m̄hau m̄dpul rö, yad nöp manö kl̄ö hagem ne an̄g ḡmön a ḡbnep. ⁹ Yad Pol uri b̄i m̄tep l̄bin. Krai Jisas manö aij u hag ñ̄ ajainö, ȳp naḡi l̄l̄ö m̄dpin rö, nöp manö kl̄ö hagn̄g hagbnep u pen nöp an̄g hagagnabin. Ne b̄i m̄dmagö yad m̄dpan rö, yad hagnam rö ḡmön. ¹⁰ Pen manö yad u, Onesimas n̄pe ñ̄ yad ke rö löp. Nöp wög göm ar̄k ara u, aui yad aip naḡi m̄dul, Krai manö aij u hag ñ̄n̄ö n̄ñ udöp u me, yad nap n̄pe rö m̄dpin; n̄pe ñ̄ yad ke rö m̄döp. * ¹¹ Nöd n̄pe nöp wög ḡi ñ̄ aij gagm̄döp; pen uri n̄pe nöp wög ḡi ñ̄ aij göm, ȳp wög ḡi ñ̄ aij göm ḡinab.

¹² Pen ñ̄ m̄dmagö yad rö u nöp yuabin. ¹³ Nöd hag n̄ñem manö ne u udem rö, n̄p yuagbnep. Krai manö aij hagainö, ȳp naḡi l̄l̄ö m̄dpin i, ne apön ȳp abad m̄daimön rö lagöp u, Onesimas ȳp abad m̄daiböp. ¹⁴ Pen yad ke Onesimas n̄p ud m̄deinabin u kabö rö gagnab a gem, n̄p nöd yuem, nöp hainö hag n̄ñabin. Ȳp lau adö kauyay yun̄g yumön. ¹⁵ Yad gas̄i n̄ñbin e, God n̄pe ke gö, Onesimas nöp magö pro marap arö göm aröp u me, uri nöp ado ḡi apöm ne aip pör pör m̄dain̄m. ¹⁶ Pen m̄ñi n̄p ȳhar̄ñ naḡi wög gep b̄i ne ap n̄ñagnabön; m̄ñi n̄p mam m̄dmagö hol m̄ñön ȳj̄g göl rö n̄ñabön. N̄pe mam m̄dmagö yad yab̄l̄, pen n̄pe b̄i naḡi wög ḡi ñ̄eb ne m̄döp u me, ne m̄ñ m̄ñ ḡmön b̄i naḡi wög ḡi ñ̄eb aij ap abe, B̄i Kub b̄i n̄pe mam aij ap abe udnabön. * ¹⁷ An̄b u, ȳp b̄i n̄ñeb ne yab̄l̄ rö, B̄i Kub wög aip ḡpul, a ḡmön n̄ñban u, ñ̄ Onesimas n̄p hag ḡnam a ḡmön gas̄i u n̄ñagmön. Yad am̄jaknö ȳp ud aij ḡbnap rö u, n̄p u rö nöp ud aij ḡmön. ¹⁸ Pen n̄pe nöp ḡi naj ga aka nan r̄mnap pen ñ̄aga, a ḡmön, manö r̄mnap m̄dain̄m, n̄p hagmön; manö an̄bu ȳp hagnam. Hagö, yad nöp pen ñ̄nabin. ¹⁹ N̄ñö hagpin rö, hib yad ke köp halö kal̄i k̄iñ r̄ikem labin. Pen yad Krai manö aij u nöp hag ñ̄n̄ö ne n̄ñ udmön, Krai Jisas b̄i n̄pe m̄dpan u, nöp hagagnabin; ne ke n̄ñban. ²⁰ Mam yad. B̄i Kub n̄p wög aip ḡpul rö, hagabin rö nöp ḡmön. Krai hal̄p m̄ñön ud aij gö mamil m̄hau m̄dpul rö, ne an̄g ḡmön n̄ñöm yad m̄ñ m̄ñ ḡinabin. ²¹ Yad hagpin rö nöp wasö, ne n̄ñban adö u nöp n̄ñmön, Onesimas n̄p abe adö an̄bu nöp ḡinabön, a gem, aij a gö n̄ñöl ḡi nöp köp an̄bi kal̄i k̄iñ r̄ikabin.

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3 * 1:7: 2Ko 7:4 * 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15 * 1:16: 1Di 6:2

²² Manö añî ap mîdöp u hagagpin. Yîp ram magö raul mîgan ap nîjmön ud lî aij gîmön. Kale magöŋhalö God nîp sabe gîpim rö, söl mîdöp nagî arö gem nînam rö löp a gem gasî halö mîdpin. *

Manö hag jua

²³ Bî ne Êpapras u rö nöp Krai Jisas manö hag ñeia, nîp nagî leila, yad aip mîdpul i. Nîpe nöp “Mîdpan?” a göp. * ²⁴ Bî wög jîm ñöl gîpun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöp “Mîdpan?” a gîpal. * ²⁵ Bî Kub Jisas Krai kalöp nîbi bî gau mög nîjöm abad mîdainîm.

* 1:22: Plp 1:25; 2:24 * 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14; 1Di 4:10-11

Hibru

Hibru n̄bi b̄i Kraiſ lau adö m̄ideila gau kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

God N̄i n̄ipe han̄ip manö aij ña

¹ Nöd God n̄ipe ap̄is bac hon Juda n̄bi b̄i gau kal̄ip manö hagn̄ig, b̄i manö hagep n̄ipe gau adan ke ke gas̄i ñö, kale n̄iḡöm hag ñ̄im̄idal. ² Pen ñ̄in hain m̄idpun i, N̄i n̄ipe ke yuö apöm han̄ip manö hag ña. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöḡ nan gau magöḡhalö hadame dagol gau ḡi la. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöḡ nan gau magöḡhalö abad m̄ideinab. * ³ Nap mailö kub halö yab̄it̄ m̄idöp rö u, N̄i u rö nöp mailö kub halö yab̄it̄ m̄idöp. Nap b̄i aigege b̄i rö m̄idöp u, N̄i n̄ipe u rö nöp unbö rö nöp m̄idöp. N̄i manö ktö yab̄it̄ n̄ipe hagö, ram m̄inöḡ nan gau magöḡhalö m̄idep nöp m̄idöp. N̄i n̄ipe apöm, han̄ip n̄bi b̄i magöḡhalö a göm umöm, n̄bi b̄i magöḡhalö gau nan si nan naj ḡipal gau magöḡhalö t̄ik ḡi ke gau yuöm, kauyaḡ urak ap jak Nap ktö ke halö m̄idöp u ñ̄imagö ȳij̄ig böḡ lau adö as̄iköm aip m̄idpil. *

Ejol gau yaḡol rö m̄idpal; God N̄i me B̄i Kub yab̄it̄ m̄idöp

⁴ God n̄ipe gö, Kraiſ n̄ipe ejol gau rö wasö; n̄ipe B̄i Kub m̄idöp. God Kraiſ n̄ip N̄i yad a ga u, hib n̄ipe ejol hib rö wasö; hib n̄ipe i adö laḡol au m̄idöp. * ⁵ God Manö ad̄iḡ ap God manö hagöm haga,

“Yad m̄iñi nöp hagabin, ne N̄i yad m̄idpan,
yad Nap ne m̄idpin,” a ga.

Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga. * ⁶ Pen N̄i n̄ipe nöd u m̄inöḡ naböḡ i yun̄ig ga ñ̄in u, God n̄ipe ejol n̄ipe kal̄ip haga,

“God ejol gau magöḡhalö hib n̄ipe haglö adö araḡ,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga,

“God ejol n̄ipe gau gö,
ñ̄in ap ȳigön rö udöm aubal.

Wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe gau gö,
ñ̄in ap mab m̄itaḡ rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God n̄ipe N̄i n̄ipe n̄ip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiḡ pör nöp pör nöp m̄idmön,
n̄bi b̄i ne gau pör nöp abad m̄ideinabön.

N̄bi b̄i ne abad m̄idmön, ḡi aij ḡimön,
kabö rö nöp ḡimön, abad m̄ideinabön. *

⁹ N̄bi b̄i ḡi aij ḡilö,

ne ñ̄iñ̄i l̄iban,
pen n̄bi b̄i nan si nan naj ḡilö,
ne mulu kal n̄iḡban.

An̄ib u, yad, God ne, ḡinö,
ne nöp B̄i Kub ke yab̄it̄ m̄idpan;
b̄i n̄iḡeb ne gau mo ne gau m̄idpal,” a ga.

¹⁰ God manö r̄imnap halö hagöm haga,
“B̄i Kub, ne ke hadame dagol gau nöp m̄idmön,
m̄inöḡ naböḡ i i ḡi löm, kumi kabö au ñ̄imagö ne ḡi l̄ina. *

¹¹⁻¹² Nan an̄ib gau magö ap m̄idöm, ur ḡin̄ig gab,
pen ne m̄idep nöp m̄ideinabön.

* 1:2: Jon 1:3 * 1:3: Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * 1:4: Plp 2:9 * 1:5: Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * 1:6: Ro 8:29 * 1:7: Sam 104:4 * 1:8: Sam 45:6-7 * 1:10: Sam 102:25-27

Nan anib gau, walij papit li lugö,
ud asik ke au löm, gisön nibö rol gipal rö ginabön.

Pen ne Bi Kub, nöd midmidan rö,
uri anib unbö rö nöp midpan;

ke ap lagnabön; uri midpan rö

hainö anib unbö rö nöp nöp pör pör nöp mideinabön," a ga.

¹³ God Manö adij ap God manö hagöm haga,

"Ne nitmagö yijig böj yad aui asik midö,

nan nihön nihön nöp kauat mauat rö midöp gau magöjhalö,

rata miggan ne gau linabin," a ga.

Pen manö anibu God nipe ejol ap hagaga. * ¹⁴ Anib u, ejol gau nihön rö midpal? God kalip hag yuö, nip wög gi nöl gi, nibi bi Kraiss ud kamij yuö kumi kabö adö laj au God aip pör nöp kamij mideinaböl gau kalip gi nibal. *

2

God hanip uda u nan kub yabit

¹ Anib u, manö hag nitlö nijbun u, nij ud pidönj gun, gasi nijöl gi nöp midaiun. Pen nij ud aij gagnabun u, gasi piral rimnap nijun, manö piral böj gau arun rö löp. ² Ejol gau nöp lo manö u damöm, Mosiss nip nitla u pen manö anibu manö nijö nöp midö nijöl gi, nibi bi manö anibu magö ap hagöp rö gagla gau abe, nibi bi magö ap rit rikla gau abe, ilön pen udla. * ³ Anib u, hon God Nit nipe manö aij dauöp u arö ginabun u, hon kamij arun rö lagnab. Bi Kub nipe ke manö anibu dap auö, nibi bi manö nipe anibu nijla gau, hanip manö nijö yabit anibu nijmim a göm, hag nit aij gila. * ⁴ Pen gasi kale u nöp nijöm hagagla; God kalip aip midö nijöl gi, nan nijeb nijagep rö rimnap göl gi, nan gagep rö rimnap göl gi, hanip hag nitla. God gasi nipe ke nijöm, Ana Ut nipe u nibi bi rimnap nan aij nö ke yabit geila u, u rö nöp nijno. Anib u me, Kraiss manö aij u nijö yabit hagaböl a gun nijbun. *

Jisas hanip rau adog udöm hanip añ mam yad a göp

⁵ Pen God hanip ud nipe aip kumi kabö ado laj au pör nöp mideinabun manö hagpin adö u, ejol gau bi kub adö lajol rö, hon yagol rö midageinabun. ⁶ Manö adö anibu, God Manö u kalit kliñ riköm hagla,

"God. Ne nibi bi gau kalip gasi nijmön udpan.

Pen kale ne ke rö midagpal;

kale nibi bi yiharij rö u,

ne nihön ginig kalip abad mid aij gipan? *

⁷ Ne gaina, magö utep ap ejol gau bi kub rö mideila,

nibi bi gau yagod au rö mideila u

pen mitni nibi bi gau kalip gö, kale hib midö,

⁸ nan magöjhalö gau abad mideinaböl," a gila.

God gö nibi bi nan magöjhalö gau abad mideinaböl a gila u, hon nijbun nan magöjhalö nibi bi mo kale au midnab. Pen mitni hon nijbun nan magöjhalö nibi bi mo kale au midagöp.

⁹ Pen Jisas ga u nijbun. God Jisas nip yuö minönj nabön adö it i apöm mideia nitn u, ejol gau nibi bi kub rö mideila; Jisas nipe bi yiharij pro rö mideia. Pen God nipe nibi bi mög nijöb rö, Jisas nibi bi magöjhalö gau ud kamij yunam a göm ilön kub udöm umö, God gö mitni Bi Kub mailö halö midö nijöl gi, hib nipe haglö adö arab. *

¹⁰ God nipe nan gau magöjhalö gi löm abad midöp u, nibi bi iru nöp ud ram minönj aij yabit nipe u ud linig, Jisas yuö apöm ilön ke yabit udö, God nip ka aij ke yabit nipe ke

* 1:13: Sam 110:1 * 1:14: Sam 34:7; 91:11 * 2:2: Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29; 12:25 * 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11 * 2:6: Sam 8:4-6 * 2:9: Plp 2:8-9

u ña. Nihön g+nig: Jisas nipe ke ga manö aij u n+ñ udöm, n+bi b+ iru nöp ka aij ke yab+ an+bu Jisas aip am m+deinaböl. ¹¹ Pen n+bi b+ nan si nan naj gac u l+k g+ yuab B+ an+bu abe, n+bi b+ uri gac halö m+dagpal gau abe, Nap kale añ+. An+bu u, Jisas n+bi b+ an+bu gau kal+p añ mam yad b+ gau a göm hagö nable gagöp. * ¹² Jisas nipe God n+p haga, “Añ mam b+ yad gau kal+p aiud nöp u ud n+nabin; nöp sabe g+nig magum gun, k+map hagöl g+, hib ne hagnö adö arnab,” a ga. *

¹³ Pen manö ap haga, “God nipe y+p abad aij g+nab a g+ gas+ u n+ñem gas+ halö m+deinabin,” a ga.

Pen manö ap haga, “God n+ pai y+p ña gau aip m+dpin i,” a ga. *

Krais n+bi b+ udnam a göm, b+ rö löm, aua

¹⁴ N+ pai haga an+bu gau kale n+bi b+ u me, nipe b+ yab+ ap löm apöm, Seden n+bi b+ t+p g+ udö umbal b+ u n+p al pak l+nig uma. * ¹⁵ An+g gö me, n+bi b+ umnabun a göm pör nöp gas+ m+lö löm b+ nag+man rö m+deila gau, kal+p hub+k yuö pör pör nöp kam+ñ m+daiöl rö löp. ¹⁶ Pen Krais an+g ga u, ejol gau ud aij g+nab a göm gaga; Ebrahim n+ pai ud aij g+nab a göm an+g ga. ¹⁷ Adö an+bu nöp, Krais apöm hon añ mam nipe m+dpun rö b+ yab+ löm, b+ God n+p nan sabe gep aij yab+ u m+döm, n+bi b+ m+id aij gagpal gau kal+p mög n+ñöm ud aij göm, pör nöp God n+p wög g+ n+ aij göl g+ m+dö, God nipe n+bi b+ nan si nan naj g+pal gau gac an+bu n+ñöm arö g+nab. ¹⁸ Pen apöm m+nöñ naböñ adö i+ i m+döm, han+p marö n+hön n+hön göp u, n+p u rö nöp gö me, nipe ke n+ñ aij göp rö, han+p mög n+ñöm abad m+id aij g+nab.

3

Jisas b+ kub; Mos+s b+ pro

¹ Añ mam b+ yad. God kalöp u rö nöp manö aij nipe hagö, hon God n+bi b+ nipe ke m+dpun. Jisas nipe b+ God manö aij dam ñeb b+ u. Jisas nipe b+ God n+p nan sabe gep b+ kub yab+ u. Jisas manö aij n+ñ udun, God Manö hagöp rö nöp g+nig gun u, nipe pör nöp han+p g+ ñöb. An+bu u, kale pör nöp Jisas n+p nöp gas+ n+ñöl g+ m+daimim. *

² Mos+s God manö haga u n+ñöm God n+bi b+ nipe udöm abad m+id aij g+m+döp. An+g unbö rö nöp Jisas God manö haga u n+ñöm magöñhalö g+ aij ga. God Jisas n+p wög an+bu hag la. ³ B+ ap ram g+ l+nab u, ram hib haglö adö aragnab; b+ ram g+ l+nab b+ an+bu nöp hib nipe haglö adö arnab. Adö an+bu rö nöp, God Mos+s n+p ud aij göm gö, n+bi b+ Mos+s b+ kub a g+pal; pen Jisas hib kub yab+ m+döp rö, n+bi b+ hib nipe haglö adö lañol au arañ. ⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; b+ geia m+döp. Adö an+bu rö nöp, nan n+hön n+hön m+döp gau magöñhalö God nipe geia m+döp.

⁵ Mos+s God n+bi b+ nipe añ au wög g+ n+ aij göl g+, God han+p hainö manö n+hön hagnab u, manö aij r+mnab hag ña. * ⁶ Pen Krais God N+ nipe y+j+g göl m+döp u me, han+p God i+ nipe m+dpun gau, b+ ram nap n+bö rö m+döm abad m+id aij göp. Nan aij hainö udnabun u n+ñ udun gas+ halö m+deinabun u, n+bi b+ nipe nöp m+deinabun.

God manö aij u n+ñ udöl g+ g+mim, arö gagmim

⁷ An+bu u, Ana U+ haga rö n+ñun. Nipe haga, “N+ñ i God manö apdi n+ñeinabim u, manö nipe u n+ñ udmim. *

⁸⁻⁹ Nap+s nahai b+ hadame nöp, m+ n+ñ juöl m+hau ram m+nöñ kabö nöp m+döp añ gau m+dlö,

* 2:11: Mad 25:40 * 2:12: Sam 22:22 * 2:13: Ais 8:17,18 * 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7 * 3:7: Sam 95:7-11

kalþp nan gagep rö gau göl gþ, abad mþd aij gainö u pen
 God nþpe hanþp nþhön gþnab a göm, manö yad u nþþagöm,
 gasþ kale ke nöþ nþþöm gþlö armþdöp.

Napþs nahai bþ gþla rö u, kale God manö hag juagmim. *

¹⁰ Anþg gþlö, yad napþs nahai bþ gau nþþnö mulu lugö hagnö,
 'Kale pör nöþ yþp jþ nþþöm, manö yad hain gagpal,' a gþnö.

¹¹ Anþg gþla u, yad kalþp nþþnö mulu lugö,
 'Ram mþnöþ aij aramöm, yad aip mþdöm,
 ake löm mþd aij göl a gþnö u, aragnaböl,' a gþnö.

Manö klö hagem böþ nöþ wasö gþnö!" a ga. *

¹² Anþb u, añ mam bþ. Nan si nan naij gþmim, God kamþþ mþdöp u manö nþpe u arö
 gþmim, gasþ kale ke nþþmim rö löp u, nþþ aij gþmim. ¹³ God Manö adþþ hagajþn u, "Ñþn
 i God manö apdi nþþeinabim u, manö nþpe u nþþ udmim," a göp. Anþb u, uri hon "Ñþn
 i" mþdpun u, pör pör ñþn añþ añþ nañþn namam gau aip Kraiþ manö aij u hag amþl apþl
 göl gþ, pen pen hag ñþmim, gasþ halö mþdmim. Wasö u, Seden kalöp nan si nan naij gep
 manö piral rþmnap hagöm kalöp þþp gþ ud arö Kraiþ manö aij u arö gþnabim.

¹⁴ Nöd Kraiþ manö aij nþpe u nþþun, manö nþpe nþþ ud pþdöþ gun, nþp cþg aij gþno u
 rö, hainö pör nöþ klö gun anþb unbö rö nöþ Kraiþ manö aij nþpe u nþþ ud pþdöþ gun,
 nþp cþg aij gun gasþ halö mþdeinabun u, Kraiþ nþbi bþ nþpe mþdun nþp aip jþm ñöl wög
 gþpun.

¹⁵ God Manö adþþ hagajþn u hagöp,
 "Ñþn i God manö apdi nþþeinabim u,
 manö nþpe u nþþ udmim.

Napþs nahai bþ hadame nöþ,

God nþpe hanþp nþhön gþnab a göm, manö yad u nþþagöm,
 gasþ kale ke nöþ nþþöm gþlö armþdöp.

Napþs nahai bþ gþla rö u, kale God manö hag juagmim," a ga. *

¹⁶ Mosþ nþpe Isrel nþbi bþ nöþ udöm lþip nþbö daua nþbi bþ anþb gau magöþþhalö God
 manö nþþöm jþ nþþla. * ¹⁷ Mþ ñþn juöl mþhau Isrel nþbi bþ nöþ nan si nan naij gþ mþdlö,
 God kalþp mulu lugöl gþ mþdö nþþöl gþ, ram mþnöþ kabö nöþ mþdöp aþ gau mþdöm iru
 nöþ um hakla. * ¹⁸ Pen Isrel nþbi bþ nöþ pör nöþ God nþp jþ nþþöm, manö nþpe hagöp
 rö gagla u me, God nþpe manö klö hagöm, "Yad kalöp nþþnö mulu lugö, ram mþnöþ aij
 arammim, yad aip mþdmim ake lþmim mþd aij gþmim a gþnö u, aragnabim," a göm, böþ
 nöþ wasö ga. ¹⁹ Anþb u nþþbun, manö nþpe nþþ udagla u me, am ram mþnöþ aij ake löm
 mþd aij gþþlap au aröl rö laga.

4

¹ "Kale ram mþnöþ aij arammim, yad aip mþdmim ake lþmim mþd aij gþnabim," a ga
 manö u Isrel napþs nahai bþ nþþ udagla. Pen uri God hanþp nöþ manö nþþö anþbu hagöp.
 Anþb u, kale magöþþhalö nþþ aij gþmim, hon magöþþhalö ram mþnöþ aij aramun, God aip
 mþdun ake lun mþd aij gun, a gþ gasþ nþþmim. Nþþ aij gþpe, God kalöp nþbi bþ añþ ap,
 nan aij nöþ ñþnabin a gþnö u udagnabön, a gagnþm. ² God gö Kraiþ manö aij u Isrel nþbi
 bþ kalþp hag ñþlö nþþla rö, hanþp u rö nöþ Kraiþ manö aij u hag ñþlö nþþno. Pen Isrel
 nþbi bþ Kraiþ manö aij u nþþöm, nþþö hagöp a göm, nþþ udagla. Anþb u, Kraiþ manö aij
 u kalþp gþ ñaga. ³ Pen hon nþbi bþ Kraiþ manö aij u nþþun, nþþö hagöp a gun nþþ udpun
 gau, "Kale ram mþnöþ aij arammim, yad aip mþdmim ake lþmim mþd aij gþnabim," a ga
 u, manö nþþö anþbu haga rö gþnabun. God haga,
 "Anþg gþla u, yad kalþp nþþnö mulu lugö,
 'Ram mþnöþ aij aramöm, yad aip mþdöm,

* 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5 * 3:11: Nab 14:21-23 * 3:15: Hib 3:7-8 * 3:16: Nab 14:1-35 * 3:17: 1Ko
 10:10

ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl, ' a gînö.

Manö ktö hagem böj nöp wasö gînö!" a ga.

God anîg haga u pen nîpe hadame dagol gau ram mînöj i gî laga ñîñ u, nan magöñhalö gîñab gau magöñhalö hadö gasî nîñöm gîñabin a ga. *

⁴ God Manö u adîj ap amgö lî nîñmön, ñîñ mudun u manö rîmnap nîñnabön. Manö anîbu kalî ktiñ rîkôm hagla, "God ñîñ unbö kagoî jîj ram mînöj nan gau magöñhalö gî lî hakôm, ñîñ mudun jîj u ake lînam a göm, yîharîj mîdeia," a gîla. *

⁵ Pen God Manö adîj mîdö nöp hagajîñ anîbu, God haga, "Ram mînöj aij aramöm, yad aip mîdöm, ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl," a ga. *

⁶ God gö Kraîs manö aij u Isrel nîbi bî kalîp hag ñîla pen nîñöm, nîñö hagöp a göm, nîñ udagla. Anîb u me, ram mînöj aij aramöm, God aip mîdöm ake löm mîd aij gîblap u, aragla. Pen nîbi bî ke nîbö rîmnap arnaböl. ⁷ Anîb u, nîbi bî manö nîpe nîñöm arö gîla gau umlö, mî iru nöp inö, bac îtañ Depid God Manö kalî ktiñ rîkôm, manö magö uri nöp hagajîñ u hagöm haga,

"Ñîñ i God manö apdi nîñeinabim u,

manö nîpe u nîñ udmim.

God manö nîpe nîñmim

iru göp a gîmim jî nîñagmim," a ga.

Pen God kauyañ u, "Ñîñ i" a ga u me, hon nîñbun, ñîñ nîpe nîbi bî udnab ñîñ u auagöp; mîdep nöp mîdöp. *

⁸ Pen kale hagnabim, "God hadame nöp, 'Ram mînöj aij arammim, yad aip mîdmim ake lîmim mîd aij gîñabim,' a ga u, bî kub Josua apîs bac bî kalîp dam ram mînöj Kenan arö, mîd aij gîla adö u haga," a gîñabim. Pen ñîñ anîbu nöp hagaga; kale amöm ram mînöj Kenan mîdlö nîñöl gî, manö anîbu kauyañ haga. * ⁹ Anîb u, God nîpe ñîñ mudun u ake löm mîd aij ga rö, nîbi bî nîpe u rö nöp ake löm mîd aij gîñaböl. ¹⁰ God ñîñ kagoî jîj wög göm, ñîñ mudun jîj u ake löm yîharîj mîdeia rö, nîbi bî an an God ram mînöj aij au arnaböl gau, kale anîb unbö rö nöp wög geila u arö göm, ake löm, yîharîj am nîpe aip mîd aij gîñaböl. * ¹¹ Anîb u, ram mînöj aij anîbu aramun, God aip mîdun ake lun mîd aij gîñabun a ga manö u, ktö gun, nîñ ud pîdöñ gun, God Manö hagöp rö nöp göl gî mîdaiun. Anîg unbö rö gîñabun u, Isrel nîbi bî nöd God manö haga u nîñ udagöm ram mînöj aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon nîbi bî añî ap unbö gagnab.

¹² Nîñhön gîñîg: God Manö u kamîj nöp mîdöp. God Manö u, nan nîñhön gîñîg gîñab. Ru mîlö kîd gau magöñhalö kafu göp; God Manö u kîd yabîl. Anî hanîp yañ amöm, gasî rîmîd mîdmagö ke löm ana ke löm gîñab; anî hanîp yañ amöm, le goî ke löm le cîl ke löm gîñab; anî hanîp yañ amöm, gasî aij nîñbun aka gasî najj nîñbun u, ud höñ lö nîñ aij gîñabun. * ¹³ Nîñhön nîñhön gîñabun gau, God nîñ mîdö nîñöl gî gîñabun; agamîj pi göl gun rö lagöp. Pen nîpe nöp hanîp manö kub göm, nîñhön nîñhön gîpun manö u hag nîñö nîñöl gî nîp hag ñîñabun.

Jisas God nîp nan sabe gep Bî Kub yabîl mîdöp

¹⁴ Anîb u, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u, God Ñî nîpe Jisas u, amöm Nap aip mîdöp rö, Kraîs manö aij nîñ udpun u, nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaiun. * ¹⁵ God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u apöm mînöj îl i mîdmîdöp rö, nan si nan najj hanîp tîp gî ud arnîm rö löp gau abe, marö hanîp nîñhön nîñhön göp gau abe, nîp u rö nöp ga u pen nîpe gî najj gaga. Anîb u, marö nîñhön nîñhön hanîp gîñab u, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u nîñ aij göp rö, hanîp mög yabîl nîñöm, ¹⁶ bî anî nîbö hon aij yabîl u mîdöp. Anîb u, hon gac halö mîdpun u, God anîñîñ göp Bî u nîp pîñîñ gun, arö gagun. God hanîp mög nîñöm, Ñî nîpe nîp yuö apöm uma rö, God sea Kîñ asîk mîdöp söl au

* 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11 * 4:4: Jen 2:2 * 4:5: Sam 95:11 * 4:7: Sam 95:7-8 * 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4
* 4:10: Hib 4:4 * 4:12: Ep 6:17; Rep 1:16; 19:13-15 * 4:14: Hib 3:1; 10:23

areinabun u, nipe hanip mög ninyöm ud aij göm abad mid aij gö agamij mid aij ginabun.
*

5

¹ Bî God nip nan sabe gep bî kub gau magõjhalö, bî ythariny nîbi bî anj gau nîbö u pen God kalip hag lö, bî anj nîbö midöm wög nipe u gipal. Nîbi bî nan si nan najj gipal u ninyöm, kaj meme aka kaj sipsip dap bî God nip nan sabe gep bî kub nîlö, kale pen bîd adö u pak lauöm, God nip sabe gi nîbal. Wög kale ap pen, nîbi bî God nip gasi nîjlö aij gö, nan rimnap dap bî God nip nan sabe gep bî kub nîlö kale nan anib gau God nip sabe gi nîbal. ²⁻³ Pen bî God nip nan sabe gep bî kub anib gau, bî yabit gau me, kale ke u rö nöp nan si nan najj gipal. Anib u, nîbi bî rimnap gau nan si nan najj kale gipal u abe, kale ke nan si nan najj gipal u abe gasi ninyöm God nip nan sabe gi nîbal. Anib u, nîbi bî niny aij gagpal gau ap lug paknig rö geinabol u, God nip nan sabe gep bî kub u kalip mög ninyöm, manö hain hagpal. * ⁴ Kale ke, bî kub midno a göm, wög anibu udagpal; God Eron nip hag lö wög anibu gimidöp rö, kalip anig unbö rö nöp hag lö gipal. *

⁵ Adö anibu nöp, Krais nipe ke, yad bî God nip nan sabe gep bî kub yabit mideinam a göm hagaga; God nöp nip haga,

“Ne Nî yad;

miñi yad Nap ne,” a ga.

⁶ Pen God Manö u adiny ap amgö li ninyun, God manö ap halö haga u ninybun. Nî nipe nip haga,

“Melkisedek nipe yip nan sabe gep bî midmidöp rö u,

ne yip nan sabe gep bî pör pör nöp mideinabön,” a ga. *

⁷ Pen Jisas minöj naböj adö i i midöm, nip alnig geila, Nap nip mitöj göl gi, meg migang dap ranöm sabe göl gi mideia. Nap nip hag ninyöm haga, “Yip abad midaimön. Pen anig anig gimön hagagabin; ne ke ninyban rö yip gimön,” a ga. Jisas anig hagö, God manö nipe ninyöm, hag nija rö nöp ga. *

⁸ Jisas nipe God Nî nipe yabit u pen nipe mîjör udöm utham midmidöp u, yad aige gö Nap manö hagnab rö ginabin a gi gasi ninyöm, anig unbö rö nöp geia. ⁹ Pen Nap manö nîhön haga, magõjhalö ga u me, nipe nîbi bî manö nipe niny udöm hain gipal gau ud asik yuö, kale ram minöj aij kumi kabö adö laj au aramöm pör pör nöp kaminy nöp mid aij ginabol. ¹⁰ Pen adö anibu nöp, God Jisas nip haga, “Melkisedek nipe yip nan sabe gep bî midmidöp rö u, ne yip nan sabe gep bî kub yabit mideinabön,” a ga.

God manö yuö yabit u niny aij gimim, niny ud pidöj gimim

¹¹ Manö kalî kliñ rikabin anib i rö iru midöp u pen yinyid ninyagpim u rö, utham hagnö ninyabin. ¹² Kalöp God Manö pör hag nîbun u niny aij gimim nîbi bî rimnap kalip hag nîbep u pen yinyid ninyagpim rö, manö nöd nîneb gau kalöp kauyan hag nun rö löp. Miñi nan klö nînebep rö u pen ci nîj nöp midpim. * ¹³ Nî painaj ci nîj nöp midpal gau, nagî adö u aij, nagî adö u najj a göm ninyagpal. ¹⁴ Pen nîbi bî gasi halö gau gi damöm, adö u gep, adö u gagep a göm niny aij gipal. Kale nan magö yabit nîjbal.

6

God manö yuö u niny udun

¹ Krais manö aij kalöp pör hag nîbal gau, kauyan hagem kauyan hagem hagagnabin. Ram ginig, padö bininy göm kauyan ud juöm, kauyan u bininy göm, kauyan u bininy göm gagpal. Anib u, hon ke nöp kliñ aij gun me, God nîbi bî nipe mideinabun a gun gasi ninymidun u böj nöp arö gun, God Nî nipe nip yuö hanip a göm uma manö aij u böj nöp niny udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun. ² Nig pakpal manö

* 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks 28:1 * 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1 * 5:7: Mad 26:36-46; Plp 2:6-8 * 5:12: 1Ko 3:1-3

u; God kalîp ud aij gînim a göm ñimagö nab+c adö lîbal manö u; nîbi bî umöm urakpal manö u; God nîbi bî magöñhalö manö kub hagöm kalîp nîme lö rîmnap ilön pör udnaböl manö u; manö anîbu kauyañ hagagnabin. Krais manö aij nöd nîjbe anîb gau, gasî nîj nöp mîdöl gî, Krais manö aij rîmnap halö nîjnabim u aij. ³ Anîb u, God hanîp abad mîdö nîjöl gî, Krais manö aij rîmnap halö hag ñino nîjnabim.

⁴ Nîbi bî Krais manö aij nîpe nîj udöm, hainö arö gî naböl gau, kale kauyañ nan si nan naj gîpal u mög nîjöm, Krais manö aij nîpe u nîj udagnaböl. Kale God mailö aij nîpe u hadö nîjla; God nan aij kumi kabö adö lañ nîbö ñöb u hadö nîjla; Ana U† nîpe kalîp añ dañ hadö aua. ⁵ God Manö aij u dö yabîl göp u hadö nîjla; God nîpe nîbi bî ram mînöñ i† i abad mîdnîg gab u, ktö nîpe u hadö nîjla. ⁶ Nan anîb gau magöñhalö hadö nîjla u pen Krais manö aij u arö gîla. Anîb u, kale kauyañ nan si nan naj gîpal u mög nîjöm, Krais manö aij nîpe u nîj udagnaböl. Nîhön gîning: God Ñî nîpe u kauyañ mab kros ba lañ al pak lîlö nîbi bî gau nîp hag junaböl. *

⁷ Mînöñ au yîj yîmlö, möñ paköl gî paköl gî, yîj ran aij göm nan magö pîl aij gö, nîbi bî ñî pai wög anîbu ñîjning gaböl gau ñîjöl. Anîg gö God mînöñ anîbu ñîñî löm nan aij ñî nab. ⁸ Pen mînöñ au yîj yîmlö, möñ paköl gî paköl gî, kîpîl kalî kalî halö gau nöp ranö, nan magö pîlagnab u, mînöñ anîbu mînöñ naj yabîl. God mînöñ anîbu manö ktö hagö mab ke yañ innîm rö löp. *

⁹ Pen bî nîjeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Krais manö aij u arö gîpim a gun hagagabun; nîj aij gîmim a gun hagabun. Nîhön gîning: Krais nîbi bî nîpe mîdmim, nîbi bî nîpe gau gîpal rö gîpim u nîjbun. ¹⁰ God hatöwatö gagnab; hagöp rö nöp gî nab. Kale nöd God nîp wög gîmim, mîdmagö lîmim, nîbi bî nîpe kalîp ud aij gîmim gî ñîbe u abe, mîñi u rö nöp ud aij gîmim gî ñîbim u abe, nîpe hau† gagnab. *

¹¹ Pen hanîp aij gî nab u, kale magöñhalö adö anîbu nöp pör nöp göl gî mîd dammim mîd dammim, amun God aip pör nöp mîd aij gun a gîmim gasî nîjbim rö, gî nab.

¹² Kalöp iru maru gînim rö löp u, nîj aij gîmim. Krais manö aij nîpe u nîj ud pîdöñ göm, marö auö ktö göm gasî halö mîdpal nîbi bî gau, God nan aij ñî nabim a ga u udnaböl. Kale anîb unbö rö nöp göl gî mîdpe, kalöp nan aij anîbu ñî nab.

¹³ God bac i†añ Ebrahim nîp manö nîjö u hagnîg, bî kub God rö ap halö mîdageia nîjöm, nîbi bî rîmnap hib kale hagaga; hib nîpe ke hagöm haga, ¹⁴ “Yad mîdpin rö, nöp manö nîjö yabîl hagabin, nöp abad mîdnö nîjöl gî, nîbi bî ne iru yabîl mîdeinaböl,” a ga. * ¹⁵ Ebrahim manö nîpe anîbu nîjöm, agamîj abad mîdö mîdö, God nan aij haga u uda.

¹⁶ Hon nîbi bî, manö ktö nîjö yabîl hagnîg, bî kub ap hib nîpe hagnîg, nîjö yabîl hagabun a gîpun. Anîg gîno, nîbi bî gau nîjöm, u rö nöp u nîjö yabîl hagaböl a gal.

¹⁷ Anîbu rö, God hib nîpe ke hagöm, “Yad mîdpin rö, nöp manö nîjö yabîl hagabin,” a ga u, nîbi bî gau ñî pai yag daunaböl gau, yad gasî hain nîjem adö ke gagnabin u, nîj aij göl a göm, manö anîbu rö haga. ¹⁸ Anîb u, hon nîbi bî nan si nan naj gun, pîñîg God nîp lau adö aubun gau, nîjö nöp nan aij kalîp ñî nabim a ga u udnîg gabun a gun, gasî halö mîdaiun. God hib nîpe ke hagöm, yad mîdpin rö, a ga; nöp manö nîjö yabîl hagabin, a ga. Manö mîhöp haga u, God manö pîral hagnîm rö lagöp. Ke gagnab. *

¹⁹ God Ram Magö Raul Mîgan U† Ke Yabîl u wa†ij bad yuö yuö gö, nîp amgö nîjagpun u pen manö nîjö yabîl u hagö, gasî añî anîbu nöp nîjun, gasî halö nîp abad mîdpun. Manö nîjö yabîl anîbu, God ram magö raul mîgan nîpe u aröp u me, kabö ktö rö mîdöp; añ aña gagnab. * ²⁰ Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe gep bî mîdmîdöp rö u, Jisas nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u löm, God Ram Magö Raul Mîgan U† Ke Yabîl u nöd amöm, hanîp a göm Nap nîp sabe göl gî mîdöp. Nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl pör pör nöp mîdeinab.

* 6:6: Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16 * 6:8: Jen 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34 * 6:14: Jen 22:16-17

* 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3

7

Kij ap bî God nîp nan sabe gep bî mîdmîdöp

¹ Melkisedek anîbu nîpe Kij mîdöm, nîbi bî ram mînörj Salem abad mîdöl gî, bî God ktö halö yabîl u nîp nan sabe gep bî u u rö nöp mîdmîdöp. Pen Kij rîmnap apöm, bac itanj Ebrahim nîp gî najj geila, kalîp yu gî yuöm, nan aij aij kale gau dap auö nîjöl gî, Melkisedek apöm nîp adan anj au nîjöm, God nîp sabe göm, Ebrahim nîp abad mîdaimön a ga. * ² Melkisedek anîg ga nîjöm Ebrahim nan pîlî gî daua gau, magöñhalö nîme lî Melkisedek nîp magö añî ap ñöm, nîpe ke magö unbö ajîp laj uda. Pen Melkisedek hib nîpe u îl mîhöp mîdöp. Hib nîpe Melkisedek u ud ado göm, “Kij Aij Yabîl Nöp Göp” a gîpal. Pen nîpe ram mînörj Salem Kij mîdmîdöp u, hib anîbu ud ado göm, “Kij Agamîj Mîdep Magö Ñöb” a gîpal.

³ Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe gep bî u pen nîme îl u anîg göl mîdöp, nap nîhi îl u anîg göl mîdöp a göm haglö nîjagpun. Pen nîp kalî kîlîñ rîkla ñîñ u, nîme yag daua ñîñ u a göm haglö nîjagpun; uma ñîñ u a göm u rö nöp haglö nîjagpun. Nîpe pör nöp bî God nîp nan sabe gep bî mîdöp rö, nîpe God Ñî nîpe rö mîdöp.

⁴ God bac itanj Ebrahim nîp nîjö aij gö, bî kub mîdeinabön a ga u nîjbun nîpe bî kub mîdeia. Pen Ebrahim Melkisedek nîp bî kub yabîl mîdeia u nîjöm, nan pîlî gî daueia gau, nîme lî nîp magö añî ap ñöm, nîpe ke magö unbö ajîp laj uda.

⁵ U nöd yabîl anîg ga. Hainö Mosîs nîp yag daueila kub göm, God Manö u adîj ap kalî kîlîñ rîkôm haga, “Ebrahim rîkö rîk damöm, nîbi bî Lipai îl mîdpal gau God nîp nan sabe gep wög gî mîdlö nîjöl gî, kale Isrel nîbi bî gau magöñhalö, mani nan nîhön nîhön udnabim gau, kalîp nîme lî magö añî añî dap ñîmim, kale ke unbö ajîp laj u udmim,” a ga. Anîb u, hon Mosîs lo adö u nîjun nîjbun, kale magöñhalö Ebrahim îl nîpe mîdmîdal u, pen namam Lipai îl mîdmîdal gau kalîp pör magö añî ap nîme lî ñîmîdal. *

⁶ Pen God bac Ebrahim nîp haga, “Nîbi bî ne gau ud aij gînabin,” a ga. God manö haga ñîñ u, Ebrahim nîpe bî rîmnap kalîp nan ñagmîdöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim nîp nîjöm, God nîp sabe göm, Ebrahim nîp abad mîdaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö añî ap nîme lî Melkisedek nîp ña. Pen Melkisedek Lipai îl bî ap mîdagmîdöp.

⁷ Hon nîjbun, bî ap apöm bî ap God nîp sabe göm, bî anîbi nîp abad mîdaimön a geinab u, bî God nîp sabe gînab u bî kub, bî ap bî pro. Anîb u, hon nîjbun Melkisedek bî kub, bac Ebrahim bî pro. ⁸ Bî Lipai îl Isrel nîbi bî magö añî nîme lî ñîmîdal u udöm, mîd damöm mîtep löm umla. Pen Melkisedek nîpe Ebrahim magö añî ap nîme lî ña uda u, God Manö u kalî kîlîñ rîkôm, Melkisedek umöm wög nîpe arö ga a göm, hagagla.

⁹⁻¹⁰ Ebrahim Melkisedek nîp nan nîme lî ña anîbu, ñî pai rîk dauaga ñîñ u ña. Hainö me, Aisak nîp rîkö, Aisak pen Jekop nîp rîkö, Jekop Lipai nîp rîkö, rîk amîl apîl gîlö, Lipai bî anîb gau God nîp nan sabe gep bî wög gîlö nîjöl gî, Isrel nîbi bî gau mani nan kale gau kalîp nîme lî ñîmîdal. Pen Ebrahim Melkisedek nîp nan nîme lî ña u, kalîp rîk dauagla magö u ña u me, Ebrahim abe, bac nîpe Lipai îl abe, Melkisedek nîp nîme lî ñeb rö nöp mîdeila u nîjbun.

Bî God nîp nan sabe gep gîsön nîbö u, bî nöd nîbö gau ka kalîp u uda

¹¹ Mosîs God Manö kalî kîlîñ rîkôm, anîg anîg gîmim a ga nîjöm, Juda nîbi bî kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, Lipai îl God nîp nan sabe gep bî gau kalîp ñîlö, kale pak lauöm God nîp sabe gî ñîmîdal. Kale anîg göl God nîbi bî nîpe mîdaiblap, God Bî hain nîbö Melkisedek rö ke ap yuagbö; Lipai bî gau, God nîp nan sabe gî ñöl gî nöp mîdaiblap. Pen God Bî hain nîbö Melkisedek rö ap yua. ¹² Bî God nîp nan sabe gep hain nîbö anîbu apöm, bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau ka kalîp udeinab u, lo hain nîbö u rö nöp apöm, lo nöd nîbö u ka u udnîm.

¹³ Pen God Manö adîj hagajîñ i, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö u, Bî Kub hon u nöp. Lipai nîbi bî îl u rîk damöm nîp rîk dauagla; Bî Kub hon îl nîpe u bî añî ap God

* 7:1: Jen 14:17-20 * 7:5: Nab 18:21

nɪp nan sabe gep wög u gaga. ¹⁴ Juda nɪbi bɪ it u nöp rɪk damöm Bɪ Kub hon nɪp rɪk daula. Pen Mosɪs bɪ Juda it rɪmnap God nɪp nan sabe gep wög göl a göm manö rɪmnap hagaga. * ¹⁵ Pen Bɪ God nɪp nan sabe gep hain nɪbö anɪbu, Melkisedek bɪ God nɪp nan sabe gep mɪdmɪdöp rö mɪdöp u me, nan hagabin anɪbi waiö yabɪt mɪdöp. ¹⁶ Bɪ Kub hon u, bɪ it nɪhön mɪdöp lo ap hagö, God nɪp nan sabe gep bɪ ap mɪdagöp. Pen nɪpe bɪ ktö ke halö mɪdöp, nan ap nɪp al pak lɪnɪm rö lagöp u me, God nɪp nan sabe gep bɪ ap mɪdöp. ¹⁷ Nɪhön gɪnɪg: God Manö adɪŋ ap kalɪ kliñ rɪköm, God manö rɪmnap Kraiss nɪp haga u kalɪ kliñ rɪköm hagla,

“Bɪ yɪp sabe gep Melkisedek rö
pör nöp mɪdeinabön,” a ga.

¹⁸ Lo God Mosɪs nɪp hagö Mosɪs nɪbi bɪ kalɪp hag ña lo anɪbu, nɪhön gɪnɪg geia u gɪnɪm rö laga; manö yɪharɪŋ rö la u me, God nɪpe ud ke gau la. ¹⁹ Lo God Mosɪs nɪp hagö Mosɪs nɪbi bɪ kalɪp hag ña lo u, nan naj gau ap ud gö aij rö laga. Pen God nɪpe nan aij hanɪp ñöb; nan nöd nɪbö u wasö. Anɪb u, gasɪ halö mɪdpun. Nan aij hain nɪbö u nɪŋ udun, God mɪdöp au söl aunabun. *

²⁰ Bɪ God nɪp nan sabe gep nöd nɪbö gau wög kale nöd udla ñɪn u, God manö ktö rɪmnap hagaga. Pen Bɪ Kub hon God nɪp nan sabe gep bɪ la ñɪn u, God manö ktö ke hagöm haga. ²¹ Bɪ Kub hon God nɪp nan sabe gep bɪ lɪnɪg, God manö ktö ke hagöm haga,

“Yad Bɪ Kub, yad manö nɪŋö yabɪt hagabin;
hainö manö ap ke hagagnabin.

Ne pör nöp yɪp nan sabe gep bɪ mɪdeinabön,” a ga. *

²² God manö ktö hagöm manö nɪŋö yabɪt haga u me, hon nɪŋbun Jisas uma u me, God manö hain nɪbö aij yabɪt u ud ke gau lagnab. *

²³ Bɪ God nɪp nan sabe gep nöd nɪbö gau, iru nöp rö wög anɪbu udla. Ap umö, bɪ God nɪp nan sabe gep hain nɪbö ap haglö, wög anɪbu gɪ mɪdmɪdöp; u umö hain nɪbö u mɪdmɪdöp; u umö hain nɪbö u mɪdmɪdöp. Anɪbu me, ap pör mɪdagmɪdal. ²⁴ Pen Jisas anɪbu rö gagöp; nɪpe pör kamɪŋ mɪdöp u rö, wög anɪbu arö gagöp. God nɪp nan sabe gep bɪ pör nöp mɪdeinab. ²⁵ Jisas pör nöp kamɪŋ mɪdeia, uri kamɪŋ mɪdöp, hainö pör nöp kamɪŋ mɪdeinab u me, nɪbi bɪ God nɪbi bɪ nɪpe mɪdnɪg, Jisas kalɪp a göm uma manö aij u nɪŋ udeinaböl u, nɪpe pör nöp kalɪp ud asɪk yunɪm rö löp. *

²⁶ Jisas nɪpe bɪ ut yabɪt; nɪpe nan si nan naj pro rɪmnap gagöp; nɪpe asɪŋ mɪdagöp. Jisas ram mɪnönŋ it i nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau aip mɪdeia u pen God nɪp ud ke dam ram mɪnönŋ aij kumi kabö adö lagod au la. God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪt hon me u. Hanɪp gɪ ñɪ aij gɪnɪm rö löp. ²⁷ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt yɪharɪŋ gau, ñɪn añɪ añɪ pör nöp nan si nan naj kale ke gɪpal rö, nan pak God nɪp sabe gɪ ñöm, hainö nɪbi bɪ ke nɪbö gau nan si nan naj gɪpal rö, nan pak sabe gɪ ñɪbal. Pen Jisas hanɪp nɪbi bɪ gau magöŋhalö, nan si nan naj gɪpun u nɪŋöm, mañ añɪ yabɪt mab ba laŋ nɪp ke sabe gɪ ña. Me aij! *

²⁸ Lo God Mosɪs nɪp hagö Mosɪs nɪbi bɪ kalɪp hag ña lo u hagöp rö göm, bɪ nan si nan naj gɪpal gau kalɪp hag lɪlö, kale bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt mɪdpal. Pen hainö u, God manö ke ktö hagöm manö nɪŋö yabɪt haga u, God Ñɪ nɪpe ke hag la. God nan nɪhön nɪhön Ñɪ nɪpe gɪnɪg gab a göm gasɪ nɪŋa u, Ñɪ nɪpe nan magöŋhalö gɪnɪm rö löp.

8

Jisas nɪpe God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪt hon

¹ Pen manö hagabun it u anɪg göl mɪdöp: God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪt hon u amöm God kumi kabö adö laŋ au mailö halö mɪdöp u ñɪmagö yɪjɪg böŋ lau adö asɪk

* 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5 * 7:19: Hib 9:9 * 7:21: Hib 5:6 * 7:22: Hib 8:6; 12:24 * 7:25: Ro 8:34

* 7:27: Hib 5:3

mıdöp. ² God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabıtı̄ hon anı̄bu, nı̄pe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nı̄bi bı̄ gı̄ lagla; God sabe gep ram nı̄jō u, God Bı̄ Kub nı̄pe ke gı̄ la.

³ Bı̄ God Nı̄p nan sabe gep bı̄ kub yabıtı̄ mınōy adō it i gau magōñhalō, nı̄bi bı̄ nan si nan naj gı̄pal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bı̄ kub yabıtı̄ nı̄lō, kale pen rı̄mnap pak God Nı̄p aij a göm sabe gı̄ nı̄mı̄dal; rı̄mnap pen pak nan si nan naj göm gac halō mı̄dpal u God nı̄jōmön arō gı̄nı̄m, a göm, bı̄d adō u pak lauōm God Nı̄p sabe gı̄ nı̄mı̄dal. Anı̄b unbō rō nöp, God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabıtı̄ hon nan rı̄mnap God Nı̄p nı̄nı̄g ga. ⁴ Jı̄sas ram mınōy kumi kabō adō lañ mı̄döp u me, nı̄pe God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabıtı̄ mı̄döp. Pen nı̄pe ram mınōy it i mı̄dböp, God Nı̄p nan sabe gep bı̄ ap mı̄dagaiböp. Nı̄hōn gı̄nı̄g: God haga rō, bı̄ Lipai it yag daubal gau nöp, God Nı̄p nan sabe gep wög göl gı̄, Mosıs lo manō kalı̄ ktiñ rı̄ka rō nı̄jōm, nan pak God Nı̄p sabe gı̄ nı̄bal. ⁵ Pen mınōy nabōy adō it i God Nı̄p nan sabe gep wög gı̄pal u, ana ral nı̄jōm gı̄pal rō nöp gı̄pal; nan yabıtı̄ u ram mınōy kumi kabō adō lañ au mı̄döp. Adō anı̄bu nöp, Mosıs God sabe gep sel ram u gı̄nı̄g ga u, God Nı̄p haga, “Nō ilō gau mı̄dmön, yad nöp yamnō nı̄jna rō nöp magōñhalō anı̄b unbō rō nöp gı̄mön,” a ga. *

⁶ God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabıtı̄ hon Jı̄sas, bı̄ God Nı̄p nan sabe gep bı̄ kub yabıtı̄ nöd nı̄bö gau gı̄mı̄dal rō gagab; nı̄pe wög kub yabıtı̄ gab. God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabıtı̄ hon Jı̄sas gö God nı̄bi bı̄ nı̄pe udnab manō u, Mosıs kalı̄ ktiñ rı̄ka manō u rō mı̄dagöp. God nı̄bi bı̄ nı̄pe udnab manō u hagnı̄g, nı̄pe manō ktō hagōm haga, “Yad kalöp manō nı̄jō hagabin, nı̄bi bı̄ yad kalı̄p nan aij yabıtı̄ nı̄nabin,” a ga. *

⁷ Pen God manō nöd hag la u aij gaiböp, manō gı̄sön nı̄bö u dauagböp. ⁸ Nı̄bi bı̄ gau mı̄d aij gagla rō, God kalı̄p hag gı̄nı̄g, bı̄ manō hagep nı̄pe ap gası̄ nı̄ö, God Manō kalı̄ ktiñ rı̄kōm haga,

“Yad Bı̄ Kub kalöp hagabin,
hainō yad Isrel nı̄bi bı̄ gau abe
Juda nı̄bi bı̄ gau abe

kalı̄p manō aij gı̄sön nı̄bö hagnabin. *

⁹ Nı̄pıs nı̄hi itañ gau kalı̄p nı̄magō adō lem
ud İjip nı̄bö daunō u
pen manō hag adō añı̄ lem hagnō u nı̄jageila u me,
yad kalı̄p arō gı̄nō.

Anı̄b u, manō anı̄bu rō,
kalı̄p kauyañ hagagnabin.

¹⁰ Yad Bı̄ Kub kalöp hagabin,
hainō yad Isrel nı̄bi bı̄ gau
kalı̄p manō hain nı̄bö hagem manō hag adō añı̄ lem,
lo yad u gası̄ mı̄dmagō añ kale dañ lı̄ nı̄nō,
nı̄j aij göm gası̄ nı̄jöl gı̄ mı̄deinaböl.

Anı̄b u, yad God kale mı̄deinabin;
kale nı̄bi bı̄ yad mı̄deinaböl.

¹¹ Nı̄n anı̄bu, nı̄bi bı̄ yad gau,
nı̄mdamam nı̄bi bı̄ rı̄mnap kalı̄p,
‘Bı̄ Kub nı̄pe God u nı̄j udmim,’ a göm, hagagnaböl.
Nı̄hōn gı̄nı̄g: nı̄bi bı̄ pro abe, nı̄bi bı̄ kub abe,
kale magōñhalō yı̄p nı̄jnaböl.

¹² Nan si nan naj gı̄pal gau,
kalı̄p mög nı̄jem arō gı̄nabin.

Nan si nan naj gı̄pal gau
gası̄ nı̄jöl gı̄ mı̄dem kalı̄p manō kub hagagnabin,” a ga.

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40 * 8:6: Hib 7:22 * 8:8: Jer 31:31-34

¹³ God n̄ipe manö aij hain n̄ibö an̄ibi hag löm, “manö aij ḡsön n̄ibö” haga u me, hon n̄iᅇbun manö nöd n̄ibö u m̄iñi ram tuᅇö göp rö wög m̄idagöp a ga; nan tuᅇö göp u söᅇ böᅇ nöp ur ḡin̄ig gab.

9

God n̄ip nan sabe gep b̄i nöd n̄ibö gau, meme sipsip hagape u udöm, God n̄ip sabe ḡi ñiᅇla

¹ God manö aij nöd haga adö u hain göm, God n̄ip sabe ḡin̄ig geila u, ȳiᅇhar̄iᅇ sabe göᅇ rö laga; k̄liñ aij göᅇ ḡi nöp sabe ḡim̄idal. God n̄ipe hagö, sel ram ap ḡi löm am n̄ip sabe ḡila. * ² Sel ram an̄ibu, ram raul m̄igan m̄ihöp geila. Ram magö raul m̄igan ap ḡi löm, Ram Raul M̄igan Uᅇ u a ḡila. Raul m̄igan an̄ibu hapö m̄iᅇaᅇ lauep nan ap löm, abañ bad ap löm, God n̄ip sabe ḡi ñeb bred u pör pör dam abañ adö an̄ibu l̄im̄idal.

³ Pen ram magö raul m̄igan ap, wal̄iᅇ kub yab̄iᅇ u p̄iᅇ ḡila. Raul m̄igan an̄ibu, Ram Raul M̄igan Uᅇ Ke Yab̄iᅇ u a ḡila. * ⁴ Raul m̄igan an̄ibu, mab abañ bad ap ḡi löm, kabö gol ud pak goᅇ bad löm magöᅇhalö har̄iᅇ göᅇ, nan haᅇiᅇ aij auöp u adö an̄ibu laum̄idal. Kes kabö gol udöm ḡila kub ap, God Manö Aij Kes Magö a ḡim̄idal u, u rö nöp m̄ideia. Kes m̄igan an̄ib yaᅇ, God lo manö kal̄i k̄liñ r̄ika kabö m̄ihau u abe, Eron ilöᅇ ad̄iᅇ ud ajep marep ga u abe, nan mana rin kabö gol udöm ḡila m̄igan u r̄im leila m̄ideia u abe l̄ilö m̄idm̄idöp. *

⁵ God m̄idöp i a göm, Kes Magö m̄ideia adö adö au ḡilaᅇ, ejol rö m̄ihau auan bad halö böᅇ böᅇ geila. Nan si nan najiᅇ ḡipun gac u, God n̄iᅇöm arö gaᅇ a göm, hagape pro pro dap sabe ḡi ñim̄idal aᅇ an̄ibu. Nan an̄ib gau manö u, m̄iñi hag m̄ilöbö lem kal̄i k̄liñ r̄iknam rö lagöp. *

⁶ Pen nan an̄ib gau magöᅇhalö ḡilö m̄idö n̄iᅇöl ḡi, b̄i God n̄ip nan sabe gep gau pör pör, sel ram raul m̄igan höᅇ adö u amöm, God n̄ip wög u ḡim̄idal. * ⁷ Pen b̄i God n̄ip nan sabe gep ȳiᅇhar̄iᅇ an̄ib gau, ram raul magö aᅇ yaᅇ aröl rö laga. M̄i añi añi, God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄iᅇ u nöp, sipsip hagape dam nöp, raul m̄igan an̄ibu arm̄idöp. Nan si nan najiᅇ n̄ipe ke ga gau gac u abe, n̄ibi b̄i n̄iᅇ aij gagöm nan si nan najiᅇ ḡila gau gac u abe God n̄iᅇöm arö ḡin̄im a göm, hagape u dam raul m̄igan an̄ibu amöm, God n̄ip sabe ḡi ñim̄idöp. * ⁸ Ga an̄ibu, Ana Uᅇ u han̄ip yamö n̄iᅇbun, sel ram an̄ibu ram raul m̄igan m̄ihöp halö m̄idm̄idöp rö, Ram Raul M̄igan Kam̄iᅇ Aij Uᅇ Ke Yab̄iᅇ an̄ibu aröl rö laga. ⁹ Pen ḡim̄idal an̄ibu, God han̄ip n̄ibi b̄i m̄iñi m̄idpun ñin̄i i gas̄i n̄iᅇun a göm haga. Pen nan ñim̄idal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God n̄ip sabe ḡim̄idal u abe, nan si nan najiᅇ ḡilö gac m̄idmagö aᅇ kale daᅇ m̄ideia u ᅇk ḡi yuö, God n̄ibi b̄i as̄iᅇ m̄idagöp n̄ipe m̄idaiöl rö laga. * ¹⁰ An̄ig ḡim̄idal u, kale ȳiᅇhar̄iᅇ nan ñiᅇeb, ñig ñiᅇeb, ñig pakep, nan adö adö gau nöp n̄iᅇöm ḡim̄idal. Lo manö nöd n̄ibö an̄ib gau n̄iᅇöm nan k̄liñ aij ḡim̄idal an̄ibu, ȳiᅇhar̄iᅇ God manö aij ḡsön n̄ibö hagn̄ig ga manö an̄ibu abad m̄idöl ḡi, ana rö n̄iᅇöm ḡipal rö u ḡim̄idal.

God n̄ip nan sabe gep b̄i hain n̄ibö u, hagape n̄ipe u ke dam God n̄ip sabe ḡi ña

¹¹ Pen Krais geia nan aij hadö aua gau, n̄ipe ke nan aij gau God N̄ip Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄iᅇ m̄idöp. Pen ram n̄ipe au b̄i aᅇ n̄ibö hon m̄idöm han̄ip ḡi ñab ram an̄ibu, n̄ibi b̄i ḡi l̄ilö sel ram nöd n̄ibö m̄idm̄idöp rö m̄idagöp; God m̄inöᅇ naböᅇ i ḡi löm, Krais wög gab ram u ḡi laga. Krais wög gab ram u ram aij unbö ke. ¹² Krais kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God n̄ip sabe ḡim̄idal rö gaga; hagape n̄ipe u ke yua u nöp God n̄ip sabe ḡi ña. Pen b̄i God n̄ip nan sabe gep nöd n̄ibö gau pör pör nöp hagape hoᅇ göm sabe ḡi ñim̄idal rö gaga; han̄ip ud God aip j̄im̄ ñin̄ig, hagape n̄ipe ke mañ añi yab̄iᅇ dam Ram Raul M̄igan Uᅇ Ke Yab̄iᅇ laᅇ ara u me, hon pör pör nöp kam̄iᅇ m̄idaiun rö löp.

* 9:1: Eks 26:1-30; 25:23-40 * 9:3: Eks 26:31-33 * 9:4: Eks 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5
* 9:5: Eks 25:18-22 * 9:6: Nab 18:2-6 * 9:7: Lep 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2

¹³ Nibi bi lo nöd nibö niḡöm nan kliñ aij giḡblap rö gagöm asḡ miḡmiḡdal nibi bi gau aulö, bi God niḡ nan sabe gep gau, ñḡn riḡmnap kaj meme ap pak hagape u udöm, nibi bi anḡb gau yuö piḡsmas giḡ paköm kamiḡ liḡmiḡdöp; ñḡn riḡmnap kaj kau niḡbar ap pak hagape u udöm, anḡg giḡmiḡdal; ñḡn riḡmnap kaj kau pi ap mab laulö böḡ nöp in biḡ riḡka bad riḡmnap udöm, ñḡg halö uḡ maḡḡ göm udöm u rö nöp nibi bi kalḡp gau yuö piḡsmas giḡ paköm kamiḡ liḡmiḡdöp. * ¹⁴ Hagape yiḡharḡḡ piḡsmas giḡ yuö kamiḡ liḡmiḡdöp anḡbu niḡjun niḡbun, Ana pör pör nöp miḡdöp u Kraiḡ Bi Uḡ Ke Yabiḡḡ u aip miḡdöm, hanḡp a göm umö, hagape yua u hanḡp gö, nan si nan naiḡ giḡpun gac u miḡdmagö aḡ hon daḡ miḡdöp u ḡḡk giḡ yuö, nagḡ ubḡḡ ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamiḡ miḡdöp u niḡp nöp wög giḡ ñun. *

Krais hagape niḡpe yua rö, hanḡp God aip ud jiḡm ñöl la

¹⁵ Kraiḡ God manö aij giḡsön nibö dapöm bi aḡ nibö miḡdöp u, God nibi bi yad udnam a göm hag la gau, kalḡp nan aij ñḡnabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Kraiḡ uma u me, nibi bi Mosḡs lo manö ña u riḡb juöm, nan si nan naiḡ giḡpal gau gac anḡbu ḡḡk giḡ yunḡm rö löp.

¹⁶⁻¹⁷ Nibi bi riḡmnap manö klö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö niḡme liḡmin,” a giḡlö, manö anḡbu niḡḡöm, yiḡharḡḡ nöp miḡdlö miḡdlö, böḡ nöp umlö nöp, hagpal rö niḡme liḡbal. Kale kamiḡ miḡdlö niḡḡöl giḡ, nan kale niḡme lagpal. ¹⁸ Anḡb u rö, God manö aij nöd nibö Isrel nibi bi kalḡp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anḡbu piḡdöḡ ga.

¹⁹ God Mosḡs niḡp hagö Mosḡs lo manö köp kalḡ kliñ riḡka. God manö anḡbu hagö, Mosḡs niḡḡöm manö anḡbu magöḡhalö nibi bi gau magöḡhalö kalḡp hag ñḡ naböḡ juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñḡg riḡmnap halö horḡ göm, nan hisop a gal lö kiḡd u udöm, sipsip uḡ u ud adḡḡ laḡ adḡḡköm, ñḡg hagape anḡbu rauöm, lo manö köp anḡbu abe, nibi bi apöm miḡdeila gau magöḡhalö abe yuö piḡsmas giḡ pakö haga, * ²⁰ “Hagape yunö köp abe kalöp abe piḡsmas giḡ pakab anḡb i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anḡb unbö rö nöp giḡmim a ga u, hadö niḡbun a gem yuabin,” a ga. ²¹ Pen hagape riḡmnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö piḡsmas giḡ paköm, nan niḡhön God niḡp nan sabe giḡniḡg liḡla ram anḡbu miḡdeia gau magöḡhalö yuö piḡsmas giḡ paköm ga. *

²² Lo manö Mosḡs kalḡ kliñ riḡka anḡbu amgö liḡ niḡjun niḡbun, nan niḡhön God niḡp nan sabe giḡniḡg liḡla ram anḡbu miḡdeia gau magöḡhalö rö, ke uḡ aij miḡdageia; hagape ud yulö piḡsmas giḡ pakö nöp, uḡ aij miḡdmḡdöp. Lo manö Mosḡs kalḡ kliñ riḡka anḡbu amgö liḡ niḡjun niḡbun, nibi bi nan si nan naiḡ giḡlö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anḡbu ḡḡk giḡ yumḡdöp. *

Krais hanḡp a göm umöm, gac hanḡp ḡḡk giḡ yuöp

²³ Nan anḡb gau, nan ram miḡnöḡ kumi kabö adö laḡ au miḡdöp gau ana rö niḡḡöm giḡpal rö nöp miḡdmḡdöp. Pen nan ana rö miḡdmḡdöp gau, sipsip ap hagape lugö me, gac anḡbu ḡḡk giḡ yua u me, nan yabiḡḡ u ram miḡnöḡ kumi kabö adö laḡ au miḡdöp u, nan yiḡharḡḡ anḡb rö wasö, nan aij ke yabiḡḡ sabe giḡ ñeb. * ²⁴ Sel ram nöd nibö Isrel nibi bi giḡ löm God niḡp sabe giḡ ñḡmiḡdal u, nan ram miḡnöḡ kumi kabö adö laḡ au miḡdöp gau ana rö niḡḡöm giḡpal rö nöp miḡdeia. Pen Kraiḡ ram miḡgan raul anḡbu rö araga. Niḡpe ram miḡnöḡ kumi kabö adö laḡ au aramöm, uri hanḡp bi aḡ nibö rö miḡdöm God miḡdöp aip miḡdöp.

²⁵ Isrel God niḡp nan sabe gep bi kub yabiḡḡ gau, miḡ añḡ añḡ, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God niḡp sabe giḡ ñḡniḡg, Ram Raul Miḡgan Uḡ Ke Yabiḡḡ raul miḡgan u armḡdal. Pen Kraiḡ adö anḡbu rö, ñḡn iru nöp niḡp ke sabe giḡ ñḡniḡg ram miḡnöḡ kumi kabö adö laḡ au araga. ²⁶ Kale giḡmiḡdal rö, Kraiḡ abe unbö rö giḡböḡp u, God hadame dagol gau miḡnöḡ naböḡ i giḡ la ñḡn u riḡköm, miḡd damöm miḡdpun ñḡn i, Kraiḡ pör pör miḡ añḡ añḡ hanḡp a göm, ilön kub udöm umböp. Pen uri ñḡn hain nibö miḡdpun i, nan

* 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab 19:9,17-19 * 9:14: 1Pi 1:18-19 * 9:19: Eks 24:6-8 * 9:21: Lep 8:15,19

* 9:22: Lep 17:11 * 9:23: Hib 8:5; 10:1

si nan najj gac u, n̄bi b̄i n̄öd m̄dm̄idal gau ḡila, n̄bi b̄i uri m̄dpun gau ḡipun, n̄bi b̄i hainö m̄deinaböl gau ḡinaböl, nan si nan najj gac u magöŋhalö, mañ añt̄ yab̄it̄ n̄bi b̄i magöŋhalö a göm ram m̄n̄öŋ it̄ i apöm uma. *

²⁷ N̄bi b̄i gau magöŋhalö mañ añt̄ yab̄it̄ umöm, hainö manö kub u n̄ŋnaböl rö, ²⁸ Krais n̄ipe mañ añt̄ nöp n̄bi b̄i nan si nan najj gac kale magöŋhalö t̄ik ḡi yun̄ig uma. N̄ipe b̄i añt̄ nöp; kale n̄bi b̄i iru yab̄it̄. Krais kauyaŋ aunab. Pen kauyaŋ ado ḡi aunab ñ̄in u, n̄bi b̄i nan si nan najj ḡipal gau kal̄ip kauyaŋ nan sabe ḡi ñ̄inam a göm auagnab; n̄ipe an̄ig hadö böŋ nöp ga. Pen n̄bi b̄i n̄ip aij gö n̄ŋöl ḡi abad m̄dpal gau kal̄ip böŋ nöp udöm nan aij ñ̄inabin a ga u ñ̄in̄ig aunab.

10

Sabe gep n̄öd n̄bö u, nan si nan najj gac u t̄ik ḡi yuagnab

¹ Mos̄s lo manö kal̄i k̄liñ r̄ika rö n̄ŋöm, sipsip nan gau pak sabe ḡipal u, ȳihar̄iŋ hainö gau ḡin̄ig gab u ana ral n̄ŋöm ḡipal rö ḡipal. Ḡipal an̄ibu, m̄i añt̄ añt̄ pör ḡipal. An̄ib u, n̄bi b̄i God n̄ip aun̄ig gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God n̄bi b̄i as̄iŋ m̄dagöp n̄ipe m̄döl rö lagöp. ² Sipsip nan gau pak God n̄ip sabe ḡi ñ̄lö, God nan si nan najj gac kale u böŋ nöp t̄ik ḡi yuböp u, gas̄i iru n̄ŋöm, kauyaŋ gun kauyaŋ gun a göm gagblap; mañ añt̄ ap nöp göm arö ḡi blap. ³⁻⁴ Kaj kau n̄ibar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan najj ḡipal gac u t̄ik ḡi yun̄im rö lagöp u me, m̄i añt̄ añt̄ pör nöp nan gau pak God n̄ip sabe ḡipal u, kale n̄bi b̄i nan si nan najj gac halö m̄dpal u haūt̄ göl rö lagöp. *

⁵ An̄ib u, Krais m̄n̄öŋ naböŋ adö it̄ i aun̄ig göm, n̄ipe God n̄ip haga, “N̄bi b̄i kale sipsip nan gau pak nöp sabe ḡipal u nöp aij gagöp.

N̄bi b̄i nan nöp ñ̄eb ap dam nöp ñ̄ibal u nöp aij gagöp.

Pen ne ȳip b̄i hañ romaŋ ap ḡi l̄iban. *

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan an̄ib gau halö laulö

böŋ nöp in b̄ic r̄iköp u abe,

n̄bi b̄i nan si nan najj ḡipal gac u gas̄i n̄ŋöm

sipsip nan gau pak sabe ḡipal u abe,

u rö nöp ne n̄ŋö aij gagöp.

⁷ Pen manö r̄imnap halö hagem hagnö,

‘God, yad m̄dpin.

Hadame nöp köp u kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla rö u,

yad aubin u, gas̄i ne nöp n̄ŋmön hagnabön rö ḡinabin,’ ” a ga.

⁸ Krais manö an̄ib m̄ihau haga. Manö ap u God n̄ip hagöm haga, “N̄bi b̄i kale sipsip nan gau pak nöp sabe ḡipal u ne n̄ŋö aij gagöp; n̄bi b̄i nan ñ̄eb ap dam nöp ñ̄ibal u abe ne n̄ŋö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan an̄ib gau halö laulö böŋ nöp in hab̄ik lugöp u abe ne n̄ŋö aij gagöp; n̄bi b̄i nan si nan najj ḡipal gac u gas̄i n̄ŋöm sipsip nan gau pak sabe ḡipal u, u rö nöp ne n̄ŋö aij gagöp,” a ga. Mos̄s lo manö kal̄i k̄liñ r̄ikö m̄döp rö nöp sabe ḡi ñ̄im̄idal u pen Krais n̄ŋöm, “God n̄ip aij gagöp,” a ga. ⁹ Pen Krais manö ap God n̄ip hagöm haga, “God, yad m̄dpin. Yad aubin u, gas̄i ne nöp n̄ŋmön hagnabön rö ḡinabin,” a ga. An̄ib u, n̄bi b̄i nan pak God n̄ip sabe ḡi ñ̄i m̄deila manö n̄öd n̄bö u, God n̄ipe wasö göm, manö aij hain n̄bö u gö p̄döŋ gö ara. ¹⁰ An̄ib u, Jisas Krais Nap manö u n̄ŋöm, nan si nan najj ḡipun gac u t̄ik ḡi yun̄ig, mañ añt̄ yab̄it̄ hañ romaŋ n̄ipe ke böŋ nöp sabe ḡi ñ̄a u me, hon n̄bi b̄i magöŋhalö nan si nan najj gac u t̄ik ḡi ke gau yuö n̄bi b̄i u t̄ n̄ipe m̄dpun. *

¹¹ B̄i God n̄ip nan sabe gep gau ñ̄in añt̄ añt̄ wög kale ḡipal. Ñ̄in añt̄ añt̄ kale pör pör nan gau pak God n̄ip sabe ḡipal. Pen an̄ig ḡilö, n̄bi b̄i nan si nan najj ḡipal gac u t̄ik ḡi yun̄im rö lagöp. *

* 9:26: Hib 10:10 * 10:3-4: Hib 9:13 * 10:5: Sam 40:6-8 * 10:10: Hib 9:12 * 10:11: Eks 29:38

¹² Pen Kraiſ n̄bi b̄i nan si nan najj gac u t̄ik ḡi yunam a göm n̄p ke mañ añi ap nöp sabe ḡi ñöm, wög an̄bu ḡi udpin a göm, am God ñimago yijig adö böñ lau asika.

¹³ Kraiſ God ñimago yijig adö böñ lau asik midö n̄ñöl ḡi, God n̄pe Kraiſ n̄p kauat mauat midpal gau ma ara n̄pe mo gau l̄inab. *

¹⁴ Kraiſ n̄pe mañ añi nöp uma u, n̄bi b̄i nan si nan najj gac kale t̄ik ḡi yuöp gau, kale n̄bi b̄i uſ n̄pe hadö midpal. Pen kale n̄bi b̄i uſ n̄pe pör nöp mideinaböl. ¹⁵ Ana Uſ u rö nöp han̄p manö an̄bu rö hag ñöb. N̄pe manö hagep b̄i n̄pe ap n̄p gasi ñö, God Manö u adiñ ap kal̄i k̄liñ r̄iköm haga,

¹⁶ “Yad B̄i Kub hagabin,

hainö yad manö hain n̄bö kal̄ip hagem manö hag adö añi lem,

lo yad u gasi midmagö añ kale dañ l̄i ñinö,

n̄ñ aij göm gasi n̄ñöl ḡi mideinaböl,” a ga. *

¹⁷ Pen manö ap haga,

“Nan si nan najj ḡipal u n̄ñem arö gem,

hainö gasi n̄ñöl ḡi midageinabin,” a ga. *

¹⁸ An̄b u hon n̄ñbun, God n̄pe n̄bi b̄i magöñhalö nan si nan najj ḡipal gac u hadö n̄ñöm arö göp rö, God n̄p nan sabe gep b̄i gau wög ap midagöp yab̄iſ.

God midöp söl auun

¹⁹⁻²⁰ Añ mam b̄i. Jisas hañ romañ n̄pe ke hagape n̄pe ke nöp sabe ḡi ñöm ilön udöm uma u me, wal̄ij kub Ram Raul M̄igan Uſ Ke Yab̄iſ p̄iſ ḡila u pak ḡi dö gö, adan ḡisön n̄bö adan kam̄ñ arep ap hon böñ nöp hiika. *

²¹ Kraiſ n̄pe hon God iſ n̄pe midpun gau, b̄i ram nap n̄bö rö midöm, God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄iſ hon u midöp. ²² An̄b u me, Kraiſ nan si nan najj ḡipun gac u hadö t̄ik ḡi yuö, gasi magö hon mid aij göp n̄ñöm hon ñig pak aij ḡipun rö uſ nöp midun, God manö aij u n̄ñ ud p̄idöñ gun, gasi añi nöp n̄ñun, God midöp au söl arun.

* ²³ God pör nöp hagöp rö nöp ḡinab u me, God han̄p dam ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au ud arnab a göp manö n̄ñö an̄bu n̄ñ ud p̄idöñ gun gasi halö abad midaiun. God hainö an̄g ḡinab manö u n̄bi b̄i gau hag ñibun rö, hon ke gasi añi an̄bu nöp n̄ñ ud p̄idöñ göl ḡi midaiun. ²⁴ Pen añ mam b̄i r̄imnap kal̄ip midmagö lun ḡi aij ḡino, kale pen n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip midmagö löm ḡi aij ḡilö, añ mam gau pen pen ud aij gun, ḡi ñun, pen pen midmagö lun, ḡi aij gun. Gasi u nöp n̄ñöl ḡi midaiun. ²⁵ N̄bi b̄i r̄imnap God Manö n̄ñun a göm apöm magum ḡim̄idal u pen hainö arö ḡipal rö, gagun. B̄i Kub ado ḡi apöm manö kub hagnab ñin u söl midöp a gun, ap magum gun, manö aij n̄ñbun u, pen pen hag ñöl gun, j̄im ñöl midaiun. *

Kraiſ n̄p arö ḡinabun u, böñ nöp ap lug pakun rö löp

²⁶ Kraiſ manö aij manö yuö u haglö n̄ñ aij gun, pen ado ḡi nan si nan najj adö u kauyañ göl ḡi midnabun u, nan ap God n̄p sabe ḡi ñino gac hon u t̄ik ḡi yunim rö lagöp. * ²⁷ Adö an̄bu, adan hon ap midageinab. God n̄p piññij gun, manö kub u abe, mab miſtañ kub God koſmaſ n̄pe gau kal̄ip in hij ḡi lugniñ gab u abe abad mideinabun. * ²⁸ Moſis lo manö kal̄i k̄liñ r̄ika u, n̄bi b̄i n̄ñlö, nan ȳihar̄ij rö lö, r̄ib r̄ikeila u, n̄bi b̄i miſhau aka miſhau niñgan amgö n̄ñlö, manö kub ḡim̄idal ñin u, kal̄ip mög n̄ññim rö lagö, b̄i manö ud as̄ikep gau manö an̄bu n̄ñ aij göm haglö böñ nöp al pak l̄im̄idal. * ²⁹ An̄b u, n̄bi b̄i God N̄i n̄pe u nöp aſeb aſeb ñinaböl u, God n̄bi b̄i manö kub hagnab ñin u kal̄ip manö kub hagöm, kal̄ip pen ilön najj ñinñig gab. God N̄i n̄pe n̄p aſeb aſeb ñinaböl an̄bu, Kraiſ hagape n̄pe ke han̄p God aip ud j̄im ñöl l̄inam a göm yua u, kal̄ip nan ȳihar̄ij rö lö, an̄g ḡinaböl. Pen God Ana kal̄ip mög n̄ñöb u, n̄p u rö nöp aſeb aſeb ñinaböl. *

* 10:13: Sam 110:1 * 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34 * 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16

* 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28:

Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8

³⁰ Hon niḡbun God Bi Kub niḡpe haga, “Niḡbi bi nan si nan naj gḡpal gau, yad añi kalḡp pen gi naj gḡnabin,” a ga. Pen manö ap haga, “Bi Kub niḡpe ke niḡbi bi niḡpe gau kalḡp manö kub hagnab,” a ga. * ³¹ Pen God Bi Kub pör pör miḡdöp u, niḡbi bi gau kalḡp manö kub hagnab u niḡlö aniḡniḡn gö piḡniḡ gḡnaböl.

God Manö hagöp rö nöḡ giḡno arniḡm

³² Pen nöḡ giḡmiḡdim u haut gagmim. Krais mailö aij kalöp pak ñö manö aij niḡpe u niḡ udpe, niḡbi bi riḡmnap kalöp marö kub ñḡla u pen niḡp arö gagpe. ³³ Niḡn riḡmnap kalöp manö naj hagöm, giḡ naj giḡmiḡdal u pen gasḡ aniḡbu niḡḡagmim, Krais niḡbi bi miḡgan riḡmnap kalḡp giḡ naj geila aniḡb gau adö armḡdim. ³⁴ Niḡbi bi Krais manö aij u niḡ udlö, nagḡ liḡla gau, möḡ niḡḡmiḡdim. Bi kub ram miḡnöḡ kale abadpal gau apöm nan kale magöḡhalö ud gau niḡbö gau niḡbö piḡḡ giḡ ud arlö, gasḡ iru niḡḡagmim, aij gö niḡḡöl giḡ, kale nan piḡḡ giḡ ud aragep, nan aij yabiḡḡ pör pör nöḡ miḡdnab u gasḡ niḡḡöl giḡ nöḡ miḡdmḡdim. * ³⁵ Aniḡb u, hain hain gagmim; klö giḡmim gasḡ halö miḡdeinabim u, God kalöp pen nan aij yabiḡḡ niḡnab. ³⁶ Krais manö aij niḡ uḡpim u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöḡ giḡpe arö me, God Manö hagöp rö nöḡ kalöp nan aij aniḡbu niḡnab. ³⁷ God Manö u niḡḡun niḡḡbun, manö ap kalḡ kliḡ riḡköm hagla, “Magö uḡep nöḡ ap miḡdöp

Bi auniḡ gab u aunab. *

³⁸ Pen niḡbi bi kamḡḡ aij yad gau, yḡp niḡ uḡöm kamḡḡ miḡdeinaböl. Pen niḡbi bi riḡmnap yḡp arö gḡnaböl u, yḡp aij gagnab,” a gḡla.

³⁹ Pen hon niḡbi bi God niḡp arö göm ap lug paknaböl riḡmnap miḡdagpun; niḡbi bi niḡp niḡ udöm, pör pör nöḡ kamḡḡ miḡdeinaböl gau miḡdpun.

11

Niḡ udep magö u

¹ Niḡbi bi God Manö hagöp u manö niḡjö hagöp a göm, God niḡp niḡ uḡpal gau, God Manö hainö kalöp giḡ aij gḡnabin a göp u, kale gasḡ miḡhöp wasö, God Manö hagöp rö nöḡ niḡ ud piḡdöḡ gḡpal. Niḡbi bi God Manö hagöp u manö niḡjö hagöp a göm, God niḡp niḡ uḡpal gau, God Manö nan aniḡb gau aniḡ göl aniḡ göl miḡdöp a göp u, kale nan aniḡb gau amḡö niḡḡagpal u pen kale gasḡ miḡhöp wasö, God Manö hagöp rö nöḡ niḡ ud piḡdöḡ gḡpal.

* ² Niḡbi bi riḡmnap hadame nöḡ gau, miḡniḡ nöḡ kalḡ kliḡ riḡkajiḡn rö gḡla rö, God niḡp aij ga.

³ God niḡp niḡ uḡun, God Manö hagöp u manö niḡjö hagöp a gḡpun u me, nan kumi kabö adö laḡ abe, nan miḡnöḡ naböḡ iḡ i abe, God nan ap uḡöm giḡ laga, God manö u nöḡ hagö la u, niḡḡbun. *

Ebol, Inok, Noa God niḡp niḡ uḡla

⁴ Hadame nöḡ bi ne Ebol God niḡp niḡ uḡöm, God manö hagöp u manö niḡjö hagöp a ga u me, nan dapöm God niḡp pak sabe giḡ ñö, God niḡjö aij ga. Pen niḡmam Ken nan dapöm sabe giḡ ña u, God niḡjö aij gaga.

Ebol niḡpe God niḡp niḡ uḡöm, God manö hagöp u manö niḡjö hagöp a ga u me, God niḡp pen bi kamḡḡ aij yad a göm, nan sabe giḡ ña u niḡjöḡm, yḡp aij göp a ga. Ebol umöm arö, miḡniḡ aip miḡdagpun u pen, niḡpe God niḡp niḡ uḡa aiud aniḡbu, hanḡp niḡbi bi riḡmnap gasḡ ñöl giḡ nöḡ miḡdöp. *

⁵ Pen Inok niḡpe u rö nöḡ God niḡp niḡ uḡöm, God manö hagöp u manö niḡjö hagöp a göm, God niḡp niḡ ud miḡ damöm umaga. God niḡp niḡ uḡöm, God manö hagöp u manö niḡjö hagöp a ga u me, God niḡp pen bi kamḡḡ aij yad a göm, kamḡḡ nöḡ ud ara. Niḡbi bi niḡp ulhai ulhai niḡ wasö gḡla; God niḡpe ke niḡp dam ram miḡnöḡ kumi kabö adö laḡ au

* 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29 * 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 * 11:4: Jen 4:3-10

ud ara. * ⁶ Nibi bi God nip niŋ udöm, God Manö hagöp u manö niŋö hagöp a gɨnaböl gau nöp, God niŋö aij gɨnab. Nihön gɨniŋ: nipe kamiŋ midöp rö, nip sabe gɨno, hanip manö hagöp rö gɨnab a gɨpal nibi bi gau nöp ud aij gɨnab.

⁷ Pen Noa nipe u rö nöp God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, God hagöp rö nöp gɨnab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nip möŋ kub paknab a gö, Noa amgö niŋaga u pen God nip niŋ uda rö, manö niŋö hagöp a göm, niŋ magib kub u gɨ la. Niŋ magib kub anibu gɨ löm, nibi nipe ni pai nipe gau magöŋhalö raul miŋgan anibu arlö, möŋ kub yabit u ala pen kamiŋ mideila. Pen God möŋ kub paknab a gö, amgö niŋaga niŋ u, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm gö arö niŋ magib gɨ la u me, God nip bi kamiŋ aij yad a ga. Nipe kamiŋ arö niŋöl gɨ, nibi bi manö nipe rib jula gau nibi bi nan si nan naj nöp göl gɨ mideila u waiö midöp. *

⁸ Bac itaŋ Ebrahim u rö nöp God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram minöŋ u midö niŋöl gɨ God haga, “Ni pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp ram minöŋ kub ap böŋ nöp hagnabin u me, ammön anib gau midaimön,” a ga. God anig hagö, Ebrahim ram minöŋ anibu midöp gau a göm niŋaga; God yip abad mideinab a göm, halöwalö ara. * ⁹ Pen God ram minöŋ nip hag la am mideia ram minöŋ anibu ram minöŋ nipe wasö, nibi bi rimnap ram minöŋ kale. Nipe bi milö gau nibö rö mideia. Nipe anig göl midöm, sel ram nöp göm han ajöm, ni nipe Aisak nip yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ni nipe Jekop nip yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram minöŋ nip hag löm Ebrahim nip haga u, ni nipe Aisak Jekop kalip u rö nöp hag la. * ¹⁰ Pen Ebrahim God ram minöŋ klö aij pör mideinab a göm gɨ la u, am mideinabin a gɨ gasi niŋöl gɨ mideia.

¹¹ Ebrahim bi mitep löm, nibin Sara nibi wasöke mitep yabit löm, midailö. Pen Ebrahim God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp halip gɨnab a göm, ni Aisak nip yag daulö. * ¹² Ebrahim bi hadö umöb rö mideia u pen ni nipe anibu rikö, rik dam dapil gɨlö, hon nibi bi iru nibanö yabit, gap kumi kabö laŋ au iru nibanö yabit midöp rö, kabö kuŋup airan niŋ got au iru nibanö yabit midöp rö, wö ral niŋagpal rö u, midpun. *

¹³ Bi hadame nöp hagabin anib gau, God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanip gɨnab a göm, umla. God kalip nihön nihön hagö, hagöp rö nöp hanip gɨnab a göm, nip niŋ ud mideila u pen God haga anibu gö niŋöm umagla. God kalip nihön nihön haga u, amgö niŋagöm, milö gau nibö rö gasi kale nöp niŋöm, hainö God nan aij hanip niŋnab a ga u hanip niŋnab, a göm, aij gö niŋöl gɨ midöm umla. Minöŋ naböŋ adö it i midöm hagniŋdal, “Hon nibi bi ke gau nibö yiŋharŋ apun minöŋ naböŋ adö it i midpun,” a gimiŋdal. * ¹⁴ Nibi bi manö anibu rö hagpal gau, ram minöŋ hon yijig göl ap midöp u a gɨ gasi u niŋöm, anig hagpal. ¹⁵ Ram minöŋ kale arö göm aula u gasi arö, ado gɨ arblap pen ado gɨ aragla. ¹⁶ Pen gasi kub kale ara God ram minöŋ aij kumi kabö adö laŋ au. God nipe pen kalip ram minöŋ ap gɨ li aij ga u me, kale God nip God hon a gɨpal u, nipe niŋö nable gagöp.

¹⁷⁻¹⁹ Pen God, Ebrahim hagnabin rö gɨnab aka göm, nip haga, “Ni ne Aisak, ‘Rikö riklö rik dam dapil gɨlö iru mideinaböl,’ a gɨnö ni u nöp, nip dam al pak limön, yip sabe gɨ niŋmön,” a ga. Hagö, Ebrahim God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, yip hagöp rö nöp gɨnab a göm haga, “Ni yad anibu rikö riklö rik dam dapil gɨlö iru mideinaböl a ga manö u arö gagnab; ni yad anib yabit u al pak linö, nipe gö kauyaŋ uraknab,” a göm, ni nipe Aisak nip dam bid adö u nagɨ adik löm, ru udöm big linig gö, God haga, anig gagmön a ga. Anib u, ni nipe Aisak nip hadö böŋ nöp uma rö la u pen nip kamiŋ udöm dam ado gɨ ara. *

* 11:5: Jen 5:21-24 * 11:7: Jen 6:13-22; 7:1 * 11:8: Jen 12:1-5 * 11:9: Jen 35:12 * 11:11: Jen 18:11-14; 21:2; Ro 4:19 * 11:12: Jen 15:5; 22:17 * 11:13: Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * 11:17-19: Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17

²⁰ Aisak pen kub göm ñi mihau yag daua. Ñi ap hib nipe u Jekop; ñi ap hib nipe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, bi mitep yabit löm, God hagöp rö nöp ginab a göm, ñi nipe mihau kalip nan aij hainö ginab manö u rimnap nöd hag ña. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

²¹ Pen ñi nipe Jekop u rö nöp God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, bi mitep yabit löm sölm umnig ga ñin u, ilön adin ud ajep nipe u udöm, God hib nipe hagö adö arö niñöl gi, ñi nipe Josep ñi rika mihau u kalip hagöm, God kalip mihau ud aij göm abad mid aij ginim, a ga. *

²² Pen ñi nipe Josep u rö nöp God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, bi mitep yabit löm sölm umnig ga ñin u, Isrel nibi bi nipe gau kalip haga, “Hainö ram minön Ijip i arö gimim, ado gi ram minön Kenan arnabim. Ñin anbu, le yad gau halö dammim anig anig gimim,” a ga. Hagöm umö, hainö kalip haga rö nöp gila. *

Mosis níp yag dapil pi gilö

²³ Mosis nime nap ber u rö nöp God níp niñ udmil, God manö hagöp u manö niñö hagöp a gimil, hagöp rö nöp ginab a gimil, ñi Mosis níp yag daumil, klin aij mideia u niñmil, rakin mihau nigan pi gilö mideia. Ijip Kin Pero níp piñin gaglö. * ²⁴ Mosis kub göm, nipe u rö nöp God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm haga, “Yip Pero pai nipe ñi nipe hagagöl. ²⁵⁻²⁶ Minön nabön adö it i nan si nan naj göl gi midnö, yip aij gagnab; pör pör mideinam a gem, Mesaia níp niñ udnö, yip hag junaböl u aij; pen Ijip nibi bi arep auep nan aij aij kale gau yip aij gagöp a ga. Yad nibi bi God lau adö midlö, kalip gi naj gipal gau aip magum gem mideinam,” a ga.

²⁷ Pen Mosis nipe God amgö niñagep u níp niñ udöm, waiö niñnim rö lö, Kin Pero níp mulu kal niña u piñin gaga. God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp yip abad mideinab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel nibi bi kalip ut gi Ijip arö göm aua. ²⁸ Pen Mosis nipe God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanip ginab a göm, hagö, Isrel nibi bi Pasopa sipsip pi gau paköm, hagape udöm ajön it böñ böñ yulö pismas gi pakö, nabön adö lan abe yulö pismas gi pakö, ejol apöm Ijip nibi bi ñi nöd yag daua gau magönhalö al pak löl gi, Isrel nibi bi ram kale u amöm ñi nöd kale gau al pak laga. *

²⁹ Isrel nibi bi God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanip ginab a gilö, Ijip kai kalip ridik gilö, amöm ñig solwara Hagape u rknig gilö niñöl gi, God gö ñig anbu hit gi böñ böñ arö, minön mitep adö u rö amöm, böñ lödan arla. Pen Ijip kai kalip yu gi dam an anbu aueila, ñig apöm kalip patu gö magönhalö ñig niñöm um hakla me. *

³⁰ Pen hainö Isrel nibi bi God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö waryö klö u ñin unbö mudun u gipabö gilö gilö, kabö waryö u böñ nöp lug paka. *

³¹ Bi si udep nibi Rehap u, God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, nibi bi nipe God manö nipe arö gila gau aip umaga. Nihön ginig: bi Isrel mihau daun kub Jeriko arlö, kalip mihön al pak linig gilö, God Rehap hagö, ram minön hon niñ linig aubil a göm, ud amdam gö, kamini midmil ado gi arlö. *

³² Pen nibi bi God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a gilö, kalip ke yabit ga aiud gau aige göl gem milöbö hagnam. Bi ne Gidion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel bi gau abe, bi God manö hagep gau abe gila gila rö hagnö, manö milö kub arnab. * ³³ Nibi bi anbu gau God níp niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp

* 11:20: Jen 27:27-29,39-40 * 11:21: Jen 47:31-48:20 * 11:22: Jen 50:24-25; Eks 13:19 * 11:23: Eks 1:22; 2:2

* 11:28: Eks 12:21-30 * 11:29: Eks 14:21-31 * 11:30: Jos 6:12-21 * 11:31: Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25

* 11:32: Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1

a göm, rîmnap nîbi bî ram mînnöŋ ke rîmnap kalîp yu gî yula. Kale gî aij gîla rö, God gînabin a ga rö nöp kalîp ga. Rîmnap kalîp kain hapeb laiön mîdeila aŋ u ud yula, God kalîp abad mîddö hauagla. * ³⁴ Pen rîmnap mab kub ineia aŋ u ud yula inaga. Rîmnap ru mîlô kîd udöm kalîp bînnîg lun a gîla u pen pînnîg gî arla. Nîbi bî rîmnap nîbi bî hain u pen God kalîp abad mîdeia kal kîlô yabîl mîdeila. Pen pen göl gî, amöm ami bî ram mînnöŋ ke nîbö gau kalîp yu gî yula. * ³⁵ Nîbi rîmnap nugmul bî nî pai kale gau umeila, God nîp nîŋ udöm sabe gîlô, nîpe gö kauyaŋ urakla.

Nîbi bî rîmnap God nîp nîŋ udeila rö, kalîp ilön nîla. God nîp arö gîblap, kalîp hubîk yulö kamîŋ arblap u pen, umno God hanîp gö urakun ram mînnöŋ aij nîpe au pör pör mîd aij gun a göm, God nîp cîg göl gî nöp mîddöm nîp arö gaglô, kalîp rapîn gî najî göm ilön mab nîlô nîlô umla. * ³⁶ Rîmnap kalîp hag juöm, ilön ud rapîn pakla. Rîmnap adîkôm nagî yula. * ³⁷ Rîmnap kabö ju pak lîlô umla. Rîmnap kalîp so udöm rîb gî dö gî adîŋ adîŋ lîla. Rîmnap ru mîlô kîd udöm, kalîp böŋ nöp bînnîg lîla. Rîmnap kalîp pör nöp gî najî göm, yuk gîlô gîlô uŋham yabîl mîddöm, nîbi bî mög gep rö mîddöm, kaj meme sipsip hañ udöm waŋîj rö yîmöm gî ajmîdal. * ³⁸ Pen nîbi bî gau nîbi bî aij yabîl; nîbi bî najî gau aŋ kale au mîdagaiblap. Hon aip mîdep rö lagöp a göm, kalîp gî najî gîlô gîlô, pînnîg gî am ram mînnöŋ kabö nöp mîddöp aŋ gau mîddöm, kabö mîgan mînnöŋ mîgan gau han ajmîdal.

³⁹ Nîbi bî hagabin anîb gau, God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp gînab a gîlô, God kalîp magöŋhalö, gî aij yabîl gîmîm nîbi bî kamîŋ aij yad mîdpîm, a ga. Pen God kalîp nan aij nînabin a ga u, nan aij u nîn anîbu udagla. ⁴⁰ Nîhön gînnîg: God hanîp nan aij yabîl nînnîg gabin a göm gasî nîŋa rö, nîn hain añî anîbu nöp, kale nîbi bî gau abe, hon nîbi bî abe hanîp magöŋhalö udö, seg am jîm nîl nîbi bî uŋ nîpe mîdeinabun.

12

¹ Pen nîbi bî iru nöp hagajîn anîb gau hanîp bîg gîgabö göl gî mîdpal rö, nan gasî kub nîŋbun gau arö gun, nan si nan najî hanîp yîŋîd cîg gînnîm rö löp u arö gun, kîlô gun adan hanîp hag la u gî dö gî arun. * ² Jîsas haga rö, hon God nîp nîŋ udun, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöŋhalö waiö nöp nîŋ aij gînabun. Jîsas nîp mab kros ba laŋ al pak lînnîg gîlô, yîp bî najî rö al pak lîlô nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram mînnöŋ kumi kabö adö lagod au mîñ mîñ yabîl gînabin a göm, hanîp nîbi bî a göm umöm, urak am God nîmagö yîjîg adö böŋ lau asîka. Anîb u, pör pör nöp Jîsas nîp nöp gasî nîŋöl gî mîdaiun.

³ Nîbi bî iru nöp Jîsas nîp mulu kal nîŋöm gî najî göm gîlô arö, nîpe pînnîg gaga u nîŋmîm. Jîsas ga adö anîbu nîŋmîm, anîg unbö rö nöp gîmîm, gasî halö mîdmîm, God hagöp rö nöp göl gî mîdaimîm. ⁴ Jîsas nîpe Seden aip pen pen ga u, bî gau nîp mab ba laŋ al pak lîlô uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan najî gînnîg tîp gö, anîg gagun a gîmîm, nîp aip pen pen gîpîm u, kalöp al pak lagpal. ⁵ God kalöp nî pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kalî kîlîñ rîkla u hauŋ gîpîm akaŋ Nîpe haga, "Nî pai yad gai i!

Bî Kub u kalöp rîmîd uknîg marö nînab u,
gasî kub nîŋagmîm.

Bî Kub kalöp hag gînab u,
hanîp böŋ nöp arö göp a gîmîm,
gasî iru nîŋagmîm.

⁶ Bî Kub nîbi bî mîdmagö löp gau kalîp rîmîd uknab.

Nî pai nîpe gau me, kalîp magöŋhalö marö nînab," a ga. *

* 11:33: Dan 6:1-2 * 11:34: Dan 3:23-27 * 11:35: 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37 * 11:36: 1Ki 22:26-27; 2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6 * 11:37: 2Kr 24:21 * 12:1: 1Ko 9:24-25 * 12:6: Job 5:17; Pro 3:11-12; Rep 3:19

⁷ Anı̄b u, uṯham mı̄deinabim u, gası̄ iru nı̄ḡagmim; God hanı̄p rı̄mı̄d ukab a ḡımim gası̄ halö mı̄daimim. Kale nı̄ḡbim, nap bı̄ gau nı̄t pai kale gau magöḡhalö rı̄mı̄d ukpal.

* ⁸ God nı̄pe nı̄t pai nı̄pe magöḡhalö rı̄mı̄d uknab. God kalöp rı̄mı̄d ukagnab u, kale nı̄t pai nı̄pe wasö, nı̄t pai nap halö mı̄dagpim u me, kalöp rı̄mı̄d ukagnab. ⁹ Bapi hon mı̄nönḡ naböḡ adö il i gau, hanı̄p rı̄mı̄d uklö, aij ukpal u a gun nı̄ḡbun. Anı̄b u rö, Bapi hon kumi kabö adö laḡ mı̄döp u hanı̄p rı̄mı̄d ukö, aij yabı̄ṯ anı̄ḡ göp a gun nı̄ḡjun kamı̄ḡ mı̄daiun.

¹⁰ Bapi hon mı̄nönḡ naböḡ adö il i rı̄mı̄d ukpal gau, nı̄t pai mı̄daino pro magö u nöp, gası̄ kale ke nı̄ḡöm hanı̄p rı̄mı̄d ukpal. Pen God hanı̄p a göm, uṯ mı̄dpin rö nöp mı̄deilaḡ a göm, hanı̄p rı̄mı̄d uköp. ¹¹ God hanı̄p rı̄mı̄d uköp magö u aij gagöp u pen rı̄mı̄d ukö, nagı̄ aij adö anı̄bu nı̄ḡjun, agamı̄ḡ mı̄dun ḡı̄ aij göl ḡı̄ nöp mı̄deinabun. *

God nan nı̄pe gau nöp gası̄ nı̄ḡöl ḡı̄ mı̄daimim

¹² Anı̄b u me, nı̄n ma kaṯa gö auöp u, yı̄harı̄ḡ göp a ḡımim, urak amı̄ṯ apı̄ṯ ḡı̄pe kṯö ḡı̄nı̄m. * ¹³ Adan yı̄ḡḡ göl aij aij adö u arbe, rı̄mnap ma pı̄ḡ juainı̄m, kṯö ḡımim ammim ḡı̄pe ḡı̄pe, kamı̄ḡ lı̄nab. *

¹⁴ Nı̄bi bı̄ gau aip magöḡhalö ḡım nı̄öl mı̄daiun a ḡımim mı̄daimim u pen God nı̄bi bı̄ uṯ nı̄pe mı̄daimim. God nı̄bi bı̄ uṯ nı̄pe gau nöp Bı̄ Kub u nı̄p nı̄ḡnaböl.

¹⁵ Kale nı̄ḡ aij ḡımim, God hanı̄p möḡ nı̄ḡöm ud aij göp u arö ḡagmim. Nı̄ḡ aij ḡımim, aḡ kale gau nı̄bi ap bı̄ ap gası̄ naj nı̄ḡöm, nı̄bi bı̄ rı̄mnap gası̄ naj anı̄bu hageinab u, kale pen u rö nöp ḡı̄lö ḡı̄lö, nı̄bi bı̄ iru nöp kalı̄p ası̄ḡ uṯ ḡı̄nı̄m rö löp. ¹⁶ Nı̄ḡ aij ḡımim, aḡ kale gau nı̄bi bı̄ ap nı̄bi si bı̄ si ḡagnı̄m. Kale magöḡhalö God nan nı̄pe gau nöp gası̄ nı̄ḡöl ḡı̄ mı̄daimim. Iso hadame nöp ga rö ḡagmim. Iso nı̄pe God nan nı̄pe gau gası̄ nı̄ḡagöm, kı̄yö lö, nan nı̄ḡı̄n a göm, God nap Aisak nan aij nı̄a u, Aisak nı̄t nı̄pe nöd u Iso nı̄p nı̄nı̄ḡ ga u, Iso nı̄t nöd mı̄döm udböp u, pen nan aij anı̄bu nan yı̄harı̄ḡ rö lö arö göm, nan magö u nöp uda. * ¹⁷ Pen kale nı̄ḡbim, nap Aisak nan aij nı̄t nöd Iso nı̄p nı̄nı̄ḡ ga nan aij anı̄bu, Iso udaga u me, hainö möḡ gö mı̄ṯöḡ göl ḡı̄, kauyaḡ udnam a göm, adan udnı̄m ap mı̄dagö, möḡ yabı̄ṯ gö mı̄ṯöḡ ḡı̄ mı̄deia. *

God pör kamı̄ḡ mı̄döp u ram mı̄nönḡ nı̄pe u aubim

¹⁸ Isrel nı̄bi bı̄ ram mı̄nönḡ Sainai Dum mı̄döp u amöm dum anı̄bu il au aulö, mab kub yabı̄ṯ inöm, sı̄böḡn yabı̄ṯ apöm, yı̄ḡön kub udöm gö, amḡö kale ke nı̄ḡla. Pen kale ram mı̄nönḡ anı̄bu rö auagpim. * ¹⁹ Aṯı̄ḡ magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö laḡ nı̄bö ap hagö, nı̄bi bı̄ gau pı̄nı̄ḡ göm Mosı̄s nı̄p hagla, “Ake! Manö hagab anı̄bu rö, manö rı̄mnap hagö nı̄ḡagun,” a ḡı̄la. * ²⁰ Nı̄hön ḡı̄nı̄ḡ: God manö nöd hag la u Isrel nı̄bi bı̄ gau hag nı̄nı̄ḡ göm Mosı̄s nı̄p haga, “Nı̄bi bı̄, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anı̄bi auaiöl, kabö ju böḡ nöp pak lep,” a ga. Manö anı̄bu nı̄ḡlö mı̄dmagö aröp. * ²¹ Nan ga anı̄bu nı̄ḡöm pı̄nı̄ḡ ḡı̄la u, Mosı̄s u rö nöp nı̄ḡöm haga, “Yad ḡı̄ṯ ḡı̄ṯ gem pı̄nı̄ḡ gabın,” a ga. *

²² Kale pen Sainai Dum anı̄bu auagpim; kale Saion Dum aubim. Saion Dum aubim u, God pör kamı̄ḡ mı̄döp u ram mı̄nönḡ nı̄pe u aubim, ram mı̄nönḡ Jerusalem kumi kabö adö laḡ, ejol iru nı̄banö yabı̄ṯ nı̄nı̄t löṯ ḡı̄ mı̄dpal au, ram mı̄nönḡ anı̄bu aubim.

²³ Nı̄bi bı̄ Kraıs manö aij u nı̄ḡ udlö, God kalı̄p nı̄t nöd rö udöm, nı̄t pai yad a göm, hib kale ram mı̄nönḡ nı̄pe kumi kabö adö laḡ au kalı̄ kṯı̄n rı̄köp; kale magum göm mı̄nı̄ mı̄nı̄ göl ḡı̄ mı̄dpal au, ram mı̄nönḡ anı̄bu ammim, Kraıs nı̄p nı̄ḡ udpal kalı̄p aip ḡım nı̄öl mı̄dpim. Kraıs nı̄p nı̄ḡ udpim u me, God nı̄bi bı̄ gau magöḡhalö manö kub hagnab God u aip ḡım nı̄öl mı̄dpim. Nı̄bi bı̄ ram mı̄nönḡ il i mı̄döm, God nı̄p nı̄ḡ udöm, God Manö hagöp rö göm, nı̄bi bı̄ kamı̄ḡ aij nı̄pe mı̄döm, umöm ana kale am God aip nı̄bi bı̄ uṯ nı̄pe mı̄dpal gau, kalı̄p aip ḡım nı̄öl mı̄dpim. ²⁴ Jı̄sas nı̄pe God manö aij ḡı̄sön nı̄bö dapöm bı̄ aḡ nı̄bö

* 12:7: Dud 8:5 * 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34

* 12:17: Jen 27:30-40 * 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks

19:12-13 * 12:21: Dud 9:19

¹² An**ı**b u rö, Jisas n**ı**bi b**ı** nan si nan naj g**ı**pal gac an**ı**bu hagape yad ke t**ı**k g**ı** yunam a göm, daun kub Jerusalem ajö**ŋ** hö**ŋ** adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

¹³ An**ı**b u, n**ı**p hain gun, n**ı**bi b**ı** y**ı**har**ı**ŋ gau g**ı**lö aröp adö u arö gun, hö**ŋ** adö u arno, n**ı**p hag jula rö han**ı**p u rö nö**p** hag juöl. * ¹⁴ N**ı**hön g**ı**n**ı**g: m**ı**nö**ŋ** nabö**ŋ** adö it i pör pör m**ı**daiun ka ap m**ı**dagöp u pen hainö ram m**ı**nö**ŋ** kumi kabö adö la**ŋ** au amun pör pör m**ı**daiun a gun abad m**ı**dpun. *

¹⁵ An**ı**b u, hon pör pör nö**p** Jisas B**ı** Kub hon a gun hib n**ı**pe hagno adö arn**ı**m. An**ı**g g**ı**no, God amgö ilö n**ı**pe nan sabe gep a**ı**j rö l**ı**nab. * ¹⁶ N**ı**bi b**ı** r**ı**mnap gau kal**ı**p ud a**ı**j gun g**ı** a**ı**j gun, nan hon r**ı**mnap kal**ı**p n**ı**me l**ı** ñun. An**ı**g g**ı**no, God n**ı**ŋöm nan sabe gep a**ı**j rö lö, ñ**ı**ñ**ı** l**ı**nab. *

¹⁷ B**ı** kub kalöp abad m**ı**dpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö g**ı**mim. God wög g**ı**pun u, God n**ı**ŋö a**ı**j g**ı**n**ı**m a göm gas**ı** u n**ı**ŋöl g**ı** kalöp pör nö**p** n**ı**ŋ a**ı**j göm abad m**ı**d a**ı**j g**ı**pal. An**ı**b u, kale nan n**ı**hön g**ı**mim a g**ı**naböl u, u rö nö**p** g**ı**mim. An**ı**g geinabim u, a**ı**j gö n**ı**ŋöl g**ı** wög kale g**ı**naböl. Pen hagnaböl rö gagnabim u, wög g**ı**n**ı**g g**ı**naböl u g**ı**naböl u pen a**ı**j gö n**ı**ŋöl g**ı** gagnaböl. An**ı**g g**ı**lö, kalöp abad m**ı**d a**ı**j göl rö lagnab. *

*God n**ı**p sabe g**ı**pe, n**ı**pe han**ı**p abad m**ı**dain**ı**m*

¹⁸ Pen God n**ı**p sabe g**ı**pe, n**ı**pe han**ı**p abad m**ı**dain**ı**m. Hon gas**ı** m**ı**höp wasö, gas**ı** a**ı**ñ**ı** nö**p** n**ı**ŋun, nan n**ı**hön g**ı**nabun, God Manö hagöp rö nö**p** göl g**ı** m**ı**daiun a g**ı** gas**ı** u nö**p** n**ı**ŋbun. * ¹⁹ Yad nan kub ap klö gem kalöp hag n**ı**ŋabin: God n**ı**p sabe g**ı**pe, n**ı**pe gö, m**ı**dpim u y**ı**ŋ**ı**d n**ı**nam.

²⁰⁻²¹ God manö a**ı**j pör pör m**ı**dep u, B**ı** Kub Hon Jisas hagape n**ı**pe lugö uma manö a**ı**j an**ı**bu m**ı**dep nö**p** m**ı**döp. Hagape n**ı**pe lugö umö God gö n**ı**pe urak Sipsip Mukep B**ı** Kub Yab**ı**l m**ı**döp. God n**ı**bi b**ı** ud a**ı**j gö agam**ı**ŋ m**ı**d a**ı**j g**ı**naböl u, kalöp u rö nö**p** nan a**ı**j ñö, nan n**ı**hön n**ı**hön God g**ı**mim a g**ı**nab u, g**ı**nabim. Pen Jisas Kra**ı**s m**ı**dmagö a**ŋ** hon da**ŋ** m**ı**döm, God n**ı**pe han**ı**p n**ı**bi b**ı** a**ı**gale n**ı**bi b**ı** rö m**ı**d**ı**einabun a g**ı**nab u, Jisas Kra**ı**s han**ı**p gö an**ı**b unbö rö nö**p** l**ı**nabun. An**ı**b u, Jisas Kra**ı**s hib n**ı**pe pör pör nö**p** hagno adö arn**ı**m. An**ı**b unbö rö a**ı**j. *

*Manö nabö**ŋ** r**ı**mnap*

²² Pen a**ı**ñ mam b**ı**. Köp utep kal**ı** k**ı**ñ r**ı**kpin an**ı**bi, manö hagabin u n**ı**ŋ a**ı**j g**ı**mim udmim.

²³ Mam hon Dimodi n**ı**p nag**ı** l**ı**la u, m**ı**ñ**ı** hö**ŋ** auöp. Söl aueinab u, a**ı**p n**ı**nabul.

²⁴ B**ı** kub kale gau abe, God n**ı**bi b**ı** n**ı**pe gau abe, kalöp magö**ŋ**halö “M**ı**dpim?” a gabun. Kra**ı**s n**ı**bi b**ı** n**ı**pe ram m**ı**nö**ŋ** Idali n**ı**bö gau kalöp “M**ı**dpim?” a gaböl.

²⁵ God kalöp magö**ŋ**halö mög n**ı**ŋöm ud a**ı**j göm abad m**ı**da**ŋ**.

* 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2 * 13:14: Hib 11:10,16; 12:22 * 13:15: Sam 50:14,23 * 13:16: Plp 4:18 * 13:17: 1De 5:12 * 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12 * 13:20-21: Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems

Jems köp kalî kliñ rîka

¹ Yad Jems. God, Bî Kub Jisas Krais, kalîp apil mîthau wög gi ñabin. Kalöp nîbi bî Jisas Krais manö aij nîpe u nîj udmim, ju am ram mîñöj ke gau gau mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkem, “Kale mîdpim?” a gabin. *

Marö nîhön nîhön aunab, kale gasî iru nîjagmim

² Añ mam bî. Marö nîhön nîhön aunab, gasî iru nîjagmim; mîñ mîñ göl gi nöp mîdaimim. * ³ Kale nîjbim, marö auö bîslam mîdeinabim u, kale Jisas Krais nîp cîg aij gî nabim. Anîb u, hainö marö nîhön nîhön kalöp aunab, kale pîñîj gagmim, Jisas Krais nîp nîj ud pîdöj gîmim, nîp cîg aij gîmim. * ⁴ Utham mîdmim, Jisas Krais nîp cîg aij göl gi nöp mîdmim, gi dammim me, kale nîbi bî klö, nîbi bî aij, nîbi bî asîj mîdagöp, mîdeinabim. ⁵ Pen kale nîbi bî rîmnap, hon nîhön nîhön gîno aij arnab, a gî nabim u, God bî hanîp ud aij yabîl göp u nîp hag nîjbe, nîpe kalöp gasî aij kabö göl u ñî nab. God nîp hag nîjeinabim u, yîp nîhön gîng anîg hag nîjbim, a göm, hagagnab. * ⁶ Pen God nîp hag nîjng, gasî añî nöp nîjmim hag nîjmim. Pen hanîp nîjnab aka nîjagnab, a gîmim, gasî mîhöp nîjmim hag nîjagmim. Pen kale gasî mîhöp nîjmim hag nîjnabim u, yîgön apöm, ñîg solwara ralöm ud dañ i göp rö u gî nabim. ⁷⁻⁸ Nîbi bî anîb gau rö, gasî ap ap nîjöl gi gîlö aröp u me, Bî Kub nîp hag nîjnaböl u, nan ap kalîp ñagnab.

Nîbi bî nan mîdagöp gau; nîbi bî nan iru mîdöp gau

⁹ Krais nîbi bî añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nîpe yad hib mîdöp, yad ñî pai nîpe mîdpin, a göm, mîñ mîñ gî nab; ¹⁰ pen añ mam nan iru mîdöp gau, God amgö ilö nîpe yad añ mam nan mîdagöp gau rö adîp adîp mîdpin, a göm, mîñ mîñ gî nab. Nîhön gîng: nan aij nîpe u mab pîpîl rö yîjîd hir gî nab. * ¹¹ Sîdö u lîm göm, mab pîpîl aij aij anîbu kal nîjö, mîlep göm lugöp. Nîbi bî nan iru mîdöp gau, wög kale gi dam arlö nîjöl gi, kalîp unbö rö nöp gî nab. Kale unbö rö nöp ur gî naböl.

Nîbi bî marö auö, God nîp arö gagpal

¹² Pen nîbi bî marö auö, God nîp arö gagöm, cîg aij göl gi nöp mîdeinaböl gau, usajîl bad pör pör mîdep u udnabun a göm, mîñ mîñ gî naböl. Nîbi bî God nîp mîdmagö lîbal gau, God kalîp usajîl bad pör pör mîdep u rol ñî nab. Nîpe manö klö hagöm anîg haga.

¹³ Nîbi bî, gi naj gun, a göm gasî u auö, God gasî ñö anîg gun a gi gasî nîjbun, hagagöl. God, nan si nan naj gî nam, a gi gasî nîjagnab rö, nîbi bî rîmnap kalîp gasî anîbu rö ñagnab. ¹⁴ Pen gasî naj kale ke nîjbal adö u, kalîp tîp gi ud arö, nan si nan naj gun a gi gasî nîjnaböl. ¹⁵ Gasî nîjnaböl anîbu, nan yîj rö yîmlö, ranöm kîdîl am pîdöj gî nab rö u, nan si nan naj gî naböl. Pen nan si nan naj gî naböl anîbu, böj nöp mîd pîdöj gö, umnaböl.

¹⁶ Pen añ mam aij yad gau. Manö pîral hagaiöl u, nîjagmim. ¹⁷ Nan aij nîhön nîhön kabö rö udpun gau, ke gau nîbö auö udagpun. Bapi sîdö, rakî n, gapî mailö ñîmîdöp gau gi la u nöp, hanîp adö gîlan nîbö ñöb. Nîpe nagî adö ap gi damöm, nan ana rö ado göm, nagî adö ap ke gagnab. ¹⁸ Gasî nîpe ke nîjöm gö, hon manö nîjö nîpe u nîj udun, kamîj gîsön nîbö udun, ñî pai nîpe ke lun, nan magö nöd nîbö mîñ mîñ göl gi ralmîdal rö mîdpun. *

God Manö u nîj aij gîmim, hagab rö nöp gîmim

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2: Ro 5:3-5 * 1:3: 1Pi 1:7 * 1:5: Pro 2:3-6 * 1:10: Ais 40:6-7 * 1:18: Jon 1:13

¹⁹ Añ mam aij yad gau n̄ñim! N̄ibi b̄i kalöp manö hagaiöl u, ȳñid̄ n̄ñmim; pen manö ȳñid̄ hagagmim; n̄ibi b̄i gau kal̄ip̄ ȳñid̄ mulu kal n̄ñagmim. ²⁰ N̄ibi b̄i mulu kal n̄ñnaböl u, God kale ḡi aij göm, m̄id̄ aij ḡilañ, a ḡi gas̄i n̄ñjöp rö gagnaböl. * ²¹ An̄ib̄ u, gas̄i naj n̄ñmim, nan si nan naj ḡip̄im u, n̄ihön̄ ḡin̄iḡ an̄iḡ ḡip̄un, a ḡimim, nan gac göp̄ an̄ibu b̄öñ nöp̄ arö ḡimim, God m̄idmagȫ an̄ kale dañ manö n̄ipe ȳmöb̄ u, ud aij ḡimim. Manö an̄ibu kalöp̄ ud as̄ik̄ yunab. *

²² God Manö an̄ibu r̄im̄id̄ u nöp̄ apdi n̄ñmim, hadö n̄ñbun, a ḡimim hagagmim. An̄iḡ geinabim u, kalöp̄ ke manö pir alnabim. God Manö n̄ñmim, hagöp̄ rö ḡimim me, n̄ñbun, a ḡimim. * ²³ Pen n̄ibi b̄i God Manö n̄ñöm, hagöp̄ rö gagpal gau, añañ mulu ad̄ñ l̄i n̄ñbal u rö ḡipal. ²⁴ Añañ l̄i n̄ñöm, mulu ad̄ñ kale n̄ihön̄ rö m̄idöp̄, a göm, n̄ñ aij ḡipal u pen arö göm amöm, ȳñid̄ nöp̄ haūl̄ göm, aige gö rö m̄idaj̄ip̄ n̄ñbun, a göm, n̄ñagpal. ²⁵ Pen God Manö aij n̄ibi b̄i ud kam̄ñ yuöp̄ manö aij u n̄ñ aij göm, haūl̄ gagöm, n̄ñöl̄ ḡi nöp̄ ḡilȫ arnab n̄ibi b̄i gau, God kal̄ip̄ abad m̄idö, n̄ihön̄ n̄ihön̄ ḡinaböl u ar aij ḡinab. N̄ibi b̄i an̄ib̄ gau kale God Manö aij u n̄ñ aij göm, hagöp̄ rö nöp̄ ḡi m̄idpal. *

²⁶ Pen n̄ibi b̄i, God n̄ip̄ wöḡ ḡi aij gun, a göm, ātab kale ke n̄ñ aij gagnaböl gau, kale dui göm, kal̄ip̄ ke manö pir albal. Kale wöḡ n̄ihön̄ ḡipal u, magöñhalö nan ȳhar̄ñ rö löp. * ²⁷ Ñ̄i pai, n̄ime nap̄ umla ūtham m̄idpal gau abe, n̄ibi kañit̄ mög gep rö gau abe, kal̄ip̄ ud aij ḡimim. Pen n̄ibi b̄i m̄inöñ naböñ it̄ i gas̄i naj n̄ñbal gau aip̄ magum ḡimim, as̄ñ kale an̄ibu ūt̄ gagmim. An̄iḡ geinabim, God n̄ipe n̄ñöm, kale n̄ibi b̄i as̄ñ m̄idagöp̄ yad wöḡ ḡi aij yab̄it̄ ḡipim a ḡinab.

2

N̄ibi b̄i gau n̄ibi b̄i aij, n̄ibi b̄i gau n̄ibi b̄i naj, a ḡimim hagagmim

¹ Añ mam b̄i. Kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss, B̄i aij yab̄it̄ unbö ke n̄ip̄ n̄ñ udpim rö, n̄ibi b̄i gau n̄ñmim, n̄ime ke ke l̄imim, b̄i u b̄i kub, b̄i u b̄i m̄igan gau, a ḡimim, hagagmim. * ²⁻⁴ Kale God n̄ip̄ sabe ḡin̄iḡ ap magum ḡinabim. Pen b̄i nan iru m̄idöp̄ b̄i ap, wañj aij aij löm, riñ gol ñ̄imagȫ n̄ipe löm aueinab u, kale b̄i an̄ibu n̄ñmim hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau as̄ik̄,” a ḡinabim. Pen b̄i mög gep rö ap, wañj naj löm aueinab u, kale b̄i an̄ibu n̄ñmim hagnabim, “Ne gōl̄ gau urak m̄id̄,” aka “Ne m̄inöñ ma it̄ yad aui as̄ik̄ m̄id̄,” a ḡinabim. Pen an̄iḡ geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gas̄i naj n̄ñmim, n̄ipe b̄i kub, n̄ipe b̄i m̄igan gau, a ḡimim, an̄iḡ ḡinabim.

⁵ Pen añ mam aij yad gau n̄ñim! N̄ibi b̄i m̄inöñ naböñ it̄ i, n̄ibi b̄i mög gep r̄imnap̄ n̄ñöm, n̄ibi b̄i au kale n̄ibi b̄i m̄igan gau, a ḡim̄idal. Pen God n̄ipe n̄ibi b̄i mög gep gau kal̄ip̄ an̄iḡ gagöp̄. God n̄ipe kal̄ip̄ ud aij göm, gas̄i aij ñö, kale God n̄ip̄ n̄ñ udöm c̄iḡ aij göm, ana kale an̄ dañ n̄ibi b̄i gep yab̄it̄ n̄ipe gau m̄idlȫ n̄ñöl̄ ḡi, n̄ipe pör pör nöp̄ Kiñ kale m̄ideinab. N̄ipe manö klȫ hagöm, n̄ibi b̄i ȳip̄ m̄idmagȫ l̄ibal gau kal̄ip̄ an̄iḡ ḡinabin, a ga. * ⁶⁻⁷ Kale pen n̄ibi b̄i mög gep rö gau kal̄ip̄ hagpe, “Ne gōl̄ gau urak m̄id̄,” aka “Ne m̄inöñ ma it̄ yad aui as̄ik̄ m̄id̄,” a geinabim u, n̄ipe nable gȫ n̄ñöl̄ ḡi as̄ik̄nab. N̄ibi b̄i nan iru m̄idöp̄ gau nöp̄, B̄i Kub aij kalöp̄ udöp̄ u n̄ip̄ hag juöm, kalöp̄ hag pro göm, dam manö kub hagpal.

⁸ Pen God Manö u kal̄i k̄liñ r̄iköm̄ hagla, “Ne ke m̄idmagȫ l̄iban rö, n̄ibi b̄i gau kal̄ip̄ unbö rö nöp̄ m̄idmagȫ l̄imön̄,” a ḡila. God lo manö kub yab̄it̄ haga u rö geinabim u, kale ḡi aij yab̄it̄ ḡinabim. * ⁹ Pen wañj nan gau rol ḡipal rö n̄ñmim, n̄ibi b̄i n̄ime l̄inabim u, God lo manö an̄ibu r̄ib̄ jumim, nan si nan naj ḡinabim. *

¹⁰ N̄ihön̄ ḡin̄iḡ: God lo manö n̄ipe gau magöñhalö n̄ñ dammim, pen lo manö añ̄i ap nöp̄ r̄ib̄ junabim u, God lo manö magöñhalö r̄ib̄ junabim rö l̄inab. * ¹¹ God n̄ipe lo manö

* 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26; Ro 2:13 * 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5: 1Ko 1:26-28 * 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14 * 2:9: Dud 1:17 * 2:10: Mad 5:19

hagöm, “Nibi si bi si gagmim,” a göm, “Wip al pakagmim,” a göm, haga. Anib u, kale nibi si bi si gagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u rib junabim. *

¹² Anib u, manö hagnig aka nihön nihön ginig, gasi ap niymim hagmim, “God Manö nibi bi ud kamij yuöp manö aij anibu nöp niyöm, hanip manö kub hagnab,” a gimim gasi u niymim. * ¹³ Nibi bi kale nibi bi rimnap gau mög niyagnaböl gau, God kalip manö kub hagöm, kalip u rö nöp mög niyagnab. Pen nibi bi, nibi bi gau mög niyagnaböl gau, God kalip u rö nöp mög niyöm, manö kub hagagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö gimim

¹⁴ Añ mam bi. Nibi bi rimnap, God nip niy udpun, a gipal u pen God hagöp rö gagpal. Manö nöp hagöm, God hagöp rö gagnaböl u, God kalip pen ud kamij yuagnab.

¹⁵⁻¹⁶ Añ mam rimnap walij midagöm, nan magö midagöm ginab gau niymim, pen walij nan magö rimnap dam nöl gi wasö, yiharij, “Ammim mid aij gimim,” a ginabim u, gi aij gagnabim. * ¹⁷ Anib u, kale God nip niy udnabim pen God Manö nipe hagöp rö gagnabim u, niy udep kale u nan yiharij rö linab.

¹⁸ Kale rimnap hagnabim, “Nibi bi rimnap God nip niy udpal; pen nibi bi rimnap God Manö hagöp rö göm, nibi bi gau gi aij gipal. Anib u, manö midagöp,” a ginabim. Pen manö hagnabim anibu, kalöp pen hag niynabin, “Nibi bi God nip niyö nöp niy udeinaböl u, kale aigöl göm nibi bi gau kalip gi aij gagnaböl? Yad God nip niy udpin u me, nipe hagöp rö niy aij gem, nibi bi gau kalip gi nibin,” a ginabin. * ¹⁹ Kale God añi nöp midöp, a gimim, gasi niybim u aij gipim. Pen kijaki gau u rö nöp, gasi adö anibu nöp niyöm, pinij göm gil gil gipal. ²⁰ Kale nibi bi haut rö! Kale, “God nip niy udpun,” a gipim u pen nipe hagöp rö gagpim. Anig gipim u, God nip niy udpun, a gipim u nan yiharij rö löp. Manö hagabin anibi hadö niybim aka yad manö rimnap halö kalöp hagnam niymim?

²¹ Kale niybim, bac hon Ebrahim ni nipe Aisak nip God nip pak sabe gi ninig geia, God niyöm, Ebrahim nipe bi aij, a ga. * ²² Anib u, Ebrahim God nip niy uda u me, God nip bi aij hagaga; Ebrahim nipe God nip niy uda u abe, God haga rö nöp ga u abe, God nan anib mihau niyöm haga, Ebrahim nipe bi aij, a ga. * ²³ Nin nod anibu me, God Manö adij ap kalit klin riköm kale hadö niyla, manö kalit klin rikla anibu, manö niyö kalit klin rikla: “Ebrahim God manö nipe niy uda u me, God Ebrahim nipe bi kamij aij, a ga.” Ebrahim ga anibu, God Ebrahim nip, bi niyeb yad, a ga. * ²⁴ Anib u kale niybim, kale God nip niy udnabim u nöp, God kalöp, nibi bi aij yad, a gagnab. Kale God nip niy udmim, nipe hagöp rö ginabim u me, God kalöp nibi bi aij yad, a ginab.

²⁵ Anib u rö nöp, nibi Rehap ga. Nipe bi si udep nibi midmidöp u pen bi Isrel mihöp ram minöy nipe u agamij si niynig aueilö, Rehap kalip mihöp ram nipe udöm gau pi göm, hainö adan ke nibö ap hag yuö, kale pinij gi ammil, ram kale ado gi arlö. Rehap ga rö niyöm, God Rehap nip nibi kamij aij a ga. * ²⁶ Pen nibi bi hañ roman nöp midöm, ana halö midagpal u, kale kamij middep magö u midagöp. Anib u rö, nibi bi God nip niy udpun, a gipal u pen God Manö hagöp adö u gagpal gau, kale u rö nöp kamij middep magö u midagöp.

3

Atab hon niy aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nöp manö hag neb bi midaiun, a gimim, niyagmim. Nihön ginig: hon manö hag neb bi gau, manö kub ktö rö niynabun. ² Hon magöryhalö kabö rö gagöp adö u ke ke iru nöp gipun. Pen nibi bi atab kale abad mid aij göm, manö kabö rö ginab adö u nöp hagnaböl gau, hañ roman kale magöryhalö niy aij göl rö linab. ³ Kaj hos

* 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9 * 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35 * 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal 5:6 * 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais 41:8 * 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31

nan m+nöŋ naböŋ it i m+idöp nan gau m+idmagö l+nabim u, kale God kauat mauat n+pe m+ideinabim. * 5 Adö an+bu God Manö kal+ kliñ r+iköm hagla, “God Ana han+ap aŋ daŋ la u, hon nan m+nöŋ naböŋ it i m+idöp nan gau m+idmagö lagnabun, a göm, gas+ n+ŋöl g+ m+idöp,” a g+la. Pen God Manö ad+ŋ an+bu n+ŋbe, y+har+ŋ rö löp ar? 6 Pen n+pe han+ap mög n+ŋöm, ud aij göm, abad m+id aij yab+ŋ göp. Adö an+bu nöp, God Manö u kal+ kliñ r+iköm hagla,

“N+bi b+ ke nöp m+idun, m+id aij g+ipun, a g+ipal gau,

God kal+ip manö klö rö hagöp;

pen n+bi b+ hib kale ke haglö adö aragnab gau,

n+pe mög n+ŋöm, ud aij göm, abad m+id aij göp,” a g+la. *

7 An+bu u, God n+ap böŋ lau m+idmim, n+pe hagöp rö nöp g+mim. Seden n+ap wasö g+nabim me, kalöp ar+ik arnab. * 8 God n+ap c+g aij g+ipe, n+pe kalöp c+g aij g+nab. Kale n+bi b+ nan si nan naj g+ipim gau, n+bi b+ aij m+idaiun, a g+mim, ñ+magö kale gac göp u ñ+g li yu aij g+mim. Pen kale God n+ap hain g+ipun, a g+mim, piral hagnabim gau, gas+ m+höp n+ŋbim u arö g+mim, gas+ aij añ+ nöp n+ŋmim, God n+ap nöp c+g aij göl g+ m+idaimim. * 9 M+hol g+ipim u arö g+mim, mög gö n+ŋöl g+ m+itöŋ göl g+ m+idaimim. 10 B+ Kub n+ŋ m+idöp rö, hon n+bi b+ hib m+idagöp, a g+mim, n+ap sabe g+nabim me, n+pe hib kale gö adö laŋ arnab. *

11 Añ mam b+. Añ mam r+imnap, kale n+hön g+n+g an+g g+ipal, a g+mim, kal+ip hag dap lugagmim. N+bi b+ añ mam hag dap lugpal gau, God lo manö n+pe u abe hag dap lugpal. An+g g+mim, n+bi b+ God lo manö hain g+ipal rö m+idageinabim; n+bi b+ God lo manö aij m+idöp aka n+hön rö m+idöp, a göm, gas+ ulhai n+ŋbal gau rö m+ideinabim. 12 Pen God n+pe nöp lo manö hag la. N+pe nöp lo manö n+ŋöm, n+bi b+ manö kub n+ŋnab. N+pe nöp han+ap ud kam+ŋ yunab aka al pak l+nab. An+bu u, kale n+hön g+n+g, “N+bi b+ gau n+bi b+ aij, n+bi b+ gau n+bi b+ naj,” a g+mim hagabim? Kale an+g gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragn+im

13 Pen n+ŋim! Kale r+imnap hagnabim, m+ñi aka rol rö, daun kub ap amun, an+bu gau m+ añ+ ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado g+ auun, a g+ipim. Pen n+ŋ aij g+mim.

* 14 Hainö n+hön n+hön g+nab u n+ŋmim hagnabim. M+ñi kam+ŋ m+idpun u pen kam+ŋ m+idpun an+bu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u m+idöp, magö u agam+ŋ ur gö aröp. *

15 Göp an+bu rö, manö hagnabim an+bu arö g+mim hagnabim, “B+ Kub n+ap aij geinab u, hon kam+ŋ m+idun, an+g an+g g+nabun,” a g+mim. 16 Pen b+ kub n+bi b+ kub m+idpun, a g+mim, hib kale ke g+ipe adö aröp u, naj yab+ŋ göp.

17 Unbö rö gep u aij, a g+ gas+ n+ŋbun u pen an+g gagnabun u, nan si nan naj g+nabun. *

5

N+bi b+ nan iru m+idöp gau

1 Kale n+bi b+ gep yab+ŋ gau, manö hagn+g gabin i n+ŋim! Marö kub udn+g gabim rö, mög gö m+itöŋ göl g+ m+idaimim. 2 U+öpö k+itno k+ibap mani nan aij kale iru m+idm+idöp gau hadö pap+ŋ g+ hij g+ lugöp. Wa+ŋ aij iru nöp kale m+idm+idöp gau, g+se pro ñ+ŋ ñ+ŋ m+gan m+gan juöp. * 3 Gol silpa kale hij g+ lugöp rö, kale nan si nan naj g+ipim u n+ŋ aij g+nabim. Hañ romaŋ kale abe mab m+it+ŋ rö inöm hij g+ lugnab. Ñ+n hain u söl auab magö i, kale u+öpö k+itno k+ibap mani nan gau iru nöp ud gau pi g+ipim. 4 N+ŋim! N+bi b+ wög naböŋ kale g+ipal gau, kal+ip pe ñagpe, kale u+ham m+idöm m+itöŋ g+ilö, B+ Kub klö ke yab+ŋ u n+ŋöb. * 5 Kale m+nöŋ naböŋ adö it i m+idmim, wög waryö gagim y+har+ŋ m+idmim, m+ñ m+ñ yab+ŋ g+ ajpim. An+bu u, kaj gau muk aij göm, mol gö pak ñ+ŋbal rö

* 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15 * 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 * 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47 * 5:2: Mad 6:19 * 5:4: Dud 24:14-15

1 Pida Pida köp nöd u kalı ktiñ rıka

¹ Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı ktiñ rıkabın.

Kale rımnap Podas mıdpım, rımnap Galesia mıdpım, rımnap Kapadosia mıdpım, rımnap Esia mıdpım, rımnap Bidinia mıdpım. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpım. Manö anıb i kalı ktiñ rık yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpım gau arö nıñnabım.

² Bapi God hadame dagol gau kalöp gası nıñöm, nıbi bı yad mıdeınaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmım, Jisas Krais hagöp rö gınabım nıñöm hagape nıpe nan si nan najı gıpım gac u fıık gı yunab.

Anıb u, God apıl mıthau kalöp mög nıñmil, ud ajı gımıl, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimım. *

Mıd ajı gep hon u mıdöp God ram Mınöñ adö laj au

³ Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp ajı a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp ajı a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıtı nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm, kauyañ uraka u me, nıı pai nıpe yabıtı mıdun, nıpe ajı pör pör mıdeınabun, a gun, gası halö mıdpun.

⁴ God nıı pai nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ ajı nıpe kumi kabö adö laj au ud ajı gınab. Mınöñ naböñ adö fıı i nan gau papıtı fıı hij gı lugnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö laj au unbö gagnab. God nan ajı gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd ajı yabıtı gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe ajı pör pör nöp mıd ajı gınabun. *

⁵ God nıpe klö yabıtı. Kale God nıp nıñ udmım cıg ajı gıpe, nıpe kalöp abad mıd ajı göm, mıd damöm, nıın hain u, kalöp dam ram Mınöñ ajı nıpe u ud arnab. * ⁶ Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

Pen mıñı magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı najı gılö uıtham mıdnabım rö löp. * ⁷ Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpım aka cıg gagpım u nan kub yabıtı u me, marö auö uıtham mıdeınabım anıbu, nıp cıg ajı gıpım aka cıg ajı gagpım u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg ajı göl gı nöp mıdeınabım u, Jisas Krais ado gı aunab nıın u, God nıpe kalöp, gı ajı yabıtı gıpım, a göm, hib kale gö adö laj arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöñ ajı nıpe ud arnab. *

⁸⁻⁹ Kale nöd Jisas Krais nıp amgö nıñagpe u pen nıp mıdmagö fııbım. Kale uri u rö nöp nıp amgö nıñagpım u pen nıp nıñ udmım, mıñ mıñ yabıtı gıpım. Jisas Krais nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pör nöp kamıñ mıdeınaböl, a göm, kalöp abadöl mıdöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıtı gı mıdpım. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö uıtep gınab. *

¹⁰⁻¹¹ Hadame nöp Krais Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp ajı danı mıdöm gası fıı, kale Krais fıın nıñön nıñön udöm, hainö nan ajı yöl nıñön nıñön gınab manö u hagöm kalı ktiñ rıkla. Pen Krais fıın udöm umö, God kalöp mög nıñöm ud ajı gö, mıd ajı gınabım manö hagla anıbu, kale ke nıñ ajı gagöm, hanıp uri mıdpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, klö göm fııhai nıñöl gı mıdmıdal. *

¹² Pen Krais Ana nıpe gası fıı, God manö hagep bı gau nıñöm manö hageıla anıbu, God kalıp, a göm hagaga; kalöp mıñı mıdpım nıın i nöp haga. Manö ajı hageıla anıbu me, God nıpe Ana Uı kumi kabö adö laj nıbö yuö apöm nıbi bı rımnap kalıp gası fıı, kale

* 1:2: Ro 8:29; 2De 2:13 * 1:4: Kol 1:12 * 1:5: Jon 10:28; 17:11 * 1:6: 1Pi 5:10; Jem 1:2 * 1:7: Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * 1:8-9: Jon 20:29; 2Ko 5:7 * 1:10-11: Sam 22; Ais 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

gasî añî u nöp nîjmim. Ci anîbu ñîjnabim u, kale kub gîmim, kamîj mîdep magö anîbu îl u nîj aij gî nabim. *

⁴ Jisas Krais nîpe kabö ap rö. Nîpe kabö yîharîj ap wasö; nîpe Kabö kamîj. Kabö kamîj anîbu nîbi bî rîmnap jî nîjöm arö gîpal u pen God nîpe udöm, kabö anîbu kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamîj anîbu aumim, ⁵ kale ke kabö kamîj rö lîbe, God nîpe kabö anîb gau udöm ram nîpe gî nab. Ram anîbu, Jisas Krais nîpe ram nabîc mîdeinab nîjöm kale God nîp sabe gep nîbi bî uî mîdmim, nan nîhön nîhön God nîp aij göp u, nan sabe gep rö God nîp ñî nabim. Nan sabe gî ñeb anîbu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gî ñeb nöp ñî nabim. *

⁶ God Manö u kalî kîîñ rîköm hagla,
 “Nîjim! Yad kabö ap daun kub Saion lînö,
 kabö anîbu Saion ram padö rö mîdeinab.
 Kabö anîbu yad ke hag lînö;
 kabö anîbu kabö aij unbö ke.

Nîbi bî an an nîp nîj udöm cîg gî naböl gau,
 hainö kale, hon nîhön gî nîg nîp nîj udpun, a göm, hagagnaböl yabîl,” a gîla. *

⁷ God anîg hagö, nîbi bî nîp nîj udpim gau, kabö anîbu kabö aij unbö ke rö lî nab; pen nîbi bî nîp nîj udagpal gau, God Manö u kalî kîîñ rîköm hagla,
 “Kabö jî nîjöm arö gîla kabö u nöp
 mîñi ram padö ktö yabîl aî laî u mîdöp,” a gîla. *

⁸ Pen manö ap hagla,
 “Kabö anîbu nöp, nîbi bî aramöm ma bî nîj gî naböl;
 kabö anîbu nöp, nîbi bî apöm, lug paknaböl,” a gîla.

Krais manö aij u nîj udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God gî nab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nîpe ke kalöp udöm, yam nîpe ke hag la. Kale Kîj nan sabe gep nîbi bî nîpe mîdpim. Kale nîbi bî uî nîpe mîdpim. Kale God yam nîpe ke mîdpim. Anîg göp u, kale nîbi bî gau nîbö gau nîbö, God nîpe nan aij unbö ke göp u hag waiö gîmim, nöd sîbön aî gau mîdmim, bîstam gî ajmîdim u pen God nîpe gö, uri mailö aij nîpe nîjmim aî aij gabim, manö anîbu waiö hagnabim. Anîg hagnim, hib nîpe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God nîbi bî nîpe mîdagmîdim, pen uri nîbi bî nîpe ke mîdpim. Nöd God kalöp mög nîjöm udagmîdöp, pen uri kalöp mög nîjöm udöp. *

God nîbi bî nîpe mîdpim rö, mîd aij gîmim

¹¹ Anîb u, nîbi bî nîjeb aij yad gau. Mînöj naböj îl i ram Mînöj kale kabö rö wasö, yîharîj apim mîdpim. Anîb u, nan si nan naij Mînöj naböj îl i hañ roman gasî göp nan gau, mîdmagö lîmim gîpe aragnîm. Nan anîb gau gasî nîjmim gîpe arö, ana kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

¹² Nîbi bî God nîbi bî nîpe mîdagpal gau aip mîdpim u, gî aij yabîl gî mîdaimim. Anîg gîpe, ñî nî rîmnap, kalöp, gî naij gîpim, a göm, hag junaböl u pen kale gî aij gîpim u nîjöm, hainö Jisas Krais aunab ñî nî u, gî aij gîpim rö hag hiîkeinaböl, God hib nîpe u ap rannab. *

¹³⁻¹⁴ Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpim rö, bî kub kalöp Mînöj naböj îl i abad mîdpal gau hagöl rö gîmim. Kîj kale bî kub yabîl mîdöp u manö nîpe u nîjmim, bî nîpe yuö apöm kalöp abad mîdpal gau manö kale magöñhalö nîjmim gîmim. Bî kub anîb gau, nîbi bî gî aij gî naböl gau kalîp ud aij gî naböl; pen nîbi bî gî naij gî naböl gau kalîp manö kub hagöm, ilön pen ñî naböl. Nîhön gî nîg: God bî anîb gau wög anîbu göl, a göm, hag la.

* ¹⁵ Pen God nîp aij gî nab u, kale gî aij göl gî nöp mîdaibe, nîbi bî gasî mîdagöp gau

* 2:2-3: Sam 34:8 * 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8 * 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal 5:17,24 * 2:12: Mad 5:16 * 2:13-14: Dai 3:1

kalöp manö piral hagöm hag juöl rö lagnab. * ¹⁶ Nibi bi rımnap, ke nırbım rö gımım, a gıpal. U aıj pen gası anıbu nırmım, nan si nan nıj ap gagmım. God nıbi bi wög gep nıpe mıdpım rö, nıhön nıhön gıng gınabım u, nıpe hagöp hagöp rö nöp gınabun, a gımım, gımım.

¹⁷ Nibi bi gep gau abe nıbi bi yıharıng gau abe manö kale nırmım. Añ mam Kraıs lau adö mıdpal gau kalıp mıdmagö lımım. God nıpe Bı klö unbö ke, a gımım, ana udmım nırmım. Kır kale bi kub a gımım manö nıpe nırmım. *

Kraıs nıp hain gun, marö auainım, pıñıng gagun

¹⁸ Kale Kraıs nıbi bi nıpe mıdmım, bi rımnap kalıp nagı wög rö gıpım u, bi kub kale gau ud aıj gımım, hagnaböl rö nöp gımım. Kalöp gı aıj göm agamıj mıd aıj gıpal bi gau nöp wasö, klö yabıt jubal bi gau u rö nöp, ud aıj gımım, hagnaböl rö nöp gımım. *

¹⁹ Pen kalöp gı nıj gaiöl, God nıp gası nırbım rö, kalıp gası nıj nıngageınabım u, God kalöp ud aıj gınab. ²⁰ Pen kale gı nıj gıpe, kalöp pakaiöl, kalıp gası nıj nıngageınabım u hagagabın; anıg gınabım u, God kalöp ud aıj gıgnab. Pen kale mıd aıj gıpe, kalöp gı nıj gaiöl, kalıp gası nıj nıngageınabım u hagabın; anıg gınabım u me, God kalöp ud aıj gınab. * ²¹ Kalöp marö ñılö agamıj nöp mıdaimım, a göm, God kalöp uda. Anıb u, Kraıs hanıp, a göm, ilön uda gası u nöp nırmım. Kalöp marö ñaiöl, gası kub nıngamım. Nıpe göp rö gımım, gıpe arnım. *

²² “Nıpe nan si nan nıj ap gaga; manö piral ap hagaga.” *

²³ Kraıs nıp hag jueıla, nıpe pen hag juaga. Nıp gı nıj geıla, nıpe ilön udöm kalıp manö pen pen hagaga. Nap nıpe manö kub kabö göl nöp hagöp u, yıp abadnab, a göm, gası u nöp nıng mıdeıla. * ²⁴ Kraıs nıp mab ba laıng al pak leıla, nıpe nan si nan nıj hon magönghalö gınabun gau, hañ romanı nıpe ke udöm uma. “Yad nan si nan nıj kalıp udem umnö, nan si nan nıj gep gası magö kale u umöm, kale kamıng aramöm, gı aıj göl gı mıdaiöl,” a göm, nan si nan nıj hon gau, hañ romanı nıpe ke udöm uma. Kraıs nıpe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kamıng la. * ²⁵ Kale kaj sipsıp hauı gau amöm rul arbal rö mıdmıdım u pen mıñı Bı Kaj Sipsıp Mukep, Bı ana kalöp abad mıd aıj göp u, nıp ado gı aubım. *

3

Nugmul abe nıbin abe

¹⁻² Pen kale bi halö nıbi mıdpım gau, kalöp u rö nöp manö hagnıng gabın. Nagamul bi hagöl rö nırmım, gı aıj gımım. Nagamul bi Jıas Kraıs manö aıj u udagaiöl, nıhön gıng manö aıj u udagpan, a gımım, hagagmım. Pen kale ke gı aıj gımım, kalıp ud aıj gıpe me, nıbi yad u Jıas Kraıs nıp cıng göm gı aıj yabıt göp, a göm, nıp nıng udnaböl. *

³ Pen nıbi klıñ aıj mıdaiun, a gımım, nan rıb adık yıngıd nöp nıj gınab gau lun, a gımım, nıngamım. Umagö malıkmım, waıtıng aıj aıj yımmım, nan aıj aıj kabö gol udöm gıpal gau ud hañ romanı adıkmım, gagmım. * ⁴ Nıbi hain mıdmım, gası nıng aıj gımım, kal juagmım, nıbi bi gau aıp agamıj mıd aıj gımım. Anıng gı aıj gınabım u, nan aıj anıb gau mıdmagö anı kale daıng mıdöp rö, nıbi bi amgö nıngagnaböl pen God amgö nıpe u, nan klıñ aıj unbö ke rö lınab. Nan klıñ aıj aıj anıb gau hıj gıgnab; pör pör nöp mıdeınab.

⁵ Nan klıñ aıj anıb gau mıdmagö anı daıng kabö gol rö mıdöp u, apıs hon God nıp nıng udmıdal gau udöm kale ke rıb adıkmıdal; kale nugmul bi kalıp manö u nıngıdal. ⁶ Nıbi Sara nugmul Ebrahim nıp, bi kub yad, a göm, hagnıdöp rö nöp gımdöp. Kale pıñıng gagmım, Sara gımdöp u rö gı aıj geınabım u, Sara paı nıpe yabıt rö mıdeınabım. *

* 2:15: 1Pi 3:16 * 2:17: Ro 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15
* 2:22: Aıs 53:9 * 2:23: Aıs 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ro 6:11; Aıs 53:5-6 * 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon 10:14;
Hıb 13:20-21 * 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Di 2:9 * 3:6: Jen 18:12

⁷ Pen kale n̄bi halö b̄i m̄idpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn̄ig gabin. N̄bi gau b̄i rö ktö m̄idagpal rö, n̄bi kale gau ud aij ḡimim. God kalöp b̄i gau nöp udöm, n̄bi gau kal̄ip arö gagöp; kalöp b̄i gau mög n̄ñjöm udöp rö, n̄bi gau kal̄ip u rö nöp mög n̄ñjöm udöp. N̄bi kale gau kal̄ip abad m̄id aij ḡimim me, God n̄ip sabe ḡipe, manö kalöp u n̄ñjab. *

J̄im ñöl m̄idaimim

⁸ Manö hag jun̄ig gabin. Kale añ mam Krai lau adö m̄idpim gau magöñhalö gas̄i adö añi nöp n̄ñmim; añ mam r̄imnap ilön udaiöl, kal̄ip mög n̄ñmim; añ mam r̄imnap m̄iñ m̄iñ gaiöl, kale u rö nöp m̄iñ m̄iñ ḡimim; añ mam pen pen m̄idmagö l̄imim, pen pen mög n̄ñmim ud aij ḡimim; yad n̄bi kub, yad b̄i kub, a ḡimim, gas̄i u n̄ñagmim. ⁹ N̄bi b̄i r̄imnap kalöp ḡi naj gaiöl, kal̄ip pen ḡi naj gagmim. Kalöp hag juaiöl, kal̄ip pen hag juagmim. Kalöp n̄ñhön n̄ñhön gaiöl, God n̄ip sabe ḡimim hagmim, kal̄ip ḡi aij ḡimön abad m̄idaimön, a ḡimim. N̄ñhön ḡin̄ig: God kalöp uda u, kale n̄bi b̄i gau kal̄ip ḡi aij ḡinabim, a göm, uda. An̄ig ḡinabim u, God kalöp u rö nöp ḡi aij ḡinab. ¹⁰ God Manö u kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla,

“N̄bi b̄i m̄id aij gun, m̄itep yab̄i lun umun, a göm n̄ñbal gau,

manö piral, manö naj hagagöl. *

¹¹ Pen nan si nan naj ḡipal adö u arö göm, ḡi aij nöp göm, gas̄i ktö n̄ñjöm, j̄im ñöl m̄idaiun, a göm, agam̄ij nöp m̄idaiöl.

¹² N̄ñhön ḡin̄ig: n̄bi b̄i God Manö hagöp rö nöp ḡipal gau, B̄i Kub kal̄ip abad m̄id aij göm,

n̄ip sabe ḡinaböl manö kale u n̄ñjab;

pen n̄bi b̄i ḡi naj ḡipal gau n̄ñjö, mulu lugnab,” a ḡila.

M̄id aij ḡipe, kalöp ḡi naj gaiöl, p̄iññj gagmim

¹³ Ḡi aij gun, a ḡimim, ktö ḡipe arö, n̄bi b̄i r̄imnap kalöp ilön ñagnaböl. ¹⁴ Pen kale ḡi aij ḡipe kalöp ḡi naj gaiöl u, m̄iñ m̄iñ ḡimim. N̄bi b̄i kalöp ḡi naj ḡipal gau kal̄ip p̄iññj gagmim, gas̄i kub n̄ñagmim. * ¹⁵ Pen m̄idmagö an̄ kale dan̄ u, Krai n̄ipe nöp B̄i Kub, a ḡimim, hib n̄ipe hagpe adö aran̄. Pen kale pör nöp gas̄i n̄ñjöl ḡi m̄idaimim, n̄bi b̄i r̄imnap, n̄ñhön ḡin̄ig gas̄i halö m̄idpim, a göm, hag n̄ñjaiöl, kal̄ip ud aij ḡimim, manö hain hagmim, Krai manö aij u kal̄ip hag ñi aij ḡimim. ¹⁶ Pen hag ñinabim u, hon manö n̄ñhön hagno God n̄ip aij ḡin̄im, a ḡimim, hag ñimim. Krai n̄ip c̄ig ḡimim, ḡi aij ḡinabim u, b̄i gau kalöp hag jun̄ig gaböl gau, kal̄ip nable gö arö ḡinaböl. * ¹⁷ Kale ḡi aij ḡipe n̄ñjöl ḡi, God kal̄ip n̄ñebir arö gö, kalöp ḡi naj geinaböl u, manö m̄idagöp. Pen kale ḡi naj ḡipe, kalöp ḡi naj ḡinaböl u, God n̄ip aij gagnab.

Krai umöm gac hon l̄ik ḡi yua

¹⁸ Kale ḡi aij ḡipe, kalöp ḡi naj geinaböl u, manö m̄idagöp, a ḡipin u, Krai n̄ipe B̄i aij pen n̄ip ḡi naj geila, uma. N̄ipe aij nöp ḡim̄idöp u pen kale n̄bi b̄i nan si nan naj ḡipim gau God aip j̄im ñinabin, a göm, uma. Mañ añi yab̄i uma; hainö kauyan̄ umagnab. Krai hañ roman̄ al pak l̄ilö uma u pen Ana n̄ipe umaga. Ana n̄ipe kam̄ij m̄idöm, n̄ipe kauyan̄ uraka. ¹⁹ Ana n̄ipe an̄ig geia n̄ipe amöm, n̄bi b̄i nöd umöm am naḡi m̄ideila gau kal̄ip manö aij n̄ipe u hag ña. ²⁰ N̄bi b̄i naḡi m̄ideila gau, Noa m̄ideia ñin u, God n̄ip manö u n̄ñageila u pen God kal̄ip manö kub hagaga; manö ȳip n̄ñjaböl aka göm, abad m̄ideia. Abad m̄idö n̄ñjöl ḡi, Noa n̄ip ñig maḡib ḡimön, a ga u ḡi damöm, n̄bi b̄i iru wasö, Noa ap̄ilap unbö raleb u nöp ñig maḡib raul m̄igan amöm, ñig an̄ dan̄ aram m̄idöm m̄id damöm, God gö kam̄ij arla. * ²¹ Pen ñig maḡib raul m̄igan am m̄idlö, ñig u kal̄ip dap ranö, kam̄ij arla an̄bu rö, uri hon Jisas Krai umöm uraka manö u n̄ñj udun, ñig pakun, u rö nöp kam̄ij arnabun. Pen ñig pakun an̄bu, hañ roman̄ gac l̄ik ḡi yuun, a gun, pakagpun. Krai han̄ip, a göm, umöm kauyan̄ uraka rö, God gas̄i m̄idmagö an̄ hon n̄ñjöm gac ap m̄idagöp. Gas̄i an̄bu nöp n̄ñjun, ñig pakpun. God n̄ipe manö ktö n̄ñjö

* 3:7: Ep 5:25 * 3:10: Sam 34:12-16 * 3:14: Ais 8:12-13; Mad 5:10; 1Pi 2:20; 4:14 * 3:16: 1Pi 2:12 * 3:20: Jen 6:1-7:24

anig hag la me u. ²² Krais nipe pen umöm uraköm, am ram M+nöŋ kumi kabö adö laŋ au aramöm, God n+magö y+jig böŋ lau adö midöp n+ŋöm ejol gau abe, k+jaki nan ktö midöp gau abe, magöŋhalö mo nipe gau midpal.

4

Marö udöl gun, nag+ naj nöd n+bö adö u arö gun

¹ Krais hañ roman nipe ilön kub uda rö, hon u rö nöŋ ilön udnabun, a g+mim, gasi an+bu nöŋ n+ŋöl g+ midaimim. N+hön g+nig: n+bi b+ hañ roman kale ilön kub udpal gau, nan si nan naj gun, a göm, gas+ u n+ŋagpal. * ² N+n an+bu r+köm, n+n aigeg M+nöŋ naböŋ it i hañ roman m+deinabun u, God n+p aij g+n+m adö u nöŋ gun, a göm, m+dmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl. ³ Kale nöd n+bi b+ God Manö udagmidal gau rö g+ m+dm+dim. Gas+ naj n+ŋmim, n+bi si b+ si g+mim, n+g ktö n+ŋ hau+ l+mim, nan iru yab+ n+ŋmim, ha+wa+ö g+mim, nan piral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl g+ m+dm+dim. * ⁴ M+ni pen, n+bi b+ God Manö udagpal gau, kale m+d aij g+pim u n+ŋöm, n+hön g+nig hon aip magum g+mim ha+wa+ö gagpim, a göm, kalöp hag jubal. ⁵ Pen sö+ midöp, B+ Kub n+bi b+ kam+ŋ m+deinaböl gau abe, n+bi b+ hadö umla gau abe, n+hön n+hön g+la gau, n+hön g+nig anig g+pim, a göm, manö kub hagö, kale n+hön n+hön g+pal gau magöŋhalö n+p hag waiö l+naböl. * ⁶ N+bi b+ magöŋhalö umbal rö umöm, hañ roman u böŋ nöŋ hij g+ luga u pen ana gau amöm, God kam+ŋ midöp rö u kam+ŋ m+deinaböl, a göm, Krais manö aij nipe u n+bi b+ hadö umla gau kal+p hag ña.

God wög han+p adö ke ke hagöp rö, g+ aij gun

⁷ Söl midöp, nan n+hön midöp gau magöŋhalö p+s g+nig gab. An+u, gas+ n+ŋ aij g+mim, agam+ŋ m+d aij g+mim, God n+p sabe g+mim. * ⁸ Pen manö kub yab+ u, kale Krais n+bi b+ pör nöŋ pen pen midmagö yab+ l+ midaimim. Kale pen pen midmagö lö+ g+ m+deinabim u, Krais n+bi b+ r+mnap nan si nan naj göm kalöp n+n iru nöŋ g+ naj gaiöl u, kale y+ŋ+d n+ŋmim arö g+nabim. * ⁹ Krais n+ŋ udpal n+bi b+ r+mnap ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubim, a g+mim, hagagmim; kal+p hag w+hai udmim. * ¹⁰ God n+bi b+ mög n+ŋöm ud aij göm, kal+p gas+ aij ke ke n+öb. God gas+ aij kalöp n+öb an+bu, kalöp nöŋ wasö, añ mam Krais n+bi b+ nipe midpal gau kal+p magöŋhalö u rö nöŋ gas+ n+ŋöm n+öb. An+u, God kalöp gas+ aij n+öb an+bu n+ŋmim, añ mam gau kal+p g+ aij g+mim. * ¹¹ God kalöp gas+ aij n+ö, kale n+bi b+ gau kal+p hag n+nabim u, gas+ n+ŋ aij g+mim, God Manö aij u kabö göl nöŋ hag n+mim. God kalöp gas+ aij n+ö, kale n+bi b+ r+mnap wög g+ n+nabim u, God kalöp ktö nipe n+öb u udmim, n+bi b+ gau kal+p wög g+ n+mim. An+g geinabim u, Jisas Krais n+bi b+ nipe midpim u n+ŋöm, kale God hib nipe u haglö adö arnab. Jisas Krais, B+ ktö yab+ u nöŋ, n+p aij a göl g+, hib nipe pör pör hagno adö arañ. An+u unbö rö aij.

Krais n+bi b+ nipe midpim rö, kalöp marö n+naböl

¹² M+damam aij yad gau. Krais n+p c+g p+döŋ g+naböl aka arö g+naböl a göm, n+bi b+ r+mnap han+p ilön kub mab m+taŋ rö n+bal u, han+p n+hön g+nig anig gab, a g+mim, gas+ u n+ŋagmim. ¹³ Krais n+bi b+ nipe midpun u me, n+p g+la rö han+p gaböl, a g+mim, m+n m+n göl g+ m+dpe me, n+pe mailö aij yab+ n+pe halö aunab n+n u, kale m+n m+n göl g+ m+deinabim. * ¹⁴ Kale Krais n+bi b+ nipe, a göm, kalöp hag juaiöl, m+n m+n göl g+ midaimim. God Ana mailö aij yab+ halö u han+p aip midöp u n+ŋöm me, anig gaböl, a g+mim, m+n m+n göl g+ midaimim. * ¹⁵ Kale w+p alagmim; nan si udagmim; n+bi b+ r+mnap kal+p g+ naj gagmim; nan kale rö g+mim gagmim. Kale anig g+mim, ilön udnabim u, nable g+nab. Pen g+ aij g+mim ilön udnabim u, nable gagnig gab. ¹⁶ Pen kale Krais n+p n+ŋ udmim n+pe hagöp rö g+pim rö, kalöp marö n+aiöl, nable gagnab. Krais n+bi

* 4:1: Ro 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:5: Ap 10:42 * 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2
* 4:10: Ro 12:6-8 * 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7 * 4:14: 1Pi 2:20

bî nîpe mîdpun rō, hanîp anîg gaböl, a gîmim, aij gö nîñöl gî, God hib nîpe hagpe adö arañ. ¹⁷ Söl mîdöp, God nîbi bî manö kub hagnab. Nîpe it göm nîbi bî nîpe ke manö kub hagnab. Pen hon nîbi bî nîpe ke uþham mîdeinabun u, nîbi bî manö aij nîpe udagpal gau kale aigöl göm mîdnaböl? ¹⁸ God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla,

“Nîbi bî God hagöp rō gîpal gau
uþham yabîl kamîñ arnaböl;
anîb u, nîbi bî God Manö udagöm,

nan si nan najj gî mîdpal gau, kale aigöl göm kamîñ arnaböl?” ö gîla. *

¹⁹ Anîb u, God marö hanîp hag la rō nöp udnabun u, gasî iru nîñagun. Bî Kub hanîp gî la u, haþwaþö gagnab, pen nîpe nöð haga rō nöp hanîp ud aij gîñab, a gun, gasî u nîñjun, gî aij nöp göl gî gîno arnîm.

5

Nîbi bî Krais nîñ udpal gau bî abadep mîdmim, kalîp abad aij gîmim

¹ Nîbi bî Krais nîñ udpal gau kalîp bî abadep mîdpim gau, kalöp manö hagnîg gabin. Wög kale gîpim anîbu rō, yad u rō nöp nîbi bî Krais nîñ udpal gau kalîp abad mîdpin. Krais ilön kub udeia u, yad nîñ mîdainö. God nîpe Krais mailö aij yabîl nîpe nîbi bî gau magöñhalö kalîp yamnab ñîñ u, yad amem nîñ mîdeinabin. Anîb u, yad kalöp manö anîbi hagnîg gabin. ² Bî kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij gîpal rō, God nîbi bî nîpe ke ñîmagö adö kale la gau, kalîp abad mîd aij gîmim. Nîbi bî rîmnap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a gîmim God wög u gagmim. Mîñ mîñ göl gî, aij göl gî nöp God wög u gîmim. Anîg geinabim u, God nîp aij gîñab. * ³ Hon bî kub mîdpun, a gîmim, God sipsip nîpe gau kalîp hag gagmim. Kale ke gî aij gîpe, kalöp nîñöm u rō nöp göl. * ⁴ Adö anîbu gîpe, Bî Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usajîl bad ktö pör pör nöp mîmailö gî mîdeinab u kalöp ñîñab.

Hib hon ke dap ranagun; gasî kabö rō nöp nîñjun

⁵ Pen kale bî praj gau, bî majö kalöp abad mîdpal gau hagöl rō nîñmim. Kale magöñhalö, Krais nîbi bî añ mam gau nîñmim, kale nîbi bî pro, hon nîbi bî kub, a gîmim, gasî u nîñagmim. God Manö u kalî kîñ rîkôm hagla, “God nîbi bî hib kub udnabun a gîpal gau kalîp jî nîñöm,

nîbi bî pro pro udpal gau, kalîp mög nîñöm, ud aij yabîl göp,” a gîla. *

⁶ Anîb u, God Bî ktö unbö ke u nîp nîñmim ana udmim, hagöp rō gîmim. Anîg gîñabim u, ñîñ hain hag la u, nîpe gö, kale bî kub rō mîdeinabim. * ⁷ God nîpe ke kalöp abad mîd aij göp rō, marö mîdainîm, magöñhalö ud ñîmagö adö nîpe u lîmim. *

⁸ Pen pör pör gî jîñ göl gî mîdmim, nîñ aij göl gî mîdaimim. Kauaþ mauaþ bî kale u kîjaki, kain kub laiön manö kub hagöp rō gau gau amöm, nîbi bî ap hau ñîñîñ, a göm, uþhai nîñöl gî ap ran ap lug arab. * ⁹ Kîjaki anîg gab u, hanîp nöp gagab; Krais nîbi bî añ mam hon ram Mîñöñ gau gau magöñhalö kalîp u rō nöp gab, a gîmim, kîjaki nîp wasö gîmim, Krais manö aij u nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaimim. * ¹⁰ God nîbi bî mög nîñöm, ud aij yabîl göp rō, pör pör Krais nîbi bî nîpe mîdaiim, a göm, ram Mîñöñ aij yabîl kalöp hag la u me, magö i kalöp gî najj gîlö ilön udpim u pen magö pro marap God nîpe ke apöm ktö nîpe kalöp ñö, kale Krais nîp nîñ ud pîdöñ gîmim, nîp cîg aij yabîl gîmim, nîbi bî ktö nîpe mîdmim, mîd aij yabîl gîñabim. ¹¹ God Bî ktö yabîl u nîbi bî gau magöñhalö pör nöp pör nöp abad mîdeian! Anîb unbö rō aij.

Manö adîñ magö rîmnap

¹² Mam aij yad Sailas aip mîdpul. Manö kalöp hagabin i nîpe kalî kîñ rîkab nîñöm yad köp uþep i kalöp yunabin. Mam anîbu, gasî hon nîñbun rō nîñöb. Kalöp manö ktö

* 4:18: Pro 11:31 * 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6
* 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

hagem, manö pro kalı ktiñ rıkpın anıb i, God nıbi bı mög nıñeb magö yuö yabıt u nöp rıkpın. Manö anıbi, manö nıñö yabıt, a gımim, nıñöl gı nöp mıdaimim. *

¹³ Pen Krais nıbi bı nıpe mıdpal daun kub Babilon aui kalöp, “Mıdpim?” a gıpal. God kalöp hag la rö, nıbi bı anıb gau u rö nöp hag la. Ñı yad Mak kalöp u rö nöp, “Mıdpim?” a göp. * ¹⁴ Krais nıbi bı añ mam mıdmagö lıbun, a gımim, pen pen hag wıhai udöl gı, alaun bom halumim. Krais nıbi bı nıpe mıdpim gau, Krais kalöp magöñhalö ud aij gö, kale agamıj mıd aij göl gı mıdaimim.

* 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 * 5:13: 2Di 4:11

2 Pida

Pida köp hain n̄bō u kal̄ k̄iñ r̄ka

¹ Yad Saimon Pida, Jisas Kraiſ manō ud arep b̄i ap. Yad wög gep b̄i n̄pe ap m̄dpin.

God hon Jisas Kraiſ han̄p ud kam̄ŋ yua u, n̄pe B̄i aij unbö ke. Jisas Kraiſ han̄p mög n̄ŋöm gas̄i aij ñö, hon n̄p n̄ŋ udpun. Kale n̄bi b̄i gau, Jisas Kraiſ kalöp gas̄i aij ñö, kale u rö nöp n̄p n̄ŋ udpim gau, kalöp köp an̄bi kal̄ k̄iñ r̄kabin. ² Kale God abe, B̄i Kub hon Jisas abe, kal̄p gas̄i n̄ŋ m̄dpe, kale apil m̄thau kalöp mög n̄ŋmil, ud aij ḡimil, abad m̄dlö, kale pör pör agam̄ŋ m̄d aij ḡimim.

God han̄p uda a gun, n̄p c̄g aij gun

³ Hon n̄bi b̄i Jisas Kraiſ lau adö m̄dpun gau, nan si nan naj arö gun, n̄pe hagöp rö nöp ḡi m̄daiun rö löp. Hon Jisas Kraiſ n̄p n̄ŋ udpun u me, Kraiſ n̄pe u rö nöp God m̄döm, ktö n̄pe nöp han̄p ñö, hon God Manö hagöp rö nöp ḡi m̄daiun rö löp. N̄pe B̄i aij unbö ke, B̄i mailö aij yab̄t̄ halö pen n̄pe han̄p gas̄i n̄ŋöm, n̄bi b̄i yad ke m̄daiöl, a göm, han̄p hag la. ⁴ An̄b u, Jisas Kraiſ nan aij yab̄t̄ an̄b gau han̄p ñöb. Nan aij aij ñöb u udun, gas̄i naj m̄nōŋ nabōŋ i i n̄ŋöm lug paköl rö löp gau arö gun, God n̄pe ke m̄döp rö m̄daiun rö löp.

⁵ An̄bu, Kraiſ kalöp gas̄i aij ñö, n̄p n̄ŋ udpim. Pen kale Jisas Kraiſ n̄ŋ udöl ḡi m̄dmim, kale ktö ḡimim, n̄bi b̄i gau kal̄p ḡi aij ḡimim. Pen kale n̄bi b̄i gau kal̄p ḡi aij nöp göl ḡi m̄dmim, kale ktö ḡimim, Jisas Kraiſ n̄pe B̄i aigale B̄i rö m̄döp manö yuö yab̄t̄ u n̄ŋ aij ḡimim. ⁶ Pen kale Jisas Kraiſ n̄pe B̄i aigale B̄i rö m̄döp manö yuö yab̄t̄ u n̄ŋ aij nöp göl ḡi m̄dmim, kale ktö ḡimim, hañ romaŋ kale gas̄i göp rö gagmim. Pen kale hañ romaŋ kale gas̄i göp rö gagmim, kale ktö ḡimim, Jisas Kraiſ n̄p n̄ŋ ud p̄dōŋ ḡimim, c̄g aij ḡi m̄dmim, n̄pe hagöp hagöp rö nöp göl ḡi m̄daimim. ^{*} ⁷ Pen Jisas Kraiſ n̄p nöp gas̄i n̄ŋmim c̄g aij ḡimim, n̄pe hagöp hagöp rö nöp göl ḡi m̄dmim, kale ktö ḡimim, añ mam gau pen pen ud aij ḡipal rö, kale Kraiſ n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij ḡimim. Pen kale Kraiſ n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij göl ḡi m̄dmim, kale ktö ḡimim, Kraiſ n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen m̄dmagö l̄imim. ⁸ Pen yad aui manö n̄hön n̄hön kal̄ k̄iñ r̄kaj̄n u, kale nan an̄bu nöp gas̄i n̄ŋ aij ḡimim, ktö ḡimim ḡi m̄deinabim u, kale B̄i Kub hon Jisas Kraiſ n̄pe B̄i aigale B̄i rö m̄döp, a ḡi gas̄i n̄ŋmim, wög n̄p ḡi aij ḡipe, n̄p nan magö aij r̄imnap p̄lnab. ⁹ Pen yad aui manö n̄hön n̄hön kal̄ k̄iñ r̄kaj̄n u, kale r̄imnap nan an̄bu n̄ŋagnabim u, kale n̄bi b̄i amgö we rö. Nan si nan naj ḡipim u, God n̄pe gac an̄bu t̄k ḡi yua u hauſ ḡipim.

¹⁰ An̄b u, añ mam yad gau. God gas̄i n̄pe ke n̄ŋöm, ȳp hain göm n̄bi b̄i yad m̄daiöl, a göm, kalöp udöp u, ktö ḡimim n̄p hain ḡimim, n̄bi b̄i n̄pe m̄daimim. An̄g ḡimim me, Kraiſ manö aij n̄pe u pör nöp n̄ŋ ud p̄dōŋ ḡimim, ḡi dammim, arö gagnabim. ¹¹ Pen B̄i Kub hon Jisas Kraiſ han̄p ud as̄k yuöp u apöm, kalöp hag w̄hai udöl ḡi, n̄bi b̄i n̄pe pör pör abad m̄deinab ram raul m̄gan an̄bu da löm abad m̄deinab.

God manö hagep b̄i gau, Ana Uſ kal̄p gas̄i ñö n̄ŋöl ḡi God manö hagla

¹²⁻¹⁵ Kale manö hagaj̄n an̄bu n̄ŋmim, hadö ud aij ḡipim, pen yad pör nöp kalöp manö an̄bu hagöl ḡi nöp m̄deinabin. B̄i Kub hon Jisas Kraiſ ȳp, umnabön, a göm, ñ̄n hag la u söl auöp u me, hañ romaŋ halö m̄dpin ñ̄n i, yad ktö gem, kalöp manö an̄bu hagöl ḡi nöp m̄deinabin u aij. An̄g ḡinabin u, kale hauſ gagnabim; yad umnabin pen kale manö an̄bu n̄ŋöl ḡi m̄deinabim. ^{*}

¹⁶ Kalöp nöd hagem, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ ke yab̄t̄ löm ktö halö aua, a ḡino u, aiud k̄iñ aij udpal rö hagagno. Nöd B̄i Kub an̄bu ke yab̄t̄ ktö halö lö, amgö hon ke n̄ŋun, hainö kalöp hagno. ^{*} ¹⁷⁻¹⁸ Ñ̄n an̄bu, hon Jisas Kraiſ aip am dum uſ au m̄daino n̄ŋöl

^{*} 1:6: Gal 5:22-23 ^{*} 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19 ^{*} 1:16: Mad 17:1-5

gɪ, Bapi God mailö aij yöl nɪpe u apöm, Jisas Krais hib nɪpe dap ranöm haga, “Bɪ i Nɪ mɪdmagö aij yad; nɪp nɪɲnö yɪp aij yabɪl göp,” a ga. God nɪpe anɪg hagö, hon ke manö nɪpe u apdi nɪɲno. *

¹⁹ Hon ke God manö apdi nɪɲno u me, hon nɪɲbun, bɪ God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö nɪpe nöp hagla; manö böɲ nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anɪbu, hapö mɪtɪaɲ sɪbön yaɲ lauöm lɪlö, hanɪp mailö yamöb rö u göp. Mailö anɪbu, nɪ löl gɪ damöm, ram mɪnönɲ rɪknɪg gö nɪɲöl gɪ, gapɪ pagɪn hañ aunab mɪdmagö aɲ kale daɲ nɪɲnabim. Hañ aunab u, ram böɲ nöp rɪköp u rö gɪnab. ²⁰ Manö hagabin i nɪɲ aij gɪmim: God manö hagep bɪ gau God Manö nɪpe kalɪ klɪñ rɪköm hagla u, gasɪ kale ke nöp nɪɲöm, manö ɪt u hagöl rö lagöp. ²¹ Nɪhön gɪnɪg: God manö hagep bɪ gau, God manö u hagnɪg, ke nɪɲla rö hagagla; Ana Uɪ nɪpe kalɪp gasɪ ñö nɪɲöl gɪ, God manö hagla. *

2

Bɪ God Manö hagabun, a göm, manö piral hag ñɪbal gau

¹ Hadame nöp bɪ rɪmnap, God manö hagabun, a göm, nɪbi bɪ Isrel kalɪp manö piral hag ñɪmɪdal. Gɪla anɪbu rö, nɪbi bɪ rɪmnap aɲ kale u mɪdöm, u rö nöp manö piral haglö, nɪbi bɪ rɪmnap manö piral kale u nɪɲnabim rö löp. Bɪ Kub kalɪp rau adog uda u nɪpe Bɪ Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö piral hagöm anɪg gɪnaböl u, God gö, adɪɲ pen ilön kub yabɪl udnaböl. * ² Kale gɪ naj yabɪl gɪpal. Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal nɪbi bɪ iru nöp manö piral kale u udöm, u rö nöp gɪnaböl. Anɪg gɪnaböl rö, nɪbi bɪ gau nɪɲöm, adan kamɪɲ arep u rau acɪp acɪp gɪnaböl. ³ Mani nan gau udun, a göm, kalöp manö piral yabɪl hagnaböl. Anɪg gɪnaböl u pen God nɪpe hadame nöp nɪɲ nöp mɪdmɪdöp. Nɪpe kalɪp manö kub hagöm al pak lɪnɪg gab. ⁴ God ejol nan si nan naj gɪla gau kalɪp uɪöm mɪgan naj yaɲ yuö, nagɪ klö sɪbön auöp au mɪdöm, God manö kub hagnab ñɪn u abad mɪdpal. * ⁵ Pen hadame dagol gau nɪbi bɪ nɪp arö gɪla gau, God kalɪp mög nɪɲaga. Nɪpe gö, möɲ kub alöm ñɪg uɪ ap ranö, nɪbi bɪ gɪ naj gɪla gau magöɲhalö ñɪg nɪɲöm um hakla. Pen bɪ ne Noa nɪbi bɪ gau kalɪp, God hagöp rö nöp gɪmim, a gɪmɪdöp. Anɪb u, God nɪpe Noa abe, nɪbi bɪ nɪpe unbö mudun jɪɲ abe, kalɪp nöp abad mɪdöm ud kamɪɲ yua. * ⁶ Pen nɪbi bɪ God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalɪp gɪnabin u nɪbi bɪ gau magöɲhalö nɪɲ aij gɪlaɲ, a göm, mab mɪtɪaɲ u kumi kabö adö laɲ nɪbö yuö, apöm Sodom Gomara nɪbi bɪ kalɪp böɲ nöp in habɪk ara. * ⁷ Lod nɪpe, nɪbi si bɪ si göm, nan naj yabɪl gɪmɪdal u nɪɲöm, gasɪ kub nɪɲmɪdöp u, God nɪp ud kamɪɲ yua. * ⁸ Lod bɪ aij, aɲ kale gau mɪdöm, ñɪn aɪt aɪt pör pör God lo manö nɪpe u rɪb juöm, nan si nan naj gɪmɪdal gau amgö nɪɲöm, manö naj hagnɪdal gau apdi nɪɲöm, iru yabɪl ga. ⁹ Nɪpe nöd anɪg ga rö, hon nɪɲbun, marö nɪhön nɪhön aunab, Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ God Manö hagöp rö gɪpal gau kalɪp abad mɪdöm, ud kamɪɲ yunɪm rö löp. Pen nɪbi bɪ God Manö hagöp rö gagpal gau nagɪ rö lö, marö udöl gɪ, manö kub hagep ñɪn u abad mɪdeinaböl. ¹⁰ Pen nɪbi si bɪ si gɪmɪdal gau, manö kub ke yabɪl udnaböl. Nɪbi bɪ kub kalɪp abad mɪdpal gau, manö kale nɪɲagöm, gasɪ kale ke auöp rö gɪpal nɪbi bɪ gau abe, manö kub ke yabɪl udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bɪ anɪb gau, pɪnɪɲ göm ana udagöm, bɪ mailö aij ke halö kumi kabö adö laɲ au mɪdpal gau kalɪp hatöwatö hag jubal. * ¹¹ Ejol gau anɪbu rö gagpal. Ejol kale bɪ klö yabɪl mɪdpal u pen kale Bɪ Kub amgö ilö nɪpe au bɪ anɪb gau kalɪp hag juagpal. * ¹² Pen bɪ God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bɪ anɪb gau, wal wayöɲ gau gasɪ mɪdagöp hatöwatö gɪpal rö u gɪpal. Kale gasɪ mɪdagöp pen kale manö naj yabɪl hagpal. Gɪpal anɪbu, wal wayöɲ hel lɪbal udöp u rö, kalɪp gɪnab. Umnaböl me. * ¹³ Kale nɪbi bɪ gau ilön ñɪbal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gɪ naj göl gɪ, sɪdö aɲ nan kub ñɪɲöl gɪ, ñɪg klö ñɪɲöl gɪ, hatöwatö gɪ damöm, nable udagpal.

* 1:17-18: Mad 17:5 * 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16 * 2:10: Jud 7-8,16 * 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10

Nibi bi anib gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan nñbal u, kale midmagö uraknab rö hałowatö gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö libal. ¹⁴ Kale pör pör nöp nibi si udun, bi si udun, a göm, amgö li nöp ajpal. Nibi bi Krai nüp cig aij gagpal gau kalip neb neb gi dap kid kale u amöm, nan si nan naj gipal. Nan gau nan hon nöp mideañ, a göm, gasi u nöp nñbal. God nipe gi naj yabit gipal gau nñöm, kalip pen ilön kub yabit nñing gab.

¹⁵ Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naj gun, a göm, gasi u nöp nñbal. Bi Beo ni nipe Belam ga rö nöp gipal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naj ga. *

¹⁶ Kaj donki gau manö hagapal u pen donki nipe u, bi hagpal rö Belam nüp hag gö, piral hagnig geia anibu arö ga. Anib u, Belam gi naj ga anibu, God Belam nüp hag ga. *

¹⁷ Pen mañ rimnap, nig mlning amun nñbun, nig ilam juöp gau mitep göp. Mañ rimnap möñ alning gö, yigön kub apöm ligö, alagöp. Anib u rö me, bi manö pir alep bi gau, God Manö hag nabun, a gipal. Anig gipal u, God kalip sibön kub auöp añ gau hag yunab. *

¹⁸ Bi anib gau, hib kale ke dap ranöm hagpal, “Hanip hain gimim, midmagö uraknab rö hałowatö gimim,” a gipal. Nibi bi rimnap nöd bi nñeb kale gau aip ajöm, gi naj göm hałowatö geila, pen hainö gasi aij nñöm nagit adö anibu arö göm, söl mid aij gining gaböl. Pen bi naj anib gau amöm, nibi bi uri söl mid aij gining gaböl gau gasi naj nñlö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyañ nan si nan naj u gipal. ¹⁹ Bi naj anib gau hagpal, “Kale midmagö uraknab rö hałowatö ginnabim,” a gipal u pen bi naj gau kale ke nan si nan naj gep magö u nagit wög gep nibi bi rö midpal. Bi rimnap apöm, bi rimnap aip pen pen göm, nagit linnaböl u, kale nagit wög gep bi kale midpal. Nan si nan naj gep magö u, nibi bi rimnap aip pen pen göm nagit linnab u, kale nan si nan naj anib gau nagit wög gep nibi bi rö midpal. Nagit wög anibu gi damöm, yiharñ mdaiol rö lagöp. ²⁰ Nöd Bi Kub hon Jisas Krai hanip ud kamñ yuöp u nüp nñ udöm, nibi bi aip ajöm nan naj mññ naböñ i i gasi nñöm hałowatö ginnadal gau arö göm, mid aij gila. Pen hainö u, kale ado gi amöm, nan si nan naj nöd ginnadal adan anibu kauyañ arnaböl u, nöd naj midmidal rö wasö, uri naj yabit mideinaböl. * ²¹ Kamñ midep nagit u nñagblap u, aij rö giböp. Pen God kalip haga manö aij u nñöm, hainö arö ginnaböl u, gi naj yabit ginnaböl. * ²² Bi God Manö arö gipal gau, kale manö mihöp hadame nöp hagnidal u rö gipal. Manö mihöp anibu ap hagla, “Kain gau thaköm ado gi apöm, nan thak libal u kauyañ nñnaböl,” a gila. Manö ap pen hagla, “Kaj gau nig paköm, adñ wateb karkol ginnaböl,” a gila. *

3

Jisas hainö ado gi aunab, a gimim, gasi halö midaimim

¹ Nibi bi midmagö yad gau. Kalöp köp ap nöd kalit klin rik yunö. Mñni köp hain nibö kalöp kalit klin rikabin. Köp mihöp pen it añi nöp. Yad kalöp köp mihöp kalit klin riknö, kale manö nöd nñbe u nñ aij gimim, gasi nñöl gi nöp mideinabim, a gem, kalöp köp mihöp kalit klin rikpin. ² God nipe ke bi manö hagep ut nipe gau hag lö, kale hadame nöp manö nipe hagla. Ud Kamñ Yuep Bi hon, Bi Kub hon u, nipe ke bi manö ud arep nipe hag lö, manö ktö hagöm anig gimim, a ga, manö u hag nñmidun. Manö anibu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, nñ midaimim, a gem, kalöp köp anibi kalit klin rikabin. *

³ Pen nan kub hagabin i nñim. Nñn hain midpun i rö, nibi bi gasi naj kale ke nñbal rö gipal gau, rimnap apöm Jisas Krai manö aij nipe u hag juöm hagnaböl, * ⁴ “Bi aunabin, a göm, manö hag la u, aunab migan gai niböñ Nibi bi nöd nibö gau midlö nñöl gi, aunabin a ga u pen kale umhakla u auagöp. Nan magöñhalö hadame dagol gi la nñn u

* 2:15: Nab 22:7; Jud 11; Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13 * 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11 * 3:2: Jud 17 * 3:3: 1Di 4:1; Jud 18

mideia rö nöp midöp,” a g+naböl. * ⁵ B+ an+bu gau, God hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö laj löm, ñ+g u g+gabö göm, m+nöj naböj u anj yanj löm ga. God ga an+bu, kale n+g aij g+pal u pen kale n+gebir arö g+pal. * ⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ñ+g an+bu gau apöm, m+nöj naböj nan gau nöd midmidöp u yuö yuö gö, böj nöp najj ga. * ⁷ God manö an+bu nöp hagö, kumi kabö adö laj abe m+nöj naböj it i abe uri mid aij göp u pen n+bi b+ God Manö hagöp rö gagpal gau kal+p manö kub hagöm ilön kub ñ+nab ñ+n u, kumi kabö laj abe m+nöj naböj it i abe mab lauö böj nöp innab.

⁸ Pen n+bi b+ midmagö yad gau. Manö ap haut g+mim rö löp. Hon ñ+n añ+ ap n+nbun u pen B+ Kub n+jö m+ iru yab+ rö löp. Hon m+ iru yab+ nöp wö ral n+nbun u pen B+ Kub n+jö ñ+n añ+ ap nöp rö löp. * ⁹ An+bu u, B+ Kub n+pe, aunabin, a göm, y+g+id auagöp u, n+bi b+ r+mnap manö nöp hagöm arö g+pal rö gagöp; n+bi b+ nan si nan najj göm, mab ke yanj ar+g gaböl gau, r+mnap ur gagöl, kale magöjhalö y+p lau adö aulö kal+p udnam, a göm, abad midöp. *

¹⁰ Pen B+ Kub aunab u, b+ nan si udep gau kal+p n+g midlö auagpal rö u aunab. Ñ+n an+bu, gu m+löbö hagö n+jöj g+, kumi kabö mu adö laj ke ke arnab. Gap+ nan n+hön n+hön kumi kabö adö laj midöp gau inöm, m+nöj naböj it i nan n+hön n+hön midöp gau magöjhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöjhalö an+g göl innab a g+mim, kale uri g+ aij g+nabim aka halöwalö g+nabim? Ñ+n kub aun+g gab an+bu gas+ n+gmim, God Manö hagöp rö nöp g+mim n+bi b+ u+ n+pe midaimim. ¹² Pen God ñ+n kub n+pe u y+g+id aun+m a g+mim, manö aij n+pe u n+bi b+ gau kal+p hag ñöl g+ midmim. Ñ+n an+bu, rak+n, gap+, nan kumi kabö adö laj gau, in ñ+g bad l+nab u pen ¹³ God kumi kabö adö laj abe, m+nöj naböj it i abe, hain n+bö g+nabin, a göm, manö hag la u abad midpun. Ram hain n+bö an+bu, n+bi b+ God aip midöm n+pe hagöp rö nöp g+lö arnab. *

¹⁴ An+bu u, n+bi b+ midmagö yad gau. N+pe aunab, a g+mim, abad midpim ñ+n i, gas+ klö n+gmim, God amgö ilö n+pe n+bi b+ as+n midagöp, n+bi b+ manö midagöp rö midun, n+p aip j+m ñöl midaiun, a g+mim, g+pe arö me, n+pe apöm kalöp n+jö, aij yab+ g+n+m. ¹⁵ Pen n+pe y+g+id auagöp u, kale gas+ n+gmim, kalöp n+bi b+ r+mnap halö y+p lau adö aulö, yad ud kam+nj yunam, a göm, abad midöp. God n+pe mam midmagö hon Pol n+p gas+ aij ñö n+jöj g+, kalöp köp kal+ k+ñ r+köm, manö añ+ an+bu rö haga. * ¹⁶ Pol manö n+pe kal+ k+ñ r+ka u, köp n+pe r+ka gau magöjhalö manö añ+ an+bu nöp midöp. Pol köp n+pe gau manö u+ham n+geb rö r+mnap halö hagö me, n+bi b+ God Manö n+gagöm, Krai n+p c+g aij gagpal gau, Pol manö u+ham n+geb an+bu n+jöm, ado göm manö piral adö u hagpal. God Manö b+ r+mnap kal+ k+ñ r+kla gau, kale u rö nöp manö an+bu n+jöm, ado göm manö piral adö u hagpal. An+g g+lö, God manö kub hagnab ñ+n u adan kale kam+nj arep ap midagnab.

¹⁷ Pen n+bi b+ aij yad gau. Kale manö an+bi hadö n+nbim u me, n+g aij g+mim. Kale uri Krai n+p c+g aij g+mim midpim. Pen n+bi b+ r+mnap apöm, manö piral haglö, kale u rö nöp gas+ najj n+gmim, kale g+ najj g+pal rö g+mim, ap lug pakmim rö löp. * ¹⁸ Pen B+ Kub hon Jisas Krai han+p ud kam+nj yuöp u, n+pe n+bi b+ mög n+jöm ud aij göp u n+nbim rö, Jisas Krai n+p n+g aij yab+ gun, a g+mim, gas+ an+bu n+jöj g+ midpe ar+n+m. B+ Kub hon hib n+pe u pör nöp pör nöp hagno adö ar+n+m! An+bu unbö rö aij.

* 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4 * 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4
* 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35 * 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27 * 3:15: Ro 2:4 * 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon

Jon köp nöd u kalı kılın rıka

God Manö Kamıñ u

¹ Ram mınöñ hadame dagol gı laga ñın u, Manö Kamıñ u mıdmıdöp. Pen nıpe ke hainö ñın i nöp apöm manö hagö, hon apdi nıñun, nıp ke amgö nıñun, ñımagö lı nıñbun. Yad Manö Kamıñ anıbu nöp hagnıg gabin me. * ² Nıpe pör pör nöp kamıñ mıdmıdöp u, hañ romañ löm waiö aua u, hon amgö nıñno. Kamıñ pör mıdep Bı u, Bapi aip mıdöm ram mınöñ il i apöm waiö la u, nıp amgö hon ke nıñun, manö nıñö anıbu kalöp hagabun. * ³ Nan nıhön nıhön amgö nıñbun u, manö nıhön nıhön apdi nıñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapi God Nı nıpe Jisas Kraıs apil mıhau aip jım ñöl mıdpun. Pen kalöp manö anıbu hagno, nıñmim nıñ udpe me, hon magöñhalö God apil mıhau aip jım ñöl mıdeınabun. ⁴ Anıg gıñabım u, hon mıñ mıñ gıñabun. Gası u nıñun, kalöp manö anıbi kalı kılın rıkabun. *

God nıpe Mailö

⁵ Jisas Kraıs hanıp hagö nıñbun manö u kalöp hagnıg gabin. God nıpe mailö; nıpe sıbön halö mıdagöp. * ⁶ God aip jım ñöl mıdpun, a gıñabun u, pen nan si nan naij gı damun, sıb au ajeınabun u, manö pıral hagnun, nan naij gıpun u abe pıral gun gıñabun. * ⁷ Pen God mailö aij pör pör mıdmıdöp rö, hon mailö aij nıpe lau adö mıdeınabun u, hon añ mam Jisas nıp nıñ udpal gau aip jım ñöl mıdno, Nı nıpe Jisas hagape nıpe u nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yunab.

⁸ Pen nan si nan naij rımnıp gagpun, a gıñabun u, manö pıral hagnabun; God Manö nıñö nöp u mıdmıdöp anı hon dañ mıdagöp. * ⁹ Pen hon nan si nan naij gıpun u, God nıp hag payık pe gıñabun u, nıpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gıpun gau nıñöm arö göm, gac anıbu magöñhalö kık gı yu haknab.

¹⁰ Pen nan si nan naij gagpun, a gıñabun u, God manö pıral hagab, a gıñabun; God Manö aij nıpe u mıdmıdöp anı hon dañ mıdagöp.

2

Kraıs hanıp a göm, nıp ke Nap nıp sabe gı ña

¹ Nı pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmım, a gem, kalöp manö anıbi kalı kılın rıkabin. Pen nan si nan naij geınabım u, Jisas Kraıs pör pör kabö rö nöp gımıdöp u, nıpe hanıp gı ñöm Nap nıp hagöm, nan si nan naij gıpal u nıñmön arö gımön, a gımıdöp. *

² God nıpe nan si nan naij gıpun gau nıñöm, hanıp mılö ke gau yuböp. Pen Jisas Kraıs nıpe ke nan si nan naij gıpun gau mab ba lañ au hañ romañ adö nıpe ke udöm umöm, nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gıpal gac u kık gı yua. *

³ God Manö hagöp rö geınabun u, hon nıñö nöp God nıp nıñbun u, nıñnabun. ⁴ Bı ap, God nıp nıñbin, a gıñab pen God hagöp rö gıñab u, nıpe manö pıral hagnab; manö nıñö u mıdmıdöp anı nıpe dañ mıdagöp. ⁵⁻⁶ Pen nıbi bı God Manö hagöp rö gıpal gau, kale God nıp mıdmıdöp yabıt lıbal. God aip jım ñöl mıdpun, a gıpal, nıbi bı gau, Jisas gımıdöp rö nöp gıñaböl. Nıpe gımıdöp rö gıñabun u me, hon nıñnabun, God anı dañ mıdpun. *

Pen pen mıdmıdögö lımım

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jn 2:4 * 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10 * 2:5-6: Jon 14:21,23

¹⁸ Ñi pai midmagö yad gau. Ñin hain u söl midöp. Bi Krais níp mulu kal niñeb bi u aunab, a gila, u niñbim. Miñi niñbi bi Krais níp mulu kal niñbal gau iru midpal rö, ñin hain u söl midöp u, niñbun. *

¹⁹ Niñbi bi Krais níp mulu lugö niñbal anib gau, hon aip magum göm, hainö arö göm höñ adö arla; hon aip magum gaila pen hon aip jim ñöl midagmidal. Hon aip jim ñöl midaiñblap u, hanip arö göm ke ke aragblap. Pen höñ adö arla u, niñbi bi yad waiö nöñ niñnaböl, bi gau kalip aip jim ñöl midagpal, a göm, God nipe ke gö, kale höñ adö arla. *

²⁰ Pen Krais, Ana Ut yuö kalöp adö apöm aip midöp rö, kale magöñhalö God Manö niñjö u niñbim. * ²¹ Kale Jisas Krais manö niñjö u niñagpim, a gem, kalöp manö i kalñ kññ rikagabin; kale hadö niñbim. Pen Jisas Krais manö niñjö u, manö piral ap auagöp.

²² "Jisas nipe Mesaia wasö," gñab bi anibu nöñ nipe bi pir alep bi. Anig gñab u, nipe Bapi abe, Ñi abe wasö gñab. Bi anibu nipe Krais Níp Mulu Kal Niñeb Bi anibu. * ²³ Niñbi bi Jisas nipe God Ñi wasö gñpal gau, kale Nap níp niñagpal. Pen niñbi bi Jisas nipe God Ñi nipe midöp hag waiö gñpal gau, kale Nap níp abe niñbal. *

Ana Ut kalöp Krais manö niñjö u hag ñinab

²⁴ Manö nöñ niñbe u, midmagö añ kale dañ ud aij göl gi midmim. Manö nöñ niñbe u, midmagö añ kale dañ ud aij göl gi middeinabim u, God Ñi aip jim ñöl midmim, Nap aip jim ñöl midmim middeinabim. ²⁵ Hanip manö niñjö hag löm haga, "Kale pör pör nöñ kamñ middeinabim," a ga.

²⁶ Manö uri nöñ hagajin i, niñbi bi manö piral hagöm gasi kalöp tip gi ud arñig gaböl gau gasi niñem hagajin. ²⁷ Niñbi bi gau kalöp hag ñagöl. Krais nipe Ana Ut yuö kalöp adö apöm aip midöp rö, nipe ke kalöp hag ñab; pen nipe manö piral wasö, manö niñjö nöñ magöñhalö kalöp hag ñinab. Anib u, God Ana gasi ñöb rö, Krais níp cig gñmim nöñ midajmim. *

²⁸ Ñi pai midmagö yad gau. Krais níp cig gñmim nöñ midpe me, nipe ado gi aunab ñin u, níp niñno nable gagnab; hubiköl u nöñ gun middeinabun. ²⁹ Krais nipe nagñ yijig göl adö u nöñ gi aij göp niñbim u, kale u rö nöñ niñbim, niñbi bi nagñ yijig göl adö u nöñ gñpal gau, kale God ñi pai nipe midöm me, anig gñpal. *

3

God ñi pai nipe midpun u niñjun, mid aij gun

¹ Bapi God hanip midmagö yabñ löm, hanip ñi pai yad ke, a göp u, yad aiö gabin. Hon God ñi pai nipe nöñ midpun. Anib u, niñbi bi ram mññöñ il i nöñ gasi niñbal gau hanip niñagpal. Bapi níp niñagpal u me, hanip u rö nöñ niñagpal. * ² Niñbi bi niñeb aij yad gau. Miñi hon God ñi pai nipe midpun pen hainö niñbi bi aigale bi rö middeinabun u niñagpun. Pen hon niñbun, Jisas Krais nipe waiö linab ñin u, nipe ke midöp rö u amgö niñjun, nipe midöp rö lun middeinabun. * ³ God hanip Krais rö linab a göm gasi niñnaböl niñbi bi gau, Krais ut midöp rö, hon u rö nöñ ut midaiun, a gi gasi niñnaböl.

⁴ Niñbi bi nan si nan naj gñnaböl gau, kale magöñhalö God lo manö rñb junaböl. Nan si nan naj göm me, God lo manö rñb junaböl. ⁵ Pen kale niñbim, Jisas Krais nipe aua u, hon niñbi bi mññöñ naböñ il i nan si nan naj gñpun gac u lik gi yunig aua. Nipe ke nan si nan naj ap gagöp. * ⁶ Anib u, niñbi bi níp aip jim ñöl midpal gau, nan si nan naj gagpal. Niñbi bi nan si nan naj gñpal gau, Jisas Krais níp niñagpal; nipe bi aigale bi rö midöp u niñagpal.

⁷ Ñi pai midmagö aij yad gau. Niñ aij gñmim! Niñbi bi rñmnap manö piral hagöm gasi kalöp tip gi ud arñig gaböl gau, manö piral kale u niñ udagmim. Niñbi bi gi aij gñpal gau nöñ kale niñbi bi kamñ aij; Krais nipe ke kamñ aij midöp rö, kale u rö nöñ niñbi bi

* 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn 7 * 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15 * 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2

kamɨŋ aij mɨdɨpal. ⁸ Pen nɨbi bɨ nan si nan naj gɨɨpal gau, Seden nɨɨ pai nɨpe mɨdɨpal; Seden hadame dagol gau it gɨm, gɨ damɨm, nan si nan naj gɨmɨdɨp rɨ gɨɨpal. God Nɨɨ nɨpe ram mɨnɨŋ it i aua u, Seden nan naj gɨmɨdɨp nagɨ u rɨb gɨ dɨ gɨnɨg aua. ^{*} ⁹ Nɨbi bɨ God nɨɨ pai nɨpe mɨdɨpal gau, God yɨŋ kalɨp aŋ daŋ la u mɨdɨp u me, nan si nan naj gagnabɨl. God Nap kale mɨdɨp, kale God nɨɨ pai nɨpe mɨdɨpal u me, kale nan si nan naj gɨl rɨ lagɨp. ^{*} ¹⁰ Anɨb u hon nɨŋbun, nɨbi bɨ an an kale God nɨɨ pai nɨpe mɨdɨpal, nɨbi bɨ an an kale Seden nɨɨ pai nɨpe mɨdɨpal; nɨbi bɨ gɨ aij gagɨpal gau kale God nɨɨ pai nɨpe mɨdagɨpal; nɨbi bɨ aŋ mam gau kalɨp mɨdmagɨ lagɨpal gau kale u rɨ nɨp God nɨɨ pai nɨpe mɨdagɨpal.

God nɨɨ pai nɨpe gau pen pen mɨdmagɨ lɨmim

¹¹ Hon pen pen mɨdmagɨ lun. Manɨ i hadame dagol gau nɨp hagla nɨŋbe. ^{*} ¹² Adam nɨɨ nɨpe Ken ga rɨ gagmim. Nɨpe Seden, Bɨ Naj Yabɨɨ u, nɨɨ nɨpe mɨdɨm, nɨmam hain nɨp al pak la. Nɨpe nɨmam nɨp al pak la u, nɨhɨn gɨnɨg al pak laŋ Nɨpe ke gɨ naj gaia pen nɨmam Eboɨ nɨpe gɨ aij gaia u nɨŋɨm nɨp al pak la. ^{*} ¹³ Anɨb u, aŋ mam yad gau. Nɨbi bɨ mɨnɨŋ nabɨŋ it i kalɨp mulu kal nɨŋnabɨl u, aiɨ gagmim. ^{*}

¹⁴ Hon Kraiɨ nɨbi bɨ aŋ mam gau kalɨp mɨdmagɨ lɨbun u me, hon nɨŋbun, hon nɨbi bɨ hadɨ umbal rɨ mɨdaino adɨ u arɨ gun, kamɨŋ gɨsɨn nɨbɨ u hadɨ uɨpun. Nɨbi bɨ mɨdmagɨ lagɨpal gau, kale nɨbi bɨ hadɨ umbal rɨ mɨdɨpal. ^{*} ¹⁵ Nɨbi bɨ an an nɨbi bɨ rɨmnap mulu kal nɨŋbal gau, kale kalɨp wɨp albal rɨ lɨp. Pen kale nɨŋbim, nɨbi bɨ wɨp albal gau, kale kamɨŋ pɨr mɨdep magɨ u udagɨpal. ^{*}

¹⁶ Kraiɨ hanɨp mɨg nɨŋɨm uma u me, hon aige gun aŋ mam hon mɨdmagɨ lun, nɨŋbun. Hon u rɨ nɨp, aŋ mam hon gau kalɨp nɨŋɨ yɨl mɨdmagɨ lun, ktɨ gun, kalɨp gɨ aij gun; anɨg gun umnabun u, manɨ mɨdagɨp. ^{*} ¹⁷ Nɨbi bɨ nan iru mɨdɨ nɨŋɨl gɨ, aŋ mam nan mɨdagɨp gau kalɨp nɨŋɨm mɨg nɨŋagnabɨl u, kale God nɨp mɨdmagɨ lagɨpal. ^{*} ¹⁸ Anɨb u, nɨɨ pai mɨdmagɨ yad gau. Aŋ mam gau mɨdmagɨ lɨbun, a gɨnabun u, manɨ nɨp hagagun; kalɨp nɨŋɨ nɨp mɨdmagɨ lun, ktɨ gun, kalɨp ud aij gun, gɨ aij gun. Anɨg gɨnabun u, hagnabun, hon aŋ mam gau mɨdmagɨ lɨbun, a gɨnabun. ^{*}

Nɨbi bɨ God nɨp cɨg gɨɨpal gau haŋ hubɨkɨl u nɨp mɨdɨpal

¹⁹⁻²⁰ Aŋ mam kalɨp mɨdmagɨ lun, gɨ aij gɨnabun u me, hon nɨŋnabun, Kraiɨ manɨ nɨŋɨ nɨpe u nɨŋ uɨpun. Anɨb u, gasɨ magɨ hon ke aŋ daŋ hanɨp manɨ kub hagnab u pen God amgɨ ilɨ adɨ nɨpe u hon mɨnɨ mɨnɨ gɨl gɨ agamɨŋ mɨdeinabun. Gasɨ magɨ hon aŋ daŋ u hain, pen God nɨpe ktɨ yabɨɨ. Nɨpe gasɨ magɨ hon magɨŋhalɨ nɨŋ aij gɨp. ²¹ Anɨb u, nɨbi bɨ nɨŋeb aij yad gau. Gasɨ magɨ hon ke aŋ daŋ hanɨp manɨ kub hagagnab u, gasɨ halɨ mɨdun, God mɨdɨp au sɨl aramun, amgɨ ilɨ adɨ nɨpe u ana udagnabun. ^{*} ²² God manɨ ktɨ hagɨp rɨ gun, nan nɨhɨn nɨhɨn nɨp aij gɨnab u gɨl gɨ damun, nɨp hag nɨŋeinabun u, hagnabun rɨ gɨnab. ²³ God manɨ ktɨ hagɨm anɨg hagab: hon Nɨɨ nɨpe Jisas Kraiɨ nɨp nɨŋ uɨpun, aŋ mam gau pen pen mɨdmagɨ lun. God hanɨp manɨ ktɨ hagɨm, anɨg gɨmim, a ga. ^{*} ²⁴ Nɨbi bɨ God manɨ ktɨ hagɨm haga rɨ nɨp gɨɨpal gau, kale God aŋ daŋ mɨdɨpal; nɨpe kalɨp aŋ daŋ mɨdɨp. God nɨpe Ana hanɨp nɨb u me, hon nɨŋbun, God nɨpe hanɨp aŋ daŋ mɨdɨp. ^{*}

4

God Ana aka nan ke ap kalɨp gasɨ nɨb

¹ Mɨdamam aij yad gau. Nɨbi bɨ God Manɨ piral hag aɨabɨl gau iru mɨdɨpal u me, nɨbi bɨ rɨmnap God Ana aip jɨm nɨl mɨdɨpun, a gaiɨl u, nɨŋ aij gɨmim, manɨ kalɨp u uɨmim. God

* 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24 * 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16 * 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13

Bî waiö nîḡagpal u, nîp mîdmagö lînböl? ²¹ God manö klö hagöm haga, “Nîbi bî yîp mîdmagö lîbal gau, añ mam gau kalîp u rö nöp mîdmagö löl,” a ga. *

5

God Nî nîpe nîp nîḡ udep magö u

¹ Nîbi bî, Jisas nîpe Krais, a göm nîḡ udpal gau, kale magöḡhalö God nî pai nîpe mîdpal. Pen nîbi bî nap mîdmagö lîbal gau, nî nîpe u rö nöp mîdmagö lîbal. ² God nîp mîdmagö lun, nîpe manö klö hagöm, anîḡ gîmim, a göp rö gînbun u, hon nîḡnbun, God nî pai nîpe gau kalîp mîdmagö lîbun. *

³ God manö klö hagöm, anîḡ gîmim, a göp rö nöp gînbun u me, hon God nîp mîdmagö lînbun. God manö klö nîpe hagöp anîb gau, marö gagöp. * ⁴ Nîhön gînîḡ: God hanîp udö, nî pai nîpe mîdpun u me, nîbi bî yîharîḡ gau nagî gîpal adö u, gasî hanîp tîp gî ud aröl rö lagöp. Jisas nîpe Krais a gun nîḡ udno me, nîbi bî yîharîḡ gau nagî gîpal adö u, gasî hanîp tîp gî ud aröl rö lagöp. ⁵ Nîbi bî, Jisas nîpe God Nî nîpe yabîl, a göm, nîḡ udpal gau nöp, nîbi bî God Manö nîḡagpal gau nagî gîpal adö u, gasî kalîp tîp gî ud aröl rö lagöp.

Jisas God Nî nîpe yabîl

⁶ Jisas Krais aua u, bî yîharîḡ auaga. Nîpe nîḡ paka; hainö hagape nîpe lugö uma. Nîḡ nöp pakö, God Nî nîpe u, a gun, hagagpun; nîḡ paköm hainö hagape nîpe lugö uma u me, God Nî nîpe mîdöp u nîḡnbun. God Ana nîpe u u rö nöp hanîp gasî nî nîḡnbun, Jisas God Nî nîpe yabîl u mîdöp. Nîhön gînîḡ: God Ana pör pör manö nîḡö nöp hagöp. *

⁷ Anîb u, manö adö mîhau nîḡan mîdöp: ⁸ Ana u; nîḡ u; hagape u. Manö mîhau nîḡan anîbu, jîm nîl adö añî hagöp rö, Jisas nîpe God Nî nîpe mîdöp u, nîḡ aij gîpun. * ⁹ Nîbi bî gau manö hagnaböl u, manö kale nîḡ udnabun; pen God manö hagöp anîbu, manö anîbu manö nîḡö yabîl, a gun, yîḡîd nöp nîḡ udun. Nîhön gînîḡ: God nîpe ke Nî nîpe u manö anîbu hagöp. *

¹⁰ Nîbi bî Jisas nîpe God Nî nîpe yabîl, a göm, nîḡ udpal gau, God manö nîḡö nîpe u kalîp aḡ daḡ mîdö, kale God Nî nîpe nîḡ udpal. Pen nîbi bî Jisas nîpe God Nî nîpe wasö gîpal gau, God nîpe bî pir alep bî, a gîpal. Nîhön gînîḡ: God nîpe ke Nî nîpe manö nîḡö hagöp u nîḡ udagpal. * ¹¹ Manö nîḡö u anîḡ göl mîdöp: God nîpe kamîḡ pör mîdep magö u hanîp nîb; kamîḡ pör mîdep magö u Nî nîpe aip mîdöp. ¹² God Nî kale aip mîdöp nîbi bî gau, pör pör kamîḡ mîdep magö u hadö udpal; pen God Nî kale aip mîdagöp nîbi bî gau, pör pör kamîḡ mîdep magö u udagpal. *

Jisas Krais nîp nîḡ udpim rö, God nî pai nîpe mîdpim

¹³ Kale Jisas nîpe God Nî nîpe u, a gî gasî nîḡbim nîbi bî gau, pör pör mîdeinabim u nîḡ aij gîmim, a gem, manö anîbi kalöp kalî kîlîñ rîkabin. *

¹⁴ Hon nîḡnbun, God nîp amun, nîp aij gînb adö u nöp hag nîḡeinabun u, nîpe nîḡnb. * ¹⁵ Anîbu, hon nîḡnbun, nan nîhön nîhön hag nîḡeinabun, hagnabun rö nöp gînb.

¹⁶ Pen añ mam ap, nan si nan naij mab ke yaḡ aragep rö u geinab u, kale God nîp sabe gîpe, God nîpe añ mam anîbu kamîḡ mîdep magö u kauyaḡ nînb. Pen nan si nan naij mab ke yaḡ arep rö u gaiöl, God nîp sabe gîmim, a gem, hagagabin. * ¹⁷ God nan nîhön nîhön wasö göp gau gînböl u, nan si nan naij gînböl, pen nan si nan naij adö rîmnap gînböl, God nîḡöm arö gînb.

¹⁸ Hon nîḡnbun, nîbi bî God nî pai nîpe mîdpal gau, nan si nan naij gagnaböl; God Nî nîpe kalîp abad mîdö, Seden kalîp gî naij gînîm rö lagöp. *

* 4:21: Mak 12:29-31 * 5:2: 1Jn 4:15 * 5:3: Jon 14:15,23-24 * 5:6: Jon 1:29-34 * 5:8: Jon 15:26 * 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Gal 4:6 * 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31 * 5:14: Jon 14:13; 1Jn 3:21-22 * 5:16: Mad 12:31 * 5:18: 1Jn 3:9

¹⁹ Hon nɪŋbun, hon God ñɪ pai nɪpe mɪdpun; pen nɪbi bɪ ram mɪnönɪ ɪ i gasɪ nɪŋbal gau magörŋhalö Seden ñɪmagö adö nɪpe mɪdpal.

²⁰ Hon nɪŋbun, God Ñɪ nɪpe apöm gasɪ aij hanɪp ñö, God pör kabö göl hagab u nɪp nɪŋnabun. Ñɪ nɪpe Jisas Krais aip jɪm ñöl mɪdpun u me, Nap God Bɪ kabö göl u aip jɪm ñöl mɪdpun. Jisas Krais nɪpe God kabö göl me. Nɪpe kamɪŋ pör mɪdep Bɪ u.

²¹ Ñɪ pai mɪdmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe gɪpal gau, kale asɪ masɪ gɪmim.

2 Jon

Jon köp anj u kalı kliñ rıka

¹ Yad nıbi bı Jisas Kraıs nıp nıñ uđpal gau kalıp abad mıđpin.

Kalöp, nıbi God hadame nöp udnabin a ga u abe, ñı pai nıpe abe, kalöp köp i kalı kliñ rıkabın. Yad kalöp mıđmagö yabıt lıbin. Pen yad nöp wasö, nıbi bı Jisas Kraıs manö nıñö nıñ uđpal gau magöñhalö kalöp mıđmagö lıbal. ² Kalöp mıđmagö lıbun u, Jisas Kraıs manö nıñö nıñ udno, hanıp mıđmagö anj dañ kamıñ mıđöm, pör pör nöp mıđeinab. ³ Nap God abe, Ñı nıpe Jisas Kraıs abe, hanıp mög nıñmil ud aij gımil, abad mıđ aij gılö nıñöl gı, hon Jisas Kraıs manö nıñö nıñ udöl gı mıđun, pen pen mıđmagö löl gı mıđeinabun.

Jisas Kraıs manö nıñö nıñ udöl gı, pen pen mıđmagö löl gı mıđaimim

⁴ Ñı pai kale rımnap Jisas Kraıs manö nıñö nıñ udöl gı, hagöp rö gaböl u nıñem, yad mıtñ mıtñ yabıt gıpin; Bapi hanıp anıg gımim, a ga. * ⁵ Pen nıbi aij. Yad nöp manö kalı kliñ rıkem hagabin, hon mıđmagö pen pen lı mıđaiun. Manö anıbi manö gısön nıbö ap wasö; God nıpe hadame dagol gau it göm, manö ktö hagöm, manö anıbi haga. * ⁶ God manö ktö hagöm, anıg gımim, a ga rö nöp geinabun u, God nıp mıđmagö lun, nıbi bı gau abe kalıp mıđmagö lınabun. God nıpe hadame dagol gau it göm, manö ktö hagöm, manö anıbi hagö nıñbım: kale magöñhalö pen pen mıđmagö lımim.

Nıbi bı rımnap manö pıral hag ñıbal

⁷ Nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral hag ajaböl gau, kale iru mıđpal. Kale hagpal, “Jisas Kraıs nıpe hañ romañ löm, ram mınöñ it i auaga,” a gıpal. Nıbi bı anıg gıpal gau, kale bı pıral hagep bı, bı Jisas Kraıs Nıp Mulu Kal Nıñeb Bı. * ⁸ Pen kale nıñ aij gımim. Wasö u, wög nıp gıpm u hir gınım rö löp. Nıñ aij gımim, God kalöp nan aij ñınabin a ga u magöñhalö udmim.

⁹ Nıbi bı Kraıs manö hag ña u arö göm, manö pıral rımnap udnaböl gau, God nıp aip jım ñöl mıđagpal; nıbi bı Kraıs manö hag ña u nıñ udöl gı nöp mıđpal gau, Bapi Ñı apil mıtıau aip jım ñöl mıđpal. ¹⁰ Anıb u, nıbi bı rımnap kalöp God Manö hag ñınıg auaiöl, nıñ aij gımim, kalıp udmim. Manö kabö göl anıbu arö göm, manö pıral rımnap hagaiöl, kalıp hag wıtıai dam ram kale raul dañ ud aragmim. ¹¹ Nıtıhön gınıg: nıbi bı anıb gau kalıp hag wıtıai ut gı dam ram kale ud arbe, manö pıral kale hagpal anıbu, kale ke abe hagpım rö lınab.

Manö magö adıñ rımnap

¹² Yad kalöp manö iru mıđöp gau kalı kliñ rıkbnep u pen köp ñıg ig nöp rıkagnabin; yad ke amem, kalöp amgö nıñem, aip asık mıđun manö hagun, mıtñ mıtñ yabıt gınabun.

¹³ Nıbi aij. Nañın mıđmagö ne aui mıđöp ñı pai nıpe nöp, “Mıđpan?” a gıpal.

* 1:4: 3Jn 3 * 1:5: 1Jn 2:7 * 1:7: 1Jn 4:1-3

3 Jon

Jon köp hain n̄bō u kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad n̄bi b̄i Jisas Krai n̄p n̄j udpal gau kal̄p abad m̄dpin.

Nöp b̄i n̄jeb aij yad Gaias köp i kal̄i kliñ r̄ikabin. Yad nöp m̄dmagö yab̄t̄ l̄bin. *

² M̄damam aij yad. Yad God n̄p sabe gem hagpin, “Gaias n̄p abad m̄daimön, n̄p m̄ñā nan ap gagn̄m, m̄d aij ḡn̄m,” a ḡpin. Yad n̄jbin, ne ana ne aḡ daḡ m̄d aij ḡpan.

³ Krai n̄bi b̄i añ mam r̄mnap aui apöm, ne Jisas Krai manö n̄jō n̄j ud p̄dōḡ ḡmön, hagöp rö nöp göl ḡi m̄dpan, a geila u, yad m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ḡpin. * ⁴ Ñ̄i pai yad gau, Jisas Krai manö n̄jō hagöp rö nöp ḡpal, a ḡinaböl u, yad m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ḡnabin.

Gaias ḡi aij ga u n̄jöm, Jon m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ga

⁵ M̄damam aij yad. Yad n̄jbin, Jisas Krai hagöp rö nöp ḡmön, Krai n̄bi b̄i añ mam r̄mnap kal̄p pör ud aij yab̄t̄ ḡpan. Añ mam ram m̄nōḡ m̄lō kub gau n̄bō n̄jagpan gau, kal̄p haḡwatō udmön, abad m̄d aij ḡpan. ⁶ Krai n̄bi b̄i kal̄p an̄g ḡpan gau r̄mnap apöm, Krai n̄bi b̄i cōc aui m̄dpal kal̄p hagla, “Gaias Krai n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagö yab̄t̄ löp,” a ḡla. N̄bi b̄i God wög ḡi ajpal an̄b gau ud aij ḡi dammön, kale ram m̄nōḡ ke n̄bō ap arn̄g ḡinaböl u, nan ḡi ñeb r̄mnap kal̄p ñ̄mön. Nan kal̄p ñ̄nabön u kale udöm, gau ajöm, God n̄p wög göm, nan magö rauöm ñ̄j naböl. * ⁷ Kale Jisas Krai manö aij u hag ñ̄i ajöl ḡi, n̄bi b̄i Krai n̄p n̄j udagpal gau kal̄p hag n̄jöm, nan magö nan gau udagpal. * ⁸ An̄b u, n̄bi b̄i aij an̄bu rö kal̄p ud aij gun, nan r̄mnap ñ̄un, aip j̄m ñ̄un, Jisas Krai manö n̄jō wög u ḡino, ar aij ḡinab.

Daiodrepis ḡi naj ga

⁹ Yad Krai n̄bi b̄i m̄dpim gau kalöp köp ap kal̄i kliñ r̄iknō u pen b̄i Daiodrepis, b̄i kub m̄deinam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm n̄jagab. ¹⁰ An̄b u, yad m̄dpim u amem, n̄pe manö naj hagöm, han̄p hag juöp manö u hagnabin. Pen an̄bu nöp wasö; n̄pe Krai n̄bi b̄i añ mam God Manö hag ñ̄i ajpal gau kal̄p udagöm, n̄bi b̄i r̄mnap añ mam gau kal̄p udn̄g ḡlō, n̄pe wasö göm, an̄g ḡmim cōc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias ḡi aij ga

¹¹ M̄damam aij yad. N̄bi b̄i r̄mnap naḡi ub̄j naj adö u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen n̄bi b̄i r̄mnap naḡi ub̄j aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö ḡmön. N̄bi b̄i naḡi ub̄j aij adö u hain ḡpal gau, God ñ̄i pai n̄pe m̄dpal. N̄bi b̄i naḡi ub̄j naj adö u hain ḡpal gau, kale God n̄p n̄jagpal. *

¹² N̄bi b̄i magöḡhalö Demidrias n̄p n̄jöm, b̄i aij, a ḡpal. Demidrias n̄pe Jisas Krai manö n̄jō u hagöp rö gab u me, n̄pe b̄i aij u waiö lö n̄j bun. Yad u rö nöp Demidrias n̄pe b̄i aij, a gabin. Ne n̄jban, yad manö n̄hön hagnabin manö n̄jō nöp hagnabin.

Manö magö ad̄j r̄mnap

¹³ Yad nöp manö iru nöp kal̄i kliñ r̄ikbnep u pen köp ñ̄g ig nöp r̄ikagnabin; * ¹⁴⁻¹⁵ söl m̄döp, yad ke amem, nöp mulu ad̄j n̄jem, aip as̄k m̄dul manö hagnabul.

God nöp abad m̄dö, agam̄j m̄daimön. M̄damam gai i m̄dpal nöp, “M̄dpan?” a gaböl. M̄damam ne aip m̄dpim gau kal̄p magöḡhalö, “Jon kalöp hagöp, ‘M̄dpim?’ a göp,” a ḡmön.

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23 * 1:3: 2Jn 4 * 1:6: Dai 3:13 * 1:7: 1Ko 9:12 * 1:11: 1Jn 3:6-10 * 1:13: 2Jn 12

Jud Jud köp kalî ktiñ rîka

¹ Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Kraîs wög gî ñeb bî nîpe ap mîdpin.

Manö kalî ktiñ rîkabin anîbi, kalöp nîbi bî Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm mîdmagö löp nîbi bî gau, kalî ktiñ rîkabin. Jisas Kraîs nîpe kalöp abad mîdöp.

* ² God apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, mîdmagö lîmil, gîlö aran.

Bî God Manö pîral hagep gau

³ Nîbi bî nîñeb aij yad. Kalöp köp kalî ktiñ rîkem, Jisas Kraîs hanîp ud kamîñ yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîñnö. Pen yad uri gasî nîñbin, kale ktö yabîl gîmim, Jisas Kraîs manö aij hanîp nîbi bî nîpe hag ña u, nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaimim, manö anîbu uri nöp köp kalî ktiñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin. ⁴ Bî naj God nîñagal rîmnap agamîñ apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbi bî mög nîñöm, Ñî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbi bî nan si nan naj geinaböl u, God nîp hag nîñlö, nîpe nan si nan naj gîñaböl u nîñöm arö gîñab. Pen bî naj anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm hagep, “Hon nan si nan naj hañwañö gîno, God hanîp pen nan ap gagnab,” a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bî Kub hon Jisas Kraîs nîp arö göm, gî naj yabîl gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî ktiñ rîkäm, nîbi bî anîg gîñaböl gau ilön kub yabîl udnaböl, a gîla. *

⁵ Hadame nöp ga u nîñbim u pen hauñ gîmim rö löp rö, kalöp kauyañ hagnîg gabin. God nîbi bî nîpe Isrel kai, ram mîñnön Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîñagla gau kalîp al pak lö umla. *

⁶ Ejol rîmnap, ram mîñnön aij kale mîd aij gîla gau arö gîlö, God kalîp sîbön göp mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad mîdpal. *

⁷ Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rîmnap ram mîñnön yöp söl anîb gau abe, kale nîbi si bî si gî damöm, gî naj yabîl geila. Nîbi bî mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Sodom Gomara nîbi bî gau kalîp mab mîñan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

⁸ Bî naböñ nîñöm manö pîral hagep, hagabin anîb gau, kale u rö nöp hañ romañ kale ke gî naj göm, Bî Kub manö nîpe hag juöm, ejol gau kalîp manö naj hagöm, gîpal. ⁹ Pen Mosîs umö, ejol kub yabîl Maikel aip, Seden aip, Mosîs wip he u udnîg pen pen haglö u, Maikel Seden nîp hag juaga. Nîpe yîharîñ haga, “God nîpe ke nöp gasî ñîñîm!” a ga. * ¹⁰ Maikel gasî nîñ aij göm anîg haga u pen bî hagabin gau, nan nîñön nîñagpal gau, manö naj naj nöp hagöm hañwañö hag jubal. Pen kale, gasî nîñ aij gagöm, kaj kain gîpal rö gîpal u me, God pen kalîp ilön kub yabîl ñîñab. *

¹¹ Bî anîb gau kalîp mög nîñbin. Adam ñî nîpe Ken gî naj ga rö gîpal. Mumug mani nan gau nöp gasî nîñöm, bî ne Belam hadame nöp ga rö gîpal. Anîb u, kale bî ne Kora, God Manö rîb juöm uma rö umnîg gaböl. *

¹² Pen kale God nîp mîdmagö löl gî, añ mam pen pen mîdmagö löl gî, nan jîm ñöl ñîñnîg apim, magum gîpim ñîñ u, kale God nîp gasî nîñöm wasö, yîharîñ apöm nan uñam ud ñeb gî ñîñlö, gac kale kalöp u rö nöp çîg göp. Anîb u, kumi apöm möñ alagöm yîharîñ pak gî dö gî aröp rö u mîdpal. Mab ñîñeb magö pîlagö it halö ud julö hadö böñ nöp mîlep ga rö mîdpal. * ¹³ Nan naj ke yabîl gî damöm, ñîg solwara pa jö ma jö göm, kîñu habkob lî ap lugöp rö gîpal. Nîbi bî anîb gau, God nîpe gö, kale gapî ju sîbön an gau am ado gî auagep rö adö u arnaböl.

* 1:1: Mad 13:55 * 1:4: Gal 2:4; 2Pi 2:1 * 1:5: Eks 12:51; Nab 14:29-30 * 1:6: 2Pi 2:4 * 1:7: Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10 * 1:9: Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * 1:10: 2Pi 2:12 * 1:11: Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35 * 1:12: 2Pi 2:13,17

¹⁴ Adam it nipe rika u, rik damöm, Inok nip me kagoṭ jṭṭ u* yag daula. Inok nipe hadame nöp God manö nipe hagöm, bi kalöp piral hagpal anib gau rö niṅöm haga, “Niṅim! Bi Kub ejol ut nipe ñin juöl iru yabitṭ nöp damöm, * ¹⁵ nibi bi magöṅhalö manö kub hagnab. Nip gasi niṅagöm, manö nipe hagöp rö gagöm, nan si nan naj adö ke ke göm, nip manö ktö naj adö ke ke hagöm gipal rö, kalip ilön kub yabitṭ ñinab,” a ga. ¹⁶ Bi manö piral hagpal, kalip hagabin gau, kale pör hag har har göl gi, manö udöl gi, gi midpal. Hanip ke aij ginab adö u gun, a göm, halöwalö gi naj gṭlö arab. Yad nöp bi kub midpin, a göm, gasi u niṅöm, hagpal. Pen nibi bi rimnap hanip aij ginim adö u gṭlan, a göm, kalip hib dap raneb manö piral nöp hag hag gṭlö aröp.

¹⁷ Pen bi niṅeb aij yad gau. Bi Kub hon Jisas Krais bi manö nipe ud arep gau nöd hagla manö u gasi niṅöl gi midaimim. ¹⁸ Kalöp hagla, “Ñin hain u, nibi bi God nip gasi niṅagal gau, gasi naj kale ke niṅbal rö göl gi, kalöp hag hain ginaböl,” a gṭla. * ¹⁹ Bi hagabin bi anib gau, God Ana kalip aip midagöp. Gasi ke auöp rö niṅöm gipal u me, kalöp nibi bi ud asik ke ke libal. ²⁰ Pen nibi bi niṅeb aij yad gau. Jisas Krais manö aij u niṅ udepim u, niṅ udep magö ut yabitṭ anibu niṅ ud pidöṅ gimim, manö aij anibu yuö u pör nöp rimnap halö niṅ aij gimim, gi dammim, gipe arnim. Ana Ut u kalöp gasi ñö niṅöl gi, ktö nipe ud nip sabe göl gi midaimim. * ²¹ Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög niṅöb u me, nipe kalöp dam ram minöṅ kumi kabö adö lan au lö, pör pör nöp kamṭṭ midainabim. Pen am nipe aip pör pör midaiun, a gimim, abad midpim ñin i, God hanip midmagö löl gi nöp midöp, a gimim, gasi u niṅ midaimim.

²² Nibi bi gasi mihöp niṅöm, gasi iru niṅbal gau, kalip mög niṅmim, manö hain hagmim. ²³ Nibi bi rimnap mab mitan adö u aröl rö löp gau, kalip ud kamṭṭ yumim, kamṭṭ aröl. Nibi bi rimnap kalip u rö nöp mög niṅmim udmim, pen midmagö kale ke auöp rö gipal rö, hane u rö nöp gi naj gun rö löp, a gimim, niṅ aij gimim midaimim. Nan si nan naj kale gipal gau piñṭṭ gimim, asi masi gimim. Nan si nan naj gi midlö watṭṭ kale abe gag göp a gimim, udagmim. *

Bi Kub hib dap raneb manö ap

²⁴ Miñi kalöp God ñimagö adö u labin.

Nipe kalöp abad midö niṅöl gi, ap lug pakagnabim.

Hainö kalöp udöm, nipe ke mailö aij ke halö midöp au lö,

nibi bi asṭṭ midagöp nipe midmim, miñ miñ yabitṭ ginabim. *

²⁵ God nipe añi. Nipe hanip ud kamṭṭ yuöp.

Bi Kub hon Jisas Krais hanip, a göm, umöm uraka u, hadame dagol gau riköm, mid damöm,

uri, hainö, pör pör nöp nipe middep nöp midöm,

nipe Bi mailö aij halö, Bi aij unbö ke,

Bi ktö naj yabitṭ, Bi magöṅhalö abadep midöp.

Anibu, hib nipe pör nöp hagno adö aran.

Anib unbö rö aij.

* 1:14: Adam abe wö ralnabön u, Inok nip mudun jṭṭ u yag daula * 1:14: Jen 5:18,21-24 * 1:18: 2Pi 3:3 * 1:20: Kol 2:7 * 1:23: Sek 3:2; Rep 3:4 * 1:24: Ro 16:27; 2Pi 3:18

Repelesin

Jon naböŋ n+ŋöm kal+ kliš r+ka

¹ Yad Jon, God wög g+ ñeb b+ n+pe ap m+dpin. Manö kal+ kliš r+kabin an+bu i, nöd waiö n+ŋagla. N+bi b+ God n+p wög g+ ñ+bal gau, nan n+hön n+hön söl g+n+m u n+ŋlaŋ, a göm, God n+pe Jisas Krais n+p hagö, n+pe pen ejol n+pe u yuö apöm gö, yad naböŋ n+ŋnö. * ² Naböŋ n+ŋnö an+bu, God manö n+pe haga u abe, Jisas Krais manö n+pe haga u abe n+ŋnö u, köp an+bi kal+ kliš r+kabin. ³ Söl m+ddöp, nan n+hön n+hön naböŋ n+ŋnö u magöŋhalö iŋ göm g+ dam arnab. An+bu, n+bi b+ manö kal+ kliš r+kabin an+bu i kale ke amgö l+ n+ŋnaböl gau abe, n+bi b+ r+mnap amgö l+ n+ŋ haglö apdi n+ŋnaböl gau abe, God Manö an+bi n+ŋ udöm hain gaiöl u, God gö, m+ñ m+ñ g+naböl. *

Jon n+bi b+ cöc unbö mudun j+ŋ m+deila gau kal+p manö hag ña

⁴ Yad Jon kalöp n+bi b+ Esia Propins ram m+nöŋ pro ke ke unbö mudun j+ŋ Krais cöc n+pe m+dpim gau, köp i kal+ kliš r+kabin.

God n+pe m+ñi m+ddöp, n+pe hadame dagol gau m+dm+ddöp, n+pe hainö pör pör nöp m+deinab u kalöp mög n+ŋöm, ud aij göm, abad m+ddö, kale agam+j m+dd aij g+ m+daimim. God an+bu abe, ana mudun j+ŋ sea kiŋ as+kep n+pe adö au m+dpal gau abe, kalöp mög n+ŋöm, ud aij göm, abad m+ddö, kale agam+j m+dd aij g+ m+daimim. * ⁵ Jisas Krais, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, iŋ g+ uraköm, ram m+nöŋ gau kiŋ m+dpal gau kal+p magöŋhalö abad m+ddöp u, n+pe u rö nöp kalöp mög n+ŋöm, ud aij göm, abad m+ddö, kale agam+j m+dd aij g+ m+daimim.

N+pe han+p m+dmagö löm, hagape n+pe lugö umöm,

nan si nan najj g+pun gac u l+k g+ yuöp. *

⁶ Hon Kiŋ kub Jisas Krais ram n+pe m+ddun,

Nap God n+p sabe gep n+bi b+ n+pe m+dpun.

An+bu u, Jisas Krais, B+ mailö aij halö u, B+ klö yab+ŋ u,

hib n+pe u pör nöp pör nöp hagno adö ar+n+m!

An+bu unbö rö aij. *

⁷ Pen n+ŋim! N+pe kumi halö auö,

n+bi b+ ram m+nöŋ gau n+bö gau n+bö magöŋhalö n+p waiö n+ŋnaböl.

B+ n+p wafab ud b+n+ŋ g+la gau abe

magöŋhalö n+p waiö n+ŋnaböl.

N+p n+ŋöm, n+bi b+ ram m+nöŋ gau n+bö gau n+bö magöŋhalö,

n+hön g+n+g an+g g+pun, a göm, mög gö m+ŋöŋ kub g+naböl.

N+ŋö, an+g g+nab me u!

An+bu unbö rö aij. *

⁸ God B+ Kub klö ke halö nan gau magöŋhalö g+n+m rö nöp m+ddöp u, n+pe m+ñi m+ddöp, hadame dagol gau m+dm+ddöp, hainö pör nöp pör nöp m+deinab. N+pe hagöp, “Yad nöp g+nö, nan gau magöŋhalö iŋ göm m+ddöp. Yad nöp g+nö, nan gau magöŋhalö ur g+n+g g+nab,” a göp. *

Jon naböŋ n+ŋöm Jisas n+p n+ŋa

⁹ Yad namam Jon, Kiŋ hon Jisas ram n+pe m+ddun, n+p wög g+ ñ+no, n+bi b+ gau han+p g+ najj g+lö, gas+ iru n+ŋagun, gas+ halö m+ddun, n+p arö gagun, klö yab+ŋ gun g+no arab. Yad God Manö u hag ñem, Jisas apöm manö aij han+p hag waiö la manö n+ŋö an+bu hag ñ+nö, y+p nag+ löm, dam ñ+g solwara r+ŋ gus ga airan Padmos au l+la.

* 1:1: Rep 22:6 * 1:3: Rep 22:7,10 * 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5 * 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27 * 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6; 22:13

¹⁰ Airan Padmos gau mīdnö, Bī Kub ñīn nīpe ap, God Ana u yīp ba lö nījöl gī, jöl yad gau adö manö kub ap, aīīj magö rö hagöm haga, ¹¹ “Ne nan nīhön nīhön nījñabön gau, köp kalī kīñ rīkmön, nībi bī daun kub ke ke unbö mudun jīj Kraiś cöc nīpe mīdpal gau, kalīp köp anību yuö arñīm. Epesas ap, Smöna ap, Pegamam ap, Daiadaira ap, Sadis ap, Piladelpia ap, Leodisia ap yuö arñīm,” a ga.

¹² Manö anīg hagö nījöl gī, yad bī manö hagab anību nījīn, a gem, ado gem nījñö, łam kabö gol udöm gīla unbö mudun jīj u mīdeia. ¹³ Pen łam aī anīb au, yad nījñö, Bī ap Ñī nīpe rö bī ap mīdeia. Nīpe waīīj mīlö kub yabīł ap yīmö ma goł nīpe pału ga; kabö gol udöm gīla dip nagī kub ap ud pabīł aī au gīlaīj pīg la. * ¹⁴ Nabīc cög umagö nīpe u, kaj sipsip uīj rud mīdöp rö, aka kumi rud mīdöp rö, la. Amgö nīpe u, mab mīłtaīj rö mīdeia. * ¹⁵ Ma kīd nīpe u, nan kapa kłö “bras” a gīpal u laulö, in kīłīd udöp rö u ga. Pen manö nīpe u, ñīg hij kub bīg gu hagöp rö u haga. ¹⁶ Ñīmagö yījīg kīd nīpe u, gapī unbö mudun jīj u udöl mīdeia. Pen ru mīlö kīd goł goł ga ap meg mīgan adö laīj aīmaīj raua. Mulu majmaīj nīpe u, sīdö aī aulīk apöm, mailö kīd yabīł hagöm göp rö u ga. *

¹⁷ Yad nīp nījñem, ma ił nīpe au ap lug maben yīmēm, nībi bī umbal kīla göp u rö mīdainö. Anīg gīnö, ñīn yījīg böīj nīpe u yīp ud nījöm haga, “Pīñīj gagmön! Yad ke gīnö, nan gau magöījhalö ił göm mīdöp. Yad ke gīnö, nan gau magöījhalö ur gīnīg gīnab. * ¹⁸ Yad me Bī Pör Kamīj Mīdöp u. Nöd umnö u pen nöīj! Mīñī kamīj mīdem, pör nöīj pör nöīj kamīj mīdeinabin. Yad ‘Umēb Magö’ u abad mīdpin. Nībi bī umöm, am ‘Wīp Ana Ram’ mīdpal gau, yad ki rib u udöl mīdem, ‘Wīp Ana Ram’ ka u abe, nībi bī ‘Wīp Ana Ram’ au mīdpal abe abad mīdpin. Yad aījōīj hīīkeinabin kale u rö nöīj kamīj arnaböl.

¹⁹ “Anīb u, nan nīhön nījñban u köp kalī kīñ rīkmön. Mīñī gab rö nījñmön, hainö gīnab rö nījñmön, magöījhalö köp yaīj kalī kīñ rīkmön. ²⁰ Pen nan nījñabön gau, manö ił u anīg göł mīdöp: łam gol udöm gīla unbö mudun jīj nījñabön gau, nībi bī ram mīnōīj ke ke unbö mudun jīj Kraiś cöc nīpe mīdpal gau nījñabön. Pen gapī unbö mudun jīj ñīmagö yījīg böīj yad adö u nījñabön gau, ejol cöc unbö mudun jīj abad mīdpal gau nījñabön,” a ga.

2

Krais nībi bī nīpe Epesas mīdmīdal manö hag ñēb

¹ “Pen daun kub Epesas Kraiś nībi bī nīpe mīdpal gau, ejol kalīp abad mīdöp u nīp manö kalī kīñ rīkmön hāgmön:

‘Bī gapī unbö mudun jīj ñīmagö yījīg böīj lau nīpe adö u udöl gī, łam gol udöm gīla unbö mudun jīj aī au aījöp u, Epesas nībi bī abad mīdpan gau kalīp manö anībī hag yuöp. *

² Nīpe hagöp,

“Kal wög kłö gīmīm gī dammīm bīłam mīdmīm, jī nījñāpīm u, nījñbin. Nībi bī gī najj gīpal gau kalīp nījñbe, kalöp aīj gagöp. Bī Jīśas manö ud arep mīdpun, a göm, manö pīral hagpal gau kalīp nīj aīj gīmīm, aśī masī gīpīm. * ³ Yīp nīj udmīm manö yad hagpe kalöp marö ñīłö, jī nījñāgmīm, yad aīp cīg göł gī nöīj mīdpīm u, yīp aīj göp.

⁴ “Pen yad manö ap mīdöp. Yad aīp nöd cīg gīmīm mīdmāgö yabīł lī mīdaībe nagī adö u dam yubīm gai? ⁵ Nöd yīp mīdmāgö lī mīdmīm gī aīj gīpe nagī aīj anību, nīhön gīnīg arö gīpun a gīmīm kuōyaīj udmīm, nöd mīd aīj gīmīdim rö mīdāīmīm. Wasö u, yad apēm łam kale u pīłī gī udnabin. *

⁶ “Pen adö ap gīpīm u, yīp aīj göp. Nībi bī kale bī Nikolāś manö pīral nīpe u udöm, nagī najj adö u gīłö yīp aīj gagöp rö, kalöp u rö nöīj aīj gagöp.

* 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12; 14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15
* 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13 * 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1 * 2:5: Rep 3:3

⁷ “Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id̄ m̄idain̄im̄ gau, God Ana n̄ipe Kraiis n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal ram m̄in̄öj ke ke gau kal̄ip man̄ö hagöp u n̄iṅ aij ḡimim.

N̄ibi b̄i marö auö, gas̄i iru n̄iṅagöm, ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄ideinaböl gau, ñ̄in hain aunab u kal̄ip hagnö, mab magö ur pör m̄idep God wög naböṅ aij n̄ipe adö laṅ ranab u udöm ñ̄iṅnaböl,” a göp, ’ a ḡimön. *

Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe Smöna m̄idm̄idal manö hag ñeb

⁸ “Pen daun kub Smöna Kraiis n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ip manö kal̄i k̄liñ r̄ikmön hagnön:

‘B̄i n̄ipe gö, nan gau magöṅhalö iṭ göm m̄idöp u; B̄i n̄ipe gö, nan gau magöṅhalö ur ḡin̄ig ḡinab u; B̄i umöm kauyaṅ uraka u, Smöna n̄ibi b̄i abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp.

⁹ N̄ipe hagöp,

“Yad n̄iṅbin, n̄ibi b̄i r̄imnap, hon God n̄ibi b̄i ȳij̄ig göl m̄idpun a ḡipal u pen Seden sabe gep ram n̄ipe m̄idöm, kalöp manö udöl ḡi m̄idpal. Marö kalöp n̄ihön n̄ihön m̄idöp gau, yad u rö nöp n̄iṅbin. Kale n̄ibi b̄i mög gep rö m̄idpim u pen yad n̄iṅbin God amgö ilö adö n̄ipe u kale n̄ibi b̄i gep yabit̄ m̄idpim. * ¹⁰ Kalöp marö ḡin̄ig gab u, gas̄i kub n̄iṅagmim. N̄iṅim! Söl m̄idöp, Kraiis n̄ip c̄ig aij ḡipal aka ap lug paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp r̄imnap ud naḡi l̄inaböl. Kalöp ñ̄in unbö s̄iduṅ laṅ u rö ḡi naj̄i göl ḡi m̄ideinaböl. Pen kalöp n̄ihön n̄ihön göm, böṅ nöp al pak l̄in̄ig geinaböl u, gas̄i kub an̄ibu n̄iṅagmim. Ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄idpe al pak leinaböl u, kalöp usaj̄iṭ bad pör kam̄iṅ m̄idep u ñ̄inabin. *

¹¹ Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id̄ m̄idain̄im̄ gau, God Ana n̄ipe Kraiis n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal ram m̄in̄öj ke ke gau kal̄ip manö hagöp u n̄iṅ aij ḡimim.

Seden kalöp neb neb ḡinab u pen n̄ibi b̄i ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄ideinaböl gau, ilön kub udöm umla rö u kuöyaṅ umagnaböl,” a göp, ’ a ḡimön. *

Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe Pegamam m̄idm̄idal manö hag ñeb

¹² “Pen daun kub Pegamam Kraiis n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ip manö kal̄i k̄liñ r̄ikmön hagnön:

‘B̄i ru m̄ilö k̄id n̄ipe goṭ goṭ k̄id m̄idöp u, Pegamam n̄ibi b̄i abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp.

¹³ N̄ipe hagöp,

“Yad n̄iṅbin, kale b̄iṣtam yabit̄ m̄idpim. N̄ibi b̄i ram m̄in̄öj kale m̄idpim aṅ au, Seden kiṅ rö abad m̄idöp. Pen kale manö yad n̄iṅ ud aij ḡimim, ȳip c̄ig aij göl ḡi m̄idpim. Ram m̄in̄öj Seden abad m̄idöp an̄ibu, namam Adipas manö aij yad u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄i m̄idö, n̄ip al pak l̄ila u pen ȳip arö gagpe.

¹⁴ Pen manö r̄imnap m̄idöp. N̄ibi b̄i kale r̄imnap, Belam manö hag ñ̄im̄idöp rö hag ñ̄ibal. B̄i Belam an̄ibu, Belak n̄ip r̄im̄id̄ ukö me, Belak n̄ipe am Isrel n̄ibi b̄i gau kal̄ip ṭ̄ip ḡi ud arö, kale ȳip arö göm, nan ñ̄iṅeb nan ȳihar̄iṅ god piral gau n̄ip pak sabe ḡi ñeila u ñ̄iṅla. Belak Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip hagö, kale n̄ibi si b̄i si ḡila. * ¹⁵ Isrel n̄ibi b̄i hadame gau ḡila rö, kale r̄imnap b̄i Nikolas manö piral n̄ipe u udmim, naḡi naj̄i adö n̄ipe u hain ḡimim ḡipe aröp. ¹⁶ An̄ib u, nan si nan naj̄i ḡipim u, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun a ḡimim, arö ḡimim. Pen an̄ig gagnabim u, yad söl ȳiṅid̄ apem, ru m̄ilö k̄id meg m̄igan yad yaṅ n̄ibö amjaköp u udem, n̄ibi b̄i an̄ig ḡipal gau aip pen pen ḡinabin. *

¹⁷ Kale n̄ibi b̄i gas̄i r̄im̄id̄ m̄idain̄im̄ gau, God Ana n̄ipe Kraiis n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpal ram m̄in̄öj ke ke gau kal̄ip manö hagöp u n̄iṅ aij ḡimim.

Seden kalöp neb neb ḡinab u pen n̄ibi b̄i ȳip c̄ig göl ḡi nöp m̄ideinaböl gau, yad nan ñ̄iṅeb mana pi ḡila u r̄imnap ñ̄inö ñ̄iṅnaböl. Pen kal̄ip kabö rud ke ke ñ̄inabin. Kabö

* 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19 * 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem 1:12 * 2:11: Rep 20:14; 21:8

* 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15 * 2:16: Rep 3:11

ñinabin adö anib gau, hib gisön nibö u rik ke ke añi añi ñeinabin, nibi bi udnaböl gau nöp niñnaböl,” a göp, a gımön. *

Krais nibi bi nipe Daiadaira midmidal manö hag ñeb

¹⁸ “Pen daun kub Daiadaira Krais nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kalı kılın rikmön hagnön:

‘God Ñi nipe, amgö mab mitaŋ rö midö niñöl gi, ma kid nipe u, kapa bras a gıpal u laulö in kılid udöp rö midöp u, Daiadaira nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp. *

¹⁹ Nipe hagöp,

“Kale gıpım nagı adö u, yad niñbin. Yıp abe, nibi bi gau kalip abe midmagö lımim, klö gımim yıp wög göl gi nöp midpım u, yad niñbin. Añ mam gau pen pen ud aij gımim, gi ñımim, marö auö bıslam midmim gası iru niñagpım u, yad niñbin. Gıpım anıbu, nöd pro pro gımidim u pen mıñi rapın gıpım u, yad niñbin.

²⁰ Pen manö ap midöp. Nibi Jesebel u hag yuagpım. Manö pıral hagöm, yad nibi God manö hagep midpın a göp. Nibi bi yıp niñ udpal gau kalip manö pıral hag ñöm, fııp gi ud arö, kale yıp arö göm, nibi si bi si gıpal. Nipe kalip hagö, nan ñıñeb nan yıharıñ god pıral gau nip pak sabe gi ñımidal u ñıñbal. * ²¹ Nipe nagı naj adö anıbu arö göm mid aij gınım aka gem, niñ mid wasö niñem arö gıpın. ²² Anıg göp rö yad nip abañ adö au yunö, nip mıña kub gö, ilön kub yabıl udnab. Nibi bi nipe aıp nibi si bi si gıpal anıb gau, nan si nan naj gıpun u niñhön gınıg anıg gıpun a göm arö gagnaböl u, kalip u rö nöp gınö, mıña kub gö, ilön kub yabıl udnaböl. ²³ Nibi bi nip hain gıpal gau kalip böñ nöp al pak leinabin me, nibi bi yad ram mınön ke ke cöc ke ke midpal gau, yıp niñ aij göm niñnaböl, yad nibi bi gası rımıd aŋ kale yaŋ niñ aij gem, magönhalö gıpım rö niñem, kalöp añi añi pen anıbu rö ñinabin. * ²⁴ Pen kale Daiadaira nibi bi rımnap, nibi anıbu manö naj hag ñöb manö u udagmım, Seden manö naj yuö a gıpal manö u udagpım rö, manö marö kalöp rımnap hagagnabin. ²⁵ Pen yıp niñ udmım cıg aij gıpım nagı u ud sıstı göl gi midpe midpe, hainö yad nınam! *

²⁶ Nibi bi yıp cıg aij göl gi nöp mid damöm, mıñör auö yıp arö gagnaböl gau, yad kalip hagnö, nibi bi ram mınön ke ke gau kalip abad mideinaböl. * ²⁷ Niñhön gınıg: Bapı manö ap yıp hagöm haga,

‘Yad hagnö, ain ilön ap udöm,

rin cög gau pa jö ma jö gıpal rö,

nibi bi ram mınön ke ke gau

klö naj yabıl göm kalip abad mideinab,’ a ga.

²⁸ Pen nibi bi yıp niñ udöm cıg aij göm nagı u ud sıstı göl gi mideinaböl gau, kalip gapı pagılın aij ram mınön jın parıkö niñöl gi niñbal rö u ñinabin. *

²⁹ Kale nibi bi gası rımıd midainım gau, God Ana nipe Krais nibi bi nipe midpal ram mınön ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gımım,” a göp, a gımön,” a ga.

3

Krais nibi bi nipe Sadis midmidal manö hag ñeb

¹ “Pen daun kub Sadis Krais nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kalı kılın rikmön hagnön:

‘Bı God Ana ramö pak unbö mudun jıñ löp u abe, gapı unbö mudun jıñ u abe ud midöp u, Sadis nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp.

Nipe hagöp,

* 2:17: Eks 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2 * 2:18: Rep 1:14-15 * 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22 * 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13 * 2:25: Rep 3:11 * 2:26: Sam 2:8-9 * 2:28: Rep 22:16

“Nagi kale niñon niñon gipim u hadö niñbin. Niñbi biñ gau niñlöl, kamiñ midmim yip hain gipim rö löp u pen böñ nöp ummim yip hain gagpim. * ² God yad manö hagöp rö giñ dammim, añ au arö giñpe u, God niñp aij gagöp. Anñbu, amgö kale ñaññ midöp u rö, urakmim, kamiñ magö kale hir giñg gab u niñp aij giñpe, klö giññm. ³ Anñb u, Kraiñ manö aij u hag ñeila niñbim u, niñp ud piñdöñ giñmim, nan si nan naij gipim u, niñhön giñg anñg gipun a giñmim, arö giñmim, Kraiñ manö aij u hagöp rö giñmim. Pen uhön hauñ hanmim urakagnabim u, yad biñ nan si udep gau niñp midlö auagpal rö u aunö, niñmim pa giññ giñnabim. *

⁴ Pen Sadiñ niñbi biñ riñnap ne gau waliñ kale giñpe piñ gagöp; manö aij yad niñp udöm, hagöp rö nöp göl giñ midpal rö, kale waliñ rud löm, yad aip ajeinabun. * ⁵ Niñbi biñ marö auö, klö göm, yip niñp ud piñdöñ göm, ciñ göl giñ nöp midlö arnab gau, yad kalip u rö nöp waliñ rud aij anñbu liñ niñnabin. Pen hib kale piñ middep buk yanñ kalñ kññ riñk liñnö midöp u, hiñk giñ yuagnabin yabiñ. Bapi abe, ejol niñpe gau abe niñmidlö niñpöl giñ, niñbi biñ yad midpal, a gem, waiö hagnabin. *

⁶ Kale niñbi biñ gasi riñmid midainñm gau, God Ana niñpe Kraiñ niñbi biñ niñpe midpal ram mññöñ ke ke gau kalip manö hagöp u niñp aij giñmim,” a göp,’ a giñmön.

Kraiñ niñbi biñ niñpe Piladelpia midmidal manö hag ñeb

⁷ “Pen daun kub Piladelpia Kraiñ niñbi biñ niñpe midpal gau, ejol kalip abad midöp u niñp manö kalñ kññ riñmön hagnmön:

‘Biñ Uñ u; Biñ manö niñpö yabiñ hagöp u; kiñ Depid kiñ rib niñpe nöd abad midmidöp u, Biñ kiñ rib anñbu uri udöl midöp u, adan hiñkö, niñbi biñ riñnap giñ niñ rö lagöp; pen adan giñ niñ, niñbi biñ riñnap hiñkö rö lagöp. Biñ anñbu nöp, Piladelpia niñbi biñ abad midpan gau kalip manö anñbi hag yuöp. *

⁸ Niñpe hagöp,

“Kale gipim rö niñbin. Kale niñbi biñ iru midagpim u pen manö yip niñp ud piñdöñ giñmim, kale niñbi biñ yad midpim manö u waiö hag niñbim. Anñbu, kalöp adan hiñknö, niñbi biñ riñnap giñ niñ rö lagöp. * ⁹ Niñbi biñ riñnap, hon God niñbi biñ yijg göl midpun a gipal u pen Seden sabe gep ram niñpe midpal. Pen yad kalip giñnö, kale magöñhalö am ma iñ kalöp au kugom yimöm, ubör yihöñ göm, yad kalöp midmagö liñbin u niñpöl. *

¹⁰ Kalöp giñ naij gipal u pen yad hagnim rö nöp giñmim, gasi iru niñnagmim, klö giñmim, wög yad göl giñ midaiñbe rö, niñbi biñ mññöñ naböñ iñ i ke ke gau, yip ciñ giñ midpal aka yip arö giñnaböl a gem, kalip magöñhalö marö niñnabin niñn u, kalöp abe niñnabin. *

¹¹ Söl midöp niñnabin. Manö aij yad niñp udiñm u, niñp ud piñdöñ giñmim, yip ciñ göl giñ nöp midpe, kalöp usajiñ bad piñ kamñ middep kalöp niñnabin a gipin u, niñbi biñ riñnap piññ giñ ud aröl rö lagnñm. ¹² Niñbi biñ an God Manö hagöp rö gö, niñp giñ naij gñlöl, gasi iru niñnagöm, God Manö hagöp rö nöp giñ damöm, yip ciñ göl giñ nöp middeinab u, yad niñp giñnö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö middeinab. God sabe gep ram anñbu niñpe piñ piñ nöp raul añ dañ midöm höñ adö aragnab. Yad hañ adö niñpe, God yad hib niñpe u abe kalñ kññ riñkem, God yad daun kub niñpe Jerusalem giñsön niñbö kumi kabö adö lañ au niñbö aunab u, daun kub anñbu hib u abe kalñ kññ riñkem, hib yad giñsön niñbö u abe kalñ kññ riñkem giñnabin. *

¹³ Kale niñbi biñ gasi riñmid midainñm gau, God Ana niñpe Kraiñ niñbi biñ niñpe midpal ram mññöñ ke ke gau kalip manö hagöp u niñp aij giñmim,” a göp,’ a giñmön.

Kraiñ niñbi biñ niñpe Leodisia midmidal manö hag ñeb

¹⁴ “Pen daun kub Leodisia Kraiñ niñbi biñ niñpe midpal gau, ejol kalip abad midöp u niñp manö kalñ kññ riñmön hagnmön:

* 3:1: Rep 1:4,16 * 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2 * 3:4: Jud 23 * 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8 * 3:7: Ais 22:22 * 3:8: 1Ko 16:9 * 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14 * 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12 * 3:12: Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2

‘Bî hib nîpe “Anîb Unbö Rö Gînim” u; Bî, God nîpe hagö, nan gau magöñhalö gî la u; Bî nîpe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag ñöb u, Leodisia nîbi bî abad mîdpan gau kalîp manö anîbi hag yuöp.

¹⁵⁻¹⁶ Nîpe hagöp,

“Nagî adö kale gîpim u yad nîñbin. Yîp böñ nöp cîg gagpim; yîp böñ nöp arö gagpim. Manö aij yad u böñ nöp nîñ udmim, hagöp rö gîmim aka böñ nöp arö gîmim u aij! Yîp gasî adö adö nöp nîñbim rö, kalöp tîhak yunîg gabin. * ¹⁷ Kale hagpim, ‘Hon nîbi bî gep mîd aij gîpun; nan hon iru mîdöp; nan ap utep lagöp,’ a gîpim u pen manö nîñagpim u, kale nîbi bî ramö gau rö mîdpim; kale nîbi bî mög gep rö mîdpim; kale nîbi bî nan mîdagöp rö mîdpim; kale nîbi bî amgö we mîdpim; kale magö nöp mîdpim. * ¹⁸ Anîb u me, kalöp manö hagnîg gabin i nîñ aij gîmim, anîb unbö rö nöp gîmim. Nîbi bî mög gep rö mîdpim rö, yîp aumim kabö gol yad launö inöm adîñ adîñ halö mîdagöp u raumim me, nîbi bî gep mîdeinabim. Magö nöp mîdpim u, nîbi bî nîñlö nable gînim rö löp rö, yîp aumim wañîj rud ap raumim lîmim. Amgö nîñagpim rö, yîp aumim amgö marasîñ ap raumim lîmim, amgö we göp u ñîl nîñnabim. *

¹⁹ Nîbi bî kalîp mîdmagö lîbin gau gî najj geinaböl u, kalîp arö gagnabin; mîd aij gîlañ, a gem, marö ñöl gî rîmîd ukpin. Anîb u, gasî klö nîñmim, nan si nan najj gîpim u, nîhön gîñîg anîg gîpun a gîmim, böñ nöp arö gîmim, mîd aij gîmim. * ²⁰ Nîñim! Yad apem, höñ añ yañ mîdöl gî, ajöñ pa gu gu göl gî abad mîdpin. Nîbi bî an manö yad u nîñöm ajöñ hiîkeinab u, yad ram raul mîgan nîpe u amem, aip nan ñîñjul jîm ñöl mîdeinabul. *

²¹ Seden yîp marö kub ña ñîñ u, Bapi yad manö nîpe u arö gagnö; haga rö nöp gî damem me, Bapi aip sea kiñ nîpe adö u asîknö. Anîb u rö, nîbi bî Seden kalîp marö ñö, manö aij yad u arö gagöm, yîp cîg göl gî nöp mîdeinaböl gau, kalîp hag dam yad aip sea kiñ yad adö u asîknabun.

²² Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, God Ana nîpe Krais nîbi bî nîpe mîdpal ram mîñöñ ke ke gau kalîp manö hagöp u nîñ aij gîmim,” a göp,’ a gîmön,” a ga.

4

¹ Pen manö kalî kliñ rîkpin anîbu naböñ nîñ damem, kauyañ u naböñ nîñem nîñnö, God ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au ajöñ hiîköl mîdeia. Nöd aîñ magö rö hagö nîñnö u, kauyañ u hagöm yîp haga, “Adö i aumön, nan hain gîñab gau nöp yamnam,” a ga. *

² Anîg hagö nîñöl gî, God Ana u apöm yîp ba la nîñöm yad nîñnö, kumi kabö adö lañ au bî ap sea kiñ adö au asîk mîdeia. * ³ Bî au asîk mîdeia u mailö halö mîdeia; kabö jaspabe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö mîdeia. Pen kiñ sea asîk mîdeia u, sîböñ nîp gîgabö göm, kabö emral rö in rîkiñ rîkiñ göm, in lak lugöl gî mîdeia. * ⁴ Sea kiñ nîpe u añ yañ mîdö nîñöl gî, bî kub bîs gîpal sea kiñ unbö ñîñ juöl ado gî da mîhau mîhau (24) gau löm gîgabö gîla. Bî kub manö ud asîkep gau wañîj rud yîmöm, kabö gol udöm gîla usajîl bad gau ke ke löm, asîk mîdeila. * ⁵ Bî sea kiñ añ yañ asîk mîdeia au nîbö, aîñm aîñm udöl gî, rîmu hagöl gî, gîgabö göl gî aram mîlö bö ara. Sea kiñ îl anîb au hapö mailö unbö mudun jîñ u inöm mailö gî mîdeia. Hapö mailö anîb gau me, God Ana unbö mudun jîñ nîpe u. * ⁶ Bî sea kiñ añ yañ asîk mîdeia îl au, kabö gîlmasî u glas rö kîd yabîl göl mîdeia. Sea kiñ ba au, nan kamîñ mîdöp ke ke mîhau mîhau mîd gîgabö gîla. Nan anîb gau amgö iru nöp jöl gau mîdöm, pabîl gau mîdöm ga. * ⁷ Nan kamîñ anîb gau, ap laiön rö la, ap kaj kau nîbar rö la, ap bî mulu adîñ rö la, ap yaur du auan mîlö löp u rö la. ⁸ Pen nan kamîñ mîhau mîhau anîb gau magöñhalö auan unbö

* 3:15-16: Ro 12:11 * 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21 * 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4 * 3:19: 1Ko 11:32; Hib 12:6; Rep 2:5

* 3:20: Jon 14:23 * 4:1: Rep 1:1,10 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Esi 1:28 * 4:4: Rep 3:18 * 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 * 4:6: Esi 1:5-10,22; 10:14

kagol j+ŋ la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pab+ gau löm magöŋhalö li haka. Amgö auan mo gau abe m+deia. Pen s+do aŋ s+bon yaŋ, k+map hag m+dol g+ hagaböl,

“NIPE BI UL! “NIPE BI UL! “NIPE BI UL! GOD BI KUB KLÖ UNBÖ KE YABI! NIPE NAN GAGEP AP MIDAGÖP! NIHÖN NIHÖN GINIG, GINAB! NIPE HADAME DAGOL GAU MIDMIDÖP, NIPE MIÑI MIDÖP, NIPE HAINÖ PÖR PÖR NÖP MIDEINAB!” a gaböl. *

⁹ Pen nan kam+ŋ ke ke m+hou m+hou an+bu gau, b+ pör nöp pör nöp kam+ŋ m+deinab sea kiŋ adö as+ik m+öp u, n+pe b+ aij unbö ke m+öp a göm, n+p aij a göl g+, hib mailö halö n+pe haglö adö arö n+ŋöl g+, ¹⁰ b+ kub manö ud as+kep n+n juöl ado g+ da m+hou m+hou (24), b+ sea kiŋ as+ik m+öp it au kugom y+möm, b+ pör nöp pör nöp kam+ŋ m+deinab u, n+p aij a göl g+, hib n+pe haglö adö arab. Usaj+ bad kale gau ud ju n+pe m+öp au löm, hagaböl, *

¹¹ “God B+ Kub hon!

N+bi b+ magöŋhalö gau,
ne B+ kub ke yab+!, a göm,
hib ne haglö adö araŋ.

N+bi b+ magöŋhalö gau,
ne B+ aij ke yab+!, a göm,
hib ne haglö adö araŋ.

N+bi b+ magöŋhalö gau,
ne B+ klö ke yab+!, a göm,
hib ne haglö adö araŋ.

Ne nan gau magöŋhalö g+ l+na.

Ne nöp hagö,
n+bi b+ m+öm,
nan gau magöŋhalö m+öp,” a gaböl.

5

Jon köp nag+ la ap n+ŋa

¹ Pen naböŋ n+ŋ damem n+ŋnö, b+ sea kiŋ adö u as+ik m+deia u, köp m+lö kub naböŋ naböŋ wamla ap n+magö y+jg n+pe lau adö udöl m+deia. Köp an+bu, höŋ adö gau kal+ kl+ŋ r+köm, raul yaŋ kal+ kl+ŋ r+köm g+la. Pen naböŋ naböŋ wamöm, nag+ ke ke unbö mudun j+ŋ u ad+ik aij yab+! g+la. * ² Pen yad n+ŋnö, God ejol klö yab+! ap w+n kub alöm haga, “N+bi b+ an rö nag+ l+la i hub+köm, köp an+bu i p+lai g+n+m rö löp?” ö ga. ³ An+g haga u pen kumi kabö adö laŋ au abe, m+nöŋ naböŋ it i abe, m+nöŋ yuö yaŋ abe, n+bi b+ köp an+bu nag+ ud ju p+lain+m rö ap m+deia. ⁴ Kumi kabö adö laŋ au abe, m+nöŋ naböŋ it i abe, m+nöŋ yuö yaŋ abe, n+bi b+ köp an+bu nag+ ud ju p+lai g+n+m rö la ap ulhai n+ŋagla rö, yad mög yab+! gö m+öŋ göl g+ m+dainö. ⁵ Pen b+ kub manö ud as+kep m+deila gau ap y+p haga, “Ne m+öŋ gagmön. Nöŋ! Laiön Juda n+bö u kiŋ Depid r+kö r+kö dam dap+l g+lö, n+p yag daula. N+pe kaua! maua! n+pe u r+d+ik g+ yua u me, köp an+bu nag+ ud ju p+lai g+n+m rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u n+ŋa

⁶ An+g hagö n+ŋöl g+ n+ŋnö, Sipsip Pi al pak l+lö umöm uraka rö ap, sea kiŋ aŋ au m+deia. Nan kam+ŋ m+öp ke ke m+hou m+hou abe, b+ kub manö ud as+kep gau abe, m+d g+gabö g+la. Sipsip Pi an+bu kom unbö mudun j+ŋ u, amgö unbö mudun j+ŋ u la. Amgö unbö mudun j+ŋ la manö it u, God n+pe Ana n+pe unbö mudun j+ŋ u yuö, ram m+nöŋ gau magöŋhalö k+d k+d aröp. * ⁷ Pen Sipsip Pi u B+ sea kiŋ as+ik m+deia it au amöm, köp n+n y+jg n+pe lau adö udöl m+deia u uda. ⁸ Udö n+ŋöl g+, nan kam+ŋ m+hou m+hou abe, b+ kub manö ud as+kep unbö n+n juöl ado g+ da m+hou m+hou (24) abe apöm, m+deia au kugom y+m+la. B+ kub manö ud as+kep an+bu gau kale nan gida rö gau ke ke udöm, k+nag

* 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12 * 4:10: Rep 7:10,15; 19:4 * 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10 * 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rep 13:8

kabö gol udöm gıla gau ke ke ud mıdeila. Kınarı ud mıdeila mıgan anıbu gau, nan laulö in hadu göm hañıj aij auöp u, ajmarı rauöm mıdeia. Nan God nıp laulö in hañıj aij auöp anıbu, God nıbi bı nıpe gau nıp sabe gıpal u. * 9 Pen kale kımıap gıson nıbö ap hagöm hagla,

“Nöp al pak lılo,
 hagape ne lugö,
 nıbi bı ram mınöj ke ke mıdpal rö,
 ıf ke ke mıdpal rö,
 manö yabıt ke ke hagpal rö,
 hañ ke ke löp rö,
 ne rauna nıjöm
 kale God nıbi bı nıpe mıdpal.
 Anıbu u me, ne nöp köp wam adık aij ga anıbu,
 hubık pıtai gı nıjmon rö mıdöp. *

10 Pen ne gına u, kale kını ram rö löm,
 God nıp sabe gep nıbi bı löm, God hon nıp wög gı nıbal.
 Kale hainö ne aip nıbi bı mınöj naböj ıf i gau,
 kalıp magöjhalö abad mıdeinaböl,” a gıla. *

Sıpsıp Pi u hib nıpe haglö adö ara

11 Pen naböj nıj damem kauyarı nıjem nıjnö, ejol nın juöl nın juöl, dausan dausan iru yabıt nöp manö hageila. Sea kını anıbu abe, nan kamını mıhau mıhau gau abe, bı kub manö ud asıkep gau abe, kalıp bıg gıgabö gı mıdeila. * 12 Pen meg mıgan dap ranöm kımıap hagöl gı hagla,

“Sıpsıp Pi al pak lıla u, nıpe aij yabıt.
 Nıpe nan gau magöjhalö gı la, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı.
 Nıpe nan ap ılep lagöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı.
 Nıpe gasıt aij ke yabıt mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı.
 Nıpe ktö ke yabıt mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı.
 Nıpe aij ke yabıt mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı.
 Nıpe mailö aij ke halö mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı.
 Nıpe hib ke halö mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö araı,” a gıla.

13 Pen yad nıjnö, nan nıhön nıhön God gı lö ake lab kumi kabö adö ları, mınöj naböj ıf i, mınöj yuö yarı, nıg solwara arı gau magöjhalö, kımıap hagöm hagla,

“Bıt sea kını bıg göp u abe,
 Sıpsıp Pi u abe,
 kale hib ke halö mıdpil, a gun,
 hib kalpe mıhau hagno adö araı.
 Kale aij ke yabıt mıdpil, a gun,
 hib kalpe mıhau hagno adö araı.
 Kale mailö aij ke halö mıdpil, a gun,
 hib kalpe mıhau hagno adö araı.
 Kale ktö ke yabıt mıdpil, a gun,

* 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2
 Dan 7:10; Hib 12:22

* 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1

* 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6

* 5:11:

hib kalpe mihau hagno adö arañ,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, nan kamij mihau mihau hagla, “Anib unbö rö aij,” a gila. Anig hageila, bi kub manö ud asikep gau kugom yimöm, God Sipsip Pi kalpe mihau hib haglö adö ara.

6

Sipsip Pi u nagit unbö mudun jij u hubika

¹ Pen nij midnö nijöl git, Sipsip Pi u, köp wam nagit adik pidöy la ud mideia u, nagit adij wañignibö u ud ju hubikö nijöl git, nan kamij mihau mihau, añt ap manö kub rimu hagöp rö hagöm haga, “Aue!” ga. ² Hageia nijnö, kaj hos rud ap apjaka. Hos adö anibu bit ap wim udöl git asik mideia. God gö win ginitm rö nöp löp rö, God nip usajil bad win göm udpal u lit nö, ram minöy kumi kabö adö lañ arö göm, nibi bit ram minöy it yañ aip pen pen göm, al ridik yunig ara. *

³ Pen Sipsip Pi u, nagit adij yigwö añ nibö u ud ju hubikö nijöl git, nan kamij mihau mihau, yigwö añ nibö u haga, “Aue!” ga. ⁴ Hageia nijnö, kaj hos atit yabit ap apjaka. Bit ap hos adö anibu asik mideia. God gö bit anibu klö nipe udöm, ram minöy it yañ aramöm gö, nibi bit ram minöy gau gau magöñhalö agamij mideila u arö göm, pen pen al paköl göm gilö arnab. Anibu God nip ru mlö kid kub ap ña.

⁵ Pen Sipsip Pi u, nagit adij yigwö nigañ nibö u ud ju hubikö nijöl git, nan kamij mihau mihau, yigwö nigañ nibö u pen haga, “Aue!” ga. Hageia nijnö, kaj hos pir ap apjaka. Bit kaj hos adö anibu asik mideia u, nan magö nan skel libal rö skel ap udöl mideia. ⁶ Manö ap, nan kamij mihau mihau mideila añ au nibö hagöm, bit kaj hos pir adö asik mideia u nip haga, “Kiyö kub aunab rö, mani kid añt damöm, nan iru raumidal rö rauagnaböl. Wid magö cög* añt ap raunig, mani pe ñin añt ap udpal rö nöp rauöl; pen bali magö cög mihau nigañ raunig, u rö nöp mani pe ñin añt ap udpal rö nöp rauöl. Pen olip wel u abe, ñig wain u abe pör raubal rö rauöl!” a ga.

⁷ Pen Sipsip Pi u, nagit adij yigwö mlö nibö u ud ju hubikö nijöl git, nan kamij mihau mihau, yigwö mlö nibö u pen haga, “Aue!” ga. ⁸ Hageia nijnö, kaj hos he paköp ap apjaka. Bit kaj hos adö anibu asik mideia u, hib nipe Umeb; pen bit nipe aip hain aueia u, hib nipe Wip Ana Ram. God gö me, bit anib mihau adö ke ke gilö, nibi bit ram minöy gau iru nöp umöl rö la. Rimnap pen pen alöm umnaböl, rimnap kiyö kub auö umnaböl, rimnap mña nan gau gö umnaböl, rimnap kain hapeb nan hau gau hau lilö umnaböl. Anig göl um damöm me, nibi bit minöy naböy it i midpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabit mideinaböl. *

⁹ Pen Sipsip Pi u, nagit adij mamid u ud ju hubikö nijöl git, nijnö, God nip nan sabe gep bid mo u, nibi bit God Manö nij udöm, pñinj gagöm, nibi bit gau kalip hag ñöm, Krai nibi bit nipe midpun waiö haglö, kalip al pak lila ana kale gau mideila. ¹⁰ Kale wiñ kub alöm hagla, “God Bit Kub klö yabit. Ne Bit Ut. Ne nijö yabit adö u nöp gipan! Pen ñin aigegö rö midmön, nibi bit ram minöy it yañ, hanip al pak lila gau kalip manö kub gimön, ilön ñinabön?” ö gila. ¹¹ Anig haglö nijöl git, ejol gau kalip waij rud mlö ke ke ñöl git hagla, “Söl midöp; abad midaimim. Namam nañin kalöp aip God nip wög git ñibal gau, rimnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabim rö gñab,” a gila. *

¹² Pen Sipsip Pi u, nagit adij kagot jij u ud ju hubikö nijöl git, nijnö, munmon kub yabit u udö nijöl git, sidö u, wadit asöl mab inöm pir göp rö u gö, rakin u böy nöp hagape midöp rö atit yabit la. ¹³ Gapit gau, pinöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. ¹⁴ Pen kumi kabö adö lañ, hanai ral libal u rö ga. Ram minöy ilö gau abe, ram minöy ñig rit gñgabö ga gau abe, midmidal ka u arö göm, litit git ke ke arla. *

* 6:1: Rep 4:6; 5:1 * 6:2: Sek 1:8; 6:1-6 * 6:6: Grik manö koiniks a göp u, lida añt ap nöp rö. * 6:8: Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21 * 6:11: Rep 7:9,13; 19:14 * 6:12: Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18 * 6:13: Ais 34:4 * 6:14: Rep 16:20

¹⁵ Anig gö niñöl gi, kiñ ram minönj ke ke gau, kiñ ñi pro kale gau, bi kub ami bi abad mideila gau, niñi bi gep yabit gau, niñi bi hib mideia gau, niñi bi rau dam lilö nagit wög geila gau, niñi bi gasit ke niñöm wög geila gau, magönhalö, piñiñ gi amöm kabö migan, minönj migan gau pi gi mideila. * ¹⁶⁻¹⁷ Pi gi midöm hagla, “Bi sea kiñ adö asik midöp u abe, Sipsip Pi u abe hanip ilön kub ñinabil ñin hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon midagaiun. Kabö juöm aka ram minönj ilö kub gai i pa jö gi apöm, hanip böñ nöp pasa gö, Bi sea kiñ asik midöp u hanip niñagnim; Sipsip Pi hanip manö kub hagöm pen ilön kub ñagnim,” a gila. *

7

Isrel niñi bi iru nöp God ktiñ niñe udla

¹ Pen kuöyañ u niñnö, ejol mihau mihau ram minönj got mihau mihau ke ke urak midöm, pinöm mihau mihau udöl midöm, minönj naböñ, ñig solwara, mab gau, naj gagnim, a göm, naböñ kale ke añi añi udöl gi mideila. * ² Pen yad niñnö, ejol ap sidö lim göp gau niñbö, God Bi Pör Kamij Midöp nan ktiñ rik lep niñe u damöm, ejol mihau mihau God hagö sol ram minönj ñig solwara gi naj gñig gaila anib gau kalip haga, ³ “Pidöñ gim! Niñi bi God hon nip wög gi ñibal gau ktiñ niñe u nable kale lañ rikaiun; hainö pinöm yube, amöm ram minönj, ñig solwara, mab nan gau gi naj gñim,” a ga. *

⁴ Pen manö ap hagla niñnö, niñi bi God ktiñ niñe nable lañ rikla anib gau, Isrel niñi bi it ke ke gau jim ñila u wan hadred podi po dausan (144,000). *

⁵ Niñi bi anib gau, Juda it u kale 12,000;

Ruben it u kale 12,000;

Gad it u kale 12,000;

⁶ Asa it u kale 12,000;

Napdilai it u kale 12,000;

Manasa it u kale 12,000;

⁷ Simion it u kale 12,000;

Lipai it u kale 12,000;

Isaka it u kale 12,000;

⁸ Sebyulan it u kale 12,000;

Josep it u kale 12,000;

Benjamin it u kale 12,000,

u me, jim ñila u wan hadred podi po dausan me u.

⁹ Pen manö kalit ktiñ rikpin anibu naböñ niñ damem, kauyañ u naböñ niñem niñnö, Bi sea kiñ asika u abe, Sipsip Pi u abe midlö niñöl gi, niñi bi iru nöp amgö ilö adö kale au urak mideila. Niñi bi anib gau, ram minönj ke ke la rö, it ke ke la rö, hañ ke ke la rö, manö yabit ke ke la rö, gau niñbö gau niñbö apöm mideila. Niñi bi wö ralep rö midageia anib gau, magönhalö walij rud nöp yimöm, galon uñañ ud midöl gi, ¹⁰ God hib niñe haglö adö arö niñöl gi, wñ kub hagöm hagla,

“God hon sea kiñ bis göp u abe,

Sipsip Pi u abe hanip nan a gimil gi aij gilö u me,

kamij arnabun,” a gila. *

¹¹ Ejol gau magönhalö Bi sea kiñ asik mideia u abe, bi manö ud asikep gau abe, nan kamij mihau mihau gau abe, kalip big gñgabö gi mideila. Kale ap lug kugom yimöm, ubör yihön göm, God hib niñe u dap ranöm, ¹² hagla,

“Niñö yabit!

God hon hib ke halö midöp, a gun,

hib niñe hagno adö arañ.

Niñe mailö aij ke halö midöp, a gun,

hib niñe hagno adö arañ.

* 6:15: Ais 2:10,19,21 * 6:16-17: Joe 2:11; Mal 3:2; Luk 23:30 * 7:1: Jer 49:36; Dan 7:2 * 7:3: Esi 9:4,6; Rep 9:4 * 7:4: Rep 14:1,3 * 7:10: Rep 4:10

Niŋpe gasi aij ke yabiŋ mɪdöp, a gun,
 hib niŋpe hagno adö araŋ.
 Niŋpe ga u, niŋp aij yabiŋ, a gun,
 hib niŋpe hagno adö araŋ.
 Niŋpe aij ke yabiŋ mɪdöp, a gun,
 hib niŋpe hagno adö araŋ.
 Niŋpe nan niŋhön giŋnam a giŋnab u, u nöŋ giŋnab, a gun,
 hib niŋpe hagno adö araŋ.
 Niŋpe klö ke yabiŋ mɪdöp, a gun,
 hib niŋpe hagno adö araŋ.
 God hon hib niŋpe u pör pör nöŋ hagno adö araŋ.
 Niŋjö yabiŋ!” a giŋla. *

Kuöyaŋ ilön udagnaböl

¹³ Pen bi kub manö ud asiŋep anib gau bi ap, yiŋ hag niŋjöŋ haga, “Niŋbi bi waŋij rud lɪbal anib gau an? Pen kale gai niŋbö aubal?” ö ga.

¹⁴ Hageia hagnö, “Bi kub. Yad niŋagpin; pen ne niŋban,” a giŋnö. Anig hagnö, yiŋ haga, “Niŋbi bi gai i kalip marö niŋlö, biŋlam yabiŋ mɪdöm kamiŋ aubal. Pen kale Sipsip Pi hagape niŋpe u udöm, waŋij kale gau uŋ maŋi giŋlö, rud göp. * ¹⁵ Anib u me, “Kale God sea kiŋ it aŋ au mɪdöl giŋ, siŋdö aŋ, siŋbön yaŋ,
 sabe gep ram raul miŋgan niŋpe u wög niŋpe göl giŋ, giŋpal.

Bi sea kiŋ bis giŋ mɪdöp u

kalip abad mɪd aij yabiŋ giŋnab. *

¹⁶ Kalip kiŋyö kuöyaŋ gagnab, niŋg nan kuöyaŋ gagnab,
 siŋdö kal kuöyaŋ niŋjöŋ ilön gagnab. *

¹⁷ Niŋhön giŋniŋg: Sipsip Pi sea kiŋ aŋ au mɪdöp u,
 sipsip abadep bi kale mɪdöm,
 kalip uŋ giŋ niŋg ilam junab gau arö,
 niŋg kamiŋ magö niŋeb u niŋnaböl.

Pen God niŋpe miŋtön niŋg kale u
 magönhalö wik giŋ yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagŋ mudun jiŋ u hubika

¹ Pen Sipsip Pi u nagŋ mudun jiŋ u hubika niŋjöŋ kumi kabö adö laŋ au manö ap hagagöm, yöp magö ap magönhalö agamiŋ yiŋharŋ mɪdeia. ² Pen mɪdem, ejol unbö mudun jiŋ God amgö ilö adö au urak mɪdpal gau niŋjöŋ. Ejol anib gau aŋij magö ke ke udla.

³⁻⁴ Pen ejol ap rin aij kabö gol udöm giŋla ap udöl mɪdeia. Niŋpe pen amöm, God niŋp sabe giŋpal biŋd adö goŋ au giŋlaŋ urak mɪdeia. Niŋp nan laulö in haŋij aij auöp u iru nöŋ niŋla. God niŋp nan sabe gep biŋd kabö gol udöm giŋla u sea kiŋ adö au mɪdeia niŋjöŋ ejol anibu, nan haŋij aij anibu ud God niŋbi bi niŋpe niŋp sabe giŋla manö u aip uŋ maŋi göm, biŋd adö au ud magum giŋ dap lauö niŋjöl giŋ, hadu anibu in ap ran ara. * ⁵ Pen rin aij anibu udöm, mab miŋtaŋ God niŋp nan sabe gep biŋd adö laŋ ineia gau ud rin miŋgan yaŋ löm, ud miŋnön nabön it yaŋ yua niŋjöŋ rɪmu hagöl giŋ, giŋgabö göl giŋ aram mɪlö bö arö niŋjöl giŋ, aŋim aŋim udöl giŋ, munmon uda. *

Ejol aŋij magö gau pu giŋniŋg geila

* 7:12: Rep 5:12 * 7:14: Dan 12:1; Mad 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:16: Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4
 * 8:3-4: Rep 5:8; Eks 30:1-3 * 8:5: Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18

⁶ Magö an⁺ibu, ejol unbö mudun j⁺ij a⁺ij magö ud m⁺ideila gau, ud dap ranöm pu g⁺in⁺ig geila.

⁷ Ejol nöd u, a⁺ij magö n⁺ipe u pu gö, möj gap⁺i magö u abe, mab m⁺it⁺aj u abe, hagape ut⁺ ma⁺t⁺ göl g⁺i, m⁺in⁺öj naböj it⁺ yaj hoj yua. An⁺ig gö, m⁺in⁺öj naböj it⁺ i naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap, mab, nan ut⁺aj kam⁺ij kam⁺ij urak m⁺ideia gau, magöjhalö in hab⁺ik ñ⁺ij ara. *

⁸ Pen ejol y⁺igwö aj n⁺ibö u, a⁺ij magö n⁺ipe u pu gö, ram m⁺in⁺öj ilö kub yab⁺it mab rö ineia ap, ñ⁺ig solwara aj au ud yua. An⁺ig gö, ñ⁺ig solwara au naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap ñ⁺ig solwara magöjhalö hagape la.

⁹ Pen kabsat nan ñ⁺ig solwara m⁺ideila gau, naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap magöjhalö um hakla. Ñ⁺ig mag⁺ib ñ⁺ig solwara au m⁺ideila gau naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap böj nöp pa jö ma jö göm p⁺iral ara.

¹⁰ Pen ejol y⁺igwö n⁺igaj n⁺ibö u, a⁺ij magö n⁺ipe u pu gö, gap⁺i pag⁺it⁺n kub mab m⁺it⁺öj rö apöm, kumi kabö adö laj n⁺ibö b⁺ig jua. An⁺ig gö, ñ⁺ig r⁺ibö gau abe, ñ⁺ig ilam gau abe naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap g⁺i naj ga. ¹¹ Gap⁺i an⁺ibu hib n⁺ipe, “Maras⁺n Asi”. N⁺ibi b⁺i iru yab⁺it nöp, ñ⁺ig g⁺i naj ga an⁺ib gau ñ⁺ijöm umla. *

¹² Pen ejol y⁺igwö m⁺ilö u, a⁺ij magö n⁺ipe u pu gö, s⁺idö, rak⁺n, gap⁺i gau hadu rö pa⁺u göm, mailö aij pör göp rö gaga. S⁺idö u, naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap g⁺i naj ga. Rak⁺n u, naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap g⁺i naj ga. Gap⁺i gau, naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap g⁺i naj ga. S⁺idö mailö magö u, naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap s⁺idö mailö gaga. S⁺ib aj yaj magö u, naböj m⁺ihau n⁺igaj rö hagöm, naböj m⁺ihöp m⁺idailö, naböj añ⁺i ap rak⁺n mailö gaga. *

¹³ Pen yad an⁺ig göl n⁺ij m⁺id n⁺ijöl gem n⁺ijnö, yaur du ap kumi kabö aj aul⁺ik u g⁺i ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, “Ake! Ake! Naj yab⁺it g⁺in⁺ig gab. Ejol r⁺imnap halö a⁺ij magö kale pu g⁺in⁺ig gaböl. Ejol m⁺ihau n⁺igaj an⁺ib gau a⁺ij magö kale gau pu g⁺ilö, n⁺ibi b⁺i m⁺in⁺öj naböj adö it⁺ i m⁺idpal gau kal⁺p naj yab⁺it g⁺inab!” a ga. *

9

Ejol mam⁺id u a⁺ij magö n⁺ipe u pu ga

¹ Ejol mam⁺id u, a⁺ij magö n⁺ipe u pu ga n⁺ijöm, yad n⁺ijnö, gap⁺i kumi kabö adö laj n⁺ibö b⁺ig ju m⁺in⁺öj naböj it⁺ yaj ap lug g⁺i m⁺ideia. Pen gap⁺i an⁺ibu n⁺ip ki rib ulöm m⁺igan mau⁺ñ juaga u ñeila. * ² Gap⁺i an⁺ibu ki rib u udöm, ulöm m⁺igan mau⁺ñ juaga ajöj u hi⁺ikö, hadu kub yab⁺it ap ranöm, s⁺idö u gö pa⁺u göm, s⁺ibön aua. * ³ An⁺ig gö, jöj hab⁺tad⁺ij gau, hadu aj an⁺ib gau n⁺ibö g⁺i dam m⁺in⁺öj naböj adö yaj löm, God n⁺ipe gö, r⁺irabö gau n⁺ibi b⁺i b⁺ig ilön ñ⁺inab rö g⁺in⁺ig geila. ⁴ God n⁺ipe jöj hab⁺tad⁺ij an⁺ib gau kal⁺p haga, “Nan ut⁺aj, mab ut⁺aj, nan n⁺ihön n⁺ihön m⁺in⁺öj naböj it⁺ yaj rann⁺m gau, g⁺i naj gagmim; n⁺ibi b⁺i k⁺iñ yad u nable kale laj m⁺idagöp gau nöp g⁺i naj g⁺mim,” a ga. * ⁵ God haga an⁺ibu, jöj hab⁺tad⁺ij gau n⁺ibi b⁺i kal⁺p böj nöp al pak lö umöl rö laga; y⁺ihar⁺ij rak⁺n unbö mam⁺id u ilön naj unbö ke kal⁺p ñöl rö la. Kal⁺p ilön ñ⁺inaböl an⁺ibu, r⁺irabö gau n⁺ibi b⁺i b⁺ig ilön ñ⁺inab rö ñ⁺inab. ⁶ Ñ⁺in aj an⁺ibu, n⁺ibi b⁺i an⁺ib gau umnabun, a göm, n⁺ij naböl u pen umeb adan ramö ap m⁺idageinab. *

⁷ Jöj hab⁺tad⁺ij an⁺ib gau, b⁺i kaj hos dam pen pen aln⁺ig, nan ktö l⁺ibal rö gau l⁺i m⁺ideila. Nab⁺c cög kale adö laj usaj⁺il bad kabö gol udöm g⁺ila gau rö rol g⁺ila. Mulu majmaj kale gau n⁺ibi b⁺i rö la. * ⁸ Nab⁺c umagö kale gau, n⁺ibi nab⁺c umagö rö la. Pen meg kale gau,

* 8:7: Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * 8:11: Jer 9:15 * 8:12: Esi 32:7; Rep 6:12-13 * 8:13: Rep 9:12; 11:14

* 9:1: Rep 20:1 * 9:2: Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks 10:12-15 * 9:4: Rep 7:3 * 9:6: Job 3:21; Jer 8:3 * 9:7:

Joe 2:4

kain hapeb, laiön a gîpal u, meg rö la. * ⁹ Pabił gau, ain sior rö u lîla. Pen iru nöp auan pakeila u me, kaj hos iru nöp gadal badal gau iru nöp tîp gî dam pen pen alnîg amöm, gi gu göp rö u haga. * ¹⁰ Himgan adîj mîj, rîrabö amîn nîbi bî hauö ilön göp rö u la. God gö, rakîn unbö mamîd u, nîbi bî gau kalîp ilön ke naji yabił nîl gî mîdeinaböl. ¹¹ Jorj habıadîj anîb gau kiş kale, ejol ulöm mîgan mauîñ juaga abad mîdöp ejol anîbu me. Hibru manö hagöm, hib nîpe Abadon a gîmîdal pen Grik manö hagöm, Apolyon a gîmîdal.*

¹² Anîb u, mîjör kub nöd u hadö pîs göp pen mîjör kub mîhöp mîdöp.

Ejol kagoł jîj u alîj magö nîpe u pu ga

¹³ Pen ejol kagoł jîj u, alîj magö nîpe pu ga nîjöm yad nîjnö, manö ap auai bîd kabö gol udöm gîla adö au, kom mîhau mîhau mîdmîdöp anîb au nîbö. Bîd anîbu God amgö ilö au gîlan mîdeia. ¹⁴ Manö anîbu ejol kagoł jîj alîj magö ud mîdeia u nîp haga, “Ejol mîhau mîhau nagi adîk lîlö, nîg kub yabił Yupredis goł au mîdpal gau, hubîk yumön,” a ga. ¹⁵ God ejol mîhau mîhau anîb gau kalîp nöd hag lö, mî anîbu nöp, rakîn anîbu nöp, nîn anîbu nöp, magö anîbu nöp abad mîdmîdal u me, nîn anîbu hadö aua rö, nîbi bî mînön naböş ił i iru nöp al pak löl, a göm, hubîk yua. Nîbi bî mînön naböş adö ił i mîdpal gau magöşhalö naböş mîhau nîgan rö hagöm, naböş mîhöp mîdailö, naböş añî ap al pak lînîg arla. * ¹⁶ Pen yîp hagla nîjnö, ami bî kaj hos adö asîköm nîbi bî pen pen al pak lînîg arla gau du hadred mîtön (200,000,000) mîdeila.

¹⁷ Pen yad nîjnö, kaj hos kale gau abe, bî hos adö asîkla gau abe kapa sior yîmla gau, rîmnap mab mîtan ałî rö ga, rîmnap kabö mu “sapaia” a gîpal u rö ga, rîmnap kabö uhałîn “salpa” a gîpal u rö ga. Kaj hos nabîc gau, laiön nabîc rö la. Meg mîgan kale laş nîbö mab mîtan abe, hadu abe, nan salpa hałîj naji asî yabił u abe aua. ¹⁸ Meg mîgan kale laş nîbö mab mîtan abe, hadu abe, nan salpa hałîj naji asî yabił u abe apöm gö, nîbi bî iru nöp um hakla. Nîbi bî mînön naböş adö ił i mîdpal gau magöşhalö naböş mîhau nîgan rö hagöm, naböş mîhöp mîdailö, naböş añî ap umla. ¹⁹ Kaj hos anîb gau kłö kale u mîdeia maj mîgan kale abe, amîn adîj mîj kale abe. Amîn kale gau, haijo nabîc rö la u me, nîbi bî gau kalîp gî naji göl rö la. ²⁰ Pen nan naji anîb gau gö, nîbi bî iru nöp um hakla u, nîbi bî mîdeila gau ga anîbu nîjöm, nîhön gînîg kabö mab nan gau udun nîmagö hon ke nöp nan piral gî lîbun a göm, arö gagla. Nîhön gînîg nan si nan naji gîpun a göm, arö gagla. Pen nan yîharîj gau, nan amgö nîjagmîdöp gau, nan manö nîjagmîdöp gau, nan adan ajagmîdöp gau, nan kabö gol, silpa, bras, kabö, mab udöm gîla gau nöp sabe gun a göm, kîjaki aiön pi nan naji gau kalîp nöp sabe gun a göm, gî mîdeila. * ²¹ Pen wip alöm, kuj göm, nîbi si bî si göm, nan si udöm, gîlö arö nîjöl gî, nîhön gînîg anîg gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nîp köp nî nîja

¹ Pen naböş nîj damem nîjnö, ejol kłö yabił unbö ke ap kumi kabö adö laş nîbö auajîp. Ejol anîbu nîp kumi rud ap wam wam gö nîjöl gî, sîböñ nabîc nîpe pîral gîgabö göm, mulu adîj nîpe u sîdö rö mailö göm, ma kîd nîpe u mab inöm mîtan göp rö u ga. ² Nîpe kumi kabö adö laş nîbö apöm, ma yîjîg kîd u nîg solwara adö u rauöm, ma sîdagö kîd u mînön adö u raua. Köp pro bad ap pîlai udöl gî mîdeia. ³ Pen nîpe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, rîmu unbö mudun jîj u manö kub hagöm manö rîmnap pen haga. ⁴ Manö haga anîbu kalî kłîñ rîknam, a gînö, manö ap kumi kabö adö laş nîbö haga, “Manö anîbu halö kalî kłîñ rîkagmön; manö anîbu pi göl mîdan,” a ga. *

* 9:8: Joe 1:6 * 9:9: Joe 2:5 * 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö ił u “Bî nîbi bî al pak lep.” * 9:15: Rep 8:7-12 * 9:20: Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 * 10:4: Dan 12:4,9

⁵ Pen ejol ma böŋ lap u ñiŋ solwara adö u rauöm, böŋ lap u mīnōŋ adö u rauöm mīdeia nīŋnō u, ñin yīŋŋ kīd nīpe u dap ranöm, God ram mīnōŋ adö laŋ au yama. * ⁶ Anīŋ göm, God pör nöp pör nöp kamīŋ mīdöp u, kumi kabö adö laŋ nan gau magōŋhalö gī la u, mīnōŋ nabōŋ nan gau magōŋhalö gī la u, ñiŋ solwara nan gau magōŋhalö gī la u, God nīŋō anību mīdöp rö nīŋō yabīŋ hagabin a göm haga, “God mīñi rapīn mīdagnab! ⁷ Pen ejol mudun jīŋ u aŋīŋ magō nīpe pu gīnīŋ gīnab ñin anību nöp, God nīpe manö hagep bī nīp wög gīla gau kalīp haga rö nöp, manö nīpe pi göl mīdöp u uri gīnab,” a ga. *

⁸ Pen manö kumi kabö adö laŋ nībö nöd nīŋnō u, yīp kauyaŋ hagōm haga, “Ejol ma böŋ lap u ñiŋ solwara adö rauöm, böŋ lap u mīnōŋ adö rauöm mīdöp u nīp ammōn hagō, köp pro pītai ud mīdöp u, nöp ñinīm,” a ga.

⁹ Anīŋ hageia, ejol mīdeia u amem, yīp köp pro yagol u ñi, a gīnō, yīp ñöl gī haga, “Ud ñōŋ. Ñiŋō, meg mīgan ne u bom ñiŋ dö kal göp rö gīnab u pen mudun aŋ yaŋ amōm, asi gīnab,” a ga. * ¹⁰ Hageia, köp pro anību uдем ñiŋnō, bom ñiŋ dö kal rö ga u pen ñiŋ pa bo yunō, mudun aŋ yaŋ amōm asi ga.

¹¹ Pen yīp haga, “Nībi bī ram mīnōŋ ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, manö yabīŋ ke ke gau iru nöp, kīŋ ram mīnōŋ gau abad mīdpal ke ke gau iru nöp, hainö kalīp nīhōn nīhōn gīnab u, God manö u kauyaŋ hag ñimōn,” a ga.

11

Bī God manö hag ñeb mīhau

¹ Pen yīp ur mīlō nan lī nīŋbal ap ñöl gī hagla, “Am God sabe gep ram u lī nīŋmōn, God nīp nan sabe gīpal bīd adö u lī nīŋmōn, gīmōn. Nībi bī God sabe gep ram raul mīgan apōm nīp sabe gīnaböl gau u rö nöp, wö ral nīŋmōn. * ² Pen Juda nībi bī wasö gau, pör apōm waryö hōŋ aŋ yaŋ mīdpal rö, ka anību halö lī nīŋagmōn. Nīhōn gīnīŋ: kale nöp daun kub uŋ Jerusalem naj göl gī mīdlō mīdlō, rakīn unbö ñin juöl mīhōp ado gī da yīgwō aŋ nībö (42) arnab. * ³ Yad pen, bī manö yad hag ñeb mīhōp hag yunō, yīharīŋ wadī asöl rö gau yīmōm, manö yad hag ñi ajlō, ñin wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab,” a ga.

⁴ Bī God manö hagep anīb mīhau, Bī Kub mīnōŋ nabōŋ iŋ i abad mīdöp u, amgö ilö nīpe au mīdpil. Kale mab olip ur mīhau, lam mīhau me. * ⁵ Pen nībi bī rīmnap kalīp mīhōŋ gī naj gīnīŋ gīlō, mab mītaŋ meg mīgan kale u nībö apōm, kalīp in haknab. Kalīp mīhōŋ gī naj geinaböl nībi bī gau, kalīp anīŋ unbö rö nöp gīnab. * ⁶ God kalīp mīhōŋ ktō nīpe ñö, manö hagep wög nīpe gī damöl gī, möŋ alagaŋ, a gīlō, alagnab; ñiŋ gau hagape laŋ, a gīlō, hagape līnab; nībi bī gau kalīp marö nīhōn nīhōn gau gaŋ, a gīlō, gīnab. Ñin aigeg anīŋ gīnīm a gīnabil u, anīŋ unbö rö nöp gīnab. * ⁷ Pen God manö u hag ñi dammil, nabōŋ hag haklō, nan hapeb uŋōm mīgan mauñ juaga yaŋ nībö aunab u, kalīp mīhōŋ aip pen pen gī damōm, böŋ nöp al pak lö umnabil. *

⁸ Wīp he mīlō anīb mīhau mīdeinabil daun kub yabīŋ u lor aŋ au. Daun kub yabīŋ anību me, Bī Kub u nīp mab kros ba laŋ al pak līla. Pen daun kub yabīŋ anību hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gīpal. *

⁹ Pen nībi bī ram mīnōŋ gau ke ke mīdpal gau, iŋ ke ke mīdpal gau, manö ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalīp mīhōŋ nīŋöl gī nöp mīdōm, wīp he mīlō anīb mīhau dam rīgöl gagmim, a gīlō, umnabil ñin adīŋ u rīkōm, ñin mīhau nīgaŋ halö kuö au nöp mīdlō nīŋöl gī, nībi bī anīb gau wīp he mīlō anīb mīhau nīŋ sīŋ gīnaböl.

¹⁰ Bī God manö hagep anīb mīhau, nībi bī mīnōŋ nabōŋ adö iŋ i mīdpal kalīp mīŋör kub ñi mīdmīdil rö, pen paj hagōm, nan kub ñiŋöl gī, nan aij pen ñö pen ñö gīnaböl.

* 10:5: Dud 32:40; Dan 12:7 * 10:7: Emo 3:7 * 10:9: Esi 2:8; 3:1-3 * 11:1: Esi 40:3; Sek 2:1-2 * 11:2: Luk 21:24; Rep 13:5 * 11:4: Sek 4:3,11-14 * 11:5: 2Sa 22:9; Sam 97:3 * 11:6: 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8 * 11:7: Dan 7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8 * 11:8: Luk 13:34

¹¹ Pen ñin adinj u abe, ñin mihau niganj abe, wip he mlö anib mihau gau midailö pen God nipe ake bad ap yuö anj kalip yanj arö urakmil nanöl midailö. Anig ga njöm, nibi bi njheila gau kalip aninin yabit ga. * ¹² Pen bi God manö hagep anib mihau njlö, manö kub ap kumi kabö adö laj nibo, “Kale auil!” a ga. Nibi bi kauat mauat kale mhöj gau nj midlö njöl gi, kumi rud ap kalip wam wam gi udö, God ram ninöj kumi kabö adö laj au arlö. *

¹³ Pen magö anibu nöp, munmon kub yabit udöm, daun kub anibu naböj unbö sidun laj rö hagöm, naböj unbö ajip u mideila njöm naböj añt ap pa jö ma jö gö, nibi bi sepen dausan um hakla. Pen nibi bi mideila gau, nan ga anibu njöm pñinj göm, God ram ninöj kumi kabö adö laj au midöp u nip hib haglö adö ara. *

¹⁴ Pen njim! Mjör kub yigwö anj nibo u hadö pis göp, pen mñi mjör kub yigwö njganj nibo u sol gning gab. *

Ejol mudun jinj u atinj magö nipe pu ga

¹⁵ Magö anibu nöp ejol mudun jinj u, atinj magö nipe u pu gö njöl gi, manö ap kumi kabö adö laj nibo hagöm haga,

“Uri Bi Kub hon u, Krais nipe u aip,

ram ninöj gau magöjhalö pör nöp pör nöp abad midnab,” a ga. *

¹⁶ Pen bi kub manö ud asikep ñin juöl añt ap ado gi da yigwö mlö u (24), sea kinj adö kale u God amgö ilö nipe asik mideila gau, kugom yimöm ubör yhöj göm, God nip sabe göl gi hagla,

¹⁷ “God, ne Bi Kub klö ke yabit u!

Nöd midmidan, mñi middep nöp midpan!

Bi klö unbö ke yabit pör midpan rö,

mñi nibi bi ram ninöj gau magöjhalö

Kinj kale midpan u rö,

nöp aij yabit gabun!

¹⁸ Nibi bi ram ninöj gau nibo nöp njöm, kal yabit jula.

Pen mñi ne kal juep ñin u hadö auöp.

Mñi nibi bi umla gau kalip

manö kub hagep ñin u hadö auöp.

Mñi nibi bi nöp wög göm,

manö ne hag ñibal gau abe,

nibi bi manö aij ne nj udöm,

hib ne njöm ana udpal gau abe,

nibi bi hib halö midpal aka

ramö gau midpal gau magöjhalö,

nan aij kalip pen ñinabön,

ñin u hadö auöp.

Pen nibi bi hatöwatö göm,

nibi bi rimnap kalip al pak libal gau,

kalip pen u rö nöp al pak linabön,

ñin u hadö auöp,” a gila. *

¹⁹ Anig haglö njöl gi, God sabe gep ram kumi kabö adö laj au midöp u migan hiiköm, God Manö mideia kes magö u waiö la njönö. Magö anibu nöp añim añim udöm, rimu hagöm, gu kub yabit u hagöm, munmon udöm, möj gapi magö kub yabit paköm, ga. *

* 11:11: Esi 37:5,10 * 11:12: 2Ki 2:11 * 11:13: Rep 6:12; 16:18 * 11:14: Rep 9:12 * 11:15: Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14 * 11:18: Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam 115:13 * 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5; 15:5; 16:21

12

Nibi u abe re ubit kub u abe

¹ Pen nabon niny damem ninyo, nan ke hain nibo kub ap kumi kabö an aulik ga. Nibi ap sidö watij rö löm, ma nipe rakin adö au löm, gapit unbö migan laj u, kwin rol gipal rö usajil bad nipe nabic adö laj lö mideia. ² Pen nipe nit painan riknig, nit painan ninyo ninyöl git, wög paköm gaia. *

³ Nan ke hain nibo ap halö, kumi kabö an aulik waiö la ninyo. Re ubit hagape halö kub yabit unbö ke ap mideia. Nabic cög nipe unbö mudun jiny löm, kom nipe unbö sidun laj löm, kin rol gipal usajil bad gau, nabic cög adö nipe ke ke löm mideia. * ⁴ Re ubit kub anibu, amin nipe u gapit kumi kabö adö laj gau pakö, iru nöp big ju minon nabon it i ju luga. Anib u, gapit magonhalö mideila gau nabon mihau nigan rö hagöm, nabon mihöp midailö, nabon añit ap big ju yua. Pen nipe nibi nit painan yag daung geia u, yag dauö ninyin, a göm, apöm abad mideia. * ⁵ Pen nibi anibu nit ap yag daua. Nit anibu nipe ain ur mlö udöm, nibi bit ram minon gau magonhalö abad mideinab. Pen nibi u nit anibu nip yag dauö, ejol ap nit anibu pit git udöm, dam God nipe sea kin nipe kumi kabö adö laj midöp au ud ara. * ⁶ God nibi anibu nip ka ap git lö, pininy git anib gau amöm, anib gau nöp midö ninyöl git, God nip nan magö nöl git abad mideinab nit wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab.

⁷ Pen kumi kabö adö laj au, ejol kub Maikel ejol nipe gau udöm amöm, re ubit kub anibu yam nipe gau aip pen pen göm git damöm me, * ⁸⁻⁹ re ubit kub u yam nipe gau halö, kumi kabö adö laj nibö al ridik yuöm böny nöp minon nabon it i yula. Re hadame dagol gau mideia, re anibu kijaki aka Seden a gipal u, nipe nöp nibi bit ram minon gau gau magonhalö kalip manö pir alö, manö piral nipe u ninyla. *

¹⁰ Pen manö kub ap kumi kabö adö laj au nibö hagöm haga, "Miti God nipe nibi bit gau ud kaminyunab.

Miti God nipe klö nipe udöm, nibi bit ram minon gau gau magonhalö
Kin kub ke yabit mideinab.

Miti God Krai nipe u nöp,
Bit Kub klö ke yabit midöm,

nibi bit ram minon gau gau magonhalö abad mideinab.

Nihon ginyg: Seden nipe God amgö ilö nipe au midöm,
sidö an, sibon yan,

añ mam hon gau nan si nan naj nihon nihon geila gau hagdöp u,
nip minon nabon it yan ud yula. *

¹¹ Pen añ mam hon gau,

Sipsip Pi hagape nipe u abe,

Krai manö ninyo hag nitmidal u abe gö,

Seden nip mo kale gau lila.

Nibi bit nipe nöp midpun, a göm, pininy gagöm,

hanip al pak linyg al pak löl, a git gasit ninyla.

¹² Anib u, kale kumi kabö adö laj au midpim gau,

mitn mitn göl git midaimim.

Pen kale minon nabon abe, nit solwara u abe midpim gau,
kalöp mög ninybin.

Nihon ginyg: Seden nip kale midpim anib yan ud yulö,

nit nipe iru midagöp rö, kal yabit juöp," a ga. *

¹³ Pen re ubit kub anibu, yip minon nabon adö it i ud yubal, a göm, gasit u ninyöm, nibi nit yag daua anibu nip ridik git yuaia pen, ¹⁴ God nibi anibu nip yaur du kub auan

* 12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan 8:10 * 12:5: Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15 * 12:7: Jud 9 * 12:8-9: Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2 * 12:10: Job 1:11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23; 49:13

kub mihau li ñö, nipe u göm ram minönj kabö nöp midöp anj au God ka nipe gi la anibu ara. Am anib gau midö niñöl gi, God nipe nip nan magö ñöl gi abad midö, mi mihau nigan rakin unbö kagoł jiny anab. Re ubitl u nibi u nip nan naj ap ginim rö lagnab. *

¹⁵ Pen re ubitl u, ñig ul rö tihak yunö nibi anibu nip ugal aranj, a göm, tihaka u, ¹⁶ pen minönj u nibi anibu nip gi ñö, ñig re ubitl ul rö tihak yua anibu minönj nabönj migan gau pa jö gi amöm, ur ur gö ara. ¹⁷ Anig gö, re ubitl u nibi anibu mulu kal yabitl lugö, nibi u ñi painanj nipe gau, God Manö hagöp rö göm, Jisas manö niñö nipe niñ udöm hain göm nibi bi rimnap kalip hag ñibal gau aip pen pen ginig ara. * ¹⁸ Pen re ubitl u amöm ñig solwara goł au urak mideia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara anj gau nibö apjaka

¹ Midem niñnö, nan hapeb rö ap, ñig solwara anj gau nibö aueia. Nabıc cög nipe unbö mudun jiny löm, kom unbö sidun laj löm, kiñ rol gipal usajıl bad gau, kom adiny ke ke löm mideia. Pen nabıc nipe unbö mudun jiny u, God nip hag juep hib naj rimnap añi añi kali ktiñ rik lölö mideia. * ² Nan hapeb anibu, kain hapeb leped rö la u pen ma nipe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg migan nipe u, kain hapeb laiön meg migan rö la. Pen re ubitl u, klö nipe ke abe, kiñ kub ke yabitl mideia klö u abe, nan hapeb anibu nip ña.

* ³ Pen nan hapeb anibu nabıc cög nipe ap, nöd böñ nöp al pak lölö kila ga rö la u pen kuöyanj mitep ga. Anig gö, nibi bi minönj nabönj adö it i gau gau magönhalö gasi gasi löm, nan hapeb anibu nip hain gila. * ⁴ Pen re ubitl anibu kiñ kub ke yabitl mideia klö u nan hapeb anibu nip ña u me, nibi bi gau re ubitl anibu nip hib haglö adö ara. Pen nan hapeb anibu abe kiñ kub ke yabitl rö midöp u, nibi bi rimnap nip aip pen pen göl rö lagöp, a göm, nibi bi gau magönhalö nan hapeb u, u rö nöp hib nipe haglö adö ara.

⁵ Pen God nan hapeb anibu nip niñbir arö gö, hib nipe ke hagö adö arö, God hib nipe manö naj hagöm dap lugö, rakın unbö ñin juöl mihöp ado gi da unbö yigwö anj nibö u (42) ara. * ⁶ Nipe anig göm, God nip hag juöm, hib nipe manö naj hagöm, ram minönj nipe kumi kabö adö laj au hag juöm, adö laj au nipe aip midpal gau kalip hag juöm, ga. ⁷ Pen God nan hapeb anibu nip niñbir arö gö, Krais nibi bi nipe gau aip pen pen göm, al juöm, nibi bi gau magönhalö, it ke ke midpal rö, ram minönj ke ke midpal rö, manö yabitl ke ke hagpal rö, hañ ke ke löp rö, kalip magönhalö abadöl mideia. * ⁸ Nibi bi minönj nabönj adö it i gau gau magönhalö rö, nan hapeb anibu hib nipe haglö adö arnab. Pen nibi bi au, ram minönj hadame dagol gau gi laga ñin u, God nibi bi pör kaminy nöp mideinaböl buk anib yanj hib kale kali ktiñ rika gau nöp, nan hapeb anibu hib nipe haglö adö aragnab. Buk anibu, Sipsip Pi al pak lölö uma u buk nipe me u. *

⁹ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau manö anib i niñjim!

¹⁰ Nibi bi God nagı aröl, a göm, niñjüb gau,
nagi arnaböl.

Nibi bi ru mlö kid udöm bininy gılö umöl, a göm, niñjüb gau,
ru mlö kid udöm bininy gılö umnaböl.

Anig ginab rö, Krais nibi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, Krais manö aij u niñj udöm göm, hagöp rö göm, Krais nip cig aij göl gi nöp midaiöl. *

Nan hapeb ap halö minönj nabönj anj giyanj nibö apjaka

¹¹ Pen kauyanj niñjem niñnö, nan hapeb rö ap halö minönj nabönj anj giyanj nibö apjaka. Kom nipe mihau u, sipsip pi kom rö la u pen manö nipe u, re ubitl rö haga. ¹² Nipe nan hapeb nöd nibö u nip wög gi ñöl gi, nibi bi ram minönj gau magönhalö manö klö hagöm

* 12:14: Dan 7:25; 12:7 * 12:17: Rep 11:7 * 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: Rep 17:8

* 13:5: Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2 * 13:7: Rep 11:7 * 13:8: Sam 69:28; Rep 17:8; 20:12,15; 21:27 * 13:10: Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12

gö, nan hapeb nöd n**ib**ö nöd böñ nöp al pak l**il**ö k**it**la ga rö la u pen kuöyañ m**it**ep ga an**ib**u n**ip** hib haglö adö ara.

¹³ Nan hapeb hain n**ib**ö u nan gagep rö göm, nan n**ij**eb n**ij**agep rö göm, ga. N**ib**i b**i** n**ij**m**id**l**ö** n**ij**ö**l** g**i**, n**ipe** gö, mab m**it**añ kumi kabö adö lañ n**ib**ö ap m**in**öñ naböñ i**t** yañ luga. * ¹⁴ Pen God n**ipe** nan hapeb hain n**ib**ö an**ib**u n**ij**ebir arö gö, nan hapeb nöd n**ib**ö amgö ilö n**ipe** au nan gagep rö gaia u me, n**ibi** b**i** m**in**öñ naböñ gau gau magöñhalö manö piral n**ipe** u n**ij** udla. Nan hapeb hain n**ib**ö u n**ibi** b**i** gau kal**ip** hagö, kale nan hapeb ru m**il**ö k**id** ud böñ nöp al pak l**il**la u pen kauyañ m**id**döp u hib n**ipe** dap rann**ig**, nan n**ip** rö ap g**i** l**il**la. ¹⁵ Pen God nan hapeb hain n**ib**ö u n**ip** n**ij**ebir arö gö, nan ana nan hapeb nöd n**ib**ö rö g**i** l**il**la an**ib**u n**ip** ake bad u pu gö arö, kam**ij** löm, manö hagöm haga, “Yad b**i** kub. Hib yad nöp hagmim adö arañ,” a ga. An**ig** hageia, n**ibi** b**i** hib n**ipe** haglö adö araga gau magöñhalö hagö al pak l**il**la. ¹⁶ N**ipe** hagö, n**ibi** b**i** hib m**ide**ia gau, n**ibi** b**i** hib m**id**ageia gau; n**ibi** b**i** mani iru m**ide**ia gau, n**ibi** b**i** mani m**id**ageia gau; n**ibi** b**i** nag**i** wög geila gau, n**ibi** b**i** gas**i** kale ke wög geila gau; kale magöñhalö k**li**n ap n**im**agö y**ij**g k**id** u aka nable lañ udla. * ¹⁷ Pen n**ibi** b**i** k**li**n an**ib**u udagla gau, nan rauöl rö aka nan s**ik**m göl rö laga. K**li**n an**ib**u me, nan hapeb u hib n**ipe** aka naba n**ipe** me u.

¹⁸ N**ibi** b**i** gas**i** n**ij** a**ij** g**ip**al gau manö i**t** an**ib**u ul**hai** n**ij**ö**l** rö löp. N**ij** a**ij** göm me, nan hapeb an**ib**u naba n**ipe** i**t** u n**ij**naböl. Naba an**ib**u, b**i** ap hib n**ipe** u m**id**döp. Naba an**ib**u me kago**t** kago**t** kago**t** (666).

14

N**ibi** b**i** iru nöp k**im**ap g**is**ön n**ib**ö ap hagla

¹ Pen kauyañ n**ij**em n**ij**ñö, Sipsip Pi u Saion Dum ilö lañ ranöl m**id**dö n**ij**ö**l** g**i**, n**ibi** b**i** wan hadred podi po dausan (144,000) gau n**ipe** a**ip** m**ide**ila. N**ibi** b**i** n**ipe** a**ip** m**ide**ila an**ib** gau, nable kale lañ hib n**ipe** u abe, Nap hib u abe kal**i** k**li**n r**ik** l**il**ö m**ide**ia. ² Pen manö ap kumi kabö adö lañ au n**ib**ö n**ig** hij kub b**ig** gu hagöp rö aka r**im**u gu m**il**öb**ö** hagöp rö u hagö n**ij**ñö. Manö an**ib**u, nan gida rö pakpal hagöp rö u haga. * ³ Pen n**ibi** b**i** wan hadred podi po dausan (144,000) an**ib** gau kale sea k**ij** adö au g**id**añ m**id**döm, nan kam**ij** m**ih**au m**ih**au abe, b**i** manö ud as**ik**ep gau abe n**ij** m**id**l**ö** n**ij**ö**l** g**i**, kale k**im**ap g**is**ön n**ib**ö ap hagla. K**im**ap g**is**ön n**ib**ö an**ib**u, n**ibi** b**i** m**in**öñ adö i**t** i n**ib**ö r**im**nap n**ij**ö**l** rö laga; n**ibi** b**i** wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda an**ib** gau nöp k**im**ap an**ib**u n**ij**ö**l** rö la. * ⁴ B**i** an**ib** gau kale n**ibi** a**ip** g**i** ajagpal; b**i** praj rö m**id**pal. Sipsip Pi n**ipe** gai arab n**ij**öm, n**ip** hain g**ip**al. Krais kal**ip** n**ibi** b**i** añ gau n**ib**ö rau adog udöm, God n**ip** abe, Sipsip Pi n**ip** abe kal**ip** nan magö nöd ral daum**id**al rö nöp ña. ⁵ Manö piral r**im**nap hagagla; nan si nan naj r**im**nap gagla.

*Ejol m**ih**au n**ig**añ manö hag n**il**la*

⁶ Pen kauyañ u n**ij**em n**ij**ñö, ejol ap kumi kabö añ aul**ik** u g**i** ajöl g**i**, n**ibi** b**i** m**in**öñ naböñ adö i**t** i, hañ ke ke löp rö, i**t** ke ke m**id**pal rö, manö yab**it** ke ke hagpal rö, ram m**in**öñ ke ke m**id**pal rö, Krais manö a**ij** pör m**ide**inab u kal**ip** hag n**in**ig ga. ⁷ W**it**n kub alöm haga, “God n**ipe** manö kub hagnab n**in** u hadö auöp rö, God n**ip** an**in**n gö p**it**n**ij** g**im**im. B**i** Kub kumi kabö adö lañ, m**in**öñ naböñ i**t** i, n**ig** solwara, n**ig** ilam gau magöñhalö g**i** la u, hib n**ipe** u hagpe adö arañ,” a ga.

⁸ Ejol ap, ejol nöd u n**ip** hain göl g**i** haga, “God gö daun kub Babilon böñ nöp ap lug paköp o! N**ibi** b**i** Babilon gau kale n**ibi** si b**i** si göm, g**i** naj unbö ke g**il**ö g**il**ö, n**ibi** b**i** ram m**in**öñ gau gau magöñhalö n**ij**öm an**ib** unbö rö nöp g**il**la. Babilon n**ipe** n**ig** wain k**l**ö n**ipe** ke n**ij**öm, n**ibi** b**i** ram m**in**öñ ke r**im**nap gau kal**ip** n**ö** n**ij**l**ö**, n**ipe** göp rö, kale u rö nöp haut alö g**i** naj nöp g**il**la,” a ga. *

* 13:13: Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20 * 13:16: Rep 14:9-11; 16:2; 20:4 * 14:2: Rep 1:15; 19:6 * 14:3: Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4 * 14:8: Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3

⁹ Ejol ap pen, ejol nöd mihau u kalip hain göm, wiñ kub alöm haga, “Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan nip rö niñöm gi lila u hib nipe dap ranöl gi, ktiñ nipe u nable lañ aka ñimagö adö au udeinaböl gau, * ¹⁰ God nip mulu yabit lugö, ñig wain asi yabit u, kap kale yañ ralö ajmañ rauö, ñö ñiñaböl. Ejol ut gau abe, Sipsip Pi u abe niñmıdlö niñöl gi, kalip hag mab ke yañ u yuö, mab mitañ salpa halö u kalip inö niñöl gi, wög pak mideinaböl. * ¹¹ Mab mitañ u kalip inö niñöl gi, mab hadu anibu ranöm, gi damöm, pör pör nöp ap ranöl gi mideinab. Anib u, nan hapeb anibu hib haglö adö arnab nibi bi gau, nan ana nip rö gila anibu hib haglö adö arnab nibi bi gau, hib nipe ktiñ anibu udnaböl nibi bi gau, God kalip pen ilön kub yabit u sidö añ, sibön yañ, pör pör nöp ñinab,” a ga. * ¹² Anig ginab rö, Krais nibi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, God Manö hagöp rö niñ ud pidöñ göm, hagöp rö göm, Jisas nip cig aij göl gi nöp midaiöl. *

¹³ Pen manö ap kumi kabö adö lañ nibö yip haga, “Manö hagnig gabin i kali ktiñ rikmön. Miñi marö göp ñin i, nibi bi Bi Kub nip niñ udöm umnaböl gau, miñ miñ ginaböl,” a ga. Hageia, God Ana nipe haga, “Niñö yabit. Kale marö udöl gi wög uttham gi midpal rö, kale ake löm, miñ miñ göl gi mideinaböl,” a ga.

Nan wög minöñ adö it i pidöñ göp

¹⁴ Pen yad niñnö, Bi ap Ni nipe rö bi ap, kumi kabö rud bad adö au asik mideia. Nabic cög nipe lañ, kabö gol udöm usajil bad gila ap rol göm, ru agon gitapi rö gigebe göp ru kid yabit wid magö rik daubal rö ap ud mideia. *

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe gep ram raul migan yañ nibö apöm, bi kumi kabö rud bad adö au asik mideia u nip wiñ kub alöm haga, “Minöñ naböñ adö yañ wid magö gau po göp. Wid rik daupe ñin u auöp rö, ru agon gitapi rö ne anibu udmön, rik dap magum gimön,” a ga. ¹⁶ Hageia, bi kumi kabö rud bad adö au asik mideia u, ru agon gitapi rö nipe u ud rib gi dö madö göm, wid magö minöñ naböñ adö gau rana gau magöñhalö rib gi dö madö gi dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep ram raul migan kumi kabö adö lañ au nibö höñ aua. Nipe u rö nöp ru agon gitapi rö ap udöl mideia.

¹⁸ Magö anibu nöp, ejol mab mitañ abad midmidöp u, God nip nan sabe gep bid au nibö apöm, ejol ru agon gitapi rö udöl mideia u nip wiñ kub alöm haga, “Wain magö minöñ naböñ adö yañ nibö gau po göp rö, ru agon gitapi rö ne u ud wain magö magöñhalö rik dap magum gimön,” a ga. * ¹⁹ Anig hageia, ejol anibu, ru agon gitapi rö nipe u ud rib gi dö madö göm, wain magö gau rik dam, God nip mulu lugö wain magö abhib jakep ka migan u yua. Ka anibu God nibi bi gi naj gimıdal gau kalip pen ilön ñinim rö midöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka migan anibu daun kub höñ adö mideia. Wain magö migan anibu yuö, abhib jaklö niñöl gi, hagape u ran ajmañ rauöm, ñig ut kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gi, kilomida unbö ñin juöl ajip böñ dañ (300)* rö ara. Hagape ut kub anibu kaj hos nabic adö lagod midöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jıñ u ginab

¹ Pen nan ke hain nibö niñöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö añ aulik ga niñnö. Marö unbö mudun jıñ gau gö, God nip mulu yabit lugöp u böñ nöp naböñ junab, a göm, ejol nipe unbö mudun jıñ gau kalip hagö, marö kub anib gau dap minöñ naböñ it i aunig geila.

* 14:9: Rep 13:12-17 * 14:10: Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8

* 14:11: Ais 34:10 * 14:12: Rep 13:10 * 14:14: Dan 7:13 * 14:18: Joe 3:13 * 14:20: Grik manö hagöm

1,600 sıdadia * 14:20: Ais 63:3; Rep 19:15

² Pen il anib au niñnō, ñig wañō glas rō ap mab mītañ halō ut mañi göm au mīdeia. Nibi bi nan hapeb hib naba mīdöp nan u abe, nan ana niñ rō gila u abe aip pen pen göm win gila gau, got anib au urak mīdeila. God kalip nan gida rō ke ke ñō, ³ bi Mosi's God niñ wög gi ñimīdöp manō u abe, Sipsip Pi manō u abe hagöl gi, kimap hagöm hagla, "God, ne Bi Kub klō unbö ke halō.

nan niñhōn ginabin a ginabön, ginabön.

Ne kiñ bi kub ram mīnōñ gau magōñhalō,

Kiñ kale mīdpan u,

pör pör yijig gimön,

kabö rō nöp giñpan. *

⁴ Nibi bi magōñhalō nöp niñöm, ana udnaböl.

Ne añi nöp ut mīdpan.

Nöp Bi Kub, a göm,

hib ne haglö adö arnab.

Ne nagī yijig göl adö u nöp

giñ aij giñpan u niñöm,

niñi bi ram mīnōñ gau niñbō gau niñbō magōñhalō apöm

nöp sabe ginaböl," a gila. *

⁵ Pen yad kauyañ niñgem niñnō, God niñ sabe gep sel ram au Ram Raul Migan Kamiñ Aij Ke Yabīl u hiñköl mīdeia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jīñ u, niñi bi mīnōñ nabōñ adö il i gau kalip marö kub unbö mudun jīñ ñinñig, God sabe gep ram raul migan yañ niñbō hōñ aula. Ejol anib gau, wañij rud aij mīmailö ga gau nöp löm, dip nagī kabö gol udöm gila gau pabīl añ au piñ löm aula. ⁷ Nan kamiñ mīhau mīhau anib gau añi ap apöm ejol unbö mudun jīñ gau kalip kīnañ kabö gol udöm gila ke ke ña. Kīnañ migan anib gau, Bi Kub pör pör mīdeinab u, niñi bi giñ naij gīlö God kalip mulu kal niñöm mīñör ñinab u ajmañ rauöm mīdeia. ⁸ God mailö aij ke niñpe u abe, klō naij niñpe u abe gö, hadu kub yabīl God sabe gep ram anibu ajmañ rau mīdeia. Nibi bi ap sabe gep ram anibu raul migan aröl rō laga. Ejol unbö mudun jīñ u, marö kub unbö mudun jīñ niñi bi ñinñig geila gau ñiñ haknaböl u nöp, hainö ram raul migan anibu aröl rō linab. *

16

Ejol marö kub unbö mudun jīñ gau ud daula

¹ Pen yad niñnō, manō ap God sabe gep ram raul migan yañ niñbō ejol unbö mudun jīñ gau kalip wiñ kub alöm haga, "Nibi bi giñ naij gīlö God kalip mulu kal niñöm mīñör ñinab u, kīnañ unbö mudun jīñ ajōñ lañ ajmañ rauöm mīdöp gau, dam mīnōñ adö yañ hoñ giñpe arañ," a ga.

² Anig hageia, ejol nöd u kīnañ niñpe dam mīnōñ adö yañ hoñ gö, niñi bi nan hapeb kīñ u udöm, nan ana niñ rō gila sabe geila gau, kalip wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yigwö añ niñbō u, kīnañ niñpe dam ñig solwara adö u hoñ gö, ñig solwara u, biñ uma hagape u rō löm, nan ñig solwara añ anib gau mīdeila gau, magōñhalō um hakla. *

⁴ Ejol yigwö niñgañ niñbō u, kīnañ niñpe dam, ñig ilam juöp gau abe ñig yīharīñ ap lugöp adö gau abe hoñ gö, ñig gau magōñhalō hagape la. ⁵ Pen ejol ñig magōñhalō abad mīdöp u haga,

"Ne Bi Ut.

Ne hadame dagol mīdmīdan; ne uri u rō nöp mīdpan.

Ne manō ud asik aij yabīl giñmön,

kalip niñö yabīl anig giñpan.

⁶ Nibi bi anib gau nöp me, niñi bi ne gau kalip al pak löm,

biñ manō ne hagep gau kalip al pak löm gīlö,

* 15:3: Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17 * 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9 * 15:5: Eks 38:21 * 15:8: 1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4 * 16:2: Eks 9:10; Rep 13:12-17 * 16:3: Eks 7:17-21

hagape kale luga u me,

ne kalip pen u rö nöp hagape ñö ñiñjaböl u,
kale ke göm udaböl me u,” a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God nip nan sabe gep bid adö au nibö haga,
“God Bi Kub klö najj ke yabit.

Ne manö ud asik aij yabit gimön

kalip niñö yabit anig gipan,” a ga. *

⁸ Ejol yigwo milö u, kinañ nipe u dam sidö u nip hoñ gö, nibi bi gau kalip kal yabit
niñnim rö la. ⁹ Kal yabit niñöm, kalip rapin ina u pen nan si nan najj gila u, niñhön ginig
anig gipun, a göm, arö göm, mid aij göm, God hib nipe haglö adö araga. God hanip marö
ñab u, a göm, nip hag jula. *

¹⁰⁻¹¹ Ejol mamid u, kinañ nipe u dam nan hapeb sea kiñ nipe adö au hoñ gö, nibi bi
nipe abad midmidöp añ au adin sib ga. Wös hapeb löm, ilön kub gö, atab hau gi dö
gila u pen nan si nan najj gila u, niñhön ginig anig gipun, a göm, arö gagla; göl gi nöp
midöm, God kumi kabö adö lañ au midöp u nip hag jula. *

¹² Ejol kagoñ jñ u, bi kiñ ram minöñ sidö auab gau nibö aunaböl a göm, kinañ nipe u
dam ñig kub yabit Yupredis hoñ gö, ñig anibu böñ nöp mitep ga. *

¹³ Anig gö niñöl gi, aiön pi mihau niganñ barñ mihau niganñ rö leia niñnö. Ap re ubit
meg migan u nibö apjaka; ap nan hapeb meg migan u nibö apjaka; ap bi God manö
hagabin a göm manö piral nöp hagnab u meg migan u nibö apjaka. ¹⁴ Aiön pi anib gau
nan gagep rö göl rö la. Kale amöm kiñ ram minöñ ke ke gau gau midpal gau magöñhalö
uñ gi dap magum göm, God Bi klö ke halö ñin kub nipe hag la anibu, pen pen ginaböl.
*

¹⁵ “Niñ aij gimim! Yad aunig gabin u, bi nan si udep gau niñ midagpal magö u nöp
aubal rö u aunabin! Anib u me, nibi bi uhön hanagöm watij li aij göm mideinaböl gau
mñ mñ ginaböl; magö nöp gau ajlö, kalip nable gagnab!” *

¹⁶ Pen aiön pi anib gau, bi kiñ ram minöñ ke ke gau nibö kalip uñ gi dap magum gila;
ram minöñ dap magum gila anibu Hibru manö hagöm Amagedon a gipal. *

¹⁷ Ejol mudun jñ u, kinañ nipe u hoñ ga añ nöp adö lañ gau. Hoñ gö, manö ap sea kiñ
God sabe gep ram raul miganñ yanñ nibö wiñ kub alöm haga, “Naböñ juöp,” a ga. ¹⁸ Anig
hagö niñöl gi, rimu hagöm gu gö arö niñöl gi, añim añim udöl gi amdand magö bol gau
ap lug paköm, munmon kub yabit nibi bi minöñ naböñ it i nöd niñagmidal rö ap aua.
*

¹⁹ Munmon kub yabit anibu udöm, daun kub yabit Babilon u pabu göm, asik naböñ
mihau niganñ löm, daun kub ram minöñ ke ke gau ram nan gau big ju pa jö ma jö gabin,
a göm, ulis malis ga. Ga anibu, God nipe mulu kal niñöm, Babilon nibi bi gila u hauñ
gagöm, kalip ñig asi kap ajöñ lañ ajmañ raua u ñö ñiñla. * ²⁰ Pen ram minöñ pro ñig
rib giganbö ga gau abe, ram minöñ ilö gau abe, böñ nöp ur ga. * ²¹ Marö kub yabit u me,
möñ gapñ magö kub yabit gau, magö añi añi ñin juöl mihöp ado gi da unbö siduñ lañ
(50) kilo rö, kumi kabö adö lañ nibö lugöm, nibi bi gau kalip kal halö paka. Kalip kal
halö pakö God nip böñ nöp hag jula. *

17

Bi si udep nibi u ilön kub udnab

¹ Ejol unbö mudun jñ marö ke ke daula gau, ap apöm yip haga, “It i auö, nöp nan ap
yamnö nöñ! God geinab bi si udep nibi najj yabit u pen ilön kub udnig gab. Daun kub
yabit ñig iru nöp söñ au midöp u nöp hagabin. * ² Bi kiñ ram minöñ ke ke midpal gau,

* 16:7: Sam 19:9; Rep 15:3 * 16:9: Rep 9:20-21 * 16:10-11: Eks 10:22; Ais 8:21-22 * 16:12: Ais 11:15

* 16:14: Rep 19:19 * 16:15: Mad 24:43-44; Rep 3:3 * 16:16: Sek 12:11 * 16:18: Rep 4:5; 8:5 * 16:19:

Rep 14:10 * 16:20: Rep 6:14 * 16:21: Eks 9:23-24; Rep 11:19 * 17:1: Jer 51:12-13

bɪ si udep nɪbi anɪbu aip gɪ ajöl göm, nɪbi bɪ mɪnönj adö it i yɪharɪŋ gau u rö nöp, nan si nan nɪpe gɪmɪdöp u kalɪp nɪŋ wain nɪpe nō nɪŋlō, kalɪp haut alöp,” a ga. *

³ Pen God Ana u yɪp ba lö nɪŋöl gɪ, ejol u yɪp dam ram mɪnönj kabö nöp mɪdöp aŋ gau arö nɪŋnō, nɪbi ap, nan hapeb hagape ap adö laŋ asɪk mɪdeia. Nan hapeb anɪbu, hañ romanj nɪpe gau, hib God nɪp hag juep iru yabɪt nöp kalɪ kliñ rɪk lɪlō mɪdeia. Nabɪc cög nɪpe unbö mudun jɪŋ u löm, kom unbö sɪduŋ laŋ löm ga. * ⁴ Pen nɪbi nɪŋnō anɪbu, waɪj hagape nɪbi kub lɪbal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauerp iru nöp, magö pro kɪbap mɪtep rö rud gab “pöl” a gɪpal u iru nöp, hañ romanj nɪpe gau magöŋhalö lö, mailö mailö göl gɪ mɪdeia. Kap kabö gol udöm gɪla ap ud mɪdeia. Kap mɪgan anɪb yaŋ, bɪ aip si göm nan si prɪ naj yabɪt geia gau ajmaŋ rau mɪdeia. * ⁵ Nable cög nɪpe laŋ manö pi göl mɪdmɪdöp ap kalɪ kliñ rɪkla:

DAUN KUB YABɪL BABILÖN U, NɪBI SI Bɪ SI Gɪ AJPAL GAU ABE, NɪBI Bɪ NAGɪ NAIJ YABɪL GɪPAL GAU ABE, NɪME KALE ME U.

⁶ Pen yad nɪŋnō, nɪbi anɪbu, nɪbi bɪ Jisas nɪŋ udöm manö aij nɪpe waiö hag ñeila gau kalɪp al pak löm hagape kale nɪŋ wain rö nɪŋöm haut al mɪdeia.

Ga anɪbu nɪŋem, ju damem gasɪ mɪlō lɪ mɪdainö. * ⁷ Pen ejol anɪbu yɪp haga, “Nɪhön gɪnɪg ju dammön gasɪ mɪlō lɪbanj Nan hapeb nabɪc unbö mudun jɪŋ löm, kom unbö sɪduŋ laŋ löm göp u abe, bɪ si udep nɪbi nan hapeb adö laŋ asɪk ajab u abe, manö it u nöp hag nɪnɪg gabin. * ⁸ Nan hapeb nɪŋabön anɪbu, nöd mɪdmɪdöp, mɪñi mɪdagöp, pen söl mɪdöp, nɪpe utöm mɪgan mauñ juaga yaŋ nɪbö auö, God gö böŋ nöp ur gɪnab. God ram mɪnönj hadame dagol gau gɪ laga ñɪn u, nɪbi bɪ mɪnönj naböŋ adö it i udnabin a göm nɪŋa gau, hib kale kalɪ kliñ rɪka buk nɪpe yaŋ. Pen nɪbi bɪ hib kale kalɪ kliñ rɪkaga gau, nan hapeb anɪbu kauyaŋ mɪdnab u nɪŋöm, aiö yabɪt gɪnaböl. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe nöd mɪdmɪdöp, mɪñi mɪdagöp, pen hainö kuöyaŋ mɪdeinab. *

⁹ “Manö anɪb gau nɪŋ aij göm nöp me, nɪŋbal. Nan hapeb nabɪc nɪpe unbö mudun jɪŋ mɪdöp nɪŋajan u, manö it adö mɪhöp mɪdöp. Nabɪc unbö mudun jɪŋ anɪb gau, dum unbö mudun jɪŋ nɪbi anɪbu asɪk mɪdöp gau me. ¹⁰ Pen nabɪc unbö mudun jɪŋ anɪb gau, kiŋ unbö mudun jɪŋ gau me. Kiŋ anɪb gau, unbö mamɪd u kiŋ mɪdöm hadö umla, mɪñi kagoɪ jɪŋ u nɪpe kiŋ mɪdöp. Kiŋ mudun jɪŋ u hainö aunɪg gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mɪdeinab. ¹¹ Pen nan hapeb nöd mɪdmɪdöp, mɪñi mɪdagöp u, nɪpe ke kiŋ raleb jɪŋ u aunab. Nɪpe me, kiŋ unbö mudun jɪŋ gau nɪbö bɪ ap. God gö nɪpe böŋ nöp ap lug paknab. ¹² Pen kom unbö sɪduŋ laŋ nɪŋajan gau, kiŋ unbö sɪduŋ laŋ. Kale mɪñi kiŋ mɪdagpal pen hainö God gö kale magö añɪ ap nöp kiŋ mɪdöm, nan hapeb u aip wög göl gɪ, nɪbi bɪ gau abad mɪdeinaböl. * ¹³ Kale gasɪ adö añɪ nɪŋöm, nan hapeb u nɪp haglö, nɪpe kuö kalɪp u udöm, nɪbi bɪ gau kalɪp abad mɪdeinab. ¹⁴ Kiŋ anɪb gau, Sipsip Pi u aip pen pen gɪnaböl u pen nɪpe bɪ kub gau magöŋhalö Bɪ Kub kale mɪdöm, kiŋ gau magöŋhalö Kiŋ kale mɪdöm göp rö, nɪp al pak löl rö lagöp. Nɪbi bɪ nɪpe ke wɪñ alöm udöp gau, nɪp cɪg göl gɪ nöp mɪdeinaböl rö, nɪpe aip kiŋ anɪb gau gɪlö böŋ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

¹⁵ Pen ejol anɪbu yɪp haga, “Nɪŋ gau bɪ si udep nɪbi asɪk mɪdajɪp nɪŋajan gau, nɪbi bɪ hañ ke ke löm, manö yabɪt ke ke hagöm, ram mɪnönj ke ke mɪdpal gau me. ¹⁶ Kom unbö sɪduŋ laŋ nɪŋajan gau abe, nan hapeb u abe, bɪ si udep nɪbi u nɪp mulu kal yabɪt nɪŋöm, nan nɪpe gau magöŋhalö pɪtɪ gɪ udeinaböl me, magö nöp mɪdeinab. Pen hañ romanj nɪpe u nɪŋöm, naböŋ naböŋ mɪdeinab gau laulö in habɪk arnab. * ¹⁷ Nɪhön gɪnɪg: God kalɪp gasɪ ñö, gasɪ adö añɪ nɪŋöm, nan hapeb u nɪp hagö, kuö kale u udöm gö arö me, God gɪnab a göm hag la rö nöp gɪnab. ¹⁸ Pen bɪ si udep nɪbi nɪŋajan anɪbu, nɪpe me daun kub yabɪt kiŋ ram mɪnönj ke ke gau magöŋhalö abad mɪdöp daun kub anɪbu,” a ga.

* 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8 * 17:3: Rep 13:1 * 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2
* 17:7: Rep 13:1 * 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7 * 17:12: Dan 7:7,24 * 17:16: Rep 18:8

18

Babilon ap lug paknig gab

¹ Pen naböŋ n¹ŋem n¹ŋnö, ejol ap halö kumi kabö adö laŋ n¹bö auajip. Ejol an¹bu, God hag lö b¹ kub yab¹l m¹deia. Kumi kabö adö laŋ n¹bö apöm, mailö aij n¹pe u gö, m¹nöŋ naböŋ it i magöŋhalö mailö ga. ² Ejol an¹bu apöm w¹n kub alöm haga, “God gö daun kub yab¹l Babilon böŋ nöŋ ap lug paköp o!

Böŋ nöŋ ap lug paköp o!

God gö daun kub an¹bu, n¹bi b¹ ap m¹dagöp yab¹l;

k¹ŋjaki aiön pi yaur naj gau nöŋ m¹döp e. *

³ N¹hön g¹nig; n¹bi b¹ Babilon gau kale n¹bi si b¹ si göm,

g¹ naj unbö ke g¹lö g¹lö,

n¹bi b¹ ram m¹nöŋ ke ke gau magöŋhalö n¹ŋöm

an¹b unbö rö nöŋ g¹pal.

Babilon n¹pe n¹ig wain klö n¹pe ke n¹ŋöm,

n¹bi b¹ ram m¹nöŋ ke r¹mnap gau kalip n¹ö n¹ŋlö,

n¹pe göp rö, kale u rö nöŋ

haul alöm g¹ naj nöŋ g¹pal.

Kiŋ m¹nöŋ naböŋ adö it i gau,

n¹pe aip g¹ ajöm, g¹ naj nöŋ g¹pal.

Pen n¹pe nan aij aij gau udnam a göm pör gas¹ n¹ŋöb rö,

b¹ m¹nöŋ naböŋ adö it i nan s¹kim g¹pal gau mani kub udpal,” a ga.

⁴ Pen yad n¹ŋnö, manö ap halö kumi kabö adö laŋ n¹bö haga,

“N¹bi b¹ yad Babilon m¹dpim gau, daun an¹bu höŋ adö ammim,

Babilon kai aip u¹ gagmim.

Nan si nan naj kale g¹pal gau, kale aip gagmim.

Ilön kub kale udnig gaböl u, kale u rö nöŋ udagmim. *

⁵ Nan si nan naj g¹pal gac u, nan asmen kub rö aram aram

kub yab¹l ap ran ara kumi kabö adö laŋ.

God n¹ŋöm kale nan si nan naj g¹pal u

gas¹ n¹ŋöl g¹ m¹döp. *

⁶ Babilon n¹pe n¹bi b¹ r¹mnap kalip g¹ naj ga rö u,

ne pen n¹p u rö nöŋ g¹ naj g¹mön.

Pen Babilon n¹pe n¹bi b¹ r¹mnap kalip g¹ naj ga rö nöŋ wasö;

n¹p pen g¹ naj ke yab¹l g¹mön.

Babilon n¹pe n¹bi b¹ r¹mnap kalip n¹ig asi n¹öb rö wasö;

n¹p pen n¹ig asi ke yab¹l kap n¹pe hoŋ g¹mön n¹p n¹ö n¹ŋn¹m. *

⁷ Nan iru nöŋ udnam, a göm, hib n¹pe ke dap ranöb rö u,

n¹p pen ilön mab unbö ke yab¹l n¹ö, mög yab¹l g¹n¹m.

Gas¹ n¹pe ke n¹ŋöm hagöp,

‘Yad n¹bi kw¹n au¹ as¹k m¹dpin.

Yad n¹bi adu m¹dagpin;

m¹ŋör r¹mnap y¹p udn¹m rö lagöp,’ a göp. *

⁸ An¹ig hagöp u

pen God B¹ Kub

n¹p manö kub hagöm ilön n¹nab u,

b¹ klö unbö ke yab¹l m¹döp.

God B¹ Kub n¹pe gö, n¹n añ¹ ap nöŋ m¹ña kub g¹nab;

m¹ŋöŋ kub g¹nab; nan magö p¹lagnab, k¹yö kub g¹nab.

* 18:2: Rep 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 * 18:4: Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17 * 18:5: Jen 18:20-21;
Jer 51:9 * 18:6: Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6 * 18:7: Ais 47:7-9

Pen God Bî Kub nîpe gö,

Babilon mab mîttöŋ lug in habîk ñîŋ arnab. *

⁹ “Babilon mab inöm hadu ap ranö nîŋöm, kiŋ ram mînöŋ ke gau nîbö nîbi anîbu aip gî ajmîdal gau mög gö mîttöŋ gî naböl. * ¹⁰ Nîbi u nîp ilön mab ke yabîŋ gî nab anîbu, hanîp u rö nöŋ gî nîm rö löp, a göm, ke ke au daŋ mîdöm mîttöŋ göm hagnaböl, ‘Wasö e! Wasö e! Daun kub ke yabîŋ e!

Babilon daun kub kîö ke yabîŋ e!

Ne wan aua nöŋ manö kub nîŋmön,

pen ilön kub udmön böŋ nöŋ ap lug pakpan,’ a gî naböl.

¹¹ “Pen daun kub anîbu ap lug paknab rö, bî nan sîkim gî mîdal gau, mîñi nîbi bî gau nan hanîp rauagnaböl, a göm, mög gö mîttöŋ gî naböl. * ¹² Nan kale anîb gau me, kabö gol, kabö silpa, kabö pro aij aij ke ke mani kub rauep, magö pro kîbap mîŋep rö rud gab ‘pöl’ a gî pal u; laplap aij yabîŋ nan ‘linîn’ a gî pal u rîk dam pak al dör gî mîdal u, laplap mu, laplap aŋî, laplap ganwan hib nagî rö ud al dör göm ‘silk’ a gî pal u; mab haŋîŋ aij auep ke ke gau; kaj elpad meg kub udöm nan ke ke iru nöŋ gî mîdal gau; mab po aij aij mani kub rauep nan ke ke iru nöŋ gî mîdal gau; nan ain rö ‘brons’ a gî pal u, ain u, kabö ‘mabîl’ a gî pal u udöm nan ke ke iru nöŋ gî mîdal gau; * ¹³ nan haŋîŋ aij auep ñîg ke ke gau, pauda ke ke gau ‘sînamîn’ u, ‘spais’ u, ‘insens’ u, ‘mö’ u, ‘pŋagînsens’ u; ñîg wain abe, olip wel abe; wid magö abe, plaua abe; kaj kau abe sipsip abe; kaj hos abe, nan kaj hos adîklö ŋîp gî ud ajpal gau abe; nîbi bî kalîp rau daulö nagî wög gî mîdal gau abe, nîbi bî aip pen pen göm kalîp nagî lî daulö nagî wög gî mîdal gau abe. Nan kale sîkim gî mîdal anîb gau me u.

¹⁴ “Pen bî nan sîkim gî mîdal gau Babilon nîp hagnaböl, ‘Hañ romaŋ ne gasî göp nan aij aij ne gau magöŋhalö adîŋ hir göp. Kabö gol silpa mani nan aij ke ke iru nöŋ ne u magöŋhalö hadö ur göp. Hainö kuöyaŋ udagnabön,’ a gî naböl.

¹⁵ “Bî Babilon au nan gau sîkim göm, mani kub udmîdal bî gau, Babilon u nîp ilön mab ke yabîŋ gî nab anîbu, hanîp u rö nöŋ gî nîm rö löp, a göm, ke ke au daŋ mîdöm mîttöŋ göl gî * ¹⁶ hagnaböl, ‘Wasö e! Wasö e!

Daun kub ke yabîŋ e!

Daun kub kîñ aij anîbi, waŋîŋ aij aij,

laplap aij yabîŋ linîn rîk dam pak al dör gî mîdal u, laplap mu, laplap aŋî udöm rîb adîk lî mîdmîdöp;

kabö gol, kabö pro aij aij ke ke mani kub rauep, magö pro kîbap mîŋep rö rud gab “pöl” a gî pal u udöm rîb adîk lî mîdmîdöp. *

¹⁷ Pen mîñi wan aua nöŋ nan aij aij nîpe anîb gau magöŋhalö hadö böŋ nöŋ ur göp,’ a gî naböl.

“Ñîg magîb kapden gau abe, bî wög gep kale gau abe, nîbi bî ñîg magîb adö ajpal gau abe, nîbi bî ñîg magîb nan kago ud sîkim gî pal gau abe, magöŋhalö ke ke au daŋ mîdeinaböl. * ¹⁸ Ke ke au daŋ mîdöm, daun kub anîbu mab inöm hadu kub upîŋ areinab u nîŋöm hagnaböl, ‘Daun kîö ke yabîŋ i rö ap nöŋ mîdagmîdöp e!’ gî naböl. * ¹⁹ Kale haŋîŋ udöm, nabîc adö kale laŋ ud yuöl gî yuöl gî hagnaböl, ‘Wasö e! Wasö e! Babilon daun kub kîö ke yabîŋ e!

Babilon nîpe mîdö nîŋöl gî, kabö gol, kabö silpa, mani, nan aij aij mani kub rauep nan gau ke ke iru nöŋ mîdö,

ñîg magîb ajöl gun, mani iru nöŋ udmîdun u, pen mîñi wan aua nöŋ nan aij nîpe anîb gau

* 18:8: Rep 17:16 * 18:9: Esi 26:17; 27:30-35 * 18:11: Esi 27:36 * 18:12: Esi 27:12,13,22 * 18:15: Esi 27:31,36 * 18:16: Rep 17:4 * 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29 * 18:18: Esi 27:32

magöḡhalö hadö böḡ nöḡ ur göḡ, a ḡnaböl.
 20 “Pen God nḡpe gö Babilon böḡ nöḡ pa jö ma jö ḡi mḡdöp u,
 kale kumi kabö adö laḡ mḡdpim gau
 paj hagmim obi ale ale ḡimim mḡñ mḡñ ḡimim!
 God gö, bḡ si udep nḡbi anḡbu böḡ nöḡ ap lug paköp u,
 kale Kraiḡ nḡbi bḡ nḡpe mḡdpim gau abe,
 Kraiḡ manö aij nḡpe ud areḡ bḡ gau abe,
 God manö hageḡ bḡ gau abe, kale obi ale ale ḡimim
 mḡñ mḡñ ḡimim!

Nḡpe kalöp ḡi naiḡ ga u nḡḡöm
 God nḡpe nḡp manö kub hagöm,
 nḡp pen ilön kub yabḡḡ ñöb me u,” a ga. *

21 Pen magö anḡbu, ejol klö ke yabḡḡ ap, kabö kub yabḡḡ wid magö pak hib jaköm plaua
 ḡḡpal kabö u rö ap ud ñḡḡ solwara aḡ au ud yuöm haga,
 “Anḡḡ unbö rö nöḡ daun kub ke yabḡḡ Babilon
 ud waḡ ḡi yulö hainö nḡbi bḡ kuöyaḡ nḡḡagnaböl. *

22 Babilon nḡbi bḡ mḡñ mḡñ göḡ ḡi, nan ḡida rö paköl ḡi,
 gabu paköl ḡi, aḡḡḡ magö pu göḡ ḡi, mḡdageinaböl.
 Wög adö ke ke ḡḡpal rö u, ḡagnaböl.

Wid magö pak hib jaköm plaua ḡḡpal rö u, ḡagnaböl. *

23 Nḡbi bḡ ḡam mailö daun kub aḡ anḡbu kuöyaḡ nḡḡagnaböl.
 Nḡbi bḡ ñḡlö udöm, mḡñ mḡñ göm, ḡagnaböl.

Nḡbi bḡ ne sḡkim ḡimḡdal gau,
 ram mḡñöḡ ke ke gau bḡ kub yabḡḡ mḡdmḡdal.

Pen nḡbi bḡ ne kuj göm, manö piral hagöm ḡḡlö,
 nḡbi bḡ ram mḡñöḡ ke ke gau

nḡḡöm magöḡhalö hain göm
 anḡḡ unbö rö nöḡ ḡi naiḡ ḡimḡdal. *

24 “Babilon nḡbi bḡ gau nöḡ,
 God manö hageḡ bḡ nḡpe gau kalḡp al pak löm,
 nḡbi bḡ nḡpe gau kalḡp al pak löm, ḡimḡdal.

Nḡbi bḡ mḡñöḡ naböḡ iḡ i al pak ḡimḡdal gau magöḡhalö iḡ u me Babilon nöḡ.

Anḡḡ göḡ rö, God nḡp pen ilön kub yabḡḡ u ñöb,” a ga. *

19

¹ Ejol klö ke yabḡḡ u manö anḡbu hag pḡs ga nḡḡöm yad gu kub yabḡḡ apdi nḡḡnö. Gu
 anḡbu, nḡbi bḡ iru nöḡ kumi kabö adö laḡ mḡñ mḡñ göḡ ḡi, meg mḡḡan dap ranöm hagla,
 “God hib nḡpe hagno adö araḡ!

God hon nöḡ nḡbi bḡ ud kamḡḡ yuab.

God hon nöḡ mailö aij ke halö mḡdöp.

God hon nöḡ bḡ klö ke yabḡḡ mḡdöp.

² God hon manö kub hagöm, manö ud asḡk aij göm,

nḡbi bḡ gau kalḡp pen nḡḡö nöḡ ñöb.

Bḡ si udep nḡbi naiḡ yabḡḡ anḡbu,

bḡ si udöm aip ḡi aḡöm gö,

nḡbi bḡ ram mḡñöḡ ke ke gau nḡbö apöm,

nḡpe geia u nḡḡöm, anḡḡ unbö rö nöḡ ḡi naiḡ geila.

Nḡbi anḡbu nḡpe God nḡbi bḡ nḡp wög ḡimḡdal gau al pak la u me,

God nḡpe nḡp manö kub hagöm pen ilön kub ñöb,” a ḡḡla. *

* 18:20: Ais 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48 * 18:21: Jer 51:63-64; Esi 26:21 * 18:22: Ais 24:8; Esi 26:13 * 18:23:
 Jer 7:34; 16:9; 25:10 * 18:24: Jer 51:49; Rep 17:6 * 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10

³ Anig hagöm, kauyan meg migan dap ranöm hagla,
“God hib nipe hagno adö aran!

Daun kub ke yabit Babilon in hadu göm,
hadu u pör pör nöp ap rannab,” a gila.

⁴ Anig hageila, bi manö ud asikep nin juöl añi ap ado gi da mihau mihau (24) gau
abe, nan kamij mihau mihau gau abe, God sea kij adö asik mideia it au kugom yimöm
he göm hagla,

“Ninjö yabit!

God hib nipe hagno adö aran!” a gila.

⁵ Anig hageila, manö ap sea kij mideia au gilañ nibo hagöm haga,
“Kale nibi bi ramö gau abe, nibi bi gep gau abe,

God hon nip wög gimim nip pinij gipim gau
magöñhalö hib nipe hagpe adö aran,” a ga.

Krais nibi bi nipe gau kalip ud ram minön nipe arö, min min ginaböl

⁶ Pen magö u yad gu kub yabit ap, nig hij big hagöp rö aka rimu hagö mlöbö arab u
rö, apdi ninjö. Gu anibu, nibi bi iru yabit nöp meg dap ranöm hagla,

“God hib nipe u hagno adö aran!

God Bi Kub hon u Bi klö ke yabit.

Nipe Kij midöm nibi bi gau

kalip magöñhalö abad midöp. *

⁷ Anib u, aij gö ninjö gi min min gun;

Gor nipe Bi klö ke yabit midöp u ninjun,

hib nipe hagno adö aran.

Nihön ginig: Sipsip Pi u nibin nipe udnab nin u auöp rö,

nibi u ram nipe arnig, nan gi jin göl gi midöp. *

⁸ Linin ud watij ut rud mmailö göl gi midöp ap,

God nibin nipe nip nö yimöb,” a gila.

Linin watij aij anibu it u, God nibi bi nipe gi aij gila anib gau me u.

⁹ Pen ejol anibu yip haga, “God manö ninjö yabit hagöp u, manö nipe rimnap hagno
kali klin rikmön. Nipe hagöp, ‘Nibi bi Sipsip Pi u win alö amöm nipe aip nan kub
ninjaböl gau, min min yabit ginaböl,’ a göp” a ga. *

¹⁰ Pen ejol anibu anig hagö, yad ma it nipe au kugom yimem, nip sabe ginam, a ginö
u pen yip haga, “Ne anig gagmön! God añi nöp nip sabe gimön. Kale abe, añ mam kale
gau abe, Jisas manö aij nipe u ninj udmim hagöp rö gipim rö u, yad u rö nöp bi God nip
wög gi ñeb bi ap midpin. Jisas manö ninjö hag waiö la manö aij u nöp udöm, God manö
hagap bi nipe gau manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lañ asiköm ajeia

¹¹ Pen magö u ninjö, kumi kabö adö lañ migan hiika ninjöm bi ap kaj hos rud ap adö
asik mideia. Bi kaj hos adö asik mideia bi anibu, hib nipe mihöp: hib ap Cig Göp, hib
ap Kabö Rö. Nipe nibi bi gau kalip manö kub hagöm, manö ud asik aij göm, pen ilön
nöb u, hatöwatö ñagöp, gipal rö nöp ninjöm nöb. Anig unbö rö nöp u, nibi bi gau aip
pen pen göm al ridik yuöp u, gasi ninj aij göm, manö ud asik aij göm, pen pen göm al
ridik yuöp. * ¹² Amgö nipe u mab mitañ rö. Kij rol gipal usajit bad iru nöp nabic adö
nipe lañ lö mideia. Hañ roman nipe au hib ap mideia. Pen hib anibu, nibi bi rimnap
ninjagpal; nipe ke nöp ninjöb. * ¹³ Watij li mideia u, hagape rim lö hagape halö mideia.
Pen hib nipe u, “God Manö.” * ¹⁴ Ami Bi kumi kabö adö lañ au nibo gau, watij rud ut
yabit ke ke löm, kaj hos rud adö gau ke ke asiköm, nip hain gila. ¹⁵ Meg migan nipe yan,

* 19:6: Rep 14:2 * 19:7: Ais 61:10; Rep 21:2 * 19:9: Mad 22:2-3 * 19:10: Ap 10:25,26; Rep 22:8-9 * 19:11:
Rep 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 * 19:12: Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17 * 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14

ru mīlō kīd yabīl ap apjaka. Ru mīlō kīd anību udōm, nībi bī ram mīnōŋ ke ke gau aip pen pen gōm al pak lōm, ain ur mīlō ap udōm, kalīp abad mīdeinab. Pen God hag la ñīn anību, God Bī Kub, Bī klō ke yabīl u, nībi bī gī naij gōm nīp jī nīŋnabōl gau kalīp mulu kal yabīl nīŋōm, wain magō rō udōm, God wain magō abhib jakep ka mīgan u yuōm, Bī kaj hos rud adō asīk mīdōp anību kalīp pak hib jaknab. * 16 Pen walīj mīlō nīpe u abe, ma kuwīl nīpe u abe, hib ap kalī kliñ rīkla mīdeia:

KIŊ GAU KIŊ KALE U Bī KUB GAU Bī KUB KALE U *

17 Pen yad nīŋnō, ejol ap sīdō aŋ au gīlaŋ urak mīdō nīŋōl gī, yaur u gōm ajeila gau kalīp wīñ kub alōm haga, “God kalōp nan magō kub ñīnīg gab u, magōŋhalō apim magum gīmim!” * 18 Aumim, kiŋ gau hañ romaŋ kale ñīŋmim, ami bī abad mīdep bī kub gau hañ romaŋ kale ñīŋmim, ami bī klō gau hañ romaŋ kale ñīŋmim, kaj hos gau hañ romaŋ ñīŋmim, bī kaj hos ud ajpal gau hañ romaŋ ñīŋmim gīmim. Pen nībi bī nagī wōg gīpal gau, nībi bī gasī kale ke wōg gīpal gau, nībi bī hib kub mīdōp gau, nībi bī hib mīdagōp gau magōŋhalō, hañ romaŋ kale ñīŋnabim,” a ga.

19 Pen magō u nīŋnō, nan hapeb u abe, kiŋ mīnōŋ nabōŋ īl i ke gau nībō gau nībō abe, Bī kaj hos rud ud ajōp u aip, ami bī nīpe gau aip pen pen gīnīg, ami bī kale gau dap magum gīla. 20 Anīg geila u pen Bī hos rud ud ajeia u, nan hapeb u abe, bī nīpe nībi bī gau kalīp manō pīral hagōm nan gagep rō ga u abe, kalīp ud sīsī gōm, mab mītaŋ salpa halō inmīdōp ñīg waŋō yaŋ yua. Pen nan hapeb bī nīpe u nīpe nōd nībi bī iru nōp manō pīr alō, nan hapeb kliñ u udōm, nan ana nīpe rō gīla u, sabe gīla. *

21 Pen Bī kaj hos rud ud ajeia u, ru mīlō kīd meg mīgan nīpe yaŋ nībō apjaka anību ami bī gau kalīp magōŋhalō al pak lō, yaur gau apōm hañ romaŋ kale gau ñīŋ ñīŋ wasō nīŋōm arō gīla.

20

Seden nagī mīdō mī unbō wan dausan innab

1 Pen magō u nīŋnō, ejol ap ulōm mīgan mauīñ juaga ki rib u abe, sen klō yabīl bol u abe, ñīmagō nīpe u udōl gōm, kumi kabō adō laŋ nībō auajīp. * 2-3 Dapōm, re ubīl u, re hadame dagol nībō u, nīp ud sīsī gōm, nībi bī ram mīnōŋ ke ke gau kalīp kuōyaŋ pīral gagnīm, a gōm, nagī adīk dam ulōm mīgan mauīñ juaga anīb yaŋ yuōm, ajōŋ gī ñōm, pīdōŋ gī aij yabīl ga. Geia u me, nīpe anīb gau nagī mīdō mīdō, mī unbō wan dausan arō, kuōyaŋ u hubīk yuō apōm, pro magō ap yīharīŋ gī ajeinab. Re hadame pīral gep anību me, kījaki u, Seden nōp. *

4 Pen nīŋnō, nībi bī rīmnap ana kale kiŋ sea asīkep adō ke ke gau asīk mīdeila. Nībi bī anīb gau, God hagō kale nībi bī gau kalīp manō kub hagōm manō ud asīknīg geila. Pen nībi bī anīb gau, nan hapeb u nīp ke abe, ana nīpe rō gīla nan u abe sabe gagōm, kliñ nīpe nabīc kale laŋ aka ñīmagō kale u udagōm, Jīsas manō aij nīpe nībi bī gau kalīp waiō hag ñōm, God Manō hagōp rō nōp gōm geila nīŋōm, kalīp nabīc cōg rīb gī dō gīla. Yad nīŋōl gī mīdainō nīŋōl gī, ana anīb gau kamīŋ lōm, Kraīs aip nībi bī gau kalīp kiŋ rō abad mīdlō mīdlō, mī wan dausan u ina. * 5 (Pen nībi bī rīmnap umla gau, ñīn anību urakagla. Mī wan dausan u ina, hainō urakla.) Manō hagabin i, God nīpe nōd gō nībi bī anīb gau urakla u nōp hagabin. 6 Nībi bī nōd uraknabōl gau, God nībi bī nīpe ke nōp mīdōm aij gō nīŋōl gī mīñ mīñ yabīl gōl gī mīdeinabōl. Kauyaŋ umagnabōl. Kale God Kraīs kalīp apil mīhau sabe gep nībi bī rō wōg gī ñōl gī mīdōm, Kraīs aip nībi bī gau kalīp kiŋ rō abad mīdlō mīdlō, mī wan dausan u innab. *

Seden ilōn kub udnab

* 19:15: Sam 2:9; Rep 1:16; 14:20 * 19:16: Rep 17:14 * 19:17: Esi 39:17-20 * 19:20: Rep 13:12-17; 20:10
* 20:1: Rep 9:1 * 20:2-3: Jen 3:1; Rep 12:9 * 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17 * 20:6: Rep 1:6

⁷ Mî wan dausan anîbu ap arnab nîjöl gî, God ejol nîpe gau kalîp hageinab, Seden nîp nagî hubîk yulö, ⁸ amöm nîbi bî ram mînönj it i ke ke gau magönjhalö mîdpal gau kalîp manö piral hagnab. Nîbi bî anîb gau me, Gog aip Megog aip. Seden kalîp magönjhalö tîp gî dauö, kale pen pen gînîg aunaböl. Nîbi bî pen pen gînaböl anîb gau, kabö kuţup nîg solwara goţ gau iru nöp mîdöp rö nöp mîdeinaböl. * ⁹ Kale mîgan gau mîgan gau nîbö apöm, daun kub God nîbi bî nîpe han mîdeila, daun kub God nîpe mîdmagö löp anîbu nöp, bîg gîgabö geila. Daun bîg gîgabö gîla u pen adîj mab mîtaŋ kumi kabö adö laŋ nîbö apöm, kalîp in habîk ara. * ¹⁰ Pen God ejol nîpe gau, kîjaki nîbi bî gau kalîp manö piral hagöm tîp gî daua u, nîp dam nîg waŋö mab mîtaŋ salpa halö inab yaŋ ud yula. Nan hapeb u aip, bî nîpe nîbi bî gau kalîp manö piral haga u aip, nöd nîg waŋö anîb yaŋ yulö mîdailö. Mailö abe, sîb abe, pör pör nöp ilön mab udöl gî mîdeinaböl. *

Manö kub hainö yabîl u

¹¹ Pen sea kîj rud kub yabîl ap abe, Bî adö anîbu asîköl mîdajîp u abe nîjñö. Bî Kub nîpe au mîdö nîjöl göm, mînönj naböŋ it i abe, kumi kabö adö laŋ abe, adîj böŋ nöp piñîj gî ke gau arö, kuöyaŋ nîjagî. ¹² Pen yad nîjñö, nîbi bî kub mîdöm umla gau abe, magönjhalö apöm sea kîj it anîb au urak mîdlö nîjöl gî, köp rîmnap ud pîtaila. Köp ap, nîbi bî kale kamîj mîdöl gî, gîla gîla rö nîjöm, kalî kîñ rîkla. Köp anîbu ud pîtaiöm, köp ap ud pîtaila. Köp hain nîbö ud pîtaila u, nîbi bî pör pör kamîj mîdeinaböl hib kale kalî kîñ rîkla. Ud pîtaila nîjöm God nîpe nîbi bî umla gau nîhön nîhön gîla u nîjöm, manö ud asîköm, kalîp nîme la. * ¹³ Pen nîbi bî nîg solwara aŋ gau umla gau arlö nîjöl gî, God nîpe kalîp manö kub haga. Umeb Magö u abe Wîp Ana Ram u abe nîbi bî umöm am abad mîdeila gau kalîp magönjhalö dam nîlö nîjöl gî, kale ke ke nîhön nîhön gîla u nîjöm, God kalîp manö kub haga. * ¹⁴ God nîpe anîg ga nîjöm, Umeb Magö u abe Wîp Ana Ram u abe, God hagö kalîp mîhönj dam mab mîtaŋ inab waŋö yaŋ ud yula. Mab mîtaŋ inab waŋö arbal u, Kuöyaŋ Umnaböl, a gîpal. ¹⁵ Pen nîbi bî pör pör kamîj mîdeinaböl gau hib kale kalî kîñ rîkla köp anîbu, nîbi bî an an hib kale köp anîbu mîdageia, God hagö, kalîp magönjhalö u rö nöp dam mab mîtaŋ inab waŋö yaŋ ud yula.

21

Mînönj naböŋ it i abe, kumi kabö adö laŋ abe ke hain nîbö la

¹ Mîdem nîjñö, mînönj naböŋ gîsön nîbö abe, kumi kabö gîsön nîbö abe mîdeia. Mînönj naböŋ nöd nîbö u abe, kumi kabö nöd nîbö u abe hadö ur göm mîdageia. Nîg solwara nöd mîdmîdöp u, u rö nöp hadö ur göm mîdageia. * ² Pen yad nîjem nîjñö, God gö Daun Kub Uţ u, Jerusalem gîsön nîbö u, kumi kabö adö laŋ au nîbö auajîp. Daun Kub Uţ anîbu, nîbi gau bî udnîg, waŋîj kîñ aij löm abad mîdpal rö u mîdeia. *

³ Pen yad apdi nîjñö, sea kîj mîdeia aŋ au nîbö, manö kub wîñ al hagöm haga, “Mîñî rîköm, God nîpe ke nîbi bî gau aip ram gî löm mîdeinab. Nîpe nîbi bî gau aip han mîdeinab nîjöm kale nîbi bî nîpe mîdeinaböl. God nîpe ke kalîp aip mîdöm, God kale mîdeinab. * ⁴ Nîpe amgö nîg amgö kale mîdöp u magönjhalö tîk gî yunab. Nîbi bî umagnaböl; mîjör udö, mög gö mîtöŋ gagnaböl; ilön udagnaböl. Nîhön gînîg: mînönj naböŋ nöd nîbö u had ur göm uri mîdagöp,” a ga. *

⁵ Pen Bî kîj sea adö asîka u yîp haga, “Yad nan magönjhalö gîsön nîbö gî labin,” a ga. Anîg hagöm yîp haga, “Manö hagabin i kalî kîñ rîkmön. Manö anîbi, manö nîjö yabîl, nîbi bî gau böŋ nöp nîj udöl,” a ga. * ⁶ Anîg hagöm yîp haga, “Nan uri hagajîn

* 20:8: Esi 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Ki 1:10 * 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8 * 20:12: Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * 20:13: Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12 * 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13 * 21:2: Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12 * 21:3: Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4: Ais 35:10; 65:19; Rep 7:17 * 21:5: 2Ko 5:17

gau magöŋhalö hadö gîpin. Yad hadame dagol gau mîdmîdin, hainö pör nöp pör nöp mîdeinabin. Yad nöp gînö, nan gau magöŋhalö it göm mîdöp. Yad nöp gînö, nan gau magöŋhalö ur gîniŋ gînab. Nîbi bî an ñiŋ nan gainîm, kalîp hagnö, ñiŋ ilam nîbö ñiŋ kamîŋ magö ñeb u ñiŋnaböl; rauagnaböl, yîharîŋ nöp ñiŋnaböl. * 7 Nîbi bî marö auö, gasî iru nîŋagöm, yîp cîg göl gî nöp mîdeinaböl gau, kalîp nan hagajîŋ i magöŋhalö ñiŋnabin. Yad Nap kale mîdnö, kale ñî pai yad mîdeinaböl. * 8 Pen nîbi bî God nîp cîg gîno, hanîp marö aunab a göm pîñîŋ gîpal gau; nîbi bî yîp nîŋ udöm arö gîpal gau; nîbi bî nan naj yabîŋ nan gac yabîŋ gîpal gau; nîbi bî wip albal gau; nîbi si bî si gîpal gau; nîbi bî kuj gîpal gau; nîbi bî god piral nan yîharîŋ gau sabe gîpal gau; nîbi bî manö piral hagpal gau; kale magöŋhalö am mîdeinaböl ñiŋ warö mab mîŋarîŋ salpa halö inab u. Nîbi bî mîgan anîbu arnaböl u, Kuöyaŋ Umnaböl, a gîpun,” a ga. *

Jerusalem gîsön nîbö

⁹ Ejol unbö mudun jîŋ nöd kînaŋ kale dauajal gau, ejol añî ap apöm yîp haga, “Auö, Sipsip Pi u, nîbi nîpe udnîŋ gab u, nîbi anîbu nöp yamnö nîŋnabön,” a ga. ¹⁰ Anîŋ hageia, God Ana u yîp ba lö nîŋöl gî, ejol u yîp udöm, dam ram mînönŋ no ilö kub yabîŋ i adö gîlaŋ ap amöm, yîp yamö nîŋnö, Daun Kub U† u, Jerusalem u, God kumi kabö adö laŋ mîdöp au nîbö auajîp. * ¹¹ God Jerusalem gîsön nîbö u yuö auö nîŋöl gî nîŋnö, God nîpe mailö aij ke halö mîmailö gab rö u, daun anîbu u rö nöp mailö aij ke halö mîmailö gajîp. Daun kîñ aij anîbu kabö aij aij mani iru rauep rö, kabö jaspâ mîmailö göp rö u, mîmailö göm mîdeia. * ¹² Kabö waryö mîlö yabîŋ Jerusalem gîsön nîbö u gîgabö göm, adan ramö unbö mîgan laŋ gau mîdeia. Adan ramö unbö mîgan laŋ gau ajöŋ ke ke mîdeia. Pen ejol unbö mîgan laŋ adan ramö ajöŋ anîb gau ke ke abad mîdeila. Adan ramö ajöŋ anîb gau, naböŋ adö laŋ Juda it ke ke unbö mîgan laŋ mîdpal rö, ajöŋ unbö mîgan laŋ gau ke ke kalî kîñ rîkla. * ¹³ Adan ramö ajöŋ anîb gau: ain adö mîŋ mîhau nîgaŋ; usîŋ adö jîŋ mîhau nîgaŋ; go† lödaŋ mîhau nîgaŋ; go† lödaŋ mîhau nîgaŋ. ¹⁴ Pen waryö anîbu nöd it göm, kabö mîlö kub unbö mîgan laŋ mîlöpö lî lî udöm, hainö waryö gîla adö anîbu. Kabö mîlö kub anîb gau, Sipsip Pi manö ud arep bî unbö mîgan laŋ gau, hib kale gau kalî kîñ rîkla.

¹⁵ Ejol yîp manö hagajîp anîbu ilöŋ kabö gol udöm gîla ap udöl mîdeia. Ilöŋ anîbu rö udöm, nan ap ilöŋ adîp adîp löm, nan anîbu mîlö aige gö rö mîdöp u wö ral nîŋbal. Pen ejol ilöŋ anîbu udöm daun kub anîbu lî nîŋniŋ geia; adan ramö ajöŋ abe, kabö waryö abe, daun kub magöŋhalö lî nîŋniŋ geia. * ¹⁶ Pen ejol nîpe ilöŋ anîbu udöm, daun nîme u ilöŋ u ud adîp adîp löm, daun kub anîbu mîlö aige gö rö mîdajîp u wö ral nîŋö, yad nîŋnö, mîŋ nîbö jîŋ dwelp dausan sîdadia ara; lödaŋ nîbö lödaŋ dwelp dausan sîdadia ara. Pen gîlaŋ gî ke mîdageia, adîp adîp anîbu nöp dwelp dausan sîdadia ara. * ¹⁷ Pen ejol anîbu nîpe ilöŋ anîbu udöm, daun kub waryö gîgabö ga u, nîbi bî ilöŋ löm wö ral nîŋbal rö wö ralöm, mînönŋ yaŋ nîbö naböŋ adö laŋ wö ral nîŋö, yad nîŋnö, kiubid unbö ñîŋ juöl mudun jîŋ ado gî da mîhau mîhau (144) ara.† ¹⁸ Waryö anîbu, kabö jaspâ a gîpal u udöm gî lö mîdeia. Daun kub u, kabö gol aij aij glas rö kîd yabîŋ göl mîdöp u nöp udöm gî lö mîdeia u me, kîd yabîŋ göl mîdeia. * ¹⁹ Kabö mîlö kub, kabö waryö it yaŋ mîdeia gau, kabö aij aij mani kub rauep ke ke iru nöp udöm, kabö mîlö kub unbö mîgan laŋ anîb gau gî lö mîdeia. Naböŋ wañîŋ nîbö yaŋ kabö jaspâ u gî lö mîdeia; naböŋ yîgwö aŋ nîbö u kabö mu, sapaia u gî lö mîdeia; naböŋ yîgwö nîgaŋ nîbö u kabö kamîŋ kamîŋ bö, aged u gî lö mîdeia; naböŋ yîgwö mîlö u kabö kîkamîŋ bö, emral u gî lö mîdeia; ²⁰ naböŋ mamîd u kabö a† abe rud abe u† matî gî mîdöp, sadoniks u

* 21:6: Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep 1:8,17; 22:17 * 21:7: 2Sa 7:14; Sam 89:26-27 * 21:8: Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15; 22:15 * 21:10: Esi 40:2 * 21:11: Ais 60:1-2,19 * 21:12: Esi 48:30-35 * 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1 * 21:16: Grik manö hagöm 12,000 sîdadia a ga u, 2,200 kilomida rö. † 21:17: Grik manö hagöm kiubid unbö ñîŋ juöl mudun jîŋ ado gî da mîhau mîhau (144) a ga u, mida unbö ñîŋ juöl mîhau nîgaŋ ado gî da mamîd u (65) rö. * 21:18: Ais 54:11-12

gĩ lö mĩdeia; naböŋ kagoŋ jĩŋ u kabö aŋi, kanilian u gĩ lö mĩdeia; naböŋ mudun u kabö uhaŋin, krisolaid u gĩ lö mĩdeia; naböŋ raleb u kabö kĩkamĩŋ bö, berĩl u gĩ lö mĩdeia; naböŋ ajĩp u kabö uhaŋin ke yabĩŋ, dopas u gĩ lö mĩdeia; naböŋ siđun laŋ u kabö kĩkamĩŋ bö abe uhaŋin abe uŋ maŋi gĩ mĩdöp, krisopres u gĩ lö mĩdeia; naböŋ agĩp laŋ u kabö aŋi, haiasin u gĩ lö mĩdeia; naböŋ mĩgan laŋ u kabö mu, amedis u gĩ lö mĩdeia. ²¹ Adan ramö ajöŋ unbö mĩgan laŋ gau, magö kaŋum kĩbap mĩtep rö rud gab, pöl a gĩpal kub ke yabĩŋ unbö mĩgan laŋ udöm gĩ lö mĩdeia. Daun kub anĩbu, lor gau kabö gol aij aij glas rö kĩd göl mĩdöp u nöp udöm gĩ lö mĩdeia u me, kĩd yabĩŋ göm mĩdeia. ²² Pen daun kub anĩbu yad God sabe gep ram ap nĩŋagnö. God Bĩ Kub, Bĩ kŋö ke yabĩŋ u abe, Sipsip Pi u abe mĩdpil rö, God sabe gep ram ap mĩdagöp; kale apil mĩhau God sabe gep ram mĩdpil. ²³ Pen God mailö aij ke yabĩŋ nĩpe mĩmailö göm, Sipsip Pi ŋam mailö gab rö u mĩmailö göm gĩpil rö, daun anĩb au siđö rakĩn wög ap mĩdagöp. * ²⁴ Nĩbi bĩ ram mĩnöŋ ke ke gau nĩbö apöm daun anĩbu am mĩdeinaböl gau, mailö aij anĩbu nĩŋöl gĩ ajeinaböl. Kiŋ mĩnöŋ naböŋ iŋ i ke ke gau nĩbö daun anĩbu am mĩdeinaböl gau, nan nĩhön nĩhön aij, nan nĩhön nĩhön mailö halö ram kale gĩla gau, halö dam daun kub raul mĩgan anĩbu am mĩdeinaböl. * ²⁵ Pen daun anĩbu, ajöŋ gau gĩñagnaböl; siđön auagnab nĩŋöm ajöŋ pör pör hiĩköl nöp mĩdeinab. * ²⁶ Nĩbi bĩ ram mĩnöŋ ke ke gau nĩbö apöm daun anĩbu am mĩdeinaböl gau, nan nĩhön nĩhön aij, nan nĩhön nĩhön mailö halö ram kale gĩla gau, halö dam daun kub raul mĩgan anĩbu am mĩdeinaböl. ²⁷ God nĩp asĩ masĩ göp nan u, daun raul mĩgan anĩbu aröl rö lagnab. Nĩbi bĩ god pĩral sabe göm gĩ naij yabĩŋ gĩpal gau, daun raul mĩgan anĩbu aröl rö lagnab. Nĩbi bĩ pör pör nöp kamĩŋ mĩdeinaböl köp anĩbu yaŋ, Sipsip Pi hib kale kalĩ kliñ rĩknab gau nöp, daun raul mĩgan anĩbu arnaböl. *

22

Nĩg Kamĩŋ Magö Nĩeb u

¹ Ejol anĩbu, nĩg kamĩŋ magö nĩeb u yĩp yamö nĩŋnö. Nĩg auajĩp anĩbu, glas mĩmailö göp rö mĩmailö gĩ auajĩp. Nĩg anĩbu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kiŋ kale apil mĩhau asĩkpil au gĩlaŋ nĩbö ilam juöm, * ² daun kub lor aŋ au amöm ara. Nĩg goŋ böŋ böŋ mab nĩŋöm pör pör mĩdeinaböl mab u rana. Mab ur anĩbu, mĩ aŋi aŋi rakĩn ke ke mĩgan laŋ u nöp, pör nöp magö pĩlöp. Pen mab uŋaŋ anĩbu, nĩbi bĩ ram mĩnöŋ ke ke gau nĩbö kalĩp gö kamĩŋ lĩnĩm rö nöp mĩdöp. *

³ Daun kub anĩbu, God nĩp asĩ masĩ göp nan u mĩdagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kiŋ kale u daun kub aŋ au mĩdeinab. God nĩbi bĩ nĩpe gau, nĩp wög gĩ nĩöl gĩ mĩdeinaböl.

⁴ Daun kub anĩbu, God nĩbi bĩ nĩpe gau Sipsip Pi mulu adĩŋ nĩpe u nĩŋnaböl. Sipsip Pi hib nĩpe u nable kale laŋ kalĩ kliñ rĩk lĩlö mĩdeinab. * ⁵ Siđön auagnab. God Bĩ Kub u mailö kale u mĩdeinab u me, hapö mĩtaŋ abe, siđö abe wög ap mĩdageinab. Kale pör nöp pör nöp kiŋ rö mĩdeinaböl. *

Söl mĩdöp Jisas aunab

⁶ Pen ejol anĩbu yĩp haga, “Manö hagabin anĩbi manö pĩral wasö; manö nĩŋö yabĩŋ. God Bĩ Kub, Ana nĩpe bĩ manö hagep nĩpe gau kalĩp gasĩ nĩö manö nĩpe hagmĩdal God anĩbu nöp, yĩp yuö apem, söl mĩdöp gĩnab manö u hag nĩabin,” a ga. *

⁷ Jisas manö hagöm hagab, “Nĩŋim! Söl mĩdöp nĩnabin. Nan nĩhön nĩhön hainö gĩnĩg gab u, buk anĩbi mĩdöp. Nĩbi bĩ an manö anĩbi nĩŋ udöm, hagöp rö gĩnaböl gau, aij gö nĩŋöl gĩ mĩñ mĩñ gĩnaböl,” a göp. *

* 21:23: Ais 60:19-20; Rep 22:5 * 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11 * 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10

* 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3

⁸ Yad Jon, ejol manö hagajip u abe, nan nihön nihön gajip u abe magöñhalö niñnö. Pen ejol manö hagajip u abe, nan nihön nihön gajip u abe magöñhalö niñ pis gem, ap lug ejol anibu ma it nipe au kugom yimem, nip sabe ginam, a ginö u pen ^{*} ⁹ yip haga, “Wasö! Yip anig gagmön; God nip nöp sabe gimön. Ne God nip wög gi midpan u, namam God manö hagep bi gau abe, nibi bi manö midöp buk an bi hagöp rö gipal gau abe, kale God nip wög gipim rö, yad u rö nöp God nip wög gipin,” a ga.

¹⁰ Pen ejol anibu yip haga, “Hainö ginab manö kalit klin rikpan yagol u, ud mamoc gimön gau pi gi lagmön; söl midöp, manö kalit klin rikpan rö magöñhalö ginab. ¹¹ Anib u niñöm, nibi bi gi naj gipal gau, kale u rö nöp nagt naj adö u nöp göl gi midaiöl; nibi si bi si gipal gau, kale adö anibu nöp göl gi midaiöl; nibi bi gi aij gipal gau, kale adö aij anibu nöp göl gi midaiöl; nibi bi ut midpal gau, kale unbö rö nöp ut midaiöl,” a ga. ^{*} ¹² Jisas manö hagöm hagab, “Niñim! Söl midöp ninabin. Niñ anibu, kale nibi bi yad gau nihön nihön gipim u niñem, pen u rö nöp nan aij ninabin. ^{*} ¹³ Yad hadame dagol gau midmidin, hainö pör nöp pör nöp mideinabin. Yad nöp ginö, nan gau magöñhalö it göm midöp. Yad nöp ginö, nan gau magöñhalö ur ginig ginab. It u yad nöp, piñ u yad nöp midpin. ^{*}

¹⁴ “Nibi bi watij kale niñ gi aij ginaböl gau, miñ miñ ginaböl. Mab magö niñ pör pör mideinaböl u niñö, kale niñöm am daun kub raul migam anibu arnaböl. ^{*} ¹⁵ Pen kain hapeb gau, daun anibu aröl rö lagöp. Nibi bi kuj gipal gau, nibi si bi si gipal gau, wip albal gau, nan yiharitj gau god hon a göm sabe gipal gau, manö piral hagpal gau, kale höñ yarj nöp mideinaböl.

¹⁶ “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm kalöp nibi bi yad cöc ram minönj ke ke gau midpim gau, kalöp manö yad anibi hag nöb. Yad me, Depid rikö, riklö rik dam dapil gilö, Bi Kub mideinab a gila u nöp yad midpin. Yad me, gapit pagtin kub ram runig gö niñöl gi, ap rannab, a gipal u nöp yad midpin,” a ga. ^{*}

¹⁷ God Ana u abe, Bi nibi udnab nibi anibu abe, “Aue!” a gipil.

Nibi bi manö anib i niñeinaböl gau u rö nöp, “Aue!” a göl.

Kale nibi bi niñ nan göp gau magöñhalö aumim! Aumim, niñ kamitj magö ñeb u yiharitj ud niñim. ^{*}

¹⁸ Nibi bi manö buk anibi midöp amgö li niñöm haglö, kale niñmim gau, nan nihön nihön hainö ginim manö u niñ aij gimim. Nibi bi rimnap manö anib i niñöm, manö rimnap halö ut matit geinaböl u, God kalip pen ilön ñöm gö, marö kub buk anibi hagöp rö halö udnaböl. ^{*} ¹⁹ Pen nibi bi manö anib i, nabön rimnap udagun a göm arö geinaböl u, God kalip pen mab magö niñ pör pör mideinaböl hagöp u wasö gö niñagnaböl; Daun Kub Ut am mideinaböl hagöp u abe wasö gö aragnaböl.

²⁰ Bi manö kalit klin rikpin anibi hagöp Bi u hagöm hagöp, “Yau! Söl midöp ninabin,” a göp.

Anib unbö rö aij! Bi Kub Jisas, ne aumön!

^{*} ²¹ Bi Kub hon Jisas kalöp God nibi bi nipe mög gö abad mid aij göl gi midainim. Anib unbö rö aij.

* 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10 * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23 * 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17;
21:6 * 22:14: Jen 2:9; 3:22 * 22:16: Nab 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5 * 22:17: Ais 55:1; Rep 21:6
* 22:18: Dud 4:2; 12:32 * 22:20: Rep 2:16

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Madyu 1:1-2:12
2	Madyu 2:13-3:6
3	Madyu 3:7-4:11
4	Madyu 4:12-25
5	Madyu 5:1-26
6	Madyu 5:27-48
7	Madyu 6:1-24
8	Madyu 6:25-7:14
9	Madyu 7:15-29
10	Madyu 8:1-17
11	Madyu 8:18-34
12	Madyu 9:1-17
13	Madyu 9:18-38
14	Madyu 10:1-23
15	Madyu 10:24-11:6
16	Madyu 11:7-30
17	Madyu 12:1-21
18	Madyu 12:22-45
19	Madyu 12:46-13:23
20	Madyu 13:24-46
21	Madyu 13:47-14:12
22	Madyu 14:13-36
23	Madyu 15:1-28
24	Madyu 15:29-16:12
25	Madyu 16:13-17:9
26	Madyu 17:10-27
27	Madyu 18:1-22
28	Madyu 18:23-19:12
29	Madyu 19:13-30
30	Madyu 20:1-28
31	Madyu 20:29-21:22

February

date	Scripture
1	Madyu 21:23-46
2	Madyu 22:1-33
3	Madyu 22:34-23:12
4	Madyu 23:13-39
5	Madyu 24:1-28
6	Madyu 24:29-51
7	Madyu 25:1-30
8	Madyu 25:31-26:13
9	Madyu 26:14-46
10	Madyu 26:47-68
11	Madyu 26:69-27:14
12	Madyu 27:15-31
13	Madyu 27:32-66
14	Madyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Apos†l 1:1-26
4	Apos†l 2:1-47
5	Apos†l 3:1-26
6	Apos†l 4:1-37
7	Apos†l 5:1-42
8	Apos†l 6:1-15
9	Apos†l 7:1-29
10	Apos†l 7:30-50
11	Apos†l 7:51-8:13
12	Apos†l 8:14-40
13	Apos†l 9:1-25
14	Apos†l 9:26-43
15	Apos†l 10:1-33
16	Apos†l 10:34-48
17	Apos†l 11:1-30
18	Apos†l 12:1-23
19	Apos†l 12:24-13:12
20	Apos†l 13:13-41
21	Apos†l 13:42-14:7
22	Apos†l 14:8-28
23	Apos†l 15:1-35
24	Apos†l 15:36-16:15
25	Apos†l 16:16-40
26	Apos†l 17:1-34
27	Apos†l 18:1-21
28	Apos†l 18:22-19:12
29	Apos†l 19:13-41
30	Apos†l 20:1-38

date	Scripture
1	Apos†l 21:1-16
2	Apos†l 21:17-36
3	Apos†l 21:37-22:16
4	Apos†l 22:17-23:10
5	Apos†l 23:11-35
6	Apos†l 24:1-27
7	Apos†l 25:1-27
8	Apos†l 26:1-32
9	Apos†l 27:1-20
10	Apos†l 27:21-44
11	Apos†l 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korid 1:1-17
5	1 Korid 1:18-2:5
6	1 Korid 2:6-3:4
7	1 Korid 3:5-23
8	1 Korid 4:1-21
9	1 Korid 5:1-13
10	1 Korid 6:1-20
11	1 Korid 7:1-24
12	1 Korid 7:25-40
13	1 Korid 8:1-13
14	1 Korid 9:1-18
15	1 Korid 9:19-10:13
16	1 Korid 10:14-11:1
17	1 Korid 11:2-16
18	1 Korid 11:17-34
19	1 Korid 12:1-26
20	1 Korid 12:27-13:13
21	1 Korid 14:1-17
22	1 Korid 14:18-40
23	1 Korid 15:1-28
24	1 Korid 15:29-58
25	1 Korid 16:1-24
26	2 Korid 1:1-11
27	2 Korid 1:12-2:11
28	2 Korid 2:12-17
29	2 Korid 3:1-18
30	2 Korid 4:1-12
31	2 Korid 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korid 5:11-21
2	2 Korid 6:1-13
3	2 Korid 6:14-7:7
4	2 Korid 7:8-16
5	2 Korid 8:1-15
6	2 Korid 8:16-24
7	2 Korid 9:1-15
8	2 Korid 10:1-18
9	2 Korid 11:1-15
10	2 Korid 11:16-33
11	2 Korid 12:1-10
12	2 Korid 12:11-21
13	2 Korid 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesas 1:1-23
23	Epesas 2:1-22
24	Epesas 3:1-21
25	Epesas 4:1-16
26	Epesas 4:17-5:2
27	Epesas 5:3-33
28	Epesas 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Desalonaika 1:1-2:9
10	1 Desalonaika 2:10-3:13
11	1 Desalonaika 4:1-5:3
12	1 Desalonaika 5:4-28
13	2 Desalonaika 1:1-12
14	2 Desalonaika 2:1-17
15	2 Desalonaika 3:1-18
16	1 Dimodi 1:1-20
17	1 Dimodi 2:1-15
18	1 Dimodi 3:1-16
19	1 Dimodi 4:1-16
20	1 Dimodi 5:1-25
21	1 Dimodi 6:1-21
22	2 Dimodi 1:1-18
23	2 Dimodi 2:1-21
24	2 Dimodi 2:22-3:17
25	2 Dimodi 4:1-22
26	Daidas 1:1-16
27	Daidas 2:1-14
28	Daidas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pida 1:1-12
23	1 Pida 1:13-2:10
24	1 Pida 2:11-3:7
25	1 Pida 3:8-4:6
26	1 Pida 4:7-5:14
27	2 Pida 1:1-21
28	2 Pida 2:1-22
29	2 Pida 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Repelesin 1:1-20
10	Repelesin 2:1-17
11	Repelesin 2:18-3:6
12	Repelesin 3:7-22
13	Repelesin 4:1-11
14	Repelesin 5:1-14
15	Repelesin 6:1-17
16	Repelesin 7:1-17
17	Repelesin 8:1-13
18	Repelesin 9:1-21
19	Repelesin 10:1-11
20	Repelesin 11:1-19
21	Repelesin 12:1-18
22	Repelesin 13:1-18
23	Repelesin 14:1-20
24	Repelesin 15:1-8
25	Repelesin 16:1-21
26	Repelesin 17:1-18
27	Repelesin 18:1-24
28	Repelesin 19:1-21
29	Repelesin 20:1-15
30	Repelesin 21:1-27
31	Repelesin 22:1-21